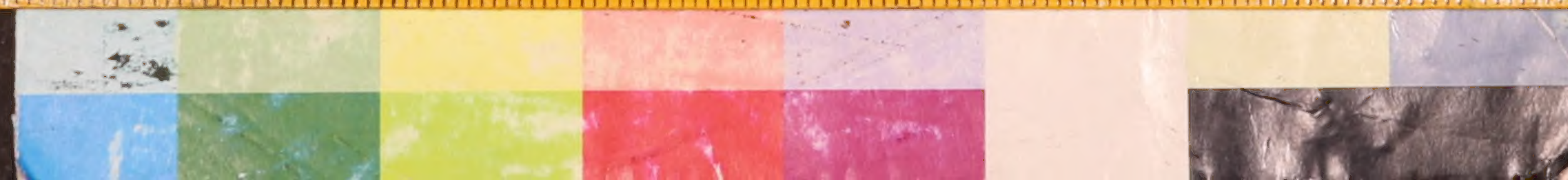

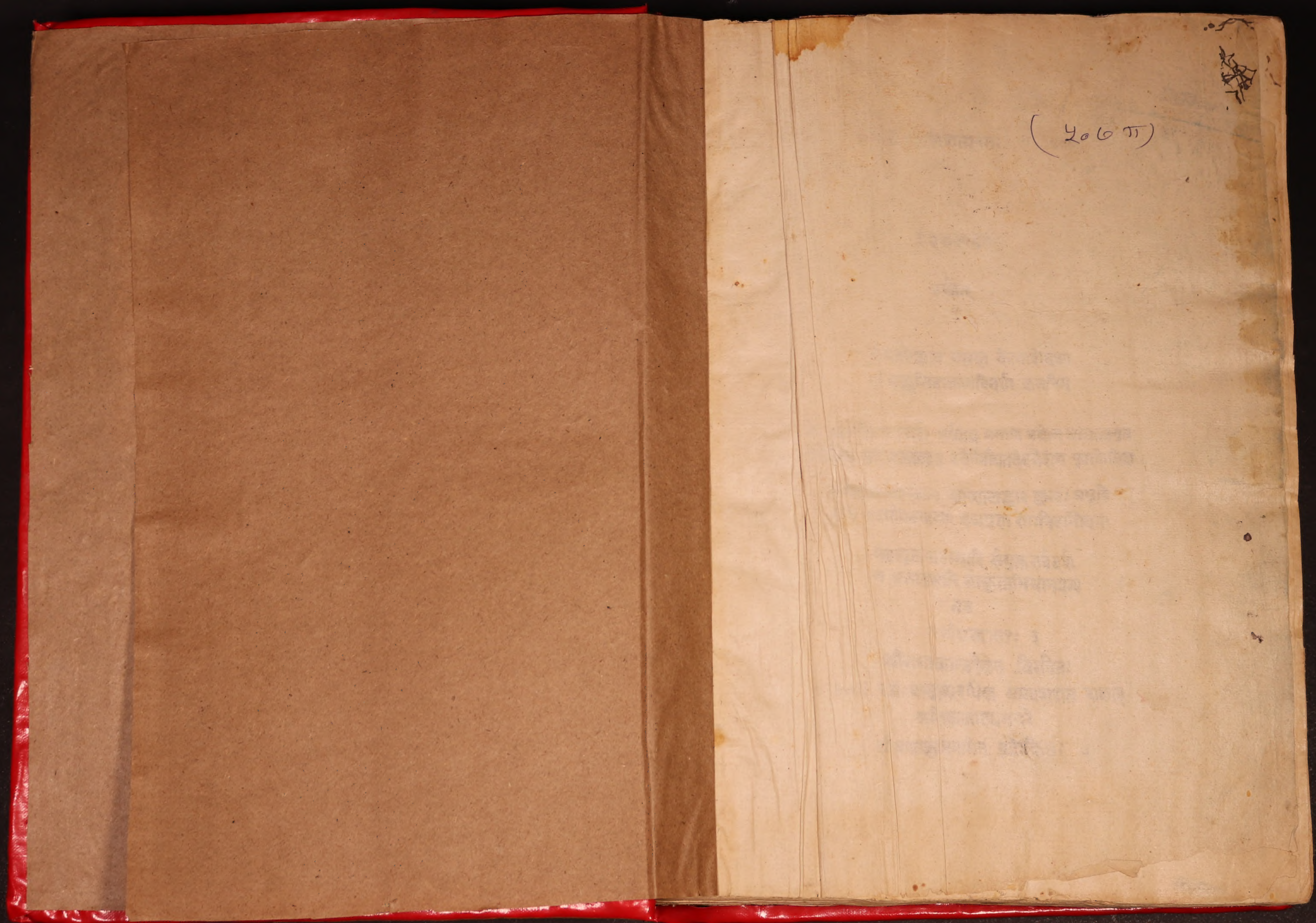
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

तृतीयपात्रम्

(५)

२०६ ग

श्रीगणेशायनमः ॥ १४०५

तृतीय

शङ्कल्यडुमः

अर्थात्

शेषतश्चाथ समस्त कोषाशेषण
स सङ्कलिताकारादिर्वा क्रमविम

स शङ्कलिंगनार्थं पर्याय प्रमाण प्रयोग धातुतदनुव
गाभियेय सहिततत्त्वह प्रसंगेतिवदेदवेदोग प्रगणेतिह

सन्ध्यातिसञ्ज्ञायां काव्यालङ्कार छन्दः प्रभृति
नाम लक्षणोदाहरण इत्युक्तं रोगनिदानौषध

संयुक्तव्यवस्थादि संयुक्तसर्वदर्श
न सत्तावसादि संस्कृताभिधानप्रश्नः
तत्र

तृतीयकाण्डः ३

श्रीराधाकान्तदेवेन विरचितः

॥ ७५४ चतुःपञ्चाशदधिक समदशशत शकोह
कलिकाताव्यनगरे

श्रीगणेशायनमः ॥

प पकारः स त पञ्चम वर्गस्य प्रथ
मो व्यंजनस्यैकविंशति तमोवर्गः
अस्याच्चारणस्थानम् उच्यते इति ॥
व्याकरणम् ॥ तत् पर्यायः लो
हितः १ पार्श्वः २ स्वरः ४ इति
रुद्रजामले वर्णभित्तिनम् अस्य
तत्तम् यथा अतः परम् प्रवत्स्या
मि पकाराक्षरं मध्यमं चतुर्व
र्गं प्रदे वर्णम् परचन्द्र समप्रम
म् पंचदेवमयेवर्णम् स्वयेपरम्
ऊर्ध्वली पंचप्राणमयेवर्णम् ।
त्रिशक्तिसहितं सदा त्रिगुणादा
हितं वर्णं मात्मादितैः समुत्तम् ॥
महाभोक्तप्रदेवर्णम् रुद्रिभावा
यपार्वति इति कामधेनु तत्रे ॥
पटलः अस्य लेखनक्रमो
यथा कंचिता वामरेखायाः को
णाहृतिगतौः परा कंचितासा
पिविज्ञेया मात्रा वामोहतातथा
शामर वला भगवती क्रमशस्तासु
तिष्ठति इति वर्णोद्धारतत्रम् ॥
सोत पत्रि प्रकारोयथा ऊरु व रे
फ सकारेच मूर्ध्निगोदन्तगस्तथा
४ तवर्गलसानौष्ठानु सपक्षान
सेतकान् इति सपञ्चसारः पः
उ पवनः परीम पानम् पा।
ता इत्येकादशकोषः ॥

पङ्कनः उं स्त्री शवरालयः इत्य
मरः पक्तपौडः उ वृत्तविशेषः
पथोडा इति हिन्दीभावा तत् ।
पर्यायः पञ्चकृत्यः १ वड
नः २ पञ्चरक्तकम् ४ अस्य ।
गुणाः दृष्टा ज्ञानविधौ शास्त्रते
कटुत्वम् जीर्णान्नपदत्वञ्च
इति राजनिर्घण्टः पक्ता वि
पाककर्त्री पच धातोः कर्तृदि
त्वा निष्पन्नः इति व्याकरणम्
अथो उ यथा अन्नस्रष्टृच प
क्ता च पचपचपौक्ताप च ममः
इत्याग्रेये २ अध्यायः ॥
पेक्तिः स्त्री गौरवम् पाकः
इति मेदिनी ॥ पक्तिश्रल
म् स्त्री

पर्यायः पाकजम् २ परि
नामजम् ३ इति राजनिर्घण्टः
पक्ते स्त्री गार्हपत्याग्निः इत्युणा
दिको
पक्ति काजातम्
त्रिकाङ्गप्रोषः
पक्ते वि परिनेते पा इ
तितावा निष्ठेप्राप्ते सदचमिति
यावत् यथा परिगताव
विनाशोक्तत्वे श्रयासमविनाशो
अतिपक्वव्यंजनदशाशलादीनि ।

पंकाकी कथितं च लीराज्य पा
यसा शकेभ्यः ईषत् पंका आ
पंका इत्यमरभरतो शङ्कत उ
नित्वत्तः इतिशङ्कदिका पा
ककतीर वि पंकाशः उ
शङ्कतावली
पंकावि स्त्री कोजिके इतिश
ङ्कदिका पंकावि इत्यपि पा
ठः पंकाजलञ्च ॥
पंकात्रे वि कृतपाकतण्डलादि पा
था आने शृङ्गस्य पंकात्रे पंकात्रे
त स्तुष्टुच्यते इति तिथितत्त्वम्
पंकाशयः उ नाभयोभोगः इ
ति राजनिर्घण्टः पंकाशयस्त
योनो
इति वै पंकाः
उ स्त्री कर्मः पंका इति
भाषा पाये इत्यमरः पूर्वस्य
णाः पितामहाद् नाशितम् ॥
भग्नदयस्ति हि मतञ्च ।
इति राजवल्लभः शेषवत्तम्
मरतञ्च इति भावप्रका।
शः पंकाकृष्टैः
उ जलपुष्पपेक यथा ॥
— च न जस्ताले द
लाये पंकाकृष्टः इति वि
काण्डशेषः पंकाकीरः उ को
यष्टिपत्नी इति त्रिकाण्डशेषः

पंकाकीरः उ शङ्करः इति कश्चित् ॥
कर्मवैतके वि
पंकागङ्कः उ मतस्यविशेषः ॥
पंकात् इति भाषा तत् पर्यायः
बली २ इति त्रिकाण्डशेषः पंका
गतिः स्त्री पंकागङ्कमतः स्यः २
इतिशङ्कमाला ॥
पंकाग्रः उ मकरः इति हाग
बली ॥
पंकाजे स्त्री पम इति राजम्
पंकाजम् निर्घण्टः ॥
पंकाकृष्टः स्त्री पम इति राजम्
पंकाकृष्टम् निर्घण्टः पंकाजिनी
स्त्री पम
करः इतिशङ्कमाला
पंकाणः उ पंकाणः पर
शङ्कतावली पंकाप्रभा स्त्री का
हमयुक्तनरकविशेषः इतिहेमचन्द्रः
पंकागङ्कः उ पंकाः इति
हाग बली ॥
पंकावासः उ कर्कटः इति
राजम् ॥ निर्घण्टः
पंकापंक्तिः स्त्री
उर्नामा विवृक इति ॥
भाषा इति हागबली ॥
पंकापूरणः उ पालकः इति
त्रिकाण्डशेषः ॥

पंकारः उ शैवलः शेतः शेषा
नम् नलज्जकः इतिमेदिनी
पंकिलः वि सकर्मः तत् प
र्यायः सज्जालः २ इत्यमरः
पंकाजम् स्त्री पम इति त्रिका
ण्डशेषः ॥ ॥
पंकाकृष्टः स्त्री पमम् मारम
पत्तिनि उ इत्यमरः ॥
पंक्तिः स्त्री सजातीय संस्थान
विशेषः पारि इति पंक्ति इति
व भाषा तत् पर्यायः वीथी
२ आलिः ३ आबलिः ४ त्वे
नी ५ इत्यमरः वीथिः ६ आ
ली ७ आवली ८ त्वेनि
९ इति १० पंचाक्षर पा
द छन्दो विशेषः तस्य ल
ताणं यथा पंकागति पंक्तिः
उदाहरणं यथा कंच सेनाया
उपाकपंक्तिः याभन कछे
चारु चचार इति छन्दो से
नरी दशाक्षर पाद छन्दः
दशसेवा इतिमेदिनी शब्धि
वी इतिशङ्कमाला गोरवम्
पाकः इति हेमचन्द्रः ॥
अथपंक्ति माकर्म्य देवाः ।
यथानसेवशेष पत्तिने नवोश
ले नपेकपेः नपेर्व नवलिसे
अनासेनास्मावमापतिः पंका
पा

सने पंक्ति भाषा पंकाव मिश्रा
याननाध्यापने यानि स्तथेव
सहभोजने सहाध्यायस्त दशमः
सहयाननमेवच पंकादशा स
मुहिष्ठा देवाः साकार्यसेनि।
ताः सनीपेचाप्यवस्थानात् पा
पंसेकमनेन्दणाम तस्मात् स
वप्रयत्नेन साकार्यं परिवर्त
येत् ॥ पंक्तिमाकर्म्यदेवः
निवारणेपाया यथा पंका
पंक्त्युपविष्टा ये न संस्थाति
परस्परम् तन्मनाक्रम मर्या
दा नतेषां संकरो भवेत् आ
ग्निना तन्मना चैव षड्भिः
ते इति
पंक्ति श्रीवः ।
उ रावताः इतिशङ्क रत्ना।
बली पंक्तिचरः उ करर
पेत्नी इति राजनिर्घण्टः
पंकापंक्तिः यथा
म ताजन यथा
अपंकाकृष्टा यथा
यामि तान् शृणु कित
पत्नी पंकापालो निराक
ग्राममेष्टा वाडु विक्ता
गायनः सविद्विक्ती अगारद
स्त्री मारदः ऊडापीसामविक्र।
वी साधुदिकाराजहतेलेलिकः ऊ
दकारकः

पिञ्जा विवरमानश्च यस्य चोपप
तिर्भवे अतिपल्लु लया सैनः
पितृ यश्चापजीवति पर्वका
श्चपवीच मित्रभक्त पारदा
रिकः श्रुताना मुपाध्यायः
काण्डप्रष्टु स येवव शुभिश्रपः
परिक्रामेयः श्रुतादष्टपवच
श्रितृनिस्तयश्च स्या हृश्चर्मा
श्रुतत्यगः कृशीलवो देवदे
का नत्तरे धीश्च जीवति ईदृषा
ब्राह्मणायेव श्रुताकेयाश्रुतेव
ताः स्तुतिगच्छतेहचो यदे
षान्तप्रदीयते ॥ प्राडेभुक्ता
महाराज इश्चर्माश्रुतत्यगः
श्राद्धनाश्रुपतेतस्य पितरोपि
नतृजते - नामनिक्रयिने
दत्ते विष्टतत्यभवेत्यभिम
जेशोनित समे नष्टेदेवलेक
तथा श्रुतिष्टे वाह्यधिके नि
ष्फले परिकीर्तितं वहवानि
नकेदते नेह नासुत तद्वेत्
तमनीव हते हव्यं तथाप्योन
र्तवेधिजे ये तथर्मव्याप्येते
षु चविज्ञापगतेषुच हव्यं क
व्यं प्रयच्छति तेयोततशायनश
ति ज्ञानस्वन्न ये तेत्यः प्रयच्छ
न्त्युद्वयः श्रोषे तजते तस्य
पितरः प्रेतनिश्चिते पतान् विदि
महाबाहो श्रुताकेयान् दिताश्र

मान् श्रुताणाश्रुपदेशान्तयेजरे
न्त्यावुद्वयः यष्टिकाणः पते
वेजः पिञ्जी यावत् प्रयच्छति य
त्पा मश्रुपविष्टाया तावद्वय
ते न्ययदेष्टित शिरा भुक्ते य
इकेदविष्णुश्रुतः सोपानत
यश्चयजुक्ते सर्वविद्यातदाश्र
यम्यतेचयदते यज्ज अहादि
वर्जिते संवतदसरेन्द्राय ब्रह्मा
भागमकल्पयत् श्रान्तपंक्ति
हयाश्च नावेत्तेरन्कयंचन
तस्मात्परिवृत्तेदया तिलोष्ठा
त्रेदिकीर्येत भित्तिविदिते
आहे कृतक्रोधवशेनच या
तथानापिशाचाश्च विप्रलूसे
ति तदा " श्रुताकेयानतः
पंक्त्या तजानौनग पश्यति
तावत् फलाहुंशयति दाता
रे तस्य वानिशे इति पात्रे सर्ग
खण्डे ३५ अध्यायः ॥ पं
क्तिपावनः पुं मेनिपवित्रक
र्माश्राद्धतो जनार्ह ब्राह्मणः
यथा इमे हि मन्त्रज्येष्ठ ॥
विज्ञेयाः पंक्तिपावनाः वि
द्या वेदव्रतस्वाता ब्राह्मणाः
सर्वपवति सदाचारपराश्रुव
विज्ञेयाः पंक्तिपावनाः माता
पित्रोर्धर्मवश्यः श्रुतिद्याद
शश्रुषः व्रतकालातिगामीव

धर्मपत्नीषुयः सदा वेदविद्या
तस्मातो विप्रः पंक्तिपावनात् ॥
अथर्वशिरोशो ध्येता ब्रह्मचरोय
तजतः सपत्नीदी धर्मशीलः स
कर्मनिरतश्चयः येचपुन्येषु ॥
तीर्थेषु अभिषेक कृतश्चमाः म
खेषुच समक्षेषु भवन्त्यभ्यु
पल्लवाः अक्रोथनारुचयताः
हास्ता दान्ता जितेदियाः सर्व
तत हिता येच प्राडेष्टेतात्रिम
न्येत् पते पुदन्तमत्तय मेते
वे पंक्तिपावनाः यतयो मो
हधर्मज्ञा योगाः श्रुचरितत्र
ताः येचेतिहासप्रयताः पवे
यतिदिनोत्तमान् येचभाष्य
विदः केचि येचव्याकरणे २
ताः श्रुतीयते प्रशाणे येधर्म
शास्त्रानिचामते श्रुवीत्य च य
यात्राय विधिवत्तस्य कारिणः
जोयमज्ञो गुरुजले सत्यवादी
महमुदः श्रुत्याः सर्वेषुवेदेषु
सर्वप्रवचनेषुच यावदेते प्रप
श्यति पंक्त्यातावत्पुनर्निच
ततेदियन्नातपत्तयः उच्य
स्तेपंक्तिपावनाः अन्तरिगन्त
पाध्यायः सचेदयामनेत्रेनरु
तिभि रननुज्ञातः पंक्त्या ह्यति
च्छने अथ चेदेदवित सर्वैः ये
क्तिदोषैर्विवर्जितः नचस्यात

पतितो राजन्यपंक्तिपावनोच्यते
इति पात्रेस्वर्गखण्डे ३५ अध्यायः
यः ॥ पंक्तिपचः पुं दशरथश
नः इति शहरत्नावली तथाच
श्रुत्याया महाराजः पुग पंक्ति
रथो वली तस्यात्मनो रामचन्द्रः
सर्वेश्वरशिरोमणिः इति पात्रे
पातालगण्डः ॥
पंक्ति वीजः पुं रुद्ररुद्रतः इ
ति राजनिर्घण्टः ॥
पंक्तः पुं शनैश्चरः इति शह
मालापंक्तः वि जंचावैकलेयन
चलनाक्षमः तत पर्यायः ॥
आणः २ इत्यमरः जंचाहीनः
इति शहरत्नावली तस्यल
हो यजशहृष्टव्यम् ॥
पंक्तलः पुं सितकाचाभचाटकः
इति हेमचन्द्रः ॥
पंक्तल्यहारिणी स्त्री शिमरीरुद्रः
इति राजनिर्घण्टः ॥
पचः इ स जोष पाके इति
कविकल्पक्रमः ॥
पच उ जो व्यक्तोकारो इति
कविकल्पक्रमः
पच इ क ततो इतिकविकल्
क्रमः पचः वि पचतियः पा
क कर्ता इति व्याकरणे स्वार्थे
को पचकश्च पचतः पुं सूर्यः
अग्निः इन्द्रः ॥

इत्यादिः पंचकित्यम्
 स्त्री ईषह्नस्यपाककर्त्री ३
 तिष्याकरणम् ॥ पंचक पु
 दः पुं सूर्यमनिहृतः इति
 शब्दचन्द्रिका ॥
 पंचक वि पाककर्त्री इति व्या
 करणम् पंचनम् स्त्री पाकः
 इति पंचधातोर्भावे अनङ्
 पंचनः पुं अग्निः इति शब्द
 चन्द्रिका पाककर्त्रे वि ॥
 पंचनी स्त्री वनवीजशूरकः ३
 तिगजनिर्घण्टः
 पंचनी स्त्री पाककर्त्री इ
 ति व्याकरणम् पंचमानः वि
 पाककर्त्री इति व्याकरणम्
 पंचमानः वि पाककर्त्री इति
 व्याकरणम् ॥ पंचमचा
 स्त्री दारुहवित्रा इत्यमरः
 पंचा स्त्री पाकः इत्यमरः प
 विः पुं अग्निः इति त्रिकांश
 शेषः पंचधातः प
 चधातः पंचनञ् इति सेंति
 प्रसारव्याकरणम्
 पंचेलिमः पुं सूर्यः अग्निः
 हेतु एणादिकोषः कर्तृना
 यासेन स्वयंपके वि यथा पा
 चेतिमा स्तुताः इति शुभतो
 यव्याकरणम् अचेत्तकः पुं मु
 दः पाचकः इति त्रिकांशेषः

पञ्चः १० पादेपादे इति सेंति
 प्रसारव्याकरणम् पंचमानः
 वि वर्तमानपंचनकर्मिना
 अयः वर्तमानपाकविशिष्ट
 तण्डलादि इति व्याकरणम्
 पञ्च इ गयो आवरण इति
 यावत् सोऽथातरयम् इति
 कविकल्पक्रमः पञ्चः पुं
 मृदः इति हेमचन्द्रः पंच
 वि संख्याविशेषः पांच इति
 भावा वहवचनात्तोयम् इत्य
 एणादिकोषः भडाचकानि
 यथा पाण्डवः १ शिवास्त्र
 म् २ इन्द्रियम् ३ स्वर्गः ४
 व्रताग्निः ५ महापापम् ६
 महातपः ७ महाकाव्यम् ८
 महामाखं ९ पुरानलक्षणम्
 १० अङ्ग ११ प्राणाः १२ वर्गः १३
 इन्द्रियार्थः १४ वाणः १५
 इति कविकल्पलता पंचसे
 व्याविशिष्टे वि यथा संख्या
 संख्येये ह्यदश त्रिषु इत्यमरः
 पंचकम् वि पंच यथा सं
 ख्यारि पंचके कालदिशोः
 शब्दश्चनेचयो इति भावा
 परिवृद्धः पंचकपालः पुं
 पंचमुकपालेषु संस्कृतः पुं
 डाशः सत यत्तविशेषः यथा
 परावा एष यत्ते पञ्चन वपति

योनिशुद्धासयते पंचकपालः
 प्रोडाशो भवति इत्यादि यजुर्वे
 दीय अग्निः कपालकंचके स्त्री
 पंचकर्म स्त्री पंचप्रकारशरीरि
 के चिकित्साविशेषः यथा व
 मने रेचने नस्य निरुह आउवास
 ने पंचकर्मैदमन्यत् करजोत्ते
 पनादिके इति शब्दचन्द्रिका ॥
 पंचकषायः पुं महास्नानीय
 पंचप्रकार कषाय इव यथा
 जलशालिलि वात्प्याले वक्रले
 वदरे तथा कषायाः पंच विज्ञे
 या देव्याः प्रीतिकराः शुभाः ३
 ति उर्गोत्त सवपहतिः पंचक
 लः पुं पक्षयोऽद्भुतः इति रा
 जनिर्घण्टः पंचकालम्
 स्त्री पाचनविशेषः यथा पंच
 कोलेकणामूले कृष्णचव्याग्नि
 नागैः इति शब्दचन्द्रिका अ
 स्पृशणाः पंचकोलेरसेपाके ॥
 कटकः रुचिकृन्मते तीक्ष्णसे
 पाचनेप्रेष्टे दीपनेकफवातज
 त गुल्मस्त्रीहोदगनाह मूलत्रे
 पित्तकोपने इति भावप्रकाशः
 अपिच पिप्पली पिप्पलीम्
 ले चव्यचिपकनागरम् दीपनी
 यः मृतो वर्गः कफानिल ग
 दापहः इति चक्रपाणिदण्डः

पंचकोषाः पुं कोषा इवात्मा
 दकतेन कोषाः तेव पंचविधाः
 यथा अन्नविकारत्वात् स्तलश
 रीरं अन्नमयकोशः १ पंचकर्म
 दियसहित प्राणपंचके प्राणम
 यकोशः २ पंचज्ञानेन्द्रियसहि
 ते मनःमनोमयकोषः ३ पं
 चज्ञानेन्द्रिय सहिता बुद्धिः वि
 ज्ञानमयकोषः ४ अहंकारात्मा
 कोऽविद्यात्माको वा आनन्दः
 मयकोशः ५ इति शिवगीता
 मते अपिच पितृ तृतात्रजादी
 र्णा जातोऽनेनैव वर्हते देहः
 सौत्रमयो नात्मा प्राकचोद्धेत
 दभावतः इत्यन्वयकोषः १
 शरीरेदेहेबलेयुद्धेन स्तारणा
 यः प्रवर्तकाः वायुः प्राणमयो
 नासा वात्माचेतन्यवर्जनात् इति
 प्राणमयकोषः २ अहन्ता म
 मतो देहे गृहादौ च करोति यः
 कामाद्यवस्थयाधातो नासावा
 त्मामनोमयः इति मनोमय
 कोषः ३ लीना सप्तो वष ॥
 दौष्टे व्याख्यादानखलायगा वि
 द्यायोपेतयोर्नात्मा विज्ञानम
 यशब्दभाक् इति विज्ञानम
 यकोषः ४ काचिदन्नम् ॥
 एवाहति रानन्दप्रतिविस्वभाक्

उसभोगेभोगशो निद्राकपेन ॥ तन्वां अपिच गोपकहिणाम्
लीवते कादावित् कलभोनात्मा मूवं पयसातद्धतर्णो वृतेतहि
स्यदानन्दमयोऽप्यये इत्यानन्द गणो प्रोक्ते पंचगव्ये तथादधि
मयकोषः ५ इतिपंचदशी तस्य पानफलेयथा पंचगव्ये
पंचखट्वे स्त्री स्त्री पंचखट्वाः स नष्टत वाजिमोवफलेलभेत
मारुताः पंचनो खट्वानो समा गवते परमेमेधं गव्यादप्यत्रि
हा इतिव्याकरणम् ॥ यते सोम्येयुरुर्त्तसंयुक्ते पंचग
पंचगणयोगः ३ विदारीगन्ता व्यक्तयः पितेत यावजीव कृता
वृहती इक्षियर्णी निदिधिका त पापात् तत् तणा देवमुच्य
अदंष्ट्र पत्तामिलिताः इतिरा ने गव्याणां देवप्रीति करत्तम्
ननिर्चाटः पंचगवम् स्त्री यथा दद्या हि विदशाः सर्वे ॥
स्त्री पंचनो गवो समा हारः ॥ तीरेण च महेश्वरः वृतेनपाव
पंचगावः समा हताः इति ॥ कोनिते पायसेन पितामहः
व्याकरणम् ॥ पंचग सकृद्वृत्तेन प्रीयते वर्षाणांछ
वृत्तनः वि पंचगावोखनेयस्या त्रयोदशा तां दत्तोवेवपीत्याच
इतिगुणवोधव्याकरणम् ॥ प्रेतोमेधस्वजायते इति वरा
पंचगव्ये स्त्री गोसम्बन्धि यो हप्रदाणम् ॥ तस्यविशेषाय
चप्रकारद्वयं तत्तगोमय गोम था पयःकोचन वर्णायाः से
त्र उग्रदधिधृतकये यथा पंच तवर्णाखगोमये गोमूत्रे ताप्रव
गव्येदीपदीर वृत्त गोमूत्र गो र्णाया नीलवर्णा भवे वृत्ते दधि
मयेः इतिशब्दचन्द्रिकाः ॥ स्नात् कृष्णवर्णाया दभीदक
तत् परिमाणं यथा मत्तमा समायुतम् गोमूत्रमाषकाः
त्रे उग्रभागे गोमूत्रं भाव ॥ हो गोमयस्य चतष्टयम्
दिध्यते वृत्तेच पत्तमात्रेया तीरस्य डादश प्रोक्ता दभः
त गोमये भोतकत्रये दधिप्र स्तुदशोच्यते वृत्तमाषकाः
ष्टतमा - स्नात् पंचगव्य मि पंच पंचगव्यमलापदे इति ॥
देस्सते ग्रथवा पंचगव्यानां समा गारुडे प्रावस्थित प्रकवाणम्
नो भागइष्टाने इतिगोतमीय ॥ पंचगः वि पंचभिर्गोभिः शीतः

इतिगुणवोधव्याकरणे पंच दयः मद्यमांस मत्तस्य मुदा
उग्रः ३ चावीकदर्शने कछ मैधुन रूपे यथा मस्य मासे
यः इतिमेदिनी ॥ तथा मत्त स्य मूत्रांमोत्रुनमे
पंचगभिरसा स्त्री स्पृक्ता इति वच पंच तत्ते मिदे देवि नि
गजनिर्चाटः ॥ वीणाशक्तिदेतवे मकार पंच
पंचचामरे स्त्री खोडशात्तरपाद के देवि देवानामपिउत्तते इति
छन्दोविशेषः यथा प्रमानिका केवल्यतत्रे मथमयटलः ॥
यद ह्ये वदति पंचचामरे इति पंचतयाः ३ अग्निचतष्टय
छन्दोमंजरी ॥ स्थितत पंचक सध्यातयो
पंचवीरः ३ मंजुवोषः इति विशिष्टः यथातेजस्ति मध्येते
विकाणउशेषः पंचवृग् नस्त्री दवीयानपिन्यते पंचमः
जी अम्परोविशेषः इतिप्रमाणे पंचतपस स्तपनोनातवेदसो
पंचजनः ३ पुरुषः इत्यमरः इति माव द्वितीयस्वर्गः ॥
दैत्यविशेषः स च सेक्रादस्य क पंचभये वि पंचावयवे इति
तो पत्न्या जातः इति श्रीभाग व्याकरणम् ॥
वृत्ते यस्यास्या पंचजन्यनामा पंचतन्मात्रे स्त्री तामसाहेका
शोखा जातः स च श्रीकृष्णस्य रोत् पन्व महात्ततो पादान
यथा पंचजन्येऽसीकेश इ कारणा शब्दस्यै रूप रस ग
त्यादि श्रीभगवद्गीता ॥ ग्याः तदाप्रपाद्व्यानिच इति
पंचजनी स्त्री पंचनो जनानो सोत्पभाप्य पंचभते स्त्री
समाहारः इतिव्याकरणम् पंचमा स्त्री पंचानो भक्तासमाहारः
पंचजनीनः ३ भण्यः इति इति व्याकरणम् पंचमा
हलापुथः पंचजनसम्बधि स्त्री इत्यः इत्यमरः देहार
नि पंचजयाः प्रेतो व न्नकानाम् पृथिव्यादि पंच
त्रि पंचजानः ३ वृद्धः इति महाभूतानो स्वांश संक्रम
हेमचन्द्रः पंचतत्तम् एणात् पृथक्त्वं इति भरतः
स्त्री पंचभृते इति स्वरो पंचभावः इतिमेदिनी पंच
तिक्ते स्त्री तिक्रद्वयपंचके यथा

निस्वानता वृष पठोत निदिधि
काः इत्यादि चक्रपानिदतः ।
पंचतीर्थी स्त्री तीर्थपंचके य
या विषुवद्विषे प्राप्ते पंचती ।
यी विधानतः इति तिथितत्वे पं
चतीर्थान्याह मार्कण्डेये वदे
वदेकसुरोद्दिगोये महोदधौ ।
इन्द्रसुरः स्नात्वा पुनर्जन्म
न विध्यते इति तीर्थतत्वे ॥
अपिच अपिच प्रथिव्या या
नि तीर्थानि सर्वान्येवाभिषे
चनात् तत् पंचतीर्थस्नानेन
समे नास्ते सेशयः एका
दश्याच विज्ञाते द्वादश्या ।
शेकरे तथा क्रयोदश्याम्
नेभिषे च प्रयागे च चतुर्ह
शी कार्तिकेया प्रसूरेचैव ॥
कार्तिकस्य सिताक्षिते काले
षेष्ठ नरः स्नात्वा सर्वपापेभ्यः
पोहति इति वराहपुराणम्
पंचते स्त्री मरणे पंचानोभा
वः इति हेमचन्द्रः पंचदशः ॥
त्रि पंचदशानां पूरणः पोनेर
त्रि इत्यादि भावा तत्संख्याया
त्रवाचिते नात वरवच नाम्ना
भ्ये इति व्याकरणे तद्वाचक
शब्दः तिथिः इति कविकल्प
लता पंचदशी स्त्री शर्मिष्ठा अमावा
स्या

इति मेदिनी वेदोत्तम्यविशेषः ।
अ ॥ पंचवीच स्त्री शरीरये
चावयवतत्ताविशेषः यथा
वाहनेत्रहये कृदिर्हेतनासे त
थेवच स्ननयो स्नानेपर पंचदी
र्घप्रशस्यते इति सायकम्
पंचथा य पंचप्रकारे इति व्या
कराणम् पंचनखः १
हस्ती कूर्म इति हेमचन्द्रः
व्यायुः इति राजनिर्घण्टः ॥
भक्तनोय पंचनखायथा श
शकः शलकी गोधा खण्डी क
र्मश्च पंचमः इति स्मृतिः
पंच पंचनखा भट्ट्याये शो
काः कृतजैर्हिजेः कौशास्या
नश्रणादीनां तेषां नैकोपह
कपिः इति स्मृतिः ॥ पंचनदः
पुम् पंचनदी पुनरुदेश विशेषः
षः पंचावइति पारस्य भावा
तस्य नामान्तरम् वाङ्मीकः म
इदेशश्च ता नद्या यथा श
शतत्रः १ विपाश २
इरावती ३ चन्द्रभागा ४ ॥
वितस्ता ५ इति पुराणे पं
चानो नदीनां समाह्वये स्त्री
पंचनिस्ते स्त्री निम्बवृक्षस्य पण
तक पुष्पफलमूलानि इति राज

निर्घण्टः पंचनिस्तेतत्त पुष्प मूल
वल्क फल खद्वे रिति शब्दवेदिका
पंचनी स्त्री शारिष्णवला इति शब्द
रत्नावली पंचनी राजनम्
स्त्री पंचानोनी राजनानां समाहारः
पंचप्रकाराश्रयिके इति काल्याणम्
तत्र प्रस्यविवरणे नीराजनशब्दे दृ
ष्टव्यं पंचपर्निका स्त्री गौरस्त्री
पः इति राजनिर्घण्टः पंचपल
वे स्त्री आम्बारिपत्रपंचके यथा अ
म्बजम् कपिधानो वीजप्ररक विल
योः गन्धकर्मणि सर्वत्र पञ्चानि पं
चपलवम् इति शब्दवेदिका वैदि
क कर्मणि खद्वेयदि देश पंचपल
वे यथा आम्बासुखवत पर्कटो य
ज्ञोऽस्मरानि तत्रैक कर्मणि प
चपलवे यथापनसामेनयासुखे
वदेवकुलमेवच पंचपलवे मुक्त
च मुनिभित्तवदेदितिः इति तत्त्व
सारः पंच पत्नी पुं त्रिकालज्ञाना
र्थशिवमणीत प्रश्नयस्य विशेषः
यथा अभिगम्य महादेवम् सर्वशा
स्त्र विद्याभरम् भविष्यदर्पवोथाय
प्रप्रजमुनयोपहा ॥ तेषां वचनः
माकर्त्तनिजगदमहेश्वरः
विकाल ॥

ॐ ५५ ॐ ५५ ॐ

ज्ञानवोधार्थं पंचपत्नीप्रकाशम्
ने अनेन शस्त्रेण लोकैः कालः
त्रये प्रति वलावला निदप्रयत्नेस
र्वाकार्यपुनिश्चिते आगतेष्टु
कंदष्टा देवजः सावधानतः य
द्यत्करोतिकर्मणि तस्मान्तेव
विचारयेत् अतरे पतितत्वेच ॥
दिग्देवत दिनानि च काल वर्ग
बले भिन्ने धातु लिगा दिके क्रमात्
प्रश्नदिनातिवर्गिच देह संकल्प
नादितिः विज्ञितान्यपि सर्वाणि
वत्पत्तेवर्गिकेः क्रमात् शक्यम्
क्रमागत्य एतेषु देजयादिषु आ
रूढ प्रश्न लयेतः प्रथमात्तरतो
पिवा धरनी धारनी पश्चात् कर
णत्वेन मो नमः स्वाहेति क
दिनी भूमौ मत्रयिता शतेशते
क्रमात् १ व्यापगा देवफलानां
ब्राह्मणादितः नमः पद्मासनेवा
नी यत्कामः शब्दरपिणी वद
वदवाग्वादिनी तारायाभिषिष्या
निका चतुर्विंशतवीविद्या सर्व
प्रत्यत्कारिनी वर्णसंख्यासह
स्वसजपात् सिद्धिरनुजमा ॥
प्रकारादिस्वरानां च पंचानां च
विचारयेत् अस्मन्मात्तरणादे
शराश्रुसमुत्सृजेत् पृष्ठकस्य
वतः श्रुता गोलावर्गः सरस्वत्या स्वरेण

कल्पयेद्वां वारात् पत्नीपनाय
ते पत्नीपनायतेवाकां वाक्या
फलसंभवः ॥ अकारादिशकारा
न्ताः स्वराः पंचप्रकीर्तिताः तः
स्वार्थं कल्पयेद्दृष्टे स्वरास्ते पति
रूपिणः अकारः श्वेनश्चात्तर्त
कारः पिंगलस्तथा ओकारो वाय
संश्लेष एकारस्ताम्रशेखरः ओ
कारो नीलकण्ठश्च स्वरास्ते पति
संज्ञकाः अकारः पूर्वदिभागे
इकारश्चेवदतिगा ओकारः प
श्चिमेत्येव प्रकारश्चात्तरेतथा
ओषष्णानेषु सर्वेषु एकारः परि
कीर्तितः प्राक्श्वेनः पिङ्गलोया
म्य पश्चिमेकाकशोचते जेतरेज
स्वच्छश्च कलापीमध्यगोमतः
उज्ज्वलादरकंदित्वा ककारादी
स्तविर्मसंत अस्वरादिषु हान्ते
स्यादेकैकैषु परिक्रमात् प्र
थमे रविभोमौच द्वितीये चन्द्र
द्रजो तृतीये जीववारश्च चतुर्थे
तमवासः पंचमे मन्दवारश्च
पत्तिगाक्रमशोलिवेत नन्दा
भद्राजचारिका पूर्णाचतिथयः
क्रमात् ॥ अकारे सप्तसिंहाली
इकस्या प्रसक्तकटाः ओकारे च
पमीनोच एकारे च तलाह्वयो
एकारे मृगकर्मोच यवेरा ॥

शिवसंलिवेत ॥ प्रथमे वाचिनी
ई यंचनत्तत्रुच्यते अतः क्रमादिषु
देचेव यंचयंचयतारकाः स्वरा
णाच क्रमेणैव देवताः पविकलि
ताः ईश्वरः यवने श्वेव इन्द्राकाश
दाशिवाः पृथ्वीप्राच्यामभेरेत्या या
म्याश्चक्रोजलतथा तोगारकः पश्चि
मेपि ईधोवायुलघोतये सूर्यपुत्र
स्तथाकाश ओह्मेवेतिवेतक्रमात्
भूतोमयुरः ऊर्जश्च ऊर्जुढोवर्तमा
नकः ध्यातोचवलिक्तकश्वेनोभा
विष्णोचविनिश्चयः ॥ श्वेनोहिरण्य
वर्णश्च पिङ्गलः शुक्लवर्णकः काको
वक्तासितश्चित्रः ऊर्जकटः श्यामलः
शिखी ॥ काकोवलीपानसर्वभ्यः
स्वात्मात् श्वेनोहिरिज्ज्वलः ऊर्जकटो
उर्वलस्त्राभ्यो पिङ्गलस्त्रेभ्योनकः
सर्वभ्यो उर्वलः पटो नीलकण्ठ
संज्ञायः ॥ मित्रं मयूरः श्वेनस्य मय
रस्यचपिङ्गलः सुक्रदो पिङ्गलेश
नो मयूररुणशेखरो काकऊर्ज
ऊर्जेश्वेनस्य पिङ्गलस्यचविहिषो
मयूरस्यरिषनित्यं सर्वदाश्वेन ॥
वायशो भाद्रहृदे भवेन्मित्रं मयूर
पिङ्गलोतथा भवतः श्वेनका ॥
काहो नाग्रहृदस्यविहिषो का
कस्यमित्रं ध्येयं च शि

स्त्रीभवति सर्वदा काकस्य शत्रु
वो नित्यं पिङ्गल श्वेनऊर्जकटः
ओह्मेहिरिभवेतीवो स्योहिरिभ
लके समहिरिभवेदात विनिचि
तामभेदिका ॥ श्वेनोमूलेतथा
ऊर्जो नीलोधातश्चवायसः ऊर्ज
ऊर्जे मूलजीवोच मूलधातुशिव
तस्यापि ॥ श्वेनो नरोवधूऊर्जः १
रुषो वायसस्तथा ऊर्जकटः १
ह्रीं प्रमोश्वेव शिखीवध्वरस्त
या श्वेनऊर्जो द्विजश्वेनो मही
लक्षवायसः ॥ ताम्रहृदो वनिक
श्वेनो नीलकण्ठ स्त्राभ्यः च
तथात् पिङ्गलोत्तेया द्विपादोश्वे
नवायसो ताम्रहृदो नथो शृंगी
शिखीपत्नीवकः श्वेनोम
खकण्ठवान् ऊर्जोवत्तलवाय
सः ऊर्जकटः पृष्ठभागः स्यात्
शिखीपाद युगक्रमात् ॥ शुक्र
चेदे शुक्लवर्णी तमा कन्दो व
धस्यच पत्रे गुरो फले सूर्य्य म
ल्लवखिजे ऊर्जे ॥ शुक्रवन्दे भ
वेदोप्ये बुधे स्वर्णि मृदाऊर्जतम्
गुरोरत्न शुते हेम सूर्य्य मौक्ति
कश्चाते भोमे ताम्र शनो ॥
लोहं वाराणा मृदयक्र मात्
दितो ब्रह्मा ॥

जते विसृज्यथा रुद्रोक्तशने
ईश्वरः यवने देवस्तथा काशे स
दाशिवः रवोभोमचनेशेरा मय
रोवायसः शनो पादायसः शिखी
शुक्र काकऊर्जो गुरोतथा ऊर्जः
ऊर्जकटहेदोशे क्रमोयेशुऊर्ज
स्योः यस्यवारस्यः पटो तरादि
गणयेदुधः ॥ दिन पत्नीकार्यत्र
पो मय्यपत्नीफलपदः दिनेषु
रूपतेयत्त हस्तेरविषुतद्वेत
हस्तेदिनेषुयत्तपोक्ते शुक्ररविषु
योजयेत् वालः क्रमात् स्वरणो
बृहोमृत्सरिति क्रमात् चटिका
षट्षडेवेति फलमेवामृदाऊर्ज
किंचिद्वाभ करोवालः क्रमात्त
हंलाभदः तरुणो गच्छदोबृहो ॥
हानिहो मृत्सरोमतः भोजने गम
नेराज्यं निद्रामरण मेवच एको
तरो भवेत् रुसे पुत्रैश्च क्रमशो
भवेत् पत्तिगा क्रमशो ज्ञात्वा
फलेत्रया यथा तथा गणयेत्
पंचपद्यादौ जातो भूतखगावपि
शुक्रपत्ते ॥ ततः
हृत्स्यपदेभोजने मरणं चैव निद्रा
राज्यं तथैवच गमने पंचपत्ति
गा हृत्स्यपदेक्रमादमी ॥ अ
थ भुक्ति लक्षणो रज्यं सभित
मत्तोमे नष्टलाभ ॥

सदाहयं रागभक्तं महात्मां प।
 दिनाभुक्तिरुत्तमम् ॥ अथ
 यत्नितरां अनायासेनेष्टतमो
 हृष्टं धनसेवयः भूलाभो रोग
 नाशश्च यात्रासिद्धीरोगजयः ॥
 दागमनेयोगे प्रयागेपतितति।
 ॥ अथ रात्रालुत्तमं रात्रालुभे।
 नये सौख्यं मत्तोत्तमं गनाशने।
 सुभिते वक्रवृष्टिश्च पतिगां रा।
 त्पलत्तमं अथ निद्रालुत्तमं।
 यात्रा हानिरनावृष्टिः कार्यहा।
 नि रदर्शने शवि र्वापिदीर्घरो
 गः पतिगां सुभिलत्तमम् ॥
 अथ मत्पलत्तमं अपमत्स नये
 चेव सर्वकार्य विनाशने पतदे
 व फलेष्टयात् पतिगां मत्सुते
 दागे ॥ श्रेयनो अष्टयने ज्ञेयं पि
 गता नलपतप्रक वायसस्तगा
 सेवातः ऊककटे भस्मनावृतः
 संग्रामे श्रेयन ऊजो च वन्धस्या
 ने ववायसः ऊककटे परदे
 शोच परग्रामे तथा शिखी
 ऊजसुद शहस्तेव चतः क्रो।
 शोचऊककटेः द्विक्रोशोच त
 या काकः श्रेयनः क्रोशोच श्व
 तः ॥ भोगेव मासे गमने च
 पते रात्रो दिनेसुप्तं जनेचवये।
 मृतावृत्तो स्नादपि कालं गत्वा

कालं प्रमाणं जनयो वदति ॥
 श्रेयनेभोक्तिका कस्तु यात्रोयज्ञा।
 भुनेकृतक स्वभावस्यागतः ऊजः
 परसस्तगाशोचः काकेभोक्त
 रिकेकीर्त पात्रस्यात् पिगला।
 न्यः ताप्रचूट स्तथास्वापी श्रेयनः
 कालवशगतः मयरे भोक्तवि त।
 या ऊज्जा यात्रावशगतः महीशः
 ऊककटेः श्रेयनः स्वापीकाको
 मृतिगतः ऊज्जभोक्त विपास्य।
 स्व ऊककटेः श्रेयनकोन्यः ॥
 काकोनिद्रा वशे जातो मयरो म
 रोगगतः ऊककटे भोक्तविशे
 नः पास्यामजात वायसः शि।
 खी निद्रावपन्नातः पिगलः का
 लमात्रयात् ॥ इतिकुसुपते
 दिनक्रमं अजुपतेरात्रिकमेव
 श्रेयनोर्कभोमेशशिजे ऊककटेः
 ऊजो गेरोस्यात् शिखी कयो श
 नो व काकः इति कुसुपते ॥
 सूर्यादयाम् यदुत्तरिका प्र।
 माणे श्रेयनेभोक्त रिकुजस्यात्
 पास्यः काकोमहीपतिः ताप्र।
 चूट स्तथा निद्रो नील कण्ठा
 मृतिगतः मयरे भोक्तविशेयनः
 पास्यः ऊज्जभोक्तः स्वभाव
 स्यागतः काक स्ताप्रचूटामृत
 स्तथा ऊककटेभोक्तवितदा शिखी
 वारित

सामुयात् श्रेयनो महीपतिः ऊजः
 स्वापी काकोमृतिगतः काकेभो
 क्तिरि यात्रायां भाद्रचूटः शिखी
 न्यः निद्रायां रमते श्रेयनः ऊजः
 काल वशे गतः ऊज्जभोक्तविशे
 याया वायसः ऊककटेन्यः नी
 लकण्ठः स्वभगतः श्रेयनोमृत्सु
 वशगतः इति अजुपस्यस्य दि
 नक्रमे कुसुपतस्यरात्रिकमे ॥
 आदित्यभोगोः श्रेयनः पिगल
 अंद्रचन्द्रने वायसो देवस्येव
 ऊककटा भार्गवेपित मयः
 सूर्यपुत्रे च अस्तपते क्रमा
 दिति ॥ अथ वाक्यानि अदि
 प्रेभोगो कविप्रे पकोन विसुः
 उपेद्रो हरिः विसुस्तुलोकः अथ
 रात्रि वाक्यानि अउमोदिते उमो
 दिनेनमोदितेन ऊ दिनेन उमो ते
 नउमोदि ॥ इत्युक्ते पतिगाभो।
 गे लाभात्ताभे सुभाश्रम येनवि
 ज्ञानमात्रेण विकालतो भवेत्
 रः तावद्भूति शिखानि शंक।
 लानामनेकशः यावन्मयते
 पति शंकले शंकरोदितम् ॥
 इति श्रीमहादेव विरचितम्
 पंच पति शंकले समाप्तम्
 रामायनमोनमः

पंच पात्रे स्त्री पंचनो पात्राणाम्
 समाहारः इति व्याकरणं पञ्च
 पात्रकस्तु पात्राणि विपिकशादे
 तत अन्वष्टकाशादे अमावस्याम्
 तमेतपतमृत सास्वत सरिकेसपि
 एकीकरणेच इति लोकेप्रसिद्धे
 पंचपिते स्त्री पितपंचके यथा ॥
 वराह व्यास महिष मत्स्य मायू
 रपिण्डके पंचपिण्ड मिति व्या।
 ने सर्वेष्वेवदिकर्मसु इति वैद्य।
 के पंचप्रदीपः ५ पंचदीपयुक्ताः
 रात्रिके यथा कर्ण्यात् समप्रदीये
 न शोखवृंदादि वाद्यकैः हरेः पंच
 प्रदीपेन वक्ररोभक्ति तत्परः
 इति पाद्योत्तरखण्डे १० ॥

अध्यायः ॥ ३३

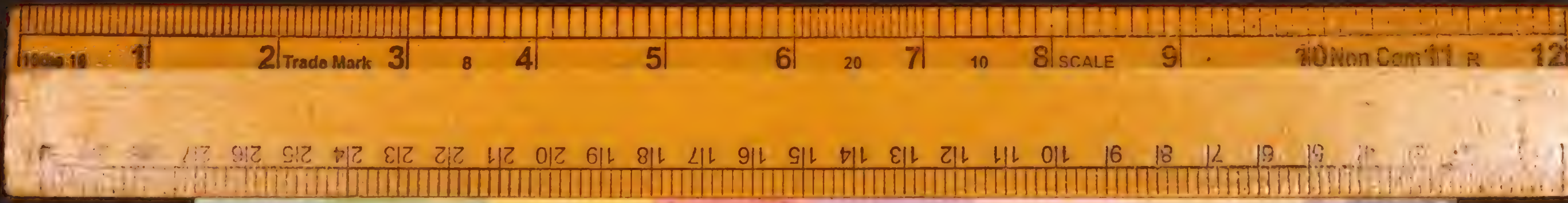
पंचमासादः ५ देवगुरुविशेषः
 पंचरत्न इतिख्यातः यथा पञ्के
 ष्टक चिते रस्ये पंचमासादसंयुते
 कारयिता हरेर्धाम धृतपायोत्रः
 नेहिव इत्यग्निपुराणे पंचवैधः
 ५ नष्टद्वयस्य पंचमाशादणः
 यथा आगमेनोपभोगेन नष्टे।
 भाव्यमतोमया पञ्चवन्था द
 मस्तस्य गतेतेनाविभाविते आ
 गमेन रिकुशक्रया ॥

दिना ॥ ३३

उपभोगेनच मदीय भिरे द्व्यंभः
छेवे नष्टमपकृते वेत्यपिभावे ।
साधनीये ततस्वामिना अतोम
था तेन स्वामिना अविभा विते पे
चवन्ना नष्टद्वयस्य पंचमांशेद
मानाष्टि केन नष्टे देयः इति मि
तात्तरा ॥ पंचमदः ५ पंच
स्यानेषु पुष्टितोऽष्टविशेषः ॥
यथा पंचमदस्तदुत्पष्ट गव
प्राप्तेषु पुष्टितः इति हेमचन्द्रः ।
पाचनविशेषः यथा किन्नाडु ॥
वा पर्यट वारिवाट भूनिम्बः
एतौ जनितः कषायः समीरपि
तज्ज्वर जर्जरणा करोति भद्रः
खलपंच भद्रः इति शार्ङ्गधरः
पंच भूते स्त्री पंचनो भूता ॥
नो क्षित्यपनेतो मद्योस्त्रोसमा
हारः अस्पात पति यथा अश्वत्
स्मादहंकार स्त्रिविधः स्त्रिभेद
तः वैकारिका रहेकारा हेवावे
कारिकादश दिगवाताके प्र
चेतोऽश्वित्वी न्द्रो पेन्द्र मित्र ॥
काः तेजसादिन्द्रियाभ्यासेस्तन
मात्राक्रमयोगतः भूतादिकारहे
कारात् पंचभूतानिजज्ञिरे इति सा
रदायो प्रथमपटलः सोहंकारसि
भेदः स्यात् सत्तादिगुणयोगातः वैका

रः सात्विकानाम तेजसोरानसः
स्मृतः भूतादिस्त्वामसस्तेव ॥
यकतत्त्वमवास्तन वैकारिका
हिगाद्याश्च चंद्रेनैकादशस्मृताः
इन्द्रियाणा मधिष्ठित देवास्ते यः
विकीर्तिताः ॥ दृष्ट्यापरे मनस्तत्
संस्कल्प विकल्पके तेजसादेव
तज्ज्ञान मिन्द्रियानि तथादश ॥
भूतादेः पंचतन्मात्रा म्यासन भू
तमतः परे इति राक्षसभट्टधृत
शब्दाष्टौ म स्पर्शत स्तेन वायुः
स्वाभ्यो रुपादरि रेतरेसाह ॥
प्रमांशेप तेर्गान्यतो तर्पराया ।
भूताः पंचस्पर्शगेगनाः क्रमेण
इति प्रपंचसारे प्रथमपटलः ॥
आकाशा ज्ञायते वायु वायो रु
त पद्यते रविः रवे रत पद्यते ।
रविः रवेरुत पद्यते तोये तोयाः
दुत पद्यते मदी तस्यलय मकाः
रो यथा मदी संली यते तोये ॥
तोये संलीयते रवौ रविः संली
यते पंचतत्त्वाज्ञेते स्त्रि स्त्रा
तेतत्ते विन्तीयते इति ब्रह्मज्ञा
नतन्व निर्वाणतन्वे ॥ तदुक्तं
वाष्पादि यथा अस्थिमोसनखा
श्वेव नाडीतकचेतिपंचमः शृष्टी
पंचगुणाः प्रोक्ता ब्रह्मज्ञानेनभाषिते

मलेमूत्रे तथापुत्रे श्लेष्माशेताणि । तस्य नामभवेदेवि पंचमपरिकी
तमेवच तोय पंचगुणाः प्रोक्ताः । तिते इति समयाचारतन्वे द्विती
ब्रह्मज्ञानेनभाषितम् हासोनिद्राः य पटलः पंचमः वि पंचनोऽ
तथाचैव भ्रात्रिरास्तमेवच ते रणः पाचति इत्यादि भाषा इति
जः पंचगुणाः प्रोक्ता ब्रह्मज्ञाने मेदिनी रुचिरः दतिः इति हेमच
नभाषिते धारणा चालने वेपः ॥ दः पंचमः ५ तन्वी कण्ठगात्रि
शोकोचः प्रसरस्तथा वायु पंचगु तस्वरविशेषः इत्यमरः पंचानो
णाप्रोक्ता ब्रह्मज्ञानेनभाषितम् स्वरगतां स्वरणाः स त पटलदि
कामकोप स्यात्तोभ स्क्रुपामो समस्वरणां पंचमः स्वरः तस्योत
हस्यपंचमः नभः पंच गुणाः प्रोक्ता प्रतिपद्या वायुः समुद्रतोनाभे रु
ब्रह्मज्ञानेनभाषिते इति ब्रह्मज्ञा रोक्त कण्ठमूर्धस्य विवरन् पंच
नतन्वे प्रथम पटलः ॥ पंच ॥ मेस्थाने प्राप्ता पंचम उच्यते इति
भूतनत्तज्ज्ञाणि यथा पनिष्ठरेव तद्देकायो भरतः अपिच प्राणाः
तीत्येष्टनराया अश्वत्थानया अ यानः समानश्च उदानोव्यानपव
भिज्जिह्वा तगवादा टपूतीतत् च पतेषां समवायेन जायते पो
मुहाकृते शृङ्गावादा तथाश्ले चमः स्वरः इति संगीतदामोदरः
मृलाश्रितैव रोहिणी उत्तर भाद्रः अस्पृजातिः जोडवः पंच स्वरमि
यदातोये आपस्तत्तत्तभीष्टदे भ लिप्त इति यावत् अस्पृष्टतानाः
रनीकृतिकाश्रया मद्याष्टावफ विशात्यधिकशतम् १० प्रत्येक
त्तानी शृङ्गाद पदा स्वीतीतेजस्त ताने ५ चत्वारिंशत् समवायेन
तमिति शिष्ये विशाखोत्तरफल्गु वतः सप्तस्वाष्टशतानि ५००
यो हस्ता विज्ञा प्रनर्वसः अश्विनो तानाभवन्ति अस्याच्छास्त्राणां
सराशीर्षाच वायुस्तत्त मुहाकृतम् तितः पिकः श्रेष्ठारण्यनम्
इति मूत्रमखरोदयः ॥ ३२ गतः शिरस्य व्याकरणा
पंचमम् स्त्री मेघनम् यथा मने अथरः अथम् विमर्षाः
भग लिङ्गस्य योगेन मेघन इति शुद्धमन विवेक सत्ता
म् पटलवेत्त शिष्ये ॥ एतम् ॥ अथ रपे इन्द्र ॥

पंचमः वर्णः श्यामः स्थानेको तत्त्वमिदं देवि निर्वाणशक्तिहेतवे ।
चक्षुषे देवता महादेवः वारो वर मकार पंचकं देवि देवानामपि ।
स्पतेः समयश्च तस्मिन् पला इति मं इति यमसाधनत्वे ० पट
धिकाष्टौ चटिकाः अतयमत्ता लः मधेमीसे स्तथा मत्से ३ द्वा
२ः तिति यत्ता मन्दीयनी आता भिर्मवनेरपि स्त्रीभिः साहं मत्ता ।
मिनीचा मृदनात्तिसः यमन्ती साध र्भयेदृत्तगदत्तिका यम ।
निर्मन्ती कोमन्ती व इति नार प याचमहानिन्दा गीयते परिते ॥
राणो ॥ रागभेदः इति मेदिनी आ सुरेः कायेन मनसा वाचा तस्मा
येकलतायमने सोमेश्वरमते च तत्त्वपरो भवेत् इति कामाख्यातः
घट्टाणां मध्ये तृतीय रागः सो त्र ५ पटलः ॥ यासरा सर्वका
मेष्टर मनेश्वरममममयः ॥ येषु कथिता भवि शक्तिरा त
शरद्वतः प्रातः कालश्च कलना स्थानाम भवेदेवि तीर्थ पाने सु
य मने यस्य रागिन्यः घट्टयथा इर्नभे श्रुदाणा भत्प योगानो
विवेनी १ स्तमातीर्था २ आभी यन्मासे देवनिर्मिते वेदमन्त्रेण
री ३ ऊकभ ४ वरभी ५ सावी विधिवत् प्रोक्ता सा श्रुतिरुत्तमा ॥
री ६ सोमेश्वरमने त्रविभासा भत्प योगाश्च कथिता ये येमते
भृपाली २ कर्णादी ३ वडहेसि स्थावरा मने तेरहस्ये मया प्रोक्ता ।
का ४ मालात्रीः ५ पटमञ्जरी मीना सिद्धि प्रदायकाः शृणुका ।
६ अस्मिन्वागे पात्र्या ७ सर स्त्री स्ताहता प्रष्टा गोभूम चनकादयः
८ त्रयभपंचमो सरो त्रयो घ तस्य नाम भवेदेवि मुद्राशक्ति प्र
९ इजस्वरः गृहशान्तासाः सव दायिनी भगतिगस्य योगेन मे
१० हे नमन्मते भवत मते व भेरा युनेष्टवेत श्रिये तस्य नाम भवेदे
११ व रगस्याष्टम पुत्रः इति से वि पंचमं प रिक्तीति ते मयामत्तम
गीतशास्त्रे पंचमकारं स्त्री मा देनाथ मासेचैव द्वितीयकं मत्स्यं
कारपंचकं पंच तत्तत्तत्त मुद्रा चैव तृतीयस्यान्मद्रा चैव चतु
मेष्टुन मयमासत्रं पृथा मये थिका पंचमं पंचमं विद्यात पंचै
मासतथा मत्स्य मुद्रामेष्टव पंच तेनामतः सृताः इति मनयाः

पुन

चारतत्वे २ पटलः ॥ अथ मत् रतिमेदिनी शारिष्टेयता पाशा
स्थादि युत पतिः माया मत्तारि रत्नक इति भाषा इति भूरिमयो
शमनात्मात मार्ग निरूपनात् गः तिथि विशेषः साच चन्द्रस्य ।
अष्ट ३ः वादि विरहान्तस्यति प पंचम कला क्रिया रूपा तत्र प
रिक्तीति तः मोक्तव्य जननादे ललित कालश्च पञ्जिका कार से
वि सत्विदानन्ददानतः सर्वदेव कोत्तेन युक्त पत्ते ५ कृष्णपत्ते
प्रियताञ्च मोस इत्यभिधीयते २ः पतदेक बोधिता ॥ अथ ॥
पंचमे देविसर्गेषु ममप्राण मि पंचमी व्यवस्था सा च चतुर्थी ।
ये भवेत् पंचमेन विना देवि पुता गाला प्रामात पंचमीच प्र
चरीमत्रे कथेनयेत् यदि पे कर्तव्या चतुर्थी सहिता विभो ३
चमकारेषु श्रान्तिचेत करुते ति स्तन्प्रराणाच्च ॥ अथ ना
श्रिये तस्य सिद्धिः कथेदेवि च ग पंचमी देवीपराणे सुप्ते नना
एडीमन्त्रे कथेनयेत् आनन्द प ईने कृसे पंचम्या भवनाङ्गे स
२ मंत्रे मकारास्तस्य सत्त्वका जयेन्मनसा देवी स्तुही विटपसे
इति कलापितत्वे पंचमावेदे स्थिता पञ्च नाभे गते शाय्या देवैः
१० गेहासः ॥ तेषां प्रोथना सर्वे रनेतरे पंचम्याम सिते पत्ते
दिके वाक्कृत्यभिया लोकमोद सश्रुति एति पञ्चमी देवैरिति
भयाच्चनोक्ते पंचमहायज्ञाः सहाय्ये तृतीया तथा देवीम से
पे ग्रहस्य कर्तव्य पंचप्रकारनि पूज्य नत्वा चन सर्पभय मामुपा
त्य कर्माणि यथा पादौ होम त पंचम्या पूजयेत्प्रभा ननन्ता ।
श्रान्तिशीनो सुपर्णा तपसा घान्त होमगान् तीरे सर्पिस्तने ।
बलिः पत्तेः पंचमहायज्ञा ब्रह्म देयदेये सर्वविषापहं यवे गा
यज्ञादिनामकैः इत्यमरः ॥ रुडे तथेव नागानाह अनन्त
पंचमाः ५ वलदेवपुत्रः इति वासकिपमे शालकम्बनमेव
श्रद्धमाता ॥ पंच मास्यः पुंको तथा कर्कोटकं नागं धृतराष्ट्रं
किलः इति शहरत्नावली ॥ शालकं कालीय तत्तकेचैव वि
पंचमी स्त्री पारुष्यवती शेषरी कुले मासि मासि च यजेतानसि

तेनागान् दृष्टेयते दिवे वनेन दानात् श्रियः सरस्वतीः तथा।
 पुराणात्रेपि अनतो वासकिः चण्डादिः लक्ष्मी सरस्वती लो।
 पद्मे महापद्मे १८८ तत्तकः विवर्ग सम्पद्भिर्भूतिशोभासु ३
 कलिकः कर्कटः शोभा एषे पकरणावेशरचना विधासु च
 नागाः प्रकीर्तिताः पुराणात्रेपि श्रीरिति प्रथिता ख्याने यथा न
 शेषः पद्मे महापद्मेः कुलीरः ॥ रुपाकल मिहविधितौ शुभ
 श्रावपालकः वासकि स्तकः कातिः कुचभर नमितोपी सव
 श्रेव कालीयोमणिभद्रकः ये निषण्णा सितात्रे निजकरकम
 रावतो एतगष्टः कर्कटकथने लोपलोखनी प्रस्तक श्रीः सक
 नयो अत्रचयोः मोचानत्रये लविभवसिद्धे पातवापेवभा।
 ण ब्रह्माण्डसचराचरे प्रष्ट वः नः इति शारदोक्त ध्यायेत् ॥
 द्वारयेत्तर्हि तस्मै नित्येन मोन पाद्यादिभिः पूजयित्वा भद्रका
 मः इत्यनेन शंकारपूर्वेण मत्तः लैनमो नित्ये सरस्वत्ये नमोनमः
 स्पृशशोक्तनानत्रं हजयेत् रत्ना वेदवेदानवेदांग विद्यास्थानेन
 करे पिचमहस्य पञ्चाणि स्यापे यवच स्वाहेति ब्रह्मपुराणीये।
 ज्वे नोदरे स्वयंवापि तदशनी नत्रिः पूजयेत् मत्तयस्कोव
 याद्वालाणां श्रेव भोजयेत् ॥ अ न्मजीवेच द्रोणच सरस्वत्ये न
 य श्रीपंचमी भविष्योत्तरे मा रापयेत् सरस्वती संप्रत्य य।
 त अक्षयत मधिकृत्य चतुर्थी या न देवो भगवान् ब्रह्मलो।
 वरदानामतस्या गौरीप्रथिता क पितामहः त्वापरित्यज्यसे।
 मोभापमतले कर्प्यात् पंच तिष्ठेन्नया भव वरप्रदा देदाः
 म्पाश्रीरपिप्रिये सत्ततसरम शस्त्राणिसर्वाणि न्यतगीता।
 दीयो पूजयेत्तस्मीं प्रष्टपुषान दिक्चयत् न विहीने तयादेवि
 नवारिभिः मस्याथारलेखनोच तथा मे सत्त सिद्धयः लक्ष्मीर्मेया।
 पूजयेन्नित्येनतः माचेमासिसि यराप्रष्टि गौरी तद्विः प्रभाभूतिः प
 तेपते पंचमीयाश्रियः प्रिया तस्या तामिः पादितनुभिः रथाभिर्मी स
 पूर्वाक्रपदेर कार्यः सारसतोत्तरः ररुति इति मत्तपुराणीयेः मार्थ
 इत्युपा येत् ॥ अथ पंचमीव्रते

पंचमी

तच्च शुद्धकोले माचशुक्त पंचमी स्वये यतात्माभूतच आरुह्यत
 मारुतपदार्थ पर्याप्तं प्रतिमासीप पतमे आद्यहयमलवणेनरवि
 शुक्त पंचमीया कार्यं यथा लीये स्मृताहयेतथा फलेनेकलकर्त
 देवपुरासमे लक्ष्मीसमन्विते ह वा उपवासैः प्रतिष्ठयेत् प्रतिष्ठा
 विप्रणम्यपरिपप्रह्य नारदोशनि याविधिरये कर्त्तव्यमपिदेहिरे
 सप्तमः नारदवाच केनोपायेन ब्रह्मिनेच सपत्नीके श्वेपुरपिवा
 देवेश नमीतोच सुखे भवेत् सो मयेत् पंचमीयास्तिन निप्रणाचा
 भापमतलेयाति तस्मैतेवक्त ष्यंविहीनोत्तमे पूजाच विविधाका
 मर्हसि कृता तद्वचनेदेवो नारद ष्या मूलमेवेणभक्तिः होमच
 समहात्मनः संप्रत्य कमलोस तिलानाना शोनेकृप्यात् शुभ
 कोवृद्धिदेविप्रभानने ईक्षितेप कष्टयक नै वेद्ये विविधकृप्या
 सराहोका यम पञ्चाक्षवहभा त लङ्कके पूजयुजमे आसनेपा
 वलभेजपरस्तुय श्रीत्यावत यमर्द्धं च तथाप्याच मनीयक
 सुवाचर देयुवाच अस्ति श्रीये वासायज्ञापवीतेच गन्धपुष्पक
 चमीनाम व्रतपरममुदीभं य लेतथा सुत्रयुपः प्रदीपस्तान्
 तक्त्याप्यतेलोकेः सुखेसा लेफलमेवच गौः शय्याकसुते
 भापमुत्तमे तत्रमोसजयेद्वक्त्या चैव द्विषण्परततया ब्राह्मणे
 मायवेचप्रयत्नतः गन्धपुष्पे भ्यः प्रदेयानि दत्तिणासंयत्तानि
 श्रवस्त्रैश्च भूषेनातिथेः फलेः च यथोक्तनविधानेन या कृप्या
 अहया पूजयेद्वक्त्या माचादौये त पंचमीव्रते आसन्न कुलमुद्रस्य
 चमेदिने इमोब्रह्मपुराणोक्ता विसृलोकमवाभयात् शचीवे
 याकरोतिच पंचमी लक्ष्मीस रुहृतस्य रसीवमदनस्यच शोर्क
 माभवेजारी इहलोके परवच रस्य यथा गौरी तथाभवतिसा।
 विधानेष्टुथर्मत्त याहृशीप शुभा मासिमासितेपदे मेच
 चमीमम वर्षाणि षट् मकर्त मीयापकीर्तिता तस्या पूज्या।
 या परमप्रीतिमानसा चहका सदा देवी भक्तिनः कमलोद्भ।
 लेतसेनामे येचमीयापुभाभवेत् वा लक्ष्मीसमाभवेना
 तस्याप्रारम्भकर्तव्यं व्रतेपापपुना री सङ्पंचमीव्रतेनये ॥ ३३
 शने

श्रीपंचमीव्रतेरस्य याकरोति य
तिव्रता तस्यादे स्थितो यामि
यथा नारायणो स्थिरा मत्प्रसा
दात्सुनिष्ठेषु सर्वसो भाषमा
मुयात् इति ब्रह्मपुराणेऽक्तं यः
इ पंचमीव्रत कथा समाप्ता ॥
अथ पंचमी ज्ञात फले यथा
भूषाल मसोमनुजः सुगात्रः
कृपासमेतो विप्रधोवरेण्यः
वासमी शुनीवन्त जनेक मा
न्यः प्रसन्निकाले यदि पंच
मीस्यात् इति कोष्टप्रदीपः
पंचमुखः ३ सिंहः इति रा
जनिर्वाणः शिवः इति हेम
चन्द्रः तस्मान्नाम वर्णादि य
था शिवस्तत्र स्थितः साक्षात्
त सर्वपाप हरः शुभः स त
पंच मुखः त्वातो लोकेसः
वार्ध साधकः पंच ब्रह्मात्
मर्को यस्मान्न पंचमुखः
स्मृतः पश्चिमे त मुखे संधा वाम
देवस्तथा तरे पूर्वतः पुरुषं वि
द्यादेवोरेचापि दक्षिणे ईशानः
पंचमामये संधेयास्यविशि
तः यत्ते पंचमुखावत सपापः
ज्ञाप्रह्मशानाः सयानात् भवेच्छु
क्तं वामदेवन्तपीतकं यस्तस्मात्
पुरुषोत्तमोऽद्योऽक्षरः कृष्णः सपत्न

ईशानः पश्चिमस्तेषां सर्ववर्णस
मन्वितः कामदेः कामरूपी स्यात्
ज्ञानाधारः शिवात्मकः इति हे
वीरशरण ॥ पंचमुखी स्त्री ॥
वासकः इति राजनिर्वाणः
नवायुष्यविशेषश्च पंचमुद्रा
स्त्री सजायां कर्तव्या पंचप्रका
रमुद्रा तस्या मुद्राणां यथा
सम्यक् प्रवृत्तिः पुष्टिः कार
भ्यां कल्पिताऽऽज्ञतिः आ
वाहनी समाख्याता मुद्रा
देशिक सप्तमेः १ अथोमु ॥
लो त्रियेचेत्स्पात स्यापनी
मुद्रिका भवेत् २ उच्चिताकु
ष्ट मुष्ट्यास्त संयोगात् सन्नि
धापनी ३ शुभः प्रवेशिताः
कृष्ण सेवसन्वाधनीमता ४
उत्तान मुखियगला संमुखी
करणीमता ५ इति प्रजा
प्रदीपः पंचमूत्रे स्त्री मया
ज्ञा मेधी महिषी गर्हमीमूत्रे
इति राजनिर्वाणः पंचमूत्रे
स्त्री तस्मात् स्थातपाचन ॥
तत्रिविधं दहत सत्येत्स्पात
च आद्ये यथा विलेपेपानाक
मारी पारतागणिकारिका क
फवातहरेश्च पंचमूलमिदं महत्
द्वितीये यथा शलिपनीहृषिप
नी दहती दयगाक्षरम्

वात पित्त हरं दृष्टं कनीयः पं
चमूलकं तृतीयं यथा ईशः
काशः शरो दर्भश्च अति न
लोद्भवः इति चक्रपाणिदत्तः
अपि च विश्वामित्रेणानाक
काश्याः शादला तथा जेयं
हत पंचमूत्रे पंचमूल मिति
ते शरेत्त दर्भकाशानो नलस
मूलमेव च सोम्यतच्छाकं चे
व तृणाख्ये पंचमूलके इति
ब्राह्मचरिका पंचमूली स्त्री स
त्यपंचमूल पाचनम् यथा शा
लपर्णी शुष्पिपर्णी दहती कंद
कारिका तथा गोक्षरकं चैव ॥
पंचमूली कनीयसी इति शा
चन्द्रिका ॥ पंचयज्ञाः पु
ग्रहणकर्तव्य पंचप्रकार यत्त
विशेषाः यथावत्तयज्ञो न्यः
तस्य देवयज्ञश्च सप्तम पितृय ॥
ज्ञाभूतयज्ञः पंचयज्ञाः प्रकी
र्तिताः इति पाद्ये क्रियायोगः
सारे १५ अध्यायः शूद्रमधि
कृत्यनमस्कारेण मन्त्रेण पंच
यज्ञाग्रहापयेत् इति तिथ्या
दितत्ते अथविवरणं पंचमहा
यज्ञ शब्दे दृष्टव्यं पंचरत्न स्त्री
पंचानो रत्नानो समाहारः
तद्यथा कनकं १ हीरकं

२ नीलमणिः ३ यमरागः ४ मु
क्ता ५ यथा कनकं हीरकं नीलं
यम एवेवमौक्तिके पंचरत्न
मिदं प्रोक्तं मणिभिः हृद्दिशिभिः
रत्नानोवाप्यभावेत् स्त्री कर्षा
ईमेव वा सुवर्णस्याप्यभावेत्
आन्ये सेवे विचक्षणैः इति हेमा
द्रिः कनकारजत प्रवाल मौक्ति
क राजपट्टात्माक मिति गोदाः
पंचरत्ना स्त्री ग्रामलकी इति
हारावलीशहमालाच ॥ पंच
रत्नकः पुं पुरुषोद्भूतः इति ॥
राजनिर्वाणः ॥
पंचरात्रे स्त्री अथविशेषः यथा
गत्रेव ज्ञानि वचने ज्ञाने पंचविधे
स्मृते तेनेदे पंचरात्रे च प्रवदन्ति
नीशिनाः अथमेमात्तिके ज्ञाने
द्वितीयं नतदेव च तैर्गन्धर्व तृती
ये च ज्ञाने च सर्वतः परे चतुर्थी
च राजसिके भक्तस्तन्नाभिवाञ्छ
ति पंचमेतामसे ज्ञाने विदोस्तः
नाभिवाञ्छति ज्ञाने पंचविधं प्रो
क्तं पंचरात्रे विदुर्बुधाः तत् स
प्रविधं यथा पंचरात्रे सप्तविधं
ज्ञानिनो ज्ञानदेपरं ब्रह्मशैवे
चकौमारे वाशिष्ठे का
पिते परम् ॥ मोक्ष ॥ ॥

मीये नारदीयमिहंसम विधंस
ते इति नारदयेचरात्रे प्रथमरा
त्रे अपिच पंचके पंचरात्राणा
कसमाहात्म्य पूर्वके वाशिष्टे
नारदीयेच कापिले गौतमीयेक
परमनर कुमारीये पंचरात्रेच
पंचके इति ब्रह्मवैवर्ते श्रीक
स्तुतन्माखडे १२२ अध्यायः प
तदतिरिक्तानि ह्यशीषेष्टशुभ
वादि पंचरात्राणि सति पंचनि
शाः यथा त्रिरात्रे पंचरात्रमवा
दशरात्रमथापिवा लंघने स
त्रिपातेषु कृप्यादा रोमदर्शना
त इतिचक्रपानिदने ॥ ये
चलतणे स्त्री पुराणे यथा ॥
सर्गश्च प्रतिमर्गश्च वंशोमन्
न्तराणिच वंशानुचरितश्चैव
पुराणे पंचलतणे इत्यमरभ
रतो पंचलतणे स्त्री पंचानो
लवनाणे समाहारः तद्यथा
काचैस्तेन्युसासुदे विरः सोव
चैले इतिराजनिर्वाणः ॥
पंचलाकलके स्त्री महादानमे
रः यथा अथातः संप्रवक्ष्यामि
महादानमनुते पंचलाकलके
नाम महापातकनाशने भूषण
तिथिममासायुगादिप्रहणारिके

भूमिदाने नतोदयात् पंचला
कलकावितेखड्डे खड्डकेवा
पिग्रामेवा शास्त्रशालिने निव
मिनशतेवापि तदंशे वापिशक्ति
तः सारदारुमयान् कृत्वा हला
नयेच विचक्षणः सञ्ज्ञापकर
गोष्ठितानयान् पंचचकोचना
न वृषलक्षणा सेपुतान् देशेव
त फरेथरान् सर्वाणि शृणुतार
णान् सक्तालोक्तलभूषितान्
रोषपादाप्रतिलकावृक्त कौ
शेयभूषणान् सारामचन्दन
पुतान् शलाकामपिवासयेत्
पञ्जन्यादिप्रहरेभ्यः पायसे
निर्घुपेत् चक्रे एकस्मिन्वक्र
णेतत् पुर्यस्मिन्निवेदयेत् ॥
पालाशाः समिधस्तुहदाजो
कृष्णतिलास्तथा तलापुरुष
वतकृप्यात् लोकेशावाहनैव
यः ततो मेकलशब्देन युक्त
मात्स्याखरोवुथः ग्राह्य हि
जदाम्यत्वे हेममञ्जुकरौय
कैः कोशेय वस्त्रकटके
मणिभिश्चापिपूजयेत् शा
यां सोपस्करोतद्वदेन मेकाप
पाखनी नथाष्टादशहान्मिस
मतादविवासयेत् ततः प्रदक्षिण
कृत्वा गृहीतकसमाजलिः इम

शुचारायेन्मत्र मय संवेनिवेदयेत्
यस्मादेवगणाः सर्वेष्टावराणिच
राणिच फरेथरोगे तिष्ठन्ति तस्मा
द्वक्तिः शिवेस्तमे यस्माच्चभूमिदा
नस्य कलानाहिलि योदशी दाना
मन्यानिमेभक्ति र्धर्मपवहाभा
वेत् दशेनसप्रहस्तेन विशादृणो
निवर्त्तने विभाग हीनेगोवर्म्म मा
नमाह प्रजापतिः मानेनानेन
योदयात् निवर्त्तनशतेवुथः वि
थिनानेनतस्याप्यु लीयतेपायः
संहतिः तदंशमथवादया दपि
गोवर्म्ममात्रके भवनस्थानमात्रे
वा सोपिपापैः प्रमुच्यते यावृत्ति
लांजलकमार्ग मुखानि भूमेस्ता
सा पतिर्इहित रंजन रोमकानि
तावति शोकर ५२ वर्षाणि तिहे
इमि प्रधान मथयः कुरुते मनु
ष्यः गन्धर्व किन्नर सुरसर सिंह
सैवे यथुतचामरमुपेत्य मरुदिमा
नेसंपूज्यते पितृपितामह वधुयु
क्तः शोभाः ५२ व्रजति चामर ना
यकः सन् इन्द्रत्वमप्यविगतं त
यमस्य पेटिगो भूमिलोकल य
रेथरसंप्रदानात् तस्मादचोत्त ॥
पटल तयुकारि भूमेदाने विधे
यमिति भूतिमवा भवापे इति
मात्से २५१ अध्यायः ॥

पंचलोहं स्त्री सोराष्ट्र कलाहे ॥
इतिहेमचन्द्रः ॥
पंचलोहकं स्त्री पंचानोलोहका
नो थात्तलो समाहारः तद्यथा स
वर्णा रजतताम्र वक्रनागानि इति
राजनिर्वाणः ॥ पंचवटः
पुं ईरुक्तः तत् पर्यायः जोदि
कः २ महाव्रती ३ बालयज्ञोपवी
तके ४ इतिविकारादृशेषः ॥
पंचवटी स्त्री पंचप्रकारवृक्षविशेषः
यथा अश्वत्थविल्ववृक्षेच वटपात्री
अशोकके वहीपंचकमित्युक्तस्या
पयेत् पंचदित्तच अश्वत्थेष्टापयेत्
शवि विल्वपुत्रभागतः वटपश्चि
म भागेत धात्रीदक्षिणतस्तथा ॥
अशोकं वक्रिदिकस्थाप्ये तपस्य
धर्मसंस्मरि मध्येवेदीचतर्हस्या सं
दरीसुमनोहारो प्रतिष्ठाकारयेत्तस्याः
पंचवटीमरेशिवे यनते फलदात्रीसा
तपस्याफलदायिनी ॥ इये पंचवटी
शोक्ता वृक्षत पंचवटीपुत्र विल्ववृ
क्षेमध्येभागे चतर्हस्तचतुष्टयम् ॥
वटवृक्षे चतुष्टाणे वेदसेव्यप्ररोप
येत् अशोकं वर्तलाकारं पंचविंश
तिसंमिते दिविदित्वा मलकीचैव
मकैके परनेश्चरि अश्वत्थेच चतर्हि
त वृक्षत पंचवटी भवेत् ॥ एक
रोति महेशानि साक्षादिन्द्र सक्षोभः

भवेत् इहलोके मन्त्रसिद्धिः प
रेच परमा गतिः इतिहासादी
यत्रतत्वात्तत्कल्पपुराणा व
चनानि पंचवक्तः पेशिवः अ।
समन्ता यथा समस्तानां स्वरा ॥
एणांत दीक्षाः शेषाः सविदकाः अ
ल्पाकस्याः तादृचेदा उपातेना।
भिसंहिताः पभिः पंचात्तरेमा
त्रं पंचवक्तस्यकीर्तिते क्रमात्
सम्मदसन्दाह मादगौरवसेतकाः
मासादन्त भवेत् शेषं पंच मन्त्राः
प्रकीर्तिताः एकैकेन तथैवेक
वक्तं मन्त्रेण पूजयेत् एकं समु
दितं कृत्वा पंचभिर्वा प्रपूजये ॥
त प्रासादेनाथ वा पंच वक्तदे
वेषपूजयेत् सम्मदा दिपुमेषु
प्रासादप्रशस्यते शोभाप्रसाद
नेनेव यस्माद्वत्तस्त मन्त्रकः ते
नया सादसे ज्ञा ५ ये कथ्यते मु
नि पुंगवेः तस्मात् सर्वेषु मन्त्रे
षु प्रासादः प्रीतिः प्रभोः ॥
प्रासाद कारकः शोभा मन्त्रः ॥
॥ समदउच्यते ॥ मनः ॥
प्रपूराणां पभिः सन्दाहः पवि ॥
कीर्तितः ॥ ॥ ॥
प्रासादः मा ॥ ॥ ॥
शेनमः नमोन मः
॥ ॥ ॥ नम शि वा य

आकर्षको भवेन्मादो गुरुताहो।
रवाक्यः पतयस्त समस्तं च म
न्त्रशोभाः प्रकीर्तिते पंचवक्तरेच।
यन्मन्त्रं पंचवक्तस्यकीर्तिते सुये
तेनेवमन्त्रेण आराधयत मीश्वर
ध्यानेच शुचवत्पामि सम्पदेव।
तात्तमेवो पंचवक्तं महाका।
पे नराज्जदविभूषिते चारुचेद
कलापुक्ते मूर्द्धियालौचसंगते
वारुभिर्दशभिर्पुक्ते वाचवर्मा
स्वरास्वरं कालकुरु थरेकोर।
नागहारोपशोभितं कोदारवध
ने वारुभूषणोचतनेक्रमाः ॥
विभूति सर्वगात्रेषु न्यात्त्रापि
तस्वरोचिसे भूतिसे निमसयोग
मेकैकपुविभिस्त्रिभिः नैत्रैस्तपे
चदशभिर्न्यातिसुत्रिर्विभूषितं
नृषभोपरिसंस्तुत गजकृति।
परिचरम सद्योनाते वामदेव
मचोरेच ततः परम् ततः पुरुषे
तथे शाने पंचवक्तं प्रकीर्ति
म सद्योनाते भवेद्वक्तं शुद्ध ॥
स्फटिकसमिभम पीतवर्णं त
थासोम्य वामदेवमनोहरम् ॥
नीलवर्णमचोरन्त दंष्ट्राभीति।
विवर्द्धने वक्तततः पुरुषे देवम
दिव्यमूर्ति मनोहरम् प्रणा
मलज्ज्व तथे शाने सर्व।

देवशिवात्मके वितयेत् पश्चिमे
त्वाये द्वितीयं च तथोत्तरं अचोरे
दक्षिणेदेवे पूर्वततः पुरुषे त।
था ईशाने मध्यतो थये वित
येद्वक्तितत्परः शक्ति विश्रुत।
खट्वांग वरदाभयदेशिने दक्षि
णेथय हस्तेषु वामेथपि ततः
शुचु अतस्तुत्रेवीनपूरं भुजगे
दुमरुतपले ग्रहेषु समापु।
क्तं ध्यायेत्तद्गुरुतेशिने इति का
लिकापुराणे ५ अध्यायः ॥
पंचमवक्तुदातः यथा स्कीदे
पंचवक्तः स्वयंकुदः कालाग्नि
नामनामतः अगम्यागमनाच्चैव
अभक्ष्यस्य वभक्ष्यतात् सुच्यते स
र्वपापेभ्यः पंचवक्तस्यधारणा
त् इति तिथितते ॥ पंचव ॥
वक्तले स्त्री वक्तले पंचवक्तं य
थाप्यथोपुद्विचर सुच्यते ॥
वेतस वक्तलैः सर्वैरेकत्रसेमु
क्तैः पंचवक्तलसुच्यते अपिच
यथोपुद्विचरस्य सुतपिप्यत
पीतनाः स्त्रीविद्वताश्च पंचवैषा
वक्तले पंचवक्तले इति प्रा
हचंद्रिका अथ गणाः पंचैते ॥
स्त्रीरिणाहृता सेषातकपेवतत
ए तत्कवक्तं हिसंशति व्रणायति

सर्वमित्ति इति राजनिर्घण्टः ॥ ॥
पंचवाणः पुं कामदेवः इतिहेम
चन्द्रः पंचानां वाणानां समाहा।
र स्त्री पंचवाणविशिष्टे वि पंच
शरः पुं कन्दर्पः इत्यमरः अथ
पंचशराणि यथा समस्तानां सय
हेगवीने स्तम्भनकारणो उन्मत्त।
वीनेज्जलने शश्वेतनहारके इ
ति ब्रह्मवैवर्ते श्रीकृष्णजन्मखण्डे
१२ अध्यायः अपिच समोहना।
मादनां च शेषाणां पनस्तथा
स्तम्भनमेति कामस्य पंचवाणाः
प्रकीर्तिताः पंच इन्दि यार्थाः प्रा
रा अयेत्यन्य इतिभवतः ॥
पंचशसं स्त्री शस्यपंचको तत
धाम्य मुद्र तिल यव सेतसर्षप।
रूपे सर्वेषु स्थाने नाथोपि ॥
इतिउर्गातसवपुडितिः ॥ पं
चशाखः पुं हस्तः इत्यमरः पं
चानां शाखानां समाहारे स्त्री
पंचशाखाविशिष्टे वि पंचशि।
खः पुं सिंहः इति हेमचन्द्रः थ
मस्य हिसा भार्यायां जातोमुनि
विशेषः यथा धर्मस्य भार्या।
हिसाद्या तस्यापुत्र वतएवम्
सम्याप्रमुनिप्राहृत योराशा
सुविचारकम् न्यायः सनत ॥

कुमारोऽष्टमितीयश्च सनातनः ॥ यथा कुरुमानि लवेजस्य तथा
तृतीयः सनकोनाम चतुर्थश्च सः कंककोलकोडरोः ॥ जातीफ
नन्दनः साख्यवेतारमपरं कपिः लानिकपूर मेतत पंच सगन्धः
लेवोडुमासरि दृष्टापेच शिखेः कं इति शब्दचंद्रिका अपिच ॥
अष्टे योगपुक्ततयोनिधिम ज्ञाः कष्टर ककोल लवेग प्रथम
नयोगेनतेदयु न्यायेसाधिकनी यसा इतिवामने ५ अथायः
पंचप्ररणाः ५ पंचमकारप्ररणाः वाकजातीफल पंचकेन समे
तयथा अत्युपपत्ती काशीरः श भागेनच योजितेन मनोहरे
माताकन्दः प्ररणाः सेतप्ररणाः पंचसगन्धकं स्यात् इति राजनि
श्च तथाहि अत्युपपत्ती कोडी र माताकन्दहि प्ररणाः कमा
भवति योगोऽयं पंचप्ररणां सं ज्ञकः इतिराजनिर्वाहः ॥
पंचप्ररणां के स्त्री शिरीष ॥ वृत्तस्य कसम मूलफल पत्रः
तचः इतिराजनिर्वाहः ॥ पंचवाः त्रि पंचवा घट्टा परि
माणे येवते वक्रवचनांताऽये शब्दः इतिमुग्धवोधव्याकरणे
पंचसिद्धोषधिः ५ पंचमकारे षधिविशेषः यथा तैलकन्दः
सुधाकन्दः क्रोडकन्द रुदनिकाः सर्पनेत्र पुताः पंच सिद्धोषधि
कसेजकः इतिराजनिर्वाहः पंचसगन्धकं स्त्री पंचमकाः
२सगन्धि द्रव्यम् ॥ ॥

हुतशिखरिष्टे मातरिष्टे पितरिष्टे नामथा इतिगुरुप्ररणम् ॥ ये
स्त्री ५ नपुं सकज्ञान मुखउद्यरे वतारगणः ५ तारयेचकम् ॥
हे ह्युदादियोगमृत्युज्ञाननिर्णीः पंचलवणे यथा लोरेस्तु पंच
य इति सप्तधायात्मकन्यातिथिः भिः प्रोक्तः पंचतारभिधोगणः
म्याविशेषः यथा पंचस्रगभिधा काचसेधवसाश्रुद विदुसोद्वे
नेच ग्रन्थनिदानसम्मतम् किंचिद् लकैः समैः स्यात् पंचलवणे
हेशगम्येच स्वल्पवत्पामिश्राय तच्च मृजोपेते घञाकृये इतिरा
ते इतिनेत्रेव ॥ पंचसरोदयः जनिर्वाहः ॥ पंचाग्नि स्त्री
५ ज्योतिः शास्त्रविशेषः यथा पंचानाममीनां समाहारः अस्या
काले वत्पामि संसिद्धे रुद्र पंच विवरणे पंचानप शब्ददृष्ट्य
चसरोदयात् राजा माजाउदासा मरीरस्य पंचाग्रयो यथा उदरे
च पीडामृत्युस्तथैवच आ ईउगे गार्हपत्याग्निं क्रियतेषां तदति
जे स्वराश्रुतिवत् पंचाग्नि कोः णः आसे आहोनाग्निश्चसतः
एके उर्ध्वभिर्गतातेरेवेः सत्वैः सर्वाचमृद्धिनि यः पंचानी नि
क्रममागतैः तिथीयकाग्निको मान वेद आहिताग्निः सउद्य
हेषु पयोराना यमाजया उदासा ते इतिगुरुप्ररणम् ॥
पीडामृत्युश्च क्रजः सोमसुतः ॥ पंचाजे स्त्री एकवृत्तस्यत्वक
क्रमात् गुरुश्रुक्प्रनेश्वर रवि पत्रप्रथम मूलफलानां समाहा
चंद्रा यथादितम रेवत्यादि शिवा रः यथा त्वक पत्रकुसुमे मृ
न्ताश्च अस्ताश्च प्रथमाः कलाः लं फलमेकस्य प्रातिनः य
पंचपंचाश्रुभानि चेत्ताद्य उद कय मितिते चैतत् पंचाज ॥
यस्तथा द्वादशाहा द्योमासाः मितिसेजिते इतिराजनिर्वाहः
नाम्बग्राद्य तत्रतथा कलादिः ५२प्ररणाविशेषः ॥ यथा ज
ऊंच यातिष्टेत् पंचम स्तस्यवे घट्टोमो तर्पणवाभिषेको वि
मृतिः कला तिथि स्तथा वार प्रभोजनम् पंचागो पासनेतो
नतत्रे मास मेवच नामोदयः के ५२प्ररणमिष्यते इति तन्त्र
ए पृर्वच तथा भवति ॥ सारः वार तिथि नतत्र योग कर
णात्मक पेजिका ॥

यथा तिथिर्वीर्यं नतत्र योगः
करा मेवच पंचांगस्य फले ॥
अन्ता गंगास्तान फले लभेत् ॥
तिथ्यातिषे ॥ ॥ पंचांगः ३ ॥
कदम्बः इतिशहमाला ॥ अ
सविशेषः तत् पर्यायः ॥
पंच भद्रः २ उच्चित्तु रगमः
३ इतिशहमालावली प्रणा
मविशेषः यथा बाहुभ्यां
चैवजागृभ्यां शिरसा वचसा
दृशा पंचांगः येमगमः ॥
स्यात् पूजासुप्रवरा विमो इति
तन्वसारः पंचांगगुप्तः ३
कच्छपः इति त्रिकाण्डशे
षः पंचांगलः ३ ॥
पञ्चल्लहः इत्यमरः ॥
पंचांगल परिमाण युक्ते वि
पंचांगलिः त्रि पंचांगलयो
यस्यमः इतिव्याकरणम् ॥
पंचांगली स्त्री तत्राङ्गात् ॥
पः इतिराजनिर्वाणः ॥
पंचातपा स्त्री तपस्याविशेषः
यथा चर्या पंचातपा विना
प्राप्तवती प्राप्तावो नयः य
क्षिये दीरुतिः शुष्के अतर्हित
चतसृते वक्रिसेस्यापनेशीक्षे ॥
तीव्राशुस्तत्रपंचमः हस्तानरेवत
वक्रौन कृतावेद्यानरेहिना तन्मथ

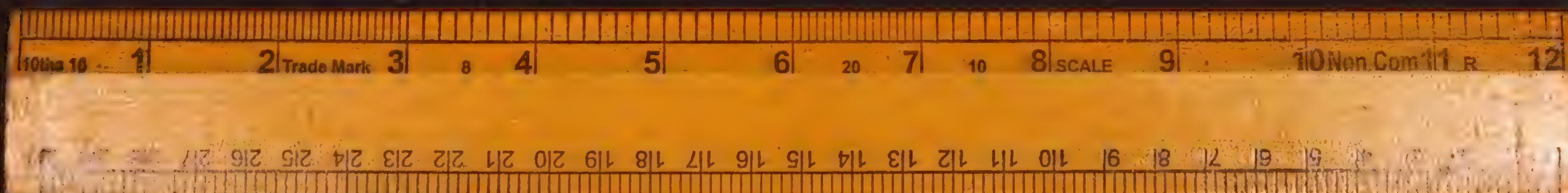
सूर्यविचं वीर्यतो वक्रलोचका
इति कालिकापुराणे ५२ यथा
यः पंचनामः ३ शिवः सिंहः
इतिमेदिनी अत्युग्रः इति शा
हमालावली ॥ ३४
पंचामराः स्त्री पंचप्रकारामरा
ल तादि यथा एका त्रयमरा
पूर्वा तस्याग्रस्थि समानयेत् ॥
अस्या त्रविनया देवी सिद्धिदया
सरस्वती अस्या त्रविलपत्रस्या
शितसंतापकारिणी अस्या तः
योग सिद्धये निर्गुणी चामरा
लता अस्या त्रकाल त्रलसी ॥
श्रीविष्णोः प्रियन्तोषणी यत्ताः
पंचामरा द्वेया योगसाधन ॥
कर्मणि इति रुद्रनामलोत्तर
खण्डे १६ पटलः ॥
पंचामरं स्त्री शर्करा उग्रधु
वृत्त दधि मधु चटितं यथा
उग्रधु सशर्करं चैव वृत्ते दधि त
था मधु पंचामरत मिदं योक्तं
विषये सर्वकर्मसु गर्भवती
त्य स्तदानस्यदिने यथा रेव
तस्थि पुनर्वसु द्वय मरुत्तला
नुराधा मघा हस्ता सत्तर फले
उनीषु भृगुने तीवार्कवारे तथा
लग्नेर्तीक्ष्णयोगेभ्यो नियतं स
मनेवित्तो तिथिं देयं मासि च

पंचमेवकरणे पंचामरनेयोधितो
इति ज्योतिषसूत्रे ॥ पंचामरनेयोगः
३ गृही गोत्तरं मुशली गुणः
का शता वरीणां संयोगः यथा
गृही गोत्तरं चैव मुशली गुणः
का तथा शतावरीति पंचानो यो
गः पंचामरनाभिधः इतिराजनि
र्वाणः पंचांगनायाः ३ शिव ॥
पंचवक्तु निर्णयं च प्रकारं यौव
शास्त्र विशेषः यथा हर्षास्त्रायः
हर्षशुखः पश्चिमः पश्चिमाशुखः
दक्षिणोदक्षिणस्तद उग्ररश्मौत
२ः परः निरुत्तरं तथा चोर्ध्वं सि
द्धानां गमनपिणो ऊर्ध्वान्नाय य
विज्ञाने नात्यस्य तपसः फलम्
हर्षास्त्रायः शहरूपो दक्षिणः
कर्णादुपकः पश्चिमः प्रश्नदू
पस्या उग्ररश्मौत स्तथा ऊर्ध्वो ॥
नाय स्तत्त्वोयः केवलाग्रभवा
तकः इति भैरवतन्त्रादि मम
पंचशुखेभ्यश्च पंचाम्रायाः स
उग्रता इत्यादि इति ऊर्ध्वान्नाय
त्रे विभाव्य शुखपमं हि शिवस्य
वरवर्णिनि सद्योजाते वामदेव ॥
मद्योरेव ततः परं तत् पुरुषं त
प्रेषाने पंचवक्तुं प्रकीर्तितं सद्यो
जाते च वैशुक्ते अहस्तदिकस
त्रिभम् पीतवर्णं तथा

मोम्य वामदेवे मनोहरं चंचवर्णि
मद्योरेव समेभीम विवर्धनम् २
के तत् पुरुषं देवि दिव्यं पूर्तिम
नोहरं प्रपामलेच तद्येषाने सद्यो
देवशिवात्मकं चित्रयेत् पश्चिमे
चाये द्वितीयं च तद्योतरे मद्योरे
दक्षिणे देवे सद्येतत् पुरुषं तथा
ईषाने सध्यता ज्ञेयं चित्रयेत् ॥
क्षितत परः इति निर्वाणतन्त्रे ३
पटलः ॥ पंचामे स्त्री ॥
वृत्त विशेषाणां समाहारः ॥
यथा अक्षयमेकं पिचमंदमे ॥
कं न्येयमेकंदश उष्यजातीः
देहे तथादादिममात्रलेगे ये ॥
चासुवापी नरकं नयाति इति ॥
वराहपुराणम् अपिच अक्षय
यकः पिचमंदं एको द्वौ च ॥
स्यकौत्रीणि च केशराणि सप्ता
द्य ताता नव नादिकेलाः पंचा
शुशोपीनरकं नयाति इति तिथि
तत्त्वं पंचामले स्त्री अमृतपंचकं
यथा कोल दक्षिण हस्तामे २ ॥
स्तवेतसंयुतेः चतुरस्तुच पे
चाले मातलेगसमन्विते इति ॥
प्राहचंद्रिका पंचारी स्त्री शारि
ष्टुवला इति शहमाला ॥
पंचांगिः ३ उग्रधुः इति त्रिको

शेषः पंचालः ३ ॥ हनेत्र रसनवाणे पंचेन्द्रियाणि।
देशविशेषः इत्यु एतदिकोषः च इति शब्देन्द्रिका पंच कर्म।
तस्ययुत पति यथा ह्यश्याम् द्वियञ्च ॥ ॥
हन् स्तजय हृदिषु यवीनर ॥ पंचोपविषे स्त्री उपविषपेवके
काम्यत्वसेताः पंचानामेतेषां यथा स्त्र्युर्ककरवीराणि लोम
विषयाणां रत्नयालमेतेमत लीविषयशिका पताम्पविषामा
पञ्च इति पित्राभिहित इति ॥ कः पंच पाण्डिसशालिनः इति
पंचालाः इति विस्मयराण ५। शननिर्घण्टः ॥
ग्रंथे ॥ अध्यायः ॥ पंचोष्माणः ३ ॥ आहारपाचक ॥
पंचालाः ३ नीरुदिशेषः वञ्च शरीरस्य पंचामयः यथा भो।
वचनामोऽयं इति मेदिनी ॥ माप्याम्य वायव्याः पंचोष्मा।
पंचालिका स्त्री पञ्चली इत्यमर एतः सनाभसाः पंचाहार शणान्
टीकायां भवतः ॥ स्त्रान् स्त्रान् पार्थिवारोन् पचम्यव
पंचाली स्त्री वस्यादिकृतप्रवि। पार्थिवाः पार्थिवानेव शेषाः शेषाः
का कानि पञ्चल इति भाषा गो वाः पदेहगान् इति मारकौशरी
नविशेषः पंचाली इति भाषा पंजरं स्त्री कापास्थि सन् शरीर
इति मेदिनी शारिष्टुल्लाब्धे स्थि पंजरं पत्न्यादि वन्यग्रहम्
क इति भाषा इति त्रिकोणशेषः पित्रा इति भाषा इत्यमर भरा
पंचावटे स्त्री उरस्कटे वालो ॥ तो तत् पर्यायः शालारं २ ॥
यवीने इति हारावली ॥ इति जटाधरः ॥
पंचावस्यः ३ शवः इति वि। पंजरः ३ शरीरम् इति त्रिका
कोणशेषः पंचावस्यापुक्ते वि। एणशेषः देहास्थि समूहः ॥
पंचाशतं वि संग्रहाविशेषः तत् पर्यायः कं ॥
पंचाश इति भाषा इति न्याति कालः २ देहबन्धास्थि ॥
ष पंचास्यः ३ सितः इत्यमरः ३ इति जटा धरः क ॥
पंचेन्द्रियं स्त्री पंचानो लानेदि लिपुगम् गवो नीरुजनावि
याणां समाहारः यथा श्रौत्र थिः इति सार ॥

स्वताभिधानम् ॥ ॥ दिने दिने इति न्यातिस्तस्मै वा।
पंजरारोहः ३ मत्स्यमारणोपा राह वचने ॥ निःशेष पटः
यः पोलो इति भाषा तत् पर्या व्याख्यात्री निधि वारादि स्ता।
यः सवः २ पलवः ३ इति वि पिका आय वाय लितनाथाव
कारणशेषः ॥ ॥ पंजरः इत्यमरटीकायां भवतः ॥
३ कोलकन्तः इति राजनिर्घं पंचिकारकः ३ कायस्थनातिः
एतः ॥ पंजिः स्त्री मूत्रना यथा अय कायस्थः करणः पं
लिका पोश्न इति भाषा इति निकाकारकः इति जटाधरः ये।
भाषा इति शब्दमाला पंजि ॥ निकाकारश्च ॥ पंजी स्त्री ॥
काच ॥ पंचिका स्त्री तल पंजिः नालिका इति शब्दमाला
नालिका पोश्न इति भाषा इति पंचिका पोति इति भाषा य।
ति हारावली टीकाविशेषः यथा टीका निरन्तरव्याख्या पं
या टीका निरन्तरव्याख्या पं नौ शत्रुत्तयेयाति शशीवक्रसे
निका पट भेनिका इति हेम इति देवताः ग्रन्थविशेषः ॥
चंद्रः अग्निसन्धानी इति वि। यथा प्रणम्यविज्ञेय पारमा
कोणशेषः ॥ पंचागे पंजि दोसरस्त्रुती तोमलदेवताञ्च
इति भाषा तत् अवगाफलम् शिष्य प्रवोधाय कुलस्य पंजी
यथा वारोहरति ३ः समेनत विविच्यते श्रीयुत मिश्रकेन इ
त्रेपापनाशने तिथिभेवतिगे तिष्ठवानन्मिश्रः ॥
गाया योगः सागर संगमः ॥ पंचीकरः ३ कायस्थः यथा
करणसर्वतीर्थानि अयते ॥ कायस्थे कृतकत पंजीकरो इ
दिनपंचिका इति देवताः अ ति त्रिकाणशेषः ॥ पट
पिच ३ः सम नाशकोवारो गतो इति कविकल्पद्रुमः प
नत्त्रेपापनाशने तिथिरायुः ट क तिथि इति कविकल्पद्रु
सूरीशेक्ता योगोवृद्धिविर्हः मः पट तक वेष्टने इति कविका
कः चंद्रः करोतिसोभाय मंशकः ल्यद्रुमः पट स्त्री कृदिः चाल
उभरायकः करणालभेततली इति पटल शब्दटीकायां भवतः
यः शृणोति ॥

पटः ॐ स्त्री शोभनवस्त्रे तत्
पर्यायः सचेलकः २ इत्यम
रः विप्रपटः इतिमेदिनी तस्याः
लक्षणं यथा पटस्य लक्षणं वा
त्ये यथा सिध्यति साधकाः २
स्थिकेषां विहीनेत अजीर्णं स
मभक्तके अस्फारते अस्त्रिः
३ तस्य लेनेव समातिवित ॥
योगिनी रूपिणीकार्या तथा
येः परिवारिता वृद्धेन च भ
वेद्देहो व्याधिते व्या धिता भ
वेत् कश्यपेण कश्यपस्त सूरि
न तत्र प्रप्यते लेखकस्य तय ॥
इये चित्रे भवतिता टुशे ३
तिदेवी प्रणाम ॥
पटः ॐ प्रियानवतः इति मे
दिनी प्ररक्ततः इतिविद्यः
पटकः ॐ शिविरे इति शब्दमा
ला पटकारः ॐ तन्त्रवायः ॥
चित्रकरः पटेशे तन वस्त्रे
चित्रपटे वाकरोतीति श्रुत य
स्या घनप्रत्ययनिष्पन्नः ॥
पटं ऊरी स्त्री वस्त्रवेष्टनं लोष
इति भाषा तत् पर्यायः के
निका २ शण्णतयनिका ३ इति मे
मचेदः पटस्य स्त्री जीर्ण वस्त्रे
इत्यमरः चोरे ॐ इत्यमरटीकाया
रमानाथः ॥

पटमण्डपः ॐ पटंगरी इति ॥
शाहचन्द्रिका ॥
पटमये स्त्री वस्त्रगृहे यथा पट
वायः पटमये इत्ये वस्त्रगृहे स्य
ले इति त्रिकोणशेषः शाही य
था पटवासः पटमये शाही शा
रक इत्यपि इति शाह्वरत्नावली
पटरकः ॐ पट्टवृत्तः इति ॥
रत्ननिर्घण्टः ॥
पटले स्त्री छुरिः चाल इति
भाषा नेत्रोगः इत्यमरः पि
टकः परिच्छदः तिलकः स
मृदे स्त्री स्त्री इति मेदिनी ह
ष्टावरके चत्त रमरस इति ॥
भाषा यथा प्रथमे पटले दो
षो यस्य दृष्ट्या व्यवस्थितः अ
व्यक्तानि सत्त्वानि कदाचिदप्य
पश्यति इति मायवकरः ह
ष्टावस्थितः अव्यक्तानि स
त्त्वानि कदाचिदप्यपश्यति इ
ति मायवकरः हष्टा चत्वारि पर
त्त्वानि रसरक्ताग्रयवांस द्विती
ये मोसमं प्रये तृतीये मेदः सेशि
ते तथा मुक्ततः तेजो नलाश्रिते
वांस तेष्टन्यत् पिशिताश्रिते मेद
स्तृतीये पटले माश्रिते तस्थिवाप
परं पेचमांशमेष्टे लेखवाक्य
त्य मिष्यत इति अत्र तेजः शब्दे ॥

नरकं नलशहेन रसे व्याख्यातः
तेषु पटलेषु वात्यादि भेदेनावि
ष्टान विशेषप्रभावात् दोषाणां
लिंगविशेषमाह प्रथमे पटले इ
त्यादि प्रथमे पटले सर्वाभ्यन्तरे
नतवात् इति विनयवर्तितः ॥
पटलः ॐ स्त्री प्रम्यः वृत्तः इति
शाह्वरत्नावली वृत्तस्थाने वृत्तो ॥
पिपाठः ॥ पटलमा
ने स्त्री गृहवातिकान् भाग्यः
व्याचि इति भाषा तत् पर्यायः
वलीकं २ नीत्रे २ इत्यमरः ॥
पटली स्त्री छुरिः चाल इति भा
षा इति भरत हेमचन्द्रा ॥
पटवायः ॐ वस्त्रगृहे इति वि
काण्डशेषः ॥ पटवासः
ॐ वस्त्रगृहे पाटी इति शाह्व
रत्नावली ॥ पटवा
सकः ॐ पटवासचूर्णीम् ॥
पटो वास्यतेऽनेनेति च वि प
टवासः ततः स्थायिकः तत् ॥
पर्यायः शिष्टातः २ शिष्टे
न कंकुमचूर्णारि नाश्रतति ॥
पिष्टातः पचायन् इत्यमरः भ
रतो पटले स्त्री ॐ आनकवाये
इत्यमरः पटले शाह्वे जहाति पट
हः १ निपातान्तलोपः इति भरतः

पटलः ॐ पट्टे वायमान वृक्का ॥
तत् पर्यायः ॥ आडमरः २ ३
त्यमरः पट इति गमयति यो धान्
मुद्राय उत्साह वईकतात् पाट
हः पट गतो नाम्नीति ग्रहः ३
ति भरतः समारम्भः हिंसने इ
ति शाह्वरत्नावली ॥
पटाकः ॐ पटिविशेषः इ
त्युनादिकोषः ॥ पटाका
स्त्री पताका इति शाह्वरत्नावली
पटालका स्त्री जलोका इति
त्रिकोणशेषः ॥
पटिः स्त्री पटभेदः वागतिः
कम्भिडुमः इति मेदिनी पटि
वा स्त्री पटिः वस्त्रम् यथा ॥
विस्तारे विक्रमः कराष्टक मि
तादैर्द्ये विविज्जाग्र चेद्दूये रुत
कट पट्टसूत्र पटिका अष्टौ लभ
ने शते दैर्द्ये सार्धं करत्रया पर
पटी हस्ताह विस्तरिणी ताह
क किं लभते द्रुते वद वणिक्
वाणिज्यके वेत् सिवेत् इति ॥
लीलावती परिष्टः वि अति
शयपटः इति वाकराणम्
पटी स्त्री वस्त्रभेदः इति शाह्व
रत्नावली यवनिका इति
विकाण्ड शेषः ॥

पट्टीरं क्ली तितः तंगम्
मूलकं केदारः वारिदः वेजः
सारः वातिकः चन्दनं इति श
हरत्तावली खदिरे उदरे कन्द
पेः हरणीये इतिसेतिप्र सारो
णारिहतिः पट्टीयान् वि
अतिशयपट्टः इतिवाकरः
ए पट्ट क्ली छत्रा ॥
लवणे इतिमेदिनी पोषणव
ए इतिरत्नमाला ॥ पट्टः
पे पट्टोलः इत्यमरः पट्टोल
पत्रे इति विष्णुः काण्डीरल
ता कारवेलाः चोरकः इति
राननिर्घण्टः ॥ पट्टः वि
दत्तः नीयोगः चतुरः इति
मेदिनी तीक्ष्णः स्फुरः इति
हेमचन्द्रः निष्ठुरः इति जटाध
रः धूर्तः इतित्रिकाण्डशेषः
पट्टकः पे पट्टोलः इतिश
हरत्तावली ॥ ॥
पट्टकलः वि ईषहन्ः प
ट्टः इतिवाकरणम् ॥
पट्टजातीयः वि पट्टप्र
कारः ॥ ॥ इतिवा
करणम् ॥ पट्ट
तृणकम् क्ली लवणतृण
इति राज ॥

निर्घण्टः ॥
परपत्रिका क्ली तत्रचंचुत्तपः
इतिराजनिर्घण्टः ॥
पट्टपर्णिका क्ली क्षीरिणीवृ
त्तः इतिराजनिर्घण्टः ॥
पट्टपर्णी क्ली स्वर्ण तीरी इ
त्यमरः पट्टरूपः वि अतिश
यपट्ट इतिवाकरणम् ॥
पट्टोदने क्ली छत्रकः इति
शहरत्तावली ॥
पट्टोले क्ली वसुभेदः इतिमे
दिनी तत्र गुंजर देशीय विवि
त्र पट्टवस्त्रं ॥ पट्टोलः
पे खनामप्रसिद्धलनिका
फले पलवत इति हिन्दीभा
षातत् पर्यायः कलकम् २
तिककः १ पट्टः ५ इत्यमरः
कर्कशदलः ५ कलनः ९
वानिमान् ० तताफलः ८
रानफलः ९ वरतिकः १
अमृताफलः ११ इतिरत्नमा
ला कटफलः १२ कटुकः १३
कर्कशछदः १४ राजनामा १५
अमृतफलः १६ पाटुः १७ पाटु
फलः १८ वीजार्भः १९ नागफलः २
ऊषरिः २० कासमर्दवः २१ पंजर २२
आनीफलः २३ न्यात्त्री २४ क
व्यूची २५ अक्षगणाः ॥

कटुते तितते उल्लते सारकते
पित बलाश कफ कण्ठति ज
ष्टास्क ज्वर दाहानिनाशित्वेव
इतिराजनिर्घण्टः अपिच पाच
नत्वे रुच्यत्वे यवत्वे लघुत्वे श्रे
दीपनत्वे क्षिपत्वे कासदोषत्र
य किमि नाशित्वे तस्यमूला
दि गुणाः पट्टोलस्य भवन्मूलः
विरेचनकरम्बुवात नातं शेष
हरपत्रे पित्तहारि फलेपुनः
दोषत्रय हरप्रोक्तं तद्वित्ता
पट्टोलिका इतिभावप्रकाशः
अपिच पट्टोले कफ पितास्क
ज्वरऊष्ण व्रणायते विमर्ष नयन
वापि विदोष गरनाशने पट्टो
ल फलकेचेति किंचिद्गुणात्
रुबुभो इति राजवल्लभः पट्टो
लकः पे मुक्तिः इतिशहरत्ता
पट्टोलिका क्ली फलविशेषः किं
ण इति भाषा पोरलि इतिवाता
इति केचित् इतिभरतः तत्र प
र्यायः न्यात्त्री २ जाली ३ ३ ॥
त्यमरः न्यात्त्रा ४ इतिस्वामी
पट्टोली क्ली न्यात्त्री इति मे
दिनी ॥ पट्टे क्ली नगरम् इ
तिशहरत्तावली ॥ ॥
पट्टः पे पेयणपाषाणः ॥
शिल इति ॥ ॥

भाषा व्रणादीनां वरुने पट्टे इति
भाषा चतुष्पद्यः चोमातरस्ता ॥
इति भाषा राजादि शासनान्तरे
पाट्टा इति भाषा पीठः पिटि इ
ति भाषा इतिमेदिनी फलकः छा
ल इति भाषा इतित्रिकाण्डशेषः
उल्लीषादिः पंग इत्यादि भाषा
इति स्वामी उत्तरीयादि पकपा
ट्टा इति भाषा इति सुभूतिः को
षेयः पाट्ट इतिरेशम् इतिच भा
षा इतिमुकुटः लोहित कोषेय
मुल्लीषादि रेगा रेशमी पाग इत्या
दि भाषा इतिभरतः पट्टकः पे
पट्टः पट्टपव इत्यर्थः ॥ स्वार्थः
कथययेन निष्पन्नः पट्टजम्
क्ली वसुभेदः पट्टवस्त्रं इति ॥
जटाधरः ॥ पट्टदेवी
क्ली महादेवी पाट्टराणी इति ॥
भाषा इति राजनिर्घण्टः ॥
पट्टने क्ली पत्तने इति हिन्दुपम् प
ट्टनी क्ली कोषः ॥ पट्टरेगे
क्ली पत्तरेगम् वकम् इति भाषा
इतिराजनिर्घण्टः ॥
पट्टरेजनकं क्ली यत्तरेगम् ॥
इतिराजनिर्घण्टः ॥
पट्टशोकं क्ली पे नालिभा ॥
शाकम् ॥ ॥

इति शङ्खमाला भावप्रकाशः ॥ पाठतः ॐ प्रतिकरजः इति ॥
 अस्य गणनाजीव शङ्खद्वेयाः ॥ जटाधरः पट्टिलोभः ॐ
 पट्टाही स्त्री महादेवी पाठरा ॥ पट्टिलोभुकः इति शङ्खरत्नावली
 ली इति भाषा इति राजनिर्घण्टः ॥ पट्टिशः ॐ अस्त्रविशेषः यथा
 पाटिका स्त्री पट्टिकाख्यलोभः ॥ पट्टिसः परम्पुः पट्टिसोनाम सः
 त्यमर टीकायावाचस्पतिः ॥ यवच परम्पुः इत्यमर टीका
 पट्टिकायः ॐ रक्तलोभः पाटि । योभवतः ॥ ॥
 यालोभ इति भाषा तत् पर्यायः पट्टी स्त्री पट्टिकालोभः इति ।
 क्रमकः १ पट्टी १ लाताप्रसादः राजनिर्घण्टः ललाटेभूषा इति
 नः ५ इत्यमरः ॥ पट्टि । विषः तत्समारके अस्त्र वतः ॥
 कालोभः ॐ रक्तलोभः या स्थल वेषनरजः इति शङ्खमा ।
 दियालोभ इति भाषा तत् प । ला पट्टी १ ॐ रक्तलोभः इति ।
 र्यायः क्रमकः १ बल्कलोभः स्वामी इत्यमरटीकायाभवतः
 २ बल्कलः ५ नीलीवृधः ५ वृह दहलः ५ नीलीवृधः ५ वृह
 दल्कः ६ शीरीषत्रः ७ अतिभे पट्टालिका स्त्री क्रमकीला य
 वनः ८ शावरः ९ सेतलोभः वस्यापत्रे इति केचित् पाठे इति ।
 १० गालवः ११ बृहत्तचः १२ पट्टी च केचित् इति विकारशेषः ॥
 १३ लाताप्रसादः १४ वल्कः १५ यत् वाति इति कविकल्पद्रुमः
 इति राजनिर्घण्टः तेलवल्कलः पठने स्त्री वाचने पठन इति ॥
 १६ नीलीवृधः १७ बृहत्तचः १८ इति भाषा यथा भूत प्रेत पिशाचा
 तिभावप्रकाशः लोभ द्वय प्रणा नो यवनादेव नाशने इति देवी ।
 कषायते शीतत्वे वातकफास्त्र माहात्म्य ॥ पट्टमेजरी ॥
 विष नाशित्वं चक्षुष्यात्वे तत्र । स्त्री श्रीरागस्य चतुर्थी रागिणी
 बल्कलोभको विशिष्टः इति रा तस्यासोशगृहाः पंचमः ॥
 ननिर्घण्टः ग्रहिते लघुत्वे पितर गानसमयस्त एकप्रहर दि ।
 कपित्तातीसारशोथ नाशित्वे व वसोत्तरम् इति संगीतदर्पणः
 इति भावप्रकाशः ॥ नी कान्ति वितीर्ण पुष्पा स लक्षणम् यथा वियोगि
 ने वदन्ती ॥

वपुष्यातिशया आद्यासमाना ॥ मिति अशीति वराहमूल्यः लोके
 प्रियया च सत्या विधूयरोणी पठ भूषागत कार्याश्रयावत् पत्ता
 मेजरीये इति संगीतसामोदरः ॥ व्यापादेशो मूल्यपव निवेशः ॥
 पठसमेजरी स्त्री रागिनीविशेषः भृतिः सृते ग्लहः आड इति
 इति हलायुधः ॥ होड इति वानि इति च भाषा ॥
 पटिः स्त्री पठने पाठः इति ॥ मूल्ये धने इत्यमर भरतौ का ।
 शङ्खरत्नावली ॥ ॥ विपणाः क्रय्यशाकाटिका य
 पठितः त्रि वाचितः कृतपाठः वहारः इति मेदिनी विशति ग ॥
 अथीतः उच्चरितः यथा मया न एतकः इति हेमचन्द्रः श्रौण्डः
 पठिता चण्डी त्वया नापि विकित कः इति जटाधरः गृहे इति ॥
 सिते अकस्मात्प्रगरोपात्ते कथे शङ्खमाला ॥ ॥
 धूमायते विता इति हारणावः यगयन्त्रिः ॐ हट्टः इति शङ्ख
 पठितव्यं त्रि पठनीये पाठे य । त्नावली ॥ पणनम्
 या तस्मान्ममेतन्माहात्म्य पठि स्त्री विक्रयः इति शङ्खरत्नावली
 तव्ये समाहितैः इति देवीमाहा पणफरे स्त्री लग्नात् द्वितीय ॥
 त्मे पत्र इ इ गत्यो इति कवि ॥ पंचमाष्टमेकादश लग्नाः यथा
 कल्पद्रुमः ॥ ॥ पत्र इ क पणकरे द्वितीयाष्ट पंचमेकार ।
 सेहन्तौ इति कविकल्पद्रुमः ॥ श्रेविजः इति मेघातिस्तम् ॥
 अण इ व्यवहारे स्तौ इति ॥ पणरः ॐ पावनपट्टहः प्रणव
 कविकल्पद्रुमः ॥ इति केचित् इत्यमर भरतौ ॥
 पणः ॐ कार्षिकतामिकः ॥ अणावा स्त्री पणवः यथा प
 स च पंचकुसल मायका । लावः पणवा चम्पात् प्रणावो ।
 रन्ध तासकस्य कृतवावहा ऽ प्यत्र वर्तते इति भरत दिश्य
 रज्ज्वम् शब्दे हि तास्र रक्ति ॥ कोयः पणसः ॐ अमद्वये इति
 कायाः कपर्देक एको मूल्य सिद्धांत कोषया अनादिहतिः
 कर्षरूक्तेजमकाया ॥ प्रणाहना स्त्री वेष्या इति हे
 मचेद्रः पणया स्त्री ॥

क्रयविक्रयव्यवहारः ॥ ॥ विद्याविनयसंपन्ने ब्रह्मयोगविह
इतिजलाधरः ॥ पणायि
तः विस्तृतः इत्यमरः पणायि
स्थिः स्त्री कर्पहर्कं वराटकः ।
इतित्रिकांडशेषः पणायि
के स्त्री वराटकः इतिहेमचंद्रः
नः अनिते वि स्तोता इत्यमरः
अवक्रते इति पणायान्दर्शनात्
नात् पणितयो वि विक्रेयद्र
यो इत्यमरः स्तोताये अवहा
यी इतिपणायान्दर्शनात् ।
पणयः स्त्री वेनपेसके इत्य
मरः निष्कलेच ॥ पणाय
स्त्री बुद्धिः इत्यमेदिनी तत्ता
उगावुद्धिः इति हेमचंद्रः ॥
पणायप्रर्व स्त्री फलाननकाट
ष्टे तद्विशिष्टे वि यथा यदपि
पणायप्रर्व फलमिति तदपि
कामना भावे अकरणापत्ते ॥
स्तोत्पात् ॥ इतिविहारात् ॥
क्तावली पणितः ३ पणाय
बुद्धिः साज्ञातमस्य शास्त्रज्ञः
अस्यतत्तणे यथा पठकाः
पाठकाश्चैव येचाये शास्त्रवि
तकाः सर्वेयस निनोमूर्खा यः
क्रियावान् सपणितः इति म
हाभारतेवनपर्व अधिव ॥

स्तिनि मुनिचेवष्टपाकेच पणितः
ताः समदर्शिनः इति श्रीभगवद्गी
तायां ५ अध्यायः तत् पर्यायः
विद्वान् २ विपश्चित् ३ दोषज्ञः ४
सन ५ सधीः ६ कोविदः ७ बुधः
८ धीरः ९ मनीषी १० ज्ञः ११ प्रा
ज्ञः १२ संख्यावान् १३ कविः १४
धीमान् १५ सूत्रिः १६ कृती १७
कृष्टिः १८ लब्धवर्गः १९ विच
क्षणः २० ह्रस्वदर्शी २१ दीर्घदर्शी
२२ विशारदः २३ इत्यमरः कवी
२४ सूरी २५ इतिभरतः विद
गः २६ ह्रस्वक २७ वेदी २८ वृद्धः
२९ वृद्धः ३० विधानगः ३१ प्राज्ञितः
कृष्टिः ३२ इतिशहरत्नावली वि
त ३३ मेधावी ३४ इतिगाननिर्व
णः सिद्धकः इतिमेदिनी ॥
पंडितस्मृत्यः वि आत्माने पणिते
स्मृत्यते यः सः इतिव्याकरणे ॥
पंडितमानी न वि पंडिताभिमा
नी यथा मूर्खाः पणितमानिनः
इतिशास्त्रीनाः प्राण्य वि पणित
यो विक्रेयद्रव्ये इत्यमरः अवहा
यी ॥ स्तोतये इति पणायान् ॥
दर्शनात् पण्यवीष्टिका स्त्री
विपणिः इत्यमरः ॥ ॥

अस्यविक्रय शाला इति हला ।
युधः दृष्टः इत्यस्य विक्रयार्थः
प्रसारितनाना इत्याणा वणिगः
वीथी वाणिज्याविही इति वाना ।
२ इतिचल्यातः इतिकेचित् ह
हमण्डयः इति केचित् हहमः
यस्य अस्य विक्रय वीथी इति
केचित् इति तद्दीकायो भरतः
आपणः पण्यवीथी च द्वयं वी
थीति संज्ञिते इतिशाम्भतः ॥
अस्यवीथी स्त्री क्रयविक्रयशा
ने इतिशाम्भता ॥
अस्यशाला स्त्री दृष्टः इति हे
मचंद्रः विक्रयगृहं च ॥
पण्यस्त्री स्त्री वेषणा इतिकोषा
तर पण्य स्त्री पिण्या इतिदि
रूपकोषः पण्यगना स्त्री वे
श्या इतिहेमचंद्रः पण्यजी
वः ३ क्रयविक्रयकः वणि
क इत्यमरः ॥ ॥
पण्यजीवके स्त्री दृष्टः इति
त्रिकांडशेषः पण्यजीवकः ।
मित्यपिपाठः पण्यान्वा स्त्री
त्याविशेषः तत्पर्यायः कं
ऊनीयवा २ पण्यथा ३ पण
था ४ प्रसाधणाः समवीथ्यते
तिरुते दारते दीर्घमथा तथा
कृत्वा पण्य ॥

था विविधास्तता रसवीथ्यविणा
केषु मध्यमागुणादयिका इतिरा
जनिर्घण्टः पण्यथा इत्यपि पाठः
पण्य ३ पाठः इत्यमरः ॥
पण्य ४ न गतो येषेप इति कवि
कल्पद्रुमः ॥ पण्य यड
येषेप इति कविकल्पद्रुमः ॥
पण्य त क गतो ईषेय इति ॥
कविकल्पक्रमः ॥ ॥
पण्ये वि पुष्टे इतिजलाधरः ॥
पण्ये स्त्री सुते पारदे इत्यमे
दिनी चन्दनभेदः इति शब्दच
न्द्रिका ॥ पण्येगः ३ ॥
सूर्यः पण्ये शालभः इत्यमरः
शालिप्रभेदः इतिमेदिनी ऊ
लमधकट्टतः इतिगाननिर्व
णः पण्येगमः ३ पण्यी इतिव्या
करणे पण्येगिका स्त्री मधमति
काविशेषः तत्पर्यायः ॥ पु
निका २ इत्यमरः पण्येविका ४
स्त्री धनुर्जा इतिशहरत्नावली
पण्येजलिः ३ मुनिविशेषः स
त पण्येनलदर्शन पाणिनिदी
का महाभाष्यादि अस्यकर्ता ।
तत् पर्यायः ॥ ॥
पण्येदीर्घः २ इतिहेमचंद्रः ॥

चूर्णिकृत १ भाष्यकारः ५ इति ।
त्रिकाण्डशेषः वररुवि ५ इति ।
शहरत्नावली ॥ ॥
पतत्रे स्त्री पतः पाया इति भा ।
या इत्यमरः ॥ पतत्रिः ॥
पुं पत्नी इत्यमरः ॥
पत्रजी न पुं पत्नी इत्यमरः ॥
पत्रुहः पुं प्रतिशहः पिक दा
नी इति भाषा इत्यमरः ॥
पतज्जीरः पुं प्रपनः इति शह
रत्नावली ॥ पतन न
पुं पत्नी पतनशीले वि इति मे
दिनी पतने स्त्री पातः पत्रु ॥
इति भाषा यथा अशनेः पतने
न वेदना पतन ज्ञानमतीवदः स
हे इत्युद्धटः दिजाति कर्मभ्या
हानिः पतने परत्रवा सिद्धिस्त
मेकेनरकः इतिहारीतस्तत्र पा
पे यथा विहितस्थानउद्यानावि
दि तस्यच सेवनात् अनिग्रहा
चेन्द्रियारोग मरः पतने मृच्छ
ति इतिप्रायश्चित्तविवेकः ॥
पतगः पुं चन्द्रः पत्नी पतंगः
इतिसेतिम सारोणादि हृनिः ।
पतयातुः वि पतनशीलः
तत् पर्यायः पातकः २ इत्य
मरः ॥

पतसः पुं पत्नी इत्यादिकोषः
चन्द्रः पतंगः इतिसे तिम सारो
णादिहृनिः पताका स्त्री पा
त्यते जायते पोथ भेदो नया
निशान् इति भाषा ॥ तत् ॥
पर्यायः ॥ वैजयन्ती २ केतने
१ धने ५ इत्यमरः शेष इये ॥
पाताकादण्ड इति भरतः ॥
सोभागे नादकाके इतिमेदि
नी श्रेकः केतः इतिहेमचन्द्रः
अस्य विदुरांधन शहरदृष्ट्ये ॥
पताकी वि वैजयन्तिकः पता
कापारी इत्यमरः विष्टा विष्ट ॥
कोपकचक्रविशेषः तस्यलित
नक्रमो यथा तिथ्युद्दे गता ।
रेखास्तिस्ते देयाः पताकया
पताकाया वेद्याविरा सधे ॥
संगतरेखया दत्तस्याहतेरे ॥
खातो वामेमेघाघराशयः पं
चाष्ट पुमविशाश्र षडदशो
न्नागिनागराः ॥ कर्कटा
मीन पर्याय मंका देया य
था क्रमम् ॥

वालस्यनक्तकालीन ग्रहलग्नमना
दिषु विव्यस्यवितयेत मारः शुभा
शुभे यथाग्रहात् ॥ तत्र शुभा शुभ
ज्ञाने यथाशुभ दण्डयोगवेधे ली
ग्राहलस्यशोभने पापदण्ड योग
वेधे शेषकादिष्टिकालवित ववे
धिकेदिनेमथे मासोहीनेचहाय
ने ॥ वेधज्ञाने यथा कर्के मीन
धनुर्भाच हरेः कीट चदेनच ति
या स्तेलि मगाभाच सदेमीने
नक्तयया धनुषोमगकर्किभा
मकरे धनुषाविया मीनेकर्कि
तलाभाच मीनस्तीधनुषातने
तलाककिमगेहेहकीटक्रम
हृषेयुच सिंहवहेयपतेषु वाम
दक्षिणसेयवेः बाककेतर्कसो
रावेः पापेः विहो पुतोः शुभः त
दनेपुतविहस्त लग्नराशिः शु
भप्रदः ॥ विष्टकालो यथा ।
पकोनविंशतिः कर्के सिंहे ॥
समदशेव त षड्विंशदवलाया
चषत्तिशतिसुलाथरे हृषिके
सिंह वज्रजेय मन्त्रविंशच्छरा
सने षत्तिशो मकरे जेवे ऊ ॥
भेसप्रदश मरताः नवपुने ।
तथामीने मेघे षड्विंशति ॥
स्तथा हृषेतेचतथासिंहे पु
मेकहरलोचने वितयाका

दिये सेव्या दिनमासाह निर्णयोः य
कोकादि गृहोकाहा कविदिष्टेअम
म्भुवः ॥ यथा यामाहापिपज्ञाने
वारेशादहे यामेष रात्रदोः पेव
षट्कमान् अधिपाः सुग्रहास्तत्र
यथाकीहे भवति ते रवीनेनुभू
ग्रहमाज शनिज्ञरचयोनिशि रवि
शुक्रज्ञरात्रीशानीत्युज्जभात्यराः
दिनेऊहाः परेषव तत्राध्यक्षा श्रुत
ग्रहाः अथदण्डापिप ज्ञाने पापद
रेतभवेद्विष्टिः शुभदण्डशुभेभवेत्
शुभग्रहस्य दण्डत कर्माभ्याच्छ
भभवेत् यस्याइयामस्तसेव शो
दण्डः सधेवाततः षडपदपरीत्यद
एलाश्र उयोश्रोमता यथा आदि
तेभृगुजो उयोपिच शशीसामे श
नीन्पा जने भोमे र्कः सितसोम
जो च शशिजेसोमः शनिवाकप
तिः जीवेः गाररवीभृगुभृगुसु
नेसोमेनउमार्तपुजाः कालेनीव
महीन तिगकिरण रात्रोच दण्ड
धिपाः यामाहापिप सेव्यातो ॥
हितीयस्त तदहकः तदह्रात ॥
ततीयः स्या तदह्रात ततीयकः
श्रेकाभावे त राऊः स्या तदह्रा
वसुसेजकः भानोकस्य पवि
त्यागाहिवादण्डा धिपा ॥
यथा रवि दनुज

बुधरेता श्रेष्ठसरा सरताः ऊनर
 विरुज ता तेनु सरा सराशु ॥
 ३ शशि रवि देव्याः शुक्र भोमार्क
 देव्याः शनि ऊन रवि देव्या दण्डः
 पास्तुर्दयामे ॥ शुभाशुभदण्डः
 ज्ञानं यथा शेषाकर्कस्य दण्डः
 सतत शुभकरा वादिशेषा तथे
 दाः शेषा दण्डः ऊनः स्याप्य
 शुभ बुधचाराय सदैव प्रशस्तं
 दिग्दण्डः सथेको भूजलन्य
 तेः सर्वकार्येषु शक्ता दण्डाश्च
 त्वापते क्वचिदपि समये नैव ॥
 शतः प्रशस्ताः ॥ पलपताकी
 यथा प्रतिदण्डः पलायेषा ताता
 वाचा क्वचिच्छुभे रक्तेव वेदाव
 सवः शुभाशोः ऊने च वाणाः
 शशिजे तथाकाः शनाहत दि
 क् च हरस्यतो स्याद्दण्डो तरेगा
 भूजनेच रुद्राः ॥ वालस्य शुभा
 शुभ फले यथा शुभे दण्डसे
 योगे सर्वत्र प्रवर्जिते वालस्यम
 रणशीघ्रे यदिपायेः समन्विते
 शुभम शरदण्डे त सर्वत्र पा
 एवर्जिते वालस्य कशले सर्वे
 शुभेर्द्यदि समन्विते शुभभा द
 ण्डायादि वेधेऽन्तेन लभ्य
 ते मरणं तत्र वक्तव्यं ॥
 ॥ वालस्य ॥ ॥

नामयाभवेत् पापस्य दण्डमात्रे
 तद्योग वेधवर्जिते वालस्य कश
 लेतत्र शुभेयादि समन्वितम् ॥
 इति ज्योतिषतत्वे पताकीवेधः ॥
 पतिः १० मूले गतिः इति विषयः ॥
 पतिः प्रहीता भानार इति भाषा
 तत् पर्यायः ५० २ प्रियः २
 भर्ता ४ इत्यमरः कात्रः ५ प्रा
 णनाथः ६ शुभः ७ रुद्रयेष्टः ८
 जीवितेशः ९ जामाता १० शुभो
 त्त्वः ११ नर्मकीतः १२ रतेयु ॥
 ३ः १३ स्वामी १४ रमणः १५ इ
 ति शब्दरत्नावली २० १६ परि
 तोता १७ गृही १८ इति राजनि ॥
 चरः तस्य लक्षणं विधिवत् पा
 णिशादकः अनुकूल दक्षिण
 धृष्ट शरभेदात् पतिश्चतुर्धा ॥
 साविकालिक परेगना परेगुव
 ते सति सर्वे काल मनु रक्तो
 १ नुकूलः २ सकल नायिका
 विषय सम सहजानु रगे द
 क्षिणः ३ भूयो निः शोकः ४
 कृत दोषोपि भूयो निवारिः ॥
 भोपि भूयः प्रशय परायणो
 धृष्टः ५ काश्मिनी विषय कपट
 पटुः शरः ६ इतिरसमंजरी
 ॥ पतिसेवादिफलम् ॥
 यथा कथम् मेसवने ॥

साधि निद्राभंगः कृतस्त्रया व्य ॥
 धैर्यताधिकतस्या यातनिश्चाय ॥
 कारिणी तपश्चान शनैवेव व्रतः
 दानादि कंच यत् भर्तृप्रियका
 रित्याः सर्वभवतिनिष्कले यथा
 प्रियः पूजितश्च श्रीकृष्णः इति
 तत्तया पतिव्रता व्रतार्थं पति
 रूपी हरिः स्वये सर्वदाने सर्व
 यज्ञः सर्वतीर्थ निवेदने सर्व
 व्रते तपः सर्वे उपवासदिकंच
 यत् सर्वे धर्मचमयंच सर्वदेव
 प्रसूने तत्सर्वे स्वामिसेवायाः
 कलानाहतिषोडशी सप्तरेय ॥
 भावने वर्षे पतिसेवाकरोतिया
 वैकुण्ठस्वामिनासाहं सायाति
 व्रतणः शते विप्रिये कुरुते भर्त
 विप्रिये वदतिप्रिये असत् कृत
 प्रजाताया तत्फलं श्रूयतां सति
 कुम्भीपाके व्रजेत्सा च पावच्छददि
 वाकरो ततो भवति चोदाली पति
 पुत्रविवर्जिता इति ब्रह्मवैवर्त ॥
 प्रकृतिखण्डे ४० अध्यायः ॥
 अपिच स्वकांतश्च परो वयु रि
 हलोके परत्र च नहि कांतातः
 परः श्रेयान् कल स्त्रीणां परो
 रुः देवपूजाव्रते दाने तपश्चानश
 नेनयः स्नाने च सर्वतीर्थेषु दीप्तास
 र्धमेषु च ॥

प्रादित्येण दक्षिणाश्च ब्राह्मणानि
 धिसेवने सर्वणि पतिसेवायाः
 कलानाहतिषोडशी किमतः य
 निभक्ताया अभक्तायाश्च भारते ॥
 यथा ३ः खी सत्वारमे सार्कातः
 प्रशमोभवेत् पतिसेवा परो धर्मा
 नहि स्त्रीणां श्रुतां शुभे स्वमेज्ञाने
 च सततं कांतेणायणाधिकं
 दृष्ट्वा तच्चरणभोजनं सेवानित्यं ॥
 करिष्यसि परिहासेन कोपेन च
 भण्णावज्ञया शुभे कटुक्तिं स्वामि
 नः साक्षात् परोक्षान् करिष्यसि ॥
 स्त्रिया वाग्वेदानि इष्टायाः कामा
 ने भारते भवि प्रीयश्चित् श्रुताः
 नास्ति नरके ब्रह्मणः शते सर्वधर्म
 परीताया कटुक्तिं कुरुते पति श
 तजन्मकृतेषु तस्यानश्वरिते
 श्रिते दत्ताकर्णे बोधयित्वा जगा
 ममुनिपुंगवः इति ब्रह्मवैवर्त ॥
 श्रीकृष्णजन्माखण्डे २४ अध्यायः
 अपिच या स्त्री भर्तु रसोभाया ॥
 सा ३ सोभाया च सर्वतः श्रूय
 ने भोजने तस्या न सुखे जीवने
 दृष्ट्या यस्यानास्ति प्रियमेव तस्या
 जन्मनिर्धुक् तत्किं पुत्रे धने रु
 पे सम्पत्तौ यौवने ॥ स्वया यज्ञकि
 नीतिकोते च सर्वप्रियतमपरे ॥

सायुचि धर्महीना च सर्वकर्म वि-
वर्जिता पतिर्वन्धु गतिर्भर्तु देवते ।
शरुवच सर्वस्माच्च परः स्वामी न ।
शरुः स्वामिनः परः पितामाता शुभो
धाता क्लिष्टोदनेमितेधने सर्वस्य
दाता स्वामी च मूढानोयोधितो स ।
राः काचिदेव दिनानाति महासा ।
धीच स्वामिने अतिसद्वेशनाता च स
मशीला कुलपालिका असद्वेशप्र-
सूताया उःशीलाधर्मवर्जिता म
खड्गयोनिउष्टापतिनिदति को ।
यतः या स्त्री देहि सर्वपरं पतिवि-
स्तमंशुकं कर्मोपाकेपवतिमाया
वदिद्वाश्रयतद्देश व्रतंचानशने
दाने सत्येष्टांपतपश्चिरः पतिभ-
क्तिविहीनाया भस्मीभूतेनिरर्थ-
के इतिब्रह्मवैवर्ते श्रीकृष्णसन्म-
खण्डे ४० अध्यायः अपिच ॥
साध्याः सद्वेशनायाश्च शतपुत्रा
धिकः पतिः असद्वेशप्रसूताया
उःशीलाज्ञानवर्जिता स्वामिने
मन्यतेनास्ते पित्रोहोषणकृत
सिता कृतसिते पतिते मूढे
दविद्रे रेगिणोजडम् कुलजा
विस्म तल्लच कांते पश्यति
सन्तते कृताशनेवा स्वेष्ट्या
वा सर्वे तेन स्विनोपरः प ॥

तिव्रता तेनसम्य कलो नार्हतिषो ।
उशो महासन्तानि प्रणयानि व्रता-
न्यनशानानिच तपोसि पतिसेवा-
याः कलोनार्हतिषोउशो उशोवा
पिपितावापि वन्धवोवासहोदरः ॥
योषितो कुलजातानो न कश्चित् ॥
स्वामिनः समः इति ब्रह्मवैवर्तगणो ।
शाखण्डे ४४ अध्यायः ॥ पतिर-
तिणादि यथा निरूपितश्चवेदेषु ।
सप्तहोथनवाचकः तद्यस्यास्तीति
सस्वासीवेदतृष्टाणमद्वयः तस्य
दातासदास्वामी नवस्वस्वामिनोभ-
वेत् अहोयवस्याभवतो वेदज्ञान
मवाथतो धर्मउदाव पत्नीविना
नस्वसाधुस्वामिने दातमत्तमे ॥
तस्यतीधरमेकांगो तयोदाताव ।
द्वौसमो निरूपिताप्रणयकेच व
तेस्वामीचरतिणा श्रुतो श्रुता-
यः स्वधर्मा विपरीतोत्पथमकः
इति ब्रह्मवैवर्ते गणेशखण्डे ३
अध्यायः ॥ ॥ ॥
पतिः त्रि अधिपतिः तत प
र्यायः स्वामी २ ईश्वरः ३
ईशिता ४ अधिपति ५ नाथ ॥
कः ६ नेता ७ प्रभुः ८ प-
दि मूढः ९ अधिपः १० इ-
त्यमरः पतिव्री स्त्री पति ।
नाशक हस्तरेखा ॥

विशेषः यथा लक्षणं नाया प ।
तिभ्या नायावा हस्तः पतिव्री ।
पाणिरेखा इति संहिप्र सार ॥
व्याकरणं स्वामिह स्त्री च ॥
पतिनः वि चलितः गलितः ॥
पतनाश्रयः पत्र इति भाषा न
तपस्यायः प्रसूतः २ इतिहेम-
चन्द्रः पतिमविशिष्टः स्वधर्म
चुतः तस्यलक्षणं यथा अथ
मयः समुच्छिद्यपरथमिसमा
अयेत् अनापदिसविहृदिः प-
तिनः परिकीर्तितः इति मार्क
ण्डेयपुराणे ॥ ॥ पतिव-
कारणयथा चाण्डालान्म वि
योगत्वा श्रुतावप्रतिगृह्यव ॥
पतत्यज्ञानतोविशो ज्ञानातः
साम्पन्न गच्छति इति मातस्य
१९ अध्यायः ॥ पतिता या
या गरागिनविषदाश्वेव पाषंडाः
क्रूरबुद्धयः क्रोधात् प्रायेवि-
षेवकिं शस्त्रशृङ्गने जले गि-
रिहृत प्रपातंच येज्वरति नरा
धमाः कुशिल्य जीविनश्चैव स
नालंकारकाविणः तथा ब्रह्म
दण्ड होता ये चयेचवैवास्त्रोः
हताः महापातकितोयेच पतिता
स्तेप्रकीर्तिताः तेषां दाहादिनि-
षेधो यथा पतितानानदाहः स्यात्

येहिर्नास्थि संतपः न चाश्रुपातः
पिरोमावा कार्यं प्राहादिकं क-
चित् इति अदितेसे ब्रह्मपुराणे ॥
तेषां संसर्गनिषेधो यथा आस-
त्र शवनाच्चेन भोजनात् कथना ।
दिषु समस्तरेणयतति पतिनेन
सहाचरन् इतिवराहपुराणे ॥
प्रायश्चित्ते तरवैदिक कर्मानधि-
कारी सनुरकभागी यथा प ॥
तितेः संप्रयुक्तानां मिमोश्रुणत
निसृतिं संवत्सरेणयतति पति-
नेनसहाचरन् याननाध्यापनायो-
नाच्छासपानाशनासनात् यो ॥
येन पतिते नैव संसर्गं यातिमा-
नवः सतस्यैव व्रतंकर्मात् सं-
सर्गस्यविशुद्धये ॥ तेषां मुदक-
कार्ययथा पतितस्येदकेका ।
यस्यस्यिण्डे ब्राह्मणोः सह निन्दि-
तेः इति सायणके तातिभि १३३
तियो दासीचदमयेष्टी पथ्यस्य
तप्रेतवत्सदा अहोरात्रमुपासी-
ने नाशोचे ब्राह्मणोः सह निवर्त-
येरं स्नानात् समाध्यासं सहास-
ने इतिमातस्ये १९ अध्या-
यः ॥ ॥ अत्रान्या पति-
ता यथा पतिता शरव स्त्या-
न्या नत माता कदाचन ॥

गर्भधारणयोषाभ्यां तेनमातागः
रोयसी इतिमत्स्यपराणम् पति
म्वर स्त्री ह्ययम्वरापेक्षया पत्यने
विनी पति वृणीते या सा इत्यः
मरः भर्तौ ह्यसनीरकः इति।
शत्रुचन्द्रिका ॥ ॥ पतिव्रती
स्त्री सभर्तृका सधवा ॥ ॥

इत्यमरः ॥
पति व्रता स्त्री पतिव्रत भिवसदो
पास्याः स्त्र्याः स्त्र्याः स्त्र्याः स्त्र्याः
पर्यायः सचरित्रा २ सती ३ ॥
साधी ४ इत्यमरः ॥ एक पत्नी
५ इतिशब्दरत्नावली तस्या ल
द्वारे यथा आसीते उदितारु
हे प्रोषिते मलिनाकुशा मृते।
प्रियेतया पत्योसाधी तेषापतिः
व्रता इति श्रुतिनते ॥ तस्यामा
हाते यथा नारदउवाच कः
मिणाकेनराजेन्द्र तपसावातः
पोयनाः उत्तमोवगतिशोति कृष्ण
वासः प्रशंसमे एवमुक्तस्तथर्मा
त्मा नारदो नावसीतदा यमउवाच
नतस्या नियमोविप्र तपोनेव च
सव्रत उपवासेनदानेच नदमा
तामसामते यादृशीत भवेद्विप्र
शृणुतस्व समासतः प्रसूतेया
प्रसूयति विवहेनायतिसुये

भुंक्तेत मो किते विप्र सा मृत्यु ॥
नयति प्रवं मोने मोना भवे ॥
यात स्थिते तिष्ठति या स्वये ॥
सा मृत्युनयते विप्र नान्यत् पः
प्रणमि किंचन एकदृष्टि रेकमः
ना भर्तृवचनकारिणी तस्याः
विभिम्भे सर्वे येतद्यान्व तपो।
धनः देवाना मयि सा साधी ५ ॥
न्यापरमशोभना भर्तृवाभिहि
तावापि प्रणत्याख्या यिनी भवे
त वर्तमानापि विप्रेन्द्र प्रत्याः
ख्यानापि सायदा तदेवते संश्र
यति पतिनायेकराचन भर्तृ
तुमुखे ब्रह्मन यापयति वरो
गना एवेयातिभवेन्नित्ये भर्तृः
प्रियदितेवता अनुविष्टेन भा
वेन भर्तृरमनुगच्छति सा तः
मृत्यु मुखदारे नगच्छेद्ब्रह्मसः
मभ्य एवमातापितावन्य रेषमे
देवतेपरे एवेमुश्रुषतेयात सः
मोविजयतेमदा पतिव्रतातया
साधी तस्याश्चादेकतो नतिः भ
र्तार मनुध्यायन्ती भर्तृरमनुग
च्छति भर्तृरमनुगच्छती मः
सुहारेनपश्यति गीतवारिच नः
त्यानि प्रेक्षणीयास्यनेकशः नष्ट
रणातिनपश्यत मृत्युहारेनपश्य
ति स्त्रायती तिष्ठतीवापि

ऊर्ध्वतोवा प्रसाधने नमोवमनः
साध्यायेत कदाचिदपिसव्रता
देवता अर्चयन्तीवा भोजयस्वथ
वादिज्ञान पतिनः पत्यने चित्ता
मृत्युहारेनपश्यति भानोवाच
दितेयात्तु उच्चायवतपोधन ५
हेमार्जयनेनित्ये मृत्युहारेनः
पश्यति चतुर्दशः सुभावश्च
यस्यानित्येसुसेवते शोचाचा
रसमापुक्ता सापिमृत्युनय ॥
प्रपति भर्तृमुखेपश्यतीम
तुश्चिन्ताउसारिणी वर्ततेचरि
तेभर्तृमृत्युहारेनपश्यति या
वेकीतिमतोतोके दृश्यतेदि
विदेवताः मानुषाणाचभाषा
वे तत्रदेशेतदृश्यता कथिः
तेवेपश्विप्रश्रुदित्येनपतिः
व्रता मयातस्मात्तुविप्रये या
पारुतेयथाश्रुते श्रुमेतत
तोदृष्टा प्रजयापि पतिव्रता
इति वाराहे पतिव्रताचरित्रे
पतिव्रताधर्मा यथा पति
व्रतानो यदुर्मं तन्निवोयवः
नेम्वरे नित्येभर्तृयुत सकः
यातत् पादोदक मीप्सिते ॥
भक्तिभावेनमतते भोक्तव्ये
तदुक्तया व्रततपस्यादेवा
ज्ञी पतिव्रतप्रयत्नतः ऊर्ध्वा
चरणसेवाच स्वनेपतितोष
ण तदाज्ञा ॥

रहितेकर्म नऊर्ध्वादेवतः सः
ती नारयणात् परकीनेयाः
यतेसनतेसती परसेसापरचे
वसुवेषोपुरुषेयवे यात्रामहो
तत्वेनित्ये नर्तकेगायनेवन
परकीशचमतते नरिपश्यः
तिसुव्रता यद्वत्पस्त्रामिनोनि
ते तदेवमपियोषितो नदित्यः
जेततसंगे दणमेवचसुव्रता
उत्तरेनोतरेदद्यात् स्वामिनश्च
पतिव्रता नकोयऊरुतेपुडा
ताडनाद्यापिकोपतः क्षपि
तेभोजयेतकान्ने दद्यात्पाने
चभोषणे नवोययेतनिद्राते
प्रेरयेच्चकर्मसु पुत्रावाच
प्रातर्गंगा स्नेहेऊर्ध्वात्पतिस
ती पतिर्वन्युगीतिर्भर्तृदेवतऊ
लपोषितः शुभेदृष्टा सधातुः
ह्येकोत्ते पश्यति सुन्दरी सेमि
ते वदनेकृत्वा भक्तिभावेनय
तितः पुरुषाणा सहस्त्रेव स
ती स्त्रीच सुहरेत पतिः पति
व्रतानोच मुच्यते सर्वपातका
त नास्तितेषा कर्मभोगः सः
तीनोव्रततेजसा तयासाईच
सिंकर्मा मोदतेहरिमन्दिरे ५
धिव्यायानितीयाणि सतीपादे
श्रुतापि तेजश्चसर्वदेवानो मु
नीनाचसतीषुच तपस्विनातपः
सर्वम् ॥

व्रतिनां यत् फलं व्रज दाने फलं
यद्वात्तुणा तत्सर्वं तासु सप्तने
स्वयेनागम्यताः शोभु विधाता न
गतामपि सुगः सर्वसमुनयो।
भीतास्त्राभ्यं च सतते सतीना।
पादरजसा सद्यः पतावसुन्यः
पतिव्रतानामाहुः समुच्यतेषा।
नकात्रः त्रैलोक्यभस्मसात्
कर्तुं त्रैलोक्येव पतिव्रता सते।
नसासमर्थासा महापुण्यवती।
सदा सतीनां च पतिः साधी प्रो
निःशोकपवच नहि तस्य भये।
किंचित् देवेभ्यश्च यमादपि शत
नमः पुण्यवतां गृहेनातापतिव्र
ता पतिव्रता प्रसूः प्रताजीवन
शुक्तः पिता तथा सती स्त्री प्रातः
खाय तस्माच्च रात्रिवाससे भर्तार
च नमस्कृत्य करोति कवनेषुदा ॥
गृहकार्यं नतः कृत्वा स्नात्वा यो
नेच वाससी गृहीताश्चक्रशेष
च भक्तिः पूजयेत् पतिं स्नाप।
पितृसुपुतेन जलेन निर्मलेन
च तस्मै दत्वा यो न वसे न तपादोदा
लयेत्सुदा आसने दासपिताव
दत्ताभावे च वन्दने संवीगले प
नेकता दत्तामात्रेण तेषु ॥
सामवेदोक्तं मन्त्रेण भोगः।
द्रव्यैः सुखा यमैः सेव्यः
भक्तिः कान्तम् ॥

स्तुता च प्रणामेन्मुदा ॥ नमः का
ताय शोभाय सर्वदेवाभ्याय स्वा
हा इत्यनेनैव मन्त्रेण दत्तापुष्पं च।
चन्दनं पाद्याद्यभूषणैश्च व
सुनेवेष्टुममे जलसुवासितं पु
दु ताम्रलेचनं सहस्रं दत्तास्ते।
त्रैलोक्ये यत्कृते पादमेव च
ओ नमः कान्ताय शास्त्रे च शिवे च
सर्वपिणो नमः शोभाय दाताय।
सर्वदेवाभ्याय च नमो ब्रह्मसूत्र
पाय सती प्राणपराय च नमः
यच प्रणाय रुदाधारयते नमः ॥
येन प्राणादिदेवाय चक्षुषस्तारः
काय च ज्ञानाधारय पत्नीनां प
दमाने दृष्टिगो पतिव्रता पतिवि
स्तुः पतिरेव महेश्वरः पतिश्च नि
र्गुणाधारो ब्रह्मरूपनमोस्तुते त
मस्तु भगवन् दौषे ज्ञानाज्ञानकु
ते च यत् पत्नीवन्धा दयामित्था
दासीदोषे तमस्तु च इदं स्तोत्रं।
महापुण्यं स्रष्टाये पमपाहुः।
ने सरस्वत्या च यस्या गंगया च।
पराव्रत सावित्र्या च कृते पूज्ये वा।
स्तुते चापि नित्यशः पार्वत्या च कृ
ते भक्त्या कैलाशे शंकराय च
मुनीनां च सशक्त्या च पत्नीभिश्च
कृते पुरा पतिव्रतानां सर्वदा।
सा स्तोत्र मेतत् शुभावहे ॥
इदं स्तोत्रं महापुण्यं यास्युः ॥

लोतिपतिव्रता नरोन्यो वा पिना पतंगे स्त्री रक्तचन्दने इति शहरः।
रीवा लभते सर्वदा हिते अष्टोत्तल त्वावली वृत्तविशेषः वकम् इति
भतेषु च निर्यन्ते लभते यने रोगी भाषा तत्पर्यायः पञ्चगो २ २।
च सुद्यते रोगात् बहोश्चोत्तरेयना ककाष्ट ३ सुरगदे ४ पञ्चाष्ट ५
त पतिव्रता च स्तुता च तीर्थस्नानः पट्टरंगे ६ भार्याहृतः ७ रक्तकः
फलं लभेत् फलं च सर्वतपसा व लोहिते ८ रंगकाष्टे ९ रंगकाष्टे १०
ताना च वनेष्वरः इदं स्तोत्रं नमस्तु कुचन्दन ११ पट्टरजक १२ सुरंगे १३
हृत्य भुक्ते सान्द्रजया उक्तं पति अक्षयगुणाः कटुते दत्तते अक्षते।
व्रताय मे गृहिणां श्रयतो व्रज इति शीतते गोक्षते वात पित्त ज्वर वि
ब्रह्मदेवते श्रीहस्तजन्मावणे २३ स्फोटोन्माद भूत नासि त्वेव इति
अध्यायः ॥ पतिव्रतानामानि य राजनिर्घण्टः ॥ अपि च यतगत
या सूर्यास्य सुवर्चसा १ शक्रस्य वा रक्तसारं सुरंगे रंजने तथा ॥ पट्टर
ची २ वशिष्ठस्य अरुन्धती ३ वेङ्गस्य जन मात्याने पट्टरं च कुचन्दनम्
रोहिणी ४ अगस्त्यस्य तोपाश्रवा ५ यतंगे मधुरं शीते पित्तक्षेपस्य व्रणा
व्यवनस्य सकल्या ६ सम्यवतः सा सुवत् इति चन्दनं वज्रसेयं विशेषा
वित्री ७ कपिलस्य श्रीमती ८ सौदा द्वाद नाशने ॥ इति भावप्रकाशः
सस्य मदयती ९ सगरस्य केशिनी पत्नने स्त्री नगरं इत्यमरः ॥ ॥
१० नलस्य दमयन्ती ११ रामस्य सीता महती पुरी इति श्रीधरस्वामी ॥
ता १२ शिवस्य सती १३ नारायणः मृदेगः इति हारावली ॥ पत्नने
स लक्ष्मी १४ ब्रह्मणाः ॥ वणिक् ने १५ नगरवणिक् ॥
सावित्री १५ रावणस्य मन्दोदरी तत्पर्यायः स्नाध्यायी २ इति
री १६ इति पुराणात्तरम् ॥ विकारशेषः ॥ ॥
पतिव्रः १७ स्त्री पत्नी गत्रिचि ॥ पतिः १८ पदातिकः इत्यमरः ॥
इत्युनादिकोषः ॥ वीरः इति विश्वः पतिः स्त्री
येनरः १९ आहूकः गर्भः ॥ गतिः सेनाविशेषः ॥ यथा
इति से तिम सारोणादि एवेति २० दयाश्रया पतिः पंच
वृत्तिः ॥ ॥ ॥ पदातिका इत्यमरः ॥
नमो नमः ॥ पतिमंहतिः स्त्री पदातिसमूहः

तत पर्यायः पादात्रे २ ॥
 इत्यमरः ॥ ॥ पत्रः
 ॐ शालिचशाकः इतिविका
 एतेशः पत्रेगो स्त्री इतिभावः
 प्रकाशः ॥ पत्नी स्त्री वेदवि
 धानेनोटा अस्योपचारात् पत्नी
 उद्धार विहित मजादिना कृता इति
 भरतः ततपर्यायः पातागृही
 ती २ द्वितीया ३ सहधर्मिणी ४
 भार्या ५ नाया ६ दासः ७ स
 धर्मिणी ८ धर्मचारिणी ९ ॥
 दासः १० गृहिणी ११ इति शब्द
 रत्नावली सहचरी १२ गृहः १३
 लेत्रे १४ वधूः १५ जनी १६ प
 दिग्रहः १७ कृता १८ कलत्रं १९
 इतिहेमचन्द्रः ॥ ॥
 पत्न्याटः ॐ पत्नी गृहे यथा वा
 सागारे भोगगृहे कस्या पत्न्याट
 निष्कृताः इतित्रिकोडशेषः ॥
 पत्रे स्त्री वृत्तावयवविशेषः ॥
 पाता इतिभाषा तत पर्यायः ॥
 पलाशम् २ छन्दनम् ३ रत्नम्
 ४ गङ्गा ५ छदः ६ इत्यमरः पात्रे
 ७ छादने ८ वर्हम् ९ वर्हणम्
 १० पत्रकं ११ इतिशब्दरत्नावली
 विस्मयेपत्रविशेष दान फले ॥
 यथा पत्राण्यपि सप्रव्याणि ह
 रेः प्रीति करणी च ॥

अवस्थापि न्यप्रेष्ट पत्रम् गस्तो
 मम अपामार्गपत्रं प्रथमे तस्माद्
 गारकं परंतस्मात्प्रादिरप्रेष्टं ततो
 अशसिपत्रकं ह्यपत्रे ततः अप्रेष्टं त
 तोपिऊशपत्रकं पत्रे तस्मात्पत्रकं
 ततो विलस्य पत्रकं विलस्यपत्राद
 पि हरे स्तनसी पत्रपत्रमम् पत्रेषा
 च यथा लकः पत्रेवा योचयेद्वि
 सर्वपाप विनिर्मुक्तो विस्मलोकेम
 हीयते इतिनारसिंहे ५२ अथा
 यः ॥ ॥ देवी प्रीति करपत्रा
 णि यथा अपामार्गस्य पत्रं ततो
 भृगाव पत्रकम् ततोपि गन्धि
 नी पत्रे बलारक मतः परम् ॥
 तस्मात् खदिर पत्रं वज्रं ॥
 स्तवकं स्तथा आशुत वक्य ॥
 च्छस्ति जम्बूपत्रं ततः परम् वी
 नपत्रस्य पत्रं ततोपि ऊशपत्र
 कम् हवींऊरे ततः प्रोक्तं शमी
 पत्रमतः परम् पत्र मामलकं
 तस्मा हामपत्र मतः परम् सर्व
 तो विलस्य देव्याः प्रीतिकरे
 मतम् ॥ इति कालिकापुराणे ९
 अथायः ॥ तेज पत्रं तत पर्या
 यः तस्मात्पत्रं १ पत्रकं २ छद
 ने ३ दलम् ४ पलाशो ५ अंशु
 कं ६ वामः ७ तापसं ८ सुक

मारकं ९ वलं १० तमालकं ११ सामान्यं मुष्टिहस्तकं ॥ ॥
 रामे १२ गोपने १३ वसने १४ तः प्रथमं भोगप्रकारः पत्रं ॥
 माले १५ सरनिर्गतं १६ अस्य विपरीतकृत्य ऊहेतद्विगतने ॥
 गुणाः कटुते तिक्तं उष्णं त शेषभागे लिविद्विगान् गद्य
 कफवात विषवस्ति कण्ठमिदो पद्या विसंप्रतान् ॥ अथ प
 वनाशितं श्वमस्तकशोधनं इत्यरचन क्रमः रत्नलेखक ॥
 त्वेव इति रत्ननिर्णयः ॥ अथि
 च पत्रकं मकरं किंचितीहो ॥
 स्तं पिच्छितं लघु निहति कफ
 वाताशो कृत्वासारुचिपीनमान्
 इतिभावप्रकाशः ॥ वाहने श
 रपतः पतिपतः इतिमेदिनी
 लिखनाधारः पात इति भाषा ॥
 यथा धारणासिकेतस्येष्टांशो
 तिःसंज्ञयते यतः पात्राच्छरा
 णि स्थापि पत्राच्छरायतः ७ ॥
 रा इतिन्यातिस्तत् ॥ पात्रमय
 पत्रा कृति द्वयो पत्र इति तवक
 इतिच भाषा यथा सुवर्णपत्रा
 भराणा चकार्यासुलोह पात्रेद
 य अंशुवलाभिः इति तला प्रकृष
 दानेदानसागरः पत्री लिपिः त
 स्परेजनं यथा सुवर्णं इत्येगा
 यै रजयेतपत्रपत्रं सामान्येन
 ममथ्याना पत्रेजनमीरिते अ
 थ पत्रममाणे घट्टकलाधिकेह
 स्तं पत्रपत्रममीरिते मध्यमेदस्त
 मात्रसात् ॥

सामान्यं मुष्टिहस्तकं ॥ ॥
 शेषभागे लिविद्विगान् गद्य
 पद्या विसंप्रतान् ॥ अथ प
 इत्यरचन क्रमः रत्नलेखक ॥
 माहूय न्योदयात् प्रयत्नतः
 पत्रे कृत् यथा योग्य गद्य पद्या
 विसंप्रतम् पण्डितं द्वय मानीय
 लेखकोरहसिस्थितः पद्या यो
 म्यात्र सारेण पत्रे कथ्यान्मनो
 सं दिन द्वयं त्रये वापि विचार्य
 पण्डितेन वै स्वधोते ह्येष्टा
 ता विलिखेत् पत्रपत्रकं सामा
 न्य पत्रे संलिख्य रहसि प्रावयेत्
 पं न्यात्रया सुभेषे विलि
 लेखन प्रकारः ॥ अथ
 लेखनप्रकारः अंकशो प्रथ
 मेदद्यान्मंगलार्थं विचक्षणः
 मध्ये विदुः समायुक्त मयःसमा
 कसेयुतम् तदयः स्वस्ति विन्य
 स्य ततो गद्या सुष्टो भनम् ततः
 श्रीशब्दरूपानिपदस्यास क्रमे
 लिखेत् भाषया संस्कृतेनैव क
 शालेविलिखेत् सुधीः ततः शुभा
 शुभाम् वार्तासंस्कृतेः प्राहते
 स्तथा ततः प्रमाणसन्देहो ॥

विज्ञासितप्रत्यर्थि दृष्टीयति सार्ध
प्रार्थितानुक्रम्यासुधा समातान
वरत विद्वद्भिर्य विज्ञावरा इव
रणराशि विज्ञातान सप्रार्थितोक्ति
त यशोमरातावलि कवलित व॥
लि दधीविसचित यशोमरातावलि
भूपाल कृततिलक श्रीपुत महारा
जाधिराजेषु स्वस्तिप्रचण्डदेवदेव
विदेवदेवतामिरातल मुनेनामृत
मुक्तावली मणिरत्नसंज्ञामागनरिग
माणानेकवारण वाहादिकाय ॥
काण्ड वक्रतरनक्र चक्रचक्रमण
इर निक्रमणीयापगापति प्रभू
त यशश्चंद्र चंद्रिकायोन विद्योति
ताविलनगनेगल विविध इवि
रणपण सन्नाधितसरि समर ॥
स्वयमानावदात कीर्तिनर्तकी न
र्तन लीला लेय लेपित गीति धुरी
गावेष्यादि वेष्याजन सविलास
गीयमान गुण अवगाहोदलित
खण्ड अवगा कण्डल परितः प्रस
र्पित प्रतापतयनोत्तापितायति त
ति समध्यासित निकुंज कुंज न
स्वत सौंदर्यगया प्रभूरित श्री
महारायण चरण किंकर श्रीपु
त महाराज दानदोरोड २५ ॥
अथ मन्त्रि प्रशस्तिः स्वस्ति श्रीमत्
समस्त सामन्त सेवक निर्वाहकेषु

कोष गोकुलिकुषीवल गजवा ॥
निश्च परिवार दृष्टदेत नीति से
तरतल निपणेषु अस्मद्विद्योसे
कनिकेतनेषु श्रीश्रीमन्निप्रवीरेषु
आशाशशि निवेदनको २५ व
भूतो २५ भवतावेदयन् तत्रयभ
वमव्याह त मनुदिन मनुतल २५
द्वुतिस्म ॥ अथ गृह प्रशस्तिः ॥
स्वस्ति श्रीनारायण पद पाया रु
निःसुरमकरन्द मफपायमान
मानसेषु विविध विद्या विद्योतिता
वित गुण गणालेकृत वेद वेदंग
पायग स्वाप्रमोचिताचार सम्पन्नपर
महेम परिज्ञानकावाप्यसेवमान ॥
श्रीगोविंद स्वर्ण गृहचरणारविन्दे
षु कोटिशः प्रणामाः ॥ अथ ॥
भार्यायाः स्वामि प्रशस्तिः स्वस्ति
श्रीमद्दाम प्रेम हेम भूषितामरा
दि भक्तजनेषु कर्णयो रथिष्टानेषु
नेत्रयोरपि देवतेषु कामस्य परि ॥
णामेषु चतुर्वर्ग प्रदायकेषु ममा
पर रूपेषु श्रीमत् स्वामत् स्वामि
तरणारविन्देषु गोविंद इवेन्द्रि
याः शंकर इव गिरिजायाः महेन्द्र
इव उलामनायाः प्रतिदिने वंद्यमा
नासमाराधना प्रणाम प्रहृष्टमात्मा
अथ भर्तृ भार्या प्रशस्तिः स्वस्ति
श्रीमत् समस्त प्रेम पारलावण्य

सूत्रो विपतमाया नेत्रगुमस्य क
नीनिकाया मिव चन्द्रस्य लणाराण
मिव कमलाकरस्य कमलियाणि
व पथिकस द्वापायामिव त्रया
तरस्य शीतला स्तनपायायामिव म
म सप्रेम निवेदयन्ती पत्नी शुभाशी
शीति वेदयत सर्वदा ॥ अथ ५
उस्य पितरं प्रतिप्रशस्तिः स्वस्ति
श्रीमदीभनव वशस्वर चित्त विर
तित स्त्रीयानुगानु रंजिता नृपती
त स्वर्ण वर्गेषु निजचरण सेवा
नरंजित परगमे रत्नासदादि भा
लस्यल विशालभाग्यसमावृकेषु
श्रीपुत पितृचरण सरोरुहेषु ५
किंचित् करकिंकरसममवदकर
संपदस्पावनीष्टल लनाः साष्टांग
प्रणतयः सहस्रमजस्र विलाप्येव ॥
अथपितः पुत्रे प्रतिप्रशस्तिः स्वस्ति
श्री विष्णुचरणसरोरुहाङ्गुप्रहसमा
सुदितानि विततानवद्य विद्या विला
सपीयूष पथ्यरा पर भावकाङ्क्ष
ममाधरी फरीण विविध गुणाले
कृत निजवेषावतेस सकलविद्यास
निधान निजकृत पवित्री कृतात्म
प्रायेष ॥ श्रीपु त मुदाचार
यदि श्रित पुत्रेषु शुभाधिया
राशयः सन्त विलाप्यन् च ॥
रामायनमोचनः ॥

अथ सत्प्राप्ति धतिप्रशस्तिः स्व
स्ति श्रीमत् परमहंस परिब्राज
काचार्य करण निष्ठताता परा
नृपतेषु विषम विषय दोषदर्श
नहृषित प्रपेच रचना विभावेषु
वेद वेदोत सांख्य सिद्धान्त बहुदे
व प्रकृति पुरुष विवेक ज्ञानशी
लेषु सांख्यावनश्रव्य वेदित चर
णारविंदस्वा अमोचिताचार परि
पालन पवित्रीकृत पवित्रीतले
षु सकल भूदेव हजित श्रीपुत
गोस्वामि चरणारविन्देषु ममाव
नी संलग्नाः साष्टांगप्रणाम सह
समस्तस्य जैनमोनायगाययेति
मन्त्रेणाकलितमस्त ॥ अथभस्मप्र
शस्तिः ॥ स्वस्ति भगवच्छरणपरा
यण सकल इविलामिस्तक गो
महिष्यादि प्रतिपालक निविल वे
शाउसेवक वशस्वराष्टकभूष्यमति ॥
अथदिप्रशस्तिः स्वस्ति समरंगन
अष्ट प्रतिभवायशः पविष्टित सक
ल सामन्त राजधानी विजैभित वीर
शस्त्रावशेषित निजवेषाङ्गुरतक ॥
सतत ॥ परिव्रस्त शरण गता
सुकं प्रति ॥ ॥ अथ दिवे ॥
किंनो प्रशस्तिः स्वस्ति श्रीभगवत्
पद पेकज प्रहृष्टो पवित्र उणेषु
न पवित्रीकृतानतः करण दिविलामिनी

विमरहमिल मिलकली माला। साध्यः पर्णकच्छुः इति मितालरा
कला यशोवधिनिखधि वस॥ पत्रपत्रः ये विकारः तेकावसिन्
विश्राननाथरीकृत सुप्रभ ॥ इतिभाषा इति शहचन्द्रिका ॥
मीरुहेषु स्तुति श्रीमत् परमेश्वर पत्रवना स्त्री मातलावृत्तः इति।
पादपाथाकृदास्वाद वतर वित राजनिर्वाहः ॥ ॥
चंचरीक भूदेदारक देवावन न पत्रेगे स्त्री पत्रांगे रक्तचन्दन ॥
नितानितयशः पतीर पंकपटला इतिशहरत्नावली ॥
लेकृत दिगगनागण अनतट प्र पत्रफेकारः ये पुरोटिः रायभा।
प्रवत प्रतोपोवि यवी कृत मयधि टी इति भाषा इति विकारुशेषः
सार्धगर्वाकृपाय पारेषु इति। यशना स्त्री शरपत्ररचना यथा ॥
वररुचि कृत पत्रकोमरी ॥ शराणां पत्ररचना यशना वरि।
पत्रकं स्त्री वृत्तस्य पत्रे पत्राव। कीर्तिताः इतिहासवली ॥ ॥
ली इतिशहरत्नावली तेजपत्र पत्रतण्डली स्त्री यवतिक्ता इति
ग्रम्यगणः कफ वाघर्षा कला राजनिर्वाहः ॥ ॥
सावृचि नाशिते इतिराजवल्लभः पत्रतकः ये उषवदिरः इतिरा।
शालिचशाके ॥ ३ इतिरत्न ॥ ननिर्वाहः ॥
माला ॥ ॥ पत्रकाहः पत्रदारकः ये कृकचः करात्
ला स्त्री पिंजोला पत्र शहः इति भाषा इतिविकारुशेषः ॥
इतिहासवली ॥ पत्रक ॥ पत्रनाजिका स्त्री पत्रशिरा इ।
च्छुः ये पर्णकच्छुवते यथा ति जटाधरः ॥
पर्णाडम्बर रजीव विल्वपत्रक ॥ पत्रपरम्पुः पुम स्वर्णकारादीनां
शोदकैः प्रत्येकं प्रत्यहं पीतेः। स्वर्णारि च्छुदिका छेनी इति
पर्णकच्छुः उदाहृतः इतिरा भाषा तत् पर्यायः ब्रह्मणः २
नवल्लवः पलाशेण स्वराविद इत्यमरः ॥ पत्रपरम्पुः ३ इति
श्रीवृत्त पर्णना मेकैकेन ॥ शहरत्नावली पत्रपा स्त्री ॥
कथितमुदकम् प्रत्यहम् पिवे ग्रम्यपण लज्जा इति शहरत्ना।
त क्रुशे दकंच पकस्मिन्नहनी बली ॥ पत्रपात्रे ॥
ति पत्रचाह ॥ ३३ ॥ ३ ॥ आयता च्छुदिका ॥ ॥

इतिहेमचन्द्रः ॥ पत्रपा मचन्द्रः पत्राजलिः ४ पत्र।
ली स्त्री कर्तनी कावी इति भोगीपत्रकं ८ पत्रतंगिः ४
भाषा इति हलायुधः पत्र। पत्रावली १ इतिशहरत्ना।
पाण्या स्त्री स्वर्णादिरचितल बली पत्रभंगी स्त्री पत्रभंगः
लाटा भवणे टीका इति भा इतिशहरत्नावली ॥
षा इत्यमरः ॥ पत्रयोवने स्त्री पलावे नू
पत्रापिशविका स्त्री नलजा तनपत्रे यथा नयोद्भूतेकि।
टोका इति भाषा तत्पर्यायः शलये विशले पत्रयोवने।
खर्परः २ वारिजा ३ मूलेणे इति जटाधरः ॥ पत्ररथः
ले ४ इतिविकारुशेषः ॥ ३ स्त्री पती इत्यमरः पत्रते
पत्र पुष्पः ये रक्ततलसी इ स्त्री द्रुपे प्रचनदधि इति।
तिशहचन्द्रिका ॥ हेमचन्द्रः ॥
पत्रपुष्पकः ये भूर्जपत्रम पत्रालेखा स्त्री पत्रभंगः ३
इति शहमाना ॥ तमरः पत्रवली स्त्री पत्रभ
पत्रपुष्पा स्त्री तलसी इति गः इतिहेमचन्द्रः रुद्रमहा ॥
शहमाना तदपत्रतलसी पलाशीलता इतिराजनिर्वाहः
इतिरत्नमाला ॥ पत्रवन्यः। पर्णलजाच पत्रवाहः ३ वा
ये पुष्परचना यथा रचनाव। णः इति जटाधरः ॥ लि।
परिष्कृतः पत्रवन्य इतित्रये पिवाहकेत्रि ॥
पत्रभंगप्रसूनादि रचनाया ॥ पत्रशाकः ३ पद्रिथ शा।
निगद्यते इतिशहरत्नावली। कांतगत पत्रात्मकशाकः ॥
पत्रवालः ये तलाधरः ॥ यथा पत्रे पुष्पे फले नाले।
राट् इति भाषा इति विकार कन्दसंखेदने तथा शाकसु
उशेषः ॥ पत्रभंगः ३। द्विधमृद्विष्टं गुरुविद्यायशोत्रे
रुमकपोलाहो कत्तरिकादि इतिराजवल्लभः पत्रशिरास्त्री
रचितपत्रावली तत्पर्यायः प पत्रभंगः तत्पर्यायः मारिः
त्रलेखा २ पत्रवली ३ पत्रत इतिहासवली पर्णनाडीच ॥
ता ४ पत्रपल्ली ५ इतिहे

कालोऽष्टाहः यवागूः स्वेदनेक
 त निरुसो यतानि पाचना ॥
 नि ॥ नवज्वरे यथा यथा ॥
 स्नाने विरेकः सरते कषायः
 व्यायामः अभ्यंजने दिवा निद्रा
 उग्रपचने वेदने आमिषे तर्क
 स्यात्वाऽग्नौ द्रवद्रव्यानि ॥
 अस्मप्रवातः भ्रमणं कोथः ॥
 मध्यज्वरे यथा यथा पुरातन
 यधिकः पुरातनशालिः वार्तंगः
 शोभोजने कारवेलेः वेज्याः
 आषाढफले पटोले कर्कोट ॥
 के शूलकपोतिका मुद्गमसूर
 चणकजलत्त पञ्जसृकानां
 चः पादाग्रमृता वास्तुके तण्डु
 लीयः जीवतीकाकमाची सप
 कनिद्राता कथिखदादिमवेकं क
 त फलानि लवूनि सात्त्व्यानि च
 तेयजानि ॥ अथ पुराणज्वरे प
 यं विरेचने छर्दने अंजने ससं
 भूमः अनुवासनम् सिरावाथः
 संशमने मदेहः अतृपंगः अ ॥
 वृणावः शिशिरो यचारः उणः
 ऊलिगः हरिणः मसूरः लावः
 शशः तित्तिरिः ऊकऊटः कौवः
 ऊरेगः वृषतः वकोरः कपिज
 लः वर्तकः कालप्रच्छः गोः

लीरे अजातीरे गोचते आजावते
 हरीतकी पर्वत निर्करामः पर
 एतेले सितचन्दनम् ज्योत्स्ना ॥
 शिया तिगनम् ॥ व्यायामे च व्या
 वायेच स्नाने चक्रमणं तथा ज्ञे
 रमुक्तो न मे वेत यावज्जोवलवान्
 भवेत् ॥ अथातिमादुरोगे पथ्य
 वमने चैत्रचने निद्रापुराणाः ॥
 शालि यधिकाः विलेपीलाजम
 एतः मसूर तवरी शशोणालाव
 हरिणक पिंजल भवसृषः सर्व
 लदमतस्याः शृंगी खुड्डीशः ॥
 मफः वालिका तैले छागं रुत ॥
 लीरे गो दधि तर्के गवानयोर्दधि
 जं पयोजे वा नवनीते नवरम्भा
 पुष्यं नवरम्भाफले दोडे जषुक
 लेतये महार्द्रके निम्बं शालुकं
 विकंकते कपिसे वज्रले विले
 तिनडके दादिमहयं तिलकं ॥
 कंचद रत्ने चोगेरीविजया अरु
 णा जातीफलम् अरिफेणम्
 जीरकः निरिमलिका ऊलातु
 र महानिम्बं सकल कषाय ॥
 वसः दीपनानिलचम्प पाणा
 नि नातेष्टकृतोऽथस्तात् तथा
 वे शास्त्रिमूले शशेण शर्दचद्रव
 हारः ॥ श्रीसारे यथा यथा

स्वेदः अंजने रुधिरमोक्षणे अ
 मुपाने स्नाने व्यायामः जागरणं
 भूमः नस्य अभ्यंजने सकल वे
 गधारणं रत्नाणि असात्त्वमे
 शाने निरुद्धात्रं गोधूमः मावः
 यवः वास्तुके काकमाचीनिष
 पावः कन्दः मफशिगूः रसाते
 पूगे ऊष्माण्डे तम्बीवदरे गुर्व
 जं गुह्याने तामूले इत्तः उडः
 नये उपोदिका इला अश्ववेतस ॥
 फले लघुने धात्री उष्णामु मल
 यद्वारि नारिकेले स्वेदने मृगम
 दः अथिले यत्रशाके तारः सर्वा
 णि सराणि पुनर्नवा इवीरुकेले
 वणं अम्लम् ॥ अथ यद्वारि गे
 मे अथ निद्रा छर्दने लङ्गवने ॥
 पुरातन शालयः पुरातन यधि ॥
 काः लाजमण्डः मसूर तवरी मुद्ग
 भव सृषः निःशेषोदृतसारगव्य
 दधि गवा छाग्या वा पयोजे नव
 नीते छागं रुत पयो दधीनि ति
 लतेले सरा मातिके शालुकं
 वज्रलम् दादिम पुगे नयेभ
 ये रम्भापुष्पम् रम्भाफलम्
 तरुणाविल्वम् शृगाटकम् वा
 गरी विजया कपिसे ऊटजम्

अजाती कषोत्र तर्के कंचद प
 लवे तिलके जातीफले जाम्बवे
 धन्याके तिलके महानिम्बः अ
 रूणा अफेने क्रव्यात् लावश
 शोण तित्तिरि मांसपृषः सर्वे
 द्रमत्स्याः खलिशः सर्वकषाय
 सः नातेष्टकृतोऽथस्तात् ॥
 तथा वेणुस्थिमूले अञ्जलिता
 यमार्द्रचैद्रव हारः ॥ अह ॥
 णामपण्ये यथा रक्त स्रुतिः जाग
 रः अमुपाने स्नाने स्त्री वेगविधा
 रणं नस्य अंजने स्वेदने भूमपानम्
 अमः विरुद्धाशने आतपः गोधूम
 निष्पावः कलायः माघं यवः ॥
 आर्द्रकेल्लवके राजमाघः उपोदि
 कावास्तुकः काकमाची ऊष्माडः
 तम्बीमधुशिगूः कन्दः तामूले ॥
 इत्तः वदरे रसाते इवीरुके पूग
 फले वसोने धाण्याम्बे सोवीरम्
 तपोदके उग्रं उडः मल्लनारि
 केले पुनर्नवा वार्दने वेणवे सा
 वारिपत्रशाकानि उष्णामु गो
 मूत्रं मृगनाभिः तारम् समस्ता
 नि सराणि इला अम्लम् लवः
 तारसः गुर्वने गरुपाने सर्वेष्ट ॥
 पाः ॥ अथार्थसि यथाम् ॥

विरेचने लेपने असमोतः तारः
 अग्निर्कर्म शस्त्रकर्म पुरा तनः
 लोहितशालयः पुरातन षष्टिः
 यदाः कलसा गोधातु गनेष्टुः
 कृष्णावि कलिगात्र खरोतकीश
 तरत्त चास शृगाल काकानो ॥
 मोक्षानि स्वस्वमोक्षाः प्रसहाः पः
 दोले पत्तरः सोनकं वक्रिः
 पुनर्नवा चरणः वास्तुकं नी।
 वनिका दत्तशवः सुरा वृदिः
 दयः स्या नवनीते तक्रं कक
 कोले भात्री रचकं कपिस्वम्।
 गेष्टु मृजान्य पयोसि भलातकं।
 सधपतेले गोमूत्रं सोवीरम् त।
 सोदकं वातापहात्रपाने अग्निवः
 ईकात्रपाने ॥ अर्शसि अण्य
 यथा आनयमामिषं मत्स्यः ॥
 पिण्णपाकः दधि पिष्टकं माषः क
 रोरम् निष्पावः विल्वतम्बी ३॥
 पोदिका पक्कासं सर्वशालकं
 विष्टमीनि गुर्नि आतपः जलः
 पानं वमने वस्तिकर्मा नदीनां।
 सलिले विरुहानि सर्वाणि पूर्व
 विगभववायुः वेगरोधः स्थियः पः
 एयाने उत्कटकासनं यथास्वः
 दोषले द्रव्यं रक्तपित्तानां यदयः
 त पद्यापण्यं ततदपि रक्ता ॥

श्रीं रोहिणे विशेषतो विद्यात् ॥
 अथाग्निमोक्षा जीर्णादौ पथ्यम्।
 ऐषिके पूर्व वमने ऐनिके मृ
 डोरेचने वातिके स्वेदने यथा वः
 स्वे हित वस्तुनि नाना प्रकार ॥
 व्याघ्रमः दीपनानि लघूनि वक्र
 काल सपुत्र यत्र मुहलो हितशा
 लयः विलेपी लाजमण्डः मुद्रः।
 भवचण्डः सुराः व्रणः वही श
 शः लावः सर्वतद्रमस्यः शा।
 लिवशाकं वेजायं वास्तुकं वा।
 लमूले लघुने दृढकुष्माण्डम्
 नवीन कदली फले शोभाजनं
 पटोले वार्तागः नलदाष्ट कैंका
 टकं कारवेले वार्दतम् महा ॥
 ईकं प्रसारनी काकमाची चो।
 गरी सुनिषाणकं भात्रीफले
 मातलगां दाडिमं यवः यर्षहः
 अस्त्रवेतसं जम्बीरं नागरंगम् ॥
 मात्तिकं नवनीते वृते तक्रं सो
 वीरकं तपोदकं याण्णाले कटु।
 तैले रामदे लवणाईकं यमानो
 मरिचे मेथी थामुकं जीरकं दीप
 तामूलं तमसालिले कटुरसः ति
 कुरसः अग्निमान्द्याजीर्णादौ अ
 पण्यं यथा विरेचन विण्मूत्रवा।
 यनां वेगधारण अतिरिक्ताशन

अध्याशने जागरणे विषमाशने।
 रक्तश्रुतिः शमीथायं मत्स्यः मो
 से उपोदिका जलपानेपिष्टकं।
 जास्ववे सर्वशालकं कूर्च्छि ॥
 का मोरदः क्षीरे किलारः प्र।
 पानकं तातास्थिशस्यं बालता।
 ले स्वेदने दृष्टवावि विरुहपाना
 ने अस्त्रात्पानान्ने विष्टमीनि
 गुर्णीण फलवर्ति वनिस्वेदे ल।
 डुवनम् चायतर्पणं विशेषादत
 सेऊर्यादिमृद्यामनिसारवत् ॥
 अथ क्रिमि रोगे यथा अस्यायने
 काय विरेचने शिरो विरेचने धूमः
 कफघ्नानि द्रव्याणि शरीरं मार्जः
 ना पुरातनवेणवस्तु शालयः ॥
 पटोले वेजायं रसेने वास्तुकं।
 कृताशः मन्दारदले सर्षपाः न।
 वीनमोचे दृढतीफले तित्तानि
 नातीच दलानि मेधिकमोसे वि
 डेगे पिचुमईपलवे पथ्या ति।
 लोले सधपतेले सोवीरं मुक्तं।
 तपोदकं मध्क यचेतिमताले
 रुष्करं गोमूत्रं तामूलं सुरा मृ
 गाण्डनं गेष्टु मृजान्य पयोसि ॥
 रामदे तारः यजमोदा खदिरः
 वत् सकं जम्बीरनीरे सधवीय
 मानिका सराहागुरु सिंशयो ॥
 इव तारः तिक कटु कषायर।
 साः ॥ क्रिमिरोगे अपथ्यं य।
 था बर्हिः तदेग विधारणं विरु
 ह पानाशने दिवानिद्रा इवद्रव्यं
 पिष्टान्ने अजीर्णभोजनेष्टुते माषः
 दधि पत्रशाकंमोसे पयः अस्त्रः
 मध्करसः ॥ अथपाण्डुरोगे य
 थं बर्हिः विरेचने पुरातनयवगे
 धूमशालयः मुद्गारकी मसूर।
 रणं मूषः जोगलजरसः पटोले ॥
 दृढकुष्माण्डं तरुणकदलीफले
 जीवतीक्षुरः मत्स्याक्षी गुडवी त
 एडलीयकं पुनर्नवा दोरापुष्पी
 वार्तागः लघुनदये पक्कात्रं अभ
 याविस्ती कुंभीमत्स्यः गोमूत्रम्
 भात्री तक्रं वृते तैले सोवीरकं
 तपोदकं नवनीते गन्धसारः २॥
 विद्रा नागकेशवे यवस्तारः लोह
 भस्मा कषायद्रव्यं कुंजमे चरण
 योः सन्ध्या नाभेही कुलादयः म
 स्तके हस्तयोर्हले स्तनकुतयो
 मध्येन दाहः यथा दोष भिदे
 पण्यं पाण्डुरोगवृत्ताभवेत् ॥ पा
 ण्डुर रोगे अपथ्यं यथा रक्त।
 श्रुतिः धूमपा नम् ॥

वमिः वेगधारणं स्वेदने मेघः ।
ने शिखी यत्र शाकानि रामदे ।
माघः शम्भुपानं पिण्याकः तो ।
द्वेते सधपः सुरा मद्रतां दि
वासप्रः तीक्ष्णानिलवणानि ॥
सिन्धुविंध्यादिजातनदीनां जले ।
सर्वाण्येतेषां इष्टाः विरुहा
शनानि गर्वने विदाहीनि ॥ अ
थ रक्तपिते यथा अधोपमे कर्तुं
ऊर्ध्वनिर्गमे विरेचने उभयत्रलेव ।
ने पुरातनाः षष्टिक शालिको
द्वे प्रियंगु नीवार यव प्रशाति ।
काः मुद्गः मसूरः वराकः तव
रीमुकुलकः विंगटः वमि मत्स्यः
शशः कपोतः हरिणः पणः ला
वः शरालिः पायवतः वर्तकः ।
वकः उरुधः कालमुच्छः कपिः
जलः कषायवर्गः गो दुग्धं वृते
अना उग्रं वृते महिषी वृते
पनसम् पिपाते रमाफलम् ।
केचदे तपुलीयः पटोले वेडा
ये मरुईकं पुराणं कम्पात
फले पकृताने तदीज जले वा
सा स्नाहनि विले दडिमे खर्ज
रे भात्री मिषिः नारिकेले क ॥
शेरु शृंगाटकं पोष्करं कपिलं ।

शाकं परुषकं भूमिं शाकं ।
पिचुमई पत्रं तस्वी कलिगम् ॥
लाजशक्तवः द्राक्षा शिता माति
कं ऐलरं शीतोदकं पेडिदवा ।
वि सेकः अवगाह शतधौत सा
पिः अत्यंगः शिशिरप्रदेहः हिमा
मिलः चंदनं इन्दुपादाः मनोज
कूलं विचित्रकथा धारागृहे स
शीते भूमिगृहे वैदूर्य मुक्ता मा
लीना धारा रमेभार पलाभोक्त ।
ह यत्राणां शय्या दोमाचरे सु ।
शीतोपवनेप्रियेकः चन्दन रुषि
ताना वरोक्ताना मालिगने प ॥
माकरसरित् कद चन्दोदय हिम
वहरी सुशीतलगिरि निर्जराणा
मालिगने अति प्रशस्तकीर्ति ॥
ने प्रवीणा नीरंदिमवात्तका ॥
रक्तपिते अपयं यथा व्याघ्रा ॥
मः अध निषेवणं रविकरः ती
क्ष्णानि कर्माणि दोमः वेगधा
राणं चयलता हसस्य यानानि ।
स्वेदः अस्त्रकृतिः धूमपाने ॥
सुरतः क्रोधः कुलसः गुडः वा
तीगः तिलः माघः सधपः दधि
तारः कौपयः तादृते नहराम्भु
मयं लघुने शिखी विरुहाशने
कद अलम् ॥

लवने विराहिद्वयं ॥ अथरा
जयत्सणि पद्यं वृत्तपद मरी ।
च नीरकसेस्तुल्लावतिनिरः
जस्तः दोषाधिकस्यवतिनोऽथे
मृदुशुद्धिः गोधूमः मुद्गः वरा
कः अरुणशालयः छागानि ॥
मांसं नवनीतपयोवृत्तानि क्रव्या
दमांसं जाऊलना रसाः माता
चयुक्तिरणपरिशोधितं मुद्गी
त पकृतलेलेले रागाः कात्
लिकः शाडवः वेशावारः शशा
क किरणाः मधुररसः मोव पन
साम्राणा पकृतलानि पात्री ॥
खर्जूरम् पोष्करम् परुषकं ना
रिकेले शोभाजने वज्रले नवता
लशस्य द्राक्षाभिषिः माणिमस्य
सिंहास्यपत्रे अजोगमहिषी वृते
छागाअयः छागावन्धर मूर्जले
यः मत्स्यण्डिकाशिपरिणी मदि
रा रसात्ता कर्षरं मृगमदः सितः
चन्दनं अभ्यंजनानि सुभीम
वृत्तेपनानिस्तानं वेशावचनम्
अवगाहनं हर्म्यम् सजः स्मरः
कथा मृदुगन्धवारः गीतानि
लासे चंदरुविः विपेवी मृगश
सन्दर्शने हेमवृत्ति मुक्तामणि प्र
हुर भूषण धारां दोमः प्रदा
ने अमरपद्मा ॥ विज ॥

पद्मा कथात्रपाने ॥ राजयत्स ।
णि अपयं यथा विरेचने वेग
धारणं अमः स्त्री स्वेदः अंतने ।
प्रजागरः साहस कर्मसेवा रुता ।
नपाने विषमाशन तादृले का
लिंगे कुलसे माघः २ २ २
शाऊरः रामदे अले तिले कषा
यः सधकद पत्रपाकः तारः ।
विरुहाशने शिखी कर्कोटकं वि
राहिद्वयं कृत्स्न कदिलकं ॥
अथकासेपद्यं स्वेदः विरेचने कु
र्हिः धूमपानं समाशने शालिः ष
ष्टिकः गोधूमः श्यामाकः यवः
कोद्वः आत्मगता माघ मुद्ग कु
लक्ष्मणो रसाः ग्राम्यादकं ग्राम्य
यत्तदेश भव विविधमांसानि सुर
पुरातनसर्पिः छागउग्रं छागवृ
ते वात्सकं वायसी शाकं वा ।
तीगः वातमूलकं कण्टकारी ॥
कासमईः जीवती सुनिषान्क
द्राक्षा विखी मातुलंग पोष्कर
वासकः बुलिः गोमूत्रं लघुने ।
पद्या व्याघ्रम् स्त्रोदकम् म
फ ॥ लाजाः दिवसनिद्रा ला
वृत्तत्रानि ॥ कासे अपयम्
यथा वसिः नस्य अमरपद्माः

यायामः दन्तवर्णं आतपः ३।
 पवनः रजः मार्गनिषेवणं वि
 पृमीनि विराहीनि विविधवृत्ता
 णि शकुन्तोत्रोद्धार कास वमिः
 वेगविधारणं मत्स्यः कन्दः सर्पः
 पः तस्वी उपोदिका दुष्टास्तु ३।
 पाने विरुहाशने उरुशीः
 तात्रपाने ॥ अथ घ्रासे पथ्यः
 विरेचने स्वेदने धूमपाने प्रच्छेद
 ने दिवास्वपने पुरातनाः घृष्ट
 करकशालिकुलस्व गोधूम य
 वाः शशः अहिभुक् तित्तिरिः लावः
 दत्तः पृकादयः धन्वसगाः यन्त्र
 पतिगाः पुरातनसर्पिः अजा उग्र
 वृते सुरा मधु निर्दिष्टिकावाक्त्र
 के तण्डलीयः जीवस्त्रिकासूत्र
 क पोतिका फोले वार्तागः २।
 सोने रसोने घण्टा नेदीरेविस्ती
 फले मातलेगे द्राक्षा वृतिः
 पोष्करे उल्लवारी कदुत्रयम् ॥
 गोमूत्रं कफानिलज्वालयप्रपान
 भेषजानि वतः श्लेष्मात पाष
 गुमेकरस्यधामधमयोद्देयोः
 कण्ठकृपे च प्रदीप्त लोहेनद
 हः ॥ म्हासे अथ यथा मू
 त्रोद्धार छर्दि तद कासानो रो
 थः नस्य वस्तिः दंतकाष्टशमः
 अथा भारः रेणः सूर्यकिरणः ।
 विष्टमीनि ग्रामधर्मः विराहीनि
 ग्रान्प्रमामिषे तैलप्रष्टे निष्ठावः
 श्लेष्मकारीणि माघः रत्नस्त्रावः
 हृदवातात्रपाने मेघो वृत्तउग्र ४।
 उष्ट्र नले मत्स्यः कन्दः सर्पः
 रुत शीतगुर्वप्रपाने ॥ अथ म
 छिककायापथ्य स्वेदने वमने
 नस्य धूमपाने विरेचने निद्रा ॥
 स्निग्धानि लघुमन्त्रानि लव ॥
 णानि - जीर्णकुलस्व गोधूम श
 लिषष्टिक यवाः वृण भित्तिरि ॥
 लावाय्वा जोरुला मृग पतिगाः
 यक्कपिस्त्रे लघुने पटोले वा
 लमूलकं पोष्करे कृष्णतलसी
 मदिरा नलदास्तु उल्लादकं मात
 लेगे मातिकं सूरभिजलेवात
 श्लेष्म द्वाण्यप्रपानानि शीताम
 तुमेकः सहसाजासः विस्मापने
 भयं क्रोधः हर्षः प्रियोद्देगः श
 णायाम निषेवने दग्धसिक्क
 राद्याणे कृच्छ्रधारजलापिणे ॥
 नाभ्युद्धपीडने पाण्डुनाभ्येदी
 कुलाउद्धृज दीपदग्ध हरिद्रया
 दाहः ॥ द्विककायापथ्य
 यथा वात मूत्रोद्धार कास शकु
 देगधारणं रजः अनितः आतपः

विरुहाशने विष्टमीनि विराही ।
 नि रुतानि कफदानि निष्ठावः
 विष्टकः माघः पिण्याकः अथ
 मासिषं अविद्रुग्ध दन्तकाष्टम् ॥
 विस्त्रा मत्स्यः सर्पये अन्ने तस्वी
 कन्दः तैलप्रष्टे उपोदिका उरु
 शीतामपाने ॥ अथस्त्रभेदे प
 थ्य स्वेदः वस्तिः धूमपाने विरे
 कः कवलप्रदः नस्य बालसि
 रावेथः यवः लोहितशालिः हे
 सादवी ताग्रच्छु केकिना मास
 रसाः सुरा गोकर्णकः काक
 माचा जीवन्ती बालमूलकं द्रा
 तापथ्या मातलेगे लघुने लव
 नाईकं ताम्रले मविचं सर्पिः ॥
 स्त्रभेदे अथ यथा ग्रामकपिस्त्रे व
 कुले शालकं जाम्बवे तित्तिरुके ॥
 कषायः वमिः स्वमः प्रजल्पने अ
 नपाने अथारोचके पथ्य वस्तिः
 विरेकः यथा वले वमने धूमपाने
 वा कवउग्रदः तित्तिकाष्टेन दंतथा
 वने वित्रात्रपाने गोधूमः मुद्गाः
 लोहितशालयः षष्टिकावराह
 छागशशोनानो मासेवेकुः क
 साण्डे मधुरालिका इल्लिशः ।
 प्रोष्टा खलेशः कक्षी ॥ ३३
 रोहितः कर्कारुः वेजाये मवीन
 मूलके वार्तागः गोभाजने मोवे
 दाडिमे तथ्य पटोले रुचके वृते
 पथः बालताले रसाने शूरणम्
 द्राक्षा रसाले नलदास्तु काजिके
 मध्य रसाला रपि तक्के आईके
 कककोले खन्ने प्रियाले तित्ति
 के पक्क कपिस्त्रेवदं तिकंकते
 तालास्थिमज्जाहिमवाल्मुका सि ॥
 ता पथ्या यमानी मविचं राम
 वे स्वादुस्त्र तित्तिनि देहमाज्जना
 अरोचके अथ यथा कासाद्वातथा
 निद्रा वमीना वेगधारणं अकृष्या
 ने अस्त्रेष्टातः क्रोधः लोभः म
 ये शोकः उर्गन्धः सूर्यसेवा ॥
 अथच्छप्या पथ्य विरेचने छर्दिने
 लघुचने खाने मृजा लाजमण्डः १।
 रात्राः षष्टिक शालि मुद्गाः कला
 यः गोधूमः यवः मधुशशादिभु
 क तित्तिरि लावकाय्याः जोगले
 मृगपतिगाः मनोज्ञनाना रस गन्ध
 रूपा रसाः घाडवा रूपाः रागाः
 खडाः काम्बलिकाः सुरा वेजा
 ये ऊस्तवुरु नाविकेले अवेलि
 मानि नमीर थात्री सहकार ॥
 कोल शाला कपि खानि हरी

तकी दाडिमं वीजपूरं जातीफलं वा
लकं निम्बं वासा सिता शताह्वा
करिकेशवे हितमनःप्रीतिकरः
भट्टाः भुक्तस्य वक्त्रे शिशिराम्
सेकः कस्तुरिका चन्दनं इन्दुः
किरणः मनोज्ञगन्धानाडलेपः ॥
नानि सगन्धि पुष्प पान फलानि
स्वमनोज्ञकूल रूपरस गन्धस्य
शशाङ्गाः नाभेस्त्रियवोपरिष्ठादा
हः ॥ अर्घ्यो अयथ्ये नस्य वः ॥
स्निः स्नेहने स्नेहपाने रक्तस्त्रावः
दत्तकाष्टे इवात्र वीजत सदृशेन
भीतिः उद्देगः उज्ज्वलासात
म्याहयवेरोधिकान् रम्भाशिली
कोषवती मधुकं विज्ञा स्नेहेन
सर्षपः देवशाली व्यायामः छ
त्रिका अन्नजनने ॥ अथ तस्मा
या पथ्ये शोधने वमने निद्रा स्त्रा
ने कवल धारणे दीपदाय हरिः
द्रया निद्रायः शिरयो ह्रीहः ॥
कोदवाः शालयः पेयाः विलेः
पी लाज शक्तवः अन्नमण्डः
यन्त्ररसः शर्करा रागः घाडवः
भृष्ट सुगन्ध मसूर चणक कृतरसः
रम्भापथ्ये तेलकूच्छे द्राक्षा प
थेद पल्लवः ॥ कपिले ॥

कोले मलिका ऊष्माणके उपो
दिका त्वर्जरे दाडिमं धात्री क
कटीनलदाम् नन्दीरं करमुहं
वीजपूरं गन्धपयः मधुकपुष्प
जीवेरं तिलानि मधुराणि चाल
तालास्त्र शीताम्बु पयःपेदीप्रपा
नके मात्तिके सरसीतोये श
ताह्वा नागकेशवे यन्त्राजातीफ
ले पद्या ऊष्माणकटकण ॥
धनसारः गन्धसारः कौमुदी ॥
शिशिरानिलः चन्दनार्द्रिधियाश्रे
यः रत्नाभरणधारणे हिमानुले
पने ॥ तस्माद्यो अयथ्ये स्नेहः
अन्नने स्नेहः धूमपाने व्यायामः
नस्ये शान्तयः दत्तकाष्टे पुष्प
त्रे अन्ने लवणे कषायः कटुः
स्त्रियः उष्णजले तीक्ष्ण ॥ अ
थ मूर्च्छाया पथ्ये सेकः अवगा
हः मणिः हारः शीताः मदेहाः
लाजनानिलः शीतानि गन्धवा
नि पानानि धारागृहे शीतमरी
चि मेचिः धूमः अन्नने लावने
अन्नमोक्षः दाहः सूची परिभा
दने लोम्बा कचानोचलुमच्छ
ने नखोतपीडा दधानोपदेशः ॥
नासा मुष द्वार मरु त्रिबोधः ॥

विश्वने छर्दने लेवने क्रोधः भ
ये उः खकरीशय्या विविजा मनो
हरः कथाः छाया नमोऽम्भः शत
थोतसर्पिः मृद्वनि तिलानि लाज
मण्डः तीर्णं यवलोहित शालयः
कौम्भं हविः सुहृदयः सतीलघू
षः यन्त्राङ्गा मासूरसाः रागाः ॥
घाडवाः अवपयः सिता पुराणा
ऊष्माण्डे पटोले मोचे दरीतकी
दाडिमं नाडिमं नारिकेलं मधुक
पुष्पं दाडलीयः तपोदकं लघू
न्यमानि प्रणीवनीरं सितचन्दनम्
केशरीरं हिमवालुका अत्युच्छ
शहः अजुतदर्शने उत्कटगीते
उत्कटवाद्ये अमः स्मृतिः वि
नने आत्मबोधः धैर्यं ॥ मूर्च्छा
यामपथ्ये यथा ताम्बूलपत्राकं
व्यायः स्नेहने कटुः तन्निद्रयो
वैग बोधः तज्जं ॥ अथ मदा म
ये पथ्ये संशोधने संशमने स्त्रा
पने लेवने अमः समुत्तर सरस
तपत्र शालिषष्टिक यव सुहृमाष
गोभूमसतीलाः रागः घाडवः चण
निद्रिरि लावाज दत्त वर्ति शशना
ममिषे वैशवाः विविजात्रे पथ्य
मथ्ये पयः सिता तण्डुली ॥

यः पटोले मातुलगे परुषके ॥
त्वर्जरे दाडिमं धात्रीनारिकेलं
गोस्तनी पुराणसर्पिः कर्पूरे मनी
रे शिशिरानिलः धारागृहे चन्द
पादाः मणायः मित्रसे दोमोवरेषि
याश्रेषः उद्भूतगीतवादित्रे शीता
स्तु चन्दनेल्लाने ॥ मदास्ये अथ
थं यथा स्नेहः अन्नने धूमपाने
लावनम् दत्तचर्षणा ताम्बूल ॥
अथदाहे पथ्ये शालयः वष्टिकाः
सुहाः मसूरः चणकाः यवाः
यन्त्रमासूरसाः लाज मण्डः लाज
शक्तवः सिता शतथोतचुतङ्ग
पयोभवनवनीते ऊष्माण्डे कर्क
टामोचे पनसे त्वाददाडिमं पटो
ले पर्यटं द्राक्षा धात्रीफले परुष
के शिम्बी तम्बी पयःपेदी त्वर्ज
रे यामकमिसिः वालतालेपिया
ले मृगादकं कशेरुकं मधुकपु
ष्पं जीवेरे पथ्यासर्वाणि तिलानि
शीताः मदेहाः भूवेप्रम सेकः ॥
अत्येगः अवगाहने पत्रोत्तर पल
दत्त दोमा लोशया शीतलका
नने विविजा कथा गीतानि ॥
शिशिरः मंजुभाषणे उशीरच ॥

दनालेपः शीतास्तु शिशिरानि।
तः पारागृहे प्रियास्यः प्रनीरः।
दिमवालुका सुधाशुभ्रमयः स्नाने
मणयः मधुररसः ॥ दाहे अथ
द्य विरुद्धाभ्युपानानि क्रोधः वेग
धारणं गजास्यधानं अधातारं पि।
तकराणि व्यायामः श्रान्तयः त॥
क्रे तासुते मधु रामदे व्यायः ॥
कडः तिक्रः उलः ॥ अथोन्मादे
भुतोन्मादे च पथ्यं मतोद्भवे पूर्व
स्तेदः पित्तोद्भवे पूर्व विरेकः क॥
पेोद्भवे पूर्व वमने ततः परं वस्ति।
विधिः नस्य सतर्जने भाउने अनेने
आश्वासने शासने वन्यने भये ह।
खणे दाने धूपः दमः विस्मरणं प्र
देहः शिराव्ययः संशमनेसेकः
आश्चर्यकर्मणि धमयानेथीये।
य सत्वे आत्मनिवेदने अभ्यंजनम्
स्वापने आसने निद्रा सुशीताभ्यः।
उत्तेपनानि गोधूमः सुहः अरु
ण शालयः पारासुडग्यम् ॥
शान्त्योतमर्षिः नवीनवृत्तम् ॥
परातनवृत्तम् कूर्मामिधे यवर
सः रसाले पुराण कृष्णाडफले
परोले व्रंलीदले वास्तके ताण्ड

लीयः धरासमृते गगणाम्बु पथा
सुवर्णहृणी नारिकेले डाता कपि।
सं पनसे ॥ उन्मादे अथयं मद्यं
विरुद्धाभने उल्लभोजने निद्रा त्वर
सा वेगधारणं व्यायः आषाढ
फले कटिलकं पत्रशाकं तिक्र॥
नि विस्ती अथापस्मारे पथ्यं वातो
द्भवे पूर्व वस्तिः पेटिके विरेचने ॥
लेष्मिके वमने परं धूपने अनेने
नस्य शिराव्ययः दाने शासने वन्य
ने भये तर्जने ताउने हयः धमया
ने विस्मयः धीधैर्यं आत्मादि वि।
ज्ञाने स्नाने अभ्यंजने लोहित शा।
लयः सुहाः गोधूमाः शतनेहरिः
कूर्मामिधे यवरसः उगं व्रंली
दले बवा परोले वृद्धकृष्णाण्ड ॥
वास्तके स्वाडराडिमं प्रोभाजने प
यः पेटी डाता पात्री परुषकम् ।
तेले त्वरासमृते गगणाम्बु हरी
तकी ॥ अथस्मारे अपथ्यम् ॥
विता शोकभयम् क्रोधः अ॥
सुवीमशानानि मद्यं मतस्यः ॥
विरुद्धाभने तीक्ष्णासुगुरुभोज
ने अतिव्यायः आयासः पूज्य
पूजा अतिक्रमः पत्रशाकानि ॥

विस्ती आषाढफले तस्मा निद्रा
तथा वेगाः ॥ अथ वात रोगे
पथ्यं अभ्यंगः मर्दने वहिः स्ने
हः स्तेदः अवगाहनम् सन्नाह
ने संशमने प्रावृत्तिः वातवर्जने
अग्निर्कर्म उपनाहः भूशाय्या।
स्नाने आसनेतैलद्रोणी शिरो।
वस्तिः शयनस्य श्रान्तयः सतर्पणं
हृहणं किलाटः दधि कूर्चिका
सर्पिः तैले वसा मज्जा स्वादुका ॥
लवणारसाः नवीन तिलगोधू।
म प्रायासस्तत्र सरोधित शान्तिः।
षट्ठिकाः कुलसुवसः सुर शम्भा
गोः सुतरोष्णरासभस्त्रागलादयः
आत्रपाः कोलमरिष न्यंजवद्रि
गजादयः ओदका हेसकादम्बु।
चक्रमहुरकादयः विलेपायाभे
क गोधा नजल साविदादयः ॥
जोगलाः चटक कुककुवर्हिति
तिशिलिन्दः पर्वतः नक्रः गौरः
कुवयी शलिशः पेरणः बुल ॥
की कूर्मः शिम्भुमारः निमिगितः
रोहितः मडवः शृंगी वस्मीखु।
दिशः पते कषाः परोले शि।
य वार्त्तगः लघुने दाडिमदये।
पक्ताले रसाले नलदास्यु प
रुषकम् जम्बीरम् वदरे डा ॥
॥ ॥ ॥ ॥

ता नागरेगे मधुकाने प्रसारणी।
गोक्षरकः सुक्ताली पारिभद्रः।
कः पयोसि पयःपेटी रुबुनेले।
गवोजले मत्स्यणिका तामूलः।
धाम्यान्नि तिनिरीफले स्निग्धाम्
भोज्यानि निग्धाम्बुलेपने आ
आमाशय गते विशेषाहमने
पक्ता शयस्य तथा मासस्य स्नि।
ग्धविरेचने प्रत्याधानाधानसा।
गे वर्त्तिः लेचने दीपने अष्टीला।
ख्यं उल्मविधिः सुक्रस्य तयजि
त क्रिया त्वमासासकसिगमासे ॥
रक्तमोक्षणे वातरोगे अथयं ॥
विज्ञाप्रजागरः वेगधारणं छर्दिः
अमः अनशानं चणकः कलायः
नीवार कंज घव वैणव कोरहय
प्रयामाकर्णम् कुरुविंदः तृण
धान्यानि राजेमाषः सुहः तडागस
विदम्बु कवीरम् जम्बु कशेरुभल
कंक्रमके मणाले निष्पाववीजे।
तालफलास्थिमज्जा शालके नि
नडके कटिलके बाल ताते वि
स्ती पत्रशाकं उडुम्वरम् ॥
शीतास्तु रसभययः विरुद्धमने
हारः सुकपलले ततजसुतिः
द्रोद्रे कषाय कटुतिक्र रसाः ॥
व्यायः हस्तस्यधाने संक्रमणे

तवहा आध्यानिनोः हितवतोपि ।
विशेषात् स्वाने प्रउष्ट सलिले दः
प्रवर्तणे ॥ अथ वाते उगुल्ल
मेविने पथ्य तीर्मे मोसस्माः पुः
वाः कलमादिशालयः यवगोः
एव माघाः ॥ उगुल्लवपथ्य ॥
आयामः आतयः -- स्वाने वः
रुभाषां प्रवातः मेधने याने ॥
अथवातरके पथ्य उताने अभ्येता
ने मेकः सोपनाहः प्रतेपने गः
स्मीरे स्नेहपाने आस्पापने विरेव
ने सर्वत्र सूचीनलोक शृंगालाव
नि रसस्वतिः शतथीत वृताभ्यंगः
मेधीउभावेसेचने यवः धृष्टिकः
नीवारः कलमः अरुणशालिः ॥
गोधूमः चानकः मुद्गः तंवरी सुः
ऊष्टकः अयुजा महिषी गवो यः
यः लावः तित्तिविः संपदिद ताअ
हृदिः यने विष्टिराः प्रतदाः
शुकलसह कपोत चटकादयः ।
उपादिकाकाकमावी वेजाय सु
निषण्णकम् वास्तके कारवे
ले तण्डुलीयः प्रसारनी पलः
रः वृद्धकृष्णाण्डे सर्पिः सप्ता
कयलवम् पटोले रुवनेले ॥
मृद्वीका श्वेतशर्करा नवनीतम्
सामवली कस्तूरी ॥

सितवन्दने शिशपाण्डरु देवाह्वः
सरल स्नेह मर्दने नित्तं ॥ वाः
तरके अथय्य दिवा स्वप्नः अमि
सतायः व्यायामः आतयः मे ॥
पुने माघः कुलस्यः निष्ठावः
कलायः दारसेवने अयुजायुमाः
हानि विरुद्धानिर्दधीनि इतः मूलः
कंसय्य पिण्याकं अश्रं कानिकं ॥
कट्ट उमे उरु अभिष्यन्ति लवने ॥
शक्तवः ॥ अथारुस्तमे पथ्य स
वैरुद्धविधिः स्नेहः कोदवः रः
कशालिः यवः कुलस्यः प्रणामः
कः उगतनोदालाः शोभाजने ॥
कारवेले पटोले लघुने खनिषम
गने काकमावी वेजाय निम्बपलः
वे धत्तः वास्तके पथ्या वान्ताः
गः तत्रवारि सप्ताकशाके पिः
ण्णाके तके अविष्टे मधु कट्टः ति
क्तः कषायः तीरसेवा गवानेले
यथा शक्ति व्यायामः स्तलस्यक्रः
मणे अच्छ क्रदे सत्तरणे नदीषु
प्रतिस्वातः सत्तरणम् श्लेष्मा यः
हरणम् अमारुण कोपणम् ॥
ऊरुस्तमे अथय्य उरुशीतद्रः
वत्तिगप विरुद्धा सात्त्वभोजने
विरेचनम् स्नेहनम् वमने रः
क्त मोदणं वस्तिः ॥ ॥

अथामवातेपथ्य रुतस्नेदः ल
उचने स्नेहपाने वस्तिः लेपः रः
चने पापुवर्ति अहोत यत्र शालि
ऊलस्याः जीर्णमद्ये ताम्रलानो
रसः वात श्लेष्मज्जानि सर्वाणि त
कंवर्षाभूः येराडतेले रसोन
यटोले धत्तके कारवेले वाः
तीगः शिग्रु तमनीरे सन्दारः गो
काटकः वृद्धदारः भल्लानके
गोजले अद्रिके कट्टनि तित्ता
नि दीपनानि ॥ आमवाते अयः
थ्य दधि मत स्यः मुद्गः तीरः उयो
दिका माघः पिष्टके इष्टनीरे वृ
र्ववातः विरुद्धाशने असात्त्व वे
गरोधः जागरः विषमाशने ॥
अथमूले पथ्य छर्दिः स्नेदः
लंचनम् पापुवर्तिः वस्तिः ।
निद्रा रेचने पाचने अहोत यत्र
नाः शालयः वात्यमण्डः तम्र
तीरे जागलानो रसः यटोले शा
भोजने कारवेले वान्तांगः प ॥
कासे दालाक पिष्टम् रुचः
के पिष्टाले शालिव पत्राणि ।
वास्तके सासुदे सोवर्चले हिग
विसे विउ शभाह्वा लघुने ल
वंगम् येराड तेले सुखीज
लम् ॥

तमासु नमीरसः ऊष्टे लवनि
ताररजोसि ॥ मूले अथय्य वि
रुद्धाशने जागरः विषमाशः
ने रुतानिक्त कषायानि शीतः
लानि उचने व्यायामः मेधने म
द्ये वेदले लवणे कट्ट वेगरोधः
शोकः क्रोधः ॥ अयोदावर्मा
नाह योः पथ्य नारिकेल प्रष्ठा
मिश्रित शीतलोदकं पाने स्नेह
स्नेदः विरेकः वस्तिः फलवर्तिः
अत्यंगः यवः सष्ट विम्वत्र मारुः
तः श्लेष्मादकं आनूपरसः रुचने
ले वारुणी वालमूलकः सप्ता
कः विट् निलः सुधादले शृंग
वेरे मातलेगं यवतारः हरीतः
की लवंगं रामदे दाला गोमूत्रे
लवणानि अथोवात मसुखितः
स्नेहः स्नेदः वस्तिः वस्तिः समीर
ण हरात्रपाने तथा शरीषजे वः
स्तिः स्नेदः अभ्यंगः यवगाहने
फलवर्तिः विडुभेयशानपाने ॥
मूत्रवेगसमुत् पाने विविधं व
स्ति कर्मा स्नेदः अभ्यंगः अवा
गाहः सर्पिषावपीउने उद्गारोमे
हिकाप्रविधिः कासने कासजित
धिः लवने स्नेदने धुनः गोजः
वि रभक्तिकद्वतम्

सवप्रवर्तन नये ऊर्ध्व मनुकाभ्यः
गः तस्माद्ये शीतप्रपाने नृमो
स्ये वातजित क्रिया निद्रा वेगो ॥
स्थिते तीरे स्वप्नः सप्ताहने बुधु ॥
तोये स्निग्धात्वे च लघुभोजने ॥
वाय्वात्ते वाय्वाभेमेतः ॥ स्वप्नः
मद्ये प्रिय कथाश्रम आस सन्तु
त पत्रे विश्रामः वातहारिद्रव्यं ॥
पुक्रोष्ट वस्तिः अभ्यंगः श्रवणः
हः वराणां पुथः शालिः मरिह
तीरे योवन गवितप्रिया छद्यु ॥
स्ये लेवने धूमः भुक्ताप्रच्छर्द्द
ने श्रमः रुद्धाप्रपाने विरेकः ॥
क्रमोत्तमो ॥ उदावर्तनाहयो
अप्यं वमने वेग बोधः शमी
धान्ये कोदवः नालीचशाकं
शालकं नाम्बवे कर्कटीफलं ॥
पिण्णकं सर्वमालकम् करीरः
पिष्टवेकने विष्टमीनिविरुद्धा
नि कषायानि गुरुणि ॥ अथः
गुल्मे पथ्यं स्वेदः स्वेदः विरेकः
वस्तिः वाक्त्रसिरा अथः लेवने
वस्तिः अभ्यंगः स्वेदः पक्वे त
पादने समस्त सर ससुत पत्र क
लायरक्तशालयः खडः कुल्ल
सूयः धन्वमासरसः सग अवन
योप्रयः मृद्वीका परुषके खनू

दाडिमं धात्री नागरेगे अम्लवेतः
से तज्जं येराहतेतेले लघुनेम ॥
वालमूलकं पत्रः वालकं शि
क्र युवतारः हरीतकी रामते ॥
मातलगे अथेण सुभीतले स्नि
ग्धास ह्वरण लघुदीपनानि
वाताउत्तमने ॥ गुल्मे अपथ्यः
सर्वं वातकारि विरुद्धाशने वल्ल
रे मूलकं मत्स्यः मृफरफले
पुष्कशाकं शमीधान्य विष्टमी
नि गुरुणि अथोवात शक्तमूत्र
श्रम आसाश्रयारणवमने ज ॥
लपाने ॥ अथरुद्रोगे पथ्यं ॥
स्वेदः विरेकः वमने लेवनम्
वस्तिः विलेपी श्रतन रक्त शा
लयः नाकल मृगपतिष्टयाः ॥
मुद्रकलप्रसः गणः खडाः
कातलिकाः घाउवाः भये वा
दोले कदलीफले श्रगणकुष्मा
ण्डे रसाले दाडिमसेम्यकशा
के नवमूलकं येराहतेतेलम् ॥
गगणाम्बु सैधवे शलातज्जं
श्रतनगुडः शुण्ठी यमानीत
शुने हरीतकी ऊर्ध्व कुल्लबुरु ॥
कसे आर्द्रकं सोवीरे अक्त मधु
वारुणीरसः कस्तुरिका व ॥
न्दने प्रपानकं ताम्बूल ॥

रुद्रोगे अपथ्यं तदूर्ध्व मूत्रानि
त उक्त कासोद्धार श्रम आस वि
उष्णता वेग धारण सहादिवि
थ्या दिनदीना जले मेधीपयः उष्ट
जले कषायः विरुद्धे उक्तं गुरु
तितः अम्लः विरक्तन पत्रोष्ट
शाकानि हारः मधुकं दमका
रक्तसुतिः ॥ अथ मूत्रकृच्छ्रे
पथ्यं वातोद्भवे अभ्यंगः निरु ॥
हः वस्तिः स्वेदः श्रवणः उ
तर वस्तिः स्वेदः श्रवणः उ
रस्तिः सेकः येने श्रवणः शि
शिर प्रदेहः प्रेक्षाविधिः वस्ति
विधिः विरेकः सेक्ताद्भवे स्वेदः
विरेकः दस्तिः हारः यवात्रे ती
ला उक्तं विदोषने अभ्यंगः पु
रः सराणि विमलोदितानि सर्वा
ण्यमूनि पथा पथा दोष मये ग
णः श्रतन लेहित शालिः गो
भव तज्जं पयो दधीनि धन्वामिष
मुद्ररसः सिता श्रतन कुष्माण्ड
फले पटोले महार्द्रकं गोक्षर
कः कुमारी उवाक खनू नारिके
ल भालकमाणे शिरोसि पथ्या
भालास्थिमज्जा उष्टवे बुद्धिः शीत
पाने शीताशने शनीरीरे हिमवा
तुका मूत्रकृच्छ्रे अपथ्यं मः निधु

वने गजवाजियाने सर्वं विरुद्धा
शने विष्टनाशने ताम्बूल मत्स्यः
लवण आर्द्रकं तैलभृष्टे पिण्ण
के हिण्ण तिलः सर्वपः वेगरो
धः माघः करीरः अतिभीक्ष्ण वि
दाहि रुद्धे अम्लः ॥ ॥
अथ मूत्रावाते पथ्यं अभ्यंगने
स्वेदः विरेकः वस्तिः स्वेदः अ
वगाहः उत्तरवस्तिः श्रतन ले
हित शालिः धन्वभवमोसे मद्यं
उक्तं पयः दधि माघसूयः पु
ण कुष्माण्डफले पटोले महा
ईके तालफलास्थि मज्जाहरीत
की कोमल नारिकेले उवाक
खनू नारिकेले उवाक खनू
र नारिकेल भालकं माणा मल
कानि ॥ मूत्रावाते अपथ्यं स ॥
वाणि विरुद्धानि व्यायामः मार्गः
शीतलेकले विदाहि विष्टमिष्य
दायः वेगधारण करीर वमने ॥
अथाश्रम्यो पथ्यं वस्तिः विरेकः
वमने लेवने स्वेदः श्रवणः वा
विलेचने यवाः कुल्लः श्रवणः
णशालयः मद्यं धन्वाश्रमसम्भव
रक्तः श्रतन कुष्माण्ड फले कशेरु
के मोकठकः वाक्त्राशाकं आ
ईके पाषाणमेही यवशूरुः शणः

छिन्ना अश्वमेधे समाकर्षणम् ॥
 अश्वमेधे अपथ्यं मृगस्य अक्रस्य
 च वेगधारणे अश्वः विष्टम्भि रु
 द्धं पर्वतपाने विरुद्धपानाशने
 अथ प्रमेहे पथ्यं पूर्व लंचने व
 मने विरेचने ओदतने शमने दी
 यने नीवारः कंकः यवः वैणवः
 कोरडघः श्यामाकः जूनीः कुरु
 वित्तः मुकुष्टक गोधूमः शालिः
 कलमः पुरातन कुलस्यः उद्गा
 दकीचणक एषरसाः तिलाः ला
 जा पुरातन सरामध वात्यमः
 गदः तक्रं रासभजने महिषीजले
 कलः जागलाः कपोत शशातिरी
 रि लाववर्हि भृंगोरावर्तकमुका
 दयः शोभोजने कुलके कविल
 के कर्कोटकं तलके वार्हते गेड
 खरम् लम्बुने नवीनमोघे पुत्रे
 गोक्षरके मृषिकर्पाणिशाके म
 न्दारपत्रे अमृता विफला कपि
 खं जम्बुः कशेरु कमलोत्पल
 कन्द बीजे खर्जूर लोमलिक भा
 लभरुणा मस्तकव्याये तिलुक
 फले खदिरः कलिङ्गः निक्तः ॥
 कषायः हस्मस्य वाहने अतिश्र
 मणाम् रविकिरणः व्यायामः
 प्रमेहे अपथ्यम् ॥ ॥

मृगवेगः धूमपाने स्वेदः रक्तमो ॥
 लणे सदासने दिवानिद्रा नवात्रे
 दपि आनृपमोसे निष्ठावे पिष्टा
 ने मेथुने सौवीरके सराशुक्त ॥
 तैले हीरे वृते गुडः तन्वी भा
 लास्थि मज्जा विरुद्धाशने कृष्णोडे
 इत्तः उष्णम्बु स्ताडः अश्वः ला
 वण अभिषन्दि अथ मेदसि पथ्य
 चित्तप्रमः जागरणे व्यायामः शो
 दर्भने लंचनम् आतपः हस्मस्य
 पाने श्रमणे विरेकः प्रच्छेदेने
 अतपणे पुरातना वैणव कोर
 दघश्यामाकनीवार प्रियेयमृणाः ॥
 यवः कुलस्यः वणकः मस्तकः मुद्गः
 तवरी मधु लाजाः कटु तिक्तक
 षायानि तक्रं सरा विंगटमस्त्यः
 दग्धवातांगः फलत्रये यवासके
 शिरीषलोप्रहरीतकीना चूर्णेन
 गात्र विलेपने कटुत्रये संघर्षतेले
 यला सर्वाणि रूक्षाणि मृद्यतेले
 पत्राणकः अश्रुलेपने प्रतप्त ॥
 नीराणि शिलाजतानि भोजनाना
 शक वादिपाने ॥ मेदसि अप
 थ्य स्नाने श्यायनम् शालिः ॥
 गोधूमः सखशीतला हीरम् ॥
 इत्तविकृतिः मायः सौहित्य
 स्वेदनानि मस्त्यः मांस ॥ ॥

दिवानिद्रा स्वक गन्धः मधुरा
 णि समग्र भोजनस्य पश्चात् जल
 पाने अतिमात्रोपचिते विशेषाह
 मनक्रिया ॥ अथोदर रोमोपथ्य
 विरेचने लंचने अंगसम्भव कुल
 ख मृगारुण शालियवाः जागः
 ल मृगपतिणः सिता सुमामा ॥
 तिके सीधः माधीके घाउवः
 तक्रं रसोने रुवृतेले आर्द्रके शा
 तिचक्रके कुलके कविलके
 पुनर्गावा शिथूफले हरीतकी
 ताम्बूले पलायवशुके आयसे
 अजा गवोष्टी महिषीणा पयः
 मृत्रेव लम्बुनि तिक्तानि दीप ॥
 नानि वस्त्रेण सस्वेष्टने अग्निक
 र्मा विषप्रयोगः विशेषतः स्त्री
 र ससुद्धवे वामे अग्रवाहो धूम
 नीयथः वहाह्वये अर्कजे ल
 तोष्टिनेनाभेरथः यथा विधि
 शस्त्रविधिः समीरणे आदि
 तः वृत्त पाने अभ्यजने अनु
 वासने ॥ उदरवेगे अपथ्यः
 सस्वेहने ॥ धूमपाने जलपा
 ने शिराग्रथः छर्हिः पाने ॥
 दिवानिद्रा व्यायामः शिष्टवे
 कृतम् ओदकात् पमोसे य
 वशाकम् तिलः ३ स्नानि

विराहीनि लवणाशने शमी
 धामे विरुद्धात्रे उष्णोदे गुर्णा
 महेन्द्र गिरिजानानो नवीनो जले
 विष्टभीनि छिद्रसमुद्धवे विशेष
 तः स्वेदः ॥ अथशोथे पथ्यं सं
 शोधने लेचने अस्मोतः स्वेदः
 प्रलेपः परिषेचने पुरातन शा
 लि यव कुलस्य मुद्गाः गोधा श
 लकः मुजेगभुक तिक्तिरि ता
 मुद्ग लावादयो जागल विक्षि
 राः हूमिः शृङ्गीप्रपुराणसर्पिः ॥
 तक्रं सरामालिके आसवः नि ॥
 ष्याकः कविलके रक्तशिथूरे
 सोने कर्कोटकं मानमूले खवा
 र्जिता म्मेजनकः पलोले वज्राये ॥
 वाङ्गिने मूलके पुनर्गावा वित्र
 के पारिभद्रः श्रीपर्णी निम्बः द
 रपल्लवं पेरण्डतेले कटुका ह
 विद्रा हरीतकी हारनिषेचने भ
 लातके गुग्गुलुः आयसे का
 दुनि तिक्तानि दीपनानि गोऽन्ता
 महिषी भवमृत्राणि कल्परिका
 शिलाजत पाङ्गुरेणोक्त वक्रिक
 र्मा ॥ शोथे अपथ्यं पवन सा
 लिले वेग रोधः विरुद्ध पाना ॥
 शने विशामाशनम् मृद्वदणो
 ग्राम्याज्ञाने पिशितलवणे ॥

मुक्कशाकं नवात्रे गौडे पिष्टात्रे
दधि कृशरं विज्ञते मये अन्तम
थानाः वल्लभं गुरु असात्म्य वि
दाहि अशत्रोस्त्वमः मेघनम ॥
अथ वृद्धिप्रधिकारे पद्यं से
प्राथने वस्तिः अस्तिवमोतः ।
स्तेरः प्रलेपः अरुणाशालयः ये
रणनेते सरभीनते धन्वामिषे
शिफफले पतेले उर्गणागो
तरः अग्निमस्यः ताम्बुले प
य्या सरला रसाने वाङ्गिनम
गृजनम मधुनि कोसं वृते तम
जले तज्ज आमवातापरमग्नि ॥
काविचामपाने पुराण सुरा अहे
नडवडे दानयोहाहः आमाशये
वाङ्गिणि अथः ॥ वृद्धिप्रहाव
पद्यं विरुदधानामं असात्म्यसे
वा सेतोभने हस्ति दयादिया
ने आनूपमोसालि दधीनिमायाः
उपानि शिष्टाने उपोदिका ॥
वृणा मुक्तोस्तिवेगरोधः ॥
अथ गलगणदादौ पद्यं ब्रुदिः
विरवने नस्यम स्तेरः धूमः
शिवाद्यथः अग्नि कर्म ता ॥
रयोगः ॥ प्रलेपः लडच ॥
नम पुराणवृत्तपाने जीर्णाने
हित शालयः ॥

यदाः प्रहाः पतेले रक्तशिरक
ठिके शालिवशाकं वेज्याशुता
णि कडुनि सर्वाणि दीपनानि ॥
गुग्गुलुः शितानत विशेषतः ।
निकातलस्य सिग द्युज्जेदः म
णिबन्धोर्द्ध अजुतातर सिस्त्रोरे
वाकायाः गलगण गलगण
ताः पची प्रस्थावृदातरे यथा ॥
दोषं यथा वस्ययतते सर्वं प ॥
द्यं ॥ गलगणोदग्रयद्यं सर्व
हीरेत्त विकृतिः आनूपमोसे ॥
पिष्टाने अंते मभरं गुरुद्वयम्
अभिष्यन्दिद्वयं ॥ अथ श्री पदे
पद्यं अल्लुईने लवने असमो
तः स्तेरः विरेकः परिलेपने ॥
अतनवधिकशालयः यदाः
कुलस्याः लघुने पतेले वार्ताः
गः प्रेगभाजने काभवेलेम अ
नर्गवा मूलकं शक्तिका पराणः
नेते सरभीनते कडुनि तिका
नि दीपनानि वातोद्वेगे गुरुपापि
ष्टात चतरंगते सिरान्यथः ॥
कफजे अजुष्टमूले शिरा ॥
अथः ॥ श्री पदे अथ
द्यं पिष्टाने उपविहृते गुरुः
आनूपमामिषे स्वाडरसः पावि
पात्र सप्त विन्यनरी नले पिष्टि

ने गुरुद्वयं अभिष्यन्दिद्वयं ॥
अथ विद्वधो पद्यं आमावस्ये
रेवन लेपस्तेरास्ते मोतणानि ।
जीर्ण प्रामाककलमो कुलस्य
लघुने रक्तशिरा निष्पातः का
रवेलेः उर्गणावा श्रीपणी विव
कंदोद्रे शोणाक्तानि सर्वाणि
यक्तावस्ये शास्त्रकर्म पुराण ।
रक्तशालिः वृते नेते मुद्गरसः
विलेपी धन्वजस्ताः शालिः
वशाकंकदले पतेले हिमवा
लका चन्दने तमासु शीतोवु
व्रणोदिते सर्वं ॥ विद्वधावपद्यं
आमावस्ये शोणाक्तामपद्या
नि पक्तावस्ये व्रणोक्तामपद्या
नि ॥ अथ व्रणशोथ व्रण सेयो
व्रणानाडी व्रणेषु पद्यं विन्ता
पने रक्तमुक्तिः उपनातः वि
पाटने शोथने रोयने पुराण ।
सितशालयः यवः पधिकः
गोधूमः नांगल मृग पक्षिणः
विलेपी लाजमण्डः कटुने
ले वृतेमधु नेते मसरे तव
री मुद्गपुषः शर्करा आया
कृफले वार्तांगः कर्कोटकं पदे
ले कारवेले निस्पष्टे वेज्यावा
लमूलकं सनिषण्वकं शालि
व शाकं नएदोपः शालकं विफ

पनसे चोवे दादिमे कटुकाफले
जीवन्तो सैन्यवम् जाला स्वाड ।
नित्त कषायाः स्निग्धास्ते द्वयो
तरां यद्यो शयने दाहः स्तेर
ने दन्त्यनक्रिया व्रणवृत्तिने ॥
लेपः धूपने पत्रधारणे उर्गीरे
वातचजनं चन्दने तिललेपने ।
तमंशीतासु कर्पूरे पक्वतः प
रा वैकुताः ॥ व्रणशोथ व्र
णसध्याव्रण नाडीव्रणेषु अप
द्यं नवधाने तिलः कलायः
माघः कुलस्यः कृषरः हिमाम्बु
विविधहीरेत्त विकारः अन्ता
नि पत्रशाकं अजाकुलमासे ॥
असात्म्यमन्ने विदाहि विष्टिभि ॥
उर्गीणि कटु अन्तम् पीते लव
णे वावायः वायाम्बुः उच्चैः प
विभाषणे शिवात्मालोकने अ
क्रि निद्राप्रज्ञागम् सितानेचक्र
मणे यथास्थिते प्रागधिरोपणे ।
नसे ताम्बुले अजीर्णता प्रवेड
वातः आतपः धूमः मृष्टिः
रजः भयम् क्रोधः वमिः प्र
हर्षः शोकः विरुद्धाणने अतु
पाने मीलां उले रते विवेडने ।
कडुयने काष्ठनावादि भोदः वि
रुग्धः विषमोपचारः अशमये
पद्यं शीतासु ॥

चन्दनं पंकजमेदः दन्तक्रिया ॥
शालिः शिष्यः गोधूमः मुद्गरसती
लघोयुषः नवनीते दूते लीरे नै।
ले मोसरसः मधु पटोले लघुने
शिष्य पत्रे वास्तव्यलके द्राक्षा या
त्री वज्रवली लाता हंरणा ॥ भ।
ये अपथ्ये लवणे कटुके दारः
अन्तः मेधुने आतपः व्यायामः ।
रुक्तात्रे ॥ अथ भगदरे पथ्य आ।
मे संशोधनेलेयः लघुने रक्तमो
लणे पके यथाविधि शस्त्र वा।
किं तारकर्मणि सधयः शालिः
मुद्गः विलेपी जाऊलसः पटो।
ले शिष्य वेजाये पत्रे वास्तव्यलके
तिल सधययो स्तेले तिल वर्गः
दूते मधुः ॥ भगदरे अपथ्य ॥
विरुहान्यत्र पानानि विषमाशने
आतपः व्यायामः मेधुने गृहे ॥
पुष्ट्याने गृहिणि रुद्रवेणपि नरः ।
सम्बन्धं संरपतत् सर्व परिहरेत्
अथो पदशे पथ्य छर्दिः ॥
विरिकः धुन मयनाडी वेयः
नलोका परिपा तनम् सेकः
प्रलेयः यवः शालयः ॥
यन्वा मिषम् मुद्गरसः लु।
तम् कटिलकम् शिष्य क
लम् ॥ ॥

पटोले शालिवेशाके नवमूल ॥
के तिले कषाये मधु कषवादि
नैले ॥ उपदेशे अपथ्य दिवा।
निद्रा मूत्रवेगः श्वेते मेधुने गृहः
आयासः अन्तः तर्क ॥ अथ ॥
अक दोषे पथ्य लेयः विरेकः अ
स्तेमातः सर्पिः पाने शालिः यवः
जोगलमांसं मुद्गपुषः कटिलके
पटोले शिष्य कटोले पत्रे वा।
लमूलके वेजाये आषाढकले।
रादिमे सेन्वे ववा कृपोदके त
न्यसारः कस्तूरी हिमवालका ।
तर्क कषाये तैलम् ॥ अक दोषे
अपथ्य मूत्रवेगः दिवानिद्रा व्या।
यामः मेधुने गृहः विराहि गृह
द्वये तर्क ॥ अथ ऊर्ध्ववेगे प
थ्य पलात पलात छर्दिने मासा
त मासादिसेवे अहात अहात
नस्य घटे घटे मासि अस्तेमातः
णम् सर्पिलेयः उगणाः यवः
गोधूम शालि मुद्गावकी ॥
मसुराः मादिके जोगला ॥
मिषे आषाढफलम् वेजा।
ये पटोलम् वृहती फलम्
काकमात्री निम्बपत्रम् लघु।
ने ॥ हितमोविका पुनर्न
वा मेघमृदुम् चक्रमर्दले
भलातेकम् ॥

यकृताले खदिरः वित्रकः वरा
नातीकले नागपुष्पं कंकमे प्र
तनदविः कोषानकी करेनोमा ॥
तिल सधय निम्बेऊदी भवते।
ले लघुमृद्वानि सरल देवास
शिष्यागुरु सम्भव स्नेहः गो
खरोष्ट्राश्च महिषीणां मृज्जलि
कस्तूरिका गन्धसारः तिलानि
तारकर्म ॥ ऊर्ध्ववेगे अप
थ्य पापकर्म कृतज्ञभावः ।
गुरुनिद्रा गुरुधर्षणे विरुद्धा।
नाशने दिवानिद्रा चण्डोष्णता।
पः विशमाशने स्नेहः रते वे
गरोधः उत्तव्यायामः अन्तः
तिलः माषः इव गुरु नवाजानो
भोजने विराहि विष्टम्भि मूल
के सत्पादि विन्यादि समुद्रवः
नदी नले आनृपमासे दधि उ
ग्ध मधु गृहः ॥ अथ शीतपि
ता दृष्टिकोठ रोगेषु पथ्य छर्दिः
विरचने लेयः अस्तेमातः पुग।
णशालिः जोगलामिष मुद्ग क
लेष्टानोयुषः कटोले कारवे
ले शिष्य मूलकपोतिका शाले
व शाके वेजाये रादिमे त्रिफ।
ला मधु कटुतेले तन्नीरे पित्रः

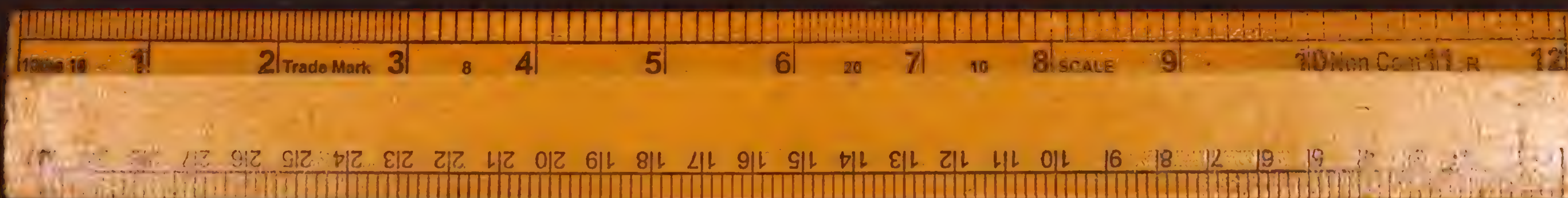
सर्व कटु तिलकषायानि ॥
शीतपित्तादावपथ्य विविध लीरे
ह विकारः मत्स्यः उदकानृप
भवामिषम् नवीन मधु वमिवे।
गरोधः आगपतिनाशा पवनः
अकिनिद्रा स्नाने विरुद्धाशने आ
तपः स्निग्धं शूलम् मधु रक्त
षायः गृध्रमयानानि ॥ अथ
मृ पित्रे पथ्य उर्ध्ववेगे पूर्व वमने
अधोगे पूर्व विरेचने पिष्टादजा।
शने विरुद्धः शालिः यवः गोधू
मः मुद्गः जोगलनरसः तत्र शी
तजलानि शर्करा मधुशर्करा क।
कोटके कारवेले पटोले हिल
मोविका वेजाये वृहज्ज्याण्डम्
रम्भापुष्प वास्तके कपिले दा॥
दिमम् धात्री तिलानि कफ पित्त ॥
हर पानात्रे ॥ अश्रुपिते अपथ्य
नवात्रे विरुद्धद्वये पित्तको पकर
द्वये वेगरोधः तिलः माषः ऊले
स्तेलेभलणे अविशोय धाम्ना।
स्ते लवणे अन्ते कटु श्वेते दधि ॥
मत्स्यः ॥ अथ विसर्पे पथ्य वि।
रेकः वमने लेयः लघुचने रक्त
मोहाणे ॥ उगणा यवे गोधूम
केऊ वृष्टिकशालयः मुद्गः समरः

चणकः तवरी जंगलन रसः ।
नवनीते चते डाता दाडिमकार
बेलके वेजये कुलकं धात्री ।
त्वदिशः नागकेशरे हाता शि ।
रीषः कर्पूरे चन्दने तिललेपने ।
जीवेरके सुस्तके सकलानि ति
कानि ॥ विसर्पे अपथ्यं व्याया
मः अक्रिशायेने सुरते प्रवातः
क्रोधः शोकः वमने वेगः प्र
सूयने शाकं विरुहाशने दधि
कृषिका सौवीरकादि अनेक ॥
विथकितारः उर्वरपाने लघुने
कुलस्यः माघः तिलः सकलमनो
गत् मोसे स्नेहः विदादि लवण
अम्लं कंदु मयं अर्कप्रभा ॥
अथ विष्कारे पथ्यं विरेचने छ
ईने लेपः लड्डवने उगतन घ ॥
ष्टिक शालयः यवः पुद्गः मस
रः चणकः मुकुष्टकः यन्ता ॥
मिषे गद्यस्तं कटिलकं वेज
यु आषाढफले पटोले त्याति
षाती निम्बदले चन्दने तैले सि
नाधः तिललेपः लड्डवने म
वाले ॥ विष्कारे अपथ्यं स्नेहः
व्यायः व्यायामः क्रोधः उर्व
ने आतपः वमिवेगः पत्रशा
कं प्रवातः दिवा स्वप्नः ॥

ग्राम्यादके आनूपमासे विरुहा
मशानानि तिलः माघः कुल
स्यः लवणाश्च कट्टनि विदादि
रुते अस्म ॥ अथ मसूर्या पथ्यं
शर्वं लेवन दास्तिरेवन शिरा वे
धाः शशाकोज्वले नीलिषष्टिक
शालयः वणकः पुद्गः मसूरः
यवः कपोत चटक दासूर ॥
क्रोन्त नीवनीवशुकादयः अ
तिणः नकुलः कादिलम् ॥
आषाढके कर्कोटे कदले शि
शिगु रुवके डाता दाडिमं मेथ
हंरणात्रपाने कोले माघरसः
अतोणाः सेकविथो गवेफ मयु
कोदुत सशीतोदकं शम्भूको
दर कायनीरे कर्पूरचूर्णम् ॥
पके पुद्गरसः जंगलरसः शा
लिवशाकं चूते निर्गुणदीजले
यतं विहितो धूपः शम्भूत गोम
य ४९ मसूरगुने पुष्के शिता
शिष्टयोः पिबुमर्हपत्र निशयो
गलेपः शोषेवगोक्त क्रिया ॥
मसूर्यामपथ्यं रते स्नेहः प्र
मः तैले उर्वरे क्रोधः आतपः
उष्णोव उष्णपवनः विरुहाशने
निष्पावः अनूपशाकं लवण
विशमाशने कट्ट अश्व वेगोपः

अथ लड्डवेगे पद्यापथ्यं यथा
लड्डवेगे सवेषु नाना रोगा
उकारिषु दोषान् इष्यानवसा
श्च निरीत्य मतिमान् भिषक
तस्य तस्यच रोगस्य पद्या प
प्यानि सर्वेषाः यथा दोषे य
याउष्टं यथाउष्टं च कल्पयेत् ॥
अथ सुखवेगे पथ्यं स्नेहः वि
कः वमने गण्डूषः प्रतिसार
रा कवलः अस्तकश्रुतिः नसे
धूमः शास्त्राग्निर्कमाली तण
धामे यवः पुद्गः कुलस्यः जोऊत
रसः वृत्त मोष्टा कारवेले पटो
ले बालमूलकं कर्पूरनीरे ताम्बू
ले ताम्बासु खदिरः चूते कट्ट ति
के ॥ सुखवेगे अपथ्यं दन्तका
ष्टे स्नाने अस्ने मत्स्यः आनूपामि
षे दधि तीरे गुडः मोसे रुक्मि
कटिनाशने अथोमुतशायने उ
रु अभिष्यन्तकारि दिवानिडा
अथ कण्ठरोगे पथ्यं स्नेहः वि
रेकः वमने नये धूमः सिराव
यः गोधूमः शालिः पुद्गः यवः
प्रतनहविः लावः मयूरः हरिणः
त्रिलिपिः वनकुक्रूरः पटोले शिगु
वार्तागः सनिषण्ण कटिलकं रसा
यनइव्यं ब्रह्मवर्च्यं अभाषणं क
ण्ठरोगे अपथ्यं विरुहात्रपाने वेग

दोषः प्रतनने दन्तकाष्टे शि
रः स्नाने व्यायः श्लेष्मले गुरु
कण्डूयने तवारः ॥ अथ ना
सारोगे पथ्यं निवीत निलय ॥
स्थितिः प्रगादोस्त्रीष धारणं ग
ण्डूषः लड्डवने नये धूमः ख
दिः सिरावयः कट्टचूर्णनासा
रन्ध्रोनिः तिष्यविः प्रवेशने स्ने
हः स्नेहः शिरोभंगः उरणा
यव शालयः कुलस्य पुद्गोष्ट
षः ग्राम्य जाऊतनारसाः वा
नीगः कुलके शिगु कर्कोटः वात
मूलेके लघुने दधि ताम्बासु वारुणी
कट्टये कट्ट अश्व लवणं स्निग्ध
उस्ने लघुभोजने ॥ नासारोगे अप
थ्यं विरुहाशने दिवा स्वप्नः अभिष
दि गुणीति स्नाने क्रोधः शंसत्र
वाष्पानो वेगधारणाम् शोकः इवे
भूषण्य ॥ अथ नेत्ररोगे पथ्यं ॥
आश्र्यातने लड्डवने अजने स्नेहः
विरेकः प्रतिसारणं प्रसारणं नये
अस्तुमोतः शास्त्रक्रिया लेपने
आज्यपाने सेकः मनोनिर्वृतिः
अंघ्रिपूजा पुद्गः यवः लोहित
शालिः लावः मयूरः वनकुक्रूरः
कर्मः कुलिकः कपिनिलः ॥
कोमहविः वन कुलस्य यवः

येया विलेयी लघुने पटोले वॉतीगः
कैकाटकः कारवेले नवीनमोवे।
नवमूलकं पुनर्नवा मार्कवः का।
कमावी पत्तर शाकं ऊमाविका द्रा।
ता ऊस्तुवुरु माणिमस्य लोथं व।
श लोथे उपावहो नारीपयः वन्दने
इन्दुवेडे तिले लघु ॥ नेत्ररोगे प्र।
पथ्य क्रोधः रोगकः मेघुनम् अशु।
वायु विण्मूत्र निद्रावमीतो वेगरोधः
सूक्ष्मेतयो दन्तविषयणो स्नाने निशा
भोजने आतपः प्रजल्पने छद्मे ॥
अशुपाने मधुकपुष्पे रधि पत्रशा
कं कष्टिलकं पिण्याकः विवृदकं
मस्यः सुरा अजोगलमोसे ताम्बुले।
अन्ते तवणे विदाहि तीक्ष्ण कटुः।
से श्वेदपात्रे ॥ अथ शिरोरोगे य।
थ्य स्वेदः नस्य धूमपाने विरेकः।
लेपः छर्दिः लंचनम् शीर्षवृत्तिः
रक्तोन्मक्तिः वक्रिकर्म उपनाहः
जीर्णसर्पिः प्रातिः घटिकः सुषः
उग्रम् धन्वमासे पटोलम् शि
शु द्राता वारुके कारवेले ॥
आग्ने धात्री दाडिमम् ॥
मातुलेगं तैलम् तक्रं कांति
कं नारि ॥ ॥ ॥

केले पद्या ऊधु भृंगराजः ऊमारी
युक्तः उशीरे वन्दिका गन्धसारः ॥
कष्टरं ॥ शिरोरोगे अपथ्य लघु
अमूत्रवायु निद्रा विद्याने वेगधा
रतो अंजने इष्टनीरे विरुद्धात्रे सद्यः
विन्म सविजले दन्तकाष्ठे दिवानि।
द्रा ॥ अथ स्त्रीरोगेपथ्य यत्प
थ्य यदपथ्यय रक्तपित्तेशु कीर्तिः
तं प्रदेरेषु यथा होषे तन्नारी भवे।
सनेत् दातयापिमतो पथ्यम पथ्य
व यदीदिते केमिषामस्तु सर्वास्तु।
मदियाञ्च यथामले ॥ अथ गर्भिः
णीपथ्य शान्तिः घटिकः उद्गः गो।
धूमः लाजशाक्तः नवनीते वृतेती
रे रसाता मधुशर्करा पनसे कटु
ने धात्री द्राता अन्ते स्वाड शीतले
कस्तूरी चन्दनं माला कष्टरं अन्ते
लेपनम् चन्द्रिका स्नाने अभ्यंगः
स्वज्जश्या हिमानिलः सतपणं
प्रियवाक् मनोरमविहारः प्रिये
करत्रपाने ॥ गर्भाण्या अथ।
थ्य स्वेदनम् वमने तारः ॥
कलहः विण्माशनम् ॥ अ॥
सात्त्विक नक्तसम्चारः चो ॥
धूम अप्रियदर्शनम् अतिव्यः
वायः आयासः भावः शुरु ॥
प्रारषणं अकाल जागरणम् ॥
सप्तम् कटिनोत्त कटकासने ॥

रोगकः क्रोधः भयः उद्देगः पु।
द्रा वेशविधारणो उपवासः आ
धुगमने तीक्ष्णोत्त पुरु विष्टमि
भोजने नक्तविशने स्वप्न कृपत
णोमये आमिषे उतानशयणे ॥
स्त्री एामनीपित्तम् ॥ अथमा
मासमाश्रय गर्भाण्या अपथ्य ॥
यथा तया रक्तमुक्ति मुद्वि वलि
माया सतो अष्टमात् यभिर्गर्भः
सवेदामः ऊत्तो मुष्येन्मुये।
तवा भजेन्नित्येतिताम्बु क
टुषणकषायकान् वातलेसम
वेर्द्धमः ऊज्जात्यज्जवामनः ॥
पित्तलेः खलतीपिंगः शिखी पे
ऊः कफात्मभिः अपथ्यमिद।
मुद्विष्टगर्भाणीनामहर्षिभिः ॥
अथ प्रसूतायाः पथ्य लङ्घ
ने मृज्जस्वेदः गर्भकोष्ठ विशो।
थने अभ्यंजने तैलपाने कटुति
क्तोत्त सेवने दीपने पाचनेमथ्य
पुराण घटिशात्यः कलस्यः
लघुने शिशु वार्तागः वातम्।
लकं पटोले मातुलेगं ताम्बुले
दाडिमद्वयं सेषानि लघ्नानि
समाहात परं किंचित् चेतणे ॥
द्रादशाहात परं आमिषे सार्द्धमा
सात् परं आहारदि यत्तुणासा
गः ॥ अस्तुताया अपथ्य

अमः नस्य रक्तमुक्तिः मेघुने ॥
विषमाशने विरुद्धात्रे वेगरोधः ॥
असात्त्व्य अतिभोजनम् दिवानिद्रा
अभिष्यन्दि विष्टमि शुरुभोजने ॥
स्त्रिकोष्ठेषु रोगेषुवात सेषा।
चितानि च तन्नेद्रोगा मुक्तयेने प।
थ्या पथ्यानि निर्दिशेत् ॥ अथ।
वालरोगे पथ्य त्रणोज्जरादिषु।
यत् पथ्या पथ्य वालानामेवि ॥
त्यात् तद्विधये नन्दोन्माद्यत् पथ्या
पथ्यवालाना पारिगर्भिकेतद्विधे
ये अग्निकोन्मादिना यत् पथ्या
पथ्य वालाना ग्रहरेगिणा तयो।
ज्ये ॥ अथ विषरोगेपथ्य अ॥
दिष्टा वन्यने शस्त्रक्रिया छर्दिः
विरेचने कषणम् शोनिताकु ॥
धिः पविषेकः अद्यगाहने हृद ॥
यावरणं नस्य अंजने प्रतिसारः
णो उत्कर्तने प्रथमने प्रलेपः ॥
वक्रिकर्म उपधाने प्रतिविषे धू
पः संज्ञाप्रवोधने शान्तिः घटि।
कः कोरहषः प्रियेऊः मुद्गः हरे ॥
णः तैले सर्पिः शिखितिनिदि
लावेण गोधाखुस्त्रा विदामिषे
वार्तागः कलके धात्री निष्ठावः
तात्तुलीयः मातृकपाणी जीव।
नी ॥ सनिपणोत्त उपोदिका
कालशाकम् ॥

लघुने दाडिमे विकंकते प्राचीनाम
लके पद्या कपिले नागकेशरगे
व्यागमरमृजाणि तके शीताम
शर्करा अविदाही नयानि तैस्य
रे मधुजंजमे पश्चिमोत्तर गतः
हरिद्रा सितचन्दने पुस्तं शिरीषः
कस्तूरी नितानि मफराणि हेम
चूर्ण ॥ विषरोगे अपथ्य क्रोधः
विरुद्धाशने ॥ अपथ्यम् व्य ॥
वायः ताम्बूलम् आयासः प्रा
वातः सर्वास्त्रम् सर्वलवणं ॥
नानाविध सेहने निद्रा भये धू
म विधिः तथा ॥ अथ रोगे स
करे पथ्य पथ्य गदानो यदि ॥
संकरः स्यात्तत्र प्रयत्नेन भिषज्
नीषी उक्तेषु पथ्येषु विरोधि य
यत्ततः प्रयुजीतचिकित् सिते
पु ॥ रोगसंकरे अपथ्यम् अ
पथ्यानि चसर्वाणि तत्रद्रोणो
चित्तानि च रुक्मलावतविदेयो
वर्जयेद्यापि संकरे ॥ अथ ॥
वातिकरोगे पथ्य अभ्यंगः ॥
परिमर्दनम् शामनेसे सेहने ॥
हेरनम् सेहः सेहनेम् अ ॥
सना शयने सन्धारनम् वलिः
ससे प्राषरणम् समीरणं पा
॥ विद्यागः अवगावः ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥

शिरोवस्तिः विस्मरणं दिवाकर ॥
करः स्नाने विस्मापने तैलद्रोणो
सरसता गादोपनाहः सुखा म
राय्या सुखशीलता स्वाङ्गहारः
साः मज्जातेले वसा दृते वनः
माषः कुतस्यः तिलः गोधूमः
सुहः कलमः शालिः घण्टिकः
येया धान्यजलम् पयः कृषा
रः मस्तसुखोत्सादके गोमूत्रे
नलदाम्बु दधि पयः पेदी य
वः कृच्चिका आनयाः रुक् ॥
खड्गि कोलमहिषाः पलाः
धन्वाङ्गवाः सर्पहृद हक ॥
वोग नितिरिज्जलिगाः तम्भीरः
तिमिगिलः मकरः गेउपदः क
व्यपः रोहितमत्स्यः वर्मिः
मदुरः ॥ सिलिन्धः परदुः
शुगी इलिषः प्रोषी गर्गरः पर्व
तः अयेजलजतवः वातीगः ॥
कुलके शिशुतपुन द्राक्षा आ
मे आम्बानक पात्री दाडिमे आ
म्लवेतस फले कोले कपिले
शिवा पकताले वंगलम् गो
काण्डकः वास्तुकम् पुत्ता
ही गणिका मरगा मन्दारम् ॥
वे ताम्बूलम् सितपार्करा ला
वणाः लोभ्रः तरुम्कः अगु
रु श्रीवासः सरदारु ॥

गमलः प्रम्याकाः कुम्कुने सि
येवासविधिः सेर्वाणते हेमरजते
सीसवन्त तासत्र पादन मलि
का उष्यानां विशालामाला ॥
वातिक रोगे अपथ्य चित्ता मा
गराण अस्त्रोत्तः वमिः लडु
चने व्यापामः गजवाजिवाहन
विधिः सन्धारणो मेघने आवा
तः अपतपणो प्रयतने धातुत
यः लोभाणो शोकः वेक्रम
णो विरुद्धाशने सम्पक भुक्त
क्रमः हृदते जलदागमः रज ॥
नीशेषः अपराङ्गः भये रुक्ताभ्य
ल्प कषाय तित्त कडुक तारा
ति शीतानामशने तृणधान्यम्
तदिका आरकी कंकः उद्गतः
मुकुक्षुकः कोद्रवः यवः श्या
माकः जर्णादयः शिखी जम्बु
राजमाषः चणकः सुहः कुल
दः विषेशालूके कृष्णके कश
रु तलके कटिलुके तिलुके
ककोटेनव तालशसे भालासि
मज्जानदी तडागजले करका नि
दा रवीने पिण्पाकः शिशिरा
खु रासभययः पञ्चशाकेः वि
दृत भुनिम्बम् कडुका करीरे
अखिल पुष्कामिषे मादिके भ
मः बह्ममरुत रजः ॥

परिभवः खट्वा ॥ ॥ अथ
येतिके पथ्यसर्पिः पान विधिः
विरेचने अस्त्रोत्तः सितशा ॥
लिः गोधूमः आरकिः थामके
चणकः सुहः मसूरः पत्रः पथ्य
धितमाङ्गः पयः पयः पेदी वरा
आलिक लाजाः यन्त्रसः वृता
निमिता शीतोदके उद्गिरः क
कोटे कदले काण्टकि फले वे
जात्रे आषाढके मङ्गीका कोम
ल कुलके कृष्णाङ्ग ईवीरुः ॥
तम्भी पर्पटकः अल्पमारिषदले
कटिलुके दाडिमे पात्री कोमल ॥
भालशसे अभया खर्जूरं जोडु
खरे विष कषायः तित्तः म
थरः मधुके वरीकासे अयः
रजते हेम कडुका निम्बः त्रिद
त चन्दने हर्षम् भूमिगृहे सुशी
तलवने धारगृहे चन्द्रिका ॥
रम्भाभारुह नवपञ्चशयने श्री
ताः प्रदेहाः भूषाया मणिः प्रा
दोषसमयः गीते त्रिपालिङ्गनम्
स्नाने मित्रसमागमः शिषकथा
मन्दानिलः असुत्तरो वदित्रा
वणे मनोरसतरभावाः खला ॥
सेतरो पुजागोत्र पल पाटला
जुसमनः कङ्कारपुष्पाणि क
पूर्व शनीरनीरे शीतक्रिया ॥

येतिके अपथ्यं धूमः स्वेदने ।
 आतपः निधुवने सन्धारणे ॥
 क्रोधः क्षारः अधा गजवानि ।
 दाहन विधिः तीक्ष्णकर्मा या
 यामः अत्रविदारकारि समयः
 यीकाः विरुदाशने मथ्याङ्कः ॥
 नलदाहयः रजनीमथं मथ्यावः
 यः व्रीहिः वेणुफलं तिलः लघु
 ने माघः कुलस्यः उडः निष्ठाः
 वः मदिश्र अभसी महीनले ।
 धाम्याङ्कः उलावके नन्वीरे नल
 दाह्यु दिगु लंगचमूवे भला ।
 तके ताम्बूलं दधिषर्षपः वदः
 रे तैलाशने तित्तिडी कटु अन्नं
 लवणम विदारि ॥ अथ ॥
 अक्षिके पथ्यं छर्दिः लंचने
 अजने निधुवने प्रोहर्ने स्वेद
 ने विज्ञा जागरणे अमः अभिगा
 मने तृडेगधारणे गण्डपः प्रति
 सारणे अथमने हसश्चैयाने धू
 मः प्रावरणे निपुडम् अतिसेतो
 भः नस्यं भयं रुदोसविधिः ॥
 पुराननशालिः स्रष्टिका निष्ठाः
 वः तण्णथानेचणाकः मुहः
 कुतश्चरसः क्षारः स्रष्टपतेलम्
 उल्लजलम् यन्वामिषे रानि
 का ॥ वेजाये कुलके क ।
 विलकम् ॥ ॥

वार्तिगः ओडम्बरं कर्कोटे लघुः
 ने मोचकुसुममे शक्राशने ॥
 मुरगाः निम्बे मूलकयातिका ।
 वरुणः तित्ता विद्वत् मातिके
 ताम्बूलं नलदाह्यु जीर्णमदिश्र ।
 व्याघ्रं वरा गोजले लानाः सभ्दः
 ए तण्डुलभवे तित्ते स्रष्टोसालः
 यः कोस्ये अयः अंजने मोक्ति
 के कटुः कवायरसः ॥
 अक्षिके अपथ्यं स्नेहः अथं
 तनम् आसने अक्षिशयनम् ॥
 स्नाने विरुदाशने स्रष्टाङ्कः ॥
 शिशिरः वसन्तसमयः रात्रादिः
 आद्यवयः भुक्तमात्रसमयः अ
 त्रपान करणे माघः नव ताहः
 लः मत्स्यः मोसे उत्त विह्व ॥
 तिः उगधुविह्वतिः तालास्थिमज्जा
 इवः पेया भवे उयोदिका पा
 नसेल्लजाके आषाढके खर्जरे
 अत्रलेपने पणः येरी पणः पावः
 सः स्वाड अन्ने लवणे शृङ्गी
 तहने सनर्षणे ॥ अथवसने
 तौ पथ्यं वमने अवायः व्यापा
 मः भेदः भ्रमणे अग्निसेवा कटुः
 तित्कः विदारि तीक्ष्ण कषायः
 मधोदने ॥ वसन्तती व ॥
 पथ्यम् दिवानिद्रा स्रष्टणे
 आलस्यम् सुधा प्रसेवा ॥

पिण्डालके स्वाडगृहकात्रे वि
 ष्टे दधि क्षीरे स्नाने ॥ अथ श्रीका
 तौ पथ्यं चन्दने शीतवातः छा ॥
 या अम्बु कलाशयने प्रसूने सः
 यः पयोभाविन शीतभक्तं विशिः
 छुडव्ये प्रियभाजने ॥ श्रीकातीरे
 पथ्यं कटु तित्ते अस्से क्षारं अन्नं
 रोद्रे भ्रमणे अग्निसेवा उन्निद्रा
 भास्कर तमनोय स्नाने अति पाने
 दधि तक्रं तैले ॥ ॥
 अथवर्षासु पथ्यं लवणे अन्नं
 मिष्टे सारे प्रिये स्निग्धे गुरुडमे
 वल्ये अभ्यंगः उहर्ने अग्निसेवा ते
 त्रामपाने दधि स्रष्टोपथ्यं श्वेपव
 नः वृष्टिः वर्कः हिनः अमः नदी
 नीरेदिवास्नानः रुते नित्यमेधुने ॥
 शरदि पथ्यं शीतरसासुपाने त
 रुच्छाया चन्दने उन्नेसेवा सिता ।
 मुहः मसूरे गवाडग्ये उत्तः शा ॥
 स्नाने ॥ शरद्यपथ्यं लवणे
 अन्ने तीक्ष्ण कटु पिष्टे अत ॥
 सी विदारि स्रष्टा नाले ॥ ॥
 दधि तक्रं तैलेम क्रोधः उ ॥
 पवासः आतपः मधुनम् ॥
 अथ हिमर्तो पथ्यं तमजलम्
 उपनाहः ॥ ॥

ययः अन्तः पाने स्नाने सीसेवा ॥
 वक्रिसेवा शृङ्गी पथ्येष्टुक्तं
 हिमर्तीवपथ्यं दिवानिद्रा ऊभा
 जने अभोजने लङ्घने पुरानना
 ने लघुपाकि प्रेयसे वाय्यादने ।
 शीतजलावगाहः शिशिरे पथ्यं
 सी वक्रिसेवा मत्स्यः अजमोसे ।
 दधि उग्य सर्पिः ॥ शिशिरे ॥
 पथ्यं तीक्ष्णस कटुश्च कषा
 यतिक्तासि साउद्रके आर्द्राभा
 जने दिवानिद्रा चन्दने चन्दने
 वा शीतजलस्नानादि ॥ मा
 वेविशेषो पथा मावेव शीत इव
 मिष्टे पिष्टे कटुः कटुत्यागुरुशा
 लिभक्ते इति षडङ्ग पथ्या पथ्या
 थिकारः ॥ आर्गतकज्वराणां ।
 पथ्यापथ्यं ज्वराधिकारे न लिखि
 तमतोत्र लिख्यते अभिघात समु
 द्धाने पानाभ्यंगो च सर्पिषः हतः
 ने अणानेवापि तत्रत्रा विकितः
 सिते ओषधी गन्ध दिवने विष
 अितप्रसाधनम् अभिघातभिशा
 पोस्तेज्य होमादि भेषजे उत्तपा
 त अहपीडोद्ये दान स्वस्वयनार
 यः क्रोधोद्यते पित्रहरे कामने
 का मजित क्रिया कामशोक ॥
 भयोदने सर्वा ॥

वातहरी क्रिया आशास नन्देष्ट ॥
लाभो हर्षदायीनि यानि च विशेष
तः पुनश्चात्र काम क्रोध सशक्ति
ते भय शोक सशक्ते कामक्रो
धोक्त मोक्षं भूता भिषगने भूत
वन्धावेशन ताडनेमनः दोष समु
त पत्रे मनसः सान्त्वनानि च श्मा
गन्तव्ये पूर्वैर्भिषग्भिः पण्य मि
ष्टोते विस्मोर्नाम सहस्रस्य पादने
अवरो अन्तेः देवानो वास्तवः
नोच गुरुणामपि पूजने ब्रह्मच
र्यतपोहोमः प्रदाने नियमोनपः
साधुना दर्शने सत्ते रत्नोपधि वि
धारणो मेगलाचरणंचेति वर्गः
सर्वान् ज्वरान् जयेत् ॥ आगन्त
क ज्वरेऽप्यष्टा अथिवासन क
र्माणि रक्त स्वगवस्वधारणम्
वमिदेगे दन्तकाष्ठ मसात्म्यम्
पि भोजनम् विरुद्धा न्यत्र पाना
नि विहाहीनि गृहीतव उष्णम्
तारम स्नानि पत्रशाकं विरुद्ध
कं नलदासु च ताम्बूलं कलि
गे लंगचे फलम् आजी मत्स्य
चपि एषाकं छत्राकं पिष्टवेष्ट
तम् अभिषन्तीनिचेतानि ज्वरि
तः परिवर्जयेत् इति पद्या प
प्य विनिश्चयः समाप्तः ॥

यद ह्येये इति कविकल्पद्रुमः ॥
यद यद ओ गतो इति कविकल्प
द्रुमः ॥ यद त क उ गतो
इतिकविकल्पद्रुमः ॥
यदे स्त्री व्यवसायः जाने स्थाने ॥
चिक्रे पादः वस्तु इत्यमरः शब्दः
वाक्यं प्रदेशः पादचिक्रे ॥
आकपादः किरणो षे इति मेदि
नी यदल्लक्षणं यथा वर्णाः यदे
प्रयोगार्हा नन्वितेकार्थं बोध
काः इति साहित्यदर्पणः ॥
श्रीकृष्णपदचिक्रे यथासौवर्णी
रानसीवपि पाषाण निर्मिता म
थिपादयो आकितो कृत्वा श्वान्
चेव समाचरेत् ॥ दलितस्य दया
द्रष्टृ मूले चक्रे विभर्त्यनः तत्र
नम्रजनस्योय संसारच्छेदनाय
सः मथामाकृति मूले तु धने ॥
कमलमच्छतः भात श्रित द्विरे
फानो लोभमायाति शोभनम् ॥
पद्मसाधो ज्वलेयते सर्वा नर्ध ॥
जयधनम् कनिष्ठा मूलतोवचे
भक्त पापादिभेदनम् पाप्मिना
योऽङ्गशोभक चित्तेभवशकार
णं भोग सम्पन्नये यने यव ॥
मंरुष्ट यवणि ॥ ॥

तथा वामा ऊष्ट मूले पोचनम्
स्फुल्लितो सर्वविधा प्रकाशाय
धनेच भगवाननः इति पाप्मपादा
लखंडे १२ अध्यायः ॥ ॥
यदकः षे यदेवेति यः यदस्ता
ता इति श्रुतबोधव्याकरणं स्तु ॥
नामख्यातकण्ठ न्यूनञ्च देवपर
चिक्रादि युक्तत्वात् ॥ ॥
पदगः षे पदातिकः इत्यमरः ॥
यद्व्यागमनकर्तारि वि ॥
यदन्त्यासः षे गोल्लरः इति शब्द
चन्द्रिका यदस्य विन्यासः यथा
यदन्त्यासो गेहाहृदि रहि फणा
गेहाण समः स गेहाहृत्याङ्ग
वन मपर दीप तलिते वचोला
कारुण्यं कृपण यन तस्येष्टग
दृष्टाः प्रमानयः कारुण्यधु
रिव चतुर्थी समुदितः इति रस
मंजरी यदभेजने स्त्री निरुक्तं
गृहार्थशब्दात्वा इति हेमचं
द्रः यदभेजिका स्त्री पंनिका
रिण्यनी इति हेमचन्द्रः ॥
यदविः स्त्री यद्वती पम्पा इ
त्यपदवी मरः ॥ ॥
यदमाला स्त्री मोहनशीलावि
द्या यथा यदमाला महाविद्या
सर्वदेवनमस्कृतो गान्ध्यामिसरे
शान ॥

सुमादेहाईधारिणो इति देवीपु
रानो १ अध्यायः ॥ अस्याविव
रणं तत्रैव द्रष्टव्यं यदभेनीच ॥
यदष्टीवे स्त्री युगपडपन्थितच
रानाजानुनी यदच अष्टीवाचदयोः
समाहारः इति व्याकरणं ॥
यदोकः षे क्रमोकः पादचिक्रे
यथा शाके शायक वेद षोडश
मिते श्रीकृष्ण शर्मापयमानन्द
प्रदं नन्दनन्दन यद हेहाहृदि
हृदिचक्रेकस्यपदोक हतमतले
प्रीतिप्रदे स्थावतो धीरः श्रीरघु
रामराच नृपते राजो गृहीतादरा
त् इति यदोक हतकाव्यम् ॥
यदोगी स्त्री हेमपदी इति रा
जनिर्घण्टः ॥ ॥
यदानिः षे यदानिकः इत्यमरः
यदानः षे पादानिकः इति
शहरत्नावली ॥ ॥
यदाति षे पद्व्यामतति गच्छ
ति सततं यः पेयारा इति भाषा
तत् पर्यायः यतिः २ यतगः
३ पादानिकः ४ यदानिः ५
यद्मः ६ यदिकः ७ इत्यमरः
यदानिकः ८ यदात् ९ पादावि
कः १० यदात् ११ पापिकः १२
शवरातिः १३ इति शहरत्नावली
शान ॥

परातिकः ॐ परातिः इति शः
हरत्तावली ॥ ॥
पराः ॐ पादपुतिः पादलिः
॥ ॥ इति मेदिनी ॥
पराधः ॐ परानो धर परादीनोः
अर्थः अभिधेयः तत्पर्यायः भा
वः २ धर्मः ३ तत्त्वं ४ सत्त्वं ५
वस्तु ६ इति जराधरः ॥ सप्तः
पराधः यथा द्रव्यं गुणः स्था ॥
कर्म सामान्यसविशेषकं समः
वायुस्थः भावः पराधः समः
कीर्तिताः सप्तमोऽपि साधर्म्ये
यत्नादिकमिच्छते द्वावदयः पंच
भावाः अनेके समवायिनः सत्ताः
वत्तं स्वयं स्थाया गुणादि निर्गुण
क्रियाः इति भाषापरिच्छदः एते
पराधः वैशेषिकप्रसिद्धाः तेषां
धिकानां विरुद्धा ॥ इति सिः
होतृप्रकावली गीतमोक्तोऽप्यु
पराधः स्यात् शब्दे द्रष्टव्याः ॥
पदासने स्त्री पादपीठं पादध्या ॥
इति इति भाषा इति हेमचन्द्रः
पदिकः ॐ परातिः इत्यमरः ॥
पद्मः पुनः पदातिकः इत्यमरः
पहतिः स्त्री पंक्तिः वर्त्म इति
पहती मेदिनी ग्रन्थार्थं बोधः
क यमः इति हेमचन्द्रः पदवी

सावचोषवस मित्रादि श्यो यथा
षष्ठेऽप्रशाने मासि यदेष्टे मेगः
ले कुले इति मउवचनात् वृत्तकाः
यथा कुल मिति याज्ञवल्क्यः
वचनात् देशानुशिष्टं कुलधर्मसु
त्यं सगोत्रधर्म नृसिंसेत्येव इति
वामनपुराणाच्च संस्कारमात्रे कुलः
धर्मानुशेषेन कालोत्तरे मेगल विः
शेषाचरणवत् शृङ्गाणामाकर्षः
लोवत्तं चोषादि रूपपहति युक्त
नामत्वेचोषे पदमेव कुलकर्मः
॥ इत्युदाहरतत्त्वम् ॥ ॥
पहतिमे स्त्री पदस्य शीतलता इ
ति संक्षिप्तसारव्याकरणम् ॥
पद्मे स्त्री ॐ स्तनामप्यातपुष्पवि
शेषः तत्पर्यायः नतिने २॥
अरविदे ३ महोत्तर पत्ते ४ सरसः
पद्मे ५ कमले ६ शतपद्मे ७ ऊषा
ये पंकेरुहे ८ तामरसे ९ मारसे
१० सरसीरुहे ११ विसप्रसूने १२
रानीवे १३ पुष्करे १४ अमोहतरे
१५ इत्यमरः पंकेजे १६ अमोहा
ने १७ अस्तुजे १८ सरसिजे २०
श्रीवासं २१ श्रीपर्णा २२ इन्द्रि
रातये २३ जलेजाते २४ अज्ञे २५
कज्जे २६ नले २७ नलीके २८
नालिके २९ वनजे ३० अज्ञाने ३१

पटकं १२ अज्ञः १३ इति शब्द
रत्तावली अस्य गुणः कषायः
तेमधुरते शीतत्वे पित्त कफाः
स्वनाशितेचा इति राजवल्लभः
अवशिष्टं कमल शब्दे द्रष्टव्यं
पद्यकं तच्च गजस्य गुहादिस्था
विंशसमूहः व्युहविशेषः निः
धिभेदः संख्यासरे तच्च दशावु
दे दशाशेषस्य इति मेदिनी ॥
पद्यकाष्टाष्टाधिः इति धरनिः ॥
पद्यकम्बुले सीसकं इति राजः
निर्वाहः ॥ शरीरस्य पद्य प
मानि यथा मूलाधारे त्रिकोः ॥
गारेय इच्छाज्ञान क्रियात्मके
मध्ये स्वयेशीलगतं कोटि सूर्य
समप्रभम् तद्दृष्टुं कामवीजत क
ल शालीनुनादकं तद्दृष्टुं तशि
खाकारं ऊर्जली ब्रह्मविग्रहा तः
हापि हेमवर्णमं व सुवर्णवत्
इति इतरेम समग्रं पद्यं तत्र
विभावयेत् तद्दृष्टुं अस्मिन्मण्डप
षट्पत्तरीरकप्रभं वाहिलान्त
षट्पत्तरीरकप्रभं वाहिलान्त
माधारषट्कानो मूलाधारततोवि
दुः १ स्वशब्देन परेति लगे स्थापिष्टाने
ततोविदुः २ तद्दृष्टुं नाभिरेषेत मी
सरे महत्प्रभं मेघमं विपुदानच्च

वक्तृतेजो मयेततः मणिबद्धि
रंतत पद्मे मणिपद्मे तथोच्यते
दशभिश्च दत्तेषु क्तं उदिकाः
नादराविते शिवेनापिष्टितेप
मंविष्णोर्लोकैककारणं ३ तः
हर्षेऽनाहतेपद्ममुद्यदादित्यस
न्निभं कादित्तात्तरेरर्कपद्मे
समधिष्टिते तन्मध्यवाणं लिङ्गं
तु सूर्यायुतसमप्रभं शब्दवत्
मयंशब्देऽनाहतेस्तत्र दृश्यते
तेनाहताख्यपद्मं तन्मणिभिः प
रिकीर्तिते आनन्दसदनतस्तु
वापिष्टितेपरे ४ तद्दृष्टुं विष्णुः
हाख्यं दलघोडश पंकजं स्वरेः
घोडशकैर्घुक्तं भूखवर्णमहत्तः
भे विष्णुदे तन्मते यस्मात् नीवस्यः
हंसलोकनात् विष्णुदे पद्ममाख्या
त माकाशाख्यमहत्तपरम् ५ ॥
आज्ञाचक्रं तद्दृष्टुं आत्मनापि
ष्टितेपरे आत्मासं क्रमणतत्र ॥
उरोवासेति कीर्तिते ६ के ॥
लाशाख्यं तद्दृष्टुं बोधनीतत
हर्षतः यवेव शिववक्त्राणि शो
कानि भवसुवत्त सरस्वा राखुते
विंशष्टाने तद्दृष्टुं मीरितम् ॥
इति तन्त्रसारः ॥ ॥
पद्यः ॐ दशरथिः नागविशेषः

इति धरणिः पञ्चोत्तरा तनः स
त हारश जिन वक्रवर्णनगत च
क्रवर्णिविशेषः बलदेवः इति
मन्दः षोडश रत्नि वन्यातर्गः
तप्रथम बन्धः यथा हस्ताभ्यां
च समालिङ्ग नारी पञ्चासुनोपनि
रमेन्द्रादेसमाह्वय वनेषां ये पञ्च
संज्ञकः इति रतिमंजरी ॥
पञ्चके स्त्री विनुजातके गजस्य
सुखादिस्था विनुसमूहः इत्यमरः
भरतो पञ्चकाष्टे इति मेदिनी
धरयोः कृष्टम् इति राजनिर्घण्टः
पञ्चकन्दः पुं कमलकन्दः तत्
पर्यायः शाल्वके २ पञ्चमूले ३
कलाख्ये ४ शाल्वके ५ जलात्
के ६ अस्पृशाः कटुते विष्टीम्भ
ते इत्येते रुच्यते कषायते कफ
पित्त काश तृप्ता दाह विनाशित
ञ्च इति राजनिर्घण्टः ॥ अणिव
पञ्चादि कन्दः शाल्वके करहाट
श्च कषायते मृणालमूले भिक्षा
एतु जलात्कृञ्च कषायते शाल्व
के शीतले वृष्य पित्तदाहासुगुरु
रुर्नरे स्त्राड्याकृञ्च स्त्रम्यानिल
कफप्रदे सेशदि मधुरे रुच्यते भि
ष्माण्ड मपित्तनुणम् इति ॥
भावप्रकाशः ॥

पञ्चकाष्टे स्त्री गोषधि विशेषः तत्
पर्यायः पञ्चके १ पीतके १ पी
ते ४ मालये ५ शीतले ६ हिमे
शुभे ८ केदा रने ९ रत्ने १० या
दलाप्रसन्नभिमे ११ पञ्च हते १२
अस्पृशाः शीतलते तिलकत्वम्
रक्तपित्त विनाशिते मोह दाह ज्व
रभ्रान्ति कृष्ट विस्फोटशान्तिकारि
त्वञ्च इति राजनिर्घण्टः ॥
अणिव पञ्चके पञ्चगव्यस्या त
था पञ्चाह्वये मृते पञ्चके तव
रंति के शीतले वातले लघु ॥
विस्फोट दाह विस्फोट कृष्ट स्फु
स्व पित्तदाह गर्भसेस्यापने रुच्य
वमि व्रण नखा प्रणत इति भा
॥ वप्रकाशः ॥
पञ्चकी पुं भृङ्गहृत् इति शाह
माला ॥
पञ्चकेशरः पुं स्त्री किंजल्कः
इति राजनिर्घण्टः ॥ ॥
पञ्चगव्यं त्रि पञ्चमेव गन्धे वा
स्य पञ्चगव्यं तत् इति उपवीथ ॥
वाकरणम् ॥
पञ्चगर्भः पुं वला ॥ इति शा
हमालावली ॥ ॥
पञ्चचारिणी स्त्री उत्तरापञ्चभवस
नामध्यातवृत्तविशेषः तत्पर्यायः

अव्याधा २ अभिचरा ३ पञ्चा ४
चारतो ५ इत्यमरः अस्याः पर्या
यात्तर गुणाश्च स्थलपद्मिनी श
हेन्द्रव्याः ॥ ॥
पञ्चदर्शनः पुं श्रीवासः लोवान्
इति भाषा इति शाहचन्द्रिका ॥
पञ्चतन्तुः पुं मृणाले इति रा
जनिर्घण्टः ॥ ॥
पञ्चनाभः पुं विलुः इत्यमरः ॥
शयने तस्य स्मरणीयत्वे यथा
गोषधे चित्तयेहि सुं भोजने च जना
ईने शयने पञ्चनाभञ्च विवाहे
पञ्चापति इत्यादि वृहन्नदि कोषः
रघुराणे भावि जिन विशेषः
॥ इति हेमचन्द्रः ॥
पञ्चनाभिः पुं पञ्चनाभः इति
हिङ्गपकोषः ॥ ॥
पञ्चनालः स्त्री मृणाले यथा
कर्णिका पञ्चनालन्तुमृणाले
तत्तलेविसे इति हेमचन्द्रः ॥
पञ्चपत्रे स्त्री पुष्करमूले इत्य
मरः कमलदलञ्च ॥ ॥
पञ्चपर्णी स्त्री पञ्च पत्रे पुष्क
रमूलम् इत्यमरटीका ॥ ॥
पञ्चपलाशलोचनः पुं विलुः
पञ्च पञ्चदलाकारं चतुर्विंश
ष्टलात् यथा नामेततः प
॥ पञ्चपलाशलोच ॥

नाहुः वल्किरते मगयामि कञ्चुन
योमृग्यते हस्तगृहीत पञ्चया श्रिये
तवे रज्जु विमृग्यमानया इति ॥
श्रीभागवते ४ स्कन्धः ॥
पञ्चपानिः पुं वला इति शाहचन्द्रिका
वली बुद्धः सूर्यः इति त्रिका
ण्डशेषः ॥ ॥
पञ्च पञ्चः पुं कर्णिकारहत्तः पि
कागपत्नी इति शाहचन्द्रिका ॥
पञ्चपभः पुं चतुर्विंशति वृत्ताईद
नगतं षष्ठाईन इति हेमचन्द्रः ॥
पञ्चतुल्यप्रभापुर्के त्रि ॥
पञ्चप्रिया स्त्री नरत् कारुण्यनिपत्नी
मनसादेवी इति शाहचन्द्रिकावली ॥
पञ्चावन्यः पुं चित्रकाव्यविशेषः
शहालेकारमभेदः यथा पञ्चाया
कार हेतवे वर्णानां चित्रं वृत्तते
अस्य च तथाविध सन्निवेशे व ॥
शेनचमत् कारविधायिनामपि ॥
वर्णानां तथाविध प्रोक्ताकाश स
मवाय विशेषप्रो नव वमत् का
रविधायिनि वर्णे रभेदेनोपचार
ताच्छ्रहालेकारत्वे उदाहरणम्
यथा मारमास समाचारु रुदा
मार वधुत्तमा मातृधुर्न तमावासा
सावामा मेतुजावसा इति साहित्य
दर्शनः अथ पञ्चदलेषु वर्ण
विन्यास क्रमः ॥ ॥

पद्मवन्तः ॐ सूर्यः इतिशब्दरा
त्वावली प्रमरः इतिशब्देदिका
पद्मभूः ॐ ब्रह्मा इतिशब्दाद्युयः ॥
पद्मशुक्ली स्त्री इत्यलभा इतिशब्द
चदिका पद्मसदृशशब्दविशिष्टे ।
वि पद्मयोनिः ॐ ब्रह्मा यथा अ
स्माच्च कारणाद्ब्रह्मन् पुत्रो भवत
मेभवान् पद्मयोनि रिति ख्यातो
मत् प्रियार्थं जगत्सयः इति ॥
कौर्म १ अध्यायः ॥ ॥
पद्मरागः ॐ रक्तवर्णमणिविशे ॥
सः मणिक इति भाषा तत्पर्यायः
प्राणरत्नं १ लोहितकः १ इत्यम
२ः लोहितं ४ ऊरुविंदकम् ५
इतिशब्दरत्नावली राजनिर्घण्टे
क्त पर्यायशृणोमणिकुशब्दे इष्ट
यो तत्सुवर्णं यथा सिंहलतभवेद्
क्त पद्मराग मनुजमे पीतेका ॥

नपरोद्गते ऊरुविंद मितिस्ते ॥
अशोकपलवच्छाय मधुसौगन्
धिकंविदः तंउरेच्छाययानीले
नीलगन्धिकांति उतमेसिंहलो
द्गते निरुद्धतम्भुरेद्वे मध्यमेम
धुमेतेये मणिकेतेभेदतः ॥
तथाव वन्धक गुंजा सकलेद्रोगाय ॥
नवासनास्तक समवर्णप्रेभाभाः अ
जिस्रो दडिम वीज वर्णा स्तथा
परेकिमुकप्रभाभासः सिन्धुय
योत् पलकेऊमानो लातारसः
स्यापिसमानवर्णाः सान्दे निरागे
प्रभया स्वयेव भाति स्वलत्पास्त
दमध्यप्रेभाभाः भानोष्ठ भासा म
उवेथ योग मासाद्यरपिमप्रकरेण
हरे पाश्चानिसर्वान्पुत्रेजयन्ति
गुणायपत्राः स्फटिकप्रस्तताः ॥
ऊसम्भनीली व्यतिमिश्र राग प्रम
प्रस्तास्वरतत्तभासः तथापरे
रुक्तरकाहकारी पुष्पविषोदिक
लकविषोऽन्ये वकोर पुष्कोकि
लसाभसानो नेत्रावभासश्च भव
निकेचित् अन्ते पुनर्नानिविपु ॥
छितानां तत्पत्तिषः कौकन
दोदराणां प्रभाव काठिमगुरुत
योगैः प्रायः समानाः स्फटिको
द्भवानां शानीतरकोत्त पल ॥
चारुभासः ॥ सौगन्धिका ॥

रत्ना मणयोभवति यो मन्दरा । रसमाये वैश्यं सौगन्धिकं विदः ।
जः ऊरुविन्दनेषु स पवनातः स आरक्तः कानिहीनश्च विक्रनश्च
दिकोद्गेषु निरुद्धिषोऽनर्वक विशेषतः मोसखण्ड समाभासोह
लीभवति प्रभाव वतोपि नतल मजः पापनाशनः मोसखण्डस्त
मानाः येन रावण गंगायां जाय नीलगन्धेः सेता ॥ अथ दोषाः
ने ऊरुविन्दकाः पद्मरागा वने मणिकस्य समाख्याता अष्टोदो ॥
रागे विभ्राणाः स्वस्फुराक्षिषः व वायनीस्येः दिच्छायेच दिशुपेच
गानुद्यायिनस्तेषामंधदेशे तथा समेदः कर्करन्तथा अशोभनेको
येरे नजायनेतयेकेचित् मूलने किलेव जलेपुष्पाभिधंचवे ॥
शेमवासुपुः तथैवस्फटिका ॥ एणाम्भार आख्याता स्थायाः यो
खानो देशे तस्य वसेतके सधर्मा उशकीर्तिताः छायास्त एवोक्ता
जः प्रजायते स्वल्पमूल्यादि तेस्व यव छाया हितय समन्वादिच्छा
ताः ॥ अथ जाम्बादि मणिः यवन्फनाशने दिशुपेदिपदेतन
कस्य प्रवत्पामि यथाजाति च माणिकेनपराभवः समेदो भि
तस्ये वलत्तत्रियैवेषाम्भुद्र नमित्तके शस्त्रातविधायकः
द्रष्टाथ यथाक्रमे रक्तस्यैतोम कर्करेककीरायुक्तं पद्मवन्धुवि ॥
वेदिप्र स्ततिरक्तस्तत्त्रियः २ नाशकृत इत्येनेव समातिप्र म
रूपीतो भवेद्देशेपा रक्तनीलत चनेपुदमुद्यते अशोभनेसमृद्धि
थाऽन्मजः पद्मरागोभवेदिप्र ए मणिकोबहुतः खकृत ॥
ऊरुविंदस्तवाकृत सौगन्धिः मधुविंदसमच्छाये कौकिलेय
को भवेद्देशेपामोसखण्डस्तथा रिकीर्तिते आशुलेत्सीर्यशोहति
स्पजः शोनपद्मसमाकारः त सशेषे तत्तथायेत रागहीने जले
दिशेगारसमभः यथागोदि शोक्तं यनधाम्पापवादकृत धुं
जः योक्तच्छाया भेदेनसर्वरा ॐ पुससमाकारे वैपुतेभपमावहेत
जामिन्द वन्धक नागरेग समप्रभः नद्याशोभादितयवतो दोमगायः
दाडिमी ऊसभाभासः ऊरुविंदस्त त्तिकारकाः उभयत्रपदेपेषा
वाकृतः दिशुलाभाशोकप्रभाभः तेनचस्यातपराभवः भिन्नेनपुद
मीयत् पीतलोहिते नवा लाता ॥ मृत्युस्यात् ॥

कर्कर नून नाशकत उग्रपनेव स
मातिमः पुरके यस्तुसम्भवेत् ॥
उःखलुत्समाख्याता नन्दपैर
तनीयकः मधुविडसमाशोभा
कोकिलानां प्रकीर्तिता नेषोवव
भेदास्युर्नतेथार्याः कदाचन ॥
अथ गुणाः गुरुतेक्षितताचेववै
मत्पमतिरक्तता तथाचवर्णा
धिकं गुरुतेचस्त्रिगुत्वा समता
च्छताच्छता अक्षिप्तमामहताव ॥
मनीनागुणासंग्रहः ॥ फले ये
कर्करा स्त्रिद्वसलोपदिग्धाः प्र
भा विधुक्ताः पुरुषा विवर्णाः
ननेप्रशान्ता मणयोभवन्ति समान
तेजाति गुरोः समस्तैः दोषोय
सृष्टे मणि मशवाधा दिभर्तियः
कश्चनकं विदेकं तंवेयुः खो ॥
यस्येधुवित नाशादयो दोषय ॥
नाभनने सपत्नमध्येपि कृताधि
वासे प्रसार हनारपि वर्तमाने न
पञ्चरागस्य महागुणस्य भर्तारमा
यत् सचयेतिकावित दोषोयस
मिप्रभवाश्च ये तेनोपद्रवास्ते सा
समभिववन्ति गुरोः सचयेः स
कले रुपेते यः पञ्चरागे प्रयतो
विभर्ति परीता यथा वार्ताक
करसम्प्राप्त यः शिखादोहि
तावमेत रंजयेदाश्रमेवापि समरा
गुण

उद्योते उग्रपशत गुरो हिमो रंज ॥
येमः समन्ततः वमेच्छिखो लो
हितो वा पञ्चरागः स उत्तमः ॥
अथकारे महाचोरे योमस्तः स
महामनिः प्रकाशयति सूर्याभः
संश्लेषः पञ्चरागकः पञ्चकोषेत्
यमस्तं विकाशयति तत्तत्तणा
त पञ्चराग वरो रोष देवानामपि
उत्तमः सर्वादिष्ट प्रशमनाः सर्व
सम्पत्तिदायकाः चतारस्त म
योहिष्ठा गुणिनश्च यथोत्तरे ॥
योमनिर्दृश्यते हरा जलदग्धि
समच्छविः वंशकान्तिः सविशेषः
सर्वसम्पत्तिदायकः पञ्चसप्त
नवविंशति रागः क्षिप्तपद
सकलः खलवसे वर्जयेदम
ति वा करजाल मुनरोत्तर महा
गुणिनस्ते नीलेरसे उपरसे ॥
नलेवाये रंजयति दिशत प्रमा ॥
ता तेते यथा पूर्वमति प्रशक्ताः
सोभाय सम्पत्ति विधान दाय
काः परिमाणे गुणफल प्रमाण
स्तदशसप्त वि गुणकान् पञ्चराग
स्ततयति यथा सर्व महागुणः ॥
कोष्ट कोलफलाकारो दारशाश
विगुणकान् पञ्चरागस्ततयति य
था पूर्वमहागुणः वदरी फलतमो
यः स्वरदिवसमायकः तथा धात्री

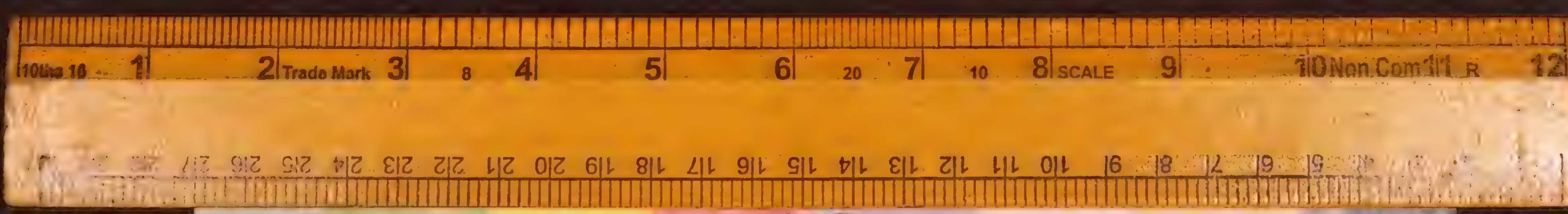
फल विशदिशति द्यष्ट मायकः न भर्तियः सर्वगुणानतीव तत्प्रभा
या ह फल तत्प्रायो वक्रिपदेक एष्यच तत्प्रभाते यावा गुरुतेन
मायकः तोदल फलमानो यश्चत भवेत् तस्यः प्राप्तापि रत्नाकरजो
स्त्रिद्विक तोलकः विस्वी फलसमा स्त्रजाति लदेरुगुरुतेन गुरोनवि
कारो वसुधैवकुतस्तोतकः अतः प हान् अग्रप्रापयति सन्देहे शितायो
रे प्रमाणान् मोनेनचनलभ्यते यदि परिचर्चयेत् नुष्टोपा न्यन्तपोभा
तभ्येत गुरोपन तदास्त्रिद्विमायपा वान् गविमाणानमुचति सत्तेयः
त केविच्चारुतरास्त्रि जातीनां प्र उद्वजातिस्तु जेयाश्चामे दिजात
तिरूपकाः विजातयः प्रयत्नेन ॥ यः स्त्रजातके सचुखिन विस्त्रि
विद्वंस्तान् पलतयेत् कलसप हापरस्यरे वज्रं वा ऊरुविन्दुम्वा
रोद्वं सिंहलतन्त्रुरुदेशा सचुक् विमुचान्यामकेनचित् नशको ॥
मालीयाः श्रीपणिकाश्च सदृशा लेखने कर्ते पञ्चरागेदनीलयोः
विजातयः पञ्चरागाणां तयोयस जात्यस्य सर्वेपि मणोर्न जातविजा
गात् कलमाभिधान माताय ॥ तयः कालि समानवर्णाः तथा
भावादपि तन्त्रुस्य कार्सातया पि नाना करणार्थ भवे भेदम ॥
सिंहल देशजाते युक्ताभिधाने कारः परमः प्रदिष्टः गुरोपप
नभसः स्वभावात् श्रीपणिवेदी ॥ त्रेन महाव वदो मणिस्तथार्या
श्रिनिगृह्णित्वादिजाति लिगाग्र विशोभे जात्यः न कौस्तभेनापि
य यवभेदः तथाच स्त्रेह प्रदेहो महाववदं विहार विजाति विभू
मउत्ता लवुते विजाति लिगे खलु यात् कदाचित् वेङ्गन पकोपि
साध्वनये यः प्र्यामिको प्रपति यथा दिजातीन् समेस तरोन ॥
पञ्चरागे यो वा तयाणां भिवच परन्मयत्वात् तथा मणीन् भू
णमध्यः ॥ स्त्रेह प्रदिष्टो नचयो रि गुरोपपञ्चान् शक्नोति विहा
विभाति योवाप्रमृष्टः प्रजहातिही वयिते विजातः ॥ अथ सूर्येवा
मि आक्रांतमूर्द्धाचतयागुलिभ्या लार्काभिमुखं कृत्वा रश्मिने धारये
यः कालिकापार्श्वगतो विभर्ति स मणिं तत्रकोति विभागेन च्छाया
प्राप्यचोत्तरे पयत्वावृत्ति वि भागेविनिर्दिष्टोत्त वज्रस्य यत्तण्डु

तु शंखयोक्तं मूल्यं सप्रमापित
गोरवस्य तत् पद्मरागस्य गणान
वित्तस्य स्थानावकाया तद्वित्तस्य
मूल्यं यन्मूल्यं पद्मरागस्य सगण
सप्रकीर्तितं तावन्मूल्यं तथाप्युदे
ऊरुविदे विधीयते सगणोऊरुवि
देच यावन्मूल्यं प्रकीर्तितं तावन्
मूल्यं चतुर्थांशं हीनेस्याद्वैसृग
निके यावन्मूल्यं समाख्यातं वै
प्रवर्णोचसूदिभिः तावन्मूल्यं
चतुर्थांशं हीयतेमृदजन्मनि य
मरागः पणयस्तु यन्नेलात्तारस
प्रभः कार्धपण सहस्राणि ॥
विशान्मूल्यं लभेतसः इन्द्रगोपः
कर्मकाशः कर्धत्रयधृतामणिः
हाविशति सहस्राणि तस्यमूल्यं
विनिहिशेत् पक्वानो नृपते य
स्त जवाकसुमसन्निभः कार्धः
पण सहस्राणि तस्यमूल्यं चतु
र्थांशं वातादिच्युतिनिभः कर्ध
यस्तुप्रतत्यते कार्धपणशता
नान्त मूल्यं सद्भिः प्रकीर्तितं यस्त
दाडिम प्रष्टाभिः कर्धार्डेन तस
स्मितः कार्धपण शतानान्तवि
शतिमूल्यमादिशेत् चत्वारो मा
षकायस्तु शकान्पलदलप्रभः स
ल्लोतस्यविधातये सूरिभिः शतपंच
के हिमावको यस्तुगणैः सर्वैरेवम

वित्तः तस्यमूल्यं विधातये दिशते
तत्तवेदितिः माषकेक मितेयस्तु
पद्मरागोयगान्वितः ॥ शतैक
समिते वाच्यं मूल्यं रत्नविचक्षणैः
अतोमून प्रमाणान्त पद्मरागा
गणोत्तराः स्वर्णदिगुण मूल्येन
मूल्यतेषां प्रकल्पयेत् ॥ कार्ध
पणः समाख्यातः पद्मराग दयसा
मितः अस्मेकसम्भ पानीय म
जिष्टोदकसन्निभाः कार्धपणः
इति विख्याताः स्फटिकप्रभवा ॥
अने तेषां दोषान् गणान् वापि प
मरागवदादिशेत् मूल्यमस्तु ॥
विशेषं धारोऽस्तु फले तथा
ब्रह्म त्रिविधे प्रष्टाया अन्तर्धये
प्रकीर्तिताः चतुर्विधैर्यतिभि
र्धार्ध्यासम्पत्तिहेतवे अतोमून ॥
था धृतः कर्धार्डोमशोक भयत
ये इति युक्तिकल्पते पद्मराग
परीक्षा ॥
पद्मरागञ्छूनः उ वल्ला सूर्यः ॥
ऊवेरः राजा इति मेदिनी ॥
पद्मरागञ्छूना स्त्री नारा लक्ष्मीः
सरस्वती इति मेदिनी ॥ ॥
पद्मवर्णके स्त्री प्रकृष्टं ३
तिजराधरः ॥ पद्मराग ॥
स्वर्णायुक्ते वि पद्मवासा ॥
स्त्री लक्ष्मीः इति हेमचन्द्रः ॥

पद्मराजं स्त्री कमलवीजं तस्यथा
यः पद्मादे १ गालोडप ३ कन्
ली ४ नेण्डा ५ क्रोवादनी ६ क्रो
वा ७ श्पामा ८ यमककुटी ९ अ
सगणाः कदले स्वाउनेपितच्छदि
दाहास शेषनाशिते पावनमेरु
विकावितेच इति राजनिर्घण्टः ॥
पद्मवीजंदिमं स्वाउ कषायैतिक
केशरु विष्टम्भिष्टुष्टेच गर्भ
संस्थापके परे कफवातकरव
ल्यं ग्राहिपितास्वादवृत्त इति
भावप्रकाशः पद्मवीजाते स्त्री
मखात्रे माखाना इति भाषा ३
तिराजनिर्घण्टः ॥ पद्मा स्त्री ल
क्ष्मीः लवेगे पद्मचारिणी इत्यम
रः पद्मगी सातमनसा फजिका
इति मेदिनी प्राहुरन्ना वल्लेवा ह
मार्हन्माता इति हेमचन्द्रः ॥ ऊ
सुम्भ उद्यं इति रत्नमाला वृह
द्रष्टा राजकन्या कल्किदेवेनवि
वादिता पद्मा हरे रागमनेश्वरा
सरस्वतीमृदुद्वयः परोपमात्रा
स्त्रोष्णपोत्रे मित्रैः समंगलैः वा
य नागवर्गीतेश्च सज्जो जन
पाणिभिः जगमानयितेक
त्किं सांष्ट्र निजनेनैः प्रभुः को
जलाशयाभासं गताविसृयशः

सुतेमणि वेदिक मासीने भुवेने
कगतिपति ददर्श पुरतोराजा नृ
पशीलशृणाकर साश्रुः सपुले
कः श्रीशे हृष्टासाफुनमः ज्ञेयत्
ज्ञानागोवर मेतमे तवागमनमी
श्रुत्वा यथा मायातपुत्रस्य यजु
नाथेन कानने इत्युक्तातेमजु
यित्वा समानीयविनाश्रये हर्म्य
प्रासादसेवाये स्थापयिता ददौ
सुतो पद्मा पद्मविशालादी प
मनेत्रायपीमिनी पद्मजादेशितः
पद्मनाभायादा यथाश्रिये क ॥
किर्लव्या श्रियोभाष्या सिंहलेसा
फसतकृतः समवास्तविशेषतः
समीक्ष्यहीपयुतमे इति कल्कि
पुराणे १० अध्यायः ॥
पद्माकरः उ जलाशयविशेषः
तत् पर्यायः तलागः १ कासारः ३
सरसी ४ सरः ५ इत्यमरः ॥
पंच सदेवागाथे महानलाशये
सुपमेयोग्यतया निष्पद्येच प
चैव सरोमात्रे इति यजुर्वेदको
ककरादयो ऽपि पद्माकरादिह
ये स पद्मागाभजलाशये का
सारवित्रये कुत्रिम पद्माकरे इति
स्वाम्यादयः पद्माकरादिहयेपम
जलाशयाभासं गताविसृयशः

त्रये सरोवर माते इत्यने पद्मा। ये निधाय चिबुके नासाय मातो।
नामाकर उत पत्तिस्थाने पद्मा। कथेदे तद्वापि विनाश कारिणिमि
करः क्वचित् पद्मस्येपि योग। ना पद्मासने प्रोचते इति गोरतसे।
तयेति सुभूतिः इति भवतः प। रिता पूजार्थं धातमय पद्माकारा
मातः ॐ वक्रमहः इत्यमरः ॥ सनच्च ॥ इति विषयक पद्मासः।
पद्मालया स्त्री लक्ष्मीः लवङ्ग। नन्त पद्मशब्दे दृष्टव्यम् ॥
इत्यमरः ॥ ॥ पद्मासनः ॐ ब्रह्मा कमलासन ॥
पद्मावती स्त्री मनसदेवी नदी। इत्यमरदर्शनात् ॥ ॥
विशेषः पद्मा इति ख्याता इति। पद्माख्या स्त्री पद्मचारिणी इति
शहरत्नावली ॥ पद्मचारिणी। राजनिर्घण्टः ॥ ॥
इति जटाधरः नयदेव पत्नी ॥ पद्मात् स्त्री पद्मवीजं इति राधा
यथा नयति पद्मावती रमणा। बली पद्मवत्यात्ते त्रि ॥
नयदेव कविभावती भणित म। पद्मिनी स्त्री पद्मपुक्तदेशः पद्मस
तिशान्ति इति गीतगोविन्दः ॥ मूरः पद्मलता इति भरतः तस्य
पद्मावती प्रियः ॐ जरात कारुण्ये। व्यायः नलिनी २ विमिनी ३ इत्य
इति शहरत्नावली ॥ नयदेवश्च ॥ मरः मृणालिनी ४ कमलिनी ५
पद्मासने स्त्री योगासनविशेषः। पुटकिनी ६ पेकजिनी ७ सरो जि।
यथा वामोत्तरदिशि निपः। नी ८ इति माधवः नालिकिनी ९
मतः संस्थाप्य वामे तथा दक्षिण। नालीकिनी ९ अरविन्दिनी १०
विपश्चिमेन विधिना धृत्वा कराभ्या। इति कौषेयः जरे ग्रंथोनिनी १२ पु।
धने श्रेष्ठे रुदये निधाय चिबु। क्वरिणी १३ जम्बालिनी १४ इति
कनासायमालोकयोदेतद्वापि वि। शहरत्नावली अग्निनी १५ तस्या
कारनाशनकरे पद्मासने प्रोचते। लक्षणां यथा मूलनालदलोक्त
अन्यदत्रापि वामोरुपरिदक्षिण। ल फलेः सप्रदितावनः पद्मिनी
दि चरणा संस्थाप्य वामे तथाप। प्रोचते प्राज्ञे विस्मयारिश्मसा
न्योरुपरितस्य कल्पम विधौ धृ। मरता तस्यागणाः पद्मिनी मधुरा
ता काराभ्या दृढं श्रद्धं कृद। तिका कषाया शिशिरापरा पित

तिमिशेष वाति धाति सत्ताप कृतशोखरो विषहरी पद्माङ्गो
दोषकृत् इति राजनिर्घण्टः जोगली इति तस्याः पौरा।
चतुर्विध स्त्री मध्ये स्त्री विशेषः ॥ शिकध्यानम् ॥
तस्यालक्षणं यथा भवति कम। पद्मे स्त्री कविकृतिः स्त्रोकः
लनेत्रा नासिका तद्वन्था श्रवि। इत्यमरः तस्यालक्षणं यद्य वत
रत्नजव युग्मा दीर्घ केशी कृशा। व्यदी तच्च हृत्ते जाति विधि विधा
गीमृजवचन सशीलान्तरणी। हृतमत्तर संस्थाते जातिर्मात्रा ॥
भाउरक्तासकलतनुसुवेषाप। कृताभवेत् इति छन्दोमञ्जरी ॥
मिनी पद्मगन्धा इति रतिमञ्ज। शाख्य इति जटाधरः ॥
री ॥ सरोवरपद्म इति विष्णुः। पद्मः ॐ मूढः इति मेदिनी ॥
मृणाल इति शहरत्नावली हस्ति। पद्मा स्त्री ततिः इति विष्णुः
नी इति धरणिः ॥ ॥ पद्म्याः इत्यमरः ॥ ॥
पद्मिनीकाजः पं सूर्यः इति। पदः ॐ इति सिद्धांतकोश्या।
॥ जटाधरः ॥ ॥ शणादिहृतिः ग्रामपदः इत्य
पद्मिनीवल्लभः ॐ सूर्यः ३। णादिकोषः भूलाकः देश
तिशहरत्नावली ॥ ॥ भेदः इति सेतिप्रसारोणा।
पद्मी १ ॐ हस्ती इत्यमरः ॥ दिहृतिः ॥ ॥
पद्मेशयः ॐ विष्णुः इति हेम। पदः ॐ भूलाकः रथः इति
चंद्रः पद्मातरः ॐ कृष्णम् ॥ सेतिप्रसारोणादिहृतिः पद्म्याः
इति राजनिर्घण्टः ॥ इत्यणारिकोषः ॥
पद्मालरात्मजः ॐ जिनचक्रव। पद्मा १ ॐ पद्म्याः इति सेतिप्र
ति विशेषः इति हेमचंद्रः सारोणादिहृतिः ॥ ॥
पद्माङ्गवः ॐ ब्रह्मा अज्ञयोनि। पद्म ३ ईडे स्तुतौ इति कवि ॥
रित्यमर दर्शनात् ॥ ॥ कल्पद्रुमः ॥ पद्मसः
पद्माङ्गवा स्त्री मनसा देवी य। ॐ फलवृत्तविशेषः कौटाल।
या कौत्सा कौत्सनसन्निभा सुव। इति भाषा तत्पर्यायः कालक
दनापद्मासना शोभना नोपेदः फलः २ इत्यमरः महासर्जः ३

फलिनः ५ फलवृत्तकः ५ मू
लः १ काण्डफलः २ मूलफलदः
८ अण्डफलदः १ फलफलः १
अस्यफलगणः मधुरते सपि
च्छित्ते शुरुतेकयतेवतवीर्य
हृदिदत्तं अमदाद विशेषनाशिते
रुचिकारिते शहिते परम उर्जः
तेव तद्दीन गुणाः ईषत कषाय
ते मधुरते वातलते शुरुते रुच
ते तत्फलविकार तद्दोषनाशि
तेव वातलनीरसेक्ये मध्यपक
तरीयने रुचिदं लवणात्मकं य
नस्यफलस्यते इतिराजनिर्घटः
यनसः काण्डकिकलः फलः
शोतिहृत् फलः यनसे शीतते
पके स्निग्ध पित्तानिलायदे तप
णदेहगमवाउ मोसलेस्यमले
भृशं वल्येभुक्रप्रदेहति रक्तपित्त
तान दयान् आमन्तदेव विष्टमि
वातलेतवरे शुरु दाहकमधुर
बल्ये कफमेदोविमर्हने पनसो
दृत बीजानि वृक्षाणि मधुरा ॥
पिच शृणि वदवर्गमि सष्ट
त्राणि सेवदेत अम्यत्र मजाप
नसजोवृष्ण वातपित्तकफा
पदः विशेषात पनसे वंशे १
स्मिभिर्भद्वक्रिभिः अनेपनसपा

काय फले कदलसम्भवे इतिभा
वप्रकाशः ॥ काण्डफले समधु
रे हृदनेस्निग्धशीतले उर्जरे वात
पित्तने श्रेष्ठमशुक्रवलप्रदं तदेव
सर्पियापुके स्निग्धरुच्येवतप्रदं
हृदिदं नच वल्ये वृक्षवयातपि
तनुत काण्डफलमपकलकषा
ये स्वात्रवातले रक्तपित्त हरेस्वात्र
तत् फलाख्यपि तदुणो इतिराज
वल्लभः ॥ यनसतालिका स्त्री
काण्डकिकले इतिशहमाता ॥
पन्याः २२ पु पालित्यान्पनेन रा
स्ता इतिभाषा तत्तथायः अय
ने २ वर्मः ३ मार्गः ४ अभा ५ पद
वी ६ रतिः ७ सरणिः ८ पद
तिः पयाः ९ वर्मनी १० एकयदी
११ इत्यमरः पयः १२ पदविः
पदवीः १५ सरणी १६ शरणिः
पदती १८ वर्तनिः १९ इतिभर
तः शरणी २० वाटः २१ ॥
धर्मवर्तने २२ मातः २३ विव
थः २४ वीवथः २५ इति शह
रत्नावली ॥ तस्यलक्षणं वि
शहनेषि विस्तीर्णं देशमा
गन्त तैकतः विशदतु ग्राम
नार्गः सीमामार्गं दण्डोव त ॥
यन्नेषि दशविस्तीर्णः ॥

श्रीमान्वाजपथः कृतः नृवा स तथा कर्मा गोलोके क्रीडते
नि रथनागाना मसम्बाधः सुमे चिरे इति श्रुतिश्चातते दयशीर्षये
चरः ५ नृषि चैवचत्वारि शाखा चरात्रे ॥ अस्यचाररा वृषवाये य
शब्दातनिर्मिताः विकरा शेष या वेदा विभिन्नाः स्येतयो विभि
रण्यात दिकरापुपरत्तका नड ना नासो मुनिधस्यमतेनभिन्ने ॥
लापथ अतष्पाद सि पादस्य शृते धर्मस्यतत्ते निहिते एहायो महा
मरे हृतीपादस्त्रहपादः प्राग्देशः जनो येनगतः स पन्याः इतिधर्म
पादकः स्यतः अचकरः परीवारः वकप्रमेयुधिष्टिरोत्तरे ॥ नरक
पादमात्रः समततः इति देवीपुरा विशेषः यजाराव्यते इतिमनो
णे गोपुरद्वार लक्षणध्यायः ॥ अध्यायः ॥ पत्रे वि द्युते गति
चतष्पथ लक्षणदि यथा एक ते इत्यमरः पत्रः पु अथोगमने
लिंगेभ्रमशाने वा मृत्पागारे चतः इतिसिद्धोतकोशयागुणाद्वृत्तिः
षथे तत्रस्यः साधयेद्योगी विद्या पत्रगः पुं सर्पः इत्यमरः जेषधी
विभुवनेसरीम चतष्पथमृतत्वा भेदः पत्रकाष्ठे इतिमेदिनी ॥
के विकोणो यत्रवर्तते इतिनील पत्रगकेशरः पु नागकैशीरपु
तन्त्रम ॥ पत्रगमन गुणाः अ षे इतिराजनिर्घटः ॥ ॥
धामेदः कफस्थोत्प सौकुमार्य पत्रगशनः पु गरुडः इत्यमरः ॥
विनाशनः यतचे क्रमणेनासि पत्रगी स्त्री पत्रगपत्नी मनसोदरी
देह पीडाकरं भवेत् तदापुर्वेत्तमे यथा पञ्चम्या मसिते पते स ॥
धामि प्रदमिन्द्रियशोधने ॥ निष्टतिपत्रगी इति तिथितत्ते
इति राजवल्लभः ॥ बालणा स्र्पणीक्षयः इतिराजनिर्घट ॥
दिभ्यः पथावकाशो देयो य एतः पत्रहा स्त्री चर्मपादका
या पन्या देयो बालणाय स्त्रिये इतिदेमचन्द्रः ॥ ॥
राक्षसचत्तये वृहाय भारघु पत्राग्नी स्त्री चर्मपादका ॥
काय रोगिणे पूर्वलाय च इ इतित्रिकोउशेषः ॥
ति कौर्मिउपरिभागे ॥ ॥ पयिः पुम चन्द्रः पानकर्त
अध्यायः ॥ गोपमृदा रि वि इतिसंक्षिप्त सारव्याक
॥ नफले यथा गोमार्ग ॥ राम ॥ ॥

पयोः ॐ सूर्यः चन्द्रः इत्यादि
कोषः ॥ ॥
पयः ॐ पालकः यात्राम् स्त्री
इत्यादिकोषः पमरा स्त्री ग॥
न्यद्रव्यविशेषः सुलुकी इति
ख्याता अस्यानुलेपनगणाः ॥
परमानन्दी रत्नो ज्वर नाशित्वं
इति राजवल्लभः ॥
पम्मा स्त्री मेरुदेशस्थ नदीविशेषः
यः इत्यादिकोषः ॥
पयः ३ गतो इति कुविकल्पकः
पयः ४ स्त्री जले उपो इति मेदिनी
नी पयः कन्दा स्त्री तीरविहारी
इति राजनिर्घण्टः ॥
पयः फेनी स्त्री उपो फेनी तपः
इति राजनिर्घण्टः ॥
पयः अयः ॐ जलसमूहः ततः पः
ध्यायः स्त्रः २ वेनिः २ इति जहा
धरः अयसो वि पयोविकारः ।
वृत्त दयादि अयमरः पयोदिते
इति मेदिनी ॥ ॥
पयस्यः ॐ विजालः इति शाह
चन्द्रिका ॥ ॥
प्रपस्या स्त्री इति पिका तीरः
काकोली ॥ स्वर्णतीरी ॥
इति मेदिनी अर्कपुष्पिका इति
तिरन्तमाला ऊदुवि ॥ ॥
नीतपः इति राजनिर्घण्टः ॥
आमिता इति हेमचन्द्रः ॥ ॥
पयः स्वलः ॐ व्यागः इति राज
निर्घण्टः ॥ ॥
पयस्विनी स्त्री नदी येषुः रात्रिः
इति मेदिनी काकोली तीरका ॥
कोली उपो फेनी तीरविहारी ॥
व्यागी इति राजनिर्घण्टः ॥
जीवन्ती इति भावप्रकाशः ॥
पयो गडः ॐ वनोपलः डीपः ॥
इति शाहमाला ॥ ॥
पयोवनः ॐ वनोपलः इति शाह
वली पयोजन्मा १ ॐ मेवः इति शा
हमाला पयोधरः ॐ स्त्री स्तनः मेवः
इति मरः कोषकारः नाविकेले ॥
कशोके इति मेदिनी ॥ ॥
पयोधाः ॐ समुद्रः जलाधारः ॥
इत्यादिकोषः ॥ पयोधिः ॥
ॐ समुद्रः इति राजनिर्घण्टः
पयोधिके स्त्री समुद्रफेनः ॥
इति राजनिर्घण्टः ॥ ॥
पयोधिः ॐ समुद्रः यथा न
गणिते यदि जन्मपयो निधो ॥
हरशिवः ॥ ॥
स्थिति भूषि विमृता इति ॥
नेषथ चतुर्थस्त्रीः ॥
पयोः ॐ खदिरः इति शाहचं
द्रिका ॥

पयोतता स्त्री तीरविहारी ३
तिराननिर्घण्टः ॥ ॥
पयोव्रतः ॐ पयो मात्र पानत्रः
पयव्रतविशेषः यथा उपोपति
धिं समासाय पुग मन्त्रतदिके
पयोव्रत क्षिरात्रेणा देकरात्रमथा
पिवा इति मातृ २५२ अथा
यः ॥ द्वादशाह साध्य विमृष्ट
तविशेषः यथा कश्यप उवाच
एतन्मे भगवामृष्टः प्रजाकामस्य
पयजः ॥ यदाहने प्रवृत्त्यामि
व्रतके प्रावभोषाणा फाल्गुना ॥
स्या मन्त्रे पले द्वादशाह पयोव्रतः
अर्चयेत्तद्विन्तात् भक्त्या परम
यान्तिनः सिनीवात्यामृतातिष
स्त्रायान् क्रोडविहीनाया यदि
लभेत तदैवेति स्तौते स्तनमनु मदीर
येत तदैवेति वगहेण रसाणः
स्यान मिच्छता उद्धतासि नम
स्तभ्यं पाम्मानं मे शणाशय नि
निर्वर्तितात्मनि यमो देवमर्चत
समाहितः अर्चयेत्तद्विन्तात् ॥
सूर्यं जले वक्त्रे ग्राहयि न
मस्तभ्यं भगवते प्रकृषाय मही
यसे सर्व भूतनिवासाय वा
सुदेवाय सातिरो ॥ नमो ॥
३ व्याकृत्य ॥
सूक्त्याय प्रधान प्रकृषाय च वा
वर्षिशङ्खगङ्गाय गणसेख्यानदे
तवे नमो द्वि श्रीस्त्रिपदे वतः
शृणुय ततवे समस्तसाय यज्ञा
य त्रयीविद्यात्मने नमः ॥ नमः
शिवाय रुद्राय नमः शक्तिधरा
य च सर्वविद्याधिपतये भूताना
पतये नमः नमो हिरण्यगर्भाय
प्राणायजगदात्मने योगेश्वर्य
शरीराय नमस्ते योगहेतवे नम
स्तथादिदेवाय सातिभूतायतेन
मः नाययणाय कषये नराय ह
रये नमः नमो मरुक्त श्यामव
पुसे अधिगतप्रिये केशवाय न
मस्तभ्यं नमस्ते पीतवाससे त्वे
सर्ववरदः ॐ सो वरेण्यवरदधिभ
अतस्ते अयसे धीराः पादरेणु
पासेत अन्ववर्तते ये देवा श्रीशु
तत् पादपद्मयोः स्फुरयन्त इ
वामोर्ध्वं भगवान्मे प्रसीदत एते
मन्त्रे ईशो केश मावाहन पर
स्फुते अर्चयेच्छुद्धया युक्तः पा
द्योपस्पर्शनादिभिः अस्त्रिताग
न्यमाल्याद्यैः पयसा स्त्र पये ॥
दिभुम् वस्त्राय वीताभरण पाद्यो
पस्पर्शस्तुतः गन्धपादिभिः
आर्चयेत्तद्विन्तात् रविद्यया स्तुत
यस्मिन्नेवेद्ये शास्त्रे विभवे

सति सपिः सगुं दत्ता नृकया
नृकविषया निवेदिने नृकता
य दद्याद्वेनीतवास्तुये दत्ताच
मनवर्द्धिता तास्तुलेविवेदेयेत
नयेदहोतशाने स्तवीतस्ततिभिः
प्रभं कृताप्रर तिगं भूमो प्राणा
मेहण्डवन्मदा कृता शिरसि त
क्षेपं देवमुद्रासयेततः स्वरात्र
भोजयेद्विज्ञान प्रायसेन यथाचिते
भुजीते तेरुज्ञातः शेषे सेष्टः सा
भाजितः ब्रह्मचार्यस्ततश्चांष्टा
भूते प्रथमेऽहनि स्नानः पुर्विष्ये
क्तेन विधिना समुदाहितः यय
सा स्नायपित्वा चैवावद्वतसमापने
पयोभक्षेया व्रतमिदं चरेद्विस्वर्च
नादतः पूर्ववत्तुक्रयादीनि ब्राह्म
णाश्चापिभोजयेत यवन्तदहः
ऊर्ध्वाद्वादशाहं पयोव्रतं हरेरात्र
धनं होम मर्हणं दिनतर्पणं प्रतिप
दिनमारभ्य यावत्तुक्रयादयो
ब्रह्मचर्यं मयः स्वप्ने स्नाने विस
वनश्चरेत् वर्जयेदसरात्पापं ॥
भोगाउच्चा वचा स्तथा ग्रहिसः
सर्वभूतानां वासदेव परायणः
त्रयोदश्या मसो विमोः स्वपने
येचकै विमोः कारयेच्चासुद
ष्टेन विधिनाविधिकोविदेः २

जांच महंती ऊर्ध्वादिनशाव्य
विवर्जितः चरुं निवृण्य पयसि
शिपिविद्यायविस्ववे सुक्तेन ते
नपुरुषे यजेतसुसमाहितः नै
वेद्यसातिगुणवद्वायात पुरुष
तष्टिदे आचार्यज्ञानसंयत्नं वसु
भरणयुग्मभिः तोषयेद्विजिज्ञेव
तद्विध्यापथनेदरेः भोजयेतानुश
णावता सद्वेन पुर्विस्मिने ॥ अ
नाम्नश्चास्त्राणां नृकता येच तत्रस
मागताः दक्षिणां शुभे दद्याद्वति
गम्यश्च यथाहितः अत्रायेनः मया
कोम्य प्रीयेत्तुपुपागतान् भुक्तव
त सुस्तसर्वेषु दीनान्कृपणेषुच वि
स्मोस्ततः प्रीणानं विद्वान् भुजीत महं
भुभिः नृत्पवादिवर्गातैश्च स्तति
भिः स्वस्तिवाचणोः कारयेत्ततः का
द्याभिश्च पूजाभगवतोऽन्वहं पतेत
पयोव्रतेनाम पुरुषाराधनेपरम् ॥
पितामहेनाभिहितं मयाते समुदा
रुते त्वेवानेनमहाभागे सम्यक्
चीर्त्तनकेशवं आत्मना मुदभावे
न नियतात्मा भजायये अयं वै सर्व
यज्ञाद्यः सर्वव्रत मितिस्मृतं नपः
सार मिदं ब्रूते दानं चैव तर्पणं
तयव नियमाः साक्षा तयव च
यमोतमाः तपोदानव्रते यज्ञो

येन तस्य संपोतनः तस्मादेतन्न
तेभदे प्रयतामुद्रयाचर भगवान्
परितृष्टस्ते वरानामुविधास्यति
इति श्रीभागवते ८ स्कन्धे १५
अध्यायः पयोस्तिनात्ता स्त्री सर
स्वती नदी इति राजनिर्वाहः ॥
पयोस्ती स्त्री नदीविशेषः सावि
त्पावल दक्षिणो प्रसिद्धा अस्या
जलशृणाः पयोस्ती सतिनेरुवे
यवित्रे पायनाशनं सर्वामयत
रे सौख्यं वलकानि प्रदेतुवु इ
ति राजनिर्वाहः ॥ ॥
परं स्त्री केवलं इति मेदिनी ॥
मोक्षः यथा केवलसममतेपरम्
इति मुक्तिपर्याये रत्नावली ॥
परं च नियोगः हेयः इति मे
दिनी ॥ ॥ ॥
परः पुं शत्रुः इत्यमरः ब्रह्मण
आयुः यथा कालसंख्यासमाप्ते
न पूर्वार्धे दयकरितो सयवः
स्यात् परः काल सतत्तेपरिपूर्य
ते निजैः तस्यमानेन चापुर्वर्ध
शतेस्मृतं तत्परात्वे तदहं च
यशद्वै मभिधीयते अपिच श्री
णि कल्प शतानि सुस्तथा य
ष्टि दिनोत्तमाः ॥ ब्रह्मणः ॥
॥ ॥ कथिते ॥ ॥

वर्षपरात्वेन चतुर्त पदे इति ॥
कौर्मि ५ अध्यायः ॥
परः त्रि श्रेष्टः अरिः हरेः अत्यः
उत्तरः इति मेदिनी ॥ व्यायमते
इत्यण्णकर्म वृत्ति सत्ता इयेया
यकजातिः यथा सामासे दिवि
यंशोक्तं परस्मापरमेवम् इत्यादित्रि
कवृत्तिस्तु सतापरतयोच्यते परभिः
त्रा तया जातिः सेवापरतयोच्यते ॥
इत्यज्ञादिकजातिस्तु परापर तयो
च्यते व्यापकत्वात् परापि स्यात् ॥
व्यापता दपरपिव इति भाषा परि
च्छेदः ॥ पराभादि भक्षणदेः श्री
नाशकत्वे यथा परात्रेच परस्त्वच य
शया परस्मिन्ः परवेष्टमनि वा
सश्च शक्रादपि हरेच्छिद्ये इति ग
हउमुखाणो ॥ श्रेष्ठवाचकपर शह
प्रयोगा यथा अत्रातः शतशृणा
ऽभीष्ट देवः परः स्मृतः पुरुस्तस्मा
च्छतशृणा विद्यामन्त्रप्रदायकः अ
ज्ञान निमिराच्छत्रे ज्ञानदीपेन चत
था यः सर्वार्थ दर्शयति तत् परः
कोपि वाच्यवः पुरुदत्तेन मन्त्रेण
नपसेष्टु सरेलभेत सर्वज्ञत्वे स
र्वसिद्धिं तत् परः कोपि वाच्यवः
पित्ररं मातरं भार्यां पुरुषत्वीम्
॥ ॥ पुरुषश्च यो न पुष्टाति

कायव्यात् समहायातकी शि।
व नास्ति वेदात् परे शास्त्रे नहि
कृष्णात् परः सरः नास्ति गंगा
समे तीर्थं न पुष्पं तलसी प।
रे तमा वती भूपरान पुत्राना ॥
कि परः श्रियः नचेदेवात् परः
शाकोव्रतेनेका दप्रीविना शाल
ग्रामात् परो यन्त्रो नचेदेभारतात्
परः परः पुन्यस्थलानाच शरणं दे
वनेयथा मोक्षदानं यथाकाशी
वैसवाना यथा शिवः नपार्वती
परा साधुः नगोप्रातः परोवशी
नच विद्यासमो बन्ध नास्ति क।
स्मिदुरो परः इति ब्रह्मवेवर्त पुरा
णे गणपतिखण्डे ५५ ॥ ॥
॥ अथायः ॥ ॥ ५५
परः शान्ते त्रि शमात् परम् शान्ता
धिकसेव्या इत्यमरः ॥ ॥
परः सहसे त्रि सहस्रात् परं सह।
साधिकसेव्या इत्यमरटीकाया
परः सुः ॥ व्य सुः पराहः परः।
सु इति भाषा इत्यमरः ॥
स्यादिनात् परमदः परः सुः प
रः सहस्रवत् पारस्करदितात्
सह परः सु इति मधुः सह नेच्छ
न्यये परम् इत्याहुः अति क्रा।
॥ नो पूर्वतरे दिने परे स्या ॥

ज्ञात इति प्रयोगे गौणः तत्र प
रन्ततः सञ्चेति कर्म धारयः
इति भरतः ॥ ॥
पर कीये त्रि परसम्बन्धि परश
हृष्यदेः पूर्वगा अकापरकः न
स्वदमित्यर्थे इय प्रत्यय निष्पत्ते
परकीया स्त्री नायिकाभेदः अ
स्याल्लताया यथा अग्रकट पर
रुवाउरागा साच द्विविधा परो
का १ कल्पकाच २ कल्याणः
पित्राद्यधीनतया परकीयत्वे अ
स्या गुणैव सकला चेष्टा ॥ परो
का यथा अये रेवा कुंजः कुसुम
शरसेवासमुचितः समीरोऽये।
वेलादर विदलदेला परिमलः
इयं ग्राह्य यन्मानवजलद विद्या
सचतुरा परा धीनेचेतः सखि।
किमपि कर्तुं मग्यते ॥ समा।
विदग्धा ललिताकुलरा यउशा।
याना वदिता प्रभृतीना परकी।
यायामेवातर्भावः उमा त्रिवि
धा हृतसरतगोपना १ वर्तमान
सुप्रमाणसुरत गोपना २ वर्तमान
सुरत गोपनाच ३ त्रिविधा यथा
अश्रुः कृपया विडिपत सुरुदो।
निन्दन्तवा यातर लस्मिन् कितन
मन्दिरे सखि पुनः स्थापो विधेयो।
मया आरेवा सकमणाय कोणा

ईकुरादत् फालमा तन्वती मार्जा
रीनखैः खैरेः कृतवती काका न
मेडईशा ॥ विदग्धा द्विविधा
विदग्धा १ क्रियाविदग्धा चेति २
प्रथमा यथा निविड तम तमाल
मलि वली विचकिल राजि विरा
नितोपकदे पथिक सञ्चित।
स्तवायतीत्रे सवितरि तत्रसरित
दे निवासः द्वितीया यथा दासाय
भरणनाद्येवदरी मयनेतुमादि
शान्ति हेमते हरिनालीवयति कुरा
रेविनित्तिपति ललिता यथा यद्वृत्ते न
द्वृत्ते यद्वृत्तदपि वा भूयात् यद्वृत्ते न
तद्वृत्तवा विफलस्तवगोपनायासः।
कुलरा यथा पते सारिकलान कि
न्ति पुरुषान् वधेनिनाभाथराः पो
लाः शाहृत मुहमतिन सत्तन्त्रे पु
नरीयकान त्रैलोके तरवः फलानि
सुवनेनेवारतनेननान् यातः कान
२ मालपानि कुलरा हेतो स्तयाकिं
कृतं अपिच दृष्टी तावतिकोणावि
पुलनद नदी शामरुदं तदंहे तस्या
मेवास्ति श्रेलो विपिन मपि त।
था हेतु कासार रूपाः लोका।
ना मर्दनारी शिषु रपि तरसः ॥
कोपि रोगी विवेकी मिथ्या वा।
॥ दो ममाये सु ॥

खर सुखरेवः पुञ्चली पुञ्चलीति
अनुशयाना विविधा वर्तमानस्या
न विचद्वेनेन भावि स्थानाभाव
शोकया स्नानपिहित साकेतस्थले
भर्तृगमनानुमानेन प्रत्येक मुद्राह
रणानि सञ्चपागतवतिचेत्रे निप
तति पत्रे लवेग रुतिकायाः सह
शः कपोलपाली शिवशिवता।
ली दलधृति लेभे ॥ निद्राल के।
कि मिथुनानि कपोत पोतया भूतवृत्त
नमरीरुह पलवानि तत्रापि तन्निव
नानि कियति सतिविद्यलनधियन।
मस्यदृष्टे प्रयाहिः कर्णकल्पितरसान
मेजरी पितरी कृतकपोल माउलः
निष्पन्नयन दारिधारया शयया म
पुष्टि निवीत्यते ॥ मुदिता यथा
गोष्ठेषु तिष्ठति पतिवंधिना मनान्ता
नेत्रदयस्य नचपाटवमलियात ॥
निगद्यसुतनुः ऊचैके भसीपिरोमा।
व कंचुकमुद्वित मातृजानि ॥ कम
का यथा किंचित कुंचितहारयष्टिस
रल अवलि मोचिस्मितम् शोभ ॥
भ्रातृ विलोचनयति भुजा पर्युन
कर्णात् पलम् अश्रुया स्फुरदंश
लीयकरुचाकर्णस्य कण्ठयनम्
ऊर्वाणान्दप कम्पका सुकेतिने
सव्याज मालोकते इतिरस ॥

परत्वं स्त्री परता परस्वभावः ॥
 पायमने तद्विविधं देशिकम् ।
 अत्रैव तत्सूर्य्य संयोग ज्ञानजन्यः ।
 गुणः कालिके २ तच्च वक्रभरः ॥
 ज्ञानात्तत्र तत् ज्ञान नन्य गुणः प
 तद्वयं मूर्त पदार्थ गुणः देशिकः ।
 परत्वात्मसमवायिकारणे दिक् ॥
 गीर संयोगः कालिक परत्वा
 समवायिकारणे काल पिण्ड संयो
 गः ते अयेना बुद्धि नन्य तत्राशना
 शेषव यथा परत्वंचा परत्वंच विवि
 धं परिकीर्तितम् देशिके कालिके
 चापि मूर्तपद तद्देशिके परत्वं ॥
 सूर्य्यसंयोग भूयस्त्व ज्ञानतो भवे
 त् अपरत्वं तदस्यत्वं बुद्धितः सा ।
 द्वितीरिते तयोस्म मवायीत दि
 क् संयोग स्तदाश्रये दिवाकर परि
 ध्वन्द्वं घृवात् पनत्वबुद्धितः पर
 त् मपरत्वं तदनन्तबुद्धितः
 प्रवृत्त समवायीत संयोगः का
 पिण्डयोः अयेना बुद्धिनाशान्न ॥
 नाश स्तस्मै निश्चितः इति भाषा
 परिच्छेदः परदारः ३ परभा
 र्या तद्गमने दोषो यथा परदा
 २ रताश्रय परद्वयहश्रये ॥
 अथोयो नरकेयान्ति पीड्यन्ते ।
 यमकिङ्करैः ॥ इतिकर्म

किमु वक्तव्यं निष्फलं निरये स्थि
 तिः सत्यसत्यं पुनः सत्यं सत्यमेव ।
 ब्रवीमि ते परयो नौ पतनविन्दुः
 कोटिभृजा विनश्यति इति पाप्मो
 नः खलौ ५५ अध्यायः ॥ ॥
 अपि च त्पाप्मे धर्मान्विते निर्वृत्तं यः
 बदोपमेवने नयति परदारो हि नर
 कानेकविंशति सर्वेषा मेव वर्णानां ।
 मेधधर्मे प्रवोऽन्यक् एवं प्रसस्तः ।
 पते देवर्षि रस्मिन्नो न्यायः प्राह धर्म
 व्यवस्थाने त्वर्गैश्चाया रुणायहि तस्मा
 त्सहस्रौ वर्जयेत् परदारान् विवर्तणः
 नयति निहति मत्ते परदारा यशमेव
 इति वामने ५६ अध्यायः ॥ ॥
 परदः खे क्ली अन्यजनपीडा यथा
 त्यक्तात्मशुद्धिभोगेहो सर्व सत्यं ।
 खेक्षिताः भवन्ति परदः खेन साधुः
 वे निसङ्गिताः परदः खे तुरानि
 ते स्वसत्त्वानि महान्नापि नयेत् ।
 ने महात्मानः सर्वभूत हिते ॥
 ताः इत्यग्निप्रशाम् ॥ ॥
 परदेष्टी न त्रि विह्वलकः परदेः
 ष्टा इति शङ्खमाता ॥ ॥
 परध्यानं क्ली ध्यानविशेषः ॥
 यथा व्येष्टे मनो निश्चलतो या ॥
 तिथ्ये विविन्नयन् ॥ ॥

निश्चयः गतिं गच्छन्ति सन्तुष्टा
स्वप्ना स्नामाहुः परमागतिं इति ।
महाभारते मोक्षधर्मः ॥
परमगवः ॐ स्त्री श्रेष्ठगोः परमा
आसौ गोश्रेष्ठोति कर्मधारय ॥
समासे दोषदेवः ॥ ॥
परमपदः ॐ स्त्री श्रेष्ठस्थाने परदे
वता चरणः यथा स्वप्ने गच्छी
र्त्ता कसमथनयो मन्दिर महे ७
रो ध्यायन् ध्यायन् यदि नपति ।
भक्तस्तव मन्त्रं स गन्धर्व श्रेणीया
ति रपि कवित्वा मृतनदी नदीनः
पर्यान्ते परमपद लीनः प्रभवति
इति कर्षण व्यस्तोत्रम् ॥ ॥
परमब्रह्म स्त्री परमेश्वरः नाग
यणः यथा सत्यतया उवाच य
दे तत् परमं ब्रह्म तया प्रोक्तं स
हामुने ॥ तस्य रूपं न जान
न्ति योगिनो ऽपि महात्मनः ।
अनाम गोत्ररहित ममूर्तम् ।
ति वर्जितम् कथं तज्ज्ञाय
ते ब्रह्म संज्ञा नाम विवर्जितम्
तज्ज्ञा संज्ञा कथय येन जा ॥
नाम्य हम् श्रो उवाच उवाच
पदे तत् परमं ब्रह्म वेदवा
देषु पत्यते स ॥ ॥

देवः पण्डरीकालः स्वयं नाराय ॥
गाः परः स्वयं विविधे रिष्टे र्शनेदे
नैश्च सत्तम प्रपते परमोदेवः सा
ये नारायणो हविः इति वराहपुराणे
परमर्षिः ॐ तेलादि ऋषिविशेषः
इति त्रिकोशेषः अस्मद्युत् पति
यथा ऋषिर्दिता गतोपात्रविद्या
सत्तपः श्रुतेः एष सत्रिचयो य
स्मात् ब्राह्मणश्च तत्तत्तुषिः वि
हृति समकालेन उवाच्यक्तिर
वि स्वयम् ऋषते परमं यस्मात्
परमर्षि सत्तः सत्तः गत्यारुषः
ते र्थातो नीमानि हृत्कारणे यस्मा
देव स्वयं भूत सस्माच्च ऋषितामा
ता इति मातेय १२ अध्यायः
परमस्वधर्मा न वि परम मो
धर्मायस्य इति कर्मधारय ७
वपर वक्रव्रीहौ ॥ सिद्धा ॥
नकोशुदी ॥ ॥ ॥
परमहंसः ॐ संन्यासिविशेषः
अस्य लक्षणं यथा ज्ञानरूप वेरो
निर्वन्दो निराग्रह सत्त ब्रह्म ॥
मार्गे सम्यक् सम्पन्नः शुद्धमा
नसः प्राणसे धारणां धी यथा
क्त काले भैतमाचरन् लाभो
लाभो समो कृता मृत्यागार दे
वगृह त्पणकृत वल्लीक ॥

वृत्तमूल ऊलालशा लापिहोत्र
नदी उतिन गिरिकुहर कन्दर को
र निकर स्थण्डिलेष्टनिकेत वासी
निष्ठापनो निर्ममः शुक्लध्यान पा
यणः अध्यात्मानिष्टः शुभाशुभक
र्मनिर्मलनाय सेव्यासेन देह त्या
गे करोति यः सयव परमहंसो ना
मेति जीवनमुक्तिविवेकः ॥
परमाणः ॐ पृथिव्यादि भूतव
नष्टयानो द्यापकाना मवयवः सव
नित्यः निरवयवः ततः सूक्ष्ममपि
नास्ति यथा नित्या नित्या चसा हे
था नित्या स्या दण्डल जणा अ
नित्यात् तदस्या स्यात् सेवावयव
योगिनी परिमाणस्य नायक त
त् परिमाणान्न न कस्यापि कार
ण यथा पारिना उत्प भिन्नानो
कारणत्वं मुदापते तत्तादिपरमा
ण रूपस्य नित्यत्वं पार्थिव परमा
ण रूपस्यानित्यत्वं यथा जला
दि परमाणो तन्नित्य मन्पत् म
हेतुकम् इति भाषा परिच्छेदः
तैरेव परमाणभि रागु पादाने
क्षणाक प्रसरेणवादि क्रमेण ॥
स्थूल तिति जल तेजो मरुतः ।
सूक्ष्मति परमेश्वरः यथा आ
यो तने परमाण कर्म तयाच
सर्गाय कालीनम् ॥

द्यापकारभक्त परमाण कर्म यत्
नृत्यं प्रयत्नवदात्त संयोग नृत्ये वा ॥
कर्मत्वादसदादि शरीर कर्मचरिति
ऊसमोजतिः प्रत्ययेऽतिस्थूलस्थूल
नाशान्तरे परमाण क्रिया विभाग
सर्व संयोगानाशादि क्रमेण द्यापक
नाशान्तिष्ठति परमाणव पवेति ॥
यथा दोधयमाना स्तिष्ठति प्रत्यये
परमाणवः इति प्राचीनकारिका ॥
तस्य महत्ताभावादनी द्वि पत्ते य
था महत्त्वं षड्विधेहेतु रिति भाषा
परिच्छेदः ॐ कालविशेषः यथा
सकालः परमाणवेवो भुंक्ते परमा
णतो सन्नोविशेष भुग्यस्त कालः
स परमो महान् ५ अणवर्द्धो परमा
णस्या प्रसरेण स्वयः सत्तः जाला
केशस्यवगतः त्वमेवानुपतत्रगात्
६ इति श्रीभागवते ३ स्कन्धे ॥
अध्यायः अस्मार्थः पतदेव प्रये
वयति सदेत्यादिना सतः प्रयेच ।
स परमाणतो परमान्तवस्था ।
योभुंक्ते सकालः परमाणः त
स्तेवा विशेषम् साकल्य योभुङ्
क्तेस परममहान् अयमर्थः प्रदे
हं तान चक्रस्य इत्यादिना यत्
सूर्य पृथ्वा तने वत्याति तत्र स
या यावता परमाण देश म
ति क्रामति तावान् कालः ॥

परमाणाः यावताच हादश राश्या
त्मके सर्वे भवनकोष मतिक्राम।
तिस परममहान सेवत सरात्मकः
तसेवाहस्या पुग मन्त्ररादि क्रमेण
हियराहान्तम मिति तथाच पंच
मे सूर्य गतेष्व कालादि विभागे
वत्यति ५ इदानीं द्युकादि ल।
तण हर्षके मध्यम काला वस्या।
कथं यति होपरमाणु आणः ॥
स्यात् नयो ऽणव स्वसरेणः स।
त प्रत्यक्ष इत्याह तात्कालेति गवा
त्त प्रविष्टेष्वर्क रश्मिष्ववगतः को।
सो योतिलचुलेन त्वमेवानुपतन्य
गात् गतः नगामिति पाठे त्वमेवाउ
पतन्यवगतः नतगां दृष्टी ६ इति
श्रीधरस्वामी ॥ ॥
परमाण्वेगकः ७ विष्णुः इति।
शहमाता ॥ ॥
परमात्मा ७ परंजलनन पर्या।
सः आपोनेति २ विद्यात्मा ३
यथा परमात्मा परंजल निर्गणः
प्रकृतेपरः कारणे कारणानां ॥
श्रीकृष्णभगवान्त्वये इति ब्रह्म
देवर्त प्रकृतिवर्गे २३ ॥ ॥
अध्यायः ॥ परमाद्वैतः पुन
विष्णुः यथा नमस्ते ज्ञान सदा।
व नमस्ते ज्ञानदा एक नम।
से परमा द्वैत नमस्ते पुरु ॥

योतम इति गरुडपुराणे ॥
परमात्रे स्त्री देवपित्रत्रात पर।
मपुत्र कृष्णमत्र परमाना मुत्कृष्ट
नो देवादेवामत्र मितिवा इतिभर।
तः तत्पर्यायः पायसः २ ३।
त्यमरः लीरिका ३ तस्यपाक प्र।
कारो यथा शुद्धेई एके इमे तद्व।
ताको स्नातृत्वात् दिपेत् ते सिद्धाः
लीरिका ख्याता सासितान्य पुनो
ममा अथ गणाः लीरिका इति
रा वत्या पातपष्टि प्रदायक वि।
दमिनी हरेत् पित रक्तपिनाग्निमा
रुतान् इतिभावप्रकाशः ॥
परमायुः ९ स्त्री जीवितकालः ॥
यथा शान्तवर्षाणि विंशत्यानिशा
भिः पंचभिः सह परमायुर्विशेषो
क्तं नगराकाराणि निह अहाहा
विंशदस्थानो शून्यहादशवत्सराः
पंचविंशतिवर्षाणि त्वर्यकर।
भस्यच तत्तंविंशति रहानो दृष।
समहिषस्यच (मृग शृकर वस्त्रा
दि मरिषस्य च मृग शृकर वस्त्रा।
दिपशूनां षडृदशान्विताः इति ॥
शहमाता १० ॥ ॥
अथापुननयनम् ॥ अज्ञाना।
रा पुषः सर्व विफलं कीर्तितं च
यत् तस्मादा नयनं तस्य स्फुरा।
द्य मभिधी यते नीचान्नरस्यावे।

दस्य भागस्तेन गतोभवेत् चेष्टा।
केन्द्रस्तुवेत् षड्भादधिकं चक्रशे।
यिते नामथा तस्यभागादि चेष्टागण
कउच्यते गणश्चेत् षष्टि ६ तौमने।
तदा द्यामे सखानले २ पदे तंगु
गणश्चेष्टा गुणायत्स्यात् तयोविधात्।
मृलेकलादिकंतस्या दृगाकस्फुर
उच्यते अथाप्रय गणवत्से तेषा।
दिसमवर्गने वर्गेतेन दिके स्वते
ग्राह्यसिंशत् २ कलागणः अथि
मित्र पृहेतत् २५ मित्रे विंशताना
तयः २५ ४० समेपेचदश आताः
शत्रोस्त्रेपेचकोरणाः ८२ पंचा
त्ययो ५ तदैकंयत्त तैत्रोत्पगण
पुक्पुनः स्वतेवर्गात्तमेस्त्रोत्प
त्रोत्पेसादयगणः अथीष्टेय।
गोशानस्त्रोत्पेनो मित्रवेष्टमनि॥
समेष्टातो रिपोत्पेनो पगोशक्त
तिशत्रुते पदेस्त्रोत्पे अयगण।
विशेषोपः सउच्यते स्वत्रोत्पेकः
स्त्रोत्पेकोवा वर्गात्तम गतोपि।
वा यदिस्त्रोत्पेमि त्रैतं तदा।
तत्रा अयेगणो गजनेत्रे सउत्पे।
ली २८ ३४ कलाये मित्रयेद
यः पदे मित्रपृहे तद्वद्वप सि
शदिमिअयेत् १६ २ शत्रुते
त्रैतपुत्तिमो कनेत्रविकलांमनेत्
६ २१ अथिशत्रु श्रेवाणा स्त्रीपीय
४२ सिंहाधिकंयनेत् अययस्यग।
गणास्य वधः स्फुरगणास्ययः तन्म
ले कर्मयोग्यः स्नादुगा आश्रित्योस्त्र
तः खेदानोच तनोभीणाः ख्यापि ४।
शिष्टाः कलीकृताः पुनः अयस्यः ६।
मस्ताः क्रमात् स्यादपुषः पलेनम
नयंयदे गोनेमनेवक्राडितोयदि
नतकलास्या तदाहो नार्थवद्वा।
धिकेविधिः त्ववधत्वा १०० त्व।
त्वाकेन १०० गणितेपलमापुषः
क्रमतः पापेसाप्याना हागमशा
धनेभवेत् त्ववधत्वा नार्थवद्वा।
हारदलेक्रमात् आयुःपलने अय
ये एस्यामा शोधनेतथा आयुःप
ले शोधनान मेवेचक्राडितोयने
वक्राडितोयनेलेक शत्रोत्पेद्विग्रे
सति एकस्याधिकवीर्षस्य हानिष
त्यः प्रभासते आयुः पलेहनेस्त्री
ये गुणोद्योगेः कलादिभिः पृष्टा
मे ६ तत् पुनः सूर्य सहस्रा १३००
माः समादयः तनोरापुः पलेस्त्र
य सहस्रा १२०० माः समाद॥
यः चैलमे वलवद्योत्या राशित
त्याः समास्तथा हादशाहतभाः
गये दिनायेत्या पिसंयुताः ॥
पदे सस्यादि लघाना ॥

मेशाशुः प्रसूते भवेत् ॥
 सृजानरितं विदुः कलाशुः
 पले भवेत् तच्चैव सृजकलासु
 ने तदा तद्विगणक्यते अथवा
 सनीचान् रितः खेदः सषड्भुः स ॥
 कलीकृतः आयुः पलमिदं प्राप्ते ॥
 हेयं येण्डादिकत्रये ॥ अंशोने ॥
 शत्रुभस्यस्य विनाश मायुषः पले
 अस्तगस्य दिभागेन हिलाशुक्र
 शनेश्वरो एकस्यपरिवेदस्य अं ॥
 शाहहानि सम्भवः अपिकैका
 तदाहानिः कर्तव्यात्र विप्रश्रिता ॥
 चक्राहं शोधने कार्यं प्रवेवत्स
 ति सम्भवे पवमायुः पले पोट
 जीवः शोकेनिसर्गने येण्ड यथा
 गते सेवे भानोश्चिशाशवर्जिते ॥
 चन्द्रस्य वेदभागासं भूगोविशा ॥
 श २० संयुते ॥ कनएउर्वी पुगे ४
 शोने जस्योहेतत शरोशयुक् ॥
 आयुः पले निसर्गाखे रविकव्या
 र्थयागते दशाशोन दलेतस्य ॥
 जीवस्यविहशाशकं दशाशोभू
 मिपुत्रस्य विशातेशनिशापनेः ॥
 शत्रुं प्रतिभिर्भक्तं शनेगयुः पले
 भवेत् जीवोक्तं समभा गोने सर्व
 सा मायुषः पलेम आयुः पलेस
 लाभाष्ट दिभागेन १८०० समापते

इत्यमायुः पले लासुरशाप्रः १८०
 स्यात् समादिकं येण्डने सर्गनी
 वोक्ते भवेदायुः खगामिनो अथ
 वा रवेरायुः पले आयुः विनाला
 प्रादिनादिकं येण्डमायुः भवेविन्दो
 वानद्वं ५ दारशो ११ हुते ऊज १॥
 वी पुगे ४ नामे वृथस्य पंच भिर्कृतं
 कवेः शोल २ हतंविशत्या २० म
 शोरे उरोहते विथो यशुः पले ॥
 लव्य खरेसेः स्यादिनादिकं निस
 र्ग शशिपुत्रस्य राम २ से खयमो
 हुते रविकव्या उरोनामं ऊजस्य
 खण्डेनोहुते उरो सिद्धे खचन्द्रा
 ११ मं शोने सुर्को ६ शतो लिते
 अथवा आयुः पले मिनादीनो
 लाविपयग २२४ भागयुक्
 द्विजं समाममायुः स्या दिनायः
 जीव भाषितम् विराशि लप्रवि ॥
 कला खख लार्क ११०० एतात
 नोः तदेशक समंज्ञेय मायुः पले
 एलादिकत्रये अंश तस्य तनोरा
 सुर्वदति वरवोडयाः केचिदाशि
 समंकेचितस्यपस्यापिपो वली ॥
 लप्रसूरस्य लिप्राभि ईर्मदायुर्धु
 चारिणा प्रमेके वन्दलिप्राभि २
 ६०० भजेद्विषाधिकं भवेत् अने
 न हीनस्त्वस्य लमेपापयेसति

दृष्टेनसौम्यवेदेन तस्याहेनतरा
 विषयक व्याख्यानश्रुतपलसेहृत्
 ज्ञातक भाषितं केचित् प्राक्
 लप्रराशिं त्यक्ता लिप्रादिका क्रि
 या अन्ये लप्रस्यपापस्य भावोस्य
 फलताडिते पुगपं शोधमायुर्धु
 त तत् सस्यामं विषोपयेत् तत्रा
 पिलमे पापोचेत् वलिष्टस्य फलेन
 तत् साये पृष्टफलेनैव क्रियाका
 र्या विचलितोः पापेपिलमेलेने
 शो न कर्तव्या तिये क्रिया अंश
 यधि नकार्येव दानिः प्राप्तेः क
 येचन लप्रस्य वीर्यादेशोस्य ये
 एउ भावो वलाधिकात् निसर्गोये
 विथो वीर्यादायुः सायं विचल
 तोः त्रयश्चे वलही नासुर्जीवो
 क्तं साययेतदा लमेहो लप्रभा
 न्नाश्रस्येण्डोः समवीर्ययोः त
 रायुषो यदेक्याहं तज्जं श्रीथ
 गदिभिः नातत्र सावनादायुः २
 यकस्य नगोशकैः साष्टस्य ॥
 योशकै १२८ हीने सेवे वर्षादि
 कंभवेत् पद्याशिनः सपमा ये
 सच्छी लास्यानितेदियाः श्रु देव
 दिनेभक्ता सेषा मेवाशरीरिते
 येणाया लव्य रूपणा देवबाल
 लानिन्दकाः वन्य उर्वगवासका
 सेषा

सूत्रकालजः इति तोषण्यामा
 उदीयाध्यायः ॥ ॥
 परमायुषः ये आसनवृत्तः इति
 शहचन्द्रिका ॥ परमार्थः ॥
 पुं उक्तये वस्तु यथार्थः यथा
 प्रपंचे यदिवर्तते निर्वर्तते न संशयः
 माया मात्र मिदं हेत महेतं परमार्थ
 तः इति माण्डूक्यवार्तिकं ॥
 परमाहृतः पुं जैनराजविशेषः
 ॥ इति हेमचन्द्रः ॥ ॥
 परमस्यः पुं काकः परम्योस्य
 रस्य इति त्रिकांशोः ॥
 परमेश्वरः पुं शिवः इति दलायुषः
 विस्मः यथा इदं नृणां दशशोक्तं
 यत्रैव केशवस्य हि द्वादशारे त
 याचकं यत्राभि दिभुजे तथा
 त्रिव्यहन्तेक मूर्तिषु तथाक्तः प
 रमेश्वरः इति वामने ५८ ॥
 अथायः ॥ ॥
 परमेष्टनी स्त्री बाली वामनहा
 ती इति भाषा इति राजनिर्घो
 णः ॥ परमेष्टिनः पंक्तिप्र ॥
 परमेष्टी पुं ब्रह्मा इत्यमरः
 जिनः इति हेमचन्द्रः ॥ शास्त्र
 ग्राम विशेषः यथा परमेष्टी
 च अज्ञातः पद्यचक्र समन्वितः
 विशाकृति तथाष्टे अधिरञ्चा

ति प्रकृते परमेष्ठी लोहिता वानरमयं विवस्वान् मनवेष्टा
भस्मकमेकं तथा पुनं विस्वा ॥ ह मनुर्वित्वा कवेऽब्रवीत् एवं ॥
कृति स्तथा रेवा शुचि रत्नातिः परम्परा प्राप्ते तथा राजर्षयो वि
प्रकृते इति ब्रह्मपराणं परमे ॥ ३ः सकातेनेहमहता योगाननुः
शी च मुक्ता भस्मक पद्य समन्वितः परंतप इति श्री भगवद्गीतायां
सर्वतलस्तथा पीतः एष्टे च शुचिरे भवे इति पराणसंग्रहः परमेष्ठी
तरता भस्मक पद्य समन्वितः ॥ अध्यायः ॥ ॥ ॥
हिथारुत स्तथा एष्टे शुचिरे च्चापि परम्पराकं स्त्री यत्तार्थपशुहने
वर्तते पीतवर्णयतोवापि भुक्ति तत् पर्यायः शमने १ प्रोक्तं ३
शुक्ति वरमदः इति वैष्णवरसे ॥ इत्यमरः वातने ४ वयः ५ इ
हिता ॥ गुरुविशेषः ॥ यथा ति शहरत्नावली ॥ ॥
आदौ सर्वत्र देवेषु मन्त्रदः पर ॥ परम्परीणां वि परम्पराप्रोक्तं य
मो गुरुः परापर गुरुस्तदि पर ॥ या लक्ष्मी परम्परीणां त्वं पुत्र पो
मेष्ठी त्वंगुरुः इति हृदन्त्रील ॥ त्रीणां नय इति भट्टिः ॥
तत्वे १ पटलः मन्त्र राजा गुरुः पररुः पुं केशराजः इति वि ॥
प्रोक्ता मन्त्रस्त परमो गुरुः ॥ काण्डशेषः ॥ ॥
परापर गुरुस्त हि परमेष्ठीगु परलोकः पुं लोकास्त्रे तच्च
रुस्तत्वे इति तन्नातरम् ॥ स्त्रिणां हि यथा समस्तानां भू
परम्पदः पुं प्रयोत्रादिः मृगः विष्ट पाष्यवे मन्त्रमेत्यये लोके
भेदः इति हेमचन्द्रः ॥ प्रयाति पश्चान्ते परलोके नतग
प्रयोत्र तनयः इति मेदिनी ॥ तः इति नैषधः ॥ ॥
परम्परा स्त्री अन्वयः सेतानः परलोक गमः पुं मृत्युः ३
वयः हिंसा इति हेमचन्द्रः ॥ ति हेमचन्द्रः ॥ ॥
परीपाटी अनुक्रमः इति ॥ परवशाः वि असवशीभूतः ॥
शहरत्नावली ॥ ॥ यथा तत् पर्यायः परायतः २ परा
उमेविवस्वते योगे प्रोक्त ॥ धीनः ३ परच्छन्दः ४ परवा
न ५ इति हेमचन्द्रः ॥ परवाणिः पुं धर्माध्यतः तत्परः

इति मेदिनी कार्तिकेयवाह नोम पतिः २ इति शहरत्नावली अथो
पूरः इति शहरत्नावली ॥ ॥ त पर्यादिकं यथा मार्कण्डेय ३
परवान् वि परार्थीनः इत्यमरः वाच अथ काले व्यतीतेत जमद
परवतः पुं धनराष्ट्रः इति शहर त्ववली ॥ परशो स्त्री ॥ निर्मिहानपाः विदर्भ राजसुता
रत्नविशेषः यथा मुक्तामालिकाः प्रयत्नेन जितास्वये भार्याय प्रतिज
परश मणिरत्नाकरान्विते क्रुमपु शार वेणको तदालान्विता सातस्या
भ हरिद्रक्त मणिरानि विरजितम् त ससुवेपथान् चतरो वेरसम्मतान्
इति ब्रह्मदेवर्षे श्रीजन्मखण्डे ४ रुषावने सुषेणान्न विषं विद्यावस
अध्यायः ॥ ॥ परशो ॥ तथा पश्चान्त्या स्वपेजते भावान्म
वि परशवेहिते तस्मै हिताद्यवदः फस्रनः ॥ कार्तिकेयवधायपु
त गवादेयत इति सैतिप्रसारसूत्रे शक्रायेः सकलेः सुदेः यापितः प
रपुः पुं अस्त्रविशेषः हांगी इति ज्ञानः सोऽभूतेषां समाह्वयस्तयः
भाषा तत् पर्यायः यमुः २ पर भरावतराणां या ज्ञातः परपुना
स्थयः ३ पश्यथः ४ सृपितिः ५ सह सहजः परपुस्तस्य तेजहानि
कदारः ६ इति हेमचन्द्रः ॥ कदाचन अयेति निपितामस्या अरु
परपुथरः पुं गोपशः इति हला भुक्तिविपर्ययात् ॥ ब्राह्मणः त
पुथः ॥ ॥ परपुथमः त्रियाकारो रामोभूतः कुरकर्मकृत
पुष भगवतः षोडशावतारः ॥ स देवानवितान ज्ञाता पञ्चवेरो
यथा अवतारे षोडशमे पश्यन् अ सर्वशः सभातात कृतकृत्यो भू
ब्रह्मद्रो नृपान विः समकृतः हेरविद्याविशारदः इति कालिका
कृपितोनिः तत्रा मकरोन्महीम पुराणो २५ अध्यायः ॥
इति श्रीभागवते १ स्कन्धे २ अव शिष्टे पादोत्तरखण्डे ५ अध्याये द्रष्टव्यम् ॥ परपुः ॥
अध्यायः ॥ ॥ स व्यपुः परदिने आगामिदि ॥
तत् पर्यायः नामदम्पः २ ज्ञात परदिने इत्यमरः ॥
यमुगमः ३ परपुगमकः ४ अस्पृहीका परपुः शब्दे द्रष्टव्या
भागवः ५ भृगुपतिः ६ भृशला गतदिनात् प्रवृत्तिने पश्यति ॥

भाषा यथा परस्य महाभागः
स्वाते गेगायदेगता अवतीर्णा
विक्रमसि हृद नागेनकेनविः
न इति मार्कण्डेयपुराणे श्री
वीरचरितम् ॥ ॥
परस्यः ॐ कृताः इत्यमरः ॥
परसेतकः ॐ आत्मा इति शहर
रत्नावली ॥ ॥
परस्यः ॐ परस्यः कृताः ॥
इत्यमरः टीकायायमुक्तः ॥
परस्यः वि अन्ते इत्येतरे यः
या वनानितोयातिवनेत्रकल्यैः
पुष्पः सरोजेश्वर निलीन भृंगैः यः
रस्यः विस्मय वन्ति लक्ष्मीमा ॥
लोकयोचकु विवादरेण इति
भट्टिद्वितीयसर्गः ॥ ॥
परस्यपदे क्री दशनकाराणां
प्रत्येकं पूर्वतव विभक्तयः ॥
यथा लज्जदिषु पूर्वतव परस्ये
पदंपरेनव आत्मानेपदे परिः
भाष्यन्ते इति सेतिप्रसारं व्या
करणं केपरेवेनास्यपसेहाकृ
ता यथा नवशः पमेत्रितोयः
दिः शोचै इति पुष्पवोयजाकर
णम् ॥ परतेवे क्री परः
पत्नी परशरीरम् परभूमिः
यथा हृषीकेश प ॥

रत्नेजादायाति लेव रत्नकः ॥
इतिचन्द्रालोकः ॥ ॥
पर वा विमोहः आध्यात्मम् ॥
प्रतिलोमं ॥ धर्मो अभिषु ॥
लं भृगार्थं विक्रमः गतिः वा
यः इतिमेदिनी ॥ ॥ उपसः
विशेषः अर्थः भंगः श्री
नारदः प्रत्यावृत्तिः स्याभावः ॥
इतिमुपपन्नोपकीकायाङ्गीकारः
परा स्त्री वन्द्यार्ककाटकी इति
राजनिर्घण्टः नाभिरूप मृतायाः
रात् प्रथमोदितनाद स्रक्ष्यवर्णाः
यथा मृतायात् प्रथम मुदि
तोयस्तु भावः परात्यः इत्यले
कारकोस्तभे १ किरणः ॥
परकः ॐ व्रतविशेषः खड्गः
इतिमेदिनी सद्रः रोगविशेषः
जन्तविशेषः इतिविश्वः ॥
परकव्रतमर्ह मनुः यतो त
नो अमृतस्यहादृश्याह मभोज
नं परकोनाम कुच्छाः पंसर्ष
पापायनोदनः परको पञ्चये
नवः परकस्य प्राजापस्य पञ्च
क तस्यत्वात् यथा अंगिराः यः
इभि र्वैर्यैः कुच्छाचारी व्रतहात
विशुध्यति मातिमासि पराकेण
विभि र्वैर्यै र्दोदति अत्रयः

इभि र्वैर्यैः साशीति शत प्राजा
पत्यानि हर्षमुक्तानि तथाशति
मोस्यकैक उराकेण वर्षेहातश
पराकाः वर्षत्रये षड्विंशत प
राकाः ततस्त षड्विंशत पराः
काशीसुतर प्राजापस्य शतयोः
प्रत्येकं व्रतवय पापलयेकका
र्यकरत्वात् तस्यत्वे षड्विंश
त पराकाशी सुतर प्राजापस्य
तयोः प्रत्येकं व्रतवय पापलयेक
कार्यकरत्वात् तस्यत्वे षड्विंशत
अ पंचशण मशीसुतर शतभवती
ति अतः प्राजापस्य पञ्चक तस्यः
परकः इतिप्रायश्चित्ततत्त्वे ॥
हादृशाहोपस्यसेन परकः सर्व
पापहा एकैकं वर्देयेत पितृ
भुक्ते कुस्त्रेच क्रामयेत् इति ग
रुडपुराणे प्रायश्चित्त प्रकरणा
परक वे वि पराग्रचति प्रतिः
लोमगमनाग्रयः इत्यन्वधातोः
किप् प्रत्ययनिष्पन्नः ॥
परक पुष्पी स्त्री अपामार्गः
इतिराजनिर्घण्टः ॥ पराक्रमः
ॐ पराक्रम्यतेऽनेन तस्यार्थायः इ
विता २ तः ३ सद्रः ४ वने पशोधि
६ स्थामः ७ भुक्ते ८ भक्तिः ९ श्रावः
इत्यमरः सद्रः ॥ सुक्ता १ सामर्थ्य
५ इतिमेदिनी निष्ठा ॥

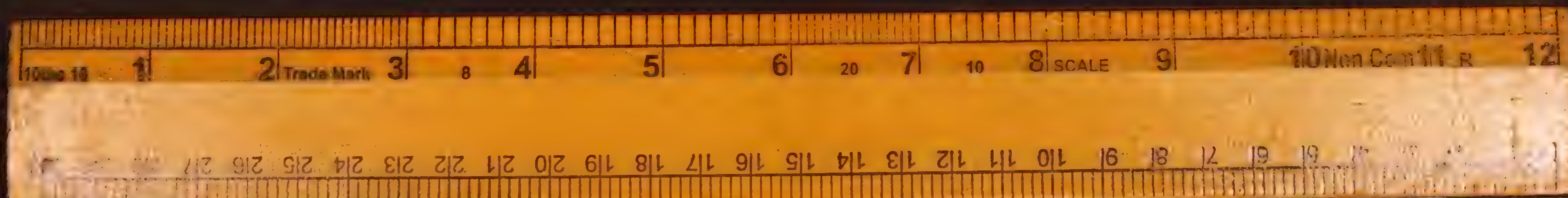
तिः इतिः शहरत्नावली ॥
परगः ॐ पुष्पधलिः तत्पर्या
यः समनोरजः २ कौसुमरेणः ३
इत्यमरः पुष्परेण ४ शहरत्नावली
वली धलिः स्वानीयद्रव्य गितिः
प्रभेदः विख्यातिः उपरागः चेद
ने इतिमेदिनी स्वच्छन्दगमने इ
तिशहरत्नावली ॥ परागवः ॐ
समुद्रः इतिविकारशेषः ॥
पराङ्मुखः वि विपुलः तत्पर्या
यः परचीनः २ इत्यमरः ॥
परचितः वि परउष्टः परदास ॥
प्रतिपालिते तत्पर्यायः पविः
स्तनः २ परजातः ३ परैधितः
४ इत्यमरः पविस्तनः ५ इति
भरतः ॥ पराचीनः विः
पराङ्मुखः इत्यमरः पराजयः
ॐ रणेभंगः इत्यमरः तत् ॥
पर्यायः भंगः १ हारी ३
हातिः ४ पराभवः ५ इति ॥
रत्ना शहरत्नावली ॥
परानितः वि कृतपराजयः हा
वितः तत्पर्यायः ॥
पराभूतः २ विजितः ३ निर्नि
तः ४ जितः ५ इतिशहरत्नावली
वली ॥ पराजः ॥

पुं तैलपत्रः फेनः कुरिका
दत्त इतिशब्दावली ॥ परा
त परः पुं श्रेष्ठमि श्रेष्ठः सव ॥
श्रीकृष्णः यथा देवाः कालस्य ॥
कालोऽहं विधातृविधिरेव च
हारकर्तृः संहर्ता पातः पाताप
तपरः इतिवृत्तिरेवने श्रीकृष्णः
जन्मावरो ६ अथायः ॥
परात प्रियः पुं त्वाविशेषः उत्त
इति भाषा इतिशब्दचन्द्रिका ॥
परादनः पुं पारसीकवोरकः ।
इतित्रिकाण्डशेषः ॥ ॥
पराधीनः त्रि परवशः तस्यैवायः
परतन्त्रः १ परवान् २ नाथवान्
५ इत्यमरः अस्याजीवन्तत्वे य
था स्थायीनृत्तेः साफल्यं नप
राधीनवृत्तिता ये परधीनक ॥
माणा जीवन्तो अपि चेतस्मताः
इतिगुरुपुराणो ११३ अथायः
परानसा स्त्री विकित्ता इति
शब्दचन्द्रिका ॥ ॥
परात्र स्त्री अन्यस्वामिक भक्त
पिष्टकारि परकर्तृक शस्यपाक
न द्रव्यमात्रे परस्पष्टात्र तस्याः
न्यते यथा परात्रपरवासप्र नि
संयमिरतस्मजेत इतिस्मृतिः
संयमदिने तस्यान्यते यथा

कास्येमासे मसरक्त चणकको
ररुषकं शाकं मधुपरात्रेच तने
उपरसन्नसिद्धे ॥ पाराण दिनेत
स्यत्याजते यथा अभंगेच परात्रे
च तैले निर्मात्त लङ्घने वल
सीचयनेधुते पुनर्भोजनमेवच ॥
वसुपीडेतशाहारे द्वादश्यावर्जः
येदुयः ॥ तद्भोक्तृयागादेर्विफल
ते यथा परपाकेन तस्य हिज
स्पृष्टमेधिनः इष्टदत्तं तपोऽपी
ते यस्यात्र तस्यतद्भवेत् ॥ तद्भु
क्ता पुत्रात पादने दोषो यथा य
स्यात्रेनत भुक्तेन भार्यासमधि
गच्छति यस्यात्र तस्यते पुत्रा
अत्रोदितः प्रवर्तते ॥ ब्राह्मण
दि स्वामिकात्र भोजने दोषो ॥
यथा ब्राह्मणात्रेन गरिष्ठतवि
यात्रेन श्रेष्ठता वैष्णवात्रेनत शू
द्रत्वे शूद्रात्रे नरकं व्रजेत् ॥
इतिकादशीतत्वे ॥ परात्र ॥
भोजनेन तीर्थगमने फलस्य
हत्वे यथा घोडशाशो मत्तभते
पः परात्रेन गच्छति शब्द तीर्थ
फलेतस्य यः प्रसंगे नगच्छति इ
तिशायश्चित्तं ॥ मरागुरुनि
पाते तस्य स्यात्तत्वे यथा ॥ अ
न्यादे परात्रेच गन्धमात्यन्त

मेधुनं वर्जयेदुरुपातेत याव
मूर्त्तानवत्सरः इति अदितत्वे
तद्भोक्तृमन्त्रसिद्धिं हानि यथा
जिह्वा दग्धा परात्रेन कुरीदयेया
प्रतिग्रहात् मनोदम्यं परस्त्रीभिः
कथं सिद्धिर्वरानने इतितन्त्र
तद्भोजने प्रतिप्रसवो यथा श्वेने
मातलात्रेवा सुपुत्रात्रेनयेवच
पितः पुत्रस्यैवात्र नपरात्रमि
तिस्मृतिः इतिकादशीतत्वे ॥
परात्रः त्रि परात्रो पजीवी तत्
वर्ध्यायः परपात्रादः २ इत्यम
रः परापं त्रि परेये इति सि
होतकौमुदी ॥ ॥
परापरं स्त्री परुषकं इतिभात
प्रकाशः परमपरञ्च ॥
परापरगुरुः पुं गुरुविशेषः स
तभगवती अस्पृश्याणां परमे
ष्टि शब्देदृष्ट्यं ॥ ॥
पराभवः पुं तिरस्कारः विना
शः इतिमेदिनी आद्यस्यपर्या
यः त्यक्तकारः २ तिरस्क्रिया
१ परिभावः ५ विप्रकारः ५
परिभवः ६ अभिभवः ७ अ
स्वाकारः ८ निकारः ९ इति
॥ हेनचन्द्रः ॥ ॥
पराभूतः त्रि पराजितः इत्यमरः द्वात्रिंशत्कावली ॥

पराभूतः पुं युक्तिः विवेचने त
तपर्यायः वितर्कः २ उत्रयने
विमर्शो ५ अथाहारः ५ तर्कः
५ इतिहेमचन्द्रः व्याप्तिवि
शिष्ट पक्षधर्माज्ञानं यथा व्या
प्यस्यपक्षधर्मतथीः परामर्शुच्यते
इतिभाषापरिच्छेदः अस्वार्थः ॥
व्याप्तिविशिष्टस्य पक्षेण सहैवेति
स्यावगाहि ज्ञानमनुमितिजन ॥
कं तच्चव्याप्यः पक्षेइतिज्ञानं ॥
पक्षोव्याप्यवान् इतिज्ञानं वाइति
सिंहोतमुक्तावली सचात्रमितो
आपारः यथा व्यापारस्तु पराम
र्शः करणं व्याप्तिभीर्भवेत् इति
भाषा परिच्छेदः अस्वार्थः ॥
अनुमाया मनुमितो व्याप्तिज्ञानं
कारणं परामर्शो व्यापारः तथा
हि येन प्ररुषेण महानसाहो भू
मे वक्ते व्याप्तिर्हीता पश्चाच्चस
पवप्ररुषः क्वचित् पर्वतादेशीव
च्छिन्न मूलो धूमरेखो पश्यति ॥
तदनन्तरं धूमोवक्त्रि व्याप्यइत्येव
रूपे व्याप्तिस्मरणं तस्यप्ररुषस्य
भवति पश्चाच्चवक्त्रि व्याप्य धूमः
वान् पर्वत इतिज्ञानंभवति स
एव परामर्श इत्युच्यते इतिवि
पराभूतः त्रि पराजितः इत्यमरः द्वात्रिंशत्कावली ॥

पराशरं स्त्री वर्षाणं ॥ ३॥
 त्रिविकाराण्येषः ॥
 पराशरः त्रि सप्तदशः सप्तत्यु
 क्तः यथा श्लेश कर्मविपाका
 शयैरयमशरः इति कसमान
 लिकारिकाद्याख्याने रामभद्रः
 कृतपरमर्षीः विवेचितः इति परा
 शरमशयातोः कर्मणिक्तप्रस
 येन सिद्धः पराशरां त्रि आसः
 गवचने इत्यमरः परं केवलम
 यन मासक्तिस्थानमिति परा
 यणं यथा यम्यपरायणं य
 म्मा सक्तः इति भरतः आश्रयः
 तत्परं श्रीमदं इति मेदिनी ॥
 पराशरं त्रि पराशरं यथा त
 त्रायत वशाधीन च्छन्दवन्तः परा
 तपरे इति हेमचन्द्रः ॥
 पराशरि च पूर्वतरवत् सरः गत
 स्तृतीय वर्षः इत्यमर भरतौ प
 राशरौ त्रि ॥ पराशरितः ॥
 त्रि पूर्वतरवत् सरसमन्वी ॥
 पराशरि भव इत्यर्थे त्व प्रत्ययः
 निष्पन्नः इति व्याकरणां ॥
 परारुः पुं कारवेल्हः इति
 त्रिकारणशेषः ॥ ॥
 परारुकः पुं प्रस्तारः इति
 त्रिकारणशेषः ॥ ॥

पराशरं स्त्री दशमथासेखा ॥
 ललललकोटिः इदेवरमसं
 ख्या शृष्टादशकपथ्यने इति
 हेमचन्द्रः ज्ञातिष्वत्र ब्रह्मणा
 पुषोर्हं यथा निजेनतसमानेन
 चापवर्षशतेस्तत् तत्पराशरा
 दद्वेच पराशरमभिधीयते ॥
 ति कौर्म ५ अध्यायः ॥
 पराशरः त्रि प्रवानः श्रेष्ठः इ
 त्यमरः पराशरं स्त्री पराशरं
 इति राजनिर्घण्टः ॥
 पराशरः पुं समवायुजगत स
 मवायुः स त परिवर वायो
 र्दुस्थितः इति सिद्धांतशिवोम
 णिः पराशरः पुं कुवेरः इति
 शब्दमाला ॥ ॥
 पराशरी स्त्री हृत्ती इति केचि
 त् पराशरः पुं वासपिताश
 क्ति मुनिपुत्रः यथा सते त
 जनयच्छक्ते रश्मिपती परा
 शरं कालीपराशरात् ॥
 जज्ञे कृष्णदेवायने मुनिम् ॥
 तग्निपराशरात् ॥ पराश
 री पुं पराशरी चतुर्थाश्र
 मी पराशरेण शक्तं भित्त
 सूत्रे पराशरम् न
 दिद्यते इत्याध्यायना ॥ ॥

येतिज्जः हेनच पराशरीति लिङ्गने लक्षणं दोषाख्याने नि
 रुस्तादिश्च इत्यमर वीकाणो रसने शृङ्गा व्याप्तिः भूषणं ३
 भरतः ॥ पराशया स्त्री निमेदिनी उपरमः शोकः ३
 वृत्तोपरिजातलताविशेषः ॥ तिहेमचन्द्रः सत्रोषभाषणं ३
 पर साडा इति भाषा तत्पर्या तिहाहृत्तावली उपसर्गविशेषः
 यः वन्ता २ वृत्तादनी ३ वृत्त यः श्रयार्थः सर्वतोभावः अतिश
 रा य जीवतिका ५ वशिनी ६ यः वीष्मा इत्यज्ञावः चिह्नं भा
 पुत्रिणी ७ वन्ता ८ परपुष्ट १० गः त्यागः नियमः इति मुग्धा
 १ इति शब्दचन्द्रिका ॥ दोषदीकाणो उर्गादासः ॥
 परासने स्त्री मारणं वयः ३ परिकथा स्त्री वाङ्मयेभदः य
 तमरः पराशः त्रि मृतः इत्यम था अथ वाङ्मयेभदः सुश्रम्यः
 २ पराशता स्त्री मृतं निद्रा त्वाङ्कथा कथा आख्यायिका
 परवशता इति पुराणं ॥ परिकथा कलापक विशेषको
 परास्कन्दी ३ पु चौरः इत्यम इति त्रिकारणशेषः ॥
 २ परास्ते त्रि निरस्ते परानि परिकम्पः पुं भयं कम्पः ३
 तं यथा जीर्णिरुस्त वरमस्त निमेदिनी ॥ ॥
 पुनर्मास्ती कृतेतव परवागिय परिकरः पुं पर्याकः परिवारः
 रास्ता इति नेषथे ५ सर्गः ॥ इत्यमरः समारम्भः वृन्दः इति
 पराहः पुं परदिने यथा श्रुते शहरन्तावली प्रगाढगात्रिका
 तदियतेपि पराहे विसम्पन्ना वन्यः विवेकः इति विश्वः सह
 पिते पराह एव इति सावित्री कारी यथा परिकरः सहकारी
 व्रतेतिथितत्त्वम् ॥ पराक्रः यथा परिकरः सहकारी सचः
 पुं अपराक्रः विकालः परज्ज व्याप्ति पतयमत्तादिः इति सा
 तदहश्चेतिवर्मधारयः परिव मास निरुक्तौ जगदीशः परिक
 सर्वतोभावः वर्जनेव्यापिः शेषः मि ३ स्त्री ऊंक्रमादिनाशरीरशेषः
 इत्यमरतः आख्याने भागः वी भाषानुस्य संस्कारः इति भरतः
 प्ता आ ॥ स्त्रानोदनेनादि इति स्वामी ॥

शशीर सेस्कार मात्रे इत्यने त
तर्पण्यायः श्रंगसेस्कारः २ ॥
इत्यमरः प्रतिकर्म ३ इतिश
ह्वरत्नावली ॥ ॥
परिकर्मा ७ परिचारकः से
वकः इतिरत्नमाला ॥
परिकर्मी ७ वि परिकर्मा इति
हेमचन्द्रः ॥ ॥
परिकांतितः वि तयस्त्री ३
तिशह्वरत्नावली ॥ परिकृ
दे स्त्री प्रह्वरत्नावली ॥ ततः
र्यापः हस्तिनावः २ नम्रह्वर
कृतकं ३ इतिहेमचन्द्रः ॥
परिक्रमः ७ क्रीडार्थं पञ्चागम
ने ततर्पण्यायः विहारः २ इत्य
मरः प्रदक्षिणं यथा वराहः
वाच शृङ्गभट्टेमहाशरणं पृथि
यासर्वतोदिशं परिक्रम्य यथा
धाने प्रमाणगणितेषु भूमाः
परिक्रमे सम्यक् प्रमाणं योजन
निच घटिकोटि सहस्राणि घ
टिकोटिशतानिच तीर्थाम्भेता
निदेवाश्च तारकाश्च नभस्तले ग
णितानि समस्तानि वायुनाजग
रायसा ब्रह्मणा लोमशेनेव नभ
देन भूवेणाच नाम्बवतासुपेणा
रावणेन हनूमता पतेनेकपादैः
ससागरवनामही क्रमितावा
तिनाचैव वाचमणस्तरेखया
श्रंगभूमोनेव सतीवेणामहा
त्मना तथाच पूर्वदेवैः पंचभिः
पाण्डुनन्दैः योगसिद्धैस्तथाकै
श्चिन्मार्कण्डेयमुनिरेपि क्रमिः
तानक्रमिष्यति न पूर्वनापरेजः
नाः अत्यसत्त्वतोपैतेः प्राणिः
भिस्त्रात्युडिभिः मनसापिनश
कृते गमनस्यचकाकथा समः
हीये ततीर्थाणि भ्रमणाद्यतफ
लंभवेत् प्राणिते चाधिकं तस्मान्न
श्रुतायाः परिक्रमे मधुरा समनु
प्राप्य यस्तु कुर्यात् प्रदक्षिणं
प्रदक्षिणी कृता तेन समद्वीपा
वसुधारा तस्मात् सर्वप्रयत्नेन
सर्वकामानभीप्सुभिः कर्तव्या
मधुराश्रय नरेः सम्यक् प्रदक्षि
णा इति वराहपुराणं ॥ ॥
परिक्रमसहः ७ व्यागतः ३
तिविकाणशेषः ॥
परिक्रिया स्त्री परिव्राजला
दिना वेष्टने ततर्पण्यायः परि
सर्पः २ इत्यमरः ॥
परिव्रा स्त्री राजधामादिवेष्टनला
ने गडवा इति वाना इति वयः
स्याः प्रसिद्धः इति भरतः ततः

पर्यापः खेयं २ इत्यमरः ॥
तस्यामानं यथा प्रत्ये च परिव्रा
मानं शतहस्तं प्रशस्तकं परितः
शिविरानां च गम्भीरे दशहस्त
कं संकोत पूर्वकंचैव परिव्रा
हारमीप्सितं शत्रोरगम्य मित्र
स्य गम्पमेव सखिनच इति च
ल्लवेवर्ते श्रीकृष्णजन्मावरो २
२ अर्थायः ॥ परिव्राजः
वि विख्यातः परिसर्वतोभावेन
ख्यातः प्रथितः इति परि पूर्व
ख्यातातोः कर्तृविक्रमप्रत्ययनि
ष्पन्नः ॥ परिगणितः वि स
र्वतोभावेन गणनायुक्तः यथा
परिगणित व्यतिरिक्तेषु संसर्ग
कृतविशेषो नादरणीयः परि
गणनानर्थक्यात् इति नीमृत
वाहनः ॥ परिगतः वि प्रा
प्तः विस्मृतः ज्ञातः चेषितः इ
ति मेदिनी ॥ गतः इति हेमच
न्द्रः वेष्टितः यथा अथ सव ॥
ल्लङ्कृतल्लङ्कणादिभिः परिग
तोच्चल्लङ्कृतवालधिः इति भ
ट्टिकायेदशमः सर्गः परिगृ
ह्या स्त्री नारी इति शब्दचन्द्रिका
परिगृहः ७ प्रतिग्रहः सैमप
श्चाद्भागः पत्नी भाष्या परितनः
परिवारः आदाने स्वीकारः मू
लेकन्तः प्रापः शपथः इत्यम
रभरतो यद वस्तुस्य भास्करः
इत्यनयः ॥ परिवारः ७
यत्तवेदिविशेषः इति केचित् ॥
परिचः ७ लोहवद्वलगुडः लो
हमयल्लगुडः लोहशुखल्लगुडः
ततर्पण्यायः परिव्रातनः २ इत्य
मरः परिव्रातकः ३ इति शब्द
वत्तावली परिव्रातः परिव्रातन
ने इत्यमर भरतो विष्कम्भादि स
मविशति योगांतगतजनविशति
योगः अर्गलः ॥ इति मेदिनी ॥
मुद्गरः शूलः इत्यनयः कृतसः
काचचटः पोष्टं सप्त इति शब्द
वत्तावली ॥ अथ परिवि
योगजातफलं उत्पत्तिकाले प
रिवो परिस्मात्तर स्तदा वंश कृता
२ कल्पः असत्समाप्ती क्रमया
विहीनः स्तत्प्राप्तभोक्ता विनि
तारिपत्तः इति काशीपरीपः
परिव्रातः ७ अस्त्रं हनने इति
॥ धरणिः ॥
परिव्रातनः ७ परिव्रातं ॥
इत्यमरः ॥ सर्वतोभावेन
हनेन स्त्री परिव्रातः ७ ॥

शब्दः मेवशब्दः ॥ अवा ॥
 च्यः इतिमेदिनी ॥
 परिचयः ३ समजात चयने
 विशेषेनज्ञाने चेना इति भा
 या तत्पर्यायः संस्तवः २३
 त्पमरः प्रणय ३ इतिभरतः ॥
 परिचरः ३ उह कालेपरप्रहार
 त रथरक्तः प्रजासागतयव
 स्थापनकारी इतिकेचित से
 नायाराज्ञो दण्डनायकः इत्ये
 इतिभरतः तत्पर्यायः परि
 पित्तः २ इत्यमरः सहायः ३
 इतिरत्नमाला ॥ परिचर्या
 स्त्री सेवा तत्पर्यायः ॥ व
 विवसा २ अग्रया ३ उपासने ४
 इत्यमरः परिसर्या ५ उपासना
 ६ उपासिः ७ इति भरतः अग्र
 यणा ८ इतिशब्दरत्नावली ॥
 परिचायः पुम यज्ञाग्निःतत्
 पर्यायः समूहः २ उपवायः
 ३ इत्यमरः परिचारकः त्रिसे
 वकः चाकरइति भाषा तत्
 पर्यायः भृत्यः २ दासेरः ३
 दासेयः ४ दासः ५ गोपकः
 ६ वेदकः ७ नियोगः ८ किंकरः
 ९ प्रेषः १० भूजिष्यः ११ इत्यमरः
 डिगारः १२ वेदः १३ गोप्यः १४
 परचितः १५ परिच्छ ।

नः १६ परिकर्मी १७ इ
 तिहेमचन्द्रः ॥
 परिचायः त्रि सेव्यः परिच
 र्याते ३३० इति परिपूर्वचरभा
 तोः कर्मनखण ॥
 परिचितः त्रि परिचयविशिष्टः
 ज्ञातः यथा तत्कालेयं चिरपरि
 चिता जन्मभूमीति उद्यामाति
 यस्तत्रिभुवन जन ज्ञातहेतोः क
 मोककिन्नस्याज्य भवति महतोचे
 त परस्यापकारो वासाणास्य
 निरपि गतो दतिणाशा मगसः
 इतिपदोक्तहन्तः ॥ परिचये
 त्रि परिचययोग्यं परिचयनी
 ये परिचेतव्यं इतिपरिपूर्वविधा
 तोः कर्मणि यप्रत्ययेननिष्ठा
 णम् ॥ परिच्छदः ॥
 ३ परिचारः इतिहेमचन्द्रः ॥
 हस्तस्य वल कस्तलादि यथा
 परिच्छदे नपाहोवि परिवर्तोः
 यणाः परे इत्यमरीकायो भर
 तः आच्छादने यथा पयः
 केन निभाशया दातारुक्नय
 रिच्छदा इतिश्रीभागवते ॥
 परिच्छन्दः ३ परिच्छन्दः
 इतिहलाथरः ॥ ॥ परि
 छन्दः त्रि परिच्छन्दविशिष्ट

सर्वतोभावेनार्द्धितः संवृतः ॥ रिसे परिहर ३२ः कौटुम्भिकः ॥
 इतिपरिपूर्वदधातोः कर्तरि कलेरे कोहीरे सवलसिजहि जम्भा
 कर्मणिचक्रप्रत्यय निष्ठाणः य रिमुकुरे प्राणयेष्टनेषु प्रसभमभि
 रिच्छिन्नः त्रि परिच्छेदविशिष्टः यातस्य भवने हरणाभ्युत्थाने तव
 अवधिप्राप्तः यथा परिच्छिन्ने वेत्तयि परिणाता विप्रतिगिरम्
 व न विप्रस्तं तत्रेवयमिह हियज्ञेन भवसि इति महिज्ञास्तोत्रं सर्व
 तोभावेनछेदविशिष्टश्च परि छेदः ३ ग्रन्थविच्छेदः यथा
 सर्ववर्गं परिच्छेदोद्वाताध्यायाः कसंग्रहाः उच्छ्वासः परिवर्तनं
 पटलः काण्डमसिध्या स्थानं प्र करणं सर्वाक्रिकंच ग्रन्थ सन्ध
 यः इतित्रिकाण्डशेषः सीमाग्र वधिः यथा परिच्छेदोद्वातीतः सक
 लावचनानामविषयः पुनर्जन्मस स्मिन्ननुभव पद्येयानगतवान् वि
 वेकप्रधेसाउपचित सहामोहग हनो विकारः कोप्यतर्जयति
 च तायेच ऊकते इतिमालभी मायवः परिजनः ३ परिवारः
 पोष्यवर्गः यथा यदुदिस्रजा स्त्रो वरद परमो चैरपि सती म
 यश्चक्रो वाणः परिजन विधेः य त्रिभुवनः इतिमहिनःस्तोत्रं
 नियतमन्त्रिपिर्वर्ति परिचारकः यथा किरीटम् ॥ वै ॥
 रिसे परिहर ३२ः कौटुम्भिकः ॥ कलेरे कोहीरे सवलसिजहि जम्भा
 रिमुकुरे प्राणयेष्टनेषु प्रसभमभि यातस्य भवने हरणाभ्युत्थाने तव
 पक्षिनोक्तिविजयने इत्यानन्दल हरीशोक्त व्याख्याणे गोपीरमणत
 के पंचामनः परिजन्मा ३ पुं चन्द्रः अग्निः इति सिद्धांतकोमुद्यामुणा
 दिवृत्तिः परिजता ३ इन्द्रः अग्निः इतिसेतिप्रसारणादिवृत्तिः
 परिजल्पिते स्त्री रंशागविज ॥ स्थातगत द्वितीयजस्यां यथा प्र
 भेनिर्हृता शाखवापलायुपपार नात् स्वविदना यकिर्भक्त्यासात्
 परिजल्पिते इत्युच्चलनीलमणिः परिडीनके स्त्री पतिगतिविशेषः
 यथा जीने प्रडीन सुडीने सेडीने परिडीनके इति जराथरः ॥
 परिणाते त्रि पक्के इत्यमरः ति ध्यंवातिगजः इति हेमचन्द्रः ॥
 सर्वतोभावेन नतञ्च ॥ ॥ परिणयः पुम विवाहः इत्य
 मरः परिणामः ३ विकारः प्रकृतेरन्यथाभावः यथा सुख ॥
 स्य विकारः क्रोध रक्तता केचित् प्रकृति धंस जन्मविकारः यथा
 काष्ठस्य विकारो तप्त ॥

सुत पिण्डस्य चतः इत्यमरः । रुदीर्घं सनति कटु तिकोपशा
 भरेतो चरमः प्रोषः यथा । नो च तद्विज्ञेयं कक्षात्मकं ॥
 परिणामस्य सुखे यरीयसि वा त्रिदोषजस्य तस्य लक्षणं यथा
 एकेऽस्मिन्वचसि ततो ज्ञेयः संस्पृष्टं लक्षणं बुधा द्विदोषं परि-
 अनिर्वीर्यं वतीव भेषजे वज्ररसी कस्यचेत् त्रिदोषजं मसाध्यतुली
 यसिदृश्यते गणः इति भारवो । लामास वलानले इति साधवक
 द्वितीयं सूत्रं ॥ ॥ २ः तस्यावयवं यथा लोहहृणसः
 परिणामदर्शी त्रि चरमकाले मायुक्तं त्रिफलाहृणमेव वा म
 तीपञ्चादृशी विषयादेः शेषद्वं फनास्वादिने रुद्र परिणामास्य
 ष्टा इति भारतम् ॥ शूलमुत इति गरुडपुराणं ॥
 परिणामशूलः पुम् रोगविशेषः परिणामः पुं शरीरं समन्ता
 यः तस्यात् पति र्थं स्तेनिदा मयने इत्यमरः परे रितादीर्घे
 नैः प्रजुपिता वायुः सत्रिहितेयः परीणायश्च इति भरतः ॥
 दाकफपित्ते समावृत्य शूलकारी परिणारः पुं विस्तारः ओसार
 भवेद्वली तस्य लक्षणं यथा भु इति चोडा इति भाषा तत्पर्या
 के नीयति पच्छले तदेव परि यः विशालता २ इत्यमरः ॥
 णामने तस्य लक्षणं मयेतत् परिणोना पुम् भर्ता इति रा
 समासे नाभिधीयते वातिकस्य जनिर्घण्टः ॥ ॥
 तस्य लक्षणं यथा आत्माना परिः स व्यसर्वतः चतर्दिगभि
 टोपविन्मत्र निवन्धारभिवेपः व्याप्तौ इत्यमरः ॥
 नैः त्रिगोषालोपशमशये वाति परिनायः पुं इः खं नश्कानरम्
 के तद्वेदेषक पेन्निकस्य तस्य इति मेदिनी शोकः इति श
 लक्षणं यथा तस्मादाहारतिस्ते ह्यरन्तावली भये कस्यः ३।
 द कटुशूलवणान्नरे शूलंशी नि विषः असज्जता च ॥
 त शमशये पेन्निकं लक्षयेद्दि परिः त्रि परिदोषयु ॥
 यक श्लेष्मिकस्य तस्य लक्षणं कः संतपः यथा यत् प्राण्य
 यथा छर्दि रुद्रास समोहस ते तयाभूय तयावज्जलनन्द
 ल्य ॥ न मत्तं लत प्राणतो सर्व ॥

परितोदरा मितत् इति । तानि व्यक्तं मथ्यानि भारतम्
 मार्कण्डेयपुराणम् ॥ व्यक्तनिधनामेव तत्रकापरिदे
 परिदोषः पुं सर्वतोभावेन तस्य वना इति श्रीभगवद्गीता द्वितीया
 सन्तोषः यथा त्वाष्टदर साधः ध्याय श्लोक व्याख्याने श्रीधरसा
 मये शाकैरपि यदसिलकपरितो मी अपिच नमस्त वलवीर्यणा
 ये हतहृदये स्युः काधिकवांछा प्रजया पोरुधेनव अतुभ्येनभने
 शतदभरे नपुनः इति शानिशात मर्य स्तत्र का परिदेवना अयक्ता
 कम् ॥ परिस्थागः पुम् दीनिभूतानि व्यक्तमथ्यानिशोन
 सर्वतोभावेन वर्जने तत् पर्या क अयक्तनिधनामेव तत्रकाप
 यः छोरणं २ इति विकोडयो रिदेवना अयाचितो मया लज्ज
 यः उरोरप्रवलिमस्य कार्यः त्येषितः पुनः कृतः यत्रागतस्तत्र
 कार्यमज्ञानतः उत्पद्य प्रतिव गत स्तत्र का परिदेवना एकद्वले
 तस्य परित्यागो विधीयते इति यदागत्रौ नानापत्तिसमागमः
 मत्स्यसूक्तं परित्राणं क्ली मा प्रभाते दशादिशो याति तत्रकाप
 रणेण घृतस्य निवारणं तत्पर्या रिदेवना एकसाधुप्रयातानो स
 यः पर्याप्तिः २ हस्तवारणं वैष्वातत्रागमिनो यथेकस्तरितो
 इत्यमरः ॥ २ लक्षणं यथा प याति कातत्रपरिदेवना इति ग
 रित्राणां यसाधूनां विनाशाय निगरुडपुराणे ॥ अथायः
 वृद्धस्ततो धर्मसेस्यापनार्थाय परिधाने क्ली परिधयवस्तं तत्
 समवामि पुरोयुगे इति श्रीभग पर्यायः अत्ररीये २ उपसेवाने
 वहीतायो ध अथायः ॥ ३ अथोपके ४ इत्यमरः ॥
 परिदाने क्ली परीवर्तः विनिमः परिथायः पुं जनस्थाने परिच्छे
 यः इत्यमरः ॥ ॥ २ः नितस्तः पुम् जनस्थाने ॥
 परिदेवने क्ली पञ्चशोचनेक्ति इति मेदिनी ॥ ॥
 विलापः इत्यमरः ॥ ॥ परिधिः पुम् परिवेशः चन्द्र
 परिदेवना स्त्री शोकनिमित्तौ सूर्य समीपं मण्डलं यजिय ॥
 विलापः यथा अयक्तादीः तरुणात्ता यजियतरोः पला ॥
 निभूतानि शादे येने पञ्च वन्ध ॥

नार्थं या शाखा निवायते न ॥
 सा इत्यमर भरतौ भूगोलादे।
 वैष्टने यथा व्यासेन नन्दाग्रिह
 ते विभक्ते त्वत्ता सूर्यैः परि
 धिस्त सत्सः इति लीलावती प
 रिधिस्यः पुं परिचरः इत्यमरः
 पुहकाले परमहासत रत्नरत्ने
 प्रजासामने यवस्था पञ्चकारि
 एषी तिकेचित् सेनायां सत्तोद
 एदनायकः इत्यमे इति भरतः
 परिधेयं वि परिधानीयं परि
 धातव्यं परिधानोपयुक्त वस्त्रा
 दि यथा नत सभोग्यभयायि
 प्राप्ते परिधेयादौ स्मृते रदृष्टाधि
 त्वापत्तेः इति विवादचित्तामणिः
 परिधेयं स्त्री मूलधने पुं नि ॥
 इति भाषा इत्यमरः ॥
 परिपश्यकः पुं शत्रुः इति हे
 मचन्द्रः ॥ ॥
 परिपश्यी न वि शत्रुः इत्यमरः
 परिपाकः पुं परिपक्वता य
 था इत्यङ्गते केवल वक्रिपक्व
 मोसेन मत्स्यः परिपाक मेति
 इति भावप्रकाशः नैपुण्यं यथा
 वीर्यतस्य विनये परिपाके पा
 कशासनं परं स्पृशतोपि इति
 नैषध यज्ञम सर्गः ॥ ॥

परिपाकिनी स्त्री विवृता इति
 शब्दचन्द्रिका ॥ ॥
 परिपादिः स्त्री परिपात्यविशि
 ष्टः परिभागे भागेन पादिः पाट
 ने गतिर्यस्याः तत्पर्यायः आ
 नुपूर्वी २ आहृत ३ अनुक्रमः ४
 पर्यायः ५ इत्यमरः आनुपूर्व्ये
 ६ परिपाटी ७ इति भरतः ॥
 आनुपूर्वं ८ अनुपूर्वकं ९ इति
 टीकातरम् ॥
 परिपिष्टकं स्त्री लीसकं इति
 राजनिर्घण्टः ॥ ॥
 परिपुष्करा स्त्री गोडम्बा राजगो
 मक इति भाषा इति शब्दचन्द्रि
 का परिपुष्ते स्त्री अपालतव्य
 धाम्ने यथा परिपुष्तेषु धाम्ने
 पु शाकमूल फलेषु निरन्वये
 शान्ते दारः स्वात्वे २ द्विशान्तेदमः
 इति मनुः सर्वतोभावेन परिपुष्ते
 परिपूर्णता स्त्री परिपूर्णते सम्प
 ण्णता तत् पर्यायः ॥ आभो
 गः इत्यमरः ॥ ॥
 परिपूर्णते स्त्री परिपूर्णता स
 म्पूर्णते इति जटाधरः ॥
 परिपेले स्त्री परिपेलवे केव ॥
 ती सुस्तके इति शब्दमाता तत्रा
 तरे यथा परिपेलवे वस्त्रे ॥

नत कटवटसंज्ञकं जायतेपुरु
 काकारं शेषान् कलसेचये इ
 त्यमरीकायां भरतः ॥
 परिपेलवे स्त्री केवलीपुस्तकं
 इत्यमरः ॥ ॥ परिपेले
 वि चंचले इत्यमरः परिपुष्ता
 स्त्री मदिरा इति हेमचन्द्रः ग्राम्य
 धर्म वेदनावती योनिः यथा
 परिपुष्ताया भवति ग्राम्यधर्म
 रुजाभ्यं इति योनिव्यापत्रिह
 ने माधवकरः आहृतेवि ॥
 परिवर्हः पुं परिवर्द्धः दम्भः
 च वस्त्र कम्बलादि रणार्थीयः
 राजयोग्यं द्रव्यं सितच्छादि न
 पार्हं सितच्छादि ग्रंथो धनमि
 ति केचित् इति भरत भरतौ ॥
 परिभवः पुं अनादरः इत्यमरः
 परिभावः पुं परिभवः इत्यमरः
 परिभाषणम् स्त्री सनिन्डपा
 लम्भः इत्यमरः उपालम्भो उ
 दाहः निन्दया सह वर्तमानो या
 उपालम्भस्तत्र सनिन्दे परिभाषणं
 उपालम्भो गुणाविष्करणस्त
 ति पूर्वकोऽपि भवति यथा महा
 कलसभरतः किमिदमुचितं भ
 वति अत्रत सेस्तौ न परिभा
 ॥ षण्ण टीकातरम् ॥

पिबेफलस्यतवागम्य गमनेयो
 ग्यमिति निन्दा पूर्वः महाकल
 स्यतवकथं विप्रवधः इति कति
 पूर्वस्य उपालम्भः इति भरतः ॥
 नियमः इति मेदिनी आलापः
 इति विश्वः ॥ परिभाषा स्त्री
 परिष्कृतभाषणं यदाय विवेच
 का व्याख्याणं युक्ति युक्ता वाक्य
 इति काव्यप्रकाशटीकायां चण्डी
 दामः तत्पर्यायः प्रज्ञप्तिः २
 प्रोती ३ संकेतः ४ समयकारः
 इति त्रिकाण्डशेषः ग्रन्थस्य सं
 तेय निर्वाहार्थं संकेतविशेषः ॥
 यथा चण्डीतेत्यादि इति ग्रन्थो
 पटीकायां उगीशसः नखत्तु प्र
 तिदस्यते कृतश्चित् ॥ ॥
 परिभाषेव गरीयसी पदेति चमा
 च वोडश सर्गः ॥ ॥
 परिभूते वि अनादरे तत्पर्यायः
 अवगणिते २ अवमते ३ अवज्ञा
 ते ४ अवमाणिते ५ इत्यमरः ॥
 परिभ्रमः पुं सर्वतोभ्रमणं परि
 सर्व भ्रमपातो भीति अन्तर्भ्रमय ॥
 निष्पन्नः ॥ परिमण्डले ॥
 वि वर्तले इति हेमचन्द्रः परि
 मलः पुं विमर्हने कंकुमा ॥
 दि मर्हन्म् ॥

विमर्शोऽप्य जन मनोहर गन्धः
स्वरतादि विमर्शोऽप्य विवेचन ।
ऊऊमादि गन्धः इत्यमरभरतौ
स्वरभि मास्य गन्धादि धारणेनो
न पञ्चै रुघोगन्धः इतिस्वामी
तस्यार्थायः आमेदः २ गन्धः ३
सौरभ्यं ४ सौरभं ५ इतिस्वनि
चैतदः परिणतसमूहः इति ॥
शहरत्नावली ॥ परिमाणं
स्त्री परिमीयते ऽनेन परिमित
व्यवहारासाधारणकारण इतिभि
होतप्रकावली माप इतिभाषा न
तप्यार्थाय प्रकारं यथा योतवे
ऊवपं पाप्य मिति मानार्थकं यं
० मानं तत्ता कतिप्रत्ये उजाः
पेचाय माषकः तेषोऽंशतः क
योऽस्त्री पलेकवर्षतप्यं सूर्या
विस्तो हेमोते ऊरुविस्तस्तन्य
ले तला स्त्रियो पलशतं भावः
स्यादिशतिलुताः आवितं दश
भावाः स्युः शाकदौ भाव आवितः
कार्षापणः कार्षिकश्च नासिके ।
कार्षिकेपणः अत्रियावाटकदो
णो एवारीवाहो निऊं चकः ऊउ
वः प्रस्य इत्याद्याः परिमाणार्थ
काः एषक इत्यमरः ॥
न्यायमते तपया ॥ ॥

परिमाणं भवेन्मानं व्यवहारसा
कारणं अणदीर्घं महद्भस्म मिति
तद्देदईरितः अनिते तदनिते ॥
स्त्रानिते नित्य मुदाहृतं सत्वातः
परिमानाच्च प्रचयादपिनायते ॥
अनिते अणकादौत सत्वाजम
मुदाहृतं परिमाणं चरादौत या
दिमाणज मुदाते प्रचयः शि ॥
धिताद्या यः संयोगस्तेन नम
ते परिमानन्तुलकादौनाशस्ता
अय नाशतः इति भाषा परिच्छेदः
परिमाणं त्रि परिमन्त्य परिषो
धनीये परि पूर्व मन्त धातोर्ध्व
प्रत्ययनिष्पन्नम् ॥
परिमाजने स्त्री याचभेदः मधुप
स्तके यथा मधु तैलवृत्ते मध्येवे
धिताः समिताम्ये मधुमस्तका
मुदिष्टे तस्याख्या परिनाजने ॥
इतिशब्दचन्द्रिका परिशोधनेन
परिमिते त्रि पुक्तं इतिविकोउ
शेषः परिमाणविशिष्टं यथा ॥
इविणं परिमितमधिक्यपिनेन
नमाऊली ऊरुते हीणावल ॥
मिवपीन स्तनजवनायाः ऊली
नायाः इत्युद्धटः ॥ ॥
परिमन्त्यम् त्रि परिमाणं
परिपूर्व ॥ ॥ ॥

मन्तधातोः स्यप प्रत्ययनिष्पन्नं
परिमेयं त्रि परिमाणविशिष्टं
परिमातये परिमाणीये परि
पूर्व मापतोर्ध्व प्रत्यय निष्पन्नं प
रिमोषीने त्रि परिमोषणशीलः
चौरः परि पूर्व उपधातोः कर्त्त
विनि प्रत्ययनिष्पन्नः ॥
परिस्मः पु आतिगने इत्यमरः
परिवत्सरः पु वत्सरः इतिजः
दाथरः वत्सर विशेषः यथा
शकाहृत पंचभिः शेषात् समा
या दीषुवत् सहाः सम्यगीराजपू
र्वाच्च तयोदा पूर्वकामताः इति
मलमासतत्वे परि पूर्व तथादा
नं यवानोच दिनातमाः इति
विस्मयर्मातवम् ॥ ॥
परिवर्जने स्त्री मारणो इत्यमरः
परित्यागः यथा गोप्यानदोषो
मधुरोगनानो धूर्तसकृत्स्य
द्वितीतिरेषा विपर्ययोयेन कृतः
स पित्रोस्तस्यापयत्नी परिवर्ज
ने किं इत्युद्धटः ॥ परिवर्ज
नीया यथा एकशय्यासनेपे
क्ति भाण्डयकात्रमिष्करणे ।
याननाथ्य यनेयोति स्तथेव
सहभोजनं सहाध्यायस्तदशमः
सहयोजनमेवैव एकादशसमुद्देशे
वाः साकथ्य संगिताः समीपे ॥
वाप्यवस्थानात् पापेसेक्रमतेत्
णो तस्मात्सर्वप्रयत्नेन साकथ्यं
रिवर्जयेत् इतिकौर्म उपरिभागे
अध्यायः पस्मिन्नेशोनसमानोन
प्रीतिर्नववाच्यवाः नवविद्यागमः
कश्चित्तेदेशपरिवर्जयेत् इतिचा
णक्यं ब्राह्मणे वालिशो लव मयो
द्वारे विशेषजं मूत्रमत्तरं संपुक्तं
रतः परिवर्जयेत् कर्माण्याच ऊनि
त्रैव ऊरुजानेऊसोद्धरे ऊवत्युक्त
ऊदेशोच हस्तः परिवर्जयेत् इति
गरुडपुराणे ॥ ३ अध्यायः ॥
परिवर्तः पुम् विनिमयः कूर्म
राजः अपवर्तने इतिमेदिनी पु
गातः इति हेमचन्द्रः प्रत्ययविच्छे
दः इतिजदाथरः मृत्युपुत्रयुजः
तहस्योऽसेन कलिकन्या निर्मा
ष्टि गर्भजाताष्ट उवात्रर्गतत्नीय
पुत्रः तस्यपुत्रयोः कर्मादि या
या परिवर्तन्तेतौहोत निष्पत्ति
कृतोद्विजा सौतवृत्तादियदिवा
आकारमेव पिसंश्रयो जोहिराणाः
परिवर्तितौ ऊरुतः पादपादि
पु क्रोष्टुके परिवर्तः स्नाहर्भ
स्नाहोदरातनः ॥

न दृष्टं नैवादि न प्राका
२ पयोनिधिम परिवारं न।
समाक्रामे दवला गर्भधारिणी
इतिमार्कण्डेयपुराणम् ॥
परिवर्तनं स्त्री परिवर्तनं नरण्या
यः परिवर्तनं २ विनिमयः ३ नैमे
यः ४ व्यतिहारः ५ परावर्तनः ६
वेमेयः ७ विमयः ८ इतिहेमच
न्द्रः परिवसस्यः पुम् ग्रामः ३
तिहेमचन्द्रः ॥ ॥
परिवहः पुम् समवायुत्तर्गतस्य
एवायुः सतसुवह वायो रूपवि।
स्थितः इतिमहातशिशोमणिः
परिवारः पुं अपवादः दीर्घाः
वादनवस्तु इतिमेदिनी ॥
परिवारकः त्रि परिवारकर्ता।
परि पूर्ववर पातोः कर्तृविण ॥
क प्रत्ययनिष्पन्नः परिवारिनी
स्त्री समतुलीयकदीर्घा इत्यमरः
परिवारविशिष्टा च परिवारिणी
त्रि परिवारकर्ता इति परि पूर्व
वदधातोः शीलाद्यैकर्तृविणि।
न प्रत्यय निष्पन्नः परिवारविशि
ष्टः इति परिवार शब्दादस्यच्ये
न प्रत्ययेन सिद्धः परिवारः पुं
पर्यायिः वयने जलस्थाने परि
च्छदः इतिमेदिनी ॥ ॥

परिपावनं स्त्री मण्डने इति।
हेमचन्द्रः ॥ ॥
परिवापितं त्रि शृणुते इत्यम
रः परिवारः पुं परिजनः खड्ग
कोषः परिवच्छदः इतिमेदिनी
परिवारः पुं परीवारः जलोच्छा
सः इत्यमरहीकाया रमानाथः
परिविष्णुः पुम् परिविन्तिः य।
था ज्येष्ठे निर्विशिष्टे कनी।
यान् निर्विषय परिवेताभवा
नि परिविष्णुज्येष्ठः परिवेदनी।
या कस्यापरिदायी दाता परिक।
नी याजकः ते सर्वे पतिताः ३।
त्वदाहृतत्वे ॥ परिविन्तिः ॥
पुं परिवेदज्येष्ठः कृतविदारः ॥
स्नान्द ज्येष्ठधाता इत्यमरः
परिविन्दनं पुम् परिवेदनक
र्ता यथा देशातरस्य स्त्री वैक।
दृष्टान्न सरोदगन् वेष्याभिस
कपतित मृदतत्यानिरोगिनः
जडमृदन्ववधिर कृज्जवामन।
कृष्टकान् यतिहृद्धान भार्या।
श्च हृष्टिसक्तान् न्यस्य च यन
हृदि प्रसक्तोश्चकामनः कारिण।
सुस्था कृतरोमनवेदोश्च परि।
विन्दमृदयति इत्युदाहृतत्वे छेद
गपरिनिष्ठ परिविस्ल स्त्री सर्वतो

विस्लः विस्लंविस्लंपरिदृश्ययी
भाव समासिङगीदासः ॥
परिविहितं त्रि सर्वतोभावेनरी
मिविशिष्टं सर्वतोभावेन करि
गर्जितं सर्वतोभावेन हृदिवि।
शिष्टं सर्वतोभावेन धनिवि।
शिष्टं इति हृदिधातोः कर्म।
णिक प्रत्यय निष्पन्नम् ॥
परिवहः त्रि यधिपः प्रभुः ॥
इत्यमरः ॥ परिवहनः ॥
त्रि ग्राहृतः वेष्टितः यथा व
वहागन्धपः पश्येत् सभेः परि
हृतोन्वह इतिमिताक्षरा ॥
परिवहतिः पुं परिवितिः इति।
हङ्ङः परिविहितं त्रि सर्वतो
भावेनहृदि विशिष्टं सर्वतोभावे
नोद्यनविशिष्टं इति हृदिधातोः
कर्मणिप्रत्यय निष्पन्नम् ॥
परिवेता पुम् अनृदन्नेष्टेकृतः
विवाहानुजः इत्यमरः ॥
परिवेदनं स्त्री विवारः अग्रा
धानं यथा स्त्रीवेदेशातरगते प
तितेभित्तकेषिवा योगशास्त्रा
भिपुक्तेच नदोषः परिवेदाने
इतिमृदाहृतत्वे शातातपः।
सर्वतो भावेन ज्ञानम् ॥
॥ सर्वतो भावेन ॥ ॥

विचारणे सर्वतोभावेन विद्या।
मानसं सर्वतोभावेनलाभः ॥
इति तत्तदर्थक विदधातो रन
दृ प्रत्ययनिष्पन्नम् ॥ ॥
परिवेदिनी स्त्री परिवेतः स्त्री।
इतिहेमचन्द्रः ॥ ॥ परिवे
शः पुम् वेष्टने परिधिः इतिमे
दिनी वातेन मण्डनीभूताः स्त्री
व्याचन्द्रमसोःकराः मालाभावा
म्नि तज्जते परिवेशः प्रकीर्तितः
इति भरतधृतसाहसाङ्कः ॥
परिवेषः पुं परिवृत्तिः परिधिः
परिवेषणं इतिहेमचन्द्रः ॥ ॥
रिवेषणं स्त्री वेष्टने भोजनार्थः
भोजनपात्रे अन्नादेर्दानं अथग्राहे
परिवेषणं मणःपाणिभ्यास्त
पसंगृह्य सयमन्नस्यवर्द्धितं विशा
निके पितृनृथायन् शनकैरुप
नित्तिपेत अन्नस्यनित्तीयाथैष
स्त्री वर्द्धितं पूरितं पात्रमितिशेषः
इयनित्तिपेत परिवेषणार्थं तः
याव पाकस्यास्या ग्राह्यं प्रथ
मे भोजनपात्रेन देयं किंतस्या।
त्यादिकं पाणिभ्यां पात्र समीपे।
भूमौसंस्था व्यपश्चात् पाणि।
भ्यां पात्रात्तरिता भ्यां ग्राहेप
॥ रिवेषयेत् उभाभ्यां ॥

मपिहस्ताभा माकृष्य परिवेः सर्वान् प्रवोदयन् गुणान् उपक
 षयेदिति मत्स्यपुराणात् यत् रणानि भूमावेव नतयोननादि
 आदे परिवेषनन्तदतिरा पात्राणि अत्रादि पात्रोपरिनिहिता
 णिमात्रेण बोधानभिधानादिति पेत इति आहृतम् ॥ परिवेः
 मेधितोक्तं तत्र एकेन पाणिना हिते त्रि सर्वतोभावेन वेष्टित ता
 दत्ते शूद्रादने नभस्ये दिव्यादि तर्पणायः परितोः २ वनयि
 पुराणीयेन एक पाणि दत्त शूद्रा ते २ निहते ४ परिकृते ५ परी
 दत्त भक्षण निषेधेन तन्मात्र पा ते ६ इति हेमचन्द्रः ॥ परिः
 दिवेषण स्यापिनिषिद्धतात् पा व्यायः ३ अश्ववेतसः क्रमोत्त
 णिभ्यामपिपात्रात् रिक्तेकतादे पतः इत्यमरः ॥ ॥
 ये हस्तदत्ताश्च ये स्नेहा लवणं ॥ परिव्रज्या स्त्री उपस्था इति हेम
 चन्द्रः ॥ परिव्राट् ने ३ चेत्याश्रमी तत्परिव्राट् पा
 भोक्ता भुंक्ते च किलिषे तस्मादत र्थायः भित्तः २ कर्मन्दी ३
 रितेदेये पर्णेनाथ तयो न वा पादासरी ४ मस्करि ५ इत्यम
 प्रदद्यात् तदस्तेन नायसेन क २ः ५ तस्य लक्षणं यथा ॥
 दावन इति वशिष्ठ वचनेन सामा सर्वात्मपरि त्यागे भेत्याश्रयं ३
 न्यतोऽभिधानात् पितृभक्तिरः ॥ स्मृलता निष्पदि ग्रहताऽऽह
 मिण्या मण्डपम् मनुः पण्डितः समता सर्व जन्तुषु श्रियाश्रिया
 रूप शाकाद्यान् पयो दधिदूतेम रिष्येते श्रव इः खाविकारिता ॥
 ऋ विन्यसेयन्ततः सम्पग भूमा मवासा भयंनरेशोचं सखडःखा
 देव समाहितः ग्रामिषं पान ॥ विकारिता सर्वेन्द्रिय समाहा
 पात्रेव भोक्तृदंतिणतो न्यसेत् ॥ रो धारणा ध्यान नित्यता भाव
 भले भोज्ये च विविधे मृत्तानि च से शुद्धिसेषु परिव्राट् वर्ध्या
 फलानि च रुचानि चैव मोसा उच्यते इति गरुडपुराणे ॥
 नि पानानि सरभीणि च उपनीय परिव्राजः ३ परिव्राट् इत्यम
 चतस्रं शनकैः ससमाहितः परिव्राजकः दीकायोरमानाथः
 परिवेषयेत् प्रयतो गुणान् ।

परिव्राजिः स्त्री आश्रणी खलु परिश्रयः ३ सभा आश्रयः इति
 ऊटी इति भाषा इति राजनिघो मेदिनी ॥ परिश्रान्तः त्रि
 तः परिशोकनीयः त्रि सर्वः सर्वतोभावेन आति युक्तः परि
 तोभावेन माङ्गाविषयः यथा हर्ष अमथातोः कर्तविक प्रत्ययः
 शास्त्रं सुचितितमपि न्यपतिः य निष्पन्नः ॥ परिश्रुतः त्रि सर्वः
 रिशोकनीयः अंकेक्षितापि युव तोभावेन अवण विशिष्टः परिवि
 तिः परिव्रजणीया शास्त्रे न्येच वंशु यातोः क प्रत्ययनिष्पन्नः ॥
 युवतोच ऊतो वशिते इत्यदः परिवेषः ३ आश्रयः परि श्व
 परिशिष्टे स्त्री परिशेषविशिष्टे श्रिष यातो भवे अन् प्रत्ययनि
 अवाशिष्टार्थ बोधक प्रत्यः ३ छत्रः ॥ परिषत् २ स्त्री ॥
 तिहेम चन्द्रः ॥ परिशुक्तः सभा इत्यमरः परि षत्ते यथा
 स्त्री मोसव्यजनभेदः यथा एकविंश तिसंख्याकैर्मीमासा
 मोसेवक चैतेर्धृष्टे सित्तन्वद्वाः व्यापारगैः वेदोक्त कशलेश्चैव
 सुनासुक्तः जीवकायैः समाः परिवर्तते प्रकल्पयेत् इति आय
 युक्ते परिशुक्ते तदुच्यते इति श अतिविवेकः ॥ परिषदः ३
 हचन्द्रिका सर्वतो नीरसे त्रि पः परिवर्तः अनुचरः इति भरतकृत
 रिशोधः ३ परिशोधने सर्वतोः परिवर्तः इति भरतद्विपुकोषः
 भावेन शुद्धिः परिवर्त शुभ यातोः सदलः इति भरतद्विपुकोषः
 रत्न प्रत्यय निष्पन्नः परिशेषः परिवर्तलः ३ सभासदः परिवर्तः
 ३ सर्वतोभावेन शुष्कभा यथा इति शाहरत्नावली ॥
 मार्तण्डे परिशेषमेति सलिते परिवर्तलः त्रि परिवर्तलः प
 इत्यादि न्यातिस्तत्ते परिश्रमः २७४ इत्यमरटीकायां रमा
 ३ परिव्राजिः तत् वर्ध्यायः नाथः परिवर्तलः त्रि परिवर्त
 श्रमः २ कर्मः ३ शेषः ४ २ इत्यमरः ॥ ॥
 वर्ध्यायः श्रमः प्रयासः ५ दीकायां शयशुक्तः परिक्षा
 आयासः ६ व्यायामः ७ ॥ २ः ३ अलंकारः इत्यमरः
 इति हेमचन्द्रः ॥ ॥ सेक्कारः शुद्धिः ॥

परिवे
 विमम
 धतेपि

परिष्कृतः वि भूषितः अन्तः । पालितः इत्यमरः ॥
 कृतः इत्यमरः वेष्टितः इति । परिष्कृतः ३
 हेमचन्द्रः आहितसेस्कारः ३ । त्वमर टीकायां वायस्यकृतः
 ति हेमचन्द्रः आहितसेस्कारः । परिष्कृतः ३ गजपृष्ठस्यवित्र
 इति वेदिशास्त्रीकायां भरतः ॥ कम्बलः हाभिरपिचैर कुल
 परिष्कृतभूमिः स्त्री वेदिः परि ॥ इति भाषा इत्यमरः ॥ ॥
 कृता यज्ञार्थं पशुवन्धनाय यज्ञ पञ्चासादनाय चाहित सेस्कारा
 भूमिः इत्यमरभरतौ ॥ परि ॥ परिष्कृतः ३ कृत्स्नप्रकाशदेः
 श्यामः ३ परिष्कृतः इत्यमरटीका । पञ्चावल्या देव्यश्चरणा इत्यमरः
 कायां स्वामी ॥ परिष्कृतः ३ परिकरः परिवारः इति हेमचन्द्रः
 आलिङ्गने इत्यमरः परिसभ्यः ॥ ३ सर्वतोभावेन स्यान्नञ्ज ॥
 ३ परिषद्यः सभासदः सर्वतो परिस्मन्दनं स्त्री सर्वतोभावेन
 भावेन सभायां साध्यः इत्यर्थे कम्पने यथा कोपि परिस्म
 यप्रत्ययः ॥ परिसरः ३ नदीनगर पर्वतादे न्न साधन साध्यः यथा गम
 रुपात् भूमिः इत्यमरभरतौ । नादिः कोप्यपरिः सन्दन सा
 मृत्युः विधिः इति मेदिनी ॥ धन साध्यः यथा अवस्था ॥
 परिसर्पः ३ परिक्रिया परि नादिः इति गोष्ठीवन्दः ॥ परि
 जनादिना वेष्टने समन्नातः ॥ स्यन्दमानः वि सर्वतोभावेन ॥
 सर्पणे इत्यमरभरतौ ॥ कम्पमानः यथा अनवरत परि
 परिसर्पः ३ परिक्रिया परि परमाण्य चेतन संयोग सन्ताः
 जनादिना वेष्टने समन्नातः ॥ नानाः पालित्यक्तानामविरतमे
 सर्पणे इत्यमरभरतौ ॥ दोषरमात् इति सामान्यतत्
 परिसर्पः ३ परिक्रिया परि णायाशिरोमणिः ॥ ॥
 इति सर्वस्व अन्त सरणे इति परिस्मन्दः ३ परिस्मन्दः ३
 ॥ केचित् इत्यमरभरतौ ॥ त्वमरटीकायां भरतः ॥
 तौ ॥ परिष्कृतः ३ परिसुतः स्त्री वरुणात्मजा मा
 परपृष्टः परेण प्रति ॥ दिरा इत्यमरः ॥ परिसुतः
 वि स्रवयुक्तः सर्वतोभावेन

हरितः इति मेदिनी ॥ परि परीरे स्त्री फले इत्यणारिको
 सुता स्त्री वारुणी मदिरा ३ षः परीरम्भः ३ परिरम्भः आ
 तिमेदिनी ॥ परिहारः ३ लिङ्गने इति भरतद्विषयकोषः
 अवज्ञा अनादरः इति शास्त्रः परीवर्तः ३ परिवर्तने तत् प
 त्नावली ॥ ॥ परिहार्यः ध्यायः प्रतिदाने ३ नैमेयः ३
 ३ परिहार्यः वल्लयः इति नियमः ४ इत्यमरः परिवर्तः ५
 भरत द्विषयकोषः परिवर्तः नैमेयः ६ विनिमयः ३ परि
 णीये वि ॥ परिहासः १ हाने ८ इति शास्त्रत्नावली कृष्ण
 ३ परीहासः यथा परिहासः राजः इति जटाधरः ॥ ॥
 केतिश्रवः केतिदेवननर्म ॥ परीवादः ३ दोषोत्तासः तत्
 णी इति त्रिकोडशेषः ॥ पर्य्यायः कृत्वा ३ निन्दा ३ नृ
 परितित ३ अभिममृषत्रः त उपसा ४ गर्हा ५ गर्हणे ६ निन्
 तपर्य्यायः परीतित ३ परीति ने ३ कृत्स्ने ८ परिवारः ९ ज
 तः ३ परितितः ४ इति शास्त्र गुप्सने १० आक्षेपः ११ अर्वाणिः १२
 त्नावली परितिते वि परिवर्त दिना वेष्टिते तत्पर्य्यायः निवृत्ते
 ३ इत्यमरः सर्वतोभावेन तेषां अववादः १५ इति शास्त्रत्नावली
 युक्तं च परीणायः ३ परिणा वीणादिवादनम् येन काष्ठविशे
 यः परिणायः शारीणा सम षादिना वीणादिवाद्यतेसः ३
 नात्रयने इत्यमरटीकायां भरतः ॥ परीते वि परिवे तितजटाधरः ॥ ॥ परीवारः
 रितम् इति हेमचन्द्रः ॥ ३ खड्गकोषः जंगमः परिवि
 परीतत वि सर्वतोभावेन वि दः इत्यमरः परिवारः परिवर्तने
 हृतं परि पूर्व तनपातोः ॥ खड्गकोषे परिविद्धो इत्यनेकत्र
 क्तिप्रत्ययविषयः इति सु दर्शनात् जंगमो जंगम विशेषः
 यवापवाकरणं परीभावः परिवर्तन इत्यर्थः खड्गकोषोऽसि
 ३ परिभावः अनादरः इत्य वायकः मेयान् इति व्यातः ॥
 मर टीकायां भरतः ॥ परिविद्धः शोभाजनक उप

करणं कुत्रचामरादिः सत्यं परीतिं इत्यमरः सर्वतोः ।
नादिश्च त्रय परीवारः इति । भावेन दर्शनं ॥ परीता ।
ह्रीकायां भरतः ॥ परीता । स्त्री दिवं अथ दिव्यानि तत्र ह
हः ॐ जलोच्छ्वासः इत्यमरः हस्यतिः धरो भिरुदकं चैव
राजयोगवस्तु इति मेदिनी ॥ विषेकोषश्च पंचमे षष्ठ्यंतः ।
परीतिः स्त्री अनेषणा इत्यमरः एतलाः प्रोक्तं सप्तमंतमप्रोक्तं
२ः परिचर्या आकाशं इति अष्टमे कालमित्युक्ते नवमं धर्म
मेदिनी ॥ परीसारः नैस्सते दिव्याने तानि सर्वाणि
प्रम परिसर्या सर्वतो गम निर्विष्टानि स्वयंभवा अथ कि
ने इत्यमरः ॥ परीहारः तद्विषयं तत्र मानुष प्रमाणानि
षे अवज्ञा इति शहरत्वावली तियस्यापि निर्णायकं यतदिः
परीहारः ॐ परिरसनं तत् वा नितितोक्त प्रसिद्धं यतद्यथा
पर्यायः इवः २ केलिः २ क्री पिश यथानामस्ति तथापि ॥
ज ४ लीला ५ नर्म ५ इत्यम कातोतर निर्णायकत्वेन तेषां
२ः परिहारः ५ केलिशब्दे ८ भेदात् अपिना मानुष प्रमाण
देवने १ इति त्रिकाणशेषः ॥ सतेपि यत्र धरादीना मंगी ॥
परीतिकः त्रि निरूपकः तः कार स्वत्रापि तद्वति इति सू
त्यर्थायः कारणिकः २ इत्य विते अतएव लिखितं साति ।
मरः परीतते अवधारयति ॥ भुक्ति लक्षणं त्रिविधं मानुष ।
प्रमानेन ॥ यथा वक्रिना प्रमाणं भिन्नप्रमाणं यतद्विषयं
परीतकः स्वर्णस्य स्वर्णकारः प्रमाणं तत्प्रमाणं न भावेक
कारणोर्देत भिन्नरति कारणः गोचरे किंत भावाभावाविशे
कः इति भरतः ॥ ॥ खेण गोचरयतीति तत्र महा
परीतणं स्त्री परीता राजाधर्म भियोगेषु दिव्यामार याज्ञव
कामार्थं तथैरमात्यादे भावतत ल्काः तन्नागमापो विषेकोषो
निरूपणं इति भरतः यथा दिव्यानीरविप्रहये महाभिः
भेदोपजापावुपथा धर्माधैर्यत योगेष्टेनानि शीर्षकस्यः भिन्ना
करिविप्रहये सन्निपाथस्य

सदेहनिवृत्तये महाभियोगेषु कारेणार्थिनोपि दिव्यामार याज्ञव
महापातकादि गुरुतराभियोगेः ल्काः रुचावासभरः ऊर्ध्वादितरोः
षु शीर्षकस्य इति शीर्षके प्रधाने वर्तयच्छिरः विनापि शीर्षकान्क
वावहारस्य चतर्थपादो नय परान र्थापदेशेः अथातके इतरोः भि
य लक्षणः तेन दण्डेन तत्पतेतत्र प्रकः शिरः शारीर दण्डमर्थदण्ड
तिष्ठतीति शीर्षकस्यः तत्प्रकः स्त्री वर्तयेत् स्त्रीकृत्यात् हृदस्यतिः
दण्डभागीत्यर्थः महाभियोगान् स्नेहात् कोपालोभतो वा भेदमा
स्ययति कालिका प्रसंगे पर याति सातिताः विधि दृष्टस्य दिव्य
दारभिशायेषु चोर्ध्वागम्यागः स्य नभेदो जायते क्वचित् भेदः सः
मेषु च महापातकशक्तेषु स्नादि तादृशरीसं यतकात्यायनवचने
चान्यपसाहसे प्रतिपत्तौ विवादे क्रिया नवेदिकीप्रोक्ता विद्यमा
च पणस्यस्यायनेकते तत्रैवस्था नेषु सातिषु लेख्ये च सतिवादेशु
यथेष्टिचो शिरःपूर्वं मदीयतिः नस्यादिचो न सातिता इति तदुः
परदारभिशायेषु बहवो यत्र णान्वितं सातिसत्ते यथा व्यासः
वादिनः शिरोहीने भवेद्विद्यमा मणि मन्त्रोषधिवलात् प्रवतेवावि
जनः शुद्धिकारणात् पितामहः धानतः विसमदेहिव्यमपि नतः
शिरःस्थायि विहीनानि दिव्यानि सात्वीगणान्वितः अतएव नारदः
परिवर्जयेत् चत्वारि तथरादीनि पुक्तिष्वप्यवसन्तासु शपथेनेनम
कोषश्चैवाशिरास्मृतः महाभि हेयेत पीडयेत निर्दारयेदितिया
योगेतेरेपि कोषमादस्मृतिः को वत ॥ शपथानाह नारदः सत्य
ष मत्पेव दापयेत् याज्ञवल्क्यः वारनशस्त्राणि गोवीजकनका
नाभियोगिर्वादिनः शिरोवर्ति निव देवतापितृपादेषु स्तानिः
ताभिधानादभियोगस्य दिव्यः सकृतानिच स्पृशेच्छिरसि पुत्राः
कर्तते प्रतिपादिते वाक्कमारका णा दाराणां स्वरुदास्तथा शुभि
त्यायनः नक्तश्चिदभियोगादे दि योगेषु सर्वेषु कोषपान मत्वापि
येषु विनियोजयेत् अभियुक्ता वा इत्येते शपथाः प्रोक्ता मनुना
परा तद्यम दिव्यदिव्य विशारः स्वत्यकारणात् ॥
॥ हेः प्रत्यर्थि स्त्री ॥

बृहस्पतिः यथोक्त विधिनारेयः । रेविषं कोषस्तु सर्वदादेयं स्तना
दिव्यदिव्यविशारदेः अथोक्त प्र
दत्तं नशक्तं साध्यसाधने अदेश
कालरत्नानि बहिर्वादिहृत्तानि च
व्यभिचार मरुत्वेवं ऊर्ध्वनीह न
सेवायः बहिर्वादि हृत्तमभि योः
कारे विना कृते यत्तु प्रायिकं आ
त्त शुद्धि पराणा मभियोक्तारं विना
पि दिव्य विधानात् तथा च नार
दः राजभिः शोकिता नान्य नि
हिष्ठानात्त दस्युभिः आत्त शुद्धि
राणां च देवदिव्यशिखेविना ॥
अथ दिव्यदेशाः कात्यायनः इन्द्र
स्थाने अभिशास्तानो महापातकि
नोन्त्या न्यत्रोह प्रहृत्तानो राज
द्वारेष्योजयेत्त आनिलोम्य प्रसूता
ना दिव्यदेये चतस्र्यये अतो अेषु
चकार्येषु सभासथो विदुर्बुधाः ३
इस्थाने इन्द्रधनु स्थाने ॥ अथ दि
व्यकाताः पितामहः चैत्रोमार्गशि
राश्रेव वेशावश्च तथैवति एतेसा
धारणामासा दिव्यानामविरोधिः
नः यदः सर्वज्ञकः प्रोक्ता वाभेवा
भि विवर्जयेत् अग्निः शिशि
र हेमन्त वर्षास परिकीर्तितः
शरद्शीको तसलिले हेम ॥
ने शिशि ॥ ॥

स्वात् सार्वकालिकीति मितात्ता
या नारदः नशीते तोयशुद्धिः स्था
त्रोत्पत्तौः विशेषधने नप्राहृषि
विषं दद्यात् प्रवाते न तलान्त्य ना
रदः पूर्वोक्ते सर्वदिव्यानां प्रदाने प
रिकीर्तिते नापराक्ते न सन्ध्यायोः
नमध्याक्ते कदाचन शीते हेम
ने शिशिर वर्षास उत्पत्तौ श्री
का शरदोः वर्षास विष विषेयश्च
तर्पयति रिक्त यरः वर्षे चतुर्थया ॥
मात्रा इति वत्पमास नारदवचनात्
तदनुत्पादीनात् विशेषा नभिधानात्
सार्वकालिकते ॥ अत्र विषेशतोः
षतो वर्षानिवेधान् उत्पत्तमाणावच
ने सिंहस्य रवावेव परीतामात्र ॥
निषेधाच्च दिव्यान्तरं सिंहं तत्र व
र्षासपि ऊर्ध्वीत अतोयास्या यने ।
रदो सप्ते सर्व कर्माणि वर्जयेदि
तस्य न विषयः ज्ञातिषे सिंहस्य
मकरस्य च जीवे चान्ति मिते तथा
मल मासेन कर्तव्या परीता न
य कांतिणा रविशुद्धौ गयेचै ।
व नशुक्ले स्तुंगते पुनः सिंहस्य
च रवौनैव परीता शस्यते बुधेः
नाष्टस्या नचतर्ह्येषा प्रायश्चित्त
परीतयो नपरीता विचारश्च ॥

शुनिभौम दिने तथा रविशुद्धौ दितः इति स्मारीनां दिव्य निधि
गुणेवेवेत्यत्र शस्यत इति शेषः ।
तथाच दीपिकायां नो शुक्रोक्ते
ऽष्टमेऽर्के गुरुसहित रवौ जममा
सेऽष्टमेऽर्के विष्टो मासेमलाख्य
ऊजशानिदिवसे जन्मनारा सवाय
नाडीनत्तत्र हीने गुरुविजनीना
य ताराविशुद्धौ मात्रः कार्या य
रीता दितउ चर २०० शोदये श
स्तुमे ॥ पितामहः प्रत्यक्षः
दापयेद्विद्यं राजावापि कृतोऽपि
वा ब्राह्मणानो श्रुतवतो प्रकृती
नोतथेवच ब्राह्मणानो प्रकृती
नोच प्रत्यक्षे दिव्यरापये दिसत्यः
प्रकृत यस्तु स्तुमास्यः सहरत ॥
कोषो राष्ट्रर्ग वलानिच राश्या
गानि प्रकृतयः पौराणो आणयो
पिचेति अमरसिंहोक्ताः ॥
अथ दिव्य विशेषाणि कारिणः ना
रदः ब्राह्मणस्य धरो देयः त्रिभिः
यस्य ज्ञानाशनः वैश्यस्य सलिले
देये शूद्रस्य विषमेवत साधारः
णः समस्तानो कोषः प्रोक्तोम
लीभिभिः विष वर्जित ब्राह्मणस्य
सर्वेषां तलास्त्रना यत्त उन ।
रनेन स व्रतानो भ्रष्टाज्ञानो व्या
पितानो तपस्विना स्त्री णा ज्ञ
नभवेद्विद्यं यदि धर्म स्तये ॥

दितः इति स्मारीनां दिव्य निधि
हेतुनलेतर विषयक मितिपूत
पाणिः मितात्तरायास्त स्त्री पुंसः
यो विवादेन स्त्रीणां दिव्यमिति ॥
रुच्या वाग्यतरः कर्त्यादिति वि
कल्पनिषेधार्थ मेतउक्ते भवति ।
अथ दृष्ट्याभियोगेषु स्मारीनामः
भियोक्तृते अभियोन्यानामेवदि
व्यं यत्तेषामभियोन्यतेपि अभि
योक्तृनामेव दिव्य परस्परभियो
गे त विकल्प एव तत्रापि तलेवे
ति नियम्यते तथा महापातकादि
शोकाभियो गेत्त स्मारीनां तलेवा ।
यथा याज्ञवल्क्यः मृता स्त्री बाल
वृहान्य पंगु ब्राह्मण रोपिणो अ
गिनर्तले वा शूद्रस्य यवाः सम वि
षस्यवा स्त्री मात्रं जाति वयोऽवस्था
विशेषा नारदरेणवात् आषोडशाः
वर्षाज्ञाति विशेषानादरेण वृद्धोः
शीतिपारगः एतच्च वचने सर्वदि
व्यसाधारणेषु मार्गशिरश्चैत्रवेशा
लेषु स्मारीनां सर्व दिव्यसमथा
न विधाने नियमार्थकतया अर्थः
वत् नच सर्वकाले स्त्री णा तलेवे
ति स्त्री णान्ननविषे प्रोक्ते नचा
पि सलिले सरतम् धृष्ट कोषा दि
भिक्षासा मन्त्रस्तत्र विचारयेत् ३
निविष सलिलयति रिक्त ॥

यत् कोषादिभिः शुद्धि विधानात् यानि यत्र यस्यानि विशेषसा
एवं वातादिष्वपि योजनाये त। मास पक्ष दशत विहितानि ता
या ब्राह्मणादीना मपि न सर्व। निश्व कस्याउकस्य रूपानि।
कालि कस्तलादि नियमः सर्वेषा वेदितव्यानि यथा ब्राह्मणस्य
मेव वर्णानां कोषाच्छुद्धि विधीय देशाः कोषस्तउकस्यः जला
ते सर्वाये तानि सर्वेषा ब्राह्मणस्य ग्री आपत कस्या शशक्त नारद वच
विषेविना इति पितामह स्मरणा ने परकारश्रुतेषु कस्यादिनेन
त तस्मात् साधारणो काले वङ्गदि तप्रशस्त तमादित्वमिति एवेत्ता
य समवधाने तलादि नियमार्थं त्रापि श्रयथोक्त प्रदत्त नशक्तः
मेवेदं वचने कालान्तरेत तन्त साध्यसाधने इति प्रागुक्त बोध्यः
काल विहिते सर्वेषा तथादि वर्षा स्मृतिः श्रवणमाभिषुक्तानां यथा
यमिरेव सर्वेषा हेमन्त शिशिरयो दीनि विनिर्दिशेत् तादृशैव कोष
स्तु तत्रिणादीनां त्रयाणां श्रमिवि श्र शंकात्वेव न संशयः श्रवणमे।
षयोर्विकसः ब्राह्मणस्य त श्रपि ३३ निश्चयः शिरोवर्तितेति केचि
रेव न कदाचिद्विषये ब्राह्मणस्य इति व्यवहारदीपिका कात्यायनः
विषेविनेति निषेधात् ग्रीष्म। अस्तरपाथमदासानां श्रेष्ठानां
शरदोक्तु सलिलमेव येषां कृष्णा पापकारिणां प्रतिहोम प्रसन्नानां
दीनातु विषेवेणाद्यादि निषेधः निश्चयो न तत्राजनि तत् प्रसिद्धानि
कृष्णिना वर्जयेदपि सलिले स्यात् दिव्यानि समये तेषु निर्दिशेत् तत्
कासिनो पितृश्रेष्ठवर्तनिसं विष प्रसिद्धानि दिव्यानि सर्वेषादीनि
विष नुपरिवर्तयेदिति वचनामेषा म तथा देश कालाविशेषे त यथा
ग्यादि कालेपि साधारणं तलाये पृक्तं प्रकल्पयेत् ॥ अमेन हारये
वदिये भवति यथा तोयमग्निवि हिये विधिरेष विषय्ये अमेन प्र
घेचैव दातव्येवलिनोन्मणा मि तिनिधिना हारयेत् कारयेत् वि।
तिस्मरणात् ॥ ३३ वर्ताना मपि यध्यये अभिषुक्तस्या सामर्थ्ये ॥
सर्वथा विष निषेधात् तत्तका अतएव महापात क्पादीनामम
ला नतिक्रमेण जानिदयोऽ। दारा दिव्यमार ॥ सयव ॥
वस्याग्निना दिव्यानि दे ॥ माता पितृ द्विज गुरुवात् ॥

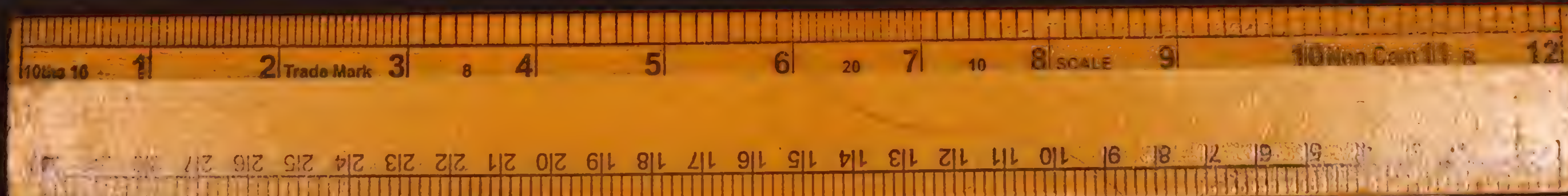
ह्री राजवातिना महापात। लेखादि सत्ते दिव्यानादस्त ॥
कयक्तानां नास्तिकानां विशेषः या पि इत्यादनादि विवादे सा
तः लिङ्गिनाममदानां च मन्त्रेषु स्तुत्यासेकते अपि प्रसंगी यदि
गक्रियावतो वर्णशेकरजाता दण्डागी कारेण दिव्यमेगीकरो
ना पाषाभ्यास प्रवर्तिना यत्तेषु तितदा दिव्य मपि भवति सादि
वाभियोगेषु निन्द्यैव प्रयत्नः णा दोष सम्भवादिव्यस तनिर्दि
इत्याद्यभिधाय दिव्यप्रकल्पयेत्तैव षत्तेन वस्तुतत्त विषयत्वात् उले
राजाधर्मपरायणः पतैरेव प्रयुः तान्ताव्यधर्मस्य यथाह नारदः
क्तानां साधुनादिव्यमर्हति का तत्र सत्येति यस्मा व्यवहारः
त्यायनः नलोहशिल्पिनामपि स्तु सातिगा देव साध्येषोरुष
सलिलेनाम्बुसेविना तादृशैर्न न नलोहान् प्रयोजयेत् स्या
नियुज्जीत ब्राह्मणमुखयोगिण वर विवादे त प्रत्यर्चना दण्डा
नारदः स्त्रीवातरान् समुहानां गीकारेण दिव्यावनमनेकते
परित्यागार्हतात्रान् वातदृष्टा सामन्तादि दृष्टप्रमाण सद्भावैपि
तगदीश्व परीक्षेतथदे सदा ना दिव्ये ग्राह्यमिति विकल्पनिवा
तीनां तोयशुद्धिः स्यात्त्रविषे पि रत्तायस्या वरेसित्यादि पिता
हयोगिणां श्रिअन्यंगनखादी मह वचने नात्यंतिक दिव्यानि
नामिनकर्मविधीयते नम वादकरणाय लिखिताद्यभावे
जने स्त्रीवालयो धर्मशास्त्रः स्यादगदिषु निर्णयाप्रसक्तेः ॥
विशारदेः निरुत्साहान् व्यापि अथ इव्यसंख्या दिव्य विशेषाः
हृष्टातांती स्ताये निमजयेत् विलुः अथ समय क्रिया राजदो
नवापि हारयेदग्नि न विसेन ह साहसेषु यथा कामे निःते
विशोधयेत् यत्तस्यावरेषुवि पर्ति स्तयेषु प्रमाणादितिस
वादेशु दिव्यानि परिवर्तयेदि मयोदिव्यं राजदोहादिषु यथा
ति पितामह वचने तल्लिखित कामे दाजेच्छात्रयेथा दिव्ये निः
सामन्तादि सत्ते दिव्य निषेधः लेपादिषु त यन प्रमाणा ता
के यद्यपि अलेख्यसात्तिकेदि तम्यादिमर्थः वृहस्पतिः स
व्यवहारे विनिर्दिशेदिति ल्यारश्मि रजोमूला मज्जा समु
स्तैर्विवादान्तरे अपि ॥ दाहता कार्वाणानासा दिव्येनि

योऽपि विनये तथा विषयसहस्रे साहस विषये अयमेव त का।
 ५ पक्षे पाशेनेवकताशनः ॥ सायनः दत्तस्यापक्षो यत्र प्र।
 त्रिभागे नेचसलिल मर्दे देवो माणेनत्रकारयेत् स्नेय साह।
 थतः सदा चतःशताभियोगेन सयोद्विं सस्तेः पक्षे प्रदापये
 दातव्यस्तममायकः त्रिशतेन त सर्वद्वयप्रमाणेन ज्ञातरेम
 एतदादेयाः कोशस्यैव तदर्हः ॥ प्रकल्पयेत् हेमप्रमाण युक्तं
 के शतेनैवः पक्षेनेव दातव्यं तदादिव्यप्रदापयेत् ज्ञातासे।
 धर्मशोधने गोचोरस्यप्रदात व्यासवर्णानो शतनाशेविंशे।
 व्यं सभ्यः कालेप्रयत्नतः पक्षा स्तने अशीनेन विना शत द।
 संख्या निष्कृष्टानो मध्यानेदि घात्रैवकताशने घष्पानाशेन
 गुणास्तता चतुर्गुणानमा लेदेयं चतुर्विंशतिवैधं वि
 नान्त कल्पनीयापरीक्षकेः ॥ ग्राह्य विनाशेन कोषपाने वि
 रश्मिरजः ज्ञातान्नरगतभाने धीयते पंचाधिकस्य वानाशे त
 यत्सत्स दृष्टपतेरजः प्रथमेतत् तोः द्वाद्विंशतएतलाः ततोद्वादे
 प्रमाणानो उमरेण प्रचलते विनाशेन स्पष्टोत पुत्रादिमस्त
 इतिमनुके कार्धायणात्पा कान ततोः द्वाद्विंशति विनाशेन।
 णात्ता कार्धायणः पणा इति लौकिकव्य क्रियाः स्यताः ॥
 पर्याय दर्शनात् विनयेदेहे पवेविचारयन्नाजा धर्माशी।
 यवन्तु सदस इत्याहो पणाः ॥ भ्यो नदीयते सुवर्णानोपज्ज
 तिनेये उपक्रमात् निष्कृष्टा कृत्स्न लको माय स्ते सुवर्णस्तु
 नो जातिकर्म गुणोः नासहस्रा षोडश इत्युक्तशीति रक्तिका।
 दरेवमिं न तला न विषयेथ परिमित देवो माशे अपक्षवे
 ति यातवल्का वचने मथ्य ॥ वादशाधिकस्य पञ्चाधिकस्य
 मोक्षम विषयत्वेन हहस्यति व वा विशस्यनाशे कोषपानमिम
 चनेकवाक्यतार विरुद्धम् सहस्रे धाः तएतलाः पुनरत्य चोण्या
 पुत्रदे दद्यात्स हसार्हं तथाप भिसेकाया सेव नत साहसा
 से अर्हस्याहं त सलिले तस्याहे दो चोण्य व तएतला देया नाम
 त विषयस्ते इति वचने पञ्चाश त्रेति विनिश्चय इति पितामह।
 परथेयातिमंतद्विषय मिति स्तनेः तमसाधेत महाचोण्या
 पतत संवे स्नेय भिश

काया महाचोण्याभियुक्तानो। तस्मिन्नेव तदाहनि प्रतिपत्रे क।
 तमसाधो विधीयते इतिस्तेः लिपुगे तस्यसेव्या निवोधमे इति
 व्यवहार मातकायो समतेसा तत्रैव २४ अध्यायः ॥ ॥
 लिपिो यत्र दिव्ये स्तमपिशोधः परुः पुं सउदः स्वर्गलोकः प्रमिः
 येत प्राणान्तिक विवादेशु वि यवतः इति सेत्तिन साशेणादि।
 यमानेषु सलितु दिव्यमानस वृतिः ॥ परुः ११ ज्ञी प्र।
 तेवादी न पृच्छेन्नत्र सातिताः ॥ म्यः इत्यमरः ॥ परुत व्यग।
 इति दिव्यतरे ॥ यदादि नववि तवत्सरः इत्यमरः परुत वि प।
 ययरीता ततत् शब्देदृष्ट्या। रुद्रवः एवाहभवः परुत शब्दा
 परीक्षित ॥ १५ अभिमन्युपुत्रः त तवाद्येन प्रथम निष्पन्नः इति
 परीक्षितः ॥ सुपुष्टिगिरदनन्तरः व्याकरणम् ॥ परुद्वारः पुं।
 कतिपयगस्यास्मे राजवक्रवर्ती। धोयकः इतिशब्दमाला ॥
 आसीत् यथा अभिमन्योरुत्तर परुषे ज्ञी निष्पत्ताकं इत्यमरः
 या पवित्रीणेषु कुरुष अस्याम नीलकिरी इति शब्दचन्द्रिका ॥
 प्रपुक्त ब्रह्माज्ञेया गर्भयव भस्मी परुष फले इतिभावप्रकाशः ॥
 कृतो भगवतः सकल सुरसुखं परुषे वि कर्षः इतः निष्प रो।
 न्दितवरण पुगलस्यात्मेच्छया। किः इतिमेदिनी ॥ ॥
 कारणा मातृष इयथाविणे ॥ ३० परुषोक्तिकः वि निष्पत्तवता
 भावात् पुनर्जीवित मवाप परी इति जटाधरः ॥ ॥
 तिजज्ञेयो ॥ येसास्यतमेव भूमे परुषे ज्ञी फलवत्तमेदः परु।
 उले त्वणितायति धर्मेणा पा षफल इति वेग भाषा कृत्सा
 लयति इति विस्तुपराशो ॥ ॥ इति फलदे इति च हिन्दी भाषा
 अशो २ अध्यायः ॥ तत पर्यायः ॥
 याते कृसेवकारो ॥ ३० सोभिषे परुषकं २ नागदलोपमे २
 के परीक्षितः प्रयास्यन्ति यश इति रत्नमाला ॥ परुषे ४
 चेते सुवाषाफो महर्षयः त अत्यास्थि ५ परापरम् इति भा
 दानन्दात् प्रभृत्येष कलिहृदिग वप्रकाशः नीलचर्म ७ ॥ ॥
 मिश्रति यस्मिन्नुसा दिव्ये यात। मिरिपील ॥

८ परोवते १ नीलनशले १ प इति सिद्धांतकौशदी ॥
 रुः ॥ अस्पृश्याः अज्ञाने कद परोपका स्त्री वक्रसतिः वक्रम
 ले कषाति वात नाशितेच तदा स्तनयोः इत्यमरः ॥ परो
 मफलशुभाः पित्तदत्ते उस्तवन्न धितः त्रि शोदासीत्येनपर ७४
 तत पकफल शुभाः मफरते रु परोपका समदितः तत्पद्यायः ॥
 वि प्ररते पित्तशेषरते तर्पणः परोवितः १ परिकल्पः १ परजा
 लेच इति राजनिर्घण्टः ॥ पक तः ४ इत्यमरः कोकिले ३ इ
 खकं कषायोत्तमामे पित्तकरे तिशादमाला ॥ परोपका
 लचु तत पके मफरं पाकेशीः १ः पुम परोषा सुपकृतिः अम
 ते विष्टमि हेरणे ह्ये तदपि सस्वधि हिते यथा पषमे प्रवरो
 तदादासु ज्वरतय समीरुत भाति शुद्धधर्म प्रवोविधिः परो
 इति भावप्रकाशः ॥ पदृषः पकरणादमत सर्व मत्पेस्पते
 के स्त्री परूखे इति राजनिर्घटः बुधेः परोपकारिभिर्देना स्वश
 परोतः विमृतः इत्यमरः भूता णा ऋषिभिः पुरा अदिः मे ॥
 तरे पुम इति मेदिनी ॥ तो पकारः स्यात् किन्नलव्य ॥
 परोतगद ने पुम प्रेतगजः य मया पुनः दधीविना पुरा ॥
 मः इत्य मरः ॥ ॥ गीतः श्लोकश्च अयते भुवि स
 परोषवि व्य परस्मिन्नहनि प र्धर्म मयः सारः सर्वधर्म
 र दिनम् इति सुग्य दोषव्या तसम्मत्तः परो पकारः ॥
 करणम् ॥ यथा ॥ कर्तव्यः प्राणोः कण्ठगतैर
 परोषव्याय पूर्वेषु रमेयुश्च पि परोपकारने पुण्य तसे
 पिचिन्तयन् वृद्धितयो सु ॥ कृत शतैरपि इति पाप्मात्
 नीद्राणां प्रियमावु कताम एते २२ अध्यायः ॥
 गात् इति भाट्टिः ॥ ॥ परोवरीणाः त्रि श्रेष्ठाश्रेष्ठयुक्तः
 परोषुः १ व्य परदिने इति ७ परोपका वरोपानु भवति अवर
 म्पदोथ व्याकरणम् ॥ स्यात्ते निपायते इति सिद्धांतकौ
 परोपे वि परोगता आयो पः सुदी परोसी स्त्री तेतपायि
 का इत्यमरः ॥

परोत्ते स्त्री अमृत्यते असाता पर्जन्यादन्नसंभवः इत्यादि श्री
 त यथा परोत्ते कार्यहन्तारं ॥ भगवद्गीता ॥ ॥
 त्पदेप्रिषदादिने वर्जयेतादशोमि पर्जन्या स्त्री दारुहविद्रा इति रा
 ३ विषकर्मं ययोमुखे इति वा जनिघण्टः ॥ पर्णा त्क हरि ॥
 लको तदिशिष्टे वि ॥ परोत्तः त्या इतिकविकल्पक्रमः ॥ ॥
 ३ तयसी इति शादमाला ॥ योर्णी स्त्री पत्रे इत्यमरः ताम्बुले ॥
 पर्काटः स्त्री सतहृतः इत्यमरः यथा अनिधाय सुवे पर्णी ह्ये स्ता
 पर्कटी टीकायोभरतः ॥ ॥ दयतेनरः मतिधेशो हरिद्रः स्याद
 पर्कटी ३ हृतविशेषः योगः ने नस्मरते हरिम् इति राजनिर्घ
 ३ इति भाषा तत्पद्यायः सतः णटः ॥ ताम्बुलधपिलतणाम्
 ३ जटी ३ इत्यमरः कमण्डलः यथा अनाहाण्या अन्तःशस्य दृढ
 रुः ४ इति रत्नमाला कपीतनः भक्तिश्रुपायिने ताम्बुलधारी भव
 ५ तीरी ६ सपाशः ७ कमण्डलः ति नारीवा प्यथतदुणा इति मात
 ८ शृंगी ९ अवरोहः १० शाखी ॥ से १८९ अध्यायः ॥ पणिः ॥
 गृहभाण्डः ११ पीतनः १२ दृढमः ३ पलाशहृतः इत्यमरः पर्णा
 रोहः १४ सतकः १५ सवङ्गः कारः पुम राजनीवी वारुड इति
 १६ महाबलः १७ अस्पृश्याः क भाषा इतिकेचित् ॥ ॥
 दत्ते कषायते शिशिरते रक्तदोषश्च पर्णाकृच्छ्रे स्त्री पत्रकृच्छ्रेते य
 ६० अम प्रताप नाशितेच विशेषः या पर्णादुस्वर राजीव विलपत्र
 सतो क्रुत्त सतयेते शुभाः ॥ ऊशोदकेः प्रत्येके मत्पहाससे
 इति राजनिर्घण्टः ॥ ॥ पर्णाकृच्छ्रे उदाहृतः ॥ इति
 पर्जनी स्त्री दारुहविद्रा इत्यमरः ॥ गरुडपुशणम् ॥ ॥
 पर्जन्यः पुम इन्द्रः शङ्खायना पर्णावतः ३ वनस्पतिः इति
 नमेवः इत्यमरः मेतुशब्दः इति शाद्वन्दिका ताम्बुलेकोशश्च ॥
 विषयः अगर्जत्रपिमेवः इति ॥ पर्णाचारकः ७ चारकनाम ॥
 भरतः यथा यज्ञाद्वति पर्ज गन्धद्वयः इति राजनिर्घण्टः ॥
 नः य ॥ ॥ ॥ पर्णासुत सप्तपत्रधंसकर्ता ॥
 इति पर्णापयदात् ॥ ॥

धन्यथातो कर्त्तव्यं किं ॥ भः अत्रावागम्यतां च शर्या
प्रत्यय निष्पन्नः ॥ त्रैः प्रतलकं कृत्वा शिरः प्रभः
परिणतः पुं पित्रादि शवास्थः तिष्ठ पलाश पत्राणि देयानि।
लोभदा हार्य तत् प्रतिविधीभू। ततो वेष्टने अणि सवेणालेपने य
न परपलाश पत्रविनोर्णतः वशिष्टेनेति अष्टौवास्तवराहे।
न वेष्टित यव पिष्ट लिप्त नराका शेषाहेन शुद्धिः तत्र परिणत
र प्रतलकः यथा आसत्तायन दाहे तत्रिगत्रे एवं परिणतरे दग्धा
एव परिशिष्टे अस्थिनाशेपला त्रिगत्र मशुवि भवेदित्यादि पुरा
शहृत्तानो स्त्रीणि षड्विंशतानि। णात् यत्तपार्थः पुत्रा चैवपत
पुरुष प्रतिकृति कृत्वा अशी भोरन तदस्थीनि कदाचन तद।
त्यहेन शिरसि ग्रीवाया दशया लाभे पलाशस्य सम्भवेति पुनः
जयेत् उरसि त्रिंशतेदद्यात् वि क्रिया हियस्मात्तदलाभे अस्या
शक्तिं नहरेतथा वाक्कृभ्याचश। मशोभो पलाशस्य तत्कृतं पु
तेदद्यात् दद्यादशुक्तिभिर्दश ॥ तलस्य दार क्रिया पुनरपि सम
द्वादशाहं वृषणाया दद्याद् द्विग्र वे अस्थि लाभे पुनरपि अस्थि दार
एवव कुरुभ्यान् शतेदद्या वि॥ क्रिया विदिता तस्माद्यदि पुनर
शते नाउजंघयोः पादोऽलीषु। स्थीनि प्राप्यत्यने तदा पुनर्दाह
च दशपततमेतस्य लक्षणं क॥ त्रिगत्राशौचे कर्त्तव्ये न पुनः पिगुर
णिस्त्रेण सेवेस्य यव पिष्टेनले तः गते परिणतरे दद्यादनधिकः॥
पयेत् आदिपराणे तदलाभे प॥ त्रिपत्तापत्ररेरात्रैव परिणतरेद
लाशोभेः पत्रैः कार्यः प्रमानपि हेतु तदहं मष्टमौप्राय दंशवापि
शते स्त्रिभिसुया षष्ठा शरयत्रे दंशवापि विचक्षणः दहेदि॥
विधानतः ॥ तदलाभे अ। ति शेषः अस्यार्थः ॥
स्थलाभे अत्र पलाशपत्र श। अष्टौवा भानरेयदि परिणतरे।
रपत्रयो तत्पत्तेनो पादानारा दाहे नक्त्यान्तरा मरण दिनादि
स्थलायन सत्रेपि प्रतिकृतो पि त्रिपत्तानत्रे कार्य इति ह
शर पत्रस्यला ॥ ॥ विराम तर्कावाय्याः यादव ॥

अष्टौपदेव व्यवहारोपि ईदृशः ॥ निर्वृणतः ॥ ॥
यव परिणतरे दहे भव विनादेशे परिणवली स्त्री पलाशील।
कदाचन अस्या मलाभेदशे त। ता इतिराजनिर्वृणतः ॥
ततः परिणतरेदहेदिति दीपकः परिणशाला स्त्री मुनीनो पत्रवि
लिकायो समन्तवचनात् दशप तदहं तत्पत्त्यायः उरजे २ इत्यम
णिनरदाहः दश मित्यत्राष्टमी। रः परिणवजे २ इतिशहरत्ताव।
मिति कवित् पाठः अत्राष्टमीकृ ली परिणवती शाला परिण प्र।
सा पितृकर्मणि कृत्स्नपत् ॥ धाना शालावा इतिभरतः ॥
स्य माशमोक्तेः इतिशुद्धिते परिणसिः पुं पमे इत्यनदिकोषः
परिमेदिनी स्त्री प्रियङ्गुः इतिरा ननिर्वृणतः ॥ परिणभोजनः ॥
उं क्कागल इति शहरत्तावली नलगृह नलदेगी इति भाषा
पत्रभक्तके वि पत्रभक्तो क्ली इति सिंहातकोमुद्या मुणादि
परिणमाचलः पुं कर्मरंगवतः हतिः शाके आभरणक्रिया।
इति शहरमाता ॥ ॥ इति संतिमसारोणादिहतिः
यथा वनोको वृत्तमाज्जर वृत्त परिणशनः पुं मेवः इति श।
मर्कटिकादयः पुने परिणमगाः हमाता परिणसः पुं तलसी इ
शोक्ताः सश्रुताये मर्हर्षिभिः ॥ यमरः परिणीनी स्त्री माषपरिणी
वनोकोवा नरः वृत्तमाज्जरो वृत्त इति रत्नमाता ॥ ॥
तविज्ञातः वृत्तमर्कटिका रुषी परिणी २ पुं वृत्तः इतिहेमचन्द्रः
इति लोके पतेषां मांस गणाः परिणदने क्ली परिणशाला ॥
स्रताः परिणमगा वृषा स्रतः इति शहरत्तावली ॥ ॥
षाः शोषिणे हिताः आसा। पई उ. अपानोत्त सार्गे इति।
श्रीः कासशमनाः सष्ट सूत्र। कविकल्प क्रमः ॥ पईः ॥
परीषकाः इतिभावप्रकाशः ॥ पुं केशसमूहः इत्यणदिको।
परिणतता स्त्री नागवली इतिराज षः अपानोत्त सर्गश्च पईनम्
स्त्री अपानोत्तर्गः पाद् इति।
भाषा इति हेमचन्द्रः ॥ पर्यम् क्ली नवतरो गृहे इत्यणदिको

कायः खनराय शकते इति
सिंहोतकौमुद्याशलादिभिः ॥
पर्यटः ३ हतविशेषः तेषां
पडा इति वेगभाषा दवनपापः
२ इति हिन्दीभाषा तत् पर्या।
यः विषयः २ तिकः ३ इति
रत्नमाला चरकः ४ रेणः ५
तस्मादिः ६ वरकः ७ अरकः ८
शीतः ९ शीतप्रियः १० पांशुः ११
कल्पागः १२ कर्मकण्टकः १३
कुशाशावः १४ प्रगन्धः १५ स
तिकः १६ रक्तपुष्पकः १७ पि।
तारिः १८ कटुयवः १९ वक्रः २०
अस्यगणाः शीतलते तिक्रते
पित्तश्लेष्मज्वररक्तदाहकृवि
रानिमदभ्रमनाशितञ्च ३।
निगजनिर्घण्टः ॥ पर्यटो वर।
तिक्रश्च स्मृतः पर्यटकश्च ॥
कथितः पांशुपर्याय स्याकः
वच नामकः ॥ पर्यटो हन्ति पि।
तासभ्रमत्सा कफज्वरान् स।
ग्राही शीतल क्लिक्तादाह उदा
तलो लघुः इति भावप्रकाशः ॥
पिष्टकभेदः पाप इति भाषा त
स्यगणाः लघुते रत्नतेच इति
नवलभः धूमसी रचिता दिग्द
विद्या नवगो र्धताः नीरकसर्नि
कात्पाव तनक्तयचवेहिताः पर्य
ट ॥

ने सहोगार भृष्टाः परम रोच।
काः दीपनाः पावना इत्यां गुरुः ॥
किंविदीरिताः मोहाच्च तनुणाः प्रे
क्ता विशेषा लववोहिताः चान।
कस्य गुणो र्धताः पर्यटश्चाको ॥
इवाः खेदे भ्रष्टास्ते सर्वे भवेयु
धर्ममागणोः इति भावप्रकाशः
पर्यटद्वयः पुम् क्रमोद्भूतः इति
राज निर्घण्टः ॥ ॥ पर्यटी।
स्त्री सौराष्ट्ररत्निका इति रत्न।
माला पिष्टकभेदः इत्यादि।
कोषः उत्तरेदेश भव सगन्धिद्र।
व्यं पयरीति प्रसिद्धं पद्मावतीनि
च तत्पर्यायः रेननी २ कृष्णा ३
जतका ४ जननी ५ जनी ६ त
तकृष्णा ७ सस्यर्षा ८ जतकत
चक्रवर्तिनी ९ अस्यागणाः त्वरा
ते तिक्रते शिशिरते वर्णकृते स
लुते विषयण कण्टकफपितास
कृष्ट नाशितञ्च इति भावप्र॥
काशः ॥ पर्यटीकः ३ स
ध्याः इत्यादिकोषः ॥
वक्रिः इति त्रिकाण्डशेषः ॥
जलाशयः ॥ इति सेत्तिप्रसाधे
णादिभिः ॥ पर्यिकः ॥
३ स्त्री खेजः पर्यण गच्छ ॥
तीति सिंहोतकौमुदी ॥

सर्व गतो इति कविकल्पद्रुमः
पर्यिकः ३ खडा पालेग इति
भाषा इत्यमरः तत्पर्यायः ॥
पर्यस्तिका २ परिकरः ३ अर
सविधका ४ इति हेमचन्द्रः ॥
पर्यकपादिका स्त्री कोलशि॥
स्त्री इति राजनिर्घण्टः ॥ ॥
पर्येकवन्यने स्त्री वस्त्रादिना
ष्टनानु जडावन्यने फाडुवा
था इति भाषा यथा पादप्रसा
रणसाये तथा पर्येकवन्यव्य
ने इत्ययमर्थ गणनाया हरिभ
क्तिविलासः पर्यटने स्त्री सर्व
तोभावेनाटने पुनः पुनर्गमने
भ्रमणम् तत्पर्यायः व्रज्या
अटाल्या ३ इत्यमरः पर्यनुयो
गः ३ विज्ञासा इति हलापयः
पर्यन्तः पुम् शेषसीमा इति
जुगादासः ॥ पर्यन्तभूः ॥
स्त्री नदी नगर पर्यतादे कया
त भूमिः तत्पर्यायः परिस
रः ३ इत्यमरः ॥ ॥
पर्यस्तिका स्त्री गुणभ्रेशः ३
तिहारावली ॥ ॥
पर्याणयः पुम् इन्द्रः शहा
यमानमेव मेचशहः ॥
इत्य णादिकोषः ॥

पर्यायः ३ क्रमोद्भूतने व्यतिक्रमः
शास्त्रतो लोकव्यवहाराच्च मर्थस्या
र्थस्य परित्यागः तत् पर्यायः ॥
अतिपातः २ उपाययः ३ इत्यमरभे
रतो विपर्ययः ४ अभयः ५ अ॥
तिपतने दयमयः ७ अतिक्रमः ८
इति शहरत्नावली पर्यायने स्त्री ॥
अश्चमन्ता जिन इति भाषा इति ॥
शहमाला पर्यवस्था स्त्री विरो
धने इत्यमरः पर्यवस्थाता ३ वि
पर्यवस्थाकर्त्री विरोधी इति ॥
लामुधः पर्यवस्थाने स्त्री विरो
धः इति जडाथरः सर्वतोभावेना
वस्थितिश्च पर्यस्तः वि पतितः
हन्तः इति मेदिनी ॥ ॥
पर्यस्तिका स्त्री खडा इति हेमचं
द्रः पर्याणे स्त्री अश्चपस्यने नि
न इति भाषा इति हेमचन्द्रः ॥
पर्यामे स्त्री यथेष्टे त्रिभिः शा॥
क्तिः निवारणे इति मेदिनी ॥
प्राप्ते वि पर्यामिः स्त्री परि
जालम् मारणाय तस्मिन्निवार ॥
णे इत्यमरभरतो मकाशः ॥
प्राप्तिः इति शहरत्नावली ॥
स्वयसम्बन्धविशेषः सच ॥
सर्वेषामेव पदार्थानो विशिष्टः ॥
बहि निषामकः पदार्थभेदेन ॥

नाना यथा पर्यायिभ्यामेकोव
८ इमो हो इत्यादि प्रतीति सा।
लिकः सद्रूपसम्बन्धविशेषः।
इतिदीधितिः समवायेन गणो
गणस्यासन्नेपि चत्वारो गणा इ
त्यादि प्रतीत्यागणादिषु सेव्या।
दिमन्त्र नियामकोऽपि तादृशसम्ब
न्धः इति सामान्याभावे तगरीशः।
द्वितीयव्युत्पत्तिवादे गदाधर।
भट्टाचार्यश्च ॥ ॥

पर्यायः पुं पर्यायनक्रमः तत्
पर्यायः आनुपूर्वी २ आहूतः ३
परिपाटी ४ अनुक्रमः ५ इमम
रः आनुपूर्व्यं ६ आनुपूर्वं ७ आ
नुपूर्वकं ८ परिपाटीः ९ इति
भरतादयः प्रकारः अवसरः ॥
इति मेदिनी निर्माणे द्रव्यधर्मः
इति हेमचन्द्रः क्रमेणकार्यवा
चकाः शब्दाः पर्यायाः इति।
विजयरचितः सम्पर्कविशेषः
येन सह यत् सम्पर्कः सम्बन्धः
स्तेन सहतत्पर्यायः यथा सप्ता
ने कलभावेव दानादान तथेव
च तयोर्द्वयं समा नेदि पर्या
येचप्रचल्यते इति ॥

कलदीपिका पर्या
यशयने स्त्री प्रहरिकारीनोक्त

मेलाशयने तत्पर्यायः उप ॥
शाघः २ विशाघः ३ इत्यमरः
भरतौ ॥ पर्यायः पुं
यतने हनने इति पर्यायः
ब्राह्मणदर्शनात् ॥
पर्यायचने स्त्री कृष्णम् इत्यमरः
पर्यायः वि सूर्यदासविशिष्टः
विश्वन्वयि भेदात्मक नञर्थः पु
पुक्तः यथा यद्यपि पर्यायस्तथा
आदिषु आहूति करणे विधेयै
दासीत्याजफलं नवाप्रत्ययव्य
ति सिद्धान्तः इतिमलमासतत्वे ॥
पर्यायः पुं परिसर्वतोभावेन
इदानीं विधि यत्रसः इतिव्यु
तवृत्तिः तस्यलक्षणं सामान्य ॥
शास्त्र प्राप्त निषेधस्यैव पर्याय
सत्वे इतिआहविशेषः अपिच
आध्यात्मन्तु विधेयं प्रतिषेधः
प्रधानता पर्यायः सविज्ञेयो
यत्रोत्तर पदेन नञ् इतिमल
मासतत्वे अस्याह्वारणम् ॥
अमावस्यायो पितृभ्या दद्यात् ॥
रात्रौआह्वं नञ्जीत अत्रआह
करणे रात्रेः सूर्यदासः ॥
पर्यायितम् वि व्युत्पत्ति वासि इ
ति भाषा तस्याभतनीयत्वे ॥
यथा भक्तपर्यायितोच्छिष्टे ॥
अस्त्ये पतितेति ॥

उदकास्पृष्टं संचयं पर्यायः ॥
पर्यायं च वर्जयेत् इतिगुरुः
पुण्यो यानयामेगतरसे
नियमितं चयत् उच्छिष्टम्
मपिचामेयो भोजनेतामसपि
इति भगवद्गीता ॥ तस्य भ
त्यते यथा मन्नाभिमन्त्रितं श
स्ते नच पर्यायितेन्य अमत्रफ
लमोमेभ्यः शुक्लशाकारिका
या तद्वद्वादिकेभ्यश्च गुडपके
भ्यश्च इत्यादिकतत्वे ॥
पर्यायितभोजी न वि व्युत्पत्ति
भोक्ता इतिकलायव्याकरणे
पर्यायणा स्त्री अन्वेषणा इत्य
मरः तर्कादिका यथा वेधितः
धर्माद्यन्वेषणे अन्वेषणा मात्रे
ऽपि इतिभरतः ॥ पर्व इति
इतिकविकल्पद्रुमः ॥ पर्व न
स्त्री मरः अग्निः प्रस्तावः लक्ष
णान्तरे दर्शप्रतिपदोऽस्त्यिः
विश्ववत् प्रभृति इति मेदिनी
प्रत्यविच्छेदः इतित्रिकोदशे
षः तणः इतिशब्दचन्द्रिका।
पेव पर्वणि यथा विसृष्टरा
णे चतुर्दश्यष्टमी चैव अमावा
स्याय शर्णिमा पर्वान्तेतानि ॥
नेत्रं बहिसंक्रान्तिरेवच स्त्री

तैलमोस समेभागी पर्वस्तेष्वेव।
वैप्रमान् विलम्ब भोजने नाम।
प्रयाति नरकेत्यतः पर्वसुकर्तुं।
वाकर्तव्यानि यथा ब्रह्मपुण्ये
नित्यं द्रव्ये रयनयो नित्यं विषुव
तोर्द्वयोः चार्कयोर्ग्रहणयोर्व्यती
पातेषु पर्वसु ग्रहोरात्रोपितः स्त्री
ने आह्वेदने तथाजपे यः करोति
प्रसमात्ता तस्यसाद तयंचयत् य।
राशरभाष्ये कूर्मपुराणे अनया
यस्तनामेषु नेतिहास्यपुराणयोः ॥
नथर्मशास्त्रेष्वप्येव पर्वस्तेनानि
वर्जयेत् ॥ येहीनसिः न पर्वसु ते।
हेतौरे मांसमस्ययेयात् नामावा।
स्यायोरहित मपि च्छिन्त्यात् इति
निष्णादितत्वे ॥
पर्वकं स्त्री उरुपर्व आह इति ॥
भाषा इतिशब्दचन्द्रिका ॥
सर्वकारी न पुं धनादिलोभेनाय
वस्तु अमावास्या क्रिया पर्वकः
यथा सूचीमाहिषकश्चैव पर्व
कभीचयोदितः इति विसृष्टराणे
द्वितीयोऽर्थः अथायः ॥
पर्वगामी न पुं पर्वसुस्त्रीगामी इ
तिश्वेतोक्तश्लोके पर्वकारीत्यत्रप
र्व गामीति पादद्वयेष्टामी ॥
॥ पर्वतः पुं पर्वणिभागाः

सन्त्रयपाहाइ इति भाषा तत्
पण्यायः महीधः २ शिवरी ३
स्नाभूत ४ अर्हायः ५ धरः ६
अदिः ७ गोत्रः ८ गिरिः ९ शवा
१० अचलः ११ शोलः १२ शिलो
चयः १३ इत्यमरः स्यावरः १४
स्नानमान् १५ शुशोवरः १६ य
रुनीकीलकः १७ ऊहाः १८ जी
मृतः १९ धातभूतः २० भूधरः २१
स्थिरः २२ ऊलीरः २३ कटकी
२४ शुगी २५ निर्धरी २६ अगः
२७ नगः २८ दन्ती २९ इतिशब्दः
त्नावली धरणीधः ३० भूभूतः ३१
तिनिभूतः ३२ अवनधीधः ३३ ऊ
धरः ३४ यराधरः ३५ प्रस्थवान्
३६ वृत्तवान् ३७ इतिराजनिर्घटः
सुमेरोः सर्वे पर्वता यथा प्रीता
तस्य कसंजश्च ऊलीरोश्चकः
कवान् मणिशोलः ३८ शुशवान्
हानीलो भवाचलः सविर्भूमिः
रोवेगः सुमेवो निमिषस्तथा ।
देवशोलस्य पूर्वो मन्दस्महाव
लाः ॥ सुमेरो इति पर्वतः ।
यथा विक्रतः शिवरादिश्च कति
गोः ३९ यत्तेगकः रुचकः सानुमोश्च
व तास्रकोः ४० विशाखवान् ४१
धरः समलश्च वसथारश्च ४२ त्वान्
एक

शुभो महाशोलो गजशोलः पिशा
चकः पंचशोलः ४३ एकैलासो ॥
हिमवाश्चालो नमः इत्येते वति
गोपाश्च मेरोशोक्तमहाचलाः
सुमेरोः पश्चिमे पर्वता यथा स
चलः शिशिवश्चैव वैर्हयः पि
गतस्तथा पिंजरोश्च तथा भद्रः स
रसः कपिलो मधुः अंजनः ऊ
ककटः कसः पाण्डुरश्चाचलो ।
तसः सहस्रशिवरेश्चादिः पा
विपात्रः सशृंगवान् पश्चिमेन तथा
मेरो विष्कम्भात् पश्चिनादहिः
पतेः चलः समाख्याताः शृगव
द्यातस्तथोत्तदान् ॥ मेरो रुजव
पर्वता यथा शोवकूटोऽथ ऊ
सभो हंसनाभो तथाचलो कपि
लेद्रस्तथाशोलः सावुमानीलप
वच शतशृंगः स्वर्णशृंगः ५३
कोमेचपर्वतः विराजोऽप्यवरा
दिर्महोरु विरस्तथा इत्येते क
थिता ब्रह्मलोको रुतरेतो नगाः ३
ति मार्कण्डेयपुराणे ॥ सप्रऊ
लपर्वतादि यथा सप्रयेऽस्मिन्मा
हापर्वो विस्तृतः ऊतपर्वताः मह
द्रामलयः सद्यः शक्तिमान् ४४
मानपि विष्णुश्च परिपात्रश्च इत्ये
ते ऊतपर्वताः तेषां सहस्रशया
मे पर्वतास्त ॥

समीपतः अविज्ञाताः पर्ववः
नो विप्रलाशितः सानवः अमेते
भ्योऽपरिज्ञाता ऊलाः सलोपः
जीविनः तैर्विमिश्रा जनपदा आ
र्याश्चैव सर्वशः इति मातुः
४५ अध्यायः ॥ विंशतिः अ
ष्ट पर्वता यथा हिमवान् हेम
कूटश्च निषेधानीलपर्वतः ४६
अभृंगवान्मेरु नीलवान्गन्धमा
दनः महेन्द्रो मलयः सद्यः शक्ति
मान् समानपि विष्णुश्च परिपात्र
श्च कैलासो मन्दरस्तथा लोकालो
को महोत्तमेषु तथैवोत्तमानसः ॥
यत्ते विंशतिर्विख्याताः पर्वतास्त ॥
स्युधावरः ॥ जम्बूद्वीपवर्षादि
भाजकपर्वता यथा लंकादेशादिः
मगिरि रुद्रकहेमकूटश्च तस्मान्
स्माच्चामो निषथ इति ते सिन्धुपर्व
ते देव्याः पर्वसिद्धा इदमपि पुरा
गवच्छ्रुत्वा नीला वर्षायेषां जगति
ह वृथा अन्तरे द्रोणिदेशान् इति
सिद्धान्तशिरोमणिः ॥ पर्वतानो
पतोत् पत्तिर्यथा ततोऽद्रयो ॥
जातपत्ता विलोम्बैव तमायया ।
आस्थित्वामेदिनीयस्ता यथा ४
र्वनिवेशिताः तत्स्थानमसरा ॥
एतान् यावदिष्टं जलार्णवे प्र
तीच्या पर्व ॥ ॥

ताः सर्वे निमज्जन्त्येव गजाः तत्रा
सरेभ्यः शंसुते आपिपसे सराश्च
तच्छ्रुत्वा साराः सर्वे चक्रुर्द्व्यो गश्च
तमे ॥ पुद्गजया नन्तरे तेषां पत्ता ॥
च्छेदो यथा धरण्यात् गिरीन् स्या
य स्येषु स्थानेषु गोः पतिः विच्छेदप
विनापत्तान् सर्वेषां भुविचारिणा ॥
एकः सयत्तामेनाकः सरेस्तस्म
येकतः इत्यभिप्रायः ॥ पर्वता ॥
नो स्यावर जंगमरूपे यथा नद्यश्च प
र्वताः सर्वे दिग्भास्यस्मावतः तोयं
दीनान् यन्महोदरी मपदन्तथा स्याव
रपर्वता नान्तर्येकायस्तथाऽपरः
शुक्लीनामथ कम्बूनां तथैवोत्तरीनां त
नः वहिरस्थिस्तद्वन्तु सर्वे देवप्रव
र्तते पर्वतले स्यावरश्च नदीपर्वतयो
स्तथा अन्तर्वसति कायस्त सततेनो
पपद्यते आयायते स्यावेरेण शरीरे
पर्वतस्यत तथा नदीनो कायस्त ।
तोयेनोप्यायते सदा नदीनोका
मनूयिते पर्वतानो तथैवच जगत ।
स्थितोः पुराविस्तुः कस्यचामासय ।
तत्रतः तोयहानौ नदीदुःखं जायते
सतते दिजाः विशीर्णो स्यावेरेदुःखं
जायते गिरिकायगे इति काति
कापुराणे २२ अध्यायः ॥
अतः परे पर्वतेषु देवानां वका ॥

शा वर्णयते तत्रयोऽसौ शोताखः
पर्वतस्तस्यापरि महेन्द्रस्य त्रीगणा
ने तत्रदेव राजस्य पाणिनातकहः
तवने तस्य सर्वपार्श्वे ऊजरोनाम
गिरिः तस्यापरि दानवाना महोऽ
राणिच तथा वज्रकेतुपर्वते रा
त्तसाना मनेकानि पुराणि ते च ॥
नानानीलकाः कामरूपिणः मः
हानीले चण्डोलेने पुराणि पंचदः
शसहस्राणि किन्नराणां गणा ॥
नि तत्रदेवताश्चेद्वाद्या राजानः
पंचदशकिन्नराणां गणा तानि तः
त्रदेवताश्चन्द्रादयो राजानः पंचद
किन्नराणां गर्विताः तानि सौवर्णा
नि विलप्रवेशनानि च पुराणि
चन्द्रोदये च पर्वतवरे नागनामः
पिवासः ते च विलप्रवेशासे विते
षु वेनतेषु विषयावर्तिनो व्यवस्थि
ता न रागेद्वानवेन्द्रा व्यवस्थिता देवा
तपयि विद्याधर पुरश्चयं विंशद्या
जन शत विल्लीर्गमेकैकं तावदा
यतः उत्करोमसममहा वेजद
यश्च राजानां विद्याधराणां च एकै
के च शैलराजनि स्वयमेव गरुडो
व्यवस्थितः ऊजरोत पर्वतवरे नि
त्यं यमुपतिः स्थितः दृषभाकोप्र
हादेवः शंकरो योगिना प्रभुः स
नेकगणभूतकोटि सहस्र परि
वारो ॥

भगवानादि पुरुषो व्यवस्थितः
वसुधारे वायुस्ततो वसुनाचः
समावासः वसुधारे रत्नधारः
योर्द्धि श्रेष्ठो सम च सत्यया
पुराणि वसुसप्तर्षी एतच्च एकः
शृंगे च पर्वतोत्तमे प्रजापतेः स्थाने
चतुर्वक्त्रस्य ब्रह्मणः गरुडपर्वते
च महाभूतपरिवृता स्वयमेव भ
गवतीतिष्ठति वसुधारे च पर्वत
वरेषु नि सिद्धविद्याधराणां माय
तने चतुर्गुणीत्यपरं पूर्णं महा
शकार तौरणाः तत्रचानेकपर्व
ता नामगंधर्वा पुरुषास्तिनो व
सन्ति तेषां चापि पतिर्देवो राजरा
जे कपिंगलः सगराक्षसाः पंच
कूटे दानवाः शतशृंगेयत्ताणां प
राशते प्रभेदकस्य पश्चिमेन देवः
दानव सिद्धादीनां पुराणि तस्या
गिरे तस्यागिरे मूर्द्धि महती सोम
शिला तिष्ठति तस्यां च पर्वणि प
र्वणि सोमः स्वयमेवावतरति ॥
तस्यैवोत्तर पार्श्वे त्रिकूटे नामः
तत्र ब्रह्मा तिष्ठति क्वचित्तत्र च
वज्रायतने तत्र मूर्द्धिमान् वक्रि
रुपास्यते देवैः उत्तरे च शृंगारो
पर्वतवरे देवताना मायतनानि
हर्षेण नारायणास्यायतने मध्ये
ल्लणः शंकरस्य च पश्चिमे तत्र
तादीनां कानिचित्

पुराणि तस्यैवोत्तर तीरे नाथुच्छ
महापर्वते विंशद्याजनमंशुले न
न्दजे नामसरस्तत्र नन्दो नामना
गराजो वसति शतशीर्षः प्रवृत्तः
इति इत्येतेषु देवपर्वता विज्ञेयाः
तेनावक्रमेण हेमरजतरत्न वैरः
र्य मनःशिलादि वर्णाः इत्येव प
ष्टीलत्कोटि शतामेक संख्या
ता पूर्णा तेषु च सिंहविद्याधरा
णां निलयाः तद्यथा मेरोः पार्श्व
तः केशर वलयालवाले सिंहलो
केतिकीर्णते इत्येव पृथ्वीपद्माका रेण
व्यवस्थिता पञ्चसर्वपुत्रीणोऽष्ट क्रमः
सामान्यः प्रतिपाद्यते इति वराह
पुराणे ॥ हिमालयादि पर्वतः
वासिनो यथा रत्नः पिशाचा य
त्ताश्च सर्वैर्हेमवतान्तात्वे हेमकूटेन
गन्धर्वी विज्ञेयाश्चाप्सरोगणाः स
र्वनागाश्च निषधे शेषवासकित
त्तकाः महामेरोच यत्तिशतकी
इने याजिकाः सुराः नीले तः
वैहर्ग्यमये सिद्धा ब्रह्मर्षयोऽव
सन् देव्यानां दानवानां च सैत
पर्वत उच्यते शृंगवान् पर्वतश्च
ष्टः पितृणां प्रतिमं चरः इत्ये
तानि मयोक्तानि नववर्षाणि
भागशः इति मातेऽ १५ अ
ध्यायः ॥ अथ ॥

पर्वतनदी जल गुणाः हिमवत प्रभा
वायाश्च जले तास्त्वमृतोपमे पारिषा
त्रभवायाश्च विन्यदी प्रभवाश्च याः
शिरोरुद्रो गऊणां नाहेतः श्रीः
पदस्य च चंद्रार्ककरसंस्पृष्टं वायुः
ना स्फालितं मुक्तः पर्वतोपरि यद्वा
दि समं पौरन्दरेण तत् तस्या उग्रा
मुद्रिष्टे शैलस्य सवरोणाद्भवे लोचने
दीपने च तत् किं विद्वान्प्रकोपणे इ
ति राजवल्गुभः ॥ पर्वते वर्णिनीया
नि यथा शैले मेघौषधी पात वंशकि
न्न निर्कराः शृंगपाद उहास्त्ववनः
जीवायुपमकाः इति कविकल्पला
ला ॥ अथ कैलास पर्वत वर्णने म
ध्ये हिमवतः दृष्टे कैलासो नाम
पर्वतः तस्मिन्निधायतिः श्रीमान् क
वेरः सहस्रतमैः अक्षरः सहितो रा
जा मोदते एतकाधिपः कैलासः
पारसंभूते पुराणप्रीतजलेश्वरं ॥
मन्दोदके नामसरः पञ्चस्तु हपि
सन्निभं तस्मात्प्रभवते विद्यानदी
मन्दा किनीशुभा दिव्यं च चन्दन
नात्र तस्यास्तीरे महद्वने प्रागुतः
रेण कैलासे दिव्यं सौम्यं च किं
दि सर्वथा तमये दिव्यं शब्दं य
र्वते प्रति चन्द्रप्रभो नाम गिरिः
सुषुभे भूतसन्निभः तत् समी
। ये सरोदिव्य मच्छेदनामवि

कृतं तस्मात् प्रभवते दिवा ॥
 नदीस्यच्छादकाशुभा तस्या।
 स्त्रीरे वने दिव्यं महच्छेत्रं यं
 शुभं तस्मिन् गिरीनिवसति मा।
 गिरीभद्रः सहायुगः यत्तसेनाप
 तिः कुरैः पुरैः परिवारितः
 उण्यामन्त्रकिनीचै नदीस्यच्छा
 दकाशुभा महीमणत्तमयेत्त।
 प्रविष्टात्तमहोदधि ॥ कैलासा
 दक्षिणप्राच्या शिवं सर्वोपधिः
 गिरि मन्ः शिला मयेदिव्यं शव
 तं पर्वतं प्रति लोहितो हेमशृंग
 र्ग गिरिः सूर्य्य मभोमहान् तः
 सपादेमहदिव्यं लोहितं समन्तः
 रः तस्मात्प्रभवते उण्या लोहित
 श्र नदीमहान् देवाण्यप्यविशः
 कंच तस्यतीरे महद्वने तस्मिन्
 गिरीनिवसति यत्तमगीपथगेव
 ली सौम्यैः सधार्मिकैश्चैव उण
 कैः परिवारितः ॥ कैलासात्
 पश्चिमादीच्या कज्जालोषधीमि
 दिः ॥ कज्जमतिच रुद्रस्य चो
 तं पतिविकज्जिनः ॥
 तद्वचने त्रैकज्जदे शैलेत्रिक।
 ऊदे प्रति सर्वपात्त मयस्तत्र
 समहद्वै पुनोगिरिः तस्यपा
 दे महदिव्यं मानसे
 सिद्धमे ॥ ॥

वितं तस्मात् प्रभवते उण्यासर
 पुला कपावनी तस्यास्त्रीरेवने।
 दिव्यं वैभानजानविश्रुते ऊरोश
 नुचरस्तस्मिन् प्रहेति तनयोवली
 नात्रावेव्रलधामोत यत्तसोऽन।
 तविक्रमः ॥ कैलासात् पश्चिमा
 माशा दिव्यः सर्वोपधिगिरिः श्रु
 ताः पर्वतश्रेष्ठो रुक्मधातुविभूषि
 तः भवत्सदयतः श्रीमान् पर्वतो
 हेमसन्निभः ज्ञातकौस्तुभयेहि
 योः शिलातीलेः समन्ततः श
 तं सौम्यैः स्नापनीयैः शृंगैर्दिव्यैः
 मिवास्तिवन् पुक्तवान् समहदि
 व्यै ऊर्गशैलो महोक्लितः तः
 स्मिन् गिरीनिवसति गिरीशोपुस
 लोहितः तस्यपादेमहदिव्यं सरः
 काचनवात्सुकं तस्यपादात्त प्रभ
 वति शैलोदे नामतत्सर्वः तस्मा
 त्प्रभवते उण्या नदीशैलोदका
 शुभा सा वज्रत्तशीतयो मथो।
 प्रविष्टा पश्चिमोदधिम ॥
 श्रुत्तरेण कैलासे शिवं सर्वो
 पधिगिरिम् ॥ गोरन्त पर्वत
 श्रेष्ठे हरिभाल मयेप्रति हिर
 ण्यशृंगः समहान् दिव्योष।
 धि मयोगिरिः तस्यपादेमह
 दिव्यं सरः काचनवात्सुकं
 रम्यं विडसरोनाम ॥

यत्र राजा भगीरथः गंगार्थे स
 त्रयजधि रुवास बज्रलाः समाः
 दिवं यास्यति मे हवे गंगातोय
 परिस्तुताः तत्र त्रिपथ गादेवी
 प्रथमन् प्रतिष्ठिता इति मातेय।
 ॥ अध्यायः ॥ अथ दशथाह
 त्रिम पर्वतदाने प्रथमोऽध्यायः।
 तः स्थाहितीयो लवणाचनः ॥
 गुडाचल तृतीयस्त चतुर्थो हेम
 पर्वतः पंचमस्तिलशैलः स्था
 षष्ठः काष्ठासपर्वतः सप्तमो
 वृत्तशैलश्च रत्नशैलस्तथाष्ट।
 मः राजतो नवमस्तद्व दशमः श
 कंकाचलः वत्सेविधान् मेतेषां
 यथावदनुपूर्वशः अथने दिव्ये
 उण्ये चानीपाते दिनतये श्रु
 पत्ते त्वनीयाया उपरागे शशि।
 तये विवाहोत्सव यज्ञेषु द्वादशा
 मयवा पुनः श्रुतायो पंचदशे
 ता उषर्देवाविधानतः ॥ या
 मशैलादयो देया यथा प्राप्ते।
 विज्ञानता ॥ तीर्थे वाय तनेवापि
 गोष्टे वा भवनागने मण्डपका
 रयेऽङ्गा चतुरस्रपदं सुखम
 प्राशुदकसवनंचैव प्राशुत्वा
 विधानतः गोमयेनानुतिष्ठाय।
 तस्मात्वास्तीर्थवेकृशान् तन्मये

वितं कुर्याद्विष्णुम पर्वतान्वितं
 धान्यद्रोण सहस्रेण भवेद्विरि
 होतमः मध्यमः पंचशतिकाः क
 निष्टः स्यात्त्रिभिः शोतेः मेरुमहाद्वी
 हिमयस्त मध्ये सुवर्णावृत त्रयसं
 पुनः स्यात् पूर्वण्युक्ताफलवज्रयु
 क्तो याम्येनगोमेदक उष्यरागैः ॥
 पश्चाच्च गारुत्मनीलवनेः सो।
 म्येन वेह्यं सरोजरागैः श्रीखंड
 खण्डशोभितः प्रवालतलान्वितः
 शुक्तिशिलातलः स्यात् ब्रह्माय
 विस्मर्भगतान् सरादिदिवाकरोऽप्या
 उद्दिशामयः स्यात् मर्हन्मवस्था
 नमस्त सरेण कार्यन्ममेकैच ॥
 पुनर्द्वितीयाः चत्वारि शृंगाणि च
 राजतानि नितम्बभागेऽपि राजतः
 स्यात् तथेत्त वंशावृत कन्दरन्त
 वृत्तोदक प्रस्तराश्च दित्त्त श्रुता
 म्भराण्यमुथरा वली स्यात् पूर्वण
 नीलानि च दत्तिणेन वासोक्षि पा
 श्चादथ कर्पूरगणिरक्ताणि चैव
 त्रयो वनाली योष्यान्महेद प्रमु
 खा नयाष्टौ संप्राप्यतोकाधिप।
 तीन् क्रमेण नानाफलालीच स
 मन्ततः स्यान्मनोरमेमात्सविते
 पनेच वितानकृष्णोपिपेचवर्णा
 मन्तानपुष्पाभरणसितेवा इत्ये
 निवेशामरशैलमथ्य मत ॥

न विष्कम्भ गिरीन् क्रमेण ता
रीयभागेन चतुर्दिशे च संस्थापयेत्
पुष्प विलेपनाद्यान् पूर्वैण मन्दर
मनेक फलावलीभिर्पुष्पैः यदैक
कभद्रकरम्विक्रं कामेनकोचन
मयेन विराजमानमाकारयेत् ऊ
सम वल्लविलेपनाद्या लीराहणे
द सरसाद्य वनेन चैव रोप्येण श
क्तिचुटितेन विराजमाने योमनग
न्यमदनश्च विवेशानीयो गोधूम
संचयमयः कलधोतजो वाहेमे
न यत्पतिना ह्यन मानसेन वैज
श्च राजतवनेन च संयुतः स्यात् य
श्रान्तितावत् मनेक सगन्धिः ॥
ष्य सौवर्ण पिप्पल हिरण्य हंस
युक्ते आकारयेद्भजनपुष्पवनेन तद
हस्तान्वितं दधिसितोद सरसया
ये संस्थाप्यते विपुलशैल मध्यात्
रेण शैले सुपाश मयितामयं
सुवस्त्रं पुष्पैश्च हेम वट पादपैश्च
खरतमाकारयेत् कनकयेन वि
राजमाने माहीक भद्रसरसा च व
नेन तदहोप्येन तास्य वताचयुते
विधाय होमश्चतुर्भि रववेद ॥
पुष्पाणां विविधैर्नैरनिन्य चरिता
हृतिभिर्हिमैः पूर्वैण हस्त
मितमत्र विधाय ऊर्ध्व कार्य
निले पव वृ ॥

तेन समित ऊर्ध्वैश्च राजी चना
गर मनुहन गीत तर्प्यगवाहने च ॥
कथयामि शिलोच्चयानो ते सर्व
देवगणधामनिये विरुद्ध मसुद्ध
गृहेषु मरुपर्वतनाशायै हेम
विधत् स्वकुरुशान्तिमउममानः
संयुजितः परम भक्तिमनामया
हि तमेव भगवानीयो ब्रह्माविष्णु ॥
दिवाकरः सृष्टासृष्टजगदीज स्ते
नः पाहिसमात्तनः यस्मात्तेलो
कलानो विष्णुर्भूतेश्चमन्दिरे रुद्रा
दित्यवस्तुनोच तस्माच्छान्ति प्रयच्छ
मे यस्मादभ्युसममवै नीरीभिश्च
शिरस्तव तस्मान्नामुद्रशेषजः
त्वसेसारसागरात् पवमभ्युत्थते मे
हे मन्दरं चाभिपूजयेत् यस्माच्चैव
रथेन ते भद्राश्च विशेषतः शै
भसेमन्दरलिप्र मन्त्रस्तष्टिकरो भव
यस्माच्च नामिर्जम्ह डीपेते गन्ध
मादन गान्धर्व वनशेभावो स्ततः ॥
कीर्तिर्दृष्टास्ते यस्मात्तेकेतमा
लेन वैभजेन वनेन च हिरण्यमयश्च
आवर स्तस्मात् पृष्टि भ्रंवास्ते मे
उत्तरेः कुरुभिर्यस्मात् सारित्रेणव
नेन च सुपाशगजसेनिसमतः श्री
रत्नयास्ते पदमामयतासुवार्
प्रभाते विमले पुनः स्नात्वा य
ग्रवेदय्या

क्रयमे पर्वतोत्तमे विष्कम्भान् । तमे यत्प्रदाता नरोलोकं प्राप्नोति
पर्वतान्दद्यात्तन्मिथः कमशेषेन शिवसंयुते उत्तमः षोडशद्वीपाः ।
गावो देवाश्चतुर्विंश दधवा दशः कर्तव्या लवणाचलः मध्यमः ।
नारद शक्तिः समवाहो वा यः स्यात्तदहं चतुर्भिर्धमः स्मृतः
चट्पादशक्तिमान् पकापि यः वितहीनो यथाशक्ताद्वीपाहर्ह
वेदेया कपिताय ययस्विनी पर्व न्तकारयेत् चतुर्धाशेन विष्कम्भा
ताना मशेषाना मेष एव विधिः न पर्वतान्कारयेत्पृथक् विधाने
स्मृतः तपस्व पुनने मन्वा सप्तवो श्ववत् ऊर्ध्वान् ब्रह्मादीनां च सर्व
पत्कराः स्मृताः गृहाणां लोकपा द तदहं तन्मन्वान् लोकपा
लानां ब्रह्मादीनां च सर्वदा स्त लाविशयेत सरोसिकामदेवा
मन्त्रेणो व सर्वेषु होमः शैलेषु दीं स्तद्व्यात्रनिवेशयेत् ऊर्ध्वा
पत्यते उपवासी भरेन्निम मशः नागरमत्रापि दानमत्रे विद्येयत
क्तोन कर्मिण्यते विधाने सर्वेषो सोभाय रससंभूतो यतोऽयं सव
लानां कमशः शृणु नारद दान रोगरसः तथात्मकत्वेन च मोपा
काले च ये मत्राः पर्वतेषु च ये च हिपापात्रोत्तम यस्मादवत्रसा
यस्मत्तं यत्र ब्रह्मयतः प्राक्तम सर्वे नोत्कटा लवणादिना भियं
त्रे प्राणाः प्रकीर्तिताः यत्राङ्ग च शिवयोनिर्मे तस्माच्छान्तिप्र
वेतिभूतानि तगदनेन वर्तते य दोभव विसुदेह सपुङ्गवे यस्मादा
त्रमेव ततो लक्ष्मी रत्रमेव जना रोमवर्द्धने तस्मात्पर्वतं रूपेण या
दनः धाम्यपर्वतं रूपेण पाहित दिसंसार सागरात् अनेन विधिः
स्मात्ततोत्तम पुननेन विधिना यत नायन्त दद्यात्तद्व्यापर्वते उमातो
दद्याद्दाममयं गिरि मन्वन्तरा केवसेतकल्पं ततो याति परंगति
शान्तसायं देवलोकं महीयते ॥ २ ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि गुरुप
अप्सरो गणागन्धर्वै राकीर्णः वतयुतमे यत्प्रदानात्रः सर्ग
विराजता विमानेन दिवः पृष्ठ माप्नोति सुरपुजितः उत्तमो दश
मायाति सुरसेविते ततः कर्म भिर्भावे मध्यमः पंचभिर्मतः ॥
तयैराय माप्नोतीह न से शयः त्रिभिर्भावेः कनिष्ठः स्यात् तदा
१ अथातः संप्रवक्ष्यामि लवणा हं नात्यवितमान् ॥
चलसु ॥

तददा मन्त्राणां हेमवृत्तस्य
राज्ञे विष्कम्भपर्वतास्तदह
सरोसि वनदेवताः सोमजाग
णस्तदह लोकपालाधिवासने
धामपर्वतवत्कुर्यादिमेमत्र
सुदीरयेत् यथा देवेषु विद्यात्मा
प्रवरोऽयं जनाह्नः सामवेदत
वेदानां महादेवस्तयोगिनां प्राण
वः सर्वमन्त्राणां कारीनापर्वती
यथा तथारसानां श्वरः सुदेवे
त्वरसोमतः समतस्मात् एतत्
स्मी पुत्रपर्वतदेहि वै यस्मात्सो
भाग्यदायिमा धातात्पुत्रपर्व
त निवासस्तदि पार्वतास्तस्मान्ना
याहि सर्वदा अनेन विधिनायस्त
दद्यादुत्तमयेगिनि पूजमानः स
गन्धर्वैर्गौरीलोके महीयते पुनः
कल्पशतामेतत् समदीपा विषोभ
वेत् आपुराणोपसम्पन्नः शत्रुभिश्च
यराजितः २ अथ पापहरेवत्स स
वर्णाचलमनुमं यस्य प्रदानादुवने
वैविचयातिमानवः उत्तमः पल्लवा
हस्तो मध्यमः पंचभिः शोभेत् तदा
हुनाधमस्तदहदत्पवित्रोपि शक्तिः
तः दद्यादेकपला ब्रह्मं यथा ॥
शक्त्या विमतसरः धाम पर्वतः
॥ वत् सर्वं विदध्या ॥

सुनिपुंगव विष्कम्भोत्तमस्तदह
ऋतिमपः प्रतिपादयेत् नमस्ते
ब्रह्मवीजाय ब्रह्मगभाये नमः
यस्मदनन्त फलदस्तस्मात्पाहि
शिलाञ्चय यस्मादग्रेरप्यन्ते
तस्मादग्नेजगतपते हेमपर्वत
येण तस्मात्पाहिनो गतम अने
न विधिनायस्त दद्यात्कनकप
र्वते सयाति परमं ब्रह्मलोकमा
नन्दकारकं तत्र कल्पशतनिष्ठे
ततो याति परागति ॥ ५ अतः
परंप्रवक्ष्यामि तिलशैलविधा
नतः तत्प्रदानात्रोयाति वि
स्तृलोकमनुमं उत्तमो दशभिर्दो
गोः पंचभिर्विध्यमेमतः त्रिभिः क
निष्ठे विप्रेन्द्र तिलशैलः प्रकीर्ति
तः सर्वव्यापरे सर्वं विष्कम्भपर्व
तादिकं दानमनुप्रवक्ष्यामि यथा
वस्तुनिष्ठम ॥ यस्मात्प्रवक्ष्ये वि
सो देहात्तेरमश्रुवाः तिलाज्ज
ग्रास्यसमिधं तस्माच्छास्ते भव
तिह हव्यकथे पुत्रस्माच्च तिला
पवाभिरुत्तमं भवा उदरशैलेन्द्र
तिलाचलनमोस्तते इत्यमन्य
चयोदद्या तिलाचलमनुमं म
सर्वैस्सर्वं पदेयाति पुनरावृत्ति
र्लभे दीर्घायुमवाप्नोति पुत्र
योत्रेष्मानवः पितृभिर्देवग ॥

अर्थः पूज्यमानो दिव्यं जेत ॥
यथातः संप्रवक्ष्यामि कार्यासाच
लमनुमं यत्प्रदानात्रोयोनित्य
माप्नोति परमं पदे कार्यासप
र्वत स्तद्विधाज्ञावे विद्वान्ममः
दशभिर्मध्यमः प्रोक्तः कनिष्ठः
पंचभिर्ममतः भावेनास्तदनोद
या हितपादो न वर्जितः धामप
र्वत वत्सर्वं मासाद्युनिपुंगव
प्रभातायान्तशर्व्या दद्यादि
सुदीरयेत् तमेवावरणं यस्मा
लोकानामिह सर्वदा कार्यासाचे
नमस्तस्मा दयोचधुं सतो भव
इति कार्यासशैलेन्द्रं योदद्यात्
शर्वं सत्रियो रुद्रलोके वसेत्क
ल्पं ततो राजा भवेदिह ॥ ६ ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि वृत्ताचल
मनुमं तेजोऽस्तमये दिव्यम
हायातकनाशने ॥ विशात्पा
वृत्तजम्भाना मुत्तमः स्याद्वृत्ता
चलः दशभिर्मध्यमः प्रोक्तः
पंचभिस्तु वयः स्मृतः अल्प
वित्रोऽपि कुर्वीत द्वाभ्यामिह
विधानतः विष्कम्भान् पर्वता
स्तद्वृत्तभीगेन कल्पयेत् शा
लितएतलपात्राणि कुम्भाप
रि निवेशयेत् कारयेत्सह
तावृत्तान् यथाशोभं विधान
तः वेष्टयेत् शुक्लवासोभि रित्त
दण्डफ ॥

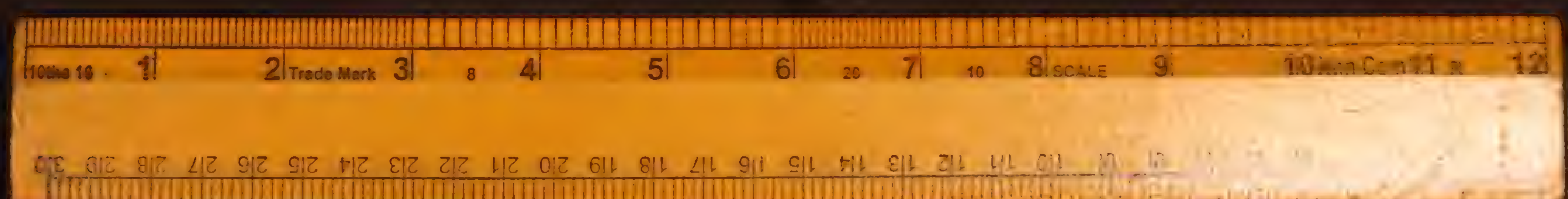
लादिकैः धामपर्वत वत्सर्व
विधानमिह यस्तते अधिवासन
वृत्त तद्वृत्तमस्तद्वृत्तने प्रभाता
यान्तशर्व्या गुरुरेव निवेदयेत्
विष्कम्भपर्वतो स्तद्वृत्तमिह ॥
प्राप्तमानसः संयोगाद्वृत्तमुत्त
पत्रे यस्मादस्ततेजसोः तस्मा
वृत्तार्चिर्विद्यात्मा श्रीयतामत्रशो
करः यस्मातेजोमये ब्रह्म वृत्तेन
च्यवस्थिते वृत्तपर्वतरूपेण त
स्मान्ना याहिभूयश्च अनेन विधि
नादद्याद्वृत्ताचल मनुमं महा
पातकप्रकोपि लोकमायातिशो
करं हंससारसयुक्तेन किंकिनी
जालमालिना विमानेनापरोभि
श्च सिद्धविद्यायै हितः विहरेत्
पितृभिः साई पावदाहृतसंशवे
अतः परंप्रवक्ष्यामि वृत्ताचल
मनुमं शुक्ताफलसहस्रेण य
र्वतः स्यादनुमं मध्यमः पंचश
तिकं सिंशतेरवरः स्मृतः चत
र्थशेन विष्कम्भाः पर्वताः स्युः
समन्ततः पूर्वेण वज्रगोमेदे दे
सिरोनेन्द्रीलकेः पुष्पागपुते
कार्याविहृदिर्गन्धमादनः ॥
वेहर्ष्य विदुमेः यस्मात् समिधो
विश्रुतोऽचलः पद्मरागोः स
सोवर्णं कनकं तद्विमतसेत् ॥

धाम्यपर्वतवत् सर्व मन्त्राणि योतमयो सत्रलोके शान्तये
परिकल्पयेत् तद्वदावाहनं दुयः ब्रह्मविस्मृत्तवत् कार्पा
ता वृत्तान्देवाश्चकाचनान् स नित्येवाभिरामयः राजते।
जयेत् पुष्पपानीयेः प्रभातेवा स्थापयेत् सर्वलदिकोचने
यष्टवत् सर्ववत् श्रुतिगणः शेषं सर्ववत् कुर्याद्दोमनाग
फलमन्त्रावदीयेत् यथा देव राणादिकं प्रदद्यात् प्रभातेत
गणाः सर्वसर्वत्रैषवस्थिताः रवेर्येणपर्वते विष्कम्भशैलान्
तेचरन्मनोनिमः मतः पाहि निमः पूज्यवस्त्रविभूषणैः ३।
महावत् यस्मादन्नप्रदानेन मेमन्त्र पठनद्वया हर्भपाणि।
तद्धि प्रकुरुतेहविः सदानन्द विमत्सवः पितृणां वल्लभय
प्रदानेन तस्मान्नः पाहिपर्वत स्मा द्विसौ वी शंकरस्य च ३।
अनेन विधिनायस्त द्यादन्नम ते पाहि तस्मान्नः शोकसेसारसा
हागिर्वि सयाति वैस्सर्वलोकम गयत् इत्यनिवेश्ययोदया ३।
मरेश्वरपूजितः यावत्कल्पश्च ताचलपुत्रमे गवामघतदानस्य
तेसां वासश्चैरनगधिप इपा फलेप्रप्तोतिमानवः सोमलो
रोगयुगोपेतः समहीपाधिपो केसगन्धर्वैः किन्नराप्सरसा
भवेत् ब्रह्महृत्पादिकं किंचिद् गणैः पूज्यमानो वसेहिद्वानया
दत्राश्रयवाकते तत्सर्वं नाश। वदारुतसेसवे ॥ १॥ अथातः
मायाति गिरिवत्त हतो यथा ॥ प्रवक्ष्यामि शर्कराशैल पुत्रमे
८ अतः परंप्रवक्ष्यामि रोष्पाव यस्यप्रदानादिस्वर्क रुद्रास्त
लमजुतमे यत्प्रदानात्रोपाति तिसर्वदा अष्टभिः शर्कराभै
सोमलो कंदितोत्तम दशभिः रुतमोरजतावलः चतुर्भि
यत्सहस्रै रुतमोरजतावलः मध्यमः शोको भारभ्यामथ
पंचभिर्मध्यमः प्रोक्त स्तद्वेना मः स्मृतः साद्विभोरणशैलेत
वरः स्मृतः अशोकोविशतेरुं यः कुर्यात्स्वत्पवितवान् विष्क
कारयेत् शक्तिः सदा विष्कम्भ मपर्वतान् कुर्यात् तरीयोशै
पर्वतोत्तम तरीयोशैलकल्पये नमानवः धाम्यपर्वत वत्सर्व
त श्रुत्वैवान्तान् कुर्यात्सर्व मासायमेकमुत्तं मेरुमुपा
रादीन् विधानतः कल ॥ दि तद्वत् स्थाप्य हेमत रु त्रये

मन्दारः पारिजातश्च तृतीयः क त समहीपा धियोभवेत् आयुः
त्यपादपः पतद्भुतत्रये मूर्द्धि सर्व शोभयस्यत्रो यावज्जन्मावृत्त
अपिनिवेशयेत् हरिचन्दनसज्जा ये भोजने शक्तिः कुर्यात् सर्व
नो पूर्वपश्चिम भागयोः निवेशेण शैलेष्वमन्तरः सर्वजातास्तव
सर्वशैलेषु विशेषाच्छर्कराचः ए मन्त्रीयान्त्रजया पर्वतोपस
ले मन्दरे कामदेवस्त प्रत्यग्वक्त्रः करान्स्वान् प्रापयेत्त्राक्षणाल
सदाभवेत् गन्धमादनपुंगेषु य ये १ इतिमातेय २ अथायः ॥
नदः स्थाप्यद्वयः शङ्खोवावे पर्वतः ३ देवर्षिविशेषः यथा
दमर्निश्च हेसः स्थाप्यपुलाचले कश्चपात्रारदश्चैव पर्वतोः रुच्यते
हेमी सपास्यसुखभीदक्षिणाभिः तथा इत्यग्निपुराणे मत्स्यविशेषः
एवीभवेत् धाम्यपर्वतवत्सर्वमा पावता इति भाषा अस्म्यगणाः वा
वाहनमन्त्रादिकं कृत्वायगुरुवे पुनाशिते स्त्रिगुत्वे बलशुक्रका
यान्त्रधमेपर्वतोत्तमे अतिग्य वित्तञ्च इति राजवल्लभः वृत्तः
श्च नवः शैला निमान्मन्त्रावदीर शाकभेदः इति मेदिनी ॥
येत् सोभागा मृतसारोभ्यपर पर्वतकाकः ३ दोणकाकः ३॥
मः शर्कराशुतः तत्प्रदानन्दकारी निहेमचन्द्रः ॥ ॥
त्वे भवशैलेन्द्रसर्वदा अमृतं पि पर्वता स्त्री नदी इति हेमचन्द्रः
वतोयेत निपेतर्भुविशीकराः दे गिरिभव वस्तनित्रि ॥ पर्वतः
वानान्तं समुत्प्लोभ्यं पाहिनः तृणाम् स्त्री तृणभेदः सगृह्णी
शर्कराचलः मनोभवयुर्भया हिन्दी भाषा ततपर्यायः तृणा
उद्धृता शर्करा यतः तन्मयोसि द्युम् २ यत्राद्या १ मृगप्रिये ४
महाशैल पाहिसंसारसागरात् अस्म्यगणाः १ वत्त शष्टिकरत्वम्
यादद्यात् शर्कराशैल मनेन वि रुच्यत्वे पशूनां सर्वदा पियत्वनु
धिनामरः सर्वपापविनिर्मुक्तः इति राजनिर्घण्टः ॥ ॥
प्रयातिशिवमन्दिरं चेद्वादिसप्र पर्वतमोचा स्त्री गिरिकदली।
तीकाश मथिरुत्तावनीविभिः इति राजनिर्घण्टः ॥
सहैव यानमातिष्ठेत् सत्त विस् प्रचोदितः ततः कल्पशतान्ने पर्वतवासिनी स्त्री आकाश ॥

राजनिर्घण्टः ॥ पलग । जनं क्रिय तलापर संक्रम पूर्व ।
 १: ३२ लेपकः रान् इति भा । तोऽयन लवोत्प दिने विषुवदिने
 ३३ इत्यमरः ॥ पलेकदः मकरकर्कटसंक्रमतोऽयनेषुदः
 वि भयशीलः भीरुः इतिवि । तला विषुवदिवसेऽतना इति सि
 काण्डशेषः ॥ पलेकरः ॥ दानशिरोमणिः एवं विषुवतो
 ३४ पिते इतिविकोऽशेषः ॥ ज्ञाया खवेष्टेयादिनाहुना ददि
 पलेकषः ३ रत्तसः इतिमेदिनी । तोत्तर रेखाया सा नत्रविषुवस्य ॥
 काण्डशेषः इतिराजनिर्घण्टः ॥ भा इति सूर्यसिद्धान्तः ॥ आ
 पलेकषा स्त्री गोत्तरकः रास्त्रा । नतलादिगतस्य रेवे हिनेषुदलः
 ३५ गगलः किंशुकः शरीरी ला । तार्क मितोक्तल शंक्रजा पलवि
 लात्ता इतिमेदिनी लाङ्गोत्तर । भायेति वृहवशिष्ट सिद्धान्तः
 कः महाप्रावर्णा मलिका ॥ पलले स्त्री मोसे इत्यमरः पेकं
 इतिराजनिर्घण्टः ॥ ॥ तिलचरणम् इतिमेदिनी पलले
 पलप्रियः ३ द्रोणकाकः इतिरा । तिलकत्वे स्पानिलचर्णीच पि
 निर्घण्टः मोलाशिनि वि ॥ एकः पलले मफरे रुच्य पित्रास
 पलता स्त्री मेवमंक्रमणादवीक । वलप्रदिदे इतिराजनिर्घण्टः ॥
 मपादाष्टदिने मथाके द्वावपाकः । सेतवतिलचर्णी तिलकदा इति
 लशंक्रजा ज्ञाया ततपर्यायः प । भाषा यथा पललन्तसमाख्या
 लविता २ विषुवतप्रभा ३ यथा । ते सेतवे तिलपिष्टके पलले म
 मेघादिगे सायनभाग सूर्यदि ॥ लकृष्ट्य वातत्रे कफपित्तकृत
 नाई ना ता पलभाभवेत सा ३ । वृहणं गुरुष्ट्येच स्त्रिये मृत्रि
 तिग्रह लाचवः पलभेयाद्भुत । वर्मके इतिवैद्यके ॥ पल
 चशखण्डकेः क्रमोत्क्रमस्येहीना । लः ३ रत्तसः इतिमेदिनी ॥
 त्रिते लकोरेयेः सदेशीयो दयाभ । पललन्तरः ३ पिते इति हाग
 वन्ति अमृत स्रष्टापिकारेपि च । वली ॥ पललाशयः ३
 रसंस्कृता ग्रहाः स्पष्टाभवन्ती । गणयोगः इति शहरत्ना ॥
 ति प्रयो ॥ ॥ वली ॥

पलाशः ३ मत्स्यधारणोपायः प्रायश्चित्तविवेके पातवत्कपः ॥
 पोला इतिभाषा तत्पर्यायः ॥ पलादः ३ स्त्री रातसः इतिजटा
 मवः २ पेजरावेतः ३ इति वि थरः पलादनः ३ स्त्री रातसः इ
 काण्डशेषः ॥ पलागिनः । तिहेमचन्द्रः मासभक्षणाशीले वि
 ३ पिते इतिहारावली पलागः पलायः ३ कण्टपाशकः हस्तिक
 ३ शिष्टमारः इतिहारावली ॥ पोलाः इतिशहरत्ना ॥ पला
 पलाणः ३ मल्लविशेषः पे पलायने स्त्री भयादिनास्थानन्तः
 यान इति भाषा तत्पर्यायः रगमने पातान इति पीठदे शेन
 स्वकन्दकः २ इत्यमरः लोहित । इतिव भाषा तत्पर्यायः अपया
 कन्दः ३ इतिरत्नमाला नीत्ता । ने २ सेदावः ३ द्रवः विद्रवः ५ ३
 कन्दः ४ उल्लः ५ सुखदृषणः पक्रमः ६ संद्रावः ७ उद्रावः ८ प्र
 ६ श्रुद्रप्रियः ७ कृमिद्रः ८ दी । द्रावः ९ इतिहेमचन्द्रः निद्रावः
 पनः ९ सुखगान्धकः १० वक्र ११ उद्रवः १२ सन्नापः १३ द्रावः १४
 पत्रः १५ विषुगन्धः १६ रोचनः शृगालिका १७ अपक्रमः १८ चे
 १९ अस्पृश्याः कटते वस्यते क्रमः १९ इतिशहरत्नावली पला
 कफ पित वातिदोष नशितेश्च पित्तः वि पलायनविशिष्टः तत्
 रुतैवृष्यते रोचनते स्निग्धत्वे । पर्यायः नष्टः २ गृहीतरिक ३
 इतिराजनिर्घण्टः पलाण्यव । तिरोहितः ४ इतिहेमचन्द्रः पला
 नेष्टश्च इंगोपोषुखदृषकः प । लः ३ स्त्री निष्कलकाण्डः शस्य
 लास्तगणैर्हेयो रसोनसदृशो श्रुत्यथामनालः पोपाल इति ॥
 ३ गणैः स्वाङ्ग पाकरसोऽञ्जलः क भाषा इत्यमरः ॥ पलातरो
 फलत्रातिपित्तलः दूरेतेकेव हदः ३ आमुदतः इति शहर
 लेवात वलवीर्यकरोशुकः ३ ॥ माला पलाशो स्त्री पत्रे ।
 तिभावप्रकाशः ॥ पलाण्डभ इत्यमरः पलाशः ३ खनामला
 तगोदोषो यथा पलाङ्गे विद्रु । तद्रसः सतवत्तलाः सन्तपः यथा
 राहच छत्राकेशमज्जकुर्वे लश्रु सतद्राव अस्पृश्यादयोभगवान्
 नेष्टजनेचव नगधावाद्यायोगः विस्तरेव न ॥
 चरेत् इति ॥

संशयः हृदये वर सदा य ॥ कण्टकः नाशितं च तत्प्रयत्नः ।
लाशेन ब्रह्मरूपं धृक् दर्शनं स चतुर्विधं यथा रक्तः पीतः सितः
शरीरे वासते वै पापहरः स्मृतः । नीलः कृष्णश्च विभायते किं
इत्यादिपि इष्टानां विनाशकां शुक्लैर्गणसाम्यापि सितो विज्ञान
रिणेन भवेत्तु ययुः कथं वृत्तं दः स्मृतः इति राजनिर्घण्टः ॥ प
लमायना ब्रह्मविष्णु महेश्वराः पलाशः किञ्चकः पर्णो याज्ञिको
तत्कथय सर्वज्ञ संशयोऽत्र महान्नि ब्रह्मविष्णुः समिद्धः पलाशो ही
नः सतः वाच पार्वतीशिवयोर्देवैः पनोद्भवः सरोस्त्रा ब्राह्मण्युत्पत्ति
सुरते कर्तव्येति किल अग्निबालः त कषायः कटुकस्तिक्तः स्निग्ध
गावेशेन श्रेष्ठविद्रुहतेऽयं ततस्त उदजरो गजित भद्रसन्धानकृद्
पार्वतीकुडा शशापविद्रिक्कोकसः पशरण्यः त्रिमीनहरेत् तस्य
रेतः सेकसत्तु शकम्पमानातरा स्वाडपा केत कटुतिक्तं कषायकं
रुषा पार्वत्यवाच क्रिमिकीटारयो वातले कफपित्तास्र कृच्छ्रनिद्र
येते नानेति स्मृतेः सखे तस्मान्म म आदिशीतले तद्गृहाह शमने ॥
स सत्तु शशापविद्रिक्कोकसः वात रक्तकृष्टदंशकं फले लघु
सत्तु वाच यवेसा पार्वतीदेवी श्रुं संमेहार्शः क्रिमिवात कफापेह
शपत् कुडमानसा तस्माद्दत्त विपाके कटुकं रक्तं कृष्टं त्मादर
मापना ब्रह्मविष्णु महेश्वराः इति प्राणतः इति भावप्रकाशः ॥ प
पापान्नरावणे १६ अध्यायः लाश भेदा यथा तद्भेदे स्यात्
तत्पर्यायः किञ्चकः २ पर्णः किञ्चुलकः किंचलो हस्तिकर्ण
३ वातपोषः ४ ४ इत्यमरः ॥ कः इति शब्दवत्तावली ॥ श
याज्ञिकः ५ त्रिपर्णः ६ वक्रः ७ तीरातमः इति मेदिनी हरिते ॥
यः ८ वृत्तः ९ ब्रह्मवृत्तकः १० मयधदेशः इति शब्दवत्तावली ।
ब्रह्मपनेता ११ काष्ठः १२ अश्वः पलाशः त्रि हरिद्राविशिष्टः
णाः कषायलेऽस्मत् क्रिमिदोष इति मेदिनी निर्देयः इति धरणिः
विनाशितं च तद्गुणः पापक इति दृष्टं त्वेतावनाशितं तस्य पलाशकः १३ शरी इति जटाधरः
इति १४ त्वेतावनाशितं तस्य १५ गणः उस्मत् ॥

पलाशवृत्तः इति शब्दवत्तावली शरीरोष्मा शिरोगतः पित्तचके ।
पलाशपर्णी स्त्री अश्वगन्धा इ शान्तिनिर्घण्टः ॥ ॥ शान् पचति पलितेनेन जायते इ
ति राजनिर्घण्टः ॥ पलाशाख्यः ३ नाडीहिंश इति तिमायवकरः ॥ शैलजं तापः क
राजनिर्घण्टः ॥ पलाशान्ना ईमः इति मेदिनी ॥ केशपाशः
स्त्री गन्धापत्रा इति राजनिर्घण्टः इति जटाधरः पलित स्त्री वृद्धा इ
पलाशी १ ३ वृत्तः इत्यमरः निजटाधरः पलितः ३ पथिकः
रातमः इति मेदिनी क्षीरिष्टः इत्यमरः ॥ पल्ययने स्त्री पथी
तः इति शब्दमाला ॥ पला तां वेदार्जनीन इति भाषा इति
शी स्त्री लाता लताविशेषः हेमचन्द्रः ॥ पल्यत तत्क ल
तत्पर्यायः पत्रवल्ली २ पर्ण नो हतो इति पल्यत कविकल्प
वल्ली ३ पलाशिका ४ सवय द्वमः पल्य गतो इति कविकल्प
र्णी ५ सवर्णी ६ दीर्घवल्ली ७ मः पल्यः ३ पल्यकृष्टके पा
विषादनी ८ अश्वपत्री ९ दी लुइ इति मराठ इति च भाषा इति
र्षपत्री १० रक्षाश्रा ११ अश्लिका मेदिनी पलवः ३ स्त्री नवपत्रा
१२ अश्लान्तकी १३ कोजिका दि युक्त शाखाय पर्व इति भरतः न
अस्मा गुणाः मधुरास्ते अम्लते शु वपत्रस्तवकः इति मधुः पर्व पत्रादि
खदोषा रोचक नाशितं पल्यते सेवाते शाखायाः पल्यवो मतः इति
पित्तकोप कारित्वे च इति राज कोषान्तरे तत्पर्यायः ॥
निर्घण्टः ॥ पलिक्री स्त्री किं सत्ये २ इत्यमरः प्रताते ३
वृद्धा इत्यमरः वालगर्भिणी नवपत्रे ४ इति राजनिर्घण्टः
नोः इति हेमचन्द्रः पलियः विदयः विस्तरः वले शृंगारः ।
३ कावकलसः वटः प्राका अतक्रगः इति विश्वमेदिन्यो ॥
रः गोपत्रम् इति मेदिनी ॥ वत मित्यत्र वनमिति कचित्
पलिते स्त्री नरसाकेशादौ श्रे पाठः वलयः चापलः इति ।
कूपे केशपाकः इत्यमरः न शाब्दवत्तावली ॥ ॥
स निदाने यथा क्रोधशोकप्र पलवः पुम् वेषायति ॥
मकुतः ॥

मन्त्र विशेषः ॥ ॥
 इति हलायुधः पल्लवः ॥
 ये अशोकवृक्षः इति राजनिः
 चण्डः ॥ पल्लवाधारः ५।
 शाखा इति शब्दचन्द्रिका ॥
 पल्लविकः वि काशुकः इतिहेः
 मचंद्रः पल्लविते क्री ला।
 तारकः इतिमेदिनी ॥
 पल्लवितः वि सपल्लवः पल्ल
 वयुक्तः तने विलुप्त इतिमेदि
 नी पल्लवी न पुन वृक्षः इ।
 तिशाहमाला पलिः स्त्री शा
 मकः कुटी इतिहेमचन्द्रः ॥
 कुटी सप्रदायः ग्रामः इत्यने
 ग्रह मिति भट्टः कुटी ग्रामकयोः
 पल्लीति शास्त्रतः ॥ स्थानमि।
 तिस्वामी पतन्ति भरणेनध्रमः
 गोनच जीवन्तीति क्विपितो ग
 वः तेलीयनेऽत्र पलिः नाम्नी
 तिरिः पाच्छाणादीति ईपिपल्ली
 च गोपपल्ली प्रभृतिव इमाभी
 र पल्लि शाहटीकायो भरतः ॥
 पलि स्त्री टहगोपिका इति।
 राजनिर्वाणः ॥ ॥ पलिः
 वाहुः पुन तणभेदः यथा।
 पलि वाहो दीर्घात्ताः सपत्रला
 सवर्गीकः अट्टः शाकपत्रादिः प
 २।

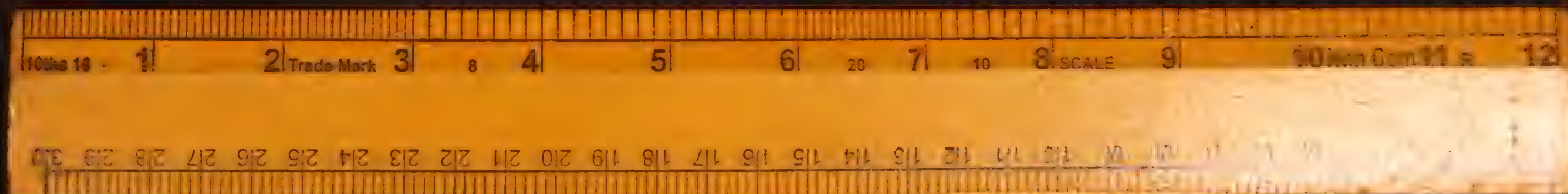
नामवत्प्रतः इतिराजनिर्वाणः
 पल्ली स्त्री स्वस्यग्रामः कुटी।
 इतिविष्णुमेदिन्या नगरभेदः न
 तदतिणदेशे प्रसिद्धः त्रिवना।
 पल्यादिः इतिशाहमालावती
 लुद्रजंतविशेषः लिकटिकी इ।
 ति भाषा तत्पर्यायः सुषती।
 ग्रहगोथा विशाखरा ४ ज्य
 ष ५ कृष्णमत्स्यः ६ पल्लिका
 ७ टहगोपिका ८ इतिराज
 निर्वणः टहगोलिका ९ मा।
 गिका १० भित्तिका ११ टहो
 लिका १२ इतिहेमचन्द्रः अ
 वशिष्टे ज्येष्ठीशब्देदृष्टव्ये ॥
 पल्लले क्री पु अलससः इत्य
 अरः तत्सलतणं यथा अलसः।
 सरः पल्ललेषाद्यत्र चन्द्रसंगे र
 द्ये नतिष्ठति जले किंचित्तत्र।
 त्वेवारिपात्तले तजलशृणाः
 पाल्लले वाय्वेतिष्ठादि गुरु ॥
 स्वाड विदोषकृत इतिभावमका
 शः पाल्लले गर्वभिष्ठादि वि।
 छभि होषलेपरे इतिराजवलभः
 परे क्री गोमये इतिशाहवेदिका
 पवः ५ निष्ठावः सुवधामरीने
 निर्विषीकरणे शास्त्रादेः शाथने
 वक्रतीकरणे इत्यमरभरतो
 वायुः इतिशाहचन्द्रिका ॥ ॥

पवने क्री कृष्णकारण आसन्न स्थितो गुरुदेत रत्नावभासकः
 दि पाकस्थाने पोषान् इतिभाषा गुरुः शुक्रस्तथा सौम्य शुद्धमेव ॥
 इतिमेदिनी पवन मिति प्रमादः चतुर्थकः वामनाद्यास्तमध्यस्था
 पावः जले इतिशाहमाला ॥ न कारयेरात्मन स्तथा यदाचारः
 प्रयते वि इति शाहमालावती ॥ इहापक्तस्तदाकर्म समावेशेन स्या
 परिजीकरणेच ॥ पवनः ५ नसेवो तथाध्याने वाणिज्येराजदः
 निष्ठावः वायुः इतिमेदिनी। शीने अस्यानि शुभकर्मणि कार
 अष्टौ वायु पवना यथा भूवायु येतप्रयत्नः रत्ननाडी प्रवाहेत
 रावहइह पवहस्तहइः स्याडहइ शनिभौमश्च सैहिकः इत्येवने
 स्तरउसेवह सेतकश्च अमः पा षायेव पापाना मुदयोभवेत् शु।
 रोः पिसवहः परिवृष्टकोः स्मा भाशुभ विवेकादि तायतेत स्वयेद
 हापः परावह इमेपवनाः प्रसि यात् देहमध्ये स्थितानां योवक्रः
 हाः इति सिद्धांतशिरोमणिः ॥ पाः सुखितराः नाभेरथत्तायः क
 समपवनापिपा यथा शाकः दो अंक्रगस्तत्रनिर्गताः हासम।
 शरान्धि सेपुक्ता शुनिभिभोगरा तिसहस्राणि नाभिमध्येववशि
 रितः आवहादि क्रमेणैव समा ताः वक्रवच्चस्थितास्तास्तु सर्वाः
 वाताः प्रकीर्तिताः आवहः प्रवः प्राणहराः स्मृताः तासामध्ये त्रयः
 हश्चैव समहोनिवहस्तथा उह अष्टौ वामदेदतिमध्यमाः वा।
 हो विवहो वायुः समवाताः प्र मासामात्मिकाशोक्ता दतिगारा।
 कीर्तिताः इतिनेपातिल्लत्ने ॥ विसन्निभा मध्यमाच भवेदपिः
 अमहापुशब्देदृष्टव्ये ॥ ॥ फलभीकान्तत्रिपिणी वामाहम
 पवनविजयः ५ शुभाशुभसुत तत्रपाच भगदायापनेत्विता द।
 क आसवायुमयोपायक अमः तिराशिरोभूमेन जगच्छाषयने
 विशेषः यथा स्तवाच हरेः सदा इयोवाहे तेस्त्वः स्मात् स।
 अता हरोगोरी देहस्युत्तानमः वंकार्यविनाशिनी ॥ निर्गमेव
 ब्रवीत् कृतो वक्त्री रविः पृष्ठी भवेदामा प्रवेशे दतिगास्मृता
 ज्योति रापः प्रकीर्तिताः वा कारयेत् क्रूर कर्माणि।
 ५ सस्या ॥

प्राप्तो पित्रस्त संस्थिते ॥ इडा वारेचोराणि कर्मणि सौम्येवेम
चोरे तथा सौम्ये चन्द्रसूर्यगतः
स्तथा पात्रायां सर्वकार्येषु वि
षापर इनेइडा भोजनेमेषुनेपदे
पिंगला सिद्धिरापिका उच्चाट्मा
रणाद्येषु कर्मस्तेषुपिंगला मे
पुने चैवसंग्रामे भोजनेसिद्धिरापि
का शोभनेषुचकार्येषु पात्रायां
विषकर्मणि शान्तिशुक्लार्थसिद्धे
च इडायां ज्ञानरूपिणः द्वाभ्यांवे
वप्रवाहेव क्रूरसौम्यविवर्तने वि
पुवतीन्नुजानीयान् संसारेवविच
रणाः सौम्यारि शुभकार्येषु ता।
भक्तिरयतीवित्ते गमनागमनेचैव
वामासवेव धृतिता पुडादिभोज
नेचाते स्त्रीणांचैवतसेगमे प्रश
स्ता दक्षिणानाडी प्रवेशे तत्रका
र्मणि शुभाशुभानि कार्याणि।
लाभालाभोजनयानयो जीवाजीवाय
परस्त्वैवमिथ्यति वमध्यमा वामा
चारेयवादेते प्रसपेयत्रनायकः
तत्रस्थः पृच्छते यस्तु तत्रसिद्धि
र्नसंशयः वैच्छन्दो वामदेवस्तु।
यदा वरुति वात्सनि तत्रभोगे ॥
स्थितः पृच्छते सिद्धिर्भवति।
निष्कला वामेवा दक्षिणेवा।
पि यत्रसे क्रमते शिरा ॥

वारेचोराणि कर्मणि सौम्येवेम
यमानिच मस्थिते भागतोहेमे।
द्वाभ्यांवेसर्ववादिनि तदास्त्वैवि
जानीयाद्योगीयोग विशारदः
यत्रयत्रस्थितः पृच्छेद्दामदक्षिणामे
शुक्लः तत्रतत्रसमेदिपपादान्तस्योद
यनेसदा अग्रतोवामिकाग्रेषु पृष्ट
तोदक्षिणामुभा वामेनवामिकाग्रो
क्ता दक्षिणोदक्षिणाशुभा नीवोनी
वतिजीवेन यच्छ्वमेतत्स्वरोभवे
त यत्किंचित् कार्यप्रद्विष्टं जा
यादिशुभलक्षणं तत्सर्वेषुना॥
ज्ञानजायतेनिर्विकल्पके अयना
ज्ञादियत्त पत्तययुदाहृते
यावत् पृष्टोत्त पृच्छायां पूर्णापो
प्रथमो जयेत् विज्ञायान् द्विती
येत कथयेत्तदशंकितः वामावा
रः समेवायु जीयतेकर्मसिद्धिदे
प्रवृत्ते दक्षिणामार्गे विषमेविषमा
तिरम् अयत्र वामवाहेत नामवे
विषमात्तरम् तदासौ जयमा।
प्रोति योयः सैयाममध्यतः द
त्तवाहेत यदिनाम समात्तरं जा।
यते नात्रसेदेहो नाडीमथ्येत
लक्षयेत् पिंगलां गीनेपाणे।
समा नीयाहरे जयेत् याव॥
ज्ञायेय दयंचार ॥

सादिशो वावदानयेत् नजातन इतिगाहपवन विनयादि १०
यते सौपि नात्रकार्यविचारः अथायः ॥
ता अथ संग्राम मथ्येत पवनाः पवनस्याधिः पुं इडवः प्रीकस
डीसदावहेत् सादिशा जयमाग्रे ससादा इतित्रिकाणशेषः ॥
ति श्रुमेभगे विनिर्दिशेत् जात॥ वापुशेगश्च ॥ पवनात्मनः
चोरे जयविद्यामृतकेस्तमादिः पुं हनुमान् इतिशस्त्रावली ॥
शेत् जयपराजयंचैव योजनान्ति हयवाहनः इतिमत्स्यपुराणे वा।
सुपंडितः वामेवादक्षिणेवापि य यो रतिरितिस्मरणात् ॥
त्रसेचरनेशिरा कृतातत्तपदमा पवनालः पुं धामविशेषः देया
हेत्त पात्रोनयतिशोभनो शशि न इतिपोनरी इतिच भाषा तस्य।
सूर्यप्रवा हेत सतिपुहेसमाच र्थायः देवधामे २ चूर्णाद्वः ३
रेत् तत्रस्थः पृच्छतेयस्तु ससाध नकुलः ४ नललः ५ वीजपुष्पः ६
जयतेभ्रवं योदिशेयावदानयेत् पुष्पगन्धः ७ अस्मगणाः हितते
जयते नात्रसेदेह इन्दोययनः ८ स्त्राउते लोहितते स्त्रेय पित्तना।
स्थितः मेवाद्या दशया नात्रा द शित्वे ग्रहणते तवरतेहृत्तते
क्षिणा वामसंस्थिताः वर स्थि स्त्रेद कारिते लघुतेव इति भा
२ द्विमार्गेता स्त्राहशे तादृशः ९ वप्रकाशः ॥ पवनाशः
क्रमात् निर्गमेनिर्गमेयानि सेः पुं सर्पः इतिहलायुधः ॥
ग्रहे संग्रहंविडः पृच्छकस्यवचः पवनाशनः पुं सर्पः इत्यमरः
अत्रा कण्ठोकारेण लक्षयेत् वा पवनाशनाशः पुं गरुडः इति
मेवादक्षिणेवापि पंचतत्तस्थितः हलायुधः मयूरः यथा स्वयो
शिवे ऊर्ध्वमिरथप्रापश्च तिथि निभत्ताधुन समवानो अत्रा नि
क संस्थः प्रभंजनः मथ्येतपृथि॥ नादे गिरिगह्वरेषु तमोरि विस्व
वीक्षेया नभःसर्वत्र सर्वदा ऊर्ध्वः प्रति विस्वपारी रुगव काने प
स्तत्रयः शान्ति स्तिथ्यक दोह वनाशनाशः इत्यमरचोरपञ्ची
दयेत्सुधीः मथ्येतस्तेविना॥ शिका पवनेष्टः पुं महानिस्वः
नीयान्मातः सर्वत्रसर्वगे ॥ ॥ इतिरत्नमाला ॥

पवनोन्मुने स्त्री पुरुषे इति
शाहचन्द्रिका ॥ पवमानः
उ वायुः इत्यमरः निर्मथा ॥
निः सव गार्ह पत्नानिः यथा
अथयः पवमानन्त निर्मथा ॥
निःसञ्च्यते सववेगार्हपःत्याः
निः प्रथमोव्रतणःस्त्रतः इति
मोत्स्य ५८ अध्यायः ॥
पवमानात्मनः उ हववाहनः ॥
यथा पवमानात्मनो हववाहनः
वाहन उच्यते इतिमात्स्य ५८
अध्यायः पवाका स्त्री वाया वक्र
वातः इत्युणादिकोषः ॥
पविः उ वृत्ते इत्यमरः परितः
त्रि घृतः इतिशुभ्रवोहव्याकर
णं मरेवी स्त्री इतिराजनिर्वहः
पविता त्रि पवित्रता कारकः ॥
यथा तत्रप्रिया यस्यात्तम स म
सावः कुलप्रिया यः पवितासा
हवये इतिनैषधम् ॥ पवित्रे
स्त्री वर्षणं ऊशं तामेपयः ॥
तिमेदिनी वर्षणं इतिविष्णुः ॥
वौपकशो इतिहेमचन्द्रः यज्ञो
पवीते इतित्रिकाणशेषः ॥
वृत्ते मधु इति राजनिर्वहः
पवित्राश्वादा राव ॥ ॥

वार्थं होमादावाज्य सेस्काराय
शुचं सायनिर्गर्भकृशान्तर वेष्टि
त प्रादेशमात्रकृशयत्र हवे यथा
अन्तर्गर्भितो सायं कौशे हिदन्मे
वव प्रादेशमात्रे विनेये पवित्रेय
त्रकृत्रचित इतिप्राहृतत्वे ॥
पवित्रः त्रि व्रतादिनाशुहः तत्प
प्यायः प्रयतः १ पूतः १ पत्रत्रये
प्राणि विषयमात्रे शुद्धिजनकं
तत्पर्यायः पूतं १ मेथु १ प
तत्रये अप्राणिद्रव्यविषये इति
ब्रह्मवर्गे विशेष्यविज्ञेय अमरः
भरतौ पवित्र उ तिलवृत्तः १
वृत्तीवृत्तः इतिराजनिर्वहः
पवित्रकं स्त्री जाले इतिशह
रत्नावली प्राणसूत्रजाले इत्य
मरः तद्वियस्य यज्ञोपवीते यथा
कार्पासपुष्पीते स्याद्विप्रसोह
धृते त्रिहृत प्राणसूत्र मयराज्ञो
वैष्णव्याविकसोत्रिके इतिमनु
वचनात् पवित्रकमपि तज्ज्यते
इत्यमरहीकायोभरतः ॥
पवित्रकः घृम् कृशः दमन ॥
कः अश्वस्यः उडम्बरः इति
राजनिर्वहः ॥
पवित्रथान्यं स्त्री वयः ३
तिराजनिर्वहः ॥

पवित्रा स्त्री तलसी इतिशहमा
ला नदीभेदः इतिहेमचन्द्रः २
विज्ञा अश्वत्थीवृत्तः इतिराजनि
वृत्तः ॥ पवित्रारोपणं ॥
स्त्री श्रीकृष्णसेस्मदानकोपवीत
दानरूपोत्त सवविशेषः यथा
आवणास्पसिते पते द्वादशपावे
स्त्रवे मुदा कर्तव्यः कृष्णदेवस्य
विज्ञारोपणोत्तरः ॥ अथतत्रि
त्यज्ञा वस्त्रचपरिशिष्टे स स्नातः
सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषुदीतितः २
विश्व श्रीतिमाप्नोति यःपवित्रेसमा
चरेत् विधिना शास्त्रहृद्देन योन
कुर्यात्पवित्रकं हरन्ति गतसा
स्तस्य वर्षभूनादिकेफले योगः
समेव पवित्रोत्त पत्न्यपायानेन
नागराज्ञे पवित्रेमति श्रीरुद्रेणव
रदाने येत्ता नवकृमन्यते य
था सम्भावितो मया नपहामा
दिकेतेषां फलेत्यामेत निश्रया
त् विस्मरहस्येनकरोतिविधाने
न पवित्रारोपणान्तयः तस्यसा
स्त्र सरीश्रया निष्कलाशुनिस
तम तस्माद्भक्ति समायुक्तं नरे
विसृपययुगोः ब्रह्मवैवर्त कर्त
व्यं पवित्रारोपणं हरेः ॥ ॥

अथपवित्रा रोपणमाहात्म्यं तत्रवो
थापनः यावो सन्तः पवित्रस्यभा
वत स्वर्गं महेयते प्रापुरारोग्यमे
श्वर्यं विप्लवतस्य वर्हते महासेदि
तायो सम्वत् सरेण यापृजा कृता
वै मन्त्रिणा द्विज पवित्रदानात् १
रणा स्यादिस्माह भगवान् हरिः वि
स्मरहस्य पवित्रारोपणं विस्मा भूवि
शक्तिप्रदायकं स्त्री उंकीति प्रदे ॥
उत्तं सवसम्पदनावरे उण्यनात्
तथापुण्य सर्वपाप हरेत्तवे प
वित्रारोपणं तस्मात् पवित्रे परमेस्व
ते सम्वत्सरेनरोभक्त्या समभ्यर्च्य ॥
ननाहने यत्फलं समवाप्नोति प
वित्रारोपणोत्तत किंच पावयमेन
सानितं शयतेभवव्यनात् पवि
त्रेतेन विख्याते ब्राह्मतेजोऽभिधी
यते विस्वाख्या तद्विख्याते मदा
लोके लोके विधीयते सपत्नसु
वृषेण यज्ञेशः कर्मणो अभुत
देव विष्णोः सूत्रं ततं नागयणा
ख्या त्रिदेवात्मा त्रिदेवात्मा अ
क्षरः प्रणवः स्मृतः ॥ अथपवित्रा
रोपणविधिः सौवर्गी गजतेस्तोत्रे
लोमेः सूत्रेस्त पायिकेः कार्पा
सैवोपवित्राणी ष्यतेकाशोः ॥

श्रीः २५ तत्रकार्यासिकं सूत्रं आ-
ल्लणी कर्तिते शुभम् आनी पवि-
त्रणीकृत्य पुनस्त्रिगुणयेच्छविः ।
पेवगयेन तत् श्रोत्र्य प्रदात्तशुचि-
नाम्नुना मृतेनाष्टोत्तरशतं मन्त्रेणा-
याभिमन्त्रयेत् त्रीणि साष्टशतेना ।
स्य तस्यादेनासवाहृतः जानूकनाभि-
रज्जानि पवित्राण्यप्यचरेत् प्रभाः ॥
इविशाद् ग्रन्थयुक्ताया मायेकार्या-
स्तमध्यमे चतविंशति रत्ने च द्वाद-
शग्रन्थयोबुधेः अरुष्टपर्वमात्रं
कुर्याद्ग्रन्थिमथ्याजमे तदर्थं मध्य-
मे कुर्यात्तदर्थं कनीयसि ग्रन्थीन्
कवीत सर्वत्रसहजान् समनोदरा-
न् न चैवेषमसात्वाकान् ग्रन्थीन् ।
कवीतकृत्रचित् अष्टोत्तरसहस्रेण
तत्सूत्रस्यपवित्रकं अष्टोत्तरशतं प्र-
सिध्दवनमालायाचरेत् आरभ्यशु-
क्रे यात सूत्रैर्विरचिताशुभा आपा-
द लेविनीमाला वनमालाप्रकी ॥
र्तितो कुर्याद्ग्रन्थपवित्रे च सूत्रे ।
द्वादशभिः शुभैः अरन्ध्रिमिते ।
तच्च द्वादशग्रन्थिकेकृती पवि-
त्राणि परीवार देवतानां समाचरेत्
त सूत्रैरेकैरुहसंख्याकैः कला ।
संख्याकैः संख्याकैः तेषुग्रन्थीन् ॥
यथाशोभं बर्ही ॥ ॥

वर्कं गुरोरपि समविंशतिभिः सू-
त्रैः द्वाविंशतिभिः शतभिः यथा
सम्भव मन्त्रेषां पवित्राणि चकार ।
येन संपादयेच्चसर्वाणि शोभनामे-
व यत्नतः तथाचोक्तं विशेषभूत-
दानेन कर्तव्यादशुभफले पवित्रे-
परयाभक्त्या तस्मात्कर्तव्यं शोभन-
मिति रजपिताव कास्मीरा उक्तो-
रोच नादिना वस्त्रेणाच्छाद्य परले-
स्यापयेत्तानिवेगावे इति पवित्र-
विनिर्माणे ॥ कृताकृत्येदशम्या-
चपवित्रारोपणाय हि कुरुसंविता-
प्यतत्रादि यथा शक्तिरिति नयेत्
एकादशप्रणामाते च नित्यकृत्ये ॥
माप्यहि देवालय उपरुक्त्य मग-
ले चयेत्तशुभं कृताकृत्यस्यनिमा-
ञ्चां पवित्रारोपणार्थको भूत्वा वि-
शेषतः कृता कुरुसंवितापयेदिति ॥
क्रियातोप विद्यातार्थं यत्नयाविदि-
तेषां मयेतत् क्रियते देव भव ।
तष्टेपवित्रकं नमेविद्यो भवन्न
३ कुरुनायटयोमयि सर्वथा ।
सर्वदा विस्मो ममतेपरमागतिः
देवस्य सर्वतोम्यसे हस्तकाष्टेन
कृशान् मृत्तिकां च हरिद्रोचं कंक-
शेरोवनानि च उपानहो सितेच्छ

३ चामरं व्यंजनेनया पवाचीता लक्ष्मीकर श्रीश सर्वज्ञान रसा ।
दिधाम्यानि यथा स्थानेष्टयकष्टः तत्क निवृत्तपवित्रात्मन् मध्य
यक कुरुसंवितामृना हर्ष्य सर्वतो सूत्रसमाश्रय गे प्रतिवेगमकुर्या
मद्र मगले देवायतो निधायसि ने पुरुषात्मन् दिवस्यते कनीयो
न पवित्राण्यपिवासयेत् ॥ अ हे प्रभोदेव तेजसासूत्रमाश्रय य
अपवित्राधिवासने भगवत्पुत्र उमन्त्रो नवर्तेत तत्तत्तमेव तत्रच
तस्तानि पटलाभ्यानि पूजयन् नमोत्ते सचतर्थाक श्रापः श्रापि
आदावावाहयेन्मूल पुनातमन्त्र खनान्त्रः ॥ अथकुरुसंविता
नावुयः तन्मन्त्राद्ये गोसासुत जे पटसूत्रेण निर्मिते वितन्ति
सारस यागस्य पवित्रीकरणाः सात्रे वधीयात् शेरकं मेगतात्मः
यतोः विसृलोकात् पवित्रायथा के तत्रमन्त्रः गोसासुत सरकता
गच्छेत् नमोस्तते तेषावाह य ज्ञाया सम्पूर्ण फलदायित पा
या स्थाने ब्रह्माद्यादेवतास्ततः वित्रीकरणायेतत् कौतकं थरेते
तत्तन्मन्त्रैः सन्निधायास्ततगन्वा नमः ततो गन्धपवित्रे च गृहीता
दिनाद्येत् तत्र तत्र ता देवता धूपिते बुधेः भगवन्ते नमस्कृत्य
श्रोताः ब्रह्मविस्ममहादेवा विम भक्त्या संपार्थयेदिदे आमजितानि
त्री देवताः सरताः प्राणवः सोम देवेश साहदेवगणेश्वरेः मन्त्रेण
वकीच ब्रह्मानागः शशीरविः लोकपालेश्वर सहितः परिवारकैः
शिवश्च विष्णुदेवाश्च नवसूत्र्यधि आगच्छ भगवत्रीश विधिसंश्रिता
देवताः क्रियाचपोरुषीवीराव कारक मातस्तापुनयिष्यामि सा
तर्थाचापराजिता नयाचविजः त्रिध्यं कुरुकेषाव ततश्च विस्मते
याचैव मुक्तिदा चमदाशिवा म जोइवेरस्य सर्वपातकनाशने स
नोमयीतनवमी दशमीसर्वतो र्वकामप्रदे देव तवोक्तं धारयामहे
मुखी ग्रन्थीतो देवतास्तेता स्ता अनेन मनुनाविहान मूलसेपुदि
स्तत्रविनिवेशयेत् तन्मन्त्राष्टेने तेनहि दद्यात् गन्धपवित्रे तच्छ्री
गे सर्वाभवनविजोग सर्वदेवनम कुरुचरणज्जयोः नीगन्धदेवस्त
स्तुत लावाण्यपवित्रात्मन् मे ताव दत्ताष्टम्याजिततः ततप
एस्तत्रे समाश्रय गे सर्वे

वित्राणि तत्र कृमि मयस्त्रमन्त्रा
यवा नृसिंहमन्त्रा रतेन कवः
चेनावगुणयेत गीतनृसादिना
ऊर्ध्वादिपिबजागरेनिशि ॥ अ
थपवित्राणि प्रातः कृतानिनि
हृत्य निमग्नं विधाय च विशेष
तोऽर्चयेद्देवं पवित्राणि च पूजयेत्
महावादित्रयोषेण नामसंकीर्त
नोत्सवैः मूलसेपुटितेनेव पवि
त्राण्यर्पयेत्कृमात् वक्ष्यमाण
ममन्त्रेण भक्त्या कृत्वा यवेस्वः
पूजा कृत्वा परीवार देवानोताम्
यर्पयेत् अर्पण पन्थः कृत्वा
सु नमस्तुभ्यं एताणो दे पवित्रके
पवित्रकराण्यय वधपूजाफः
तत्र दे पवित्रके कुरुष्वाय यन्म
याउमुतेकते शुद्धोभावास्पदे
व तत्रमहावाजनाईन महापूजा
ततः कृत्वा स्नानतार्पयेत् प्रभे
वनमाला यथादेव कौस्तुभस
ततः कृत्वा तद्वत्पवित्रतंतंश्च
पूजां च हृदये वर जाननाजा
नृतावापि नक्तयेत वाचने के
नविहित्रदोषेण परिपूर्णतद
स्तमे ॥ अथाग्नि विधिनाभ्यर्च्य
पवित्रतस्य चार्पयेत् कृसेनिवे
दयेत्संज्ञ हीन इत्यादि नाकृतं
गुरुच शक्त्या संपूज्य य ॥

वित्रे गुरुवे ध्येयेत् वेस्ववेभ्यः पवि
त्राणि दत्ते के धारयेत्स्वये संपूज्य
वेस्ववानविप्रान् शक्त्या संभोज्य
वेधुभिः समेमहाप्रसादात् सखं
भुञ्जीत वैस्वः ॥ अथ पवित्रविम
र्जन विधिः तत्रेमासे पतमहोरात्रे
त्रिरात्रे धारयेत्तथा देवते स्त्रसन्द
र्भं देशकालाचारतः प्रसहे स्त्रा
नकर्मदि स्त्रजाण्युत्पाद्यकारयेत्
अभिधियाय भोयेन पुनर्देवेनि
वेदयेत् अथानेदेवमभ्यर्च्य विशेष
यात् पुष्पवन्दनेः नेवेधेविधि
दत्ता ततः सुत्रे विसर्जयेत् ॥
सास्त्रतरीशुभा पूजासम्यायवि
धिवन्मम उज्ज्वलानी पवित्रते वि
स्तृता के विसर्जिते यावद्देवेपवि
त्राणि तावन्ति येत्समाहितः ॥
स्तुचारी हविष्याग्नी देवपूजा पण
यणाः ततः फलोच्चात्तवोथाय
नेन एवे यः कुरुते विद्वान् व
र्षवर्षेन संश्रयः स्याति यस्मै
स्थाने यत्र देवो नृकेशरी ॥
अथतत्र साध्यमाण कालनिर्ण
यः शुक्लकालस्य चैवास्य वित्र
तोपगमे सति ॥ तादृशवपि
कर्तव्यं पवित्रा रोपणप्रभोः
तथाच विसृष्टस्ये आवाणा
स्य सिते मते ॥

कर्कटस्य शिवाकरे द्वादश्या
दासदेवाय पवित्रारोपणसूत्रे
सिंहस्य वा रवौ कार्यं कन्यायो
च गतेऽथवा तस्यामेव तिथौ
सम्पत्क तलासेत्येकपंचन मे
तेत्रप्रकाशे च कर्कटे च सूर्ये त
थासिंह गतेऽपि वा द्वादश्याय
रूपतस्य हरेर्देवात् पवित्रकं
अथ वेदिद्विपातेन श्रव्यकालो
नलभ्यते कन्यागतेपि कवीत ॥
यावन्नोतिष्ठते हरिः ॥ इति हरि
भक्तिविलासः पवित्रारोहने ॥
स्त्री पवित्रारोपणे यथा आ
वाह शुक्लपत्तस्य याष्टमी प्राव
णस्य च पवित्रारोहने ऊर्ध्वादे
व्याग्नीतिकरं परं उर्गानेत्रेण मत्रे
ण उर्गावीजेन भैरव वैस्ववीतत्र
मन्त्रेण पवित्रारोहणचरेत् विशेष
यात् आवाणाभ्य देव्याः ऊर्ध्वा
तपवित्रके सर्वेषामपि देवानो
पवित्रारोहणचरेत् ॥ आवाह
आवाणेवापि समस्त सरफलप्र
प्रतिपदनदस्यात्ता पवित्रारोह
रोतिथिः श्रियादेव्या द्वितीया
त तिथीनाउत्तमा तिथिः तृती
॥ या भवता विन्या ॥ ॥

अतर्था तत्सतस्य च पंचमी सो
मराजस्य षष्ठी प्रोक्ता गृहस्य च स
प्रमी भास्वरस्यात्ता उर्गायाश्चत
थाष्टमी मातृणां नवमी प्रोक्ता वा
सुकेर्दशमी स्त्रता पकादश्याः
षीणां च द्वादशी च कपाणिनः उयो
दशी त्रिनेगस्य ममचेव चतुर्दशी
ब्रह्मणा दिक्पतीनां च पार्णमा
सीति धर्मता ॥ पवित्रारोहणयो
वे देवानो नमसाचरेत् तस्य साम
त्सरीपूजा फलोदरतिकेशवः तस्या
यत्नेन कर्तव्यं पवित्रारोहने परं कृ
तेवज्ज फलप्राप्ति स्त्रज्ञा सफला
भवेत् ॥ पवित्रे येन सूत्रेण यथा
कार्यविज्ञानता ततश्चाण्यप्रमा
नेव रचनासुचभैरव प्रथमैर्भस्त्र
त्रेव पद्मसूत्रे ततः परं ततः सौमं
शरणस्यातर्कापासक मतः परं ॥
पदसूत्रे तथा मेन पवित्राणि च का
रयेत् पवित्राणि विवित्राणि कर्त
याणि प्रयत्नतः गन्धमासेः सुरा
भिभिरर्चितानि यथादिते कन्या
चकर्तयेत्सूत्रं प्रमदावा पतिव्रता
विधवा साधुश्रीलाच उःशीलान
दिकर्तयेत् यत्सर्विभिन्ने दग्धं च भस्त्र
धूमाभिर्गदिते तद्दर्जयत यत्नेन सूत्रम

स्मिन् पवित्रके उपपत्तेचाखट्टे
मघरका दिवसिते मलिन नीलरक्तं
च यत्नेन पवित्रयेत् सन्नेः पवित्रे
ऊवीत कनिष्ठोत्तममध्यमे ॥ कनि
ष्ठके पवित्रं समविशतितन्मभिः
मर्मलोके यशःकीर्तिं सुखसौभा ॥
गणदेने चतःपंचाशताशक्तं तत्
नामध्यमेपरं दिव्यभागावहं पुण्यं
स्वर्गसौख्यप्रदायकं उत्तमैव तत्
नामष्टोत्तरशतानेन वै तद्वत्तामसा
देवो शिवसायुज्यमाप्नुयात् उत्तम
वासदेवाय दद्याद्यदि पवित्रकं तदा
यानि हरेल्लोके सायको नावसेशयः
अष्टोत्तरसहस्रं रत्नमालेभिर्गी
यते पवित्रं महादेव्या भुक्तिशुक्ति
प्रदायकं रत्नमालात्रयो यच्छेत्
हादेव्ये पवित्रकं कल्पकोटिसह ॥
स्वाणि स्वर्गस्थिता शिवो भवेत् प
तत् नागराण्यं शंकरस्य पवित्रकं
अष्टोत्तरसहस्रं तत्तु नोत्तमो
हरे यत् प्रयच्छति मत्तुत मया ॥
वानतन्तसेचयः तावत्कल्पस
हस्राणि ममलोके प्रमोदते ॥
अष्टोत्तर सहस्रेण वनमालाहरेः
सस्ता तत्तु नोत्तमस्यनेन विष्णु
मुत्तमाप्नुयात् ॥ यत् कनिष्ठ ॥

पवित्रं नाभिमात्रं भवेत्तत्तत् ॥
द्वादश प्रस्थिसेयुक्तं प्रमानेन नि
योजयेत् ऊरुप्रमाणं मध्यस्थान
प्रस्थानो तत्र योजयेत् चतुर्विंशः
तिमप्यस्य माला मात्तन एव पवि
त्रं त्रयं योक्तं तावत्तावत्तमेव घट
विंशतन्त प्रस्थानो योजयोदात्म
मानतः शतमष्टोत्तरकां यो प्रस्थी
नास्वविधानतः नागराण्यं कयेत्
द्वयं च विधानतः पवित्रं विपत्ते
येन स्वर्गाय प्रस्थयः पुनः तदस्य
रत्नमष्टोत्तरं कर्तव्यान्तर्गताः
प्रस्थितं सप्तभिः ऊर्या देष्टव्यं स्तक
निष्ठके द्विष्टो मध्यमे ऊर्या वि
ष्टो रुतमे तथा ॥ अपि वास्प प
वित्राणि पूर्वस्मिन् दिवसे पुनः
मन्त्रस्यासे पवित्रेषु ऊर्या तत्र परे
हनि ऊर्गावीजेन मन्त्रेण मन्त्रस्यासे
द्विजम्बरे वैस्वी तत्र मन्त्रेण ऊ
र्युत्तमेवैव प्रतिप्रस्थिस्वयेऊ
र्या मन्त्रस्यासे विवक्षणाः अऊ
ष्टाष्टेण जप्यन्त मालाया मिहमे
व यावन्तो ग्रन्थयश्चात्र तावत्तमेव
संयसेत् मन्त्राणि तस्य तेन स्यात्तु दे
वो गोपनियोजने ऊर्गा तत्रेण मन्त्रे
ण तत्तस्यासेन कारयेत् पुनः त्रयं
स्य सकले यत्तपात्रे पवित्रकं ॥

तस्मिन् विधाय पुण्याणि गन्धादि
सुशोभने तत्तस्यासे ततः ऊर्या
गुण्येण भेरव विस्मयस्तुल्यमेव
ण तत्तस्यासेन कारयेत् इदं वि
स्तरितं योक्तं मन्त्रस्यासे द्विजम्बरे
शृङ्गाणामेव विस्मये मन्त्रो वैहा
दशाक्षरः प्रासादेन तत्र मन्त्रेण म
न्त्रस्यासे मम स्तुतः अनेन मन्त्र
स्यामन्तु दाने चानेन कारयेत् ॥
ऊर्जुमोशीर खर्जूरैश्च नृनादि
विलेप्योः पवित्राणि विनिष्ठा
य तत्तस्यासेन योजयेत् सम्यक्
विधिवदेवीं मण्डले प्रयत्नो नरः
वैस्वी तत्र मन्त्रेण ऊर्गा मन्त्रेण
भेरव ऊर्गा वीजेन दद्यात्त देव्या
मूर्द्धि पवित्रकं यस्य देवस्य याश
ना तस्य तस्यैव मन्त्रे ॥ यस्य यस्य
तयो मन्त्रो यथा ध्यानादि पूजने
तदेवं तेन भावेन सज्जयित्वा प्रय
त्नतः तस्यैव वीजमन्त्राभ्यां मूर्द्धि
दद्यात्त पवित्रकं पवित्रं मम योद
यादेवैव पवित्रकं सर्वेषामेव दे
वानां संहरणार्थं च भेरव ॥ अग्नि
लाभवा नीच गजवक्रो महारगः ॥
स्तुते भावमात्रेणो दिक्पाला
अनवग्रहाः यथावदेव प्रत्येकं स
जयित्वा यथाविधि मूर्द्धि पवित्रमे

मेकैकं दद्यादेभ्यः समाहितः ॥
ये च गव्यचक्रं कृत्वा देव्ये दत्ता रुमि
त्रये तेनैव रत्नयेद्वा शम्भवे च
यथा विधि आज्येष्टोत्तरशतं ति
ले रात्रे सौम्येव अष्टोत्तरशतं दद्या
त्त हादेव्ये च सायकः पवमेवे वि
धानेन विस्वादीनां च वैस्ववः ॥
पवित्रा रोपणं ऊर्या इमं कर्मा
यसिद्धये ॥ नैवेद्ये विविधेः ये ये
वृष्टिपुष्ट कर्मोदकैः ऊर्गा एतेनैरि
कैलेश्च खर्जूरैः पुनः सेवया आ
मृदादिमर्ककाक दत्तादिविधिः
फलैः भक्ष्यभोज्यादिभिः सर्वैर्भक्ष्यै
र्मासेस्तयोदनेः गन्धैः पुष्पैस्तथा
धूपैर्दीपैश्च समनोदरेः वा सोमि
भूषणैश्चैव भवानी सायको यजेत्
नदनर्तकं सर्वैश्च वेषपाभिरपि मे
ख नृत्तगीतैः समुदितो नागर ॥
कारयेत्प्रिणि भोजयेद्वा लोणांश्चा
पि ज्ञातीनपि द्विजोत्तमैः पवित्रा
रोहणं वृत्ते दत्तिणा मुपदापयेत्
द्विराण्यं गोतिलं वा सोमं तृते वा प्राकमेव
वा इमं मन्त्रं ततः पश्चात् सायकः सप्त
दीरयेत् मणिं विक्रममाभिर्मन्दार
ऊसमादिभिः इये सायकसरी सता
भवास्तु परमेश्वरि ॥ ॥

ततो विसर्जयेद्देवीं स्नाभिः प्रति
पतिभिः पवेकते पवित्राणां दाने
देव्या यथा विधि सम्पत्सु स्या
पूजा सम्पूर्णवत्सजायते कस्य
कोटिशतेषां देवीगेहे वसेन्नरः
अत्रापि सार्वभौमस्य सन्निहितः
लाभवेत् इति कालिकाप्रयोगः ५
८ अथायः गरुडप्रयोगः ५२ ५३
अथायेयेतत् द्रष्टव्यं पवित्रितः
त्रि पवित्रमस्यजात इत्यर्थे इतः प्र
त्यय पिष्यन्नः इति व्याकरणे तत्
व्याकरणे तत्पर्यायः पवित्रः
१ प्रयतः १ प्रतः ५ प्रतिः ५ प्रहः
६ इति शाहरत्नीवली ॥
पञ्च ३ वापे विहताविति यावत् ।
ग्रमे ग्रमने ग्रमस्याने स्पर्शने ।
पवन्तिकेचित् इति कविकल्पद्रु-
मः पञ्च त्वक अत्रयसर्गादन्वयोः
स्पर्शगत्योः इति कविकल्पद्रुमः
पञ्चये त्रि पञ्चसम्बन्धिः ॥ पञ्चो-
विद मित्यर्थे यत्प्रत्यय निष्पन्नं
इति सन्तिप्रसार व्याकरणे ॥
पञ्चः पुम् नन्विशेषः तस्य बु-
त् पत्ति र्यथा पञ्चायन्ति पञ्च-
ति पार्थ हस्ताभ्याम् हिताहितं
॥ इति ॥ ॥

भरतः तस्मत्तत्तां लोमवलोप-
लवते इति भाषा शब्दे कनारः त-
देव यथा सिंहः १ व्याघ्रः २ तस्मा-
त्तः १ वराहः ५ कपिः ५ तल्लकः
६ खड्गी ७ महिषः ८ शृंगालः ९ ॥
विजालः १० गोधा ११ स्वावित् १२ ॥
रिणः १३ कुसुमारः १४ कुरुः १५
स्यजः १६ रेजः १७ शम्बरः १८
रोहिषः १९ गोकर्णः २० पृथतः २१
यणः २२ अण्डः २३ रोहितः २४ व-
मरः २५ गन्धर्वः २६ शरभः २७ ।
रामः २८ हम्बरः २९ गरुडः ३० शङ्खः
३१ खड्गः ३२ गोः ३३ उष्ट्रः ३४ क-
गः ३५ मेघः ३६ खरः ३७ हस्ती ३८
अश्वः ३९ इक्ष्मरः ॥ ३९ ॥
तत्र ग्राम्यारापभेदेन वतर्हेश ।
विधाः प्राशवो यथा गोभवि रजोः ५
शोः शतरो गर्हभो मनुष्यश्चेति स-
मशाम्नाः पञ्चवः महिष दानरः ३
तसरीरूप रुरुष्टमन्मगाश्चेति
समाराणाः शशरः इति उगोक्त-
वतर्हेशे पेटीनसिः ॥ वैयके भूश-
यज्ञोगल भेदेन सहिविधः तत्र ।
वित्तशायितात् भूशया नक्तुगो-
पादयः तेषामोसगणाः महसा
भूशयान्त्रप वारिजावारिचारिणः
गरुड मधुरः स्निग्धा वातज्ञाः ५

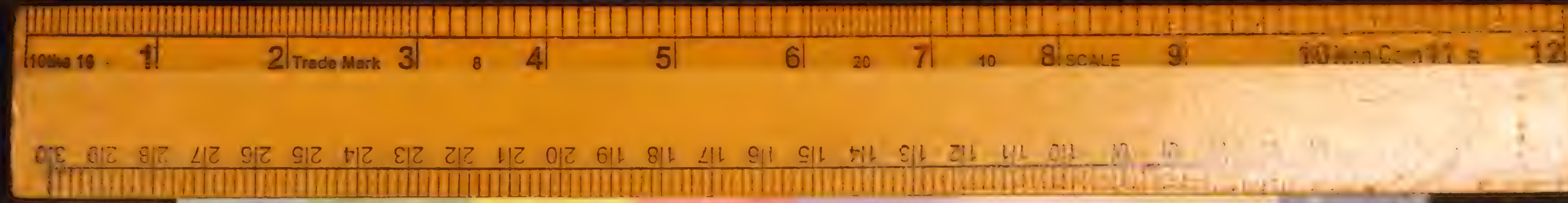
क्रवर्हनाः स्पलना नोगताः ब्रह्मा त चामरेचैव व्यागनेत-
श्रोताः स्थाजनेगलचारिणः नो-
गता हरिणव्यागा दयः तेषामो-
सगणाः लववः शीतमधुराः स-
कषाया हितान्तरा ॥ तेषामव-
यवादीनां गुणः गरुभलावकभु-
नो येचोपचितमेदसः एकदे-
हे पिश्वोर्हं स्थागणापतिगो-
परे सर्वेषां च शिरःस्कन्ध स्त्री-
वर्म यकृद्गदे ॥ पादपञ्चदश-
मस्तिष्क पञ्चकोडाः समेहना-
धातवः श्रोणिभाषाश्च शरवः
सुः परस्परं इति राजवल्लभः ॥
व्यागादौ पञ्चपदप्रयोगमाह-
यत्तपार्थः उष्ट्रावायदिवासेष-
व्यागोवायदिवाहयः पञ्चस्या-
नेनियुक्तानां पञ्चशब्दोऽतिथीय-
ते इति बलिदानप्रकरणेतिथि-
तत्वे ॥ अथैव पञ्चहनने देवो-
यथा वसेत् सनत्केचोरे दिनानि
पञ्चरोमभिः सन्निधानिदरावा-
रोयोहस्रविधिनापञ्च इति गारु-
डे १५ अथायः यस्पिष्टाजीरे-
वता यथा सिंहवृत्तिर्गोवृत्ति-
भेदप्रजापतिः अणववसतेवापुमे-
वेचैवववदमाः नत्तत्राणिचशश-
के कुसुमारोहः स्वयं शतकृतीनां
१९ गवयेभुवनादिव फालकेमेग-
हादशादिमात्रात्मनोसर्वदेवताः

+ लामशैगनेविसर्गोत्तरः अश्वेत शरि

भूतादिदेवतासर्व कामहा व
 ऊयेत पशुमार्गेण विस्मयेवा
 परोजनः द्वितीयपदलेनिस ॥
 आइं तथा सन्या वन्दनेपित
 तर्पण देवता दर्शनेपीव दर्शने
 तीर्थदर्शने यरो राजापालनेच
 देवतानिस पूजने पशुभावस्थि
 तोमर्त्या महासिद्धि लभेदुवे प
 एपवलेधुनभीवे परोरेव श्रु
 एस्वादर पूर्वके अकस्मात्
 सिद्धिमाप्नोति पशुनासयणोप
 मः वैकुण्ठनगरेवाति चतर्भुज
 कलेवरः शोवचक्रगदापद्मदन्ता
 गरुडवाहनः महाधर्म स्वः
 पोः सो महाविद्याप्रसादतः प
 शुभावेमहाभावं भावानोसि
 दिदं परं आदौभावे पशोः कृता
 पश्चात्कुर्यादवश्यकं वीरभा
 वंमहाभावं सर्वभावोत्तमोत्तमं
 तत्पश्चादतिशौर्यं दिव्यभावं
 महाफलं इतिरुद्रजामलेउत्त
 रवर्णः ॥ तस्यकालो यथा
 आदौ दशमदशेन पशुभाव
 मयापिवा इतितेव जन्ममात्रे
 पशुभावं वर्ष षोडशकावधि
 इति वामकेष्टेरे ५१ पटलः
 पशु भावकर्तव्या कर्तव्य ग
 भि तद्भावं नि ॥ ॥

ह्यामाह पशुभावस्तायेचकेवले
 पशुपिणः राजोयत्रव मञ्चव
 नस्थोत्त नजयेतकवित संशयो
 वलितानेव तन्नेचसंशयः सदा
 मन्वेचा तरबुद्धिश्च अविद्यासो
 यरोसदा प्रतिमासु शिलावर्द्धि
 भेदको देवतेपुनः निरासिधेगा
 देवेशि देवतायाः प्रपूजने अ
 ज्ञानेन सदास्नानं मत्तदेहभा
 उने सर्वेषांचैवनिन्तात यः क
 र्याच्चमहेष्टरि सपवपशुभावे
 अथमः परिकीर्तितः इतिरुद्रजा
 मलेउत्तरवर्णः ६ पटलः ॥
 राजेनेव यजेदेवौ सन्यायो
 वापराजके इतत्काले विना
 देवि शरणे परिवर्जयेत् मोसा
 रिकेमहेष्टानि त्यजेत् पंचसुप
 वसु यदस्यदेवविरिते कुर्यान्नि
 यमततपरः इतिनित्यातले १ प
 टलः ॥ यशूनां व्रतभंग प्राय
 श्चित्ते यथा पशूनां व्रतभंगा
 दो विधिप्रथमतः शृणु व्रतभं
 गेनित्यभंगे नित्यपूजादिकर्म
 णि सहस्रं पूजयेन्मन्त्री व्रतदोषो
 पशानये इतिरुद्रजामले उत्त
 रवर्णः २ पटलः ॥ पशु
 बा दर्शने इतिमेदिनी ॥ प
 शुक्रिया स्त्री मेषुने इतिरेमवेः

पशुगायत्री स्त्री वलिदानीय पशुरजः स्त्री पशुना मखादी
 पशुकर्ण नप्यमत्रविशेषः ॥ नो वन्याय रजः तत्पर्यायः
 यथा पशुकर्ण पशुगायत्री ज दामनी २ इत्यमरः वन्यानी १
 येत सा यथा पशुपाशाय ॥ इतिशब्दरत्नावली ॥ ॥
 विमहे शिखेदायपीमहि न पशुराजः ३ सिंहः इतिशब्द
 त्रः पशुः प्रचोदयात् इतिर्गो दिका पशुहरीतकी स्त्री आम्ना
 त्ववप्रयोगः ॥ पशुपतिः तत्कफले इतित्रिकाउशेषः
 ३ शिवः इत्यमरः ॥ तस्य पश्चात् अश्वतीची चरमे इत्यम
 व्युत्पत्ति र्थया अहं च सर्वविः २ अधिकारः इतिमेदिनी ॥
 यानो पतिरायः सनातनः अहे पश्चात्तापः ३ अनुशोचने चर
 वे पतिभावेन पशुमथ्येव ॥ मेष्टोकः पस्तान इतिभाषा न
 स्थितः अतः पशुपतिनाम ते त पर्यायः अनुतापः २ विप्र
 लोकेत्वाभिमेष्टसि इतिवरा तीसारः ३ इत्यमरः ॥
 हपुराणो ॥ अये यजमानमूर्तिः पश्चादः त्रि शेषार्हः अयार्हः
 यथा पशुपतये यजमानम् तस्यलक्षणं प्रमाणं च यथा
 मयेनमः इत्यष्टमूर्ति स्ताया अपरस्याहं पशुभावो वक्तव्यः ॥
 भविष्य पुराणम् ॥ ॥ अपरश्चात्तावर्हश्च पश्चादः इति
 पशुपतत्वे स्त्री केवलीपुत्र सिद्धोत्तकोपदी श्रीवा भंगाभि
 के इतिशब्दचन्द्रिका ॥ मे सुकुरवपततिस्तन्नेवददृष्टिः
 पशुपाशकः ३ इतिवन्यवि पश्चादेन प्रविष्टः शरपतनभ
 शेषः यथा स्त्रिय मानत ए यादृयसा पूर्वकाये इत्यभि ॥
 दोगी स्वपादान्तः पदद्वये ऊ जानशक्तं तन्म ॥ पश्चिमे ॥
 हंशोनरमेत कामी वन्याः ये त्रि पश्चाद्वे इत्यमरः पश्चिमा
 पशुपाशकः इतिवतिमजरी ॥ स्त्री अस्तावतावच्छिन्न दिक् ॥
 पशुप्रेरणो स्त्री गवादीनोवात नत्पर्यायः अतीची २ वारुणी १
 ने तत्पर्यायः उदजः २ इत्य मरः पशुमोहनिका स्त्री कही
 लता इतिराजनिचणरः ॥ पश्चिमामारुतस्त्रीत्ताः कफमेहः

विशेषणः सद्यः प्राणहरे उष्टः पञ्चमी स्त्री मूलाधारोपितरुः
शेषकारी शरीरिणी इतिराजः यगत नादरूप वर्णः यथा मूला
निर्घण्टः अपिच पश्चिमोभयः धारात प्रथम उदितो यस्त तारः
वर्षावर्ण बलारोग्यविबर्धनः क पशव्यः पश्चात् पञ्चम्यरुः
षायः शेषणः स्वर्णा रोचनोवि यगोउदि यस्तथामाव्यः इत्य
शदोलवुः अयोतचुतवैशय लेकारकौस्तभः ॥
श्रोतवैमल्यकारकः सर्वव्ये पश्चाचारः ॐ आचारविशेषः
अभिव्यक्त शभावसवीयकृत यथा वेदोक्तनयनेहेवी काम
ब्रह्मसरोपणस्त्वयो दाहशेष संकल्पपूर्वकं सपवैदिका
त्तयापहः इतिराजवल्लभः ॥ चारः पश्चाचारः सउच्यते इत्य
तद्विगपिपतिवर्णः यथा चारभदनत्वम् ॥ ॥
इन्द्रावक्तिः पितृपतिर्नेर्ज्ञतोः पश अराथे विहृतो यमेयुम्यः
वरुणो मरुत कुवेर ईशः यत ने प्रयस्याने स्पर्शने पठनी
यः सर्वादीना दिशाक्रमात् इत्य तिकेचित् इतिकविकल्पद्वयः
मरः तद्विक् पतयो मिथुनतः पश तक् अत्रपसगीहन्वाथः
सा ऊभराशयश्च यथा प्राणा योः स्पर्शगत्तोः इतिकविकल्
दि कृताज्ञाया यथा सेंवप्रद दुमः पश क वने इतिकवि
तिगोमेयाया रोशयोत्तेया स्वि कल्पद्वयः ॥ पस अ बोधे य
गहति परिभ्रमात् ॥ इतिमे मे इतिकविकल्पद्वयः ॥
निस्रत्वे ॥ पश्य व्य प्रशोसा पस इ कनाशे इतिकविक
विस्मयः इतिशहरत्नावली ॥ त्यद्वयः ॥ पस क वने इति
पश्यतोदरः त्रि चारः यथा कविकल्पद्वयः ॥ पस स्त्री।
यः पश्यतोदरेदर्श सचोरः पश्य एहं इतिहेमचन्द्रः ॥ पञ्चवः ॐ
तोदरः इतिहेमचन्द्रः ॥ पश श्मश्रुधादि सेच्छनातिविशेषः
न त्रि पश्यतियः ईलाक तस्यविवरणं यथा सगरस्ता
नी दशथातोः शत प्रत्यय नि प्रतिज्ञोच शरोवाक्निशमय
षात्रः इतिव्याकरणे ॥ थर्मि तलान्तोयोवै देशामन्ते
चकारह अर्द्धशकाना शिरसा

मूलधित्वा व्यसर्जयत् नवना भाषा तत्पर्यायः गरुत २४
नो शिरःसर्वं कात्वा नानाधे दः १ पत्रे ५ पत्रे ५ तन्मूले ९
वच पञ्चम्युक्तकेशाश्च पञ्च शरयत्तः तीरिषाया इति भा।
ताः श्मश्रुधारिणः निःस्तथाय वा तत्पर्यायः राजः २ सहायः
वषट्काराकृतास्तेन महात्म कवात् परे समुदायः यथा
ना शका जवन काम्बानाः पार केशपतः इत्यमरः पार्थः २।
राः पञ्चवास्तथा केलाः सर्पा हे साधे विरोधः वले सत्वा २
समहिषा दावाश्चालाः सके लीरन् राजकनरः इतिमेदि
रताः वशिष्टवचनाज्ञान्तग नी विहगः वलयेमुहः इति।
रेणमहात्मना इतिहविवेशः शहरत्नावली ॥ वर्णाः पि।
पञ्चिका स्त्री वारिप्रश्नी इति च्छ देहागे इतिहेमचन्द्रः ॥
शहमाता ॥ ॥ पतः स्त्री गरुत यथा पतसी
पत त क परिग्रहे इतिकवि च स्मृतो पतौ इति भरत ५।
कल्पद्वयः ॥ पत क तशुभोकः ॥ पतकः
परिग्रहे इतिकविकल्पद्वयः ॐ पतहारं पार्श्वहारं खड्कीरा
पतः ॐ पञ्चदशाक्षरात्राः स र इति भाषा इत्यमरः पार्श्वमा
चदिविधः अक्त पतः श्वसेतः वं इति मेदिनी सहायः इतिश
केच पतौ ५ परसेतः तज्जेदेन हरत्नावली पतवरः ॐ चन्द्रः
व्यवस्था यथा अक्त पते तिथि हयकचारिणः ॥ इतिमे॥
ग्राह्यायस्यामसुदितोरविः दिनी ॥ पतनः ॐ वृद्धः
कल्पयते तिथिग्राह्यायस्याम इति त्रिकाण्डशेषः ॥
स्त मितोरविः अत्रामावास्या पतनम् १ ॐ चन्द्रः इतिश।
तिथि तय वृद्धिभानव्यवस्था हरत्नावली ॥ पतजाते ॥
किंनरवै रुदयास्तमय सन्त त्रि पतता स्त्री अनुमित ॥
न्याच्छुक्तकल्प पताभ्या व्य साविरह विशिष्टसिद्धभावः
वस्या साव पुमाद्यनाज्ञाने इय मय मितिकारणे तज्ज ॥
तिथि कर्मपरा सामासविशेष यवते वज्रनुमितो अनुमिता
स्यात् इतिनिष्पादितत्वे प विरह विशिष्ट पवत थर्मि।
विणामवयवविशेषः पाया इति

क वक्ति निष्पन्नाभावः पक्षपा २००४ पक्षित
सिन्धुपक्षिपक्षपा २००४ पक्षित
अनतिष्ठति सपक्षपा २००४ पक्षित
त ज्ञानादुमिति भवेत् इति
भाषा परिच्छेदः ॥ पक्षपा
तिः स्त्री प्रतिपत्तिधिः पक्षपा
मूलं ज्ञानक इति भाषा इत्य
मरः ॥ पक्षपा २००४ पक्षित
पार्श्वद्वारे खड्की द्वार इति
भाषा इत्यमरः ॥ पक्षपा
रः पुं चन्द्रः इतिजहाधरः ।
पक्षपा २००४ पक्षित
पक्षपा २००४ पक्षित
करणे गणना करणे यथा ई
अरत्त विषये विपक्षितो पक्षपा
पात करणेन कारणे इत्यमरः
मीमांसायां सेतेपक्षपा २००४ पक्षित
तिणो ज्वरः यड्के पक्षपा
तः पक्षपा २००४ पक्षित
तः पक्षपा २००४ पक्षित
यता यथा नमस्वर्गमयीतयुः
यरे ननु किंवा गपि तावकी
तथा नपरे पक्षपा २००४ पक्षित
तितानवलमे किमु मादृशे
ऽपिमा इतिनैषधः ॥
पक्षपा २००४ पक्षित
का खड्कीद्वार इति भाषा
इतिशहरत्तावली ॥

पक्षपा २००४ पक्षित
गः इत्यमरः ॥ पक्षपा
ले स्त्री पक्षितः ज्ञानक इति
भाषा इत्यमरः ॥ पक्षपा
हनः पुं पक्षी इतिशहरत्तावली
का ॥ पक्षपा २००४ पक्षित
लोभः इतिशहरत्तावली ॥ पक्षपा
ज्ञानः पुं अभावस्या पूर्णिमा
तत् पर्यायः पक्षपा २००४ पक्षित
मरः अर्कनृविशेषः १ यव
इतिगननिर्घटः ॥ पक्षपा
वमरः ५ इतिशहरत्तावली
पक्षपा २००४ पक्षित
द्विका ॥ पक्षपा २००४ पक्षित
पूर्णमा अभावस्या इति
शहरत्तावली ॥ पक्षपा
ली स्त्री आगमि वर्ममानाह
युक्ता रात्रिः इत्यमरः यथा
हावका वेकरात्रिश्च पक्षपा
सभिधीयते इतिशहरत्तावली ॥
पूर्णमा विहगी शाकिनी भे
दः इतिमेदिनी ॥ ॥
पक्षपा २००४ पक्षित
हरी हृत्तालवाले ॥ पक्षपा
पानस्यानम् ॥ इति
भविष्ययोगः ॥ पक्षपा
पुं वात्स्यायनशुनिः इतित्रि
कारणशेषः ॥ ॥

पक्षि शाला स्त्री नीडे तत्पर्यायः पक्षिणमंगादीना मुनरोनरेण
यः कुलायिका २ इतित्रिकोः रुते यथा सर्वेषां च शिरःस्थ
उशेषः पक्षिसिंहः पुं गरुडः स्त्रीरचमयकुडुदे पादपुच्छात्र
इतित्रिकाण्डशेषः ॥ मस्तिस्क पक्षक्रोशः समेहनाः
पक्षिस्वामी पुं गरुडः इति धानवः शोणितानाद्याश्च शरवःस्य
हेमचन्द्रः ॥ पक्षी पुं वा परस्यरे ॥ अस्याण्डगुणाः स
णः इतिधरणिः ॥ पक्षी त्पक्ष्म खगाणानि स्वाडवा ॥
पुं स्त्री पक्षो विघने यस्य या नीकरणिच कृपाकानिरुद्धा
की इतिचित्रिया इतिच भाषा निवाते शेषहराणिच इतिग
तत्पर्यायः खगः २ विहगः नवलभः ॥ तेषामुत पक्षि यः
१ विहगः ४ विहगमः ५ विह या अरुणस्य भार्या उपनी वीर्य
याः ६ शकुनिः ७ शकुनिः ८ वल्लो महावल्लो सम्पातिश्च जटा
शकुन्तः ९ शकुनः १० दिनः उग्रमसत्तो पक्षिसत्तमौ सम्पा
॥ पक्षी १२ पक्षी १३ पक्षगः १४ ति जैनयन् गृधान काकाः पुत्र
पक्षन १५ पक्षयः १६ अग्रजः जटायुषः भार्यागरुत्तमश्चा
१७ नगोकाः १८ वाजी १९ वि पि तासीकौची शुनीशुकी पुत
किरः २० विः २१ विक्षिरः २२ राष्ट्री गरुत्तमस्त शुभ्राजते चष
पक्षत्रिः २३ नीरोडवः २४ ग दस्तान विशिखेच सुनेत्रच
रुत्तान् २५ पिच्छन् २६ नभसे ससुवेस नमत्तथा ससुपन्तस
गमः २७ इत्यमरः नाजीचरः पर्वणं नेषोपत्रा अनमकाः च
णाः २८ काणगिनः २९ पक्षेगः तर्हशसहस्राणि क्रूरणो पत्र
१ अगोकाः ११ चेषुष्टन १२ गाशिनो समह्रीये विनेमनि
छुराण्डः १३ सराण्डः १४ इ गरुजाले महावलाः भासी
तिशहरत्तावली ॥ पिपतिषुः पुत्रा स्तथा भासा उत्तकाः का
१५ पक्षवाहः १६ युपः १७ इ कज्जकजटाः मयराः कुलवि
तिगननिर्घटः गरुभत्तवज्रभूत अ कपोतीचेवतिमेरी कौद्यावा
स्थलकाय पक्षमोपवीहस्यश्च श्री नसापसन ऊरुसारसारकाः
पुं यथा अगाणापक्षिणापे पुत्रराष्ट्री कलहमाना नैराष्ट्रा

+ गरुभत्तावज्रभूतो यो पक्षितमेदसः
पक्षदेहेपिष्टीर्ह +

अ भामिनीचक्रवाकोऽपि वि। फले वातनाशने इतिभावः
 हगान्शेषनाशकान् हिजाव
 अमानपि हिजावने उत्रपौषा
 नननकान् इत्यग्निप्राणो ॥
 काशपीयवशः ॥ यत्ताः
 वि पाककर्ता यवधातोः स्तुभ्य
 य निष्पन्नः इतिमुपबोध्या
 करणे ॥ यत्तु स्त्री इति
 होम नेत्रच्छदरोमकिजल्कः
 केशरः तन्ना देवनीयान् सूत्रा
 देवत्यभ्यागः इत्यमरभर ॥
 तो गरुतपतः इत्यमरमाला
 पा पाते इतिकविकस्यदुमः ॥
 पात रक्तो इतिकविकस्यदुमः
 पाः वि पानकर्ता रक्तपाकर्ता
 पाधातोः कर्तरि क्तिष्वा निष्पन्नः
 पौषवः पुं लवणविशेषः पौषा
 लोन इति भाषा तत्पर्यायः ॥
 रोमके २ ओहिजे १ वसुके ४
 वसुपौषः ५ रुषरे ६ ओषरे
 येरिणो ८ ओर्व ९ सरे १० अरु
 शणाः तीक्ष्णते असेचते क
 दते तिक्तते हीपनते दाह
 घ्राणकरते ग्राहिते पित्तको
 प करत्वे इतिराजनिर्घण्टः
 ओहिदे पौषलवणं यज्ञाते ॥
 भूमितः स्वये तारे गुरु क
 ॥ ३ स्त्रियं मे ॥

काले वातनाशने इतिभावः
 काशः ॥ पौषः पुं भूतिः
 इत्यमरः शास्त्रार्थ विरसेविन
 गोमयः सारइति भाषा इति
 मेदिनी यषटः कर्षरविशेषः
 इतिराजनिर्घण्टः ॥ पौषका
 सीसे स्त्री कासीसे इति राज ॥
 निर्घण्टः ॥ पौषकली स्त्री
 राजमार्गः यथा रत्ना पौष
 कलीभवेत् इतिराजवली ॥
 पौषकले स्त्री अनामपेक्षालि
 का यथा शासने धर्मकीलः
 स्यात्कृतिः शूद्रशासने यज्ञै
 लिका कृमकीला पौषकले
 न कस्य चित् ॥ इतित्रिका
 उषोषः ॥ पौषचत्वरः पुं
 षनोपलः इतिशब्दमाला ॥
 पौषचन्दनः पुं शिवः इति
 त्रिकाणशेषः ॥ पौषचामरः
 पुं यटवासः तौड इति भाषा
 इतिजराथरः ॥ हर्षा वि
 तत - उमिः वडापकः प्र
 शसा पुंरोहिः भूतिगुल्लकः
 इतिमेदिनी ॥
 पौषजं स्त्री पौषलवणम्
 पौगालोन इति भाषा त
 तपर्यायः ऊषम् २ ॥

ओहिदे ३ पाको ४ लवणे ५-६ पर्यायः यवा २ इत्यमरः ॥
 ७ ८ इतिशब्दमाला अरुणाः स्थाली मार्जनघोदन परीक्षानो
 भेदकत्वे पावनत्वे पित्तकारिते
 इतिराजवली ॥ पौषयः
 वे स्त्री वास्तके इतिशब्दमाला
 पौषमईनः पुं कैरवः इति
 त्रिकाणशेषः ॥ पौषरः १७
 देशकः ओश इति भाषा पीर
 सपी खेजः इतिराजवली ॥
 पौषरागिनी स्त्री महामेदा
 इतिराजनिर्घण्टः ॥
 पौषलः पुं हरः पापी इति
 शब्दरत्नावली ॥ उषलः
 शम्भावहोणे इतिमेदिनी ॥
 इतिकः कोराकरंज इति ॥
 भाषा इतिशब्दचन्द्रिका ॥
 पौषपुते वि इतिथरणिः ॥
 पौषला स्त्री कुलदा भूमिः इ
 तिशब्दरत्नावली ॥ केतकी २
 जखला इतिराजनिर्घण्टः ॥
 पौसनः वि ह्यकः इतित्रि
 काणशेषः ॥ पौसः पुं ॥
 भूतिः विरमेचित्तगोमये सा
 २ इति भाषा इत्यणादिकोषः
 भरतश्च ॥ पाकः
 पुं पचने क्लेदने तत् ॥

पर्यायः यवा २ इत्यमरः ॥
 स्थाली मार्जनघोदन परीक्षानो
 व्यापार मिचयः पाकः इतिस्म
 तिः ॥ पाक भाणस्यस्यत्वे य
 था निसेननभाणेन कर्तव्यः
 कपवच अथवापतपर्याये ततः
 स्यान्मनीषिभिः इति ब्रह्मदेव
 तैप्रमाणे ॥ पाककाले शूद्राया
 मिच योदयात् पाककाले विशेष
 यतः शूद्रा पकं भवेदने ब्राह्म
 णः शूद्रतामियात् इति कर्म
 लाचने ॥ पकोहिष्ट आदेतस्य
 नित्यते यथा पकोहिष्टकर्तव्ये
 पाकेनैव सदा स्वये अभावे पा
 कपात्राणां तदरः समुपोषणे ॥
 इतिशब्दरत्नावली ॥ तस्यविधि
 यथा सर्वाणामभिशोभाभूता उन्नरा
 शासनेनवा पचेदनेच मथ्याके
 मायाकेच विवर्जयेत् ॥ अग्न्या
 शाभि मुखेपक्व ममतामे विजा
 नता सर्वाभूता धर्मकामः शो
 कदानिश्च दत्तिगो श्रीकामशो
 तस्मिन्ने पतिकामश्चपश्चिमे पेशा
 स्याभिमुखे पक्ता दरिद्रो जायते
 नरः ॥ यदात आयसे पात्रेयः
 कर्मश्रान्तिवे दिजः स्यापिष्टः ॥

पि भुंक्तेऽत्रै रैरवे परिपचते । श्रयेतपात्रे पश्चातोयेनदाये ।
 नात्रे पक्ता चत्तरानि भुंजोभः । इतिमत्स्यसूक्ते ५२ पटलः
 वृत्ति वैलये ॥ पितृभ्यां यकम
 त्रच पितृव्येन यशस्तिनि पातः । शोक्त्रं स्यात्पादि इतिमेदिनी ॥
 शीकस्ययत्तस्य लभतेफलमीप्सि । येचकः राष्ट्रादिभंगः भीतिः ३
 ते वातलेन तयत्तपक्के भगित्या । तिशाह्वरत्तावली देयः इतिहे
 च कनिष्ठया असगोत्रेण यत्त पः । मचन्दः ॥ पानकर्त्तवि वि पिव
 क शोणिते तदपिस्मरते अभक्ते । ति स्तयादिके इति शिशु पथ्या
 नचयत्त पक्के विद्या पक्केतथेवच । य पाकशब्देभरतः ॥ पाकः
 पक्कपात्रेचयत्त पक्के तत्सर्वनिष्क । कुरुः ३ कुरुफलपाकः ॥
 लेभवेत् ॥ उडम्बरेण काष्टेन । पानीयामला इतिशब्दवन्दिका
 कदम्बस्य दलेनच शालेनकर । पाककुरुफलः ३ पाककुरुः
 महेन उडरावर्तकेनच यकात्रे । इति शब्दमाला ॥ पाकजम् ॥
 नैव भुंजीत भुक्ताविष्णवावेत । स्त्री काचलवर्ण परिणाम ॥
 गरिताम् मवीगत्रं भुक्ताकुरु । मृले इतिराजनिर्घारः ॥
 समाचरेत् अमजाया तवनि । पाकपवी स्त्री कुरुशाला पो
 ता नाभ्यायादेवतद्वृत्ते शाल । पान इतिभाषा इतिहेमचन्द्रः ॥
 काष्टस्यपात्रे शिरीषकस्यचै । पाकफलः ३ फलपाकः पानी
 वदि कलिचालातकसेव वज्रा । यामला इति भाषा इतिशब्दव
 वारुणकस्यच भेरण्डशास्त्रेवी । दिका ॥ पाकभाउं स्त्री पाक
 पि यकात्रं गरितंस्मरे यदास्मयपा । पात्रे यथा यस्यास्यतवर्णस्य य
 त्रेत पक्केवैसावैकालिके मासेपते । यत्स्यातयस्मिन्नरः सतत्रशु
 तथाष्टौच तमाकेविसृजेत्तदी यः । शुद्धिच वस्तुशुद्धि करोत्यपि यः
 उः पाकेतथासिद्धे मिथुनेवावरान । श्रिमन्तरः अशोचांतदिने श्रु
 ने यः कर्त्तव्योऽज्ञानदेवि कुरुणेव । हिंसाकृत पाकभाण्डागोहो
 विष्णुपति ॥ पकुरातजलरथा । पनादिना इतिशुद्धितत्त्वम् ॥
 द्विवारेनप्रदापयेत् विभागे ॥

पाकमत्स्यः ३ मत्स्ययोजने त रं प्रतीच्या भोजनयुद्धे वायुभागे
 त्रयर्थायः मत्स्यले २ इतिश सभायुद्धे भाण्डारसदनेसौम्ये
 ह्वचन्द्रिका ॥ पाकयत्तः । तेषाम्यो देवतालये ॥ इतिम
 ३ वृषोत्सर्ग ग्रहप्रतिष्ठादीनां । रुद्रविनामणि शीकायां पीरुषः
 होमः चरुहोमोङ्ककर्म य । थारायो कश्यप वचने पाकशा
 या प्रायश्चित्तेविधुश्चैव पाकय । सनः ३ इन्द्रः इत्यमरः ॥ तत्रा
 सेतसाहसः इतिविधितत्वे पा । म कारणं यथा पाके नचानती
 कयज्ञिकः ३ पाकयत्तकर्त्ता । त्नाये मीर्गणोः कंकवाससेः
 पाकयत्त करोतीति त्रिक म । तत्रनामविधुर्लभे शासनत्वाच्च
 त्रयनिष्ठात्रः ॥ पाकरजः । वै दैर्घ्यः पाकशासनतो शक्रः
 जने स्त्री तेजपत्रे इतिशब्दव । सर्वाभरयति विधुः इतिवामन
 दिका ॥ पाकले स्त्री कुरु । राणो ॥ पाकशासनिः ३ इन्द्र
 वधिः इत्यमरः पाकलः ३ ॥ पुत्रः जयन्तः इत्यमरः ॥
 ऊज्जरजः इतिमेदिनी ॥ वो । पाकशुक्ला स्त्री खडी यथा पा
 धनद्रव्य अनिलः अनलः ३ । कशुक्लाशिलायातः कठिनीक
 तिविधः ब्रह्मादिपाककारि । करवटीखटी इतिशब्दवन्दिका
 वि वि पाकलि स्त्री वृत्तविशे । पाकस्थाने स्त्री महानसे इत्यमरः
 षः इतिरत्नमाला रोहिणीति । पाका स्त्रीवालिका इतिजटाधरः
 केचित् पाकली स्त्री कर्करी इति । पाकारिः ३ श्वेतकाञ्चने इति
 शब्दमाला पाकशाला स्त्री रत्न । रत्नमाला ॥ पाकिमे वि ॥
 नगृहे तत्पर्यायः रसवती ३ । पकिमे पाकेननिष्ठात्रं ॥ इ
 महानसे ५ इत्यमरः अग्निः । तिविकारशेषः ॥
 कोणतस्याः कर्मवता यथा । पाककः ३ सप्तकारः इत्य
 प्राच्या दिशिस्नान शुद्धान्द्र ॥ णादिकोषः ॥ पाकं ॥
 व्यायच नालये शयनेयाम्यदि । स्त्री विडलवर्ण इत्यमरः ॥
 भागे पौर्वात्ता शस्त्रमन्दि ॥ पोशुतवर्ण इति रत्नमाला ॥

पाचकः पुं यवहारः इत्यमरः ॥
पाचकः पुं पाचकः इत्यमरः
कायाभावेदीक्षितः ॥ पाचकः
पुं उन्मत्तः वातनः यथा पाचकः
यागहीनाय वायायवपिरायच ।
नशयवैवमृषाव स्त्रीवत्तयायया
पिने ब्रह्महत्यां तमेतोपि यः स्वक
न्या ददाति च इति ब्रह्मवैवर्ते ३ ।
कृतिवर्णने १४ अध्यायः ॥
पाचकं स्त्री पित्तविशेषः यथा
पाचकं भ्राजकं चैव रजकालोच ।
केतया साधकं चैव पंचेति पित्तना
मान्त्रिकमात्र इति शङ्खवन्दिका
पाचकारीनां स्थानाभार अस्मा
शयेव कृत लीङ्गोर्दये लोचन ।
द्वये त्वपि सर्वशरीरेषु पित्तेनिव
सत्तिक्रमान् अथ तेषां कर्माणां
ह पाचकं पचने भक्तं शेषाग्निव
तवर्द्धने रसमृत्परीक्षाणि विरे ।
चष निमित्तशः ॥ इति भाव ।
काशः ॥ पाचकः पुं
अग्निः इति हतायुधः ॥ स
पकारः पाचकः यथा पुत्रः
पौत्रगुणोपेतः शास्त्रज्ञो मिष्टपा
चकः श्वरश्च कविनश्चैव स्या ।
कारः सञ्च्यते इति वाणके ॥

अनादिपाचकारकोषथादौ वि ।
पाचने स्त्री प्रायश्चित्ते इति मेदि ।
नी दोष पाचक काथोषयं तस्य
दानकालः त्वरिते वडहेः भीते तच्च
३ प्रतिभोनिने सप्ताहात् परतोः क्त
३ सामेस्थान पाचने चरे इति सा
३ कौमुदी ॥ सर्वेषां पाचनइया
णां परिमाणं यथा दशरत्निक ।
माषेण गृहीता नोत्तकद्वये दत्ता
म्भः षोडशगणे यासिमादावशो
धितं इति परिभाषा ॥ अथ सर्व
ज्वरे पाचने नागरेदेव काष्ठवथ ।
मार्कं वृहतीद्वये दद्यात् पाचनके
सर्वं त्वरिताय ज्वरपदे नागरादि
१ ॥ अथ वातिकज्वरे विल्वारि
पंचमूलस्य कायः साद्यातिकज्व
रे विल्वारिपंचमूली २ पाचने पि
प्यलीमूल गृही विचित्रो भयवा ॥
पिप्यलीमूलादि ३ किशताह्वार
नोदीक्ष्य वृहतीद्वय गोक्षरे ॥
सस्थिर कलसीविल्लेः काथो ।
वातज्वरपदः किशतादि ४
रास्त्रा वृहतीद्वीराक सरलेसेल
वाल्कं कषायः शर्करादौ ॥
पुक्तो वातज्वरपदः रास्त्रादि
५ विल्वारि पंचमूली च ॥

गुड्यामलकेतया कृत्स्नमुरुः पाचकादे तस्मात् पित्तज्वरहार
समोक्षे कषायोवातिके ज्वरेः पुक्तः इत्यलभादि १५ आयणा ।
विल्वारि पंचमूलादि ६ पिप्य
लीशारिवादात्ता शतपुष्पादरेण
भिः कृतः कषायः सगुडो हस्याच्च
समनेज्वरे पिप्यलादि ७ गुडची ।
शारिवादात्ता शतपुष्पापुनर्गवा
सगुडो भयं कषायः स्या दासज्वरः
विनाशनः गुड्यादि ८ दाता
गुडची काशर्म्यत्रायमाणाः स
शारिवाः निःक्वात्सगुडकांथ
पिवेदातज्वरपदे दातादि ९ ॥
अथ येनिकज्वरे कलिगे कटु ।
फले पुक्ते पातातिककरोहिणी
पक्ते सशर्करे पीते पाचने येनि
केज्वरे कलिगादि १० सत्तोद्रे ।
पाचने येने तिक्ताहेत्रयवेः पुने
तिक्तादि ११ लोधात् पलायना
पमशारिवाणां सशर्करः क्वा
यः पित्तज्वरहमा दद्यवापयिदे
द्रवः लोधादि १२ १३ पटो
ल यवनिः काथो मधुनामधुनी
कृतः तीव्रपित्तज्वरमर्दी पानात्
दृढाहनाशनः यवपटोले १४ उ
रालभा पर्यटक भिपेग भूनिम
कासा कटुरोहिणीनो जले पि
वेच्छकर ॥

मा

कफज्वरेऽसुसतारे पावनत्वाक
नादिके मातलेगादि २५ कटु
केचित्तके निम्ब हरिद्रैभिविषेवच
ऊष्ट मिन्दयवेऽर्वा पटोलेवापि
साधिते पिवेन्मरिच संयुक्ते सत्तो
त्रे श्लेष्मिकेज्वरे कटुकादि २६ ॥
निम्ब विद्यामृतादारु शरीशूनिच
पौष्करं पिप्लुलैणावृत्तीवेति काथो
हन्तिकफज्वरे निम्बादि २७ सिन्धु
वार दलकाथे सोषणं कफज्वरे
रे ज्वरयोश्चबलेलीणे कर्णवापि
हितेपिवेत सिन्धुवारदि २८ आ
ग्रामलकातया कृष्णावित्रकश्च
न्यये गणः सर्वज्वरकपातक भे
दीदीपनपावनः ग्रामलकादि
२९ विफला पटोलवासाच्छिन्न
हा तिकुरोहिणी यद्व्याः वि
फलादि ३० मधुवाश्लेष्म समुत्पे
शमूली वासकस्य वाकायः ३१ ॥
संवत्सकवीजानि विफलाकटुरो
हिणी यद्व्याकाणिचकायः क
फज्वरविनाशनः सुस्तादि ३२ अ
थवातयेतिकज्वरे संरुष्टदोषेषु
हिते संरुष्टमथपावने विद्यामृ
तावृन्निम्बेः पंचमूलीसमन्वि
तेः कृतः कषायोहन्त्याशु वात
पित्तावृन्निम्बेः नवोगे ३३ ॥

विफलाशास्मलीसुता राजहृता
दृष्टकेः शृतमसुहरेरणी वातपि
तोवृन्निम्बेः विफलादि ३४ किरा
तक्तिकेऽसुते द्रातामामलकीश
हो निष्काल्य पित्तानिलजे कथिते
सगुडे पिवेत किरात तिककादि ३५
निदिग्धिकावलागता त्रायमाणा
मृतायुतेः मसुरविदलेः काथो वा
तपित्त ज्वरेजयेत् निदिग्धिकादि
३६ गुडवीपयदं सु किरातेविषभे
यजे वातपित्त ज्वरेदेयं पेचभद्र ॥
मिदंशुभं पेचभद्र ॥ ३७ मधुकंशा
रिवे द्राता मधुकं चन्दनोत्पले
काशरीपमकंलोभे विफलोपम
कोशरे यद्व्याकंमृतालेव न्यस
उत्तमवारिणि मधुलाज सितायुक्ते
तत्पीते युषितेनिशि वातपित्तज्व
रेदाहे तस्माच्छुद्धा वमितमान श
मये द्रुतपित्तं च जीमूतानिवमारु
तः मधुकादि ३८ ॥ अथपित्तश्ले
ष्मिकज्वरे पटोले चन्दने मृदा ॥
निष्कापादाऽमृतागणः पित्तश्ले
ष्मानिलच्छिद्दि न्वरकाण्ड विषाप
हः पटोलादि ३९ गुडवीनिम्ब
धन्याकं यमकंरक्तचन्दने पशु
सर्वज्वरान्ति गुड्यादिस्मरी
पनः कृत्वासारोचकच्छिद्दि

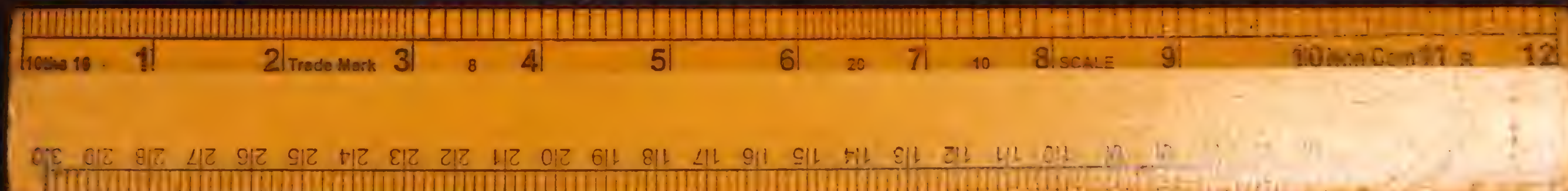
हि पिपासा दाह नाशनः गुड गारेचन्दनेयुक्ते पिप्लीर्वासेयु
द्यादि ४० किरातेनागरेयुक्ते
गुडीवीच कफापिको पावादी
अमृतालेल सहपित्त थिकेपि
वेत वातभद्रक पादासमको ४१
४२ गुडवीचन्दनेयुक्ते नागरे
यवासके अभयारखधोशीरे पा
वाधामाहुरोहिणी कषायपा
ययेदेतत् पिप्लीर्वासेयुते
पित्तश्लेष्महरतन्ना पिपासादा
हनाशने विम्वानिलविष्टम
त्रिदोषप्रभवस्यच गुड्यादि ग
णोत्पे पावनोदीपनेः परः गु
ड्यादिगणः ४३ कटुकाय
मृताभागी नागरेन्द्र यवासके
भूनिम्बेचन्दनेयुक्ते पटोलेक
दुरोहिणी कषाय पाययेदेतत्
पित्त श्लेष्मज्वरपदं दाहतसारु
विच्छिद्दि कासरुतपाश्वृत्तुत
कटुकाय्यादि ४४ समप्रपुष्प
वासाया रसः सौद्र सितायुतः
कफपित्तज्वरे हन्ति सास्रपित्तस
कामले वासादि ४५ पटोलेपि
वुमईश्च विफलामधुकं वला सा
धितोऽयंकषायः स्यात् पित्तश्लेष्म
भवेज्वरे पटोलादि ४६ गुडीवी
द्वयवारिष्टे पटोलेकदुरोहिणी न

गारेचन्दनेयुक्ते पिप्लीर्वासेयु
ते अमृताष्टकश्लेष पित्तश्लेष्म
रपदः कृत्वासारोचकच्छिद्दि तस्मा
दाहनिवारणः अमृताष्टके ४७ ॥
पटोले यवधाम्याक युद्धामलकव
न्दने येतिके श्लेष्मपित्तोत्पे ज्वरद
च्छिद्दिदाहज्वर पटोलादि ४८ तद्वा
मृताभ्यासहनागरेण संयुक्तेवे
तिकिरातक्तिके पिवेतकषायेति
हपंचतिके ज्वरेनिहन्त्यविषम
त्रे तद्वादि ४९ अथवातश्लेष्मिक
ज्वरो दीपनेकफविच्छेदि वातपि
तामूलोमनो ज्वरेपावनेभेदिष्ट
तेथाम्यपटोलेयोः धाम्यपटोले
गुस्मनागरभूनिम्बे त्रयमेतत्कार्ष
कं कफवात प्रशमने पावनेज्वरना
शने ५० पिप्लीर्वा पिप्लीर्वासेयु
वित्रकनागरं दीपनीयः शृतोवर्गः
कफानिल गदापरः पेचकोले
५१ पिप्लीर्वाभिः शृतोतोय मनः
भिष्यन्दिदीपने वातश्लेष्मविका
रज्ञे स्त्रीहन्त्र विनाशने पिप्ली
लीकायः ५२ आरगवधयथिक
मुस्ततिका हरीतकीभिः कथितः
कषायः सामे सशले कफवात
युक्ते ज्वरे हितोदीपनपावनश्च
आरगवधादि ५३ ॥

सहस्रमृता नागर उष्करा कथैः
कृतः कषायः कफमारुतोत्तरे ।
संश्लेष कासारुचि पाश्चर्यककरे
ज्वरे विदोष प्रभवे च शस्यते लज्जा ।
दि ५५ दशमूलीरसः पेयः कणा
प्रकृतः कफानिले अविपाकेऽति
तन्त्राया पाश्चर्यककासकै
दशमूले ५६ मूलपर्वतकंपुटी
गुडची सज्जालभा कफवातारु
चिच्छिदि दाहसासज्जालभा मुक्ता
दि ५७ दारु पर्वत भार्गववचा
धमाककडफलैः साभयाविषः
पृतीकैः कायोदिग्मधक्तदः
कफवातज्वरेपीतो हिक्कासासग
लप्रहान कासशासप्रसेकाश्च ह ।
स्यातुरुमिवाशनिः दार्वादि ५८ ॥
अथ विदोषज्वरे पेचमूली कि
रातादि गीतोयोज्यविदोषने पि
नोत कटेचमपुना कणयाचकफो
क्तरे चतुर्भद्रपेचमूले ५९ विल्व
प्रेषणाकगांभारी पाटला गणिका
रिकाः दीपनेकफ वातस्य पेचमूल
सिदे मरुत वृत्त पेचमूली ६० ।
शातपणीशृंगिपर्णी वृत्तीहय
गोक्षरे वातपित्तज्वरेहरे कनीयः
पेचमूलकै स्वस्यपेचमूली ६१
॥ उभयं दश ॥

मूलैव सत्रिपात ज्वरापहं कासे
स्वासेचतन्त्राया पाश्चर्यकशस्यते
पिप्पलीवृणसेयुक्तं कण्ठरुद्वन्द्व
नाशने दशमूले ६२ विरज्ये
वातकफोत्पणे वा विदोषनेवा
दशमूलमिश्रः किरात तित्तादि
गणः अयोज्यः अद्युर्धनेरात्रिवृ
ताविनिश्रः चतुर्दशगणे ६३ दश
मूलशरीशृंगी पौष्करसज्जालभं
भागीकृतजवीनेच पटोलेकट
रोहिणी अष्टादशगणस्येव सत्र
निपातज्वरापहः कासहृत्तास
पाश्चर्यति स्वासदिकावमीहरः वा
तस्येकहृत्तासः अष्टादशगणः ६४ श्रुति
स्वरुद्वन्द्वमूल महेषधपात्रित्तै
रुवीजधनिकेभकणा कषायः
तन्त्रीप्रलापकसना रुचिदाहमोह
स्वासादिप्रकृतमधिलेज्वरमाशुह
नि अष्टादशगण ६५ मूलपर्वत
कोशीरदेववराकमहेषधं विक
लाधन्यासस्य नीलीकम्पित्तकै
रवृत्त किरात तित्तकै पाटा वला
कटुकरोहिणी मधुकै पिप्पली
मूलै मुक्तायोगाउच्यते ॥ अ
ष्टादशगणवृत्त मेतहासत्रिपा
तवृत्त पित्रोत्तरेसत्रिपाते दित्तो
क्तमनीषिभिः मस्याक्तमभउरोवात
उरःपाश्चर्यशिशुह ॥

६१ शातमृता शरीशृंगी मुक्ता
कैरुचचन्दने नागरेकवृत्तपा
वा भुनिम्बसज्जालभं उशीरेय
मकेधायं बालकैकैककारिका
प्रकृतपिचुमहेष दशाष्टगमि
दंशुभं जीर्णज्वररुचिचात का
सस्ययनाशने अपराष्टादशगणे
६२ शरीशृङ्गमूलैव बाज्रीशृ
गीज्जालभा गुडचीनागरेपाटा
किरातेकटुरोहिणी पयशका
दिकोवर्गः सत्रिपातज्वरापहः
कासरुद्वन्द्वपाश्चर्यति स्वासेन
ज्वाच शस्यते शय्यादि ६८ वृत्
तैपाप्रकृतभागी शरीशृंगीज्ज
लभा वलकस्यववीजानि प
टोलेकटुरोहिणी वृहत्पादिग
णः प्रोक्तः सत्रिपात ज्वरापहः ।
कासादिप्रकृतसर्वेषु दित्तः सोपद्र
वेषुच वृहत्पादिगणः ६९ भा
गी उष्करमूलैव रक्ता विल्व
यमानिकाः नागरेदशमूलैव
पिप्पलीचापसाधयेत सत्रिपा
तज्वरेदेये हृत्पाक्षीनाहमूलिने
काससागमिनायेच तंशुवि
निवर्जयेत भार्गवादि ७० द्विषेच
लेषइश्या विषयधनवीहय
कफवातहरः कायः सत्रिपातह
रपः द्विषेचमूलादि ७१ काररी
७२ शातमृता शरीशृंगी मुक्ता
प्रकृतैराष्टा आयत्तीनागरमृताः
दशमूलीशरीशृंगी पासभागी ७
नगीवाः तस्यामृतेगानिकाया
पीतमेतोविशोधनः अभिमास
ज्वरेतार माशुनिमस्यवृत्ते दश
मूलादि ७२ मातुलंगाशमिदित्त
यात्रीपावोकवृत्तः कायोत्पणे
७३ मातुलगादि ७४ काटरोधक
पासासदिकासंम्यासपीडितः
मातुलगाईकरसे दशमूलभसा
पिबेत् मातुलगाईकरसे ७५ दश
मूलै ७६ व्याशत्रिफलातित्ता
फरोलाविष्टवासकैः भुनिम्बाम
तयासेश्चविदोषज्वरवृत्तले वा
वादि ७७ त्रिवृदिशाला त्रिफला
कटुकारवृत्तैः कृतः सतारोभेदः
नः कायः पेयः सर्वज्वरापहः त्रिवृ
तादि ७८ अथ जीर्णज्वरेनिदिग
पिकानागरकामृतातो कायेपि
वेनिमिश्रितपिप्पलीकै जीर्णज्वर
रोचक कासमूल स्वासाप्रिमाद्या
दितपीनसेष दक्षद्विगमयेपायः
सापेतेनायमिष्टते निदिगिकादि
पिप्पलीवृणसेयुक्तः कायस्त्रि
रुहोद्वः जीर्णज्वर कफधुसी
पेचमूलीकृतोऽथवा कासीजीर्ण
रुचिचास हृत् ॥

पाण्डुकिमिरोगउत् ५८ अथ वासाधारीस्त्रिगदाह पथाना
सन्ततोदि ज्वरे मधुकंचने ३
स्ते धात्रीधाम्यशरीरकं छिन्ने
इवापरोतेव कायेसमधुशर्क
रे ज्वरेपंचविधस्यात् सन्ततोये
सुदारुणं वानिकंयेतिकंचेव ।
श्लेष्मिकं सामिपातिकं आमंवि
पाचयत्पात्र निरामं शमयत्पात्रि
मधुकाये ५९ कलिंगकाः पा
टोलस्यपत्रं कटुकरोहिणी ८
पटोलेशारिवायुस्तं पाठा कटु
करोहिणी ८ निम्बपटोलैत्रिफ
ला मृदीकोशुलवत्सको ८१ ।
किराततिक्तममृता चन्द्रेविष
भेषजे ८२ गुडद्यामलकेशुल
८५ मर्दश्लोकसमापनाः क ।
पायाःशमयन्मात्रं पंचपंचविधा
नृज्वरं सन्तते सन्ततामेधुस्त्रती
यकचतुर्थकान् गुडवीशुलथाः
शीला कषायन्वासमातिकं ३ ।
स्नातकगुडवी विषैषधकं
कारिका कायेःपीतःसकणाः
चूर्णः समधु विषमज्वरे हनिशु
स्लादि ८५ अथ तृतीयकज्वरे
महोषधामृता सुस्त चन्द्रेशीर
धाम्यकैः काद्यु स्त्रतीयकंहनि
शर्करामधुयोजितः महोषधदि
८६ अथ चातुर्थकज्वरे ॥
वासाधारीस्त्रिगदाह पथाना
गशोधितः सितामधुयुतःका
य श्रान्तार्थकविनाशः ८७ इति
ज्वराधिकारः ॥ अथ ज्वराती
सारेण पादेन्द्रयव भूनिम्बउल
पर्पटकास्तः जयन्ताममती
सारे सज्वरेसमहोषधः पाठा
दि ८८ नागरातिविषाशुल भू
निम्बास्तवत्सकैः सर्वज्वरः
२ःकायः सर्वातीसारनाशनः
नागरादि ८९ जीवेरातिविषा
स्त विल्वधाम्यकनागैः पिवेत
पिच्छा विवन्धुं शूलदोषामपा
चने सक्तं हन्तातीसार सज्वरं
वायविज्वरे जीवेरादि ९० गुड
तिविषाधाम्य शृगरीविल्वहवा
लकैः पाठा भूनिम्बकटज चन्द
नेशीर पद्मकैः कषायःशीतलः
पीयो ज्वरातीसारशान्तये क्रहो
सारोचकच्छदि पिपासादाहना
शनः हृद्गुड्यादि ९१ उशीरं
वालकंशुलं थम्पाकंविषभेषने
समेगा धातकी लोपे विल्वदीप
नद्याचने हन्तारोचकपिच्छामे
विवन्धुंसातिवेदनं सशोणितम
तीसार सज्वरवायविज्वरे उशी
रादि ९२ पंचमूलीवलाविल्व
गुडवीशुलनागैः पाठा भूनिम्ब
जीवेरं कटज ॥

तकफलेः शृते हन्ति सर्वान् । किराताह्वास्तविष चन्द्रेदी
तीसारं नृज्वरोषे वमितथा सः
श्रुतोपद्रवेषां कामेह्यात्तरा
रुणं पंचमूलादि ९३ कलिंगाः ९१ इति ज्वरातीसारधिकारः ॥
तिथिषाशृगरी किरातामृयवा
सक्तं ज्वरातीसारसन्नाये नाश
येदविकल्पतः कलिंगादि ९४
वत्सकस्यफले शक रोहिणी
गजपिप्ली वत्सकादि ९५ ।
अदृष्टा पिप्लीधामं विल्वपाठ
यमानिका अदृष्टादि ९६ हाव
येतो सिहियोगे श्लोकाहेन
भिभाषितो ज्वरातीसारशमनो
विशेषाह्वाहनाशनो नागराम
तभूनिम्ब विल्ववालकवत्सकैः
समुस्ताभिविषोशीरं ज्वराती
सारउज्जले नागरादि ९७ सुस्तः
कविल्वभिविषा पाठा भूनिम्ब
वत्सकैः कायःमकरन्द गर्भेष
कैज्वराभिसारो जयोवोरो मु
स्तकादि ९८ वन जल पाठाति
विषा पथ्यातयलधाम्यरोहिणी
विषैःसेन्द्रयवैःशृत मन्मःसाती
सारज्वरे जयति वनादि ९९ द ।
शमूलीकषायेण विषमलसम
पिवेत ज्वरे चैवातिसारेच सशो
येप्रहणीगदे दशमूलशृगदी १००
विल्ववालकैः शोथचन्दनपा ॥
वावत्सकैः शोधातीसार शमनं
विशेषातन्त्रनाशने किरातादि
११ इति ज्वरातीसारधिकारः ॥
अथातीसारे धाम्यकनागैः सुस्त
वालकं विल्वमिवच आमश्रुलवि
वन्धुं पाचनेवक्रिदीपने धाम
पंचकं १०२ अदधाम्यचतुष्केस्यात्
पेनेशृगदीविनाशुनः धाम्यचतुष्के
१०३ कंचददादिम जम्बु शृगादे
क यत्र विल्वजीवेरं नलधरनाग
रसहिते गंगामयिवेगिनीरुम्भा
न कंचदादि १०४ किराततिक्तकं
मुस्तं तत्सक्तंसरसोजने पिवेत
पिना तिसारसं सत्तोद्रे वेदनापदे
किराततिक्तकादि १०५ कटजतक
कलेषुस्त कायपिपा जलेपिवेत ।
अतीसारं जयेराशु शर्करामधुयो
जिते कटजादि १०६ विल्वचूर्णाः
सिनिधुःपीतःसत्तोद्रेशर्करः ॥
निहमाच्छृतीसारं वैश्यानर
वाकति विल्वदिक्कायः १०७ पा
टोल यवधम्पाक कायःपेयःसः
शीतलः शर्करामधुसमिश्र सुध
ती सारनाशनः पटोलादिक्कायः
१०८ कटजं दादिमंमुस्तं धातकी
विल्ववालकं लोथचन्दनपा ॥

वायु कषायेमधुनापिबेत् सा ।
मे सश्ले रक्तेच पिच्छासावे वश
सने ऊटनादिरितित्यातः सर्वाती
सारनाशनः ऊटनादि ॥५॥ समेगा
तिविषासुते विल्वेजीवेरधानकी
ऊटजतक फलेविषे कायः सर्वा
तिमावृत्त समेगादि ॥५॥ ऊटजत
क कृत कायो वनीभूतः सशोभः
नः लोहितोऽभिविषासुतः सर्वा
तीसारनाशनः ऊटजकायः ॥५॥
सवत्सकः सानिविषः सविल्वः
सोदीच्यसस्तेप्रकृतः कषायः ॥
सामे सश्लेसहस्राणिनेच विरः
प्रवृत्तेऽपि हितोऽभिसारे वत्सका
दि ॥५॥ कषायेमधुनापीत स्त्रवे
डाडिमवत्सकात् सद्योजयेदती
सारं स रक्ते उर्निवारणे ऊटजरा
डिमे ॥५॥ अथग्रहणां ग्रहणी
माश्रितेदोष मतीसारवदाचरेत्
अतीसारोक्त विधिना तस्यासेच
विपाचयेत् नागराभिविषा सु
स्त कायः स्यादामपाचनः ना
गरादि ॥५॥ ॥ अथानिम
न्य विद्यातया उडुचीना कषा
येण षड्रुषणं पिबेत् स्त्रेष्वा
णि मदीप्रोतक पत्र सरभी
कृतम् ॥

पंचकोले समरिचं षड्रुषणं उराह
ते षड्रुषणं विद्यादि ॥५॥ अथ
माजीगीं थामनागरसेसिन्यं तोयेद
थादिवृत्तः आमाजीगीप्रशमने
दीपने वल्लिशोपने थामशुण्डी ॥५॥
अथपाण्डुरोगे फलविकारतावा
सानिकाभूनिम्ब निम्बनः कायः
लोदयुतो दम्यातपाण्डुरोगे सका
मले फलविकारि ॥५॥ अथरक्त
पित्तजले खर्जूरद्वीका मधुकैः
सवत्सकैः शूलशीतेप्रयोक्तव्यं न
पनायेत्सशर्करे खर्जूरदिजले ॥५॥
अथराजयत्स्यापि थमाक पिप्प
ली विष दशमूलीजलेपिबेत् ॥
पार्थ शूलज्वरघाम पीनसादि
निवृत्तये थमाकादि ॥५॥ अथ
गन्धास्त्राभीरु दशमूलीवता
हृषाः ॥५॥ अथरक्त विषेन्निति
पेदीरसाशिनः अथगन्धादि
॥५॥ दशमूल खलाराम्ना ॥५॥
२ सरुदाकनागरेः कथितं पेव
पाश्चासशिरोरुक् ततकासा
दि शान्तये सलिले दशमूला
दि ॥५॥ इतिराजयत्स्याधिकारः
अथ कामेपंचमूली कृतः का
यः पिप्पलीचूर्णसेपुतः रसा
त्र मश्रुतो नित्यं वानकासमु ॥

दद्याति पिप्पलीचूर्णमुक्त पेव शरीमरिच शर्करया विमिश्रेका
मूली ॥५॥ पोष्करकटफलं भा येन पीतममृता हृषयेचमृताः
मी पिप्पलीविषसापिते पिबेत् आसंश्लेण विनिहन्तिदोष
कायकफादिकेकासे चासेचरु प्रश्रुग्यादि ॥५॥ इति हिक्कासा
दशरे पोष्करादि ॥५॥ पिप्पली साधिकारः ॥ अथच्छर्णाकषा
चूर्णसेपुते जशमूलीजलेपिबे योभृष्टग्रहस्य सताजमधुशर्करा
त पिप्पलीचूर्णमुक्त दशमूली निहन्माच्छर्णपीसारं वैद्यानसंवा
जलेपिबेत् पिप्पलीचूर्णमुक्त कृति भृष्टग्रहकषायः ॥५॥ उडु
दशमूली ॥५॥ कटफले कट्फला वी विफलाः विष्ट पलेनेः कथिते
भागी मुक्तपासे वचोभया श्रु पिबेत् लोदयुक्तेनिहन्माश्रु च्छर्दि
गीपयदकेशुण्डी स्यादिव जलेश्र पिताम्रसमवां उडुच्चारि ॥५॥ का
ते मधुदिग् पुतेयेये कासेवाते यः पपदजः पीतः सतोद स्त्रुहिना
कफात्मके कण्ठरोगे सुविश्ले शनः पपदकायः ॥५॥ कृतंउडु
चासहिक्का जरेषुव कटफलं व्या विधिवत् कषाये हिमसेतिते
दि ॥५॥ कंठकारीकृतः कायः तिरुष्यपि भवेत्तयय्य मातिकेन
सकंचः सर्वकासहा कण्ठका समापुते दद्यादापोथितातोये म
रीकायः ॥५॥ इतिकासाधिकारः तमे निशिसंस्थितान् कषायेयो
अथ हिक्कायां अमृता नागर फेजी भिनिपाति सशीतः सपुदाहृतः
आत्री पार्थशा साधितः कायः पी उडुची शीतकषायः ॥५॥ श्रीफ
तः सकणाचूर्णः कासघासां ज लस्य उडुच्चा वा कषायेमधुसमु
यस्याश्रु अमृतादि ॥५॥ दशमू तः पेयस्त्रुहिंउयेशीतो हवा
ली कषायस्त ॥५॥ अथरेणा वरुणी वातपुलाखना विल्वमूल उडु
तः कासघासप्रशमनः पार्थ ची कषाये ॥५॥ जम्बूत ॥
रुच्छल नाशनः ऊष्टचूर्णमु पलव गवेधक थममेव जीवे
क्त दशमूली ॥५॥ कुलस्यन २ वारि पिबेत्तो मधुनात्य मत्पे
गरवात्री वासाभिः कथितनने च्छर्दिः प्रयातिशमने विसर्गाधि
पीते ॥५॥ अथसेपुते का सासा क्ता लीला दिननि मधुनाय ॥
निवारणं कुलस्यदि ॥५॥ शृंगी रानभा वा जम्बादिवारि ॥५॥
महोषध कणावनपोष्कराणां चूर्णं

इति अर्घ्यधिकारः ॥ अथ मृत्वा ममात्मसं सकर्णनादरुने इति
या महोषधामता लोहोष्णैः य महितवाते समाहाजयति वा
अम्बिकोद्भवे पिवेत कणापतेका दश्य माषवलादि ॥ दशमू
पंमृत्वायेषु गेदेषु च महोषधा लीवलाभाय कायेनैलाज्यनि
दि ॥ १३० पिवेद्गुणतमा कायेस श्रिते साये भुक्तापिवेत्रसं विष
चते भ्रम शात्रये इरातभा का च्यामववाज्जके दशमूत्यादि ॥ १४
यः ॥ १३८ इति मृत्वाधिकारः ॥ ४ माषात्मश्रमकेरण काछाल
अथोक्तादे दशमूलासु सचते कचतेपिवेत हिणसेन्यव सेयु
युक्तेमास रसेनवा सिसिदार्थ के पत्तावात निवारण माषारि
कचणि वा उगणो वैककचते ॥ १४५ वातत्रैदशमूत्याच नरे
हतादियुक्त दशमूले ॥ १४६ ॥ कुन्नशपावेरत वातत्र गणदश
अथा पसारो हृत कामोऽतिर मूली कषयो ॥ १४९ दशमूलीव
जायस्य सेरोहस्तादि शीतता दश लारास्वा गुडवीविषमेधजे ॥
मूली जलेतस्य कल्याणाज्येच पिवेदेरुतेनेन ॥ १५० मूली खेज
योजयेत दशमूलीकल्याणवृ पेंगुष पराउतेनेलपुक्तदशमू
तो ॥ १५० नयवातरोगे पंचमूली त्यादि ॥ १५० शोफालिकादलका
कृतः कायो दशमूलीकृतोऽथ शो मृहग्निपरिसापितः उवी
वा वृत्तः सेरुस्थानस्य समा रे ॥ १५० मूलीरोगे पीतमात्रे सशुद्धे
समेप्रशस्यते पंचमूलीदशमू त शोफाली कायः ॥ १५८ पंच
ली कायो ॥ १५१ अहिनेनवनीते मूलीकषायते रुवनेलविमिभि
न खादेन्नाषेणवीनरे तीर तं त्रिहते वायवायुक्त ॥ १५० मूली
मास रसेभुक्ता दशमूलीजले शुल्म मूल उत परउतेनेलपुक्त
पिवेत दशमूली ॥ १५२ माषः पंचमूली ॥ १५२ दशमूली कषा
वला शुक्रशिखा कुरण रा येण पिवेद्वा नागरोभसा कटी
स्वाश्वगन्धैरुक्ताकां का मृलेषुसवेषु नेलमेरुमम
शानस्य निपीतो रामव लव वे प्रवेउतेनेलपुक्तदशमूली
णान्वितः कात्रः सपहर ॥ गरीकायो ॥ १५० गुग्गुलु क्रो
ति पत्तवाते ॥ शीघ्रेत गुडवीत्रिफलाभसा
हीवेरुतेनेल ॥

स्वापिवेदा वृहदारके गुग्गुलु पंचमूलीदयोनिग्रा करुस्तम
युक्त गुडवी त्रिफला कायः ॥ निवारणाः भलातकादि ॥ १५८
५१ इति वातवाधिकारः ॥ ५ पिप्पली पीप्पलीमूले तलाभ
यवातरके अमृता नागर यः काययववा कल्कावासमपुदेय
म्याककषत्रयेण पावनके ॥ करुस्तमविनाशनः पिप्पल्या
सिद्धे नयति सरके वातेसाम दि ॥ १५९ इत्यरुस्तमधिकारः ॥
कृष्णमः शोषाणि अमृतादि अथामवातेपादीपुण्ड्रः भया
॥ १५२ वत्सादसुज्वः कायः पी चोपा देवाकाभिविषास्ता क
तोपुगुलुसंयुतः समीरणस चाय सामवातस्य पावनेरुतेभा
मायुक्त शोषाणितेसंस्थावये नने शब्दादि ॥ १६० शदीविघोष
त वत्सादीना कायः ॥ १५२ ॥ पंकक वषाभुकायसेपुते स
वासागुडवी चतरेगुलाना मे प्रगत्रेपिवेज्जत रामवातविपाच
एतेनेने पिवेतकषायं क्रमेण ने पुर्णावाकायः ॥ १६१ दशमू
सर्वाकन मय्यशेषे नयेदस्य लामृतेरुत रास्त्रानागरुदरुभिः
वातभवे विकारे वासादि ॥ १५५ कायो रुवकतेनेल सामेहन्म
लीद्वाशुणितिकाचणि मधुस निनेगके रास्त्रादशमूले ॥ १६२ ॥
पिः समन्विते चित्रा कायेपितर शमूली कषायेन पिवेद्वा नागर
हनिवातरकेसुउस्त्रे गुडवी ममसा कतिवक्ति कटीमूलेनेल
कायः ॥ १५५ तिहोऽथवा पेंगु मेरात समवे पराउतेनेलपुक्त
उने पय्याजमपिवेत्त्रिहृत्तरुता शमूल शुण्डीकायो ॥ १६३ रास्त्रा
कषायं सवातरकेशमयस गुडवी मेरात देवदारु महोषधम
दीर्गमाजान संस्थेच निहन्व पिवेत्सर्वांग वातेच सामेसन्धः
पुंय गुडवीकायः ॥ १५६ इति स्थिमजगे रास्त्रापेचके ॥ १६४ रा
वातरकाधिकारः अथारुस्तमे स्त्रामताशवध देवदारु त्रिकाणके
शिलाजते गुग्गुलुम पिप्पलीम रणप्रुर्णावाना काये पिवेनागर
यनायरेकरुमे पिवेत्त्रैदेश चणिमिमे नंदोरुपुत्रिकपासंशु
मूलीरसेनवा लानतादिपुक्त ली रास्त्रासक ॥ १६५ शुदीगोत्तरा
दशमूली ॥ १५७ भलातकास्ता ककायः प्रातःप्रातनिषेवितः
शुदी दारुमय्यापुननवाः

सामेवाते कदेशले पावनोरुक् । तेलमे शज्जेवापि मधुककाय
मनाशनः गोत्तराण्णी १५५ श संपुते श्रुते पित्तोद्वेहस्याहुले
मवातेकणायुक्ते दशमूलीजले येनिकमेवच मधुककायः १५५
पिवेत कणायुक्त दशमूली १५५ त्रिफलाशयकायं सत्तोद्वेहः
इत्यामवाताधिकारः ॥ अथश्रु शकशिते पाययेत्तुपित्तं
लेबला पुनर्णवेभार वृहती दय दारमूलनिवारणं त्रिफलाश
गोत्तरेः सहिगुलवाणं पीने सयो वयकायः १५५ विलमूलमथ
वातरुजापदे वलादि १५५ विष रात्रिचक्रं विषमेघजे हिं
मेराजनेमूले कायपीतानले सेन्यवसेयुक्तं सधः श्रुतनिवा
पिवेत हिंमोवर्चलोयेतेसधः गं विलमूलादि १५५ सत्तार
श्रुतनिवारणं विद्यादि १५५ हिं वापिवेत कायं विलादेः कफश्रु
उपकरमूलाभा हिंमोवर्चले वानु विलादिकायः १५५ मा
नवा विषेरणं यवकायः सधः तलेगरेसावापि शिपुकायल
श्रुतनिवारणः हिंउपकरमूलयु पापरः सत्तारोमधुनापीतः पा
क्त विषेरणयवकायः १५५ त्रि शिपुकायः
उडुवयवकाये हिंमोवर्चला आमश्रुलेक्रियाकाया कफश्रु
नितः रुवादि १५५ वृहमोगोत लविनाशिनी सेयमामहसर्वे य
देशज कशकासेत्तरातिकाः पी दमर्गिनवर्द्धने परोत त्रिफला
ताः पित्तभयंश्रुते सयोहानि सदा एकायं स मधुकपिवेत पित्तमेक
रुणं वृहमादि १५५ शतावरी स ज्वरच्छदि दारमूलोपशानये प
यष्णाक वाजाल कशगोत्तरेः टोलादि १५५ विषोरुहकदश
श्रुतशीतेपिवेतोये सगुत्तरोद्वे मूल यवामसा तदितारहिं
शर्करे पित्तारुग्वाहश्रुतं स लवण त्रयपुकराणां वृणी पिवे
योदाहजरायहं शतावरीदि १५५ हृदय पाचकरी ग्रहामयकाश
५ त्रिफला निम्ब यष्णाक कदा यो शभृश रुग्ज्वर उल्ममूली
कारस्यैः श्रुते पाययेत्तुपित्तं विद्यादि १५५ कायेन वृणीपित्तं
अं दारमूलोपशानये त्रिफला यत्रकायमथानता प्रवेर्मेने
दि १५५ तेनात्र वृणीयेत्ती वृत्तद्वेः ॥

वृणीसमे रुचक हिं महीषया । रानवृत्तः सतिनुकः कम्पिलकः ।
जोषुदेवना कफ समीरणा पित्त करेज्ज देमलीरीत्येगणाः सपि
नेषु हृत्पाचि एष्टजवरति विस् सैल रजःकाय कल्पोष्यसतेमेन
विकासयेये तथा यवरसेन तवि च उदावर्तोदशनाह विषुगुल्मादि
द्विवन् १५५ समेषुगुल्मनेमे नाशनः प्रत्येकेशपासादिगणाका
वे योजनोक्रियतेवृथेः तेनात्य थः १५५ इत्युदावर्तीधिकारः या
मानमेवात्र हिंसेपिथीयते रु नादेपि ॥ अथ रुद्रोगे वातोपस्
वकादि १५५ हिंमोवर्चले प सेरुदये वामयेत क्षिपमात्रं हिं
प्या विरसेन्यव तमरु पोष्करे चमूलीकायेन सत्तेहलेवगोनच
पिवेच्छुर्णं दशमूलयवामसा ॥ स्तेहलवणयुक्त दशमूली १५५
पाचिपित्तकदिष्टदशा श्रुतेनत्रा नागरवापिवेदेचे कषायं चापि
यतानके शाण्ड्यस्यसासकेच वदेने काससासानितरं श्रुत
कणशेचशास्यते हिकादिहृ हृद्रोगनयने नागरकायः १५५
णयुक्त दशमूली यवकायः १५५ वचानिम्बकषायाम्पा वातेरुदिक
ध परणदिसुहृती दयमात केचित्तो वातरुद्रोगहृच्छुर्णीपि
लुग पाषाणभिदिकदमूलकतः पत्तादिच पाययेत वचानिम्ब
कषायः सत्तारहिं लवणोरु कषायो १५५ हिंउपगत्याविदः
वृतेलमिश्रः आण्णशमेहृदय विष कृसाकृषामपा चित्रकयाव
स्तन वदसियः परणसमकः १५५ श्रुके पिवेत सत्तोवर्चल उपकर
परणफलमूलानि वृहती दयगो ळयवामसा श्रुतलरामयन्ने हि
लरे पर्वित्यः सहदेवाच सिहपु कादिच्छुर्णयुक्त यवकायः १५५
ल्लीतरातिका तलेयेतेमूतेतो दशमूल कषायन्त लवणतारः
ये यवहार पुते पिवेत एष्टरो संयुते काससासेव रुद्रोगे ग्ल
ष भवेमूले हस्यात्सर्व भवन्त्या श्रुतेचनाशयेत लवण तारयुक्त
परणद्रादशकः १५५ इतिश्रु दशमूली १५५ इतिहृद्रोगाधि
ताधिकारः ॥ अथोदारने कारः ॥ ॥
श्रुता दन्ती वृवन्ती त्रक म अथश्रुतहृच्छे श्रुता नागर ॥
हाश्यामा सुदी त्वृत्त सप्तला थात्री वाजिगत्या त्रिकणरकम्
शोविनीषेता ॥ श्रुपिवेहानेगानिः ॥

समूहो मूत्रकृच्छ्रवान् अमृतान्
दि १५१ कृपाः काशः शरीरभक्ष
तमेति तपोऽत्र वे पितृकृच्छ्रः
हरेष्वेव मूत्रेवस्ति विशेषधने ॥
तृणापेक्षमूले १५४ पतत्सिद्धेयः
पः पीता मेहुगं हतिशोणितं शः
तावरी काशो कृपास्यदृष्टाविदा
विशालीक्ष कशेरुकाणां कायं
सुशीते मधुशर्कराते पिवन्तः
येतपेनिकमूत्रकृच्छ्रं शतावर्णा
दि १५५ हरीतकी गोक्षरान्नः
हृत्त पाषाण भिहृत्त यवासकानां
कायं पिवेन्मातृकसे प्रयुक्तं कृ
च्छ्रे सदाहेसुते विवरे हरीतका
दि १५६ अदृष्टा विस्मृतो यन्मा क
फकृच्छ्रविनाशनं सुदंष्ट्रा विष
कषायो १५७ हृत्तौधावनीपा
या वल्लीमधुकपिगलाः पावनी
पोहृत्तगादिः कृच्छ्रदोष त्रयापहः
१५८ काये गोक्षरवीजस्य यवता
दुतेपिवेत् मूत्रकृच्छ्रं शकृजं व
पौतः शीघ्रं निवारयेत् यवतारु
क्त गोक्षरवीजकायः १५९ कि
पादिता त्रयमरिशर्करायाः
पा मूत्रकृच्छ्रे कफमारुतोत्ये
यन्मूत्रकृच्छ्रे विहितं येने तः
त कारयेच्छोणित मूत्रकृच्छ्रे
त्रिकण्टकारगुधदर्भकाश उगत
भा ॥

पर्वतमेरुपण्याः निम्नत्रि पीताम
धनाशमरीच संप्राप्तमसोरपि
मूत्रकृच्छ्रं त्रिकण्टकादि २०० क
षायो निवृत्तामूल सापितोऽशेष
कृच्छ्रजित् अतिवलाकषायः २०१
इति मूत्रकृच्छ्राधिकारः ॥ अथ
मूत्रावाते मूत्रावातान् यथादोषः
मूत्रकृच्छ्रं हरेन्नेयेत् पिवेच्छिला
जतकाय गोवीरतरादिके ॥
शिलाजतपुतवीरतरादिकायः
२०२ रसेन्द्रालभायावा कषायेत
सकसवा उगतभारसवास का
षायो २०३ ॥ अथ अमरीच वरुण
स्यतचत्रेष्टा अगदी गोक्षरसेयुता
यवतार उदंष्ट्रा काययितापि
वेदितो अमरीच वानजोरन्ति विर
कालावधिनी वरुणतगादि
वीरतरः सहवदो दर्भो हृत्तादनीन
लः पुत्रा काशकृपा वयमभेदमो
ददुदकाः कृतावकोऽथ वशि
रोवसकः साग्निमयकः इन्दीव
री अदंष्ट्राव तथा कापोतवृक्तः
कः ॥ वीरतरादि रितेषु गोणा
दानकारुत ॥ अमरीच शर्करा
मूत्र कृच्छ्रावान् रुजापहः वीर
तरादिगणकायः २०५ ॥ अ
रुक्ताग्निमय पाषाण शिपु वरुण
गोक्षरेः अमरीचगुधफलेः काये

कृपादिचत्तानाः रामव तारतु नाशनः शमयरीशर्कराधिकारः
ग दूर्ण दत्ता पिवेन्नरः अमरीच मूत्रमेहे हर्षा कशेरु श्लीककम्भी
मूत्रकृच्छ्रे पावनेदीपनेपरं हस्मात् कलवयोवले जले निःकृधितेपी
कोष्टाश्रितेवाते कहरुशुदमेदुगे ते शुक्रमेह हरेपरं हर्षादि २०४
शुक्रादि २०५ वरुणतक कः त्रिकलारगुधद्राता कषायामधु
षायतपीतन्त उदंष्ट्रे अमरीचः नापुतः पीतो निहन्तिफेनाद्ये म
पातयत्पापु वस्तिमूलविनाशने मेहे नियतेन्या त्रिकलादि २०६
वरुणकायः २०७ पिवेद्वरुण मू लोभाभया कडफल युक्तकानो वि
ल तक काये तत् कल्कसेयुते वरु उग पातार्जनयत्नानो कदम्ब
णकल्कपुक्त वरुणतक कषायः शालार्जनदीपकानो विरुगदार्भो
२०८ कायश्च शिपुमूलोत्पः कः पवशत्यकानो वतारपते मधु
उद्ये अमरीचान्नः शिपुकायः २ नाकषायाः कफममेहेषु निवेद्य
२०९ नागर वरुणक गोक्षर पाषाण लीयाः अमरीचान्नगुल्यामयो
भित् कपोतवृक्तः कायः उदया थादेफलत्रयात् सनिगि रक्तसा
वशूक मिश्रः पीतता हन्मशरीः राक्ष कायाः पंचसमातिकाः ॥
पुत्रा नागरादि २१० वरुणतक नीलहारिद्र शुक्राद्यान् ताभ्योनि
शिलाभेद शुक्रादी गोक्षरकैः कृतः ॥ एसाकृपाव मेहान् हन्तुः क्रमादे
कषायः तारसेयुक्तः शर्करावभि ते सलोदोक्तमेजित कायः त्व
नन्तपि वरुणतगादि २११ सुदंष्ट्रे र्जं काशमर्थ तिलकाद्यमृताकृतः
एदपत्राणि नागरवरुणतव यः खर्जरादि २१२ लोभाज्जनोपरीर
तत् कायवरेपातः पिवेद्वरुण मेहनं सुदंष्ट्रादि २१३ यतोषः लकाभयानाम् २१४ पात्रज्जना
भेदनं सुदंष्ट्रादि २१५ यतोषः लकाभयानाम् २१६ पात्रज्जना
कृत्वा मधुकाशमभेद कौन्ती सुदं रिष्टकवत्स कानाम् २१७ नीलो
ष्टा वृषकोरुवकैः काये पिवेदः त पलेलातिनिशार्जनानो २१८
अमृतमगाद सार्करेसाशमरि चतारपते विहिताः कषायाः पि
मूत्रकृच्छ्रे यत्नादि २१९ शुक्रा त प्रमेहे मधुसंयुक्ताः कषा
शमरीचान्नसामान्या विधिरशमरि यचतष्टये २२० क्षिमा वक्रि ॥

कषायेण पावाज्जदजगमदं ति
 कौज्जव सैर्वाप सपिमेहे पिवेत्
 २: हिजावक्रिकषायः २२२ कदर
 त्वदिग्गकायं दौद्राकये पिवेत्
 कदरादि २२३ अग्निमय कषावन्त
 वसानेहोप्रयोजयेत् अग्निमयक
 षायः २२४ पावा शिरीषजस्य
 मूत्राः किमुक तिलुको कपित्था
 नो भिषक काये हस्तिमेहो प्रयो।
 जयेत् पावादि २२५ कषायसि
 फलादारु पुस्तके रथवा कृतः वि
 फलादि २२६ कलविके दारुनिशा
 विशातो गुस्त्रे निष्काय निशाश
 कल्के पिवेत् कषाय मधुसंयु
 क्तं सर्वप्रमेहेषु समुत्पितेषु फ
 लविकादि २२७ कदंकेदेरीमफ
 क त्रिफलावित्रकेः समैः सिद्धः।
 कषायः पातवाः प्रमेहानो विना।
 स्थितः कदंकेदेर्यादि २२८ त्रि
 फलादारुदायीह कायः दौद्रे।
 गमेहहा त्रिफलादि २२९ कृत्
 जासनदायीह फलत्रय भवोः॥
 पावा कृत्वादि २३० इति प्रमेह
 धिकारः ॥ अथोदरे पयः॥
 सासत्तृत् कल्केनोरुवृकम्
 तेन समला जयमाणाभ्यो मृ
 तेनारवयेन ॥

वा तृत्त कल्कपुक्ता रथपकाये
 उकाये २३१ सविपातोदरे सर्वा यथा
 कौकायेतक्रियो पीतः शोहो ररे।
 हमात् पिपलीमविचानितः अज
 वेतसंयुक्तः शिशुकायः संसेन्यतः
 शिशुकायः २३२ दशमूल दारुना
 २ चित्रजहा पुर्णवाकायः नयः
 तिजलोदर शोथश्री पदगलगाः
 वातरोगाश्च ॥ दशमूलादि २३३
 हरीतकीनागरदेवदारु पुर्णवा
 च्छिन्नरुहा कषायः संयुक्तमृज
 यनश्च पयः शोथोदराणां प्रवरः प्र
 योगः हरीतकादि २३४ पशुजले
 दशमूलमिश्र गोमूत्रयुक्तस्त्रिफला
 रसोवा निहनिवातोदरशोथशूल
 कायः समूत्रोदशमूलजम् परा
 तेतेन गोमूत्रेण वापुक्तादशमूली
 २३५ पुर्णवा निम्ब पटोल पुण्डरी
 तिका मृतादीबभया कषायः सर्व
 गशोथोदर कासशूल आमावि।
 ते पाण्डुरादनिहन्ति पुर्णवाष्ट
 कम् २३६ पुर्णवा दारुभया य
 ड्डी पिवेत् समग्रो मदिरात् मु
 क्तो तृत्ताशोस्यादरपाण्डुरोग
 स्त्र्यात्प्रसेकोर्ह कफामयेषु ॥
 पुर्णवाचतण्ड २३७ इति उद
 रधिकारः ॥ अथशोथे ॥

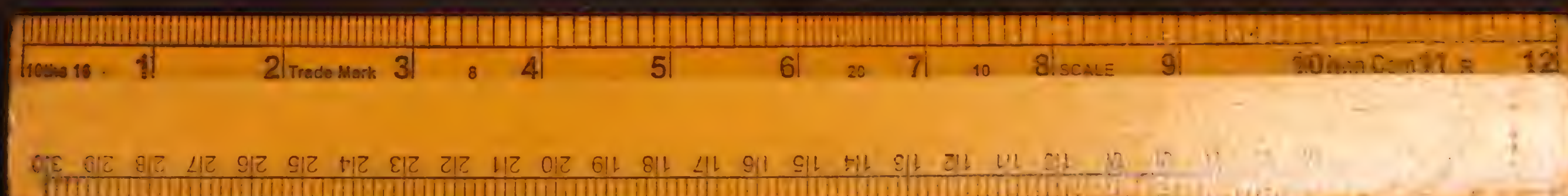
पुण्डरी पुर्णवाचैराद पंचमूलमृ
 तेजले वातिके सपयौशस्ते।
 पावाहार पवित्रहे शुल्कादि २
 ३८ दशमूले सर्वथाचशस्ते।
 वातेविशेषतः दशमूले २३९
 तीराशनः पित्तकृतेऽथशोथेवि
 हङ्गुड्डी त्रिफलाकषाये पिवेत्
 वाम्बूविमिश्रितम् फलत्रि॥
 काहर्णमथात्तमात्रं त्रिष्टनादि
 २४० अभयादारुमधुके तित्ता
 लीसपिपली पटोलं चन्दनं
 वीजायमाणोद्वारुणी पयो॥
 कायः समर्पिकः सपयुज्वरा
 हहा वीसर्पतस्मासताप सनि
 पातविषापहः अभयादि २४१
 पुर्णवा विषतृहङ्गुडीसम्पा
 क पण्डाः मरुदारु कल्के शोथे
 कपोथ्ये मदिरात्तमूत्रयुक्तेपिवे
 द्वासलिले तथैषो पुर्णवासम्प
 के २४२ पुर्णवा दारु पुण्डरी
 काये मूत्रेऽथकेवले दशमू
 लजलेवामि पुग्गलः शोथना
 शानः पुग्गलपुक्तपुर्णवादिद
 शमूल काये २४३ सिंहास्याम
 त भट्टाकी कायं कृतासमातिके
 पीताशोथेनयेजतः कासेस्यासे
 ज्वरेमि सिंहास्यादि २४४ शनि
 म विषकल्क जयापेयः पुर्णवा
 वाः कायः अपहर ॥

नि निषत माशु शोथे सर्वांगगे।
 न्नां पुर्णवा कायः २४५
 इति शोथाधिकारः ॥ अथात्र
 हृद्दोपुर्णवाया स्तेलात्वा तेल
 नाशयणान्नाया पानेवस्तेरुवो।
 तैले येमस्वादशकामसा रुषेते
 लपुक्त दशमूले २४६ रास्त्राय
 क्षमृतेरादवला गोद्वर साधि
 तः कायेऽत्रहृदिहन्माशु रुवो।
 तैलेन मिश्रितः रास्त्रादि २४७
 इति व्रधहृद्यधिकारः ॥ अथा
 विद्रथो पुर्णवा दारुविषदश
 मलाभयामसा पुग्गलुरुते।
 लम्बा पिवेन्माकृतविद्रथो पुनः
 णवादि २४८ पिवेद्वा त्रिफला॥
 काये त्रिहतकल्कात्तसपुते त्रि
 हत कल्कपुक्तत्रिफला कायः २४९
 दशमूलीकषायेन सन्तोहनरसे।
 नवा शोथेव्रणावाकोचैन समू
 लेपविषेचयेत् दशमूलीकषा
 यः २५० कायोवेणतगेरादस
 देष्टाशमभिराकृतः सदितुसेन्य
 वः पीतः कोष्टस्येस्वावयेदरुक
 वंशतगादि कायः २५१ अथाथ
 देशो पटोल निम्बत्रिफला पुड्डी
 काये पिवेद्वा त्वदिशानाभ्यो स
 पुग्गलवा त्रिफलापुनत्वा सेवा।
 पदशापहरः अथागः ॥

पटोलादि २५२ त्रिफलायाः क
षायेन भृंगराजसेनवा व्रणप्र
तालने कर्णपदंशप्रशान्तये
त्रिफलाकायः २५३ जयाताम
ऽश्ममार्क सप्ताकानोदलेः पृ
थक् कृतप्रत्तलनेकाय मेदण
केयोजनेयैत जयादिकायः २५
४ अथ भृंगे मयोथादि कषाय
न सृशीतेपरिषेचने मयोथा
दि २५५ अथ कष्टे त्रिफला प
टोलरजनी मंजिष्ठा रोहिणीव
वानिसेः पथकषायोऽभ्यस्ता
निरन्ति कफपित्तं कृष्टेनवक
षायः २५६ पटोल खदिरादि
ए त्रिफलाकसवेजं तिलाश
नः पिवेतकाय कष्टीकृष्टय
योहति पटोलादि २५७ धात्री
खदिरयोः काये पीतावल्यान
संयुतं शोवेतुथवले चित्रं भृंगं
हस्तिनसेषयः धात्रीखदिरका
यः २५८ अथ शीतपित्ते उद
हे वमनेकाय पटोलारिष्टवा
रिणा पटोलारिष्टतले २५९
अथाम्बुपित्ते निम्बपथवृष
धात्री काय तिसृगन्धियुतः
पीतः अपनयति चाश्रुपिते यदि
उक्तेवृद्धेषु निम्बपथवा
दि २६० कफ

पित्तवमीकराज्वरविस्फोटदा
रुहा पावनो दीपनः कायः २६
गवेरपटोलयोः शृंगवेरपटोलका
यः २६१ पटोलनागरथामे का
ययिता जलेपिवेत कण्डूपासा
निम्बलघ्नं कफपित्ताग्निमान्तिनि
त पटोलादि २६२ पटोलविषा
मन रोहिणीकृते जलेपिवेत
पित्तकफोच्छयेव शूलभ्रमारोव
क वक्त्रि मान्ताकासज्वरच्छदि
निवारणान्तर पटोलादि २६३
यवकुचा पटोलाना कायतौद
युतेपिवेत नाशयेदम्बुपित्तञ्च
अरुविषवमित्रथा यवादि २६४
वासाम्बुता पर्यटक भृन्निमि
समार्कवेः त्रिफलाजलकैः का
यः सत्तोदृष्टाम्बुपित्तहा दशां
गे २६५ फलत्रिके पटोलेव नि
ताकायः सितायुतः पीतः की
तकमधुको ज्वरच्छद्यश्रुपित्तनि
त फलत्रिकादि २६६ पटोलथ
माक महौषथाद्वैः कृतः कषा
योविनिरन्ति शीतं मन्दानले
पित्त वत्ताम दारु चूर्दिज्वरामा
निलम्बलोगान् पटोलादि २६
छिन्नोदवा निम्बपटोलपत्रे फ
लत्रये सकृद्विते सृशीतेतोद
न्वितेपीतमनेकरय सदाकृण

हस्तिनदन्तपित्ते छिन्नोदवादि पटोलादि २२२ पटोल त्रिफला
२६४ पटोल त्रिफलानिम्बसुते विष्ट गृध्री सुस्तचन्दनेः समुदा
मधुयुतेपिवेत पित्तश्लेष्म ज्वरच्छ रोहिणी पाता रजनीसङ्गलभा क
हि दाहशूलोपशान्तये पटोलादि वाये पाययेदेतत् पित्तश्लेष्मज्वरा
२६५ सिंहासाम्बुभट्टाकी का यहे कण्डूज्वरावविस्फोट विषवी
ये कृत्वासमादिके अश्रुपित्तजये संधनाशने पटोलादि २६६ भृन्नि
जन्तः कासेषाम्बुवेरवामे सिंहा स्व वासा कटुका पटोल फलत्रिका
स्यादि २६६ इति अश्रुपित्ताधिका वन्दन निम्बसिद्धः विस्फोटार ज्वर
२ः ॥ अथ विस्फोटारज्वरं शोथं कषायः भृन्निम्वदि २६७ सकृद
ये येचमूलचतुष्टये २६८ सुस्तति कषायः भृन्निम्वदि २६८ सकृद
एवपटोलाना कायः सर्वविस्फुजत पित्तपुक्तेत त्रिफलायोजनेयत्रः ३
सुस्तादि २६८ धात्री पटोलशृङ्गा रतभा पर्यटक पटोलेकटकान्
मथवावृत संस्तः थायादि २६९ या कोत्रं गणयत्संयुक्ते पिवेद्यस्त
अम्बुतद्वयपटोले निम्बपत्रे दिशष्टकं उग्रालभादि २७० ऊर्ण
रुपेत त्रिफलाखदिरासारवापि लीपिचूर्महीमुखदिनेनयवावु वा
चातं च तस्यैकचित् मिदमशेषेण विस्फोटान्नाशयत्तास वायुर्जलथरा
गणतो भृंगयुक्तेनयति विषविस्फो निव ऊर्णसादि २७१ अथमसृष्णी
न ऊष्टमष्टादशांशं नवकषायः ॥ उग्रालभा पर्यटक भृन्निम्वकटरो
२७० अम्बुतद्वयपटोले सुस्तकं सः हिली श्लेष्मिका पित्तनायाम्वा या
मपणीखदिरमसितवेत्रे निम्बप रोनिः काय्यादाययेत् उग्रालभादि
त्रे हरिद्रे विविधविषविस्फो न ऊष्टविस्फोटकारादयः पनयतिमस्त २७१ निम्बपर्यटकपाठो पटोलेक
दी शीतपित्तज्वरेच अम्बुतादि ॥ दुरोहिणी वासाउग्रालभाधात्री म
२७१ पटोलाम्बुनिम्ब वासका पथनिम्बा दिकः कायः पीतः प्रा
विष्ट पर्यटः खदिराह युतेः का शीरयायुतः हस्ति त्रिदोषमस्तरी
यो विस्फोटान्ति ज्वरपहः ॥ लयवी सर्पसम्भवाम् उस्विता
य ॥ ॥ प्रविशोयात् पुनस्तावाप्यता ॥

नयेत निम्बादि २०८ पटोल
 ऊरुलीमुक्त दृष्यन्त्यवासकैः
 भूमिन् निम्बकटका पर्यदेश्य
 मृत्तजले मसूरी शमयेदामो पा
 क्तावेव विशेषयेत् नानः परत
 रं किंचिद्विस्फोटनशक्तये पटो
 लादि २०९ पटोलमूलाकृतान्
 लीयके पिवेद्विद्वामलकल्कसं
 युते मसूरीविस्फोटविद्वामलये
 तरेवपिमासवमिज्वरपरे पटो
 लादि २१० पटोलमूलाकृतान्
 एतृतीयके तथेवधात्री तद्विरेण
 संयुते पिवेजलेसकथिते सुशी
 नेमसूरीका रोगविनाशनं परं प
 टोलमूलादि २११ तद्विरेत्रिफलादि
 पटोलामृतवासकैः क्वाथोः
 पुकांगोत्रयति रोमांतीवमसूरी
 को रीसपुष्पविस्फोट कण्ठवादी
 नपिपानतः तद्विरेण २१२ अ
 मृतादि क्वाथस्तजयेत् पित्तक
 फामिकाः अमृतादि २१३ ज्ञानी
 पत्रसमेजिष्टे दावीपुष्पकलेशमी
 धात्रीफलं समधुकं क्वाथिते म
 धुसेयुते सुखरोगैककण्ठरोगे ग
 एरुषार्थे प्रशस्यते ज्ञानीपत्रादि
 २१४ अक्षेणामेकं प्रशंसन्ति
 ॥ गवेध ॥ ॥

मधुकाम्बरा गवेधुमधुककायः
 २१५ वेदनाहरशामर्थे वराणां
 विष्णुद्वये स गुग्गुलु वराकाये ये
 ज्ञातव्यदिराष्टकं वराकायतदि
 राष्टको २१६ निम्बानिपुक्तकाशोक
 सत वेतम पल्लवैः विशा पर्युषितः
 क्वाथो मसूरीभक्षनाशनः निम्बादि
 २१७ इति मसूरीधिकारः ॥ अथ
 सुखरोगैरुहती भूमिकदण्डककण्ठ
 कार्याः कायः गरुषुनैलपुक्तः
 क्रिमिदस्तस्य वेदनाशमनः बृह
 त्पादि २१८ क्वाथपाननरावीत
 द्रुम तालिकालिगने हरीतकीक
 कायोवापेयमातिकासयुतेः द
 वारिहरतकी कषायो २१९ कटु
 कान्तिविषादरु पाठासुक्तलिग
 काः गोमूत्र कथिताः पेयाः कण्ठरोगे
 गविनाशनाः कटुकादि २२० सुख
 पाके ज्ञानीपत्राशना ज्ञातायासरा
 वी फलत्रिकैः क्वाथः दौद्रुतः शी
 तो गरुषु सुखपाकजत ज्ञानीप
 त्रादि २२१ पटोलनिम्बजम्बाध
 मातली नवपल्लवाः पंच पल्लव
 कः श्रेष्ठः कषायो सुखधावने प
 टोलादि २२२ पंचवल्क कषा
 योवा त्रिफला क्वाथपववा ॥
 सुखपाके ॥

संज्ञादः प्रयोगेण सुखधावने ॥ अमृताका शर्करात्रिते पय
 पंचवल्क त्रिफला कषायो २२३ क्वाथः मदानयो गर्भिण्या ज्वर
 स्वरसः कथितो दाह्यो वनीभूतो शान्तये चन्दनादि २२४ जीवेरा
 रसक्रिया संज्ञाद्रा सुखरोगार सुखचन्दनवला धन्याकवत्
 मोघनाडीवराणापहा दावीकायः सादनीमुलाशीरयवास पर्यट
 २२५ समञ्जदोशीरपटोलमुक्त विषाकाये पिवेद्विगभिणी नामा
 हरीतकी तिलक रोहिणीभिः वर्णा रुजानिसारकगदे गर्भा
 यस्याकराजडम चन्दनेम काः श्रितेवाज्वरयोगोऽयं युनिभिः पु
 थपिवेत् पाकहरं सुखसमं रा निगदितः स्या मयेयुतमः
 क्षुद्रयस्याक्षादि कषायो २२६ बृहत् जीवेरादि २२७ अथ स्त
 ५ पटोलमुहरीत्रिफलाविशा नरोगे द्रविद्रादि ववादिस्त्राप्रपि
 ला ज्ञायति तिलात्तृतामृता वेत् स्तम्बद्वये हविद्रादिववा
 नो पीतः कषायो मधुनानिहः दिकाथो २२८ तत्रवातात्मकैस्त
 नि सुखे स्थितस्तस्य गदानशो न्ये दशमूलीजलेपिवेत् दशप
 षान् पटोलादि २२९ कथिता लकायः २३० पित्रुष्टेऽमृता
 त्रिफला पाठा महीका ज्ञानियः भीरुपटोले निम्बचन्दने धात्रीक
 लावाः निषेद्या भक्षणाय वा वि मारम्भ पिवेत् क्वाथयितासशानि
 फलासुखपाकहा त्रिफलादि २३१ वे अमृतादि २३२ कफेवात्रिफ
 इति सुखरोगाधिकारः ॥ अथ लाचय भूमिन् कटु रोहिणी ॥
 मदेर दावी रसाजन दृष्याद्विका त्रिफलादि २३५ धात्रीसमविसु
 त विल्व भल्लानकैरवकुतो मः दधि सुदृष्टकरसाशाना भागी
 धुनाकषायः पीतो नयसतिव रीरु ववापावाः पिवेत् सानिवि
 लेप्रदरसमृते पीतासिनाकरा याः शृताः भार्गवादि २३६ सचने
 विलोहित नीलकसे दाह्यादि २३७ त्रिफलाकाये स्तनरोगहरपिवे
 ८ अथ योनिद्यापदि गुडवी वि त सचन त्रिफलाकायः २३८
 फलादती कायेषु परिषेवेने गुड अथ स्तनिकारोगे अमृतानाग
 ची त्रिफलादती क्वाथाः २३९ अ रसचर भक्षेत् कटुपेचमृत
 घर्गभिण्या चन्दने शारिवालौ जलदजले मृत्तशीतमधुयुतनि

वारयतिस्तिका तंके सतिता
दशमूल १०८ सहचर ९५२वे
तसमूल वैकेकत दारुजलस
समेजल मत्रसमेजल हिंयु।
ते सद्योत्तर सतिता श्रुतहरे त
हचरादि १११ दशमूलीकृतः
कायः सद्यःसतीरजापहः
दशमूली १११ अथमकलश
ले सताया दृष्टिरोवलिपुले
मककलसेजिते यवतारंयिबे
तत्र मल्लनोलादकेनवा पिप्य
त्पादिगणकायं पिवेदातव।
णात्रिते पिप्यत्पादिगणकायः
१११ इतिस्त्रीदोगाधिकारः ॥
अथवालरोगे भेषजे सर्वशुद्धि
नशणा यज्ञरादिषु कार्यनदे
व बालानां माञ्जातस्यकनीय
सी हरिद्रा दययष्ट्याक सिंही
शक्रयवेःकृतः शिशोर्जिराति
सारज्ञः कषायःसत्यदोषजि।
त हरिद्रादि ११२ वित्त्वन् ९
ष्पाणिच धातकीनोजलेसलौ
अ गजपिप्लीच कायावेत
हो मधुना विमिश्रोवालेषुयो
आवतिसारिते ९ वित्वादिका।
यः ११३ समेगाधातकीलोभ।
प्रगविवातिःशृतेजले उर्वापि
शिशोर्देय मतीसारेसमातिके
समेगादि ११४ नागरा

ति विषासुस बालकेद्रयवेःशृ
ते कुमारं पाययेत् प्रातः सर्वाती
सारनाशने नागरादि ३१५ वि।
त्वमूलकषायेन लाजाश्रुसश
केराः शालोजपाययेदाले छ
द्यतीसारनाशिनीः सशर्करला
जयक्त वित्त्वमूल कषायः ११६
पटोलत्रिफलादिष्ट हरिद्राकृषि
तेपिवेत् ततविस्फादवीसयन
राणांशोतयेषिषुः पटोलादि
११७ अथविषो कटुस्पर्जनशो
रीय शैलतीविद्रुमत्वचः कषाय
कल्कदूणाःसुःकीदलतात्रणा
पहाः कटुपादि ११८ इतिच।
चक्रपाणिदन्तः ॥
पावने त्रि पाचयिता इतिमे।
दिनी अष्टविशिष्टद्व्याजीर्ण
विशिष्ट पावनद्वयमाह अले
घनस पाकाय फलेकदलसेभवे
कदलस्य तपाकाय युथेभिमिदि
नेवृते वृत्तस्य परिपाकाय ज।
स्त्रीस्य रसोहितः गविकेलफ।
लतास वीजयोः पाचके सय
दि तण्डुले विडःहीरमाशुस।
हकार पावने चारमजनि हरी।
तकी हिता मधुक मालूरन्पा
दजानां परुषखर्जूरकपित्थ॥
कानां पाकाय येय ॥

पिबुमर्दवीजं वृत्तेपि तक्रपि।
तदेवदेयं खर्जूरशृङ्गाटकयोः।
प्रशस्ते विषोषये ऊज्व भद्रसु
स्ते यज्ञांग वोधिद्रु फलेषुशी।
ते सतेतपा वाष्पुषितेप्रणीते।
एतलेषु पयसः येषाहिते दीप्य।
कन्तविपिटे कणापुने यष्टिका
दधिजलेन जीर्णते कर्कहीव सु।
मनेषु जीर्णते समनेषु गोभूमे।
शुगीर्णते कषपते गोभूम माष।
हरिमस्य सतीलशुद्रपाको भवे
श्रुतिमातल पत्रकेनखण्ड
चखण्डयति माषभव नजीर्ण
तेलेकुलस्यमध्यवा विदधाति।
जीर्ण मातलपत्रकः ५२२२५।
ले कण्डूशपाकाकनीवाराः ऊ।
लस्येचाविलसिते दध्ने जलेन।
जीर्णति वेदलाः कोनिकेनतपि
ष्टात्रेशीतलेवधि कुशरो सैम्भवे
पयेत् माषादरी निम्बमूले पाय
संशुद्धयुक्तैः वदेवेशवाराश्र
वेगेन केनीशमे पर्यटः पिबुवी
नेन पातिकाणामूलतो लभुकापू।
प शंजाविपाको भवेच्छुक्ली।
माण्डयोश्च वेसवारः वेसरे इति
लोके तद्यथास्वेहो निशा हिंश
लवंगकेलाधमाक जीरुद्रक
नागराणि अम्भा ॥

षणो सैम्भवे पर्णामने येषाचिते
संस्कृतयेप्रणीत मिति शंजा शोः
कः पावक विशेषः मण्डः मण्ड
इतिलोके किमत्र चित्रे वक्रमत्त
मासभोजी सुखीकोनिकपावतः
स्यात् इत्यङ्गते केवल वक्रिपक।
मासेन मत्तयः परिपाकमेति आम
मास्वफलेमीने तदीनेपिशितेहि
ते कर्ममोसे यवतारा च्छीत्रेपा
कषपेतिहि कपोतपावतनील।
काव कपित्तलानां पिशितानिषु
क्ता कासस्मूले परिपीयपिष्टे।
सुखीभवेन्नावक्रशोहिदृष्टे कपो।
तो भवलपाण्डुः शकानिसर्वाण
पिपान्तिपाकंलोरेणसमस्तितना।
लनेन चन्द्रक सिद्धार्थक वासकानां
गायत्रिसारकथितनपाकः चन्द्र।
क वेवुइतिलोकेगायत्री खदिरः प
लेकिकाकेशककारवेली वार्तांग
वेष्टाऊरसलकानां उपोदिका।
लावु पटोलकानोसिद्धार्थको मेव
स्वस्य यक्ता मेवस्वः वक्रोऽंग इति
लोके विपद्यते शृण्णके पङ्कन।
नथालुके तण्डुलजोदकेन पि।
एतलुके जीर्णितकोरुषात क
शेरु पाकःकिलनागरेण लवण
सण्डुलतोपात् सर्पिर्जस्वीरका।

यस्मात् मरिचा दपि तच्छीघ्रं
पाके पातेव काजिकानेते ली
रे जीर्णति तज्जेण तज्जं कोचः
मण्डकात् मादिष माणि मयेन
शालवर्णेन तद्विधि माण्डकः माण्ड
इतिलोके रसात्ता जीर्णति योषा
त खण्डनागरभक्षणात् सिता
जगर मलेन तथेत्तश्चादिकारसा
त जराभिरागेः रिक्तचन्दनाभ्या
मभ्येतिशीघ्रं मुनिभिर्मणीते उले
नशीतेशिशिरेणवोले जीर्णभ
वेत्त तारगण स्तथाशैः ३१ म
दिरा तमे तमे हेमवातार मयोते
ये तिमे समकृत कदम्बः पीता
जीर्ण तोयनाते निरमात्र तौद्रे
भज्जमुले विशेषात् ॥ तत्रतोया
जीर्ण इतिभावप्रकाशे ॥ जवरा
तिन विकाराजीर्णविस्त्रिकाः ३२
सकवित्तिका विकित्ता ॥ पा
चनः ३३ अग्निः इतिमेदिनी ॥
अन्नरसः इतिहेमचन्द्रः ॥
रक्तेराण्डः इतिराजनिर्घण्टः
पाचनकः ३४ टंकणः इतिहे
मचन्द्रः ॥ पाचनी स्त्री ॥
हरीतकी इतिमेदिनी ॥ पा
चले स्त्री पाचने इतिमेदिनी पा
चलः ३५ पाचकः अग्निः राधनः

द्वयं राधुः इतिशहरनावली ॥
पाची स्त्री लताविशेषः पाचि ३
तिपञ्चे इतिच हिन्दीभाषा तत्
पर्यायः मरकतपत्री २ हरितः
लता १ हरितपत्रिका ४ पत्री ५
सुरभिः ६ मालारिष्टा ७ गारुः
स्तनपत्रिका ८ अस्यागणः क
दले तिरुते उस्मते कषायते वा
तदोष ग्रहभूत विकारनाशिते
त्वद्दोष प्रशमनने व्रणोषुहिते
नेच इतिराजनिर्घण्टः ॥
पाचः ३६ स्त्री बले इत्युनादिको
षः पाचकपालः ३७ पेचकपाल
यागसुन्दरी पेचकपालस्यापे
इत्यर्थेच अत्यप निष्पन्नः ॥
पाचजमः ३८ विसृष्टावः ३९
मरः पेचजनो नामदेवः सुषुदे
तिमिश्रयशासीत तदस्थिजत्वात्
इतिभरतः अग्निः इतिमेदिनी
पाच जमथरः ३९ विसृष्टः ॥
इतिहायवली ॥ ॥
पाचलिका स्त्री पेचलिका ३
तिभरत हिन्दुकोषः ॥
पाच शहिके स्त्री पेचप्रकार
वाद्ये यथा संगजे कर्मजं चे
व तन्त्रजं को स्पजेनया हृत
कृते चेतिमुनिधिः ॥

कथिते पाच शहिके इतिः
स्कादेरेवावरोद ॥ पाचाः
र्थिकः ३ पाचपत्रः यथा पा
चार्यिकः पाचपत्रश्चिदुपः स्फु
तिमान्तः इतित्रिकोत्प्रेषः
पाचातः ३ पाचातयोपेष्टावः
यथा तथाभूतो द्रव्य न्यसदसि
पाचात तनयामिति वेणीसेहा
२ः पाचाताः ३ देशविशेषः स
तद्रूपद राज नगरे अथना फर
कावार इतिख्यातः यथा पा
चाता श्रेयिमत् स्यात्सुरसेनाः
पटञ्चराः इत्यादि विराटपर्वः
पाचालिका स्त्री वस्त्रदत्तादिः
कृतपुत्रलिका तत्पर्यायः ॥
पुत्रिका २ इत्यमरः पेचालिका
१ इतिभरतः शालभेजी ४ इतिहे
मचन्द्रः पाचाली ५ शालभे
जिका ६ इतिजटाधरः ॥
पाचाली स्त्री पाचालिका पां
वपत्नी तत्पर्यायः कृष्णा १
पाण्डुशर्मिला २ पार्वती ४
परी ५ पाचसेनी ६ वेदिजा ७
तिजटाधरः सैदिनी ८ नित्यो
वजा ९ इतिहेमचन्द्रः ॥
पाच वा सम्वायने इत्यमरः
पाचकः ३ महाकिष्कः कदका
३२ ॥

वाद्ये अन्तादि चालनेमूल इवा
पचयः रोधः इतिमेदिनी ॥
शामेकदशाः इतिहेमचन्द्रः पा
टञ्चरः ३ चौरः इत्यमरः ॥
पाचने स्त्री छेदने यथा अस्थि
भंगे गवोकाता लोपूलेच्छनेतथा
पाचनेकणिष्ठागानो मासाईतय
वानपिवेत् इति प्रायश्चित्ततत्वे
यमः ॥ ॥
पाचले स्त्री पाचलीपुष्प इत्य
मरः गोलावाद्यपुष्पमितिके।
चित् पाचलः ३ चेतनरक्तवर्णः
गोलावि रंग इति भाषा आशुधा
म्य इत्यमरः अस्यागणः अस्या
ते वदनिष्पन्निते विदोषकारि
त्वेच इति राजवल्लभः ॥
तद्वर्णपुष्पे ॥ ३ ॥
पटोलजुमः ३ पुत्रागवृत्तः ३
तिराज निर्घण्टः ॥
पटोला स्त्री उर्गा यथा अपर्णा
नेकपर्णाव पाटला पाटलाव
ती इतिनत्रसारेतस्याः शतनामसो
त्रे पुष्पवृत्ताविशेषः पारुल इति
भाषा तत्पर्यायः पाटलिः २
अमोहा ३ काचस्याली ४ फले
रुहा ५ कृष्णवृत्ता ६ ऊर्वराही ७
इत्यमरः तावपुष्पी ८ कुम्भिका ९
३३ ॥

पुष्पिका ११ वसन्तहती ११ स्या
ली ११ स्थिरगन्धा ११ अश्ववासी
१५ कालहती ११ इतिराजनिर्वहः
मफ हती ११ कालास्यली ११
अलिबलभा ११ इतिभावप्रका
शः ॥ कामहती ११ केभी २१ तो
पाधिवासिनी २१ इतिरत्नमाता
अस्याश्रयाः तिकते कदते ३१
ते कफवात रोगाफाधानवमि
स्याससत्रिपातनाशितेच इति
राजनिर्वहः ॥ तवरत्नं ३१
पंचते दोषत्रयारुवि हिक्कात्
लानाशितेच ततपुष्पश्रयाः
कषायते मधुरते हिमते ३१
यते फकासनाशितेच तत्कतश
णाः पितातिसारदाह नाशिते हिक्का
स्वपित्तकारितेच इतिभावप्रकाशः
तत्रत एतिर्घ्या गतेब्रह्मणि सर्वे
वि तयः सेहमनेतदा लिगेवित्र
वनेहले प्रतिष्ठापचदारह विच
रन्तेतदाभूयो महेशोऊसमायुथः
आरातस्थिताग्रतोयत्नी सन्नाय
पित्तप्रयतः ततस्समग्रतोहृष्टा
क्रोधाधातदशाहः ३१ स्रमातो
कषामास शिराशान्दरणात्रिक
आलोकिता सिनेत्रेण मदनेपुतिमा
नपि आदहाने तदाब्रह्मन् पादा।

राशय कतवत् प्रदहमानो च
रौणो दृष्टासौ ऊसमायुथः ५
त्ससर्जधुः ३१ तत्रगमायुथे
चथा यदासीनाधि वन्यत रुका
एष्टमहाप्रभं सचस्यक तुरुजा
तः स्वगांधादो गुणाकृतिः ना
दृष्ट्यानेशुभाकारं यदासाहवृ
धिते तजातेकेशवारणं वक्तुं
नामतोनगेः पाचकोटीशुभा
ह्यासीदिन्द्रनीलविभूषिता जतो
सापाटलारम्यभेगराजिविभू
षिता इतिवामने ६ अथायः ॥
रक्तलोभः इतिशब्दचन्द्रिका ॥
पाटलापुष्पसन्निभं स्त्री पम।
काष्टे इतिराजनिर्वहः ॥
पाटलिः ३१ स्त्री पाटलापुष्पवृ
तः इत्यमरः ॥ पाटलि ३१
त्रे स्त्री नगरविशेषः पाटला ३१
तिह्यातः ततपर्यायः ॥
ऊसमपुत्र २ इति हेमचन्द्रः
पुष्पप्रभं १ पाटिलपुत्रकं ५ ३१
तित्रिकोउशेषः ॥
पाटली स्त्री कदभीहृतः मुष्क।
कद्वतः इतिराजनिर्वहः ॥
पाटवे स्त्री पटुता यथा पाटवे
संस्कृतोक्तिषु इतिरितोपदेशः
आधेभ्यो इतिराजनिर्वहः ॥

पाटविकः वि पटुः धर्मः ३॥
तित्रिकाण्डशेषः ॥ पाटलि
का स्त्री यन्ता इतिहारावली ॥
पाटिते त्रि कृतपाटने तत्राया
यः दारिते २ भिन्नं १ इति हेम
चन्द्रः ॥ पाटला स्त्री वलात्तयः
इतिराजनिर्वहः परिपाटी।
अनुक्रमः यथा पाटी सदृशित
सवमिचतवशीतिप्रहं प्रसूते
इत्यादिलीलावती ॥ पा।
टीरः पुं पटीरः इतिविश्वः पा
टो स्त्री पटुशकं यथा पाट
शाकत मधुरेज्जरेणु पाकि
च इतिराजवल्लभः ॥
पाटः पुं विधिनावेदस्याभ्य।
सने शिष्याणा मध्यायने तत्
पर्यायः महायतः १ ब्रह्मय
तः २ पटने १ पाटना ५ पाट
ने ५ अथायने ६ अथायने ७ अ
थायना ८ अम्यसने ९ इत्यम
रभरतो ॥ माहात्म्यादि पाटव
गौनारयणायनमः गौनारयन
मः गौनरोत्तमायनमः गौदेवै
सरस्वतेनमः गौद्यासायनमः
इतिनत्पापाटो ॥ नाराय।
गौनमस्कृत्य नरेचैव नरोत्तमे
देवीसरस्वतीव्यासे ततो जय
मुदीरयेत् ॥ इति ॥

विधेः पंचव भागवतोयस्तोको
उदीरयेदित्यस्य सयेतथा उदीर
यत्रयान् पोरारिणकाउपशीतप
तीनि श्रीधरस्वामिवाख्यानम
उपशासनविरुद्धं चेवेति भारतपा
वाचुकारेणव्यासो लब्धः भाग
वतेचेवेत्यव्यास इतिसात्तालि।
रिते जयपदार्थ माह ब्रह्मचारि
कारेभविष्यपुराणं अष्टादशा
पुराणानि रामस्यचरितेतयो।
विसुधर्ममादि शास्त्रादि शिव
धर्माश्चभारत काष्पेचपंचमो
वेदो यन्महाभारतंस्मरते काष्पे
कस्य हेपायन मणीते सोरास्य
धर्माज्ञेद्व मानवोक्तामहीप
ते जयेति नामयतेषां प्रवरति
मनीषिणः जयमनेनसेसार।
मिति जयस्तत्र ग्रन्थः पंचवर्षा
नवालोकनात् आचारदा सौत्रा
रावेष्ट श्लोकः पञ्चते मत्स्यपुरा
वाराही तन्वेच प्रणावेवादे न।
साच सौत्रेवासे सितोपदेत अ।
नेच प्रणावेदयादित्युवाचादिपु
रुषः सर्वत्रपादे विज्ञेयो ह्यस्य।
या विफलंभवेत् शुद्धेनानन्यति
तेन पठितंयप्रयत्नतः मकार्या
सक्तमनसा काष्पेस्तात्रस्यवाचने
आधारेस्थापयित्वात उक्तंवाच

येत सतीः हस्तसंस्थापनादेव। मुच्यते सर्वपापेभ्यो ब्रह्महत्यादि।
यस्मादल्पफलं भवेत् स्वयंच लि। भिर्विभो ब्राह्मणे वाचकं विद्या।
रिवतेयत कृतिना लिखितं यत्। आत्मकं गीतमादरात् श्रुतामवर्ण।
अब्राह्मणेन लिखितं तच्चापि विद। जाज्ञानं वाचकात्तरकं ब्रजेत् त
लेभवेत् ऋषिच्छादिकं यस्य। आदेवाद्या मयतः कृता ब्राह्म।
पठेत् स्तोत्रं विचाराः स्तोत्रे वद। एतानां विशेषतः श्रित्यं ब्रह्मिणो
श्रुतेयत् प्रभावस्यासमाचरेत् सं। कृप्याद्वाचकः ऊरुनन्दनं पुनर्व
कल्पिते स्तोत्रपात्रे संस्थाप्य तापे। भीततत्त्वे न भूत्वा धारयेत् कु
त्सपीः अथायं प्राणविशेषेन तम। चित्तिं शरणं रजते गच्छ तथा को
धे कदाचन कृते विश्रामे मथेत्। स्थापय दोहनाः दत्तात्रेयवाचकाये
अथायादिपठेत् ततः प्रमार्क। हस्तस्याभेति यत् फले कोऽप्य
ऐश्वर्यपराणीय देवीमाहात्म्यस्या। पठेदनाः कोऽप्य क्रोशः वाचकः
दोऽपि च्छादिकं पठेत् तथा। दृजितो येना प्रसन्नस्तस्य देवताः
या प्रथमं च वित्तं ब्रह्म ऋषिर्। तथा ताता सर्वसमाभिच हज
हाकाली देवता गायत्री छंदान। येदाचकं बुधः आत्मानमपि वि
न्दाशक्ती वक्तव्यं कावीजं मयि। क्रौप्यं यदच्छेत् सफलं कर्तुं त
स्तत्तं महाकाली प्रीत्यर्थं जपेदिति। या विष्णुसङ्गते शान्तं स्पष्टात्तर
योगः मध्यमचरितस्य विष्णुः ऋषि। पदं तथा कलस्तरसमापुक्तं रस
महालक्ष्मी देवता शुभं यच्छन्दः। भावसमन्वितं उद्यमानः सदर्शनं
शाकम्भरीशक्ति उर्गावीजं सूर्यस्त। प्रमार्थं कृत्वा शोभन्म आलगादि
त्वं महालक्ष्मी प्रीत्यर्थं जपेदिति। शुभं वैष्णवं प्रमार्थं वाप्येव य
योगः उत्तरचरितस्य रुद्रः ऋषिः। यवे वाचयेद्ब्रह्मन् स विप्रो वास
सरस्वती देवता उष्णिक छन्दः। उच्यते तथा समस्तं समापु।
भीमाशक्ति श्रीमरीचीजे वापुस्त। कं काले काले विशास्यते प्रद
त्वं सरस्वती प्रीत्यर्थं जपेदिति यो। प्रीयन्त सान्त्वितं वाचयेद्वाच
गः त्रेयन्तकालिककल्पतरो भः। कोऽप्य इति तिष्ठ्यादित्तं ॥
विष्णुपुराण ॥ इति हासपुरा ॥ पाठस्याष्टादशदोषा यथा शं
एतानि ऋता भक्त्या महीयते ॥ कितं तीतमुदचुष्ट मयत्तु मनु

स्तिकं विस्मरेद्विरसंचैव विप्रिच्छे। मनःपायो याज्ञवल्क्यात् यथा स
विसमाहते काकस्वरं शिरसितं। न्यागर्जितं निर्वात भूकम्पात्कानि
तथा स्थानं विवर्जितं याज्ञवल्क्याः। पातने समाप्य वेदेषु निशान्तरणक
लहीने च पाठदोषाश्चतुर्दश सपी। मधीत्सव पंचदशं पाचतुर्दश पा मष्ट
तेशिरसः कस्य मस्य कण्ठे मनर्थः। म्पाराहस्तके ऋतसन्धिषुभुका
कं इति मार्कण्डेयपुराण ॥ अ। वा आदिकं प्रतिशुद्धं च पुनिशम।
व्ययनक्रमो यथा आचम्य प्रयः। होरात्रे चैत्रावराणामर्गशीर्षाणा मा
तेनित्य मधीयेत उदंशुवः उपसं। दिप्रतिपदोऽनित्याः इति ब्रह्मचारि
श्रुतं त पादो वीक्ष्यमानो गुरामुत्। काण्ड भूतहारीतवचने यत्तासाम
अथापनक्रमो यथा अधीष्ट भा। न्याये नित्यताभिधा मादस्यासाका
इति बुधादिगमोक्तिरिति वाचने। स्यते आदिप्रतिपदः शुक्लप्रतिपदः
त माकुरुतां च पृथुपासीनः प। सावये धिष्ठिरीसेना गंगेश्वरतादि
रित्रेऽष्टैव पावितः माणापमेति। ता प्रतिपत्पाठशीलानां विधेवतश्च
भिः सतस्ततश्चाहं संहति ब्राह्म। तोगता इति वास वचनमपि तावन्
ताः प्रगावे ऊर्ध्वादनेव विधिबद्धि। मात्रपरं ॥ गौतमीयकालिका
जाः कृप्यादथापनेनित्यं सत्रला। न्याया यथा आकालिकनिर्वा
दीनि पूर्वतः सर्वेषामेव भूताः। त भूकम्पराहदशीन उल्का इति ॥
नो वेदश्चत्तः सनातनः अधीष्टी। आकालिका इति निमित्तकालमार
ताथयन्निर्गते ब्राह्मणादीयतेः। भ्य पशेष्ट्यावत् सयवकालस्तावत्
मथा इति कौर्मि उपनिषाणे ॥ कालस्तत्र भवाः तथा विद्युत्स्तनि
अथायः ॥ पाठनिषेध काः। तवद्वेषु महोल्कानां वसेत्तवे आ
हो यथा ग्रहोऽन्यायो नष्ट। कालिक मनःपाय मेतेषु मनुश्च
होय रागमात्रविषयः अहं न। वीत् ५ उल्कादिषु प्रतिप्रसवमा
कीर्तयेद्ब्रह्म रातो राहोऽस्यस्तः। ह मनुः वेदोपकरणे चैव स्वाया
को इति मनु वचनेन समासतो। ये चैव नित्यके जानुरो धोऽसनया
निषेधात् एष अहान्यायो ब्रह्म। ये होममन्त्रेषु चैव हि पराशर ॥
स्त विषय इति मितातरा अमत्र। भाष्ये कूर्मपुराणे अथाय ॥
तहोरात्र

स्तनोपेष्ट नेतिहास उगणयोः ॥
न धर्मशास्त्रेष्वप्येव यवधेतानि व
र्जयेत् नारदः अपनेविषुवेचेव
शयनेवोधनेदेरेः अनप्यायस्तक
नद्योमन्वादिषुगदिषु ॥ सन्धा
सर्जने प्रासुविना निन्दामार कृत्य
विनाभोगो उवासाः सन्धाया ग
र्जितेमेवे प्रासुविना करोतियः
चत्वारि तस्य नश्यन्ति आयुर्विधा
पुशावले प्राड्कुतेषुगिपुत्रः
विद्युत् स्तनितनिम्बने सन्धातिः
स्यादन्ध्याय इत्यार भगवानुः
इतिमनुवचने वर्षा विषण्णे ॥
अष्टमादिषुविशेषमार हेमाद्रि
धृतायस्तम्भः उदयास्तमितेवापि
उरुर्नश्यन्मामियत् नहिनेतद
होरात्र मनध्यायविदो विडः के।
विहाऊकचिदेशे वावन्नदिनमा
डिकाः तावदेव तनध्यायो न न
स्मिन्नेदिनान्तदे नहिने तो तिथि
प्राप्येत्पथः दिनोत्तरे निष्पत्तरे
अत्र एववदन उन्नमीमासाध्या
पिभिः पतिगृहीते परवचनना।
अमग्रस्य परेयत्त निर्णयाम्।
न एतत् प्रतिपदेषा मात्रेण।
कलाभात्रेण चाष्टमी दिनेरुष
यते सर्वे सुरा गव्यवटे यथा

तद्वयत इतिभिधानात् पूर्ववर्ति
नामात्रेण सर्वदिन दृष्टताय राज
मार्तरेः प्रेको चैवा द्वितीयास्ताः
प्रेतपक्षेगतेतया याव कोजाग
रेजाते चैत्रावल्याः परेषिषा चति।
मासे समाप्तेच द्वितीयायाभवेति
धिः सर्वसेतास्तनध्याः पुराणोः
पविकीर्तितः इतिनिष्पादिते।
पाठकः वि उपाध्यायः इतिहे
मचन्द्रः धर्मभाणकः इति।
त्रिकाण्डशेषः ॥
पाठभूः स्त्री ब्रह्माराण्य वेदादि
पाठस्यान इतित्रिकाण्डशेषः ॥
पाठमंजरी स्त्री प्राची पतिणी।
इतिशाहमाला ॥ ॥ पाठशा
ला स्त्री अथयनगृहे पाठस्य।
अथयनस्य शाता गृहे इति ष
ष्टीतत् पुरुष समास निष्पत्ता
पाठशालिनी स्त्री प्राचीपतिणी
इति शाहमाला ॥ ॥
पाठा स्त्री लताविशेषः आकला
दि इति भाषाः तत्पर्यायः ॥
अन्तर्ग २ अन्तर्गिका २ माचीना
५ पापवेतिका ५ पृथिका ५
स्थापनी २ श्रेयसी ८ विहक।
लिका ५ एकाष्टीला १० जा
चेली ११ दीपनी १२ वनतिकिका

१३ तिकुप्या १४ वृहत्तिका १५ पाठीकृष्टः १६ वित्रकवृत्तः इति
शिशिरा १६ वृकी १७ मालती।
१८ वरा १९ देवी २० वृत्तपणी २१
२ अस्यागणाः तिकृते गुरुते ३
४ वते वातपितृज्वर पितृदाहा ॥
नी सारसलनाशिते भनसन्धा
नकारितेच इतिवैद्यकम् ॥
अन्तर्ग वातिकावाला शशा
वातिकाविका अन्तर्ग वसावि
कावेव दृढवल्कामपृदिका।
गन्धपर्णीवित्रपुष्पी श्रेयसीस
ववाविका द्वित्रपत्रीभूरिमोत्
विज्ञेया षोडशोक्त्या अन्तर्ग।
स कषायाम्ना कफकाण्डरुजा
पहा वातामय वलासत्री रुति
कुहीपनी परा इतिराजनिर्घटः
पाठान्तराः १२ एकीच माचीना
पापवेतिका एकाष्टीला रसा
शोक्ता पाठिका वरति तिका
पाठोसा कदुका तीक्ष्णा वात
श्रेष्ठा दरीलवः इतिशूलज्वरः
क्वर्हि ऊष्टीतीसाररुद्रुतः २।
हकण्ड विषस्यास कृमिगुलः
गलव्रणोन् इतिभावप्रकाशः
पाठिका स्त्री पाठा इतिभा
वमकाशः ॥ पाठी
७ वित्रकवृत्तः इत्यमरः
॥ पाठविशिष्टम् ॥

पाठीकृष्टः ७ वित्रकवृत्तः इति
राजनिर्घटः ॥
पाठीनः ७ मत्स्यविशेषः वेषा
लि इति भाषा तत्पर्यायः स
हसदंष्ट्रः २ इत्यमरः सहसदंष्ट्री
३ वोरालः ४ वदालकः ५ इति।
शहरत्नावली ॥ अस्यागणाः
सन्तरे स्निग्धते मधुरते कषा
यते वृत्तते हृष्यते पाके कटते
रोचनते वातपितृनिर्घट इति
राजवल्लभः पाठकः गुणलक्षणः
इतिमे दिनी ॥ पाठो वि
पुत्रनीये पवित्रये यथा नि।
हरे तिष्टकाण्डाष्टे कण्डयामि
हवादेरे अपष्ट पततः पाठ मधि
गोष्टिपठस्यते इति नैषधे १२
सर्गः ॥ पाठः ७० पाणिः
इति शहरवन्दिका ॥
पाणिः स्त्री पाणपदीष्टी रहः
इत्यु नादिकोषः ॥ पाणिः
७ पाणपतेव्यवक्रियते अनेन स
च मणिबन्धावधेयंति पर्या।
तभागः सतगर्भस्यवालकस्य
मासद्वयेन भवति इतिसखेव
धः तत्पर्यायः पेषशाखः २
प्रायः ३ समः ४ दन्तः ५ करः ६
इत्यमरभरतौ कृतिकवृत्तः
कलिया कजा इति ॥

भाषा इतिरत्नमाला ॥ पाणि
गृहीती स्त्री विधानेनोदा इत्य
॥ मरः ॥ पाणिप्रद
तो स्त्री विवाहः इतिहेमचन्द्रः
गानिचः ॐ पाणिवादः पाणि
नाम्देगादिवाद्ये पाणि वाहसि
यः यः पाणिनेव स्तदेगादि वाद्य
मुत् पादयति तत्र यः पाणिनाम्
देग मिवापाणि वादयति तत्रव
इत्यमरभरतौ ॥ पाणिवा
नः ॐ पाणिनाहनने इति ॥
सिद्धोतकौमुदी ॥ पाणिनः ॥
ॐ नवः इतिहलायुथः ॥
पाणिनले स्त्री कर्षपरिमाणे ॥
तेलकद्वये इतिवैद्यकपरिभा
षा हस्ताधोभागम् ॥ पाणि
नः ॐ पाणिनिमुनिः इतित्रि
कारशेषः ॥ पाणिनिः ॥
ॐ मुनिविशेषः तत्पर्यायः
आहिकः १ दासीपुत्रः १ ॥
शालेकी ४ पाणिनः ५ शा
लोत्ररीयः ६ इतित्रिकोशे
षः ॥ पाणिनीयम् ॥
त्रि पाणिनिनाकृते इति सुग
वोध्याकरणम् ॥
पाणिन्यमः त्रि पाणिन्यमति
यः हस्तकर्मताकाशिसंयोग
कर्ता एवंप्रह ॥ ॥

कर्ताच इति सुगवोध्याकरणे ॥
पाणिन्ययः त्रि पाणिद्वारायानः
कर्ता इति सुगवोध्याकरणे ॥
पाणिवादः स्त्री पाणिश्च पादश्च
हयोः समाहारः इति व्याकरणे ॥
पाणिपीडने स्त्री पाणिग्रहणे वि
वाहः इत्यमरः ॥ पाणिनक
ने पुम उज्ज्वरहृतः इतिशब्द
चंद्रिका ॥ पाणि करणक भो
क्तवि त्रि ॥ पाणिमहः ॐ
करमहकः इतिगजनिर्वाहः
पाणिमुक्त स्त्री अस्म इतिहलायु
थः ॥ पाणिसहः ॐ नवः
इति राजनिर्वाहः ॥
पाणिवादः त्रि पाणिचः मदे
गादिवादकः इत्यमरः ॥
पाणिवादकः त्रि पाणिवादः ३
ति हेमचन्द्रः ॥ पाणिसर्पा ॥
स्त्री रजः इति सुगवोध्याकर
णम् ॥
पाणिनले स्त्री तेलकद्वये ॥
यथा विजालपद कर्षो च पा
णीतल मुहुमरे इति ॥
॥ शास्त्रमाला ॥
पाणि करण स्त्री विवाहः ॥
इति जयधरः ॥
पाण्डव स्त्री ऊनपुष्प मेरिकं
इति शब्दचंद्रिका ॥ ॥

पाण्डवः ॐ मरुवकहृतः सेत
वर्णः तद्वतित्रि इत्युणादिकोषः
पाण्डवपुष्पिका स्त्री शीतलाहृ
तः इतिशब्दचंद्रिका ॥
पाण्डवः ॐ पाण्डवनन्दनः पेचपा
ण्डयेत पतिर्यथा वैशाखायनः
उवाच सन्वत्सर धृतेगर्भे गाथा
प्याननमेजय आकृयामासवे
ऊनी गर्भायुधममच्युते साव
लितरितादेवी धर्मायोग्यसहार
जजापमन्विधिव हन्तेपूर्वासाधु
रा संगम्यसात धर्मेण योग्यमृति
धरेणह लेभेपुत्रे दशरोहा सर्वश
णिहिते वरे येदैवन्द समापुक्ते
गुरुर्ते अभिजितेःष्टमे दिवामथ
गतेसूर्ये तिथौपुण्येऽभिपूजिते
सम्पुष्टयशसे ऊनी सुसारप्रवरः
सुते जातमात्रे सुतेतस्मिन् वाय
वावाशरीरिणी पषधम्म भूतो ॥
अष्टौ भविष्यतिनरोत्तमः ॥
विक्रोतः सत्यवाक चैव राजाष्ट
ष्टौ भविष्यति युधिष्ठिर इति
व्यातः पाण्डवाप्रथमजः सुतः
भविता प्रथितो राजा त्रिषु लो
केषु विष्कृतः ॥
यशसा तेजसा चैव हनेनच
॥ सम ॥

नितः १ धार्मिकं ते सुतेतव्यापा
ण्डस्तो पुनरवतीत आहुः सात्रेवले
येष्टे वलयेष्टे सुतेहण तत सयो
क्ताभर्ता वायुमेवाजहावसा तस्मा
जजेमहावाक भीमोभीमपराक्रमः
तमप्यतिवज्जाते वाण्डवावाशरी
रिणी सर्वेषावलिनोअष्टौ जातोय
मितिभारत इदमत्यजुतेवासीजातः
जातमात्रे हृकोदरे यदकात पतितो
मातः शिलेभगत्रैरवर्णयेत ऊनी ॥
आद्वभयो हिवा सदसौत पतिता
किल नाम्बुधुयतेत सप्र सुत्सेगे
सेहृकोदरे वज्रसेहननः सोऽयज
मारोम्यपतद्दिशे पततातेनशतधा
शिलागत्रैर्विहृणिता तो शिलोच
णिताहृष्टा पाण्डुर्विस्मय मगातः ॥
यस्मिन्नहनि भीमन् जजेभरतसतः
म ऊर्ध्वाधनोपि तत्रैव मज्जेवस
धाधिप २ ॥ जाते हृकोदरेपाण्ड
विदेभूयो ऽन्वविन्त्यत ॥
कथन्तमे वरःपुत्रो लोकअष्टौ ॥
भवेदिति देवेपुरुष कारेच लो
कोऽयंसेप्रतिष्ठितः तत्रदेवतवि
धिना काल युक्तेन लभ्यते ३ ॥
द्वाहि राजा देवानां प्रधान इतिनः
अकृते अग्रमेव बलोत साहो ॥
वीर्यवान् मितयुतिः ॥

ते तोष धित्वातपसा पुत्रेलेप
महावले येदासति समेपत्रे
गरीयान्भविष्यति कर्मणासन
सावाचा तस्मात्तपस्य महत्तपः ।
ततः पाण्डुर्महाराजो मज्जधित्वा
हविभिः दिदेशकृत्वाः कौरवो
व्रते सात्तुत सरेभुमं आत्मनाच
महावाक्यं रेकपाद स्थितोऽभव
त उयसतय आतत्रे परमेनस
मायिना आदिशय विषुदेवं विद
शानोतमीश्वरं स्वरूपं सहधर्म
त्मा पर्यवर्ततेभाते ततकालेन
महता वामवः प्रत्यपयत शक्रउ
वाच पुत्रेवपदासामि विषुतो
केषुविश्रुते ब्राह्मणानो गवोचै
व सल्लोचार्थसाधकं उरुदो ॥
शोकजनने सर्ववाच्यव नन्दने
सुततेः प्रमदासामि सर्वाभिः ।
विनाशने इत्युक्तः कौरवोराजा
वासवेन महात्मना उवाचकृती
धर्मात्मा देवराजवचःसरत् उद
कस्तव कदापि तेषुदेवगः
गोचरः दातमि ह्यतिमेपुत्रे ।
यथा सेकल्पिते रुदा अभिमा
नुवकर्मणा यशस्विन मरिद
मे नीतिमत्त महात्मान मादित्यस
मतेनसे उराधर्षक्रियावत्त मती
वाङ्म

दर्शने पुत्रेनयसुश्राणि धाम
तद्विपतेजसोत्तयः मसादेदेवे
ज्ञात तमाकृप्य उभातने पवश
ज्ञाततः शक्र मानुहावयशस्वि
नी अथातमासदेवेन्दो जनया
मासवाचने जातमात्रे कुमारै
तस्मिन् वागशरीरिणी महाग
महीनिचौषा नभोनादयतोता
दा एतावतोसर्वभूतानो तेषाच
अमवासिनां कुतोमाभाष्यविश
ए उवाचेदे सुविस्मितां कार्त्तवी
र्यसमः कुनि शिवित्तप्यपराक्र
मः पवशक्रइवातेयो यशस्तेम
यपिष्यति अदित्या विसृताप्रीति
र्यथा भूतनिवर्दिता तथाविस
समः प्रीतिं वडुपिष्यतितेसुतः
पुषुपुत्रान् वशोक्त्या कुरुसम
हसोसकैः चेदिकोशिकरुषाश्च
कुरुलक्ष्मप्रधासति यतस्यभुज
वीर्येण एतावदेहयवाहनः मेद
सामर्व भूतानो नृभिः प्रासतिवै
यशं ग्रामणीयान् महीपालान्
पुषु निजामहावलः आतभिः
सरितोवीर स्त्रीन मेधानाहरिष
ति जामदग्न्य समः कुनिवापुवे
गपराक्रमः पववीर्यवतोप्रेष्टो
भविष्यतिमहायशः तथा ॥

दिव्यानिचास्त्राणि निखिलेनाह
दिष्यति विप्रनष्टो श्रियेचायमार
तीप्रकृषधमः यतामत्सुद्रुतो
वाचं कुन्तीपुत्रावभारत वाच
आदितापुत्रे स्तानि शस्य तपसि
नो वभूव परमोहर्षः शतपुंग
निवासिनो तथादेवस्थानोच से
न्दाणाच दिवौकसो आकाशे डे
उभीनोच वभूवतसुतः सुतः ५
रतिष्ठन्महाद्योषः पुषुहृष्टिभि
राहतः ॥ वैशम्पायनउवाच
कुन्तीपुत्रेषु जातेषु धृतराष्ट्रा
जेषुच सडुराज सुतापाण्डु २हो
वचनमब्रवीत् नमस्ति तयिस
न्तापो विपुणोऽपिपरन्तप नवे
२हो वराहोवीः स्थिताचानवुनि
महा गोपाय्याश्चैवन्त्यपते जातेपु
त्रशतन्तथा अत्तानमे तथाडुःख
मभवत्कुरुनन्दन इदममेमह
दुःखं तस्यतायामपुत्रता दिष्ट्या
निदानो भर्तृमे कृत्यामप्यलिस
न्ततिः यदिचापत्पसन्धानं कुंति
राजसुतामपि कृप्यारुशहो मे
स्या नवचापिहितेभवेत् सन्मो
दिमे सपत्नीतात् वक्तुकुन्तिसो
प्रति यदितते मसन्तोमे सयमेने
प्रचोदय पांडुरुवाच ममाप्येष
सहमादिहृद्यर्थः परिवर्तते न
तताममहे

वक्तुमिष्टा निष्टविवलया तवतिरे
मतेमता प्रयतिष्याम्यतः परे म
त्येभ्रव मयोक्तासा वचने प्रतिप
त्सते वैशम्पायन उवाच ततः कु
न्तीपुनः पाण्डु विविक्त इदमब्रवी
त कुलस्य ममसन्तानं लोकस्यव
कुरुभिये मम वा पितृनाशायपु
वैषा मपिचात्तनः मतप्रियाय
च कल्याणिकुरुकल्याण पुत्रमे
यशसोऽर्थाय चैवतंकुरुकर्म
सुडुष्करं पवशुक्ताववीन्माद्री स
कृत्तियेदेवते तस्माते भविताप
त्य मनुष्य मसेरायः ततोमाद्रीवि
चार्येच जगाममनसाश्विनो भा
वागम्य सुतोतस्या जन्यामासत
र्यमो नकुलेमहदेवेच इयेणाम
तिमोभुवि तेषेव तावपियमो वड
वाचाशरीरिणी नृससत्त गतोपेता
वेतावत्यधिनावपि भासतस्तेज
सात्यर्थं नृपइवितासम्पदा नामा
निच क्रिनेतेषां शतपुंगनिवासिनः
भक्त्याच कर्मणाचैव तथाशीर्षि
विशेषपुत्रे तेष्टेष्टपिष्ठितेवे भीम
सेनेतिमध्यमे अर्जुनेतिरतौय
च कुन्तीपुत्रानकल्पयन् पूर्वजन
कुलोत्पेवे महदेवेतिचापरम् ॥
माद्री वक्तुमये स्तेविमाः प्रीत ॥

मानसाः इति महाभारते आ
दिपर्व ॥ तेषां पुत्रा यथा ।
प्रतिवन्द्यः सुतः सोमः श्रुतकी
निसुचाजनात् शतानीकः श्रु
तकस्माद्वेपथ्याः पंचविक्रमाः
त ॥ तेषां भार्या यथा योये
यीच हिदिम्वच काशीचैव सभ
भद्रिका विजयावे वेणमती प
ज्जभस्तसुताक्रमात् देवकी
वदोत् कचश्च अभिमन्युश्च स
र्वशः अदोत्रोनिश्चयश्च परि ॥
तिदभिमन्युजः इति गारुडे ॥
अथायः ॥ पाण्डवेयः वि पा
ण्डवारयत् इति शुभलोथवाक्ये
॥ पाण्डवाभीतः पुम् क
सः इति विकारुशेषः ॥
पाण्डवायनः ९ कसः इति
देम वन्दः ॥
पाण्डवे क्ली पस्मिन्धर्मकर्म
णी यथा रसज्ञा पाण्डवस्मिन्
इति शशिधाम भ्रमभरन् इति शुभ
रिः पाण्डुः ९ पाण्डवस्मिन्धर्मः
यदोत् इति राजनिर्वाणः ॥ शु
कपीतमिश्रितवर्णः तत्पर्यायः
द्विजाः २ पाण्डुः २ इत्यमरः ॥
पाण्डुः ४ इति हड्डः सितपीत
समाश्रुतः पाण्डवर्णः प्रकीर्तितः

इति सभृतिः भेदोऽपि ह्य
ते यथा पाण्डुस्त रक्तपीत
भागी प्रसूष चन्द्रवत् पाण्डुस्त
पीततागाडः केतकी धृतिसः
त्रिभः इति भरतः तद्वति वि ३
त्यमरः नृपति विशेषः सतसा
ननु पुत्रः विचित्रवीर्यस्य ते वै
व्यासाज्जातः पाण्डवपिता च
नागभेदः श्वेतदस्ती सितवर्णः
रोगविशेषः इति शङ्खरत्नाव
ली ॥ पाण्डुरोग निदाने यथा
पाण्डुरोगः स्मृताः पंच वातपित्त
कफे ह्ययः चतुर्थः सन्निपातेन
पंचमो भक्षणान्तरः व्यापाम
मञ्जलवर्णानिमग्नं मृद्विवास्त
प्रमतीबभीक्ष्णं निषेवमानस्य
समेत्यक्तं दोषास्त्रयं पाण्डुः
तो नयन्ति ॥ तस्य पूर्ववत्पाणि
यथा त्वक् स्फोटनं स्त्रीवनं गण्डा
दमृद्वत्तणं प्रेतणकृदशायाः वि
क्तं पीतं मया विपाको भवि
ष्यत्तस्य पुत्रः सुगणि ॥ वाति
कस्य तस्य तत्तणं यथा तस्य पुत्र
नयनादीनां इत्युक्तं साकृत्ताम
ताः वातपाण्डु मयेकस्म तौ हा
नार भ्रमादयः ॥ पौतिकस्य
तत्तणं यथा पीतमृजशङ्खे
ओ दाहत्सान्तरावितः भिभवि
द्रका ॥

तिपीतामः पित्तपाण्डुम रोगश्रियोत् यत्रः खरीभूतो न
पीत्रः ॥ शैष्मिकस्य लक्षणं सिध्यति कातश्चर्षाच्छूनानां
यथा कफप्रसेकश्च यत्त योवापीतानि यशति वदोत्पवि
शालस्यातिगोरेवैः पाण्डुरो दसहरितं सकफं योतिसार्धते
गीकपाच्छुल्लैः कृन्मन्त्रनय दीनः श्वेतातिदिग्धाग स्फुटिपूर्वा
नानेनैः ॥ त्रिदोषजस्य लत तयावित्तः सनास्मस्तक तयाच
तं यथा ज्वररोचकहृत्ताम स्व पाण्डुश्चेतत्तमासयात् पाण्ड
च्छर्दितासक्तमानितः पाण्डु देतनविद्यस्त पाण्डुनेत्रश्चयोभं
रोगी त्रिभिर्दोषैः सान्यः तीणो वेत् पाण्डुश्चेतातदंशीच पाण्डुरो
हतेन्द्रियः ॥ मृजस्य संप्राप्ति गोविनश्चपति अनेषु मृने पविदी
र्यथा मृत्तिकादनशीलस्य क नमथ्यं क्त्वा नेतयातेषु चमथ्यश्च
ममन्यतमोमलः कयायाम ने उदेचशफस्य मृक्कयोश्च
रुतेपित्तं मृषयमपुगकफ ॥ ने प्रताम्यलमसतकल्प विव
कोपयेन्मृदसादीन् रौद्राडु नयेत् पाण्डुकिनेयशोर्ध्या त
क्तेचरुत्तयेत् पूरयत्यविपक्वे यातिसारश्चरेपीदित्तं च इति माध
व स्त्रोतासि विरुज्जह्यपि इति वक्रः ॥ तस्योषधे यथा लोह
यानोबलेहत्वा तेजोवीर्येण चूर्णी तक्रपीते पाण्डुरोगदंभवेत्
सीतथा पाण्डुरोगेकरोत्यासु इति गारुडे १८ अथायः । अ
वलवर्णानिनाशनं ॥ मृत्ति पित्तसमगत्रं गवामृचै भावितेवा
का भक्षणान्नं पाण्डुतत्तणं । यसावजः पाण्डुरोग प्रशान्दय
यथा मृद्वत्तणादेवेत् पाण्डुस्त ययसाप्रपिबेन्नरः १ गोमूत्रसि
न्नालस्य निपीडितः सकासया हे मण्डुवर्णस्य उदममृतः पा
स मृत्तापीः सदा रुचिसमन्वितः ण्डुरोगः तयेयानि पंक्तिमृलेच
मृत्तात्किरुद गारुधुः मृत्तपाण्डु मेहनः कृमिकोशः तिगार्धतम
लेसास्त्रकफाविते तस्य असा ययसाप्रपिबेन्नरः १ गोमूत्रसि
सच्छर्दितासक्तमानितः पाण्डु योमोमृच साधितं मधुसर्पि युते
रोगी त्रिभिर्दोषैः सान्यः तीणो ह तीह पाण्डुरोगी सखीभवेत् ३
तेन्द्रियः पाण्डु ॥ ॥ विवक्तं ॥

ऊष्टे हरिदे विफला ऊनीव
 ये कलिंगके कटका पिपा
 लीमूले सुले चंगीचकारवी य
 मानीकटफलचेति पृथक् पा
 लमिते मते ५ इति भावप्रकाशः
 पाण्डुः स्त्री माघपर्णी माघाणी
 इति भाषा इति शास्त्रवद्विका ॥
 पांडुवर्ण स्त्री इति वयवोप ॥
 व्याकरणे पाण्डुकः ५ पांडु
 रोगः पाण्डुराज इति शास्त्रवत्
 वली पाण्डुवर्णः इति हला
 सुधः ॥ पाण्डुकण्टकः ५
 अपामार्गः इति राजनिर्घण्टः
 पाण्डुकम्बलः ५ सेतुवावाः
 मस्तमेदः इति मेदिनी पाण्डुव
 र्णकम्बलः इति भरतः ॥
 पाण्डुकम्बली ५ पाण्डुवर्ण
 कम्बलावतः इत्यमरः पा ॥
 पाण्डुकम्बलपुत्रेति पाण्डुरतः ५
 पवहः इति राजनिर्घण्टः ॥
 पाण्डुनागः ५ पुत्रागवतः ॥
 इति शास्त्रवत् ॥
 सेतु हस्ति सैर्षोच पाण्डुपत्री
 स्त्री रेणुका इति राजनिर्घण्टः
 पाण्डुष्टः वि पाण्डुवर्ण ॥
 एषुक्तः अलक्षणाः इति ॥
 काण्डशेषः ॥ पाण्डुफलः
 ५ पटोलः इति ॥

राज निर्घण्टः ॥
 पाण्डुफला स्त्री विभिदा ॥
 तिराजनिर्घण्टः ॥
 पाण्डुभूमः वि पाण्डुवर्णभूमि
 युक्तदेशः यथा पाण्डुदक क
 समुद्रिका इति हेमचन्द्रः ॥
 पाण्डुस्त स्त्री पाण्डुभूमिः ॥
 खटी इति राजनिर्घण्टः ॥
 पाण्डुरः ५ सेतुपीतमिश्रितव
 र्णः तद्वति वि इत्यमरः काम
 लारोगः इति शास्त्रवत् ॥
 विश्वरोगे स्त्री इति हलापुथः ॥
 पाण्डुरष्टः वि लक्षणहीनः
 इति हेमचन्द्रः ॥ पाण्डुरवर्ण
 एषुक्तश्च पाण्डुरफली स्त्री ल
 द्रव्यपरिशेषः ॥ तत्पर्या
 यः पाण्डु २ भूसरा २ वृत्त
 वीनका ५ भूविमलितदा ५ पा
 ण्डुफली ५ अस्याशनाः शिशि
 रत्वे गोसते कृष्णस्वदोषपि
 मृदाचाननाशित्वे वस्त्वत्वे हृष
 त्वेच इति राजनिर्घण्टः ॥
 पाण्डुरदुमः ५ ऊरुजवृत्तः
 इति त्रिकाण्डशेषः ॥
 पाण्डुरेगः पुम् फलशक ॥
 विशेषः पाटुरोगा इति भा ॥
 वा अस्याशनाः क्रि मि ॥
 श्लेष पित्त नाशिते ॥

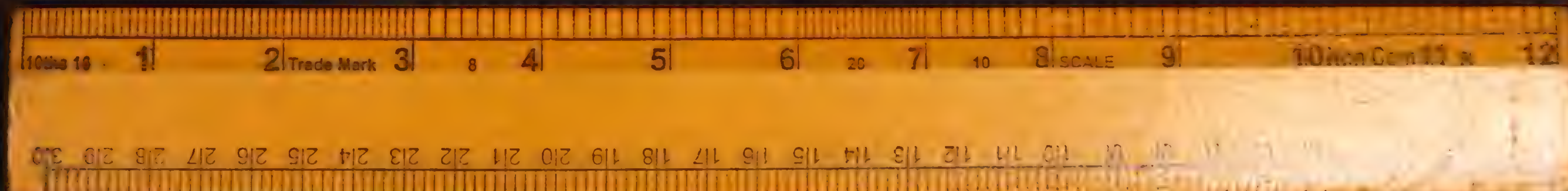
तिक्तते लघुत्वे इति राजवल्लभः
 पाण्डुराः स्त्री माघपर्णी इति
 राजनिर्घण्टः ॥ पाण्डुवर्णाच
 पाण्डुरागः ५ दमनकवृत्तः इति
 राजनिर्घण्टः पाण्डुवर्णपुत्रे वि ॥
 पाण्डुरेतः ५ सेतेतः इति
 राजनिर्घण्टः ॥ पाण्डुलोमशा
 स्त्री माघपर्णी इति राजमाला पा
 ण्डुवर्णलोममुक्ताच पाण्डुशर्क
 रा स्त्री रोगविशेषः यथा पिष्टे
 मालतीमूले श्रीमकाले समाहृतं
 लपिते व्यागद्वयेन पीतेशर्करया
 विते हरेन्स्त्रनिरोधं हरेद्देपो
 शर्कराः इति गारुड ॥ २२ ॥
 ध्यायः पाण्डुलोमा स्त्री माघप
 र्णी इति राजधरेः पाण्डुवर्णलोम
 पुत्रे वि पाण्डुशर्मिला स्त्री श्रेय
 दी इति त्रिकाण्डशेषः ॥
 पाण्डुसोपाकः ५ वर्णशेकर
 विशेषः स तचाण्डालादेहे
 जातः पाण्डुः वि सप्तः कवनी
 यः यथा अवयव पाण्डुति मूत्रे पा
 ण्डुमस्य सत्यहमिसर्पः इति
 कौमुदीपातः ५ पतने जाते वि
 इति मेदिनी ॥ ॥
 वाङ्गः यथा ताडितः खदह
 ने दिन सङ्खः षडक षडक ॥
 शब्द ॥

सत् फलमेशाः स्वधवेकमुदि
 नी पतिपातो राजमादु विदके
 पितदेव इति सिद्धान्तशिरोमणिः
 पातके स्त्री पातपति अयोगमयति
 यत् तत् नरकसाधन मितियावत्
 तत्पर्यायः अमुमे २ उक्ते २ उ
 विते ५ पापे ५ पनः ५ पाप्मा ५ कि
 ल्लिषे ५ कलुषे ५ किंत्वे ५ क
 ल्मसे ५ हृजिने ५ तमः ५ अहः
 ५ कल्के ५ अचे ५ पेके ५ इ
 ति हेमचन्द्रः तत्तन्वदिवं यथा अ
 तिपातके ५ महापातके ५ अउपात
 के ५ उपपातके ५ संकरीकरणे ५
 अपात्रीकरणे ५ नातिप्रशक्रे ५ म
 लावरे ५ प्रकीर्णके ५ इति शायशि
 मविवेकः यथा विवरणे तत्तत्तद्वा
 दष्ट्ये काय वाङ्मनः कृतानि दश
 विध पापानि यथा अदत्तानामुपाय
 ने विस्वावेवाविधानतः परदारोप
 सेवाव कापिके विविधं स्तनम् ॥
 पाण्डु मन्त्रतैवेव येमुमेवापि
 वैशः असम्बद्धतापश्च वाङ्मयं ॥
 स्थावृतविधं अरद्वयेषु भिद्यानं ॥
 मन्त्रानिष्टविज्ञाने ॥
 वितथाभिनिवेशश्च विविधं कर्म
 मानसम् इति तिथ्यादितज्ञे ॥
 पातनिः ५ शोनेश्वरः ॥

इति प्राह रत्नावली ॥
 पातनं तले स्त्री यतं नति मुनि ॥
 आणीतपाद चतुष्टयात्मक योग
 योगनिष्पन्नक दर्शन शास्त्र वि
 शेषः तत्र प्रथमे पादे अथ योग
 उपासन मिति योगशास्त्रारम्भः ॥
 मतिस्तो विधाय योगश्चित्तं वृत्तिनि
 रोध इत्यादिना योगलक्षण मभिधा
 य समर्थं सप्रयत्नं निरदिष्टम् ॥
 वानं यतं नतिः १ द्वितीये तपः
 स्थाप्योपचरमणिधाना नि क्रियायो
 ग इत्यादिना व्युत्पत्तिवित्तस्य क्रिया
 योग्यमादीनि पंचवहिरंगानि सा
 धनानि २ तृतीये देशव्यभिक्तस्य
 धारणोपादिना धारणा ध्यानम् ॥
 माधियम मन्त्ररंगं संघमपदवाच्यं त
 त्वावातरफले विभूतिनाते ३ चतु
 र्थे जन्मोपधिमन्त्र तपः समाधिना
 सिद्धय इत्यादिना सिद्धि प्रयत्नम् ॥
 पुरःसरं परमं प्रयोजनं केवलम् ॥
 ४ प्राधानादीनि पंचविशति त ॥
 तानि सांख्यात्मकानि वाचापि ॥
 षड्विंशस्त परमेश्वरो ५ धिकः
 इति सर्व दर्शन संग्रहः ॥
 पातनम् स्त्री ॥ ॥
 अधोनयनम् ॥ यथा ॥ ॥
 ह्री ॥ ॥

धस्तियक पातनादिभीरुसस्यना
 नाविधा अहिरुक्ता इति रत्नावली
 पाता ॥ त्रि रत्निता यथा संहार
 कर्तुः संहर्ता पातः पातापगतः
 समाप्तया ५ संसर्तुः नाशनेन ह
 रः संहर्तः इति वृत्तवैवर्ते प्रकृतिः
 त्वरे ६ अध्यायः ॥ गन्धपत्रः
 वायु ३ इति भाषा इति प्राह चन्द्रिका
 पाताले स्त्री लग्नाच्चतुर्थस्ताने
 यथा पाताले दिवके चैव सुरुद
 मभ्यन्तर्धकं इति न्यामित्तले स्व
 नामाख्यातगर्भः नतपण्यायः अथ
 ध्वने २ बलिसम ३ रसातले ४
 नागलोकः ५ इत्यमरः अथः ६
 उरगस्थाने ७ ॥ समपातालानि ॥
 यथा अतले नितले चैव वितले
 च गभस्तिमत तले सतनया ॥
 ताते पातालानि तसमवे इति
 शहरत्नावली प्रोषऽवाच क ॥
 यथा भिमदाभाग पातालसविनि
 र्णये क्रमादेव निबोधेत सावधा
 नो हि तर्धम पातालानि च संप्रैव
 अनयः संप्रवृत्तते अतले वि ॥
 तले चैव सतले च तलातलम्
 महातले च विख्याते तले त्रयेऽ
 रसातलम् ततः पातालमित्येवं
 समपातालसेतकाः पतेत् ॥

नाधिक सखाविल स्वर्गः प्रकीर्ति १ पाताले ततोऽधस्ताद्योजनानो
 ताः समुद्रभवनोद्यान विहारक्री दिनायुते नागलोके सुराः पुराणि
 उच्यन्ते २ पाचसामेदिनी ब्रह्मन्य वसस्ति महाबलाः ३ इति पात्रो
 ते स्थावरजंगमान् अथस्तस्या य पातालावगो १ २ ३ अध्यायः
 दतले योजनानां पुनर्तोहिन मयः अपि च अतले सतले चैव वित
 जोमहामाया वसस्यमहासुरः लेच गभस्तिमत महातले रसातले
 येन स्थाः पुराणायाः षड्विंशति पाताले सममेसरते ॥ रुक्मभोमे ॥
 तिः किल १ तदधी वितले नाम शिलाभोमे पाताले नीलमृत्तिके ॥
 योजनानां ततोऽपुते हयो विहरते रक्तपीत चेतकस भोमानिव भवन
 तत्र भगवान् हारकेसरः सपाव न्यपि पातालानां च समानां लोका
 दैर्भूतगणैर्भवाभ्यां च सहस्रभुः नोचयदन्तर सुविश्रान्तिकथने
 मृद्वताच सविस्त्र हारकीनाम विरु भवनानि चतुर्दश अष्टविंशति
 ता २ अथः सतलमित्येतत् यो विख्यातो स्ततो नरककोटयः न
 जनानो ततोऽपुते तजोदारश्चवा रकाना मथस्तात धूमः कालाग्नि
 पुण्यशोको वैरोचनिर्वृतिः ३ स्रवः तस्याधस्तात्पतन्त्या रुद्रः
 तलातले ततोऽधस्तात् सतला सर्वमयो महान् तदधी धूमचक्र
 योजनानां पुते मयोनाम दानवेः येनेरे धार्यते जगत् इत्यग्निपुराणे
 सिपुराधि पतिर्महान् निवसम अमच्च दशसाहस्रमेकैकं पाता
 त्रसद्विं मायानां परमाश्रयः ४ ले सुनिसन्तम् अतले वितले चैव
 महातले ततोऽधस्ता योजनाना वितले च गभस्तिमत महातले
 मया पुते सर्पाणां कादवेणो तले चात्र पाताले चापि समम् ॥
 गताः क्रोधवशाद्गुह्यः गरुडा रुक्माश्रुक्ता रुणापीता शर्करा ॥
 त सर्वदाभीतः सज्जतः सुरु शैलकाचनाः भूमयो यत्र मेवेय
 हतः निवसत्यपि ज्ञातः पति वरपासाद शोभिताः ॥ तेषु रा
 राजेन गरुदे ५ रसातले ततो निवसन्ति महाभागा अहयश्च
 धस्ता योजनाना मया पुते नि महासुने ॥ स्वर्लोका ॥
 वसन्ति दानवाश्च प्राक्राडौ द पिरणानि ॥ ॥
 ता निरन्तरम् ॥

पातालानीतिना २२ दिवा २२ ॥ १२ दृष्टता ११ अस्याशनाः ॥
शमयोयत्र प्रभातत्वेतिनातये श
शशिनश्चनशीताय निशियोताय
केवले पातालानामथश्चास्ते वि
स्पायातामसीः तत्रः शेषाख्याय
हुणान् वक्तेनशुक्ता देवदानवाः
याः नन्तः पठतेसिद्धे देवदेवर्षिः
सृजितः यसेवासकलाष्टयी फ
णामणि शिखारुणा आस्तेकसु
म मालेव कस्तुरीयवदिष्पतिः
मदा विजृम्भते नन्नामदाचूर्णि
तलोचनः तदा चलनि भूरोषा सा
दि तोयाधिकानना इतिविस्मयः
राणे २ अंशे ५ अथायः ॥
पातालः ५ ओषधपाकार्ययन्त्रवि
शेषः इतिशब्दचन्द्रिका ॥ ततः
प्रकारो यथा ऊर्ध्वमायस्तत्तेवकि
मिषेत्त रससेयहः पातालयन्त्रमे
तहि शोधयेत् सतकादिकम् ॥
इतिवैद्यकम् ॥ पातालगरुडीः
स्त्री लताविशेषः ॥ वेडडा इ
ति हिन्दी भाषा तत्पर्यायः ॥
वतसादनी २ सोमवली २ ति ॥
लाङ्का ४ मेचकाभिधा ५ तार्दी
६ सोपरी ७ गरुडी ८ दीर्घा
काण्ड ९ टङ्काण्ड १० महाव
ला ११ दीर्घवली ॥ ॥
॥ ॥ ॥

१२ दृष्टता ११ अस्याशनाः ॥
धरते पित्रदाहासदोषविषदोषः
नाशिते दृष्टते सन्तर्पणते रुच्य
तव इतिराजनिर्वाहः ॥
अपिच छिलिहिरो महामूलः
पातालगरुडकयः छिलिहिरोः
यरेवृषः कफद्रुः पवनपहः ॥
इति भावप्रकाशः ॥ ॥
पातालनिलयः ५ देवः इति
हलायुथः सयः इतिराजनिर्वाहः
पातालोकाः ५ ५ देवः इतिदेम
चन्द्रः पातालवा सिनिविपातिः
५ मधुः स्वामी इतिमिहानको
सुष्मासुणादिद्विः ॥ पातिकः
५ शिशुमारः इतिशब्दमाला ॥
पातिली स्त्री वायरा नारी मृतपा
त्रभरः पातिल इति भाषा इ
तिमेदिनी ॥ पातकः वि ॥
पातयात्तः पतनशीलः इत्यम
२ ॥ मपाते जलरक्तिनिच ५
इति मेदिनी ॥ पात्रः वि पा
ति रतति त्रियासाथे यथा पिकन
त्यनेनेति वा तत् पर्यायः ॥
अमत्रं २ भाजने २ इत्यमरः ५
भाण्डम् ५ कोशः ५ कोषः ६
पात्रा ७ कोशी ८ कोषी ९ को
शिका १० कोषिका ११ इति ॥
शब्दरत्नावली ॥

या पातो स प्रत्ययनिष्पन्न बह्विषदंशले पात्रेचोत्तमपरि
त्वादेक तकारवानयेपात्रे ॥ कीर्तिने मध्यमे तत्रिभागेन भा
स्त्री योग्यसुरादि रानमन्त्री गकमसमी रिते वस्त्रेणप्रमा
तीरदयान्तरे पात्रा इति भा नन्तनत पात्रे कारयेत्कवित
वा इतिमेदिनी पर्याम नला नानाविचित्ररूपाणि पौण्डरी
नुकम्ता इतिदेमचन्द्रः आर काहुतीनिच शाखनीलोत्पला
क परिमाणे इतिवैद्यकपरि कार पात्राणिपरि कस्येत् २
भाषा ॥ पात्राणां विधिर्यथा त्नादिरचितान्कर्णान् कांतीम्
हेमपात्रेणसर्वाणि लभतेचे लसुसंवितान् यथा शाभंयथा
ति तान्मने अर्च्यदेवतातरोणे लाभं तथापात्राणिकारयेत् ॥
ताप्रपात्रेणसोभागे धर्मम् विना पात्रेणयः कर्ण्यात् प्रति
एमयसम्भवेः वार्त्तपात्राणि शयासिकीक्रिया विफलाभव
म्याणि नैष्टिकादिप्रकारयेत् ते सर्वा बाहनादि यनायहा इति
श्रोतानिङ्कुरातीना रक्तानि देवीपुराणे ॥ भोजनपात्राणि
सर्वकामिना पातनमानिपा भोजनपात्राणि भोजनशब्दे दृष्ट
त्राणि नृपराष्ट्रविद्वद्वये ३५ व्याणि पात्रदः ५ कर्पवकः
सीसकलौहानि अन्यजादिषु कृषो वि इतिशब्दरत्नावली ॥
कारयेत् विवाह यज्ञप्रादेषु म पात्रदीरः ५ युक्त्यापारमञ्जी ॥
तिष्ठास विशेषतः पात्राणांवा लोहपात्रं कौस्यपात्रंरतपा
दरः कार्यः पात्रमेवोत्तमा ॥ त्रे सिंहाणे पावकः ॥ इति ॥
निच पात्रेषु पृथिवी उग्रास शब्दमाला ॥ मेदिनीच विगा
धापात्रेषु धार्यते देवाः सोम शः वायसः केकः इतिशब्द
क्रतुर्धनः पात्राणेषु विडुर्बु २ रत्नावली ॥ पात्रपातः ५ ॥
धाः वलिहोम क्रियादीनि वि तलापदः पातगपार इति ॥
नापात्रे नैसिध्यति ॥ तस्माद्य भाषा इतिजटाधरः ॥
सोममेवातः पात्रंवायमहाग्ने पात्रसंस्कारः ५ पुरोदिः रा
तत परिमाणदि यथा य भादी इति भाषा इति शब्द

केरो ॥ ॥

ब्रह्मोमे आत्ममेचेत्ये इति
 ज्ञेयतिस्तत्तम् ॥
 पाथोजे स्त्री कमले इतिरा
 जनिर्वाणः ॥
 पाथोदः पुं मेवः इति त्रिः
 काण्ड शेषः ॥ ॥
 पाथोथरः पुं मेवः इतिहता
 पुथः पाथोपिः पुं सपुत्रः ॥
 इतित्रिकाण्डशेषः ॥
 पाथोनिधिः पुं सपुत्रः ३ ॥
 तिशाहरत्तावली ॥
 पाद् पुं पादः इतिनटाथरः ॥
 पादः पुं पयतेगम्यते अनेन ॥
 पा इति भाषा सत्त गर्भस्य वा
 लकस्य मासद्वयेन भवति य
 द्वा मासेसत्त शिरोदाभ्यां वाक्
 व्याघेगविग्रहः इतिभागवतीय
 तृतीयस्कथः ॥ तत्तपण्यायः ॥
 यत्त १ अग्निः २ चरणाः ३ इत्या
 मरः अग्निः ५ इतिशाहरत्ताव
 ली अरेदीय मन्त्रचतुर्थांशः
 श्लोक चतुर्थांशः यथा पादशे
 होपेसमेव पूर्णते इह अथक पाद
 पवश्रुते इतिवामनः अविशेषात्
 श्लोक पादोऽपि इत्यमर इति
 ज्ञानकौमुदी ॥ पादद्वारापादा
 क्रमणादि विषयो यथा पादेननाक
 नेत् ॥
 पादपुच्छिष्टं नैवल्लंघयेत् नमे
 हताभ्यां पाणिभ्यां काण्डयेदा ॥
 त्मनः शिरः इति कर्मलोचने
 पादचालनादिनिषेधो यथा न
 पाद चालनेऊर्यात् पादेन वा
 कदाचन माग्रेप्रतापयेत् पादौ ॥
 मकोसे थावयेदुपः नानिप्रसा
 रयेद्देवे ब्राह्मणान् गामथापि
 वा वाद्यि न्यविप्राणां सूर्य
 वाशशिनंप्रति इति कौर्मउप
 विभागे ५ अध्यायः ॥
 पादेद्विषयाध्यात्मत्वं तस्मिन्नपि
 भुजमपि देवतेच यथा अतःप
 रंप्रवक्ष्यामि सर्वविधिमिन्द्रियं
 पादावध्यात्म्यमित्याहु ब्राह्मणा
 स्तत्त्वदर्शिनः अपिभूतन्तगन्त
 वो विमुक्तत्रा पिदेवते इतिमहा
 रते आश्वमेधिक पर्वणि ४२ अ
 ध्यायः ॥ पुत्रः इत्यमले तृतीयो
 शः चतुर्थभागः श्रौतप्रत्यंतपर्व
 तः महाद्विसमीपे लुप्तपर्वतः ॥
 मशालः किरणः इतिमेदिनी ॥
 पादकटकं पुं नपुं २ वश्रस्यहे
 साकृति चरणा भूषणा वेकमले ॥
 इति भाषा तत्तपण्यायः हेसकः २
 इत्यमरभरतौ ॥ पादकच्छः
 पुं व्रतविशेषः सखामव ॥

भक्तेन नक्तेन तथेवापाचि ते
नच उपवासेनचैकेन पादक
उदाहृतः इतिगुरुः ॥
अध्यायः ॥ पादगणितः
२: ॐ स्त्रीपदं गोद इति भा
या इतित्रिकोणशेषः ॥
पादप्रमाणं स्त्री अभिवादनं पादः
स्पर्शं सर्वक प्रणामः इत्यमरः ॥
तन्निषेधो यथा समिदापुदजम्भ
उष्मात्रहस्तो नाभिवादेयत् यच्चा
येवेपुक्ते इतिवोधायनः ॥ न
ययत् नलस्यच समित्तुष्यकशा
नलान् दतकाष्टच भद्रेच वरुने
नाभिमादयेत् इतिनवहारीतः
नश्रुपातत पाणिनीशुविर्नपन
न देव पितृकार्यं ऊर्ध्वं अभिवा
येदित्यनुवृत्तौ शोचतिखितौ ॥
तद्विधिः लौकिकेवैदिके वापि न
चाध्यात्मिकमेव वा आददीतय
तो ज्ञानंतेष्वर्धमभिवास्येत ऊर्ध्वं
प्रणामाद्युत कामनि युनःस्त्विर
आयतिमत्प्रणामाभिवादाभ्यां
नलान् प्रतिपद्यते ॥ तत्प्रका
२: अभिवादात् परंविशेषायां
समभिवादनं असौनामाह म
स्त्रीति स्वेनामपरिकीर्तयेत् नाम

येयस्य येकेचिदभिवादे ननान
ते तान्प्रज्ञोह मितित्रियात् ॥
स्त्रियःसर्वा स्तथैवच भाषाह
कीर्तयेदने स्वसनामोभिवा
ने नाम्ना स्वरूप भावोहि भा
भारज्जपिभिःस्मृतः इतिमनुः
पादवतः ॐ व्यागः सेकते पिप
लः करकः परदोषैक प्रवक्ता
इतिमेदिनी ॥ पादचारी न ॐ
पदातिः इतिहेमचन्द्रः पञ्चा
गमनशीले त्रि पादनः ॐ शूद्रः
इतित्रिकाणशेषः पादत्राणे ॥
स्त्री पाङ्का इतिजटाधरः ॥ पा
दपः ॐ वृत्तः इत्यमरः पादपी
ठः इतिमेदिनी ॥ पादकहा ॥
स्त्री वन्दाकः इतिराजनिर्वणः
पादपा स्त्री पाङ्का इतिमेदिनी
पादपाशः ॐ अश्वपादरजः त
तर्प्यायः दामाचने २ इति ॥
॥ हेमचन्द्रः ॥ ॥
पादपाशी स्त्री खड्का खड्का
इति भाषा शूत्रलो शिकनी
इति भाषा इतिमेदिनी ॥
पादपीठे स्त्री पादस्थापनासने
पादावादन इति भाषा ततर्प्या
यः पदासनं २ इतिहेमचन्द्रः ॥

पादपीठिका स्त्री नापितादिशि
त्यं यथा नापितादिक शिष्ये हेमचन्द्रः ॥ पादरोहणः ॥
तकारिका पादपीठका इति ॥ ॐ वरुहृतः इतिराजनिर्वणः
शाहमाला ॥ पादप्रधारणं ॥ पादवल्लीके स्त्री स्त्रीपदं इतिहे
स्त्री पाङ्का इतिकेचित् ॥ मचन्द्रः ॥ पादविकः ॐ प ॥
पादप्रहारः ॐ पदाद्यातः लाभि धिकः पादवीथावति इत्यर्थे वक
इति भाषा यथा नाथिका पादः प्रत्यय निष्पन्नः इति सिद्धांतको
प्रहारादिना नायकस्य कोपादि मुदी पादविरजाः स स्त्री पाङ्का
वर्णने इति काव्यप्रकाशे समः इतिहारावली ॥ ॥ पादपाः
मोहासः ॥ पादप्रक्षालनं ॥ ॥ यपादेपादे पादशहात वी
स्त्री चरणधौतेपाथो डोपाइति ॥ पायो वशस प्रत्यय निष्पत्ते इति
भाषा अस्पृशाः मेधाजनकत्वे व्याकरणम् ॥ पादशैलः ॐ
परित्रते आशुष्यते अलक्ष्मी क प्रत्ययपर्वतः इतिशहरतावली
लिनाशकत्वच इतिराजवल्लभः पादशेषः ॐ पादगतशेषः
पादवन्धने स्त्री गोमहिष्यादि यथा अनयोपद्रव कृतः शेषः
धने इतिजटाधरः पादवशाहटी पादसमुत्थितः पुरुषे दन्तिनादीत
कायां भरतश्च चरणेहानेच पा श्रवजो श्रवजोक्तये इतिमाधवः
दमूले स्त्री चरणधौभागः यथा करः ॥ पादस्फोटः ॐ रोग
पादमूले मोहिरस्यात् पासिस्त विशेषः ततर्प्यायः विपा ॥
वुदयोरथः इतिहेमचन्द्रः ॥ दिका २ इत्यमरः पादहारकः
पादरजः स्त्री दन्तिपादवन्धन त्रि चरणद्वारा हरणकर्ता पाद
रजः ततर्प्यायः पादी २ इति भ्यां कियते ष्ठो पादशहात ॥
जटाधरः चरणवन्धनदम्भ मा निपातनात् कर्मणिणकप्रत्य
चञ्च पादरखी स्त्री पाङ्का ॥ यान्नः इतिमुग्धवोधव्याकरणं
इति त्रिकोणशेषः ॥ पादाये स्त्री चरणप्रभागः ॥

तत्पर्यायः प्रपदे २ इत्यमरः
पादो गदे स्त्री नृपदे इत्यमरः
पादात् उं पादाभिः इति शब्दः
॥ शब्दावली ॥
पादात् स्त्री पतिसेहतिः पदाति
समूहः इत्यमरः पादात् उं ।
पादाभिः यथा पदाति पतिपाः
दात् पादातिक पादाजयः इत्यमरः
रमात्ता पादाभिः उं पदातिः
इतिपादातिकः हेमचन्द्रः
पादात्कः उं पोलिन्दः इति ॥
त्रिकाण्डशेषः ॥ ॥
पादालिन्दः उं नौका इति रा
शवली ॥ ॥
पादावर्तः उं अरचटकः ररद
इतिहिन्दी भाषा इतिहेमचन्द्रः
पादाविकः उं पदातिः इति श
हरत्तावली ॥
पादी १ उं पादविशिष्टजलन्त
गताः अस्यागणना गणाश्च यथा
कुम्भीरुर्मि नक्राश्च गोधामः
करशेकरः लणिकः शिषमार
श्वेत्पादयः पादिनः स्मृताः पादि
नोऽपिचयेतेत कोषस्थानो गणो
समाः इतिभाष्यकाशः चतुर्थी
॥ ॥

भागी यथा सर्वेषा मर्दिनोमु ॥
व्यासद्वेनादिनोऽपरे तृती
यिनस्तृतीयोऽपि अतर्थोऽपि
पादिनः इतिमन्त्रमासतेते ॥
पाउकः वि गमनशीलः पदथा
तोःकर्तवि जक मयय निष्पन्नः
इतिशुभोपयोग्यकरणे ॥
पाउका स्त्री वर्मादि निर्मित पाद
च्छादनं नता इति भाषा तत्प
र्यायः पाउः २ उपायत २ इत्यमरः
पत्रदा ४ पादरत्निका ५ प्राणि
हिता ६ इतिहेमचन्द्रः पत्रद्वी ७
पादरथी ८ इतित्रिकाण्डशेषः
कोषी ९ इतिशब्दशब्दावली ॥
तस्या धारण विधि यथा वर्षात
पादिकेच्छत्री दण्डी राअरवीश्व
शरीरशरणकामोवैसोपागत कः
सदाव्रजेत इतिन्यातिसुतम् ॥
अस्याधारणशृणाः पादप्रधारणे
दृष्टमोजसं चतुर्वेदिते स्वत्वम
चारमायुषं वक्ष्यपादरुजापदे ॥
तस्या अधारणोदोषा यथा पाद
भ्यामनुपायनं नृणांचक्रमणोस
दा अनायोग्यमनायुषं मिन्द्रियवम
पिहृत इतिराजवल्लभः अस्यादान
फलं यथा दत्तमानायविशाय यथ

वच्छस्यपानहो न तस्यमानः सूर्याविभ्रंश मीथिवान् यः सतप
सोदारः कदाचिदपि जायते पा तिमेभार्या साधुयर्मपरावता
नेचासतरीयुते तस्यहेममयेच साधुसाधु अजाननवे फलमा
भे उपतिष्ठति विप्रस्य सर्वरत्नः श्रोततस्यादि इत्यक्तास्यानमातः
विभ्रसिते दानमत्रयथोत्पन्नेतः स्यावर्कविभ्रंशहेतवे प्रतीत्यदि
नेवत्पामिपार्थिव पृथक्केम सवोरेणकूरुपथयोनः तंवि
नाभूप लोकेसर्वस्वप्रदे तम जायमुनिसूर्या हिनोभूच्छेदमत्र
दग्निर्धुनिः पूर्व नयः स्वाध्याय वीत् किमालोकयसेसूर्ये प्र
कशितः चाण त्वद्वयरोधती नः पुनरतीवहि सराणोचितपा
दभ्रवसन्तोयतः यत्रवेदे त गिस्ते कथयस्वाविलेपने इत्य
धावेदे सर्वास्वपाशोभवत्ति कः सतयाहेदे पातयिष्यामहेरवि
पत्र वाणो स्तथाशस्त भाष्यः हिनेस्तनयवाचाय पुनेवित्रेविभा
याचगतो हसः कदानिदोषका तिमे मातरंके गतोयदहालश्वदे
लेत तियनपाणनसहस्रशः त निवृत्ति योजनानो सरस्वाणिनि
स्यास्याणविवाससः प्रतितत्ते मेघायातियोदश विप्रसुकेनवाने
महाशुनिः निदावतीवसन्ताण न तेकथेपातयिष्यामि तच्छ्रुता
हच्छ्रुताः सततेभयात् भर्तुः यमदग्निस्ते ग्राहृणदिनोत्तम
स्नेहातथा यान्ता सस्याश्चण्डा पातयिष्यामहेयद दिमेसूर्येन
यत्नेरविः तत्तस्याअमतापातो भयलात् विषच्छुरस्तदासूर्यो
तथायातेनसाशकत सतापा मयलोकेततदितः मयाक्रिय
केशविभ्रष्टा देणकावतपति रतामेति सर्वलोकाददर्शिवान् तत
नी तोदृष्टासुनिःप्राह भार्या कालेसमरलक्ष्य भविष्यतिदिता
किन्नेभवेच्छुरं कोपार्तमाहभर्ता करः पवनेपातयिष्यामि पप्रतस्ते
नकोपेकर्तमईमि निदावतीवस मरिचोत्तम तच्छ्रुतासरसोदिमस्तस
मापात अष्टपादतर्वादिता वृत्ति प्रत्यत्पातोययो सूर्यस्तेतमयामा
मद्वृत्तिभिस्सुखा नशशाकाहमा स दत्ताकृत्तुपातहो ततःप्रभृति
मिते इत्येकेसकुधाविष्टः ग्राहस्तथा तच्छ्रुते हिनानोपरिगीयते ॥
यकारिकं दृष्टतकेमनजावति

इमे तैर्भाष्यतेऽमेघा तत्रिया
ला द्विजोत्तम ॥ योददाति हि
नेभ्यस्त तृतीयाया उपानाहो
वैशाखे शुक्लपक्षे सच्छत्रेक
नकात्विने नतस्यमावषोदाहो
मृत्पलोकेऽभिजायते सर्वव्या
पिविनिर्मुक्तः श्रियेष्टोऽष्टविं
ति कालादिह यदायाति मा
मलोके द्विजोत्तम यानेवाचत
रीपुक्तं सर्वदेममयं शुभं विद्यो
गनाभिराकीर्णं सर्वरत्नविभू
षितेऽपनिष्ठतिविभेन्द्र सर्वका
मफलप्रदं इत्यतिप्रशान्ता ॥
विस्तृष्टे सपाउकगमने दोषो
यथा वराहडवाच बहवृषानहो
पञ्चा यस्तमापुपचाक्रमेत् व
र्मकारस्तजायेत वर्धाणात्त
त्रयोदश जन्मन्म परिधुष्टः
शुक्रो जायते पुनः शुक्राश्च
परिधुष्टः चाव तत्रैव जायते ततः
सत्तात परिधुष्टो मातृप्रेवजायते
मृदुक्तस्य विनीतश्च अपराधविव
र्जितः शुक्लातसर्वसेसारे ममलो
कायगच्छति यश्चेन्नविधानेन वर
धेकर्मकारयेत् नसतिष्पतिपापेन
पदमेतन्नमेशयः इति वराहपुराणे
उपानहापराधप्रयश्चित् अथ देवता
पाउका निर्माण

हृत्तनविधिः यथा मणिभूत
मयीकार्या हेमरूपमयीपिवा
चन्दनेनापिकर्तव्या पाउका
प्रतिमापिवा श्रीपद्मश्रीकुमा
चापि देवदारुमयीपिवा वरेण
लाच साकार्या पाउके पूजयेत्
सदा इति देवीपुराणे ॥
शुक्लपाउका स्तोत्रे यथा ब्रह्म
न्म सस्तीरुहोदरे नित्यलेग
मवदातमडुते ऊँडली विवरा
काण्डमण्डिते द्वादशाणि सस्ती
रुहे भजे । तस्य कल्पिते का
र्तिका पुटे कृमरेव मकयादि
देवता कोनललिते हलतम
एतली भाव सत्पमवलालये
भजे २ तत् पुटे यदुत्तडिते क
डारिमस्पृष्टमान मनिपादलमे
भं वित्तधामि हृदिचित्तये व
विंउ नाद मणिपीठमाहले ३
ऊँडमस्य कृतभुक् शिवासावे
नदिलास परिहृष्टाणासदे विष
वसरमहोत्त सद्योत् कटे व्या
घादि पुगमादि हेमयोः ४ तत्र
नाथचरणारविंदयोः ऊँडमासा
करीमरन्दयोः दंडविनुमकरत्न
प्रीतले मानसे स्मरते मगलासदे
पाउकापंचकलात्रु पंचवक्त्रादिनि
र्माणे यथास्त्रायफलापेन प्रपंचेचा
तिउदेभ इति रुद्रनामलः ॥

पाउकाकारः ॐ वर्मकारः निवसति स तीर्थास्ताः शालया
इतिहलायुधः ॥ पाउकाक मशिलाजले कोवितीधसहसे
२ ॐ वर्मकारः इतिहेमचै त्व सेवितैः किंप्रयोजने तीर्थं य
दः ॥ पाउः स्त्री पाउका ३ दिभवेत् पुण्यशालयामशिलोद्भ
त्यमरः पाउकत ॐ वर्मका वे अत्रैव गौतमास्त्रीष सम्वादे
२ इत्यमरः पादोदकं स्त्री च येषां धौतानि गात्राणि हरेः पादो
गाथीत जले चरणामृते यथा दकेन वै अस्वरीष कले तेषां दासो
एदिरूपं शखेनाम नैवेद्यमुदः स्मिन्वशगः सदा शत्रुत्रेतानिताव
रेहरेः पादादकं च निमाले म च तीर्थानि भुवनत्रये पावत्रया
स्तके यस्य सोऽक्षतः नैवेद्यम व्यतेतोयं शालिशामाभिषेकजं ॥
मेतलसी विभिन्ने विशेषतः पा स्नाने कार्तिक माहात्म्ये गृहेषु वै
दजले पिबेच्च योऽप्राति नित्यं सतस्तस्य गंगास्नाने दिने दिने ॥
प्रयतो सगरेः प्राप्नोति सुप्रेम शालयाम शिलाज्ञाये धाभिषि
पुतो सभक्तिहत्या हृदियदं वि चतिमानवः तत्रैवात्मव्यानि
संगतलसी स्तेयं च पादोदकं कानिच तीर्थानि ब्रह्माद्यादेवता
नैवेद्यं वज्रमथपानं उरिते एवं लया विस्फुपादोदकस्यैते कलासा
गना संगमे भक्त्याधीनमतिस्मि हंति चोदृशी शालयामोद्भवेदो
ति हृदिजने तत्संगतिः संगजः देवोदावतीभवः उभयोऽज्ञानतो
शालयामशिलादिमूर्ति महितो ना येन ब्रह्महत्यानिवर्तते विस्मयवे
नतिकेवैहरेः इति पाद्मोत्तरः कावभृतस्नातः सच गंगानाम्
रोद १० अथायः ॥ अथ श्री तः विस्फुपादोदकं कृत्वा शालेयः
चरणोदकाभिषेकमाहात्म्यं य स्नानिमानवः ॥ श्रीरुसिंह पुरा
मपराणे सस्नातः सर्वतीर्थेषु ए गंगाप्रयाग गयने निषण्णः
सर्वत्रेषु दीक्षितः शालयामशि राणि शरणानि पानिकरुजोग
लाज्ञाये धाभिषेकं समाचरेत् ल पाउनानि कालेन तीर्थस ॥
गंगा गोदावरी रेवा नद्योऽपि तिलानि पुनर्नि पाये पादादकं
प्रदास्तयाः ॥ भगवतः प्रयुनातिसुखः ॥
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ मृत्नोच विरावि कलरा नयो ॥

याः काश्चिदः ससुद्रगाः स।
सुद्रगाश्च पतस्य मासस्य सखितो।
पतिः खन्नासफलदागोदा वत्स
रस्यतजाऊवी पादोदके भगवतो
हादशाहफलप्रदे तन्निपताव।
गरुड पुराणो जलेचयेषा तलसी
विमिश्रिते पादोदके चक्रशिला।
समुद्रवे नित्ये तिस्रन्ध्रं स्रवते न।
गात्रं त्वगन्तयेधर्मवहिकुतान।
राः ॥ अथ श्रीचरणारक पान
माहात्म्ये पात्रे गोतमाजरीषस
म्वादे हरेस्त्वानावशोयन्त जलेय
स्यादेरस्थिते अश्ववीषप्रणामे ॥
त्रैः पादयोषः प्रष्टुतां तत्रैवदे
वहत विकारल सेवादे येपिव
न्निरगनित्यं शालग्रामशिलाजले
येवगद्य सहस्रेस्तु सेवितैः किं
प्रयोजने कोटितीर्थसहस्रेस्तु।
सेवितैः किं प्रयोजने नित्ये यदिपि
वेतपुण्ये शालग्रामशिलाजले ॥
शालग्रामशिलातोये यः पिबेहिं
नासमे मातुः स्तमे पुनर्जैव सपि
बेन्मुक्तिभावरः विसरदन्ति
नरकान् सर्वान् गर्भकांसेव दा।
रुणोपीते येस्तु सदानित्ये शा।
ल ग्रामशिला जलम् तत्रैव श्री
यम धर्मकेत सं ॥

वादे शालग्राम शिलानोये।
विडमात्रे तयः पिबेत् सर्वपापैः
प्रमुच्येत मुक्तिमार्गे कृतोद्यमः
तत्रैव उत्तमभगीरथसेवादे ॥
पादोदकस्य माहात्म्ये भगीरथा
दशमिते पावने सर्वतीर्थभ्यार
त्पाकोदिविनाशने ॥ पुनेश्वर
सिपीतेव सर्वास्तुष्टानि देवताः
प्रायश्चित्तनृपापानां कलौपा
दोदके हरेः विसृजिभिः सारस
तेतोये सप्ताहे मतनार्मदे सद्यः
पुनानिगागेये दर्शमादेव यामु
ने पुनर्नोतानितोयानि स्नान
शनकीर्त्तितैः पुनानिस्मरणादे
कलौपादोदके हरेः अर्चितैः ॥
कोटिभिर्लिङ्गे नित्ये यतः क्रियते।
फलं तत्फलं शतसाहस्रं पीतैः
पादोदके हरेः अशुचिर्वाङ्गवा
रो महापातकसंघनः स्मृष्टपा
दोदके विस्रोः सदाशुच्यति मानवः
पापकोटि पुनोपस्तु मृत्युः का
लेशिरे सुखे देहे पादोदके यस्या
नप्रयाति यमालयम् नदानेन।
हविर्येषा स्वाध्यायो न सराई।
ने तेपि पादोदके पीत्वा प्रयाति
परमो गतिम् विशाखा अस्ता
सेपुक्ता वैशाखी किं करिष्यति
पिण्डारके महातीर्थे ॥

उज्जयिन्या भगीरथ माचमासे
प्रयोगे तत्त्वाने वैकिं करिष्यति
प्रयागे सतते तस्य तस्य यस्या
दोदके हरेः कार्मिके कार्मिकी।
योगे किं करिष्यति पुष्करे निस
न्तपुष्करतस्य यस्य पादोदके हरेः
प्रकोथ वासरे प्राप्ते सुखरायाचन
स्य किं नित्ये च यामुने स्नाने यस्य
पादोदके हरेः काष्ठापुत्ररवाहि
स्या गंगायातस्तस्य किं यस्य।
पादोदके विस्रो पुनवे वैवावति
हते विसृजित्वा पादोदके वि
स्रो योन्य तीर्थानि गच्छति अ
नर्त्त रत्नपुत्रस्य लोहवाञ्छति
उर्मतिः ऊरुतत्र समो देशो विं
पादोदके मतः पतेयत्रातयेपु
ण्ये नित्ये भवति तद्गृहे गयापि
एतमेव पुण्ये पुत्राणामपि जाय
ते पादोदके न देवस्य ये कर्तुः पि
तृत्पणो नास्तु शान्ताभये तस्य।
प्रेतजस्य नरात्से नरो गस्य भये
चेव नास्ति विवृणुते भये ॥
नृदृष्टानैव दोरता आपदोस्य
भये नहि गृहाः पीजे नृकुर्व
न्ति वैरा नश्व निदारुणाः ॥
किंतस्य तीर्थं गमने देवर्षी ॥
राज्यदर्शने यस्य पादोदके
मूर्द्धि शालग्राम शि ॥

॥ ॥ ॥

लोहवे प्रीतो भवति मार्तण्डः
प्रीतो भवति केशवः ब्रह्मा भवति
सुप्रीतः प्रीतो भवति शंकरः पा
दोदकस्य माहात्म्ये यः पलेतकेश
वायतः सपानि परमेष्ठाने यत्र दे
वो न नादेनः ॥ ब्रह्मा एतपुराणो ॥
श्रीब्रह्म नारदसम्वादे प्रायश्चित्त्य
दिशाम् कच्छवातवमर्षणो सा।
पिपादोदके पीत्वा शुद्धिं प्राप्नोति
त्वाणत अशोचं नैव विद्येत सन
के मतकेपि च येषां पादके मूर्द्धि।
प्राशने ये अर्जुवने अंतकालेपिय
सेह दीयते पादयो जले सोपि स
निमाप्नोति सदावारे वैदिकृतः अ
पये पिबनेयस्तु भुंक्ते यस्याप्यभोज
ने अगम्यागमनायेवै पापचार
अयेनराः तेपि पूज्या भवन्मासु।
सद्यः पादांस्तु सेवनात् किं च अ
वित्रेयदत्रे स्यात् पानीये वापि पा
पिनो भुक्ता पीत्वा विमुदः स्यात्
पीत्वा पादोदके हरेः तत्र कच्छा
त यन्त्र गद्यात् महा कच्छा ॥
वि शिष्यते चान्द्रायणात् पाद
कच्छात् पराका द पितृवत ॥
काय शुद्धिर्भवेदासु पीत्वा पादो
केश्वरेः ॥ अगुरुं ऊं ऊं मेवा
पि कश्चिरे चानुलेयनम् ॥
विस पादास्तु सेतमे तदे ॥

पावनपावने दृष्टिपूतना य
नोये विसृता प्रभविस्ना त
हेपाप हरेपुत्र किं पुनः पाद
योनिने पतदर्थ महेपुत्र शिर
सा विसृतात परः धारयामि
पिवा सद्य साहात्म्य विदितेन
म प्रियस्तमपुत्रः पुत्र तदर्थंग
दिनेमया रहस्यमे तनहस्य न
वक्तव्ये कदाचन धारयस्व महा
मूर्द्धि माशनेऊरुनित्यशः नस्त
मृत्तजगद्गते मौलेयास्यसि
मुत्रक विसृथममात्रे सद्यः ॥
फलप्रदं पुण्य सर्वपापविना
शने सर्वमेतन्मंगल्य सर्वज्ञः ॥
एवविनाशने ऊः स्वप्ननाशनेपु
रंय विसृपादोदकं शुभं सर्वो
पद्रव हन्तारे सर्वकारिविना
शने सर्वान् पातप्रशमने स
धैतापनिवारणे सर्वकल्याणस
खदे सर्वकामफलप्रदं सर्व
सिद्धि प्रदं यमं सर्वधर्मविव
र्द्धनम् सर्वपात्र प्रशमने सर्व
भागप्रदायकं सर्व तीर्थस्य फ
लदे मूर्द्धिपादास्तु धारणम् ॥
प्रयागस्य प्रभासस्य पुष्करस्य
चसे वने दृष्टदकस्य तीर्थस्य
आवातो लभते फले चक्रतीर्थ
फले पादक तादक पादास्तु धा
रणात् सखस्तं गपायान्द्र ॥

गता यत् प्राप्तयात् फले तत् ॥
फले लभते श्रेष्ठं मूर्द्धि पादां
धारणात् स्वान् पादोदकस्य
माहात्म्यं देवो जानाति शोकरः
विसृपाद युतागंगा शिरसायेन
धारिता स्थानं नैवास्ति पापस्य
देहिनां देहमध्यतः सवात्पासे
तत्र यस्य व्यामपादो दकेनैव ॥
पादोदं विसृतेवेयं शुद्धे यस्य
निष्ठति नाशये लभते पापे स
यमेव विनश्यति महापापश्च
ह यस्मा व्यामोयोग शतेरपि ॥
हरेः पादोदकं पीत्वा उच्यतेना
त्रसेशयः शिरसा तिष्ठते येनो
नित्यं पादोदकं दकं हरेः किं
रिष्यति ते लोके तीर्थकोटिमा
नोरवैः अयमेव परधर्म इ
दमेव परतीर्थं विसृपादास्तु य
त पिवेत् तत्रैव शिवो मा सन्ना ॥
दे विलयं योतिपापानि पीते
पादो दके हरेः किं पुन विसृपा
दोदं शालग्राम शिलासुते ॥
विशेषेण हरेत्पापं ब्रह्महत्या
दिकं प्रिये पीते पादोदके वि
स्ना धिप्रार्णे विमुच्यते हता
यमभटान् सर्वान् वैसवे लोक
माप्तयात् तत्रैव शिव कात्रि
केय सन्नादे शालग्राम शिला
माहात्म्यं स्त्रिंशत्तेन महासेन ॥

गर्भवासः सदाकृणः पीतेये
वसदा विस्रोः शालग्रामशिला
नले येपिवन्ति नरानित्यं शा
लग्रामशिलानले येचगव्यसर
स्वेस्त प्राशितैः किं प्रयोजनेमा
यश्चित्ते सशत यत्रे किं दानैः कि
मुपोषणैः चान्द्रायने अ तीर्थे
अ पीत्वा पादोदकं शुचिः दृष्ट
त्रापीये लवकोपाख्यानात् स
हरिपादो दके यस्तु सगमात्रं
चधारयेत् सस्नातः सर्वतीर्थे
विस्रोः प्रियभरस्तथा अकाल
मृत्युशमने सर्वबाधिविनाशने
सर्वज्ञः त्रयोपशमने हरिपादोद
कं शुभं तत्रैव तजपाख्यानात्
हरिपादोदकस्य शा लवको
वीतकल्मषः दिव्यविमानमा
रुण मुनिमेनमया ब्रवीत् हरि
पादोदकं यस्मान् मयित्वेतिम
वान्मुने प्रापितोसि तपातसा
त् तद्विस्रोः परमे पदे हविभ
क्ति सथोदये पादे पूर्व किल ॥
स्पृष्टा गंगाभूत स्मरिभो तदा
विस्रोः सद्यस्तु तसंगि पादां
कथमीज्यते तोपत्रयानलो
योसो नशामेत् सकलाधि ॥
भिः क्रतेश्याम्य तिस्रोः स्वे
न श्रीमद्विसृपादोदना अयासा
भेद्यकवचम्

भवाग्नि स्तम्भनौषधे सर्वोमेः
सर्वथा धार्य पाद्यशुचिसदः स
दा अमृतत्वावहेनित्यं विसृपा
दास्तु यः पिवेत् सपिवत्यमृते
नित्यं मासेमासे तदेवताः माहा
त्म्य मिषदित्यस्य योवक्ता सोपि
निर्भयः नतनर्घमणे सृष्टेक
लयत्र कलयत्रच मश्रुते अमत्र
पि सव्रह्मचारी सव्रती आश्रमो
चसदाशुचिः विसृपादो दके यस्य
शुविशिरसि विशदे नन्मप्रभृति
पापानो प्रायश्चित्ते यदीच्छति ॥
शालग्रामशिलावारि पापहारि
निवेद्यतो अतयव तेनोडविण
येवरात्रे श्रीब्रह्मोक्तं पीठ प्रणा
लाउदके पृथगादय पुत्रक सिं
चयेन्मूर्द्धि भक्तानो सर्वतीर्थमा
घं हितेति पादोदकस्य माहात्म्य
विद्याने सर्वशास्त्रतः लेखितेश
क्रयान् कोटि सिन्धुमीनगण य
त्रपि विशेष तजपादोदे ततसी
दत्तसे पुते शोविहृता वैसवेभ्यो
दत्ताप्रागवत् पिवेत् स्वये अथ
शोले कृतपादोदक माहात्म्ये स्ना
ने ब्रह्म नारद सन्नादे कृतापा
दोदकं शोले वैसवानो महात्म
नां योदधात लसीमिमे चान्द्रा
यण शतेलभेत् ॥ २६५ ॥

पादाशुशोकेकलात वैसवः ।
योवहेत शिरसानित्यं सधुनि
स्वापसोत्रमः पाद्यदेवदत्त विज
गदत सभादे शालग्रामशिला
तोये यदिशोखभूतं पिबेत् ॥
स्वाकोविदिनाशोत कुरुतेनात्र ।
सेशयः अगस्त्यसेहितायावशा
लग्रामशिलातोये तत्सीदता
वासिने येपिबन्ति पुनस्तेषां ल
यपानेन विद्यते श्रीविशोवैस
वानोच पावनं चरणोदकं स
र्वतीर्थं मयपीता कर्मादाच
मनेनहि तत्तत्तं स्नादे श्रीशि
वेन विसोः पादोदकं पीता ।
पश्चाद शुचिशंकया आचाम
तिच योमोहा दुस्तहासनिगध
ते श्रुतिश्च भगवान् पवित्रं भ
गवत् पादौ पवित्रं भगवत् पा
दोदकं पवित्रं नतत् पानं आ
चमनीये यथा हिमोमइति ॥
सोपार्कं च विसृज्यादोदकं पी
त्वा भक्तपादोदकं तथा यथा
चामति संमोहात् ब्रह्महासनि
गधते इति श्रीहरिभक्तिवि ॥
लासः ॥ पाद्ये ह्रीं पा ॥
राय वारि पादप्रदा लनार्थज
लम् इत्यमरः तत् पात्र ॥
ललाणम् ॥

यथा पादावनेजननल गराण
पात्रमदत्ते लोहने वासरो नाते
हेमराज तमेववा तास्वमचरा
णमपि वायवेने मतामिति इति
वैखानसश्रम्यः षडंगुले मवि ।
स्वाश्रुतसेयं चतुरंगुले षोडशे ।
कांगले कर्ष्या त्रामिकोचतुरंगुले
ष्टष्टपादसमापुक्तं चतुरंगुलमा
नतः पाद्यपात्रमिति व्याते स
र्वदेवमष्टजने इति सिद्धान्तः ।
शोखरः ॥ पात्रे ह्रीं पीतिः
इवद्वयस्यगतायः ॥
कराण भाजने रत्नाणि इतिमे
दिनी ॥ पानः पुम् ॥
शोखरः इतिजटाथरः ॥
निःस्नातः इतिहेमचन्द्रः ॥
पानगोष्ठिका ह्रीं यत्रसम्भा
य पीयते मघ पान चक्रं तत्
पद्यायः ॥ आधाने २ इत्यम् ॥
मरः चक्रानुष्ठाने यथा प्रपा
मारहस्य भूते चक्राकारेण पं
क्ताकारेण वाभिन्न भिन्नासने ।
सुशक्ति पुक्तशेत् पुम पुम ।
क्रमेण यन्नासनेनायविष्य ॥
सामयिक ललाटे वन्दनेदत्ता ।
शिवशक्तिवृद्धा पुण्यं च दद्यात्
ततोयादिपुक्तं च तिष्ठति ततोरो
गन्धादिना ते पूजयित्वा तत् पात्रे ।

पुण्यं दत्त्वा शुद्धिसहितं तस्मै स
मपि प्राणमेत गुरो रभावे वत् ।
पात्रे नलोत्थियेत् ततः शक्तिपा
त्रं शुद्धिसहितं शक्तौ दत्त्वा साम ।
यिकेभ्यो ऽपि न्येषात्तुक्रमेण ।
वीरपात्रात् पराश्रुतं शुद्धिसहितं
दद्यात् ततः सामको ऽपि भक्त्या
हस्मदयेन संशुभ्र तत्रयवि म्
लमन्त्र मष्ट्या जप्त्वा पूर्ववदान
न्ते भद्रवं भैरवीं च सन्नाप्य गुरु
न देवतां च सन्नापयेत् स्व स्वक
त्वात्कविणिना भूतशुद्धिर्कुर्या
त् ततश्चक्रमायकसेः सहपात्र
वन्दने कुर्याद्यथा श्रीमद्देव
शोखर प्रविलसच्चन्द्रमस्तलावि
ते तैत्राथीसुर योगिनी सुरगो
प्तिदेः समाश्रितं प्राज्ञान्दानव
कं महात्मक मिदं साक्षात्त्रिव ।
गन्नामृते वन्दे श्रीप्रथमे करोषुन
गते पात्रे विष्णुहिमदे इत्यभिमत
अवामहस्तेन पात्रशुतोस्य अमो
मचन्दने कृत्वा टकासीति गुरु
शक्ति साथके सुराणामावां टकी
यात् तेजुयस्तेति वृषः ततोमृ
लापायात् ऊर्गीडनीय इष्टदेव ।
ता स्वर्गपा आनिकालो विभा
य गुरुपाङ्ककोस्तत्ता शिवोऽह
मिति विचिन्त हस्ताभ्यां पात्रं धृ
त्वा मूलमुच्चरेन् ऊर्गातिनीश्वरे

देवीतर्पयेत् यतश्चक्र उदयाक
रपदस्या कृता मन्त्रतये स्मरेत् ।
गुरुपदे देवीवल्लो चिन्तयी यथा
त वावत्रये सरासवहने दीये धृ
तेकज्वलेः पुष्पादिषुभिर्मन्त्रितं
च निविष्टं सन्मोहक धुंसकं ये
सचिन्तयिष्यन्ति याति त्वलतेभु
क्तिचशक्ति परे तजान्तरेचसि
न्त तिलकं ताले पानौ च मदिरा
सर्वे कृतापि वेद गुरुपाये स्त
यादेवीचचिन्तयी ततः पात्रमाथा
रोपरि संस्थाप्य पुनस्तेन क्रमेण
पराश्रुतं शहीत्वा पात्रवन्दने कुर्या
त् यथा मघे मीन रसावहे यदि त
यादत्ते च येयादिभिः किंविच्चे च
लरक्त पंकजदशा तस्यै समोवेदि
ते वामे स्वात्म विष्णुहिमदिक
मले पाणौ विधायात्मके वन्दे ।
पात्रमहे द्वितीय मथनानन्देक ।
सम्बर्द्धने ततः पूर्ववत् पात्रे स्त्री
कृत्य प्रयत् पात्रवन्दने कुर्यात्
यथा सर्वास्त्रायकला कलाय
कलितं कौतूहल्यद्योतने चन्दो
येन्महदेन्द्र शम्भु वरुणा ब्रह्मा
दिभिः सेवितं ध्याते देवगणैः
परं श्रुतिगणैर्मीमांसिभिः स
र्वदा वन्दे पात्रमहे तृतीय मथ
ना चात्मावबोध तमे तृतीय ।

पञ्चाभिवन्दने कृता न्यतपात्रः
वन्दने कृत्वा यथा हेममी
नरसावहे हरिहरवत्सादिभिः
सेविते मुद्रा मेकन धर्मक ॥
मिनिरते लाराकृतिनाशये
आचार्याष्टक सिद्धि भैरव क
लामो सेनसेनाधिते पायात् ॥
पेचमकारतत सहिते पात्रे व
तर्धनमः इतिचतर्थ पात्र वन्द
नेकृता न्यत पात्रवन्दने कृत्वा
यथा आधारे भुजगापिराजः ।
बलये पात्रे मही मण्डलेमये
समसमुद्र वारिपिशिते वाष्टो
च दिग्दग्निनः साहचैव वि
भावयन् प्रतिदिने तारागणो रति
तोऽप्यादितप्रभवेः सरासुग
रोराजा करेः किंकरैः ॥ इति ।
पेचमपात्रे स्वीकृत्वा ततोपा
वदृष्टादिके नचलतितावत
पानादिकं कार्यं अथास्यप्रमा
ने यथा रुद्रजामले साथकेभ
अ शक्तिभ्यो दद्यान्निर्मासवन्द
ने सामयिकैः समे कृत्वा हेवि
पाणादिभक्त्या अयत्रापि वि
विशेषाकृत्येण पेक्षाकारेण
वायथा शक्तिप्रभो वसेदापि ७
गमसुमविधानतः शिवशक्ति
थियामर्षे वक्रमयेसमर्पयेत् तत्रा

तरेच ततः प्रथमसमाहय उभोः
पात्रे निवेदयेत् गुरुवेर निवे
द्याय शक्तैरदत्ता स्वयंहरत ॥
भावद्वजामणव साक्षाद्यदि
गुरुनस्यातदा तोये विसर्जयेत्
एतत्सर्वं क्लीतत्र परेदिव ॥
वीरमयो भावः क्लौ नातिकः
दाचन इतिकालीविलास वचना
त् पानपात्रे क्ली मयपानपात्रे
मयपानस्य भाजने ततपर्यायः
चयकः १ सरकः ३ अनुनयः
ला ४ इत्यमरः ॥ सर्व इये मय
पानपात्रे शेषद्वये मयपरिवे ॥
शानपात्रे इतिभरतः चयके ५
अनुतर्षः ६ पारी ७ पारीके ८ ॥
इतिशहरतावली ॥ अथपा
नपात्र परिमाणादि यथा कृ
लसारे नयनाम्नि वातासेव्य क
षेस्त पश्मेष्टि हेतपात्रेप्रकर्तः
व्य नित्यं क्लृप्तसाधने इत्येव
धिकपात्रन्त नकर्तव्यं च साथ
कैः कर्षलौकिक तोलक मिस
र्षः तडक्ते क्लृप्तमे उच्चा हा
दश मासः स्यात्तदष्टौ कर्षउच्च
ते अष्टोत्तरतवे अनुतो ७३तो ॥
बुला ट्टक्रामीति स्वयंवदेत् ॥
नयस्तेत्यभ्य उजातो गुरुणा
वा क्लृतेनकैः ॥ ॥

एकीयाच्च स्वये सिद्धो बह प
मासनः सुधीः कृतागिदे य
कासने निविष्टा ये मुनीरंश्वेव
भाजने एकपात्रे पिवेद्व्ये नेपा
नि नरकायमे एकपात्र मितिस
र्वे मिलितानेकपात्रे पिवेतनत
प्रतिवावेद्व्यपाने भिन्नभिन्नपा
त्रे कार्ये शाननुष्ठान लक्षणा
यत्रेः समुदाय विरोधाच्च ॥
पानवर्णिके पुं प्रोणिङ्कः
इतिहेमचन्द्रः ॥ पानभा
क्ली पानपात्रे ततपर्यायः ॥
कंसः १ इत्यमरः कास्यते औ
कंसः कसुकडसृदि नाम्नीति
सः दन्तातः सायेंचेकास्येच
स्वर्णरजतादि निर्मिते पात्रमा
त्रेऽपिकंसः कंसः स्यात्तेनसे
द्रव्ये पानपात्रेऽपिकोस्यवदि
ति शास्त्रतः पात्रातरे पानपात्रे
कोस्य केसे चतेनसे इतिरभ ॥
सः पीयते पाने मय्यादि ॥
तस्य भाजनम् ॥ पानता
जने इतिभरतः ॥
पानसे क्ली पनसतवमयम्
इति जटाधरः ॥
पनस सम्वन्धिनि वि ॥
पानाभ्ययः पुं महास्ययोगः
इति राजनिर्घण्टः ॥

पानिले क्ली पानपात्रे इतिश
हचन्द्रिका ॥ पानीये क्ली
जले इत्यमरः पातयेरक्षणीयेच
वि ॥ जलशन विधि र्थया यम
उवाच एतत्तेकथितेविष्य समलो
केतडलीभं पानीये सनते तस्मा
हानयेसुखमिच्छता अतोर्दकार
येतकूपे वापीवावक्रयत्वले
वक्रलोकाकृतेदेशे सर्वसत्त्वोप
जीविते इत्यग्निपुराणे ॥ तहा
नानन्तरे पात्रमत्रो यथा पानी
ये प्राणिनः प्राणाः पानीये पा
वनेमहत पानीयस्य प्रदानेन त
मिर्भवति शास्त्री इतिसृतिः ॥
ततपर्यायः पानीयजीवन व
नामृत उष्णरामः पायोः सुश
स्वर ययः सलिलोदकानि प्रायः
कवारुण कवन्ध जलानिनीरः
कीलाल वारि कमलानि विद्या
मसी च भुवने दहनाय निदीर्क्ष
ये सर्वतोमुखे दीरे वनरसे ॥
निम्नगं मेघप्रसवोरसः ॥
अस्य साधारण गुणाः पानीये
मधुरं हिमं च रुचिदं तस्मादि
शोषा यहे मोह भ्रातिमपाक
रोति कुरुते भुजात्र पक्ति य ॥
रो निद्रालसनिरासनम् ॥
विष हरे आतानिसत्तर्धणो ॥

नानाधी वलवीर्य वृद्धिजनः
ने नष्टांग उद्दिष्टे ॥ सद्यो
हृष्टास्तु भूमिस्थे कलुषे दोष
दायके विरहिते लघुस्वच्छे
पये स्नातुं सुखावहं ॥ देश
भूमि विशेष जलशुणाः जाते
ताम्र मृदस्तवेव सलिलं वाता
दिदोषप्रदे देशाज्ञास्य करंच
उर्जरतरं दोषावहं धूसरात् वा
तत्रंच शिलाशिवोत्पन्नमले प
येतु स्नातुं श्रेष्ठं प्रणामम् ॥
द हिदोष शमने सर्वमयुज्जं
ले इति राजनिर्घण्टः ॥
पिच्छिले कुमिले क्लिप्ते पर्या
धौवालकहेमेः विवर्णविस्ते
सान्दे दुर्गन्धिनहिते जले ॥
चन्द्रार्क करसेनष्टं वायुनाक्ता
लिते मरुः सर्वतो परियुद्धादि
समं पौरन्दरेण तत्र तस्यानुग
ण मुद्दिष्टे धौलमस्तवोणाद्वे
लोत्तवंरीयने नृसे किंविद्वान्
प्रकोपने ॥ इति ॥
राजनिर्घण्टः वलुभः
पानीयनकुलः ॐ उद्भः उद्भिः
जल इति भाषा यथा उद्भस्त
जलमा जीः पानीय नकुलो
वसी ॥ इति हेमचन्द्रः ॥
॥ ३३ ॥

पानीयपष्टजः ॐ ऊर्मी पाना
इति भाषा इति राजमाला ॥
पानीयफलं स्त्री मावात्रं मावा
ना इति भाषा इति भावमकाशः
पानीयमलकं स्त्री सोमराजी ॥
इति शब्दचन्द्रिका ॥
पानीयवर्णिका स्त्री बालका ॥
इति राजनिर्घण्टः ॥
पानीय पालिका स्त्री जलावा
स्यानष्टं पानिशाला इति ज
लच्छत्र इति भाषा तत्पर्यायः
प्रमा २ इत्यमरः तत्र कर्तृफले
यथा कूपाराम मपाकारी त
था हतादिरोमकः कस्याप्रदः
सेतकारी स्वर्गमाप्नोत्यसे शय
इत्युदाहरतयेयमः ॥ ॥
पानीयमलकं स्त्री प्राचीनाम
लकं पानि आमला इति भाषा ॥
अस्य गुणाः दोषत्रय ज्वर ना
शिते इति भावमकाशः ॥
मालमुद्दि मलवह कारित्वे ॥
मृदाते स्नातुं च ॥ इति ॥
राजवलुभः ॥ पानीयालुः
ॐ कन्दविशेषः ॥ पनिया
ल इति हिन्दीभाषा तत्पर्या
यः जलालः २ लपालः १ वा
लकः ५ अस्य गुणः विदोषना
शिते सप्तर्षणकारित्वे च इति ॥

राजनिर्घण्टः ॥ पानीः
यास्ना स्त्री वलुजा इति रा
जनिर्घण्टः ॥ पापः वि
पथिकः इत्यमरः पापे स्त्री
अथर्म्म उद्भूतं तत्पर्यायः
येके १ पाप २ पापे ३ किलि
षे ४ कल्मषे ५ कलुषे ६ वृ
हजिने ७ यनः ८ अच ९ शोते
१० उदिते ११ उद्धृते १२ इत्यम
रः ॥ पातके १४ भूस्ते १५ क
रावे १५ शोते १६ पापके १७ ३
तिशब्दश्चावली ॥ ॥
तद्वशाविधे यथा प्राणाभिपा
तने सैन्ये परदारमथापि च
प्रीतिपापानिकायेन सर्वतः
परिवर्जयेत् अममतायेपारु
ष्य येनममन्तमथा चत्वा
दिवाचाराजैर्द्र नजत्पेननचि
नयेत् अनभिधा परस्तेषु स
र्वसतेषु सौख्येकर्मणाफल
मस्तीति त्रिविधमनसाचरेत्
इति शातिपर्वणि दानधर्मः
स्मृत्युक्तायेतानि पातकशब्दे
लिवितानि ॥ पापस्य पुरुष
त्रयाव वृत्तिरे यथा नाथर्म्म
श्रितो राजन् मयः फलतिगौरि
व शनेरावर्तमानस्तु मलामपि
निरुजति यद्विनात्मनिमित्रेषु
नचेत्पत्रेषु नष्टं पापमाचरति

कर्मविपर्ययमनुवर्तते फलमेवे
प्रवेपाये शुरुभक्त मित्रादरे इ
ति मात्से २८ अध्यायः ॥
तीर्थस्य पापनाशकत्वे तत्र क
तपासस्य वज्रलेपत्वे च यथा अ
मत्रादिकृतं पापं तीर्थमासाद्य
च्छति तीर्थेन यत्कृतं पापं वज्र
लेपो भविष्यति मत्स्यपुराणकृते
पापे तत्रैव च विनश्यति यथा पु
रीमहापुराणाय यस्यापापेन विष
ते इति वागदे मुखरा माहात्म्य
शेष पापलक्षणं यथा अतः
परं प्रवक्ष्यामि शेषपापस्य लक्ष
णं ऊर्णं देवर्षिभूतानां मनु
ष्याणां विशेषतः पितृणां च
दिजप्रेष्ट सर्ववर्णापुत्रैकतः ३
कारादिनिवृत्तिश्च पापकार्यकृ
तिश्च या इत्यादिकं महापापं
त्वगम्या गमने तथा च्छादिवि
क्रयं चोर् चण्डालादिप्रतिशृङ्गे
स्वदोष गोपने पापं परदोषः
प्रकाशने ईर्ष्याविहे वाक्पुष्टे
निष्ठुरत्वे च उन्मत्तम् ॥ यत्किंच
तालवादिनं नात्रावाचाप्यथ
मनः तालवादिनं नात्रावाचा
प्यथर्म्मनः आरात्त्व मथास्मि
को नरकावहमुच्यते पतैः पापैः
स्तु संयुक्तः पचते यदि शंकरः ३
तिवामने ५८ अध्यायः शोक

मासकपायानियथा एकशयाश
नेपकिभोतयकानमिफने यानः
नाधायनेपोनि लयेवसहभोजने
सहाधायस्तदशमः सहयानमे
वच एकदशसपुहिष्टा दोषाः सा
कथ्यसेतिताः समीपेवापवस्था
नात् पापेसंकमतेनृणां तस्मात्सर्व
प्रयत्नेन सांकाय्यपविर्जयेत् ३
तिकोमिडपरिभागे १५ अध्यायः
आलापाद्वात्रसंस्पर्शात् संवासात्
सहभोजनात् आसनाच्छुपनाया
नात् पापेसंकमतेनृणां आसनादे
कशयाया भोजनात्पेकिसेकयात्
ततः संकमतेपापं वराहदृष्टो
दकं इतिगुरुते नीतिमारे १५
अध्यायः ॥ राष्ठादिकृतपापेन
राजादीनां परस्परम् पापितं यथा
राजाशुक्लतातपापात् पापेभव
तिवेहरे तथेवरातः पापेन तद्वा
नस्यास्तयेनजाः वर्णाश्रमादयः
सर्वे पापिनोऽत्रसंशयः आध्या
हो उक्ततीस्वामी वृत्तिनातस्वा
मिनोऽवता तथा देशिकपा
पात् शिष्यः स्यात् पातकीसः
दा ॥ शिष्यादि पापिनोऽनित्यं
गुरुर्भवति उक्तती पातकी
यजमानः ॥
॥ ॥ ॥ ॥

स्यात् पापिनोऽगुरोऽथसः १५
रोहितकथापापी यजमानोऽहो
भव ॥ अदत्तप्राणपापभागा
ते यथा अदत्तानिचप्राणानि पा
पानिचयथाशिये प्राणनिकर्म
गायेन तद्यथावविशामय देश
ग्रामगलानिस्व भागभाजितुता
दिप्र कलौतकेवलेकर्ता फलत
कप्राण पापयोः अहनेपिव से
सर्गे व्यवस्थेयशुद्धता संसर्गा
तप्राणपापानि यथा पातिनिवो
यतत एकत्रमेधुनायाना हेकपा
त्रस्यभोजनात् फलांशुशमयात्
ता यथावतप्राणपापयोः स
शनाद्वाप्राणादपि परस्परवना
दपि दशांशप्राणपापानो नित्यं
प्राप्नोतिमानवः दर्शनप्रवणा
भ्याच मनोधापानाद्येवच परस्
प्राणपापानो शतोऽंशप्राप्तयान
२ः परस्परनिन्दोपेभूयं पिक्वारेव
करोतियः ततकृतं पातकं प्रा
य स्वप्राणप्रददातिस्वः सर्व
तः प्राणकर्मणि सेवोपः क
रुतेपरः पत्नीभृत्याः यशिशो
दा सजातीयो विमानवः त॥
स सेवा उद्वेग तस्मत्प्राण
प्राप्तयेत् एकयंके सतोय
स संवयन् परिवे शयेत् तस्य
पापशतोऽंश ॥

लभतेपरिवेशकः स्नानसत्कारि
कंजुर्वन सेस्सरोद्वा प्रभावते सपु
ण्य कर्मवष्टोशं दद्यात्सं सनि
श्रिते धर्मादेशेन योद्व्यं परेयाच
यतेनरः तत प्राण कर्मजैतस्य
यने दत्ता मयातफले अपहृमपर
द्व्यं प्राणकर्मकरोतियः कर्मक
त पापभाक्तात्र यनिनस्तद्वेकले
नापनुयज्जरायस्त परस्परविद्यतेन
२ः धनीतत प्राणमाप्नोति स्वय
नस्यात्रुपतः उद्विदस्ननमन्ताच
यश्चोपकरणप्रदः वलकञ्चापिश
ष्टोशं प्राप्नोति प्राणपापयोः म
जाभः प्राणपापानो राजावष्टोश
उद्वेते शिष्यादुरुः शिष्याभर्मी ॥
यिताप्रजातयेवच स्वपतेरपिपु
ण्यस्य भार्यादं समवासयात् पर
हस्तेनदानादि कर्तव्यः प्राणकर्म
णः विनाभृतकशिष्याभ्यां कर्ता
ष्टो शमाहरेत् वृत्तिदो वृत्तिसंभोक्तः
प्राणवष्टोशमाहरेत् आत्मनोवाप
रस्यापि यदिसेवोनकारयेत् श्रीक
स्तुवाच श्वेतदत्ताय पिप्राण
पापा एपायानिनिसे परसेचिवाति
श्ववधवास्मिन्नितिहास मय्यं पु
राभवम् प्राण ॥

मतिमियेच इतिपापोत्तरवरे
२॥ १५० अध्यायः ॥
तद्वा नन्प्रभृतीनां वधेपापं तः
त मायश्चित्तेच यथा वधेच तद्वा
नेतनो हिसकानाच पणितः का
षायो सपुत्रस्य मृत्युकालेप्रपु
यते अहिसकानात्तद्व्याण वधेश
तगणप्रवे मायश्चित्तेमृत्युकाले ॥
कथिते पद्मेयानिना वधेविशिष्ट
नेतनो यसादीनाचकामतः त
तः शतगुणं पापं निश्चितं मनुव
वीत नराणां स्नेहजानीना वधेश
तगुणततः स्नेहजानीना वधेश
यत्पापं लभते वधे सतसूत्रेकस्य
वधेयं तस्यापेनभनेपमान सतसू
द्राणां शतानां च यत्पापं लभतेव
ये तत्पापं लभतेनृने गोवधेने
वनिश्चितं गवोदशगुणं पापं वा
सप्तसवधे भवेत् विप्रहत्यासमे पा
पं स्त्रीवधे लभतेनरः ॥ पापि
दर्शनजस्यपापं यथा पापेयदृशी
नेतात कथयामिनिशामय ३ः
सुमे पापवीजं केवलेविद्यका
रणं गोवधं वल्लभं वापिकृतमे
कटिलेतथा देवमे पितृमातृमे ॥
पापेविद्यासदा तितं विद्याला

ह्य प्रदातां पंचतिथिविवेकं । दृष्ट्वा हरिस्मरेत् कामनो यदि यथा ।
 ग्रामयानिनमेवेति देव विमर्श । त्रि तत्तत्पाप्मे भवति वै तस्मात्तस्य
 दारिणम् अस्मत्प्राप्तिनेऽष्टे । नोनपश्यति पापनीतावनेष्ट ३
 शिव विसृ विनिन्दकं अदीति । ति ब्रह्मदेवते श्रीकृष्णनमाख्ये ८
 तमना वारं सत्प्रादीने विनना । ८ अध्यायः ॥ पापकं स्त्री पा
 या देवते वृषवादे च शृङ्गाणां । पं इति शङ्करावती पापकृत वि
 सृकारकं शवराही वृषाणां । पापकृती यथा व्यापनेनानुतोपेन
 शृङ्गाणां भोजिने अदीति । तपसाध्ययनेन च पापकृतपुत्रात्
 अनासां च देवब्राह्मणनिन्दकं । पापा दानेन च दमेन च इति प्रायः
 पतिभक्ति विहीना च विसृभक्ति । श्रिततत् ॥ पापघ्नः पुं अर्द्धेन च
 विहीनकं शृङ्गाणां विधवां वैव । नः कृमः शृङ्गानिः पतैर्धृक्कोवु
 चरात्ते वभिचारिणी शश्वत् । यः रविः यथा अर्द्धेन नुः कृमोरा
 कोपयते दृष्ट्वा मृगप्रज्ञे च नारज । ऊः कृति स्तेपुतश्च नः रविः पापा
 वोरं मिथ्यावादिनं च शरणगतवा । भवनेपते शुभाश्रमा मे प्रकीर्तिताः
 तिने मोसापहाविगोदेव ब्राह्मणः । इति ज्योतिः सारसेप्रहः ॥
 वृषतीपति ब्राह्मणी गामिनेष्टे । पापघ्नः पुं तिलः इति राजनिर्वटः
 दिने वाहुं चिकस्तया अगम्याः । पापनाशके वि इति शुभवा
 गामिनेष्टे चतुर्वर्गं नयधमे मा । यथाकरणं ॥ ॥ पाप
 तारुणी माता च सुशुभमिनी । चेतिका स्त्री पादा आकनादि
 सता उरुपत्नी पुत्रपत्नी सोऽर । इति भाषा इति रत्नमाला ॥
 स्य पिपा सती मातृसमापितृषः ॥ पापघ्ने स्त्री पादा इत्यमरः ॥
 सा भागिनेय मिपातया मातता । पापनापितः पुं पुनर्नापितः ३
 मातलानीनवोवाच पितृवाही । तिस्रे लिप्ता सारवाकरणम् ॥
 अनसता पितृमातृ प्रसूयेव वा । पापपतिः पुं उपपतिः इति ॥
 गम्याष्टा दशसूताः कीर्तिताः । त्रिकाण्डशेषः ॥ पापपुरुषः
 सामवेदे च परिपात्याः सतो अत्र प । पुं पापमयांगनरः यथा राम
 तान् दृष्ट्वा नस्पृष्टा च ब्रह्महत्यात् । पार्थस्थिते पाप पुरुषकन्दल ।
 मेनरः तस्माद्देवादिमान् दृष्ट्वा सूर्य

प्रभं ब्रह्महत्या शिरस्कं च स्मृ । सेतिप्रसार व्याकरणं सच यथा
 लोकेय भुमदये सुरापान दृ । यः समः सर्वभूतेषु नितात्मा या
 दासकं पुरुषस्य कटिद्वयं त । नमानसः स पापेभ्यो विमुच्यते हा
 त्सर्पि पनदं दं संगमसेनपात । नवान् सचवेदवित् गुणागुणापि
 कं उपपातकरोमाण रक्तश्म । ताता सत्तयस्य तपस्य च ध्यानेने
 शु विलोचने त्वद्गर्भं धरं कु । वरसंभूतः स पापेभ्यः प्रमुच्यते ।
 द मेवेकलो विविनयेत् इति । स्वदेहे परदेहे च सत्वरः खेन नित्य
 भूतपुष्टि प्रकरणे तनुसारः । शः विचारतो भवेयस्त स मुच्यते ।
 सृष्टादो पुरुषेषुः सेसारस । न सोऽर्द्धे ग्रहिसः सर्वभूतेषु त
 चराचरं सर्वेषां दमनार्थाय । साक्रोथ विवर्जितः शुभम्यासः स
 सृष्टवान् पापपुरुषं हिजाति । दायश्च स पापेभ्यः प्रमुच्यते प्राणा
 हत्यामर्द्धेने मदिरापानलोच । पापेभ्यो निर्हस्य ययः स न्यारमानि
 ने सुवर्णस्नेयवदनं पुरुषस्य । व व्यवस्थित मनायस्त स पापेभ्यः
 गतिश्रुति स्त्रीहत्यानासिके च । प्रमुच्यते निराशीः सर्वतस्तिष्ठे दि
 व गोहत्यादोष वाक्यं मा । शृणुषुनलोत्पुः परीतात्मा सने
 सापह रतापीवै क्रान्तमगले । क्षाणान् सर्वपापात्प्रमुच्यते अह
 तथा परस्त्री गतिवृत्तकाले स । धाने नितक्रोथः परद्वयविवर्जि
 दृष्टो कवथोदरे शरणपत्रहता । तः अनस्य यथो मर्मः स पापे
 दि नाभिर्गर्भे कथाकटिं पुरुषे । भ्यः प्रमुच्यते पुरुषश्च पुपापको
 न्ना सविभागे कथाविक्रयणे । हिरोसानिरत श्रयः तद्वत् त
 फसे विद्यास वाक्कथनया । दशीतश्च स पापेभ्यः प्रमुच्यते ॥
 पुं पितृव्यात्रिकं उपपातक । प्रशस्तानि चयः कृष्या दमशः
 केमारां महाकाये भयंकरम् । स्तानि चयः कृष्या दमशस्त
 कृषवर्णी धिगनेत्रे श्याश्रयाः । नि वर्जयेत् योभिगच्छति ।
 मृत इः खदम् इति पापेकियो । तीर्थानि विमुदेनास्तरात् ५
 योगसारे ॥ अध्यायः पापमृतः । ना पापादपरेतो नित्यं स पा
 विपापानुक्तः निष्पापः ॥ इति

येभ्यः प्रसूयते इत्यायवाहणे ग
 के प्रोभता समन्वितः अभिगम्य
 प्रयत्नेन मपायेभ्यः प्रसूयते इति
 वराहपुराणे पापयोगः पुं मस्य
 रोगः इति शब्दश्चावली ॥
 पापार्हिः स्त्री मृगया इति हेमचं
 दः पापले स्त्री परिमाणविशे
 षः इति सति प्रसारणद्वितीः ॥
 पापप्रादुर्भावे वि ॥
 पापशमनी स्त्री शमीवृक्षः इति
 निराजनिर्घण्टः पातकनाशि ॥
 काच पापता ९ पापी यथा ॥
 पापान्नो मृगगतिं विस्तरेण व
 दामहे घटणीति सदृशाणि यो
 जनानि इरात्मनो प्रोक्तमार्गस्य वि
 स्तारः सर्वज्ञः तान्त्रिकस्य च कवि
 त् कवित् न्तदङ्गिः सन्तमः क
 ईमः कवित् कवित् कवित् दि।
 नम्रेष्ट सन्तमे ताम्रतालके क
 चित् कविनीत्या शिलाः कवि
 तम शिला स्या कवित् कवि
 च्छस्य वृष्टिः कविदेगवर्षाणि
 ऊत्रविहङ्गि वृष्टिश्च ऊत्रवित् पं
 कवर्षाणि वेसासु वर्षाणि कापि
 कवित् पाषाण वर्षाणि न्तद।
 निरिवक्तापि सन्तमो तानिमा
 रुतः गभीर अन्यक पाश्च ॥

तणावृत्तशब्दादिन कापिकण्ठ
 कट्टाश्च नाराचसञ्चकारकाः
 पाषाण श्रेणयः कापि इरातो
 हाः सपन्नगाः कविज्ञातयका
 राश्च कवित् शोणितकनराः
 कविदीरण वृत्ताश्च कवित् का
 शाः कवित् शयः कवित् कवि
 त् शर्कराश्च लोष्टवश्च कवित्
 कवित् कविदस्त्रा राशयश्च उ
 गन्धामोस राशयः कवित् कां
 ठक राशिश्च शेषालानि कवि
 त् कवित् कालकावलयः का
 पि कविद्यात्रा स्याशिवः त
 द्विनः कविताः कापि कविदत्ता
 भयंकराः यवे वक्र विधक्तेरो
 व्यापान्तल विवर्जिते तस्मिन्ना
 नं द्विजम्रेष्ट पापिनो यानि उः गि
 नः नृणा विमुक्त केशाश्च येता
 कारभयंकराः गच्छन्ति पापिनः
 सत्र शुष्ककरोदाह तालकाः
 इति क्रियायोगसारे २२ अध्या
 यः ॥ पापी ९ पापयुक्तः य
 था रुधिरवस्तुताः केचित् को
 चित् कईमभूषिताः केचित् के
 चित् केचित् कुशाग्राश्च पश्चिग
 च्छति पापिनः क्रूरतौल्य यथा
 केचित् अवहाम्नाऊलेतालाः

शोचतः स्वानिकर्माणि केचित् ॥
 छति पापिनः कस्यचिद्भस्म पा
 शस्य वन्धने पापिनो गते कंकाते
 कस्यचिद्वधः कस्यचिद्वधुनद
 ये कस्यचिन्नामिकारये निर्दये
 यम किंकरैः अंशुशायं विनि
 त्पिप क्रोथेन कृष्णतेहिज वा
 तोस्त्ववि सञ्चतकीर्ण पाशोदत्ता
 टङ्कुरुषा आकृष्यते यमप्रेषेः ॥
 केवाचित् सेवितेन सा शिका ॥
 स्थान गुरुपाषाणान् वदन्तः क
 णिरन्युक्तैः अयोभारोश्च शिप्रा
 ये वर्जन्ति पथि पापिनः काश्चि
 द्दृष्टीता केरीषु काश्चित् क
 णेषु पापिनः काश्चिद्दुष्टेषु पा
 देश नयन्ति यमकिंकराः श्रीवा
 स पापिनः काश्चित् कुरमहर
 तोर्दृष्टेः लिप्तालिप्तायमप्रेषा
 नयन्ति यममन्दिरं यान्मथः शिर
 मः केचि हर्षुपादा स्तथापरे ग
 च्छन्ति वायुभिः केचि देकपादा
 श्च केचन इत्येवं विहताकारा
 आर्क्षराव विराविनः यमहते
 स्तात्पमानाः पापिनोपि चततय
 धि इति पापे क्रियायोगसारे २२
 अध्यायः ॥ पासा ९ पापे इ
 त्समरः पासा स्त्री विवर्द्धिका
 इत्यमरः पासवः पुं गन्धकः
 इति जटाधरः ॥ पापत्री ॥

स्त्री कट्टका इति राजनिर्घण्टः ॥
 पासनः वि पासयोगविशिष्टः त
 तर्पणायः कच्छः २ इति हेम
 चन्द्रः पासाः वि खलः नीचः
 इति मेदिनी मूर्खः इति हेमचन्द्रः
 पासोदारा स्त्री गुरुची इति शा
 हचन्द्रिका ॥ पासा स्त्री
 कच्छः पाचरा इति भाषा इत्य
 मरः यस्या गोघणं यथा इति ब्राह्
 दितालेच इवागोमूत्रमेव्यवे आ
 यंते यो इति वदन् पासानेव गते
 यथा अपि च मादिवे नवनीतं च सि
 हं च मरीचके पासाविलेपिता
 नयेत वस्तुतापि वृषभज यमच
 मरीचं त्रिवृते ऊष्टे इति तालेमनः
 शिला देवदारु हरिद्रेडे ऊष्टमासी
 चचन्दने विशालाकरीरेच अर्क
 स्त्रीरे सकृत् पले यथाच कार्षिको
 भागे विवस्मार्ह पलेभवेत् प्रष्टे
 कट्टक नैलस्य गोमूत्रेष्ट गोपवे
 त् मत्त पात्रे लोहपात्रे वा प्राप्ते
 र्दृष्टलिनापचेत् पासाविवर्द्धि
 का चेत् ददुर्विस्मृत कानिच
 अभ्यंगेन प्रणयति कोमल तं
 सजा यते अस्मत्तामपि स्थिता
 णि तेनेना नेनस्य तयेत् विशेषे
 स्थित मपि स्थितं विवर्णि तत् ॥
 सणाद्भवेत् ॥

इति गुरुते ॥ १॥ १॥ ॥
 अध्यायः ॥
 पापकः ॐ गुरुकः इतिहे
 म चन्द्रः ॥ पापकः ॐ ।
 ह्रीं श्रीवासः दार पित्र इति ॥
 भाषा पयसा संस्कृतः परमा
 त्रे इतिमश्वेदिनीकरो ॥ अस्य ॥
 पाकप्रकारोपपात्र अतस्तत्तद
 लो धोतः परिभृष्टो वृत्तेनच वि
 एषुकेन उद्येन पावितः पाय
 सोभवेत् पायसः कफकृह ॥
 लो विष्टमी मधुरोपकः चे
 द्र प्रभपायसो यथा धृष्टनीच
 तृतीत अन्तकोतः सुरोचनः
 इतिरातवल्लभः ॥ यथोवि ॥
 कोरे वि यथा कस्यपकानिने
 लेन पायसदधि शक्तवः द्विजे
 रेतानि भोज्यानिभूदग्रेह कृता
 यपि इतिनिधितसेवराहप्रग
 रो ॥ पायिकः ॐ यहाति
 कः इति शङ्करावली ॥
 पायुः ॐ मलहारे सतगर्भस्य
 स्य समभि मीसे भवति इतिम
 खलोयः तत्पर्यायः अणाने २
 गदे १ युतिः ४ अयोमम ५ ।
 शङ्करादे १ विवलीके ० बतिः
 ८ इतिहेमचन्द्रः ॥ तस्य
 ध्यात्मादि यथा ॥

अवाहति रपानश्च पापप्रपात
 मुच्यते अपिभूते विसर्गश्च नि
 वृत्तवापिदैवते इति महाभार
 तेआश्वमेधिकपर्व ॥
 पायं ह्रीं परिमाणे इत्यमरः ॥
 पाने इतिसेहिम सारोणादिह
 तिः जले निन्दनीये वि इति वि
 स्यः ॥ पार त क कर्मसमा
 मो इतिकविकसदुमः ॥
 पारं ह्रीं परतीरे नदीलेचना
 जंतव्यभीरे इत्यमरः ॥
 पारः ॐ पारदः इत्यमरटीका
 यो सारसन्तरी प्रातभागे उम्
 ह्रीं इति मेदिनी ॥ पारकः
 वि इतिकारकः पालनका
 रकः प्रीतिकारकः व्यापाम
 कारकः यष्टयेषु पथातोः क
 मेविलक प्रत्यय निष्पन्नः ॥
 पारक न ॐ सुवर्ण इत्युणादि
 कोशः पारकं ह्रीं परतोक्
 हितकर्म यथा पादेन त
 स्यपारकं कृष्यात् संजय माता
 वान अर्धेनचात्मभरणे निम्न
 नेमिति कनया पादसाईदुम
 र्द्यस्य मूलभूते विवर्द्धयेत् एव
 माचरतः ॐ सो ह्यर्घ्यः साफ
 स प्रवृत्ति इति मार्कण्डे
 यपुराणम् ॥ ॥

पापकः वि पापगामी तत्प
 र्थायः कर्मरीकः २ इतिश
 ह्रमाता पापगतः ॐ जिनः ३
 तिहेमचन्द्रः पापगे वि ॥ पा
 रजायिकः ॐ पारदारिकः ३
 ति महाभारते राजधर्मः पार
 टीरः ॐ प्रलभः इतित्रिकोशे
 चः ॥ पापकः ॐ मेचः इति
 शङ्कराता पापगे ह्रीं उपवा
 सवतानन्तर दिवपापका ह्रीं
 सकर्तव्य प्राणमिकभोजने यथा
 पापगे पावने ॐ सो सर्वपाप
 प्रणाशने उपवासोभूतच फ
 लदे मुदिकारणे सर्वेष्वेवोपवा
 सेषु दिवापापगमिष्यते अस्य
 या फलदानिः स्या हृतेयारा
 पापगे नरात्रो पापगेकृष्या ह
 तेवे रोहिणीवृतात् निशायापा
 रणे कृष्याहर्नयिता महानिशा
 प्रवीक्रे पापगंशस्ते कृताविम
 सराक्षेने सर्वेषां सम्मतेकृष्या
 हनेवे रोहिणीवृते इतिब्रह्मदे
 वस्य श्रीकृष्णसन्मखण्डे ८ अ
 ध्यायः ॥ अथ श्रीकृष्णसन्मा
 एनी व्रतपापका कालः अष्टमा
 मथ रोहिण्या नक्षत्रात् पार
 ॥ लोकचिते हन्यात् ॥

उपकृतं कर्म उपवासार्जितं ॥
 फले तिथि रष्ट गणे हनि नत
 वेच चतुर्णे तस्मात्प्रयत्नतः
 कृष्या तिथिभातेच पापगे अ
 जोभय वियोगे पापगात्रके यदा
 साह अहं निशास्यते एकसेव
 वियोगस्तदैकतर वियोगेपि पा
 रणे तयाच नारहीये तिथि न ॥
 तत्रसंयोगे उपवासोपवाभवेत्
 पापगात्र नकर्तव्य पावत्रैकस्यसं
 सयः सोयोगिके व्रतेप्राने यथे ॥
 येको विद्युमते तत्रेव पापगे क
 र्या देवेदेविदेविदुः यदेकस्या
 पिसाई प्रह निशाभ्यन्तरे नवि
 योगस्तदा तयो रवियोगेपि प्रात
 रुत सरोतेपापगे तिथानेवोतस
 वातेवा वृतीकृतीत पारणे इत्युक्त
 तान् महाप्रमयवास पापगे म
 त्समोसो पहारेण कर्तव्ये यथाअ
 ष्टमा समपाद्येव नवम्यामपरेह
 नि मत्समोसो पहारेण दद्यात्रे
 वेद्युत्तमम् तेनेव विधिनानन्त
 स्वयंभुजीत नामया हियास्त प
 सुमोस भक्षण निन्दया नतेनपा
 रणे किंत मत्सेन अष्टमपवा
 स पापगे वरिदारुहो मोसनि
 वेधः पवं मोसाशनत्याग ॥

कृत नियनेन नियोगादिष्वपि।
मासे वर्जनीये ॥ अथ श्रीराः
मनवमी व्रतपारणाकालः नव
मी चाष्टमी विहा साव्याविस्र प
रायणोः उपोषणो नवम्यावे दश
म्या मेवपारणो ॥ अथेकादशी
व्रत पारणा कालः मसं जयिता।
हरये निवेद्यापोषणो व्रती द्वाद
श्या पारणो कुर्या दर्जयिता सु।
पोरकी द्वादशोलेवने दोष माह
नारदीये महा हातिकरी रोषा द्वा
दशी लेवितान्तरा विस्र धर्मा
नरे द्वादश्याः प्रथमः पादो हविः
वासरसेजितः तमतिक्रम्यकः
वीत पारणो विस्रतत्परः ॥
अथ अवगा द्वादश्यापवास पार
ण कालः निधि वतत्रसंयोगे उ
पवासो यदाभवेत् भावदेवनभा।
कृत्य पावत्रैकस्यसेलयः विशेषे
षण महीपाल अवगावर्हतेयदि
निधि तयेण भोक्तव्यं द्वादशी।
नैव लेवयेत् निधितयेण प।
कादशी तयेण भोक्तव्यं द्वादश्या
पारयेदित्यर्थः ॥ अथशिव।
रात्र्यु पवास पारणा कालः न।
यंतीशिवरात्रिश्च कायैभद्रजया
विते कृतोपवासं तिष्ठते तदा।
कुर्याच्च ॥

पारणो नियनेन पारणान्त जय।
नी मात्र परं अत्र चतुर्दश्या मेव
तत् ब्रह्मारेहादरमेव्य त्वयानि।
तीर्थानि सन्निवै पूनितानि तव।
तीह भूताहे पारणो कृतो ॥ पार।
णदिने वर्ज्यानि यथा ब्रह्माण
पुराणो कासेमासे सुरोदौद्रं ले
भं वित्तव भाषणो व्यायामेव वा।
वायं च दिवास्वमे तथाजने शिता
शिष्टे मसुराश्च द्वादशोतानिवैसा।
वः द्वादश्यावर्जयेन्नितं सर्वपापैः
प्रमुच्यते सूरिसतोषे कासेमासे
मसुरं च चणकं कोरुषकं शा
कं मधु परात्रं च त्वनेउपवसनति
ये अत्रोपवसन्निति तद्दिने भोज
ना सम्भवात् सामीप्यात् शर्वाप
रयो प्रहरा इति तिथ्यादितत्वे ॥
पारतः ॐ पारदः इति हेमचन्द्रः
पारतश्च क्ली परतजना पराधी
नत्वे अन्वयतत्ता यथा दोषा
णां समवेतानां विकल्प उंशा।
श कल्पना स्वातंत्र्यपारतया ॥
भ्यो माथेः प्राधाममादिशोत् ॥
इति साधवकरः ॥
पारविकं त्रि पारलौकिकं
परत्र भव मिसये विक प्रस।
य निष्पन्नम् ॥

पारद ॐ धातविशेषः पारा।
इति भाषा तत्पर्यायः रसरा
जः २ रसनाथः ३ महाराजः ४
रसः ५ महातेजः ६ रसतेजः
रसोन्नमः ८ स्रजराट् चपलः
९ जैत्रः १० शिववीजं ११ शि
वः १२ अमृतं १३ रसेन्द्रः १४
लोकेशः १५ उर्ध्वः १६ मधुः
१७ रुद्रजः १८ हवतेजः २० २।
सधातः २१ अविमजः २२ वि
वरः २३ अमरः २४ देहदः २५
मृत्पुनाशकः २६ स्रतः २७।
स्कन्दः २८ स्कन्दाशकः २९
देवः ३० दिव्यरसः ३१ रसाय
नश्रेष्ठः ३२ यज्ञोदः ३३ इति
राजनिर्वाणः ॥ स्रतकः ३४
सिद्धधातः ३५ पारतः ३६ इ
ति शब्दवत्तावली हरवीजं ३७
जस्तलः ३८ इति हेमचन्द्रः ॥
शिववीर्यं ३९ शिवाकायः ४
इति भावप्रकाशः ॥ अस्मरा
णाः क्रमिकृष्ट नाशिते चतुष्य
ते रसायनत्वे इति राजवल्लभः
अस्मभस्मनः शक्तिवीर्यं सासत्र
य अर्थो निष्ठति इति परिभाषा
अपि च पारदः सकलरोगनाशः
कः षड्भोगनिवृत्त योगवाहकः
पेचभूतमय एषकीर्तितो देहलोह
वः सिद्धि कारकः सृष्टि तोहर।

नेव्याधीन बहुः श्रेष्ठर सिद्धिदः
सर्व सिद्धि करोतीति निरुत्यादे
हसिद्धिदः विविधव्यापिभयोद
य मरणाजरा संकटेपिमर्त्येभ्यः
पारं ददाति यस्मात्तस्मादयं पार
दः कथितः इति राजनिर्वाणः
तस्मात् पति लक्षणं यथा शि
वांगात् प्रवृत्तं रेतः पतितेथ
णीतले तद्देह सारनातवा व्यु
त्क्रमव्यमभ्रवृत्तत अवभेदेन।
विज्ञेये शिववीर्यं चतुर्विधं ॥
श्वेते रक्तं तथा पीते कृष्णेनतः।
भवेत् क्रमात् ब्राह्मणः क्षत्रिः
यो वैश्यः शूद्रश्च खलुजातितः
श्वेते शक्ते कृत्तोनयो रक्तं किलर
सायने धातवादे ततत पीते खे।
गत्ते कृष्ण मेव च ॥ पारदः ष
ड्भुसः स्निग्ध त्विदोषघ्नो रसाय
नः योगवाही महावृषः सदा
हृष्टि बलप्रदः सर्वामय हरः मो
क्षो विशेषात् सर्वकृष्टवृत्त ह।
स्त्रो रसो भवेद्दृष्टा वदो ज्ञेयोज।
नार्हणः रंजितः कामि तस्यापि सा
हादेवो महेश्वरः श्रुतिता हरति
कृते वन्यनमनभ्रयते गृतिरुक्त
अनरी करोति हि मृतः कोयः क।
कुराकरः स्रतात् रसाम्ने यय
रोगस्यो योग सेनेव सत्रयानि।

तः रसेन्द्रा हतिते रोगे नरुजः। सकल रोगहास्यतः षड्भूतानि
जरा वाजिनो ॥ तस्य दोषा य विवलयोगवाहकः पंचभूतम
या मले विषवक्त्रि गिरितचा यत्रय कीर्तितस्तेन तदुणा गा
यले नैषर्गिके दोषमुशानिपाद तो विरानते ॥ अथ रसस्य शोध
दे उपायिजो हो त्रिषु नागयोग न विधिः तत्र सेवने नानाधाये
जो दोषो रसेन्द्रे कथितो मुनीः यथा प्राप्ते स्तुष्वेवैर्जलादितैः
अरैः मलेन मृद्धा मरणा विषे मृदाण्ड द्रविते रसेद्यावदज्ञातमा
ण दाहोपिना कष्टभवः शरीरे मुयात् तन्मथ्येष्टे गराण्मूली।
देहस्य नास्ते गिरिनासदा स्याः विस्त्र क्रांता पुनर्नवा मीनाली।
ज्वाचस्यतो बोर्य सुतिष्ठ पंसा वेवसपीली सहदेवी शतावरी
वेगेन ऊष्टे भुजगेन गरोरा भवे विफला गिरिकर्णीच हंसपा
दतो तौ पविशोथनीयः वक्त्रि रीवचित्रकः समूने ऊरुयिता
विषं मलेवेतिश्रुत्वा दोषास्तु त यथात्ताभं विनिःविपेत ३।
योरसे पनेऊर्वति सतापे मृते वीज भाण्डमथ्येत धाम्याशक
मृत्तान्तरा क्रमात् अयेपि दो मिदेस्सते सेदनारिषु सर्वत्रे।
षाः कथिता भिषग्भिः पारदः रसरजस्योजयेत् विप्रक्रांता
देयदि तथा येतेत्रयोदोषा ह गिरिकर्णीच अपरानितैव सेत
शरीया विशेषतः संस्कारदी नील उष्णभेदात् अभाऊ मार ॥
ने स्वतस्सुतरानेयः सेवतेतस्य एणलेवा तदभावे प्रयोजयेत्
करोति वाथां देहस्य नाशो विद तदभावे धाम्याशभावे अषण
धाति नने कष्टाश्च रोगान् जनये लवण राजी रजनी विफलाई
त्राणा ॥ पारितस्य मूर्च्छित के महावला नागवला मेव।
स्य तस्य शराः पारदः कुमि नादः पुनर्नवा मेघपृगी वि।
जष्टो जयदोहृदः सरः मृत्रकंच मवसारं समेसमं यत्
तुहृच्च महावीर्या योगदाहीन तमलेयसेवा मूलीले नैषपेष्ट
राहरः स्रुत्याजो रूपदेवृष्या येत् प्रतियेतेन कष्टेन वस्त्रमे
हृदिहृदात वहनः षण्ठनाश उलमात्रकं तन्मथ्येनितिपेत
नः मूरः खिचरः सिद्धिदः पदः पा सत वधातत्रि दिनेष्वेत दो।
रदः लायत्रे ॥

सुसेपुके जायतेसेदितो रसः। छोटीकदे आवरीकदेया ऊर्णा
मेवनादः चवराईशकविशेषः ऊर्णाऊर्णामेवका निशाहीरता
मेघपृगी मेरापृगी तरतामे २। यवतारः कन्याग सारिकाया
कर्कशृगी शाखानवसारं नौका कः अर्कपत्ररसः कनकः धतवप
दर अमृच्च मूलकानल सिन्धुय वरसः ॥ अथोदुपातनेममूरपीव
अुषणाईकराजिकाः वसस्पधा ताप्याभ्या नष्टपिष्टाकृतस्यव य।
उष्णाशेन इयंपेयान्दृष्यकष्टय जेविद्याथरेऊर्णा इसेन्द्रस्याहुपात
क इयोषुक्तमानेषु मितेमान ने सतः स्यात्तदुपातेन सर्वदोष।
मिदेवृषेः प्रराहतेषुचेतेषु स विवर्जितः ममूरपीवाततिया ता
नेप्रतिष्ठाकाजिके सेदयेदिनमे पः सुवर्णमाषी नष्टपिष्टीकृतस्य
केच दोलायत्रेणावृदिमान स्वे ऊर्माविका इत्ययोनेतासुम्हने
दाजीबोभवेत् सूतो महेनाच्च कर्तव्यं वावत्पारदः दृष्टेन दृष्य
सुनिर्मलः मूलके मूरश्चन ने इत्यर्थः विद्याथर पत्रे उमरुय।
लक्षित्रकं अुषणं त्रिकद रानि जे ॥ अथाथः पातने विफला ॥
का राइ ॥ अथ महेने इष्टिकाः शिक्र शिथिभिर्नवलासुरि संश्रुतैः
हृणी हृणीभ्या मादो मय्यसस्त नष्टपिष्टे रसेन्द्रता लेपयेत्तदु भाज
तः रभाउनेनसिन्धुय राजिका ने ततोदीमेवधः पात उपेतस्त।
गृहधूमकैः अमृच्च ऊर्माविका यकारयेत् यत्रेभ्यः संतेत ततः
चित्रक रक्तसर्षपेः कृतैः कषा सूतो विमृह्यति सेदनादि क्रि ॥
येः ईदती विनिश्चितैः फलवि यानिस्त शोधनोसोयदाभवेत्
केणापि विमर्हितो रसो दिनत्रये तदाकार्याणि कुरुते प्रयोज्यः स
सर्वमलेविमुच्यते ॥ अथ मूलैर्वकर्मसु ॥ अथ शरां दोष हरः
नेअुषणं विफला वृन्धाकन्दैः शोधन विधिः रसकन्यावरति
सुदाहयावितैः चित्रकोर्णा नने विफलाग्निं चित्रको विषं
निशातार कन्याकनकवृत्तैः हति तस्मादेभि र्मिमे वारान्।
सुतेकृतेन सुषेण वारानस संमूर्च्छयेत् सम ॥ अथ सर्वदो
माभि मूर्च्छयेत् इत्येसमूर्च्छि यहरः संदिमः शोधनविधिः
तः सतस्सनेत्तमाधिकसुका ऊर्माविका चित्रकरक्तसर्षपेः
न वन्धाकन्दैवाकष्टयमाकंद लदाहये ॥

कृतेः कषायेर्वरती विमिश्रि।
नैः फलविकेणापि विमिश्रितो
रसोदिन त्रये सर्वमलैर्विमुच्यते
यवे कदर्थितः सूतः घृतेराभः
वतिनिश्चितं वहेत्वावधीकषाये
रा सेदितः सवलीभवेत् सर्पा
ली विचिकावन्धा भृंगात्रेः सेदि
तोबली ततः सपावकशवेः लि
मः स्यादतिदीप्तिमान् सर्पालीः
नागफली विचिका शसिलीव
न्धातो कषायता भृंगः भृंगरा
जः अहोशला पावकः विउकः
अण्डरसस्यसारणविधिः पूमसा
रे रसेनोरो गन्धकेन वसादरे या
मेको मईयेदने भोगेकतासमे।
समे कावकृष्ण विनिःक्षिप्य ता
ज्जम्बसुपुत्रया विलिप्य परि।
नोवक्ते पुत्रोदता विशेषयेत् अ
पः मच्छिद्र पिदरी मध्येकूपीनि
वेशयेत् पिदरीवालका हरेर्भ
न्नावा कृषिकागले निवेशयेत्।
त्वा भदयो वक्षिर्कृष्णान्नैः।
प्रानैः तस्मादप्यधिके किंचि
त् पावकेनालयेत्कृत्वात् ए
वेहादशभिर्धामे निपत्येवसु
तमः स्नेहादेयेत् स्नागशीजेतः
मृदुगे गन्धकेनैत अथः स्येव
मृतेसूतं रक्षीयात्तेन मात्रया य
था ॥

विताउपानेन सर्वकर्मसु यो
नयेत् ॥ अथाम्रप्रकारः अ
थाम्रस्यवीजानो मूषागुमेम
कृतयेत् ततोपुटे तिपेत सूते
मलपुत्रगुमिश्रितं मलरः का
ष्टोउस्रिका द्रोणपुष्पीमसूना
नि विहंगमिविमेदकः एतच्चूणि
मधुशोहं दत्ताशुद्रोमदीपयेत्
तज्जोत मधुमेतस्यक मूषागु
सेपुटे सुधीः पुद्रोदताशेषाणि
त्वा ततो गन्धपुटेपवेत् एकेनै
वपुटेनैव सूतके भस्मनायते
ततः प्रयोगे पचास्यानै यथा।
मात्रे पचाविधि ॥ अथाम्रप्र
कारः काष्टोउस्रिकाउमे ॥
रसे किंचिद्विमईयेत् तद्रूप।
दृष्टदिहोम मूषागुमेम प्रक।
स्ययेत् तिस्नातत्सेपुटे सूते तत्र
पुद्रोमदीपयेत् एता तज्जोतके।
मातोमृगमूषा सेपुटेऽधिके ॥
यदेव नपुटे तेन सूतके यातिभ
स्मतो अमः प्रकारः नागवली
रसेमृष्टः कर्काटीकमृगभितः
मृगमूषासेपुटे यकः सूतोया
नेव भस्मता इतिभावमकाशः
अथ पारद शिवलिंग निर्माणा
विधिः पारदे शिवनिर्माणो ना
नाविज्ञेयतः प्रिये अतएवमहे
प्रानिशाति ॥

सन्मयनेचरेत् पारदे शिवलीने
दिताउने नदिकारयेत् ताउना।
हित नाशः स्यात्ताउनाहित ही
मता ताउनामृगपुक्तत्वे ताउ।
नामरगभवेत् हादशं पार्थि
वेलिंग पुपचोरेमृषोउशोः पशु
दि सूत्रनिर्माणा रचितेमुक्तमे
ववा ११५५५ यथायोग्ये पुग
मवस्व निवेदयेत् भोगयोग्ये
दातव्ये मधुपकैजलेखरि अ
लेकारे यथा शक्ति दद्यात्क
स्यात्तादेतवे शूनयेदृजयत्नेन
विलययेत् पावति तोउलोके
न विधिना प्रत्येकेनायतेनयेत्
आदोपेवात्तरमत्र मष्टोत्रशाने।
जयेत् पूजोतेमनयेत्पश्चात्तथा
सादाह्यमहामत्रे दत्ताताते समा
वर्षा हविष्वाशीनिर्देयः ताह
लेचतयामत्तं वर्तयेत्कदाचन।
अस्मिन्सूत्रे हविष्वात्रे तोहत्मीन
मुत्रमे होमयेत्पश्चमेष्टानि दशा
श्रावणताशकं होमस्यदत्ताता
कार्या तदाविज्ञेनलिप्यते ततः
पश्चिमदिवासे पारदेयानयेत्स
धीः तस्यापिनिपेकं सर्ववेये
नवात्कं योमवीनेशिवागिंच
वर्णायेविउमस्तके वापदीनेवेन

पुते चितये अष्टके प्रिये इमंमत्रे
महेशानि प्रनयेदो यथोपरि ॥
पारदे प्रनयेन्मत्रं नष्टोत्रशानेय
दि तदेवौषधयोगेन वदोभवति
नाम्यथा ततः पश्चिमदिवासे मृ
गयत्तपाणवहामे वरयेत्सर्वक
रीरे यथाक्त विभवावधि सुवर्णी।
वमकाकारं कर्णगुमेनिवेशये
त् चतुष्कोणं पुते स्पर्णी श्रीवापो
समनोहरे हस्तद्वये महेशानि द
याहलय गुमके वलयेमुक्तवे।
गिव मृगुरीये तथेवव उंमीदया
तपीतवर्णी होमवस्तु पुगेणिव
पवेकृता महेशानि शिवरूपेवि
चितयेत् अथातः संप्रवक्ष्यामि ॥
विधाने मृगपावति प्रस्तरेवेव।
सेस्यापकिादी पत्रसेनच प्रण
वेनसमालोउय कृप्यात् कर्हमव
तप्रिये निर्माणायोग्येनद्वये परि
स्यात्सुन्दरि तदानिर्मायतलि
गं पुनर्देदं तरेचरेत् स्वपुष्पसेपु
ने वसेमृगारेव करीवके किंचि
इंच प्रकर्तव्यं यतोहृदतरेभवेत्
इतिमातकोभदतत्रे ८ पदतः
सगर राजकुतमुक्त केश केव
जाति विशेषः अस्ववितरण।
पक्रवशाहे दृष्टव्ये पारदार।

कः ॐ देशविशेषः ॥ इति शहरत्नावली ॥ सत ७३६ ॥
शोक भागशितिकेचित् ॥
पारदारिकः ॐ पारयायिकः
परदारवतः परदारान गच्छति
इत्यर्थेदिकानप्रत्यय निष्पन्नः ॥
तिसिद्धांतकोशदी उष्णकाएनय
डिगि मायितेयत्रगतम कल
त्रकामिनः पारदारिक विला
समाहसदेव उर्ध्वददेकिभि
निष्ठ इतिनेषधे १८ सर्गः तः
स्यदेषा यथा यःपरस्त्रीषु निर
तस्तस्य श्रीवींगतोयशः सच
निघःपायपुक्तः शसत्सर्व सभा
सच इतिबलतेवर्तगणेशाखेरे
२१ अध्यायः ॥ पारदार्य ॥
स्त्री परदारगमने यथा भूतार
धवनादाने भूतकाथायनत्र
या पारदार्य पारिवित्ते वधुष
लवणक्रिया इत्यपगतक ग
णनेयानवल्कः ॥
पारदेश्यः वि प्रोचितः पारदे ॥
शिकः पथिकः परदेशोगतइ
त्यर्थे न्प्रत्ययनिष्पन्नः ॥ पर
मार्थिकः वि परमार्थपुक्तः यथा
गतावुशतिकोलाको नलोकःपा
रमार्थिकः इतिपुगणे सत्ये य
या विवतः पवसमाष्ट

नव द्वादश एव च क्रमेणाचदि
काहोता सत ७३६ पारमार्थिकः
कं इतिनिष्पन्नितम् ॥
पारस्यं स्त्री शान्नायः भनक्र
मः इति हेमचन्द्रः तथाच य
स्मिन् देशे य आचारः पारस्यं
क्रमगतः तत्रते नारममेत धर्म
स्तत्रेवतादशः इतिविवादभेग
नवः परस्यराजावश ॥
पारस्येपापदेशः ॐ उपदेश
परस्य ततपर्यायः येतिह
इतिह इत्यमरः परस्यैव पार
स्यं स्त्रीचाः पारस्येणोप
देशः पारस्येपापदेशः तत्र इति
ह शब्दोऽवयः यथा इतिह
इडे रुक्ते इहवदेयतः प्रतिवस
तीति इतिपवेरूपे इति गच्छति
इतिह इनननादिति उः इतिह
शहान स्त्रीचे ये येतिहो इति
भरतः ॥ ॥
पारलौकिकः वि परलोकस
म्बन्धी यथा दानपात्रमथम
रामिहेकयादि केदि एणिनेदि
विवायि सत्परेति सकृतेर्धदि
कृते पारलौकिक कृशोदमसोद
इतिनेषधेयं चमसर्गः ॥
पारवतः ॐ पारावतः इति

द्विपकोषः ॥ पारश यथा मेष्टाभेयामवा श्रुती
वः ॐ श्रुत्याविप्रतनयः इत्य
मरः स त निषादजातिः यथा
ब्राह्मणादेशपकन्याया सप्तष्टी
नामजायते निषादः श्रुतकन्या
यो यः पारशवउच्यते श्रुतकन्या
या श्रुत्या निषादयत पयनेय
तः सेतात्रेण पारशवश्चाच्यते
तस्योपनयनसंस्कार निषेधमा
ह स पारयत्रेव शवस्तस्मात्
पारशवः स्मृतः सजीवमेवश
व तसः इतिमनुकल्लभेहो
परस्त्रीतनयः शब्दे तत्रलोहं इ
ति मेदिनी परशजाते वि ॥
पारशीकः ॐ पारसीकः इ
त्यमरटीकाया रमानायः ॥
पारस्यः ॐ परस्यधारी पा
रस्यधिकः इतिहेमचन्द्रः ॥
पारस्यधिकः ॐ परश्रुतेतिकः
कृशार्थारी ततपर्यायः पा
रस्यधः २ परस्यथायुधः १
इति हेमचन्द्रः ॥
पारसिकः ॐ पारसीकः ॥
इति शहरत्नावली ॥
पारसी स्त्री पारस्यभाषा पार
सदेश भवविषादि तदारभ
दिन ॥

यथा मेष्टाभेयामवा श्रुती
रेवतीभरणीद्वये विशाखाद्वे
र्गसाधु शतने पापवासरे न
प्रेस्थिरेवसवन्दे वपारसीमार
वोपदेत इतिगणपतिमूर्तिः
पारसीकः ॐ परसीकदेशः
इव दोटकः तत पर्यायः ॥
वानापुत्रः २ इतिकेचिदित्य
मरटीकायाभरतः परादनः १
आवहृजः ४ इतित्रिकोऽश
षः देशविशेषः ततपर्यायः
पारसिकः २ इतिशहरत्ना
वली ॥ तदेशपद्वे विपारसे
लोयः वि परस्त्रियाः सतः ॥
इत्यमरः ॥ पार स्त्री ॥
नदीविशेषः सात पारिपात्र
पर्वतोद्भवा इतिमेदिनी ॥
पारापतः ॐ पारावतः इत्यम
रटीकायोरमानायः ॥
पारावारः ॐ पारावारः इति
॥ द्विपकोषः ॥
पारायणं स्त्री साकल्यवचने
इत्यमरः पारसमाप्तिं अयतेग
च्छति शमोति पारायणं नया
दित्तादनः आविष्टतिगतादिन
स्त्रिगेन सामानाधिकरमेपि स्त्री
वमव पारायणं यथा पातपा
रायणोऽत्र पारायणं नामलेकेति

सममेयितीति भट्टिः इतिभ
 रतः ॥ पुराणपाठः तत्र श्री
 भागवतपाठात्कमो यथा श्री
 पार्वत्युवाच स्तुत्येदीदृशभिः
 श्रोतुं श्रीमद्भागवतप्रभो शुक्रः
 स्तुत्यावयामास महाराजपरी
 तिते समादेनेभि भगवन् अथ
 तेतत्रतत्रह तस्यानुक्रममिच्छा
 मि श्रोतुं तत्फलमेव च सदा
 शिवउवाच साधुष्टुतमहाभा
 गे लोकयत प्रचरिष्यति पारा
 यण मितिवाते सद्योशक्तिप्र
 देनतां शुक्रस्योक्तिक्रमेणैव
 पदेद्भागवतनयः आवयेच्छु
 णयादापि तस्यानन्ते फलेभवे
 त् कृतनिसक्रियः प्रातः कुश
 हस्तः कृतासनः देवदिनगुरु
 ज्ञतां ध्यात्वा विस्मयनातने द्वेय
 यनेन भक्त्युत्पन्नकदेवभक्तिः
 हिरण्यपात वपुःशतं प्रथमेहनि
 कीर्तयेत् चरितं भवतस्यापि दि
 तीयेऽथ तृतीयके सत्त्वं चाम्
 तस्यापि यत्र कर्मः सद्येहदिः
 चतुर्थदिवसे चैव दशमेहदिज
 न्मच यच्चमेत पदेहिहान् रु
 किण्णपादरिणावधि षष्ठ्येवोह
 वसुधार्दं समेतसमापयेत् अ
 ध्याये प्राणविरमेत्तत्रमध्यकरोचन

कृतेविरामे मध्येत अथायादिपदे
 त पुनः पदेदर्शं उध्यमानः आत
 येहेसुवोतमे श्रोत तत्रास्त्रो भू
 ताश्रुणयाइकितसरः अथायेस
 णिमासेके तथादद्याच्चरतिरेण स
 माभौचततोयेने स्तुतिष्टुगोनिवेद
 येत् कुर्याच्चैस्सुवे होमे साततान्
 भोजयेततः पंचयः कुरुतेदेविपा
 देभागवतस्यत अरण्ये आवरणे
 वापि मशहागतिमासयात् पतत
 पारायणं नाम सर्वकामफलप्रदे
 पाठकाले त विदशा मुनयश्चतयो
 यनाः पाषाणश्चतयाविस्माः सा
 त्रिधं तत्र कुर्वते पतते कथितेदे
 विपारायणविधानके विसृष्टी
 ति करं पुण्यं किंभूयः श्रोतुमिच्छ
 ति इतिपामे पातालावरे पाराय
 णमाहात्म्ये २१ अध्यायः ॥
 अपिच कुमारगुरुः अथतेस्त्रे
 वद्व्यामः सम्राट् ग्रहणविधिम्
 महायेवस्त्रभिश्चैव प्रायः साध्या
 विधिः स्मृतः देवतेन समाह्वय
 मूर्तैरेष्टयत्ततः विवादेयाह
 शोचते तादृशोपरिकल्पयेत् ॥
 नतस्य आश्विनोज्ज्वल मार्गशी
 र्षः शुचिर्नभाः ॥ एते मा ॥
 साः कथा रम्य आत्तणा ॥

श्रोतस्त्वकाः मामानोनिर्णीये यत्पारास्तीर्णानि मलेपयेत् क
 यानि तानि तानि सानि सर्वथा स र्त्तव्यं मण्येयोश्चै कदली वृक्षमति
 हायाश्च तपदात्र कर्तव्याः सोयः ने फलपुष्प दलेर्विष्क विना
 माश्रये देशे देशे तथायेये वा नेच विरानिते चतर्दित धुनागे
 ती प्रेष्यामयत्ततः भविष्यतिक पो वक्रसम्पदिरानितः ऊर्द्धमः
 थाचात्र अगत्योक्तदृग्निभिः ॥ मेवलोकाश्च कल्पनीयाः सुवि
 हरे हरिकथाः केचि हरेचायु स्तरे तेषु विप्रविशक्ताश्च स्यापः
 तकीर्तनाः स्त्रियः शूद्रादयोपेव नीयाप्रवृध्य च सर्वेतेषा मासः
 तेष्वावोपो एतेभवेत् देशे देशे नानि कर्तव्यानि कथ्यते रक्तः
 विरक्ताये वैस्मवाः कीर्तनोत्सः श्रापि तथादिया मासनेपरिका
 काः तेष्वावपत्रे मेष्वा तलेवा स्येत् उदण्णलोभवेदक्ता श्रो
 नमितीतिने सतोसमाजोभवि तावे आण्णवस्तदा आण्णलोः
 ता सम्राजंसुडर्लभः असर्वे च भवेदक्ता श्रोताचोदस्त्राव
 सत्र्येव कथाचात्र भविष्यति स्तदा अथवा पूर्वदिकतेया श
 श्रीभागवतपीठ्य कथासुरः मसूक्तमथतः श्रोतृणां माग
 सलम्पदाः तवत्तश्चनदाशीव मः श्रोतो देशकालादिकोविदेः
 माघातमेमतयराः नावकाशः विरक्तो वैस्वोविश्रो वैदशास्त्रः
 कदाचिदा दिनमात्रे तथापि वा स विप्रुदिमान् दृष्टोत्तुशतोपीवे
 र्थयानमनेकार्थं तरेणः त्रैवसुड रक्ताकार्योतिनिस्तरः अनेकः
 र्त्तमः एवमाकाराणतेषा कर्तः कर्मविधाताः स्त्रेणः पाषाण
 योविनयेन च आगतकानासर्वे वादिनः शुक्रशास्त्रकथोच्चारै
 यो वामस्यानानिकल्पयेत् ती त्यास्यास्तेयेपपिदताः वक्तुः पा
 र्थे चैव वनेचापि एदेवाश्वरा श्वंसमर्थार्थ मयः स्यात्तथा
 स्मृते विशात्तावस्थापत्र का विधः पण्डितः संशयच्छेता ॥
 र्त्तवोततकथास्थले शोधनेमा लोकवेधनतमरः वक्तोत्तोरंम
 र्त्तनेभूमे लेपनेधातुमएडने ए कर्मयो दिनादवोक्तवतामये अ
 होपस्करशुद्धय एदकोणेनि कुर्यादयेऽसौनिर्वृत्य श्रोवेस्वा
 देशयेत् अवीक् पचाहतो ॥ नेसमावरेत् मणुलच मकर्तव्ये
 तत्रस्थाप्या ॥

हृदिस्थया कृष्णविष्णुसंज्ञेण संशुद्धदत्तात्वं स्वयमागममाविशे
चरेत्तुजाविधिक्रमात् प्रदक्षिण त लोकवितायनागार उच्यते।
नमस्कारान् एतातेस्तुतिमाच चक्रतश्चयः कथाविनाशुहमतिः
रेतु ससारसागरेमने दीनेमो नलभेत् फलमुत्तमे आरुण्यादयः
कराणानिये कर्मशादृशीतो मारभ्य साहुविप्रहरतके वाचः
ने मासुहरे भवार्णवात् श्रीमद्वा नीयाकथा सम्यक् धीर- सुधी
गवतस्यापि ततः श्रुताप्रयत्नतः मता कथाशिरामः कर्तव्या मथा
कर्मविधिनाप्रीत्या धूपदीप केचरिकादये ततकथा मनुकापि
समन्विता ततस्तु श्रीफलधृता वे कीर्तितेवैस्वैस्तदा मलमूत्रन
नमस्कारेसमाचरेत् स्तुतिः प्रम यार्थितिलचाराः सुखावदः ह
त्रयितेन कर्तव्याकेवलतदा श्री विद्यानेनकर्तव्या एकवारकथा
मद्वागवतात्वात् प्रयत्नः कृष्ण र्थिना उपोष्यसमरात्रेवा शक्तिश्च
पवहि स्त्रीकृतोसिमयानाय तच्छृणुयात्तदा चतुर्षाण्ययः पाने
शुक्लार्थभवसागरे मनोरथोमा कृतावाष्टयात्सुखे फलाहारे
दीपोये सफलः सर्वथातया नि एवाश्वा मेकभक्तैर्नवापुनः सु
विज्ञेनैवकर्तव्या दासोः हेतवके त्वसाध्यंभवेयत् कर्तव्यश्चावणा
शव पवेदीने वचःशक्ता वक्तारं यतत् भोजनन्त वरेममे कथाश्च
चायश्चयेत् संतुष्टवसभूषाभिः वणकारके नोपवासोवरः श्रेष्ठः
श्रुतोते तेच संस्तुतेत् अकृष्टः कथाविज्रकरोयदि समादव।
प्रवोयत्तः सर्वशास्त्रविशारदः तिनोपेसा नियमानुष्ठानारर
यतत् कथाप्रकाशेन मदत्ता विस्तृदीक्षाविहीनानो नाधिका
ने विनाशय तदयेनियमः पश्चा रः कथाश्चवे अस्मर्त्तव्यमथः सु
त कर्तव्यः श्रेयसेमुदा समरात्रे मिः पश्चावत्यावभोजने कथा
यथाशक्त्वाधारणीयः समवः समासो भक्तिच कर्त्तव्याभिमेक
दि वरुणपेच विप्राणांकथाभा यावती हिरलेमफतैलेच गरि
गनिवृत्तये कर्तव्येनैर्देवैर्जपे राद यात्र तयेवच भावकुष्टेयु॥
शास्त्रविद्यया ब्राह्मणान्वैसवा चिते ज्ञानाभिमेकथावती इतो
नृवासान् तथाकीर्तनकारिणः कंचकतिगेव दग्धमत्रेसपूरे।
नत्वा ॥

कां निष्ठावमामिषायेच वर्ज यत्तेस्मिन् समामे आतपितदा
येतकथावती पलाण्डुलशुनेः श्रुतकस्य चवक्तश्च श्रुताकार्या।
दिग्ग मूलके ऐजन्नन्था लाति तिभक्तिः प्रसादन्तदसीमाना।
कामूलकृष्णाणै नैवाद्यावक आतभ्याथदीयतो मदेगताल
थावती देववैस्वविष्णोणं गुरु ललिते कीर्तनेकीर्तितोततः नय
गेवृत्तिनांतथा स्त्री राट्टुहोनि शहो नमः शत्रुः शोवडाहृश्रीय
नो वर्जयेच्चकथावती कामको तो विषेभ्यावाचके भ्यश्च वित्तम
थमदेगाने मत्सरलोभमेवच र जेवदीयतो विरक्तश्चैवैतयो।
म्भमोह तथादेवे हरयेचक ता गीतावाद्यापरेहनि २२स्य
थावती रजस्वलात्मजन्तोच्छ्वैतदाहोमः कर्तव्यः कर्मशातेय
पतित वातिकैस्तथा दिनदि प्रतिशोकं च नृजयादिधिना दश
इवेदवाऐश्च नवदेयः कथाव मस्यच पायसेदधिसर्पिश्च तिला
ती ससेषोच दयोभोने मानने दिमफसेमुने शयवाहरणकृष्ण
विनयन्तथा उदारेमानसेतदत हायया सुसमाहितः तन्मयता
कृष्णादेवेकथावती दविदश्रुत त शरारम्प परमस्यास्तततः हो
यीरोगी निर्भागः पापकर्मवान् माशक्तोबुधो होम्य दद्यात्तफल।
अनपयो मोलकामः शृणुयात् सिहये नानास्त्रिनिशोधार्थं सु
सकथाभिमा अशुद्धाकाकवन ननाधित्यताखयोः शेषयोः प्र।
धाव वन्ध्यायाव मृताभकाश्च शमाद्यन्त पावेमाम सहस्रकं ॥
वहर्भाचयानारी तथाश्रामा म तेनस्यात् सफलैसर्व नात्मस्माद
यत्ततः पत्नेनविधिनादत्ते तव धिकेयतः द्वादशाब्राह्मणान् प
तय तरेभवेत् अत्युत्तमादिनाः श्रात ज्ञानयेन्मफपायसैः दद्या
सम कोटियत्तफलमदा पवेक। त्स्वर्गां येनेव व्रतपूर्णतसिह।
ताव्रतविधि शुद्यापनमथाचरेत् ये शक्तोपलत्रय भिते सर्गसिह
तजन्माष्टमीव्रतवतकर्तव्यं फ विधायच तत्रास्य श्रुतकेस्या।
लकादिभिः शक्तिचनेषुभक्तेषु प्प लिधिते ललिताहरे संपूज्या
प्रयोनाद्यापनाग्रहः अवरोने वा हनायेस्त उपचारैः सदति ॥
वहलास्त निष्ठा मावैस्ववा यः एा वस्तुभूषण गन्धाद्यैः ॥
तः एवेनगाह ॥

एजिताय यतात्मने आवा ॥
 ध्याय सधीर्दत्ता शक्तः स्याद्व
 वेधनेः ॥ एवं कृते विधाने च ॥
 सर्वपापनिवारणे फलदे स्यात्
 श्रान्त श्रीमद्भागवते शुभम्
 धर्माधिक्यममोलाणां साधने
 नात्र संशयः इति ते कथितं सर्वं
 किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ श्रीम
 द्भागवते गोव भक्तिमुक्तिः प्रका
 शिता इति पाद्योत्तराखण्डे श्री
 भागवतमहात्म्ये ६ अध्यायः
 पारायणिकः ॐ पादकः ॐ
 त्रः पारायण त्रययोगादिका
 ढक प्रत्ययनिष्पन्नः इति सि
 द्धान्तकोमुदी पारायणिकः ॐ प्र
 स्तः इति शब्दवत्तावली ॥
 पारावतः ॐ पारावतिदेशेना
 तः पतिविशेषः पायरा इति
 भाषा तत्पर्यायः छेयकंदः
 २ कपोतः १ रक्तलोचनः ४
 इति भस्मः पारायतः ५ कल
 रवः ६ अरुणलोचनः ७
 मदनकाज्ज्वः ८ कामी ॥
 ९ रक्तलोचनः १० मदनमोहन
 वातिवत्तासी ११ कर्णवीरवः १२
 शुद्धकपोतकः १३ अस्म
 स शृणाः स्त्रियते मधुरत्वं ॥
 श्रुते शीत ॥

तत्ते पितास्वदाहनाशिते वा
 त्यते वीर्यवृद्धि दाहते इति
 जनिर्घण्टः ॥ रसेपाके सप्त
 तं कषायते विषदत्ते च इति रा
 वलभः तद्देहो यथा पारायणे
 ॥ सोवोदशी काशुकोमुदुत्ता
 वः पारावतो द्विपिच्छुः श्रेयो
 लववमः ॥ इति राजनिर्घण्टः
 मर्कटः तिनुकः इति मेदिनी ॥
 निविः इति हेमचन्द्रः ॥ पारा
 वतपदी स्त्री पारावतो द्विः ॥
 नयाफटकी इति भाषा इति रा
 माता काकजंवा इति राजनिर्घ
 ण्टः ॥ पारावतो द्विः ॐ ॥
 ज्योतिष्मती इत्यमरः ॥
 पारावतो द्वि पिच्छुः ॐ वदे
 यपारावतः इति राजनिर्घण्टः
 पारावती स्त्री गोपणीते नदी ॥
 भेदः लवलीकले इति मेदिनी
 पारावारे स्त्री तद्वद्वयं इति मे
 दिनी पारावारः पुं स सु ॥
 २ः ॥ इत्यमरः ॥
 पारावारीणाः त्रि पारावारे
 गच्छतियः पारावारशब्दात् ॥
 लीन प्रत्यय निष्पन्नः ॥
 पारावारे स्त्री पारावारीकभिः
 लसन्ते इति पारावारीशब्दात् ॥
 दीकायां भरतः पारावारः ॥

पुं व्यासदेवः इति शब्दवत्ता
 वली पाराशर सप्तविंशति वि ॥
 पाराशरकसिकः ॐ पाराश
 रकस्याध्यायी पाराशरकस्य
 वेत्ता इति सिद्धांतकोमुदी ॥
 पाराशरिः ॐ वेदव्यासः इति
 भूविप्रयोगः ॥ पाराशरी
 ॐ संकरी चतुर्थ्याध्यामी पाराश
 रेण भित्तसूत्रे इत्यर्थे च पारा
 शरं तद्विद्यते ॥ स्याध्यायनाये
 ति नैकाजादिति इत् इत्यमरः
 भरतौ ॥ पाराशर्यः ॐ ॥
 व्यासः इति शब्दवत्तावली ॥
 पारिकोली ॐ तपस्वी इत्यम
 रः मस्करी इति हेमचन्द्रः ॥
 पारिजातः ॐ पारिभद्रवृत्तः
 स्रुतरः इति मेदिनी प्रसोत्तः
 पतिहरणे यथा अदिसावुक
 ताउत्तो देवराजो जनाईने यथा
 वत हजयामास वक्रमानपरेः स
 रं ततोदद्री कृष्णः पि सप्तभा
 मा सहायवान देवोद्यानानि सर्वा
 णि मन्दनादीनि सप्तम ददर्श च
 सगन्धादो मंजरीं पुत्रयाधिने
 शोभात्तादकरं दिव्यं वातपल
 वेशाभिने मण्यमानेः एते जाते ॥

जातरूपमयत्वे च पारिजाते जग
 मायः केशवः केशिस्तदनः तद
 व्याघ्राहगोविंदं सत्यभागादिना
 तम कस्मान्नहारकामेष नीयते
 कृष्णपादः इत्युक्तः सप्रहस्येन ॥
 पारिजाते गुरुमति आरोपया मा
 सहति स्मृत्तु वलाचारिणः भोः
 शची देवराजस्य महिषीततप
 रियहं पारिजाते नगोविंदं हर्तुम
 हंसि पादये शची विभूषणा
 धाय देवैरमृतमम्यने इतपादि
 तो अयेन देमी पृथीतेनेगमिष्यसि
 प्रवश्यमस्य देवेन्द्रो निष्कृति कृष्
 वासति वज्रोघतकरेशाक मनुया
 स्यति वामराः तदलं सकलैर्देवैः
 विप्रहेण भवाकत विपाककटः
 यतकर्म नतच्छं सतिपण्डिताः
 इत्युक्तेनैरुवाचैतान् सप्तभामाः
 निकोपिनी काशची पारिजातस्य
 कोऽयं शक्रः सगंधिपः सामान्यः
 सर्वलोकानो यद्येषाः मृतमस्य
 ने सप्रसन्नः सुराः कस्मा देकोऽ
 क्कानिवासवः यथा सत्ता यथैवे
 नु यथा श्रीवन्नरतिणः सामान्यः
 सर्वलोकस्य पारिजातस्य धातुः
 भर्तृवाक्य महागवी कृष्णहोने यथा
 शची तत्कथ्यतामल ॥

ज्ञानासमाहारयतिक्रमं कथा
तो वैदुतेगता योत्स्यावचनेन
म सत्यभामा वदतेतदिगर्वो
हतातरे यदिनेदयिताभर्तु य
दिवश्यः पतिस्तव मद्रतेहरेतो
हृतः ततकारयनिवारणं जाना
मितेपतिशक्रं जानानिद्विदशो
सुरं पारिजाते तथाप्येने मातु
षी हारयामिते श्रीपराशर
वाच इत्युक्तारतिरोगगता श
च्याकुतु यथोदिते शचीचोत
साहयामास श्रुताध्यात्रिदशा
धिप ततः समस्तदेवानो सेमेः
परिहृतोहरिः प्रययौ पारिजा
नार्थ मिन्दोयोययिते दिन ततः
परिचिनिस्त्रिंश गदाशूलरवाधु
वभुवुस्त्रिदशाः सजाः शक्रेवज
करे स्थिते ततोनिरीक्ष्यगोविन्दा
नागशत्रोपमिस्थिते शक्रेदेवय
दीवारे सुहायसमुपस्थिते चकार
श्रोत्रनिर्वाये दिशः शङ्खेनपूरय
न् सुमोचचशरघाते सदस्यायुत
संमिते छिन्नेषशेषवानेषु शस्त्रेषु
लेषुसतरे जगद्वासवोवज्रैरुत्त
श्रुक्सुदर्शनं ततोहाहाकृतं सर्व
त्रैलोक्येदिनसतम वज्रचक्रध
रोदृष्टा देवराजजनाह्नौ ति ॥

मंत्रज मन्त्रिणेण जगद् भगवा
नहरिः नमुमोच तथाचक्रेश
क्रतिष्ठेतिवाव्रवीत् मण्यवज्र
देवेश गरुडतनवाहने ससभा
माव्रवीहीरे यत्नायन परायण
त्रैलोक्येश्वरनोयुक्ते शचीभर्तु
यत्नायने पारिजातस्त्राणभागा
ह्यवपस्यास्पतेशची श्रीपरा
शरडवाच इत्युक्तावेनिवहते
देवराजस्तयादिज प्राहचैना
मन्त्रेवर्णा सखित्वेदातिविरु
धैः तच्चापिसर्गसंहार स्थिति
कर्तावितस्ययः जितस्यतेनमे
श्रीश जयतेविचित्रयिणा यस्मिन्
जगतसकलमेत दनादिमध्येया
स्माद्यजस्त्रमभविष्यति सर्वभूता
ततेनोद्भव प्रलय पालन कारणे
न श्रीशकथे भवति देविनिराक
तस्य संस्तुतो भगवानित्य देव
राजेनके शवः प्रहस्य भावगमी
र मुवाचेन्द्रेदिजोत्तम देवराजोभ
वानिन्द्रा वयेमस्मान्जगतपते त्प
तये भवेतवेतदयथायथं तं मया
पारिजाततरुश्चायं नीयतामुचिता
स्यदे गृहीतोऽयंमपाशक सत्पार
वनकारणात् श्रीशक्रः विमोहय
सिमासीश मयौहमिनिकिंवरे
तानीमस्ता भगवतो ॥

नतस्तच्च विरोधयं नीयतोपा
रिजातोऽये कस्यद्वारवतोऽशरीम्
मर्त्यलोके तयाश्रुते नायंवेष्टा
स्पतेभुवि तथैतत्तावदेवेन्द्र ॥
माज्जगामभुवेहरिः हृष्यश्रुतपा
दयामास द्वारकावाभिनादिज
श्रवतीष्यायगरुडात् ससभा
मासहायवान् निष्कुटे स्थापय
मास पारिजाते महातरुं यम
भ्येतजनः सर्वो जातिस्मरतिपौ
विको व्यास्पते यस्यप्रष्णाणा ग
त्येनोर्वी त्रियोजना ततस्तेया
दवाः सर्वे देहव्यानुमानुषान्
दहन्तः पादपेतस्मिन् ऊर्वनो
मुत्तदर्शनं इति विस्मयुराणे ॥
पंचमेऽंशोपारिजातहरणे ३
३ अध्यायः ॥ पारिजातकः
पुं देवतरुः ततपर्यायः ॥
मन्दारः २ इत्यमरः पारिजा
ऽदेर्जातः पारिजातः ततः स्त्रा
र्थ कः पारिजातो विस्मयघाः
पारिजातेति शब्दितः इत्यागमः
पारिभद्रवृत्तः पालितामारा
इति भाषा पारि पारं प्राप्तेता
ते तन्मयस्य पारिभद्रे त मन्दा
रुर्मन्दारः पारिजातकः इति
हनु चन्द्रः इत्यमरटीकाया
भरतः ॥

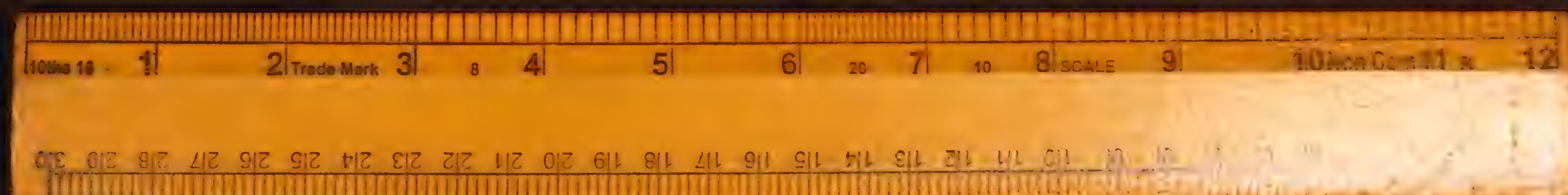
पारिजातं वि पारिजात सन्धे
धनेयथा मातः पारिजातं स्त्रियो
विभजेरन् इति दायभाग धृतव
शिष्टवचनम् ॥ पारिजातं
वि एहोपकरणशाय्यास नकुप
टाहादि यथा शर्थस्यसेगृहे चैना
ययेचैव नियोजयेत् शौचैथमेऽ
त्रयक्ताच पारिजातस्य चेत्तणे
इतिमानवे २ अध्यायः अथ ॥
व्याख्यायथा पारिजातस्य गृहे
पकरास्य शाय्यासन ऊगकला
हादे रवेत्तणे यनोनियोजयेत् इ
तिऊल्लूकभट्टः पारिजातः स्त्री
सीमन्त्रिका स्थितस्त्राणदि रचित
यहिका सिती इति भाषा ततय
र्यायः वान्पाश्या २ इत्यमरः
पारितोषिकं त्रि आगतिकरम्
परितोषजनकद्रव्यं यथा ममा
पिचन्द्रशेखर शरासनारोपणा
प्रथम वादिनः पारितोषिके था
रयसि इतिशुभारिः ॥ ॥
पारिद्रः पुं सिंहः इति हेमच
न्द्रः पारिपथिकः पुं चौरः
इतिहेमचन्द्रः ॥
पारिपाटो स्त्री परिपाट्या
भावः परिपाटीशब्दात् भा
वेचप्रत्ययः ॥

पारिभाष्यं स्त्री ऊष्टोषथं इत्यम
 रः परिभुवोभावः जामिनी इति
 भाषा यथा साहित्ये पारिभाष्यं
 च दत्तं ग्रहणमेव च विभक्ताश्च।
 तरः ऊष्टुनीविभक्ताः परस्परं
 इतिहायभागः ॥
 पारिमाणत्वे स्त्री परमाणपरि
 माणे यथा पारिमाणत्वं भिन्नाने
 कारणतः शुद्धाहृतं इति भाषा
 परिवर्द्धः ॥ पारिशुद्धिकः
 त्रि पारिशुद्धेन तिष्ठतियः ॥
 सम्पूर्णवर्ती पारिशुद्धशब्दात् ॥
 सिक् प्रत्यय निष्पन्नः पारियात्रः
 इति हेमचन्द्रः ॥
 पारियानिकः ॐ अध्वरतः परि
 वानिकोऽपि पाठः इति हेमचन्द्रः
 पारिरक्तः ॐ मेकरी तापसः ॥
 इति हेमचन्द्रः ॥
 पारिशः ॐ वृद्धविशेषः पल
 श पिबन्ति इति गजहञ् इति च।
 भाषा तत्पर्यायः फलीशः
 कपित्थः १ कमण्डलुः ४ गहिमा
 ण्डः ५ कन्दमूलः ६ कपीतनः
 सुपाषिकः ८ अस्पृश्याः ३३।
 इति स्निग्धत्वं क्रमिशुक्र ॥
 + ॐ पारियात्रपर्यन्तः इति शब्दः।
 तावती पारियात्रिकः ॐ पा
 रियात्रः ॥ ३३ ॥

कृतप्रदत्तं फलेत्सम्भवं मूलं पारीक्षितः ॐ पारीक्षितराजः ३।
 मधुरत्वं कषायत्वं साउमन्यक
 त्वेव इतिभावप्रकाशः पारि
 षदः ॐ पारिषदि तिष्ठतियः
 सभास्थः तत्तर्पण्यायः सत्यः २
 सभास्तारः ३ सभासत् ४ प
 रिषहलः ५ पर्यवतः ६ पा
 रिषयः ७ पार्षदः ८ इति
 शहरत्नावली पारिषत् सप्त
 धिनि त्रि ॥ पारिषयः ७ ॥
 पारिषदः इतिशहरत्नावली
 पारिहारिकः त्रि परिहारकर्त्री
 परिहारं करोतियः इत्यर्थेति
 क प्रत्ययनिष्ठात्रः ॥ पारि
 हार्यः ७ बलयः इत्यमरः
 परिहारत्वे स्त्री पारी स्त्री २।
 २ः जलसमूहः कर्करी हस्ति
 पादरज्जुः इतिमेदिनी पात्री य
 रागः इति विश्वः पानपात्रे इति
 त्रिकोटशेषः ॥ दोहनपात्रे ३।
 तिजहाथरः ॥ परीणः त्रिपा
 रगमन कर्त्री पारं गच्छति ३
 तर्पणीनप्रत्यय निष्ठात्रः ॥
 पारीन्द्रः ७ सिंहः अजगरसः
 र्यः इतिहेमचन्द्रः ॥
 पारीरामः ७ कमलः दाहः
 पटशाटकः इतिविश्वः ॥

वेपित्प्र्यं गायत्रि

स्य च प्रणयात्मानस्य च जयः स
तिल प्रीतिने ऊशे अनित्यमिति
मन्त्राभ्यां सतितात्रनिवेदने हस्त
तालशाचमनं दृष्टिस्सति र्जनस्य
च पित्रादिक्रमतोदाने गायत्र्यादिः
जयः पुनः शेषात्रपिण्डयोः प्रश्ना
निहन्तीति चमण्डले अपहता नि
हन्तिभ्यां रेखाणामे पितृक्रमात्
आस्तरो देवतेत्यस्य जयप्रवाहः
नेतिलैः अवने जमदानं च मधुः
वातामधुत्रये अतत्रमीपिण्ड
दानं दर्भलेपायचर्षणम् आ
चमने स्मृतिर्विष्णोः पात्रतालाव
नेजनं अत्रेयादिजयोवामा वर्त्ते
नोदंशव स्तनः आहृत्यामीज
जयश्चैव आसत्या गौजलिस्तनः
नमस्त्यादिकजयो वासोदानं च
जनं वसन्ताय जयश्चैव द्विजशु
मिसेचने देवादि आस्तरोदाने न
लादित्रितयस्य च शिवास्त्यादि ॥
मातृय मन्त्रोरा गोत्रमित्यपि
सप्तवित्रजयाः पिण्डे स्वधावाच
नमूर्जने सृज्जात्याने पितः पते
दक्षिणादानमग्रतः विसेदेवा
अदाताये देवते निजपस्त्रिया ॥
विसर्जने वाच इति आमावेति
प्रदक्षिणा अन्नादेः प्रतिपत्तिः
अ वासदेव्य ॥

आहुप्रयोगतरे ॥ ॥
 पार्वतः ॐ महानिम्बः चोः
 इति भाषा इतिरत्नः
 माला पर्वतसन्निधिनि त्रिः
 पार्वती स्त्री इति इत्यमरः त
 स्याद्युत पतिर्यथा तिथिभेदेक
 त्वभेदे पर्वभेद प्रभेदतः त्वा
 तो भेषुवविद्याता पार्वतीने
 नकीर्तिता महोत्सव विशेषः
 च पर्वसिति प्रकीर्तिते तस्या
 धिदेवी यासाच पार्वतीपरिकी
 र्तिता पर्वतस्यसतादेवी सा
 विभूता चपर्वते पर्वताधिष्ठा
 त्रदेवी पार्वती तेनकीर्तिता
 इतिप्रकृतिरवरोड इतिपात्ता
 ने ५४ अथायः ॥
 शलकी गोपालप्रविका इ
 तिमेदिनी द्रोपदी जीवनी इति
 विषयः सौराष्ट्रप्रविका इतिर
 त्रमाला लक्ष्मणभेदाया
 तकी सैहली इतिगजनिर्वहः
 पार्वतीनन्दनः ॐ कार्त्तिकयः
 इत्यमरः ॥ ॥
 पार्वतीयज्जमारः ॐ पार्वती
 ७३ यथा स्वाजशावविशा
 स्वास्त्रनैगमे यस्तथेवच पार्व
 तीयाः ऊमाश्रम चत्वारः प
 रिकीर्तिताः इ ॥

तन्निप्रगणम् ॥ ॥
 पार्वतेये स्त्री सोवीरोजनम्
 इतिशब्दवेदिका ॥
 पार्वतेयः ॐ सूर्यावर्तवृत्तः
 सलविया इति भाषा इतिर
 त्रमाला पर्वतजाते त्रि ॥
 पार्श्वः ॐ पशुधारिपोहा प
 श्वनयुयते इत्यर्थे न्य प्रत्ययः
 निष्पन्नः ॥ पार्श्व स्त्री ॐ
 कदापोभागः पाश इति भा
 षा इत्यमरः ॥ पार्श्व स्त्री
 चक्रोपाले पशुगणः पाशः
 स्थिसम्बुः इतिमेदिनी पार्श्वः
 ॐ जिनः समीपे त्रि इतिहेम
 चन्द्रः ॥ पार्श्वकः त्रि पा
 ल्येन विभवान्वेषी यथा क्रूर
 त्पाविभवान्वेषी पार्श्वकः सन्नि
 जीवकः इतिहेमचन्द्रः ॥
 स्वार्थकेपार्श्वार्थाधि ॥ पार्श्व
 तः १ व्यपार्श्वत पार्श्व इत्यादि ॥
 सर्वविभक्ते ससि विद्यानात् इ
 तिसेतिप्रसारयाकराणम् ॥
 पार्श्वतीयः त्रि पार्श्वसम्बन्धी
 पार्श्वतोभवः इतिसिद्धांतकौष
 दी पार्श्वपरिवर्तने स्त्री कस्मि
 नेकार्त्तिका परिवृत्तिः पाशके
 गण इति भाषा श्रीहरेः पा
 र्श्व परिवर्त ॥

श्रोत सवोयथा भाद्रपदशुक्ले
 कादश्या शयनोत्सव वत्सभाः
 कटिदानोत्सवेऊर्ध्वादेस्सवे
 सहवैस्सवः तथाच भविष्यातरे
 प्राप्ते भाद्रपदे मासि पकादश्या
 सितेहनि कटिदानेभवेद्विस्मर्म
 हापातकनाशने जलाशयाति
 केनीता सेश्वाभ्युच्चप्रभुम्
 कर्त्तिका परिवृत्तिच दत्तिणा
 ने प्रकल्पयेत् अस्ययाताश
 यनोत्सवात् कथंविदिशेष
 मनुवादपूर्वके तिलतिनले
 तिबिभिः कर्त्तिकायाः कत्याः
 परिवृत्ति दत्तिणागेप्रकल्पये
 दिति पूर्ववामोगेन सप्तस्या
 धना दत्तिणागेन शायये ॥
 दित्यर्थः तत्कालविशेषश्च
 पूर्वमेव निर्णीतोऽस्ति अभ्यु
 ना मन्त्रः देवदेवजगन्नाथ यो
 गिगम्य निरंजन कटिदानेऊ
 रुद्याय मासिभाद्रपदेभुभे म
 हाष्ट्याततः कृता वैस्सवानप
 रितोष्य व देवैस्समेदिनीता
 यथा सर्वनिवेशयेत् इतिश्री
 हरिभक्तिविलासे १५ विलासः
 पार्श्वभागः ॐ पञ्चभागः हस्मा
 देः पार्श्वदेशः इत्यमरः ॥ पा
 र्श्वः ॐ स्त्री शूलयोगविशेषः

अस्योषधं यथा शतश्रव्या देव
 दारुशालपर्णी वचाशु क्रुहेमा
 सीसेन्यवेच पलमेकं पुनर्नवा
 फनेनस्पतयाभ्यंमे तैलमेतत्
 प्रदायेत् रुक्मलेपास्यस्त्रेच
 गणमालोचनाशयेत् इति गरु
 डे १८४ अथायः ॥
 पार्श्वः ॐ पार्श्वस्थितनरः
 इतिहेमचन्द्रः समीपस्थिते
 त्रि पार्श्वस्थि स्त्री शरीरपार्श्व
 स्थितास्थिपोजरा इति भाषा
 तत्पर्यायः पार्श्वका २ इत्यमरः
 पार्श्विकं त्रि पार्श्वसेदे पार्श्वजा
 ने पार्श्वशब्दात् जिकप्रत्यय
 निष्पन्नम् ॥ ॥
 पार्श्वदश्रियः ॐ कर्कटः इ
 तिहेमचन्द्रः ॥
 पार्श्वी स्त्री द्रोपदी इतिविका
 लशेषः ॥ पार्श्वदः त्रि
 पार्श्वदः इतिशब्दरत्नावली
 पार्श्वयः त्रि पार्श्वदः इतिभर
 तः पार्श्वः ॐ स्त्री शूलस्पाथो
 भागः पादप्रत्ययः गोडशब्दा
 इति गोडारि इतिच भाषा इत्य
 मरः सहगर्भस्यस्य मासद्वये
 न भवति ॥ इतिशुतवोधः ॥
 स्यैत्यष्टं इतिमेदिनी ॥

एहं इतिहलायुथः ॥ जिगी
य यथा खेनष्टप्रमान् पा।
लिः यश्चात् पद जिगीषयोः
इतिरत्नकोषः ॥ पा॥
लिः स्त्री उन्मदस्त्री इतिमेदि।
नी कुम्भी इतिथरतिः ॥
पार्लिगारः ३ एष्टतः शत्रुः
शत्रुजपोद्यतस्य विजिगीषोः
स्तत् शत्रुपदपातेन पार्लि।
यश्चात् पदं गृह्णाति याति यः
इत्यमरभरतौ पार्लिचै स्त्री
यश्चात् रत्नकसेना आतोऽनु।
पमर्गात् क इतिस्त्रेण पार्लि
शब्दात् त्रैलुपातोः कप्रत्ययनि
ष्यत्वे इति सिद्धान्तकोषदी॥
पाल क रत्ने इतिकविकल्प
दुमः ॥ पालः ३ पतद्वय।
हः विकल्पान् इति भाषा ३॥
तिहेमचन्द्रः ॥ पालके वि।
यथा दिवा वक्तव्यतापाले
रात्रौ स्थापिते तद्वद्वे योगः।
हेमेऽन्यथाचेत्त पालावक्त
व्यतामियात् इतिमउः पाल
कः ३ ओरकरत्तकः तत्प।
र्यायः अश्चरत्तः २ वल्लभः १
इतिवृत्ताधरः विवकवृत्तः इति।
रात्रिनिर्वाणः पालनकतिवि।
यथा गोपालको गतो गोष्टेय।
स्तथमेवकारयेत् मलिकालीनः

नरकेमलिकाभिः सभक्त्यो ३
ति प्रायश्चित्ततत्वे ॥
पालकायः ३ अनुविशेषः
तत्पर्यायः करेणभूः २ इति
हेमचन्द्रः धत्तन्त्रिः इतिवि।
काण्डशेषः ॥ पालकः ३
छत्रा इत्यमरः पालकः ३॥
शाल शाकभेदः पालक इति
भाषा प्राजिपेकी राज इति।
भाषा इतिमेदिनी पालेकी स्त्री
ऊर्ध्वरुनामगन्धद्रव्यं इत्यमरः
शाकभेदः पालक इति भाषा ॥
अस्याशणाः कफेपिस्त्वानति
व्यथनाशित्वं रुच्यत्वेव इतिराज
वल्लभः ॥ पालकम् स्त्री॥
शाकभेदः पालक इति भाषा
तत्पर्यायः पलक्या २ मधु
क्षरपत्रिका ४ सुपत्रा ५ लि।
मपत्रा ६ ग्रामीणा ७ ग्राम्यव
ल्गुभा ८ अस्याशणाः ईषत् ॥
कइत्वे मधुरत्वे पण्यत्वम् ॥
शीतलत्वे रक्तपित्तहरत्वे या
हिते परमतर्पणत्वे च इतिरा
जनिर्वाणः ॥ पालका स्त्री
ऊर्ध्वरुः ऊर्ध्वरुखोदी इति ॥
भाषा इत्यमरः पालकशा।
कः तत्पर्यायः वास्तकाका
रा २ छदिका ३ वीरितच्छद ४ म

स्या शणाः वातलत्वे शीतत्वे
शुष्कलत्वे भेदनत्वे गुरुत्वेवि
ष्टमित्वे मंदस्यासपित्तरक्त
विषापहतत्वे इतिभावप्रकाशः
पालने स्त्री शयःप्रस्तावा गोः
लीवे इतिशब्दचन्द्रिका रत्नां
यथा अभिषेकादि शण्डक
स्यरातः प्रजापालने परमोय
मिः इतिमिताक्षरा ॥
पालाशे स्त्री तमातपत्रे तेन
पात इति भाषा इतिराजनिर्वा
णः ॥ पालाशः ३ हरिहराः
तद्वर्णविशिष्टे पलाशवृत्तस
सन्धिनिच वि इत्यमरः ॥
पालाशवृत्तः ३ मगधदेशः
इतिशब्दरावली पलाश।
समृद्धस्य पालिः स्त्री कर्णलता
यं अग्निः पेल्लिः शंकुप्रभेदः।
छात्रादि देये इतिमेदिनी सू
काज्ञानप्रमथ स्त्री प्रान्तःसेतः
कल्पितभोजने प्रशंसा उत्त
मः प्रसूः ॥ इतिहेमचन्द्रः ॥
पालिका स्त्री अग्निः इतिश
ब्दरावली कर्णपत्रे इति।
शब्दचन्द्रिका दध्याच्छेदनी त
त्पर्यायः ऊर्ध्वलिका २ इतिरा
रावली पालितः वि रतितः यथा
वि

लेखा तमाज्ञाय पौत्रे कस्यस्य।
योगिनी यथो विहायसा राज
न दारकाकस्यपालितो इति
ग्रीभागवतीयदशमस्कन्धे १२
अध्यायः ॥ कायस्थस्यपदति
विशेषश्च पालितः ३ ऊर्ध्वरुः
इतिराजनिर्वाणः ॥
पालिनी स्त्री श्यामालता ३।
ति रत्नमाला पालिनी वि
हता इतिहिन्दुकोषः ॥
पालिनी स्त्री कस्यविहता इत्य
मरः पाली स्त्री कृकासमम्या।
योषित इतिमेदिनी श्रेणी इति
शब्दरावली श्याली इतिश।
हचन्द्रिका ॥ पावकः ३
अग्निः इत्यमरः वेद्युताग्निः
यथा पावकः पवमानस्य अवि
रतिनश्चेत्तयः निर्मथ्यः पव।
मानः स्यादेद्युतः पावकः स्मृतः
यश्चासौ तपते सूर्यः अविरे।
निस्त्वसौ स्मृतः इतिकोष्य १२
अध्यायः सच ब्रह्मणोमानस
पुत्रा दभिमानीनामकाग्रेः स्त्रा
हायो नातः यथा योसावग्नि
रभीमानी स्मृतः स्वायंभुवेः स
दे ब्रह्मणोमानसः पुत्रस्तस्मात्स्वा
हायजीजनत पावकं पवमानेव।
अविमनिमयः स्मृतः

इति मातेय ४८ अध्यायः
सदाचारः वक्रिमयः चित्रः
कः भलातकः विज्ञः इति
मेदिनी शोधयित्वरः इति
हेमचन्द्रः रक्तचित्रकः ऊरुमः
इति राजनिर्णयः ॥
पावकारिणः ॐ अग्निमन्यः
इति शहमाता ॥
पावकिः ॐ कार्तिकेयः यः
या कथंते कृत्तिका उत्रु
कवान् तेसुरेश्वरं कथं च पा
वकिरसौ कथं वामातनन्दनः
इति वरहपुराणम् ॥
पावने क्ली कुले कृच्छ्रे इति
मेदिनी गोमये इति शहचः
न्द्रिका ॥ रुद्रात्ते ऊष्टे इति
राजनिर्णयः ॥ चित्रकं अः
ध्यासः प्रायश्चित्ते इति विष्णुः
पावनः ॐ व्यासः पावकः ।
इति मेदिनी सिक्तकः इति वि
ष्णुः पीतभृङ्गगर्जः इति राजः
निर्णयः ॥ सिद्धः पवित्रे पा
वयितरिच वि इति हेमचन्द्रः
पावनधुनिः ॐ शोखः इति
राजनिर्णयः पवित्रशहचः
पावनी ह्रीं हरीतकी इति विष्णुः
तलसी गोः इति राजनिर्णयः

गंगा यथा ब्रह्माण्डे खड्गे
तीहरीशिरसि जटावलि शला
सयनीसलोकायपतनी कनः
कमिदिशहागण्ड मौलात् सवने
नी लोणी पृष्टे लुदती इति व
य चर्चनिर्भरे भस्मयती पाथा
पि हरेयेती सखनगरसरित्
पावनीनः घनात् इति शोक
राचार्यकृतगंगाष्टकं ॥
पाशः ॐ कचात्रेसेदार्थः कः
गिके शोभणार्थः व्याघ्रघनेति
दार्थः पत्पादिवन्धने इति ॥
विष्णुः शशभेदः इति शहचः
वली पाशकः ॐ पुनविशेषः
पाशा इति भाषा नतपण्यायः
अतः २ देवनः ३ इत्यमरः ॥
सारिः ४ शारिः ५ सारः ६ शा
रः ७ पाशः ८ इति शहचः
वली ॥ पाशपाणिः ॐ वरु
णः इति हलायुधः ॥
पाशवपालनं क्लीं वासः ३
तिशहचन्द्रिका ॥
पाशितः वि पाशयक्तः वरुः
इति थरनिः ॥ पाशी १ ॐ
वरुणः इत्यमरः व्याखः इति
मेदिनी यमः इति कश्चित् पाश
धरे वि इति विष्णुः पाशीकृतः
वि पाशवदः अभूत् ॥

तद्वावेविमस्यनिष्पन्नः पा
शुपतः ॐ वक्रपुष्पं पशुपतम्
पिदेवतः तद्रक्तः इति मेदिनी
पाशुपतव्रतं क्लीं पशुपतिव्रतं
विशेषः यथा यथा पशुपति
निमित्तं हलासर्वमिदं गतं नति
प्राप्ते पुनः सोपि योनिसेव्रतमा
चरेत् इह जन्मकृते पापे हर्षेन
ममकृतं वयत् व्रते पाशुपतेना
म कृताहनिदिनोत्तम द्वाद
श्या मेकभक्ताशी क्रयोदश्या
मयाचितं व्रतद्वयं तथा नक्तः
उपवासं परेऽहनि गोवृषं वैवहे
राय रोष्यतामसमयन्तया सोव
र्णकारयेत् ३ ॐ न्याशीत्याष्ट
थकष्टकं अत्रैवैलेखयेत्कृति
शिवायाश्च शिवस्य च तत्प्रमाणं
हृषं कृत्वा द्रौण्ये हेमचन्द्रतः १ गोः
रोष्यादष्टगुणं तासं नरहं वापि
कारयेत् तारपत्रे समारोप्य वा
स्नातम पुनतथा त्रयोदश्यामे
कभक्तं विक्तायोनकमाचरेत्
ऊर्णादयाचिते दशौ पादकृत्वा
व्रतचरेत् गन्धपुष्पैः सुनेवे
द्यै रक्षामभरणदीपकैः गंगा
धरं समभ्यर्च्य प्राक्षयेत् प्रवरे
वरं गंगाधरमहादेवं सर्वलो

कचरावरं नहि मे सर्वपापानि ।
एतितस्मिन् शंकरे शंकराय नमः
स्वयं सर्वपापहराय च यथा ॥
यमेन पशुपतिं तथा मे कुरु शोक
र यममार्गं यथाशोभा न पशुपा
मिकदाचन संपूजितो मया भ ॥
त्मा तथा मे कुरु शंकर गंगाधर
धराधीश शशात् परवरमद ॥
श्रीकण्ठ नीलकण्ठस्तु अमाका
ननमोस्तुते संपूज्ये वै विधाने ।
न प्रतियुदिते रवौ हे रणपादी
न गोवृत्तांश्च बालाण्येभ्यो निवेदये
त् यथा तं सर्वगः सर्व सर्ववासस्तु
सर्वसत् नलिप्यसे विकृताणां
स्वयामो कुरु शंकर पंचस्रता
नमस्तु स हृषादींश्च यथादिता ।
न र्गवादिभ्यो हि जेभ्यश्च शंकरः
प्रीयतामिति पवन्तस्तु ता हृषे
दद्याद्दिनातये यममार्गं महाहो
वे न पशुपतिकदाचन यः कको
तिव्रतेनेव सर्वपापप्रनाशनम्
न सति प्येत्यपायेन पशुपत्रमि
वोभसा ब्रह्महत्यादिभिः पापैः
रगम्पागमनादिभिः उच्यते पा
नकेभ्यः च त्वभत्यायेयनेः ३
मान् यः करोति महाभागदा
नं सर्वं सुखावहे हतापाया ॥

यशेषानि स्वर्गलोकसगच्छ
ति इति वक्रि उराणो पाषण्ड
व्रतदानाध्यायः ॥ पाषण्ड
पताहो स्त्री पशुपतेः शलाहो
तस्य सूर्ये यथा गजाननोपि ।
संचित्र यत्तत् पाषण्डपतेः महा
रूपमहाकाये पुगोताति समः
मभं पंचवक्त्रं महाद्यौरे दशावा
कृत्रिलोचने सौम्यद्यौरे सद्योरा
स्य मूर्द्धके शोभयोत्कटम् ॥
जराभारं गंगादि धियमाणं
शिवोगने वेणवीणा शालवे
दे ॥ उमरुकाशव संकले शि
शिवाशवे भयात्रासि पृथवायः
संचेष्टिने उत्कादण्डजलज्वा
ले गोनाशकृतभूषणं ललमे
खलनागेन्द्रं गजचर्मार्द्रवाससे
केकरं तर्जमानन्मूलखटो
गधारिणं प्रसमानं समसौदे
त्रैलोक्यं सचराचरं उरतोवित्र
नाशस्य लेलिहानं व्यावस्थितं
इति देवीपुराणम् ॥ पाषण्ड
पाते स्त्री वेषणहृतिः पशून् ।
योमहिष्पादीन् पालयति य
शुपालः हात घात पशुपालस्य
भावः कर्मवाश्चर्यं प्रत्यय
निष्पन्नं इत्यमरभरतो ॥ प।
आमः वि पञ्चाङ्गवः पश्चिमः

देशजातः इति उग्रवोध्या ॥
करणम् ॥ पाषाणकरो
सम्भवम् स्त्री सोमरी लवणो ।
तत्पर्यायः रोमके र रामलेव
णो र इति रत्नमाला ॥ पाषा
स्त्री पाशसमूहः इत्यमरः पाव
कः ३ पादाभरणविशेषः पा
शुली इति भाषा यथा रत्नपाष
क षट्कैश्च विराजित पदोऽ
लैः इति वल्लोचने श्रीकृष्ण
मखण्डे ४ अध्यायः ॥
पाषण्डः ३ वेदविरुद्धाचारवा
न् सर्ववर्णाविक्रयारी ॥ वैद्वत्
यणकादिः इति भरतः तत्प
र्यायः सर्वलिङ्गी र इत्यमरः
कौलिकः ३ पाषण्डिकः ४ ।
इति शहरत्नावली ॥ पाषण्ड
दिसमाधरणो दौघो यथा तस्मा
त् पाषण्डिभिः पापे शलापे
सर्पाने त्यजेत विशेषतः ॥
क्रियाकाले यज्ञादौ चापि होति
तः ॥ क्रियाकाले निर्गृहेयस्य मा
समेकं प्रजायते तस्यावलोकना
त् सूर्यं पश्येत्तन्मन्त्रिमात्रैः किं
पुनर्यज्ञसंस्तुता त्रयीसंस्तुता
दिन पाषण्डभानिभिः पापैर्वैद
कादिविरोधिभिः पाषण्डिनो
विकर्मण्यन् ॥

शलो भिष्या ॥

वैशतत्रनिकान्शवान् हेतः
कान् वक्रहृतींश्च वाङ्मात्रेणाभि
नर्चयेत् इत्यपास्तसंमर्गः स
हास्यावापिपापिभिः पाषण्डि
भिर्दयावारे स्तस्मात्तान् परिव
र्जयेत् एतेन नास्तवाख्याता
स्याप्राज्ञोपवातकाः येषां संभा
षणां प्रसादिनप्राण्यं प्राणयति
एते पाषण्डिनामानो हेताम् ॥
आलयेदुधः ३ एतन्प्रयति सं
भाषा देतेषां तद्दिनोद्भवे प्रसा
जराधरणमो एतद्वतो वृथैव ।
मोदाशिना मखितं शौच नि
रक्तानां तोयप्रदानपित्त
पिण्डबहिष्कृतानां संभाषणा
दपिनरा नरकं प्रयाति इति वि
सुपराणो ३ अंशो १८ अध्यायः
पाषण्डादीनां लक्षणं यथा भ्र
ष्टः स्वधर्मात् पाषण्डो विकर्म
स्या निषिद्धकृत यस्य धर्मधुनो
नितं सस्युज्ज्वलितः प्रहृ
जानि वपापानि वैशालेनामतद
ते तद्वावेदशतत्रतिकः प्रियेवति
पुरोमत्र विप्रियेकुरुते भूयो वा
क्तापराधवेष्ट्र शौचः एकवि
तोदयेः संदेहकहेभृतिर्यः सत
कर्मसं देतकः अवीकटहिने
कृतिकः स्वाध्यायनतत्परः

विनीतश्च वक्रहृतिरुदाहृत इ
ति यतहीकापोस्वामी ॥ अपिच
सदाशिववाच येन देवे परत्वेन
वदन्प्रज्ञानमोदिताः नारायणा
जगद्वन्द्यं तेवै पाषण्डिनस्तथा
कपाल तस्मात्स्थिरं येन देदि
कलिगिनः ऋतेवनस्याग्रमा
श्च जरावल्कलधारिणः अवे
दिक क्रियोपेता स्तेवै पाषण्डि
नस्तथा शालुचक्रैर्हृष्टादि
चिह्नैः प्रियनमैर्दरेः रहिताये
दिजादेवि तेवै पाषण्डिनो मताः
श्रुतिस्मृत्युक्तमाचारं यस्तना
चरति हि जः स पाषण्डीति वि
ज्ञेयः सर्वलोकेश्वरहितः स
मसंयतभोक्तारं विलुप्तलायदे
वते उदस्य देवतोच्चैव न होति च
ददाति च स पाषण्डीति विज्ञेयः
स्वतन्त्रो वापि कर्मसु स्नातग्रात
क्रियते यस्तु कर्मवेदोदितं महत्
विनावै भगवत्प्रीत्या तेवै पाष
ण्डिनः स्मृताः यस्तनारायणो दे
वो ब्रह्मरुद्रादिदेवतेः समन्ते नैव
वीक्षेत स पाषण्डी भवेत्सदा अ
नास्था क्रियते येन मनोवाक्का
यकर्मभिः वासुदेवेन जानाति
स पाषण्डी भवेद्विद्वः हेरनामक
अत्राभ्यां लोकाः सङ्गविव ॥

जिताः परिवर्णाग्रामाद्यायेते।
येते वेपाषाणिनः स्मृताः वर्णाः
ने श्रवोनिने शिवेययणवेसवाः
भगवद्विस्मरिता वेसवादि विनि
न्दकाः रजस्तमो मयाजीवदिस॥
का जीवभक्तकाः असतप्रतिप्रद
रता देवताशमयानकाः भृष्टाः
चारुस्तथावाया नानाविबुधसु
जकाः देवताच्छिष्टावादि।
भोजिनः श्रद्धावत्क्रियाः विवि।
धासत्कर्मरता भत्याणावविवा
दिताः लाभमोहमदक्रोध कामा
कारिणः सदा पवस्विताः पारदा
रुचिकाया येनमुभानने अन्ये
सा काकयातत्र पाषाणवाला
णाः स्मृताः वर्णाग्रामाद्यायेम
नाः स्वस्वधर्मविवर्जिताः तेवे
पाषाणिनोदेवि नारायणवदि
श्रवाः सर्वशिला दिनायेऽपि
सर्वविक्रयिनस्तथा बद्धेदावा
ररिता स्तेवेपाषाणिनोमताः
येत्वसद्गतयानादि रतालोका
निर्नरे शिवे पाषाणिनोलेया
बुद्धतेनात्रसंशयः विसृवेस्वव
नाभूमि देवादिप्रविशितः श्रु
स्वस्वतलसीतीर्थ लेजादिप्रमहा
उयो लक्ष्मीसरस्वतीगंगा यमुना
सुवराजने स्मृताः पाषाणिनोलेपि
येनसेवा ॥

परायणाः रुद्रादेवास्त भद्रास्त
टिकादि धारिणः नदिलाभस
तिमोगलेवेपाषाणिनः प्रिये अति
जीवी मसीजीवीधावकः पावक
स्तथा येतेपाषाणिनो विप्रा मारक
द्रवभोजिनः देविकास्त्रावयोभक्त
अनमशास्त्रास्तये पाषाणसंगेना
ऊर्ध्वस्तद्देवानभोजने यदिदेवा
वशादोभो मोहानस्याभोजने ॥
तत् स्पर्श जलपानं च चक्रस्त
संगमादिके तत्तपानभोजनानाप
संगालिगनभो विरात पाषाणिनो
वेसवाः सु बन्धेयामपिकाकथा
किमत्र बहूनोक्तैर्न ब्राह्मणयेत्
वेसवाः असदाचरणाश्चेतसु स्त
दापाषाणिनः स्मृताः यतज्जैन
यानादि कर्मभिर्वैस्वोजनाः पा
षाणिन स्तथास्मर्त्तै जराभस्मादि
धारिणः इति पाषाणिनरवरोपा
षाणवाचरोनाम ५२ अध्यायः
तस्यपान्युत्तंयथा तज पाषाण
संसर्ग संगेभजसतोसदा कामे
क्रोधं च लोभं च मोहं च सदमत
सरो इति पाषाणिक्रियायोगसारे
५५ अध्यायः ॥ तस्यराष्ट्र ॥
दृष्टिर्नयता यथा कितवान्
ऊर्णीतवान् कुर्यान् पाषाणस्यो
अ ॥

मानवान् विकर्मस्यान् शोऽंति
क्रोश्र तिप्रनिर्वीसयेत्परात
यतेराष्ट्रवर्त्तमाना रात्रः प्रच्छन्न
तस्कराः विकर्मक्रिययानि
त्ये वाथनेभद्रिकाः प्रजाः इति
मानवे १ अध्यायः अपिच या
रुद्राश्चतथास्तथा न दृष्टाणी
तत्रभाषिणः पाषाणिनस्ताप
सादीन् परराष्ट्रेषु योजयेत् इ
तिप्रतिकृतंरुः पाषाणकः
३ पाषाणः इतिशब्दरत्नावली
पाषाणी ३ पाषाणः इतिज
दाथरः पाषाणः ३ प्रस्तरः
तत्पर्यायः प्रावः २ उयलः
१ अश्वमा ५ शिला ५ दृष्टत ६
इत्यमरः दृष्टत ७ इतिभरतः
पाषाणदारकः ३ दंकः इति
हेमचन्द्रः ॥ पाषाणदार
णः ३ दंकः इत्यमरः ॥
पाषाणभेदनः ३ दृष्टविशे
षः दृष्टानुश्री इतिभाषा तत्
पर्यायः अश्वमजः २ शिलाभेदः
१ अश्वमभेदकः ५ सेता ५ उय
लभेदी ६ यत्तमित ७ शिलगर्भ
जः ८ अश्वगणाः मयुरते ति
रुते मेहदृष्टात सूत्रहृच्छाश्रम
री नाशिते शीतलवज्ज इति
राजनिर्देशः ॥

अपिच पाषाणभेदकोऽश्वमा
द्रो गिरिभिर्द्रिप्रयोजनी अश्वम
भेदो हिमस्तिक्तः कषाद्योवर्त्ति
शोधनः भेदनोहतिदोषायां ७
त्महृच्छाश्रम दृष्टनः योनिरोगा
नप्रमेहोश्च स्त्रीहृच्छाश्रमानि
च इतिभावप्रकाशः ॥
पाषाणभेदी ३ दृष्टविशेषः
पाषाणभेदः इति भाषा तत्पर्यायः
अश्वमभेदः २ शिलाभेदः ३ अ
श्वमित ५ इतिरत्नमाला ॥
पाषाणी स्त्री तद्रपाषाणः सत
परिमायक विशेषः दारुस्वारा
इति भाषा तत्पर्यायः दृष्टा
कर २ इतिशब्दचन्द्रिका ॥
पाषातः ३ ब्रह्मदारुवृत्तः इति
शब्दचन्द्रिका ॥
पाषाणः त्रि पत्तसम्बन्धी प
देभवः पत्तशब्दात् साषण प्र
त्ययनिष्पन्नः ॥ पातकः त्रि
पत्त पाती यथा सकोराजानशो
ताय प्रजनेयप्रपातिकः इतिव
स्तेवेवर्त्ते गणपतिखण्डे १५ अ
ध्यायः ॥ पतिथातकश्च ॥
पि श गतो इतिकविकसुडमः
पिकः ३ कोकिलः इत्यमरः
पिकप्रिया स्त्री महाजम्बूः ॥

इति राजनिर्घण्टः ॥
 पिकवन्तः ॐ आसवृताः ॥
 इति त्रिकाण्डशेषः ॥
 पिकवन्तः ॐ आसवृताः ॥
 तिगजनिर्घण्टः ॥
 पिकवन्तः ॐ आसवृताः ॥
 तिभावप्रकाशः ॥
 पिकवन्तः ॐ पतिविशेषः ॥
 इति शब्दवृत्तिका ॥
 पिकवन्तः ॐ वसन्तकालः ॥
 इति राजनिर्घण्टः ॥
 पिकवन्तः ॐ रोचनी इति शा
 वृत्तिका ॥ पिकी स्त्री
 कोकिला इति राजनिर्घण्टः ॥
 पिकेत्तया स्त्री कोकिला
 तः ॥ इति राजनिर्घण्टः ॥
 कोकिल वत्सल्य वत्सपु
 काच ॥ पिककः ॐ हस्ति
 शावकः इति शब्दमाला ॥
 पिंगः स्त्री बालकः इति मेदि
 नी इति राजनिर्घण्टः ॥
 पिंगः ॐ पिंगलवर्णः ॥
 तद्वति त्रि इत्यमरः ॥
 मूषकः इति राज
 निर्घण्टः ॥ ॥
 पिंगकविशा स्त्री तैलपा ॥
 पिका ॥ ॥ ॥

इति हेमचन्द्रः ॥
 पिंगवन्तः ॐ ॐ कम्पीरः
 इति हेमचन्द्रः ॥
 पिंगवन्तः ॐ शिवः इति हेमच
 द्रः ॥ पिंगले स्त्री रीतिः इति
 राज निर्घण्टः ॥
 पिंगलः ॐ मीलपीतमिश्रितव
 र्णः ॥ तत्पर्यायः कङ्कः २
 कपिलः १ पिंगः ४ पिंगोः
 ५ कङ्कः ६ तद्वति त्रि इत्यमरः
 केचित् द्वयं द्वयं पर्यायमोक्तः ॥
 अत्र मीलपीतः कपिलः रोच
 नाभः पिंगोः कनक पिंगलः
 कङ्कः इति सूत्रेतिः पिंगो
 रोचना पाण्डुः कङ्कः कन
 क पिंगलः इति नाममाला ॥
 पिंग दीपशिखान्तः स्यात् पिंग
 गः पङ्कधूलिवत् पीतनीलह
 रि रक्तः कङ्कः स्फुरावक्रिवत्
 अषट्पङ्क्तिः पीतगः कपिलो
 रोचनो ह्यवि रित्यमत्र भेदो
 ऽपि दृश्यते अत्र भेदो द्वादिहो
 नादृतः इति तद्दीकायां भक्तः
 नागध्वजः रुद्रः चण्डो पाणिपार्श्व
 कः निधिभेदः कपिः अग्निः ३
 ति मेदिनी अनिविशेषः नञ्जलः
 स्यात् विधिविशेषः ॥
 इति हेमचन्द्रः लङ्गोत्तरकः ॥

इति राजनिर्घण्टः ॥ यमवादि
 षष्टि वर्षान्तर्गतैक पञ्चाशत्तम
 वर्षः यथा देशभेदोऽप्युत्ति
 तं समासात्कथयामहे पिंग
 ले चारुपद्माति इति तेन मन्त्र
 तदे इति न्यातिरुद्धं पिंगला
 चारुपद्मवन्दे प्रत्यविशेषः
 यथा जेधिविहमन्तमा अस्या
 रं पद्मा विविमलमईहेले पद
 मे भासतशोभनायुक्ता पिंग
 ला तम्र अस्याख्या अयत्न
 न्दः शास्त्रकर्तुः पिंगलाचार्य
 स्य स्तितिरुपे मेगले निर्विघ्न
 प्रस्य परिसमाप्तये प्रत्यक्तक
 रोति विविधानाना प्रकारक
 न्यास विशिष्टा मात्रा वत् तदि
 विधमात्रे ह्यन्तः कदम्ब तदेव
 सागरः अभिर्गम्यतात भाषा
 एव तरङ्गानोर्यस्य प्राकृते क
 ल्पतातेन भोषयेव ह्यन्तःशा
 स्त्र अकृतानि सवगम्यते केचि
 त् लघु शुरुपाया विविधा स
 ज्ञा सैव सागरः तद्वपारः प्राप्ताः
 अपिरवधारणे ॥ विमलपामभा
 हेला यत्र तद्यथा स्यात् निर्मल
 बुद्ध्या हेतुयैव पापेण तद्वर्णः प्र
 थम मित्यनेन ह्यन्तः शास्त्रस्य प्रथ
 म प्रयोगोऽयमित्यवगम्यते अर्था
 तरे मय ॥

नेनेव व्यन्यते यो विविध मात्रा
 भिः सागरपारं प्राप्तः विः पद्मी
 अर्थरुद्रः तस्य विमल मनोहे
 ला यत्र तत् यथा स्यात् भाषा ॥
 अनुनयवाक सैव नौर्यस्य ईह
 रेपानागोजयति पवंहि अयते
 भोक्तु अयतं गरुडं दृष्ट्वा सकौश
 ले सविनये तमुवाच भोगरुद्र
 ममेदे कौशले पश्ययथैकवार
 ति विनयेन लिख्यते तदामोभ
 द इत्युक्त्वा सागरतीरे षड्विंशत्य
 त्तरपर्यन्ते प्रस्तारमदर्शय समुद्रे
 प्रविवेश गरुडोऽपि वचनो श्रु
 तेन तेजमत्ता तद्देशादिरवास
 यतादृशो बुद्धिगौरवे यस्य अत
 यवजयति उत्कर्षेण वर्तते तेम
 ति प्रणतोऽस्मीति व्यन्यते अथ
 वा गाथायो भगनोपमासो मेग
 लार्थः प्रथमे भूयोदासीनयो
 र्भगण जगणयो र्योगो ऽनूचि
 तोपि कथमिषवदितैर्भाष्ये ३
 ति पिंगल प्रत्यस्तुहीकाच ॥
 पिंगललोहे स्त्री पित्तले इति
 ॥ राजनिर्घण्टः ॥ ॥
 पिंगला स्त्री वामनाख्यदक्षिण
 दिग्गजस्य राजिनी इत्यमरः ॥
 कुमुदस्य कविणी देश्यावि ॥
 शेषः इति मेदिनी ॥

तस्याउपाख्यानं यथा पिंगला
नामवेषणासी दिदेह नगरेपुरा ।
तस्यामेषितितेकिंवि त्रिवोथ
न्यननन सादेरित्यकदा ।
कांते संकेत उपनेषती आ
भूत कालेवहिर्दादि विधुती
रूपमुत्तमं मार्गशगच्छतोवी
रूप पुरुषान्पुरुषधम तान् ।
शुल्कदानविनवतः कांतान् ।
मेनेर्थकायुकी आगतेष्वप ॥
वातेषु साशंकैतोपनीविनी
अप्येवादिनवावकोपि माशुपे
ष्यतिभरिदः पवेउशयाध
स्त निद्राहायवत्सती निर्ग
च्छती प्रविशतीनिशीथे समप
यत तस्याविताशया शुष्यदका
या दीनचेतसः निर्वेदः परमो ।
तदे चित्तादेतः सुखावदः त
स्यानिर्विन्न चित्ताया गीतेश्च
यथा सम निर्वेद आशापाशा
नो पुरुषस्य यथासुतिः नरे ।
गाजातनिर्वेदो देहवन्निहास
ति पिंगलावाच अहोमे मोहवि
तति पश्यतो विजितात्मनः या
कांतादसतः कामं कासयेयेन
वाशिला सन्नसमीपेरमण रति
प्रदे विप्रदेनित्यमिमेविहाय
अकामदे उः खभयापिशोक ॥
मोहप्रदं तद्व्यमदे भजे ॥

ऽज्ञा अहो महात्मा परितापि
तो दृष्टा सांकेत दृष्टाविनिग
स्वित्तया स्वेणात्रराधित
क्षोच्यात् क्रीतेन तिते रतिमा
त्तनेच्छती यदिपिभिनिर्लि
तवंश वंशस्थो हचरोमन
थेः पिनडे त्रवरवहारमगारमे
त हिन्ववृणीमउपेनिकाया
विदेहानो पुरेस्मिन्नहमेकै
वमरुथीः यान्यभिच्छसस
त्यस्या दात्मानः काम मच्युता
त सहत प्रेष्टतमोनाथ आत्मा
वापेशरीरिणा तंवित्रीयात्मने
वाहं रमेयेन यथास्मा कियत
श्रियतेव्यभजन कामा ये कामह
नराः अमेयवतो भार्याया देव
वाकालविदुताः नूनेमे भगवा
नप्रीतोः विसः केनापिकर्मणा
निर्वेदोपेउशयाया यन्मेजातः
सुखावदः मेरसुमन्भागा
याः केनानिर्वेदेहवः येनाउ
वन्मु निर्हस पुरुषः शमरच्छ
ति तेनोपकृतमायय शिरस्य
मसंयताः यत्काउशयाः शरी
व्रतामि तमथीसुरे सत्तया अह
यतेत्यत यथात्ताभेननीवति वि
हरस्यमुनेवाह मात्मनारमनेन
ये संसाररूपेपनिने विषयेम
धितेत्तणम् अस्ते ॥

कालादिनात्मानं कोमत्वातम
धीश्वरः आत्मेव सात्मनोगोमा
निर्विद्येत यदावित्तात् अममत्
इदं पश्येदशस्ते कालादिना जग
त श्रीजालणउवाच एवेववसि
तमति ईशशोकानतर्धतो कि
तोपशममास्थाय शय्याशुपवि
शेषमा आशादि परमेइः खं ने
राश्य परमेसुखं यथासंख्य
कांताशा सुखं सुखापयिगला
इतिश्रीभागवतेयकादशस्कथे
श्रीभगवदुहवसेवादे पिंगलागी
तमष्टमोऽध्यायः ॥ कर्णि ।
नाडीविशेषः इतिहेमवन्दः ॥
पतिभेदः राजरीतिः इतिमज
निर्वणरः ॥ पिंगलाहृतः इ
तिरत्नमाला ॥ अथपिंगलादि
नाडी निरूपणं दक्षिणेशः स
तः सूर्योवामभागो निशाकरः
नाडीदशविडस्तास सुखातिसः
प्रकीर्तिताः इहावामे तनोर्मयो
सुषुम्नापिंगलापरे मध्यातास
पिनाडीस्यादग्नीषोम सहपि
णी यत्रेवाममबुक्काथः स्या
यउर्वका वाम नासा पर्यन्तेग
ता पवेपिंगला दक्षिणारण्यः
स्या यउर्वका दक्षिणारण्यः
गताष्ट वंशातगता सुषुम्ना ॥

इत्यर्थः इति सारदातिलकं ॥
नाडीनोसेवतोदेवि केजयोनिः ।
खगाणवत् तजनायः ससुतप
शः सहस्राणोदिसमतिः केजस्य
यस्यस्योनि रुत पतिस्थानं शाल
कमितिवावत् मथानाः शालावादि
तेषा भूयस्तत्र दशमस्ताः इडाव
पिंगलाचेव सुषुम्नाच तृतीयिका
गोथारी दक्षिणिकाच हृषाचेव ।
यशस्विनी अलम्बुषाऊरुमेव ।
शीतलीवदशमस्ताः पवेनाडी
मयेचकं विज्ञेयंशक्तिचक्रके
इहायाः पिंगलायाश्च मध्येयासा
सुषुम्निका इयेव त्रिगुणायेया
ब्रह्मविस्मृतिवात्मिका रमोयः
णाच वज्राख्या विविणीसत्संयु
ता तमोयणाब्रह्मनाडी कार्यमे
दक्रमेणच इतिनिरुत्तर तन्त्रप्र
थम पटलः इतिपिंगलयोः स्वर
ये यथा इडावशोखचेदाभा त
स्यावामेववस्थिता पिंगलासि ।
तरक्ताभा दक्षिणोपास्यमाश्रि ।
ता इतियोगागीवः इत्ययो से ॥
श्रितश्चन्द्रः पिंगलापोदिवाकरः
इति तस्मान्नरम् ॥
पिंगलिका स्त्री वलाका इति
जटाथरः ॥

पिण्डसारः ॐ हरिताले इतिराः
जनिर्वाणः ॥ पिण्डम् ॥
दिकः ॐ गोमेदमनिः इति ॥
राजनिर्वाणः ॥
पिण्डा स्त्री गोरोचना हिंशः ना
लिका वणिङ्का इतिमेदिनी ॥
हरिद्रा इतिशब्दवन्दिता ॥ वं
शरोचना इतिराजनिर्वाणः ॥
पिण्डाशः ॐ पत्नीयतिः मत्सा
भेदः पांगाश इति भाषा ना
मत्साणी स्त्री इतिमेदिनी ॥
पिण्डाणी स्त्री मीलिदा इतिमे
दिनी पिण्डासः ॐ पिण्डाशमत
सः इतिशब्दवन्दिता ॥
पिण्डातः ॐ शिवः इतिवि
काण्डशेषः ॥
पिण्डी स्त्री शमीवृत्तः इतिमेदि
नी ॥ पिण्डेदराः ॐ शिवः इ
तिहेमचन्द्रः ॥
पिचिण्डः ॐ पशोरवयवः ॥
उदरः इतिहेमचन्द्रः ॥
पिचिण्डिलः वि तद्धितः इ
तिहेमचन्द्रः ॥
पिचिण्डः ॐ कार्पासः इतिहे
मचन्द्रः ॥ ॥
पिचिण्डः ॐ उदरम् इत्यमरः
तत्पत्न्यायः पशोरवयवः ॥
मत्तरा निम्बस्यैवमन्त्रिभाः ॥
सर्पादरा हरिद्राः स्य इतिगा
त्रे ॥ अध्यायः पशोरवयवः
वः इतिमेदिनी ॥
पिचिण्डिका स्त्री पिण्डिका पा
डिम इति भाषा इतिहेमचन्द्रः ॥
पिचिण्डिलः ॐ वृद्धद्वययुक्तः
इत्यमरः तत्पत्न्यायः पिचिण्ड
लः २ वृद्धतः कृत्तिः ३ तन्वी ४
तन्दिः ५ तन्दिः ६ उदरीः
७ उदरितः ८ इतिहेमचन्द्रः ॥
पिचुः ॐ कार्पासतलः इत्यमरः
कृष्टभेदः कर्षः असुरविशेषः
इतिमेदिनी भेदः शस्यभे
दः इतिविचः ॥
पिचुकः ॐ सदनवृत्तः मयसा
इति भाषा इतिरत्नमाला ॥
पिचुतले स्त्री तलः इतिवि
काण्डशेषः ॥
पिचुमन्तः ॐ निम्बवृत्तः इ
तिहेमचन्द्रः ॥ पिचुमर्हः
ॐ निम्बवृत्तः इत्यमरः पिचु
लः ॐ कावुकः इत्यमरः ना
लकापसः इतिमेदिनी तलः
इत्यमरदीकाया सारसुन्दरी
पिचु कं वृद्धे इतिविकृतसु
पिचुतले स्त्री सीसके रंगे नेत्र

रुगे ॐ इतिमेदिनी ॥
पिच्छ श बोध इतिविकृत
दुमः पिच्छ स्त्री मयूरपुच्छे
तत्पत्न्यायः शिवणः २ वरु
३ इत्यमरः शिवपुच्छे ४ शि
खण्डके ५ इतिशब्दवन्दिता
वृज्ज इतिमेदिनी पिच्छः ॐ
लोचले इतिमेदिनी ॥ पि
च्छलदला स्त्री वदरीवृत्तः ॥
इतिविकाण्डशेषः ॥
पिच्छवाणः ॐ उपनयती इ
तिराजनिर्वाणः ॥ पिच्छा
स्त्री शास्त्रलीदेष्टः इत्यमरः
शृगः छटा कोषः मोचा भ
क्तसम्भजनमण्डम् पंक्तिः अ
स्ययामयः इतिमेदिनी चो
लिका फणिलाला इतिदाराव
ली शिष्यावृत्तः इतिशब्दव
दिका ॥ पिच्छितिका स्त्री
शिष्याया इतिशब्दवदिका ॥
पिच्छिले वि भक्तमण्डपके ३
तिरायपुञ्जः सरसवैजनादि इ
तिभरतः सुपादि इतिरमानाथः
स्वियस्पादि इतिभावदीहितः
मण्डपकभक्ते तत्पत्न्यायः ३
तिनीलकंठः तत्पत्न्यायः विनिते
२ इत्यमरः विनयिने ३ विजिने ४

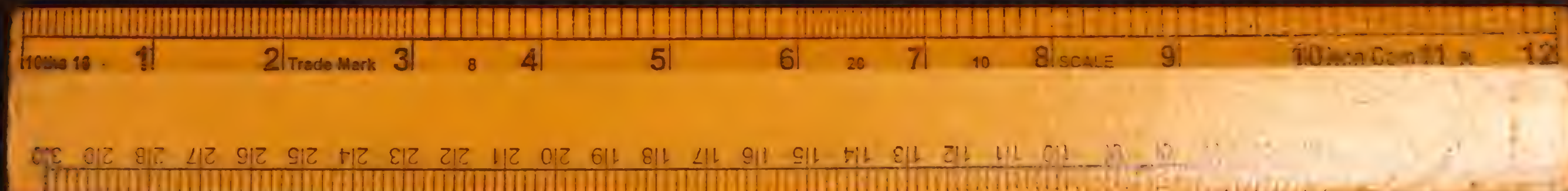
विनिलम् ५ ॥
इजले ६ लालसीके ७ इति
वाचस्पतिः पिच्छपुक्तम् ॥
पिच्छलः ॐ मेष्मानकवृत्तः
इतिराजनिर्वाणः ॥
पिच्छिलकः ॐ यत्नवृत्तः
इतिराजनिर्वाणः ॥
पिच्छिलच्छदा स्त्री उपोदकी
राजनिर्वाणः ॥
पिच्छिलतक ॐ ॐ नागरे
गवृत्तः इतिविकाण्डशेषः ॥
यत्नवृत्तः इतिरत्नमाला ॥
पिच्छिलसारः ॐ मोचरसः
इतिराजनिर्वाणः ॥
पिच्छिला स्त्री पातिका शि
ष्या शशमलि सिन्धुभेदः इ
तिमेदिनी कोकिलादः वृष्टिः
कादपः शरीरगतो यतसी इ
तिराजनिर्वाणः कञ्ची इतिश
ब्दवन्दिता ॥ पिच इ
क भासदुर्घो दीपिनिके भन
हिंसा वलदनेषु इतिविकृतः
त्यदुमः ॥ पिचम् स्त्री
बले आंगले वि इतिमेदिनी ॥
पिचः ॐ वधः इत्यमरः कर्षभे
दः इतिराजनिर्वाणः ॥
पिचदः ॐ नेत्रमले पिचदि इति

भाषा यथा हवीका हविका
हविः पिंजरे पिंजरावपि ॥
तिशहरत्तावली ॥
पिंजने स्त्री कार्यासंस्कारनय
नः तत्पर्यायः विहनने ॥
तत्पर्यायकार्यके १ इतिहेम
चन्द्रः ॥ पिंजरे स्त्री हरिता
ले इत्यमरः ॥ स्त्री इतिमेदि
नी नागकेशर इतिराजनिर्व
ण्टः पलादि बन्धनग्रहम्
कायास्थिग्रह इत्यमरटीका
योगमात्रमः ॥ पिंजरेः पुं
अश्वमेदः पीतशुक्लवर्णः ॥
तिहेमचन्द्रः पीते वि इतिमे
दिनी पिंजरके स्त्री हरिता
ले इतिराजनिर्वण्टः ॥
पिंजले स्त्री कुशपत्रे हरिताले
इतिथरणिः ॥ पिंजलः ॥
पुं अश्वमेदकालसेत्यादिः इम
मरः ॥ पिंजली स्त्री कुशान्
२ देहितप्रादेशमात्रमात्रक ॥
शयग्रहये अस्यानामात्रम् ॥
पवित्रे यथा अनेतराभिर्भासा
ये वैशेषादिद्वयमेव प्रादेशमा
त्रविशेषे पवित्रेयत्रकचित् पत
देवदिपंजला लक्षणसमुदासते
इतिच्छन्दाग ॥

परिशिष्टम् ॥
पिंजा स्त्री तले हरिद्रा इतिमे
दिनी हिंसा इतित्रिकोडशेषः
छरी छरा इति भाषा यथा प्रो
क्तलः सिंहला स्थानसूत्रे पि
ना छरापिच इतिशब्दमाला ॥
पिंजाने स्त्री स्त्री इतिराजनिर्व
ण्टः ॥ पिंजिका स्त्री तलना
लिका पौञ्ज इति भाषा इति
त्रिकाण्डशेषः ॥ पिंजले स्त्री
वर्तिका इत्यादिशेषः ॥
पिंजः पुं कर्णमलम् इति
हेमचन्द्रः ॥ पिंजेटः पुं ॥
नेत्रमले इतिशब्दमाला ॥
पिंजोला स्त्री पत्रकारला पत्र
शब्दः इतिहारावली ॥
पिठ संहते धनो इतिकल्पद्रुमः
पिठे स्त्री बालः इतित्रिकोडः
शेषः ॥ पिठः पुं घेठः ॥
घेठरा इति भाषा इतिथरणि
पिठकः पुं वंशवेशादिमा
यसमुद्भक्तप्रायः घेठरी इति
घेठा इतिघेठा इतिशब्दमाला
तत्पर्यायः घेठकः २
घेठकः २ घेठा ४ मंजुषा ४
इत्यमरः आद्यो स्वरूपेयिका

यां परो महापेटिकायां इति
स्वामी विष्णोदे वि इतिमेदि
नी ॥ पिठकाशः पुं पठ
तोर्मिमत्पः इतिभूरिषयो
गः ॥ पिठकाकी स्त्री इन्द्र
वारणी इतिशब्दमाला ॥
पिठकः पुं मुनिविशेषः ॥
सृणादिकोषः ॥
पिठके स्त्री दत्तकिटके १
तिशहरत्तावली ॥ पिठ
क्रिया वये इति कविकल्पद्रु
मः ॥ पिठरे स्त्री सुस्ताम
स्थानदण्डः इतिमेदिनी ॥
पिठरः पुं गृहभेदः तत्पर्या
यः ॥ ऊर्ध्वकः २ उद्धा
टः ३ इतित्रिकाण्डशेषः ॥
स्थाली इत्यमरः ॥ पिठरी
स्त्री स्थाली इत्यमरटीकायां
रायमुक्तः ॥ पिठः
इ ३ संहते राशी करणे ॥
इतिकविकल्पद्रुमः ॥
पिठ इक संहते इतिकवि
कल्पद्रुमः ॥ पिठकः
ये स्फोटकः इतिहेमचन्द्रः ॥
पिठका स्त्री स्फोटकविशे
षः ॥ ॥

अमेरजा सा दशविधा यथाशा
राविका कच्छपिका जालिनी
विनतालनी मसुरिका सर्षपि
का उज्जिनी स विदारिका विद
धि श्रेति विडकाः अमेरोपेतया
दश तातोप्रमेक लक्षणं यथा
सन्धिर्मसुजायते मोसलेषु
वथामसु यतोन्नतावतरूपा
नित्रमथाशासविका १ सरा
हाकूमसेस्याना जेयाकच्छ
पिकावयेः २ जालिनी तीव्रहा
रति मोसजातसमावता ३
अवगाढकजाक्रेदा दृष्टेवापु
दरेपिवा महती पिठकावीला
विनतानामसास्रता ४ रक्ता
सिनास्फोटविता दाहणात्तल
जीभवेत् ५ मसुर फलसेस्या
ना विसेयासामसुरिका ६ ॥
गौर सर्षप सेस्याना तत्पर्या
याच सर्षप ७ महत्यस्यवि
तासेया पिठका चापि उज्जिनी ८
विहारी कन्दबहुला कदिनाव
विदारिका ९ विदपेर्नतलोप
ता जेयाविदपिडादरा १० क
पुपिठका यथा कन्दविशेषकमेव
कृष्टेयोगात्तस्मिन्ने वाजस्यवज
शाष्य काकेयपिठकोद्भमः ॥

पिंडका विशेषा यथा यथा।
 कारासकदिना ग्रथितामोस
 संश्रिता पिंडका श्रेयवाताभ्यां
 यव प्रथेति मोक्षते वनामव
 कोपिंडकासुत्रतो परिमण्डले
 अस्त्रातनी मत्पृष्ठा तोविद्या।
 तत्कफवातजो विवृतास्यामः।
 दादाहो पक्वोऽम्बर सन्निभो।
 परिमण्डलेपितकृतो विवृतो
 नामतोविडः २ ग्रथिताः पंच
 वाषट्वा दारुणाः कृच्छ्रयोपमाः
 कफानिलाभ्यां पिंडका ज्ञेयाः
 कृच्छ्रपिकावुधैः ३ श्रीवोसः।
 कला करपाददेशे सन्ध्यागते
 वाविभिरेव दोषैः ग्रन्थिः सवः।
 ल्मीक वदक्रियाणां जातः क्र
 मेणोवगतः प्रवृद्धिः सुवेरने
 केः अतितोदवद्भिर्विसर्पवतः।
 सर्पतिचोन्नतायेः वल्मीकमा
 ऊभिषेकोविकारे निष्पत्तनीके
 चिरजेविशेषात् ४ यमकर्णि
 क दन्तये पिंडकाभिः सदावि
 तो इन्द्रवृहान्तोविद्या हातः।
 पित्रोऽपिभिसक् ५ मंडलेद्वय
 त्स्त्रे सवर्तपिंडकाविते रुनाकरी
 हृमिको तोविद्याहातपित्रजो ६
 तस्त्रेसमुद्रतः खरावृद्धिउमः।
 निजः स्थिरमेन्द्रजः स्त्रिये ज्ञेयः

पाषाणागर्दभः ७ कर्णस्याभे
 तरेजातो पिंडकासुत्रवेदनो
 स्थिरपनसिकातांत विद्यारतः
 प्रपाकिनी ८ विसर्पवत सर्प
 तियः शोथस्तनुरपाकवान् ॥
 दाहज्वरकरः पित्रात् सन्धेयोना
 लगर्दभः ९ पिंडका सुत्रमोग
 स्या हतामत्पुश्रुगन्धरो सः।
 वीत्मिको सर्वलिङ्गजानीयादि
 रिवेत्तिको १० वाक्पांश्याशः।
 कलेषु क्लृप्तायेसवेदनो ॥
 पितृप्रकोपसमस्तो कलाभिः
 तमिनिर्दिशेत् ११ पकामेता
 दृशीदृष्टा पिंडको स्फोटसन्
 निभो त्वगातोपितकोपेस गः।
 यनामो प्रवृत्तते १२ कदाभागे
 उयेस्फोका जायतेमोसदाकः।
 णाः अतर्हीद्वज्वरकर दीपपा
 वकसन्निभाः सन्ध्यादाहादशा
 हाहा पलादात्रनिमानवं ताम
 निरोहिणीविद्या दसाध्यासः।
 त्रिपाततः १३ नाभमोसमधि
 ष्ठाय वातः पित्तचदेहिनां कुरु
 तेदाहपाकोच व्याधिते निष्पमा।
 दिशेत् तदेवात्पतये ह्योमैः ऊनते
 परुषवेदेत् १४ गम्भीरा मत्सरे
 मेा सुवर्णासुपरिस्थितो पादस्या
 उपायीतात विद्यारतः प्रपाकिनी

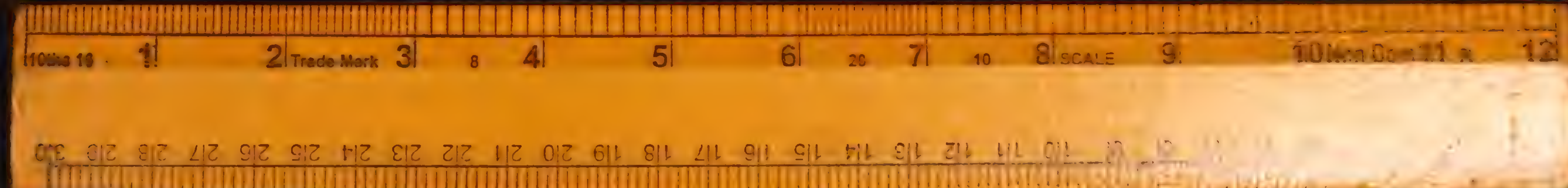
विदारी कन्दबहुतो कलावे।
 हाससन्धिः विदारीमितिना
 विद्यात् सर्वजोसर्वलक्षण १५
 इति माथवकरः ॥ ॥
 पिण्डे स्त्री आनीवने अयः ३।
 तिमेदिनी आहशेषद्वय निर्मि
 त विल्वफलाकारे पितृदेयमः।
 त्रेयनवेदिनां पिण्डशब्दो नष्टसक
 लिगेन प्रयुज्यते यथा अवनिते
 पिण्डे दद्यादसावेतत् इतिश्रा।
 द्रविवेकधृतपिण्डपितृयज्ञीयः।
 कासायनवचने पिण्डविशेषो
 यतदितिनष्टसक निर्देशात् भावे
 तैतच्चवैपिण्डे यत्तदन्तस्यप्रक
 मिति अष्टाष्टंग वचनेपि तथा
 दर्शनाच्च छंदोगानोपिण्डशब्दः
 पुल्लिगेन प्रयुज्यते दर्भेषु मध
 मधमधिमधस्यमी मदन्तः।
 तिजपित्ता स्त्री स्त्रीन पिण्डान्द
 यादितिगोतिलसूत्रे पिण्डानिति
 पुल्लिगनिर्देशात् इतिश्राहृतः
 ॥ ॥ पिंडः ३ वोलः बले सां
 देहैकदेशः अगारेकदेशः दे
 हमात्रं निवायः गोलः सिक
 कः ३३३३ इतिमेदिनी ॥
 वृद्धम् ॥ कवलः इतिहेम
 चन्द्रः ॥ गजकुम्भः इत्य
 मरः मदनवृद्धः ॥

इतिराजनिर्दिष्टः ॥ निवायः।
 स्पष्टितदेयस्य विधि यथा पावद
 ३ मुपादाय हविषोऽभेक मभेके
 वरुणासहस्रीय पिण्डान्दन्त
 क्रमेत् आहाराद् विषोऽजादेः
 सकाशात् पावद्वत्प मोदनव्यं
 जनादि ततोऽन्यान् गृहीत्वा य
 योकरणाशेषेण सहस्रीयमि।
 श्रीकृत्यपिण्डदान मारभेतेमधिः
 मध्याह्नान्तिसंयुक्ते सर्वव्यजनसे
 युते उस्मादापिण्डान् कृतविल्व
 फलोपमे दद्यात् पितामहादिभ्यो
 दर्भमृत्वाद्यथाक्रमे अग्रपितामह
 देपितृपरे वचनामरेकवाक्यात्
 सपित्रे अग्रमेपिण्डे दद्याद्विष्णु
 सन्निधौ पितामहाय चेवाथ ततः।
 पित्रेच ततः परं दर्भमृत्तेलेपभुज
 स्तर्पयेत्तेप चर्चणैः पिण्डेमाताम
 हो स्रद्धान्यमात्पारिसंयुतेः श्री
 णधित्वा हिजायाणां दद्यादावम
 नन्ततः इतिश्राहृतम् ॥
 अनाद्यभावेफलादिनापितृसक
 र्मव्यते यथा येण्डे वदरोन्मिषे
 पिण्डाकं दर्भसंस्तरे स्पृष्टपिण्डे
 ततोऽगम इदेवचनमवृद्धीत् ॥
 इदे भुज्ज् महागज जीतो ॥
 यदशना ययम यदत्राः पुरु।
 या राजे स्रद्धाः पितृदेवताः

इत्योष्णकाण्डम् ॥ २१२ ॥
 कपिण्डविधिर्था ततश्चातर
 हर्वसा मनिमन्त्रालयेदिशि
 ततस्तत्प्रति तत्र प्रतापदि
 पचेत्तस्यै सपवित्रे क्लिष्टैर्मि
 ओ केशकीटविवर्जिते द्वारोपा
 ने ततःलिप्ता शुद्धावागोरमृत
 निको तत्प्रेमस्वरूपेभान् या
 म्प्रायान्देशसंभवान् ततोऽव
 नेजनेदद्यात् संस्मरन् गोत्रना
 मनी तिलसर्पिर्मधुदीपैः संवि
 तेतममेवहि दद्यात् प्रेतायपि
 ण्डन्त दत्तिणामि शुद्धस्थितः
 फलमूल उरुतीर तिलमिष्ट
 न्नकुत्रचित् अर्थैः उष्णेस्तथा
 दीपैर्धूपैस्तोषैः सशीतलैः ऊ
 र्णातन्मयेष्टुहे कीर्त्तयेभिः पि
 ण्डमर्चयेत् मयानियावदाका
 शं पिण्डादास्यमयीशिरा ताव
 त्तसे शुद्धलिष्टे सर्वतोयेततः
 पिष्टेत् दिवसे दिवसेदेयः पिण्ड
 पवे क्रमेण न सद्यः शोचैः पि
 दातव्याः सर्वेऽपिपुण्यपत्तया
 अदादौचैः प्रदातव्याः प्रथमेनै
 कपद्वहि द्वितीयेऽहनिचत्वारस्त
 तीयेपंचेवहि एकस्तोषाजसि
 क्तवै पात्रमेकचदीयते द्विती
 येष्टौ तृतीयेष्टौ चतुर्थे चतुर

स्तथा पंचमे पंचषष्ठे षट् सप्तमे
 सप्तपञ्च अष्टमे अष्टोचनवमे
 नवैवदशमेदश येनसुः पंचपे
 चाश तोयस्यानलयः क्रमात् ॥
 तोयपात्राणितावन्ति संप्रुक्तानि
 जलादिभिः इतिशुद्धितत्तम्
 गयायामात्मपिण्डदानप्रमाणं
 यथा स्वकर्मधर्मयोगेनयन
 मुच्चावचैवक उपार्जयित्वाप्रय
 यौ गयातीर्थमनुत्तमम् पिण्ड
 निर्धयेततत्र प्रेतानामनुत्तमेशः
 चकारस्वपितृणां च दायादाना
 मननरे आत्मनश्चमहाबुद्धिर्
 हाबुद्धिर्भवावेधा तिलैर्विना ॥
 पिण्डनिर्धयेनचक्रैः तथाभैः
 योचोगात्रिणा पंचप्रदत्तैषष्टे
 पिण्डेषुमेतभावतः विमुक्ताहो
 द्वितप्रेता अल्लोकेततो गताः
 इतिवामने २१ अध्यायः ॥
 पिण्डके स्त्री बोले पिण्डमूले ॥
 इतिराजनिर्घण्टः ॥
 पिण्डकः पुं सिङ्गनामगन्धः
 को इत्यमरः पिण्डाचः इतिविका
 ण्शेषः ॥ पिण्डालः इतिराज
 निर्घण्टः ॥ पिण्डकन्दः पुं ॥
 पिण्डालः इतिराजनिर्घण्टः ॥
 पिण्डावर्जः पुं स्वनामख्याताव
 र्जः तत्तथायः राजजम्बूः रीपे

तावसा सनेपाली अम भ्राति
 दाह मृच्छास्त पित्रहन् इतिभा
 वमकाशः ॥ पिण्डगोसः पुं
 गन्धरसः इत्यमरटीकायोरमा
 नाथः ॥ पिण्डतैलकः पुं धुरु
 स्कः इतिराजनिर्घण्टः ॥
 पिण्डदः पुं पित्रदानकर्त्ता यथा
 लेपभाजश्चतर्थाद्याः पित्राद्याः
 पिण्डभागिनः पिण्डदः सममरु
 षो सापिण्डोसाप्रयोरुपे इति
 शुद्धितत्तम् अपिच गागेनेहे परो
 सिद्धिं प्राप्यनेवारिणानराः पेयाः
 पश्चात् क्रियाः कार्याः सर्वाश्चेतो
 र्द्वेदिकाः क्रियाकरोनियः पू
 र्वा पित्राणां यश्चपिण्डदः प्राय
 श्चित्तमचीर्णेतत प्रायश्चित्ती भवे
 तसः इत्यनिपुराणम् ॥
 पिण्डपदे स्त्री अंकविशेषः ॥
 यथा नृपाण्यकैर्विनिहता भव
 नस्यवन्धः कर्त्तः स्वमृत पिहण
 मशारेकनिम्ने एकीकृते रसनि
 शा करसुगमभुक्त रोषेततोभव
 तिपिण्ड पदेष्टुहस्य रुपाण्यकै
 रेकाशीभाविनिहतः प्रतिभ
 वनस्यवन्धः दीर्घप्रज्ञार मिलि
 त हस्ताः स्वमृते तत्तसेव्याने ॥
 पुग्मशारेक निम्ने दिपेचाशरम

ज्ञातृविते पकीकृतेश्वरकेन ।
मिलिते रसनिशाकर युगमभु ।
कशेषे षोडशाधिक दिशतह
तावशिष्टे तत्संख्याने पिण्डपद ।
संज्ञे गृहस्थभवति इतिन्याति ।
तत्तम् ॥ पिण्डपादः ७ ॥
हस्ती इतित्रिकाण्डशेषः ॥
पिण्डपुष्पं स्त्री अशोकपुष्पं
जवापुष्पं यमपुष्पं इतिभेदिनी
भगरपुष्पं इतिशहरत्नावली
पिण्डपुष्पकः ७ वास्तुके ३
निशहमाला ॥ ॥
पिण्डफला स्त्री कदुनस्त्री ३
निजताथरः ॥ पिण्डमुक्ता ।
स्त्री नागरमुक्ता इतिराजनिर्घ
ण्टः ॥ पिण्डमूले स्त्री ग
र्जरे मूलकभेदः ततपर्यायः
गताण्डे २ पिण्डके ३ पिण्डमू
लके ४ अस्पृश्याः कदुत्वम् ३
स्त्रात यत्सवातादि दोषनाशि
त्वेच इतिराजनिर्घण्टः ॥
पिण्डलः ७ सेतः इतिहारा
वली ॥ पिण्डवीजकः ७
कर्णिकारहतः इति राज ॥
निर्घण्टः ॥ पिण्डमः ७ भिला
शी भिलोपलीवी इतिशहमाला

पिण्डा स्त्री पिण्डायसे कस्तुरीभ
सा कुलशिकातः कियत् स्थला
इतिराजनिर्घण्टः ॥ वेशपत्री
इतिभावप्रकाशः ॥
पिण्डालः ७ पिण्डकः इति
रत्नमाला ॥ पिण्डायसे
स्त्री तीक्ष्णायसे ॥ इतिराजनि
र्घण्टः ॥ पिण्डाले स्त्री फल
शाविशेषः ॥ पिण्डारा ३
निहिन्दी भाषा अस्पृश्याः ॥
शीतलते वस्त्रते पित्तमाशिते
रुचिकारिते पाके लघुते वि
षेण विषशान्तिकरत्वेच इति ॥
भावप्रकाशः ॥ पिण्डा
रः ७ तमपाकः गोपः म
हिषीरतकः दुमभेदः इतिभे
दिनी विकंकतहतः ॥ इति
राजनिर्घण्टः ॥ पिण्डालः
७ कन्दपुष्पी कन्दभेदः पे
डातः इति हिन्दी भाषा बुव
डिग्राल इति बंगभाषा तत
पर्यायः ॥ ग्रन्थिलः २ पि
ण्डकन्दः २ ग्रन्थिः ४ रोमा
शः ५ रोमकन्दः ६ रोमा
लः ७ तामूलयत्रः ८ नाना
कन्दः ९ पिण्डकः १० अस्पृश्या

अधुरते शीतले सूत्रकच्छरा
हृदये प्रमेत नाशिते दृष्टाते
सन्नपणते गुरुत्वेच इतिराज
निर्घण्टः ॥ पिण्डाल ७
स्त्री आलविशेषः गोतशाल
इति ७३ ग्राल इतिबुवडि ॥
ग्रालइतिच भाषा अस्पृश्याः
कफहरते गुरुते वातप्रको
षनत्वेच इतिराजवल्लभः ॥
पिण्डास्त्री नजीहिण्ड इतिराज
निर्घण्टः ॥ पिण्डः स्त्री पि
ण्डिका इत्यमरहीयोरमानायः
पिण्डिका स्त्री शरनाभिः इत्य
मरः सारवचक्रमथो मण्डला
काययस्या सर्वाणि काशान्मा
सृज्यते इतिराजपुङ्गवः ॥ पि
ण्डिकासा जानुनोऽधोमोसल
प्रदेशः पायेरन्तिम् इति भाषा
इतिहेमवन्दः ॥ सेतास्त्रिः इति
राजनिर्घण्टः पीठः यथा हत
वाच पिण्डिकालक्षणवत्ते य
यावदनुहर्वशः पीठोच्छ्राये
यथावच्च भागान्वोडप्रकारयेत
भूमावेकः प्रतिष्ठाप्यतर्भिर्जग
तीमता हरोभागतयेकः स्यात्
हृत्पदहृत्भागतः भागे द्विभि ॥

स्तथा काले कण्ठपट्टा भाग
तः भागेन हृतपट्टा शेषभागे
ए पट्टिकी प्रविश्य भागमेकै
के जगतीयावदेवत निगमस्त
७२ स्त्राया यावद्विशेषपट्टिकाः
पीठिकानाल सर्वासा मेततसा
मासलदणो निःशेषादेवताभे
दा क्छापधे दिजसतमाः
स्थण्डिलावाववापीच पत्नीवेदीव
मण्डला शर्गाचन्द्राचवजीच पमा
वादिशशिलया विकोनादशमीता
सा संस्थानेचनिबोधत स्थण्डिलाव
तुरस्तावज्जितामेवलादिभिः वा
पोहिमेवलासेया पत्नीचैवत्रिमे
खला चतुस्तायतावेदी नताति
गेषुयोनयेत मण्डलावर्तलात मे
खलाभिर्गणमिया विक्तादिमेव
लामथो शर्गाचन्द्रावसाभवेत् मे
खलाचयसेपुक्ता वरस्तावज्जिता
भवेत् षोडशास्त्राभवेत्तयमा किं
बिडुत्वावमूलतः नयेवधदुदा
काश सार्द्धवन्दाषास्यते त्रिभुज
मण्डलातहत त्रिकोणावर्द्धोमता
यागुदक पवणातहत पशुमाल
हणानिता परिषेष्टिभागेन नि
देशीतत्रकारयेत् विस्तारततयसा
गत मूलवनयेतहृत्तः नतवाहृ

कर्तव्यविभागेन सशोभनः ॥ हेमचन्द्रः ॥ तरुणं ३ इति
 लिङ्गस्य द्विभागेन श्लोकेन स
 मधिष्ठिता मेवलात विभागे।
 न स्वातेवेतत्प्रमाणतः अथ।
 वापादहीनत शोभनेकारयेत
 सदा उत्तरस्थे प्रमाणतः प्रमाणा
 दधिकम्भवेत् स्थण्डिलायाम् ॥
 स्वार्थेण धनधाम्येवमुक्ते गो।
 प्रदात भवेत् यत्नी देवीसम्पत्तय
 भवेत् मण्डलायोभवेत्कीर्ति
 ब्रह्मा पूर्णचन्द्रिका आयुःप्रदा
 भवेद्वत्री पद्मासौभाग्यदायिनी
 पुत्रप्रदाई चन्द्रास्यात त्रिकोणा।
 शिबुनाशिनी देवस्ययनार्थत
 पिण्डिकादशकीर्तिता शैलेशे।
 लमयीदद्यात् पार्थिवे पार्थिवी
 तया दारुमेदारुनोक्त्या कि।
 अमिष्टोत्तमैव च नाम्योनित्त
 कर्तव्यसदायुभक्त्येवमभिः ॥
 अक्षायामसमदैर्घ्यं लिङ्गायामस
 मेतथा यस्य देवस्यपत्नी तपोदे
 यविकल्पयेत् पदमेतत्समाया
 ते समामातपीठवस्तुने इति स
 त्पुत्राणां पीठिकीचकीर्तिने २२६
 अध्यायः ॥ पिण्डिते त्रि गणि
 ते सन्ने इतिविश्वमेदिन्या ३।
 पिण्डिते इति ॥

हेमचन्द्रः ॥ तरुणं ३ इति
 राजनिर्घण्टः ॥ ॥
 पिण्डितः ३ सेतः इतित्रिका।
 एतद्विशेषः गणकः इत्युणादिके
 षः पिण्डिता स्त्री गोडुम्बा इ।
 तिशास्त्रचन्द्रिका ॥
 पिण्डि स्त्री पिण्डितगर्भः अत्ता।
 त्वर्जविशेषः ॥ इतिमेदिनी
 ज्ञान निरूपणाद्यैकोपम्यासः
 इतिधरणिः पिण्डिका इत्यमरः।
 टीकायोगयमुक्तः ॥ पिण्डः ॥
 यथा नीतायतरगायासु भक्ता।
 पिण्डिसगन्धिनी दद्यात्पुत्रोत्ति
 तस्तत्र सैमअशानिमज्जकैः ॥
 तिकालिकापुराणे ८६ अध्यायः
 पिण्डितकः ३ मदनहृतः इत
 मरः भगरः फनिज्जकः इति।
 विश्वः पिण्डिभगरः ३ भगरः।
 विशेषः तत्पर्यायः कफत्वा
 हेनः २ इतित्रिकाएतद्विशेषः ॥
 पिण्डितगर्भकः ३ तगरं इति
 राजनिर्घण्टः ॥ ॥
 पिण्डितकः ३ महापिण्डितकः
 इतिराजनिर्घण्टः ॥ पिण्डि ३
 षः ३ अशोकवृत्तः इतिराज
 निर्घण्टः पिण्डिरः ३ दाहिमवृ
 त्तः इति ॥

त्रिकाएतद्विशेषः पिण्डितः इत्य।
 मरटीकायोगयमुक्तः नीरः।
 से त्रि इतिहायवती ॥
 पिण्डिभूतः ३ स्वगोहमात्रेवसः।
 तत्परद्वेषी तत्पर्यायः गोहेन
 ही २ गोहेभूतः ३ इतिहेमचन्द्रः
 पिण्डितः स्त्री भुक्तसमुज्जितः
 इतिहेमचन्द्रः ॥ पिण्डिया ॥
 स्त्री ज्योतिष्मती पण्यतेस्तुयते
 योगहन्तृतात पण्य पण्यम्
 वस्तुतोस्ततो मूर्ध्निपातः तया
 नीयथा इतिधः निपातनादत्तः।
 ईत पण्येति पठति स्वामी इ।
 त्यमरभरतो ॥ पिण्डिकः
 ३ स्त्री तिलकत्कः दिग् वा
 स्त्रीकं सिद्धकः इतिमेदिनी।
 आद्यस्य भक्त्योदोषो यथा पि
 ण्यकं भक्त्यिता तयोदेमात्र
 यस्येति तस्यैवैष्टान्तस्येष्टाणि।
 प्रायश्चित्ते सशोभने उत्तकोदश
 वर्धाणि कुच्छपस्त समाख्यः
 जायतेमानवस्तत्र ममकर्म
 पशयताः इतिवराहपुराणे
 पिण्डितो ३ जनक जनयित्री।
 माताच पितावेति विश्वे दि।
 कस्यादेकशेषेपि तद्विविधो
 जः इतिभरतः तत्पर्यायः ॥
 मातापि ॥

तयो २ मातरपितरौ १ तातजनः ॥
 पित्रो ५ इत्यमरः तयो रभक्त्या।
 पालने दोषोयथा पितृमात ७।
 केश्यापि भक्तिहीनेनपालयेत् वा
 चावताडयेन्नित्यंस्वामिनेज्जदत्ताच
 या साकृतव्रीतिवित्याता यापि।
 ना तारतेनरः वक्ति ऊर्ध्वमहा।
 चोरं सव सावप्रयातिच तत्रवक्रो
 वस्तुतेव वावचन्द्रदिवाकरो ततो
 भवेज्जलोकाव जन्मसप्त ततः।
 शुचिः इतिब्रह्मवेदने प्रकृति।
 त्वरे ४१ अध्यायः ॥
 पिता ३ पाति रत्नसपत्यः ॥
 ताय इति भाषा तत्पर्यायः
 तातः २ जनकः ३ इत्यमरः प्र
 सविता ४ वमा ५ जनपिता ६ ७
 रुः ८ जन्मरः ८ जन्मः ९ जनिता
 इतिशास्त्रवत्तावली वीनी १ वप्रः
 इतिहेमचन्द्रः ॥ तसमासत्वे ल
 दाणेव यथा मातः पुत्रस्य सर्वे।
 भः सर्वेषां जनकोभवेत् अदोयः।
 सप्रसादेन सर्वान्पश्यतिमान
 वः जनको जन्मदाताच रक्षण
 च पितामहः तातोविस्तीर्णः।
 करणान् कलया त प्रत्यपतिः
 इतिब्रह्मवेदने गणायतिखरोर
 ४५ अध्यायः ॥ सव गुरुः य
 था उपाध्यायः ॥

१०
१२

पितायेष्टोधाताचैवमहीपतिः
मातलः सपुत्रस्ताता मातामह
पितामहौ वर्यर्णेष्टपितृव्यः
उत्तेने गुरुः सूरताः इतिकौर्मः
उपविभागे ॥ अध्यायः ॥
सापिमहागुरुः यथा महागुरुः
नादविसः ॥ यः गुरुव्यातिशयो
भवति मातापितावाप्येति इ
तिश्रुततम ॥ कामासकस्य
पितृवचन मयाहं यथा पितृव
चो हिमाकाषीः कामवासकः
चेतसः आत्मानंवाभिषिञ्चस्व
तदर्थं त्रिविद्योहसि इत्यानेये
श्रीगणेशप्रतिकौशल्या वाक् ॥
तस्यपुत्रकृत धर्मार्थम भाति
ते यथा यः पितासतपुत्रोय
मिति वैवेदिकीकृतिः निगद्य
तेपुत्रोत तामृताष्टययातय
मयोधससुतावायाः शताता
सुगताधुति श्रोताउपपद्यते म
नभ्रंशानयासुताः तदिपात्र
यमद्यते तथायेनेचताहवाः
नेमप्राप्ते प्रयेदति श्रीदिभ्यो
पि यथातथा एवं पुत्रैः कृतो
धर्म सत्याधर्मश्च भूयते ॥
पितासे लिप्यते तेन माचते से
शपेक्षयाः नयमिणानराग
न वीजनाये ॥ ॥

भवेदिर सर्वथा शंसतेलोके
वीजातपुनः सपुत्रयः इत्याने
ये पापनाशनहृषदानाध्यायः ॥
तस्मिन्नी वतिवाह्यास्ति लकनि
वेद्ये यथा नवाह्यास्ति के ऊ
द्यातयसजीवन पितास्थितः ॥
तथायेष्टः सोदरश्च यस्मिन्नीव
नि सतथा इतिहृदहर्मपरा
ता ॥ इतपादक पित्रयेतया
मजदात पितृयुक्ततत्वे यथा
उत पादकब्रह्मदात्रो गरीयान
ब्रह्मदः पिता तस्मान्ममेतसते
पितृयधिकेगुरु इतितत्रसारः
येवपितरे यथा अत्रदाताभ
जाता यस्यकस्याविदाति न
नयिता चापनेता येचैतेपितरः
सूरताः ॥ इतिचाणाके ॥
सप्रपितरोयथा कन्यादाताः
दाताच ज्ञानदाताः भयप्रदः न
महोमजदो ज्येष्ठभातावपितरः
सूरताः इतिब्रह्मवेदनेश्रीक
स्यजन्मावर्ते १५ अध्यायः
यक त्रिशतपितृगणा यथा
विषोविषभृगावाका धर्म
धर्मः पुमासनः भूमिदो भूमि
रुदृतिः पितृगणये गणानव
कस्याणः कस्यदः कस्य तरः
कस्यतश्चयः कस्यतदतश्च

खडिमेतेगणाः सूरताः वरोव
शेषावरदो भूतिदः पृष्टिदत
या विष्णुपाता तथाधाता स
मेतेचगणाः सूरताः महान
हात्मासहितो महिमावात्महा
बलः गणाः येचतयेवैते पितृ
गोपायनाशनाः सखदोयनद
आयो धर्मदोः सपुत्रिदः पि
तृगणकधितेचेत तथागणाचत
स्ये पकत्रिशतपितृगणाये
वाप्रमविलेजगत तेमेऽवत
प्रास्तुत्यदि शान्त्व सदाहिते
इतिगुरुडेपितृस्तात्रे ५५ अ
ध्यायः ॥ पितामहः पुत्र
सा पितृपितादोगरादा इति
भाषा इत्यमरः ॥ शेषस्य य
ध्यायः ॥ आर्थिकः २ इति
शब्दमाला ॥ पितामही स्त्रीपि
तामहपत्नी ताज्जमा इति भाषा
इतिनदाधरः ॥ योत्रेः पिताम
हयन विभागकरो पितामहो
मातृवद्भागेदेयः यथा अस
तामपितः पत्न्याः समानोशाः
प्रकीर्तिताः पितामहससर्वा
स्ता मातृतत्वाः प्रकीर्तिताः
इतिशेषभागेवाकः ॥ पितृ
के वि पितृसन्धि यथा ये
त्रेव पितृकजापि पित्रज

पितरागते इतिशब्दमाला ॥
पितृकानने स्त्री शमशाने इति
नदाधरः ॥ पितृदह स्त्री
शमशाने इतिदेमचन्द्रः पितृ
वेषमच ॥ पितृतर्पणे स्त्री पि
तृतीर्थ तत्रतर्जयेगुह्योमेय
इतिशब्दचन्द्रिका निवायः इति
देमचन्द्रः तिलः इतिश्रुतनिवा
रदः पितृतीर्थेन पित्रुहृषक
जलदाने तस्यामुष्टाने तर्पणा
शब्दे इष्टयो पितृणा तस्मिन्मा
त्रेव ॥ पितृतिथिः स्त्री अ
मावास्या यथा अमावास्यादिने
वोक्त तस्याकुशलितोदकैः
तर्पिता मानुषेस्तस्मि यशगक्त
तत्रान्यथा इतिवागदेपितृस
मस्थितिर्वर्णने ॥ पितृतीर्थ स्त्री
गया इतिनदाधरः २२ पितृ
वलभ तीर्थानि मत्पुत्रो ॥
आहुकले २३ अध्याये इष्ट
यानि तर्जयेगुह्योमेय ॥ इत्य
मरः अंतरंगहृ देवित्योः पि
तृगणातीर्थ मन्त्रमे इतिकौर्मड
परिभागे ॥ अध्यायः ॥
पितृदाने स्त्री पित्राद्युद्देशः
नात्रवस्वादिराने पितृपदे म
नायलदाणे तेन माजादेमि
ग्रहणम् ॥ तदवस्थापः ॥

निवापः २ इत्यमरः ॥ नि
वपने १ पितृदानके ४ इति
श्रुतावली मृतसृष्टिप य
हाने निवापः सप्रकीर्तितः
इतिभरतः ॥ पितृदानके
स्त्री विप्रदेशकदाने इति
श्रुतावली ॥ पितृ
पतिः ३ यमः इत्यमरः पि
तृपिता २ पितृमहः इत्यम
रः पितृमहः स्त्री सम्प्रा
इत्यमरः ॥ पितृमहीच
पितृप्रियः ३ भृंगराजः ॥
॥ इतिराजनिर्घण्टः ॥
पितृभोजनः ३ माघः इतिरा
जनिर्घण्टः ॥ पितृगोभतः
ते स्त्री पितृभ्राता ३ पितृ
याः इत्यमरः पितृपतः ३ ॥
तर्पणं यथा अर्घ्यापने ब्रह्म
यज्ञः पितृयज्ञस्तर्पणं हो
मो देवो वसिष्ठो नो न्ययोः ति
पिष्टजने इतिमहः पितृलो ॥
कः ३ पितृलो भुवने यथा
मार्कण्डेयउवाच सर्वेषा मे
वदेयाना माद्यानावगाय
रुः तस्मादस्मा समुत्पन्नः सो
विष्णुस्तस्मै नमः सायनदेविते
नोता कृतार्थपरमो ह्यनः आत्मान
त्मानमेवायं प्रवृत्त इतिश्रुतिः ते
सांवेदब्रह्मनाताना महावैकारिका
कर्मणा ॥

अपश्यद्यभितारेण महानेव
कृतोयतः प्रभृष्टानिनाः सु
वै भविष्यद्यनसेययः पवे
यामास्तनस्तेपि ब्रह्मणातेस
मुज्जवाः सद्योवेष्य करान्
पुत्रानुत पायविदिवे यमुः त
तस्तेषु प्रयातेषु विदिवे ब्रह्म
वादिषु ततपुत्राः आहृदनेन
तर्पयामासु रजसा तेचवैमा
निकाः सर्वे ब्रह्मणः सममान
सा ततपितृभक्तानमजोक्तं प्र
प्रपन्नो व्यवस्थिताः गोरमुत्त
वाच येचनेपितृभक्तान् संव
कालेसमासते कियतोवै पि
तृगणा स्मृतिन लोकेव्यवस्थि
ता मार्कण्डेयउवाच प्रवर्तते वरा
केचि देवानो सोमवर्द्धवाः
तेमरीच्छादयः सम स्वर्गतेपि
तरः स्मृताः चत्वारोऽस्मिन्मनो
वै ब्रह्मस्तेमेतस्मृतेयः तेषोलो
कनिसर्गच कीर्तयिष्यामितक
ण प्रभावेच महर्षेते विसरे
ण निबोधमे धर्मस्मृति यश
स्तेषा इयोः अपरमागणाः ॥
तेषा नामानितोकोऽप्य कीर्तयि
ष्यामितकण लोकाः सत्त्वानका
साय यजतिष्ठतिभास्वराः आभूते
पितृगणा स्तेवैपुत्राः प्रजापतेः

विगजस्य प्रजाः अष्टसुवेराजा
इतिस्मृताः देवानो पितरस्ते
हितान् यजन्तीहदेवताः पतेते
लोकविभ्रष्टा लोकानप्राप्यस
नातनान् पुनर्पुग शतानेषु
जायन्तेब्रह्मवागिनः तेषाप्राप्तो
स्मृतिभूयः सिद्धियोगमनुतः
मे विप्रयोग गतिमुद्रो पुनराव
तिउलभाः पतेस्मिन् पितरः आ
हे योगिनोयोगवर्द्धनाः आप्ता
पितास्ततेएव येपियोगवले
रताः तस्मात्तप्राप्तानिदेवानि
योगिनोयोगमुत्तमेः यस्यैव
प्रथमः सर्गः सोमपानामनुत
मः पतेतएकतनवो वर्तते
द्विजसत्तमाः भूलोकवासिनः स
याया भुवर्लोकनिकासिनः स
र्गलेका मरीचाया सेषोपाया
महर्गताः कल्याणसिकसेज्ञानो
तेषामपि जनेस्थिताः सनकाया
स्ततस्तेषा वैराजास्तपसिस्थि
ताः तेषोसत्यगताः प्रोक्ता इत्ये
वा पितृसन्ततिः सम्प्रधा सन्तो
केषु यादिमन्त्रक्रिया अनेषां
सर्वः साध्या रुद्रादिसाधिवि
अग्रतः सर्ववर्णानो साधारण्येन
सेस्थिताः अष्टयज्ञततपना इ
तिसप्तविभागताः तेषोकलात
स

जातामहती पितृसन्ततिः आग्नि
याताश्चमारीचा वैराजा वर्हिसे
क्षिताः सकाला नामपितरो वः
शिष्टस्यप्रजापतेः तेषि याज्याः
स्त्रिभिर्वर्णैः पूज्येण पृथक्कृतम्
वर्णजयास्यं जुहातः शूद्रः सर्वा
नपितृनयजेत् नततस्य पृथक्
सन्नि पितरः पूज्यतायः उक्ताः
देतनकाब्रह्मननदृश्यते पितृषा
पि विशेषदृष्ट्यात्त पशुगानां च
दर्शनात् पवेऽस्मिन्नेऽस्मिन्ने ॥
ज्ञातायानकसम्भवात् स्वयेष्टः
स्यास्मृतिर्लेखा पुत्राणां ब्रह्म
णाततः परेनिर्वाणामापजा स्ते
पितृनिनयवच वेष्णादीनोक
पपायावर्णानोवसवाद्यः अ
विशेषेणविज्ञेया गन्धर्वाणां अपि
प्रवे पवतेयेष्टकः सर्ग उद्देशेन
महायुने कथितो नात्रयवाप्य व
र्षकोव्याहिरुष्यते इतिवाराहे
आहकृतः ॥ अथिच पितृलोस
म्भवेराजन् कल्याणाने निबोधमे
वैष्णवा पतिर्ब्रह्मा सिद्धत्तदिविधाः
प्रजाः यकायमातसः सर्वा लक्षाश
सनसोवहिः कृतापरमकंउत्त
धायन्तेवमुद्रैकः तस्मान्नि त
दायोमे सतेसपरमपिनः तन्ना
जानिपुद्देहा हूयवर्णकृतविषः

शास्त्र

पितृलो इति भाष्यतः सप्तमोऽस्य
मितासकत ऊर्ध्वं भिषतो वै अः
यः संस्थास्तपस्विनः तान्दृष्ट्वा
हसाव्रज्जा निर्धकसंस्थास्तदोः
स्मृतान् भवतः पितरः सत सर्वे
योग्यमेधिनो ऊर्ध्ववक्रास्तयेत
त्र तेनान्दीमुखसंज्ञिताः इति
क्वा ततदाव्रज्जा तेष्वापस्थानमा
करोत दक्षिणायनसंज्ञन्त पित
रान्त्वापितामहः तस्मीससज
भूतानि तस्यैव पितरस्ततः वृ
त्तिनो देहिभगवन् यथा विदाम
हेसवे व्रजावाव प्रमावासादिः
नेवोक्त तस्यां ऊर्ध्वानिलोदकैः
अपितामावृष्टेर्नि पंगच्छन्
नामया तिला देवास्तथैतस्या
योष्य पितृभक्तिः परमेतस्य
स्तेनयाः परं यच्छन्ताविरे इति
कारणे पितृसर्गस्थितिरिति ॥
पितृमादृविशेषे देवताविशेषाः
पितृगणाश्च यथा क्रतुर्देवोऽवः
सुःससः कामः कालस्तथाधुनिः
शेवकश्चादवासेव तथा कामः
पुरुषाः विषदेवा यवमेते
दशासवे इतिताः विषदेवो
क्रतु रतोसर्वादिषु विद्युतो
विते नारीश्वरादे वसुस ॥
भोच ॥

येतको नवात्रालम्भनेदेवो ॥
कामकालोसदेवहि अपिकस्य
गतेस्यै आदेवधनिरोचको
पुरुषाश्चादवाच्य विषदेवो
चयर्वाणि सुतासरावहिषदेः
एनिस्तास्तयेवव आघपा
आपहतस्य क्रवाराशसका
दिनः एतेपितृगणाः सम यो
गणाः केविदेवहि इत्यग्निपु
रा ॥ अग्निस्तातोदे रुत पति
यथा ततोनिशेन्द्रियके विक
वतराननः निवृत्तपितृमा
तोसन्त्याकामरूपिणी तन्ना
रीराववर्माभा यत्तपपातदि
नोतमाः अग्निस्ताता बर्हिषदे जा
ताः पितृगणास्ततः भिन्नानेति
ताः सर्वे फलसर्गजीवलोचनाः नि
तामसेयताः पुण्याः सैसारविषु
खापरे सहस्राणां चतुःषष्टि र्दे
खाताः प्रकीर्तिताः पदुशीतिस
हस्राणि तथावहिषदे दिजाः ३
निकातिकापुगणे २ अध्यायः
तेष्वापस्थानविधि र्यथा अपस
कृततः कृता संयोजनचभूतते
अग्निस्ताता स्थासोम्यान् हवि
सत सथासपान सकालिनो
वहिषद सथाचेवा अपानप
नः तपयेत्पितृभक्त्या ॥

सतितोदकवन्दनेः दर्शपानिस्त इति भाषा यथा मातृ यसा मात
विधिवत् प्रेतास्तास्तपयेततः पि
शरीरामगोत्रेण तथा मातामहा
नपि सन्तप्य विधिवद्भक्त्या इमेम
ब्रह्मदीयेत ये वाच्यवा वाच्यवा
वा येऽस जन्मनि वाच्यवाः तेतमि
मविलोपांत यस्यान्मोभिवाक्
ति इति मत्स्यस्तानवित्यो ८५ अ
ध्यायः ॥ पितृवने स्त्री शमशा
ने इत्यमरः ॥ पितृवनेचरः ३
शिवः इतिकेचित पितृवन्तः ३
पितामहभगिनीपुत्रः पितामही
भगिनी पुत्रः पितृमातृपुत्रः ३
सुदाहरे ॥ पितृवसतिः स्त्री श
वजयनस्थाने प्रमशाने इत्यमरः
काथारमानाथः पितृवाच्यः ॥
३ पितृवन्तः यथा पितः पितुः
सुसः पुत्राः पितृमातृः सुसः सता
पितृमातृपुत्राश्च विज्ञेयाः पितृ
वाच्यवाः इत्युदाहृतं ॥
पितृवः ३ पितृभ्राता इत्यमरः
अपिच पितृवो जनक भ्राता ॥
मेष्टभातो ३ प्रयोयदि पितः क
निष्ट भ्रातात् खलुतातो ३ भि
धीयते इतिशब्दरत्नावली ॥
पितृषुमा स्त्री पितृभगि
नी पिसी ॥

लानी पितृव स्त्री पितृषुमा स
अः सर्वजपत्नीच मातृतयाः प्र
कीर्तिताः इतिरायभागः ॥
पितृषुस्त्रीयः वि पितृषुसुरपसे
पितृभगिनेयः इति मुण्यवोधया
करणम् ॥ पितृसन्निभः
३ पितृतयः तत्पर्यायः मनो
जवः २ मनोजवसः ३ इत्यमरः
भरतो ॥ पितृसः स्त्री सन्त्या इ
तिशब्दमाता पितृ स्त्री शरीरस्य
धातुविशेषः तत्पर्यायः मातुः २
इत्यमरः पलज्वलः ३ इतिशब्द
त्वावली ॥ सेनः ५ तिकथा
तः ५ उक्ता ९ अग्निः ३ अमलः
८ अस्थगणाः पितृन्त निक्ताश
रसेच सारकेतसे इवेतीहामिरे
मथी वक्रवर्तकाले भ्रममईरा
त्रे मध्यनिनेतपुदिनेवकृप्यति इ
तिराजनिष्ठेणः ॥ अपिच स
र्वे पितृमपस्मारे ऊर्ध्ववक्राणां
हे वल्लभे कटती होलासुयमा
द क्रिमिनाशनम् ॥ इतिराजव
ल्लभः ॥ पितृस्यस्वरूपमाह
पितृ मुसुदेवपीते नीलेसतण
गोतरे सरंकटलवुस्त्रिपंती
लामस्तन्तपाकतः पीतविरा

मे नीले सामे पके पिते वातवमा
म स्थानकमभेदेः पचविप ॥
तेषां पितानां नामायाह पाच
के रंजकेचापि साधकालोचके
तथा भ्राजकेचेतिपितस्य ना
मानि स्थानभेदतः ॥ अथ पाच
कादीनां स्थानायाह अमाशये
यकृत स्त्रीको रंजयेतोवनदये
तविसर्वशरीरेषु पितेनिवसति
क्रमात् ॥ अथतेषां कर्माणां
ह पाचके पचतेभुक्ते शेषाग्नि
वलवईने रसमूत्रपुरीषाणि नि
रेचयतिनिराशः पाचकेपितमा
म पकाशय मध्यस्थंषडिधमा
हारे भोज्ये भक्ष्यं च लोचं च
येये पचतेदोषरसमूत्र पुरीषा
णि पृथक्करोतिच तदाया
शयस्य मेदात्म शक्तिसरजन
हृदयस्य कफ तमोपनोदन रूप
ग्रहाणां प्रभाप्रकाशनाभंगलेपा
दि पाचनायनिकर्मणा ॥ शेषा
णां पितस्थानानां मनुश्रुते कः
रोति शेषाण्यपि पितस्थानानि
यकृत स्त्रीहृदीनि भागेन गत्रा
तत्र तत्र रंजयेजनादिकर्मभिरुप
करोतीत्यर्थः कथंभूते पाचक ॥
पिते शेषाग्निवलवईने शेषा
ग्रजयः दधिवायिमहा ॥

भूतगताः यतउक्तेचरकोनाभो
माप्यानेय वायव्याः पचोष्णा
सनाभसा इति उष्माणोऽग्रयः य
तउक्ते वाग्भटे दोषधानमलाक्षेना
मुष्मेभ्यात्रेयशासन मिति दोषा
धातुमलाधीना मुष्मेवाग्निमिस
र्थः रसादिधातुगताश्च समेतेषां
वलवईने यथा गृहेस्थापितानि
रत्नानिखद्योत वरहरभास्वराणि
तामपिदीपयन्तीति ॥ हरप्रका
शकानिभवति तथा अस्याशय
स्य पाचकाग्नि तेजसासर्वं अग्न
यो वलवतोभवति तथाच वाग्भ
टः अग्नस्य पक्ता सर्वेषां पक्ता
मधिकोमतः तन्मलाक्षे दितवृ
डि तयवृडितयात्मका इतिन
नुपिनादयोऽग्निहोमिन्त पित
मेवाग्नि रितिसन्देहः ॥ उच्यतेपि
तस्यां चादि शलादाहारपाचन रं
जनदर्शनादि कर्मणाप्रनवतु
पितव्यतिरेकेनमोऽग्निः तस्माद
ग्निरूपस्यैव पितस्य स्थानभेदात् ॥
पाचकरंजकसाधकालोचकश्च
नकसेताः तथाच वाग्भटे पाच
के तिलमानेस्वात् कादिसाम्रास्य
दोषता अउशरापविकृते पितेषा
कोशदर्शनेः तत्तुवि प्रभाभेधा
धीशेष्य तनुमादेवैः पिते ॥

पंचात्मके तच्च पक्तामाशयम
ध्यगं पचभूतात्मकेतेपि यत्तेज
सशरीरादयान् तत्तुवतेपाका
दि कर्मणानलशक्तिं पच
तत्र विभजते सारकिट्टो पृथ
कतथा तत्रस्यमेवपितानां शेष
वाणामणउग्र करोतिमलदा
नेन पाचकेनाम तत्सस्ते ननुय
दि पितान्पारभेदस्तदा कथं
तेपितस्य शमन मनेदीपनमि
ति तथामत्स्याः पितेर्ज्वलनि
व तेऽग्निदीपिकरा इति तथा
पितान्पिकातीतोऽग्निरित्य
पिकथंस्यात् तथा समदोषः
समाग्निश्चसपि वक्तव्यमय
ते तथा इवेहियमयोगेच पि
मेवकिरतो मयेति अत्रोच्यते
पितमनेः सततापिष्टाने तथा
दोक्ते मज्जानरे अग्निभिर्गुणो
युक्तः पितेभिर्गुणोक्तया इवे
हियमयोगेच पितेवकिरतो
नपथा तस्मात्तेनोमपेपिते पि
तोष्णावः सशक्तिमान् ससेचरति
ऊत्तिष्ठः सर्वतोपमनीमुतेः स
काषाग्निः सकायाष्मा सपक्ता
सचनीवने अग्नस्यतिवित्येव
देहेकापाग्निरुच्यते अमनुवाम
पाचोअतिनाभः किचित्तामस

मण्डले तन्मये मण्डले ॥
सौर्यतन्मयेनि र्वास्थितः नरा
यमात्र मण्डलः काचकोषस्यदी
पवत् तथाचमधकोषे इवते
नः समुदायात्मकस्य पितस्यते
जोभागेनि रितितेन पितमण
तिन वन्ममने अतितापितायोगो
लकवत् परमार्थतस्त अग्निः पि
ताद्विन्न एवेति सिद्धोतः अतएवाह
रसप्रदोषे जादरो भगवानग्नि री
श्वरोत्रस्यपाचकः सोत्माद्रसाना
वदानो विवेकंनेवशक्ते नाभो
मध्येशरीरस्य विशेषात्सोम म
ण्डले सोम मण्डलमध्यस्थे वि
यात्स्यस्यमण्डले शरीरवत्
अन्तराग्निमध्योक्तताशनः ॥
सूर्य्यादिवि यथातिष्ठं स्तेजोषकै
र्गभक्तिभिः विशेषयति सर्वा
णि पल्लवानिसरोसिच तद्वत्
रीवितांशुकं तन्मोनाभिमा
अतः मण्डलेः पचतेदिप्रे नाभा
द्यन्तसेहृते स्थूलकायेषु स
तेषु यवमात्रप्रमाणतः कृत्तका
येषुसतेषु तिलमात्रप्रमाणतः
कृमिकीट पतंगेषु नागमात्रेण
तिष्ठते इति प्रनः प्रकृतमनुसरति
रंजकंरामयतपितं तद्वसेप्राणाते
नयेत् यत्तसाधकसंसेतत कृपा
उद्विधतिस्त्वितिम धतिमेधा ॥

यशोवक सेते तद्व्यवस्था ।
 कारणं भ्रातृके कांतिकारिणा
 देवाभोगादिपाचके ॥ पितृ ।
 प्रकृतिको यथा पितृप्रकृतिः
 को यावत् तादृशः अणिगय
 ते अकालमलितो गौरः कौपी
 खेरी व बुद्धिमान् वक्रभुक्तो
 मनेत्रश्च स्वमेयोतीक्षिप्यति
 प्रणमकेशः समीपलो वक्रः
 वीर्यामहाबलः पितृवक्रिर्व
 क्रिजेवा तदस्मात् पितृद्रिक्त
 स्त्रीवत्तस्मा बुभुक्षुः गौरोज्वा
 गलाभरुत्तो वि रक्तः शरीरो मा
 नीपिंगकेशोऽत्यलोमा ॥ पि
 तृप्रकृतिक मृगा यथा व्याघ्रः
 सैकपिमाजीर यदोत्तकाश्च
 पैतिकाः ॥ पितृस्वपप्रमहे
 त्वा महतिस्तत्ता कषायशीत
 यवनं च्छाया निशादीजनमैः
 त्वाहृदयं यज्जवाविजलद स्त्री
 गात्रं संस्पृशने सर्पिः स्त्रीरविरे
 कसेककृपिरस्वावप्रदेहादिकं
 पानाहारविहारभेषजमिदं पि
 तृप्रशान्तिं नयेत् ॥ अथ पितृः
 प्रकौपकारणानि कदंतोववि
 द्वाहि स्त्रीणा लवणं क्रोधोपवा
 सात् पत्नीसंभोग तृष्णा तथा
 भिरननवायाममयादिभिः युक्ते
 ३ जीर्णति

भोजनेवशरदि ग्रीको तयाश्राणि
 नो मथाक्रे च तयाईरात्रसमेधे
 पितृश्राकोपोभवेत् इतिभावप्र
 काशः ॥ स त जश्जनकमन
 ने जनकः मन्दागिस्तस्मिन्
 को मंदाने जनकास्तयः पितृः
 श्रेष्ठमसमीराश्च श्राणिनाडः त
 दायकाः इतिब्रह्मवैवर्तेब्रह्म
 खण्डे १६ अध्यायः ॥
 पितृस्त्री स्त्री गुडवी इतिश्राव
 दिका ॥ पितृ ज्वरः ३ पैतिक
 ज्वरः यथा विशेषतः कोमल
 नादिकेले निरति पितृज्वर मत्र
 दोषान् इतिराजनिर्वाहः ॥ अ
 स्तलतां नरशब्देदृष्टव्यं ॥
 अथपितृनरविकित सा आमा
 शयस्या हताग्निं सामोमार्गान् ॥
 पिथाययन् विदधातिज्वरेदोष
 सस्मात्तुंवनमाचरेत् इतिवच
 नात् सामासतो न्निमात्रस्य ॥
 यावदभोग्यदर्शने लवणमिथा
 ने पितृज्वरिणा लवणविधाने
 विशेष मार प्रकृतः पैतिकेद
 शरात्रेण ज्वरे पुनीतभेषज ॥
 मिति दशरात्रेण लवणवनायती
 नेनेत्यर्थः किंतुदेषजं तदाह
 तिका बुद्ध्यायवैः पावा कटफ
 लाभ्यासहोदकं प्रकृतं ॥

कंरपाते पाचने पैतिकेज्वरे ति
 कादिकायः पर्पटो वासकानि
 का केरतो धनयासकः प्रियङ्गु
 श्र कृताकाय पवशर्करयुतः
 पिपासादाहपितास युक्तपितृज्वर
 हरेत् पर्पटादिकायः शलाहरी
 तकीप्रसा कटुका कृतमातकः ॥
 पर्पटश्चकृतः काय पवपितृज्व
 रापहः मुखशोषप्रलापातदीहः
 मृच्छाश्मश्रणात् पिपासारक्तः
 पिताशोशमनोभेदोमोमैः शला
 दिकायः परोलमखधन्याकंमथ
 कंमथसेयुते इतिपितृज्वरदाहं त
 स्तोवातिप्रमाथिनी परोलदिका
 यः गुडचामलकीयुक्तः केव
 लोवापिपर्पटः पितृज्वरहरेर्त्तु
 दाहशोष श्रमात्तिने गुडचादि
 कायः एकः पर्पटकः श्रेष्ठः पि
 तृज्वरविनाशनः किं पुनर्पदि
 पुन्यते चन्दनोश्चिवालकेः जी
 वेरचन्दनोशीरे वन पर्पटमा ॥
 पितृ दद्यात्सुशी तलेवारित
 इच्छदि ज्वरादहृत जीवेरादि
 कायः भूनिस्वातिविषा लोथ
 मुक्तकेन्द्र यवाम्बताः वालकै
 धान्यके विल्व कषायोमादि
 कान्तिनः विड्भेदश्चासकासा
 श्र रक्तपितृज्वरहरेत् ॥

भूनिस्वादिकायः शला वनन प
 मानि मुक्तातिकास्तथापि पात्री
 वालसुशीरेच लोभेन्द्रयवपर्पटाः
 पत्रकं प्रियेण्य यावासावा सक
 लथा मथकेकुलकेवापि किरातो
 धान्यकेतथा पक्षाकाशानिहनेवज्ज
 रेपितृसुश्रितं तृणारोपलापेच
 तापितंश्चमेक्तमे मृच्छाच्छितयाश
 ले मुखशोषमरोचके कासेचामेच
 हलासे नाशयेन्नात्रसंशयः मृदा
 शलादिकायः ससितोनिशिपुष्पुषि
 तः प्रातर्धमाकतगुलकायः पीतः श
 मयमविशदनेहाहं ज्वरेपैते यन्याका
 कायः अमृतायाहिमः प्रातःससितः
 पैतिकज्वरं वासायाश्चतथाकास र
 क्तपितृज्वरान्नयेत् अमृतावासा
 कायो गुडवीभूनिस्वश्च वालवीर
 णमूलकं लघुमुक्तविट्हाजी शला
 वासाचपर्पटः पक्षो कायोहरेपेव
 ज्वरं पितृ कृतेदुते सोपटवमपिशा
 न निर्पीतोमथुना सहा गुडचा ॥
 दिकायः पलाशस्यवर्या वीनि
 म्बस्यमृदुपलवैः अमृपिष्टैः मले
 पोये हमाहाहपुतेज्वरम् उमानमम
 स्य गभीर भ्रामकोसा रिपात्रेनिहि
 तेच नाभो शीतासु धारवक्रता
 पतंती निरति दाहे नपितृज्वरं ॥

यकदादिमवीर्ष्या धानाकले
नच क्वचित् पण्या तैल वृत्तौ।
दे लिहन्दाह ज्वरायहा कासार
क पित्तवीर्य स्यात्तु रत्नव ॥
मीनापि तैलवृत्त दौद्रे रित्यत्र न
स मृच्चयः तेन केवलेन दौद्रेणा
पि लिह्यात् कोनिकाई पदेनावश
एवनेदाहनाशने अथगोतत्रसुमि
त्र शीतलीकृतवाससा द्राक्षासः।
लककलेपन कवलोऽत्रहितोमतः
इतिकवतः ॥ अथात्रमाहदा
ह वर्म्यदिते तामे निवृत्तेत्यथा
त्विने शर्करा मथसेयुक्त पाय।
ये लाजतर्पणे ॥ लाजतर्पणे ॥
लाजशक्तव्यतर्पणे लाजतर्पणे
समर्पणसहय मुक्त सामान्यज
रविकित सायो मुहपुषोदनादे
यः सितपायेति केज्वरे हर्म्युः।
आधसेकाशे शशाककरपीतले
मलपोदकसेसिके सप्यात्पित्त
ज्वरीतरः दभावलीचन्दन शीत
लानां सुगन्ध उष्णज्वर भूषिता
नां नितमिनीनां स्वपयो धमशा
मालिगनचापु हरतिराहम् ॥
आज्ञादेवाय विज्ञाय तास्य स्त्री
रमयेत् पुनः हितच भो ॥
॥ ॥ ॥

जयेदत्र प्रामोति सुरते महत् वा
प्यः कमलहासिन्या जलयस्तृ
हाः शुभाः नार्थमन्दनदिग्गोपा
हहदेव हरामताः इतिपित्तज्ज
राधिकारः ॥ इतिभावप्रकाशः
पित्तस्यैकज्वरनाशकौषथं य॥
या उडुवी यमकारिष्ट यथाके
रक्तचंदने पित्तस्यैकज्वररुद्धि।
दाह तस्मान्नमनिक्कत इतिगा
रुडे ॥ ८८ अथायः ॥
पित्तदावी ९ मध्वरजनीरः
इति राजनिर्घण्टः ॥
पित्तरक्तं स्त्री रोगविशेषः तत्
पर्यायः रक्तपित्तं २ पित्ताखं २
पित्तशोणितं ४ इतिराजनिर्घण्टः
अस्यविवरणं रक्तपित्तं शब्दे
ख्यं ॥ पित्तले स्त्री धातुवि
शेषः पित्तल इतिभाषा तत्प
र्यायः आरक्तं २ रीतिः ३ प
तिकावेरं ४ द्रव्यदाक ५ इति
जलाधरः रीति ६ इतिशब्द
त्वावली ॥ मिश्र ७ इतिरत्न
माला आरः ८ राजरीतिः ९
द्रवरीतिः १० कपित्ता ११ पि
ला १२ इतिभावप्रकाशः ॥
सुद्रवर्णः १३ सिंहले १४ पि
तलके १५ पीतलके १६ लोहितके

१० पित्तलोहो १५ पीतके १६।
रीतिकापुगलशणाः निरुक्ते।
शीतलते रसेलवणात्वे शोथ
नते पाण्डु वात कृमि स्त्रीह पित्त
नाशित्वेय शुक्लास्त्रिणा मृदुःशा
ता सुरंगासूत्रपत्रिनी हेमोपसा
शुभास्त्रिणा जात्यरीतिः प्रकी
र्तिता इतिराजनिर्घण्टः ॥
रीतिरप्युपधातः स्यात्तामस्य
सदस्यच पित्तलस्यशणादेया स
योनिमदशाननेः संयोगस्यम
भावेण तस्याप्योपिणः स्यताः
रीतिकापुगलेरुक्ते निरुक्तेचलव
तांसे शोथनेपाण्डुरोगात्वे क
मिद्वेनातिलोखने रीतिभावप्रका
शः भूजयत्रे इतिशब्दमाला ॥
पित्तपुक्ते वि इतिमेदिनी ॥ पित्त
ला स्त्री तौयपिप्ली इतिमेदिनी
पित्तारिः ९ पर्यायः लाता वई
३ इतिराजनिर्घण्टः ॥
पित्तं स्त्री मध्व इतिराजनिर्घण्टः
पित्तनीधं तत्त तर्जमेण्डान्तः
इतिहेमचन्द्रः पित्तसमन्विनि
वि यथा ज्येष्ठपव तटकीयात्
पित्तं धनमशेषतः शोषास्तप
नीवेष्टु र्धयेवपित्तंरतया इति॥

दायभागः ॥ पित्तः ९॥
ज्येष्ठप्राता इतिहेमचन्द्रः
माषः इतिराजनिर्घण्टः ॥
पित्ता स्त्री मद्यानदने इतिहेम
चन्द्रः ॥ योनिमासी इतिशब्द
माला ॥ पित्तं तं ९ पत्नी
इत्यमरः प्रतियत्रे पतनोद्धे
च वि इतिविश्वः ॥ पित्त
सले स्त्री पस्याः इत्यणादिको
षः पिधानं स्त्री खदने इत्यमरः
उदंचने इतिहेमचन्द्रः ॥ पि
नहुः वि परिहितवस्त्रादि तत्प
र्यायः ॥ अशुक्तः २ प्रतिशुक्तः ३
अपिनहुः ४ इत्यमरः ॥
पित्तकः ९ स्त्री शिवधनुः तत्
पर्यायः अजगरे २ सले इत्यम
रः सक्तमपि शांकरमिहेति केवि
त इतिभरतः ॥ पाण्डुवर्णं इति
मेदिनी ॥ पित्तकी ९ ९ शिवः
इत्यमरः पित्तसं स्त्री दिग् ३
निजदाधरः ॥ पित्तं तं ९
वि पतनेच्छः विहंगमे ९ इति
मेदिनी ॥ पित्तति ॥
पुः ९ पत्नी इतिराजनिर्घण्टः
पित्तसा स्त्री पानेच्छा तत्प
र्यायः ॥ तस्मा २ तर्षः ३ ॥

उपलसिका ४ तट ५ तट
 ६ उदया ७ इतिहेमचन्द्रः ।
 पिपासितः वि पिपासायुक्तः ।
 भूषितः इतिहेमचन्द्रः ॥
 पिपासुः वि पापेच्छः तत्प ॥
 र्यायः त्वितः २ तलक ३ ३
 तिहेमचन्द्रः ॥ पिपीनकः
 उं ब्राह्मणविशेषः अस्पृश्या
 र्णा पिपीतकी शब्देदृष्टं ॥
 पिपीतकी स्त्री वैशाखशुक्ल
 द्वादशी तत्रकर्तव्यं यथा ।
 शतानीकउवाच जलदानस्य
 हात्स्य यस्यापि कीर्तिर्न तदहं
 श्रातमिच्छामि पिपीतकीकथा
 शुभा ७२ केन कृतं चेत्तत् केन वै
 तत्पकाशितं कथं पिपीतकीना
 म विधानं चेदकीदृशं तत्सर्वं
 हिदेवै यदि श्रोमयि प्रभो ना
 ददवाच शृणु राजन प्रवक्ष्यामि
 द्वादशी तं पिपीतकीं यो ह्युवाच
 लोकाद्वै प्राप्यते वै स वैपदे पिपी
 तक इति श्रुत्वा ब्राह्मणः संश्रितः
 तत्रतः तपः स्वाध्यायनिरतः स
 र्वप्राणिहितैरतः शान्तो हान्तः
 तमापुनो बलिहोमपरायणः
 निवसन् निर्जनेऽरन्ये बहून् ॥
 ॥ कालान् ॥

हिमोत्तमः चिरं कृतातपोऽस्मै
 कालेऽस्य उपेयिवान् ततः का
 लेन कियता यमहं तेमहावने
 नायमानः सविम्रेद्रो यमलोके
 भयावहं ददर्श वक्रशस्तत्र नरा
 त्रियसंस्थितान् असि यज्जालिने
 केषु जंभीषाकेषु संस्थितान्
 कृतार्तगवां स्नानदृष्ट्वा विचारम
 गमद्विजः त्वत्पिपासाकुलो
 भूत्वा प्रेतगणवशगतः बहून्
 स्वाह्वानं कुम्भान् ददृशेति मना
 हरान् प्रदेशानीप्सितोस्तत्र प्राप्तं
 रुपशोभितान् गीतवाद्यादिभिर्ये
 श्च सेवमानः समन्ततः क्वचित्
 प्रहरमाणं किं करैर्यमशासनैः
 नीयमानोस्ततः प्रेतान् वधमा
 नान्स्वकर्मभिः शोकसतापसेषु
 क्तान् त्वया परिपीडितः सेपश
 मातो गेनेन्द्र यद्यपि किं करान् ज
 ले वक्रशोयाद्यमानेऽस्य किं करै
 ताडितः सनीयमानो ददर्श वक्र
 श्राविडुमोत्तमं सच्छायां प्रीतले
 रम्ये महातेपि पल्लवमं तत्रैव स
 जलान् कुम्भान् मास्यप्रीवान् स
 शोभितान् ददर्श वक्रा हतशला
 न् सवासिने सश्रीतलान् वत्त
 निवहवस्तत्र किं कराः शस्य

तथाः तेषां दर्शनमात्रेण साक्षा
 दे ब्राह्मणोऽभवत् विनयावनतो
 भूत्वा यथा चे किं करोतलः ब्राह्म
 णउवाच यमहता महात्मानो
 ये मे दीयतामिति श्रुत्वा यमो
 प्राणान्मे विनाशो जायते भवेत् त
 स्मातो यप्रदानेन प्राणान्वत्तमे
 धना अन्ता विप्रस्यत इत्येव तम्
 चर्यमकिं कराः नरुते कर्मतदि
 म येमतो ये च लभ्यते प्रार्थयामः
 पुनस्तान् यमहतेः सताडितः ७२
 धार्तवचने अन्ता यमः प्रोवाचने
 दिजे इति हे विप्रमावोदीः काने
 यीशमिचेतसि पुनर्यथा चेत्ततो ये
 त्वया कृतं चेत्ततः अन्ता विप्र
 स्यत इत्येव तम् ननु वाचसथर्मराइ
 तया तन्न कृतं कर्म येन वैलभ्य
 तेजले ब्राह्मणउवाच त्वयि प्रसन्नैः
 दिक्पाल ततो ये डर्लभेन मे त ॥
 स्मातो यप्रदानेन प्राणान्त्ता ऊरु
 प्रभो इत्येव क्व विधेयैर्वाक्यैर्यमः ॥
 प्रीतोऽभवत्तदा यमउवाच वरं वा
 रय विप्रैन्द्र यन्ममनसि वर्तते मे
 ब्राह्मणउवाच यदि तष्टोऽसि मे
 देव येन प्राप्तोऽसि तज्जलम् ।
 तत् ऊरुष्वथर्मराज सर्वप्रा
 णोश्च प्रभो ॥ मे ॥

यमउवाच वै सवेतद्वने विप्र ऊरु
 गत्तानि जालये विधानेऽप्यवि
 मेद्र द्वादशी द्वादशी भवेत् वैशा
 ख शुक्लपक्षस्य द्वादशी वै सवीति
 थिः तस्यां सश्रीतलान् तलेः स्नापये
 त के शवेषं हनयेद्वा पुष्पाद्यैर्धू
 यदीपैर्विधानतः नैवेद्ये विविधैश्च
 व ताम्बूलेऽखवाससा जम्बूतवेस
 वेमं दण्डवत्प्रणामेन तः दद्याद्दि
 नेभ्यो विधिबत कुम्भोत्साय सम
 स्तितम् प्रथमे हे चतः कुम्भान् द
 घालवणसेपुतान् मालाभिरेकि
 तप्रीवान् सश्रीतलान् तान् स्नान
 शुक्लवस्त्राहृतशालान् पवीतस
 सेपुतान् यजुर्वाणसमायुक्तान् ।
 सभोज्यदत्तान् स्नानान् द्वितीयेषु
 वरान् दद्याद्विप्रार्कं रसेपुतान् त
 तीये द्वादशवरां तिलमोदकसेपु
 तान् चतुर्थेषु द्वादशवरां उग्यलउ
 डकसेपुतान् दद्यात्संस्तुये वैश्वे ॥
 द्विजातिभ्यः प्रयत्नतः दत्तिगणश
 क्तितो दद्यात् भोज्ये वैवविशेषतः
 वक्रज्जापिसंगलेन ऊजापितृषा
 न्वितः ततो द्विजो गृहे गत्वा चका
 र द्वादशी व्रतम् श्रेते जगाम स ॥
 लोके वै सवे पदेषु तमम् पिपी ॥
 तकीति नाम्नो विद्यातावेस

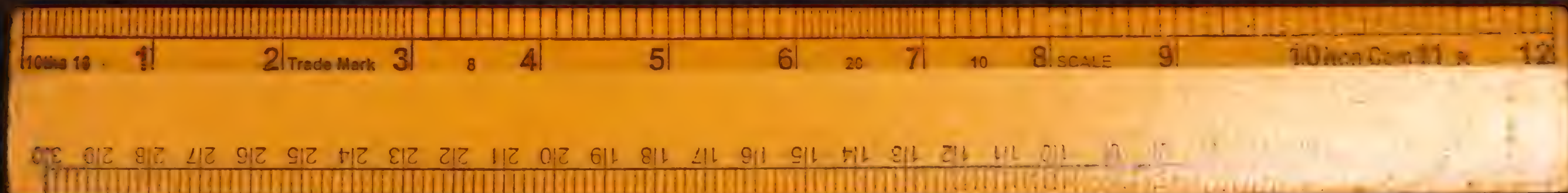
वीतिधिः नरोयः कुरुतेभक्त्या ।
नारीवाभक्तिसेपुता ३२७३दि
सेपुता धनधातु सताविता ३
तिभविष्यपुराणेपिपीतकीव्रत
कथासमाप्ता ॥ पिपीलकः
पुं पीलकः उड्यापिपीता इति
भाषा इतिहेमचन्द्रः ॥
पिपीलिका स्त्री हीनोर्गी लदेः
पिपीता इति भाषा इतिहेमचः
न्द्रः ॥ तत्पर्यायः पिपीलिकः
१ पिपीलः १ पीलकः ४ इतिश
हरत्तवली ॥ पिपीली ५ पि
पिली ५ स्त्रीसंज्ञा ॥ इतिराजनिः
र्षणः हीरा ८ इतिविकारशे
षः ॥ पिपीली स्त्री पिपीलिका
इतिराजनिर्षणः ॥
पिपल स्त्री लायद्रव्यविशेषः त
त्पर्यायः ॥ शुद्धशर्करा २ इति
विकारशेषः ॥ पिपले स्त्री
जलम् द्रव्यच्छेदभेदः ॥ इति
मेदिनी ॥ पिपलः पुं
अस्यत्पदतः निष्पुङ्गः पतिः
भेदः इतिमेदिनी ॥ अस्य
स्वरूपं यथा नारदउवाच अना
यासेनयन्मर्त्यः सर्वानकामान
वाप्नुयात् सर्वदेवात्मकैश्चैव त
नेद्ब्रुहि पितामह ब्रह्मवाच ॥

शुद्धसर्वात्मकैश्चैव श्रद्धाली ।
कृत्यनित्यं नराणां सर्वकामदे
पूजयेत् परमाभक्त्या सर्वसिद्धिपु
तोभवेत् ॥ अस्यैव पूजयेद्विष्णु
सर्वसिद्धिविधायकं ॥ अस्यैव
तिरोहदः पश्चिमेविष्णुदेवव ॥
लावोत्तरतस्तस्य पूर्ववन्नादिदेः
स्तन्येत्कथंच पत्रेषु ब्राह्मणाञ्च
वयःस्तताः तस्यमूलेसर्वदेवैः
अहान्तस्य दुर्माश्रिता नदीनदाः
सागराद्याः पूर्वस्यान्दिशिसेस्थि
ताः लोकधर्मानसमाश्रित्य त
स्मात्सेवयेन्नरः पुराणस्मृतिस
त्रेभ्यः सांख्यहृत्संविता निष्ठा
प्रतिष्ठितेसम्यग्गच्छत्येवयेन्नरः
हेत्वीरीफलितमेव शीतलप्रवन
स्यते त्वामाराधनरोहत्यात् देहि
कापिष्ठितंमते अस्यैव यस्मात्त
पिपलराज नभायणस्तिष्ठति सा
र्वकारो अतःशुचिस्त्वं सनते ।
तवृणां विशेषतो दिष्ट विनाश
नोसि तीरोदमतनेचैव यथा ।
श्रीस्तापुपासते समेनतेनवृते
न्यग्राहीर्मयिनिषेवत ॥ एका
दशोसिरुद्राणां वस्त्रावाष्ट
मस्तथा नारायणो सिदेव ॥
नो हृत्ताण मसि ॥

पिपलः अग्निगर्भं त्वमस्यदेः
वर्गभः प्रजापतिः हरिर्धयेवशीग
भा यत्तगर्भनमोःस्तते अगतेव
तिरश्चस्य परापरनमोःस्तते नि
वीतेतभिवर्धन्त स्वस्तिनेस्तनमो
स्तते ॥ अतिसन्धुजसन्धुः क
मंडनिरीहितं प्राज्ञावसञ्ज्यान्
मस्यैव शमपाशुमे योस्त्वष्टा
व्यनेरोमैः सर्वपापैःप्रमुच्यते स
माश्लिष्यवदीर्घायुस्तमस्येन
मास्यदे अस्यैवसमदाभाग सर्व
दाप्रियदर्शन दिवाभोजनेदेहि
शङ्खणांच पराजये आयुःप्रजा
धनधातुं सोभाणं सर्वदासुते ।
देहिदेवमहावृत्त त्वामहेवाभि
वादेय अस्यैव देवमूलस्त रवि
भिःप्रोच्यतेसदा ब्रह्महाशुक्रहा
चेव दरिद्रोव्याधिपीडितः आह
मदशततंतं शुद्धपापानिगोभ
वेत् ॥ ब्रह्मचारीरविष्णुशी अ
धःशायी नितेन्द्रियः पापयह
न्नामसिक्त व्रतमेतत्समाचरेत् ।
एकहस्ते दिहस्तेवा ऊर्ध्वाहोम
यलेपने अस्यैवस्थालिनेयस्त
मतेत्त्वपनमाचरेत् यनायुःउत्त
तैर्हो नरकानारयेत् पितृन् ॥
अस्यैवस्तमासाय शोकेनात्रोद
केन वा पक्वंवा भोजयेद्विष्णो
दिकोटि फलेभवेत् ॥ अस्यैव
स्तलमासाय तपोहोमः सुराञ्च
ने अत्यंमुनिशार्दत ब्रह्मणा
वचनेयथा ॥ पयंसमर्चितोऽस्य
त्यः सर्वसौख्यं प्रदोभवेत् यज्ञा
र्थं छेदितोऽस्यैवः सर्वारोगप्रदो
भवेत् ॥ अस्यैवः पूजितोयेन ।
पूजिताः सर्वदेवताः अस्यैव
दितोयेन छेदितः सर्वदेवताः
अतःशुद्धःसमस्तुष्टोऽस्यैवदे
वमयो गुरुः ससेव्यःपूजनीय
श्च ऋणात्रय विनाशकः भूराव
र्कवारे भोमेव मध्याह्ने निशिर
न्ययोः अस्यैवदर्शनेकार्यं क
लतयभयात्मभिः ॥ अस्यैव
सृजतेयस्य व्यापतिष्ठतिजत्र ।
चित् तत्तस्यागसमेतीर्थं तत्र ।
सन्निहितोहरिः तस्मात्कार्तिक
मासेत्र सर्वोक्तविधिनापुने अथ
त्यंसेवयेद्विहान संमदक्षिणमा
दिशत पापोपहतमर्त्यानां पा
पनाशोभवेद्भुवे सकामोत्तभते
कामे मिष्टामामोत्तमामुयात्
यःपदेम शृणुयादापि अस्यैव
स्वसमीपतः सर्वानकामानवा
प्नोति विस्वमापुस्यमाप्नुयात्
इतिपामोत्तरावरोत्त ॥२९

अध्यायः ॥ अथ यजुः अथ यजुः अथ यजुः कथं तया अथ यजुः गोत्राणां समोक्तौ सर्वेभ्योपितरुस्तौ कथं प्रत्येकं तौ सतः उवाच अथ यजुः रूपो भगवान् विष्णुः देवतेश्वरः रुद्रयो वरुणः तपसा शो ब्रह्मरूपकं दर्शनं स्पष्टं सैवास्ते वेदापदशः ॥ ताः ३ः तापस्यापि उवाच विनाशकारिणोऽथ वे अथ यजुः कथं वृत्तमापन्ना ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः यतः कथं यमवतः सः शयोऽमहान्तिनः सतः उवाच पार्वती शिष्योऽहं वैः सतः उवाच उर्वतोः किल अग्निजालावैः शनप्रेषा विज्ञः कृतः प्रा ततः स पार्वती कृदा शशाप विदिः दौकसः देतः सेकसुवप्रशः कथं माना तदा कथा पार्वत्य उवाच किमिकीदोदयोपेतैः नानि सतः सवि तस्मात्सम सविः अंशा द्युयं वृत्तमाप्याय स तः उवाच पर्वसापावती देवो अशपतः कुहमानसा तस्माद्दत्तं मापन्ना ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः तस्मादिमो विष्णुमहेश्वरावभौ वभूवतः पार्वती मुनीसराः दधिः सत्यं चार्किदिने विनेवनस्पृशता मर्कतं वारयाणात् ॥

येतो ब्रह्मन् न यत्वा यजुः मोऽथ वे विष्णुमहिम्नमानसा लक्ष्मीरुवाच उवाच कथं नायासि किं स्वामिन् मङ्गिनीत्येष्टा स्वामिसागे वाच वरुणस्त्वमतं तव योग्याच रः ननुः विवता नामासासयितेयादि सतिः का भवेत्तदस्वमो ज्येष्ठोः कृपालो यद्यहं प्रिया सतः उवाच वाच वेदधुनिर्भवेयस्मिन्निति श्रीः लक्ष्म्या सह ततो विष्णुः सतः उवाच नावहनं यत्तदनादिकं यत्र नेव कृपयान्वितः आसासयनलक्ष्मीता तत्र वसामहे परस्परानुगुणं दाः भिदेवाकामयावती विष्णुवाः मयं यत्र विद्यते पितृदेवास्ते यत्र च अथ स्य हतमासाय सदाः तत्र नेव वसामहे दानशोचनवि स्मिस्थिराभव ममोश सम्भवोऽपि यत्र परस्परपराविणः परस्पर तावत् तत्र स्थाने रतिर्मम वृद्धसः आवासस्तेमया कृतः मन्त्रोऽसः जनविप्राणां यत्र स्यादपमानं नि दानं लक्ष्मीवजागमिष्यति अस्त्वेवं भाषणं यत्र तत्र सम्यक् स्यात् किं मयं मर्कपिप्लेति ततो ज्येष्ठोऽहं सतः उवाच इति तद्वचनेन श्रुता श्रुतं भाषणं यत्र तत्र सम्यक् स्यात् विष्णुवदनोऽभवत् उवाच कस्तो वाचं तामलक्ष्मीं उवाच उवाच कः उवाच अथ स्य हतमासाय सतः तद्विष्णुमहिम्नमानसा लक्ष्मीरुवाच माता कथा वारदायामहं पुनः सतः उवाच ॥ इति ततो तत्र संस्थाप्य जगामोऽहं लकोपनिः प्रतीतनी विरं तत्र तदा तेन ददर्श सा तदा कथो दकरुणो भर्तृस्वामेन ३ः विवता तस्याः कृदिते लक्ष्मी वैजरा भवनेऽष्टोत्तम ॥ तदा विज्ञाय यामास ॥ नमो भगवते वासुदेवाय नमो नमः

पुष्पा १० दन्तफला १० मगापा
इवा १० असागुणाः ज्वरनाशि
ते हृष्यते स्निग्धते उष्णते कटुः
ते तिक्तते दीपनते मारुत चाः
सकासकैष लयापहते च इति
राजनिर्घण्टः ॥ स्वाङ्गपाकते २
सायनते लघुते पित्तलते रेवन
ते कष्ट प्रमेह गुल्माशः स्त्रीर शर
लामनाशिते च आर्द्रपास्त्याशः
गाः कफ मृदते स्निग्धते शीत
लते मधुरते गुरुते पित्तप्रशम
नते च राजवल्लभे तवाफापहः
ते मधुयुक्ताया स्तस्या गुणाः ॥
मेदः कफचास कास ज्वरहर
ते हृष्यते मेधापि वृद्धनते च
गुड पिपलीगुणाः जीर्णान्तरे
अग्निमान्द्य व शूलते कासाजी
र्णारुविचासहर पाण्डुकुमिना
शिते हिगुणा पिपली वर्णा
हृशोवभिषजोमनः ॥ इति
भावप्रकाशः ॥ ॥
पिपलीका स्त्री आसृणीवृत्तः
इति राजनिर्घण्टः ॥ पिप
लीमूले स्त्री खनामद्यातमूले
विषलमूले इति भाषा तत्पर्या
यः ॥ ग्रन्थिके रचिकाशिरः
३ इत्यमरः षड्ग्रन्थि ४ ॥

इतिरत्नमाला ॥ मूले ५ कोल
मूले ५ कटुग्रन्थि ५ कटुमूले ५
कटुषण ५ सर्वग्रन्थि ५ पञ्चा
॥ विरूपे ५ शोषसम्भवे ५ सु
गन्धि ५ ग्रन्थिते ५ इतिराजनि
र्घण्टः ॥ उषण ५ असागुणाः
दीपनते कटुते पावनते लघुते
रुक्षते पित्तकरते मेदकते क
फ वातोदरानाह स्त्रीर गुल्मकु
मि चासलया पहतं च इति भा
वप्रकाशः ॥ ॥ उष्णते रोव
नते इतिराजनिर्घण्टः ॥
पिपिका स्त्री दन्तमूले इति हेम
चन्द्रः ॥ पिपुः ५ जटुतः
इत्यमरः पिपालः ५ वृत्तविशे
षः ॥ असेवबीजे विर्योमीति
ने तत्पर्यायः ॥ राजादने २ स
त्रकटः १ थुण्डः ४ इत्यमरः
राजादने ५ राजातनः ६ पिपातः
७ सत्रः ८ कटुः ९ थुः १०
पटः ११ इतिरत्नमाला ॥
कसत्रकः १२ थुण्डः १३ पिप
लकः १४ इतिराजनिर्घण्टः ॥
खरकथः १५ चारः १६ वरुतव
रकलः १७ तापसेष्टः १८ तस्य
गुणाः पित्तकपास नाशितम्
इतिभावप्रकाशः ॥

असफल गुणाः मधुरते स्निग्ध
ते हृष्यते वातपित्तनाशिते च
तिराजनिर्घण्टः ॥ गुरुते सरत्वेरो
ह ज्वर तपापहते च तस्यमजगु
णाः मधुरते हृष्यते पिपानिला
पहते क्रय्यते अतिदुर्गते स्निग्
धते विष्टेभित्ते आमवर्द्धनते च
तिभावप्रकाशः ॥
पित्त क उदि प्रेरण इति क ॥
विकल्पदुमः ॥ ॥
पित्तकः ५ पीतवृत्तः इति
राजनिर्घण्टः ॥ पित्तपणी
स्त्री मोरदा इतिरत्नमाला ॥
पित्तः ५ सैरदुक्तवृत्तः तथुते
वि इत्यमरः ॥ पित्तका स्त्री
हस्तिनी इतिराजमाला ॥ पित्त
इ सेवने इतिरत्नमाला ॥
पिशा पशु अवयवे इति कविक
ल्पदुमः ॥ पिशागः ५ पिग
लवर्णः तदुति वि इत्यमरः ॥
पिशाचः ५ देवयोनिविशेषः
पिशाच इति भाषा इत्यमरः ॥
तस्य लोको यथा अन्नवीत च
रायेच भूत मेत पिशाचकाः
वर्जयि ॥ ॥

तारुद्रगणा के तत्रेववरन्तिरि
नेर्दे विक्रमणे शक्तिस्तेषां संभू
तयापनो अत ऊर्ध्वं हिविमेन्द्रा
तसाये कृतैतनसः तैत सूर्यादयः
सर्वे विहरन्त्यर्द्धं वर्जिताः इति ॥
पामेखगत्वेन ५ अध्यायः ॥
मेतः यथा अशोचानादितीये
कि यस्यानात्सजतेद्युषः ॥
पिशाचते भवेत्तस्य दन्तैः आ
हृशतेरपि इतिमुद्रितं ॥
पिशाचकी ५ ऊवेरः इतिहे
मचन्द्रः ॥ पिशाचदः ५
शाखार वृत्तः इति विका
एरशेषः ॥ पिशाचवृत्तः
५ शाखारवृत्तः ॥ इतिरत्नमा
ला पिशाचसते स्त्री पिशाचा
नां सभा इतिनृपसकलिंगसेम
हरीकायोभरतः ॥
पिशाची स्त्री पिशाचिका स्त्री
पिशाची इतिराजमाला ॥ गा
न्यासी इतिराजनिर्घण्टः ॥
पिपिते स्त्री मोमे इत्यमरः ॥
पिपिता स्त्री जलामोसी इतिमे
दिनी ॥ पिपिताशी ॥
५ शाकुलः मोम भक्तकः ६
तिहेमचन्द्रः ॥

पिष्टी स्त्री जलामोसी इति ॥
 राजनिर्णयः ॥ ॥ पिष्टने
 स्त्री ऊँकमम इत्यमरः ॥
 पिष्टनः उं कपिवक्त्रः नारदः
 काकः सूचके ऊँव वि ॥
 तिमेदिनी ॥ पिष्टना ॥
 स्त्री एकका पिष्टिशाक ३।
 ति भाषा इतिमेदिनी ॥
 पिष्ट ५ मे ६ दृष्टिने इतिक
 विकल्पदुमः ॥
 पिष्टे स्त्री शीशके इतिरत्नमा
 ला ॥ पिष्टकः यथा श्रमा
 दष्टगणपिष्टे पिष्टादष्टगणप
 यः ययसोष्टगणमोसे मोसाद
 ष्ट गणवृते वृतादष्टगणतेले
 महेनामभक्षणात् अस्य
 गणः पिष्टे प्राणकरेकेते वि
 दाहि गुरुर्जने ॥ प्रातिपिष्टम
 याभक्षाः कफपित्तविनाशनाः ॥
 देवता गुरुबोभत्या विष्टमिष्ट
 मारुताः ॥ सगुणः सतिलाष्टेव
 सत्तोद तारशर्कराः भक्ष्यावस्था
 अरुघाश्च गुरुबोभद्यापरम् ॥
 सस्नेहाः स्नेहसिक्ताश्च भक्ष्यागोप
 मसम्भवाः गुरुबोभद्याव
 तोपचय वर्धनाः ॥ महितो ॥
 समितोहीर मरिकेलवृतादिभि ॥

अवशाद्य वृतेपक्ता वृतेष्टोयन
 चने ॥ वृतेष्टोयनरुष्टः कफ
 कडुकमोसदः ३ कपित्त हरो
 क्रयः स्वादुः पित्तहरो गिनदः ॥
 गोधूमवृणिसमिता समिता म
 फ इमेपन खोरोलामविवादि
 भिः वृतेपक्ता लिपेत्खोरो से
 यावो वृतेष्टोयनः ॥ समिता
 वेष्टितामध्ये मफदत्तावृतेष्टता
 मफमलक मुहिष्टे तदृष्टोयनरु
 र्जने ॥ इतिगजवल्लभः ॥
 पर्यट शकुली केलाकवर लड
 कानो गण सतत शहेदष्टयाः
 दृष्टीकृते वि ॥ पिष्टकम् ॥
 स्त्री तिलवृणो इतिगजनिर्णयः
 पिष्टकः उं पिष्टानो तण्डला
 हीनो विकारः पिष्टा इति भाषा त
 तर्प्यायः ॥ २५ः २ अष्टयः ३ इत
 मरः आष्टयः ४ पिष्टः ५ इतिगज
 रत्नावली ॥ अष्ट गणः पिष्टा
 से दष्टयाः नेत्रोगविशेषः ॥
 इतिमेदिनी तण्डलतण्डोम् ॥
 श्रेष्ठा मारुत कोपेन शुक्ले पिष्ट
 सगुणते पिष्टवत पिष्टक विष्टिम
 लाकादृशसविभम् इति माध
 वकरः ॥ पिष्टये ॥ स्त्री ॥

उं भुवने इत्यमररत्नकोषो
 पिष्टपचने स्त्री पिष्टपाकपात्रे
 तेलानी इतिव्याने इतिभूतिः
 तत्पण्याय ॥ अजीवे २ इत्य
 मरः अजीवे ३ इति स्वामी पि
 ष्टपाकभूत ४ इतिहेमचन्द्रः ॥
 पिष्टपाककृते स्त्री पिष्टकपा
 कपात्रे इतिहेमचन्द्रः ॥
 पाष्टपाककृते स्त्री पिष्टकपा
 कपात्रे इतिहेमचन्द्रः ॥
 पिष्टरः उं वरकः इतिभूरिप्र
 योगः पिष्टक विशेषः तत्पण्या
 यः ॥ वृतेष्टः २ वृतेष्टः ३
 दार्तिकः ४ इतिहेमचन्द्रः ॥
 पिष्टवर्तिः उं मृत्तमसुरादिपिष्टे
 तत्पण्यायः वनसिः २ इति
 हेमचन्द्रः ॥ पिष्टमोक्षे स्त्री
 चन्दने इतिहागवली ॥
 पिष्टानः उं परवासवृणी इति
 भरतः वस्त्रादिवासनार्थ एकी
 कृत गन्धद्रव्यवृणी इतिसारसुन्द
 री वृकका इतिभाजदीक्षितः आ
 वीर इतिव्याने इतिरमानाथ
 नीलकण्ठ तत्पण्यायः परवास
 कः २ इत्यमरः धूलिगुच्छकः ३
 इतिविकारशेषः ॥
 पिष्टिके स्त्री तण्डुलोद्भवभक्षीरे

इतिगजनिर्णयः ॥ पिष्ट
 का स्त्री पिष्टदिरलः पिष्टी इति
 हिन्दी भाषा यथा दातिः सेस्या
 पिता तोये ततोपहनकेवका शि
 लायो साधसेपिष्टा पिष्टिका कथि
 तावुधेः इतिभावप्रकाशः ॥
 पिष्टोऽस्त्री चेतास्त्रिः इतिग
 जनिर्णयः ॥
 पिस अ गत्या इतिकविकल्पदुमः
 पिस इ कि तिपि वीमो इति कवि
 कल्पदुमः ॥ पिस क निकेत
 न हिमा बलदानेषु गत्याव इति
 कविकल्पदुमः ॥ पिष्टिने ॥
 वि आच्छादिते तत्पण्यायः से
 वीने २ रुद्धे ३ आच्छाते ४ संवृते
 ५ कृते ६ स्थगिते ७ उपवाहिते ८
 अन्तर्हिते ९ निरोधाने १० इतिहेम
 चन्द्रः ॥ पी ड य पाने इति
 कविकल्पदुमः ॥ पीठे वि
 उपवेशनाधारः ॥ पिष्टीचौकी इ
 मादि भाषा इत्यमरः ॥ तत्पण्या
 यः ॥ आसनम् उपासने ३ पीठी
 विष्टः ५ इतिशश्वरत्नावली ॥
 अतिनामासने तत्तज्जपासनादि
 तत्पण्यायः विष्टः २ इतिवि
 कोदशेषः ॥ हवी ४ इतिहेम ॥

चतुः ॥ अथपीठोद्देशः ॥ रं राजपीठेविद्युः स्याजयेसर्वी।
 धात पाषाण कोष्ठेय पीठ सिः महीजयेत नारकोनारयेच्छर
 विधुः चाने धातवस्य शिलाधेवः सुखेसखमवासपात राजतः की
 काष्ठानिविधानिच तदत्रसेम निजननो धनवृद्धिकरः परः ॥
 वक्ष्यामि येषां उपपद्यते ॥ अ ताम्रः प्रजापजननो विद्यत तय
 यमाने हस्तदयस्त देव्या तददे कारकः लोहस्तज्ञाने सार्वः ॥
 परिणाहतः तददेनोत्रतः पीठः सर्वकर्मसुपुनते प्रसीसकरे
 सावश्चभिधीयते हस्तदयदया गायाः शत्रुतमफलप्रदाः इति
 धातपीठः ॥ अथशिलापी॥ हाः राजपीठेवज्रपातोरेवनाम
 खेतयः शुभः सिद्धिः सम्पदेति य स्पष्टपते यमरागो दिनेशस्य वा
 पात्रमे धनभोगसखेस्य वा नृकोतोविधोरपि राहोमार्कतः
 धितार्थप्रदायकः समदीचेसखा पीठः शनैर्नीलसुपुत्रवः गोमेदक
 वामिर्विषमेविषमापदः आया स्तसोम्यस्य स्फाटिकस्तदहस्पतेः
 मयशिलाहाभ्या हस्तदयमितोहि यः अर्द्धहस्तोत्रतः पीठो नारको
 नामविश्रुतः देव्यात्रतिपरीणा हे श्वतर्हस्त मितोहियः राजपीठ
 इतिज्ञेयः सकलार्थप्रसाधकः शुक्रस्य वैर्य भवः प्राकालोमग
 अत्राभिषेकमिच्छति लितिपस्य लसहि इत्युपराणावर्त्ता ॥
 उरविदः देव्यात्रतिपरीणाहेः योयस्यदिदशाज्ञातः पीठेस्तस्य
 उदस्तमितोदियः राज्ञोचितप्रसा दितन्मयः स्फाटिकस्तमहीज्ञा
 हार्थ कीलिपीठमिधानकः ॥ तं सर्वेषामेवपुनते अभिषेके
 देव्यात्रतिपरीणाहेः वृहस्तमितोः चयात्रया मत्सवेजयकर्मणि।
 हियः अगपीठोसुयेनाम्ना भवेत् अयस्कालोपचरितः सेयामेपीठः
 येचसुखपरः कानका राजपीठः स्याते गरुडोद्धारविने वषासुत्प
 स्या ज्ञेयोवागतनः सारः राज्ञामेते निर्वसेत् शुद्धरत्नमयेपीठे भनते
 योक्तव्यो लचव श्रोतरोम ॥ चनाजिते सामासः प्रास्तरः पीठो
 योक्तव्यो लचव श्रोतरोम ॥ विलासायमहीभुजो येषामनेय
 अथ काष्ठपीठः तद्यथा ॥ गाप्रापि विज्ञेया धातपीठवत्।

मानेपूर्ववदेव सम्पति उल्लेख्य वृत्तास्त मरुवो लचवोः यथा गम्भा
 र्थं गम्भारी जनितोजयः नारको री सदृशः पीठ सेवा कार्यस्तथा
 रोगनाशाय सारः शत्रुविनाशनः गताः फलिनस्यसारास्य रक्तसार
 सिद्धिः सर्वाथसंसिद्धौ विनयायव श्रयेनगाः तेषां पानसुवत्पीठस्त
 वैरिणा शुभः स्यादभिषेकेच सम्प येवशणमावहेत् ॥ अथनिषेधः
 देरि निवारणः पालाशोरानकः विज्ञेयोनिन्दितः पीठो लोहोस्यः स
 पीठः सुखसम्पतिकारकः जयः ॥ वधातजे शिलास्यः शार्करोवज्रः
 स्यादभिषेकेच शुभः शत्रुविनाशः कर्करश्चविशेषतः काष्ठेयेषुव
 नः सुखे रोग विनाशाय सिद्धिः पीठेषु नासारनाभिसारिणः त॥
 सर्वाथदायिका सम्पुञ्जादनवि यादिआश्रुजसु कदम्बानामासने
 यो विज्ञेये पीठदगो चान्दनस्त वेशनाशने भोजस्वाह शरुः पीठो गो
 सारः पीठो अभिषेकेमही भुजा खाय लचु लोहव कारकः यराश
 जयः स्यादोगनाशाय शुभः सोम प्रयच्छति नारको ग्रहणस्यर्थं य
 रस्तनाग्रस्य नातिग्रस्यश्चनाशरु नीसमाकृतिः पीठः स्यात्सखसे ॥
 येतरतिउक्तराः यत्ततोनिमि पत्ते नाभिदीर्घानवामवः येषामे
 तस्तेत साश्रात्यफलदायकाः का पीठसदृश दृष्ट्याः शिल्पि विनि॥
 लेयको पावकोहि भुजामभिषे क्तिताः गुणान्देवोश्चमानेच तेषापी
 चने पीठानशरुकारौना मनेचन्द रकहादिषेत विचार्यानेन विधि
 नवहिः वाजलस्तु शुभः पीठो भु ना यः पुष्टेपीठमाचरेत् तस्यलकी
 भुजा मभिषेचने जयोरोगविना ॥ रिमे वेषस्य कदाचिन्न विप्रवति ॥
 शाय सारसम्पतिकारकः सिद्धिः अज्ञानादखवासोहा योमथापीठ
 सिद्धि प्रदासम्पत् सेयामे विनय म माचरेत् पत्तानितस्यनशयति त॥
 दः नारको नराणायसा दितिभाः स्त्री रापुर्वलंजले इतिशुद्धिकल्पत
 जस्य सम्पते एवं सुगन्धि ऊरुमाः से पीठोद्देशः ॥ कृत शुगे दत्त॥
 ससार येचपादपाः ॥ ॥ क्रतौ शिवनिन्दं क्रता मारणा ॥
 वाजलेन समः कार्यं यवेपीठः स्फुक्तवत्पाः समाशरीरे शिरसि॥
 स्पर्शितः ॥ येषुष्क काष्टा। धृता भ्रमति शिवे विष्णुनावक्रेण

विष्णुनामस्य अवयवा यत्रयत्रप।
 तितास्त एवदेशा एकपंचाशत्।
 हापीठा अभवन् इति पौराणि।
 कीर्तना ॥ तेषां निरूपणं यथा
 ईश्वर उवाच मातः परमदेविस
 वैज्ञानमयी च वि कथ्यतां मे सर्व।
 पीठे शक्तिर्भैरवदेवता देवुवाव
 शृणु वत्स प्रवक्ष्यामि दयालाभ
 क्तवत्सल याभिर्विनानसिध्यति
 जमसाधनवतक्रियाः पंचाश
 देक पीठानि एवं भैरवदेवताः अ
 गप्रत्यग्यानेन विस्मयकृतभेनव
 ममावप्रयो देव हित्वा यत्पिक
 यते ब्रह्मरत्नं हिंसाया भैरवो।
 भीमलोचनः क्रोहरीस महासा
 या त्रिशूलायादिगमरी १ अर्कगरे
 त्रिनेत्रे मे देवी महिषमर्दिनी क्रोधी
 शो भैरवस्तु सर्वसिद्धिप्रदायकः
 २ सगन्धार्थनासिकामे देवसुखक
 भैरवः सुन्दरीसामहादेवी सुनन्दा
 तत्र देवता ३ काश्मीरे काण्डदेश।
 अ त्रिसन्ध्याय भैरवः महामा ॥
 वाभगवती उणातीता वरप्रदा ४
 ज्वालामुखा महान्तिका देवउल्म
 भैरवः ॥ अस्तिका सिद्धिदाना।
 स्त्री ५ स्तनं जालन्धरेमम ॥
 भीषतो ॥

भैरवस्तु देवीविष्णुमालिनी ६
 ईपीठे वैद्यनाथे वैद्यनाथस्तभैरवः
 देवताजयङ्गाख्या ७ नेपालेना
 ननीमम कपालीभैरवः श्रीमान्
 महाभावाच देवता ८ मानसेदे
 हस्तामे देवीदाक्षायणीहर अमरी
 भैरवस्तु सर्वसिद्धिप्रदायकः ९
 उत्कलेनाभिदेशाश्च विज्ञातेऽत्र।
 श्रुते विमलासा महादेवी जग
 नाथस्तभैरवः १० गण्डकागण
 पातेव तत्र सिद्धिर्न संशयः ॥ तत्र।
 सागण्डकी चेष्टी चक्रपाणिरुभै
 वः ११ वक्रपायावामवाङ्क वैकुण्ठ
 व्याच देवता भीरको भैरवो देवः स
 वैसिद्धिप्रदायकः १२ उज्जयिन्
 ऊर्ध्वरेव मोगस्यः कपिलास्वरः भै
 वः सिद्धिः साहा देवीमगलचेष्टि
 का १३ वटनेरत्नवाङ्कमे भैरवस्तु
 शोखरः अक्षरूपा भगवती भवानी
 तत्र देवता विशेषतः कलिघो वसा
 मि वटशोखरे १४ त्रिशूलाय देवता
 पादे देवता त्रिशूलाय भैरवति।
 सुरेश्वर सर्वभीष्ट फलप्रदः १५
 त्रिहोताया वामपादे आमरी भै
 रवोस्वरः १६ योनि पीठे कामी।
 शो कामाख्या तत्र देवता यत्र।
 स्ते त्रिशूला तीता रक्तपाणा ॥

रूपिणी यत्रास्ते माधवः साहा
 ज्ञानानन्दः यो भैरवः सर्वदा विर
 रे देवी तत्र शक्तिर्न संशयः तत्र।
 श्रीभैरवीदेवी तत्र तत्र देवता
 प्रचण्डचण्डिका तत्र मातेगीवि
 पुरास्तिका वगलाकमलातत्र।
 भुवनेशीसुधूमिनी यतानिवरपी
 हानि संसन्निवरभैरव एव ता दे
 वताः सर्वा एव मे देशभैरवाः १७
 सर्वत्र विरतावादे कामरूपेष्टे
 दृष्टे मोरी शिखर मारुत् पुनर्न
 स्मनविद्यते १८ करतोयासमा
 साध पावत शिखरवासिनीम्
 शतजनविस्तीर्ण विकोणसर्व
 सिद्धिदे देवामरण मिच्छा निति
 पुनर्मानवादयः भूतपात्रीमहा
 मायभैरवः क्षीरखण्डकः पुग
 याया महादेव दत्तोष्टपदोमम
 नकुलीशकालिपीठे दक्षपादो
 लीपुव सर्वसिद्धिकरीदेवी का
 लिका तत्र देवता २० अंगलीपु
 चहस्तस्य प्रपागे ललिताभवः
 जयन्मावामनचाव जयतीक्रम
 दीश्वरः २१ भुवनेशी सिद्धिपु
 किरीटस्वाकिरीटतः देवतावि
 मलानाम्नी सस्त्रीभैरवस्तुया
 २२ वासास्या विशालाक्षी ॥

देवता कालभैरवः मणिकर्णी।
 त्रिविद्याता ऊणलेचममज्जतेः २३
 कस्याप्रमेवष्टमे निमिषो भैरव
 स्तथा सर्वाणी देवता तत्र २४ ऊरु
 सेत्रे वगल्फतः स्थाणनी प्रावसा
 विष्टी देवता २५ मणिवेदके मणि
 वन्द्ये गायत्री सर्वानन्दस्तभैरवः २६
 श्रीशैलेचममप्रीवा महान्तसी।
 स्तुदेवता भैरवः शम्भुरानन्दो दे
 वो देवो व्यवस्थितः २७ कांची दे
 वो चक्रकातो भैरवोरुनामकः
 देवता देवगर्भाया २८ नितम्ब
 कालमाधवे भैरवश्चासितोग्र
 देवीकालीचक्रकिरा दृष्टादृष्टा
 महादेव मत्रसिद्धिमवामयात्
 कृतवारेभूततिथो निशाहंयस्त
 साधकः नत्ताप्रदत्तिणीकृत्य म
 त्रसिद्धिमवामयात् २९ शोणा ॥
 व्या भट्टसेनस्तु नर्मदाखे नित।
 स्वकः ३० रामगिरो स्तनामेव।
 शिवानी वणभैरवः ३१ हन्ताव
 ने केशजाते उमानाम्नीच देवता
 भूतेशो भैरवस्तु सर्वसिद्धिप्र
 दायकः ३२ सेहाराखण्डुदन्ते
 देवीनारायणीपुचो अथोदने।
 महारुद्रो रावाही पेचसागरे ३३
 करतोया तदे तदं वामेवा ॥

मनभैरवः अर्चनादेवतातत्र । पाणिपञ्च देवताय शोभन्ती ।
 प्रलम्बाकरोद्भवः १४ श्रीपर्व । चण्डभैरवोयत्र तत्रसिद्धिः ।
 तेदत्ततत्त्व तत्रश्रीसुन्दरीपरा । कामयात ४६ अष्टहोमे चोष्ट्या
 सर्वसिद्धिकरीसर्वा सुन्दरान् । तो देवीसाफल्यस्तुताः विष्टे
 नभैरवः १५ कपालिनीभीम । शोभेत्तत्र सर्वाभीष्टप्रदायकः ।
 रूपं वामगुह्याविभाषके १६ । हारपातो नन्दिपुरे भैरवो नन्दिके
 उदरे च भाषे मे चन्द्रभागापरा । चरः नन्दिनीसाम्पदा देवी तत्र ।
 स्त्रिनी वक्रतण्डोभैरवः १७ शो । सिद्धिर्न संशयः ४८ लंकापान् ।
 हाष्टोभैरवपर्वते अवती च महादे । शंखे च भैरवो राक्षसे चरः ५० इन्द्रा
 वी लम्बकणस्तुभैरवः १८ वि । ती देवता तत्र इन्द्रेणापासिता
 कुके भामरी देवी विकृता रेवाज । ५१ विशददेशमथेत पादो
 लेख्यते १९ गणेशगोदावरीती । गुलिनिपातने भैरवो अस्तातश्च
 रे विश्वेशी विश्वामातृका दाणा । देवी तत्रात्मिकास्तुता ५० मावये ।
 तिर्भैरवस्तु वामगणेशतुराकिनी । दत्तजं दामे द्योमकेशस्तुभैरवः ।
 अमायी भैरवो वस्तु सर्वशेतास्तु । सर्वानन्दकरी देवी सर्वकामफ
 कोपरि ५० रत्नावलास्तुतस्तुता । तप्रदा ५१ पतासकथिताः ५३
 कुमारिभैरवः शिवः ५१ मिथिला । पीठनाथाधिदेवताः देवाभीष्टो
 पांमादेवी वामस्तुनेमहोप । विनादेवं एतयेत पीठदेवताम्
 २० ५२ नताहाट्यानलापातो यो । भैरवैर्यते सर्वं तपस्तदादिता ।
 गेशोभैरवस्तुता तत्रसाकालि । धने अज्ञाता भैरवे पीठे पीठश
 कादेवी सर्वसिद्धिप्रदायिका ५३ । किं च शोकर माणनाथनसिद्धे
 कर्णादेवैवकर्णमे अर्भोरणा । न कस्यकोदिनपादिभिः नदे
 मभैरवः देवताजयज्जगत्या । ये पश्चाद्येभ्यो निन्दकायुज
 नानाभेषा प्रदायिनी ५४ वक्रैः । त्मने ॥ पाठाय वंचकायेदम्
 सुरेसनः पाते वक्रनाथस्तुभैरवः । दहामसु मवामयात दद्यात् ॥
 नदीपापहरतत्र देवीमहिय । शानताय शिष्याय नैष्टिकाय
 महिनी ५५ यज्ञोदे ॥ सुचौ प्रिये साधकाय क्ली ॥

नाथ मञ्जी मञ्जारी सिद्धये इति । आसने पी डी इति भाषा इति श
 तत्रदशमर्गेण शिवपार्वती सेवादे । हरत्तावली ॥ पीठः ३२ वये
 एकपञ्चाशद्विधोत् ॥ पत्रो पीठ । गारे विलोडने इतिकविकल्पः
 निर्णयः समाप्तः ॥ अस्यानिपी । इमः ॥ पीठनम् स्त्री ॥ श
 ठादीनि काली पुराणे १८५ ६ । यादिसम्पन्नदेशस्य परचक्रेण
 अध्याये ॥ इष्ट्याणि ॥ पीठ । पीठनम् शत्रुहृतागाहप्रहारः ३
 मासस्तस्यास शब्दे इष्ट्याः पीठ । तिकेचित्त यदाक्रमणम् इति
 देवताः एतन्नेत्यामक्रमेणोव पी । केचित् इतिभरतः तत्पर्यायः
 ठकेतिः ३ पीठमहनायकः य । अदमहेः २ इत्यमरः ३ः खने य
 था सिद्धो बलीकः खड्गप्रतः का । था भरतो पोष्यवर्गस्य प्रशस्ते स्त
 मकेति विद्वकः पीठकेतिः ॥ गसायने नरके पीठनेवास्य तस्मा
 पीठमहो भवितुं छिद्रो विदः ३ । यत्नेनने भैरव इति लघुभागधृत
 नित्रिकाणशेषः ॥ ॥ मनुवचने महने रिपन जापन ।
 पीठमहः ३ नायकविशेषः त । इत्यादि भाषा यथा गेभोऽभिवा
 स्थलतणम् ऊयित स्त्री प्रसाद । त विषमाशान पीठनाथेः पक्व
 कः उदाहरणम् यथा कोयको । इमादिवफले पतति लोभे इति
 पविधिः प्रयच्छ करुणागर्भे व । साधवकरः ॥ पीठ स्त्री ॥
 चो जायतो पीठस्य द्रवदीर्घिका । पीठने तत्पर्यायः ॥ वाधा २
 परिमले रामोदिता मेदिनी आ । वृत्ता २ इत्यम ५ अमानस्यम् ५
 स्ता वास्पदयात् लोचन मिद । प्रसूतिजम् ५ कष्टे ५ कृच्छ्रे ५
 म् व्यावतयन्ती सुहृदस्तेकृण । आभीले १ इत्यमरः आवाधा
 सि तस्य सुन्दरि तपोवृन्दानि । इतिहलापयः ॥ आमानस्ये ॥
 वन्दामहे ॥ नर्मसविषाण्य । इति रायमुकृतः ॥ पक्षो पीठ
 मेव ॥ इतिरसमंजरी ॥ पीठ । दीना मध्ये विशेष्य गामिना ये ॥
 सर्पी १३ खिन्नः तत्पर्यायः ३ः ख कष्ट कृच्छ्रा भीलास्ते वि
 योशुः २ इतिहायवली ॥ लिंगाः सा आध्यात्मिकाधिभो
 पीठी स्त्री ॥ ॥ तिकाधिदेविक तापत्रयभेदेन

त्रिविधा आध्यात्मिकोपि द्विवि
यः यथा आध्यात्मिका द्विमेव
ज्ञाता तापत्रयं बुधः उपपन्नान
वैराग्यः प्रामोत्यात्मिकं तयम्
आध्यात्मिकोपे द्विविधः शरी
रो मानसस्तथा शरीरो ब्रह्मभिः
भेदेभिश्च तेनैव यतो वसः शिरो
भोगप्रतिष्ठापय त्वरमूल भगवत्
देः शुद्धाणां सुययु सामब्ध्य
दिभिरनेकथा तथाति रोगाती
सारकृष्टांगमय सैतकेः भि॥
भियते देहजस्तापे मानसप्रान्तम्
हंसि श्रंगमयो वातजलोदरादिः
१ काम क्रोध भयद्वेष लोभमो
हविषादजः शोकास्त्रावमाने
ष्या मातृसूर्यादि भयनतया मा
नसोपि द्वित्येव तापोभवति नै
कथा २ इत्येव मादिभिर्भेदे
स्तापो आध्यात्मिकः स्वरतः ॥
स्वपत्तिमनुष्ठापेः पिशाचोव
गराक्षसैः सरीसृपाद्यैश्च नृणां
जन्मते चाधिभौतिकः ॥ शीतो
स वातवर्षामुदेषु तादि सशु
द्धवः तापोहि ज वर्येष्ट क॥
ष्टाने चाधिदैविकः गर्भजम्
॥ जरो ज्ञान मृत्यु नारकजम्
तथा ॥ ॥

इः त्वम् सहस्रशो भेदे भिद्यते पु
निसप्तम इति विसृष्टागो १ श्रो
शो ५ अथायः ॥ कृपा शिरो
माला सरलदः इति मेदिनी ॥
पीडितं त्रि स्त्रीणां करणे यज्ञिते
वापितम् इति मेदिनी महितम् ॥
इति देमचन्द्रः इतप्रत्ययान्तः
पीडा पर्यायोप्यत्र ॥ पीतम्
स्त्री पात्रे इति मेदिनी ॥
हरितालम् इति राजनिर्घण्टः
पीतः ७ वर्णविशेषः हरदिया
इति भाषा तत्पर्यायः ॥ गोशः
२ हरिद्रातः ३ इत्यमरः कुसुमः
शंकोरः शालोदः पुष्पागः ३
तिराजनिर्घण्टः ॥ पीतव
स्तुति यथा पीतामि ब्रह्म १ ती
वे २ ३ ४ गरुडे ५ चरुटे ५ गज
राः ६ गोरी ७ द्वापरे ८ गोमूत्र
मथ ९ बीरसा ११ रजः १२ ह
रिद्रा १३ रोचना १४ रीति १५ गज
के १६ दीप १७ चम्पके १८ कि
जल्क १९ बल्कके २० शालि २१
हरिताल २२ मनःशिला २३
कर्णिकारे २४ वक्रवाक २५ वा
नरो २६ शारिकाशुवे २७ केश
वोष्क २८ मण्डूक २९ सगण ३
कनकादयः ३१ ॥ पीतयेत ॥

वाचकानि यथा पीत येनो गोशः
१ दिनराज २ कपर्द ३ शम्भु ४ ह
वि ५ तार्काः ६ हेमलोमा ७ हा
पद ८ महाराजत ९ चन्द्र १० कत
थोताः ११ अस्वार्थः गोशः सेत
पीतयोः दिनराजो गरुडचन्द्र
योः कपर्दः शम्भुजटाजूट कप
र्दयोः शम्भुजल विलोचनयोः ह
विः शिगतसिंहयोः तार्कागरुडः
पक्षेड्डेः अवाः हेमलोमाः हेमा
यहेमः पक्षे हमस्यापे अष्टापदम्
सुवर्ण शरभयोः महाराजतम् सु
वर्ण रूपयोः चन्द्रः सुवर्णशशाक
योः कलथोतम् हेम रूपयोः सुशो
भिता रक्तृ श्रीः सुवर्णलोमा समः
श्रुतिः दहनोपलसत कानिर्गोपय
वि पेशलः अस्वार्थः नारक्तुशे
प्यसमूहः पक्षे शरक्तुशेरीविः सु
शोभनमणिः कनकेव गोपति
तार्काकानिः रविगरुडच्छविः
पक्षे गोपतिरिन्द्रः तप्तताप्तस्तवः
वामदेव गिर्विर्मनो जमेरुः कैला
सश्च ॥ पीत प्रणाम वाचकानि
यथा पीतप्रणामो कृष्णान्वर १
मथनित २ धातनेतारः ३ विष्णु
न कान ४ धातदेवि ५ हरि ६
सर्गावच्छायाः ७ अस्वार्थः ॥

कृष्णान्वर विसृष्टसे हर्षाकाशयोः
मथनित मथनित विसाः धाना
मेता सूर्य तमस्तत्ययोः विष्णु
कोतः मेव तन्निमनोक्तयोः धात
देवी सूर्यान्वकार तत्ययो हरिः
कपि कृष्णयोः सर्गावच्छायाः १
सुवर्ण सुदरसमुद्र तत्ययो भयोः
इति कविकल्पलता ॥ पीते
वि पीतवर्णपुष्के इति मेदिनी ॥
कृतपानम् यथा हाताहलमपि पी
ते वक्रशो भितापि भिता भवता ॥
भवता अनयोः रवगतसयोः कि
यत्तम् वरपोगिन इत्युदरः ॥
पीतके स्त्री हरितालम् इत्यमरः
कुंजम् इति नराधरः अगुरु प
मकाष्टे रीतिः मादिके इति राज
निर्घण्टः ॥ नन्दीवृत्तः पीत
शालः इति रत्नमाला प्रणामो
कप्रभेदः हरिद्रः किकिराववृत्तः
इति राजनिर्घण्टः ॥ पीतकर
ली स्त्री सर्गाकरली इति राजनि
र्घण्टः ॥ पीतकदम्बः
७ हरिद्रवृत्तः इति राजनिर्घण्टः
पीतकन्दम् स्त्री गर्जरम् ॥ ३१
तिराजनिर्घण्टः ॥
पीत करवीरकः ७५ पीतव

लीकरवीर उष्यहृतः तत्पर्या
यः प्रीतपसवः २ सुगन्धिः।
सुमः १ अश्वगणाः सामासक
रवीर गुणतयाः ॥ इति राज
निर्घण्टः ॥ पीतकावेरं स्त्री
कुंकुमम् पित्तम् इति मेदिनी ॥
पीतकाष्टम् स्त्री पीतचन्दनम्
इति राजनिर्घण्टः ॥
पीतकीलो स्त्री आवर्णकीलता
इति राजनिर्घण्टः ॥
पीतयोया स्त्री पीतपुष्पयोषाल
ता इति रत्नमाला अस्याः पा
र्यायः ॥ दोषकशब्दे द्रष्टव्यः ॥
पीत चन्दने स्त्री पीतवर्णचन्दने
तन्मदविद्र देशे मसिद्धे कतस्यक
इति व्याप्ते तत्पर्यायः पीत
गन्धम् २ कालेयम् १ पीतके ४
माधवप्रिये ५ कालेयके ६ पीत
काष्टे ७ वर्बरे ८ इति राजनिर्घ
ण्टः कालीयके १ कालीये १ पी
ताते ११ हरिचन्दने १२ हरिप्रिये १३
कालमारं १४ कालाउसार्यके १५
अश्वगणाः १६ रक्तचन्दनगुणतः।
सुगुणतम् योगनाशित्वे इति
भावप्रकाशः प्रीतवर्णं तिरुत्वम् कु
पुष्टेष्मकाण् विविधिका दद्रुकिमि

नाशित्वे कानिकरत्ने च इति ॥
राजनिर्घण्टः ॥ ॥
पीतवर्मकः पुं मदीपः इति
दाधरः पीतवर्णं चम्पक उष्यह
तम् पीततण्डुलः ५ कंकुनी ३
ति राजनिर्घण्टः ॥
पीततण्डुः पुं काराण्डवपली त
त्पर्यायः चंचुसुचिः २ सुश
१ इति विकारशेषः ॥
पीतता स्त्री हरिश्चतता पीतत्व
पीतशब्दात् भावार्थे त मस्यवि
षया इति व्याकरणम् ॥
पीततेता स्त्री ज्योतिष्मतीलता
इति राजनिर्घण्टः ॥
पीतदारु स्त्री देवदारु इत्यमरः
सरलः इति रत्नमाला हरिद्रः ३
ति राजनिर्घण्टः ॥
पीतद्रुमा स्त्री धेनुष्मा द्रुमवत्
केः संस्थिता गोः इति हेमचन्द्रः
पीते द्रुमे यस्या यथावा ॥
पीतद्रुः पुं सरलवृत्तः दारुह ॥
विद्रा ॥ इत्यमरः ॥
पीतनम् स्त्री कुंकुमे हरिता
ले पीतदारु इत्यमरमेदिन्यौ ॥
पीतनः पुं हतः इति राज ॥

निर्घण्टः आघातकः इति मे पीतभृंगराजः पुं पीतवर्णभृंगरा
दिनी पीतनकः पुं आघातकः नः पीतकेपुरिया इति भाषा त
इति राजनिर्घण्टः ॥ पीतय तर्प्यायः स्वर्णभृंगारः २ हरिप्रि
ली स्त्री सिञ्जरी विद्धि इति ॥ यः १ देवप्रियः ४ वन्दनीयः ५ पा
भाषा इति शब्दचन्द्रिका ॥ वनः ६ अश्वगणाः तिरुत्वे उमते व
पीतपादा स्त्री शार्दिकापदी इति लब्धत्वे केशरंजनत्वे कफामशो
हेमचन्द्रः ॥ पीतचरणमुक्ते। फनाशित्वे तञ्जीलो रसायनः ३
त्रि पीतपुष्पं स्त्री शार्दक्यहृतः तिरुत्वे इति ॥ पीतमणिः
इति राजनिर्घण्टः ॥ हरिद्राभग्नं पुं उष्यगणः इति राजनिर्घण्टः ॥
मेव पीतपुष्पः पुं कर्णिकारह पीतमालिकम् स्त्री मालिके इति
तः इति शब्दचन्द्रिका चम्पकह राजनिर्घण्टः ॥ पीतपुद्गः
तः इति राजनिर्घण्टः ॥ पुं पुद्गविशेषः सोनामुग इति ॥
पीतफिण्टी पिण्टी त्रकभेदः ३ भाषा तत्पर्यायः वसुः २ खारी
ति रत्नमाला पीतपुष्पा स्त्री ३ रः १ मवेतः ४ यशः ५ सारदः
द्वारुणी सिञ्जविद्यालयः आ ६ इति हेमचन्द्रः ॥ पीतमू
टकी इति राजनिर्घण्टः ॥ लके स्त्री गजरे इति राजनिर्घ
पीतपुष्पी स्त्री शालपुष्पी सहदेवी एतः ॥ पीतपुष्पी स्त्री स्वर्णपुष्पी
महाकोषातकी उपवी इति राज इति राजनिर्घण्टः ॥
निर्घण्टः ॥ ॥ पीरक्त स्त्री उष्यगणमणिः ३
पीतफलः पुं शाखोद्वृतः ३ ति राजनिर्घण्टः ॥ पातगणे
ति विकारशेषः ॥ कर्मा स्त्री किञ्जल्क शिकथकम् इति
वृत्तः इति राजनिर्घण्टः ॥ राजनिर्घण्टः ॥ पीतवर्णं मे।
पीतफलकः पुं शाखोद्वृतः ३ तद्वति वि ॥ पीतरोहिणी ॥
ति भावप्रकाशः ॥ पीतवा स्त्री काशरी इति भावप्रकाशः ॥
लका स्त्री हरिद्रा इति विकार शेषः ३ पीतलः पुं पीतवर्णः तण्डुके
शेषः पीतवर्णसिक्ताच ॥ वि इति हेमचन्द्रः ॥

मरतीकाया रायमुकुटः ॥

25

पीतः ॐ सूर्यः अग्निः इत्याणा
 दिकोशः सद्यपतिः इतिसेतिमसा
 रोणादिद्विभिः ॥ पीतम् ॥
 क्री नले इतिहेमचन्द्रः ॥
 हृतं इत्याणादिकोशः ॥ सूर्यः
 अग्निः कालः इतित्रिकाणशेषः
 पीतिः ॐ पीतिः कोटकः इत्यः
 मरवाकायोस्वामी ॥
 पीनः त्रि स्थूलः इत्यमरः पी
 नसः ॐ नासिकारोगविशेषः ।
 पीनास इतिभाषा तत्पर्यायः
 प्रतिश्यायः २ इत्यमरः अपीनः
 सः ३ प्रतिश्यायः ४ इतिभरतः ।
 नासिकामयः ५ इतिशब्दरत्ना
 बली ॥ तस्यनिरासे यथा आनस
 तेयस्य विष्णुधतेव प्रक्षिप्यतेषण
 निचैवनासा नवेति योग्यवरसां
 अ जंतर्जह्यवयस्येत् त्वत्पीनसे
 न तंचानिल स्नेहमभवम् विका
 रेज्यात् प्रतिश्यायसमानलिंग
 म् इतिमाधवकरः ॥ ॥ आ
 मपीनस लक्षणं यथा शिरोऽ
 रुतमरुवि नीसास्त्रावस्तुषः ।
 तामःष्टीवतिवाभीक्षा मामपी
 नसलक्षणं ॥ यक्षपीनसलक्षणं
 यथा आमलिंगानितः श्रेष्ठावनः
 त्वेषु निमज्जति स्वरवर्णविष्णु ।

पीवः ॐ कालः रविः एकः ।
 इति मेदिनी ॥ काकः इति मे
 लिप्रसारोणादिहृतिः ॥ पी
 वः स्त्री अस्ते इत्यमरः ३०
 म् इति राजनिर्घण्टः ॥
 पीवः ॐ स्त्री अभिनवेपयः न
 वप्रस्ताया गोः समदिनायनारी
 गाङ्गाम् इत्यमरभरतौ अथपी
 वः पेष्टे नवसमदिनावधि इ
 ति शास्त्रार्थः ॥ आसप्तत्रयमभवे
 तीरे पेष्टे उच्यते इति हारावली ॥
 पीवमहाः ॐ चन्द्रः इति शास्त्र
 रत्नावली ॥ पीवः
 विः पुम् चन्द्रः इति दलायुधः ॐ
 अस्तेप्रियम् ॥ पील
 रोथे इति कविकल्पद्रुमः पीलकः
 पुम् पिपीलिका इति हेमचन्द्रः
 पीलः पुम् प्रस्तम् परमाणुः
 मतेगजः अस्थिरवज्रम् तालः ॥
 काण्डः इति मेदिनी ॥
 बाणः कृमिः इति धरणिः ॥
 कोकणादि देशे प्रसिद्धः फ
 लं हस्त विशेषः ॥
 पील इति भाषा तत्पर्यायः
 ७३ फलः २ ॥ ॥
 मेनमः शिवाय

प्रेसी ३ इत्यमरः शीतसहः ४
 धानी ५ विरेचनः ६ फलशाली
 श्यामः ७ करभवनम् ८ अ
 सफलशालाः श्लेष्म वायु श्लेष्म
 नाशिते पित्तदते भेदकते यत्ना
 उ तिके तत् नासुसि त्रिदोषहरः
 तेव इति राजनिर्घण्टः ॥
 पीलनी स्त्री मूषा इति शतशाला
 पीलपत्रः पुम् मोरफालता
 इति राजनिर्घण्टः ॥
 पीलपणी स्त्री मूषा विलिका
 ओषधिभेदः इति मेदिनी ॥ पी
 श्याले इति कविकल्पद्रुमः ॥
 पीव ने वि स्मृते इत्यमरः ॥ पी
 वरः त्रि उपवितावयवः मोक्षा
 इति भाषा तत्पर्यायः पीनः
 २ पीवा १ स्थूलः ४ इत्यमरः
 पीवस्तनी स्त्री पीनोभी इत्य
 मरः स्थूलस्तन उक्तानारीच ॥
 पीवा ने पुम् बलवान् वायुः ३
 तिसंहिप्रसारोणादिहृतिः ॥
 स्थूलः इत्यमरः ॥
 पीवा स्त्री उदकम् इति सेति
 प्रसारोणादिहृतिः ॥
 पीवय स्त्री अश्वगन्धा शताव
 री इति राजनिर्घण्टः स्थूलाव

पीवरी स्त्री शतमूली इति शत
 माला शालपर्णी इति भावप्र
 काशः तरुणी गोः इति सेति
 सारोणादिहृतिः ॥ प्रेलिगे
 स्त्री प्रेलिगे शिम्भः शहवाच
 कतायो ॐ इति चम्पूः ॐ ह
 सः ॐ गन्धमूषिकः कुंदा इति
 भाषा इति शतमाला प्रेगवश्च
 प्रेमलः ॐ व्यभिचारी यथा ल
 तावोपस्तता स्तिस्त्रो रेखाः स्त्रुः
 शतवर्षिणा न्यते स्याच्चतस्रः
 भिरपुः पंचनवत्यय अश्वेत्वेणा
 पुनवति विच्छिन्नाभिश्च प्रेमलः
 इति गारुडे १६ अध्यायः ॥
 प्रेमली स्त्री अस्ती इत्यमरः ॥
 अस्या अमरोक्तपर्यायाः कुलरा
 शब्देति विताः तदतिविक्रपर्या
 या यथा धृष्टा १ उष्टा २ धृष्टिता
 ३ इति शास्त्ररत्नावली लंका ४
 निशाचरी ५ उपारण ६ इति न
 रायणः तस्याश्चित्रोपादि यथा
 श्लोका वेदभुवने इत्येव प्रेमली
 मनः प्रेमलोपोदिविचस्त्रो विधि
 नासविरोधितः वदिकृतश्च यथा
 यमैरास्त्रजलेन च वदितेन न
 नेष्टाय विनश्यति प्रातने सरा
 सहकर्मसाध्यासा ॥

कोवा तस्याः प्रियोऽपियः देवेक
 मणि येनेच प्रेवनेनानभ्रि
 दारुणो प्रेमली विते सदाष्टेगा
 कर्मणि प्राणाधिकं रतिने सा
 अमरदृष्ट्या हि प्रेमली रत्नप्रदे
 रमविते विषदृष्ट्यादि पश्यति
 सर्वेषां स्थानमस्तेव प्रेमलीनो
 नक्रचित्त दारुणा प्रेमलीनाति
 नश्रजातिभयवच निष्कृतिः क
 म्भोगाते सर्वेषामस्ति निश्चिते
 न प्रेमलीनो विप्रेन्द्र यावच्चन्द्र
 दिवाकरे अस्मात्सो कामिनीनो
 च कोदहनेच पादया सानाति
 प्रेमलीनान् कान्तेहनेप्रातने
 रभिते नूतने माय विषतसेपरा
 तने कान्तेहृष्टा दिवसेव सौपाये
 नावलीलया ॥ दृष्टिबोधानि
 पापानि प्रेमलीषेवभारते तिष्ठ
 ति ताभ्यो नमराः पापिष्ठाः सति
 केचन ॥ प्रेमलीपविपकात्रे
 सर्वपातकमिच्छिते देवेकर्मणि
 येनेच देवेन च यथाज्ञाने अत्रे ॥
 विद्यापयोमूत्रे प्रेमलीनाविनिश्चि
 ते दत्ता पितृभ्यो देवेभ्यो भक्ता च
 नरकेवनेन शतवर्षकालसूत्रे प
 चमेव सदाकृणो सौम्यकारे क
 मय स्त ॥

यमासे ॥

यति ईतिपा पाणे रंगुणानामि
काभ्या वसवहो येधित वदप्र
ज्ञाम गृहीता गर्भवता दतिः
एनासा विवरे अंगारसे निः
तिपति प्रता यतिर्कषि रउष्ट
पृच्छन्तः प्रीतु वदस्यतपोदेव
ता न्येषा अंगारसस्यताने विनि
योगः ॥ ओउमाननिः प्रमानि
नः प्रमान देवोदरस्यतिः ७
मासे प्रम वित्तस्वते प्रमानव
जायता ततो महावाहति हो
मे कृता तस्यो मादेशप्रमाणा
तृताको समिध मनेकृताप्रहो
ते कर्मसमाप्य उरीचं शाखा
यन होमादि वामदेव गानाक
र्म कृता कर्मकारयित्वा ज्ञा
णाय दतिपादया दिति अंसव
ने इतिदशकर्मपद्धतो भवदेव
भट्टः ॥ अथ अंसवनेकृता
राः रवि मंगल वृहस्पतयः न
लज्जाणा हवीषाकोसराषाढा २
वभाद्रपदसुभाद्रपद अषाढ
स मलादी देवतीहस्ता श्रवणाम्
गणेशः तिष्ठयः नन्दा भद्राः
लग्नानि ऊर्ध्वसिंह धनुर्मान मिथु
नानि क्षिपा सन्दादिमुद्रो दशयोगा
भग विहिभद्रा अहम्यतीटीन प
दिसनगर्भधारणा दिनावधि तनी

कर्मयो इतिज्ञातिये ॥

पुंसे स्त्री प्रक्रम इतिहेमव

नः प्रकृषत्तन्म ॥

अंस्तविप्रहः प्र भूभरणे इति

गननिर्वाहः ॥

प्रककशः प्र चणालः इत्यम

रः प्रककशः प्र चणालः ३

त्यमरीकायो भरतः ॥

प्रककसः प्र चणालः अथमे

वि इतिमेदिनी शहरत्नावल्यो

प्रककसी स्त्री कालिका नीली

इतिमेदिनी शहरत्नावल्यो ॥

पुंरः प्र काण्डमूले प्रकल ३

नित्याते इत्यमरः ॥

पुंगः प्र स्त्री समूहः इति

शहरचन्द्रिका ॥

पुंगलः प्र आत्मा इतिभूरिम

योगः ॥ पुंगवः प्र वृषः ओ

वथभेदः उन्नयपदस्यः अष्टवा

चकः इतिमेदिनी अश्वभेष

धम् महोदः इतिगननिर्वाहः

प्रच्छ प्रमादे इत्यमरीकाया ॥

रयप्रकट धृतपातः ॥

प्रच्छः प्र स्त्री लोचने इत्यमरः

पश्चाद्भागो प्र इतिमेदिनी ॥

लोमवल्लोचने कलाये व स्त्री

इत्युल्लारिकोषः ॥

प्रच्छदि स्त्री अंगुलिमोदने अं
गुलमद्रकान इति भाषा इति
त्रिकाण्डशेषः ॥
प्रच्छदा स्त्री लक्षणाकनः
इति गननिर्वाहः ॥
प्रच्छी प्र अर्कवतः इतिगन
निर्वाहः ऊकजटः इतिशह
चन्द्रिका ॥ लोचनपुके
वि पुंनः प्र समूहः राशिः
इत्यमरः प्र क पूर्ण भा
सि इतिकविकल्पदमः ॥
प्र पि अेषे इतिकविकल्प
मः ॥ प्र स्त्री जातीकले ३
निगननिर्वाहः ॥ उपर्यथो
भावा पत्र संप्रकमृदा दिकपा
लहयइषोमथपाकपात्रे धाता
दि सारेणोपपुक्तान् प्र प्रकार
नाह रसप्रदीपे लोहादे रघुर्भा
व स्तुङ्गाते शणात्यन्ता सतिः
लेतराणांवापि तत्तसिद्धिः प्रटना
इवेत गम्भीरे विल्लतेकरोर दि
हलो वतस्वके वनोपलसह
स्तेण हरिते प्रतनौषधम् के
ष्टुहं प्रयत्नेन गोविष्टो यति
धाः रयेत् ॥ वनोपलसह
स्वादे कोष्ठिको परिनिः ति
येत् ॥

वक्रि विनिः तिपेत्र महाप्रद ॥
मितिस्त्रते कोष्टे मृषा गोविष्टा
गोवदा महा प्रदः सपादस्तमाने
न करोरनिम्ने तथापने वनोप
ल सहस्तेण शर्माध्येविधारयेत्
प्रदन इयसेपुक्ते कोष्ठिकोष्ठि
तोमुले अथोद्गानि करतानिअ
होमय विनिः तिपेत् वतहन
प्रदोक्ते ल्याते सर्वप्रदोत्तमे ह
स्तमन्विशालेगु प्रमाणः स
सपादः तेन विशदेगुल प्रमाण
नेतर्थः ॥ अतप्लोके साधार
णो नगोत्ता वि शदेगुलकोगनः
इतिगनप्रदे २ अरति मात्रको
करोर प्रदम कारप्रचयते २ वित
स्ति मात्रको ल्याते कथिते कोक
ऊटम् प्रदम् ५ अरतिस्तु निष्क
निष्टेन अष्टिका इत्यमरः निस्तन
कनिष्टया मृष्टेयलदितोदलो
अरतिविमर्शः वोडवांगुलके ॥
त्वानेकसवित कोकऊटं प्रदे ॥
यतप्रदे दीयनेत्वाने सष्टसेवो
वनोपलेः कपोतप्रद मेतन क
थिते प्रदपरितेः ५ गोष्ठान्
गोष्ठान् तन्ने प्रकट्ठितगोमये
गोवरे तत्त समाख्याते वरिष्टेस
साधने वृहज्जाण्ड स्थितेयन् ॥

मोवेदीयतेउटे ततोवर उटेशो
ते भिषगिभः सुतभसकृत १ ह
हजाते तयेः पूर्ण मधोमूषो वि
धारयेत् तिलानिमुद्रयेद्वातं तः
ज्ञातउटमुच्यते ॥ इति भाव
प्रकाशः ॥ उटः उं ली
अस्यत्तः इतिशब्दरत्नावली
उटः वि आच्छादने पत्रादिशिवि
तः उष्णधाधारः यथा इथा।
पयः पत्रउटे मदीये इति २।
वुः मितः सेसेवः इति उऊटः
इत्यमरटीकायाभरतः ॥
उटकं ली यमम् इतिशब्दर
त्नावली ॥ स्तार्थे क प्रत्यये।
उट शब्दार्थः ॥ उटः
कन्दः उं कोलकन्दः इति म
ननिर्वाणः ॥ उट किनी ॥
स्त्री पश्चिनी यमयुक्तदेशः य।
यसमरः यमलता च इति।
हेमचन्द्रः ॥ उटयी
वः पुम् गरीरी नामकुम्भः
इति मेदिनी ॥ ॥
उटपाकः पुम् उरात्मनरितो
स्य पवनम् ॥ अथ उटपाः
कविधिः उट पकस्य कल्कस्य
सुरसो एतयेयतः यतस्तु
उटपाकानो उक्तिरुच्यते ॥
तेमया उटपाकस्य पाकोऽप्येते
पस्यागार वर्णिता लेपेव येगतेस्य
ले कृष्णादंगुलिमात्रकम् काश
री वरजस्तादि पत्रेवेष्टनमुत्तमं ॥
यत्मात्रोत्तमायः कर्षमात्रेभ
फलियेत कल्कवर्ण दवाया।
स्त देवाः कोलमिता बुधेः ॥
अपिच देवित्वे सिग्धमांसस्य।
परिद्वयेपलेमने इवस्य ऊउवो
म्नाने सर्वमेकत्र पेष्टयेत् तदेक
उसमालोत्प यत्रैः सुसविबोधि
ने उत्रपाक विधानेन ततपक्ता
तद्रसेषुयः तर्पितोक्तेन विधिना
यथावदवधारयेत् दृष्टिमथो।
निवेद्य ॥ निमग्नानशायिनः
स्नेहनेलेखनश्चैव योयनश्चेति।
त्रिधा हितः सिग्धो विरुलस।
स्निग्धससतलेखनः दृष्टे र्वता।
य मितरः पितामहाग्रण वातशु
त इतरोरोपणाः स्नेहमांसवसा
मज्ज मेदः स्नादौ यथैः कृतः स्ने
हनः उत्रपाकः स्याद्वायुदेवा
कशनेतसः वाकशने द्यौरिकाश
ने जोगलानो यक्तानो लेखन
द्वयेयतेः कसलादभस्तामुश
तविद्रुमसिन्धुजैः सपुद्रफेनका
सीस सौतोमदपिसेकानिः लेखन
वाक ॥

हुते तस्य परंपारण मिष्यते ॥
स्तस्य जोगल मधान्ति ककद्व
भावितः लेखना विगुणा धार्यः
उटपाकस्त रोपणः निरुक्तद्व ॥
आत्माद निश्चास्तता दृष पटोल
निदिधिकाभिः स्नात पेव निरु
क इतिप्रथितो गतोऽये आवरे।
तर्पणोक्तान् क्रियो व्यापनिदः
शने व्यापनि दर्शनेमिष्या कृत
उटपाक ननित व्याधिदर्शने ते।
जोस्य निलमाकाश मादशीतास
राणिच नैतेततर्पितेनैत्रे यमवा
उटपाकान् इतिभावप्रकाशः
उटभेदः उं नदीवज्जे यत्ता ॥
आनोचे इतिमेदिनी ॥ उट
भेदनम् स्त्री नगरम् इत्यमरः
उटालः उं कोलकन्दः इति।
राजनिर्वाणः ॥ उटिका।
स्त्री यत्ता इतिहावली ॥
उटिते स्त्री हस्तपुटे पादिते स्त्र
ते वि इतिमेदिनी आचनप्रण
वादि युक्तमस्त्यो उटमाभेवत्रि
उटी स्त्री कौपीने इतिजटाधरः
आच्छादनम् पत्रादि वरितः ॥
आधाधारः इत्यमरभरतौ ॥
उटोजदम् स्त्री सेतच्छुम् ॥
इति ॥ ॥
विकाणशेषः ॥
उटोरकः पुम् नाविकेलः इति
हारावली ॥
उटकं तौच्छे इतिकविकल्पदमः
उउ इमर्ह इतिकविकल्पदमः
उण श पम्भे इतिकविकल्पदमः
उणः उं तिलकः इतिजटाधरः
उटरी उं हस्तिनोमत्रयाणाव व
त्यः स्त्रविदपः शालपर्णीय
अनस्य पत्रः उगुरिया इतिव्यानः
ततर्पणायः कोणरीके २ उटरी
के १ उटरीयके ४ प्रयोणरी ५
वत्तये १ योणर्यं २ तानुयथा।
के ८ सानुयथा १ दृष्टिकृते १
स्वतपम् १ मालके ५ केवित।
श्वेदशकम् १ पद्मकाष्ठे मवतने
इतिशब्दरत्नावली ॥
उटरीके स्त्री शुक्लपद्मम् तत
पण्यायः सितामेजम् २
इत्यमरः शतपत्रम् १ महापत्रम् ४
सिताम्रुने ५ इतिरत्नमाला ॥
अस्यपण्यायानं गणाम् सेतपम्
शवेदष्टयाः यममात्रे इतिभरतः
धृतव्यादिः सेतच्छुत्रे भेषज भे
दः इतिमेदिनी ॥ उटरीकः
पुम् अग्निकोलास्यदिगगजः
आजः इत्यमरः कोषकारभेदः ॥

इतिमेदिनी सहकारः गणय
२ः राजितसर्पः ॥ गजन्तरः ॥
इतिहेमचन्द्रः दमनकवृत्तः
इतिराजनिर्वाणः ॥ कमण्डलुः
श्वेतवर्णः इत्यनेकार्थकोषः ॥
ऊष्ट्रभेदः तत्सप्ततन्त्रं सञ्ज्ञेते।
रक्तपर्वण्ये प्राच्यकदलोपमम्
सोतसेधं च सरागेच प्राच्यकं म
चतने इतिमाधवकरः ॥
प्राच्यकात् स्त्री प्राच्ये इ
ति शब्दचन्द्रिका ॥ प्राच्य
कात्ः १२ विस्रः इत्यमरः ॥
तत्सप्ततन्त्रं बाणाभ्यन्तरं श्रुति
यथा अपवित्रः पवित्रोवा सर्वः।
वस्यागतोपिवा यः सरेतुं उ
रीकात् सवासाभ्यन्तरः श्रुतिः
इतिवामने ११ अध्यायः ॥
प्राच्यकं स्त्री सप्तपञ्चम् ३।
तिशब्दमात्रा प्रयोगप्राच्यकं इति
राजनिर्वाणः ॥ प्राच्ये ॥
स्त्री प्रयोगप्राच्यकं इत्यमरः
हेदस्तिना मनुष्यानां च चतुर्थे
तद्विदिते प्राच्यप्राणी पञ्चतस्य।
त्रे प्राच्यिया इतिख्याते प्रकृष्टे।
प्राच्यकं मिश्रार हरणात् प्र
योगप्राच्यकं चः सपेक्षात्वादित्वात्
नपदस्यादौ वृद्धिः प्राच्ययतिव।

प्राच्ययति दोषान् प्राच्ये १३ महे।
नाम्नीति अर्थः प्राच्ये मिति पा
दे स्तार्थे च वृद्धिः प्राच्यीकादिरप
त्र सप्तपञ्च साधुपञ्चे दृष्टिकृतं प्रा
च्यकं इतिरामरः इत्यमरदौ।
कायो भरतः ॥ प्राच्यः १२॥
इत्यमरः १३ हि प्राग इति भाषा
इत्यमरः देवविशेषः ॥
अतिशुक्तकः चित्रं क्रिमिः १।
प्राच्यकं देशविशेषे १२ भूति।
इतिमेदिनी तिलकवृत्तः इतिहे
मचन्द्रः कृत्स्नतः इतिराज
निर्वाणः ॥ प्राच्यकः १३ मा
धवीलता इत्यमरः तिलकवृत्तः
इत्यमरः १३ प्राग इति भाषा
तत्पर्यायः ॥ रसालः २ इत्य
राटी १ योनिः ५ इत्ययोनिः ५
रसाली ९ रसदालिका ० करे।
कषालिः ८ अस्पृशाः सधु
रते शीतलते रुविकावितम्
मृजते पितृदाह हरतम् वृष्या
त्ते तेनो बल विवर्धनत्वञ्च ३
तिराजनिर्वाणः ॥
प्राच्यकेतिः १२ स्त्री इति ॥
शब्दमात्रा ॥ प्राच्यम् स्त्री
सुभाष्टे तत् पर्यायः ॥
धर्म २ अर्थः १ सङ्कते ५ वृत्तः ५

इत्यमरः प्राच्यतावेदमशक्त देवि प्राच्ये च काले च परे नियमः।
स पतितस्य निन्दा यथा पतिते सर्वकं माव प्रकृतयोदश्या वृ।
नाभिकिन्नेन समर्थेन वदेहि नो तारमः शुभः प्रिय पात्रे सुनिर्मा।
यत्प्राच्य भारप्रदोदमशक्तः पा लेकृता शिरः संस्कारपूर्वकं उपो।
रलौकिकं इत्यपि प्राच्यो ॥ आ। सापूर्वदिवसे वस्त्रे मत्तास यत्नतः।
सङ्कृतं प्राच्यकथन निवेद्यो यथा धौते च वाससीधृता उपविश्यासने।
इष्टे दत्त मधीते वा विनश्यत्पुत्री प्रवो आचस्यतितकं कृता निर्वाण।
ननात् साचाउपेक्षा चनाभ्यां च भ आङ्गिके १२ः वृत्त्या रोपणे कृता।
प्रतेजोविमिश्रते तस्मादात्मकः सक्तिवाचनपूर्वकं १३ रोहितस्य व।
ते प्राच्य वृथानपरिकीर्तयेत् ३ राणे १२ः कृता यत्नतः संकस्य।
तिशब्दिते देवतः ॥ अदत्त १ वेदविहिते व्रतमेतत् समाचरेत् ३।
प्राच्यभाषिते पापशब्दे दृष्टव्यम्। नेद्व्याणि निम्मानि चोपहाराणि षो।
प्राच्यकर्मपावने सन्दरे ३। उपा देयानि निम्ने देवेशि कृत्वा यप।
तिहेमचन्द्रः ॥ सगन्धि इति। रमात्मने आसने स्थापयेय म।
जलाधरः प्राच्यकं स्त्री व्रते तत्र द्योमावमनीयके मध्ययकं स्रज्जा।
उपवासादि शास्त्रे प्राच्यत्वेन य नीये वस्त्राणाभरणानि च सगन्।
विश्रान्तनकत्वेन यदोषितं यथा धि प्राच्यधूपश्च दीप्यते वेद्य वन्दने।
वासादि तदेव व्रते नतयः कोपिनि यत्तस्त्रे च ताम्बूले कर्पूरादि सवा।
यमः आदिना नक्तं भोजनात्पश्चात् सिने इत्यामेतानि श्रुताया आंगरू।
वणादि परिग्रहः इत्यमरभरतो पाणिस्तन्दि देवकिं विद्विहीनेने।
प्राच्यकव्रते स्त्री पतिसौभाग्यः वागद्वानिः प्रजायते आंगहीने च।
स श्रीकृष्णतत्पुत्रस्य च जनकः यत्कर्म आंगहीनो यथा नरः आंग।
स्त्री कर्त्तव्यनियमविशेषः तत्सविधि हीने च कार्ये च फलानिः प्रजायते।
ध्या मदादेव उवाच ॥ हरेरः अष्टोत्तरशतं प्राच्यं पाविनातस्य।
राधने कृता व्रते कुरु वयनने विस्रवे देयं प्रति दिनं उर्गे स्त्रा।
व्रतञ्च प्राच्यकं नाम वर्षमे मनो रूपहेतवे श्वेतचा यक।
कम् करिष्यामि ॥ ॥ उद्याणा लक्ष्म सतमीपिते ॥

प्रदेयं हरयेभक्त्या वक्रसौन्दर्यं ॥
 द्य हेतवे नीलोत्पलानां लो-
 तं च देयं कृष्णाय भक्तिः प्रो-
 गभृतं देवेशि चतुषोऽपदेत ॥
 वे दिमानयोऽवलंते रुचिरे-
 सेतचामरे प्रदेयं केशवायैव ॥
 केशसौन्दर्यहेतवे अमृत्यरत्न-
 चिते दर्शणानां सदस्यं देयं ॥
 नारायणायैव नाभिसौन्दर्यहे-
 तवे अमृत्यरत्नचरिते उदका-
 नां सदस्यं प्रदेयं गोपिकेशा-
 य नासिकायैव देयं कृष्ण-
 यत्तत्तं च देयं गणेशायैव स्व-
 षापरयोश्चैव वक्रसौन्दर्यहेतवे ॥
 उक्ताफलानां रत्नं दत्तसौन्दर्य-
 हेतवे देयं गोलोकनाथाय शैल-
 नेभक्तिपूर्वकं वक्रसौन्दर्यहेतवे ॥
 गणेशसौन्दर्यहेतवे सर्वेश्वरायैव
 तत्तं प्रोत्तेन्दु कनकं रत्नपा-
 कृतं देयं ब्रह्मेश्वरायैव जग-
 यः स्यत्तत्तं प्राणेशभक्ति-
 नोब्रते कर्णभूषणं लत्तं रत्नसा-
 रविनिर्मितं देयं सर्वेश्वरायैव क-
 णिसौन्दर्यहेतवे माधुक कल-
 सां च लत्तं रत्न विनिर्मितम्
 देयं विश्वेश्वरायैव स्वसौन्द-
 र्यहेतवे लुपार्णं च ॥

कृष्णानां सहसं रत्ननिर्मितं ॥
 देयं कृष्णायैव देयं वाक्यसौन्द-
 र्यहेतवे रत्नप्रदीपनत्वे गो-
 पविधायिने देयं किशोरवेशा-
 य दृष्टिसौन्दर्यहेतवे धुस्त्र-
 सुमाकारं रत्नपात्रसदस्यं ॥
 देयं गौरुत्तकायैव गलसौन्दर्य-
 हेतवे सद्गतां सारवत्तं पमना-
 तसदस्यं देयं तत्तं कपालाय-
 वक्रसौन्दर्यहेतवे लत्तं च भूषा-
 मानां कतसौन्दर्यहेतवे देयं गो-
 पंगनेशाय नारायणारविब्रते अ-
 गुरीयकलत्तं रत्नसार विनिर्मि-
 तं अंगुलीनां च रूपार्णं देयं देव-
 रायच मणीन् सारवत्तं चैव
 वंशमनोहरं देयं सुनीन्द्रनाथाय
 नखसौन्दर्यहेतवे सद्गतां सार-
 राणां लत्तं व्याति मनोहरं देयं
 मदनमोहाय वत्तः सौन्दर्यहेतवे
 स्वपक श्रीफलानां च लत्तं च
 सुमनोहरं देयं सिद्धेन्द्रनाथाय
 स्तनसौन्दर्यहेतवे सद्गतां वत्तं
 लाकारं लुपार्णं मनोहरं देयं
 पद्मालयेशाय देहस्य रत्नहेत-
 वे सद्गतां सारवत्तं नाभी ॥
 नाल सहस्यकम् प्रदेयं पम-
 नाभाय नाभिसौन्दर्यहेतवे ॥

सद्गतां सारवत्तं चैव सहस-
 कं नितम्बसौन्दर्यार्णं प्रदेयं च
 कृष्णायैव सुवर्णं रत्नकृष्णानां ल-
 तं च सुमनोहरं प्रदेयं श्रीनिवासा-
 य श्रीणि सौन्दर्यहेतवे शतपत्र-
 हनाज्ञानो लत्तमस्तानमत्तम् ॥
 प्रदेयं पमनेशाय पादसौन्दर्यहेत-
 वे सुवर्णरचितानां च खेनामानां स-
 हस्यं गतिसौन्दर्यहेतवे देयं
 नत्नीसुगयत्तं रत्नहेतुसदस्यं
 च गजेन्द्राणां सहस्यं सुवर्णम्
 उत्तं देयं मारुतायैव वित्ति-
 शतमारुतां सद्गतां सौन्दर्यहेतवे
 मालतीनां च कुसुम मत्तं लत्तं
 मीथरि देयं वृन्दावनेशाय हास्य-
 सौन्दर्य हेतवे अमृत्य रत्नलत्तं
 च देयं नारायणायैव सत्तं वत्तं एता-
 थं श्रीलसौन्दर्यहेतवे सुहृत्कारिक-
 सेकाशे मणीन् सारवत्तं देयं
 सुनीन्द्रनाथाय मनःसौन्दर्य हेत-
 वे प्रवाल सारसेकाशे मणिसार-
 सहस्यं देयं कृष्णाय भक्त्या च वि-
 यानु रत्नहेतवे माणिका सारवत्त-
 तं देयं कृष्णाय यत्तं ॥ न
 मनः कोटि पद्मवत्तं स्वामि सौ-
 भाष्यहेतवे ॥ कृष्ण एव ना ॥
 रिकेलञ्च नमोऽस्मै श्री ॥

फलतया फलायेतानि देयानि ह
 रये प्रदेयं रत्नसारवत्तं च ॥
 देयं कृष्णाय यत्तं असेवजनम्
 पण्यं स्वात्मनो पत्रवृद्धये वायं
 नानाप्रकारेण कांस्यात्कारिके प-
 रं व्रते सम्यग्नि वृद्धये श्रीहरिश्वा-
 येदुती पायसे विष्टके सर्पिः शर्क-
 रकं मनोहरं प्रदेयं हरयेभक्त्या
 स्वात्मनो भोगवृद्धये सुगन्धि प-
 ष्मात्मानो लत्तमत्तमीप्सितं
 प्रदेयं हरयेभक्त्या हरिभक्तिवृद्ध-
 ये नैवेद्यानि प्रदेयानि स्नानम-
 फराणि च श्रीकृष्णप्रीतिप्राप्तये
 उर्गेनानाविधानि च नानाविधा-
 निष्ठानि तत्तसीं सुगतानि च
 श्रीकृष्णप्रीतयेभक्त्या व्रते देयानि
 सुव्रते ब्राह्मणानां सहस्यं प्रयत्नं
 भोजयेदुती स्वात्मनः शस्यवृद्धये
 व्रतेज्जन्तानि जन्तानि प्रष्टानि लिप-
 ने देयं निस्पृष्टार्णं प्रजने प्रणाम
 शतकं देवि कर्मभक्तिवृद्धये
 धन्वासांश्च हविष्याने मासान् प-
 च फलादिकम् हविः पत्तं जले प-
 तं व्रते पत्ते च सुव्रते रत्न प्रदी-
 यशतकम् वक्रिम् रचादिवानि
 श्री रात्रौ कृताशनम् कृता नि ॥
 मे जागरणम् व्रते स्मरणम् ॥

कीर्तने केलि प्रेरणे उपपत्तिः
 एते संकल्पेऽप्यवसायश्च किं
 यानिष्पत्तिरेव मेघुने विविधं
 तान्ते अनेक्रीडाविहारे तान्ते
 हृदिनागरणे सहस्रमितिभोज
 ने लाभ मोह कामक्रोध भया
 शोक विचारके कलहं परि॥
 तान्ते अनेकविहारे संश्रुते
 च अनेकेषु प्रतिष्ठान्तरान्ते
 विप्रान्तेचषष्पथिके उल्लेखे
 वस्तुसंयुते सभोज्यसोपवीतं
 सोपहारं मनोहरं त्रिशतेषु
 षष्पथिके सहस्रे विप्रभोजनम्
 त्रिशतेषु षष्पथिके सहस्रे स्त्रि
 लामेव च देयावतसनामोव
 दत्तिगणविधेयिता अन्त्यसमा
 मिदिवसे कथयिष्यामिदति
 एते पञ्चदशफलदेवि हृदिभक्ति
 हरेभवेत् हरिभूते भवेत् ॥
 ते विद्यातोभुवनत्रये सोदयः
 समिसेभाप मेघुनेविप्रलेपने
 सर्ववाञ्छितसिद्धीनां वीजेनक
 निजन्मनि इत्येवैकचित्तेदेवि
 अनेककर्महेसुरि उत्रलेभवि
 तासाधु सत्काव विरामह ॥
 ति ब्रह्मवैवर्ते गणपतिस्तोत्रे
 ३ ४ ॥ अध्यायः ॥

उपपत्ति वि उपपत्ति भाषिकः
 यथा उपपत्तिचारकार ले किकर
 स्रनेषुकः इतिभक्तिः ॥
 उपपत्तिः उ चमकः इतिवि
 कारप्रशेषः ॥ उपपत्तिनः
 उ रातसः इत्यमरः ॥ यतः
 सज्जनः इतिमेदिनी ॥
 उपपत्तिनेषुः उ ऊवेरः इम
 मरः उपपत्तिरा ज्ञी सेनेजा
 इति राजनिर्णयः ॥
 उपपत्तिनः उम वाषयती ॥
 निराजनिर्णयः ॥
 उपपत्तिः उ वनभेदः तत्प॥
 व्यायः लक्ष्मणारामः ॥ इतिशा
 ह्माला धर्मन्यफले ज्ञी ॥
 उपपत्तिः वि उपपत्तिविशिष्टः य
 था ज्ञीडावतो विनीता लघुस्रत
 रताः उपपत्तिनः प्राज्ञास्तुः इति
 पंचशायकः ॥ उपपत्तिः
 ज्ञी आर्यावर्तदेशः यथा आर्या
 वर्तमानभूमि निनवक्राड्वकि
 ता उपपत्तिराचारवेदीमथ विध
 हिमालयोः इतिहेमचन्द्रः ॥
 उपपत्तिभूमिः ज्ञी आर्यावर्तदेशः
 इत्यमरः सत विधहिमालया
 वधि मध्यदेशः यथा आसपुत्रा
 त सर्वसाहासपुत्रात यश्चिमात ॥

तयो रेवोत्तरे गिर्या राण्यावर्ते
 विडुधाः इतिभरत भूत मधुः
 उत्ररः इतिशहरावली ॥
 उपपत्तिः वि उपपत्तिः न
 तप्यायः ॥ सहती २ यमः ॥
 इत्यमरः सहते ५ उपपत्तिः ५
 इतिजहायः ॥ यमिवा ५
 प्रेसात्तान् हृषवान् ८ यनेप
 तप्यायक शोभान् वत प्र
 तयेननिष्पत्तिः ॥ उपपत्तिः
 कः उ विष्णुः इति श्रीभागवते
 उपपत्तिः इति महाभारते न
 तरानः इति विकाराशेषः
 उपपत्तिरिति वि ॥ उपपत्तिः
 शोका स्त्री श्रेयरी इतिशहमा
 ला सीता यथा उपपत्तिशोका
 लोराजा उपपत्तिशोका उपपत्तिः
 उपपत्तिशोकावेवेदेही उपपत्तिशोका
 वेवेदेही उपपत्तिशोकावेवेदेही
 इति उपपत्तिः ॥ उपपत्तिः
 तलसी इति शहमाला ॥
 उपपत्तिनिकाव ॥
 उपपत्तिः वि उपपत्तिभावः न
 सगत्यादि यथा स्रमोहाव म्
 एविप्रवत्पामि यहाप्रातीम
 क्ते उपपत्तिनोपायिनोवपया
 नेस्रवदः खरे आर्योवदीमिपस्या
 ने नोपापपत्तिमह एतद्वि
 नशाहेन एतान्ते श्रीति वई ॥

ने प्रस्तरे रिष्टकेवदे रिष्टवसेः स
 माहृतः भाति उपपत्तिनो पयाः
 सवोपद्रववर्जितः क्वचिद्वर्षक
 आभिर्गीयते गानमुत्तमं क्वचिन्नेत्र
 शरीरानि रस्मरेभिश्चरन्ते क्वचि
 इवीणाकरणे नानावाद्ये मनोह
 रे क्वचित्कसम हृष्टिश्च क्वचिदा
 सुसुशीतलः क्वचित् प्याशीत
 तोयाः क्वचित् भक्तशालिकाः
 क्वचिदेवाश्च गंधर्वाः पवतस्तव सु
 तमेक्वचित् क्वचिदीर्घकाश्च फल
 पम्प सुषोभिताः उच्छायाः पाद
 पाः कापि उच्छितावेनलादयः स
 मस्तुस्रवसम्पद्ने पथिगच्छेतिमा
 नवाः उपपत्तिनोहिज्जोष्ट
 त्वमसमवाय्यच केचित्तरंगमारु
 ढा नानालेकारभूषिताः उद्गृह
 पवतस्तुष्टे र्गच्छमाहमस्तकाः
 केचित्पानि गजारुढा रथारुढा
 श्रुकेचन यानाश्चक्रजनाः केचि
 त् सरेचन यमप्रतिरम् केचिदे
 वोगनाहस्त मस्तुतामरापुमिः
 गच्छन्ति लीजितामर्षाः स्तुतमा
 नाः स्रष्टिभिः केचिदिद्याकनधराः
 स्रवन्दनविभूषिताः भुजेतोपाभिः
 मोहते उपपत्तिनोयमालये भिजा
 गात्र लिखाकेवि ज्ञानयन्तोविशा
 दश अजनिशमनागारे वले

दृग्निवासिनः केचिदुपायसं। तेनरः समेपितासमेधाता स
दिव्यं भुजतोयानिसनमाः सुधा मेवन्तः समेसुत इत्युक्ताप
पानेप्रकुर्वतः पथिगच्छतिकेव मिराजेन तेसर्वेहिजसम दि
न केचिदुपायं पिवतश्च केचिदि अंशवेसामाकृत् नारायण
त्तसेनया केचित्के पिवतश्च येयुः इतिपाप्मानरेक्रिया
गच्छतियममदिरं केचिदुपायः योगसारे २२ अध्यायः ॥
नि लादतः केचिमानाफलानिः ७७पादे स्त्री ७७पादिने इत्यम
व केचिन्मधुपिवतश्च ७७पाव रः ७७पादवाचने स्त्री देवा
त्रोत्रजनिवै तानागतोस्तोद दिकम्मादो मंगलाय ७७पा
ह्वा नानधर्मपरयणान् भा मिनिशहस्य वारत्रयकृयने
स्तरिः श्रीनिमासाय स्वयंनारा यथा ७७पादवाचनेदेवे जा
पणोभवेत् चतुर्वाकः ७७पाव स्त्रायविधीयते पतदेवनिरो
राः प्रकृतकमलेक्षणाः शोव कारे कृपातत्त्रिवेष्टपयोः
चक्रगदापम धारीगरुडवाहः सौकारवास्तुगोष्ट्यात् निरो
नः स्तुतियज्ञोपवीतीव मेरुवा कारेमहीपतो उपाशचतया
रुतराननः किरीटीकण्ठीवै वैरेप शूरेस्तिप्रयोगयेत् ३३
व वनमालाविभूषितः चित्रग शूरेस्तिप्रयोगयेत् ३३
प्रामहाप्रान्तप्रणवायमकिं इन्द्रादतसेपमः ७७तिका स्त्री म
कतः सर्वेनामयणाकारा वभू धमतिकाविशेषः ॥ तत
वर्गधुमेतयः ततः स्वयंधर्मगुण १ः ॥ ७३ः ७३ः ७३ः ७३ः
स्त्रास्त्रवान्मनुजानमान् परमाः स्यान् यथा ७३ः ७३ः ७३ः ७३ः
श्रीनिमासाय मित्रवत्तययेदि सो प्रथमसुत हतः सिंह रणे
न दिव्येर्धमेः कलेस्तेव तेषां सुपत्र इत्यादि न्यातिसं॥
७७पादतोत्तरा भातवेकारयि सुतन्तानः ७७पासनरकज्ञाता
तात्तातुवावाभास्कारः य ७३इति वेदा इतिच भाषा
नउवाव एपसर्वमहात्मानो न तत्रपर्यायः ॥ आत्मानः
रकुस्तिमाभीरवः निज७७पाप्रः २ तनयः १ सुतः ४ सुतः ५
भावेन गम्यतोपरमेपदे संसा ३ इत्यमरः तनुजः ६ अपत्यं
जन्मसमाप्य ७७पावः ऊरु ॥

हायादः ८ कृताधारकः १ न स्याद्यस्य तत्पुत्रः ५ मातापितृ
हनः १ आत्मजन्मा १ द्वितीयः भा सुत स्तृप्तयो रमतेरेण वा ये
१ प्रसूतिः १२ स्वनः १४ इति ७३ परिशुक्लीयादपविदः मतउ
शहरत्नावली ॥ अस्युत य द्यते ६ पितृवेषमनिक्रयात् ये
ति यथा ७३पात्रो नरकायमा व्रजनयेदहः ते कानीने वदेना
त पितरं वायतेस्ततः तस्मात् स्त्रा वोदः कन्यासुद्वयं १ या ग
७३इतिश्रुतः स्वयमेव स्वये भिणी संक्रियते ज्ञाताज्ञातापि
अवा इतिपाप्मे स्त्रीवाये १ ॥ वासती वोदः सगर्भो भवति स्त्रा
अध्यायः ॥ सच द्वादशविधः होद इतिवोद्यते ८ श्रीणीया
यथा गोरसः देवजश्चैव दतः यस्तयमार्थं मातापित्रोर्मनिका
कृत्रिमयवव उदोत्त यत्रोऽपवि त सञ्जीतकः सुतस्तस्य सदृशाः
द्वय द्वादशवाच्यवाश्च षड्का सहशोपिवा १ या पत्न्यावा या
नीनश्च सहोदश्च कीतः योर्न विसृक्ताविध वा वा स्वयंव्या उत
भवस्तथा स्वयन्तस्त्रयोदश पादयेत् पुनर्थत्वा स्योनर्भव उद्य
षड्वादयादः वाच्यवाः ॥ तेवोत्त ने १ मातापितृविहीनोयसकौ
हणा निपत्वा स्ते तेने संक्रुताया वास्यादकारणात् आत्मानेस्त्रा
त स्वयमतृणादयेदिये तमोरसे येद्यस्मै स्वयंदंस्त्रासुतः ॥ ये
विज्ञानीयान् ७३स्यमकल्पि ब्राह्मणस्त्रादयो कामाउत्तपा
ते १ यस्तत्पुत्रः प्रसीतस्त्रावस्य दयेतसने सपारयत्रेवशस्त्रा
वापितस्त्रवा स्वयमेव निपत्ता तपारवावः सुतः १२ तेजनादी
या सपुत्रः तेजनाः सुतः २ मा नसुतानेता नेकादशाययादिता
मापिता वा दयातो यमद्विः ७३ न् ७३मति निधीनाऊः क्रिया
मापदिसदृश स्त्रीति संपुते सने लोपात्मनीविणः इतिमानवे ४
वोदक्रिमः सुतः १ सहशोतपुत्र अध्यायः ॥ चतुर्विध ७३ य
याय ७७पादेषविचताना ७३७३ या समनोवाच अण समन्धि
७७पायं सविज्ञेयमकृत्रिमः ४ नः ॥ केचित् केचिन्मासापरा
उत्पद्यतेष्टदेयस्य नच सायेतः रकाः विपक्षश्च प्रियाश्चेति स्त्रा
कस्यसः सगृहेष्टुदत्तपुत्रस्तस्य कर्मवशा वशावर्तिनः ॥

भेदे स्वतर्भिर्जायते पुत्रमित्राः ।
 विद्युत्तथा भार्यापिताच माता
 च भ्रातृजनन दास्यवाः स्वेनस्वे
 नहिजायन्ते सम्बन्धेनमहीतलेमा
 सापहार भावेन यस्ययस्यकृतेभु
 वि न्यासस्वामी भवेत्पुत्रो गुणवा
 न्नयवाभुवि येनवापकृतेमासे
 तस्यगेहेनसंशयः न्यासापहर
 गादुःखे संदत्तादारुणगतः या
 सस्वामी सपुत्रोभूयासापहारक
 स्पच गुणवान् रूपवांश्चैव सर्वत
 दास्यसेपुतः भक्तिच दर्शयेत्तस्य
 पुत्रोभूत्वादितेदिने प्रियवाक्यः
 रोनापि वरुत्तरेप्रदर्शयेत् स्त्रीये
 द्रव्यसमुद्रादौ प्रीतिशतपायवा
 तलो भूतात् पोषणात्तेन तदा
 दायपुनश्चैतत् यथातेन प्रदत्तं
 तत्रासापहरणात् पुन उःखमेव
 महत् कृतादारुणप्रणानाप्राने ।
 तदुक्तं तस्यदद्यात् सपुत्रोभूत्वा
 दापुणोः अस्यापुत्रस्तथाभूत्वा
 मरणंयानिनेनया उःखदत्ता
 अयानोवे प्रकृतेवेपुनःपुनः
 प्रदाह पुत्रपुत्रेति प्रलापेदिक
 रेतिसः । तदा हास्यं करोत्ये
 व कः सपुत्रो हिकस्य च भ्रा
 ने नापि ॥

कृतेन्यासे नदीये परिवारिषा ॥
 दद्यापहारेपि पितापूर्वमेधेव
 तस्यच पिशाचत्वे मायादतस्येव
 द्विजरात्मनः दद्यापहारेणापि
 ममप्राणागताः किल इःखेनम
 दत्ताचैव यथादेपीडितः पुन त
 यादः त्वेप्रदादे द्रव्यमुद्राश्रुत
 मे भोगेणसर्वमादाय विरादिषा
 ससोम्यवत् गतोस्मिस्तद्वेवाय
 कस्याहे सुतईदृशः नचैषोपि
 पितापूर्व मयैवनवकस्यचित्
 पिपावत्तमयादत सयैवचउरात्त
 नः एवमुक्ताप्रयासेव तं प्रदस्य
 नःपुनः प्रयास्यनेन - गैत उःख
 दत्ता सुदारुणो यवस्यासमसा
 स्वत्यात् पुत्राः किंतेभवन्तिवै से
 सारेडःखवज्रला दृश्यतेयत्र तत्र
 हि । अणसम्बन्धिनःपुत्रान् प्र
 दद्यामितवाग्रतः अणयस्यदृष्टी
 तापः प्रयानिमरणंकिल अम
 दाता स्वतोभूत्वा भ्रातावापयि
 ताप्रियः मित्ररूपेणावर्त्ततेभ्रम
 ईष्टः सदैवसः उणनैवप्रपश्ये
 तसकृते निष्ठुराकृतिः जस्य
 ते निष्ठुरं वाक्यं सदैवस्वजनेषु
 च निस्संमिष्टं समप्राप्ति भोग
 न्भुञ्जीत निमग्नः पुन क ॥
 मि २तो ॥

नित्येवैभकर्मणिनित्यशः । रेचपुनःपुनः मयातेवेसङ्गः ।
 गृहाद्वयं वलादती वार्यमाणः त्मापूर्ववैरागभावतः १ अथा
 प्रकृष्यति पितरमातरंचैवजः तःसंप्रवक्ष्यामि यस्मात्तुभ्याभवे
 त्स्तेवदिनेदिने श्रावकस्वाप्तक त्रियः जातमात्रः प्रियेकृपादा
 श्रेव वरुनिष्ठं जस्यकः वंचः स्तेनहन क्रीडनैः वयःप्राप्यापि
 यित्वेवमुद्राच-कृतासुतेनतिष्ठे येकृपा न्यातापित्रोरनन्तरं भ
 नि जातकर्मदिभिर्वास्ते दः त्मासेतोषयेन्नित्ये तावुभौपरि
 व्यंग्रकृतिदारुणः पुनर्विवा पालयेत् स्तेनववसावेव प्रियस
 हसंयोगा ज्ञानाभेदेनेकथा ५ भाषणेनव मृतोपहृतसमाजाय ॥
 वसेत्सीयतेद्रव्यं नेवमेतदृशः स्तेनेनरुदतेपुनः प्रादकर्मणि
 त्पामि दृष्टेज्जादिकंसर्वं ममेव सर्वाणि पिण्डदानादिकोक्रिया
 दिनसंशयः पितरमातरंचैव करोमेवेसङ्गः त्वान् स्तेभ्यापुत्रो
 वदत्येवदिनेदिने सदत्तेरुष्य प्रयच्छति अणत्रयानितःस्ते
 लेष्टेव कषाचात्तेस्तदारुणोः रात्रिपयतिनिश्चितः यस्मा
 मृतेवतस्मिन्पितरि तथामा लम्पभवेत्काल प्रयच्छतिनसे
 तदिनिष्ठुरं निष्ठेदानिदृष्टोष्टे शयः पुत्रोभूत्वामदायात् पुने
 व जायतेनात्रसंशयः प्रादका नविधिनाकिल ५ इरासीनेम
 र्घ्याणिदानानि नकरोतिकस वक्ष्यामि तवाप्रेमियसास्यते ३
 वन पवन्तिथास्वयःपुत्रा भवर दासीनेनभावेन सदैवपरिवर्त्तते
 निवमहीतले २ विपुपुत्रेप्रव ददानिनेवगृह्णाति नकृष्यति
 द्यामि तवाप्रेदिजपुंगव वासे नभृष्यति नेवोपयानिसंमन्य
 वयसिसंशयः विपुवर्त्ततेसदा इरासीनोहिजेतम तवाप्रेकथि
 पितरमातरंचैव क्रीडमानोदिता तेसर्वे पुत्राणागतिरीदृशी य
 इयेत् तादयित्वाप्रयासेवे प्रहः या पुत्रास्तथा भार्या पितामा
 स्येवपुनःपुनः पुनरायातिनत ताद्यवाभवाः भ्रातृप्राप्तेस
 ३ पितरमातरंचैव सक्तेयो माख्याताः यथावत्तुरणास्त
 वर्त्तनेनित्ये वेरकर्मणिस्वैर या गतामहिषा दस्यस्य मरण
 पितरमातरयित्वात् मात ॥ सन्बन्धिनस्तमी ॥

कत्राणे सर्गमनेव यथा सः गारुडे ॥४॥ १५॥ अध्यायः ॥
 तत्रेण अनिष्टेष्टाः सपुत्रपुत्रेन सवमध्यमोत्तमाधभेदेन त्रिविध
 इतिमितिः उत्तमाश्रयविधात्सर्गं यथा यदयाने वशः पित्रा यनेवी
 पुत्रामनरकादुते इतिनपुत्राणे कथमथापिवा तत्रहाययतेयस्त
 अपिच सतपुत्रेणचजातेव वेणे सनरोमध्यमः स्तनः तदीयाभ्या
 पि त्रिविधंयथे पुत्रामनरकात्रा पिकेयस्त पुनरस्यतस्त्रशक्तिः नि
 तः सतेनसमहात्मना इतिविद्यादइतिने प्राज्ञा वदतिनरसुतमे
 सुपुत्राणे ॥ विद्यादिरहितस्यपुत्रस्य निन्दायथा तदागवाकिं
 क्रियते यानदोग्धीन गर्भिनी ॥ यःपित्रा सपुत्राज्ञानि यनवीर्यया
 कोद्यःपुत्रेणजातेन योनविहा शसिच सुनतो नयतिप्राज्ञा लमा
 त्रधामिकः एकेनापिसपुत्रेण कःपुरुषाधमे इतिमार्कण्डेय ॥
 विद्यायुक्तेनधीमता कलेपुरुषपुराणे ॥ अपिच उत्तमश्रितिते
 सिद्धेन चन्द्रेणगगणे यथा एके कुर्यात् प्रोक्तकारीवमध्यमः अ
 नापिसुहृतेण पुष्पितेनसुगमि यमोःअद्वयाकुर्या दकतोत्रुविते
 ना वने सुवासिते सर्वसपुत्रेण पितुः इतिमहाभारतम् ॥
 कले यथा एकोहिगुणवानः पुत्रकः ७ पुत्रः शरभः धूमः
 पुत्रो निर्गुणेन शतेनकिं वन्द्योह येलविशेषः वृत्तभेदः इतिमे
 ति तमोयेको नचन्यातिःसह दिनी ॥ पतंगकः अनुकम्पान्
 सशः लास्येत पंचवर्षाणि दश वितजनः इतिशहरत्नावली ॥
 वर्षाणिताडयेत् प्राप्तेतपोउपोव पुत्रकन्दा स्त्री सत्समाकन्दः ॥
 र्षे पुत्रे मित्रं वदावरेत् ॥ जाय इतिराजनिर्घण्टः ॥ ॥
 मानो हरेदायन् वर्हमानोहरेड पुत्रका स्त्री उत्रिका इतिशहा
 नं मियमारो हरेत्प्राणान् ना रत्नावली ॥ ७३जीवः
 सिपुत्र समो विष्टः ॥ षोडशेति आषा नतपर्यायः ॥
 पसिदानेवा यस्मिन्प्रयितेयशः स्त्रीपरापहः २ इति त्रिका
 विद्याया मर्षताभेवा मातरु एण्डशेषः ॥
 चार एवमः इतिश्री ॥ कुमारजीवः १ पुत्रंजीवकः
 ४ इतिरत्नमाला ॥

पवित्रः ५ गर्भदः १ सतनी पुत्रश्रेणी स्त्री सूचिकयणी ३।
 वकः अस्य गुणाः हिमसं वृ तिरत्नमाला ॥ ॥
 यते मेषा गर्भनीवदाहते चत पुत्रसः स्त्री पुत्रजनिका यथा ।
 यते पितृ शमनते दारहसा पुत्रसः पुण्यभूमिः सादुनसः ।
 निवारणतेव इतिराजनिर्घण्टः पुत्रिकाप्रसूः इतिशहरत्नावली
 गुरुते वातकारिते सष्टममल पुत्राज्ञादः त्रि पुत्राभाजी नतपा
 ते स्वाडते यदुते कदते इतिभा ध्यायः ऊदीचकः २ इतित्रिका
 वप्रकाशः ॥ पुत्रंजीवकः एण्डशेषः ॥ पुत्रिका स्त्री
 ७ पुत्रजीवकवृत्तः इति कन्या नतपर्यायः ॥ आत्म
 १२त्नमाला ॥ पुत्रस्यजीवके ना २ उदिता ३ पुत्री ४ तनुजा
 त्रि पुत्रदा स्त्री वन्याककार ५ सता ६ अयसे ७ पुत्रका ८
 की तत्समाकन्दः ॥ गर्भदाः स्वजा ९ अनया १० नन्दिनी ११
 त्री लयः इतिराजनिर्घण्टः ॥ इतिशहरत्नावली ॥ ७३ ॥
 पुत्रदात्री स्त्री मातृवे प्रसिद्धो लिका यावत्तलकः ॥ इतिमेदि
 लता विशेषः नतपर्यायः नी ॥ पुत्रिकापुत्रः ७ पुत्रि
 वाताविः १ भुमरी २ सेतु ३ कायाः सनः सच गौरस समः ॥
 त्रिका ४ वृत्तपत्रा ५ अभिगन् पयार वशिष्टः अथात्काप्रदा
 थालुः ६ वेशीजाता ७ सबल स्पामि तभ्यकमामलेकतो अ॥
 री ८ अस्या गुणाः वातकद्वज स्यायोजायतेपुत्रः समेपुत्रोभवे
 कफनाशिते सरभिते सर्वदा दितीति अथवा पुत्रिकेवसतः ७
 पष्टाते वंथादोषनाशितेव त्रिकासतः सोप्योरस समप
 इतिराजनिर्घण्टः ॥ वपि पवयवानामसत्तात्मा ३
 पुत्रमदा स्त्री लविका इति वयवानो वाङ्मत्ताया ययारः
 राज निर्घण्टः ॥ वशिष्टः द्वितीयः पुत्रिकेवेति ।
 पुत्रभद्रा स्त्री वृद्धजीवती इति द्वितीयः पुत्रः कल्पेवेसर्गः ॥
 राजनिर्घण्टः ॥ इति मितालय ॥ पुत्रिका
 पुत्रश्रेणी स्त्री अजश्रेणी ३। प्रसूः स्त्री पुत्रिकाजननी न।
 निराजनिर्घण्टः ॥ नपर्यायः यनसः २ इतिश

सञ्च तथा कार्या वीचयः स। रात्रिकेः सकृत्कृतान् वानरंश्चैवम
वृत्तौश्रवाः एकस्मिन्त्रवीच्यग्रे कर्तेश्चनराधिय धारयेदस्यशापो
देववेश्मभवेहृदं द्वितीयेवापि धारयेदस्यशापो
वीच्यग्रेरनवेश्म विधीयते धर्मा धारयेदस्यशापो
पिकरणकार्यं वीच्यग्रेचतृतीय के चतुर्थेचैववीच्यग्रेगोपुरस्त
विधीयते ॥ आयेत चतुस्त्रेवाह न्नेवा कारयेत्तत्रे शुक्तिहीनंत्रि
कानेच पद्ममथतथेवच अहं चन्द्रप्रकारेच वज्राकारेचकार
येत् अहंचन्द्रप्रशंसति नदीतीरे सुतहमेत् अथचनत्रकर्तव्यं प्रय
त्नेनविजानता ॥ राजाकाराष्टं कार्यं दक्षिणैरानवेश्मनः तस्या
पिदक्षिणे भागे गजस्थानंविधी यते गजाना प्राङ्मुखान्शाला क
र्तव्यावापुदक्ष्ण्वा आग्नेयेचतथा भागे आयुधानारमिष्यते महानसे
वथर्मज्ञ कर्मशास्त्रास्तथापराः शृङ्गेरोपसःकार्यं वामतोरान
वेश्मनः मग्निवेदविदोचैव वि कित्ताकर्तरेवचा तत्रैवव तथा
भागे कोष्ठागारं विधीयते गवां स्थानेतथेवात्र तरगाणांतथेव
च उत्तराभिश्चक्राग्रेणी तरगाणां विधीयते दक्षिणाभिश्चक्रावाप
रिषिषास्तगर्हिताः तरगास्तुत थाध्याः प्रदीयेःसर्व ॥

सञ्च तथा कार्या वीचयः स। रात्रिकेः सकृत्कृतान् वानरं श्रेष्ठम्
वृत्तौ श्रुत्वाः एकस्मिन्त्रयीचयः कर्तव्यः अत्र रात्रिपि चारयेदस्य शापः
देववेश्मभवेद्दृढं द्वितीये वापि सवत्साधेऽनुमेव च अत्रास्यार्थाय
वीचये राजवेश्म विधीयते धर्मा त्वेन तत्रगाणां हिते विष्णो गोम
धिकरणे कार्यं वीचये वृत्ततीय नास्यादिशानाम् न तत्र शेषस्य नि
के वृत्तये चैव वीचये गोपुरस्तु र्गमे अस्ते गते न कर्तव्ये देवदेवे दि
विधीयते ॥ आयेते वनस्ते वा वृत्त वाक्रे ॥ ततः सत्रयथास्थाने।
ने वा कारयेत्तत्रैः शुक्तिहीनैश्चि राजा विज्ञाय सारथि दद्यादाव।
काने च पद्ममथ तथैव च अर्हः सथस्थाने सर्वेषामनुसर्वशः
चन्द्रप्रकारे च वज्राकारे च कार योधानां पितृभिरन्ये च सर्वेषाम
येत् अर्हचन्द्रप्रशंसति नदीतीरे विशेषतः दद्यादावमथानङ्गैः म
श्रुतहमेतं अथ वनत्रकर्तव्यं प्रय सुकालविदेः सुभान् गोवेष्यान्।
त्वेन विजानता ॥ राजा कारादृष्टं सवैद्यांश्च गजवैद्यांस्तथैव च आ
कार्यं दक्षिणे राजवेश्मनः नखा हरेन भृशे राजा उर्मिपरवत्कारुजः
पिदक्षिणे भागे गजस्थानं विधी यकृशूलवानो विप्रान् उर्मिस्था
यते गजानां प्राङ्मुखान्वाशात् काने विधीयते नवरूपान्मतोऽङ्गैः
नैवावापुदङ्मुखान् आग्नेये च तथा विना कार्यं तथा भवेद् सर्वं निव
भागे आयुधागारमिष्यते महानसे र्थकं कार्यं विनाङ्गमहीयते उ
वथर्मज्ञ कर्मशास्त्रास्तथापरा र्गमयत्वाः प्रकर्तव्या नानाप्रहरणा
शृङ्गे शोथसः कार्यं वामतो राजा न्वित्ताः सरस्वतानि नो राजं स्तेस्त
वेश्मनः सत्रिवेदविदो वैव वि रंता विधीयते ॥ उर्मिहाराणि श
किन्ता कर्तरेव वा तत्रैव च तथा प्राणि कार्याण्यपि च भूभुजा सं
भागे कोष्ठागारं विधीयते गवां च यश्चात्र सर्वेषा मायुधानां विधी
स्थानं तथैव च तत्रगाणां तथैव यते पञ्चोत्पलनीयानां गोम।
च उत्तराभिजिवाग्नेयी तत्रगाणां रागां च भार्गव शरणा मथ स्व।
विधीयते दक्षिणाभिजिवावाय प ज्ञानो कवचानां तथैव च लशुन
दिशि शालगर्हिताः तत्रगास्तु ते नाच कृतानां परिधेः सहपाथि
याधार्वाः प्रदीपैः सार्व ॥ व अश्वमनो च मभूतानां ॥

सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥ तिता उक्तानिवाप्युक्तानि रा
 ना पदिसाना कणपानाच । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 पाथिव शसनाच सपुलाना । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 शाक्तीनाचनरोत्तम परसथा ॥ सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 नाचक्राणा धर्मणाचर्मभिः । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 सह कदाचनदेवजाणा पितः । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 कानान्तेवव हेमुकानाचरा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 ज्ञाणा मेगारस्यचसचयः सर्वे । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 वा शिसभाणाना सचयथा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 उदयते ॥ वादिजाणाचसर्वे । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 वा मौषधीनांतयेव च परसा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 नाप्रभूताना भिन्यनस्यचसेच । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 यः गुजानोसवेतैताना गोवसा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 नांतयेव च वसानामथमज्ञाना । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 स्नायनामस्थितिः सह गोवसा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 पदहानांच धाम्यानांसर्वतस्तः । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 वा तयेवपपदानांच परगोपू । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 मयोरपि शत्रूनांसर्वदस्त्राणां तो । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 हानांचाणशेषतः कलायुद्धमा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 याणा चणकानांतिनैः सह तथा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 याच सर्वशस्यानां पाशुगामः । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 ययोरपि शाणसर्जरसंभूत न । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 तलात्ताश्चदेकाना राजासेचिउ । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 पादुगो वज्रासदपि किंचन ॥ सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 स्मास्माप्रीतिषाः कार्या वातया । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 लसिहादयस्तथा मृगाश्चपरिणामे । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 व विरुद्धोपपरस्ये स्थानानि । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 विरुद्धानां सगुमानिपयकपृथक् । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 कर्तव्यानिमहाभाग यत्नेनश्रेयै । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥

शमीधाम्यानियानि च लीरंते । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 द्रे तथापुत्रं मज्जनेलेवसावृते । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 निकोवाभिषकास्फाटे वातासा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 मारुमालकं पवमादीनिवासा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 नि विज्ञेयोमथयोगाः राजासे । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 विजुयात्सर्वं उरेनिशवशेषतः । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 दादिनाम्रातकाश्चाश्च नितिरीका । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 मवेतमं भयंककंफलकचक । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 रमहेकवृषकं वीजमूरका । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 एरी माततौरानवधुके कौरक । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 हपणानि हयोरश्निकयोरपि पा । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 रेतने नागरके प्राचीनारुकमेव । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 प्राचीनारुकमेव च कपित्थाम । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 लकीचकं फलेदतशवस्यच ज । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 लीरेनवनोतं च सोदीरकतषाद । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 के सुशरसेचमयानि मण्डतक्र । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 हधीनिच सुक्रानिचेवसर्वाणि । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 ज्ञेयाम्यज्ञगणदिजाः पवमादी । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 णिसर्वाणि राजासेविजुयात्पुरे । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 सैन्यवेद्रिद पादेय वाकसापुत्र । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 रोमकं कृष्णसौवर्चलविटे वात । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 केयं यवहारये गोवतारंकातभस । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 विज्ञेयो लवणोगणाः पवमादी । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 निसर्वाणि राजासेविजुयात्पुरे ॥ सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 पिपती पिपतीमूले चयचित्रना । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 गरं ऊवेरके सनरिचे शिशुभ । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 लाभसर्षपाः कृष्णजमोदा किणि । सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥
 ही हिंशु ॥ ॥ सुहृत्संगोत्तयेव च विप्रला ॥

भुजाविचित्राश्च गदाधार्यादिवि
प्रशमनास्तथा रक्षोभूतपिशा
चनाः पापघ्नाः पृथिव्यैनाः क
लाविह्वयप्रसवाः परेधार्याप्र
यत्नतः भीतानप्रमत्तानकृतित
न तथेवचविमानितान ऊभ्रसा
नुपापशीलंश्च नराजावासमेत
उरे यज्ञायथाहातवयोपयजे स
मप्रधानोषधिसंग्रहके वरिणा
जनैश्चास्मित मावसेतडर्गमुग्रं
न्यपतिः सदैव इतिमातेत्येतन्न
मैङ्गसम्पत्तिनाम १५॥ ॥ अ
ध्यायः ॥ उरे वर्णनीयानि ॥
यथा उरेहट्टमतौलीच परिता
तौराणभुजाः आस्तादाधुप्रगरा
म वायेवेष्टया सतीतरी इतिक
विकल्पलता ॥ अवशिष्टे न
रे शब्देद्रष्टव्यम् ॥
उरः प्रम् उगुलः इत्यमरः ॥
पीडयिहारी इतिशब्दचन्द्रिका
उरः^१ व्य अग्रतः इत्यमरः आ
चादिशि प्रथमेकातो उगर्थो
अन्तीते इतिहट्टीकायोभरतः
पुरंजनः उं जीवः यथा पुरुषे
पुरंजनं विद्यात् पञ्चनक्त्यात्मने
उरं एकद्वित्रिचतष्ठादं वक्रपा
दमपादकं इतिश्रीभागवते ॥

४ कृत्ये २५ अध्यायः ॥
 प्ररंजनी स्त्री उद्दिः यथा न विरा
 मवये सम्पत् कर्तारं पुरुषवर्षभ
 आत्मनश्चपरस्यापि गोत्रं नामवय
 त्कृतं राजननदीयाः सर्वेतेमामा
 रुद्रप्ररंजनी ॥ उद्दिंत प्रमदां
 विद्यान्महारमिति यत् कृतं याम
 पिद्यायदेहेस्तिन् प्रमान्धकेति
 भिर्गणान् इति श्रीभागवते ४
 कृत्ये २५ अध्यायः ॥
 प्ररंजयः ॐ सूर्यवेशीयरान्
 विशेषः तत्पर्यायः ॥
 काकृत्यः २ इतिविकाणशेषः
 प्ररंजयकर्तारि वि प्ररदम् क्री
 सर्वान्पयाहरिः प्ररद सन्दर
 युति कदम्ब सन्दीपितः सदा
 दयकन्दरे स्फुरतवः शशीनन्दः
 इति विदग्धमाधवः ॥
 प्ररनः ॐ समुद्रः इत्यादिकोषः
 प्ररतः १ अग्रतः इत्यमरः ॥
 प्ररतवा स्त्री हट्टी हट्टहट्टः इ
 ति हारावली ॥
 प्ररदारं स्त्री नगरदारं तत्पर्या
 यः ॥ गोप्ररम् २ इत्यमरः ॥
 प्ररदिङ् ॐ शिवः इति जटाध
 रः प्ररन्दरम् स्त्री वविकम् ३
 तिष्ठ हचेंडिका ॥

पुण्यसामोऽभूत् अथतः अथेदे वेदार्थवर्णितं यंचलत्तानि
 प्रो यथा पुं स्तादायाति इत्यमरः शास्त्रं तत्पर्यायः ॥ यंचलत्तं
 रतो पुण्य प्रवयः वाकारवना इत्यमरः यंचलत्तानि यथा स
 पुण्यदिः यथा पुण्यदिः चिरेचिरेने र्गुः १ प्रतिमर्गः २ देशः ३ मन्त्र
 पुण्य मित्यर्थान्ते अतीते भूतेः तरे ४ वंशावचरिते ५ महापुण्य
 चिरातीत मित्येकं यथा इतिहाः गण्यदशात्तानि यथा सर्गः
 सः पुण्यमिति केचित् निक विमर्गः २ ह्यतिः ३ रत्ना ४ अन्ते
 दः सत्रितः आगामिके अना ५ वंशः ६ वंशावचरिते ७ से
 गतेनिकदागामिकः भविष्यदा ध्या ८ हेतुः ९ अपाश्रयः १०
 सतिः इतिकेचित् इत्यमरः ॥ अथाष्टादशमहापुण्यानि ते
 भवतौ ॥ भीरुः इतिशब्दरत्ना यो श्लोक संख्यानिच यथा श
 वली ॥ पुण्य स्त्री सर्वदिक ॥ स्तदशसहस्रं १ पात्रं पंचपंचा
 सगन्धद्रव्यविशेषः तत्प २ शत सहस्रं २ वैस्ववं त्रयोविं
 ध्यायः गन्धवती २ दिव्या ३ शतिसहस्रं ३ श्रेवं चतुर्विंशति
 गन्धाद्या ४ गन्धमादिनी ५ स सहस्रं ४ भागवते अष्टादशस
 रभिः ५ भूतिगन्धा ८ ऊटी ६ हसं ५ नारीये पंचविंशतिसा
 गन्धऊटी १ अस्यागन्धाः नितः हसं ६ मार्काण्डेयं नवसहस्रं
 तं कदुते शीतते कषायते कफ आनेये चतः शताधिक पंचद
 पित्त आसास विषंदाहार्तिभ्र शसहस्रम् ८ भविष्यं पंचश
 ममर्द्धा तेषा नाशितं च ॥ ३ ताधिकचतईशसहस्रं ९ ब्रह्मै
 तिराजनिर्घण्टः ॥ वंमैष्टादशसहस्रं १० तैंगपकार
 पुण्यकृतम् त्रि पात्रयकर्म शसहस्रं ११ वाराहचतुर्विंशति
 सर्वकालकृत पुण्यदि यथा सहस्रं १२ स्तादशताधिकैकाशी
 अकारे दर्शनं विलो हन्तिपु निसहस्रं १३ वामनदशसहस्रं १४
 एष पुण्यकृतम् ॥ कोर्मसप्रदशसहस्रं १५ मासेव
 ओं ॥ इतिस्मृतिः ॥ तदशसहस्रं १६ गारुडं नविंशति
 पुण्यम् स्त्री आसादिपुनिश्री सहस्रं १७ ब्रह्मांडे दशसहस्रं १८
 त ॥ सशुभयेनचतुर्लक्ष आकाः ३ सशुभयेनचतुर्लक्ष आकाः ३
 तिष्टीभागवतोयहादशसहस्रः

अपिच सत्तुवाच विल्लरानि ईश सहस्राणि पंचपंचशतापि
 पुण्यानि चेतिहासश्रेणो नका के पुण्यप्रवरंचैव भविष्यपि
 संहितापंचरात्राणि कथयामि कीर्तिते अष्टादश सहस्रं च ब्रह्म
 यथागमम् ॥ सर्गप्रतिमर्गश्च वैवर्तमीप्सितम् सर्वेषां पुण्यानां
 वंशो मन्त्रागनिच वंशावचरि नां सारमेव विदुर्बुधाः पकार
 तं विप्र पुण्योपंचलत्तानि पतेड शसहस्रं च पंचलत्तानि के चत
 यपुण्यानां लत्तानि विदुर्बुधाः विंशति सहस्रं वाराहपरिकीर्ति
 महतोचपुण्यानां लत्तानि क ने पकाशीतिसहस्रं च परमेवश
 थयामिते ॥ सृष्टिआपि विरुष्टि तापिके वंस्करपुण्योच सद्भि
 श्च स्थितिसेवाच पालने कर्म व निरूपिते वामनदशसहस्रं को
 गणवासनावाग्ना मन्त्रोचक्रमेण मंसप्रदशेवत मासेवतदशयो
 व वर्णनेप्रत्यगाणां च मोक्षस्य के पुण्योपणितैस्तथा ऊनवि
 निरूपणे उनेकीर्तनेहरेरेव देवा शतिसहस्रं गारुडं परिकीर्तिते प
 नोचपुण्यकथक दशाधिकैल रंदादशसहस्रं ब्रह्माण्डपरिकी
 ल्ताव महतोपरिकीर्तिते संख्या निते पंचपुण्यसेखाने चतल
 नोचपुण्याना निबोधकथयामि तमुदाहृते अष्टादशपुण्याना
 ते ॥ परब्रह्मपुण्योच सहस्राणां मेवमेव विदुर्बुधाः पंचोपपु
 दशेवच पंचानषष्टिसहस्रं पात्र राणाना मष्टादशप्रकीर्तितः ॥
 मेवप्रकीर्तिते त्रयोविंशतिसा इतिहासो भारतेच वात्सीकेकाय
 हं वैस्वदेव विदुर्बुधाः चतुर्विंश मेवच पंचकेपंचरात्राणां कृत्स्ना
 तिसहस्रं श्रेवमेव निरूपिते अन् हास्यपूर्वकम् वाशिष्टेनारीयेच
 थाःष्टादशसहस्रं श्रीमद्भागव कापित्तैंगोतमीयके परसनतक
 तं विडः पंचविंशतिसहस्रं ना मारीये पंचरात्रं च पंचकम् पंच
 रदीयेप्रकीर्तितम् मार्काण्डेयं स्यः संहितानोच कृत्स्नभक्तिसम
 सहस्रं पुण्योपणितं ताविडः ॥ न्विताः ब्रह्माण्यशिवस्यापि म
 चतः शताधिकं पंच दशसहस्रं क्रादस्यतथेवच गौतमस्यकृमा
 स्रमेवच ॥ परमगिनपुण्येच रस्य संहिताः परिकीर्तितः ॥
 रुचिरेपरिकीर्तितम् ॥ चतः इतिनेकपिते सर्वं क्रमेणच

दृष्टकष्टक अस्तेवविप्रलेश
सं समापिचयथागमे इतिब्रह्म
वेवर्तेः श्रीकृष्णनन्मवरे १२
अथायः ॥ पमप्रणामनेत
निस्तारयतलोकानां लयेनारा
यणः प्रभुः व्यासकृष्णकृतवा
न उरणानिमहीतले पठनाद्व
वणाद्येषां न्यायापतयोभवेत्
धर्माधर्मपरिज्ञाने सदाचारः
प्रवर्तने गतिश्च परमावद्व
किर्भगवतिप्रभो नानिनेकथ
यिष्यामि सममाणानिभूतने ॥
उरणसेवानन्तरमाह उरण
निचतलेताणै नानिधरणी
तले नयामहाभारतच तत्
संविप्रकीर्तितम् पंचलतमि
देराजन कथितेब्रह्मकेवलम्
वेदः पंचमनामेव लोकनिस्
रकः परः तत्रपमप्रणामं प्र
थमे समणीतवान् ततोत्यानि
रणानि कृताष्टादशतक्रमात्
अष्टादशभागवते सारमाकृष्य
सर्वतः कृतवान् भगवानद्या
सः शुकेवाच्यापयेतस्ते ॥
तिपातालखरे २२ अध्यायः
आख्यानदिभिः सह व्यासः ९
राणवक्रे यथा आख्यानैश्चापु
पायाने उरणैर्गाथाभिः कस्य
द्वितिः ॥

उरणसेदितोवक्रे उरणार्थवि
शारदः प्रख्यातोव्यासशिष्याः भू
तस्तोवेलेमहर्षिणः उरणसे
दितोतसे ददोव्यासमहापुनिः
अष्टदीका यथा आख्यानदितिः
सहप्रणवक्रे व्यास इत्ययः
तत्रचलये दृष्टार्थ कथनेशक
राख्यानकंयुधाः अतस्याधिस
कथनं अथाख्यानंमचतने ग
थास्तपितृष्टीप्रभृतिगीतयः
कस्यपुहिः प्रादुकत्पादिनिर्ग
समभिष्ठागिर्वज्राश्च मित्रापुः
शाशपायनः अकृतत्रणेत्य
सावर्णिः षड्शिष्यास्तस्यच
भवन् दीका समत्यादयस्तरे
महर्षिणस्य षड्शिष्यास्ततह
ताः षड् संहिताजगृहः काण
यः संहिताकर्ता सावर्णिः शाश
पायनः ॥ लोमहर्षिकावात्या
तिहृणास्तसंहिता दीका आ
कृतत्रणपव काश्यपः काश्यपो
हकृतत्रण इति वायुकेः रोमह
र्षिकावात्या रोमहर्षिणोऽपु
नः संहितायेणोक्ता ॥ चतुष्टयेना
प्येतेन संहितानामिदंमुने दीका
पतासाकाप्रम्यादि कृतानां स
ंहितानामर्थं वतृष्टयेनापिभू
भूतेनततसाये द्वास्तक इदं
श्रीविष्णु ॥

उरणो मुनेमैवेय मयाकृत मि
तिशेषः ॥ आद्येसर्वप्रणामानां
उरणोब्रह्मसुच्यते अष्टादशप्र
णानि उरणानाः प्रचलते इतिवि
प्रणामो १ अंशे ६ अध्यायः ॥
नेकेनामोच्चारणादि साहाय्ये
यथा अष्टादशप्रणामानां नाम
येयानियः पठेत त्रिसन्ध्यापते
नित्ये मोक्षमेधफलमेत इति
मार्कण्डेयप्रणामो ॥ ॥ नाम
सप्रणामानि यथा मत्स्यकौर्म
तथा लैंगे शैवेस्कान्देतथेवच
आनेयवपडेनानि नामसानिनि
बोधत सात्त्विकप्रणामानि यथा
वैष्णवेनारदीयेच तथा भागव
तेशुभे गारुडेवतथापद्ये वा
हं शुभदर्शने सात्त्विकानिप्र
णानि विज्ञेयानि शुभानिवे ।
रजस प्रणामानि यथा ब्रह्मा
ण्डब्रह्मवेवर्ते मार्कण्डेयेतथेव
भविष्य वामनेब्रह्म रजसानि
निबोधत ॥ सात्त्विकामोक्षराः
श्रेष्ठा रजसाः सुगंराः शुभाः
तथेवतामसादेवि निरयप्रामि
हेतवः इतिपाट्टान्तरखरे ।
४१ अध्यायः ॥ अष्टादश
प्रणामानि यथा आद्येसन
तुकारोके नारदिर मथापरे

ततोये स्कन्दपुष्टि जमारेणतु ।
भाषिते चतुर्थे शिवधर्माख्येसा
लानन्दीश भाषिते उर्वीससोक्त
माश्रयं नारदोक्तमतः परं का
पिलेवामनेचैव तथेवोसनसेरि
ने ब्रह्माख्येवरुणोवाद्य कानि
काकयमेवव माहेश्वरे तथा ॥
शास्त्रे सौरेसर्वाध्यासेचये पर
शरोक्तमपरे मारीचैर्भागीवाक
ये इतिगारुडे २२० अध्यायः
कौर्मोक्तामेतानि उपप्रणामा
शब्दे दृष्टव्याणि ॥ उरण पा
दमक्रमस्तु पारायणशब्देपाठ
शब्देच दृष्टव्यः ॥
उरणः ३ प्रणामः प्रणामे ।
त्रि कार्वायणे ३ स्त्री इतिश
स्वत्वावली ॥ उरणगः
३ ब्रह्मा इतिहेमचन्द्रः ॥
उरणगायके वि ॥
उरणप्रहसः ३ विसुः इति
हेमचन्द्रः ॥
उरातनः वि सर्वकालभवः
उरण इतिभाषा तत्पर्या
यः उरणः २ प्रतनः १ प्र
तनः ४ चिरन्तनः ५ इत्यमरः
चिरन्तः ६ इतिजगधरः ॥
उराधतः वि नगराधिकृतः
अन्तः उराधत लक्षणं ॥

यथा दृढः ऊलोदतः शक्तः । परबलरतेनिते ७१नामासउच्य
 पितृ येनामहः शुचिः शतामृतः ॥ ने इतिहृदयकरदिविनयः ॥
 ७१थातो विनीतश्चतयेष्यते । ७१रीतत उं स्त्री असे आत इति
 इतिप्रकृतिकृतकः ७१रिः । ७१याते अन्नति वधाति कालस्यः
 उं शिवः इतित्रिकाण्डशेषः । अदि अन्नम अतिवन् नान्नीति
 ७१रिः शरीरे तनोति ७१रीतत
 मचन्द्रः ॥ ७१ वसः ७१
 भीष्मः इतित्रिकाण्डशेषः । ७१य वनतनायनिमामिति ॥
 ७१रुते स्त्री शर्ववृत्तानिद्वय
 ने तत्पर्यायः ॥ इतिहासः
 २ इत्यमरः सर्वचरितम् ॥
 इतिस्वामी ७१सिनी स्त्री सः
 हदेवीलता इतिगजनिर्वणः
 ७१रुतत उं शिवः इति
 हेमचन्द्रः ॥ ७१रिः स्त्री
 ७१री इत्यमरभरदीकायाभर
 तः नदी इति सिद्धान्तकोषः
 यात्रणादिवृत्तिः ॥
 ७१री स्त्री नगरी इत्यमरः ॥
 अस्यालक्षणादि ॥
 ७१रुते नगरशब्दे चलिनि
 तम् दशनामा सन्नासीनो
 उपाधिविशेषः ॥ यथा
 ज्ञान रत्नेन सम्पूर्णः पू ॥
 गीतत पद्यस्थितिः ॥
 इति गजनिर्वणः ॥
 तत् पर्यायः इति
 मेदिनी ॥ ॥

॥ ७१री राच्छाद्यतत्तणे शुद्धेः सौरातः शान्तउदायीः सदा ।
 काष्ठैर्यत्तीये श्रुतमवश्यात् तत्रशुचः कुर्या देसवोनामप
 तः समीतो गोवेणदलेः पत्रे वच प्रातश्चमैत्रसायाके दत्ति
 र्दन्मयभाजनेः छत्रे त्वित्रिसेः ७१रिः शरीरे तनोति ७१रीतत
 स्थाप्य वारिपात्रमुपानेहो ततोहि ७१रिः शरीरे तनोति ७१रीतत
 नस्तपविषो वसेणाच्छयमस्तः । नदेवायतनेवृत्त श्लेचनजलेन
 के यज्ञापवीते कर्णाय भूतान्मे दे ननरीरूपमार्गेषु नवापी ।
 नीचदत्तिगो आगतोहिजमभि गाष्टभस्मसु नचितानिश्चमशा
 नो पशपनसंतंभास्तु ७१रु नेषुनोषेनद्विजालये नाम्नः ।
 समीरणेसर्व देवतामूर्तिमेव समीयेनप्रणो नाकाशे नवप्रा
 व मातरेपितरवेद सर्वेश्वरजः इते नमश्चदेनकाम्येव नतीयेन
 नस्त्रिये उदंशुत्विसन्यास दिव हिजालये नयसहचमृतेषु नोय
 सेवयदनिशि दत्तिणाशुवउत्त हारेवतप्ये नशास्यतेनखा
 सर्गे कुर्यात्स्त्रपुत्रीषयोः पू ले प्रघाघानेनचत्तरे सोपान ।
 वीक्रेतद्विनः कुर्यात् पश्चिमा तकोननमप्र नराणासेवभू
 भिशुलोः यथा अपराक्केपूर्व तले नवेसवालयेगोत्रे नमः
 शुलो मृत्रगणविसर्जने मया र्याभिशुखस्यया नफालकुष्टके
 केप्रयतः कुर्या यतवागुतरा दोरे नतिष्टेसकदाचन नगच्छ
 शुचः दत्तिणाभिशुलोरात्रो हिजा अच वल्मीके नचपर्वतमस्तके
 भैत्रप्रयत्नतः निशायासन्धे नजलेन दिशेभागात्राकाशमव
 कारेव च्छायायादिवसेतथा । लोकयन् न गोत्राजेनदीतीरे ।
 पयोच्छुसशुलोभूता भैत्रेकुर्या निमस्यानेनगेमये यतभूमौ ।
 तद्विजोभयात् दिग्भ्रमाच्चमने नट्टेनमवित्रीकृतस्येते हिजोन
 उःला हिम्बुस्यविसर्जने मो देहच्छायाया शकुन्तुविसर्ज
 हाहायोशुचः कुर्यायतवाक ने कुर्यायत्रेष्टकाकृदे नवसः
 प्रयतोहिजः सम्यक्सीवृत्तवा प्राणिगर्तके उहतामेभामृतिका
 रीच दानमस्या ७१रीदिजः ॥ भ्या मिस्यनारयत्नतः हतो
 शाखायायीचदेवाना सर्वय तसर्गततः कुर्यात् शोवेमृत्र ।
 तेषुदीदितः शनिप्रसवयर्म

शोचाचार्य शर्करादिविवर्जिताः

विंददासता नास्ति यस्य लोकस्य

विकारशेषः ॥ ॥
 पुरुषेशः ॥ ॥ इन्द्रः इति जटा ।
 परः पुरुषः ॥ ये पिपतिरयः ।
 निवलेयः पुरुषोतेय इति वात ।
 तपस्यायः पुरुषः ॥ १ ना २ नः ३
 येननः ५ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३
 अधिकारी ८ कर्माहः १ जनः १
 अर्थवान् ११ इति राजनिर्वाणः ॥
 मनुष्यः १२ मानवः १३ मर्त्यः १४ ।
 मानवः १५ मनुः १६ इति शाब्दः ।
 त्वावली ॥ रसिकराजः १७
 वनकामधामा १८ मदनशायः ॥
 काकः १९ मन्मथशायकलस्यः
 २० इति कविकलसलता ॥ ॥
 चतुर्विधः ॥ यथा शशास्रगोह
 यश्चास्रो नृणां नानिवतष्टयम्
 शशादीनां तलता यथा मृदव
 चनसुशीतः कामलागः सकै
 शः सकलशरणविधानः समवाही
 शशोः ये १ वेदतिमफरवाणी
 दीवनेत्रेः तिभीरुश्च पतमत्रिस
 देहः शीतवेगो मृगोः ये २ व
 रुणा वरुवरुः शीतकामो
 नतोः सकल रुचिरेहः स
 तवादी द्वयोः ये ३ उदरकवि
 कृशः साङ्गप्रकृष्टाधरोष्टो द
 शनवदन नासाश्रोत्र दीर्घादिव
 जी ४ इति रतिमंजरी ॥

तस्य पञ्चतन्त्रात्तम् यथा ॥
 पात्रेसागीशोलागी भोगीपरित
 नेः सह शास्त्रे वोढा रणे योद्वा ।
 पुरुषः पंचतन्त्राः इति शाब्दः ।
 नाः जितेन्द्रियमुपपुरुषते यथा सा
 श्रीमानमदेक्यात् ससत्वीरः ।
 सयोक्तिः तन्मित्रे यत्र विश्वासः
 पुरुषः सजितेन्द्रियः इति गारुडे
 १९ अध्यायः ॥ कुरुभक्त पुरु
 षस्य गोविन्द यदाश्रयते यथा
 त्रियावपुरुषावापि त्यागतापी
 नृपसकः भक्तत्वे गगनीयश्चे ।
 द्वाविद पदमाश्रयेत् इति पाद्मो
 मश्वरोत् २० अध्यायः ॥
 पुरुषाणां मध्ये पुरुषो यथा ॥
 पुरुषाणामपि सर्वेषां सृज्याः पंच
 विशेषितः तेषामाद्यास्तयः श्रे
 ष्ठा स्तेषामात्मासृजिता योभाव
 यतियासते येन विद्योपदिश्यते
 श्रेष्ठभ्राता च भर्ता च पंचैते पुरु
 षः सृज्याः इति कौर्म उपविभागे ॥
 अध्यायः ॥ आत्मा ॥
 इत्यमरः सांख्यतन्त्रः ७ त्वा
 न पादपः इति मेदिनी ॥
 विष्णुः इति शाब्दः त्वावली ३
 गी यथा महानिति च योगेषु प्र
 भातश्चैव कथ्यते त्रिगुणा यति
 विक्ता ॥

सा पुरुषश्चेति चोच्यते इति दे ववीहिमे अत्र मे सेशयो देव के
 वीपराणो ४५ अध्यायः ॥ त तमहं स शेषनः मतस्य उवाच
 स्वयं च विशति तस्मात्कते नृ स्तमेव कर्म देवात् विहिदेहोत
 त्वं यथा यमिः सत्यादिते भुंक्ते रक्षिते तस्मात्पौरुष्यमेवेह श्रे
 पुरुषः पंचविशकः ईश्वरेच्छा एमाकर्मनीयिणः प्रति कृतं त
 वशः सोपि जगत्मा कथ्यते बुधेः यादेवं पौरुषेण विहस्यते मंग
 इति मात्सेपतत्कथनावसरः ३ लाचारपत्तानां निमग्नान्शरी
 अध्यायः ॥ मेव मिथुनसिंह लिनां येषां सर्वकृतकर्म साति
 तला यत्रः कर्मराशयः यथा के मनुजोत्तम पौरुषेण विनाते
 क्रूरः यसोम्यः पुरुषो भगना वा के वाचिदृशते फले कर्म
 च गेनोः यप्रमविषमः समः एणाप्यनेतो के राजसस्यतया
 च चरस्थिरात्मकं नमयेया फले कुरुणा कर्मणा विहि ।
 मेवादयोः मीक्रमशः प्रदिष्टो तामसस्यते फले पौरुषेणा
 पुरुषशरायथा भोमार्कजीवा प्यने राजन मार्गितं फलनेवे
 पुरुषाः श्रोत्रो सोमनभाजो देवमेव विजानन्ति नराः पौरुष्य
 स्त्रावेवा भार्गवचन्द्रो होतत पति वज्रिताः तस्मात्त्रिकालसंयुक्तः
 तान्त्राच्यते ॥ पुरुषात् तत्रा देवेन सफलं भवेत् पौरुषे देवस
 णियथा हस्तो मूलमृगश्रवणप्रवह मया काले फलति पाथिव देवे
 मृग शिरस्तथा पूषः गर्भायास्तदि रुषकारश्च कालश्च मनुजोत्तम ३
 कार्येषु प्रजामायंगताः शुभदः मेतन्मनुष्याय पितृते स्यात् ॥
 इति ज्योतिस्तन्त्रम् ॥ फलावहे कुरुर्हृदिसमायोगाद्
 पुरुषकं स्त्री वोटकानामहं श्रपत फलसिद्धयः तात्काले प्र
 स्थितिः श्रीखण्डो इति हिन्दी दृश्यते नेवाकाले कथंचन त
 भाषा इति विकारशेषः ॥ स्मात्सदेवकर्मवै सधर्मिपोरु
 पुरुषकारः ॥ ये पुरुषस्य कृतिः षेनभिः यवने प्रासुवतीह परेता
 पौरुषे चैषा यथा मनुकवाच कफलं भवे तातसाः प्रासुवन्म
 देवपुरुषकारे च किं ज्ञायते ध्या नृचदेवयशयणाः तस्मात्सर्व

प्रयत्नेन पौरुषेयत्वमाचरेत् । प्रत्ययनिष्ठाः इति व्याकरणे
 तत्कालमानदेवपरान् मनुष्यान् पुरुषपुत्रीकः पुं पुरुषया ।
 ध्यानयुक्तान् पुरुषान् हि तस्मीः पुं नरश्रेष्ठः इत्यमरः जिनरा
 अनिष्य यत्नाह्वयते न्येदं तस्मात् न सोऽस्यानवताहि भाव्ये इति
 मात्सेदेव पुरुषकारको नामः ॥ १५ ॥ अध्यायः ॥ पुरुषत्रयं
 पुरुषे पुरुषो पुरुषान् पुरुषे ॥ पुरुषयोः पुरुषेषु देवादेर्हीप्सा
 स्त्रानिति स्त्रेण जाच प्रत्ययनि
 ष्यत्र देवादित् देवमनुष्य पुरुष
 मर्त्यं वक्र इत्यादि इति मुग्धवोः
 धर्मीकायोऽर्गादासः ॥
 पुरुषत्वं स्त्री पुरुषस्य भावः पुं
 रुष इति रसाधारणं धर्मः पुं
 रुष शब्दात् भावार्थं तत्प्रत्ययः ॥
 निष्ठात्र पुं स्त्रेव पुरुषद्वयः वि
 पुरुषपरिमाणः पुरुषशब्दात्
 त् परिमाणार्थं द्रव्यं प्रत्ययनि
 ष्यत्रः इति व्याकरणम् ॥
 पुरुषदक्षिका स्त्री मेदा इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 पुरुषद्वयसः वि पुरुषपरिमा
 णः पुरुषशब्दात् परिमाणार्थं
 ह्यसदं प्रत्ययनिष्ठाः इति व्या
 करणे पुरुषदेवी वि पुरुषदेव
 प्रीतः पुरुषशब्दात् पदद्विष्य धातो
 र्तिने ॥

सचचतविधः यथा धर्मार्थः तस्या नन्ने पुरुषत्वाः जनयित्वात् ।
 काममोक्षाश्च पुरुषार्था उदाह
 ताः इत्यग्निपुराणे ॥ गोस्वामि
 मते भक्तिः पंचमः पुरुषार्थः ॥
 पुरुषास्त्रिमासी न पुं शिवः इ
 ति हेमचन्द्रः ॥ पुरुषोत्तमः
 पुं विसृः इत्यमरः हताईदि
 शेषः तत्पर्यायः सोमभूः
 २ इति हेमचन्द्रः ॥ पुरुषा
 णामध्ये उत्तमः यथा विशेष
 समभावस्य पुरुषस्यान्यस्य च
 अरिमित्रेषु दासीने मनेयस्य स
 मंज्जेत समो धर्मः समः स्वर्गः
 समो हि प्रमत्तपः यथेवेमा
 नसेनियं सनरः पुरुषोत्तमः
 इति धर्मपुराणे ॥ पुरुहे
 वि प्रवृत् इत्यमरः पुरुक वि
 प्रवृत् इत्यमरटीकायां स्वामी
 पुरुहूतः पुं इन्द्रः इत्यमरः
 पुरुत्वाः पुं बुधस्य पुत्रः
 सत्त चन्द्रवैशीयादि राजः
 तत्पर्यायः बोधः २ पेलः १
 उर्वशीरमणाः ४ इति हेमचन्द्रः
 यथा ततो बुधाग्रमेषायादि
 श बुधाश्रिता सती बुधनात्तर
 मासाद्य मेघुना योय मञ्जि
 ता सोमः पञ्चादुधाग्रजन् ॥

तस्या नन्ने पुरुषत्वाः जनयित्वात् ।
 तस्यात् पुनः सद्युक्तोगता इत्य
 निपुराणे ॥ अपिच इतोदरेच य
 म्मिष्टं बुधः पुत्रमजीजनत् अश्वमे
 पशत्तसाय मकरोयः स्वतेजसा
 पुरुववा इति व्यातः ॥ सर्व
 लोकनमस्कृतः हिमवच्छिखरे
 रम्ये आराध्यसु जनार्दनम् लोके
 श्वर्यमगाद्राज समद्वीपपतिः
 लदा केशिप्रभृतयो देवा तस्य
 भृत्यतयागताः उर्वशीयस्यय ॥
 त्वीत मगात् सद्युक्तादिता सम
 द्वीपावसुमती मशोनवनकान्
 ना धर्मेण पालिता तेन सर्व
 लोकहितैषिणा चामरशरिणी
 कीर्तिः सम्पन्नैकागवादिका वि
 समसादाहेवेन्द्रो दरावर्द्धासनेत
 दा धर्माधिकामान्यमेण सम
 मेवाभ्युपगतेत धर्माधिकामा
 स्तदृष्टं मानसः कोतकात् १
 रा इति मात्से १४ अध्यायः ॥
 विश्वदेवः इति जटाधरः पार्व
 णाग्रहदेवः यथा पुरुत्वात्मा
 दवाश्च पार्वणे सञ्चरन्तीति
 प्राहुतत्वेव हसतिः ॥
 पुरोगः वि अग्रगामी इत्यमरः
 प्रधानः इति हेमचन्द्रः ॥

उरोगतिः १५ ऊकऊरः इतिथ
 रणिः अग्रगे वि उरोगमः
 वि अग्रगामी इत्यमरः ॥ उरो
 गामी वि अग्रगामी तत्पर्यायः
 उरोगः २ अग्रसरः १ प्रहः ४ अ
 प्रतः सरः ५ उरः सरः ६ उरोगः
 मः ७ इत्यमरः ॥ ॥ उरो
 दिः १५ पत्रकेकारः रयभाटि इ
 ति भाषा इतिविकाणशेषः
 उरोडाः १५ हविः इतिमुपयोगे ॥
 धव्याकरणम् ॥
 उरोडाशः १५ हविर्मेदः सतयः
 वचननिमित्त रोटिकाविशेषः
 विष्टकचमसी कृतशेषः इतिमे
 दिनी सोमरसः इतिहेमचन्द्रः
 उरोडाशेषं वि उरोडाश्रीये ह
 विद्याय उरोडाश्रीयहिते ॥
 यथा आमितीयेदपिलीरे उरो
 लाप्य तथोषधम् हविर्देयंगवी
 वेच नापुपत्रि गदासाः ॥
 इति भाटिः ॥ उरोडावा
 स्त्री महामेदा इतिरत्नमाला
 उरोथाः १५ उ उरोहितः इत्यम
 रः उरोभागी १ वि दोषमात्रः
 दर्शी ॥ इत्यमरः अग्रगामी
 च उरोहितः १५ उरोडावाट
 फलेषु कर्मसुधीयते ॥
 आशेषतेय तत्पर्यायः ॥ १
 रोथाः २ इत्यमरः ॥ धर्मक
 मादिकारकः ३ इतिशब्दरत्ना
 वली तस्यलक्षणायथा वेदेव
 दोगतत्वे नपरोमपरायणः ॥
 आशादीदवोयुक्त पवराजप
 रोहितः इतिचाणको ॥ तस्य
 जनीयतत्ताम यथा कानेव
 गमपुत्रे वानभिजमजितेद्वि
 नकष्याधितेतापि नपः ऊया
 तउरोहितम् इतिकालिकाप
 रणम् ॥ उरोहिते वार्त्तनीया
 ति यथा उरोहितोहितोवेद
 स्मृतितः सप्तवाक्यविः अल
 र्णविमलाचारः प्रतिकर्तृपद
 मनुः इतिकविकल्पलता ॥
 एवं हर्षो हर्षी करणो इति
 कविकल्पद्रुमः ॥
 उल शमहमे इतिकविकल्प
 उलन महमे इतिकविकल्पा
 दमः उलक उल्लिखो इति
 कविकल्पद्रुमः ॥ उलः १
 उलकः विपले वि इतिमेदि
 नी ॥ उलकम् स्त्री कंक
 १५ तच्चपर्वतीय स्मृतिकाविशे
 षः इतिराजनिर्वाणः ॥ उ
 कः १५ रोमोद्यः तत्पर्यायः

रोमोद्देदः २ त्वकपुष्पे १ तगे
 ऊरः ५ इतिविकाणशेषः ॥
 शरीर तवेदि भव कीटः इति
 हेमचन्द्रः ॥ यस्तर विशेषः
 तस्यपरीक्षा यथा उरोपु य
 वतवरेषुच निम्नगस्तस्याना
 तरेषुच तथोत्तरदेशगतात्
 संस्थापिताम् नखराभ्रजोः प्र
 काशोमंशुय दानवपति मयि
 नेमदेशे दाशर्णीवागदवमे
 कलकालगादो यनाशनदो
 दृ मणालवर्णाः गन्धर्वदे ॥
 क्रिकदली सदशावभासा प
 तेप्रशस्ताः उलकाः प्रसृताः
 शाखाभ्रगाकविचित्रभंगा
 शूदेरुपताः परमाः पवित्राः
 मंगलपुक्ता वक्रभक्तिवित्रा च
 दिप्रहासे उलकाभवति काक
 मयसभृगालहकोशरूपे गृध्रे
 समोसकथिराई शूदेरुपेताः ॥
 मत्स्यप्रदास्त विडवापविर्ज
 नीया मृत्ये पलस्यकथितेच
 शनानि पंच इतिगुरुडे ॥
 अध्यायः ॥ मणिदोषविशे
 षः हविताले गजात्रपिणं ग
 पर्वविशेषः इतिमेदिनी असुरा
 नी गन्धर्वः इतिहेमचन्द्रः ॥
 उलकी १५ धाराकदम्बः इति
 राजनिर्वाणः ॥
 उलस्तिः १५ उलससृनिः इत्य
 नादिकोषः ॥ उलस्यः १५
 सप्तर्षीणा मये अविशेषः
 इतिशब्दरत्नावली सप्तर्षीणाः
 कर्णाभ्यां जातः तस्यभाष्यादवि
 भूः कहेम कस्यातस्य उत्रः अगस्त्यः
 विप्रवाच्य इतिश्रीभागवतम् ॥
 उलदः १५ सप्तर्षीणामये अवि
 विशेषः इतिशब्दरत्नावली ॥
 सच ब्रह्मणोनाभिर्नो जातः तस्य
 भार्याकहेमसृनिकम्पा गतिः त
 स्य उत्राः कर्मश्रेष्ठः पवीयान् स
 हिसुम्ब इतिश्रीभागवतम् ॥
 उलकः १५ तच्छब्दान् आग
 डा इतिव्याते संक्षेपः अस्तं
 भक्तसिक्थकं भक्तगलिका
 इमप्रभरतो लिप्रे यथा उलक
 कारी इतिस्वामी उलकी १५ पु
 हतः इतिहेमचन्द्रः उलायि
 तम् स्त्री अस्मगतिः तत् प
 र्यायः ॥ विक्रातिः २ इति
 निविकाणशेषः ॥
 उलिनम् स्त्री तोयोपितत
 दम् चर इतिचडा इतिचभाषा
 इत्यमरः ॥ जनादविरोधिते
 तदम् इतिभरतः तत्तत्ता ॥
 तोय युक्तदीपे इतिसृष्टिः

क्रमेणास्तिते तदे इति स्वामी ।
जलमध्यस्थस्तितम तदे इति
पेनिका हीयम् इति त्रिकाण
शेषः ॥ उल्लिखः ॥ १११
चण्डालभेदः सच स्नेहशब्दा
द्याः इत्यमरभरतो ॥ भस्योत प
ति र्थथा उल्लिखडाच पवेग
तेषु त्रेतोके दानवेष्टुप्रन्दरः ।
जगाम ब्रह्मसदने सहदेवैः प्रा
वीपतिः तत्राप्यपतसदेवेशः
ब्रह्माणकमतोद्भवे ऋषिभिः
साईमासीने पितरं स्वचकष्य
ये ततो ननामशिरसा शक्रः स
सुरगोतोः सह ब्रह्माणकष्यपे
चैव ताश्च सर्वान् सपोथनाम् प्रो
वाचेन्द्रः सुरैः साई देवनाथपि
तामहम् पितामह क्रतुराज्य व
लिना वतिनामम ब्रह्माप्रवाच
शक्रैतत् भुज्यते सुकृतं फलम्
शक्रः समस्त भोऽहं किं मया
उक्तं कृतम् कष्यपेप्याह दे
वेश भूणाहत्या कृतान्या दि
त्युदरात्तया गर्भः कृतो वैवज्ज
थावलात् पितरं प्राह देवेश्च
मातर्हृदयं नो विभो कर्मिणे ॥
प्राप्तवान् गर्भो यस्मै वाहिसाभ
देव ततो ब्रवीत् कष्यपेप्याह मात

देवेशे सदासतो गतस्ततो विनि
हतो दोषोऽपि कृत्स्नशेनभोः ॥
तच्छ्रुत्वा कष्यपेवचः प्राह शक्र
पितामहम् विनाशं पाप्मनो
हि प्रायश्चित्तं विभो मम ब्रह्मा
प्रवाच तं देशं वशिष्ठः कष्यप
स्तथा हिते सर्वस्य जगतः प्रा
कस्यापि दिशो घनः शतवक्र
गदापाणि मीथवः पुरुषोत्तमः
ते मयि स्वशरणं सते प्रेयो वि
थास्यति सह स्वातोपिवचने
गुरुणा मनिशस्य वै प्रोवाच
स्वत्यकालेन कस्मिन् मायाव
रुदयः तारुचुर्देवतामसं स
त्यकाले वरुदयः इत्येवमुक्तः
सुरादिरिचिना मरीचिपुत्रेण
चकष्ययेण तथैव मित्रावरु
णात्मजेन वेगात्मही एष्टमवा
प्यतश्चैव कालेन रसेण तवतः स
उत्प सत्यादिमोदे रपि दलिण
स्या कष्यपेप्याह देवेश पवी
श्रुतो वसोऽपरात् पश्चिमतो व
तश्चैव यत्राप्य वक्रं भगवान्
सुरादि वीरस्य मया कृतं तनुस्त
स्मृतिः स्वातिजगामाय गदाय
रेति महावृन्दस्य शितः कृताः
यस्मिन् हि जेन्द्राः सुनिशास्य स
ताः समानतायानि पितामहेन

मरुतं पितृन् यत्र च संप्र
म भक्त्या त्वन्येन हि चेत्तमे
व फलसलामेय मातस्य मा
नवा लभन्मनसं भगवतः प्रा
सादात् महानदीयत्रसर्वि
कस्या वीलापदेशादिमशेत
मेत्य चक्रजगतपापविनष्ट
मय्य सन्दीपनप्राशनमजने
न तत्र शक्रः समभ्येत्य महा
नद्यास्तटे द्रुते आगत्य नायदे
वस्य कृत्वा अममवस्थितः ॥
प्रातः स्नायी तथः प्रायी प
कभक्तिरियाचिता तपस्तेष
सहस्राक्षः स्रवन्दे वेगदा
यरे तस्यैव तप्यतः सम्यक्
नितसर्वस्य स्य च कामक्रो
धविहीनस्य सायः सञ्चतः स
रोगतः ततो गदाधरः प्रीतो
वासवं प्राह नारद गच्छ प्रीतो
स्मि भवतो युक्तपापेति
साम्प्रतं निजैराज्यं च देवेश
प्रायश्चित्तविशदिवः घतिष्ठा
मि यथा शक्र भाविश्रेयो यथा
तव इत्येवमुक्ताः यथा गदाधरेण
विसर्जितः स्नाप्य मजोहरया
स्नानसरे वस्यतः प्रसन्नात् सौम
वुरस्मान्नुशासयस्व प्रोवाच ता
न भीषण कर्मकारान् नात्रा
उल्लिख ममपापसम्भवाः ॥

वमधुमेवोत्तरमदिश्रवयोर्हिमादि
कालांजरयोः उल्लिखः इत्येव
मृक्ता सुरादृष्टलिदान विमु
कपायः सुरसिंहयत्तेः मेष्टज्य
मानोऽनुजगाम चाश्रमे मात
स्तथायम निवासमाय इति वा
मने ५ अथायः ॥ उल्लिख
मजा स्त्री शची इत्यमरः ॥
उल्लोमजित् ७ इन्द्रः इतिकेचि
त उल्लोमहिट् ७ इन्द्रः इति
हेमचन्द्रः ॥
उल्लोमभित् ७ इन्द्रः इतिभू
विमयोगः ॥ उल्लोमा ७ पु
मसुरविशेषः स इन्द्रस्य सुपुत्रः
इतिपुल्लोमजा प्राहृटीकाया
भरतः ॥ उल्लोमदिः ७ इन्द्रः
इति त्रिकाणशेषः ॥
उष य ३ १ अष्टौ पोषणे ॥
इतिकविकल्पद्वयः ॥
उष ग पुष्टे इतिकविकल्पद्व
मः उष क पुष्टे इतिकविक
ल्पद्वयः उषा स्त्री लांगलिकी
वृत्ताः इतिशब्दचन्द्रिका ॥
पुष्टितं त्रि पुष्टे कृतपोषणम्
ति मृगादि इत्यमरः ॥ उल्लिख
स्त्री हस्तिपुष्टाये वायभाण्ड
प्रावे जले याम तद्वफलम् ॥
पञ्च तीर्थभेदः ॥

कृषेयं इत्यमरः तद्वकोषः ॥ कृतः तस्मिन्दीपे स्ततोतेहो ॥
 इति तद्दीकायां अववेशः का ॥ नो ज्ञानयदोभो अपरोमानव ॥
 तद्दीपभेदः इति मेदिनी ॥ पुष्करः पर्वतस्यानुमण्डलो मरा
 इति नानार्थत्वमाला ॥ वीतेस्ते वंशं धातकीषणमेव
 पुष्कर तीर्थं तस्य पुष्करं वल्लणा ॥ च स्नातृकेनोदधिना पुष्करः
 कृते अफनाशान्तरालादेशे स्थि ॥ परिभाषितः तस्मिन्दीपे महा
 ते तस्यनाशान्तरं रूपतीर्थं ॥ वृद्धो मृगयोः मरुत्तितः ॥
 त्वदर्शनम् ॥ तत्रैव पुष्करमथ ॥ तस्मिन्निवसति वल्ला विस्वात्मा
 मपुष्करकनिष्ठपुष्करनाम्ना ॥ विस्वभावः तत्रैव निशाह
 योक्तुः तस्यपरिमाणं शतयो ॥ लाः शिवनायकालयम् व
 जनमादत्ते इति पञ्चपुराणम् ॥ सन्मन्महादेवो हराहो हरिः
 पुष्करः ॥ पुं रोगविशेषः नागवि ॥ मयः संसृज्यमानो वल्लाधेः क
 शेषः सारसपत्नी नृपभेदः स ॥ मारोघेययोगिभिः गन्धर्वैः कि
 तनतरान्ध्रानां वर्णपुत्रः इति ॥ त्रैयते रीषरः कंचपिगलेः
 मेदिमेदिनी ॥ सप्तदीपानां ॥ सृष्ट्यास्तत्र प्रजाः सर्वा ज्ञा
 मध्येदीपविशेषः पर्वतविशे ॥ णाः सहस्रानिषः निगमया
 षः इति शङ्करनावली ॥ विज्ञाकाश्च रागदेशविवर्जिताः
 पुष्करदीपं वर्णने यथा सूतः ॥ सप्तान्तेन तत्रास्ता नोत्तमाधम
 वाच शकदीपस्य विल्लागदिश ॥ मथामाः नवर्णाश्च मथामाश्च
 एनसमन्ततः लीरार्णवे समावृ ॥ ननघानवपर्वताः परेण पुष्
 तद्दीपः पुष्करसंज्ञितः एकः ॥ रसाथ समावृत्य स्थितो महा
 वात्रविशेषः पर्वतोमानमोत ॥ साहदकः समुद्रस्त समतादित
 रः योजनानां सहस्राणि चोद्दि ॥ सप्तमाः परेण तस्य महती दृश
 चेचाशुच्छितः तावदेव च ॥ तेलोकसंस्थितिः इति कोर्म
 विल्लीर्णः सर्वत्र परिमाणदत्तः ॥ मः मथायः पुष्करदीपस्य
 समुद्रदीपो यथाह मानसोत्तर ॥ राजा तस्य रावः यथा लोकस्य
 सञ्ज्ञितः ॥ एक एव महासा ॥ रः कोपनभिर्मुनीन् देवैः सह
 नुः सन्निवेशाद्दिधौ ॥ शवबलवारी दीपमुभयपुन
 नेरुपते ॥

उवासराजा सप्तपुष्करस्यः ॥ इहो नष्टे कृते मते तथा प्रथमेमा
 तेनेवनाम्ना सप्तपुष्करोऽपि स ॥ सिद्धे वा कटुम् मपि पीडयेत्
 दोषाते देवगणैः ससिद्धेः तेनेव ॥ देवोपि यदि वारहेत तस्य पुत्रो
 यानेन तथा मृजेन वध्नवनां न ॥ नजीवति ॥ अतस्तद्दीपशान्तर्य
 तमथास्त्यति इत्यग्निपुराण ॥ होमयेदयुतेतुयः अशक्तश्च स
 ब्रह्मकृततीर्थविशेषः तस्य ना ॥ वर्णादिदाने कुर्याद्यथाविधि स
 मातरे इत्यतीर्थं ॥ सुखदर्शने ॥ मर्धयेद्दुःखहसे स्थितोक्त मय
 तत्रैव पुष्कर मथमपुष्कर ॥ तद्दीमादिकं कुर्यात् वाक् यथा
 कनिष्ठपुष्करनामकास्त्रयोक्त ॥ श्रीविष्णुः उतत सदयाशुकेमा
 दाः तस्यपरिमाणं शतयोजन ॥ स्युकपदेऽमुकितियोऽमुक
 मादत्ते इति पञ्चपुराणम् ॥ गोत्रः श्रीशुकदेवशर्मा अशुक
 मेवनायकविशेषः तस्य ॥ गोत्रस्य भेतस्याशुक देवशर्मा
 रिक्ताने यथा त्रिपुतेशाकवर्षे ॥ सिपुष्करयोगकालीनमरण न
 त चतुर्भिः शेषिते क्रमात् आ ॥ यदोष शमनकामः इदेकावने
 वृत्तं विद्विष्यन्तं पुष्करेदोला ॥ श्रीविष्णुदेवते यथा सम्भव गो
 संवृदे इति ज्योतिस्तत् ॥ तस्य ॥ त्रनामे बाल्लणायाहे ददे ततोद
 फले पुष्करे पुष्कर वाविश्वपदी ॥ तिरंगादयान् अन्यत्र राजाहोम
 नावस्यन्तं विज्ञेयपद्मलोकाः ॥ कर्मणी करिष्ये इति विशेषः
 पुष्करेजलदधिपे इति ज्योतिषे ॥ यतत् सर्वमशोचिपि कर्तव्य पा
 कुर्यात् भद्रातिथि भनपादनत् ॥ या दत्तः सृष्ट्याकाले त्रिदे सर्व स
 त्रचटिताश्च भजनक योगविशे ॥ तं पदिकीर्तितम् आपद्गतस्य
 षः यथा पुनर्वसुतरायाका क ॥ सर्वस्य सूतकेपिनसूतकं इ
 तिकोतरफलानी पूर्वभादेवि ॥ तिष्ठदिकारिका ॥ अपिच
 शाताच रविभोमशनेश्वराः दि ॥ पुनर्वसुतरायाका कृतिकोतर
 तीयासप्तमीचैव द्वादशीतिथि ॥ फल्गानी पूर्वभादेविशाखाच
 रेव च पतेषामेकरायोगे भवती ॥ यतेते वै विपुष्कराः द्वितीयास
 ति विपुष्करः जातितजारायो ॥ ममीचैव द्वादशीतिथिरेव श
 गो मते भवति पुष्करः त्रिशाकृत ॥ निर्भोमोरविश्वेव वाश्वेतविपु

छः पतेत्रिषुकराज्ञेयास्तथा लोहेचक्रसवा समावेशिता
 हादशमासिके हिमासेचतथा यमे तत्रस्थापयेत्सोह निर्मिते
 मासे यस्यासेचतर्धके षोडशे मरुतिनेपात्रे कोष्पपात्रे
 शोमासिसेष्टौ ऊहसंपीडयेद्वे निरंजनं रोप्याकृतिं शुक्लवस्त्र
 श्रुतेषुपात्रेमध्येच ७६३ रोहनि वेष्टिते तत्र प्रजयेत् ७६४ प्ररिते
 नान्यथा तद्दोषमशमार्थित हो पात्रे ताप्रपात्रेचमत्रिणं स्वर्ण
 मयेदपुत्रंयुः तिलजीरियवा कृतिरुक्तवस्त्र वेष्टिते तत्र प्रज
 श्रेव कृताज्ञेनसमनया तीरे येत् तीरमरुतिनेपात्रे प्ररिते
 मोरतथाचाये नरुपाच्छक्ति पात्रेचपुष्करे कृत्वाकृतिरुक्त
 भावतः चक्रं चप्रपयेत्तत्र मा वस्त्र वेष्टिते तत्र प्रजयेत् सर्व
 नेक्याहलिनया वेकंकोः तस्मैर्देवा श्रयवाशक्तिभाव
 उच्चराशयेः प्रत्येकाष्टातरे ता प्रतिमाश्चसमाः सर्वाः क्र
 शोते एकैकेवित्रिंशुक्तं दमे मात्रत्रनियोजिताः श्रीहोयवेत
 नपरिवेष्टितं यमापवेकं कतेन थायामे क्रमात्पात्रत्रयन्ततः
 धर्मायोऽमरेनच अर्चयेत्सि नूतनेचक्रमात्रपीठे स्थापयेत्
 त्रयमाय नरुयातक्रमशास्त ॥ धिपूर्वकं मण्डलस्यचतुर्दित
 था तदुत्तरेतन्तितांश्वेव तथा चतः क्रमांश्चस्थापयेत् दधिपु
 समिधमेवच पकीकृत्यसमेः उदीरर्णान् मकट्यसंयुतेः
 सर्वं चक्रमाश्रित्यहोमयेत् यः ततः अथावा तन्मूलेदेशेसच
 वशीदितिलेष्टं तन्मूलेशय त पल्लवोक्तया पीतवस्त्रेण
 येचक्रं दधिमध्यासंयुक्तं होमः सेयुक्तं ऊर्ध्वाहृदचतुष्टये चत्वा
 सहस्रसंख्याया वेकोकोऽहंरास तयेतत्रपरिविचित्रं परिकल्पिते
 त्ये होमयेद्विधिपूर्वकं यमेयः क्रमानोचचतः पात्रे यवतिले
 मंत्रिचक्रमे ७६५ ७६६ तथानि धिक्तं तन्मूलान्स्थापयेयुः क्रमा
 थिवाहं तथाकृते पूजयिताहो तत्र प्रजाकारोहितोत्तमाः मंड
 मयेत् पंचवर्णानवर्णान् ऊर्ध्वाहं लस्यतथापूर्वे वारुणोत्तमर्षये
 पममण्डले यमेयमंत्रिचक्रमे ताना देवान्गणेशादीन् ग्रहो
 स्थापयेत्क्रमशास्ततः तिलमण्ड
 रिते पात्रे ॥ ववलि ॥

द्यादिचतुराः पयोवृतेनली मासिसेष्टौ वाचवानपरिपीडये
 रेण स्थापयित्वायथाक्रमे स्तेन त वाचवानामभावेच वास्तुह
 सेनेवमत्रेण पूजयिताहोमः होमजीवति त्रिषुष्टरे तथादोषे
 येत पवेविधिप्रकारेण यःमेत यःमेतेनतहोमयेत् देवतायदि
 अतहोमयेत् पुष्करादिष्टोषस्त वारुणो तस्यपुत्रो नजीवति या
 चतुष्पातस्यसेभवेत् सप्ततसरेत तकिंविद्वान्पुत्रस्तस्य पुत्रोभवति
 धाष्टौ षोडशेमासिसेतथा य मानवः नरतनियमस्तस्य यदि
 एमासाभ्यन्तरेतस्य स्तनहानि वि होमेनकारयेत् तस्मात्त्रिषुष्ट ॥
 निर्दिशेत् अथवास्त्रामिनेदन्ति कारणे पुष्करादिष्टातये यमेय
 द्वितीयोऽध्यातरेतथा तृतीयोऽध्या मंत्रिचक्रमे पूजयिताहोमयेत्
 हानिः स्यात् सतवितविनाशने मण्डलेचतुर्मायेय पूजयिताय
 प्रेतादिष्टविनाशाय यमादीन् याक्रमे विधिपूर्वतथाकृता मा
 योनहोमयेत् सर्वाणि तस्यनृणा तेदध्याहृतिर्बुधः प्रभातेचतथा
 ति गोमदिष्टादीनिमर्चतः यवे रात्रौ अंशेचोतदिनेतथा आवा
 विधिपूर्वकं होमे यःकर्तुमस्तमा र्यश्चक्रंवीतश्चमयेचचक्रं ततः
 भवेत् होमेकृतायथाशक्त्या ये विमलत्रिपयोर्दभैः पिष्टैर्वैश्यस्य
 उमेकोऽप्रदाययेत् अस्मिन्कृतेन निर्मिते मूदस्यगोमयेनापि प्रति
 सन्देहः प्रेतादिष्टनपीडयेत् नदि मोदापयेत्ततः दत्तामपुत्रताक्तं च
 ज्ञोयजमानस्य नचादिष्टप्रजाय चक्रं पश्चाच्चतुर्मायेत् ततोऽदिष्टः प्र
 ते पतहोमेविनिर्दिष्टं यत्नतो शोतस्याततोहोमं समापयेत्
 नकरोति यः नरतनियमस्तस्य संकल्पविधिनापूर्वं वस्तुपुमेन
 एतिमासेश्वंशने सुतोऽध्यातत यत्नतः आचार्यहृत्पातत्र प
 थाया पतिः श्वसुरपवच माः श्राद्धतिज मेवच इतिवराहसेदि
 तापितास्त्रसावापि यित्वाभ मोक्त ७६७ शांतिप्रमाणम् ॥
 गिनीयतिः ज्येष्ठप्रातापतिश्चा ७६८ करणिका स्त्री स्थलपति
 पि स्त्रीचापतिमेवच एकैके नी इतिषुक्तं नरा इी ॥ अति
 वर्षसेष्टौ ऊहसंपीडयेद्वेच वृ
 षोडशे ॥

ज्ञा ७५५देशयसिद्धोषधिनि
शेषः अस्यानेकं योजयन्ति
तस्यप्यायः मूलं २ ७५५ १
पद्मपत्रकं ५ ७५५ ५ वीरः
यो ७५५ ७ ७५५ ८ काश
मीरः १ बलतीर्थ १ सासारिः
॥ मूल ७५५ १२ ७५५ १३
७५५ १४ अस्याः क
हते तिरुते उमते कफवात
रस्यासा रोचककाशशेषभा
गुनाशित्वं इतिरजनिर्घणः
विशेषात् पार्श्वमूलं च इति
भावसकाशः ॥
७५५ १५ मूलकम् स्त्री रुष्टवृत्त
मूलम् इतिविकारशेषः
७५५ १६ स्त्री ७५५ १७
इतिरजनिर्घणः ॥
७५५ १८ पुं अश्विनीजमा
रो विवचनान्नाभ्ये इतिश
हस्तावली ॥ ॥
७५५ १९ पुं सारसपत्नी
इत्यमरः ॥ ७५५
तस्ययम् स्त्री ७५५ २०
इतिरजनिर्घणः ॥
७५५ २१ पुं विष्णुः यथा ७५५
रत्ननिर्घणः सायाविज्ञानसारे
आहिमादेवदेवेश ततो ना ॥
न्यालिरतिता इतिरिष्या ॥
दित्तम् ॥ ७५५ २२
स्त्री अतपयिनी ७५५ २३
इतिरजनिर्घणः ॥ इतिनी
सरोजिनी जलाशयः इतिमेदि
नी शतधनुः परिमित समवत्
रत्न जलाधारः मकर इतिप्रव
वि इतिच भाषा तत्पर्यायः ॥
त्वाते २ इत्यमरः जलरूपी ३
इतिरजनिर्घणः ७५५ २४
इतिशहस्तावली ॥ मातर
तिगात्रायत्ता कार्या यथा ॥
कृपवापी ७५५ २५ इतिदीर्घा
द्रोणपत्रं तडागः सखीचैव
सागराष्टमोमतः मद्भिन्ना
शयः कार्या यत्नायासात्तय
तः इतिरजनिर्घणः ७५५ २६
तस्यालक्षणं यथा ७५५ २७
तडागावार वशिष्टसंदिता चत
विंशद्भुलोहलो यत्नचतुर
तरः शतधनुर्तरेचैव तावत्तु
रिणीमता पतत्पेचणः शोक
स्तडागइतिनिश्चयः तेनचतुर्दि
त्वं विंशति हस्तामनतायावत्
शतहस्ताम् नाभ्यन्तरेन ७५५
णी पतत्तडागाधार परंनतुप
दितरे शतेनधनुभिः ७५५ २८
इति ॥

नववर्द्धमान एतो वशिष्टः ७५५ २९ जलराशिगे दशमगेपुके
तत्करणे वास्तवयोगः कर्तव्यः शुभोद्गादये प्रारम्भः सलिलाश
महाकपिलपेचरात्रे जलाधारः यस्य शुभदो जीवेनुपत्रोदयेपुष्पा
हार्थं च यजेद्वास्तुविशेषतः ७५५ ३० रोपा हस्तातरा उय यनिष्ठाशतभि
लायदितिपर्यन्ताः पेचाशत्रयं ७५५ ३१ रोहिणी पूर्वाषाढा मघाशरा
पुताः सर्वेषां किलवास्तुना नाय शिरोभिर्भेः मातेचन्द्रादिमव
काः परिकीर्तिताः असेपुष्पदि ले लब्धास्तुमभिनिरितिम
तान्सर्वान् प्रसादादीनकारयेत् स्तुमाङ्गायादिकर्तव्य ममउप
अनिष्ठातिर्विनाशः स्यादभयो र्थं विवर्जयेत् अश्विनीरोहिणीमूल
स्मिधर्मिणोः ब्रह्माद्यादितिप पुत्ररात्रयमेन्दवे स्तातीहस्तात्रे
यत्ता इतिरजनिर्घणः ७५५ ३२ राधाच गृहारेभप्रशस्यते वज्र
लाङ्ग ईशादि कल्पपत्रव्यवस्थितं याचातश्रुतेच व्यतीपातातिगात्र
ते धर्मधर्मिणोस्तडागादि तत् योः विष्णुभगवत्परित्त वंजयो
कर्त्रीः प्रारम्भदिनेतदकरणेउत्त गेपुकारयेत् आदिमभोमवर्जो
सर्ग दिनेप्यादौ तत्करणे यथा तत् सर्वेवारः शुभावहाः प्रसादे
प्रसादाभवेनोमान् प्रारम्भपरिवः पवमेवस्यात् कृपवापीपुंचेवदि
र्त्तने प्रवेशप्रवेशेषु सर्वेदेष ज्योतिषे ज्योतिषेगुरोर्भृगोरस्त
पत्रतये वास्तुपत्रमनेकता ततः वासे इत्यभिधाय प्रतिष्ठाभगो
स्तुत्रावेष्टयेत् वास्तुपत्रमकः देवकृपादे वर्जयन्तिरि उत्सर्ग
वीणा स्तुवालोभविष्ठाति इति फलमार कपिलपेचरात्रे संते
मत्स्यपुराणे प्रवेशप्रवेशेरा पात प्रवत्यामि जलदानफलेशु
स्तुत्रागप्रानेष्टुवाक्तवचने प्रसा एव ७५५ ३३ इतिरजनिर्घणः विष्णुः
दधर्मिणोर्देशात् अत्रवाप्यारि श्रीणाति विष्णुभक्त ॥ जलाश
प्रतिष्ठा दिनेपि वास्तुयागकर युकरणाधिभूमिदानफलमार
णो ॥ तद्वारमेभनतडादि दीपी चित्रपुत्रः जलाशयाधि योद
कायो व्युष्ठाभिन्नकरोत्तस्वरु यात् वास्तुलोकमाप्नुयात् भू
ण ब्रह्मासुपिञ्चनयुभिः शक्ते मिमितिशेषः ॥ तत्प्रतिष्ठा
कैशुभयोगवार तिथिपुद्गरेष कालमार मत्स्यपुराणम् ॥
दीर्घेषुच ॥

मृगजन्महावाहो तजगा
धिप्रयोविधिः चेवेवाफला
मेवापि ज्येष्ठेवामाधवेतया मा
येवा सर्वदेवानो प्रतिष्ठाप्रभदा
भवेत् प्राणयत्तेभुभंभुक्त मती
ते चोतगयणे प्रपेफ्रिप्रिक
थिते कृतात्राफलावाचने अ
तीते प्रवृत्तेतथाच प्रतिष्ठाप्रभु
ये माचेः प्रफालागेवापि चे
त्रेवेवावयोपि ज्येष्ठाषाढ
कयोदीपि मृते चोतगयणे अ
लावाचनेप्रणहार स्वस्तिज
दिवाचने। पंचमीचदितीयाच
तृतीयासप्तमीतथा दशमीयो
गिमासीच तथाप्रष्टात्रयोद
शी आसुप्रतिष्ठाविधिवत्त
तावत्कफलाभवेत् आषाढ
हे तथासुलभुत्तत्रयमेवच
ज्येष्ठेप्रवृत्तमेदिणः पूर्वभाद
पदातथा दस्ताषिनीरेवतीच
पुष्ठासगशिरस्यथा अनुरोधा
तथास्ताती प्रतिष्ठादिप्रुषा॥
स्यते। पुथोदरसतिः शुक्र
यपतेभुभावहाः पञ्चमिरेवते
तमे नहत्रेवमशस्यते ग्रहता
सवलेतयाः ग्रहप्रजाविधाय
च निमित्तं सकलेताता वज्र
यिताहुकादिकम् शुभ॥

योगे शुभशुभेकरयह विवर्जि
तेतप्रे ऋतेचकुर्वीत मतिष्ठा
दिकप्रतमे। अयनेविप्रवेतह
तषडशीतिप्रुवेतया पतेप्रुषा
पनकायो विधिहृष्टेनकर्मणा
भविष्यप्रतिपच्च द्वितीयाच तृती
पंचमीतथा दशमी त्रयोदशीच
व योगिमासीचकीर्तिता सोमो
वृहस्पतिश्चैव शुक्रश्चैवतथाव
यः पतेसोमग्रहाः प्रोक्ताः प्रति
ष्ठायागकर्मणि। प्रतिष्ठापिका
देववहारसमुच्चयः कृत्स्नपदे
चपंचम्या मष्टम्याचैव ग्रह्यते।
दीपिकायां पुष्पाधिप्रभुभगदेव
तवासवेप्रु सोम्यानिशेषामच
रोदिणि मूलरस्ते पोसात्रुय
हविमप्रु पुनर्वसौच कार्याभिधे
कतरुभूतपतिप्रतिष्ठा कुसवेय
निष्ठा प्रोक्ताः आश्विनोचैवसो
भाय मितिप्रतिष्ठासारसमुच्चय
त वापीसादीनो हर्तताभिथा।
नात् मृदस्याधिकारमार जा
हर्कराः वापीकृत्पतजगादिदे
वतायतनादिच अन्नप्रदानमाग
माः सर्मिमपिभीयते अग्नि।
होत्रे तपःसमे वेदानामनुयात
नम् आतिथ्यंवेष्टदेवप्रु इह।
मित्पभिधीयते ॥

सिपेत् ॥

प्रहोपरोगेयहानं सर्मिमपि ययः मतपुत्राणो माणदकप्रव
धीयते इष्टाहर्तहिजातीनोय तोदेशे तजगाससमीयतः वत
मः सामाम्यउच्यते अधिकारी हस्ताप्रभोदेवी चतरस्ताचतमु
भवेत्पुष्टः सर्मथर्मनवेदिके रवी कारयेदित्यर्थः तथा सर्वतः
वेदिकेवेदाध्ययनसाधये अग्नि सनवर्णाः सुः पताकाधनुसेप
होत्रादाविनि रत्नाकरः पंचे ताः समवर्णावत्यमाणा लोक।
ह्वी लामपिपूताधिकारः यथा पातवर्णाः अश्वेत्याउम्वरसदा
नारीमनुवृत्तो वृहस्पतिः पितृ वरणावापुतानिच मण्डपस्य
व्यशकंदोदिज्ञान भर्तः स्वसी प्रतिदिशे द्वायमेतानिकारये
यमातलान् सनयेत्तकवप्रु त तथा कलशीलसमापत्रः
ताभ्यां वृहानाथानिधीतिथिः स्थापकः स्थादिजोत्तमः स्थाय
अस्यपूजितात् वृद्धिआहुमया क आचार्यइतिरत्नाकरः ॥
दोक्तये यथा गोभिलः वृद्धिः सौवर्णेकृम्ममकरोरजनेतोमत
पूत्रेषु पुमानाशयेत् प्रदति। दुर्गाभो ताम्रोजलीरमणकावा
ण उपचारः यवेतिलाथरः यसः शिशुमारकः पवमासाय
ति ॥ हयशीर्षपंचरात्रे वापी तानसवी नादोवेतविशाम्यते
कृत्पतजगातो पश्चिमेयागम शुक्रमास्यास्वरथरः शुक्रगन्ध
एवमे कर्ष्यायथाक्रमेणैव क विलेपनः सर्वेष्वुदकस्नानं।
मसंमथमुत्तमम् कत्यसेदश। स्नापितोवेदपंगवः यजमानः
हस्तत कृपेशतेतथानच दि सपत्नीकः पुत्रयोत्रसमन्वितः
षट्कंकारयेदाणां पुष्करि॥ पश्चिमेद्वारमाश्रित प्रविशेयाग
ण्याचतर्देश दिग्दृष्टतेजवीत माणये ततोमेगलयाहेन मेरी
तजगेमाणपेभुभ कत्यसेकनी रोग निःस्त्रोनुत्त रजसामंन्त्रे
योसे ॥ सेकसविधिज्ञाह भ। कर्ष्यात् पंचवर्णानतत्रवित्र वो
विष्णुहरीतोउम्वर पात्रेवादिर्णा उपारततशुक्रं यमगर्भचतर्मु।
गणाविते रभत्रयेसाधुमूलक वि चतरसुचपरितो वृत्तमथ
लप्रम्यसमन्विते तजगायाग सशोभने वेद्यामोपरिततकृता
मरुपे सेकसेवृद्धिद्विष्टुतः सा गहालोकपतीस्तथा विमसेन
धारणोवोत्रास यथास्मानिः ॥ वृतः सर्वान् ॥

प्रतिदित्तविचक्षणः कसादी एतेः ॥ भास्वरस्यैव विद्या।
 स्थापयेन्माथे वारुणमंत्रमा उमावशाशिनस्तथा स्कन्दमे।
 श्रितः कसादीन् कस्मादीन् गारकस्यापि वयस्यापि तयाह
 ब्रह्मानेव शिवे विले तत्रैवस्था हि ब्रह्मानेव उग्रे विद्यात् शुक्र।
 पयेदुयः विनायकं तविमस्य स्थापि प्रजापति शोनेश्वरस्य।
 कमलासक्तिको तया श्रयेदि यमे राहोः कालेन येव केत।
 निशेषः तथा नवग्रहमलेक नावित्रगमच सर्वेषामपि देव।
 ता ततः कर्मसमाभेत अम ताः ॥ अग्निरापः तितिर्विलु।
 थाफलदेपुंसा नकास्यनाय विन्दयेहीचदेवताः प्रजापति
 तेकवित् । प्रहृष्टनाम एतल श्रुसर्गश्च ब्रह्माप्रमभिदेवताः
 शान्तिदीपिकाया वहीलोभास विनायकं तया उग्रे वायुमाका
 करः कार्यासु चन्द्रो विराः शमेव च आवाहयेद्याहतिभि॥
 करः अगारकत्विको नस्तु वयः ॥ तथैवास्मिन् गारको संलवेदेत
 आपाकतिलथा पमाकृतिर्ग नारितमंगारकसमन्तिनं सो
 रुः कार्य श्रुतश्चो नस्तु भार्गवः मशुक्रौ तया चेतो वधनीवौ
 खड्गाकृतिः सपाकृति स्थाके चपिगलो मंदराहृतथाकुलो
 तः कार्यमा एतलपुनने मत्स पूसंकेतगणविहः प्रहर्षणा
 एतलो देवतानां ततः स्थाणा निदेयानि वासांसि कुसमानि
 विप्रानि दशधाधिका सूर्याः ॥ च धूपामोदोः वसरमि रुपदि
 सोमस्तथाभोमो वधनीवसिता प्राहितानकं शोभनेस्यापयेत्
 केजाः गरुः केतविति मोक्तान प्राप्तः फलश्रुतसमन्तिनं
 हातो कहिरेवताः मध्यतभा ॥ उदेनरदेः कृप्यात् सोमापवृ
 स्करेविद्या होहितेदतिगोनत तपायसे सेपावकं कृतेदयात्
 उज्ज्वेण उरुविद्यादुय पूर्वोत्तरे हीगवं सोमस्तनवे दध्यादन।
 यात पूर्वेषा भार्गवविद्यात् सो नजीवय शुक्रापववृत्तमोदने
 मेदतिगपूर्वके पश्चिमेन शनि शनेश्वराय कृषर मानमोस।
 विद्या द्रोक्षेपश्चिदतिगो पश्चि चगरुवे चित्रादनंतकेतभ्यः ॥
 भास्वरतः केतं स्थापयेत् शुक्रत सर्वभक्षैः समञ्चयेत् ॥

स्कन्दपुराणे जन्मभूगोत्रमेते पश्चिमास्यास्तथाऽपरे । अग्नि
 धो वर्गस्थानमुखानि च योः ज्ञा श्रापयानानतरे प्रहावाहनमार
 हाकुरुते शान्तिप्रहासेनावमा वेशम्यायनः अग्निप्रणयनेक
 निताः उत्पन्नोऽर्कः कलिगेषु तापश्चवावाहयेत् सुगान मध्येत।
 यशनायोचवन्दमाः संगारक भास्वरविद्या होहितेदतिगोन
 स्ववन्मात ममथेत हिमाश्रुनः त यद्यपि प्रहादीनां वदवः शान्ता
 सेव्येवेषु गृहीतः शक्रोभान वाचकाः सन्निशो होहितश्चांथा
 कदेतदा शनेश्वरस्तु सोमसुः ॥ ३५ ॥ होहितः शहोवादेवता उभ।
 रकुर्वैरादिकापरे अंतवेद्योत यथापि शान्तिप्रणयमात् अग्निनि।
 थाकेत विमेताग्रहभूमयः ॥ गमकः स्थात् तथापि वक्रपुद
 आदित्यः काश्यपयोगोत्रात्रेय पुतात् सूर्यादि शहनेयहाणा।
 श्रुतमाभवेत् भारद्वाजोभवेद्दे देवतातेनेन सूर्य सोमऊजवयुधे
 म स्थात्रेयश्च सोमनः सरह दस्यति शुक्रशनेश्वराऊ केतपदे
 नोऽग्निरेगोत्रः शुक्रोवेभार्गव देवताते अग्निदेवतानां तत्रासु।
 लथा शनिः काश्यपवायवे रा कोमास्तु विले ब्रह्मेद्रयमका
 रुः पैटीनसिस्तथा केतवोजे लवित्रगमानामेभिरेव पदेः त
 मिनेयाश्च प्रहालो कहिरेवताः ॥ पाप्रत्यपि देवतानां च अगमपुष्ट
 कामायनः तहोत्रजाती अज्ञा धिती विस्मिन्दुवाची प्रजापति।
 ताहोमेयः कुरुते नरः नतस्य फ ब्रह्मणामेभिरेव पदेः तथाविना
 लमाभेति न सतस्यति देवताः यकउगी वाघाका शार्ङ्गनामेभि
 नकतेन च संस्कारो न च यत्तफ रेव इति कुसप्रदीपः ॥ शान्ति
 लेनभेत ब्रह्मणो भार्गवाचोर्णे दीपिकोक्त्यानां प्रयोगेवस
 तविद्यावकेलोहितो वैवेपासो ते लोकपालमंजानादभविष्य ॥
 मरुथोचैव शेषानश्रुतानि नि मासमज्ञानदेवदे लोकपालात्
 हिशत ॥ शान्तिदीपिकायां अ मकानि इन्द्रस्तु महसादीमः
 काकीमासु वास्यायो शशाः सर्वदेवापि योमहान वज्रहस्ता।
 काकीवदतिगो उतरास्यो गुरु महासह ससेनितुं नमानमः ।
 वयो आनयः शुक्रयो ॥

दत्तः सर्वदेवमयोव्ययः पूर्यमात्स्वस्मरत्वादिनिर्मिते ।
 सकेतनाभय सस्मेनितेन हिभुनेहंसपृष्ट दक्षिणेनाभः
 मोनमः यमश्चात्पलवर्णमः यमदे वामनेनागपाशन्त धार
 किरीटीदण्डकसदा यमः यन्त्रेभोगिनं मोलिनंवाप्रहा
 साती विपुत्रात्मा तस्मेनितेन भाग कारयेयादसापति वामे
 मोनमः निर्कतित्तुप्रमानक तकारयेहृदि दक्षिणेउक्तरंभु
 सः सर्वदेवापियामहान् खड्ग भं नागेनदीभिर्कीदोभिः सभु
 हस्तेमहासक्त सस्मेनितेन द्वैः परित्याचितं कृतेववरुणादे
 मोनमः वरुणाथवलोमिस्तु व प्रतिष्ठाविधिमाचरेत् पुष्क
 उरुघोनिम्नगामिपः पाशर रेततपत्रे तथा प्ररुजवदन
 कोमहावाज सस्मेनितेनमो नितियांनवत्पते वरुणामजो
 नमः वायुश्चसर्ववर्णः यसर्व दारस्त तत्रैव अष्टाविंशतती
 गन्धर्वः शुभः उरुघोभुनह तेन वतर्हप्रभुनेनच अर्हैनु
 सस्मे तस्मेनितेनमोनमः गो विउपुक्तेन मणवोहीपिनेन
 रोयलपुमानसोमः सर्वोष तेनजोवो इतिमन्त्रः प्रतिमाया
 पिसमन्तितः नतत्रायिपति स्थितिं कृता प्रणवेणानिरोध
 सोम सस्मेनितेनमोनमः येत पूजयेद्गन्धुष्याद्यैः सा
 ईशानः प्ररुषः शुक्रः सर्व त्रिधंयाप्रामुद्रया स्थितिमाण
 दिवापियामहान् प्ररुहस्तो प्रतिष्ठांनि रोधयेत्प्रतर्गतांशु
 विरपात सस्मेनितेनमोनमः पूजयेत्त्रिधंया निरोधमुद्रादशये
 यमयोनिशतमूर्ति हंसवासाः पि त दानकस्तनरुक्ष्णा करणैव
 तामरः पुत्रायतश्चतर्वक्त्र स वरुणपविशिष्टे । अथाजोर
 सेनितेनमोनमः कोसावनतरे रुण विधिंवापीकृप तन्नाय
 येण प्रलापसवमचरे पुष्पव स्ते व्यात्यासामः प्रणेपतिधि
 कारयेत्तर्हि तस्मेनितेनमोनमः करणेषुभे नतत्रेप्रतीची दिश
 गौकारपूर्वकायिते न्यासेवलिनि मास्याय प्राकप्रवरोडवक प्रवो
 दने मंत्राः सः सर्वकार्याणां तर्हि वा उदकसमीपे अग्निपुष्पसा
 वृद्धिपुष्टिफलप्रदाः हयग्रीवये थाय वारुणचरुप्रपयिता आ
 चरन् अष्टावाकामनः ऊ ॥ न्यभागातर्जला ॥

वतस आत्माकृतीर्जुयात्सा नोपुभते पूर्ववचनेभोजेयं एष
 उदमेष्टा इतिष्टावे ततोहवि पवविधिर्गामि लपारस्करष्टोः
 वा अष्टभिर्नृयात् तदागामि क कर्मामुष्टामुष्टामुष्टायते य
 ब्राह्मणावन्दमानः इतिपेवत ब्राह्मणे स्वशावायो पकेकमविरो
 जोऽदेवरुणस्य विदामितिदेः धिव विदडिस्तदनुष्टेय मग्निरोत्रा
 मे मेवरुणस्यवी हरेतिचस्त्रिष्टि दिक्मवित ॥ इतिच्छन्दोगपरि
 कृतं च नचमेनचवेष्टाणाः शाण इवअपस्मादापोनवभिर्जो
 ति ॥ मार्जनायेधेनुमवतारयेत् यति स्वस्वष्टोक्तविधिनाः प्रिसे
 अवनायमानान्तामनुमेडयेत् स्थाप्य दारुणं वरुणादेवताकंच
 इदं पवित्रं सलिलं पवित्रं कुरुष हं निष्ठाप्य आग्नेयभागात् कृता
 सुदः एतौ मन्त्रः सतृनित्रे भारय इतिच्छन्दोगेतरपरं सप्तविष्टपा
 न्ती सर्वनीयाभिक्षिक्ते लोकानोके सतपातां ऊर्वाणिको समायम
 तरती प्रितेच इत्यनेनपुच्छायेय हाव्याहतीर्जला अकृतं कर्मज
 जस्यावः स्वयेत्य अर्चायणा य्यात् तत्रमथमतः पितृक्रम
 रव्य इतरीया आपोऽस्मान्तात् अ इत्यादिशुक्लीये थाता अ
 रः शुभयतिरिति येष्टाया विधिः मे तैवरुणागामासीति नामज
 उत्थापयेत् सयवसा भगवतीरभू थात् प्रतिष्ठाया रोहितप्रवात
 या इतिहिं कृतं चेत् तदाहिकृण ॥ यागेप्रतापतिः जताशयमतिष्ठा
 तीवसमती वस्तुनामितिजयेत् या वरुणः समुदाहृतः इतिस्म
 तामचेत् कण्ठाकनकमृगीर नेः तत अवाह एवमित्यामिति
 चप्रजोरुण्यवरो कोणापदोहा प्रतेषाननरं महावाहतिहोम
 विप्रय सामगायदयात् इतरो कृता सयवसायेष्टा इत्यादित्त
 वा यथा शक्तिर्दिलिपावदेया इ भिर्मन्त्रेप्रतस आकृतीर्जुयात्
 ति तत उत्सर्गकृयात् । देवा गौतहायामीति ओतरिदमक्त ॥
 पितृ प्रनुष्ठाः प्रीयतो इत्याह प्रो मिति ओषुनः शोफोहीति ओग्र
 नकः यजमानो ब्राह्मणान्भोज वनेहेतो वरुण इति ओउग्रम
 पिता स्वस्तिवाचयेति अमार्थः मितिपेवभिः ओतत्रैः प्रेरति
 नित्यादी ॥ द्वाभ्यां ओऽम्भवरुण इमेकेन

पुंवस्थानत्रयोक्तैर्वहोक्तैः । ततोयेन सचेलकांवा कोत्याः
प्रत्येकमष्टभिर्मन्त्रैश्चकचतस्रः । शुक्रविशेषण पुक्तो जलाशयेः
तं भृगुगोत्रोभागीव प्रवरश्च पः । वधायेत तथा हयशीर्षपंच
चावर्तस्तुचानकयात् अग्नयेः । शत्रे गांशवत्सामानीय सुप्रो
स्तिष्ठितेच ततः ऊर्ध्वदिक्कोक्त । लावपयस्विनी कोत्यापदोहा
विधिना शेषसमापयेत् नववैः । वरादि वस्तुप्रयोगपशोभितो
प्राणा इतिनवाङ्गतिस्तिः ॥ स्तुतिं श्रेणी रोप्ताखुरे ताम्रपृष्ठे
मार्जनात् इति यजमानाभिषे । सुप्रोभना लागलम्पस्तहस्तो
कः तद्विधानत् मत्स्यप्रयोगः । ३ सो यजमानः सदान्धतः श
गजाश्चरत्वाबल्मीक संगमात् । नैः सत्तावदिताना माचाण्याय
ऊदगोऊलात् मृदमादायकुम्भे । निवेदयेत् कोत्यापदोहाकोत्या
सु प्रतिपेक्ष्यतया गोरोचना । क्रोडाभितियावत् कापिले अत्र
चक्षिद्विधान् गन्धान्गुगुलुमेव । लेजल मुतपाययजमानः सभा
च सपनेनस्यकर्तव्यं पंचभगः । ध्यकः तरेहेमासुविभूता ह
समन्विते धर्मकर्म्ममहामन्त्रे । तगोलोलागुलिः इदं सलिलं
वेकृताविधानतः पंचभंगाश्च । यवित्रे इतिमन्त्रेणावतार्यमा
शान्तिक पौष्टिक कल्पतरुताः । एण मवमुच्येत ततः प्राञ्चुतः
सस्येण्डुस्वरसुत वटवृत्तस्य । सत्रवतारयेत् सावंगोः पश्चिमा
पल्लवाः मेहामन्त्रैः सुगन्धामभि । नोऽवतार्याततः कृतसमीपंग
विचक्षिभ्यादिभिः पतनपर्य्य । तातर्पयेत् यथा कापिले पुनः
तै कूपेपिकापिले पेषान्नाः । प्रवेष्टारकेनाथ सतिलेनकुशेन
स्यापयेद्युपे स्वातातपंचकुरं । त भुम्नेनेवायसव्येन पितृनीये
तरे सुपवृत्तेतिमन्त्रेण सयाका । ननर्पयेत् गलाश्चात्रगमिष्यति
रसुशोभन पूजयित्वातदवद्याः । येऊलेममवान्धवाः तेसर्वेत्
ये सतोर्माहिमचालयेत् साः । भिमायात् मयादत्तजलेनवे भो
मेरुग्रन्थि मात्रोद्युपः स्यात् । संवाभिमन्त्रेण संचेद्वावत्ससे
लीरिवृत्त विनिर्मितः यजमाः । पुता आचार्येणान्तरव्यङ्गी
नप्रमाणवा सस्याप्योभूतिः । ह्य आपोऽस्मान्मातरः ॥
मिच्छता दीरिवृत्ताः चस्यादिः

मुधयनिति मन्त्रेण पेशाया दस्यपागतं अतएव जनाशयोत् ॥
मुत्पापयेत् सगवसाभगवतीदभूः । सर्गप्रक्रम्य मतस्यप्रगणेपि ॥ आ
या इतिज्ञयात् सा यदि दिकारः । भोति तथागवलेनभूय इतियागते
कुरीति तदाहिकृण्वतीत्यादिजयेः । नाभिहिते ततश्च तजलेस्व स्वतडः
त ततःऊर्ध्वदिशेणायुक्तोयउमाक । री करणेननयादि वतसाधारणीक
र्याय सामगायदयात् ततो यथा । ते अतएवसामामेसर्वभूतेभ्यो मया
शक्तिदक्षिणां च दद्यात् पतनपर्य्य । दत्तमिदं जले रमन्तसर्वभूतानि स्वा
ने नक्षत्रेणवक्षिणतेऽसम्भवात् ॥ नपानावगाहनेः इति मन्त्रलिगेन
ततःऊर्ध्वदिशेणायुक्तोयउमाक । उपादाने विनाकस्यापिनस्वतमि
ह रत्नाकरधृतमतस्यप्रगणाम् । ति ततश्चास्य यागवउत्तरा भतिप
फलासाचिन्मनसा विविधानि । तेरफ्रनतात् साधारणा जनस्यपदि
मुभानिच प्रदद्यात्सर्वभूतेभ्योज । ग्रहमात्रेण गेनमोक्तेन स्वायित
तुशान्तताशये कापिलेचततः । अन्ते यजमानस्यापि तथातेनस्वा
स्त पश्चिमेभीरंगत्वा सुवानम । मितात् तत्र स्वानादावदोष इति
स्तिः जलोत्सर्गं प्रकुर्वीत सर्व । तत्र यथा गेनमः स्वासीरिक्कयक
सत्ताधिकं प्रवे सर्वसत्ताधिकं स । सक्तिभाग परिग्रहापिगमेपु ब्रा
ध भूतप्रयोजनकं सर्वभूतेभ्यउत् । स्तान्नाधिकं लयं लत्रियस्य वि
सनेदिस्यः देवपितृमनुष्याः श्री । तितेनिर्विष्टे वैश्वपूज्यो रितिप
यन्नामिति पाददितिशेषः उत् । रिग्रहोऽत्रमपूर्वस्यनलत्तणका
रुम्ययजमानो ब्राह्मणान्स्वस्ति । एदेः स्वीकारइतिमितात्तरा अ
वा चयेतेतिदक्षिणादिभिरितिशे । कृपाधिकारे अक्तमाहापस्तस्यः
षः पतनपर्य्यन्ते कूपेपि ॥ जल । दायादेशिलोमव्यो वामहापदि
शयोत्सर्गस्य सर्वभूतोद्देशकत्वे । एदोतमिति अपदिगृहीतमस्या
न अपकुष्टचेतनोद्देशकत्वेऽपि । स्वीकृतमस्वामिक मितियावत्
त्यागतमपि ततश्च कीदादे ममेद । निर्विष्टे वेननलव्यम् निर्वेष्टोभ
मितिस्वीकारयोग्यतेनवेदमेयो । तिभोगयो रिस्मरकोषत्रिकांड
द्देशगतस्वता जनकत्यागपतो । शेषयोः ॥ हयशीर्ष ॥

पुष्प स्त्री पुष्पतिविकसतियः । येनददतिवे इतिवराहपुष्पे ॥
 फल इतिभाषा तत्पर्यायः ॥ देवीप्रिय पुष्पानि यथा पुष्पाणि
 प्रसूते २ कुसुमे १ समनसः ५ । देवावैस्त्रयाः प्रियाणि पुष्पमेषति
 इत्यमरः सुने ५ प्रसवः ९ समनः १० । वक्रलेखेव सन्देहः कुन्तपुष्प कुरु
 इतिशब्दरत्नावली ॥ सुदस्तपुः कर्कः करवीरार्कपुष्पे प्रालम्भा
 व्यचयनफलं यथा उपहास्याः लेखापगतिनेः दमनेः सिन्धवा
 णि पुष्पाणि ममकर्मपरायणः रेख सुभीमरुवकेस्तथा लता
 योमाशयानयेद्भूमे ममकर्मप भिर्वल्लवैश्च हवीकोरेखकोमा
 ये स्थितः पुष्पाणि तत्रावति । लेः मेतरीभिः ऊषानां च विल्ला
 मममूर्धनिधारयेत् सकृत्ताः त्रैः सुशोभनेः पूजयेद्देव्यो देवी
 फलेकर्म ममलोकायगच्छ । कामाख्यात्रिपुरानया श्रम्याश्च
 ति ॥ अकर्मण्यपुष्पदाने दो याः शिवाश्रीत्ये जायते पुष्पजातयः
 योयथा वराहउवाच अकर्म ताइमाः पुष्पकीर्तने मयावेता
 ऐपनपुष्पेण योमाप्रवृत्तेषु लभेव मालतीमलिकानाती स
 वि पातनेतस्यावत्पामि तच्छ्रु चिकामाधवीलता पाटलाकर
 एतदेवसन्दे नादततप्रतिश्रु वीरश्च नवातकीरिकातथा ऊर्ज
 कामि नचतेवेममप्रियाः मू कंभगरश्चैव कर्णिकारः खरोच
 र्वैर्भोगवनेर्दने ममविप्रियका नः चम्पकायातकोवाणा वर्वरा
 रिणाः पतनेनरकेवोरे रोरेव मलिकातथा श्रेयाकोतोध्रित
 तदनन्तरं अज्ञातस्यचदोषेण को अदरुषशिरीरको शमीपुष्प
 उः त्वामनुभवति च वानरोदश वदोणं च पद्मोमलवकारुणाः से
 वर्षाणि मार्जारश्च त्रयो मूषकः तारुणे त्रिसनेप्रच पलाशः खदिरा
 पंचवर्षाणि वलीवर्देष्टहादश लया वनमालाः खसेवन्ती ऊर्ज
 व्यागश्चैवाष्टवर्षाणि मासेवैश दोः खकदम्बकः वक्रकोकनदे
 मज्जकऊटः त्रीणिवर्षाणिम चैव भण्डितो गिरिकर्णिका ना
 हिषा भवत्येवनसेषायः पत गकेशपुत्राणो केतकेजलिका
 तेकचित्तभद्रे पुष्पयत्नेनरोच तथा दोहदावीजहरश्च नमेकः ॥
 ते अकर्मण्यपविशालादिपुष्प शालमेव च ब्रह्मपीवण्यविश्रम् ॥

किंतीपंचविधातथा एवमा करवीरं च सुधिका पाविभद्रे
 युक्तकुसुमेः सनयेतवरदेशिवो पाटलाच वक्रलेगिरिशालिनी
 वर्जनीय पुष्पे यथा पुष्पचक्रमि निलकंवनजं चैव पीतकंतगरा
 सम्भिन्ने विशीर्णभग्रमुत्ते सः न्तपि यतानिहिप्रशस्तानि कस
 केशा मूषिकाधने यत्नेनपरिवर्ज मायचताञ्चने सुभीनितथा
 येत पाचितः परकीयेच तथाप न्यानि वर्जयित्वातेकेतकी येसा
 धुषितंचयत् अन्मस्येपरास्यः मपिहिपुष्पाणि प्रशस्तान्यच
 छं यत्नेनपरिवर्जयेत् इतिका ताञ्चने पल्लवाम्यपितेषासुः प्र
 तिकापराणो ६८ ५५ अध्यायः शस्तानिमदासुर वीरुधानोप्रधा
 केशव हन्तनेप्रशस्तपुष्पाणि य नेन वर्दिषावाञ्चयेनया नानाक
 या मालतीमलिकाचैव सुधि पेक्षाभुभवेः कमलेन्द्रीवरादि
 काचानिपुष्पकः पाटलाकरवी भिः प्रवातेः सुविभिः सुदे जल
 रेच जयासेवतिरेवच ऊर्जकस्त प्रलालितेवैले वनस्पतीनामवै
 गुरुश्चैव कर्णिकारः ऊरुगद त जयाहवीयपल्लवैः इतिवा
 कः चम्पकसुगः ऊन्दो वाणा मने ६९ अध्यायः ॥ विल्लो ७
 वर्वरमलिका श्रेयाकस्तिलक ध्यविशेष दानस्यफलं यथा श्राग
 श्रम्य स्तथाचैवाट्टकः शमी मप्रभवेः पुष्पे रच्छिद्रेकीटवर्जिते
 पुष्पप्रकारस्त शस्तकेशवसज तथाः पधुषितेस्तदत कार्तिकेवि
 ने सननेकेतकीपत्र पुष्पचपुष्प सुमर्जयेत् । वर्णानोरि यथाविप्र
 भृगारकस्य च तलस्यामलकी स्तीर्थानां जाऊटीयथा देवानां च
 चैव सधस्तष्टिकरेहरेः पमाय यथाविस्तुः पुष्पाणां मालतीत
 सु सपुष्पाणि रक्तनीले तथात या मालतीमालयादेवं योर्जयेत्
 पले सितेत्पलेच हसस्य दधि रुडधुजम् जन्मडः खजरावेगेः
 तानि सदान्प तानिपुष्पाणिदे कर्मभिर्भुक्तिमाप्नुयात् ॥
 यानि विस्रवे प्रभविस्तवे इमपि मालतीमालयायेन श्रुजितः का
 पुशाणो ॥ अपिच मालीशताका निकेहरिः पापलक्षायुतेतस्यव
 सुमनाऊन्द वक्रपुटे तथावाणा त्रयोविः प्रमार्जति मालती पुष्प
 च पंकजाशोक

माताभिः कार्तिके ७७ मातृपं
विष्णोर्दृष्टे कृतं येन तेनानिप
रमागति ॥ जातिप्रयोगे विरवि
ने मातापः संप्रयच्छति वि
सवेविधिवत्तया तस्य प्रणय
लेष्टा कसकोटिसदृशाणि
कसकोटिशतानि वसेदिस
प्रेषीमान् विसृज्य पराक्रमः
यः स्वर्णकेतकीप्रथेः पूजये
द्रुतधुने अत्रकोटिशतयाव
तः स्यात्तपस्वदेवः तामोद
पूजयेद्यः कुरुमेः केतकोदवेः
सवसेदिसुनिलये देवेन सह मो
दते ॥ मलिका कुरुमेदेवे यो
च्येतिदशोचरे कार्तिके परया
भक्त्या ददेत्तपापेति धार्मिकं ॥
सुगन्धैर्मलिकाप्रथे रच्यते ॥
योच्येत्तस्मिन् ससर्वपापनिर्घ
क्तो विसृज्य केमहीयते वेदय
मैलाकेनात्र संप्राप्तेमफमाय
वे येच्येत्तस्य निश्रेष्ठ लभ
तेदेसवेपदे ॥ यः पूजयेत्तपः ॥
ताप्रथे रच्येत्तद्रुतधुने ७॥
एषात्तायरेष्ठाने सप्रयानिहवे
मुने अगस्त्यप्रथेदेवेशे येच्ये
तिजनादेन देवैर्दर्शनातेषा नर
कारिः प्रणयति नतत्करोति
विमेद ॥

तपसा भोषितो हरिः यत्करो ॥
तिरुचीकेशे मुनिप्रथे रच्यते
विहाय सर्वप्रधानि मुनिप्रथे
एकेषां कार्तिके योच्येत्त
त्वा वाजिमेधफलेभक्त मुनि
प्रथे कृतं माता मेयच्छतिज
नादेन शक्रोपितैः समदत्तस
कृतैर्हातिभाषणं ददात्तभीषि
तानकामान् वृत्तचित्तामणि
यथा कार्तिके मुनिप्रथे ७॥
जितो गुरुधुनः गवामयुतदा
नेन एतफले कार्तिके मुने ७
निप्रथे एतेन कार्तिके
तत्फलं ददेत् ॥ योच्येत्तिस
रायत्तं करवीरैः सितासितैः
नेनोर्वषातेयावत् मयुर्व
निकेशवः दकलाप्रोक्तो
सुमे योच्येत्तजगतपति नि
शकालेभवन्तीह यावच्चन्द्र
वाकरो ॥ अष्टाककुरुमेदे
जन्मशोकभयापहं पूजयित्वा
रिपानि पददिसोरमायम्
शुभपदैः सितैर्वत्स कुरुमे
पेकनोदवेः अष्टाकजसम्भ
र्य नरोयातिहरेः पदे ॥ अष्टा
कोसुमेः प्रथे केरावे केराया
नं प्रयानिभवनं विसो वन्दित
देवोपि अष्टाकप्रथे पूजये
या ॥

जगतपति सप्रणवात्रोयाति
तदिसाः परमेपदे ॥ कार्तिके
च्येदिसं तलसी विलपकेनेः
विदेशे रपि पूजः सनशाकोयम
किंकरीः माथवे योच्येदिसं त
तसी विलपकेनेः विदेशे रपि
यः स वक्तः शक्वा नकिंकरीः
माथवे योच्येदिसः सप्रथे लि
तकोदवेः एतपापोनिगतैकः
सविसोयानिततयदे समितप
अष्टादीनि अष्टादियः सयसा
देवेत्त सुहोयनीतेमदेवेः पूजो
कुरुनवनमथः तस्मादिप्रो
निश्रेष्ठशिष्यास्तयमेवदा ७
अष्टादीनिगुमाहृत पूजयेत्ता
दमेष्टवे ॥ विप्रोहवीमयेः प्रथे
लयाकाशक्रोदवेः तलसी
विलपकेने पूजयेदेवताः पित
नाच्येत्तगरेः सुख्य धृतिप्रथे
केरावे देवीलकचप्रथे अष्टा
रं नागकेरावेः ॥ कार्तिके प्रथे
तस्य पशुपितृत्वं यथा प्रहरति
हृतेजाती महराहृत्तमलिका
विद्यामं मुनिप्रथे च करवीरम
निश्रेष्ठ आश्रमेनरी विलपके
नफले यथा मन्त्रैर्दृष्टकारस
येप्रवच्छतिवेसवाः कार्तिके सफला
तिपा मोतदवण्ड ॥

स्तेस्य गौकोटिफलभागिनः का
निकेयोच्येत्तद्रुतया विलपके
शवे दयायतायुतफले केरावल
सवेसु विलपकेने कुरुमे कार्ति
केकलिमर्हने सजयतिमहाभक्त्या
शक्तिस्तेषां करेस्थिता नागकेरा
प्रथेयः पूजयेत्तद्रुतधुने सयाति
वेसवेस्थानं यजगत्तानशाचते ॥
कदम्बकुरुमेयीवे पूजयेत्तमथ
सुदने जन्मोयुताजितपापं स्फा
दितेनेनवावद नतथा केतके प्रथे
मातती कुरुमेस्थया तोषमाया
निदेवेशः कदम्बकुरुमेयीया ७
हाकदम्बप्रथारि तासमायाति
माथवः किंपुनः मुनितोदेवः स
र्वकामप्रदाहरिः ॥ हरिकिंशुक
प्रथेयः पूजयेत्तद्रुतपापिं तेकेदे
रमतेरायत विसृज्य सदवेसवः
वर्षाकालेचदेवेशे कुरुदेष्टदना
विनेः योच्येत्तपरमेविसं संसार
नवनविश्रान्त ॥ कुरुप्रथे अष्टा
धे योच्येत्तद्रुतधुनम् ॥ कोटि
जन्मानितपापं तत्तत्पादेवन
प्रयति ॥ प्रामीप्रथे अष्टादेवेशे पूज
येदसुरद्विषम् घमनप्रेषदि
प्रथे नृपातिउर्गतिनरः ॥ ३१
तिपा मोतदवण्ड ॥

अथायः ॥ लक्ष्मीतत्त्वप्रि। तत्परम् हि जस्तोयः ५५५५
यप्रणाणि नारदीय सममसह। सर्वतः स्वदाहरेत् इति याज्ञवल्क्यः
सेनातनी वक्रलाशोकशोफा। लक्ष्मात् देवाघर्षन्त कुरुमः
लि नवमातिकाः अन्तानभग। स्तेयमनुव्रवीत् इति वचनात्
रोकोर मलिका मधुपिण्डिकाः गोः श्रेष्ठे तन्मेषासि वीरुह
सुधिमेषापदेकं कदम्बे मधु। मतीना ५५५५ स्वदाददीत्
पिण्डे पादलावम्पकेकुल। फलानि चापविद्वितानि इति
वंगमतिमुक्तं केतकेकुरुवकं। केतमवचनाच्च ॥ हिजेतस्तु
विले कल्लारकरकेदिजे पचवि। दरोपायि तृणे वा यदिवाकाष्टे
प्रतिप्रणाणि लक्ष्मीतत्त्वप्रिया। पुष्पायदिवाफले अग्रयज्ज्व
निमे ॥ केरावर्धनेनिषिद्ध ५५५५ निष्ट्रकानो हस्त च्छेदनमर्हति
णि विस्वयमात्रे उग्रानीमग। इति स्मरतेः ॥ देवोपरिभूतेमस्त
नीनि कुरुमानिनदापयेत् अमा। कोपविभूते अयोवस्तुभूते अन्न
यतनजातानि कादकीनितये। जलतालिते च पुष्पे इष्टमिति
वच रक्तानियानिधमस्त चेसच। हरिभक्ति नामकेयस्य अमिवा
लोद्वापिच अमशान्तात्मासा। चाभिवादक करस्य पुष्पे मोक्ष
नि पानिवाकालनानिच तथा। एतात् कर्मसंघ इति केचित् ॥
कटजे वगस्तोपुष्पे शिरीषे च। पावितादिप्रणदाणां निष्क
जताहने निवेदिते भयेशे निः। लतेयाचिते निष्कले पुष्पे कुर्या
स्तेच प्रयच्छति वन्धनीवक। क्रीतेव निष्कलमिति वदेति ॥
प्रणाणि रक्तानि च दापयेत्। वासहस्तवितादि पुष्पस्यादेय
अनुक्तवक्तुकुसुम दानात्तदोभा। ते यथा न पुष्प च्छेदने कायिदे
गमाप्यात् ॥ परायेपितृहृत्। वार्धवामहस्ततः न दद्यात्
स्य पुष्पग्रहणे दोषः अगस्त्यः। निदेवेभ्यः संस्थाप्य वासहस्ततः
परायेपितृहृत्तैभ्यः पुष्पादापनी। समित् पुष्पादीनां स्वयमाह
ययोर्हयेत् अविज्ञाप्य च तस्यैव। एतीयते दारीतशातात पोसा
निष्कलं तस्य श्रितं एतदिने। त पुष्पकशादीनि ब्राह्मणः
यमाहरेत् मृदानीनैः कुर्यात्

कर्मकर्वन पतस्यः ॥ क्रये प्र तेच हरेस्तथा देवीनामर्कमन्दा ॥
निमसवमार ब्रह्मपुराणे ५५५५ रो सूर्यसभगरेतया ॥ ५५५५
येश्चनेवेधेवीरकपक्रियाकृतेः वी। शोकाणां कालिक पुष्पे धितं भवि
रकयो वीरवत् पाज्जुश्रमेनेवि। भविष्यापमानि सितरक्तानि कुरु
केतुकपन्यस्तु मृतेन क्रये ॥ दास्यतपतानिच पुष्पापुष्पिता
५५५५ नमकारोत्तानमात्ताया। शोका कार्यपेवदिनोत्तरम् ५५५५
पुष्पायदिपत्रं फलेनेष्टमयेन पुं। शेषस्यापुष्पे धितं यथा तलस्य
पुष्पाजलि विविदिता यथातपनेत। गस्तविल्वानो नच पुष्पितात्मता
याणि ॥ मथ्याकृत्तानानन्तरे ५। योगिनीतत्रे विल्वपत्रे च माये च त
पुष्पयनस्य दोषो यथा स्नाने क। मातामलकीदले कल्लारतलसी
तातये केचित् पुष्पे इष्टमिति विदि। चेव पञ्चवसुनिष्पुष्पके एतत्तपुष्प
जाः देवतास्तत्र इष्टमिति भस्मीभव। धितेन सात यज्ञात्मकलिकात्म
तिरावत् पततहितीय स्नाना। के कलिकात्मके मस्फुटनयाप
भिषाये इति रत्नाकरः ॥ यत्के। इमेकादशीतत्वेम् ॥ राचतभट्ट
मस्तस्य के स्नातामथ्याकृत्तसम। मने पुष्पविशेषाणां कालिक पु
येन क्लिष्टात कुसुमेनरः तत्तपुष्प। पुष्पे धितं यथा विल्वामार्गजा
साञ्चनेदेवि रोखेपरिपुष्पते ॥ ५। तोत लसि शमिशताकेत कीभृगह
पुष्पाभावेदेयानि यथा विस्वयमात्रे। वा मन्दास्माज्जहिरदम्भीमुनितिल
रेपुष्पा भावेपिदेयानि यज्ञानिचज। भगर ब्रह्मकल्लारमली चम्पाचा
नाईने पञ्चाभावेजलेदया तेन ५। रति कुम्भीदमनमरुवकाविल्व
एवमाप्यते पुष्पादानमाहात्म्ये। तोदानि शास्त्रां सिंशत ओकायरी
यथा नरत्वेन सुवर्णेन न विज्ञेनव। शो निधिनिधि वसुभूयसा भूय
भूरिणा तथा प्रसादमायाति ॥ पदे अस्पाद्यः शताशतावरीम
यथा पुष्पेर्जनाह्नः ॥ देव। न्दः मन्दारः अहिर्नागकेशरः
ता विशेषे वर्जनीय पुष्पे यथा। सुनिरगस्त्यः अष्टारातिः करवीरः
शाता तपः शिवे विवर्जयेत् ॥ कुम्भी पादलाविल्वमारभ्य यदि
कुन्दमुन्म ॥ ॥ पर्यन्ते गणपितादभमारभ्य नृति

प्रादादि गणयेत् पतद्दिनोत्तरं
 युषितानीत्यर्थः इति पदार्थादः
 शः । पुष्पक्रीडायां वर्णीनीयानि
 यथा पुष्पवयने १ पुष्पार्थेदः
 यितार्थिता २ माता ३ गोत्रसुवने
 क्ता ४ वक्रोक्तिः ५ संश्रमाशेषः ॥
 ६ इतिकविकल्पता ॥
 पुष्प स्त्री स्त्रीरजः विकासः इ
 तिमेदिनी यनदस्यविमानम् ।
 नेत्ररोगविशेषः ॥ फली इ
 तिभाया इतिहेमचन्द्रः अस्या
 यथम् यथा ह्रीनकोवचाकृष्टं
 पिप्पलीमदिज्ञानिच विभीतका
 समजाव शोखनाभिमेनःशिला
 सर्वमेतत्समेकता ज्ञागीतीरे
 लयेषयेत् नाशयेतिमिरंकाए
 पदनामवेदानिच अपिकानिच
 मासानि यश्चात्रोनपश्यति अयि
 दिवाधिकं पुष्प मासेनैकेनसा
 थयेत् वर्तिस्येदद्यानाम रणा
 दक्षिप्रसादनी इतिवक्रपाणि
 नः ॥ पुष्पकम् स्त्री रीरिपुष्प
 यनदस्यविमाने नेत्ररोगः २॥
 त्ककणम् रसाजनम् लोहः
 कोष्प म्दं गारशकरी इतिमे
 दिनी कासीसे इतिहेमचन्द्रः
 पुष्पकराण्डके स्त्री उज्जयमाशिव

स्यायाने यथा महाकातलोका
 यनीविशालावतिका दशातस्य
 यानके जेये नाम्ना पुष्पकराण्डके
 इतिशब्दमाला ॥
 पुष्पकराण्डनी स्त्री उज्जयिनी य
 था उज्जयिनी स्नाहिशाला ३ वती
 पुष्पकराण्डनी इतिहेमचन्द्रः
 पुष्पकासीसे स्त्री कासीसेभरः
 तत्पर्यायः कंसके २ नेत्रोषध
 १ इतिहेमचन्द्रः वनसके ४ मा
 लीमस ५ कृत्स्नं विषदम् नील
 मृत्तिका ८ अस्पृश्याः तित्तनम्
 शीतले नेत्रामयापहते लेपेन
 पामाकृष्टादिनाना तदाधना ॥
 शितेच इतिगुणनिर्घण्टः ॥
 पुष्पकीटः पु अमरः इतिवि
 काण्डशेषः । कृत्स्नमहृमिमात्रे
 पुष्पकेतनः पु कामदेव इति
 हेमचन्द्रः ॥ पुष्पकेतः ॥
 पु कृत्स्नमांजनम् इत्यमरः ॥
 पुष्पवातकः पुम् ॥ वेशः ॥
 इतिशब्दमाला ॥
 पुष्पवायः पुम् कामदेवः इ
 तिहेमचन्द्रः ॥
 पुष्पचामरः पुम् दमनहृतः
 इतित्रिकाण्डशेषः ॥
 केतकटलः ॥ ॥

इति शब्दमाला ॥ पुष्पदः
 पुं दलः इतिहेमचन्द्रः ॥
 पुष्पदातवि वि पुष्पदत्तः पुम्
 वापुकोनस्यदिज्ञः ॥ इत्यमरः
 विद्याधरविशेषः ॥ इति
 मेदिनी ॥ जिनभेदः ॥
 इतिहेमचन्द्रः नागभेदः ॥
 इतिधरणिः ॥ पुष्पदत्तकः
 पुं गन्धर्वविशेषः ॥ सचमंदि
 म्नः स्ववक्री इतिशब्दमालावती
 पुष्पद्वयः पु पुष्परसः तत्पर्या
 यः पुष्पसारः २ पुष्पसेदः ३ पु
 ष्पपत्रः ४ पुष्पनिर्घासकः ५ पु
 ष्पान्मृजः ६ अस्पृश्याः सुरभिः
 तं शीतले कषायतम् गोत्यतय
 दाहधमार्निवमि मोहमुत्तामः
 य तस्मार्नि पित्तकफदोष विनाशे
 चकनाशिते सरते सन्तर्पणत्वेच
 इतिगुणनिर्घण्टः ॥ ॥
 पुष्पयन्त्रा पुं कामदेवः इत्यम
 रः पुष्पनितः पु अमरः इति
 शब्दचन्द्रिका ॥ पुष्पन्धयः
 पु अमरः इतिगुणनिर्घण्टः ॥
 पुष्परसपानकर्तृवि वि पुष्पशः
 हादेट पातोः कर्तृवि त्वशप्र ॥
 सयनिष्पन्नतात् इतिगुणवो
 थवाकरणम् ॥ ॥

पुष्पपद्यः पुं योनिः इतिवि
 काण्डशेषः ॥ पुष्पपत्रम्
 स्त्री पादलिपुत्रनगरम् ॥
 इतिभूरिप्रयोगः पुष्पफा
 लः पुं कपिलः इत्यमरः ॥
 कृष्णाण्डः इतिशब्दमाला ॥
 पुष्पमासः पुं वसन्तः इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 पुष्परक्तः पुं सूर्यमनिवृत्तः
 इतिशब्दचन्द्रिका ॥ पुष्प
 रसः पुं मकरन्दः इत्यमरः
 पुष्परसाकृष्टे स्त्री मधु इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 पुष्परगः पुं मनिविशेषः
 श्वरगज इतिभाषा तत्पर्या
 यः मेजमणिः २ वावस्यनिवा
 लभः १ इतिभावप्रकाशः ॥
 पीतः ४ पीतस्फटिकः ५ पीतर
 कः ६ पीताश्रम ७ गुरुते ८ पी
 तमणिः ९ पुष्परजः १० अस्पृश
 णाः यस्मात्ते शीतले वानना
 शिते दीपनत्वेच ॥ तस्यपार
 णगुणः आद्यः श्रीप्रज्ञाकारिते
 तस्मलक्षणम् यथा सच्चायपी
 तुरुगात्र सरगमुद्वे त्रिगुणव
 निर्मित मतीव सुहृत्शीते यः पु
 ष्परगसकले कलयेदपुष्प पु
 सानिकीर्ति ॥

मतिशोध्य सत्ताय रणान् ॥ धनदः उष्णः उष्णगमनिर्धृतः
तस्यजलतणं यथा कसविः दैत्यधातसञ्ज्ञतः उष्णगमनि
नकिने रुतेयवते मतिनेः हिथा पमगगकरेकश्चित्कश्चि
लवु विद्यायंशकगगारे उष्ण तात्पीपलाकरे ईषत्पीनञ्जुविः
गगंसदोषके तस्यपरीक्षालवे ज्ञाया रुद्धकायामनोहरम् उष्ण
णे यथा वृष्टेविकाशयेत् ७ रगमितिप्रोक्तं रंगसोममहीभुजा
ष्यगग मधिकमात्सीये नवत बलादिजातिभेदेन तद्विज्ञेयेचतवि
उष्णगगो ज्ञासातया वरीतके यं ज्ञायावतविधातस्य सितापीना
रुक्तः इतिगजनिर्घण्टः ॥ सितासिता इतिप्रुक्तिकल्पनरुः
तस्यातपत्यादि यथा सतउवा उष्णरेणः ७ पगगः इतिगजयत्ना
व गतितायादिमादोदि तवस्त वली ॥ उष्णरेचनः ७ नागकेश
ससुरहिमः प्राडभवतितामः २ इतिविकाएशेषः ॥
सु उष्णगगमहाशृणाः प्रापीः उष्णलावः ७ म मातकारः इति
तपाएरुविरः पाषाणः उष्णगः जटाधरः ॥ उष्ण लावी ॥
ग संज्ञकैरुएक नामासा ७ माताकारः इतिहेमचन्द्रः ॥
तस्यवयदिलोहितापीतः आ उष्णलिहरे ७ भ्रमरः २ममरः ॥
लोहितस्तपीतः रुद्धः काषा ७ उष्णवती स्त्री रजस्तला २ममरः
यकः स पवोक्तः शनीलशुक्रव ७ उष्णविशिष्टे वि ॥
गिः तिगः सोमालकः सगोः ७ उष्णवन्ता ७ एकयोक्ताचन्द्रसु
शमनलोहितोयः सपवतलप र्यो २ममरः ॥
मगसजः स्यात् अपिचेननीत एकयाउक्ताशृष्टयगवसेन च
सेतः सपवकथितः सुनीतः ॥ न्नाकोउष्णवत् शब्दाद्यो ॥
सन् सत्वेदेह्यसोखि मदि नत उष्णवानिनडः सुयोदेस ॥
तेहस्यरतशासुविद्य आरणफ मिथीयते माजे एक योक्तो ॥
लेच नदत किंन सीणासुनपदो ति भिन्न प्रयोगेनेवेत्यर्थः ॥
भवति इतिगुरुदे ५ अध्यायः प्रतयव ॥ ॥
पकारंनरं प्राण उष्णसमः का इतिगजनिर्घण्टः ॥
नासञ्जभावरु विककणः ७३६

दुर्धकतात् सदादिवचनमित उष्णस्वेदः ७ उष्णदवः इतिग
७ः उष्ण विकाश सयोगादतः जनिर्घण्टः ॥ उष्णरासा
उष्णवन्ता शब्दोऽतोऽत्रोऽपि स्त्री रजस्तला इति शब्दरत्ना
रदिशशिने उष्णवन्ताव्यविति बली ॥ उष्णहीना स्त्री उ३
नाममाला इतिनहीकायोभरतः स्वरुतः इतिशब्दचन्द्रिका ॥
उष्णवाता स्त्री उष्णायानेफल निष्कला ॥ रजःश्रुत्या ॥ इति
वागान इतिभाषा यथा वारी हेमचन्द्रः ॥ उष्णा स्त्री
उष्णाहताच्चोसो तदा रामः प्र कणिपुत्री भागलपुत्र इति भा
मेरिका इतिहेमचन्द्रः ॥ षा नतपर्यायः ॥ उष्णा २
उष्णवाहनः ७ उष्ण उष्णरजः मालिनी इतिविकाएशेषः
यथा राजायथाक्तेच पुनरकरोत् उष्णाजीवः ७ मालकारः ३॥
उष्णवाहनः विभूतिहादशीकृ तिहेमचन्द्रः ५ उष्णाजीवी
ता सगतः परमागति इत्यनि ने उष्म मालाकारः ॥ इतिज
पुराणो ॥ उष्णशकटी स्त्री ग्रा यथरः ॥ उष्णोजनम् ॥
काशकानी यथा विप्रोक्तिः ७ स्त्री श्रजनभेदः ततपर्यायः
उष्णशकटी देवप्रभउपश्रुतिः ३ उष्मकेतु २ कोसममर २ रुसु
तिविकाएशेषः उष्णशरः ७ मोजनम् ५ रीतिकम् ५ रीतिप
कन्दर्पः कसमेउदर्शनात् ॥ षो ६ योष्यके ५ तस्यशृणाः दि
उष्णशरासनः ७ उष्मकन्दर्पः मते पित्रहिककास्वादर दि
उष्णयन्त्रदर्शनात् ॥ ॥ षका सानिर्घनेजामय ना ०
उष्णश्रुत्यः ७ उ३स्वरः इतिग शितं च इतिगजनिर्घण्टः ॥
जनिर्घण्टः कसमरहिते वि ॥ उष्णजतिः ७ उष्ममोजलिः
उष्णसमयः ७ उष्मवसनः ३मम ७ प्रसुनोजलिः यथा पंचउष्मा
२ः उष्णसारः ७ उष्णदवः ३ नलीन्ता पविवाशर्चनेचरेत्
तिगजनिर्घण्टः ॥ इतिनत्रसारधृतभट्टः ॥
उष्णोराभा स्त्री कलिकारीव उष्मावचायी ७ माताकारः
तः इतिगजनिर्घण्टः ॥ इतिहेमचन्द्रः ॥

पुष्पासुरं स्त्री मधु इतिराजनि
 र्गणः ॥ पुष्पासुरः पुं कर्तृपुः
 इतिशब्दरत्नावली ॥
 पुष्पास्तोत्रं स्त्री शतपुष्पा इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 पुष्पिका स्त्री दत्तमले इतिहा
 रावली लिंगमलम् इतिहेम
 चन्द्रः श्रद्धायातेतत् प्रतिपा
 दितोक्तिः पुष्पितः वि जातः
 पुष्पः पुष्पविशिष्टः कसुमि
 तः यथा एकेनापि सवृत्तेण
 पुष्पितेन सुगन्धिना वासितेन
 नैसर्गं सपुत्रेण कृतं यथा ॥
 इतिचाणक्यः ॥ पुष्पिता
 या स्त्री छन्दोविशेषः तस्यत
 त्ताम्यं श्रवणि नयगरेफतो
 सकाशकिच ननोजरगाश्रु
 धिताया इवाहरणं कर किम
 तय शोभया विभाती ऊचफल
 भारदिनमदेहयष्टिः स्मितरु
 विरवितास पुष्पिताया व्रजपु
 वति व्रजती हरेर्षदेभूत इति
 छन्दोमञ्जरी ॥ पुष्पेषुः पुष्प
 काप्रदेवः इतिहेमचन्द्रः ॥
 पुष्पः पुं श्रद्ध्यादिसमविशति
 नक्षत्राङ्गताष्टम नक्षत्रे तत्तु
 णाकारैकतागत्मक इतिम
 तिष तत्तुपण्यायः ॥ सिध्याः २

तिष्ठः २ इत्यमरः पुष्पा ४ इति
 भरतः ॥ तस्यस्वरूपं यथा
 कलपीड कदिनी रजःश्रमेमथा
 माश्रित विहायसे पुष्पेभोलिका
 तृष्टतश्चावलोचनेलोचनादि
 ऊमितागताः कलाः २५२ इति
 कालिदासकृत रात्रिलग्ननिद्रा
 लम् तत्रजातस्यफलम् प्रसन्न
 ३ः पितृमातृभक्तः सधर्मपुत्रो
 अभिनयाभिपुत्रः भवेत्तनुषः
 त्वत्पुष्पजन्मा सन्मानवानीक
 करवाहनाः इति कोष्ठाप्रदीपः
 तत्रतत्रे गंगा स्नान फले यथा
 संक्रान्तिषु यतीपाते ग्रहणे च
 न्द्रसंध्ययोः पुष्पेस्नातान्नाश्रु
 यो कृतकोटीः सपुत्रहेतु इति
 स्नातपराणं ॥ योषमासः का
 लिपुगः इतिमेदिनी ॥
 पुष्परावः पुम् यत्तच्चक्रयाने पु
 दार्पणभवति किंनयात्रात् सवा
 दोसः तत्तुपण्यायः चक्रयाने
 २ इत्यमरः ॥ पुष्पलकः पुं
 गम्यमगः लपनकः कीतः
 इतिमेदिनी ॥ पुष्पस्ताने
 स्त्री पुष्पाभिषेकः तस्यविधिर्वा
 या मेर्विवाच श्रुत्यजनप्रवृत्ता
 सि पुष्पस्तानविधिक्रमम् ॥

येन विज्ञातमात्रेण विज्ञानाय नेहर्ववासरे तस्यस्यानस्यकोवे
 तिस्रमेतं पोषे पुष्पाङ्गतेवने यथा दिशिस्थिता पुरोहितः सग
 पुष्पस्ताने नयश्चरेत् सोभायक न्यवन्दनैः पात्रैः कर्षयपिवासि
 त्याणकते उभितमरकापदे वि तैः गोरोचनाभिः सिद्धार्थे रत्नै
 स्पादिउष्टकरणे यतीपातेचवैः श्रफलादिभिः गन्धहारेत्यादिभि
 धृतो वज्रेभूलेहर्षणादौ योगेय स्त मन्त्रैः सर्वापिवासिकैः श्रुपि
 दिनलभ्यते तृतीयायुक्तपुष्पदे वास्यततस्तस्याने पूजयेत्तत्रदेवताः
 रविमोचिज्जेहनि तदासमस्तदे गणेशोक्तेश्चेशक्रे ब्रह्माण्वा
 घाणा तत्तस्मान्नेहानिकारकम् पिशंकरे उमयासदिनेदेवे सर्वा
 ग्रहदोषाश्चजायन्ते यदिगन्धेषु श्रगणादेवताः मातृश्रपूजयेत्तत्र
 वेतयः तदापुष्पदेमात्रेण कुर्यान्मा नृपतिः सपुरोहितः मंगलानसक
 सातरेपितत इत्यन्तब्रह्माण्वाश्रान्ति लानकृता नानानेवेयसेचये प्रद
 रुहिष्ठाग्रवेपरा शक्रार्थसर्वदेवा यान्पायसेसा उ फलेमोदकपा
 नां शान्मर्थचजगत्पते ॥ तवके वकैः श्रुपिवास्ततस्तस्याने र्वा
 शाश्विर्वत्मीक कीटदेशादिवर्जि सिद्धार्थकातेतैः तस्मात्तस्यानाते
 ते शर्कराकृमिभस्मादि दोषेण भूतानिः सारयेन्मन्त्रमीरयन् अय
 परिवर्जिते स्रक्सकृमिभस्मादिसे सप्तततेभूतायेभूताभूमिपातकाः
 येनपरिवर्जिते काकोलककके भूतानामविरोधेन स्नानमेतत्तक
 कैश्च काकोलेयप्रपेनकैः वर्जिते रोम्यहे ततः करोपटीकृत्य मन्त्रै
 कण्टकिवनविभीतकविर्वर्जिते एणनेनपायिवः आवाहयेदिमा
 श्रुपिमेसातकाभ्यां च जलोकोषे स्नेवान् पूज्यान्पुष्पाभिषकतः
 विवर्जिते सस्यानेचम्पकाशकव आगच्छन्तुसगः सर्वे येऽसृजामि
 ऊलादिविभूषिते हेमकारणवा नमिणः दिशोभिपालकाः सर्वे
 कीर्ण सरस्तीरेलवापुषौ पुष्पस्तो येचायेयेप्रभाणिनः ततःपुष्पा
 नायनपति रिङ्गीयातस्थानपुत्रा जलित्वा पुनर्मन्त्रेपदेदिमम्
 मे ततःपुरोहितोराजा नानावादि श्रयतिष्ठन्तविवुधाः स्थानमा
 श्रुतिः स्तनेः प्रदोषसमयेगच्छेत्तत् सायमाभकम् ॥ सः पूजो ॥
 स्था ॥

प्राप्य छात्रो दत्ता शान्ति महीशु
ने तत्रोत्पत्तीरात्रि नयेतसपु
रोहितः स्वमेभुभाभविद्या ३
पुस्तसपरोहितः ॥ कृता पुना
नदेवानां रोत्रोत्पत्तीरात्रि नयेतसपु
पुभाभुभफलेस्वमे त्रयेदोयत्त
सम्पत्ते उःस्वप्रदर्शनेचेतसा तय
पुष्पाभिषेचने होमचतः शते ॥
ऊर्ध्वाहृद्याहापि गवोशतम् गो
वनि ऊर्जराणां च प्रासादस्य गि
रेस्तरोः आरोहणं शुभकरं गन्ध
श्रीहृदिकारकं दधिदेवसुवर्णि
नो भुजगस्यदर्शने वीनाहृदित
तफल पुष्पाच्छ्रुदविलेपने शि
तोपुच्छ्रुदशोढानां पञ्चससु
रुदातया लाभः तयकरः शत्रो
लेकारस्यभूतः दर्शनेचापरा
गस्य निगडेनास्यवन्धनम् मोस
स्योत्पत्तीरात्रि नयेतसपु
काशियुतेतत्रुपनि ईनेमत्त
रोदने प्रगम्यागमनेरूप पंक
गतीवतीगिता पर्वतस्यतथान
याः प्रोत्तारः शत्रुकर्तनम् लस
त्रमरणेदेव दाने रुधिरमय ॥
योः भोजने पायसस्यापि नउ
प्रायेदणं तथा कस्याण स
एव सोभाय ॥ ॥

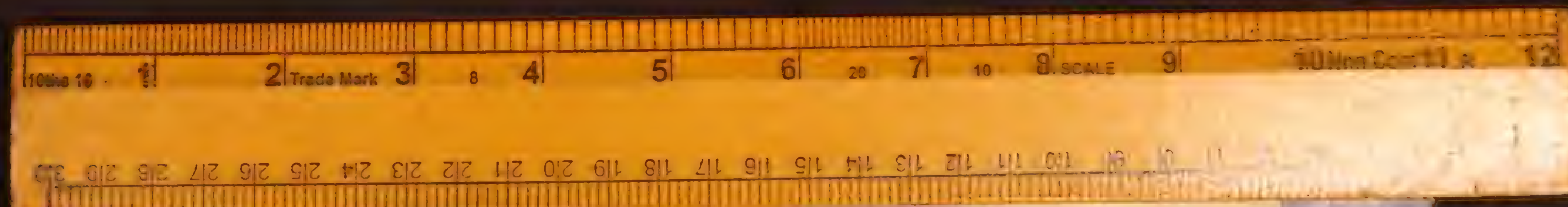
राज्यशत्रुतयोस्तथा एतेसमाश
ऊर्वनि न्यस्यन्यस्यतम एवेषु
महिषाणाल् आरोहोत्पत्तीरात्रि
कः नमेगीतेतथाहास्ये पारश्रा
प्यभुभप्रदः रक्तवस्त्रपरीधाने र
क्तमासात्रुर्जनम् रक्तो वृत्तोसि
पंचैव कामयन्त्यस्यमाश्रयात् क
पात्रेप्रवेशश्च दक्षिणाशागतिसि
या येके निमज्जनेस्नाने भाष्या
त्रविनाशने नभोयस्यभवेत्समे
तत्रुत्पत्तीरात्रि पञ्च आदायगर्भना
मीनऊर्जराणां यातिवित्तं सत्तया
मंत्रप्राप्य महाकल्याणमाश्रयात्
दीर्घविशतिरस्तस्य दस्तघोडशति
स्तुते ऊर्ध्वाहृद्योपायेते यज्ञभार
लस्यमे ततोः परेः क्रिष्टवाके मा
हणापूजनेचेत ऊर्ध्वाहृद्योपायेते
धीरो हृदिप्राद्वेतेधेवच चन्द्रना
रुक्मरुती धूपकर्मरुष्टीकैः सम
न्यमण्डलस्थाने तस्मिन् होशमा
वेनमः अस्यायुक्तं फडितेवे लि
विस्मन्नुदयं बुधः मत्र विस्मन्नुद
तस्य सूत्रः कन्वलसम्भवैः को
षेयेवी स्वस्तिकायां प्रथमेमंड
लेलिखेत् चतुर्हस्तप्रमाणान्त
नगदले विलिखेत्ततः ॥ हस्त
प्रमाणेपमन्त मण्डलस्यप्रकी ॥

रजा

हिंम हासणिमाहृदस्तानि क सेशयः कृशायेचाधस्तानिः स्या
फिकाकेशोच्चले सितेरक्तं च विद्यायोगा
पीतेच कृष्णद्वितमेवच शाति भवेत्तस्य इष्टद्वय सतस्ववा ३
चूर्णोस्तकोसमे रंदिरेहं विदुः विदितानि विद्यस्त मण्डलेतया
वेः ऊर्ध्वाहृद्योपायेतेमूर्णो रजामः थेच्छया सर्वदोषानवाप्नोति ये
एतलहृये पमानतः समारम्भः दोषाः पूर्वभाषिताः ॥ सितसर्षप
मातोपश्चिमगामिनी पश्चिमद्वार पूर्वाहृद्या रेखाः कार्य्याः प्रमाण
मथ्येन शतहस्तादिनिर्दिशेत् प्र नः विमलेविजयेभद्रे विमानेषु
तेकहारमथ्येन पञ्चैवाष्टपत्रः भदेशिवं रंद्मानचदेवेच रता
के ऊर्ध्वाहृद्योपायेतेमूर्णो रजामः ह्येका मदायकम् रुचकं स्वस्ति
वष्टयकष्टयक ह्येका मण्डले काव्यच हादशतेतमेउलाः यथा स्थानं यथा
कृता सत्राण्युत्सापयततः ॥ यतं योजनीया विचक्षणैः सभा
ध्यमत्रेपथमे मण्डलेपूजयेत्ततः रेमथमानेत पीठपाथसुगमरेः
भवनायनमइति ततोहस्तविद्या पीठपाथारणायाय निर्मितवि
जयेत् सव्यावलम्बहस्तस्त रजः सकर्मना कतो कलातदेवाना
यातेसमारभेत मथ्यमानामिका मसितातेष्टयकष्टयक यतः क
ऊर्ध्वरूपविष्टायथेच्छया अथाः तास्तकलसा स्तनलेपविकीर्तिः
लागलिकता पातेयत्तविचक्षा नवेवकलसाः प्रोक्तातामस्तानि
णाः समरेवातकर्तव्या विच्छिन्नाः दोधन गोक्षोपगोक्षोमरुतो मष्ट
पुनर्वज्जिता मंगष्टपर्वनेप्राणात् एवमनथापरः मनोहातसिभद्रे
समाकार्याविज्ञानता सेसकेवि अ विरुजस्तत्रोपायकः इंदिय ॥
समस्युले विच्छिन्नेकशराहतम् प्रोः य विजयो नवमः पविकीर्ति
पथ्यतमपितं कस्त मालितेवक तः तेषामेवक्रमादप नवनामा
राचन सेसकेकलहेविद्या इहे निधानित् शुण्णतामपराएवशा
रेतेतविपदं अतिस्तरे भवेद्या निहानिसंदेवहि तिगीन्द्रः प्रथमः
धिनिमणीजाविभिप्रते विन प्रोक्तो द्वितीयोजलसम्भवः य
उभि भयमात्रोति शत्रुपक्षा ववागनी ततोह्योत यजमानततः
नून ॥ ॥ यरः ३ ॥

निच वज्रभौक्तिक वेदार्थ महाप
 येन्द्रस्फाटिकैः सर्वथाममयेदि
 त्त्वे मागरोदम्बरेतथा वीजश्रक
 जम्बीर कापेरीशघ्रातहाडिमान्
 यवेशालिचनीचारं गोधूमसित
 सधूपम ऊंऊमागुरुकस्तूरी मधु
 नरोचनेतथा वन्दनेवतथामासी
 मेलोऊष्टेतथैवच कष्टैर्यज्वेद
 च जले निर्यासकामुदे शैलेयां
 वदवेजाती यजप्रघ्येतथैवच का
 लशाकं तथाएकका देवीहर्णाक
 मेवच ववोपात्रौ समेनिष्टा तरु
 कंमेगलाएकम् हर्बोमोहनिको
 भद्रो शतमूलीश्रोतावरीम् पा
 र्णानांसबलाक्षुद्रं सहदेवोगजा
 कुर्यां हर्णाकोषासितोपातो गुंज
 शिरसिकानल्लो व्यामकगजदेतो
 च शतप्रष्ठा पुनर्नवा जालीदेवी
 शिवोरुद्र सर्वसन्धानिकोतथा
 समादयशुभानेतान् कलसेषुनि
 थापयेत् कलसस्ययथादेशं विधि
 शम्भुंगताथरम् यथाक्रमेष्टा
 यित्वा शम्भुश्रुत्यतथायनेत्र प्रा
 सादेनतमत्रेण शम्भुतत्रेणशो
 कश्च प्रथमं पूजयेन्मथो ना
 नानेदेयवेदेनेः दिक्पालानां
 छन्देष्टेव दिक्पालानपिपतये

त एवं विदित्वा पितृषु ग्रहाः मानन्तपीडकम् गजसिंहकृता
 ताकलसेषु च नवग्रहान् सृ-
 जयेत् मातृमातृचक्षुषु सर्वे
 देवाचक्षुषु च वदन्ते कोऽपि
 कष्टयुक्तं नवेव तत्रैवात्माः
 सदा मृग्यन्तमानस्य भवेत्तैर्भा-
 ज्यैश्च ये ये च पुष्पैर्नानाविधैः
 फलैः पावकैः पायसैश्चापि ।
 यथा सम्भवयोजितैः पुष्पैः
 स्नानाय न्ययतिः एजयेत् सक-
 लान् सुरान् दत्तिलोमण्डला-
 य ऊर्ध्वे निर्माय पायसैः स-
 मिद्धिः शालिसिद्धौर्ध्वे हतैर्हर्वा-
 तैस्तथा केवलैश्च तथैवान्नैः
 एजयेत् सकलान् सुरान् होमो-
 नेतोषयेद्दृष्टे नृपः सार्द्धं परोहि-
 तं होमात्ते मण्डलोदीर्घा वेदि ॥
 कायोऽस्य दृक् रोचनात्मकं
 काशनं तथा सर्वाभियोजयेत्
 ब्रह्मारेण्यत्तमेष्टु हिं दंशतु
 लयावपि हनं वाचतश्चैवा य-
 अकृत्रिकसेदितं रत्नेषां प्रथ-
 मं धत्तं आसक्तिकविनायकैः श्री-
 श्री हृदो वरगोहा स्वामी देवी ॥
 शुभातिता रत्नैः सर्वैश्चैकारैः प-
 दं काप्यहिंस्रकं हस्तविस्तार-
 क्वायं कर्तव्यं तदप्रागुक्तं स्वार्थ-
 सार्हं हस्तं पदं हस्तानां तिनं श-
 य्या चतुर्गुणादीनां यत् ॥

अष्टौ षोडशविंशष्ट शतमष्टाधि
कचवा कलसानासमाख्याता ।
अधिकस्यागोत्रम् नयकस्याप
देमहे मंगलोत्प्रेक्षामवेः वे
अवेरवदिकपाले ग्रहमन्त्रे ॥
मातृकैः आन्ये तेनः सप्तहिष्टमा
न्ये पापहरं परम् आन्ये सुराणा
माहार मातृलोकाः प्रतिष्ठिताः
भोमातरीत् दिव्यं वा यत्नेकस
समागतम् सर्वतदाज्यसेस्य ॥
प्रातः प्रणाशुषयगच्छत ततो
ऽपनीयगजात कश्चलेवसि
मेवच कलसेः स्नापयेत्तुपं पुष
स्नानार्थप्रतिनेः ॥ एभिर्मन्त्रैर्नर
अष्ट तत्तत्तार्थसायकैः सुर
स्नामभिषिंचत येतसिद्धाः पु
रातनाः ब्रह्मविष्णुशक्रब्रह्मसा
ध्यासमरुद्गणाः आदित्याव
सबोरुडा आश्विनैयोभिषग्दरो
अदिति देवमाता च स्नातल ॥
स्त्रीः सरस्वती कौत्तिलस्त्रीर्धृतिः
श्रीश्च सिनीवाली कुरुक्षुधा ॥
दितिश्च सरसाधेव विनताकद्र
रेवच देवपत्न्यस्याः मोक्षा दे
वमातरपवच सर्वस्नामभिषि
चेत सर्वेवाप्ससंगणाः नतः
त्राणिपुहुताप पलाहारात्रसः
न्यपः सवतसरोदिवागविः क
लाकाष्टाः तणालवाः
सर्वेतामभिषिंचत कालस्यात
यवाश्वये वैमानिकाः सुराणा
मनवः सागरैः सह सरितश्चमा
हानागा यताः किंयुक्तास्तथा
वैखानसा महाभागा दिनोवे
हायसास्तथा समर्षयः सदाश
श्च भ्रवस्थानानियानित मरी
विरत्रिः पुलहः पुलस्त्यभृश
रंगिराः क्रतुः सनतकुमारः
श्च सनकोऽथ सनन्दकः सना
तनश्चदत्तश्च जैगीषव्याघनन्
नः एकतस्मदितेष्टेव त्रिनोना
वातिकाप्रयो उर्वीसा उर्वि
नीतश्च कण्वः कात्यायनस्तथा
मार्कण्डेयो दीर्घतपाः पुनः शो
को विदूरथः शैबः सप्तर्षकः
श्चैव व्यवनोत्रिः पराशरः द्वेपा
यनोऽथ वक्रातो देवदातः सहा
उजः पतेवासेचवहवो देव
तपरायणाः सप्तसिद्धास्तेभि
षिंचत सराश्वतयोधनाः ॥
पर्वतास्तखोनयः प्राणामाय
नानिव प्रजापतिः दितिश्चैव
वोदिसस्यमातरः वाहनानिव
दिवानिसर्वेलोकाश्च राक्षसाः
अनयः पितरस्तारा नीमताः त्रि
दिशानुले पतेवासेचवहवः पु
रुषसकीर्तनाः शुभाः नोयोस्ताम
षिंचत सर्वोत्पातनिबहणाः शो
बभुभ ॥

देवत्ये मन्त्रैर्दिव्येस्तथापरेः शैबे
नावायणे रोद्रे ब्रह्मशक्रसमुद्रवेः
आपोहिष्ठादिरण्येति भस्मवेति
सुरेतिच मानस्तोकेति मन्त्रेण ग
अहारेत्यनेनच सर्वमेगल्यमेग
शैः श्रीश्चतेग्रहयोगिभिः इत्ये
वंस्तानमासाय गात्रमाहृत्यकव
लैः सर्वमेगल्यमन्त्रेण वस्त्रेकाणि
सकं धियात आचम्यचततो देवा
न गुरुविप्रोश्च सजयेत् धनं च त्रै
चा मरेच चण्डामस्यान गजोस्त
था मन्त्रेजसाधारयेत् ततो गच्छे
दुताशनम् नत्रगतावक्रिमथ्येव
क्रि श्रीवीर्यपायिवः अनिमि
त निमित्तानि लक्षयेत्तत्र विदुतिः
देवत कसुकामाथ वदिपोर
जनेर्दतः वादित्रचोष्टेस्तमूलेस्त
थाभोर्ध्वत्रिकैः शुभैः कृताशेषे
पुनः प्राति माशीवाचचवेदिजा
न हर्षाविधायविधिवहतिगा
कनकाराणुत धान्यानि चाद्या
सोमि दत्ता ऊर्ध्वादिसर्जनम् ॥
नतः प्रेषजलैः सर्वा नम्राणादीन्
पुरोहितः सेचयेच्चतरेणञ्च व
लेवापि सराष्टकम् एवेकता न
यः पश्चा विराजं संप्रयेभवेत् ॥
मोसमे पुनर्दीनश्च कर्ष्या ॥
नमंगल्यसेवनम् पुष्पनत्रपुका
त तृतीयायदिलभ्यते तस्यापुन्या
सदादेवी वणिउका शंकरेणद पे
चालिकाविवाहाद्यैः शिशुनांको
तकैस्तथा देवाहिकेनविधिना ।
मोदयेच्चैरिकाशिवा चतुष्पयेपुस
वैष देवदेवीगृहेषुच पलाकाभि
रत्नेज्या देवेकवैवसीदति पव
कृताशानियागे तथापुष्पाभिषेच
ने चतुरंगैः समंराजा भाष्याभिल
नयेः सह राज्यमंउलसेपुक्तः पर
त्रेहनसीदति नातः परतरोयतो ।
नातः परतरोतसवः नातः परत
राप्राति नातः परतरं शिवम् ॥
अनेनेवविधानेन नृपतेरभिषे
चनम् पुवराज्याभिषेकं च कर्ष्या
ज्ञानपुरोहितः नृपाभिषेककरणा
मादोयदिसमाचरेत् अनेनेवविधा
नेन स्थिरः स्थाननृपतिस्तदा शो
भये यतः सप्तहिष्टः शक्रार्थ ॥
ब्रह्मणा पुरा पवंयते नृपोदृष्टा
परत्रेह नसीदति इति कालि
कापुराणे पुष्पाभिषेकः ८१ ॥
अथायः ॥
पुष्पा स्त्री पुष्पनत्रपुम् इति ॥
शहरत्नावली ॥ पुस्तक ॥
वरये अनादरे आदरे शक्तिवि

कल्पद्रुमः ॥ पुस्तकं स्त्री
लेखादि शिल्पकर्म आदिना।
काष्ठपत्रलिका खनित्राखन।
नादि कर्मशृङ्गते इति सतत्या
दयः ॥ मृदावादाकृतावाव वस्त्रे
लाणवचमणा लोहरेतः कृते।
वापि पुस्तकमभिधीयते इत्यमर
दीकायोभरतः ॥ पुस्तकम् इति
मेदिनी स्त्रियाम् पुस्त्री इत्यपि
भवति ॥ पुस्तकम् स्त्री
स्त्री पुस्तम् प्रति इति भाषा ॥
तस्यपरिमाणम् यथा मानेव
त्ये पुस्तकस्य शृङ्गदेवि समासः
तः मानेनापि फलविद्यादमाने।
ग्रीहिता भवेत् हस्तमात्रेण हि मा।
त्र मावाकृद्वादेशात्पुस्तकम् दशा।
गुले तथाष्टौ च ततोदीनेन कारये
त् ॥ तस्य वेधो यथावेधं द्वयं मुष्टि
द्वयं वाकृमात्रे विरक्तकम् मम।
भागे मदेवानि हस्तादौ नृपयन्त्रः।
कम् अष्टौ गुणपरित्यज्य मध्येवे
धेन कारयेत् प्रादेशादौ भवेद् ॥
आ व्युत्पत्ते वासमाचरेत् ॥
पुस्तकस्य च आद्यनते यन्त्रवे ॥
यं विकल्पयेत् ॥ भार्यादा ॥
निर्भवे वाच्यं यन्त्रानेवा लयो भवे
त् दण्डयन्त्रे भवेत् पीडा वतः
॥

शुभदेभवेत् चतुष्कोणे विसव ॥
स्तविकोणे सप्तभवेत् पुस्तक
कराण्यत्र यथा भूर्जवा तेन पत्रे
वा तातेवाताडिपत्रके अश्रुणा
पिदेवेशि पुस्तकं कारयेत्प्रिये
समवेत्तरीयत्रे च तास्यपत्रे च शो।
कवि अमृततत्त्वविदेवि तथाके।
तविपत्रके मार्तण्डपत्रे ऐषेवा
टपत्रे वरानने अम्यपत्रे वसुदेवे
लिविवायः समभ्यसेत् सडा।
गति भवामोति थनहानिर्भवेद्
वम् ॥ पुस्तकवेदलिवन निवे।
धो यथा वेदस्य लिखने कृता यः
पदेद्रुल्लहा भवेत् पुस्तकं वागृहे।
स्याप्य वज्रपातो भवेद्भवम् ॥
युगभेदे पुस्तकात् रस्यदेवा य।
था सत्येऽन्तरे स्थितः शास्त्रः प्र।
त्पाणिः सिलोवनः प्रजापतिर्हो
परे च त्रेतायां सूर्यपुत्रश्च कृतेऽ
मे पिनाकी च कलौ तिष्ठतरे हरिः।
तलोत्तक पूजाफलम् यथा शा
स्त्रे च समाप्तौ च लोहकं प्रति
पूजयेत् हरिश्च गन्धपुष्पाद्यै र्
ह्येव सुमनोहरैः यातदत्तरसे
ख्याने प्रतिपत्रे च सनदरि ॥ ता
वयुगसदस्याणि वस्तुकोके वसेव
चिरम् वेतन ग्रहणे लोहकस्य।
॥

होषो यथा वेतने यस्तृतीया मूलेन लेखयित्वा यो रघायाति
त लिखित्वा पुस्तके सत यावत् सवेदिके इति रासप्रणानि लि।
तरसेखाने तावत् नरके वसेत् वित्तायः प्रयच्छति वस्तुदानसमे
भूमे पुस्तकलेखन स्थापननि पतं प्रामोति दिशणीकृते इति।
धेयो यथा न भूमे विलिखेद् गारुडे २१५ अध्यायः ॥
र्त्त मज्जेन पुस्तकं लिखेत् नशक्ता भागवत दान विधानन्त पायया।
पुस्तकं स्थाप्ये नशक्तमाहरेतः राशज्ञेदृष्टव्यम् ॥
तत् भूकम्पग्रहणे चैव शस्त्रे वा पुस्तकम्मा वि लेखादि शिल्पक
ग्रहणं भूमेति प्रतिदेवेशि। मकती इति हलायुधः ॥
जन्मजन्मसमूर्विता तदा भवति। १ उ। ॥
देवेशि तस्मात्तत्परिवर्जयेत् १ उय शोधे इति कविकसदमः
इतियोगिनी तन्ने तृतीयभागे। १ न नि ॥
सप्तम पटलः तस्य दानफले य शुभम् स्त्री शुवाकफले इमम्
या विप्राय पुस्तकं दत्ता धर्म रदीकायो रायमुकटः ॥
शास्त्रस्य हि जगुराण्यस्य के शुभः १ उवाकः समूहः इत्यम
दद्यात् सदेव त्वम् वाञ्छयात् शा २ः स्यन्दः भावः कण्टकिः ह।
सदृष्ट्या जगत् सदे सप्रकृतं च। दाः इति शहरत्तावली ॥
शुभाशुभम् तस्मात् शास्त्रे प्रयत्न शुभाशुभम् स्त्री शुगपीठं पिक ॥
नेन दद्यादिप्राय कार्तिके वेदवि दानी इति भाषा तत्पर्यायः फरु
घोचयोदयात् स्वर्गकल्पयेवसे बकम् २ इति हारावली ॥
त आत्मविद्याचयोदया तस्य से पीपपीठम् स्त्री शुगपात्रे तत्प।
खानविद्यते श्रीणि तस्य प्रदाना र्यायः कटकोलः २ पुनर्दुष्टः
नि श्रीणि तस्य फलानि च शास्त्रे ३ इति त्रिकाण्डशेषः ॥
कामपुण्येभुः दृष्टिर्वाचैव शाः शुगपुष्पिका स्त्री विवाहसम्पत्ति
स्त्री इति प्रामोत्तरावो ॥ १ ॥ पुष्पतामूलम् तत्पर्यायः ऊह
अध्यायः वेदशास्त्रादि दानफले लिः २ इति त्रिकाण्डशेषः ॥
यथा वेदाय यज्ञशास्त्राणि य शुगफले स्त्री शुवाकफले तत्प
मिश्रास्त्याणि वैबदि ॥

ध्यायः शुजा २ विककनी १ वि
कका ४ विककणी ५ सोचके ६ उ
हेगः ७ क्रमकफलम् ८ इतिगजः
निर्वाणः ॥ शुगरोटः ९५ हिता
लहतः इतित्रिकाण्डशेषः ॥
शुजक शुजे इतिकविकलसमः
शुजकः त्रि शुजाकती यथा येत्र
भाउस्त विमुभदेति प्राचीनितो
वेदविदोवदन्ति तथा ९२ः शुजक
शुजयोस्तदागमताः प्रवद ॥
नितान्त इतिनिष्ठादित्तम् ॥
शुजनम् स्त्री शुजा अर्चने यथा
कुदेननव कर्तव्ये लोभेनतस्यान
व मतसुजने विधानेन यदीच्छेत्
परमागतिं इतिवराहपुराणम् ॥
शुजनी स्त्री वटका इतिभरतः
शुजा स्त्री शुजने तत्पर्यायः न
मत्ता २ अपदिनिः ३ सपर्यायः ४
अर्चनी ५ अर्चनी ६ इत्यमरः उतिः
इतिशब्दश्चावली तस्याः साम
न्यासः करचुद्विस्ततः परम् अणः
निवापकन्यासो करदिमासयव
त तान्नयेवदिगन्धः आणायाः
मलतः परे ध्यानं शुजा मस्येव स
र्वतत्रेष्टयविधिः इतिनृसिंह
मतः ॥ शक्तिविषयेचतः ॥
षष्टिरुपचारा यथा आसनाय
णम् १ सुगन्धितेलाभ्यंगः २ मा
नशांलाप्रवेशनम् ३ मजनम्
णिपीदोपवेशनम् ४ दिवस्ना
नीये ५ उदरने ६ उल्लारकस्नाने
कनककलसंस्थित सकलतीक्ष्ण
भिषेकः ७ धौतवस्त्रपरिमार्जनं
८ अरुणउकूल परिधानम् ९
अरुणउकूलोत्तरीयम् १० आले
प मण्डप प्रवेशने ११ आलेपम्
णिपीदोपवेशने १२ वन्दनशुक्रं
क्रम कर्षकस्त्री रोचनादिगण
न्यसदीगानुलेपनम् १३ केशभा
स्पर्शकात्ता उरुभूपमलिका मात
तीजाती १४ शाक शतपत्र १
हृगकहरी प्रजागकल्लार सूर्या
सर्वर्तकसममालाभूषणम् १५
भूषणमण्डप प्रवेशनम् १६ भू
षणमणिपीदोपवेशने १७ नवम
णिशुक्रं १८ चन्द्रशकल १९ सीत
तसिन्दूरम् २० तिलकवत् २१ का
लोजने २२ कर्णपालीयुगले २३
नासाभरणे २४ अथरचावकः २५
अथनभूषणे २६ कनकविपरके
महापदके २७ शकावलिः २८ एका
वलिः २९ देववन्दकः ३० केशरयुग
लचतये ३१ दलयावलिः ३२ क्रीमि
कावलिः ३३ काचौराम ३४ कटि

सूत्रं ३६ शोभावाभरणं ३७ पाद
कटके ३८ रत्नरूपं ३९ पादोपरी
यके ४० एककोषाशः ४१ अमक
रेजशो ४२ इतरकरे अण्डेत्तचा
पः ४३ अथरकरे प्रख्याणाः ४४
ग्रीमन्मानिक्यपाउका ४५ स्वसः
मानवेशास्त्रावरणदेवताभिः स
ह सिंहासनारोहणे ४६ कामेश्वर
पर्यङ्कोपवेशनम् ४७ अमरताशनव
यके ४८ आचमनीये ४९ कर्षक
टिका ५० आनन्दालासविलासदा
५१ मेगलारविके ५२ सेतुवृत्ते ५३
चामरयुगलम् ५४ दर्शनः ५५ ता
लहतं ५६ गन्धः ५७ पुष्पे ५८ धूपः
५९ दीपः ६० नेवेद्ये ६१ पुनराचमनी
ये ६२ ताम्बूलः ६३ वन्दने ६४ उ
नितजसारेसिद्धजामलः ॥ षट्वि
शडपचारा यथा आसनाभ्यंजने
तद उदरननिर्वाणे सम्मार्जने
पिण्डदि स्त्रपजावाहनेतथा पाद्या
र्चाचमनीयेव वस्त्रयज्ञोपवीतके
अलेकारोग्यपुष्प धूपदीपात्त
षोडश ताम्बूलारिकनेवेद्ये पुष्प
मालातथैव अत्रलेपनेचपा
च चामरयुजनतथा आदर्शदर्श
नेचैव नमस्कारोऽथवर्जनम् गी
तवाद्ये च गानाविज्ञेति ॥
स्वतिहोमप्रदक्षिणे दत्तकाष्टमरा
नेच ततोदेवविसर्जने उपचाराभे
देयाः षट्विंशतस्तुष्टजने इत्ये
कारशीतम् ॥ अष्टादशोपचारा
यथा आसनेस्नागतेपाद्य मर्द्यमा
चमनीयके स्नानेवस्त्रोपवीतचम
षणानिचसवेशः गन्धपुष्पतथा
धूप दीपमन्त्रेचदर्शनम् मात्यानु
लेपनेचैव नमस्कारविसर्जने अष्टा
दशोपचारेस्तु मञ्जीशुजासमाचरेत्
अथ षोडशोपचाराः पाद्यमर्द्यात्
थाचामे स्नानेवसनभूषणे गन्धपु
ष्प धूप दीप नेवेद्याचमनन्ततः
तामूलमर्चनात्तात्रे तर्पणचनम्
स्त्रियाप्रपूजयेत् प्रपूजाया उप
चारास्तुष्टोदश ॥ अथ दशोपचा
राः पाद्यमर्द्यात् तथाचाममर्कप
काचमनन्तथा गन्धादयोनेवेद्या
ता उपचारादशक्रमात् ॥ अथपे
चोपचाराः गन्धादयो नेवेद्याताः
शुजाः पंचोपचारिकाः इति
उत्तरः ॥ अथचादेः पूजानिवेध
माह अथविर्नमहामाया पूजयेत्
कराचन अवप्रपन्तस्त्रेनत्रे सो
भिभक्तियुतो नरः दन्तरत्नेतु
तयत्रै स्नानेचनविद्यते सर्वेषा
मेवमञ्जरा स्मरणाच्चरकं जेत

जान्हे ततत्रेजाते नित्यकर्म।
नवाचरेत नेमिति केच तदयः।
सब्रह्मचर्याचरेत लोभकेच।
सश्रुत्यत्रे त्ररकर्मणिमेधुने ५
मोहारेतथावातो नित्यकर्मणि
संयजेत द्रव्येधुनेतजीर्णैव नेवे
भुक्ताचकिंचन कर्मकृपात्र।
रोनिये सनकेमृतकोतथा पा
त्रेषुचनान्मूले भेषजतेनक ॥
स्थितम् कणादियिष्यतेतच।
फलभुक्तानवाचरेत जलस्यापि
नरप्रभ भोजनान्नेषजाहने नि
त्यक्रियानिवर्तते सहनेमिति के।
सदा जलोकोष्टपादेच कृमि
गणपदादिके कामाहमेनस ॥
स्पर्शे नित्यकर्मणि संयजेत वि
शेषतः शिवापूजा प्रसीतपितृको
नरः पावहतसंयज्यन्ते मनसा।
पितृवाचरेत महाश्रुतिपातेत।
काम्येकिंचित्वाचरेत आर्तिन्ये।
ब्रह्मयज्ञेच आहोदेवयुतेचयेत ७
कृमातिपविप्रंच महुत्सेवचपा।
णिना नऊर्यान् नित्यकर्मणि
वेतः पातेचभेरव आसनेचाच्य।
पात्रेच भगनमासादयेन्नयेत ॥
ऊर्ध्वे कृमिसंयुके स्थानेहृदि।
नान्वयेत नीचेगसाय तत्स्थाने।
शुचिः प्रयत

मानसः अर्चयेच्चण्डिका देवीदे।
वमयेच भेरव ॥ दिग्विभागेतको
वेरी दिक्शिवाप्रीतिकारिणी त।
स्मातन्मृगमासीनः पूजयेच्चण्डि।
कोसदा ॥ पूजास्थानानि यथा ति
गस्यापूजयेदेवी प्रसक्तस्यातथैव
च स्थण्डिलस्यामहामायो पाउके।
प्रतिमासुच चित्रेचप्रिशिखेखड्गे।
जलस्यावापिपूजयेत पंचाशदेगु
लेखड्गे प्रिशिवचत्रिभूलके शि।
लायायवतस्याथ गंगाया मपित।
तसमा आर्घ्यावर्त्तमथदेशे तथाय
ज्ञतगायरोः देवीसंपूजयेन्निमै भा।
क्तिप्रहासमन्वितः वागगास्यास
दापूजा समर्पणकतरयिनी तत।
स्तदिगणाप्रोक्ता प्रहृषातमसन।
नियो ततोपिदिगणाप्रोक्ता हार
वत्याविशेषतः सर्वदेवेषुतीर्थेषु
पूजाहारवतीसमा विन्यसातगु ॥
णाप्रोक्ता गंगायामपिततसमा
आर्घ्यावर्त्तमथदेशे ब्रह्मावर्त्तये
वच विन्यवतफलदापूजा प्रया
गेपुष्करेतथा ततश्चतुर्गोशोक्तं
करतोया नदीनले तस्माच्चत।
र्गुण फला निन्दिकुरेउचभेरव ॥
ततश्चतुर्गणाप्रोक्ता जल्यीशेभ
वसन्नि ॥

यो तत्रसिद्धेएवरो योमो ततोपि
दिगणास्पृता ततश्चतुर्गणाप्रो
क्ता लोहिभनदपायसि ततसः
माकामरूपेन सर्वदेवजलेष्यते
सर्वप्रदो यथा विसृ लक्ष्मीः सर्वो
ममा यथा देवीपूजातथाशक्ताका
मरूपेसरालये देवीदेवकामरूपे
विद्यतेमन्त्रततसमे अमन्त्रविरलादे
वी कामरूपेगृहेगृहे ततः प्रातःगु
णप्रोक्तं नीलकण्ठसमस्तके ततो
पिदिगणाप्रोक्तं हेरुके शिवलिंगके
ततोपिदिगणाप्रोक्ता शैलपञ्चादियो
निषु ततः प्रातःगणाप्रोक्तं कामा।
त्यायोनिमण्डले इतिकालिका
पुत्रागो ५५ ५० अथायः ॥
पूजासनानि ततफलानिच यथा
उपविश्यासनेरम्य कृष्णजिनऊ
त्रोहरे रोकदेकमलेवापिकाशा।
दोवाचचर्मणि नऊर्यादश्चनेवि
ष्माः शिवेकाष्टास्मादिषु काष्टास
नेहृयापूजा पासागोरोमसमातः
भूमासने गतिनास्ति वस्त्रासने
दविभृता ॥ ऊर्ध्वासने ज्ञानहृदिः
कमले सिद्धिरुत्रमा कृष्णजिने
यतीपद्मी मोक्षः स्याद्वाचचर्म
णि ॥ मन्त्रयोगेप्रकृतीत भोगा
र्थं साव ॥ स्निग्धः

मासने इतिपात्रोत्तरखरो २५ ॥
अथायः ॥ पूजाधिकारिता प्र।
योजकदेववद्रक पूजा यथा गणो
शोचदिनेशेच वक्तिंविस्मृशिवेपिरो
सेहृज्यदेववद्रकं च सेधिकारीच
पूजने ॥ गणेशविज्जनाशाय निष्ठा
पायदिवकरम् वक्तिंपुद्गायविस्मृ।
च प्रकयेपूजयेन्नरः शिवेज्ञाना।
यज्ञानेशे शिवाचवृद्धिहृदये संप
न्यातानलभेतप्राप्तो विपरीतमतो।
नथा इतिव्रतवेवर्त्तमकृतिवेडे
८ अथायः ॥ द्वादशमासे वि।
सुपूजाविधिर्यथा असहे कार्ति॥
केमासि नातीपुष्टेः समर्चयेत् २
पारवणउदीयेच नियतात्माहृ
व्रतः ब्रालणानेभात्रयिवाप सह
सायुज्यमासुयात् मार्गशीर्षेनवा
त्रेन वक्रपुष्टेःप्रकेशवम् समर्च्य
भोजयेद्दिशान वैऊएदपदमास।
यात् यजुष्यसिदेवेशे मासमेके
निरन्तरम् अर्चयेउपवासेप्र क
रवीरैः शितासितैः पुष्पैर्दीपैश्च।
नेदेये रथ्या शक्त्यानिवेदयेत्
समाप्तो भोजयेद्दिशान महाभा।
गवतोत्तमान अस्मभेयसहस्रस्य
फलमाप्तोमसंशयः तथोमास
दितेभानो स्वात्मानयादिवेषतः

अथ येन माधवीपुष्पे रुतपले
अथ भानने पायसविविधं दिव्यं
भक्त्या तत्र निवेदयेत् मासाते वै
स्मदान विधानं भोजयेत् शक्तिः
तोहिजः तपस्ये च तथा देवि मा
धवेः कृतमेः पुमेः स्नाता संपूत
येदिसु मासमेकं निवेदयेत् शक्तिः
रामुचतेनित्यं मय्या अतिवेदये
त वैस्मदान भोजयेत् कृत्वा मा
साते शुभदर्शने मय्या मासितया
नित्यं वक्तुं शक्यं कैरपि पूनये
जगतामीशो गुणानेन निवेदये
त मासाते वैस्मदान विधानं भोज
येत् स समाहितः सरस्वती के
शना फलेनित्यं मय्या माध
वे स जयेदिसु शतपत्रं महोत्प
लेः पूनयिता विधानेन दध्याने
फलसेपुत्रं गुणैरकं च भक्त्या वै
तस्मिन् देवि निवेदयेत् लक्ष्म्या
पुत्रोत्पत्त्याः प्रीति भवति पा
वति मेष्टेन पुत्रकमलैः पादः
लेः कृतयेन पलेः अथ यिता ह
वीकेश मंत्रेन फलेपुत्रं निवे
दयित्वा भक्त्या वै गवोकोटिप्रदे
भवेत् वैस्मदान भोजयेत् नित्यं
मासाते भक्त्युत्तमः ब्राह्मणो
यि देव सर्वं फलमावस्य मय्ये प्राजा
कृदेव ॥

तापीशो लक्ष्मी भक्त्या रनयते श्री
पुष्पैरथ येनित्यं पायसात् निवेदये
येत् मासाते भोजयेद्विधानं महाभा
गवतो नमान् षष्टि वर्षं सरस्वती
जो प्रामोसंशयः नभो मासात्
येदिसु पुत्रागैः केतकी दलेः अथ
यिता चकते भक्त्या नभ्यो जन्मभा
भवेत् दद्याद्देवि एकान् भक्त्या श
कं रातुत मिश्रितान् ब्राह्मणान् भो
जयित्वा सर्वमानसमय्ये नभ
स्य च येदीशो कृन्देः कुरुवकैरपि
हीरात्रे गुडमिश्रितं भक्त्या तत्र निवे
दयेत् गवोकोटिप्रदानं मय्ये
समवासात् इवेनीलातपलेम
सि पूनयेन मय्ये रनं भक्त्या नि
वेदयेत् तस्मिन् हीरमात्रं विमिश्रि
तम् कम्पाकोटि सरस्वती कम्पा
कोटि शतानि च वैस्मदाने कम्पा
ति मुदितः स्वजनेषु तः कृतमासे
स्वयं देवि कोमले स्तनसी दलेः
पूनयिता चकते भक्त्या ततसाथ
नमवासात् इति पासात् राव
ते ५५ अध्यायः द्वादशमा ॥
सादो उगीरनादि देवी प्रणो
दय्यम् ॥ अथ देवपूजा वि
धिः स्नातः स्नानासा मय्ये आर्द्र
वाससाकृतं पात्रमार्जनादि ॥

मंदसमीपे गता प्राप्नुत उदंशुः ति वायवीजने घोडशवारजमेन
लोवा मत्तलितपादः अविहिता वायाकर्षणा रूपं शक संज्ञया वा
साः कशाहस्तः स्वावातः सर्वत्र पुविन्नरूपया वायवाधारणाया
वीरसनापविष्टः प्राप्नुतः रात्रा देहे शोषयिता ततो नासा उदाव
नुदंशुत पवमोनी ध्यानपरायः कृष्णनामिकाभ्यां धृत्वा रमिति व
णः कामरागभयद्वेद क्रोधमा क्रिती जेन चतः षष्टिवार जमेन स
तमातस्य तगरहितं स्तननाः स्मन रूपं कम्पक संज्ञया श्रुतिः ॥
समनावा अचो सपविष्टः निष्ट चित्तनश्यया आनेय धारया देहे
शहृगन्धरहिते देशे दक्षिणार्धे दाहयिता लमितीन्द्रवीजेन द्वात्रिं
त्रैवेद्यापुष्पकरणानि च वामः शहृजमेन दक्षिण नासा उदेन
पार्श्वजले प्रतो भूयदीपो तासादि वाय निःसारण रूपया देवकलं
पात्रे च यथा सन्निवेशं पासात् ॥ हया येद्विधान रूपया येद्विधा
चमनीयपात्रे जलादि रणमयतः शयया स्थिरीकृत्य वमिति वरुणा
स्थापयिता यथा लाभं यतोपवी वीजेन चतः षष्टिवार जमेन जला
तवहाले करणादि संस्थाप्य जेः धिपथान रूपया जलापि प धार
अपसर्पन्त ते भूत्वा ये भूता भूमि णा वाचं मण्डलादमृतं स्वावा
पातकाः भूतानाम विरोधेन शुजा यित्वा तेनासा च प्रणवेण सर्वांगे
कर्षकरोमहे इत्युच्चार्य अस्ताय संवदितम् पुनर्नवी भूतं चित्तपि
फडिति तस्मिन् गुणयोग धनिच्छे ता वायादिभूतानि वामादिभ्यां
दिकया दशादिगव्यने कृप्यातः व्युत क्रमेण बहिः कृत्वा हेस इति
नादेवो देवमहेये दिमनुरोधातः मंत्रेण परमात्मनो जीवेनाभिय
सर्वदेवाच्चनेषु भूतपुद्गिमा ऊरा मेयसेत् ॥ ततः कृष्णादिम्यासः
गुमिकाः सा यथा सोदमिति मंत्रेः गोपाल मंत्रेन नाराय अष्टये
ण जीवात्मानं नाभितो हृदि स्थ प नमः शिरसि गायत्री छन्दसे नमो
रमात्मनि सेवो ज्य ततः षष्टिवीजं श्रुत्वा श्रीकृष्णाय देवाय नमो हृदि
ले जले तेजसि तेजो वायो ततो वा पवमन्त्रो हनीयम् ॥ ततः प्रा
पु माकाशे प्रवेश्य दक्षिणां गुणे णा यामः ततः कृष्णमेष्टेण घोडश
न दक्षिण नासा उदे धृत्वा यमि वा रजमेन अष्टयेन दक्षिण नासा

पुटे पुता वासनासया वायेषु
येत अंगुष्ठा नासिकाभ्यां नासाय
दोपता चतः षष्टि वा रजनेन वाये
क्रमयेत् वामनासा मनासिक
या पुता दक्षिणा नासया दक्षि-
शङ्करजनेन वायेसनेत् पुनरिति
ण नासया पुनयेत् उभाभ्यां क्रम-
येत् वामनासया रेचयेत् पुनर्वा
मया पुनयेत् उभाभ्यां क्रमयेत्
वामनासया रेचयेत् पुनर्वा मया
पुनयेत् उभाभ्यां क्रमयेत् दक्षि-
णाया रेचयेदिति ॥ ततो वा ए मा
तृकायासः न्यासश्चेदष्टयः अ-
नेकदेवपूजने न भूतपूजिमात्र-
कायासयो रविशेषात् सकृदेवा
उष्टाने ॥ ततः करस्यासः यथा
गोपाते ओं लोमोऽङ्गुष्ठाभ्यां नमः अ-
ङ्गुष्ठाभ्यां ओं क्लीं तर्जनीभ्यां स्वाहा
तर्जनीभ्यां ओं क्लीं मध्यमाभ्यां वषट्
मध्यमाभ्यां ओं क्लीं अनामिकाभ्यां
हं अनामिकाभ्यां ओं क्लीं कनिष्ठा-
भ्यां वौषट् कनिष्ठाभ्यां ओं क्लीं
करतलपट्टाभ्यां फट् करतलप-
ट्टाभ्यां यवममत्राप्पुह्य ॥ ततो
ऽङ्गमासः ओं क्लीं हृदयाय नमः ह-
ृदये हस्तनेन ओं क्लीं शिरसे नमः
अङ्गुष्ठागुलिभिः शिरसि ओं क्लीं शि-
खाये वषट् अङ्गुष्ठागुलिगुह्यानां
शिखायां ओं क्लीं कवचापरुष्यत

करतलाभ्यां आशिरः पादपर्याप्त-
रूपसर्वांगे ओं क्लीं नेत्राभ्यां वौष-
ट् तर्जनीमध्यमाभ्यां नेत्रयोः ओं
क्लीं अस्त्राय फट् ऊर्ध्वा यस्मात्तत्र
ये क्लोदिकाभि र्देशादिगन्धनेच
कृप्यात् एवममत्राप्पुहनीये आ-
गमोक्तादि पूजनेन भूतपूज्यादि
नियमः अमत्रतनियमः ॥ ततो
ऽर्घ्यायने वामतोर्ध्वा पाद्याया
चमनीय पात्राणि संस्थाप्य अर्घ्य-
पात्रे जलगन्धसंघः संघर्ष्य तत्र दे-
वता मूलमंत्रं सर्वदेवता साधारण-
तुप्रणवेना अर्घ्याजपित्वा येन पु-
ष्ट्या अमृतीकृतं तद्वदेकं पात्र-
तरे किंचित् कृत्वा तेनैकैकनाम्ना
ने पूजोपकरणेषां भूतयेत् आ-
वादि ततश्चैवता चतुर्थ्यं नान्ना-
मोः तेन मूलमंत्रेण वा आत्मानं
न्यादिभिरभ्यर्च्य तद्वयं ध्यात्वा तत-
स्ताम्रपात्रे चन्दनादि रविताष्ट-
लपट्टे समोपनान्न देवता नाम्ना
इहा गच्छेत्मावासापयित्वा
मूलेन चतुर्थ्यां नान्ना आसनम्
दत्वा समोपनान्न नाम्ना स्थापनेन
इतिष्टुत् दीक्षितस्तमूलमत्रपुञ्जा-
यै प्रणवादिचतुर्थ्यां नान्नामोः
नेन दद्यादिति विशेषः पवेपा-
द्याद्यादमनायादीनि दद्यात् पा-
याद्य ॥

योः पोषायेत्येतनियमः ततो दीपनेवेद्यैः पंचोपचारैः गन्ध-
वृत्तमथ दधिमेतलकपलमितेको
सपात्रस्य पितृतेच मध्यपर्वकं पु-
नराचमनीयेच दद्यात् ततो लो ॥ सि केन वा पूजयेत् तत्र सामासदेव-
किक सप्तपिकशतत्रय ताल ॥ ता पुपः शारदायां सगुणगुण-
कामूनवेदिकाद्येतां शतपलाम् शीर शर्करामथ चन्दनैः धूपये-
न तलेन तदभावे षष्टिरक्तिक मा दान्यसंमिश्र नीचैर्देवाय देशिकः
सद्वयाधिक त्रयोदशतोलकरु- यत्तेर्मिलितैर्घ्या लाभवा इति
यवे दिकपल चतुष्टया मूलज सर्वदेवतासाधारणो विधिः ॥
लेन इदेवानीयं एवं उपादिना ततः प्रथमं सूर्य पूजा ओं सूर्या-
पि वृत्तादि स्नानेन गन्धद्रव्य- यनमः इति पूजयेत् तत्र गन्धाः
णाक विद्वत्ता अस्मादकेन ताल- चन्दनाशुकरैश्च वीरगामूलयम-
नेचोमे ततः पुनराचमनीये वा काष्ट रक्तचन्दनानि पुष्पाणि म-
सही पुनराचमनीये दद्यात् प्र- लिकामालती करवीर चम्पक-
त्येकमलेकारं यथाप्यतीतं गन्ध- पाटला वेङ्गलभगर पीतकिंटी
पुष्पं धूपम् दीपं नैवेद्यम् पुनराच- कन्दनवमलिका शोकपद्माग-
मनीये तामूले दत्वा मूलमत्रम् स्म जवा पुष्पाणि विहितानि त-
यथाशक्ति जप्त्वा समर्थ विः प्र- लसी कस्तुरलसी हवीवित्स्वप-
तिराणीकृत्य अष्टोत्तरशतपातेन त्रिणि गणिताकोटी एकदलतग-
येचोपगमिण्यातेन वा शिरसि र सङ्गतानि निषिद्धानि धूपानि
करद्वयसंयोगेन च प्रणम्य स्तु- पुगुणगुणदेवद्वार विन्वानि
ता प्रणवादि समोपनान्न नाम्ना दीपस्तुतेन तैलेन वा नैवेद्यानि
हमस्तेति विसर्जयेत् यत्र यत्र य- विविध भक्ष्यानि ॥ अथ गणेशपू-
चार इत्यासंभवस्तदर्थम् जले जा तदावाहने ओं भूर्भुवस्वर्गो-
देयं प्रतिष्ठितं स्थिरतरपतिमाया श इहा गच्छे इति हवीं पुष्पाहने
ततदावाहने विसर्जयेत्ततः पवे- सवाह्य ओं गणेशाय नमः इत्यनेन
यथात्माभं याद्यादिदशोपचारैः नयेत् तच्चतुर्लक्षी निषिद्धा रक्तच-
गन्धपुष्पधूप ॥ न रक्तपुष्पादिकं विहितम् देवा-

तां तत्र प्रसिद्धं अन्तर्गतं लादिकं
न देयम् ॥ अथ उगी पृष्ठा ओम्
शुभः स्वर्गं इहागच्छ इति प्रथा
तत्रैव गवाक्ष ओम् उगीये नमः इत्यनेन
न पूजयेत् तत्र गवाक्ष चन्दनागुरु
क ईर केरुमानि प्रथाणि मलि
कोतपल उग्राग शमी चम्पकशो
क कर्णिकार करवीर तलसी ॥
विल्वपत्रादीनि विहितानि मुकुता
क मन्दार प्रथाणि निषिद्धानि
पूजाः कृष्णागुरु सहितं चतुर्गुणं
घात उगुल विल्वान्तमानि ॥
वीरगमूल चन्दनैः पि दीपस्तु
तेन तेनैव वा नैवेद्यानि आग्रजा
रिकेलखर्जूर कदली वीजपूर्वा
दीनि कृषिते विद्धं फले निषिद्धं
यत्प्रपक्व कदलीफलमपि विहि
तं ॥ अथ शिवपूजा उदङ्मुखः ओम्
नमः शिवाय नमः इति मंत्रेण पू
जयेत् तत्र गन्धः अगुरु चन्दनं
प्रथाणि च अर्ककरवीर नाती
वक्रतपाटला चेतमन्दार नाग
केशर चम्पक धुस्तर विल्वान्त
क तलसी पत्राणि विहितानि के
तकी माधवी प्रथमं चन्दनं मरि
का शिरीष सर्ज वन्यक मुकुता
जालि निषिद्धानि पूजस्तु चतुर्गुणं
तद्विल्वफलानि उशीरगुरु चन्दनानि च

दीपस्तु चतुर्गुणं सार्धपादिना
वा नैवेद्यानि उदङ्मुखं चतुर्गुणं
मातल्लेगफलोदीनि ॥ अथ पा ॥
शिवशिवसिंहपूजाविधिः ओम् उगीये
नमः इति मन्त्रेण पूजा ओम् उगीये
नमः इति चन्दनं ओम् शूलपाणो इह
सुप्रतिष्ठितो भव इति प्रतिष्ठा आ
चारतः ध्यायेन्नित्यमित्यादिना ॥
शाब्देकं ध्यायेत् पिणाकभृक इ
हागच्छ इत्यावाहनं ओम् प्रपुन
येनम इति स्तुतयेन पतत पाद्ये ओम्
मः शिवाय नमः इति पाद्यादिभिः
संपूज्यवा मावर्त्तेन वेद्यां प्राच्यादिषु
ओम् सर्वायति तिष्ठते येनमः ओम्
वायनलमूर्त्ययेनमः ओम् रुद्राय श्र
ग्विर्मर्त्ययेनमः ओम् शाय वायुमूर्त्ये
नमः ओम् भीमाय शक्राय मूर्त्ययेनमः
मः ओम् प्रपुनयेनमानमूर्त्ययेनमः
ओम् महादेवाय सोममूर्त्ययेनमः ओम्
शानाय सूर्याय मूर्त्ययेनमः इत्यष्टमू
र्तीः प्रथमः पूजयेत् ततो मुखवाद्यं
कुत्वा तमस्येति संहारं मुद्रया वि
तर्जयेत् स्त्री मुद्रस्तु नमः शिवा
येति मन्त्रेण पूजयेत् ॥ अथ वि
सृष्ट्या ओम् शिवाय नमः पूजयेत्
आय विभागं जलेनापूर्य्य वमि
ति धेनुमुद्रया अमृती कृत्य ओम्
विसृजेनम इत्यष्टमूर्त्ययेनमः

तेनोदकेनात्माने पूजयेत् करणं
चाभुलेत् दीपितस्तु तन्मन्त्रं
द्याप्य तन्मात्रा पूजयेत् शृङ्गायाव
रणं च पूजयेत् शालग्रामे मणौ प्र
तिमाष्टदलपञ्चलादिषु तत्र शा
लग्रामे आवाहनं विसृजेन्नमः ॥
ध्यायः सद्येत्यादिना ध्यात्वा ओम्
गवन् विसो इहागच्छेत् सायतन
प्रवेष्टवात् इदमासनं ओम् श्रीवि
सृजेनमः ओम् विसो स्वागतमिति श
ब्देन पतत पाद्यं ओम् विसृजेनमः
सामगल्ल इदमर्थं ओम् विसृजेनमः
इति वदेत् तदितरस्तु पद्यैः च इ
ति विशेषः तत्र उद्यानि तत्र प्र
थाततसिद्धार्थं चन्दनं तोयानि
यथा लाभं वा अर्घ्यपाद्ययोस्तु
धोवायेन नियमः आचमनी
ये सगन्धिद्रव्यमुक्तजले कैवल्ये
प्रशस्तजले च तमप्युदधात्मको
मप्यपकः तदभावे कैवल्ये वा मधु
पूर्ववदिदमाचमनीये इदं स्नानी
ये तत्र लौकिकमप्यधिकशान्त्र
य तोलकाभ्युनेनैव पुनराचम
नीये इदं वस्त्रं पुनराचमनीये इदं
माभरणं पुनराचमनीये गन्धस्तु
शुद्धमुक्त कनिष्ठया गन्धमुद्रया
तत्र चन्दनागुरु कर्पूरं केरुमवीर
गमूल यमकाष्ट तिलकं रक्तच
न्दनं क ॥

स्त्रिका नातीफलानि दृष्टानि य
तर्ज्यानि वा पतहाहाकृष्टसो वा
प्रथाणि च तर्ज्यं गृहयोग इत्युक्तं
व्यस्रया तत्र मलिकामालती नाती
केतकशोक चम्पक नागकेशर व
कुलपत्रात् पल तलसी विल्वकर
वीर पायिभद्रपाटला श्वेता पानि
ता वक्रदलतगर चेतनवा रक्षाशो
कशण्डव्यभूमिचम्पकशफाली
नवमालिका पृथिका कदम्बकन्द
लवंगमाधवी प्रथमं वक्रवन्कुक
रुवक विल्वप्रथमं वक्रवारककट्टा
रद्रोणयलाश प्रथाणि विहितानि
नि नरसिंहेन रावता रेकेतकी नि
षिद्धा पृथिवितमच्छिद्राप्रोहित
स्वयेपतितोपहत मध्याह्नस्तानो
तरं त्रुटितं पञ्चम्यकेतक कलिका
तलसीतरं सुस्वप्नपरिहितप्रथ
विहितेतरं रक्तप्रथमं चेतनोद्व
प्रमशानजातकुरुज शालसीश
रीषप्रथाणि निषिद्धानि ब्राह्मणे
तरस्यवनोद्भवानि च विहितप्रथाणि
तलसी विल्वशमी भृङ्गगज तमा
लामलककेतकी पत्राणि पञ्चके
देत पत्तानि पञ्चदितानि परतः प
थिवितानि तलस्यमसनिष्ठानि क
दापिन पृथिवितानि पूजस्थाने च
देवस्य वामे शरतो वा ॥

तज्जस्योपयोगरूपधूपद्रव्या वा
महत्सैन्यगणं वादयन्सत्तभूमौ
नदेयः धूपस्रजामोसीमहिषा
तृणगणत कर्षणरु सिकुकरे
वदारु जातीफलशारदोक्त मिश्र
तृणगणत्वादयः दीपस्थानेदेव
स्यदत्तिगतः पुरतोवा मध्यमो
ष्टयोगरूपधूपद्रव्या पृथदीपः
हृतेनैतेनवा भूमौ नदेयः नैः
वेद्यस्थानेच देवपृष्ठेनदेयः ।
अनामिकागुष्ट योगरूपनेवेद्य
द्रव्या पतननैवेद्यं तत्रकदली
पुनस्रजसू लवनी करमर्दकर
विःसंस्तुते नितमाष मुद्रयव ।
गोधूमजोहि शाल्यत्रे विहितं निषि
हेतग्रजा महिषी तीरदधि वृते ।
पंचनख वराह मतस्यमगच्छा ।
गेतरमां सरिरण्णादकस्यशतरे ।
अ चाण्डाल इष्ट विज्ञातायुच्छि
ष्ट स्नेहाकृप्युषितेतर भस्म ख
ण्णदीनियवगो धूम तोरविका ।
राश्र नप्युषिताः ततः पुनराच
मनीये तान्मलेच दत्ता अष्टोत्तर
सहस्रे शते दशावा उत्तरीयवसे ।
गच्छादितरुदेशे स्थिततिर्यग्भूत
दक्षिणकरः यथा शक्ति मूलमेवे
नपिता जेष्ठप्रातिगुणोमाते २ ।
हाणस्यरु कृतमय सिद्धिर्भवतमे
देव तत्प्रसादादयि ॥

स्थिते इत्यर्थादकेनदेव हस्तेनल
दद्यात् ततोः चोशंवि शहीता विः
मदतिणी कृत्ययेये सदापरिभा
वज्रमभीष्ट दोहे तीर्थस्यदेशिभा
विरिचिउतशरणं भूत्वाधिदेश
गपालभवाविपोते वेदेमहाप
रुषतेचरणारविंदम त्यक्तासु
स्मजसरेस्मिन्नगजलक्ष्मी थमि
ष्टायावचसा युदगादरण्यम
मायामृगंदयतयेस्मितमन्यथा
वददेमहापुरुषतेचरणारवि
ंदम इतिस्तुता ओमसीद भगव
नृनिधि दण्डवत् प्रणामेत् ओयत्
किंचित क्रियतेदेव मयासकृत
उद्धृतम् तत्सर्वं त्वयिसंस्तुत
तत्प्रयुक्तः करोम्यहम् इत्यनेन ।
सर्वसमर्पयेत् मज्जहीनेक्रियाही
ने भक्तिहीनेजनार्दन यत्तुजि ।
तेमयादेव परिपूर्णतदस्तुमे ३
तिप्रार्थयेत् ॥ ततः संहारमुद्रया
निर्मात्पुष्पमादाय भूमौसा
जेत् विसर्जनसत्वे ओ भगवन् वि
स्मात्तमत्वेति विसर्जयेत् तदस
हेतिर्मात्पुष्पमादाय गेतिष्ट
देवपरेस्थाने स्वस्थानेपरमेष्ठ्यम्
यत्रब्रह्मादयः सर्वे सुरास्तिष्ठन्तिमे
रुदि इतिमेवेण देव हरिश्चाप
मयेत् तत्त ओविष्णुक सेनायनम्
इति गन्ध ॥

पुष्प नैवेद्याग्रदद्यात् ततोवेस गततम् ॥ तत्रोक्तसामामपूजा
वाय तत्रिमात्य अनुलेपने नैवे कलावतीशब्देदष्टव्या पूजादेः वि
द्यंकिंचिद्वत्ता शिरेसि निर्मात्पुष्प पूजायापःमात्पुः इतिशतृत्त
धायं सर्वोपेयुत्तेपने कृता य नावली ॥ पूजितः वि प्राप्तसु
या कालेपादोदकं नैवेद्येचाप जः अर्चितः तत्पर्यायः अर्जि
भुंजीत तत्रपादोदक ग्रहणोमंत्रः तः १ इत्यमरः पूजितव्यः वि पू
ओक्तस कृत्वा महावाहो भक्तानामा जनीयः पूजयातोः कर्मणि तव्य
जिनाशन सर्वपापप्रशमने पादो प्रत्ययनिष्पन्नः ॥ पूजितः पुन
दकम् प्रयच्छेमे तत्तस्तत् पानाः देवता इतिसेस्तिप्रसारोणादिवृत्तिः
दो परोदिनेष्टदेवतानामश्रुताख इत्ये वि इत्यण्णादिकोषः ॥
ये वि रुद्रार्थपादोदकं पीत्वातः पूज्यः ३ संपूरः पूजनीये वि ता
ल्लेष अकारात्तत्प्रशमने सर्वेया तपर्यायः ॥ अतोऽपः १ इत्यमरः
यि विनाशने विसोः पादोदकेपणे अदेदिष्टवैवयसाभवज्ज्ञ सेनाभिः
शिवाधारयाम्पदे ॥ इतिशिरः वादे भवतो नयुक्तम् पोविद्ययातप
सिधारयेत् ॥ नैवेद्य भूतणोमंत्रः साजन्मना वा वृद्धः सपूज्याभवति ।
ओउच्छिष्ट भोजिनस्तस्य वयमुक्त्वि दिजानो अष्टकउवाच अवादीष्टहय
हकोटिणाः येनलीतावशेन दिर सास्ति प्रवृद्ध इतिवैराजाभ्यधिकः
ण्णाव्यानिपातितः इत्युच्चार्यभत कयंचित पोवे विहास्तपसासवृद्धः
येत् । यथा लाभदेशोपचारोणा कयंचित पोवे विहास्तपसासवृद्धः
पूजयेत् तत्रदशोपचारः अर्घ्यः सपवपूज्या भवति दिजानो इति
पायाचमनीय मधुपर्काचमन ग मातेष ३५ अध्यायः ॥
न्यपुष्प धूप दीप नैवेद्यानि येचो एण क सेवते राशीकरणे ३॥
पचाराः गन्ध पुष्प धूप दीप नैवेद्या तिकविकल्पद्रमः ॥
नि गन्धपुष्पाभ्याम् वा केवलपुष्पे पूजन् स्त्री अपेनीत बुधधान्यम् वा
ण केवल जलेन वा पूजयेत् ततो औलानथान इति भाषा तत्पर्यायः ॥
ऽग्नि त्रस्त सस्त्वनी तल्लीणामूनने यः ब्रह्मलीकृतम् १ इत्यमरः ॥
इत्याक्रिकप्रयो ॥ ॥ पूतः वि हतादिनापुद्धः तत्पर्या
यः पवित्रः २ प्रयतः ३ ॥

शुद्धः यथा दधिगोमयादि सा
मान्य पवित्रम् स्वभाव पवित्रं
वा इतिभरतः ततपर्यायः प
वित्रं २ मेध्यम् १ इत्यमरः चतुः
शतं यसेत पादे वसुशतं जलेपि
वेत सप्तशतं वदेदाकं बुद्धिः
तं विविचयेत् इति मार्कंडेयः
शतं सत्यं इति नटाथरः ॥
शतः ५ पातः श्वेतकृशः वि
कंकतवृत्तः इति राजनिर्घण्टः
शतकृतायो स्त्री इन्द्रपत्नी शा
की इति नटाथरः ॥
शतकृतः ५ इन्द्रः इति नटा ॥
थरः शतगन्धः ५म् ववरः ३
ति राजनिर्घण्टः ॥
शतहणः ५म् श्वेतकृशः ३ ॥
ति राजनिर्घण्टः ॥
शतकृः ५म् पलाशहृतः ३
ति राजनिर्घण्टः ॥ शतधान्यः
स्त्री तिलः इति राजनिर्घण्टः
शतना स्त्री हरीतकी इत्यमरः
सिन्धुदेशजा स्वल्पत्वक हृदद
स्थिहरीतकी लेपने प्रशस्ता
इति राजवल्लभः ॥
गन्धमोमी इति राजनिर्घण्टः ॥
हानवीभेदः साव कासुरभणि
नी जिह्वाम् सया ॥

स्तनकाल कृद दानात् श्रीकृष्णे
न हतायोगभेदः इति मेदिनी ॥
सर्व अहिशतना नाम वानरोगः
नरनिदाने यथा यमवर्णामहा
यमो वानेर्देषत्रयोदशः शोवा
भ्याहृदययोवाहृदयाहागदेष
नेत् तद्वरोगे च कथिते अजगत्
हिशतने तद्वरोगोक्तं यथा श
कृन्मन्त्रसमायुक्ते शोचेः पा
ने शिशोर्भवेत् स्त्रिंशे वास्त्रा ॥
यमानेवा कण्ठरक्तकफोद
वा कण्ठयनात्तैः सिद्धे स्फोटः
स्त्रावमर्जयते पकीभूते व्रणयो
रे तं विद्यादहिशतनम् इति मा
थवकरः ॥ वालमात्कावि
शेषः यथा तनीये दिवसेमा
से वधे वा टक्रान्ति शतना नाम
मात्का तथा टहीतमात्रेण प्र
थमं भवति चरः गात्रशुद्धे जया
तिलमे नट्टाणातिद्विंशति
क्रान्ति कंठे निरीक्षते वलिनस
प्रवक्ष्यामि येन संययते शुभम्
न शुभयनट्टक्रान्तिं टहीत्वा ॥
गन्धम् तामूलम् रक्तपुष्पम्
रक्तचन्दनम् रक्तसप्रधुजाः सप्त
महीपाः सप्तत्वस्तिकाः मत् ॥
सप्तसप्तशतः अश्वभक्तं च ॥

दक्षिणास्या दिशि मथ्याङ्गे चतु
ष्टये वलिर्यतयः शिवनिर्मा
स गगनसर्षप निम्बपत्रमेघ
शुभेर्दिनत्रये भूपयेत् जनाराय
लायनमः हन हन मुच मुच केफ
द्वयाय स्वस्वाहा चतुर्थदिवसे जा
स्तोभोजयेत् ततः सम्पद्यते शु
भे इति चक्रपाणिदत्तः ॥
शतवारिः ५ श्रीकृष्णः इति श
हरत्वावली ॥ शतना ॥
सूदनः ५ श्रीकृष्णः इति त्रि
काण्डशेषः ॥ शतनाहा ५
श्रीकृष्णः इति हेमचन्द्रः ॥
शतफलः ५म् पनसः इति
राजनिर्घण्टः ॥ शता स्त्री ॥
हवी इति राजनिर्घण्टः ॥
शतात्मा ५ पवित्रस्वभावः ॥
शुद्धदेहः यथा शास्त्रोपि स्वरा
नेन स्वतासमासवाहने शतान्
मानी रुजः श्रीमोस्वसाद्रेणादि
शुक्तवान् ॥ इति शास्त्रपुराण
सूर्यस्मृतः शति स्त्री रेदिष्टत्
रं इति राजनिर्घण्टः ॥ शतिः
स्त्री पवित्रता इत्यमरः इत्यमरः
लीकायोऽयमुक्तः ॥ खट्वा
श मूकः खट्वाशी इति भाषा
॥ तस्या ॥ ॥

उत्तेपनगणः परमात्मसी रत्ना
स्वनाशिते इति राजवल्लभः ॥
शतिके स्त्री विद्या इति राजनिर्घ
ण्टः ॥ शतिकः ५ शतिकरेन्द्र
तः इत्यमरः ॥ ॥
शतिकरजः ५ शतिकरेन्द्र
तः इत्यमरः ॥ शतिकरे
जः ५ करेन्द्रविशेषः नाटाकरे
न इति भाषा कटककरे इति
हिन्दी भाषा ततपर्यायः ॥ प्रकी
र्णः २ शतिकरजः १ शतीकरत
शतिकः ५ शतीकः ६ कलिका
रकः ७ कलिमालिकः ८ कल
हनामानः ९ इत्यमरभरतौ प्र
कीर्णः १० रजनीपुष्पः ११ सुम
नाः १२ शतिकर्णिकः १३ केंदुर्ध्वः
कलिमालः १४ अमृगणाः क
दुर्ते तिकृते उस्तं विषवार्तिक
एव विचरिका कृष्णशतरेदाध
नाशिते च इति राजनिर्घण्टः ॥
शतिकर्णिकः ५ कर्णरोगभेदः
तस्य लक्षणं कर्णविद्रुपि पाका
द्राजायने चासु श्रृणान् श्रृंश
वतिवापृति सन्नेयः शतिकर्ण
कः इति माथवकरः गोषयं य
था निर्गण्डीसरसैले तिन्युध
मरजौशुः पुराणात् शतिकर्ण
स्य शास्त्रे मथ ॥

संघतः अथवा वरुणाईकपि
स्याम नमपलव सापिते शुति
कर्णपदे तैले जातीपत्रसेव
वा इतिचक्रपाणिदत्तः ॥
शुतिका स्त्री मार्जारी इतिरान
निर्घटः ॥ तताशाकविशेषः
ॐ इ इति भाषा इत्यमरीका
योधरतः अस्याः पर्याय गौ
उपादकी शहे इष्टव्या हाद ॥
श्रुततद्भरणे दोषो यथा शु
तिकावलयामिका यदपि क
सम्भम् नातिकाशाकं वृत्ताकं
योतिकीनया भतयन पतितः
कस्या दपिवेदानगोविजः इ
त्युपानसासामान्यतोऽभिहिते
अत्रनातिकाचेतकलसीति
कल्पतरुः शुतिका च हाद ॥
श्रुतामधिक बोधाय सूत्रविष
यिकाया इतिनिधितम् ॥
शुतिकाश्रुतः ॐ शम्भुकः इ
तिश्रुतमाला ॥ शुतिका
ष्टे स्त्री देवदारु सरलवृत्तः इ
त्यमरः पवित्रदारुच ॥ शु
तिकाष्टकं स्त्री सरलवृत्तः इ
तिश्रुतचन्द्रिका ॥ शुतिग
ये स्त्रीरगम् इतिराननिर्घटः
शुतिगन्धः ॐ गन्धकः इगदी
वृत्तः इतिराननिर्घटः इगये वि

शुतिगन्धः वि उगन्धः इत्यमरः
शुतिर्विद शुतिविव गन्धाऽस्य
इतिगयमुक्तः ॥
शुतिगन्धकः वि उगन्धः इ
तिहेमचन्द्रः ॥ शुतिगन्धः
का स्त्री वांगची इतिराननिर्घ
टः ॥ शुतिलेला स्त्री ज्योति
ष्मतीमयाफट्की इति भाषा
इतिरत्नमाला ॥ शुतिनस्याः
ॐ नासामोगभेदः तस्यलत
गंदोषेविदगये तिलतालमूले
संमूर्च्छितो यस्यसमीरणस्त
निरेतिशुतिश्रुतनासिकाते ते
शुतिनस्यप्रवदतिरोगे इति
माथवकरः ॥ औषधे यथा
आद्री दन्तीववाशिय स्वरस
व्यावसम्भवेः पावितंलावणे
तैले शुतिनासागदंजयेत् अथ
वा त्रिकटु विडंगकसैन्धव वृ
हती फलशियुस्वरस दन्तीभिः
तैले गोजल सिद्धेनसेस्यात्
शुतिनस्यस्य इतिचक्रपाणिद
त्तः शुतिपत्रः ॐ शेषाना ॥
कप्रभेदः इतिराननिर्घटः
शुतिषष्ठिका स्त्री मातलंग
मुखरलेवु इतिमोक्षावा इति
च भाषा इतिरत्नमाला ॥

शुतिफला स्त्री सोमराजी इति
रत्नमाला ॥ शुतिफली स्त्री ॥
सोमराजी इत्यमरः शुतिमय
रिका स्त्री अनगन्धा इतिरान
निर्घटः ॥ शुतिमेदः ॐ म
अरिमेदः इतिराननिर्घटः ॥
शुतिवातः ॐ वित्ववृत्तः इति
रत्नमाला उगन्धवायुम् ॥
शुतिवृत्तः ॐ शेषानाकः इति
रत्नमाला ॥ पवित्रउगन्धातक
च शुतिश्रुतिजा स्त्री खट्वाशी
इतित्रिकोडशेषः ॥
शुतेकः ॐ शुतिकरेजः इत्य
मरीकायांभरतः गन्धमा
जीरः इतिराननिर्घटः ॥
शुतीकरेजः ॐ शुतिकरेजः
नादा इति भाषा इतिरत्नमाला
शुतीका स्त्री शुतिका इतिम
रभरतः ॥ शुत्यादः ॐ गन्ध
कीटः गंदोषोका इति भाषा
जन्तुभेदः यस्यनाभो मृगना
भि जायते इतिमेदिनी ॥
शुतः वि नष्टः इतिश्रुतबोधका
करणम् श्रुयः ॐ शिष्टकः
इत्यमरः ॥ शुतला स्त्री ॥
पोलिका इतिहेमचन्द्रः ॥
शुपाली स्त्री पोली इतित्रिकोड
शेषः ॥ शुपाष्टका स्त्री अ
ग्रहायणी शुणिमायाः परतः क
साष्टमी तत्रनिच्येष्टाहम् शुपाग
कं कर्मयं यथा गोभिलः अष्ट
का योर्दुमाग्रहायणास्तमिष्टाष्ट
मी वल्लभराणे पिशदानाय मूले
सु रष्टकास्तिसु पवच कुसुपले
वरिष्ठादि श्वीचैन्दोविभाव्येने श
जापस्याहितीयास्यात् तृतीयावे
श्वदेवकी आयापूयेऽसदकाया
मासेरणभवेज्या ॥ शकैः का
यातृतीयाया देवद्रव्यगतोविधिः
इतिनिधितम् शुयिका स्त्री ॥
शुतिका इतिहेमचन्द्रः ॥ शुय
ई उ उगन्धे शीर्षेण भेदने इति
कविकल्पद्रुमः ॥ शुयम् ॥
स्त्री पक्ववणादिसम्भववनीभू
तमुक्तवर्णविकृतभक्तं शुन इति
भाषा तत्पर्यायः ततजे र म
लने र शुयने ध प्रसिद्धे इतिश्रुत
चंद्रिका शुयवर्द्धनद्रव्याणि यथा
नवथासमाष गिलकलाय कुरु
त्य निष्ठाव हरितक शाकाश्रुत
वण कटुक गडपिष्टविकृति बलव
अक्षुष्काकाजी विकानेपोदकमा
सयथाशीतो दक कृपाय पायसद
पि उग्य तक्र ॥

प्रभृतीन् परिहरेत् तत्रातेनैव। संख्यक प्रणववीजामतर जयेनै।
 धामादि र्थेयं वर्गउदाहृतः दोष क नासापुट करणक प्राणाया।
 संजननोपेय विज्ञेयः प्रयवर्द्धनः माणवायुप्रणं यथा मूलमन्त्र।
 इति सप्रुतः ॥ प्रयनम् स्त्री। स्वीजस्य प्रणवस्य वायोऽश्वत्थार
 प्रयम् इति प्रवचनिका ॥ प्र यवक्तः ॐ नासायोगभेदः तस्य ल
 लणं दोषे विदग्धे शखवापिजन नो लेनाट देशोऽभिहतस्य तैलेः
 नासासुखेत् प्रयमस्य विमिश्रितं प्रयुक्तं प्रवदतिरोगं इति मायव
 करः ॥ श्यापिः ॐ निम्बवृत्तः। इति प्रवचनिका ॥ प्रयात्।
 सः ॐ सन्धिगतयोगभेदः तस्य लक्षणयथा यकः शोफः सन्धि।
 जः संख्येयः सान्द्रं प्रयं इति प्रयात्। सः इति सप्रुतः ॥ प्र
 ई ३ य प्रो आप्यायने ॥ इति कविकल्पद्रुमः ॥ शुक्र क २॥
 मी आप्यायने इति कविकल्पद्रुमः। मः ॥ शुक्र स्त्री दाहायुक्तः।
 निगजनिर्घण्टः ॥ ॥ शुक्रः ॐ जलसमूहः ब्रह्मसे ॥
 अहिः एव विशेषः इति मेदिनी ॥ शुक्रः ॐ वीजपूरः।
 इति शननिर्घण्टः ॥ शुक्रकोकः इति लीलावती।
 घोडपाचत रम्यतर ॥

संख्यक प्रणववीजामतर जयेनै। क नासापुट करणक प्राणाया।
 माणवायुप्रणं यथा मूलमन्त्र। स्वीजस्य प्रणवस्य वायोऽश्वत्थार
 जयेननामनासापुटवायुप्रकंजः। र्णादिति तत्रसारः ॥ प्रेतदेहनिष्ठा
 दकाशोवकातदेयदशपिण्ड यथा शुक्रेण तपिणेन देहेनि।
 व्यायतेयतः कृतस्य करणयो। गतः पुननीवर्धयेत् क्रियो इति
 वायुप्रणं ॥ शुक्रः ॐ नस्य धावप्रपुंजीत प्रेतपिण्डेदशादि।
 के भाषेतैतच्छ्रुवेपिण्डे यत्तदतः सप्रुतः अत्र भाषणं निधो प
 तत् पिण्डेयत्तदतस्य शुक्रमिति त्वा वन्मातृकृतेः शिरःशरः।
 कमिसादि विशेषेणैवे ममा ॥ एनासि इति स्मार्तभट्टाचार्याः
 प्रेतपिण्डे स्तथादमै देहमाप्नोति भार्गवेति विस्वधर्माज्ञेदेहः कृ
 तेर्देह शुक्रमिति प्रयोगपत्रे ॥ अ तस्मादनिरुद्ध भट्टायुक्तः के
 वल शुक्रप्रयोग एव युक्त इति प्रानातपः भर्तः पिण्डप्रणेत
 साधी स्त्री चेदजस्यत्वा वस्त्वस्य त्वा पुनः त्वात्ता सेवदद्यात् शुक्रं
 इति शुद्धितत्त्वम् शुक्राकर्तारि ॥

वि इति शहरजावती ॥ शुक्र मरः ॥ अथ शुक्रफलतणाम् पं
 ते स्त्री पिण्डप्रभेदः इति मेदिनी वदीर्चचतुर्कस्य पंचसूत्रस्य वृत्तिः
 जटत्रदे इति शहरमाता ॥ शुक्रानो गुणाने इति शुभेकरः वा
 यतन्तः इति हेमचन्द्रः ॥ शुक्राः ॐ विसृतेनैवे इति धरणिः
 सेतः इति हारावती ॥ सप्रुतः इति मेदिनी प्रसारणेण दिव्यः ॥
 शुक्रे वि इति मेदिनी ॥ शुक्र एषी श्यात्मलिङ्गः इत्यम
 रः प्रयतेः नवाशरणी यथा पंचानो शरणी पंचमी ॥ शुक्रात्म
 स्त्री वृत्ताज्ञे इति राजनिर्घण्टः। शुक्रिका स्त्री पिष्टकभेदः परी इ
 तिकचूरी इति च भाषा यथा ॥ माषाणां पिष्टिकोऽप्युत्पलवणा
 ईक हिंशभिः तथा पिष्टिकया। शुक्रा समिताकृतयोलिका ततः
 स्तेले विषकाया शुद्रिका कथिता। वृषेः अस्याश्रणाः रुक्मास्त्री शु
 रुः सिग्धावातपित्तासहयिका। चत्सुस्तेजोहरीचोद्या पाके वातः
 विनाशिनी नद्येव चतयक्कायि। चत्सुष्णारक्तपिण्डात् इति भा
 वप्रकाशः ॥ प्रितं वि कुतश्च रणं तत्पर्यायः शुक्रः इत्यम
 रः शुक्रानेच शुक्रः ॐ शुक्रः शुक्रान् इत्य ॥

मरः ॥ अथ शुक्रफलतणाम् पं वदीर्चचतुर्कस्य पंचसूत्रस्य
 ते सप्रुतं विगम्यो विविधानि प्रशस्यते वाक्त्रनेत्रद्वयेकृति मे
 तनासातथेवच स्तनयोरेतरेवैव पंचदीर्घप्रशस्यते श्रीवायकौण्ड
 शुच कृत्स्ने जेचे सुप्रजिते चत्वा। रियस्य कृत्स्नानि शुक्राप्रामोति।
 निरुपाः सुहृत्सामंशुलिपर्वानि दत्तकेशनखवर्चं पंचसूत्रानि
 पेधादि तेन गरीचीजीविनः नासा नेत्रेच दत्ताश्च ललाटेच शिरसा।
 था रुदयेचेव विज्ञेय सुत्रतयद्र। प्रशस्यते पाणि पादतलोत्तरो।
 नेत्रांतरनखानिच नासकोऽथ रजिकाच सप्रुतं प्रशस्यते सुरो
 वृद्धिप्रनाभिश्च विगम्योऽप्युत्पलवृत्ते उरःशिरोललाटेच त्रिविस्तीणि।
 प्रशस्यते ॥ कटिविशातावक्रपत्र भागी विशालहस्तानरपुंगवः स्या
 त उरोविशातं धनयात्रभागी। शिरोविशातं नरपूजितः स्यात्
 नशीलसज्जतिः स्यात् नारीः कुन कपिगल दीर्घवाक् नये स्येय
 नमोसोपवितासकं कदादिहरो रोमरुतः कदाचित्तामयाः सखी
 कदाचित्तिन्दोऽः खी कदाचि

चंचला सती नेत्रेस्तेन सोभाये
दत्तस्तेनभोजने हस्तस्तेनचैष
यं पादस्तेनवाहने अकर्मका
विनोदस्ते पादावधनिकोमलो
यस्यापाणिनलोरेको तस्यरात्र्ये
निर्दिशेत् दीर्घलिगेनदाविज्ञेष्ट
ललिगेनिर्यनः कुशलिगेनसो॥
भागे क्रुशलिगेनभूयतिः रेखा
भिर्बहुभिर्भुवं स्वस्याभिर्यनही।
नता रक्ताभिः प्रियमाप्नोति कृष्ण
भिलोकप्रजितः ॥ अंगुष्ठोपरम
योत यवोयस्यविराजितः उन्नते
भाजनंतस्य शतंजीवतिमानवः अं
कशंकुलिशंकुत्रे यस्यापाणिनले
मवेत् ऐशंय्यचविनिर्दिष्ट मशी
त्यायुर्भवेद्द्वे चतुर्थस्यभवेत्तण
णो मेकजंवाखतोरणे तस्येस्य
यं चरात्रेच अशीत्यायुर्भवेद्द्वय
कनिष्ठाजंजीयावत् रेखाभव
तिवाचता विप्रान्हाधिकशते न
राजीवन्मनामयाः कनिष्ठाप्रथा
मायावत् रेखाभवतिवाचता।
शताहंवाखवाशीति त्रैशेजीवे
त्रसंशयः कनिष्ठानामिकायाः
चेत् रेखाभवतिवाचता मष्टि
पंचा शदहंवा नराजीवन्मः
शायः रेखाभि यते ॥

रेखा सत्यायुश्चभवेन्नरः कनिष्ठा
यास्थितोरेखा सख्यायावतिकास्त
ता भावनीपुरुषाणान् नारीभवति
निश्चितं करमध्यगतोरेखा भवा।
ऊर्ध्वभवेद्यदि न्योवान्पतरेखावा
तिरेखातोऽर्थवान्भवेत् मतस्यप्र
क्षुप्रकीर्णं विद्यावित्तसमस्तितः
पितामहस्यवाकित्वं यनेचलभते
अवे मध्यमायायदियवा दृश्यते
अज्ञशोभनाः तदात्मसंचितंविने
माप्नोत्यंगुष्ठकेयवे यस्याचक्रमं
गुष्टे यवाहं च दृश्यते तदावेपा
मरादीना मज्जितंयनमाप्नुयात् तत्र
स्यामखचक्रं च मित्रद्वारायनेभवेत्
नेनेवविपरीतत्वा ययोभवतिनि
श्चितं मध्यमायास्थितेचक्रं देव
द्वारायनेभवेत् नेनेवविपरीतत्वा॥
ययोभवतिनिश्चितं अनामायाभ
वेत्चक्रं सर्वद्वाराभवेद्द्वे नेनेव
विपरीतत्वा ययोभवतिनिश्चितं
कनिष्ठयाभवेच्चक्रं वाणिज्येनथा
जंभवेत् नेनेवविपरीतत्वा वा
योभवतिनिश्चितम् ॥ तलादे॥
दृश्यतेयस्य चक्ररेखाचतुष्टयं
अशीत्यायुः समाप्नोति येचरे
खाः शतेसमाः ॥
जमः शिवायनमः ॥

यस्यानतेललादेव ताम्रक। दीर्घा मनुजास्तेदरिद्रानसंशयः
रांच दृश्यते रेखा हीनश्रकल विवुकेप्रमश्रुमाये निर्लामहद
श्च सचोन्मतोमदीभमेत् ॥ य। यशये नेधर्मीनेवसन्देहः मशु
स्वजिक्ताभवेदीर्घा नासाप्रेलेदि ववनेयथा सूचीश्रवाभग्नष्टाः
सर्वदा भोगीभवतिनिर्वाणः ॥ ५ कुसदताः कुचेतकाः वक्रनासा
घुंभ्रमति सर्वदा दत्ताश्चविरला वज्रनासा केनभाउष्टमानसाः २
यस्य नीचवज्रोचकमिहूत भग यालवश्चदातायो रूपवृत्तानिते
लोदतरः सत्यं वेदान्तपारंगोभः द्वियाः परोपकारिणाश्चैव तेऽ
वेत् ॥ प्रकारांतरं देताश्चविरला हर्षमानवाः स्रुताः इतिमाशु
यस्याग्रेदृष्ट्यापि जायते पर के उरुवल्लग ॥ दानवीरद
ही रमणेनित्यं परविनेनवितः यावीर उदवीरससवीर संतक
वान् दीर्घलिगेचसोभाये सः ॥ उरुवल्लगान् उरुवपरीताः
हसलिगेनयोभवेत् वक्रास्यक यम्येष्टचम् ॥ ॥
दिनेलिगेः प्रमाणावनिर्गतः पूर्णाः त्रि ध्रुवितः सकलः ३।
मशु वमने सदादास्या निधः समरः शाक्तः इतिमेदिनी स्त्री
नेभवतिअवे कुशलिगेनस यस्वेच्छावदम्यः इतिगस्य
देमाण रक्तवर्णेनभूयतिः वक्र रभहाचार्यः ॥ पूर्णाकः ५
स्त्री रमणेनित्यं नारीणां वलः स्वर्णसुपत्नी इतिमेदिनी ॥
भाभवेत् कुशलिगेनरक्तेनत पूर्णाकमः ५ जलध्रुवितचटः
भतेकोतमागना राज्ञेसख नतपयायः भद्रकमः २६।
चदिवाग्पाः कस्याकायाः प समरः पूर्णाकससादिश्च इति
निभवेत् यस्ययादतलेपय भरतः पूर्णाकोष्ठा स्त्री नागर
चक्रवाणपेतोरणे अंकुशकृते मुक्ता इतिराजनिर्वाणः ॥
शोदापि मराजाभवतिभुवं कृश पूर्णिपात्रं स्त्री वस्तुपूर्णपात्रं
निर्लामशायेस्यः केकरताः कृशे वहापकः इतिमेदिनी उत्तरव
लकाः कातरायातजिकास्त तेर कातरहणत शरीर वहातकार
विद्वानसंशयः कपिलासतिना दि तनपयायः पूर्णाकः
गाश्च कृषाश्चैवहहवाः कुशति २ यथा ॥

हर्ष उत सवकाले यदसंकारो
शुकादिकं श्रावणं श्रुते शर्मा
पात्रे पूर्णतर्कचतुर इति
५२ ॥ हे प्रकर्मणि ब्रह्मदेवि
एषा यथा गोभिलेनापिदशीदि
यागमभियाय शर्मापात्रेदति ॥
एषा ब्रह्मणे दयादित्यक्तं ज्ञाना
तेपि उक्तं ब्रह्मसं तस्य प्रमाणं
त एतमाग्रदे यज्ञपात्रेपरिशि
ष्टयोः अष्टशुद्धिर्भवेत्तुं चिः
कुंचयोष्टोचप्रकृतं प्रकृता
निचचत्वारि पूर्णपात्रेविथी
यते अत्रषड्विंशदधिकशत
द्वयशुद्धिमितं शर्मापात्रे असम
वे तच्छ्रुत्वागपरिशिष्टं पाव
तावकभोक्तस्त तष्टिः पूर्ण
जायते नावगर्हमतः कर्मात
र्णपात्रमिति स्थितिः इति संस्का
रतत्त्वम् पूर्णमा स्त्री शर्मा ३
त्यमवदीकायोभरतः ॥
शर्मासः ७ योर्णमासया
गः इति ज्ञातव्यः ॥
शर्मास्री स्त्री शर्मा इति
शब्दमाला ॥
शर्माजीजः ७५ वीज ३३ ३
तिरुजनिर्घणः ॥ शर्मा ॥
स्त्री पंचमी दशमी शर्मा ॥

अमावास्या यथा नन्दाभराजया
विका शर्माप्रतिपदः क्रमात् तत्र
स्त्री संसर्गनिषेधो यथा शर्मा
सुयोधित परिवर्जनीया इति
थितत्वे एते पूर्णच संयुक्ता सि
द्धियोगाः प्रकीर्तिताः इति न्या ॥
तिः सारसं ग्रहः ॥ शर्मातकम्
स्त्री वाह्यायनाग्रम् तत्पर्यायः
शर्मापात्रे २ इति त्रिकोशेषः
शर्मानकमपि पाठः ॥ शर्मा
वतारः ७ नृसिंहः रामः यथा
शर्मानृसिंहो रामश्च श्वेतद्वीपवि
राडिभुः परिशर्मातमः कृष्णो वे
कृतेरगो लोकेत्यर्थं वेकृतेरकम
लाकातो रूपभेदश्चतुर्भुजः गो
लोकेगो कृतेरथा कातोऽपेहि
भुजः स्वयं तस्यैव तेजो निरोच वि
तां ऊर्ध्वं त्रियोगिनः भक्ताः पादावु
जं तेजः ऊर्ध्वं तेजोस्विना विना उ
तिप्रलवेवर्ते श्रीकृष्णस्य आखंडे
र अथायः ॥ शर्मा का स्त्री
नासाक्षिनी नामकपत्नी ३
तिविकारशेषः ॥
शर्मा स्त्री पंचदशीतिथिः ७
रागम् शर्माः शर्माभिनीतेरश्री
पृ तत्पर्यायः योर्णमास्री ३
शक्रे कलाहीनेसा अनुमतिः
शर्मा ॥

निशाकरे सायका ५ इत्यमरः
पिमा ५ चान्दी ५ शर्मास्री ५
नन्दा ८ चन्द्रमाता ९ निरंजना ९
इति वाचस्पतिः शर्मा ॥ इति
उच्यते ॥ ज्योत्स्नी १२ इन्द्रसनी
११ सिता १४ इति राजनिर्घण्टः ॥
साहिविथा यथा राकाचानुम
तीचैव द्विविधा शर्मास्रीमता १
वैदितकलाहीने योर्णमास्यानि
शाकरे शर्मास्रीमतीक्षेया प
श्चात्समिन्भास्करे यस्मात्तामनुम
नन्ते देवताः पितृभिः सह तस्मा
दनुमतीनाम् शर्मास्रीमत्प्रथमास्त्र
ता यदावास्तमिन्ते सूर्य्य शर्मा
नृस्यवाग्रमः युगपत् सौम्यरागा
तदावु मतिर्पूर्णमा राकातामव
मन्यन्ते देवताः पितृभिः सह रंज
नोच्चैव चन्द्रस्य राकेनिकवयोवृव
न् इति देवीपुराणे ॥ सावन्दस्य
तिथिः यथा तस्य ब्रह्माददौ श्री
तः योर्णमास्रीतिथिं प्रभुः तस्या
पोषयेद्वाजं समर्थप्रतिपादयेत्
सवात्राहारप्रभवे तस्य ज्ञाने प्रय
च्छति कांतिप्रदं च राजेन्द्र धर्म
स्यैव केलं इति वराहपुराणे सो
मोत्पत्तिरहस्यं ॥ तस्या जातफलं
कल्पं तस्याप्यवतीमियञ्च ॥

स्यायाम वित्तः सततं स हर्षः शु
रोवली प्राप्ताविचारदत्त श्वेतश
र्मास्रीमन्मनियस्य जन्ताः इति को
टीप्रदीपः ॥ सा चतुर्दशी यथा
शास्त्राश्रमात् यमः पताने प्रात
सि स्त्रायामेन नयानि मत्प्रवेवि
सुः हृष्यते सहितो यस्या दिविच
न्द्रहस्यती योर्णमास्रीतुमदती
नेयासम्बन्धसंज्ञसा तस्यास्त्रानो
यवासाभ्या मत्तयं परिकीर्तितम्
सहितो माससेता विशेष निमित्त
कृतिकादिनक्षत्रगते महाकांति
कपार्तिदर्शनात् तथाच राजमानं
उे माससेते यदा सत्तेचन्द्रः से
शर्मा मण्डलः पुरुषायाति संयो
गं सातिथिर्महती सत्ता स्कान्
मात्स्ययोः योर्णमास्रीषु चेतासु
मासदीसदितासु च पतासां स्त्रानदा
नाभ्या फलं दशगुणं सत्त ॥ वैशा
खी मधिकृत्य यमः मोरान् वायदि
वाकसां स्त्रितान् दोद्रेण संयुतान्
प्रीयतां धर्मराजेति पितृदेवोप
तर्पयेत् ॥ यावत्तीव हतं पापं त
त्तरागादेव नश्यति ॥ अष्टाशुते
च तिष्ठेच्च स्वर्गलोके न संशयः
ब्रह्मपुराणे महाविष्णुनामः ५
श्रेष्ठ पुरुषः पुरुषोत्तमम् ॥

विस्लोकमवाप्नोति मोक्षं गंगा
वुमजनात् ॥ येनेश्वरः शशीचै
व प्राजापत्येर्विस्तया शुक्तिमा
गुरुवारेण महोत्सवीप्रकीर्तिता
अनुयायास्तु रावपि येनेमेव
दाजीव स्तपचदशकेरविः ॥
शुक्तिमाशक्रचनेण महोत्सवीप्रकी
र्तिता अत्रायास्तु चनेपि व्याग्रभू
तिः येनेतत्तववामेवैश्वर्यचने
यदास्थितो शुक्तिमाज्येष्टमास
स महोत्सवीप्रकीर्तिता राजमा
त्रोदयेष्टे समस्तसर्वेचैव ज्येष्टे
मासस्य शुक्तिमा ज्येष्टाभेन समाप
त्ता महोत्सवीप्रकीर्तिता ज्येष्टा
सम्पत् सर्वस्य ज्येष्टामूलपुगेनी
देवर्षिमास्तु क्रदेवतम इति विस्
थर्मात्रोक्तोऽप्यः समस्तसरोः
अवतसरो बोधः नतसेवतसरादि
पंचकाहर्गत वर्षविशेषः ज्येष्ट
इति विशेषणस्यैव यथापतेः ॥
सेवत सरे यदिस्यादिति पाठः का
त्यनिकः प्रपंचस्तु मलमासतमे
ऽनुसन्धेयः ॥ विस्वधर्मात्रोक्त
उपरायोः ॥ मासि ज्येष्टे तसेया
मे नक्षत्रेशक्रदेवतैर्पोषिता ॥
स्मात्तदास्मान् सर्वपापं हरेद्विजाः
तस्मिन् काले तये ॥ ॥

मर्त्याः पश्यन्ति पुरुषानमं वलभ
इंसभद्रोच तेयानि पदमवयय
स्तुत्पराणो ज्येष्टा महोत्सवी
गिस्तत उपजन्मवासं तस्यामे
स्तपने कर्मा महास्नानविधानतः
ज्येष्टा प्रातःस्नानकाले ब्रह्मणा
हितं च मां रामं सभद्रोसे स्नायुमम
लोकमवाप्तयात् ॥ विस्वधर्मा
तरे पोषितासी तथामाची प्रात
नीचनरोत्तम भोष्टपयासतीता
या तथा कृष्णात्रयोदशी पतोस्त
आहकालानवे नित्यानादृष्टा
यतिः तत्र पूर्वदिने सैग बलाभे
हिणताभेवापरदिने संगवालाभ
पूर्वदिने आहं कृष्णपक्षस्य पूर्वा
क्रे आहं कृष्णादि चतुर्णाः कृष्ण
तापराक्रेत वै हिणान्नवत्वेयेत
इति वायुपुराणवचनात् उभयदि
ने संगवलाभे परदिने शुक्लपक्षे
तिथिर्ग्राह्या यस्यामभुदितोऽरविः
कृष्णपक्षे तिथिर्ग्राह्या यस्यामस्तुति
तोऽरविः इति विस्वधर्मात्रोक्त ॥
यवमदयत्ततीयायावपि ॥ आ
ष्टाकार्तिकमात्र पोषितासीष्ट
दानमावश्यकं तथा चायोया ॥
कारेभ्यस्तपयसे आषाढा ॥
कार्तिके माची तिथयः पुण्या

सम्भवाः अमदानवतोयान्तयः
स्पर्ध्याऽनुमतेगतः अमदानव
तोदानवद्विजयेतास्ति यथोयात
आर्यः श्रीसमचन्द्रो गतोयस्यानु
मतइत्यनयः उत्तरवाक्ये यच्छवा
न्न तच्छब्दोपेता ॥ अथकोजागर
कृत्ये कृत्यतरो ब्रह्मपुराण आशु
त्या पोषितासीति क्रमात्वा लका
गिजात् आयाति सेनयासां ई कृता
पुष्टे सदाकृता तस्मात्तत्र नरेमा ॥
गाः स्वगेहस्य समीपतः शोधित
व्याः प्रकृतिन भूषितव्यास्तु भूषणे
पुष्पाद्यफलमूलाश्च सर्वपत्रकै
स्तथा देवमानि भूषितव्यानि ना
नावर्णे विशेषतः सज्जनैरेव लि
मैश्च नरेर्भावे सदान्यदेः दिवा
तत्र न भोक्तव्यं मद्येष्टाविवेकि
भिः स्त्री वालहृदमूर्खैश्च भोक्त
व्यं प्रतिनैः सुरैः श्रुतिनैः तरेरिति वै
शेषाणे तृतीया तेन प्रतिनित सुरैरि
त्यर्थः इत्याश्रयफलैश्चैव स्तथा
हारोद्भिन्नयः हारोपाते सदीप्त
स्तु संपूज्या हव्यवाहनः यवात्
तद्युतोपेते स्तुत्युत्प्रेषस्तपितः
संपूजितव्यः शोणनदुः पयसाण
यसेन च रुद्रः सभाष्यः स्कन्द
श्च तदानन्दीश्वरो मुनिः ॥

गोमहिः सुरभिः शृङ्गा व्यागवदि
कृताशनः उरध्ववज्रिर्वरुणागज
वद्विर्विनायकः हन्यः सोमेश्वरेव
तो यथाविभवविक्रमेः ततः पूज्या
निक्रमेणापि समाधेस्तु ततः पुनः
सगन्धिभिर्दूतोयेतैः कृष्णरोचैश्च
भूतिभिः ब्राह्मणान्भोजयित्वा तेषां
कव्यमासवजिते वक्रिपाश्वर्गजैर्न
या दृष्टाक्रीडाः प्रयगरविधाः न
तत्र हारोद्भिन्नमिति हव्यवाहनशृङ्गा
न सभाष्य रुद्र स्कन्द नन्दी सरसु
नयः सर्वे देवशृङ्गाः हारोद्भिन्नमिति
शब्दोत्र ब्रह्मवचनान्तः नन्दी सर
मुनिरेकः गोमता सुरभिः व्यागव
ताकृताशनः मेखतावरुणः हस्ति
मताविनायकः अश्ववतारतन्त्रः
सर्वदेव निक्रमः पूज्यः महार्णवे
विगुह्यमाण आसिने पोषितास्योत
चरेतागराणि निशि कौशुदीक्षास
माख्याता कार्पाणाकविभूतये
कौसुयाहनये हस्ती मितुं चेत्
वत्स्थिते सगन्धिनिशि सहेष्टा ॥
अतैर्जागरणचरेत तथा निशीथे
वरदा लक्ष्मीः कोजागतीति भाषि
णी नक्षेत्रिने प्रयच्छामि अतैः ॥
क्रीडां करोति यः नाविकेलेष्टि
पितृकैः पितृभ्यो दानसमर्प्य ॥

येन रंफश्च मीमायेनेन स्वयेन
दशानोभवेत् अत्रनिशीति निशी
य इतिवाभिधानाद्वात्रिकृत्यमि
दे ततःप्रदोषव्यापिनीयात्या ति।
पि नैकव्रतेसदा अदोषोस्त्वमया
हर्हं चविकावयमिष्यते इति।
सस्वतस्रप्रदीपधृतवत्सवचना
त यद्दिनेप्रदोष निशीथोभयभा
पिनी योर्णमासीतद्दिनेको जाग
रुक्त्ये उभय व्यापनुरोधात् यदा
त पूर्वदिनेनिशीथव्याप्तिः पर
दिने प्रदोषव्याप्तिस्तदा परेषुस्त
त कृते प्रधानपूनाकालव्याप्य
उरोधात् यदा हर्हं पुनिशीथव्या
प्तिः परेषुर्नप्रदोषव्याप्तिस्तदा ॥
सतरो पूर्वेषु स्ततक्त्ये अहःस
तिथयः पुण्याः कस्मान्नष्टान्तो।
दिवा नक्तादिव्रतयोगेन रात्रियो
गोविदिष्यते इतिवचनात् ॥
वर्जयेदित्युक्तं मत्सस्त्वमेव
लक्ष्मस्त तलसीं किंदिकावने
तथा लक्ष्मीध्यानमादित्यपुराणे
पाशातमालिकाभोज स्तुतिभिः
र्याप्यकोमयोः पद्मासनस्थाथा
येषु श्रियंत्रैलेक्यमातरं मोरवर्णा
सहपाव सर्वास्तेकाश्चर्यवितो ॥
शेकप्रमय यशकरो वरदा ॥

दक्षिणेनत पाशेतिरक्षिणेपाशा
तमात्राभ्यां वामे पद्माकृशाभ्यां
भूषितोवामकरे हेमयमंदक्षिण
करे वरं दथनीत्यर्थः ततःपाशा
दिभिः संपूज्य ओनमस्तसर्वदेवा
नां वरदासिहरिमिये यागतिस्तत
प्रयत्नानां सामेभूषात्तत्तद्वचनात्
इत्येतेन पुष्पांजलि त्रयेदत्ता प्रणा
मेत इन्द्रध्यानमादित्यपुराणे ॥
वतर्दत्तगजादृष्टो व्रजपाणिःपु
नरः शचीपतिश्चप्यातव्या नाना
भरणभूषितः पाद्यादिभिः संपूज्य
ओविचित्रैरवतस्याय शश्वत्कृति
शपाणये पौतोम्यालिंगितांगाय
सरस्वात्तायतेनमः इतिपुष्पांज
लित्रयेदत्ता प्रणामेत् ततःऊवेरः
संपूज्यः ॥ इतिरुद्रयज्ञः ॥ नो
पाद्यादिभिः संपूज्य ओधनदाय
नमस्तभ्यां निधियमाधिपायच भा
वन्त तत्प्रसादानेन धनधामादिः
संपदः इतिप्रणामेत् अत्रप्रदोषेस
र्वेषां पूजेति रुद्रधर्मप्रत्ययः नव
निकृमभययज्ञानां पूर्वाक्त पवश
जने निरयवाद् भित्तिवाच्ये दिवा ॥
तत्रनभोक्तव्ये इत्यपक्रम्य पूज्या
स सफलैः यंत्रैरित्यादिना विधिः।
छपूना मभिधाय भोक्तव्य ॥

मित्यभिधानात् रात्रावेवपूजाभो
जने अवगम्यते अतएवाशक्ताना
मेवभोक्तव्ये पूजितैः सर्वे दिव्ये
नविशिष्टदिवापूजा भोजनेवि
हिते ॥ योगिनीतत्रे विदितेस्त
१२हेवृकको वण्णालक्ष्मीशदेव
जेत सर्ववायमयीचण्णं वायभा
वेत्तयाभवेत् ॥ लक्ष्मीवाकोप्र
कीर्णभाणामनवेत्पकारिणी
सदावभर्तः प्रतिकूलवादिनीम्
परस्परवैश्वाभिरत्नामलजा मेवेवि
धास्त्रीपरिवर्जयामि मार्कण्डेयः
शिरः सपुष्पचरणैःसृजितो व
राशनासेवनमस्त्यभोजनं अनप्र
पायित्वमयर्वमेषुने विरप्रणष्टे
श्रियमानयतिष्ठद् मातृवास्थि
हेयत्र अदोरात्रेचतिष्ठति तजाल
स्मितवायासा स्तुथामेषाचरत्।
सां स्तुपदात्रादिकंयत्र यदाकषेत्त
थासनम् हरिवेशीयत्रकीःश्रीः।
स्थितातत्र यज्ञश्रीस्तत्रसन्मतिः
सन्मतिः श्रीस्तथाश्रीश्च निमेषकुले
महात्मनि मत्स्यपुराणे स्थितेदि
योदिपुरुषः स्थिरश्रीदेवतायते
दिते नैवशक्नोति चपलश्चपलं
श्रियम् तथाअवश्यपद्योगव।
तो श्री २ ॥ ॥

पाराभवेत् सदा वस्तुप्रोत्साहि।
तादेवा ममस्त्युःपुनरस्तुपिम
कृतकोमुया नारिकेलोदकेपी
ता अदोरात्रेचतिष्ठति तजाल
ते प्रयच्छामि कोजागर्भिमहेत
ते ॥ अतःक्रीडायावसपुपिष्टि
२ संवादः प्रचरति तत्क्रीडाव।
तुरंगशब्दे द्रष्टव्या ॥ वैसवाम्
तेस्तुन्दपुराणे पौष्पान्तसमती
तायां यावज्जवति शर्णिमा माव
मासस्यदेवेन्द्र पूजाविस्मयिथी।
यते इतिपौर्णमास्यत्रमासमुप।
क्रम्यपितृणां देवतानांच मूल
कैर्नैवदापयेत् ददन्नरकमाप्ता
ति भुजीतवास्त्रेणयदि ज्ञास्त्रेणा
मूलकेभुक्ता चरेच्चान्द्रायणव्रते
अमयानरकंयाति तजोविद्वृष्ट
पवच वरंभत्यनभत्येच पिवेद्वागहि
तेचयत्त वर्जनीयेप्रयत्नेन मूलके
मदिशंसने ॥ फाल्गुनेदोलया।
जामाह तीर्थविनामोणोव्रह्म पु।
राणे नरोदोलागतेहृष्टा गोविदे।
पुरुषोत्तमम् फाल्गुमासेयतोभू
त्वा गोविंदस्यपुत्रंवेत्त स्तुन्दपुरा
नीयपुरुषोत्तममाहात्म्यकृतं।
शाध्यायोफाल्गुमासीदनेर्ज्या
त दोलायोममभूमिय इतिनिधि।

तत्तम् ॥ तस्याः पर्वतं पर्व ॥ दोहित्रान् भर्तः सखीयमातला
शहेद्वयम् ॥ शर्तं स्त्री नृपयेत कथं पूताभ्यां हृदा
पालनं इति शहृत्तावती नाया तिथीनस्त्रियः इति जला
खातादि कर्म इत्यमरः ॥ शयतनम् ॥ शर्तः
आदिना देवकुत्यादि तत्कं ९ वि श्वितः छत्रः इति विश्वः २
छरिण्यः सभावापी देवताय तिः स्त्री शरणं हृथातो भीवेति
तनानिच आशमश्वविशेषेण इति व्याकरणम् ॥
शर्तकर्म विनिर्दिशेत् इति पूर्व क निमज्जण निवासयोः
भरतः तत्तकरणफले इहा इति कविकल्पद्रुमः ॥
शर्तं हिजातीनां प्रथमधर्मः इव निकेतने निमज्जणे नि
साधनम् इहेनलभनेस्वर्गः वासेवा इति कविकल्पद्रुमः
शर्तमोक्षे च विन्दति वापीक्ष्ण्यम् अन्तस्थवानोऽयम् ॥
तडागानि देवतायतनानिच पूर्वः त्रि प्रथमः आदिः प्राप्ति
पतितायुहरेयस्तु सशर्तफः - पकालाः इत्यमरः समग्रम्
लमश्रुते इति वराहपुराणे ॥ इति तद्दीकायां स्वामी अग्रः
वापीत्यादीनां शर्तज्ञाभिधाना इति हलायुधः ॥
नृश्रुत्याधिकारमाह जातः शर्वगंगा स्त्री नर्मदानदी १
कर्णः वापीक्ष्ण्यतडागादि देः तिहेमचन्द्रः ॥ शर्वजः
वजायतनानिच अत्रप्रयत्नमारा पुम् श्रेष्ठभ्राता इत्यमरः ॥ २
माः शर्वमित्यभिधीयते ग्रहोप श्वजाः पुं दिव्यचित्तराणः तत्
गोयहाने शर्वमित्यभिधीयते पर्वथायः पितरः २ चंद्रगोत
ने इहा शर्वहिजातीनां धर्मः स्थाः १ मस्तशस्त्राः ४ स्वभाभुन
सामान्यउच्यते अपिकारीभवे ५ कथवालादयः ६ अरुवचना
तश्वरः शर्वधर्मनवेदिके वै नोऽये इति त्रिकांशशेषः ॥
दिके वेदाध्ययन साधे अग्निहोत्रा शर्वजा स्त्री अग्रजा श्रेष्ठाभिरिति
दाविति श्रुत्वाकरः एवं स्त्रीणामपि शर्वज इत्यमरदर्शनात् ॥
शर्ताधिकारः यथा नारीसउहते शर्वजिनः पुं अतीतजिनविशेषः
दृहस्यतिः पितृव्यं गुरु

तत्तप्यायः मेनुश्रीः २ ज्ञान शर्वपर्वतः पुं उदयाचलः इत्यमरः
दर्पणाः १ मेनुभद्रः ४ मेनुवा २ः ॥ शर्वपतः पुं शुक्रपतः ३
षः ५ कुमारः ६ प्रहारचक्रवान् त्यमरः शास्त्रीयप्रश्नः सिद्धोत्तरविक
स्थिरचक्रः ७ वज्रधरः ८ प्रा हाकोटिः तत्तप्यायः चोय १ इति
ज्ञाकायः ९ आदिशब्दः ॥ नीलो पली १२ महाराजः १३ नीलः १४ त्रिकाण्डशेषः ॥ देशे २ फककि
शाहलवाहनः १५ धियाम्यतिः का ४ इति शहृत्तावती ॥
१६ खड्गी १७ दण्डी १८ विभूषिणः शर्वपतपादः पुं वतुष्पादयवदारा
१९ बालव्रतः २० पंचवीरः २१ सिः तर्गतः प्रथमः पादः तस्यसेजानवे
हकेलिः २२ शिखाधरः २३ वा ॥ भाषा २ प्रतिज्ञा १ पतः ४ इति मि
गीश्वरः २४ इति त्रिकांशशेषः तात्तरा तत्रहृदस्यतिः शर्वपतः १२
शर्वदिक स्त्री प्राचीदिक यस्मि तः पादोहिपादश्चतुरः स्मृतः क्रिया
नदिशिसर्ग्यउदेति तदधिपतिदिः पाद स्याचाम्य अतर्था निर्णयः स्म
न्दः तस्याः पर्वथायदिः शर्वीशः तः मिथ्याक्तोचवतस्यातस्यात् प्रत्य
॥ श्वेद्वयः ॥ शर्वदिक वस्तुननेतथा प्राज्ञायेवसविज्ञे
पतिः पुं इन्द्रः इति हेमचन्द्रः यो हिपातसेप्रतिपत्तिषु यद्यपि
शर्वदेवः पुं अश्वरः इत्यमरः ॥ सम्प्रतिपत्तावपि निर्णयोऽस्ति तः
शर्वदेशः पुं प्राचीदि गवस्थितः तथाप्युत्तरवादिनेव भाषार्थस्यांगी
जनपदः तत्तप्यायः वर्तनिः कृतत्वेन क्रियासाधो नभवतीति ।
२ इति त्रिकांशशेषः यथा प्रा दिपादभोक्ता ॥ अथ भाषायादः
या मागध शोणोव वीरेन्द्रीगोः अत्र भाषा स्वरूपमाह तः कामा
उरादकाः बईमानतमौलिम् यनहृदस्यती प्रतिज्ञादोषनिर्मुक्तं
प्रागज्योनिषोदयादयः इति साध्यसत्कारणान्वितम् निश्चितं
ज्योतिस्तत्तम् ॥ ॥ लोकसिद्धेय पतपतविरोदितः
शर्वपदे स्त्री परपदप्रागवर्ति स्वसाक्षरः प्रभृतार्थो निःसन्दि
विभक्तप्रकृतिः यथा शर्वप गेया निरागतः विरोधि कारणे ॥
दात संज्ञायामगः इति सुभः मुक्ता विरोधिप्रति रोधकः यदा
अव्याकरणम् ॥ त्वेवस्त्रियः पतः कल्पितः शर्ववा
दिना दद्यात्तत् ॥

पक्षसम्बद्धं प्रतिवादीतदोतरम्
प्रतिज्ञा साध्याभिधायिकावाक ।
तस्यादोषेः परस्परम् विरुद्धार्थप
दादिभिः स्वकं साध्यासाधनादीभि
मतार्थपक्षं विदुः अन्यथा प्रति
ज्ञा दोषेण साध्यदोषः स्यात् अत
एवोक्तं वचनस्यप्रतिज्ञात् तदर्थः
स्यच ययत्ता असेकरणावक्तये
व्यवहारेषुवादिभिः वक्तव्यपक्ष
प्रतिज्ञे पूर्वोक्तं नारदेनापि सारस्व
व्यवहारानां प्रतिज्ञासमुदाहृता
तदोनाहीयतेवादी तरेस्तामनरो
भवेत् उत्तरो विजयीयमाणमत्र
साध्यज्ञाप्य तद्विषयमीयत ।
इतिभेदः तस्याप्यत्रवाकप्रत्यायना
दिधर्मविशेष विधिपक्षस्य पक्षत
या धर्मिणाऽधर्मणादेरेवसाध्य
त्वात् साध्यपक्षयोरेवमभिधाने ।
अतएवउपसंहारे च एवंविधः प
क्ष इतिमिताहारायात् भाषा प्रति
ज्ञा पक्ष इतिनार्थात्तरमित्युक्तम्
भाषार्थमुक्ता भाषा स्वरूपप्र
यंच माह स्वल्पाक्षर इतिनि
राजुलः योवायर्थविपर्यायः ॥
सादि श्रुत्यः अत्रद्युते चव्यव
हारेच प्रवर्तयेत् ॥ ॥
जेपर्व ॥ विधेः ॥ पक्षः ॥ इति ॥
कविकं ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कर्मणि यानियप्रणन्यदासी
नाः कर्तातानिनपप्रति इति
एतसंप्रह वचनाउदासीनेभ्यो
ज्ञात्वा शोधयेत् तच्छोधनमाह
वृहस्पतिः स्वनाथिकं पूर्वपक्षं ।
तावदादीविशोधयेत् नदया
उत्तरेयावत् प्रत्यर्थीसत्यसन्
निधौ तल्लिखनप्रकारमाहव्या
सः पाण्डुरालेखन फलकेभूमे
वाप्रथमं लिखेत् ऊर्णाधिकतं
संशोधयं पश्चात्तयत्रैवनिवेशयेत्
फलकंकाष्ठादि पट्टकं कासाय
नः पूर्वपक्षं स्वभावोक्तं आदिवि
वाक्ताऽथलेखयेत् पाण्डुरालेखे
न फलके ततःपत्रेऽभिलेखयेत्
शोधयेत् पूर्वपक्षतन्त्रं यावज्जीत
रदर्शने उत्तरेणावरुद्धस्य निवृ
त्तिः शोधनेभवेत् । अन्यउक्तं ।
लिखेद्योमं दधि प्रत्यर्थिनोच
चः चौरवच्छासयेत्ततः धर्मि
कः पृथिवीपतिः स्वभावोक्तं
महृदिमम् पतञ्जलस्वरविशे
षादिना सज्जेयम् अतएवया
नवस्तुपः कुलेनिरस्यभूतेन
व्यवहारान्नयेत्प्रयः भूतमण्य
नुपत्यस्ते हीयतेव्यवहारतः
भूतंतत्त्वार्थसम्बद्धं यदाहना
रदः भूतम् तत्त्वार्थम्

सम्बद्धं प्रमादाभिहितं कृतं किं । तत्र खट्वाकृति तारकाहयात्मकं
ताराविशेषेण स्वधर्ममभिः तस्यापिष्टात्री देवताभगः इतिमु
तता मनुष्यविशेषेविद्यात् परी
त्यासाध्यासाधुता सर्वेष्वर्थविवा
देषु वाक्यलेखनावसीदति पशुः
स्त्री भूम्पुण्णदाने शास्त्रार्थार्थान्
हीयते सर्वेष्वर्थविवादेषुप्रमा
दाभिधानेपि नावसीदति अत्रोह
हरणं पशुस्त्रीत्यादि अर्थविवा
दग्रहणानमसकृत विवादेषुप्र
मादाभिधाने प्रकृतार्थहीयत इति
गम्यात् यथाह मनेनशिरसिपादे
नताडित इत्यभिधाय केवलंर
स्तेनताडित इतिवदन् नकेवलं ।
दाह्याः पराजीयते च तथाच तं
शान्तमरे अरण्यधारयसि मत्तं अ
णत्वेन एहीत तावहनकृतादित्यादि
भाषा शरीरे यतश्च संस्कृत देशभा
षाया तरेण यथा योयं वक्तव्यं ले
ख्यवाग्वर्तानामपिवादिप्रतिवादि
तदर्शनात् अतएवाप्यापनेपिन
योक्तं विसृज्येमातरे ॥ संस्कृतेऽत्र
कृतैर्वाक्यैः शिष्यमनुव्रततः ।
देशभाषाशुभाषाद्यैर्वोधयेत्तस्य
रुःस्मृतः इतिव्यवहारतत्त्वम्
पूर्वफलानी स्त्री अश्विन्यादिसप्त
विंशति नक्षत्रातर्गतैकादशानक्षत्रे

तत्र खट्वाकृति तारकाहयात्मकं
तस्यापिष्टात्री देवताभगः इतिमु
रुर्नक्षत्राभिः अश्विच दक्षिणाः
तत्रगते हितारके योनिभेमिलति
मस्तको परिकीरतः स्फुरत्सरोरुहा
ननेनिःस्तता ३६८ गजदस्तादिति ।
मिकाः दम् ४ २८ इतिकालि
दासकृतयत्रिलम्बानिद्रूपणं ॥
तत्रजातफले शूरस्पागी साहसीभू
मिभर्ता कोपाक्रान्तः स्याच्छिरतोः
निदलः धूर्तः क्रूरः स्यत्तवाताधिकः
शक्रफलस्यः श्रेष्ठान्मकालेचय
स्य इतिकोष्टीप्रवीपः ॥
पूर्वफलानीभवः ३६८ वृहस्पतिः
इति शङ्खमाला ॥ पूर्वभद्रपदः
शुभ अश्विन्यादि सप्तपूर्वभद्रपदः
स्त्री विंशति नक्षत्रा पूर्वभाद्रपदाः
स्त्री क्षीर्गतपंचविंशतिनक्षत्रे ततः
पर्यायः ॥ शोणपदाः २ इत्यमरः
दे पूर्वभाद्रपदोत्तर भाद्रपदासु प्रो
क्षो मनेः भद्रं श्रेष्ठोः तस्येवपादप्रासा
नास्तथा ग्रहपतिविवभद्रपादानुगा
तोराज्येसाश्रयमेनरीश्रेष्ठाद्भद्र
पदाशब्दा क्रुत्वादिः भाद्रपदाया
हो दीर्घादिरपीति केचित् दीर्घा
दिपाठः प्रामादिक इतिमुक्तदाद
यः पूर्वशोण

जमलः ३ जलेन्द्रः ४ इति
कांजशेषः पूर्व रंगः ५ नादो
यक्रमः इति हेमचन्द्रः नतपः
प्रायः प्राक्संगीते २ गानिः
का ३ इति जहाधरः ॥
पूर्वरंगः ५ नायकनायिकयो
र्दशाविशेषः यथा श्रवणाहः
प्रीनादापि मितः संवृट् रंगेषा
दशाविशेषो यो ३ प्राप्नो पूर्व
रंगः स उच्यते इति साहित्यदः
प्रां पूर्वरात्रः ५ रात्रेः पूर्वभा
गः इति प्रत्ययेयव्याकरणे ॥
पूर्वतमं स्त्री पूर्वतल्लेखं वैद्य
के भावि व्याधि वैधक विक्रं य
था प्राग्भूमेयेन लक्ष्यते उतपि
तस्मान्नयो दोष विशेषेणान
पिष्टः लिङ्गमव्यक्त मत्पताहा
धीनो यद्यथा यद्यम् हिविधेदि
हर्वरूपं भवति सामान्ये विधिष्टं स
मामेयेन दोषरूपं समृद्धि नावस्था
जनि तेन भावि ज्वरदिव्याधिमात्रं
प्रतीयते नत वातादि जनि तत्वादि
विशेषः यथा श्रमो रति विवर्णत
मिति तथा बालशुक्रवाक्प्रदेयादि
सामान्याभिप्रायेणैव तज्ज्ञानम्
यथा व्याधेर्जी ॥

तिर्बुभूषा च सर्वरूपेण लक्ष्यते
भावः लिमात्मकात्वेन लक्ष्यते
तत्त्वो न त इति तथाह पराशरः
पूर्वरूपेणामयेन भावि व्याधिवि
शेषो लक्ष्यतेनत दोषविशेष इ
ति विशिष्टं यथा उरःततोर्ध्वेति
गान्धेव वातादि ज्ञानव्यक्तानि य
उक्तं तत्रैव अव्यक्तं लक्षणोत्पेक्षो
पूर्वरूपमिति स्मृतं मिति तथाह
सम्प्रकृतः सामान्यतो विशेषात् न
सामान्यं समीरणान्न पितामहपुत्र
योहीदः कफज्वालाभिनन्दन मि
ति रीत्येव्यक्तं इति पूर्वरूप म
ष्टानान्तरानां आद्यान्तरोविशेषो
यात् न सम्भागमईभूयिष्ठं रुदयो
देहिवातज मिति प्रागरूपेयेन
लक्ष्यते इत्यस्यार्थमाह रत्नितः ।
येनग्रमादिन उतपितसुः साम
ग्री साकस्याङ्गपादेच्छुरामयोरोमः
दोष विशेषैर्लैवात्तदि जन्मासा
धारणावेपष्ठादिना अनयिष्टि
तो ऽसम्बद्धो लक्ष्यतेज्ञायतेतत् ।
प्रागरूपमिति लिंगमव्यक्तं मत्ता
त्वादित्यस्यार्थमाह सध्वे प्रागरू
पमित्यनेन सर्वोक्तेन समन्वयः ति
गंलक्षणं अव्यक्तनाभमिषाक्तं
तत्रेहेतरस्यत्वात् नन्वावराणादियो
गाह

यः ॥ प्राची २ उरा ३ मावोनी ४
येन्दी ५ माचवती ६ तदिगभववाः
पुण्णाः पूर्वस्तमभवेवातः सि
मः कदुःसान्तिः गुरुविदाहशमः
नो वातदः पितृनाशनः इतिगनः
निर्घण्टः ॥ अपिच प्रागवातोः
मथुरः तारो वक्रिमान् गुरुः
वैरस्यगोरोस्तावि करोमयसोष
धीषुच भग्नोत्पिष्टतायेषु रा
गश्चयपु दाहकृत सन्निपात न्व
रश्चास तगदोषाशो विषक्रिमी
न कोपयेदामवातेच वनसेवातः
कारणे इतिगजवल्भः ॥
तदिगपिपतयः मेघसिंहयन्त्र
शयः यथा प्रागादि कज्जोनाथा
यथासेत्यप्रदक्षिणे मेघायाश
योत्तेया स्तिगृतिपदिभ्रमात् ३॥
तिन्नातिस्तत्तम् ॥ पूर्वाः
३म् पूर्वजाः पूर्वप्रकृषाः वक्रव
चनातोऽयं इत्यमरः पूर्वादिः ॥
उ उदयाचलः तत्पर्यायः ॥
दिनमूर्द्धा २ इतित्रिकोदशेषः
पूर्वाषास्त्री अश्विन्यादि सप्त
विशतिनत्तजान् तर्गतविंशतः
तत्रम् सासर्षकृति चतस्तार
तमिका ॥

गजदत्ताकृति दिताशक्तिका वा
अस्याप्रपिष्टात्तदेवतातोये इति
ज्यातिषे अपिच सूर्य मृत्तिनिशि
रोमते चतस्तारके कविकेरोरुवा
रिते अन्मतादस्तवाणि निर्यताः
विवरास्तरशशांक लिमिकाः दे
धर इति कालिदासकृतगविलया
निर्घण्टो ॥ तत्रजात फले भूयो
भूयस्त्यमानावुक्तो भक्तोदेवः
वन्धमात्येतिदत्तः पूर्वाषास्त्री
जन्मकाल यहिस्पादाषाढः स्या
देविवर्गेनित्यत इतिकोष्टीप्रदीप
पूर्वाकः ३ विधाविभक्तदिनप्र
थमभागः स च त्रिंशद्दण्डदिनः
मानेसूर्यादयावधिदशदण्डका
लः यथा पूर्वाकैर्वैदेवानोमा
धन्दिनम् मनुष्यानामपराकः
पितृणा इतिश्रुतिः ॥ अपिच
विधा विभक्तदिन भागाभिप्रा
येण त लोकातिः पूर्वाकै मय
मेवापि यदि पूर्वसमाप्यते त
दोपवासः पूर्वेषु स्तदहर्णाग
ईषाते अपराकैः चतवारो य
दि पूर्वसमाप्यते उपोषातस्मिन्
नहनिषो भूतेयोग इष्यते उपो
ष्येति नहोरात्राभोजन परम्

किं त कृते अग्राधाने देवा यः
जमानस्पसमीय मयवसतीति
उपवासशब्देनाग्राधानमुच्यते
सूर्यादयावधिप्रहरद्वयम् विधावि
भक्ता दिनपूर्वभागः यथा पूर्वाकै
पराक रूपविधा विभक्त दिनस्या
वधितेनावर्तनमार स्तदपरा
णो आवर्तनातपूर्वाकैः सपराक
स्ततः परः आवर्तनातवासस्य
द्धाया परिवर्तनात् प्रागितिषो
षः अतएवोक्ते अस्त्ये वन्द्येनवि
त्यपूर्वाकैः प्रहरद्वये अतर्जुनवा
देत अस्त्येनकदाचन इति
मलमासतत्तम् ॥ पूर्वाकै त
नः त्रि पूर्वाकैभवः इति सिद्धा
तकोमुदी ॥ पूर्वेषुः २ य
पूर्वदिनम् इत्यमरः प्रातःकालः
धर्मवासः इतिमेदिनी ॥
एता किं संहतो रशीकरणे ३॥
तिकविकल्पद्रमः ॥ पूर्वा ह
द्वे इतिकविकल्पद्रमः सप्तः
उं ब्रह्मदारुहृतः भूत इतिभा
षा इत्यमरः ॥ सूचकः
उं ब्रह्मदारुहृतः पलाश पि
पल इति हिन्दी भाषा इतिग
जनिर्घण्टः अस्त्येनय गणाः
तत्तशब्देदृष्ट्याः ॥ सूचभा ॥
या स्त्री इन्द्रनगरी तत्पर्यायः
सप्तगरी २ इतिशब्दरत्नावली ॥
सप्तसहस्रं ३ शिवः इतिहेमचन्द्रः
सप्तो ३ सूर्यः इत्यमरः ॥
ए णा प्रीतो इतिकविकल्पद्रमः
एति पातनो इतिकविकल्पद्र
मः ए श ड यायामे इतिकवि
कल्पद्रमः एक एतो पातने इ
तिकविकल्पद्रमः ॥
एकका स्त्री शाकविशेषः पि
डि इति भाषा तत्पर्यायः मरु
नमाला २ पिप्पला ३ देवी ४ ल ॥
ता ५ लघुः ६ समुद्रात्ता ७ वधुः
८ कोटि वदी ९ लंकायिका १०
इत्यमरः मरुत् ११ माला १२ स्त
कका १३ कोटी १४ वर्षा १५ लंका
यिका १६ वर्षालंकायिका १७ इति
तद्दीकायो भवतः तत्तुः १८ चो
रकः १९ चाण्डः २० इतिरत्नमाला
अस्त्येनयः पाकेमभरत्तम् क
यतम् पित कफनाशित्वेच इति
राजवल्लभः ॥
एकं स्त्री धनम् इतिहेमचन्द्रः
संपर्कयुक्ते वि एक्तिः स्त्री ॥
सम्पर्कः सप्तः तत्पर्यायः ॥

स्थितिः २ इत्यमरः एव ई।
तु ३. सम्पके इतिकविकल्प
द्रमः ॥ एव ईथ सम्पके इ।
तिकविकल्पद्रमः ॥ एव कि
संयमने सम्पके इतिकविकल्
द्रमः ॥ एव स्त्री प्रज्ञाः इत्यमरः
एज ल ई ३. सम्पके इतिकविक
ल्पद्रमः ॥ एव श हर्षे इतिक।
विकल्पद्रमः ॥ एव श तपि
तमेकरो इतिकविकल्पद्रमः
एतना स्त्री सेना सेनाभेदः इति
मेदिनी वाहिनीत्रयम् अत्रगजा
सिचत्वारिंशदधिकशतद्वयं २४१
२४२ सि चत्वारिंशदधिक शत
द्वयम् २४३ अष्टा ऊनविंशद
धिक समशतम् २२६ यदाति।
काः पंचदशाधिक शतद्वया।
धिक सहस्र १२ १५ समुदायेन
विंशदधिक वतः शताधिक ॥
सहस्र द्वयम् २४२ इत्यमरः
अनेते ॥ ॥

साह
एतनाष्टा ३ इन्द्रः इतिशिकोऽ
शेषः ॥ एथ क प्रलेये इतिक।
विकल्पद्रमः एथक व्यभिज्ञे ततः
पर्यायः दिना ३ अन्तरेण ३ र
ते ४ ॥

रिक्तक ५ नाना ई वर्जनम् ०
इत्यमरः ॥ एथकत्वम् स्त्री।
चतुर्विंशति शतान्तर्गतसममः
शतः तस्यतत्तणे एथक प्रत्यया
साधारण कारणान्ते यथा सेनाव
त्र एथकत्वेसात प्रथकप्रत्यय कार
णे असोसाभावतोनास्यचवितार्थतः।
मुदाते अस्मात्तएथगियेनेति ॥
नीतिर्हि विलतणा इतिभाष्ये।
रिक्तेदः एथकत्वेनिद्वययति
सेन्यावदिति एथक प्रत्ययासा।
धारणकारणएथक त्वम् ततः।
निसनादिके सेन्यावत् यथादि
वितेषु एकत्वेनिते अनिते अने
से आश्रय द्वितीयतणे कोतप।
यते आश्रय नाशान्नपतितथा
एकएथकत्वमपिद्वितादितः त
दि एथकत्वादिकमपीत्यर्थः ३।
तिसिद्धोत्तमुक्तावली ॥ एथक
त्वा स्त्री मूर्त्वा इतिरत्नमाला एथ
कयणी स्त्री लद्वतविशेषः ॥
वाऊत्वा इतिभाषा तत्पर्यायः ३।
अपिपत्नी २ विजयणी ३ अग्निवलि।
का ४ इत्यमरः ॥ एथकत्वेजः
३ एकस्माज्जानावर्णस्त्रीनालपञ्चः
इतिमिताह्वरा ॥ एथगात्मता
स्त्री विवेकः इत्यमरः ॥

एथगात्मिका स्त्री व्यक्तिः य॥
था नातिर्जातेव सामान्ये व्यक्तिस्त
एथगात्मिका इतिजगुर्जननजः
नानीत्यादि शोकोत्तरे कविदम
रकोषेपाठः ॥ एथगजनः
३ मूर्त्विः नीचः इत्यमरः पापी इ
तिशहरत्तावली ॥ भिन्नलोक
श्च ॥ एथगविधः त्रि नानाह
यः इत्यमरः एथगवीजः ३।
तत्प्रातकः इतिराजनिर्वाणः
एथवी स्त्री एथिवी यथा एथ।
वी एथिवी एथी यथा सर्वमहा
रसा इतिभरतभृतवाचस्पतिः
एथा स्त्री ऊती इतिजराधरः ॥
एथाजः ३ अर्जनवृत्तः इति।
राजनिर्वाणः ॥ ऊतीपुत्राश्च ॥
एथापतिः ३ पाण्डुराजः इति।
त्रिकाण्डशेषः ॥ एथिका
स्त्री शतपदी इतिशङ्खमाला ॥
एथिवीः स्त्री एथिवी इतिसंति
प्र सारोणादिवृत्तिः ॥
एथिवी स्त्री एथनेविस्तारं या।
ति इवद्व निपातनास्तिः तत्पर्या
यः ॥ भूः २ भूमिः ३ अवस्थाः ४
अननता ५ रसा ६ विस्त्रेभरा ७
स्थिरा ८ यथा ९ यद्वित्री ॥

१ धरणी ११ लोणी १२ न्या १३
काश्यपी १४ तितिः १५ सर्वसहा १६
वसमती १७ वसथा १८ उर्वी १९
वसन्धरा २० गोत्रा २१ गः २२ ए।
थी २३ ला २४ अवनिः २५ मेदिनी
२६ मही २७ इत्यमरः २८ २९ भू
मी ३० धरणीः ३१ लोणिः ३२ लो
णी ३३ लोणिः ३४ लसा ३५ अ
वनी ३५ महिः ३६ रत्नगर्भा ३७
सागरास्तरा ३८ अधिमेखला ३९
भूतपात्री ४० रत्नावती ४१ देहि
नी ४२ पारा ४३ विपुला ४४ म॥
यमलोकवर्त्मा ४५ इतिभरतः
धरणीयथा ४६ धारणी ४७ मा
हाकाता ४८ जगहहा ४९ गन्धव
ती ५० खण्डनी ५१ गिरिकर्णिका ५२
धारयित्री ५३ धात्री ५४ सागरमे।
खिला ५५ सहा ५६ अवलकीला
५७ गेः ५८ अधिदीपाः ५९ दि
रा ६० उजा ६१ उडिका ६२ इला ६३
इलिका ६४ इतिशहरत्तावती
उदधिवह्ना ६५ इरा ६६ आदिना
६७ ईला ६८ वरा ६९ उर्वरा ७० आया
जगती ७१ एथुः ७२ भुवनमाता ७
निष्पला ७५ वीजप्रसूः ७६ प्रपामा
क्रोडकोता ७८ इतिराजनिर्वाणः
खगवती ७९ अदितिः ८० इतिजरा

धरः ॥ सायमने अस्याधर्म रूपः
द्रवत् प्रत्ययोमिने इये उर्वी वस
पुक्ताच असाद्रवत्तेनेमिनिक् अः
स्यागलाः स्याः १ सेव्या २ परिमि
तिः ३ पृथक्त्वम् ४ संयोगः ५ विभा
गः ६ पश्यते ७ अयत्नम् ८ वेगः ९ द्रा
वत्ते १० गुरुते ११ दृष्टे १२ रसः १३ गे
यः १४ इये गन्धकारणे नानाद्रव्य
वती घट्टसमुक्ता गन्धस्त द्विविधः
सौरभं असौरभं तस्याः स्याः १
अनुस्माशीतपाकजः सा द्विविधा
नित्या अनित्याव परमात्र सद्रूपाः
नित्या सावयवा अनित्यासा विवि
धादेहेद्रिय विषयद्रूपा देहद्रूपा
योनिजादिः इंद्रियामिका द्वाण
रूपाविषयात्मिका द्वाणकादि
ब्रह्मांशं पश्यता यथा इपद्रवत्तमः
सत्तयोनिस्मात् प्रथमत्रिकं गुरुनी
दे रसवती द्रवो नैमिनिक्कोद्रवः ॥
स्यशादयोष्टो वेगस्य द्रवत्तेचगुरुत्वं
के द्रव्ये रसस्तस्यास्तेहो वारिण्येते
चतुर्दश स्वेदहीनभान्यपुता तिता
वेतेचतुर्दश तत्रतिगि गन्धदेतनी
नाद्रव्यवतीमता ॥ षड्विधस्तसस्त
त्र गन्धोपि द्विविधेमतः स्यशास्त
तस्याविज्ञेयो अनुस्माशीतपाकजः
नित्या नित्या ॥ ॥

व सादेया नित्यासाद्रवत्तताम् अः
नित्याततरमासात् सेवावर्तयोगि
नी सावविधाभवेदेह इन्द्रियविषय
स्तथा योनिजादिभवेदेह निन्द्रिये
विषयस्तथा योनिजादि भवेदेह
निन्द्रिये द्वाणतताम् विषयोद्यु
कारित्वा ब्रह्माण्डात्तदाहृतः इति
भाषा परिच्छेदः ॥ तस्या प्रथमा
मादि यथा दृष्टिवा येचमे भूते ॥
द्वाणस्याध्यात्म उच्यते अधिभूते
तथा गन्धो वायुस्तत्रापिदेवतम्
इति महाभारते प्राथमेपिकपर्व
तस्याउत्पत्ति कारणं यथा श्रूयते
वसुधाजन्म सर्वमेगलकारणम्
विद्वन्निद्रकरोपाय नाशनेपणव
ईने अहोकेचिद्वदंतीति मधुकैरुभ
मेरसा वभूववसुधाजन्म तद्विरुद्ध
मतेषुण ऊचतलोपराविसेतुष्टो
उदेनतेतसा आदोवथनयत्रोर्वी ॥
पायसासेवृतेतिव तयोनीवनका
लेन प्रत्यक्षासाभवत्स्फुटं ततोव
भूवमेदस्य मरणास्मात्तरेयोः मेदि
नीतिचविद्याते सक्तायेस्तनसतेष्ट
ण जलपेतात्तद्रूपाएव वदितमेय
सायतः कथयामिचतन्म सार्ध
कंसर्वसम्पत्ते उराश्रुतेयतमुत्तक
धम्मवक्ताञ्चुपकरे महाविराट् ॥

शरीरस्मजलस्य चिरंस्फुटं म
लावभूवकालेनसर्वेग व्याप्
कोक्तं स च प्रविष्टः सर्वेषां
होमोविषयेषु च कालेनमहता
तस्मादभव वसुधापुने प्रत्येकं
तिलोम्नां च रूपेषु सास्थिरास्थि
ता आविर्भूतानिरोभूता साजलेच
पुनः पुनः आविर्भूतास्तद्विकाले
तज्जलोपप्यवस्थिता प्रत्येव
तिरोभूता जलात्ततरवस्थिता प्र
तिविषेष्ट वसुधाशैलकाननसे
पुता समसागरसंयुक्ता समहीयमि
तासती हिमाद्रिमेरुसंयुक्ता ग्रहव
द्राकसंयुक्ता ब्रह्मविस्मृतिराधेष्ट
सुरैर्लोकैस्तदालये पण्णतीर्थस
मापुक्ता पण्णभागतसंयुक्ता पाता
लसप्ततदथस्त हर्षेब्रह्मलोककः ॥
ब्रह्मलोकश्चतैव सर्वविषं चत
त्रैव पवेसवीरिणविद्यामि दृष्टि
आनिर्मितानिच ऊर्द्धो गोलोकेवे
ऊर्द्धेण नित्योविषयरोचते नच
रानिचविद्यानि सर्वाणि कृत्रिमा
निच प्रत्येप्राकृतेब्रह्मन् ब्रह्म
णश्चनिपातन महाविराडादिस्थे
रुष्टः कृसेनवात्मना निमोः स्थिता
चप्रत्ये काष्ठाकाशेऽसुरैः सह ति
रपिष्टात् देवीसावाराहे इजिता

सुरैः मुनिभिर्मुनिभिर्विष्टे गर्वावा
दिभिरेवच विसोर्वराहद्रूपस्य या
नीसाकृतिसम्पत्ता ततपुत्रोमे
गलोत्तेयो चण्डोशोमेगतात्मजः
नारदउवाच एजिताकेनरूपेण वा
राहेच सुरैर्मही वराहीनचवाराही
सर्वैः सर्वाश्रयोसती तस्याः इजा
विधानेचा प्यथश्चादुराणक्रमम्
मंगलंमंगलस्यापि जन्मस्यासेवद
प्रभो श्रीनारायणउवाच वाराहे
चवराहश्च ब्रह्मणासेस्ततः पुत्रा
उद्भवा महीरता हिरण्योत्तरसा
तलात् जलेतोस्यापयामास पय
पत्रेयथाङ्गदे तत्रैवनिर्ममेवला
सर्वविषंमनोहरे दृष्टान्तदधिदे
वीच सकामाकामकोहरिः वरा
हद्रूपीभगवान् कोटिस्त्र्यसम्भ
प्रभः कृतारतिकरीशय्या मूर्तिव
सुमनोदरो क्रीडावकाररहसि
दियंवर्धमहर्निशे सखसंभागेस
स्यशानमूर्च्छासंप्रापसुन्दरी वि
दग्धायाविदग्धेन संगनोऽतिस
त्वप्रदः विस्मृतदेगसंस्पर्शात् उव
येनदिवानिशो वधीतेचेतनोप्राप्य
वामीतत्याजकाशकीम् पूर्वचये
चवाराहे बधाराचावलीलया ॥
पूजोचकारभक्त्याच ध्याताचय

राणीसंती धूपेदीयेस्त्रनेवेद्यैः सिं
होरेनुलेपनैः वस्त्रैः प्रोक्ष्यवलिभिः
सेपुण्यावाचतादभिः श्रीमहावरा
हउवाच सर्वाधाराभवशुभे सर्वैः स
पूजितासुविशुद्धिभिर्भुविदेवैः
सिद्धेस्मानवादिभिः अमुवाची ॥
त्यागदिने गृहारम्भप्रवेशने वापीत
जागरमेव गृहेचक्रविकर्षणे तव
दत्ता करिष्यन्ति महरेणसुरदयः
मूढायेनकरिष्यन्ति यास्यन्तिनरके
चते ॥ वसुधावाच वरामिसर्वं वा
गृह इषेणाहेतवाजया लीलामा
त्रेण भगवन् विष्णुचसचराचरम्
उक्ताउक्तिहरे रज्जो शिवतिगेशि
लोतया शालप्रदीपे मञ्जव माणि
कोहीरकमणिं यज्ञसूत्रचपुष्पच
पुस्तकं तलसीदत्तं नपमालो ॥
प्रमालो कर्पूरच सुवर्णकम् ॥
गोरोचनोचन्दनं च शालग्रामज
लंविना यतोवाहुमशक्ताहे किं
ष्टा च भगवन् शृणु ॥ श्रीभग
वानउवाच इत्यारोपतानि मू
ढाये अपिपिष्यं तिसुनदरि ते
यास्येति कालसूत्रम् दिव्यं व
र्षशतं त्वयि इत्येवमुक्ताभग
वान् विरहमचनारद ॥ वभू
वत्तेनार्भेण तेजस्वी मंगल

गृहः राजाचतः एथिवाश्च ते सर्वे
चातयाहरेः काणवशाखोक्तथा
नेन तद्वतुः स्तरनेनच दउर्मूलेन
मंत्रेण नैवेद्यादिकमेवच संस्तुता
विस्तोकेषु पूजितामावहूवह ॥
नारदउवाच किं ध्यानेस्त्वनेनेत्या
मूलमंत्रं चकिवद गृहं सर्वप्राणेषु
आतर्क्यहलेमम श्रीनारायणउ
वाच आदौ च एथिवीदेवी वराहेण
च पूजिता ततः सर्वैर्भुनीक्ष्य मनु
भिर्मानवादिभिः ध्यानेचस्त्वनेम
त्रे शृणुवत्सामिनारद ॥ ओं श्री
क्रीं क्रीं वसुधायेस्वाहा ॥
इत्यनेनैवमत्रेण पूजिताविस्तुना
परा श्वेत चम्पकवर्णाभां शतचेर
समप्रभाम् चन्दनोत्तितसर्वाणां रत्न
भूषिताभूषिता रत्नाधाररत्नगर्भा
रत्नाकरसमन्वितो वक्रिपुङ्गव
काथानो समितोवन्दितोभने ध्या
नेनानेन सा देवी सर्वैश्च पूजिता
भवैत स्तवने शृणुवि मेनद ॥
काणवशातोयमेवच ॥ श्रीवि
सुववाच नये नये नयाकारे न
यशीले नमप्रदे यज्ञशुकरनाये
च नयेदेदि नयावरे मंगलेमंग
लाधारे मंगले मंगलप्रिये ॥
म ॥ ओनमः

गलात्ये मंगलेषो मंगलेदेहि
मेभवे सर्वाधारेसर्ववीजे सर्व
शक्तिसमन्विते सर्वकामप्रदे
देवि सर्वैष्टदेहिमेभवे प्राणस
रूपेप्राणानां वीजरूपेसनात
नि प्राणप्रायेप्राणवता मात
येप्राणदेभवे रत्नाधारे रत्नगर्भे
रत्नाकरसमन्विते स्त्रीरत्नर
येरत्नाद्रो रत्नसारप्रदेभवे
सर्वप्राणालयेसर्व शस्याद्रो
सर्वशस्यदे सर्वशस्यहरेकाते
सर्वशस्याधिकेभवे भूमेभूमि
यसर्वस्वे भूमिपानोपरायणे
भूपादेकारुच्येण भूमिदेहि
चभूमिपे इदं प्राणगतास्तोत्रे
तासेष्टुचयः पठेत् कोटि
कोटिजन्मजन्म सतवेष्टुमिपे
स्वरः भूमिदानकृतेप्राण लभ
तेपारनाजनः भूमिदानहरा
तयापानमुच्यतेनात्रसहायः
अमुवाची भूखनने पापात् स
मुच्यतेभवे शस्यरूपेकूपदजा
तपापात्समुच्यतेभवे परभूपा
दजातपापा मुच्यतेनात्रसहायः
भूमोवीर्यपरिणागत भूमोवीर्य
दिष्टापनात् पापेनमुच्यतेप्राज्ञः
स्तात्रस्यपठनात्स्वने आस्यमथ
शतेप्राण लभतेनात्रसहायः
नारदउवाच ॥ भूमि ॥

दानकृतेप्राण पापतद्वरोच
यत् परभूमिप्रादपापे रूपेकू
पदनेतथा अमुवाची भूखनने
वीर्यत्यागजमेवच दीपादिस्था
पनात्पापे आतमिच्छामिया
ततः अन्यथा एथिवीजन्य या
येमत् प्रपन्नः परम् यदस्ति
तपतीकावे वदवेदविदाम्बर
श्रीनारायणउवाच वितस्तिमा
नाभूमिच द्यादतिचभारते स
न्यासतायविप्राय सयातिविस्
मन्दिरम् भूमिचसर्वशस्यात्मा
वास्तुगायददातियः भूमिरेण
प्रमाणेच वर्षविस्मयदेष्ट्यतिः
यामेभूमिच धाम्यच योददाता
ददातिच सर्वपापविनिर्मुक्तो
चेतोवेकाग्रवासिनो भूमिदाते
चयत्काले यः साधश्चातुमो
दते सचयातिचवेकाग्र मित्र
गोत्रसमन्वितः स्वदत्तोपरदत्तो
वा ब्रह्मवृत्तिहरेतयः सतिष्ठति
कालसूत्रे यावच्चन्द्रदिवाकरौ
तत्पुत्रोपात्रप्रभृति भूमिहीनः प्र
याहतः पुत्रहीनोद्विष्टश्च वातेया
तिचरोरवे गवामार्गविनिष्कृष्य
यश्चशस्यददातिच दिव्यवर्षपाते
चेव ऊर्मीपाकेषु तिष्ठति गोष्ट
तडागे निष्कृष्य मार्गशस्यददाति

च सचतिष्टत्यसिपत्रे पावदि
 न्द्रप्रतर्हण न येवपिण्डुहृत्
 पररूपेवस्नातियः प्राप्तातिनः
 रकनैव स्नाननेफलमेवचका
 मीभूमौचरदसि वीर्ययागक
 रोतियः स्त्रियरेणप्रमाणवव
 र्धतिष्टतिरोरवे अमुवावाभूव
 नने यःकरोतिचमानवः सया
 तिहृमिदेशव स्थितिलवचन
 र्गमम् परकीयतप्रहृमे कृमे
 मूढःप्रयच्छति उक्तरिणाव
 लमायो उक्तरिणी योददातिव
 सर्व फलेपरसेव तप्रमृमिब
 जेतसः तत्रतिष्टतिसनमे पाव
 दिन्नाप्रतर्हण परकीयतज्ञगे
 च येकप्रतर्हणनेतर्हणने रण
 प्रमाणवर्धव ब्रह्मलोकेवसेत्रः
 पिरण्डिपिभूमिभर्त नप्रदायच
 मानवः आदेकरोतियोमूढान
 रकंयाति निश्चितं ॥ भूमौदीयं
 योर्पयति सचाम्यःसप्रजन्मनि ॥
 भूमौशोविचसेष्ठाप ऊर्ध्वनमा
 तरेलभेत् युक्तासाणि कादीरेच
 सुवर्णच मणितया पुत्रसेष्ठा
 ययेद्भूमौ सतिष्टेत्रकेयुगे नप
 मालाप्रमाला कर्पूरोचनोत
 या योमूढप्रापयेद्भूमौ मयाति
 नरकंभव शुनेचन्दने काष्टज

रुद्राते ऊष्मलकं संस्थाप्यभू
 मो नरके वसेन्नननरावधि ॥
 स्तकंयत्तस्त्रेव भूमौसेष्ठाप
 येतयः नभवेहिप्रयोनोच त
 स्पजन्मातेजनिः ब्रह्मरत्नासा
 मेणप मशुचलभेद्वे प्रमिषु
 के यत्तस्त्रेव श्चवसर्ववर्णके
 यत्तकृताचयोभूमि तीरेणनति
 सिचति सयातितममृमिब संत
 मःसप्रजन्मस भूकमेयहणयो
 रि करोतिवचनभुवः नन्मात्रे
 मलापापी सोगहीनोभवेदुवे ॥
 भवने यत्तस्त्रेव भूमिस्तेनकी
 तिता वसरेत्तयादधाति वसु
 थासारसुनरी हरेत्तरोचयाजा
 ना सावोवीपरिकीर्तिता थारथ
 रिजीथरणी सर्वेषाधारणतया
 रज्यावयागाथारुत्त लोणीती ॥
 णालयेचया महालयेतयेयाति
 तितिलेनप्रकीर्तिताः काशपी
 कश्यपसेय मचलास्थिरूपतः
 विद्यमभरतहरणा ज्ञाननानेत्त
 पतः एथिरीष्टुकन्याता हिरू
 तत्तारमहासुने इतिब्रह्मदेवते
 प्रकृतिवरोर एथियुगाव्यान
 मूढायः ॥ तस्या भारयथा
 क्षिति रुवाच कृष्णभक्तिरिही
 नाये येच तत्तत्तनिन्दकाः ॥

तेषा महापातकिना मशका ।
 तारवाहने स्वयमाचारहीना ।
 ये निम्न कृत्य विवर्जिताः आर
 हीनाश्चवेदेषु तेषाभारेणापीडि
 ता पितृमातृ शुकसीणा येषा
 तंउत्रयोष्ययोः येनऊर्ध्वति ते
 षाचनशक्ता भारवाहने येमि
 ष्यावादिनस्नात दयासत्यविही
 नकाः निन्दकाश्चरुदायणा ।
 तेषाभारेणापीडिता मित्रदोही
 कृतज्ञश्च मिष्यासातिप्रदायकः
 विद्यामन्त्रःस्याप्यहारी तेषाभा
 रेणापीडिता कल्याणयुक्ता
 सानि हरेनामेकमंगले ऊर्ध्वति
 विक्र--वे तेषाभारेणापीडि
 ता नीववातीशुद्धोही ग्रामयो
 नीवलचकः शवराहीभूद्भो ।
 नी तेषाभारेणापीडिता हजायतो
 पदासानि वतानिनियमानिव
 येयमूढाविहंतास्तेषाभारेणा
 पीडिता सवाहृष्टान्तियेपापा गो
 विप्रसुरवेसवान् हरिहरिकथा
 भक्ति तेषाभारेणापीडिता शोवा
 हीनाचभारेणा पीडितादेययावि
 धे ततोपिकेनदेसानो तेषाभा
 रेणापीडिता इमेवमुक्तावस्था
 रुरोपव मुकुटः ब्रह्मात ।

द्रोदनम् दृष्ट्वाता मुवाच कृपावि
 धिः तारेतवायनेष्ठासि दसुनाम
 मुपायतः उपायतोपिकार्याणि
 सिध्यन्तेव वसुन्धरे ॥ मन्त्रमेगत
 क्रमं च शिवलिंगेचऊर्ध्वमे मथ
 काष्टं चन्दनेच ककरोतीतीर्षमन्त्रि
 का त्वज्जगत्कालदेव स्फटिकं
 पमरागकं इन्द्रनीलेन्दुमणि
 रुद्रातेऊष्मलकं शालग्राम ।
 शिलाशोख तलसीप्रतिमाजले ।
 शोखप्रदीपमानोच शिलाचीतन
 सीतया निर्मात्येवेनेदेवो हरिह
 र मणितया प्रमिषुकेयुजस्त्रे
 दर्पणेष्टेचामरे गोरोचनोचयुक्तो
 च शुक्तिमणिकामेवव पुराणसे
 दितावर्किकर्पूरेशोतया रजत
 कावनेचैव प्रवातेरत्नमेवव ऊष्ण
 दिनेतीर्थतोये गङ्गेमेवममये
 त्वयिदेस्यापयिष्येति मूढाश्चेता
 निसुन्दरि पद्मेकालसूत्रेच वधा
 णामपुत्रेभवे इतिब्रह्मदेवतेप्री
 कृष्णजन्मखंडे ४ अध्यायः ॥ त
 स्यात्तपोतरेयथा इतितस्त्वचःक
 ता जनकस्यतहातिनिः सुनीनास
 त्रिधोरूपे दर्शयामासभूरुते नी
 लात पलदलशणामा मत्तमाता
 नृपारिणीम् ॥

वाङ्मयेन युष्मै नृणां लोकाय
तपोभिना सुन्दरी लोकधात्रीते
हृष्टाशस्त्रपातयेत् इति का
लिकापुराणे १६ अध्यायः ॥
एथिवी नामास्यायुत पत्निका
रणी यथा प्रजाकृपुः अराजकेन
यश्रेष्ठ धिक्कासकलौषधीः ॥
स्नातः तयं यानं प्रजाः सर्वाः
प्रजेभ्यः त्वेनोद्विप्रदोधात्रा
प्रजापालानि रूयितः देहिनः
तत्परीतानां प्रजानां जीवने
वधीः श्रीपराशर उवाच ततोऽ
द्यन्तपतिदिव्य माधायजगवन्
धनुः शरोश्च दिव्यान्कपितः
सोभयथावदसंथरा ततोऽननाश
त्वरिता गोर्भत्वात्तवस्तुत्तरा
सालोकानवल्लोकादीं स्तत्रा
सादगमन्मही यत्रयत्रयोदे
वी सातदाभूतधारिणी तत्रतत्र
तसावेण्य दर्शनाभ्युपतापुथ
तत्तत्समाहवसुधा एष्टुष्टुय
राक्रमे प्रवेयमाना तद्वाण प
रिजाणयरायणा एथिवुवाच
स्तीवयेतेमहापापं किनेरेनयप्र
सि येनमोहनममंथं प्रकरोषिन्
पोयमे श्रीष्टुष्टुवाच पक्ष्मिन्य
त्रनिधनुं प्रापितेष्टुकारिणि वरु
नाभवति तेम स्तस्यपुण्यम् ॥

देवयः एथिवुवाच प्रजानां
सुपकाराय यदिमातेरनिष्पसि
आधारः कः प्रजानान्ते नृपश्रेष्ठ
भविष्यति एष्टुष्टुवाच त्वादत्ता
वसुधैवाणो मच्छासनपराशरौ
आत्मयोगवलेनेमा धारयिष्या
म्यहंप्रजाः श्रीपराशर उवाच
ततः प्रणामवसुधा तंभूयः प्रा
हृणयिष्ये प्रवेपितो गीपरमे
साधुसंसुपागता उपायतः
समारब्धाः सर्वे सिध्यन्त्युपक्र
माः तस्मादहम्पणायते त्वं कुरु
स्वयरीक्षसि समतास्तामया
जीर्णा नरनायकमहोषधीः यरी
क्षसिप्रदास्यामि ताः क्षीरपति
णामिनाः तस्मात्प्रजाहिताया
य ममथस्मभूतोवर तत्तवतसे
प्रयच्छस्व त्वरेयेयेनवतसता स
माचक्रुस्तवैव येनतीरेसमेततः
वरोषधीवीजभूतं वीरसर्वभार
ये श्रीपराशर उवाच ततस्तस्मा
रयामास योतान्प्रजातसहस्रशः
धनुस्तेत्यातदावेण्य सैन्यशोला
विवर्जिताः ॥ नहिर्षविविमागेवै
विषमेष्टुष्टुवीतले प्रतिभागः ॥
राणां वा ग्रामाणां वा पुराः भवन्
नशास्यामिनगोर्भुस नक्षत्रि
वणिकपथः देवाणां तमभूति

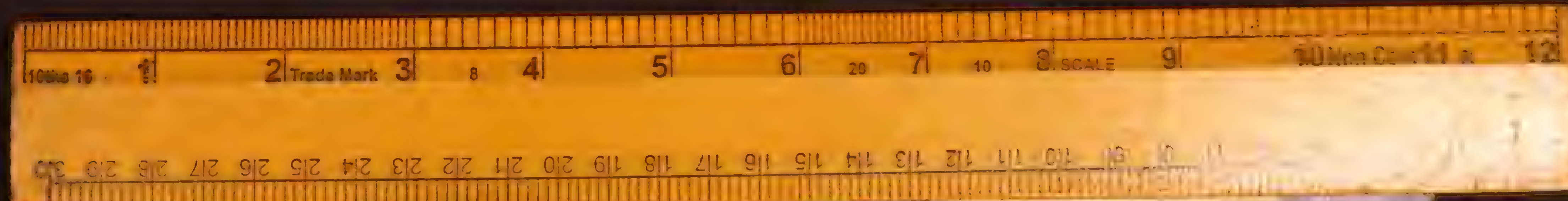
मैत्रेयसर्वस्येनस्य सम्भवः यत्र
यत्रसमेतस्याः भूमेरासीद्विनो
तम नत्रतत्रप्रजानोदि निवासस
प्रवेचयत आहारः फलमृतानि
प्रजानाभववतदा कच्छेणामह
तासेपि प्रणष्टास्त्वोषधीष्वे स
कल्पयितावतसन्तु मनुस्वाये
भुवंप्रभुं स्वपानोष्टुष्टुवीनाथोऽ
देह एथिवीष्टुष्टुः शास्त्रजाता
निसर्वाणि प्रजानांहितकाम्य
या तेनात्रेनप्रजास्तान् वततेऽ
वापिनित्यशः प्राणप्रदानात्सष्ट
पुंयस्माद्भूमेरभूतपिता ततस्तु
एथिवीसेता मवापाविलथारि
णी ततश्च देवेष्टुनिभिर्हेतोरेतेभि
रद्विभिः गन्धर्वैरुर्गैर्यदैः पित
भिस्तुरुभिसुधा तततणत्रमुपा
दाय तत्रउग्रधुनेपयः वस्तुदोग
एविशेषाच्च तेषांनयोनयोः भव
न् सैसाथात्री विधात्रीच धारणी
पोषणीतथा सर्वस्यतगतः एष्टु
विसृपादतलोडवा पवेप्रभावः स
एष्टुः पुत्रावीणस्यवीणवान् न
हेमही पतिः शर्वो राजाभूजन
रेजनात् इति श्रीविसृष्टपुराणे
श्रेष्ठेष्टुष्टुचरिते १६ अध्यायः
तस्या नाम गोरूप ॥ ॥

देहानांकारणानि यथा ऋषय
ऋचुः वरुभिर्यरणीभुक्ता भूपातेः
अयनेपरा पार्थिवः एथिवीयोगात्
एथिवीकस्ययोगः किमर्थवक्रता
सेताभूमिः किं पारिभाषिकी गौरि
तीयचविद्याता सतकसाद्वीहि
नः सतउवाच वेष्टेस्वायेभुवेत्या
सी देगोनामप्रजापतिः मृषास्तत्र
हितातेन परिणीतातिश्रुती सु
तीर्थानामतस्यास्तु वेणोनामसुतः
परा अथस्मनिरतः वस्तवानवस्था
धिपः लोकेष्वथस्मिन्नजातः परभा
र्यापहारकः धर्माचारप्रसिद्धि
जगतोऽस्मरहिभिः अचनीतोपि
नरदा वज्रजोसयदाततः प्रायेना
मारीयतेन मराजकभयार्हिजा
ममम्युद्रास्त्राणास्तस्य वस्तुदेहमक
स्तथाः तत्कृपानाण्यमानात नि
ष्पतस्तेष्टुनातयः शरीरेमातरश्रे
न कृष्णानसमप्रभाः पितरेगस
चोपान धार्मिकोपस्मचारिणः
उत्पन्नोऽस्तिणादस्तात् सधनुः स
शरोगरी दिव्यतेजोमयवपुः सः
तत्त कवचांगदः एष्टुष्टुवाभवय
स्मा ततः एष्टुष्टुजायत सविश्रेष्ठ
भिषिक्तश्च तपः कृतास्तुष्टुष्टु
विसोर्वरेणसर्वस्य प्रभुत्वमग

मत्तमभुः निःस्वाध्यायवषट्
कारे निर्यनेवीत्यभूतलम् इग्य
मेवोद्यतः कोपाच्छेपामितवि
क्रमः ततो गोपमास्याय भूः प
लायितमतमदेत एतोनगतल
स्याः एष्टीमयरासनः ततः स्थिते
कदेशात् किं करोमीति साव्रवीत्
एष्टीमयवदहाक्य मीमितेदेहि
सव्रते सर्वस्य जगतः शीघ्रे स्याव
रस्य चरस्य च ॥ तथेव वाव्रवीत्
मि इदो हचनराधियः स्वस्वपाणा
ष्टुर्वत्स कृतास्वायं भवं मनु न
दत्तमभवत्तस्य देव ज्ञानीवर्जितः
नवे नतलक्ष्मिभिर्देव्या वतसः
सामस्तदाः भवत्त दोग्धावृद्धः
स्वरभूत पात्रेवेदस्तपोरसः वे
दैस्त्ववसथा इग्या दोग्धामित्रा
स्तदाभवत्त उद्धावत्सः समभव
त्त दीर्घसूक्तवेवलम् देवानोका
चनेपात्रे पितृणां राजतेतशः श्रं
तकश्चा भवद्दोग्धा यमेवत्सः
सुधा रसः अलाव पात्रेनागानो
भतको वत्सकोः भवत्त विषेदी
वे ततो दोग्धा धृतशस्त्रा भवत्त ॥
पुनः अष्टवे शपिडुगथेय माय
मेशक्रपीडनी पात्रेमायामभृह
तसः मरुदिश्व निरोचनः ॥

दोग्धादिमृदा तत्रासीन्माया
येन प्रवर्तिताः पक्षेऽवसथा इ
ग्या उद्यतः शनमीयभिः कृता
वैश्रवणो वत्स मामपात्रे महीप
ते मेतदोग्धोर्दम्या थरावृष्टि
रसुत्तरो रोप्यलाभो भवद्दोग्धा
समाती वत्सस्य वत्त गन्धर्वेश
पुनर्देव्या वसुधावापरेणोः
वत्सचेत्रश्चेकृता गन्धानपमदः
लेतथा दोग्धावत्सकृत्विनाम न
सवेदस्तपोरगः गिरिभिर्दसुधा
इग्या श्रान्तिविविधानि च जेष
थानि च दिव्यानि दोग्धा मेरुमहाव
लः वत्सो भूदिमवांस्तत्र पात्री
शैलमयी पुनः हृत्तेऽवसथा इ
ग्या दीर्घसूक्तप्रशङ्गा पानाश
पात्रे दोग्धात् सलः पुष्पदलाक
लः स्ततोः भवत्त ततो वत्सः स
र्वदत्तगन्धपियः पवममेऽव
वसुधा तथा इग्यायथेस्मितम्
इति मत्तस्य पुराणे ॥ अध्यायः
अमृदिवराणं भूगोलशब्देष्ट
वाम् एथिवी गीता स्री एथि
वी कथा यथा मैत्रेय एथिवी
गीताः श्लाकाश्चात्र निबोधता
न यानादयस्मिन्निने जनकाया
सितोऽयनिः ॥ श्री एथि ॥

द्युवाच कथमेव नरेन्द्राणां मो गीताः श्लाका मैत्रेय येऽश्रुता
होषु हि मतामपि येन फेनस्य फेना ममत्वे विलयेपाति तापम्
तोऽप्यतिविश्रुतवेतसः पूर्वमा स्ते यथा हि मे इति विस्मयगो
त्तजये कृता जेतमिच्छन्ति मन्त्रिणः यं श्रुत्वा २४ अध्यायः ॥
ततो भूलाश्च योरोश्च तिगीषतेन एथिवीयतिः पुं राजा अरुभ
यादिभूत क्रमेणानेन जेषामो व नामोऽयिः इति मेदिनी ॥
यं एष्टीमयागो इत्यासक्तपियो यमः इति हेमचन्द्रः ॥
सत्सु नयश्च पद्मविहरणं सगुहा एथिवीपालः पुं राजा यथा
वरणायाति मनमाहृतमघोव उभुके एथिवीपालः एथिवी
शे कियदात्मनयादेतस्सकिरा मेव केवलं इति रघुः ॥
त्तजये फले उत्तमस्य पूर्वयोया एथिवीशक्रः पुं राजा इति
ता यानादाय गतः पिता तामाम हेमचन्द्रः ॥ एष्टुः पुं वेता
तिविमृता जेतमिच्छन्ति पार्थि पुगे स्वर्णवेत्रीयपद्यमन्यः
वाः मत्तकृते पितृपुत्राणां आर वेगान्नयस्य दक्षिणकरमारु
णावापि विप्रहाः जायतेऽन्यतः नाजातः प्रजापतेनात् आदेरा
माहेन ममत्ताहृतचेतसो एष्टीम जेपाथि श्रामः यथा अद्यते
मेये सकला ममेये मवेति चेवाम रुषयः सर्वे प्रसन्नमनस्ततः
मशासनेय योयोस्तेत्यत्र भू गतकल्मषमेव ते जाते वेगा
वराजा ऊवुदिरासीदिति तस्य न नृपोत्तमे ममस्युर्दक्षिणपा
तस्या दृष्टाममत्ताहृतचित्तमेकं विहा णि तमेव वमहात्मनः मथितेन
यमो मत्स्यपण्यवनेते तस्यास्वयसुत्र स्पार्णेनाव संजातेस्तेरमेव दि
कथं ममत्वे दृष्टास्पदं मत्तमभवेक पुनर्ममस्युर्दक्षिण दक्षिणपार्थि
रोति एष्टीममेषां पुपरित्यजेनो वर मेव च स्वकारात् पुरुषान्नोदा
ति ये हन्युत्वेः सशस्त्रनराधिप स्ते दशादित्यसन्निभः तप्तकोवनव
धुममातिरासः पुनश्च मृदेष्टुदया ॥ र्णांगो दिव्यमास्त्रावृत्तः दि
भुपेति श्री पराशर उवाच ॥ ३ व्याभराणो भोगो दिव्यमथानु
येते थरणी ॥ ॥

उरंजिताः ॥ तेनाउरंजिताः स ।

वाः सुखेर्षु प्रदिरेतदा अत्र रागात्
 तवीरस्य नामराजेत्यभाषत प्र
 यातस्य सवीरस्य सप्रदस्य हिजे
 तमाः आयस्तस्मिन्निवेसवी भया
 तस्य महात्मनः प्रयातस्य रथस्यापि
 तस्यैव च महात्मनः इगीमार्गवि
 लोकोव स्मार्गीयवताददः धृजः
 भंगं न चक्र स्ते गिरयः सर्वयवते
 अकृष्टपद्याष्टिबी सर्वत्र काम
 येन वः पर्जन्यः कामवर्षाच्च वेद
 यज्ञानमहोत्सवान् ऊर्वति ब्राह्म
 णाः सर्वे तत्रियाश्च तथापरे सर्वे
 कामफलावृत्ता स्मस्मिन् प्रासतिरा
 जनि न उभितेन च व्याधिनी का
 लमरागान्तरां सर्वसुखेन जीव
 ति लोकाः यस्मिन् परायणाः त
 स्मिन् प्रासति उद्धृष्य राजराजेम
 हात्मनि इति पाश्चात्तरावौ २१
 अध्यायः ॥ तस्य माहात्म्यं य
 था दृष्ट्वा प्रविभक्ता च शोभिता
 च वसुंधरा शास्त्ररत्नवती स्मीता
 उपपत्तनशालिनी ॥ पर्वप्रभावो
 देण्यश्च राजासीद्भजनसत्तमः नम
 स्यश्चैव एतस्य पूज्यश्च भूतिकामे
 नरोत्तमैः ब्राह्मणैर्वेदकामैश्च ए॥
 पुर्वेण प्रतापवान् आदिकर्तार
 णां नोच्च बोधानां प्रथमोत्तमः ॥
 यो दिव्योद्द रं गायति ॥

कीर्तयित्वा एषु न्ये चौरभूषण
न स संशयमान ते मीतरनिकी
निमान वैशेष्यपि हि शूद्रैश्च स्वा
स्वावृत्तीरनुश्रितैः शृणुर्वनम
स्कार्यः सर्वसिद्धिकरस्तसः
एवं शृणुभूतपूर्वं प्रसादाच्च क
पाणिनः सर्वभौमो महोत्तमः
उत्तिष्ठतः सख्यस्यैः ॥ तस्य पुत्रो
यथा शृणोः पुत्रो त यस्मिन्ने
जन्तानेऽर्द्धपाणिनो शिवावृत्ती
वृहद्विहीन मन्त्रहीना यज्ञायत
श्रेयाभूराजः पुत्रः यथा म
योपस्तस्य पुत्रो भूत कज्जतस्या
नामवीर्यवान् कज्जतस्य सश
रेणाभू सस्य पुत्रः शृणुः सख्यः
इत्यग्निपुराणम् ॥ अगनिः
इति मेदिनी ॥ शृणुः स्त्री
कृष्णनीरकः इत्यमरः ॥
त्वक्पर्णी हिंशपत्री इति मेदि
नी अदिपेनः इति शब्दत्वात्
स्त्री ॥ शृणुः त्रि महत् ॥
इत्यमरः निपुणः इति शब्द
रत्नावली ॥ शृणुकः ॐ वि
पिटकः इत्यमरः स्त्री वल्लिगो
प्ययं यथा हिः तिजमत्रे शृणुकं
शुद्धं देशविशेषकं नात्यन्तशोभ
विप्राणां भक्षणं च ॥

11

वप्रकाशः अस्याशुणाः कदत्तं
 श्रुतीसारकासदातरोगज्जरोन्मा
 दद्वणदाह नाशित्वेव इतिराज
 निचिह्नः ॥ विदोषव्रतं वृष्य
 त्वं मथयत्वं सरत्वं स्यासरक्ताती
 सार नन्वभि नाशित्वेव इति
 भावप्रकाशः आहित्वे इति
 राजवल्लभः ॥ एभिभदः
 प्रे श्रीकृष्णः इतिशब्दमाता
 एभिष्टेगः प्रे विसुः इतिश
 ह्माला गणेशः इतित्रिकां
 दुषोषः ॥ एभी स्त्री वा
 रिपर्णी इतिशब्दरत्नावली
 ऊभिका इतिभूरिप्रयोगः ॥
 एष ड. सेके इतिकविकल्पद
 मः ॥ एषत् स्त्री बिन्दुः इत्य
 मरः इदं द्विवचन वक्रवचना
 तमपिभवति एषतः प्रे विंडः इ
 तमरः सेतविंडयुक्तमृगः इति
 मेदिनी तत्पर्यायः रंजः १।
 शवत्तएष्टकः १ इतिराजनि
 चिह्नः स्पष्टतामपतिः प्रे वायुः
 इतिजटाधरः ॥ एषताम्रः
 प्रे वायुः इतिमरीकायांभरः
 तः एषती स्त्री सेतविंडयुक्ता
 मृगी इतिमेदिनी ॥

एष्टे स्त्री शरीरपद्माङ्गाः । हेमचन्द्रः ॥
पीठ इति भाषा इत्यमरः वा । एष्टेगी १५ भीमसेनः न
रममात्रे इति मेदिनी ॥ ३५ सक महिषः इति मेदिनी ॥
एष्टगमिः ३ गडः ३३ नी शहरत्नावल्या ॥
ति भाषा इति हेमचन्द्रः ॥ एष्टे स्त्री एष्टानां समूहः ।
एष्टतः १५ यपश्चात् एष्टदेशे इत्यमरः ॥ एष्टः ३
यथा तं एष्टतः प्रष्टमियाय एष्टेन भारवाहकायः तत्
नमो हितेषु दीयास्तथः ३ पश्चायः ॥ श्योरी २ इत्यम
मारः इति भट्टिः ॥ एष्टः ३ प्रष्टिः ३ इत्यम
एष्टदष्टिः ३ तल्लुकः ३ रमरदीकायां भरतः ॥
ति राजनिर्वाणः ॥ पार्सिः तत्र स्त्रीलिंगः ॥
एष्टमासादः ३ वाक्पाभि इत्युणादिकोषः ॥
थार्थी चोगोलावार इति पा ए जि गिलि पालने एष्टौ ।
रस्य भाषा इति त्रिकांशशेषः इति कविकल्पद्रुमः ॥
एष्टमासादने स्त्री परोक्षेदेः पेचकं ३ पतिविशेषः पे
षकीर्तने इति हेमचन्द्रः तड वा इति भाषा तत्पर्यायः
ति त्रि एष्टवेशः ३ एष्टास्थि इल्लुकः २ वायसाशतिः ३ इत्य
पिटेरदंश इति भाषा तत्पर्यायः मरः शक्राख्यः ४ दिवायः ५
यः रीटकः २ इति हेमचन्द्रः वक्रनासिकः ५ हविनेत्रः ७ दि
स त मासमात्रेण भवति इति वाभीतः ८ नालाशी ९ पीयुः १०
सखवोयः एष्टवाङ् ३ एग वर्यरः ११ काकुभीरुः १२ नका
पार्श्वगृह्यः पाटेष्टवाङ् वा चारी १३ इति त्रिकांशशेषः ॥
यो गरु इति भाषा इत्यमरः निशाचरः १४ कौशिकः १५
एष्टवाङ् ३ भारवाहकवृषः रुमनाशनः १६ पेचः १७ रक्तना
तत्पर्यायः श्योरी २ एष्टः सिकः १८ भीरुकः १९ इति शर
१ इति हेमचन्द्रः ॥ रत्नावली करिषु च्छसूत्रोपातः
एष्टेष्टः ३ वनच्छागः इति गदाच्छादकमासपिण्डविशेषः
इत्यमरः पर्यंकः एकः इति

विष्टः मेघः इति शहरत्नावली पेटी त्रि पेटकः इत्यमरः ॥
पेचकी ३ रत्नी इति शहरत्नावली पेडा स्त्री मेनुषा महापेटिका इ
वली पेचिलः ३ रत्नी इति त्रि त्पमरभरतो ॥ पेण ३
काण्डशेषः ॥ पेचु स्त्री पे पेष्टे गतो मेष्टे इति कविकल्पद्रु
बुली इति त्रिकाण्डशेषः ॥ मः ॥ पेत्तं स्त्री अमृतं वृत्तं इत्य
पेचुली स्त्री शाकभदः कचु ३ णादिकोषः ॥ पेयम् स्त्री ज
तिष्ठातः यथा केचुके पेचुलीये तं इति मेदिनी ॥ उग्यम् इति
वु नाडीको विष्टशेषः इति शहरचन्द्रिका ॥ अष्टविधानां
त्रिकाण्डशेषः ॥ पेटः ३ गतानविशेषः यथा भोजं पे
प्रस्तः इति राजनिर्वाणः ॥ यं तथा दृष्टं लेखं लायवे चर्व
पेटके त्रि इत्यमरः ॥ ण निष्पेयं चैव भक्ष्यं स्यादन्नमष्ट
पेटके स्त्री प्रस्तकादीनां मेज् विष्टेष्टते इति राजनिर्वाणः ॥
पा पेटरा इति भाषा कदम्बके पातवे त्रि इति मेदिनी ॥
समूहः इति मेदिनी ॥ पेया स्त्री सिकारसमन्वितपेय
पेटकः ३ वेशवेडादिमयस कं अस्यागणाः पेयास्वेवानि
मृदकप्रायः पेटारी इति पेटी ३ जननीवातवर्चः उतोमनी लुह
तिपेडा इति चत्वातः तत्पर्यायः साज्ञानिदोर्वसे कसियोगवि ॥
यः पिटकः २ पेडा ३ मेनुषा ४ नाशिनी इति राजवल्लभः मिष्टे
इत्यमरः अष्टेष्टस्य पेटिकाया या इति शहरचन्द्रिका प्राणा अ
योमहापेटिकाया मिनिस्वा ल्छमण्डम् इति मेदिनी ॥
मी ॥ पटाकः ३ पेटकः ३ पेष्टः ३ स्त्री अभिनवंपयः ३
निभरत द्विष्टकोषः ॥ त्पमरः नवप्रस्ताया गेः सम
पेटिका स्त्री वृद्धविशेषः पेरा दिना त्पमरीणा उग्यम् यथा आ
रि इति भाषा तत्पर्यायः ३ समरात्र मभवत्तीरे पेष्टस्य ३
वेराती २ कलिंगाती ३ कस हनिका ४ इति रत्नमाला ॥
पीयते पेष्टः पीयतेनेनात्री

ति एषः मर्ह्योतः स्त्री वे
च पीष्टेष्वं अथपीष्टेष्वं पेष
षे नवे समदिनावधीति शब्दा
गिवः इति तद्दीकायोभरतः
अमृतं अभिनव सर्पिः इत्युणा
दिकोषः ॥ पेलः ३ व।
क्रिः सूर्यः इत्युणादिकोषः
समुद्रः इति त्रिकाण्डशेषः
पेरजे स्त्री उपरत्रविशेषः ॥
पीरजेना इति यवन भाषा तत्
पर्यायः दविभाषं २ पेरजे
तद्विधिं तस्मात् दवितं तस्य
गुणः पेरजे सकषायस्यानम
धरंदीपनेपरम् स्थावरजंग
मंचेव संयोगाच्च यथाविधे।
तत्सर्वनाशयेत्तृतीये श्रुतत्
तादिदोषजे पातान्तरयथाविधे
सकषायं स्थावरजंगमं दीपनेह
योः स्थावरदिविषयं स्थावरं
तेवापरं स्थावरं शीतोर्गनाशये
व्दीये श्रुतेतिमिर भूतजम् ॥
इति राजनिर्घण्टः ॥
पेल ३ कमे गौ ॥ इतिक
विकल्पद्वयः ॥
पेल स्त्री अंडकोषः इति हेम
चंद्रः ॥ पेलवम् ॥

वि विरले अत्र सावकाशात् प्रका
रः इत्यमरभरतौ कृताः इति।
हेमचन्द्रः ॥ कोमलं इति वि।
काण्डशेषः ॥ पेल ३
सेवने इतिकविकल्पद्वयः ॥
पेशलः त्रिचक्रः सन्धारः दत्तः
चतुरः कोमलः इत्यमरभरतौ
धृतः इति शब्दरत्नावली ॥
पेशाकृतं उं कीटविशेषः क
मिरके इति भाषा यथा कीटः
पेशाकृतं ध्यायन् कृत्वा तेन प्र
वेशितः यानि तत् सात्मतां
जान् पूर्ववत् समसंभजनं इति
श्रीभागवते ॥ कृत्ये ९ अथा
यः ॥ पेशिः उं शतकोटिः
इत्युणादिकोषः अण्डमाषवि
दत्ते च स्त्री इति संतिप्रसारक
दत्तपादः ॥ पेशी स्त्री अण्डं
त्यमरः सप्तक कलिका मोती
त्वद्विधानकं मोतीपिंडी इति
मेदिनी नदीभेदः पिशाचीवि
शेषः रातसीविशेषः ॥
इति शब्दरत्नावली ॥ ॥ ॥
पेषणं स्त्री दूरीने पिषयातो।
भावे अद्रमयनिष्पत्ते खले।
प्रातगुमा तेकासासिज इति भा
षा इति शब्दचंद्रिका ॥

पेषणिः स्त्री पेषणाशिला तत्र स्नायं पितः स्मृतं इति वा।
शिलपेषणी इति भाषा तत्।
पर्यायः पेषणी २ पटः १ शूरा
प्रमा ५ शूराकच्छपः ५ इति शब्द
रत्नावली ॥ पेषलः त्रि पेश
लः इत्यमरटीकायोभरतरमान
यो ॥ पेषाकः उं पेषणिः इ
त्युणादिकोषः ॥ पेल ३
गत्या इतिकविकल्पद्वयः ॥
पेलसः त्रि पेशलः इत्यमरटी
कायोभरतः पेशाषे इतिक।
विकल्पद्वयः पेशेषः उं कणिः
इति हेमचन्द्रः ॥ पेलरम् स्या
लोपकमोसादि इत्यमरः ॥
पेलीनसिः उं अनिविशेषः स च
स्मृति गोत्रयोः कारकः इति ९
गणम् ॥ पेलिरन्यम् स्त्री भेर
जीविका इति त्रिकाण्डशेषः ॥
पेलामहम् त्रि पितामहसम्बन्धि
यनादि यथा कस्यायनः पेलाम
हं च पित्रोच यन्नाम तस्य मज्जितं
दायादानोविभागेषु सर्वमेतदि
भन्यते इत्यस्यतिः पेलामहम्।
कृतं पित्रा स्वप्राप्ता यदुपार्जितं
विद्याशौर्यादिना प्राप्तम् ॥
॥ इति सप्तनिर्घण्टः

तत्र स्नायं पितः स्मृतं इति वा।
यभागः ॥ पेलकम् त्रि पितृ
सम्बन्धि इति शब्दरत्नावली यथा म
नुः ऊर्ध्वं पितृश्च मातृश्च समेयभा।
तः समभनेरन् पेलकं दिकयुम
नीशास्तेहिजीवतोः मनुविशेष
कन्तयरा इव मनवानमवामुयात
नतत्पुत्रे भजेतसाई मकामः स्व
यमजितम् पेलीनसिः पेलकेवि।
भन्यमानेदायायेसमेयविभागः
नारदः पेलीनसिः पेलीनसिः
पञ्चविधायनमेवेत् श्रीपतायविभा
न्यानि प्रसादोयश्चपेलकः इति दाय
भागः ॥ पेलकभूमिः स्त्री पितृस
म्बन्धिस्थाने तस्या मातास्य यथा
श्रीभगवानुवाच भवोऽप्यपदेवे
साई प्रविशद्गारकोपरी मत्पित्रा।
मातृभिः साई मातेरुचलणोत्प उ।
असेन उवाच वासुदेवनयास्यामि।
भूमिं तो पेलकीपुनः सर्वतीर्थः
परोष्ठो देवेकस्मिन् पेलके पा।
स्वेभूमिदेशे च पितृणां निर्वपेत्
यः तद्धूमि स्नामि पितृभिः आ।
दकस्मिन्निहमते पितृणां निष्कले
आदे देवाना मपि पूजनम् ॥
किं चित् फलमदेवेव समम् ॥

रिं पैलकेस्यले पुत्रपौत्रक
लेत्रेभ्यः प्राणेभ्यः प्रेयसीसदा
इतिभापेत्कीभूमिः पितृभ्यः
तृतीयसी तत्प्राप्तं पवित्रं
च देवेकस्मात् क्रीतेचतुर्दश
दाने परदत्तमपुहके मियते
पैलकीभूम्या तीर्थतत्पुल्ले
लभेत् गंगाजलममृतं पितृ
लातोदकंदरे तत्रस्नात्वाजले
सुते गंगास्नानफलं लभेत् पि
तृणां तर्पणं तत्र पवित्रं देवस्य
जने पैलकीजन्मभूमिश्चैतत् फ
लेतद्दिगुणलभेत् पैलकीभू
मित्त्याच दानभूमिः सत्ताम
पि इतिवत्सवेवर्षे श्रीकृष्णज
न्मावर्षे ११ अथायः ॥
पैलस्यसेयः पुं स्त्रीपितृष्व
रपत्तं पैलस्यस्त्रीयः पितृभ्या
नीपुत्रः पितृवत्तत्ता इतिभाषा
इत्यमरः ॥ पैलः त्रि पितृज
यापिः इतिपैतिकः राजनि
र्वाहः ॥ पैलः स्त्री पितृती
र्थं अंगुष्ठं तर्जनीर्मथं इत्यम
रः पितृसन्निधिनि त्रि ॥
पैडाहोरात्रः पुं पितृलोकस्य
दिवा रात्रिः ॥ ॥

स तमउद्यमानेमासेकेनभा
वति यथा मासेनखादहोरा
त्रः पैडावर्षेणदेवतः इत्या
मरः ॥ पैलः पुं मुनिविशे
षः सच ऋग्वेदी यथा तत्र
गर्वदथरः पैलः सामगोजेनि
निःकविः वैशंपायनपर्वको
निसातोयनवासुत अथर्वणि
रसामासीत् समन्तरीकणा
मुनिः इतिहासपुराणानां
पितामेरोमहर्षणः इतिश्री
भागवते ॥ स्कन्ध ४ अथायः
पैशाचः पुं अष्टप्रकारविवा
दानां गीताष्टमविवाहः यथाया
नवल्कः पैशाचः कल्पकाळ
लात् छलमाहमनुः समो म
हाप्रमत्तोवा रदो यत्रापगच्छते
सपापिष्टाविवाहानां पैशाचः
कथितोष्टमः इत्युद्धाहृतं ॥
पिशाचसन्निधिनि त्रि ॥
पैशुमे स्त्री पिशुनता खलता
तच्च दशविध पापान्तर्गतं वाञ्छ
यपापविशेषः इतिनिश्चितम्
असुविवरणं पातकशब्देदृष्टं
पैष्टः त्रिपिष्टसंवन्धी यथा यय
प दत्तकः एषा पैष्टमतिमहावह
अनीन्द्रस्वरसामासा तृणुलाव

विधीयते इतिनिष्णादितम्
पैष्टिके स्त्री पिष्टानां समूहः
तिश्राष्ट्रपिक शब्दीकायोभरतः
मयविशेषः यथा हस्तमाधीका
दि जनिनेमदात्म्ये त्रिप्यपैष्टि
कादि मृजमयंदेतविपरीतमेव
इतिविजयरत्नितः ॥
पैष्टी स्त्री विविधयामविकारता
मदिरा तस्यागणाः पैष्टी कहे
त तीक्ष्णस्वादीषड्गोत्रीसमा
परा वातहत कफ कृतीषतपि
महामाहनीचसा इतिराजनि
र्वाहः ॥ पैगाण्डः पुं
दृष्टावशीर्यवालकः यथा
रोगीहृदस्त पैगाण्डः कुर्वन्म
मेवैतेमदा इतिप्रायश्चित्तत
त्रैवत्तप्राणं ॥ पैगाण्डः
त्रि अयोगाण्डः स्वभावतोमृग
धिकांगः ऊनविशामेगलीकैक
विशामेगलीकादिजनः यथा
पैगाण्डा विकलांगे स्यादिति
हतायुधः ॥ पैगाण्डाविकलांग
कः इतिरत्नकोषः ॥ इत्यमरदी
कायोभरतः ॥ पैटः पुं वे
श्मभूमिः इतिजराधरः संज्ञेयः
इतिपैटगलशब्दीकायोभरतः
पैटगलः पुं नलः काशः इत्य

मरः मतस्यः इतिमेदिनी ॥
पैटलिका स्त्री संश्लेषवत्त्वादि
पुं टलि इतिभाषा इतिकेचित
पैटा स्त्री स्त्रीपुंसलक्षण इत्यम
रः स्त्रीपुंसयो र्त्तलानं चिक्रेस्तन
श्मश्रुदि रूपं यस्यासा इतिभरतः
पैटिकः पुं विस्फोटकः इति
केचित् ॥ पैटली स्त्री ॥
पैटलिका वस्त्रवहद्वयं पुं
लि इतिभाषा यथा पुट्यं चि
फलाकाये पुट्याः काथयववा
दोलायत्रे पुटः मोटाः पैटस्या
वस्त्रवहया इतिवैद्यकम् ॥
पैटुः पुं कपालास्थितले इ
तिराजनिर्वाहः ॥
पोतः पुं स्त्री पिशुः इत्यमरः ॥
पोतः पुं वहिष्ठम शृङ्गानम्
पोता इति भाषा वस्त्रं इतिमेदि
नी ॥ दशवर्षीयहस्ती इतिहेम
चन्द्रः सप्तद्वयानम् पाहान इ
ति भाषा यथा सप्तद्वयानेवत्ता
नि महामोत्यानिस्त्राफभिः रत्न
पारीतकैः सार्द्धं मानयिषेवह ॥
निच मृकेन सदसंप्राप्तो महा
मलबलागिवम् पोता इत्यासा
तः सर्वे पोतवाहे ॥

सन्निवृत्तम् ॥

प्रकाशः तत्पर्यायः ५॥
तिका २ पौतिः ३ श्रुपिका ४
पृषता ५ इति हेमचन्द्रः ॥
पौती स्त्री पिष्टकविशेषः तत्
पर्यायः पूषाती २ चर्पटी ३
इति त्रिकारणशेषः ॥
पौषः ॐ पौषाणं प्रथ्यातो ॥
भ्रीवे चञ्च प्रत्ययनिष्पन्नः यः
था यः सर्वदा स्मान्प्रवृत्तलोपो
षं इति भट्टिः पौषणम् स्त्री
पृष्टिः पृतिः प्रथ्यातो भ्रीवे
नट्प्रत्ययनिष्पन्नः पौषपि
तुः ॐ कोकिलः भर्ता इति
संहिसारादोणाधिपतिः ॥
पौषणकर्त्तरि त्रि पौषा ।
ॐ पूतीकः कोटाकरंज इति
इति भाषा इति शब्दचन्द्रिका
पौषणकर्त्तरि त्रि ॥
पौषवरः त्रि पौषकश्रेष्ठः ।
पौषप्रवर इति सप्तमीसमा
सः ॥ पौषः त्रि पौषाणीयः
पौषितव्यः प्रथ्यातोः कर्म
णिप्रत्ययनिष्पन्नः ॥
पौषपुत्रः ॐ पातनादिनासत
त शप्तः यथा अफना कृतिका
नां च खड्गानतत्पौषपुत्रकः त
जामवकुलाः भ्रात्रा कार्तिकश्चै
ति कौतुकात् इति ब्रह्मवैवर्तेण

सुतानेतानेकादश यथादिता।
न प्रप्रतिनिधीनाः क्रिया।
लोपान्मनीषिणः वृहस्पतिः प्र
त्रास्योदशयोक्तमनुनायेः प्र
वृषः सज्जनकारणतेषां मोरसः
प्रविकातया आन्वविनायया।
तेते सङ्गिः प्रतिमिधीकृतं तथे।
कादशप्रवास्तु प्रविकोरसयोर्वि
ना तत्रापिकलोनसर्वेषां मभ्य
उज्जाने अनेकधाकृताः प्रवा ॥
विभिर्धैः प्रवातेनैः नशकास्तेः
फनाकर्तुं शक्तिहीनतयामरे दि
तिवचनात् दत्तोरेतेरेषां प्र
तेनपरिग्रह इत्याद्यभिधाय इमाः
न यस्मान् कलियुगे वर्णानाकर्म
नीषिण इतिदत्तकेतप्रतिनिधि
निषेधात् ॥ अतोदत्तकविधि वि
विद्यते तत्र श्रौतकः ब्राह्मणाः
नोत्पिण्डेषु कर्तव्यः प्रवसेग्रहः
तदभावेः सपिण्डेषु अथप्रवर्तनः
कारयेत् सपिण्डेषु सितिसामास
अवणात् समानासमानगोत्रेषु
त्पर्षः तथाच सपिण्डभावेः सपि
ण्डभावे भिन्नगोत्रेषु प्राण्डमा
ह शाकलः सपिण्डायकं चैव
सगोत्रमथापिवा अत्रकोदि।
नोयस्मात् प्रवतेपरिकल्पयेत् स
मान गो ॥

त्राभावे पालयेदत्यगोत्रम
दोहित्रेभागिनेयेच मातृश्वरस
तविनेति अथप्रवर्तनकारयेदिति
ब्राह्मणानिरिक्त दत्तियादिरस
मानजातीयो दत्तकोपावर्तते
यदाहमनुः माता पितावाद्या
नो यमदिः प्रवमापदि सट्ठो।
प्रीतिसेपुक्ते सतेयोदत्रिमः स
तः अपदिप्रवप्रतिग्रहीतप्र
वतेसट्ठो सजातीयोपाकृताह
वृहद्याहवल्क्यः सजातीयः स
तोत्राहः पिण्डदातासञ्जक
भाक् तदभावेविजातीयो वंश।
मात्रकरः सूरतः प्रासाह्यदना
मात्रं सलभेततदकथिन इति
दोहित्रेभागिनेयेचेतिदोहित्रभा
गिनेयनिषेधः शूद्रानिरिक्तवि
षयः तथाचश्रौतकः दत्तिः
पाण्डसजातोच एकगोत्रसमे
पिवा वैप्रपानां वैप्रजातेषुशूद्र
पाण्डजातिषु सर्वेषामेव॥
पाण्डजातिष्वेव न ब्राम्हणः दो
हित्रेभागिनेयश्च शूद्रैस्तक्रिया
तेसुतः ब्राह्मणादित्रयेनाति
भागिनेयः सतः कवित जातिष्वे
नवास्त इतिनियमः सजातीय
समावे विजातीय विषेधार्थः य
स्या मायकृतासायनविषेधः
स्यात् तत्रापि ॥

सत्रिहितसपिण्डेषु सतिआ मनुमतेभवतीतिन्यायान् ॥ निर
रप्रसेयव प्रतीकार्य इत्याह पेट्पदानमाह याज्ञवल्क्यः दद्या
मनुः सर्वेषामेकजाताना मे आता पितावाये सप्रवातकोभ
कश्चेत्प्रववानभवेत् सर्वेतेते देत तथामातापितृभ्यामुत् स्
नप्रवेण प्रविगोमनुव्रवीत् हस्तयोराप्यनरेणवेति ॥ अ
वृहस्पतिः यथेक जाता वह य प्रवपरिग्रहविधिमाह श्रौत
वो आतरश्च सट्ठोदराः एकः कः श्रौतकोहे प्रवत्पामिप्रत्र
सापि सतेजातेसर्वेतेप्रविणः स संश्रमृत्तमे अत्रोमृतप्रवा प्र
ताः इतिअत्रवचनादयेपि आ त्रार्थसमुपायच उपोष्यग्रहणात्
तस्तेच प्रवप्रतिनिधितया क सर्वदिने कृतोपवासः वृहगोत्र
येचित् संभवत्यन्योनमतिनिधिः मः वाससीऊरदेदत्ता उल्लीषे
कार्यइत्यवगम्यते ॥ भर्तृवेश चोश्लीयके आचार्यधर्मसंयुक्ते
मनतरेणवास्या वंशान्तरासंभ वैसवं वेदपारगं मध्यपकेणसे
वेनतरेष्व स वंशकरत्वेचेत् प्रत्य राजानेचद्विजान्मुचीन् ।
यतः समस्तस्यापि प्रवप्रयोज रातोविप्रकृष्टते ग्रामस्वामिने वा
नस्यसम्भवेन सति सपत्नीप्रवेन नूनारूपसर्वास्तु ग्रामस्वामिनमे
दत्तकायुपादाने ॥ केनप्रवादेय वचेतिस्मरणात् द्विजानितिवक्तृ
इत्याह श्रौतकः नेकप्रवेण कर्त त्रितर्थावसिते कपिन्तस्याया
वो प्रवदानेकदाचन ब्रह्मप्रवेण त वर्हिः ऊशमयेचैव पात्राशेवे।
कर्तव्यं प्रवदानप्रयत्नतश्चिदि अमेवच एतानाहः सवंधुसजा
प्रवस्यापिप्रवदाने अपरप्रवनाः तीनारूपयत्नतः वनूननेनस।
शेवंप्राविच्छेदमाशंकाह ब्रह्म प्र वेणेति त्रियास्तुजीवतिभर्तृदि
तदवमतो शेषितेस्तते वा तदनु मेमात्प ब्राह्मणश्चविशेषतः अग
तोविनापि यथा वशिष्टः न स्त्री माथानादिकेतत्र कृताज्यात्पव
प्रवदयात् प्रतिशुक्तीयाहा असा नातकं दातः समस्तगत्वाच प्रवे
प्रवदयात् प्रतिशुक्तीयाहा असा देहीतियाचयेत् दानेसमर्थोदाता
प्रवदयात् प्रतिशुक्तीयाहा असा से योयतेनेतिपेचभिः दद्यादिति
तिषेधेपिभवति अतिविदे पर। शेषः वनून आत्ममातृपितृ ॥

बन्धुन ज्ञातीन् सपिण्डान् तथा देव
स्यतेति मन्त्रेण हस्ताभ्यां परिशुभ
श्रेणारंगेभ्यश्च जप्त्वा आद्याय शिष्य
मृद्वेति वस्त्रादिभिरलेकृत्य पुत्रव्या
यावहेसुतम् पुत्रव्यायापुत्रमाह ॥
उपनियोगादिना स्वयमुत्त पादनयो
ग्यत मिति पावत तथा नृपगीतैश्च
वायेश्च स्तुतिशोभैश्च संप्रतेष्टमः
ध्येत माथाय च संकृता विधानतः
यत्नाकृतेभ्यश्चावेव तभ्यमनेत्
चैकया सोमोदरादित्येताभिः प्रभ
चे पंचभिस्तुष्टेति वृद्धगोतमः पा
यसेतत्र साज्यं व शतसंख्यं च होम
येत् प्रजापतेन तदेता नितुष्टिश्च
मजायति मिति ॥ वशिष्ठः पु
त्रे प्रति गृहीष्यन् वन्धुना ह्ययम्
जनि निवेद्य निवेशनस्य मध्ये वा
हृतिभिर्कृता अहरवात्सवं वत्स
सत्रिकृष्टमेव गृहीयात् सन्नेहेवो
त यत्रैह वात्सवं मृदमिव स्या
ययेत् वित्ताय ते हेकेन वरुणा
यत इति निवेशनम् ॥ २८ ॥ सन्ने
ह इति ह्यग्न्यास्पितवात्सवं स्यात्
त्यत देशभाषा विप्रकर्षादिना ।
ऊलपीतादि सन्नेहो भवत्येव त ॥
आते निर्णय पर्याप्तं न बवहेत्
नेत्रहेतरेकेनेति वन्धुन पित्रा

दीन् यतदम्यतर विधि रावण्यक
ततश्च शौनकः दक्षिणां श्रवे
दद्याद्यथाशक्ति द्विजोत्तमः नृपो
न्याहमेवायं वैश्यावित्तशतत्र
ये मृदः सर्वस्वमेवापि अशक्तः
श्रेष्ठयावले राज्याहमर्द्धराज्या
स्य मेकवर्धनं तेन भूमिनि वृद्धो
तम स्मरणात् उत्तममध्यमाथम
भेदेन विज्ञानो सुवर्ण रजतता
स्त्राणा मिति तेये शतत्रयं नाण
कारणा सोवर्णमखराजते प्रदद्या
नाम्नमाखवा उत्तमादिव्यवस्था
या इति वृद्धगोतमस्मरणात्
सर्वस्वमेकवर्धनं भूमिनि वृद्धो
यावत् ॥ तेति शीयाणां तविधि
विशेषमाह बोधायनः अथ पुत्र
परिश्रम विधिं व्याख्यासामः प्र
तिगृहीष्यन् पुत्रकत्स्यते देवास
सी देऊण्डले अंगुलीयके आ
चार्यं च वेदपारंगं कृशमयं वरि
पूर्णमयमिधमिधमय बन्धना
रूप निवेशनस्य मध्ये राजनिनि
वेद्यपरिषद्विवागरमथे ब्राह्मणे
वागालेभेन उभयैश्च पुण्याह स्वा
तिरुद्धिमिति वाचयित्वा यदेव
यजनो ह्येव प्रभृति आगणीता
भ्यः कृता दातुः समहो गतामेष्ट
त्रम् ॥

देहीति भित्ते तदानीतीतरा न पुनर्जनकोनकृत श्रुती अपिनि
ह ते परिशुक्रात् धर्माय ता पः वर्तनीयाः ॥ यदि च तत्तत्पूर्वभा
रिगृह्णामि सन्त्येता परिशुक्रा विनोपि संस्काराजनकोनन कृता
मीत्यथेने वस्तु कण्डलादिभिः सुदा वीजगर्भदोषनाशावश्यक
लेकृत्य परिधान प्रभृत्ययिषुः त्वेन क्रमानुरोधेन च प्रतिगृहीत्रे
लेकृता पक्वान्वहोति यत्नाकृ वते समाधेयोः ॥ यवमुपनयन
दाकीरिणा मयमान इति पुरो मात्रकरणेपि प्रतिगृहीत ईत
ऽनुवाकमवृथयस्येव सक्तुते क कपुत्रसिद्धिः अमृतालोकाद्वा द
तवेद इति याज्यानुहोति अथ त्रः पुत्रैश्चोयनायितः स्वगोत्रे
व्याकृतिभिर्कृता स्विष्टकृत प्रभृ णस्वशास्त्राक्त विधिना सस्वशा
तिसिद्धमाधेय वरप्रदानात् ॥ त्वभाक् इति वशिष्टस्मरणात् य
क्षिणा दद्यातेने च वाससी यत्ने क तच्चाष्टमाहृत्य तन्मुखाकाला
एतले यतञ्चाङ्गुलीयके पवेत्तौ भ्यतर वर्ति परिश्रमे वोथं अम्य
दसुत पद्यते तृतीय भागे सम था सुखकाले अधिकार योग्य
वतीति आह स्व बोधायन इति त्वाभावे गोणकाले अनधिकार
यव शक्त विध्यभावे परिशुहीतस्य त्र तत् सिद्धिरिति ॥ अत्र वजनक
त विवाहोचितानभात्रभागिते प्रतिगृहीत्रो रुभयोरपि पुत्राभि
नतेशभागितमित्येव त्वत्पत्रे त सन्धाने सति दत्तकस्य द्यायुष्मा
याचमनुः गोत्रश्रुत्येन नयित यणतेनोभयगोत्रभागिते विप्रो
नहरे हृत्त्रिमः सुतः गोत्रश्रुत्या खतो वक्ष्यते च्छाया यदि संस्कार
नुगः पित्रेण योपेति दत्तः स्वपेति गनिजगोत्रेण वेकृताः दत्तायास्त
यमेव दातृयने दातादेव पुत्रविह ति न्यास्तेसु रापयादासु च्यते ॥
ति द्वापदत्रिमस्य स्वतन्निहतिर्हीत पवेव च्छाया इत्यतनुगासति
गोत्र निवृत्तिश्च भवतीत्युच्यते त ज्ञान वरुणीरिणा हि ज्ञातीनामु
याचगोत्रादि निवृत्ते देवदर्शनात् यनयनलाभः मृदस्य विवाह
संक्रियात् स्वसुतान् पितेति स्मर लाभः ॥ तथा येहीनसिः अथर
णात् श्रमणान्नतरसेभाव्यमाना तकक्रीतकृत्रिम पुत्रिकापुत्राः प
यवदत्तकस्य संस्काराः प्रतिगृही रपरिश्रमेणावैराये ऽत्रजातास्ते
अ कार्या ॥ ३ सगत् ॥

ऊलीना ह्यामुष्यायणा भवन् नः पराशरः भिन्नगोत्रः सगोत्रो
तीति आर्षेण कृष्णकेन परिग्रहे।
ए जनकयसीत्रोः स्त्रीकारेण ह्या
मुष्यायणा भवन्तीत्यर्थः। अथ
तत् कर्तृक आह निर्णयः तत्र
पितः सपिण्डीकराणान्तर्धोऽ
श्राद्धे दत्तकस्य पूर्वगृहीतत्वे।
पि सत्पौरसेनाधिकारः ओरसे
पुनरुत्पन्ने ते पुत्रे पुनर्विद्यते
इति देवतेन न्येष्टव्यं प्रतिषेधा
त् पितृदोषादप्येवैषां पूर्वाभा
वे परः परः इति याज्ञवल्क्यव
चनाच्च अयमत्र सर्वत्रोत्पन्नत्वं
याहे तद्विशेषो यथा जातकर्माः
ओरसे तत्रैव पुत्रो विधिना पार्व
णोत्तमप्रवृत्तिरुत्पन्नो रेको
दिष्टे सतादश इति दत्तकादयः
अथ दत्तकायां वादिनिर्णयः त
त्र अह दत्तकस्य जन्मकृते प
रस्परमाशौचं नास्तेदगोत्रनि।
हस्याऽशौचनिवृत्तेरर्थं सिद्धः।
त्वात् ह्यामुष्यायणास्य त उभय
त्रैवा शौचमिति ब्रह्मपुराणे।
दत्तकस्य स्वयं दत्तः कृत्रिमः क्री
तपवत् अथ विहास्ये पुत्रा म
राणीयाः सदैव ते भिन्नगोत्राः एष
कपिण्डाः एषां शक्यः सूरताः
जनने मरुतोऽपि अहोशौचस्य
भाति ॥

पूर्वमे पितरेव सद् विशेषे वा।
पि पुत्राणां मातृश्रुती विशिष्यः
ते सर्वे एव नोत्पन्ने पुत्रादायाह
राः सूरताः ओरसे यत्पुनरुत्पन्ने ते
पुत्रे पुनर्विद्यते तेषां सर्वाणां
ये पुत्रास्ते तृतीयोऽंशभागिनः
हीनास्तु पुनरीयेषु ग्राह्याः
दत्तसमस्तताः ॥ वशिष्ठः तस्मिंश्च
न प्रतिगृहीते ओरसे उत्पद्यते।
स च तृतीयभाग भागी यदि नाभ्यु
दयिकेषु प्रयुक्ते स्यात् स प्रतिगृ
हीतपुत्रः आभ्युदयिकेषु यज्ञा
दिषु यदि ओरसेन प्रयुक्तेन स्यात्
त प्रभूतेन धनमिति शेषः अतश्च
दत्तकग्रहणानन्तरं मोरसोत्पन्ना
नो तदोत्पन्नचतुर्थांशं विधिर्व।
शिशोको दत्तकविषयो ज्ञेयः त
था देवल कात्यायनवचने तृती
यांशग्रहणविधिरित्यतः कृष्ण
एतत्तद्विषयो वाच्यः उपपन्नो
गुणोऽसर्वैः पुत्रो यस्य हि दत्तमः
सहोत्पन्नैव तत्कथं सम्प्राप्ताप्य
सगोत्रत इति मनुवचनेन कदा
वप्रात् गुणो जातिविद्याचारेः
तथा केनापि सुनिना दत्तकस्य व
पुत्राया दत्तमनेन चादाया दत्तपु
त्रे तत्पुत्रावदपुत्रावदेन समापये
यत्तदत्तकस्य धनग्रहणोऽपि सुनिमे
देन सत्वाय ॥

रोक्तिर्वेषस्ये गणागणविवेके।
नापास्ते यत्तेनोत्पन्नस्य भागादि य
नेयेनेव आत्मादिना सम्बन्धेन
अधिकारिते तादृशेनेव सम्बन्धे
न तादृशदत्तकस्यापि यथा सत्ता
वमृचितो शभा गितमवयेयं एवं
धनिनः पुत्रात्तरसत्ते सत्तपितके
दत्तकपोत्रस्या दत्तकोचितो शभा।
गिते तदसत्ते सर्वहरत्तमपीति।
नवपुत्रस्य स्वपितृयोग्याशभा
गितं नियमात् दत्तकग्रहीतः पि।
नामहोत्पन्नसत्ते तादृशपितृव्य त
स्यैवोत्पन्नस्य तद्योग्यत्वात् दत्तक
पोत्रः पितृव्यतस्यैवोत्पन्नो लभ
तो इति वाच्ये पुत्रकस्य दत्तकत्वेव
तृतीयांशः पोत्रस्यात् तथात्ते समा
नोत्पन्न इति वैषम्यात् तत्तत्प्रत्यक्ष
मानस्य स्य पितृव्यदृशेणाः श्राद्ध
सिद्धस्तस्यैव स्वपितृयोग्याशतेति
यथा कमेव साधु पवेरीतिः म।
पोत्रेऽप्युत्पन्नमर्त्येति ॥ ओरसेः
होत्रजैव दत्तः कृत्रिमपवत् ॥
गृह्णातपुत्रोऽपविहस्य भागाहा
स्तनया इमे कामीनस्य सहोद
श्च क्रीतः योनर्भवत्तथा स्वयंद
तश्च दासश्च वदिमे पुत्रोऽपानाः
अभावो सर्वे सर्वेषां परान्समभि
षेवयेत् योनर्भव

इतिाद्यातम् इत्यमरः परोक्ष
ते त्रि इतिमेदिनी ॥ पौरकः
उं गृहवाहोपवनम् यथा ॥
निष्कटस्त शरागो वाहारागम्
स्तपौरकः इतिहेमचन्द्रः
पौरवः उं पुरुवेशः यथा द्वा
स्वास्तनया भोजा अनौस्तस्ते
क्षुजातयः परोस्तपौरयोवशे
यत्रजातोसिपार्थिव इति मा।
ते ३५ अध्यायः ॥
पौरस्यः त्रि प्रथमः इत्यमरः
पौराणिकः उं पुराणवेत्ता आ।
ख्यानाख्यायिकेतिहास पुराणोत्त
श्रुतिस्मृतौदाहरणेषु पुराण मयी
ते वेद वैति विग्रहे श्रण इति सि
हान्तकौमुदी ॥ पौरुषम्
स्त्री पुरुषस्यभावः पुरुषस्यक
र्म पुरुषस्यनेजः इतिमेदिनी ॥
स्त्रीवा हिदैव मैवेकम् प्रशंस।
त्रि व पौरुषं दैवं पुरुषकारेण
मिति शराः सद्योद्यामाः इत्यग्नि
पुराणम् उद्योगिणाम् पुरुषसि
ह मयैति तत्स्त्रीदैवेन देय मिति
कापुरुषावदेति दैवंनिहसक्त।
रुपौरुष मात्मशक्त्या यत्नैकते
यदिनसिध्यति कौत्रदोषः इति।
हितोपदेशः ॥

योरुषे वि ऊर्हवित्ततदोः पा मीयमेकादशकपाले योर्मा
 णिन्माने प्रकषयविमाणे इम स्थामेव आयच्छत् येद्रेदधिभव
 मरः योरुषेयः उं समूहः वः त्पमावास्यायो वेद्वंयोभवत्पमा
 धः प्रकषयपदोतरं इतिमेदिनी वास्या मिति ताभ्यां आग्नेःया
 योरुषेयः वि प्रकषकृतः प्रक षाकपालो योषुयाज्याभ्यां तेन
 षविकारः इतिमेदिनी ॥ आग्नेयाष्टाकपालो योषुयानां
 योरोगवः उं स्त्री पाकशाला स्त्री सोमीयेकाष्टाकपाला स्वयः
 धत्तः इत्यमरः ॥ योरोजा योर्मासां आग्नेयाष्टाकपाले
 शः उं पुरोजाशसहचरितम न्द्रदधि यामेन्द्रपयो यागास्वयो
 ज्ञः योरोजाश पुरोजाशात् ए ऽमावास्यायामित्यर्थः आस
 न पुरोजाशसहचरितमज्रः ऋतिषु अमावास्यायोर्मासां
 पुरोजाशः सपव योरोजाशः त पदानि प्रतिमत् सहित तज्जभय ।
 तः एन् इतिसिद्धांतकौमुदी ॥ पराणि तज्जर्वायोर्मागारम्भः प्रति
 योरोजाशिकः उं पुरोजाशस्यो यो पदेर्भागः तथाच देहवैयोर्मा
 रोजाशस्यवाद्यात्वात् इति वि सौहे अमावासेतस्मात् प्रतिपाद्य
 ग्रहे प्रज्ञादिभ्यश्चेति स्वार्थेया एवमन् यजेतापरेषु रिति श्रुतिः
 इति सिद्धांतकौमुदी ॥ अस्मार्थः यावन्तीविक्रयोर्दश यो
 योर्मासः उं यागविशेषः इत्य र्मासयोः प्रकृतिभूतयोर्विकृति
 मरः तथाहि अमावास्यायो अमा भूतौर्दश योर्मासां सो कौणपापि
 वास्या यजेत योर्मासां योर्मा ना यमनीयो पत्तोदोक्तयो इति
 मास्या यजेत इति श्रुति विहित मन्त्रमासतन्त्रम् योर्मासां स्त्री
 र्दशयोर्मास यागयोः कर्मसह उं शर्णिमा इत्यमरः योर्वाक्रिकः
 पत्तापकृयो रूतपन्निश्रुतीः ॥ वि पूर्वाक्रेभवः पूर्वाक्रसम्बन्धी
 समामनेति यथा आग्नेयाष्टाक विभाषा पूर्वाक्रापरक्राभ्या मि
 पालो ऽमावास्यायो योर्मासां ति सूत्रोदाहरणेषु ॥ पूर्वाक्रे भ
 चावक्तो भवति उं योषुयाजमेत वतीति विग्रहे अण ॥ इतिसि
 रा यजति ताभ्या मेवागनीसो द्धांतकौमुदी ॥

पौलस्त्यः ३ ऊर्वरः इत्यमरः ।
रावणः इति मेदिनी विभीषः ।
राः इति शहरत्नावली ॥
पौलस्ती स्त्री सूर्यनवा प्रलस्तः ।
स्य स्यपते इति व्याकरणम् ॥
पौलिः ३ म् पाकावस्थागतकः ।
लायादिः आरब्धपाकयवसर्षपाः ।
दिः वक्रिना ईषद्वयवुद्वुद्रशः ।
हवान् इतिकेचित् दरदयः ।
इति श्रीधरः इति भरतः तत् ।
पर्यायः आपक २ अभूषः १ ।
इत्यमरः अभूषः ४ अभूषः ५ ।
इति भरतः ॥ पौलामी स्त्री ॥
शवी इति हेमचन्द्रः ॥ पौषः ३ ।
वैशाखादिहादशमासान्तर्गतः ।
वममासः ३ अथ नक्षत्रप्रकाशः पौ ।
नमासी यत्र मासेसः तत्पर्यायः ।
यः तैषः २ सहस्रः १ इत्यमरः ।
पौष्टिकः ४ हेमनः ५ इति राजः ।
निर्वटः तिष्ठः ६ तिष्ठकः ७ ।
इति शहरत्नावली । अथ धनुः ।
स्वरविप्रारब्धः शुक्लप्रतिपदादिः ।
दृष्टान् रूपोऽष्टावदः कृष्णप्रतिपदादिः ।
पौष्णमास्यं न रूपो गोः ।
गचान्द्रः धनुः राशिस्थः रविकः ।
सौरः इति स्मृतिः ॥ तत्र जा ।
तफलम् निगदमन्तुः सक्त ॥

शोगघटिः प रोपकारी पितः ।
वितहीनः कष्टान्वितार्थयः ।
कृद्विधितः पौषप्रसूतः ३ रुषः ।
सुधीरः इतिकोटीप्रदीपः ॥
पौषी स्त्री पुष्पयुक्ता पौष्णमासी ।
इत्यमरः ३ पुष्पेण युक्ता रविः ३ ।
निपुण्यवोध्याकरणम् ॥
पौष्करः स्त्री पुष्करमूल इति ।
राजनिर्घण्टः ॥ पौष्करम् ।
ले स्त्री पुष्करमूलं यथा मूलम् ।
ले पुष्करकाशमीरः यत्र पत्राः ।
मि पौष्करे इत्यमरः ३ मि पुष्करम् ।
मूलं पुष्करं समन्विद्रव्यं वणि ।
कृत्वाते तस्य इदं पौष्करं म्रः पौ ।
कृते मूलं पुष्करादीन् च यः ३ ।
निभरतः ॥ पौष्करिणी स्त्री ।
पुष्करिणी इति शहरत्नावली ।
पौष्टिके स्त्री सौरः समये गात्राः ।
व्यादनदस्य विशेषः कावा इति ।
ति भाषा अस्पृष्टाः यनविक्रमः ।
आपृष्टते उचितं रूपविराजन्तः ।
व इति राजवल्लभः ॥
यस्य धनविक्रमः वत्समिति ।
दा पादः प्रष्टिर्धनजननीनां ।
वृद्धिस्मिन्धीयते तद्धेतुभूतः ।
कर्म इति उगीभञ्जः ॥
हारादिभावः ॥

पौषं वि पुष्पनिर्मितं पुष्पसेव ।
पि यथा आसने प्रथमं दद्यात् ।
पौषं दारुजमेव वा वासे वा वासं ।
लोकेशो मण्डलसो जरेस्तेन ३ ।
तिकालिकापुराणे ६ अध्यायः ।
पौषकं स्त्री ऊरुसंज्ञने इत्यमरः ।
पौष्पी स्त्री देशविशेषः यथा अ ।
य पुष्पपुरं पौष्पी तथा पादलिः ।
पु एकं इति शहरत्नावली ॥
पौषः ३ पुष्पपत्रः सचकरवीरः ।
पुरस्तराजा तस्य पुत्रः शिरोपानः ।
अनृशोखरः यथा प्रसूः ३ पुत्रः ।
भवत् पौषः सर्वशास्त्रार्थपारगः ।
स पुत्रहीनो राजभूतः पौष्पान् ।
पति सन्तमः ततः पुत्रार्थिनेभू ।
ये प्रसन्नो वृषभधनः ब्रह्मदत्तः ।
तेहले कृते देतुमवाचर इदं फले ।
ब्रह्मदत्तं विभक्त्यन्तपते त्रिधा भोजः ।
येस्ताः स्वजायास्ते प्रष्टुः शुद्धमा ।
नसः ततः फले स्वपदेवः प्रवि ।
वेशद्वेषधनः तत्तत्तत्तत्तत्तत् ॥
फले भूते त्रिभागम् स्वयमेव हि ।
ततः समुचितकाले प्राप्तेनाभितः ।
भित्तम् तत्फलैर्न यथाहं न ग ।
भीष्माणाहिताः शुभाः सङ्गर्हाः ।
गर्भकालेन गर्भेभ्यः समजाय ।
न त्वण्डत्रयम् पृथक् ॥

राजा यथा भर्गो भाषितं तच्च ।
रवेऽत्रये पौष्पा यथास्थाने नियो ।
न्यव पकेपि चकाराणु तत्र ३ पुत्राय ।
नायत तस्य नामाकरोद्वाजा ब्राह्म ।
लोः स्तेपुरोहितेः चन्द्रशेखर इत्येवं ।
काश्याचन्द्रमसः समः ब्रह्मावती ३ ।
येरस्य करवीरकयेपुरे दृष्टादती ।
नदीतीरे राजाभूत्तामुमादह ३ ।
तिकालिकापुराणे ४६ अध्यायः ।
यात् संकलितः ॥ प्याट् व ।
हे भोः इत्यमरः प्याय जो ई उ ।
वृद्धौ इतिकविकल्पद्रमः ॥
पुष इ र य भागे दहि इति ।
कविकल्पद्रमः ॥
पुष क इत् स्मृति इतिकविक ।
ल्पद्रमः ॥ पुष इ र य विभा ।
गे इतिकविकल्पद्रमः ॥
प्ये उ वृद्धौ इतिकविकल्पद्रमः ।
प्र व विशाभुपसर्गान्तर्गतप्रथा ।
मोपसर्गः अस्याधीः गतिः आ ।
रम्भः उत्कर्षः सर्वतोभावाः आ ।
शम्ये त्वातिः उत्पत्तिः व्यव ॥
हारः इति उगीरास धृत ॥
पुरुषोत्तमः ॥ ॥
प्रकटम् वि स्पृष्टम् अस्पृष्टम् ।
याः प्रकाशः शब्देष्टव्याः ॥
॥ प्रकटा प्रकटाचेति लीला ॥

सेवे हिथोच्यते इति भागवता ॥
मृतम् प्रकटितम् त्रि प्रकाश
ने इति हेमचन्द्रः ॥
प्रकम्पनः उ वायुः इति हेमच
न्द्रः ॥ प्रकम्पनः उम् ॥
वायुः इति हेमचन्द्रः ॥ नरकवि
शेषः इति शास्त्रज्ञावली ॥
कम्पातिशये स्त्री प्रकरम् ॥
स्त्री अशुभ इति मेदिनी ॥
प्रकरः उ सप्तः विकीर्णः ॥
सुमादिः इति मेदिनी ॥
प्रकरणम् स्त्री प्रस्तावः अभिने
यप्रकारः रूपकभेदः इति हेम
चन्द्रः ग्रन्थसन्धिः इति त्रिको
शेषः पादः सप्त प्रकाश्याव
च्छिन्न सूत्रसमूहः इति मुग्धो
कायेंडगीदासः ॥ प्रकी
र्ण स्त्री नायागम् चतुर्भूमिः ३
तिशब्दावली ॥ प्रकर्षः
उ उतकर्षः यथा गुणप्रकर्ष
ण जनानुरक्त्यते जनानुरक्त
भवा हि सम्पदः इति काव्य
प्रकाशः ॥ प्रकाशः उ स्त्री
मृतादारभ्यशाखा वधि वृत्त
भागः गुंटी इति भाषा तत्पर्य ॥
र्यायः स्तब्धः २ इत्यमरः ॥
कांडम् २ इति शास्त्रज्ञावली

दातुः ५ इति राजनिर्घटः वि
टगः शास्त्रः इति मेदिनी ॥
प्रकाशः उम् वृत्तः इति शा
स्त्रज्ञावली ॥ प्रकामम्
त्रि यथेष्टमितम् इत्यमरः प्रका
शः उम् भेदः सादृश्य इत्यमरः
प्रकाशः स्त्री कोशेप इति हेमचन्द्रः
प्रकाशः उ श्रेष्ठः तत्पर्यायः
द्योतः २ आतपः ३ इत्यमरः ॥
राजनिर्घटेदातु यथ्यायाः प्रभा
शब्देदृष्ट्याः प्रदीप्तः तत्पर्या
यः स्फुटम् २ स्पष्टे ३ प्रकटे ५
उत्तमो ५ व्यक्त ६ इति हेमचन्द्रः ॥
प्रवृत्तेः उद्दिष्टम् ८ इति जराय
रः प्रदासः इति मेदिनी ॥ अ
तिप्रसिद्धः इति शास्त्रज्ञावली ॥
प्रकाशकः त्रि प्रकाशकर्ता प्र
काशयतीत्यर्थे एकप्रत्ययः ॥
प्रकाशकज्ञाता उ कुक्कुटः
इति शास्त्रज्ञावली ॥ प्रकाशः
कज्ञातविप्रकाशात्मा न उ
सूर्यः इति शास्त्रज्ञावली ॥ द्या
तस्वभावे त्रि प्रकाशितम् त्रि
प्रकाशविशिष्टं तत्पर्यायः ॥
दक्षिण २ आविष्कृतम् ३ प्रकटि
तम् ५ इति हेमचन्द्रः ॥ प्रकी
र्ण स्त्री प्रस्यविच्छेदः इति जराय

चामरम् इति त्रिकोशेषः ॥
प्रकीर्णः उ इतिकरेजः इति रा
जनिर्घटः ॥ प्रकीर्णः त्रि
वित्तितः वित्तितः यथा प्रकी
र्णभाषा मनवेत्प्रकाशिताम्
सदैवभर्तः प्रतिकूलवादिनीम्
यथेष्टवेषमाभिरता मलजा मेवे
विधा स्त्रीपरिवर्तयामि इति
लक्ष्मीवर्धितम् नानाप्रकारमि
श्रितः यथा प्रकीर्णः प्रवृत्तः
हरि चरणयो रंजलि रये इति
वेणीसंहारः ॥ प्रकीर्णके
स्त्री चामरम् इत्यमरः ॥
विस्तारः इति मेदिनी प्रस्य
विच्छेदः इति हेमचन्द्रः पा
पविशेषः तथा विसृः यदनु
क्ते तत्प्रकीर्णकम् प्रकीर्णपा
तकेज्ञाता एकतमयताववम्
प्रायश्चित्तं युथः ऊर्ध्वात् बाल ॥
गानुमतेसदा अत्रुक्ते अत्रुक्ति
स्फुटिकेपापम् अतिपातकाय
यतमतेन विशेषतोः नृत्तकम्
इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥
प्रकीर्णकः उ तरेगम् इति मे
दिनी प्रकीर्णितं विकथितं यथा
प्रभुतमसेकाश्या योनः कर्त
मिच्छति तद्वारेभनतत्तुया सि

हादेकंप्रकीर्णितं इति चाणक्य
संपदः ॥ प्रकीर्णः उ
करेजभेदः नालाकरेज इति
भाषा इत्यमरः वृत्तकरेजः
रीताकरेजः इति राजनिर्घटः
प्रकृतं स्त्री प्रशस्तवपुः इति वि
कोशेषः ॥ प्रकृतः त्रि
प्रकरणप्राप्तः यथा प्रकृतम्
उत्तरम् प्रकर्षणकृतः अति
कृतः प्रहर्षककथातोः कर्म
णि कर्तव्यवक्तृप्रत्ययः ॥
प्रकृतिः स्त्री स्वभावः योनिः
लिंगम् स्वामी अमातः सुकृत
कोषः राष्ट्रम् उर्गम् वलम् ॥
फेराणां श्रेणयः इत्यमरः शि
ल्पी इति हेमचन्द्रः ॥
शक्तिः योषित इति शास्त्रज्ञाव
ली परमात्मा इति थरणिः ॥
पेवभूतानि करणे उत्तमं नेतः
यकविशामतरपादच्छेदावि
शेषः माता इति नानार्थरत्न
माला प्रत्ययात् प्रथमः सच दि
या धातु नाम च इत्यनयपालः
सत्वरजस्तमसां साम्या वस्था ॥
यथा सत्वरजस्तमसश्चैव गुणा
अयमुदा हतम् साम्यावस्थितिः

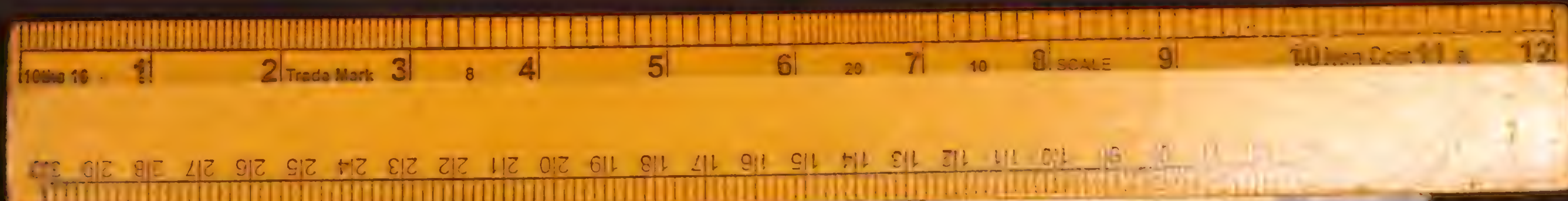

रेतेषां प्रकृतिः परिकीर्तिता ।
 केचित् प्रधान मित्याज्यव्यक्त
 मपरेजगः एतदेवप्रजासृष्टिं ।
 करोतिविकरोति च इतिमात्र
 सो ३ ग्रन्थायः तत्पर्यायः ।
 प्रधाने २ इत्यमरः १ साया शा
 क्तिः ४ चेतने ५ इतिराजनिर्व
 हः ॥ तस्यानामनतराणि य
 था तमोऽव्यक्ते शिवोयामरजे
 योनिः सनातनः प्रकृतिविका
 रः प्रलयः प्रधाने प्रभवाप्ययो
 उद्विक्तमनूनेवा प्यकल्पमवतं
 भवे सत्सत्त्वेवतत्सर्व मया
 क्तं त्रिगुणस्मृतं ज्ञेयानिनाम
 धेयानि नरेरथात्मवित्तैः अ
 व्यतनामानिगुणा अतस्ततोयो
 वेदसर्वाणि गतीश्चकेवताः वि
 मुक्तदेहः प्रविभागतत्त्ववित स
 चतेसर्वगुणो निरुमयः इतिम
 हाभारते आश्वमेधिकपर्व ॥ सा
 पंच विधा गणेशजननीर्गुण
 थालत्मीः सरस्वती सावित्री चर
 हिविधोप्रकृतिः पंचमीस्मृता
 तस्याद्युतपत्निर्यथा प्रकृष्टवा
 चकः प्रसन्नकृतिश्चराष्टवाचकः
 सृष्टोप्रकृष्टायादेवी प्रकृतिः सा
 प्रकीर्तिता गुणप्रकृष्टे सत्त्वे प्र
 शाहोवर्जतेऽकृते

मध्यमे रजसि कृतिशब्दात् ।
 मसः स्मृतः त्रिगुणात्मास्वरूपा
 या सर्वशक्ति समन्विता प्रधाना
 सृष्टिकरणे प्रकृतिस्तेन कथ्यते
 प्रथमेवर्जते प्रसन्नकृतिश्चराष्टि
 वाचकः सृष्टेयवाचयादेवी प्र
 कृतिः सा प्रकीर्तिता ॥ तामोऽ
 तपतिः स्वरूपस्य यथा योगेना
 त्मासृष्टिविधो दिधाभूयो वभ
 वसः उमोऽश्चरद्विगाद्गोमात वा
 मागात्प्रकृतिः स्मृता सा च व्रत
 स्वरूपा च या यानिमासनातनी
 यथात्मा च यथाशक्ति र्यथाने
 दाहिकास्मृता अतएवहियो
 गीन्द्रः स्त्री उभेदेन मयते सर्व
 व्रतमयं व्रतान् शास्त्रतपश्चपति
 नारद सेच्छामयं सेच्छपाच ॥
 श्रीकृष्णसिंहतया साविर्वभू
 वसहसा मूलप्रकृतिरौष्णी नरा
 तयापंचविधा सृष्टिकर्माणि वेद
 र्गप्रकृतिर्यथा अथभक्ताग्रे
 धाहा भक्ताउग्रहविग्रहा गणे
 शमातार्गुण्या शिवरूपाशिव
 प्रिया नारायणी विसुमाया ह्री
 व्रतस्वरूपिणी व्रतादेवैर्भूति
 भि मन्त्रैः सृजितास्तताः सर्वो
 एतदेवीसा सर्वरूपासनातनी

धर्मसत्पुण्यकीर्ति यशोमं शोभा
 गलथायिनी मुखमोहाहृषदा
 त्री योगकारिर्गुणाशिनी शार
 णागतदीनार्त परित्राणपराय
 णा तेजःस्वरूपापरमा तदधिष्ठा
 तदेवता सर्वशक्तिस्वरूपा च श
 क्तिरीशसमन्ते सिद्धेश्वरीसिद्ध
 रूपा सिद्धिदासिद्धिदेवरी उदिनि
 द्राक्षतपिपासा क्ष्मायातद्वादया
 स्मृतिः ज्ञानिः शांतिश्चलातिश्रुका
 तिर्भ्रान्तिश्च चेतना वष्टिः उष्टिस्त
 णालत्मी हतिमानातथैव च स
 र्वशक्तिस्वरूपासा कृष्णस्यपरमा
 त्मनः उक्तः प्रकृतौ प्रकृतिगुणाश्चा
 तिस्वरूपे यथागमे गुणैः स्मृतः
 स्तोऽनन्ताया अपरावनिग्रामय
 लत्मी प्रकृतिर्यथा मृत्तमसत्स्व
 रूपाया पद्मावपरमात्मनः सर्वसं
 पत् स्वरूपासा तदधिष्ठातदेवता
 कान्तादाता च शान्ता च सशीला स
 र्वमंगला लोभमोहाकामदोषा हे
 कारपरिवर्जिता भक्तापुरस्ताप
 स्रस्र सर्वाभ्युपयतिव्रता प्राणत
 त्याभगवतः प्रेमपात्रीप्रियस्वरा
 सर्वशक्त्यात्मिका सर्व जीवनेपाय
 हृषिणी महालत्मी प्रवेकं दे पाता
 देवरासनी स्वर्गचरत्मी लत्मीश्च
 ममानोऽहिरासुया सर्वशक्ति
 उद्वेग ॥

शोभा रूपामनोहरा प्रीतिरूपा
 पुण्यवता प्रभावरूपा नृपेभ्य च वा
 णिज्यरूपा वणिजा पापिनो कल
 रोजरा दयामयी भक्तिमता भक्ता
 उग्रहकातरा चपलेचपला भक्ता
 सम्पदेचयनाय च जगजीवस्मृतस
 र्व यथादेव्या विनामुने शक्तिहिता
 या कथिता वेदोक्ता सर्वसम्पता सा
 र्वभूमा सर्ववन्द्या चास्यामत्रो निशा
 म २ सरस्वती प्रकृतिर्यथा वागव
 दि विद्याज्ञानाधिदेवता परमात्म
 नः सर्वविद्या सर्वरूपा सा च देवी स
 रस्वती स्वबुद्धिकविता मेधा प्रतिता
 सृष्टिदासता नानाप्रकारसिद्धांत
 भेदार्थकल्पनाप्रदा व्याख्याकोथ
 स्वरूपा च सर्वसदेहभंजिनी विवा
 रकारिणी प्रसन्न कारिणी शक्तिरू
 पिणी स्वरसंगीतसन्धान तातका
 रणरूपिणी विषयज्ञानवाग्दूपा
 अतिविशेषजीविनी व्याख्याप्रदा
 करणता वीणा प्रसन्नकारिणी
 मृत्तमसत्स्वरूपा च सृष्टीला श्री
 हरिप्रिया हिमचन्द्रनऊनदेउ ऊम
 दाम्भोजसन्निभा जपरतीपरमा
 तमाने श्रीकृष्णस्वरूपा लया तपः
 स्वरूपा तपसा फलदात्री तपस्विनी
 उदि विद्यास्वरूपा च सर्वसिद्धि

प्रदासदा यथाविनाचविशेषोवा
कोस्तसमःसदा देवीरतीयागः
दिता क्रमकाजगदेविका यथा।
गमेयथाकिंचिदपरोसेनिबोधमे
३ सावित्रीप्रकृतिर्यथा माताचत
लिंवेदानां वेदज्ञानचक्रस्य स
न्यावन्दनमंत्राणां तत्राणांचवि
चक्षण हिजातिजातिरूपाच नप
रूपातपस्विनी ब्रह्मण्यतेनोरूपा
च सर्वसेवकारकारिणी यवित्र
रूपासावित्री गायत्रीब्रह्मणःश्रिया
तीर्थाविष्णोःसेवरी दर्शवोच्य।
निमुहये शुद्धस्फटिकसेकाशा।
शुद्धसत्सत्पिणी परमानन्दरू
पाच परमावसनातनी परब्रह्म
स्वरूपाच निर्वाणपदधायिनी ब्र
ह्मतेजोमयीशक्ति स्रष्टृपिण्यदे
वता यत्पादयज्ञसाधने जगत्सर्व
चनारद देवीवर्णयौकथिता पंच।
मीवर्णयामिते ४ यथाप्रकृति र्ध
या मेमप्राणाधिका देवीयापंच
प्राणरूपिणी प्राणाधिकप्रियतमा
सर्वाभ्यःसुन्दरीवरा सर्वसौभाग्य
युक्ताच मानिनीगौरवान्विता।
वामाहांगस्वरूपाच योगननेज
सासमा परावरासारभूता प
रमाद्या सनातनी रामतसमगा
ज्ञानकी सीतापतिगमनामकी २

परमानन्दरूपाच धम्मामावश
जिता रामक्रोडाधिदेवीच कृष्ण
परमात्मनः राममेतलसेभूता रा
ममण्डनमंडिता रासेवरीसरसि
का रामदासविनासिनी गोलोक।
वासिनीदेवी गोपीवेशविधाधिक
परमाज्ञादरूपाच सन्तोषहर्षरू
पिणी निर्गुणावशणाकारा निर्ति
मात्मस्वरूपिणी निरीहानिरहे॥
भक्तावुग्रहविग्रहा वेदाउसार।
ध्यानेन विज्ञातासाविचरणोः
रुसिदृष्टासदेवता सुदेवैर्भुवि
गवेः वक्रिमुद्राशुकाधाना रत्ना
लेकारभूषिता कोटिचन्द्रप्रभा
ष्ट पुष्टश्रीप्रकृतिविग्रहा श्रीकृष्ण।
भक्तिरासेव दात्रीवसर्वसम्पादा।
प्रवतारेचवाराहे वृषभानुसताच
या यत्पादयज्ञसंस्पर्शी पवित्रव
वसन्धरा ब्रह्मादिभिरदृष्टाया स
र्वहृष्टाचभारते स्त्रीरत्नसारसेभू
ता कृष्णवतःस्थलाञ्जलि यथा
चनेनवचनेलोला सौदासिनीशु
ने षष्टि वर्षसहस्राणि प्रतप्त
ब्रह्मणापरा यत्पादयज्ञमता
३ दृष्टयेचात्मशुद्धये नवदृष्ट
पिस्तमेपि प्रसहस्याधिकका।
या तेनेवतपसाहृष्टा भुविहृन्
दावनेवने कथितापंचमीदेवी
गायत्रीनमोस्तुते ॥

साराधा परिकीर्तिता श्रेष्ठरूपा
कलारूपा कलेशोशसमुद्भवा
कृतिः प्रतिविशेषु देव्यश्वसर्व
द्योषितः परिपूर्णतमापंच वि
धादेवीप्रकीर्तिता या याः यथा
नाशरूपावर्णयामि निशामय
५ गंगा यथाप्रधानाशस्वरूपा
या गंगाभुवनयावनी विसृवि
ग्रहसेभूता २३रूपासनातनी।
पापिपापेभ्यदाहाय त्वलदिन
धनरूपिणी सारस्वतीज्ञानपा
ने निर्वाणपदधायिनी गोतो।
केस्थानप्रस्थान सारसेपायनर
पिणी यवित्ररूपातीर्थानो स
रिताचयरावरा शोभुमोतिनटा
मेरु मुक्तायेकिस्वरूपिणी तपः
सत्तापिनीसद्यो भारतेवतपस्वि
ना चन्द्रपमतीर्निभा शृणुसत
स्वरूपिणी निर्मलानिरहेका।
रा स्थापीनारायणाप्रिया १ तत
स्त्रीवद्याप्रधानाश स्वरूपाचन
लसी विसृकामिनी विसृभूष
णरूपाच विसृपादस्थितासतो।
तपःसेकल्पनादि सद्यःसंपादि
नीमुनेःसारभूताचप्रप्राणा य
वित्राणपदासदा दर्शनस्पर्शी
नाभ्याच सद्योनिर्वाणरूपिणी।
कनोकलशुशुभ्रहायाधि
स्वरूपिणी यत्पादयज्ञसंस्पर्शी सद्यः

प्रतावसन्धरा यत्स्पर्शदर्शवोच्य
ति तीर्थानिवात्मशुद्धये यथाविना
चविशेषु सर्वकर्मातिनिष्कृतम्
मोक्षदायामुमुक्षुणा कामिनास
र्वकामदा कल्पवृक्षरूपाच भार
तेब्रह्मरूपिणी ज्ञाणायभारतानाव
प्रजानांपरदेवता २ मनसा यथा
प्रधानाशस्वरूपाया मनसाकश्य
पात्मजा शंकरप्रियशिष्याच महा
ज्ञानविशारदा नागेश्वरस्थानन
स्य भगिनीनागहृतिता नागेश्वरी
नागमाता सुन्दरीनागवाहिनी ना
गेंद्रगणप्रतासा नागभूषणभू
षिता नागेंद्रैर्दन्दितासिद्ध योगि
नीनागशायिनी विसृरूपाविसृभ
क्ता विसृप्रतापरायणा तपःस्वरू
पातपसा फलदात्रीतपस्विनी।
दिग्बिलतवर्धच तपस्तपयया
हरेः तपस्विनीशुशुभ्रपाच तपसि
नावभारते सर्पमंत्राधिदेवीच न
लसीब्रह्मतेजसा ब्रह्मस्वरूपाय
मा ब्रह्मभावेनतपरा ज्वरुतका
रुमुनेःपत्नी कृष्णाशायपतिवता
शक्तिकम्यमुनेमीता प्रवरस्यतप
स्विना १ षष्टी यथा प्रधानाशस्
रूपाया देवसेनाचनारद मातृ॥
कासृष्ट्यतमाच षष्टीप्रकीर्तिता

शिशुनोऽतिविशेष प्रतिपालन
कारिणी तपस्विनीविस्मयता ।
कार्तिकेयस्य कामिनी शशिशु
पाप्रकृते लेनस्य प्रकीर्तिता ७
त्रयोत्रप्रदात्री च धात्रीति नगतां
ती सन्दीपवतीरम्या सततभर्तृ
तिके स्थानेशिशुनोपरमा बृह
पाचयोगिनी एतादादशमासेष
यस्याविशेषसन्ततम पूजाचस
निकागारे पराशिष्टदिने शिशुः
एकविंशतिमैवेव एताकस्या
गारेतकी शशुनियमिताचेण
नित्याकाम्याकृतिः परा मातृरूपा
दयारूपा शशुदत्ताचार्यिणी
जलेष्वलेचातरीते शिशुनोऽ
मगोचरे ४ मंगलवती यथा म
धानोऽशशुनूपाच देवीमंगलचे
टिका प्रकृतेष्वस्वसेभता सर्वमे
गलसस्य सद्योमंगलरूपाच से
हारेकोपवृषिणी तेनमंगलचेडी
सा पंडितैः परिकीर्तिता प्रतिमेग
लवारेषु प्रतिविशेषवेदिता येनो
पसादेयोविहि भक्त्याचपरिहृतिता
त्रयोत्रयनेष्यं यशोमंगलरायि
नी लोकसंतापपापार्ति डः तदा
विदनाशिनी यवितृष्टासर्ववोह
प्रदात्री सर्वयोषितां रुष्टाहोम ।
सेरंते शक्ताविशेषमहेसरी ५ ॥
काली यथा प्रधानांश स्वरूपा
च कार्तिकमल्लोचना इगीला
लाटसेभता रोगशम्भुनिशोभये
इगीहोशस्वरूपासा गणनतेज
सासमा कोटिस्सर्वप्रभानृष्ट ७
एताज्ज्यविश्रुता यथानासर्व
शक्तीनां वरावतवतीपरा सर्व
सिद्धिप्रदादेवी परमासिद्धयो
गिनी कृष्णभक्ताकृतसत्त्वाते
जसा विक्रमेष्टीः कृष्णभावन
याशसत् कृष्णवर्णासनातनी
सेरंते सर्वव्यापारं शक्तानिष्ठा
मात्रतः वरादेवैः समेतस्याः
क्रीडया लोकरत्नया धर्मायका
ममोदाश्च दातृशक्तावपूजिता
ब्रह्मादिभिरुत्समानासु निभि
र्निभिर्नैः ६ वसुन्धराप्रकृति
यथा यथानांशस्वरूपाच प्रकृते
श्च वसुन्धरा आधाररूपासर्वेषां
सर्वशस्यप्रसूतिका रत्नाकरा
जगर्भा सर्वरत्नाकररूपा अना
भिप्रप्रजेयोष्य पूजितावन्दितासा
हा सर्वोपजीवरूपाच सर्वसम्य
हिधायिनी यथा विनाजगत
सर्वनिराधारं सगच्छरम् ७ प्रकृ
तेऽथ कलायास्ता निवोपशुनी
श्च यस्यायस्यायपत्न्याः

सर्वावर्णयामिते स्वाहा देवीवै सर्वलोकापयाविना १ तस्यपत्नी
पत्नी त्रिशुलोकेषु पूजिता यथा सतीशक्तिः पूजिताजगतां प्रिया
विना हविरीने न प्रहीतं सदाः यथाविना भवेत्लोका वंशतारदि
माः १ दक्षिणायतपत्नी च दीला तासदा ॥ मोरपत्नादयासाधी ।
सर्वत्र पूजिता यथाविना च विशेष पूजिताजगतां प्रिया सर्वलोका
षु सर्वकर्मचनिष्कले २ स्या असेव निष्ठाश्रययाविना १२
पितृणां पत्नी च पुनिभिर्पुनिभि ७ तस्यपत्नी प्रतिष्ठासा ७ तस्यपत्नी
नैवैः पूजितापितृदाने च निष्क निष्कृता यथाविनाजगतस
लेव यथाविना २ सस्तिदेवीवा र्वं जीवनसतपरेशने १४ सकर्म
पुपत्नी प्रतिविशेषपूजिता आ पत्नीकीर्तिश्च यथामायाचस
दाने च प्रदाने च निष्कलेव यथा विता यथाविनाजगतसर्व य
ना ४ पुष्टिर्गणपतेः पत्नी प्रति वि शोहीने मते यथा ४ क्रियाउया
शेषपूजिता यथाविनापरिती गयती च पूजिता सर्वसमता
णाः ७ मोसोयोषितो भवेत् ५ यथा विनाजगतसर्व पुच्छत्रमि
अनेतपत्नी तद्विष्णु पूजितावन वमार १५ अथर्मयतीमिष्ठा
दिता भवे यथाविना न संतृष्टाः सा सर्वधर्मेष्ण पूजिता यथावि
सर्वलोकाश्च सन्ततम् ६ ईशान नाजगन्मुक्त पुच्छत्रे विधिनिर्मि
सम्पत्तिः पूजिता च सर्वैर्नैः स ते ससेवादशनायो च त्रेतायो
र्वलोकाद रिद्धाश्च विशेषच यथा सत्त्वपूषिणी यदावयवरूपाच
विना ७ प्रतिः कपितपत्नी च स हापरे संतृप्ताभिया कलोमहाप्र
वैः सर्वत्र पूजिता सर्वलोकाश्च ममाव सर्वत्रयापिकावतात क
येष्वाः सु नैगतसु च यथाविना पदेन समेधाता अमसेव प्रदेयदे
यमपत्नी तमासाधी सुशीला १५ शांति १७ लीला १८ च भाष्य
सर्वपूजिता ससुन्मनाश्च रुष्टा हे सुशीलस्य च पूजिता ॥ या
श्च सर्वलोकापयाविना ६ क्री भ्याविना जगतसर्व पुनमत्रमि
डापिष्टात देवी च कामपत्नी र वनादर ज्ञानस्य भार्या क्लिप्त
तिः सती केलिकोतकहीनाश्च अ बुद्धि १६ मेषा २० सति २१

स्तथा. याभिर्विनाजगत् सर्वे। जगत् सर्वं जीवनमकमिदं पुने
मृदं सत्तममेतदा मृत्तिप्रथः अदिति १० देवमाताच सुभी ३८
सपत्नीसा कांतिरूपामनोह। च गवाप्रसूः दिनिप्र ११ देव
रा परमासाचविष्णोवा निरा। जननी कदम्ब ४० विनता ४१ द
धाराययाविना सर्वत्रोभाहू। उः ४२ उपयुक्ताः सृष्टिविधो य
यासा लक्ष्मीर्मृत्तिमतीसती श्री। ताप्रप्रकृतेः कलाः । कलाप्रा
रूपा मृत्तिरूपाच मायायमाच। याः सतिवह्य स्तासकाश्रिनि
सजिता २१ काताप्रिरुदपत्नी। दोधमे रोहिणी ४३ चन्द्रपत्नीच
च निद्रासासिदयोगिनी सर्वे। संज्ञा ४४ सूर्यस्यकामिनी शत
लोकाः समाच्छन्न मायायोगे। रूपा ४५ मनोभाया शवीन्द्रस्य
नरात्रिषु २१ कालस्यतिष्ठोभा। चगेहिनी ४६ तारा ४७ दूरस्थतेभी
द्याप्र सन्ध्या २४ रात्रि २५ दिन। या वशिष्टसत्वरुचती ४८ अह
निच २९ याभिर्विनाविधात्राच। त्या ४९ गेहमस्तीत सानससा ५
संख्याकर्तनशक्ते हत २०। त्रिकामिनी पितृणामानसी।
पिपासे २८ मनोभाया धन्ये। कया जैनका ५१ सात्विकाप्रसू
माये सृष्टिने १ याभ्यामात्रे। लोपासुद्रा ५२ तथाभूती ५३ ऊ
जगत्सर्वं युक्तविनितमेवच। वेर कामिनी तथा ५४ यमस्तीच
प्रभाच २६ दारिका २७ चैवदेभा। बलेर्विन्पावली ५५ तथा ऊंती
येतेनसस्तथा याभ्याविनाज। च ५६ इमंयती च ५७ यशोदा
तसह विधातापिमहीश्वरः। ५८ देवकी ५९ सती गान्धारी
कालकयेमस ३१ नरे ३२ प्रज। द्यौपदी ६१ सया ६२ सावित्री ६३
रस्यप्रियाप्रिये याभ्याजगत्। सप्तवत् प्रिया हवभाउपिया
समच्छन्न विधात्रनिर्मितेव। साधी राधा माता कलावती ६४
यो निद्राकन्याचभद्रा २१ सा। मेहोदरी चकौशस्या ६६ सुभा
प्रीति ३४ रूपासुखप्रिये याभ्या। द्या ६७ कैटभी ६८ तथा देव।
याभ्याजगत् सर्वं विधिप्रिये। ती ६९ सप्तमासाच कालिनी
विधो वैराग्यसहितायेव अ। लक्षणा ७१ तथा नासुवती
दा ३५ मती ३६ च सजितेयाभा। ७२ नागनिती ७३ मित्रविदा ७४
शश ॥

तथापरा लक्षणा ७६ रुक्मि शा अनातकुलसम्भवाः उर्ध्व।
ली ७७ सीता ७८ स्वयंलक्ष्मीः प्रकी। खाः कुलदाभूतीः स्वतन्त्राः कलहापि
निता कलायोजनगन्धाच ७९ या। याः सृष्टिदा कुलदायाश्च स्वर्गदाय
समातामहासती वाणपत्री तयोषा। सरसागणाः प्रकृतेस्तामसाशाशाः
८० वचिउलेखाच ८१ तत्सली प्रभा। उंमस्यः परिकीर्तिताः यवेनिगदि
वती ८२ भावमती ८३ तथा माया। तंसर्वं प्रकृतेः परिकीर्तने ताससा
वती ८४ सतीरेणका ८५ चभ्रगे। वाः श्रुतिताश्च उपातेत्रेभ्यभारते प्र
माता हलिमाताचरोहिणी ८६ प। निरुच्येनादे उर्गाउर्गतिनाशिनी
कानेशा ८७ चउर्गिशा श्रीकृष्णम। द्वितीयेगमचन्देण रावणसुखा
गिनीसती वसुः सत्तिकलाश्चैव। र्थिना तत्पश्चाजगतामाता त्रिषुलो
प्रकृतेरेवभारते यायाश्चामदेव। केषुसजिता जातादौदत्तपत्न्याच
त्य स्ताः सर्वाः प्रकृतेः कलाः क। निरुच्येनानवान् ततोदेहपरि
लाशांशसमुद्भवाः प्रतिविशेषु। तस्य पक्षेभर्तृश्रान्तिया नजेहिम
योषितः योषितामपमानेन प्रकृ। वनः पत्न्या लेभेपुपतिपति गणे
तेश्वपराभवः ब्राह्मणीश्रुतिताये। शश्वस्तयेकसः स्कन्दोविसकलो
न पतिप्रवतीसती प्रकृतिः प्र। द्रवः वभूवतेलोतनयो पश्चात्त
जितातेन वस्त्रालेकारचन्दनेः ऊ। स्थाश्रोनक लक्ष्मीर्मिलयभूयेन
मारीचाष्टवर्षीया वस्त्रालेकारचं। प्रथमेपरिश्रुतिता त्रिषुलोकेषु
दनेः श्रुतितायेनविप्रस्य प्रकृतिः। तत्पश्चा देवतामुनिमानवेः सा
सेनश्रुतिता । सर्वाप्रकृतिसंभू। वित्रीचाश्वपतिना प्रथमेपरिश्रुती
ता उन्नमाथममथमाः सताशा। ता तत्पश्चाविषुलोकेषु देव
श्रान्तमा लेयाः सप्रीताश्चपतिव। तासुनिमानवेः आदौसरस्वतीदे
ताः मथ्यमारानसाश्रान्ता स्ता। वी ब्रह्मणापरिश्रुतिता तत्प
श्रभोग्याः प्रकीर्तिताः ॥ स। स्थाविषुलोकेषु देवतामुनिमा
तसंभोग वरपाश्च स्वकार्येन। नवेः प्रथमेपरिश्रुतिताया गौलो
त पराः सह यथमात्तामसा। के रसमएले घोर्णमासाका।
श्री ॥ अथमात्ता ॥ निकस्य कृष्णेनपरमात्मना ॥

गोपिकाभिश्च गोपेभ्यः कतिः पितः राधा कृष्णनिगोरीशो मेवे।
 कामिष्वालकैः गवोगणैः सः शब्दः प्रकृतौ प्रकृतः कृष्णरायेशो
 रम्पावतत् पञ्चान्मायया हरेः त रीति लोकेन चकदा प्रकृतः प्रसी
 दाबलादिभिर्देवैः मुनिभिर्मनुभि दरोहिणीचन्द्र एहाणाद्यमिरेम
 स्तथा उष्णधूपादिभिर्भक्त्या इति म एहाणाद्यमयादते सेतयास
 तावन्नितासरा एषिवाप्रथमेदे हभास्कर प्रसीदकमलाकातः
 वी स्रयतेनैव मुनिता शंकरेण एहाणमममृजने इतिट्टेसाम
 यदिष्टेन उष्णलेत्रेचभारते विप्र वेदे कौतुमेष्टनिसनम राशहो
 लोकेषुतत्पञ्चा दातयापरमात्र चारणादेव स्पीतोभवतिमायवः
 मनः उष्णधूपादिभिर्भक्त्या इति थाशहोच्चारतः पञ्चा हावसेवस
 तासनिभिः सूरैः कलयायाः सप्र संश्रमः आदौपुरुषमुच्चार्य य॥
 हूताः इतितास्ताश्चभारते इतिता आत्प्रकृतिमुच्चार्य सभवेन्मात
 ग्रामदेवता ग्रामेचनगरेषुने एवे णामीच देवतिक्रमणोचने इति
 तेक धितेसर्वे प्रकृतेश्चरितेमुभे ब्रह्मवैवर्ते श्रीकृष्णजन्मावरे
 ययागमेलतणच किंभूयः प्रा ५० अध्यायः प्रकृष्टम् वि ॥
 तमिच्छति इतिब्रह्मवैवर्तेमः प्रकृष्टयुक्तम् तत्पर्यायः मु
 कृतिखण्डे प्रकृतिचरितेनामा खे २ मृगखे १ मवर्हम् वर्णम् ५
 नृक्रमः १ अध्यायः ॥ पुरुष वरेण्य ६ प्रवरे ७ पुत्रेणम् ८ अनु
 नोनोऽष्टमहतेनामृडाया ता तरे १ प्राग्रहम् १० प्रवेकम् ११ प्र
 मया नारदवाच आदौराथांसप्र थानम् १२ प्रयेसरे १३ उत्तम १४
 चार्प्य पञ्चातकृष्णविडुर्बुधाः अष्टे १५ ग्रामणीः १६ अग्रणीः
 निमित्तमस्यमाभक्तं वदभक्तजन १७ अग्रिमं १८ नामं १९ अष्ट २०
 प्रिय श्रीनारदवाच निमित्तमा अग्रतमे २१ अनवराष्टी २२ मेष्टे
 ए विविच्यम् कथयामिनिशा २३ पराष्टीम् २४ परम् २५ ॥
 मय नगन्माताच प्रकृतिः इतिहेमचन्द्रः ॥
 पुरुषश्चनगत पिता परीती प्रकोष्ठः पुम् कफोणारथो
 ति जगन्माता ॥ मणिगवन्पर्यान्त हस्तभागः

इत्यमरः एहदारपिङ्कम् ॥ कृताः ५ उपकृताः ६ इतिभर।
 वीथी इतिविहोन्द इतिचत्वाते तः प्रकृताः ७ प्रकृताः इत्यमरः
 इतिप्रवाणशब्दीकापोभरतमु प्रखरः ७ रयसत्राहः ऊकृज
 कृष्टावरेणाः प्रकृतरः ७ अश्व कवव इतिशब्दमाला प्रखर इ
 तिप्रतर इतिच पाठः प्रकृता वि उपक्रमकर्मा आरम्भकर्मा
 प्रसृष्टक्रमधातोस्तृणा मययनि यत्रः इतिमुग्यवोध्याकरणा
 प्रक्रमः ७ क्रमः अवसरः इति मेदिनी प्रथमारम्भः तत्पर्या
 यः उपक्रमः २ इत्यमरः प्रक्रा तः वि प्रकरणाद्यः आरब्धः य
 था आतिष्टुजपनसन्ध्या प्रक्रा तामायतीगवे प्रातस्तुयेतवि
 भ्यः मबुहः प्रणमन्त्रवि इतिभः द्विवतथसर्गः ॥ मक्रिया स्त्री
 नृपादीनोच्चारमरभननव्युत्थारः णादि व्यापारः तत्पर्यायः ॥
 अधिकारः २ इत्यमरः अधीका रः १ नियतविधिः ४ इतिशब्द
 तावली प्रकृष्टकार्यच प्रकृति तः वि त्तमः इतिनदायरः ॥
 प्रकृष्टेणक्रेदयुक्तश्च प्रकृताः प्रे वीणायाः कृणितः वीणाः
 शब्दः तत् पर्यायः प्रकृताः २ इत्यमरः सकृताः १ सकृताः ४ कायोरमानाथः ॥
 उप ॥

प्रगतजातुकः वि यस्यजातुनो
संथो निसेकदावित कं वा म।
हदतर लेसः पाफारकयक्ति।
इति भाषा ततपर्यायः प्रजः
२ इत्यमरः प्रजः १ प्रगतजातुः
४ इतिभरतः । प्रगल्भः पुम्
पर्यटः इतिगजनिर्वणः ॥
प्रगल्भः वि प्रसुत पत्रमतिः ।
ततपर्यायः प्रतिभाविताः २
ॐ इत्यमरः प्रगल्भता ॥
स्त्री प्रगल्भस्वभावः प्रगल्भं
ततपर्यायः उत्साहः २ अभिषे
गः ३ उद्यमः ४ प्रोद्विः ५ उद्योगः ६
कियदेत्यका ७ अधारेसायः ८
ऊनः ९ इतिहेमचन्द्रः तस्यल
त्वाणि निःशोकतम् प्रयोगेषु
उपेयुक्ताप्रगल्भता इत्युज्ज्वलनीत
मणिः प्रगल्भा स्त्री नायिकाभेदः
असत्तत्त्वम् पतिमात्रविषयके
लिकलाप कोविदा अस्याप्रेष
इतिः प्रीतिः आनन्दादात्मसे।
मोहः रतिप्रीति रयथा सेस्य
स्तनमाकलय्य वदनम् संक्षि।
प्रकारस्यलम् निष्पीयाथर।
विब मत्तर मयाकृष्य बुद्ध्या
लकम् देवस्यास्तु ॥
इतिगजनिर्वणः ॥ ॐ ति।

निनीपतेः सउदये नितासमा
नेप्रिये कामाती वसनोवलेः अ
वणयो भीलोतपले निक्ताते आन
न्दादात्मसेमोहो यथा नलोकि।
तस्यः स्यते ॥ यतले वदस्य दत्ते
च्युता वेगस्यमासिका विगलिता
चयुक्तावली रतातसमयेमया।
सकलमेतदालोचितं स्रुतिः क
चपतिः कच कच तवालिशिला
विधिः समानावस्थापेविधिधाथी
रा अधीराधीराधीराच व्यंगलकोप
प्रकाशाधीरा अधोगकोपप्रकाशा
अधीरा व्यंगलकोपप्रकाशा
धीराधीरा अधीराधीरा रतावो
दास्य अधीराया स्तननताउनादि।
धीराधीराया रतावोदास्य तर्जना
दिचकोपस्य प्रकाशकम् प्रोद्विधी
रायथा नो तस्यम् भनसे ननस्य।
सि सुधाधाराङ्कुरा गिरोहक।
पातेऊरुधेनवा परिजनेकोपम
काशच्छलात इत्ये केतक ग
भनोविदयिते कोपस्य सेगोपने
किं एतदेवनेचेत् पुनः सहचरीऊ।
वीत चाविस्मितम् प्रगल्भा अधी
रा यथा प्रतिफलमवलोक्य म
वीयमिन्दोः कलायोहरशिरसि
परस्यावासमाशोकमाना गिरिश

मवलकस्या तर्जयामास क प्रगेय मातः इत्यमरः ॥ प्रगे
स्य प्रवलवलप वेलात् काति भा प्रगेतनः वि प्रगेतवः मातभवेः
ना करेण प्रगल्भीराधीरा यथा ततपर्यायः स्वस्तनः २ इतिरा
तस्यायातययेयुषि प्रियतमे सा ननिर्वणः ॥ प्रग्रहः ३ तना
वीकृत ग्रीवया काकुयागतवा स्रजे अस्यादिरशिमः वन्दी इत्य
वि सावि इमितस्सर्जित कपोल। मरः नियमनेभुजः रशिमः सव।
श्रिया हस्त मस्तकवे पुनर्गदः र्णातमहीरुहः इतिमेदिनी
शालात्ता रसदालित प्रोद्वि । कर्णिकारवृत्तः इतिगजनिर्व
दृष्टमसूत्र मोसलरुचो विश। टः । प्रग्रहः ३ प्रग्रहः इत्यमरः
काविता दृष्टयः इतिमरमेजरी प्रगीवः ३ स्त्री ग्रहादौ प्रातेया
प्रगाहं वि भ्रष्टो लङ्गम् इत्य। रणे हारुपङ्क्तिः वातायने ३।
मरः दृष्टइतिभरतः प्रगता तिसुभूतिः सखशाता इत्येके
वि उत्तमगायकः इतिशब्दं त्नावली ॥ प्रगुणः वि म
जः इत्यमरः प्रग्रहम् वि स प्रसशाता इतिकेचित् इमशी
न्धिरहितपदम् इतिगुणध्वोः धकम् इतिगोवर्हिनः इत्यमर
यथाकरणम् पदपक्षपरैवे ॥ टीकायोभरतः । प्रघटावित्
हिर्भूतेषुगुणपदे निपात्यते य २ वि शास्त्रगणः इतित्रिकोड
या प्रगुणपदेयत स्वरेणानस शेषः ॥ प्रवणः पुम् वहि
मुननीयते इतिउगीतासः ॥ हीरमकोष्टकम् ततपर्यायः
आप्रग्रहः स्तनोवाके इत्यम प्रवाणः २ अलिन्दः ३ इत्यमरः
रेः मृग्यः पाणिपपादिकृत आलिन्दः ४ इतिभरतः ताप्रा
प्रगुण सेतो डाउवन्धरहितः ऊरुम् लोहचक्रः इतिमेदि॥
आशब्दयोः आनसन्वीयते स नी ॥ प्रवनः पुम् प्रवणः ३।
इत्यर्थः स्तनोसारणे यथा। तिस्रकटः प्रचसः ३ पुम् असरः
आज्ञातं सज्जवायु रेषः वाके देत्यः इतित्रिकाण्डशेषः ॥
यथा आपवे ममसे इतिभर। प्रवाणः पुम् प्रवणः इत्यम
नः ॥ ३ः प्रवातः पुम् पुद्गम् इति हेमचन्द्र टीका ॥

प्रवानः प्रे प्रताः इतिमुक्तः प्रकषेणगमनञ्च ॥
 प्रपूणिः प्रम प्रतिथिः इतिरेम प्रचरूपः वि व्यक्तृपः प्रवा
 चन्द्रः प्रकष्टचूर्णयुक्ते वि ॥ रविशिष्टः प्रचरव प्रकाशमाने
 प्रवोषकः प्रम धुनिः इतिनय रूपेस्वरूपयससः ॥ प्रचला
 थरः प्रचक्रम् स्त्री चतितसे कः प्रे शशवानः शिवारः प्र
 त्ये प्रस्थितसेना इत्यमरः ॥ जंगमः इतिमेदिनी प्रचलाकी
 प्रवेडः प्रम सेतकरवीरः ॥ न प्रम महरः इतिमेदिनी ॥
 इतिमेदिनी ॥ प्रवेडः वि प्रचलापितम् वि निहादिनाच
 उर्वहः उर्वधः प्रगल्भः प्रता र्णितम् इत्यमरः ॥
 पी इतिमेदिनी ॥ प्रचलाः प्रम हृदस्थतिः ॥
 मे नानर्थरत्नमालाच ॥ सृणादिकोषः प्रचारः प्रम
 प्रचण्डमूर्तिः स्त्री बरुणहृतः प्रचरणवक्तः प्रकाशः यथा
 इतिशब्दचन्द्रिका ॥ प्रतायः रमनक तरुशाखालसिद्धो
 प्रकशरीरम् प्रचण्डा स्त्री उ लंगयुगम् तद्विनिर्गणवि
 गीया प्रष्टनायिकान्तर्गतता से लेनरीटप्रचारः इतिशंक
 यिकाभेदः इतिकालीपुराणा रचार्यः प्रचरम् वि प्रनेकम्
 म् सेतुर्वा इतिराजनिर्घटः ततपर्यायः ॥ प्रभूतम् २ शा
 प्रचयः प्रम महरः इतिशब्द ल्यम् १ अदभः ५ बज्रलम् ५
 चन्द्रिका शिवितावसंयोगः बज्र ६ प्रकृष्टम् ७ प्रकृष्टयिष्टम्
 सच परिमाणजनकः यथा ५ स्फिरम् १० भूयः १० भूवि १२
 सेत्यातः परिमाणान् प्रचया ३ इत्यमरः ॥
 दपिजायते प्रचयः शिविता ॥ प्रचुप्रकृष्टः प्रम चौरः इतिवि
 वेद्यः संयोगलेनजम्पते ॥ कांडशेषः बजनरम् ॥ प्रवेत
 परिमाणान्तरकादौ नाशस्ती स्त्री स्त्री कटुफल इतिराजनि
 अयनाशतः इति भाषा मे र्णदः प्रवेतसः कन्याच प्रवे
 यविच्छेदः ॥ प्रचरः ता २ प्रे सारथिः इतिहेमचन्द्रः
 प्रे पनथाः इतिथरणिः ॥ प्रवेताः प्रे वरुणः इत्यमरः
 प्रुनिविशेषः प्रकृष्टादि वि इति

मेदिनी प्राचीनवर्ही राजपुत्रः ॥ प्रचरः प्रम प्राच्यादनम् इति
 यथा प्राचीनवर्हिभगवान् सर्व शङ्करावली ॥ प्रचरपदः
 प्रासभतोवरः सप्रदतनयायो प्रे प्रकषेणच्छाद्यते ॥ नेनसवा
 वे दशपुत्रानजीजनत प्रचेतम सो पदमेति पाञ्चडिइतिव्यातः
 सेविद्याता राजानः प्राथितोक्तः ततपर्यायः निचालः २ इत्यम
 इतिकोमे १२ ग्रन्थायः अपिच २ः निचुलः ३ इतिवाडिः नि
 प्राचीनवर्हिस्तत ५३ः एथिवा चोतम् ४ इतिभसः निचो
 मेकगडवभो उपयेमे समुद्रस ली ५ इतिराजदेवः इत्यमर
 लवणस्य मवेसताम् तस्मात् टीकायांभरतः प्रच्छना स्त्री
 सुसावसामुद्री दशप्राचीनवर्हि ग्रामवृणा इतिजराथरः प्रच्छ
 षः सर्वेप्रचेतसोनाम यनुर्वेद ने स्त्री प्रतडीरम् इत्यमरः ॥
 सपावगाः प्राष्टयगथमिचरः प्राच्छन्नेवि ॥ प्रच्छर्हिका ॥
 सेः तप्यतमहतयः दशव स्त्री वसिः इत्यमरः प्रच्छारने
 र्सहस्राणि समुद्रसलिलेश स्त्री उत्तरीयवस्त्रम् ततपर्यायः
 याः प्रजापतिहंसप्राप्य भा प्रावरणम् २ संद्यानम् ३ अने
 र्या तेषां च सारिषा अभवन्न रीयकम् ४ इतिहेमचन्द्रः ॥
 प्रायेन तस्माददोऽभवन्नतः प्रच्छादितम् वि प्राच्छादितम्
 इतिगारुडे ६ ग्रन्थायः ॥ इतिहलायुयः ॥ प्रजः प्रम
 प्रचेलम् स्त्री पीतकाष्टम् ॥ पतिः जायायो अविश्य प्रन
 इतिशब्दचन्द्रिका ॥ प्रचेत नायते इतिउप्रजः पतिः इति
 कः प्रे चोरकः इतिशब्दमा प्रजावतीशब्दटीकायांभरतः
 प्रवोदनी स्त्री कण्ठकारी इम प्रजनः प्रम उपसरः इत्यमरः
 मरः प्रचोदितः वि प्रेरितः हे स्त्री गद्यादिषु प्रेगवादीनाम्
 यथा प्रचोदितायेन पुशस्रः प्रथम गर्भधानाय मेघुनाभि
 स्वती इतिश्रीभागवते २स्क योगः प्रजने स्त्रीव मितिकेवित
 ने ४ ग्रन्थायः ॥ प्रच्छु ३श पशुनोर्गर्भग्रहणकालः इतिहा
 स्त्रीपसे इतिकविकसदमः श्री गवोप्रथमगर्भ ग्रहणाभि ॥

योगः इति सभूतिः स्त्री गवी प्रजाता स्त्री ज्ञातायता प्रसूता ।
 पुण्ड्रगवानो मयमगनमिति सः इत्यमरः प्रजादा स्त्री
 रत्ने किं वीना उपसरे इष्टे । गर्भदात्री त्वयः इति राजनिर्घ
 ति भट्टिः इत्यमरटीकायां भरतः एतः प्रजादातरि वि प्रजानन्ती
 प्रजननम् स्त्री योनिः नम नि स्त्री पण्डिता प्राज्ञी इति हेमच
 ति मेदिनी प्रगमः इति विश्वः तम् इति शास्त्रवन्दिका ॥
 प्रजनिका स्त्री माता इति जटा धरः प्रजवः पुम् प्रकृष्टवेगः ॥
 प्रपूर्वज धातोर्भावेऽलप्रत्य ॥ प्रजापतिः पुम् ब्रह्मा इत्यमरः ॥
 य निष्पन्नः प्रजवी वि प्रकृष्ट वेगयुक्तः इत्यमरः प्रजत्यः पुं
 वाक्यविशेषः यथा अस्स्येषा मरुपुत्रा योऽवधीरणावुद्रया ।
 प्रियस्फुटौशलोद्धारः प्रजत्यः स तदकथने इत्युत्तलनीलमणिः
 प्रजा स्त्री सप्ततिः जनः इत्यमरः पितृमातृगणदोषेण प्रजावि
 भिन्नायमा मातृगणाशीलदोषेण पितृशीलगुणैश्च विभिन्नास्तु
 प्रजाः सर्वा भवन्ति भवद्गीतिनो इत्यमरिपुराणम् ॥ प्रजामरः
 पुं प्रकर्षणजागरण इति हलाः सुधः यथा देवतानोपिहणा
 च सोऽरेकताप्रजागरम् त्रेतायुगे च तृतीयो रावणस्तयसुः तृयात्
 रामेदाशरयोप्राण सगणः तय मीपिवान् इत्यमरिपुराणम् ॥
 प्रजाता स्त्री ज्ञातायता प्रसूता । इत्यमरः प्रजादा स्त्री
 गर्भदात्री त्वयः इति राजनिर्घ एतः प्रजादातरि वि प्रजानन्ती
 स्त्री पण्डिता प्राज्ञी इति हेमच न्द्रः ॥ प्रजादानम् स्त्री रज ॥
 तम् इति शास्त्रवन्दिका ॥ प्रजापः पुम् राजा इति हेमचन्द्रः
 प्रजापतिः पुम् ब्रह्मा इत्यमरः ॥ हादिः महीपालः इति मेदिनी
 जामाता दिवाकरः वक्रिः त्वः हा इति हेमचन्द्रः ॥ दशप्रजा
 पतयो यथा मरीचिमंभिरसो पुलस्त्ये पुलहेकतम् प्रचेतसे
 वशिष्ठे च भृगुनारदमेव च देवा न सर्वान्त्वाप्तुं सर्वान्त्वाप्तुं देवतो
 दकेः इत्याह्निकतत्त्वम् ॥ एकः विंशतिः प्रजापतयो यथा ब्रह्मा
 स्थाणुर्मरुदेवो भृगुधर्मस्तथाय मः मरीचिरंगिरात्रिश्च पुलस्त्यः
 पुलहः क्रतुः वशिष्ठः परमेष्ठी च विवस्वान् सोमयवच कर्हम
 स्नापियः प्रोक्तः क्रोधोऽर्कक्री नयवच एकविंशतिरुत्पन्नाः
 स्ते प्रजापतयः स्मृताः इति महाभारते मोक्षधर्मः ॥ ३०
 इति शहरत्नावली ॥

विता यथा ननको नन्मदानाच प्रतः पुम् प्रगतजातकः इत्यमरः
 रत्नाञ्चपितान्ताम ततो विली यस्तजातनो मध्ये निसेकादचित्
 णाकरणात् कलयासप्रजापतिः केवा सहृदयगते तस्मिन् दयम् ॥
 इति ब्रह्मवैवर्ते गणपतिखंडे ५५ तिभरतः प्रजलितः वि प्रकृष्टज्व
 यथायः स्नानामायातकीदविशो लन विशिष्टः यथा अग्निं प्रज्वलितं
 प्रप्र प्रजावती स्त्री प्रातजाया इम वेदे जातवेदम् कृताशानम् स्वर्णा
 मरः ज्येष्ठप्रातपत्नी इति केचित् वर्णममलम् समिद्धे सर्वतोऽप्येव
 इति भरतः सन्तानविशिष्टा च प्र इति भवदेवभट्टः प्रजीनम् स्त्री य
 ज्ञाहितम् स्त्री नलम् इति शास्त्रमाता तिणाम् गतिविशेषः इत्यमरः
 प्रजापकारे वि प्रजिनः पुं वापुः ॥ प्रथमजीनम् प्रजीनम् उज्जमयना
 तिमाता प्रजेष्टरः पुम् राजा इति य क्रमवन्त्यः निर्घागमनम् इत्य
 विकारदोषः ॥ प्रतः वि पण्डितः से इति भरतः प्रातः पुम् ॥
 इति प्रातृशहृदीकायामभरतः प्रगताजकः इति प्रतृशहृदीका
 यो भरतः यरनिष्ठ प्रतृमः ॥ प्रातः स्त्री संकेतम् इति विकारदोषः
 प्रतृमी स्त्री जिनविद्यादेवीविशेषः प्रातृमी स्त्री संकेतम् इति विकार
 दोषः प्रतृमी स्त्री संकेतम् इति वि कोऽशेषः प्रतृमी स्त्री जिनविद्या
 इति हेमचन्द्रः ॥ प्रजा स्त्री पुं हिः प्राज्ञी प्रकर्षण जानाति या
 इत्यमरः सरस्वती इति शहरत्नावली प्रकाकायः पुम् मंचुवोषः
 इति विकारदोषः प्रजावतः पुं धृतराष्ट्रः इति शहरत्नावली
 प्रजाने स्त्री बुद्धिः विक्रं इत्यमरः पुं गिते वि इति भरतहिरूपकोषः
 प्रजा वि पण्डितः इति भरतहिरूप कोषः ॥

प्रणवकृतेषु प्रणविनी स्त्री भार्या
इतिहेमचन्द्रः प्रणवः प्रम गेकारः
इत्यमरः तस्यपद्यायोयथा ओका
२ः प्रणवस्तारोवेदादि वर्मलोभ
वः त्रेणपविगुणोत्रस्त सत्योमेग
दिरवयः अस्तवीनेत्रितवेच येच
रश्मिसिदैवतः इतिवीनवर्णामिथा
ने अपिव ओकारोवर्तस्तारो वा
मश्वहेसकारो मंत्रायः प्रणवः स
त्वं विंशशक्तिस्त्रिदैवते सर्वनीवा
तपादकश्च येवदेवोभ्रवसिकः
सावित्रीविशिष्टोत्रस्त त्रिगुणो
गाजीवकः आदिवीनेवेदमारोवे
दवीनमतः परम् पंचरश्मिसिदै
देव त्रिभवेभवनाशनः गायत्रीवी
नयेचोशो मंत्रविद्याप्रस्तः प्रभुः
अक्षरेमातृकास्तस्या नादिदैवतमे
तदो इतिउग्रम् अस्याहारकमेयः
या एकमेवाद्वयेवस्त माययातचत
ष्टयम् रोहिणीतनयोरामः अकारात
रसम्भवः तेनसात्मकप्रयुन उका
रातरसमावः प्रज्ञात्मकोनिरुद्धो
वे मकारातरसम्भवः रोहिणीत
नयोरामजन्मतरं परमं पदे यत्रय
यत्रमहापुण्य रावणसपात्मनः
अर्द्धमात्रात्मकः कुलो यस्मिन्वि
स्मृतिष्ठितम् इतिगोपालतापनी
योपनिषत् ॥ सचमोगलिकः य
था । इतिशतनिर्घण्टः । शत्रु

ओकारश्चायथाश्च हावेतौब्रह्मणः
प्रम कंदेभित्ताविनिर्गतो तेनमेभ
लिकावुभौ इतिमुण्योपरीकायो
उगीरासः । अस्माहात्म्य यथा
विष्णुपादशिरोपीवं विष्णोविष्णुभा
वनम् यत्प्रामयेमहापुण्य मोमिसे
कातरनेयेत् तदेवाध्ययनेतस्य सत्र
पंचावतः परे अकारश्चतयोकारो
मकारश्चातरयम् यत्तस्मिन्ः स
तामात्राः साक्षरानसत्तामसाः नि
र्गुणायोग्याम्या अर्द्धमात्रातसा
स्तता गांधारीतिवविज्ञेया गन्धारा
स्वरसंप्रया पिपीलीकीगतिस्पर्शा
अष्टतामृद्विलस्यते यदाप्रयुक्तोका
२ः प्रतिनिध्यातिमूर्द्धनि तदोकारम
योयोगी अक्षरेततरोभवेत् प्रणोप
वः शरश्चात्मा अस्तवेधमुदासितं अप
मतेनवेद्वयं शरवत्तन्मयोभवेत् ओमि
मेतेवयोदेवा स्वयंलोकास्वयोः प्रयः
विष्णुकृमास्वयंश्च अकसामानिय
नेषिव मात्राश्चार्द्धचतस्रस्त्रिविज्ञेयाः
परमार्थतः तत्रयुक्तश्चयोयोगी स
तल्लयमवामुपात्त अकारस्तत्रभ्र
लोक उकारश्चात्तैभुवः सर्वेज्जो
मकारश्च स्वलोकः परिकल्प्यते या
कातप्रयमात्रा द्वितीयाः वाक्कसं
त्तिका मात्रातृतीयाविच्छक्ति र्द्ध
मात्रापरंपरम् अनेनेवक्रमेणोतावि
ज्ञेयायोगभूमयः ओमिसवाराणात्

सर्वशृतीने सदसज्जेवेत् कृत्वा भगवद्गीतायां ८ अध्यायः ॥
त प्रथमा मात्रा द्वितीया दीर्घ प्रणवः चि प्रवर्षेण नाशयु
संयुता तृतीयात स तादीत्या कः कश्चिदज्ञान सम्भूतः ।
वचसः सात्वतोचरे इत्येतदत प्रणव स्ते धनेजय इतिश्री
रे ब्रह्म परमोकार संज्ञिते य भगवद्गीतायां १८ अध्यायः
स्त वेद नरः सम्पक् तथा । प्रणवः पु अनुरागजशब्दः
ध्यायति वा पुनः संसारच इत्यमरः प्रीतिजनितो मुख
क मुतस्तस्य त्यक्त त्रिविध वं कंचादि शब्दः प्रीतिने प्रीत
धनः प्राप्नोति ब्रह्म तिलये प कृते अनुरागकृते शब्दे प्र
रमे परमात्मनि अदीण कर्म णवः प्रीतकृते अनुराग
बंधस्त तातास्तस्यमुपस्थिते कृते शब्दे प्रणवः प्रीत
उत्क्रांतिकालेसंस्मरे पुनयो कृते नृणा मिति शब्दार्ण
मितस्तद्वति तस्मादसिद्धयोः वः गुणानुरक्त लोक प्रभ
गेन वा पुनः ज्ञेयानुरिष्टानि वः शब्दः इति मधुमाधवः
सरायेनोत्क्रांता नसीदति इ अनुरागः जन्मा जनशब्दः
श्रीमार्कंडेय ओंकार माहात्म्य इति कलिंगः इत्यमरदी ।
यश्चनेचातिरिक्तच यच्छिदै य कायो भरतः ॥
दयक्षियं यदमध्यममुद्भव या ताराशब्दः प्रवणामयः
तयामेव यद्देवत तदोकार प्र इति मेदिनी शेषस्य नामान
युक्तेन सर्ववाविकलं भवेत् रे कर्णनादः यथा कर्णस्वो
इति तिष्ठादितत्त ओमित्येका तः स्थितेवाते स्फुराति विवि
तरं ब्रह्म व्याहरन्मा मनुस्म धान स्वगन् भेरी मर्दंग शं ।
रन् यः प्रयाति तज्जन देह । खानो कर्णनादः सञ्च्यते ॥
मज्ञावेसोधिगच्छति इतिश्री इति माधवकरः ॥ ॥

प्रणामः पुं प्रणतिः प्रणिया ले दर्शनं विलो हति पुणं पुणक
तः भक्ति प्रदाति शाय युक्त तं इति तं सारः कायिक वाचि
नमस्कारः सत स्वापक र्वो क मानस भेदेन प्रत्येकं त्रिवि
धक व्यापारविशेषः इति मुग्ध यः यथा कायिको वाग्भवश्च
वाथरीकायाङ्गीरासः सच वमानसस्त्रिविधः स्मृतः नमस्का
तुर्विधः अभिवादनं अष्टांगः रस्तुतत्तैरुत्तमाधन मध्यमः
२ पंचांगः १ करशिरसयोगश्च प्रसाध्यादौ हस्तौ च पतित्वा दे
४ प्रथमस्य लक्षणं तत्त शब्दे उवतदितौ जानुभ्या मवनीगता
दृष्ट्यं द्वितीयो यथा यज्या शिरसा स्पर्श मेदिनी क्रियते
कराभ्या जानुभ्या उरसा शि योनमस्कार उन्नमः कायिकस्त
रसा दृष्ट्या ववसा मनसा च सः जानुभ्या दिति संस्पृष्टा शि
व प्रणामोष्टांग इति तः तस्य रसास्पर्श मेदिनी क्रियते यो।
कले भूमौ निपत्य यः कुर्यात् नमस्कारो मध्यमः कायिकस्त
कलेऽष्टांग नतिसुधीः सहस्र सः पुटीकृत्य करोणी र्वदीयते
जस्तजपापं तत्तावेकं वमासु यद्यथा तथा अस्पृष्टा जानु शी
यात् हतीयो यथा वाङ्मभावे र्वाभ्या दिति सौम्यम उच्यते यः
वज्रावभां शिरसा ववसा दृष्ट्या स्वयंगद्य यथाभ्यां च दित्ताभ्यां न
पंचांगः यप्रणामः स्यात् पूजा मस्तुतिः क्रियते भक्ति युक्तै
सुप्रवरा विमो नतिविशेषस्त र्वा वाचिकस्तुतमः स्मृतः ॥
जामले त्रिकोणाकारा सर्वत्र पौराणिके वैदिके र्वीमं ज्ञेयी कि
तिः शक्तः समीरिता दक्षिणा यतेनतिः मध्यमोः सौ नमस्का
यवी गतादिशो तस्याश्च शोभ रो भवेद्वाचनिकः सदा सुवाचि
वौ ततश्च दक्षिणा गतानम । काऽथमो ज्ञेयो नमस्कारेषु पु
स्कार त्रिकोणावत एकदस्तप त्रको इष्ट मध्या निष्ट गते म
णाम निषेधो यथा एकदस्तप नाभि स्त्रिविधं पुनः मनने
णाम अयं कवापि प्रदक्षिणा युक्ता मानस प्रोक्त मुत्तमाधन।

मध्यमं त्रिविधे च नमंकारे कायि समाहितं इति मेदिनी ॥
कञ्जोन्नमः स्मृतः कायिके स्तनम प्रणीते वि उपसम्पन्न पाकेन रे
स्तारे देवा स्तुष्यन्ति नित्यशः य प रसादि संपुत्र यजननादि इत्य
यमेव नमस्कारो दृष्ट्यादि प्रतिप मरभरतो दिते विहितं प्रवे।
त्रिभिः प्रणाम इति विज्ञेयः सप्र शितं इति मेदिनी कृतं इति
र्व प्रतिपादितः इति कालि। हेमचंद्रः ॥
कापुणो ३ अथायः ॥ प्रणीतः पुं संस्कृतानलः यजे
अदृष्टितदेवता प्रणामनिषे मंत्रादिना संस्कृताग्निः इत्यमरः
यो यथा यः प्रदक्षिणां चिंतयति प्रणीता स्त्री यत्तयात्र विशेषः
सुवा प्रणामे यदि निष्कृतिस्तस्य इति मेदिनी ॥
नास्त्येव प्रायश्चित्तानुनैरपि इति प्रणते वि स्तुते इत्यमरः ॥
कर्मलोचने ॥ प्रणयः वि वृष्टः इत्यमरः
प्रणायः वि असंमतः अभि। प्रततिः स्त्री विस्तृतिः वही इ
लावविवर्जितः इति मेदिनी सा ति मेदिनी ॥
धुः इति त्रिकारणशेषः प्रियः प्रतनी स्त्री प्रतनी इत्यमरटीका
इति मुग्धकोथवाकरणं ॥ योभरतः ॥
प्रणालः पुं जलनिःसरणमा प्रतनः वि पुरातनः इत्यमरः
प्रणाली स्त्री गीः ययनाला इति प्रतर्कणं स्त्री वितर्कः तत्पर्यायः
भाषा। इत्यमरः ॥ उक्तः २ वितर्कः १ व्युत् ४ वदः ५
प्रणिधाने स्त्री प्रयत्नः समाधिः ऊरुः ६ वितर्कणं अथाहारः ८
प्रवेशनं इति मेदिनी ॥ अथाहारणं ९ ऊहनं १० इति
प्रणिधिः पुं चरः प्रार्थने इत्यमरः शत्रुत्वावली ॥
अवधानं इति भरतः यन चरः प्रतलं स्त्री पातालभेदः इति
इति मेदिनी ॥ मेदिनी ॥
प्रणिपातः पुं प्रणतिः इति हे प्रतलः पुं विस्तृतं गुलिपाणिः
म चेदः ॥ चयेदः इत्यमरः ॥
प्रणिहितं वि स्थापितं ग्रामं प्रतानः पुं विस्तृतः पश्वर्तनथा

तोर्धन प्रत्या निष्पन्नः वायुरागः प्रतारणे क्ली प्रतारणा तस्यार्थाः
विशेषः तस्यसेत्तान्तर अतान वचने २ व्यक्तीक १ अभिसेथाने
नकं यथा दृष्टि संस्तभ संस्तव ४ इति हेमचंद्रः ॥
रत्ना केवेण कृजति रुदिमते प्रतारणा स्त्री वचना यथा यदी
नरः स्यास्यायाति मोहं हुतेय छसिवणी कर्तुं जगदेकेन कर्मणा
नः वायुना दारुणं प्राकुरेकं त उपासतां कलौ कल्पलता देवी
दयतानकं इति साधवकरः ॥ प्रतारणा इत्युद्धतः ॥
प्रतानिनी स्त्री प्रतानवती विस्त प्रतारितः त्रि कृतप्रतारणाः त
तालतादिः इत्यमरभरतौ ॥ तर्क्ययः व्यसितः २ इति वि ।
प्रतापः पुं कोषदण्डजनेजः को कारणशेषः ॥
षोडशे देवो दमः तदेतत्तात् । प्रतिघविंशत्युपसर्गां नगीतपं
सैन्यमपि देवः ताभ्यां यत्नेनो चदशोपसर्गः वेपदेवेनास्मि
जायते सः इति भरतः तस्यार्था संज्ञा कृता अस्यार्थाः ॥ प्रतिनि
यः प्रभावः २ इत्यमरः तापः धिः म्वायसदृशः यथा प्रदम्भः
नेजः इति मेदिनी ॥ अर्कवृद्धः केशवान् प्रति वीर्या व्याप्त
इति राजनिर्घण्टः ॥ निच्छा यथा हृत् हृत् प्रति सि
प्रतापने क्ली पीडनं इति प्रा चति लक्षणं विहं यथा हृत् प्र
हरत्तावली ॥ निविद्योत्तने विद्युत् इत्यभ्रता ।
प्रतापनः पुं नरकविशेषः इति त्वानं कथंचित् प्रकारमापन्नं
प्राहरत्तावली स च केभीषाकः त्वभ्रतेन स्यात्त्वाने यथा साधु
इति श्रीभागवते ॥ विप्रोमात्रे प्रति भागः स्त्री कि
प्रतापसः पुं मुञ्जार्कवृद्धः १ यमाणोः प्राः यथा हरे प्रति ह
त्यमरः ॥ लाहले प्रतिदाने दृष्टीतस्य प्र
प्रतारकः त्रि वचकः धूर्त य निदाने यथा भक्तः प्रत्यमृत ।
या यो यस्य प्रतारकः स तस्या योभाः निलम्बः प्रति माघान्
ध्यायकः प्रपूर्वतथातोर्णक यकृति निलान्दृष्टीतीमाघान्
प्रत्यय निष्पन्नः ॥ दरातीत्यर्थः स्तोकं अल्पं यथा

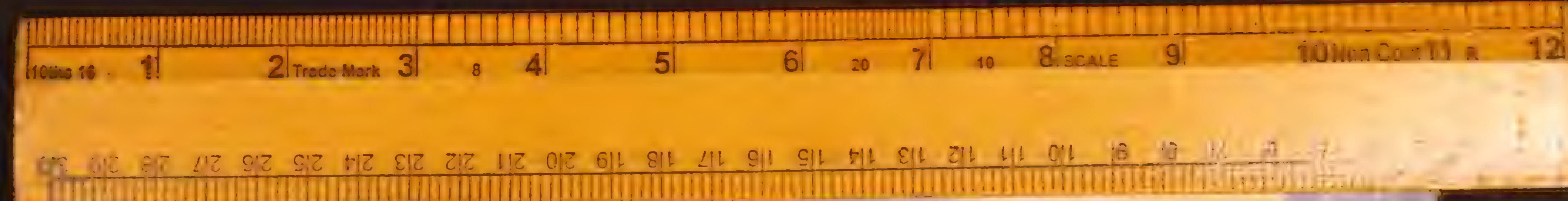
प्राकप्रतिसूयप्रति देवः ॥ मेदिनी ॥
निष्पन्नः इत्यमरभरत मेदिनी प्रतिकृष्टं वि र्गयं दिगहृत्ता ।
कागः वाहनिः प्रशस्तिः वि कर्षिते इति मेदिनी ॥
रोधः समाधिः इति मण्डोप्य प्रतिगते क्ली पतिगतिविशेषः
रीकायादृगीदासः आभिसुख्य यथा गता गत प्रतिगत संपता
सभावः इति प्राहरत्तावली ॥ साधु पतिता गतिभेदाः पति
प्रतिकः त्रि कार्याणां कः का गृहे कृत्वा यो नीउ मस्ति यो । ३
साधणेन कीरः यथा कार्षापण निजराधरः ॥
दिवन् वक्तव्यः प्रतिगदेशाश्चवा प्रतिगृहः पुं स्वीकरणं सैन्य
इति सिद्धांतकोमरी ॥ पुं पतदग्रहः दिनेभ्यो विधिव
प्रतिकर्म न क्ली प्रसाधने वेशः हेयं तदग्रहः ग्रहभेदः इति
इत्यमरः ॥ मेदिनी वास्तवस्यार्थाः प्रति
प्रतिकायः पुं शरयं प्रतिप्रपकं ग्रहार्तिनः यथा प्रतिग्रहानि
इति जराधरः ॥ ताविप्रदविद्ये शस्त्र निर्जिताः
प्रतिकारः पुं प्रतीकारः इति श वैष्णो मायार्जिता आर्याः प्रदेस्य
हरत्तावली ॥ प्रतीकाशः इत्य श्रुपयार्जिताः अयाचितपति
प्रतिकाशः त्रि प्रतीकाशः इत्य ग्रह देवाभावो यथा अयाचितो
मरटीकायां भावटीदितः ॥ पयमे त तास्ति दोषः प्रतिग्रहे
प्रतिकासः त्रि प्रतीकाशः इत्य अमृतं ते विडु हेवा सस्मानने
मरटीकायोरमाज्ञायः ॥ व निर्वदेत् गुरुभक्त्यो श्रोजि
प्रतिक्रयः पुं परिता इति हारा । हीर्ष रक्षिष्यन् देवतानिधीन
वली ॥ सर्वतः प्रतिगृहीयात् नत त
प्रतिकृते त्रि अतवृकृते विपतः पत स्वये ततः साधुतः ॥
तस्यार्थायः प्रसवे २ अपसवे १ प्रतिगृहीयादयवा साधुना दिनः
अपष्ट ४ प्रतीये इत्यमरः ॥ गुणवान् स्य दोषश्च निर्गुणो हि नि
प्रतिकृतिः स्त्री प्रतिमा इत्यमरः मज्जति एवे तस्कर ज्ञाना वा कृता
प्रतिनिधिः प्रतिकारः इति ॥ भरतमात्मनः कुर्याद्विमुक्तिं य

रतः प्रायश्चित्तं हि जो नमः इति गा कर्म यथा यथा प्रोक्तं प्रतिग्रहा
रुद्र १५ अध्यायः तीर्थे प्रतिग्रह भवेत्प्रोक्तायां हृदयादि विप्रोः
ह निषेधो यथा सवर्ग मय सु अनप्रतिग्रह न वा यत स्तोत्राः पि
क्तात्मा नथे वा न्यत प्रतिग्रह ॥ नावभाक गुर्वीदिपोष्य वर्गीर्थ
सुकार्येपित्कार्ये वा देवताभ्य देवार्थेव सर्वशः प्रत्यादयादि
चैनेऽपि वा निष्कलं तस्य तत्तीर्थं ज्ञेयस्तभ्यर्थं मात्मनापि च।
यावत्तदन मश्रुते अत स्तीर्थे दयितारो नमो सासिगंध पुष्पात्
न गृहीयात् पुण्यसायननेषु च मत्पकान् शय्याशनासनैश्च
इति कौर्म ११ अध्यायः राजादि प्रप्रत्याप्य न कर्हिचित् अग्रिः
त प्रतिग्रह निषेधो यथा। नरा कृत कर्मभ्यः समादयादयावित्
तः प्रतिग्रहीयात्तमूद पतिता पतिनेभ्यस्तथाभ्यः प्रतिग्रहा
दपि न चान्यस्मादशक्तश्च नि मंशयं प्रतिग्रहीते प्राक्तस्यत
दितावर्जयेदुधः इति कौर्म ३ उप प्रागे स्वर्गो यथा शक्तः प्रतिग्र
विभागो १५ अध्यायः विचारहित हीतं यो वेदहृतः सुसंयतः म
स्य प्रतिग्रह निषेधो यथा हेम भ्यमानेन गृह्णाति स्वर्गस्तस्य सु
भूमिं तिलान् गात्रं यविहनाद निश्चितं प्रतिग्रहं मरणं वापि या
दातियः भस्मीभवति सोऽक्रायश विनयानयच्छति तत्र कोटिगु
तस्यानिष्कलेव तत्र तस्मादवि गितगुस्तोमो दासनमकृति
राजादयादयशोपि प्रतिग्रहः दाता वन स्मरेहाने प्रतिग्रही न
विषमेशपरितानी विषेणोऽप्येन याचते तावुभौ नरकं यातौ वा
नप्रपति नप्रपति गर्हितं प्रतिग्र तावैव प्रतिग्रही वरेति कवयः
हादि यथा दस्तिकृत्मानिनाया केचिहान प्रतिग्रहो प्रति प्रसह
स्त गर्हिता ये प्रतिग्रहाः सद्विप्रास्त लिग भवेत् दातृ यावकयोर्वस्त
च गृहीपुर्गृह्णतस्तपतेति ते कृत्वा दातृहस्तो भवेद्गृह्ण मयस्तिष्ठत
जिन प्रतिग्रहीदयानां मुकविक्र प्रतिग्रही यदाने प्रतिग्रहीयात्
यी नवसादस्यभोक्ता च नभूयः पु प्रतिग्रही ज्ञानयः प्रतिग्रहप्र
रुषो भवेत् प्रापदि गर्हितं प्रतिग्रह कारो यथा भूमेः प्रतिग्रह ॥

ऊर्ध्वं भूमिकृत्ता प्रदक्षिणं करेण विशेषणान्न वाजिप्रदानेन प्रति
रा नथा कस्यो यसदासा नथादि श्रे वा दातृ प्रदीशोरपि येन पु
जाः करेति रुदि विमस्य धर्मेण एषे स्वर्गप्रजायेन मृगाध मेतत्
ज्ञयः प्रतिग्रहः आरुह्य च गज। गृहीतपोष्य विधिचदिनेदः ऊ
स्याक्तः कर्णे वास्यस्कीर्मितः न र्यादसो पंचदिनानि पूर्व पवो
योचैकपाफानां च सर्वेषां मविशो पचारे युन विस्म पूजो ऊपाउ
घनः प्रतिग्रहीत गोमंशे प्रोक्तं मेत्रे हृत इयं होमे यद्वाम इ
स्नाजिने तथा आरणाः पशवः त्यादि मरुतनीये सोकारपूर्वा
सर्वशक्तः पुच्छे विवर्तणैः प्रति दिभि रन्विते ते पत्येक महीम
ग्रह मथोऽस्य आरुह्य वतपाडके ऊपादिनेदः सूर्येण मेवेण।
ईशायांतरया यात्यस्तुत्रे दातृन च तद्वदष्टो यथाप्रयुक्तं विशते
धारयेत् इमाणा मय सर्वेषां मूले नृहोति ऊर्ध्वं भुगाय वि जपे सह
मस्तकरो भवेत् यायुधानि समा संपञ्चात् प्रशस्तं रणेदिनायः ॥
दाय तथा भूषणभूषणं धर्मधुनो तद्वत्तथात्मानमयं नयेदितापि
तथा मृष्टा प्रविश च तथा गृहे ॥ चेतद्वत् माविदधात् दिनाय
अवतीर्य तसर्वणि जलस्थानानि वत् प्राक्तन पाप मुह्य हावय
चेवदि उपविष्य च शय्यायां सश मूसूर्यजनेन भेता इति हृदया
यिता करोता वा इयाण्यमाय। रासरे ४० अध्यायः अपिच।
यादाय स्मृष्टा वा शास्त्राणं पचेत्तक विस्मयमीत्रे वीजानां मुष्टिमा
यादाने नत पचेद्द्व्याणि च सृष्टा दाय रत्नाया दय सर्वतः। वसे
कु पृथक् प्रतिग्रहा द्विजश्रेष्ठतवे दशान् मादयात् परिधाय तथा
वातभवेति ते इयाणां मय सर्वेषां पुनः आरुह्यापान होचैवयान
इयसेष्टयणात्रः तावयजलमा मारुह्य पाडके प्रतिग्रहीता सावि
दाय करेण च प्रतिग्रहं प्रतिग्रहस्य शी सर्वत्रैव प्रकीर्तयेत् ततस्त
योधर्मं न जानाति द्विजो विधिं सद सादेद्वेण तस्य इयस्य देवत
यस्तेयसेष्टो नरकं प्रतिग्रहने समाययततः यश्चात् कामस्त
अथापि हि प्रवक्ष्यामि विधिं सर्वे भ्या प्रतिग्रहे विधिं धर्ममयोज्ञाता

यस्तु कर्मात् प्रतिग्रहं दात्रा सहतर ह दारीतः मणि वा सो गवादीनां
 तेव नाना इगीमसो दिनः प्रल प्रतिग्रहे सविग्रहसहस्रजयेत् ।
 पुराणो वास्तवः प्रतिग्रहीयात् देवलः । प्रतिग्रहसमर्थो हि कृता
 ह्यर्थं साधुन स्तथा अथ मणि विप्रो यथा विधि निस्तारयति
 मातृगति लौहो अथ वरीयेत क दात्रा रमात्मानवस्वतेन सा स्कादे
 स्नाति न तिलशाही न भूयः पुरु वेदो गपा रगो विप्रो यदि कुर्यात्
 यो भवेत् शय्यालेकार वस्तुदि प्रतिग्रहं न स पापेन लिप्येत यम
 प्रतिग्रह सतस्य व नरकात् निव यत्र मिवा भसा महाभारते तीर्थेन
 तेनेधेने तिलमपीतया । तथा प्रतिग्रहीयात् पुण्ये पापने पुत्र
 वस्तु हस्यासुरापानमपि स्तेयं न निमित्तं पुत्र संवेपुन प्रमत्तो भवेत्
 विषति आपुरा यद्दीते त तक्त रः प्रतिग्रह समर्थस्य तदकरणेक
 यो वेतरिषति एतरोदि इयदाने लाधिकं यथा याज्ञवल्क्यः प्रतिग्र
 प्रतिग्रहीत दीपजनक एतदति ह समर्थो हि नादेतः प्रतिग्रहे ये
 छवे विद्यादि रहिते तना समर्थो लोका दानशीला नो सता नोति
 य च दातर पिरोष जनक माह र पुष्कलात् अथ वादमाह सपव ।
 तः मके वलं दिनयाति प्रोषम कृपाः शाकपयो मत्स्या गंधाः पु
 म्पु न प्रपति तदमदय अतएव यो दधि दितिः मासे शय्या सने
 पातवल्क्यः विद्यातपो भ्याहीन यानाः प्रत्याख्येय न वारिव अम
 न नतयास्यः प्रतिग्रहः शुक्रव च शय्या गृहान ऊषान गंधाम
 दात्रा रमथोन यत्मात्मानमेव । यः पुष्पमर्गादीय मत्स्या नानाः
 अथोनरकं एतदान प्रतिग्रहीत ययो मो संशय के चैव न निर्वृते ।
 २ उक्ततपो जपादिभि रात्मतरण मणी न विद्यादि निवारकान् यथा
 लमाय स्वेच्छया प्रतिग्रहते दा दके एते मूल मन्त्र मभ्युहृतवय
 ने न दोषाय इत्याह विष्णुः एता न अभ्युद्यन् अभ्युद्य दत्तं सर्व
 नि प्रतिग्रहानि सेच्छया भ्यर्थिते नः प्रतिग्रहीयात् मधुश्राभय
 नत तसेयनेन दोषोक्ति यत्ना । दक्षिणा किमिति न प्रत्याख्ययति
 त्मानेन तारयेत् तारण प्रकारमा माह सवुः अथ विनास्तनयात् ।

मपि इष्टतकर्मणिः अन्वयकल इत्यत्र देहभावेः सिद्धि प्राप्तिर्नार्ह
 घात पातितेभ्यस्तथा दिषः ॥ तत्र दत्ते हत समाननेनात्मे यत्र
 प्रतिग्रह मात्रे प्रयोगसारे प्रति स प्रतिज्ञा लपकः इत्युत्पलनी ।
 ग्रहे न गृहीयादात्म भोग विधि लमणिः ॥
 तस्या देवता तिथि पूजायः प्रतिज्ञागरः पुं प्रत्यवेदाणं तत्
 यत्ना हुन मुपाजयेत् यमिनाः पर्यायः अवेदा २ इत्यमरः जागरप्रतिनिधिः
 कृदेवार्थं दिनः श्रुत्वा प्रतिग्र हे गृहमवेदस इत्यादिनियोगस्य
 क्रीतयाचिते कृत्य मात्मनेवेव इति गयमुक्तः ॥
 नहियावेत् कर्तवित यत्तार्थ प्रतिज्ञा स्त्री तालमूलस्य त
 याचने निदा माह याज्ञवल्क्यः दनिष्ठा यालीजिव इति भाषा तस्य
 चादाला जायते यत्त करणात् र्णायः प्रतिज्ञा किका माधी २ रस
 इति दितान् इति अहिते ॥ नकाकः २ प्रतिज्ञा किका ध इति
 प्रतिग्राहः पुं यत्त दुहः इत्यमरः शश्वरत्तावली ॥
 प्रतिग्रहणं च ॥ प्रतिज्ञा स्त्री प्रतिज्ञा २
 प्रतिग्रः पुं कोथः इत्यमरः ॥ निविकारणशेषः ॥
 प्रतिज्ञातः इति मेदिनी मूर्च्छः प्रतिज्ञा स्त्री कर्मवत् प्रकारक
 इति शश्वरत्तावली ॥ ज्ञानावकल यापारः इत्यनुमि
 प्रतिज्ञातनं स्त्री माशं इत्यमरः ति गादाधरी साध्यानिर्देशः ॥
 प्रतिज्ञे स्त्री युग इति शश्वरदि । तिगोतमसूत्रे साध्याभिधायि
 का प्रतिज्ञेदः स्त्री प्रतिज्ञेपुं ३ कावाक इति यावहारतते तत्
 निविकारणशेषः ॥ पर्यायः या । प्रतिज्ञाने २ युगी
 प्रतिज्ञाया स्त्री प्रतिज्ञातिः मूर्ति कारः २ प्रतिज्ञवः ५ मं ५ समा
 सहश मस्त्रिलादि निर्मितप्र धिः ३ सेवितः ५ यागः २ याप्र
 तिज्ञे इत्यमरभरतो ॥ वः १ संश्रवः १ नियमः १ या
 प्रतिज्ञेवा स्त्री अग्रजवा इति हे भुयगमः १२ वाक १ यात्मा ॥
 मचंद्रः ॥ इति शश्वरत्तावली ॥ ॥
 प्रतिज्ञेत्यः पुं वाक्यविशेषः यथा सध्या १५ सगरः १६ संश्रवः १७

उररीकारः १८ प्रवः १९ इतिन प्रकीर्तितः ४ इतिसंगीतदामो
 हाथरः प्रतिनाशो न कर्तव्यः २२ ॥
 यथा त्वयास्यदेवाधिपतेवाचं । प्रतिनाली स्त्री तालकोद्धारनयं
 साम यतो फलं प्रतिज्ञा नावरोधं । वेवावि इतिभाषा इतिहेमचंद्रः
 या सुल्लकेष्विव वस्तुनि इत्यादि । प्रतिदाने स्त्री विनिमयः न्यस्ता
 पुराण ॥ प्रतिज्ञाते वि शंगीकृतं इत्यमरः ॥
 ते इत्यमरः ॥ प्रतिज्ञाते स्त्री प्रतिज्ञा इत्यमरः ।
 प्रतिज्ञायः पुं स्तुतिपाठकः इति । प्रतिदिने स्त्री प्रत्यहं दिनं दिनं
 श्रुतिप्रयोगः प्रतिज्ञातये वि ॥ प्रति यथा ततः प्रतिदिनं वेला
 प्रतिनालः पुं तालविशेषः यथा । प्रतिदिना ९ पुं सूर्यः इति विकं
 कोत्तारः समराधश्च वेकंता वा । प्रतिदिवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 क्तिन स्तया कथिताः शंकरेण । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 वचनारः प्रतिनालका कोत्तारो । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 यथा कोत्तारः प्रतिनालस्तु चेदं । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 कीदृशं दृश्यं दृष्टात्तर पदेनायं । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 संज्ञाये वस्ते रसे । समराधश्च । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 यथा । लघुदुर्लभं लघु श्रोतेन । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 पतालउद्धारतः रुद्रसंज्ञाया । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 रपदः समरेवीरके रसे २ वेकं । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 ठो यथा रुद्र त्रयस्तु वेकंवे प्र । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 तिनाले समीरितः शुकसंज्ञा । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 तारेः पादोद्धारो विपुटतानके । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 १ वांछितो यथा वांछित । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 स्तुतीये ताले लघुरेको ३ । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 त स्तथा चोदशादरेयु । प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द
 ता रसे ३ इति ॥ प्रतिदीवा ९ पुं सूर्यः इति शब्द

चंद्रः ॥ प्रतिनिवे वि नूतने इतिनराधरः । प्रतिनिवे वि नूतने इतिनराधरः
 प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 मयसदृशः तस्य विवचने य । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 या श्रुतेनासामर्थ्ये पुंस्त्वपरा । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 एण पुत्रं विनयोयेतं भगिनीश्र । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 तरेतया यथा मभाव एवापेक्षा । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 स्तुतिविनियोजयेत् गरुडपुरा । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 ए भाष्याभर्तृवत्तुर्भाष्या । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 याश्च पति स्तथा असामर्थ्ये तयो । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 स्ताभ्यां वृत्तभेगेन जायते वराह । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 पुराणे पितृ मातृ पति भ्रातृ सु । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 प्रगुर्वादि भूभुजां प्रदृष्टार्थसु । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 पोषिता स्वयंच फलभाभवेत् । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 शुभेव विषये कात्यायनः दक्षिण । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 नात्र कर्मणा मुष्कणा विदितं चया । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 मनु प्रतिनिधो ममेह शर्माद्युगमे । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 त्रस्य फलं ज्ञानेति चेत् प्रयत्न । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 एव तथाच पारीरिकभाष्ये प्र । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 तिः यां वै कांचन यत्तु कर्त्तव्य । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 आशिषमाशासने यजमानायेव । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 तामाशासने इतिहेमाच इति । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 स्तुता सर्वस्वतः यजमानायेत्याद्यो । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 यजमानसेव सेति पाठे विशुद्धः । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 तथाच सरलाया स्त्रेयं योवकावेन । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 यत्तु कर्त्तव्यमा पिप्रमाणास्तेसा । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः
 यजमानसेवेति । प्रतिनिधि पुं प्रतिमा इत्यमरः

तपावदौतथा समाचारः स्मृत्यु वा तदलाभेन साक्षात्तले प्रमु
सारेनाभावस्य प्रतिनिधि रभावा ज्ञते तैलाभावे यदीतयं तैल
तर मिषते सजातीयमपभावा जेतिलसंभवे तैलजे तिलस
तर मभावस्य प्रतिनिधि नैष्यते। भवे तैलभूषे तिलपिष्टे तदभा
भावस्त कदाचित यद्योपवासो वेत सत्वेरे कोसमं सर्वपोड
दो वास्त्राभाजननादि नापि प्रति व हत स्त्रहोः य वा शुभः पू
निधातये निषिद्धे वस्तु क्वचित् र्वाभावे परः परः तदभावे गवा
प्रात्रियाणा मभाजय यदयं तर दीनाकमान दीरे विधीयते ॥
शेषतः शास्य प्रतिनिधित्वेन होम तदलाभे दधिशास्य मलाभे तिल
कार्येन क्वचित् इयं वैकल्पिक इष्यते। यत्र मुखदधि दीरे तत्रा
किंविद्युत्संकल्पिते भवेत् तद। पि तदलाभतः युजादेः दीरे
लाभे सदृश्यासं न तवैकल्पिको ध्यादि तदलाभे त गोहृते नथा
तरे उपानेत प्रतिनिधौ मुखार्थो संज्ञोः यवाशासः कार्यकारण
लभते यदि तत्र मुख मनादस्य संज्ञौ यत्पव हुताभाव पूर्व
गोणेनैव समापयेत् संस्काराणा दधिततः पयः तथा सर्वत्रगो
मयोगोः पिमुख एव हि गृह्यते। गकालेषु कर्मवादिनमाचरेत्।
नत संस्कार योगोऽप्यो गृह्यते प्र प्रायश्चित्ते वाहनिभि कृत्वा कर्म
तिरुपकः मुखे कार्य समर्थतल समाचरेत् मात्से। हुते नलभ
येपेतसनादरः प्रति रूपमुपात्ते ते यत्र मुकुटीरेण होमयेत्।
य शक्तमेवोपयुज्यते काष्ठे इयं दीरस्य च दधितये मधुनश्च गुणे
स्तथा यर्गोः दीरेः मुखेः फले भवेत् यायुर्वेदेपि मधु यत्र न
स्तथा गैर्गैरसैः सदृश्यासं सर्व विद्येत तत्र जीर्णोद्यो भवेत् ॥
लाभे परंपरं ग्राम्याणां भवे पेटीनसिः काण्ड मूल पर्ण पुष्पा
द्राम्यमारणानां मरणान् ॥ फल प्रगट रस गोधादीनां सादृश्य
यवाभावे त गोधूमा स्तथा दे नप्रतिनिधि कृष्णान् सर्वालाभेयवः
ए यवादयः हविषो गोहृते। प्रतिनिधि भवति काणं नाले प्रो
शास्य तदलाभे तमादिषं आनं होः करः सर्वालाभे यव इति ॥

कल्पतरुः अथ यव इति नागयणे गुरुधीना ॥
पाषाण्याः शांति दीपिकायां नार भातिनेपोऽथ विदपतिः पभि
दीययेचरात्र अभावे चैव यात्। रेव हुते यत्त तदुते स्वयमेव दि
नोदरिताले प्रशस्यते वीजाना विदपतिजीमाता एवं च अति
मपलाभेन यवकोविधीयते। गदीतरत्र फलमुनता यत्रा
ग्रास्यपीना मलामेत सददेवा प्र शोचशकया बोधनदिनात प्र
शस्यते रत्नाना मपलाभेन मु र्वे मुवि तत्कालजीवित तूपा
क्ताफल मनुमम लोहाना मप धिकाराभावेपि यदृशणादिकं
लाभे न हेमपात्रे प्रकल्पयेत् लो क्रियते तत्कर्मकाले तस्य नार
हाना मपलाभे न हेमपात्रे प्रक दोक्तस्ये प्रवर्तन वत प्रवर्तनाय
ल्पयेत् लोहाना तेन मया ज्ञाणा नन तदानी प्रतिनिधीयते यय
मायशाम प्रतिनिधिमधिकृत्यै। वा निः सिप्याणि स्तदोरेषु करिक
मिनिः नदेवतापि प्रावृत्ति यमि। नविप्रो हृष्टेव न विरे वसेदिति लं
ति युस्मार्थः देवतायां प्रादवनी देवापरिषिष्टवदमत्रापि प्रति
यादे मंत्रस्य प्रयाजाद्यदृष्टार्थ क निधीयते एवं वरणं विनापि क
मण आदृष्टमात्रार्थकतन प्राय विद्यदि अतिक प्रवर्तते तथा
उपकारकत्वाय प्रतिनिधिः वीसा पित कर्मसिद्धिः दक्षिणा च त
दीनोत् सत्रिपयोपकारकाणां पु स्मेषु चिकाले दातव्येति तथा च
गोशशासाधने दृष्टमेव प्रयोजनं। नारदः अतिक च विविधो रष्टः
मिति तत्र प्रतिनिधि रुचित इत्युक्तं पूर्वज्ञेष्टः स्वयंकृतः यदृष्टया वा
इत्येकादशीतले आरथकार्तिका यः ऊर्ध्वादातिम्य प्रीति पूर्वक
दिस्त्रानेत त्याधादिना सामर्थ्ये य दृष्टया स्वच्छया इति तिष्ठादि
जादिभिः प्रतिनिधिना कारयितव्यता तले प्रतिपः ए सोतनूराजः
बुकल्पविधिनानि मस्तानयवतदिश रतिशहरतावली प्रतिपत्तस्ती
नादिति इति मलमासतले स्वयंकृ दगजवाये इति त्रिको रशोचः
एकामर्थे ययद्वार यथा दतः स्वयं होम उदिः तिथि विप्रोषः तमप्यायः य
फले यच्च तदयेन मजायते अतिक पुत्रो ततिः २

इत्यमरः साव चंदस्य प्रथम क वलिराज नाम स्तुभ्यविरोचन सुत
लाक्रिया रूपा इति रूपा चेत् प्रभो भविष्येत् सरागते प्रजेय प्र
क्ता । पकोकरोधिता ह्यसंज्ञा तिगुह्यता । प्रतिपदा प्रतिपत्ति
चेत्तुक्ता ५ समदशां करोधिता ह्य । अत्र प्रतिपदि । वल्लपुराणे
तस्यावस्था यथा सावक्ता त वलिराजेति मंत्रस्य पूर्वमेव
द्वितीयायुक्ताया प्रतिपत्त स एतेन राजेन्द्र समंजी संप्ररोहि
द्वितीया स्यादित्यापस्तंबीयात् त इत्यहं यश्चादपि । एवं प्रजा
मुक्ता अमावस्या युता प्राप्ता । न्यः कृता राजौजागरणं तत
प्रतिपदायमावासेति वचना इत्युक्तमिति पुनर्वत्सपुराणे ॥
त विसेध व्यापिनी तैत्तिरीय सर्वत्र प्र शंकरश्च पुरा युते सप्तमे समने
यमादरः तथाच पराशरः विसेध हरे कार्तिके मुक्तपदेच प्रथमे
व्यापिनी या तसैव प्रमा सदा ति हनि भूयते जित्तु शंकर स्तत्र
धिः न तत्र युमादरण्यमभ्युद जयं लेभे च पार्वती । अतो योक्तं
रिवासरात् कृष्णापि उपवासेदि करोडः खी नित्यं गौरी सुलोधि
नीया युता न प्रत्या तथाच वृह ता तस्मात् युते प्रकृत्य प्रभाते
वशिष्ठः द्वितीया चंदमी वे तत्र मानवैः तस्मिन् युते जयो
यादशमी च त्रयोदशी चतुर्द यस्य तस्य संबन्ध सरः शुभः प
शीतोपवासे ह्युः पूर्वीतरे राजयो विरुद्धश्च लब्ध नाशकरो
निधी द्वितीया वेधान् योगात् भवेत् युतवाप्राणिभिः कीरुनं
प्रतिपत्तौ हेतुः तृतीयः यव प्रथा मनुः अग्राणिभि र्यत्कि
मन्यत्र अजोयवास परेण विषे येन तल्लोके युतमुद्यते तन्निधिमधि
व दिधानात् यापस्तंबीय सा कृत्य भविष्यन्तरे यो यो यादशभावे
मान्य वचनस्य संकोचः कार्ति नतिप्रत्यस्या युधिष्ठिर हर्ष देमा
कमुक्त प्रतिपदमधिकृत्य वलि दिना त्रेन तस्य वर्ष प्रयाति हि ॥
प्रतिपदमवहाकां वीर प्रतिपदानाम । तथा महापुराणा तिथिरिये वलि
तदभावी महात्सवः अत्र तानराणा राज्य प्रवर्दिनी म्मानंदाने प्रात
हैल्लुहाः पुष्टाः सलेकतः पुष्टी युगोकार्तिकः स्या ति ॥ ।

यो भवेत् प्रतिपदोदितो योगो तिनित्यादितत् तत्रज्ञातफलं
यथा भविष्य रोहिणीतिपद्युक्ता मणिकनकविभूषा संयुतया
मार्गमासि सिनेतरा गंगाया य रुकाति नितकलकमलोद्घाट
दित्वा भूतसूर्यप्रदशनेः समा । मातृदिवः प्रतिपदि प्राणिप्रूर्ण
तस्याः संज्ञानेदा तत्राभ्युग नि लब्धजन्मा प्रतापी भवतिविम
वेधो यथा नंदस नाभ्युग मुपा लवेशाश्चारु केशः प्रनेशः इति
चरेच्च दौरेच रिक्तास जयस कोहीप्रदीपः सा यथेर्जन्मति ।
मांस पूर्णसु योविन परिवर्ज धिः महातपा उवाच विसो विभु
नीया भद्रासु सर्वाणि समाच निमाहात्म्यकथिते ते प्रसंगतः
रेच नैदादि क्रममाहज्योतिषे तिथीनां स्पृणमाहात्म्यकथमा
नेदा भद्राजया रिक्ता पूर्णा प्रात ने मया न्य इत्यभूतो महानपि
पदः क्रमात् प्रतिपदादि पंचद वैल्लोकोद्भवो महान उवाच ।
प्रातिथिषु पंचदशादभ्युदयान् देवब्रह्माणंतिथिर्मे दीयतां प्र
निषेधमाह स्मृतिः क्रमात् । भो यस्यामदसमस्तस्य जगतः
चाद्यहानिः स्यात् ब्रह्म्यानस्य ख्यातिमामया प्रलोवाच देवा
रेह वि ब्रह्मशत्रुः पदाले स्याद ना मय यत्प्राणा गंधर्वाणां च
नहानिश्चमूलके कलकीजा । सतम आदो प्रतिपदायेन तप
विल्वेतिर्याग्यानिश्चिन्वके । तत्रोति पावक त्वयदात प्राति
तल्लेशरीरनाशः स्यात्प्रातिके परकं संभविष्यति देवताः अत
लेच मर्विता त्वदी गोमांस त स्त प्रतिपजाम तिथिरेषा भवि
स्या स्यात् कलवी गोवधालिका यति तस्या तिथोदविषेणा ।
प्रांवी पापकरी प्रोक्ता प्रतिका प्राज्ञापयेन नृनिना द्वाप्यति
ब्रह्मचानिका वागीको सुतदा तेष्वापीत्याः सुः धितरः सर्वदे
निः स्याच्चिरोगी चमायक स वताः चतविधानि भूतानि म
सापाय करमांस प्रतिपदादिषु नृणाः पशवोः सराः देवाः
वर्जयेत् तत्रदोर निषेधा युया सर्व संगंधर्वाः प्रोताः सुस्त
दोरविष्णात्वा प्रतिपत्तसर्वमं धितेतपि यश्चापवासकृवीत
तद्वक्तः प्रतिपदिने दीराशानो

2048

प्रतिपत्तयं क्ली इगडवासे ३
तित्रिकाएशेषः ॥

प्रतिपत्रफला स्त्री दक्षकाशवे
लो इति राजनिर्घण्टः ॥

प्रतिपन्नं विप्रवर्गं इत्यमरः
अंगीकृतं इति मेदिनी विज्ञा

तः इति हेमचंद्रः ॥
पत्नियर्णशिफा स्त्री दवंतीः

तिराजनिर्घण्टः ॥
प्रतिपक्षः पुं प्रात्रः इति हेमचं

इः सादृश्यं यथा प्रतिबन्धि
प्रतिनिधि प्रतिपद विडम्बक

इति काव्यचंद्रिका प्रतिवादी
प्रणिपादकः त्रि प्रतिपूजितः

कः बोधकः यथा प्रतिपाद्यः
निपादकभावश्च संबन्धः इति

प्रतिपादनं क्रीडनं प्रतियोगि

बोधनं इति मेदिनी ॥
प्रतिपालकः त्रिपालनकर्ता

नियालयतीति प्रतिश्वं ज्ञं
नयाधातो र्णक प्रत्यय निष्पन्न

प्रतिपालनं क्ली रक्षणं पोषणं
यथा कृत्वा यत्नस्तत्कार्यस्य रा

प्रतिपालनात् राधेयत्वं संगच्छ
ते इति दुर्गादासः ॥

प्रतिपाल्यं वि प्रतिपालनीयं

220

प्रतिविंव
यथा।

भान्वित शङ्ख टीकायां भरतः संतपने नयोः राज्ञा सं - यने
नवनवोत्पन्नशालिनीप्रज्ञा य देउ तुल्यधिकरण निर्णयस्य
या प्रज्ञा नवनवोत्पन्नशालिनी कार्यधनादिदानराजदेतादि
प्रतिभासता इतिरुद्रः दीप्तिप्र तात कार्यशब्दस्य पूर्वनिपातः
प्रतिभासितः वि प्रगल्भः प्रस भृत्यः भद्रतको राजनिपुणः
त्यजमतिपुणः इत्यमरः ॥ इतिवद्वार तत्वे ॥
प्रतिभासुतः वि प्रगल्भः ३ प्रतिमः वि उत्तरपदस्य सदृशवा
तिहेमचंद्रः ॥ चकः यथा सुरुतपदे प्रत्यः
प्रतिभावात् वि प्रतिभाति प्रकारः प्रतिभा नितः इतिहेम
तः प्रगल्भपुणः प्रतिभा चंद्रः प्रतिमा स्त्री गजदेनस्पवं
प्राज्ञादस्यै वत प्रत्ययेनति यः अनुकृतिः इतिमेदिनी मू
षत्रः ॥ प्रतिभाहानिः स्त्री ति सदृश सल्लिलादि निर्मित
बुद्धिनाशः इतिशब्दमाला ॥ प्रतिरूपकं तत्प्रमाणः प्रतिमान
प्रतिभूः ५ लघुकः जामिन प्रतिविम्बः २ प्रतियोगिता ५ प्र
इतिवारस्यभाषा इत्यमरः ॥ तिच्छाया ५ प्रतिकृतिः ६ अर्वा
तस्यकर्तव्यते यथा सभाय प्रतिनिधिः ८ इत्यमरः प्रतिच्छेदः
तेः कर्मव्य माह कात्यायनः ६ प्रतिकार्यः ९ प्रतिरूप ११ ।
अथचेत्यतिभूनातिवादयो इतिहेमचंद्रः प्रतिमा चरन प्र
गल्भवादिनोः सरतिनोदिन माणं यथा विलोक्तावत् प्रव
स्यानेदद्याद्वायवेतनं प्रति त्वापि यादृशं प्रशस्यते श
भवति नत कार्य तद्वद्वती खचक्रपरंशोतपमदस्ते गदा
तिप्रतिभूल्लग्नकः वादयोपः धरं कृत्वाकारंशिरस्तस्य कंबुशो
विवादफलस्य साधितधना वंशुभदणं तंगनासंश्रुतिकर्मा
नि दानस्य दण्डानस्यचक्षुः प्रशान्तो भुजकमे कचिरक्षुभ
वादिनोः भाषावादिनः उत्तरवादिन जं विद्याचतुर्भुज मयापिवा दि
अ तयावयातवल्का उभयोप्रीत भुजवापिकर्तव्य भवेनप्रपुत्राधसा
भूयसः समर्थः कार्यनिर्णये प्रति देयमष्टभुजस्यास्ययास्यानेतिवैधमे
भुवस्तभावे च राज्ञा ॥

ख्याते पादौ त चतुरंगुलौ चतुर द्यंगुलौ कर्णपाशौ त मात्रा ने
प्रांगुलस्तद्वैमोतिरस्यप्रकीर्ति कांत विस्तृतो कर्णयो रूपविषा
तः ऊर्ध्वमानमिदं शोके पृथुत्वे च मस्तके हादशांगुलं ललाटे प
निबोधत सर्वावयवमानेषु विस्त एतो देन शोके मष्टादशांगुलं य
रेष्टाणत द्विजाः चतुरंगुलं लला हविशदेगुलं मष्टादशांगुलं शि
टं स्यादूर्ध्वनासातयेवच हिरंगु ये गतः सकेश निचयश्चास्य दि
लं हनु तेय मोष्ट मष्टांगुलं समि चत्वारिंशदेगुलः केशांतादनुके
तः मष्टांगुलं ललाटे त तावन्मा तद्वदेगुलानितषोडश पीवा मथा
त्रै भ्रुवो मत्त । अर्धगुला भ्रुवो परोणाह अतर्विंशति रंगुलः ॥
लला मध्ये धनु रिवानता उत्र ग्रहांगुला भवेद्दीवा पृथुत्वेन वि
ताग्रा भवेत् पाशं मष्टा तौल्ला पिष्यते स्तनपीवारे शोके मेक
प्रशस्यते अतिणी द्यंगुलायामे तालं स्वयंभुवा स्तनयो रंतरे तद
तद्वदेव विस्तरे उत्तनादर म हादशांगुलं मिष्यते स्तनयोर्मैत्र
थे त रक्तोत्पुमलतण तार लं तद्वद्यंगुलं पविर्कीर्तितं चतु
का चविभागेन दृष्टिस्तत्पंच केमेडलस्यात यवमात्रे उभेस्तेन
भागीकी हिरंगुलं भ्रुवोर्मध्यना दितालेवापि विस्ताराहसः स्थल
सामल मथांगुलं नासाग्रविस्त मृदारुते कले षडंगुलं शोके वा
रंतदत्त पुरद्वयमथानतं नासाः क्रमूल स्तनोतरे चतुर्दशांगुलौ
द्विलं तद्वद्वद्यंगुलं मृदारुते पादावेगुलं स्त्रिविरंगुलः पंचांगुल
कपोले द्यंगुले तद्वत् कर्णमूला परोणाह मंगुलायं तथो नतं य
दिनिगते हनुग्रमेडलं तद्वद्विस्त गृष्टक समा तद्वदायामे स्यात्प्र
रो द्यंगुला भवेत् अर्धगुला भ्रु देशिनी तस्याः षोडश भागेन ही
वाराजीरणात् सदृशी समा अ यते मध्यमंगुली अनामिकाष्टभा
द्यंगुलः समस्तद्वडमरोष्टवि गेनकनिष्ठावापिहीयते पर्वत्रये
स्तरे निष्ठाव सदृशे तद्वत्तासा ण चांगुले गल्को द्यंगुष्टको मतो
एतद्वत्तं भवेत् सकृन्नीयानिस्त पोर्मिद्यंगुलमात्रा न कल्यो ।
स्य च कर्णमूलात् षडंगुलं क द्वा प्रकीर्तिता द्विपर्वीगुष्टकः ।
लौतक्रसमो जेया बुद्धेचतुरंगुल

एवमेव परः पदं देवं दत्तिका केन लिख्यत पुका लिखाष्टकैर्म
तादरेः यत्र अखरके चैव शिव ता यवायुकाष्टकं नृददृष्टि स
केचवामनः चतुर्भुजस्वदामि स्तदंगुल स्वकीयागलमानेन
यथेवायुय संस्थितिः दत्तिका मुखे स्याद्दशांगुल मुखमानेन
नगदापय वासदेवस्य कभयेन कर्त्रेया सर्वावयव कल्पना सा
वानतः शाख चक्रेव कर्तव्ये भू वर्णी राजसी वापि ताम्बीरत्नम
निमित्तता कृत्वा वतारत गदा योम्भो शूल दारु मयी वापि
वामहस्त प्रशस्यते यथेक्षया श लोह श्रीशमयी तथा रीतिका
ख चक्र युग्म रक्षात प्रकल्पयेत् य धातु पुक्ता वा ताम्बुकास्यमयी
यस्तात एषिवो सत्यकर्त्रेया पाद तथा मुभदारुमयी वापि देव
मध्यतः दत्तिका प्रणतं नदत गरु नाकी प्रशस्यते अंगुष्ठ सर्वादारभ्य
त्मेन निवेशयेत् वामहस्त भवेत्त वितस्तिर्यावदेव त गृहेषु प्रति
ह्मीः पद्महस्ता सृणाभना गरुत्मा मा कार्या नायिकाशस्येन बुधेः
नयनोवापि संस्थाप्यो भूति मित्त आषोडशान्न ग्रामादे कर्त्रेयाना
ता श्रीसु पुष्टिस्तु कर्त्रेय पादयो धिकाततः मध्यमेन कनिष्ठान्त
यमस्युते तोरणोचोपरिष्ठा च कार्या विज्ञानुसारतः द्वारोच्छ्राय
विद्याथर समन्विते देव उडभि सगु स्थयन्मान मष्ट्या तंतकारयेत्
क्रेगंधर्व मिथुनात्तिते पञ्चवस्तीस भागद्वयेन प्रतिमा त्रिभागीकृ
मायेने सिंद बाल समन्विते तथा त्यतत पुनः पौठिका भागतः का
कल्पलतापेते स्तवदिरमरेष्टरैः र्थानातिनीवा नचोच्छ्रिता प्रति
एवंविधो भवेद्विस्तृ त्रिभागेना मामुख मानेन नवभागान्मक
स्य पौठिका नवताल प्रमाणस्तु लयेत् चतुरंगुला भवेद्दीवाभा
देव दानव किचराः अतः परम गेन रुदये पुनः नाभि स्तस्माद
वदामि मानोमानं विशेषतः यः कार्याभागेन केन प्रोभितानि
नालान्तर प्रविष्टाना भानुनायद म्रते विस्तरत्वे च अंगुले परिकीर्ति
जः स्फुटं त्रसरेणः सविज्ञेयो वा तेनाभय सस्या मेरु भागेन केन
लायेते रथाष्टभिः तदष्ट ॥ कल्पयेत् त्रिभागमायता हरुजा
वनी चतुरंगुल जवे दिभागे वि

प्रोक्तः परीणादश्रयंगुलः प्रदेशि दंगुलः कार्यत वाकृ शिखरं प्र
नी परीणाद श्रयंगुलः समुदाहृतः माणो षोडशांगुल ऊर्ध्वं यदाह
अयमा मष्टभागेन दीयते क्रमशः पूर्वात्ते विद्यादशादशांगुल तथे
हिजाः अंगुलेनोच्छ्रयः कार्यः य कोगुल हीनत द्वितीयं पर्व मुच्य
गुष्टस्य विशेषतः तददेन तथे ने वाकृ मध्ये परीणादो भवेदष्टा
षाणा मेगुलीनान्तयोच्छ्रयः ज दशांगुलः षोडशाङ्कः प्रवाकृस्त
हाये परिणादस्त अंगुलानि चत षट्कलोचकरामतः समो गल
हृष्टा जं च मध्यपरीणादस्तथेवा करतले पचमथांगुलीमता अ
ष्टादशांगुलः जानुमध्ये परीणाद नाभिका मध्यमायाः सप्रभागेन
एकविंशतिरंगुलः जानुच्छ्रायोः हीयते मध्यमायास्तहीनावे पंच
लः प्रोक्तो मेरु लंगुले पुनः ऊरु भागेन तर्जनी अंगुष्ठ तर्जनी म
मध्यपरीणादश्राष्टाविंशतिकंगु लादथः प्रोक्तस्त तत समः अंगु
लः एकविंशतिपरिष्ठा च दशणाग्र ष्ट परिणादस्त विज्ञेय अन्तरंगुलः
गुलो पुनः अंगुले च तथा मेरु प षोषाणा मेगुलीनान्तभागे भागे
रीणादे षडंगुले मणिवंधोदया नदीयते मध्यमा मध्य पर्वत प्र
विद्यात केष्टा रेखो तथैव च मणि गुल हयमायते यवो यवस्त स
कोषपरीणादश्रयंगुल रच्यते ॥ द्वीमान्मानं स्या प्रहीयते अंगुष्ठ
विस्तारेण भवेत्तदत करि रक्षादशा पर्वमध्यततर्जना सदृश भवेत्
गुला द्वाविंशतिस्तथा स्त्रीणां स्तनौ यवदयाधिकं तददृगपर्वमुदाह
च द्वादशांगुलो नाभिमध्ये परीणा न्ने पर्वीर्देन नवान् विद्यादंगु
हो द्विचत्वारिंशदंगुलं पुरतः पंच लीषु समन्ततः स्तिर्यग् अक्ष
यवाशत कदा अथ त वेष्टने क प्रकृवीर्तश्च दत्तं तयायने नि
तयो रुपविष्टात संयो प्रोक्तो षडं स एष्ट भवे मध्योपार्श्वतः कल
गुलो अष्टांगुलां च विस्तारेणीवा योच्छ्रितं तथैव केशपर्यंतः
चैव त निर्दिशेत् परीणादे त संयोपरि दशांगुलः स्त्रियः का
याणीवा कलाद्वादशा निर्दिशेत् यीस्त तद्विस्तनोरु नवनाधि
आयामो भुजयोस्तद्विचत्वारिंश काः चतुर्दशांगुलायाममदरेना

सुनिर्दिष्टो नानाभरणसंपन्नः ताः पीनोक गणफलकः ऊँडले
 किंचित् अत्र भुजास्तः किंचि भो मलेकृतः आनानुल्लेख्य
 हीर्धमवेदकमलकावलिरुत्तमा सोम्य मूर्तिः सुशोभनः खटकव
 नासाग्रीवा ललाटेव निर्दिष्टा अत्र म हस्ते तु खड्गवैव न दत्तिणे ॥
 रंगुलाः शृङ्गहीगुलि विस्तारः अ शक्तिं दंडं विष्णुलवदत्तिणे तमि
 स्थनेः पर पद्मवः अधिकं नेत्रय वेशयेत् । कपाले वाम पार्श्वे तु ।
 रंमतचतुर्भागेन निर्दिष्टोत्तु ग्री नागखट्वागमेव च एकश्रवरदो
 वावलिप्रकर्षया किंचिदहीगुला हस्तस्थितावतलवोः परः वैशाख
 क्षुपा एव नारीपुसवा सदेवानोप्र नानकं कृता नृत्याभिनय मस्थि
 तिमासुच नवतालमिदं प्रोक्तं ल तः स्मरेदशभुजः कार्याभाजासुर
 हाण पाय नाशने अतः पर प्रव यथे तथा तथा त्रिपुरतोहे च वाहवः
 द्वापि देवाकारान विप्रोषतः । वाटशेव न शंखचक्र गदा शङ्खः च
 दशतालः सन्तारमोवलिबंदो टा तत्राधिका भवेत् तथा धनुः पि
 चनिस्रया वराहो नरसिंहश्च नाकं च शरो विस्मयस्तथा चतुर्भु
 समतालश्च वामनः मत्स्यकूर्मो जोः पृथक् पृथक् ज्ञानयोगेश्वरो मतः
 तनिर्दिष्टो यथा शोभं स्वयंभवा नीक्षनासाग्रदशनः कराल वदनो
 श्रुतः परं प्रवत्पामिरुद्रायाकारय महान् भैरवः प्राप्यते लोके प्रमाय
 रमे चापीनोरु भुजसंघस्तम न्नसंस्थितः नमलायतने कार्यो
 कोचन सप्रभः सुक्ताकरणि भैरवस्तभयंकरः नारसिंहो वराहो
 संज्ञातचंद्रो कितजरोविभुः जरा वा तथापि भयंकराः न हीनानाधि
 मुकुटधारी च हिरण्य वन सराह कोगावकर्षया देवना कचित् स्तामि
 तिः वाहुवारणहस्ताभो हस्तजंवा नेचातये अनेकरालवदना तथा ।
 रुमंडलः ऊर्ध्वकेशस्त कर्णयोः अधिकाशिल्पिनं द्वात्त कृपावैवा
 दीर्घायत विलोचनः आशुवर्म र्धनाशिनी कृशोदरी त इर्भित्त
 परीयानः कटिसत्रत्रयाचितः निर्मलासाधननाशिनी वक्रनासा
 हारकेयूरसंयोजा भुजगाभरणस्त त इः स्वाय संक्षिप्तोर्गी भयं ॥
 या वाहवश्चापिकर्षयानानाभरण करी ॥ चिपिटो ॥
 भूषि ॥

३ः खणोकाय अनेत्रो नेत्रनाशिनी शार्देत जराभरोवालेडकलया
 ३ः खदाहीनवत्का न पाणिपादक युतः उमादे त प्रदानयो सीमेत
 शा तथा हीनागा हीननेत्रा च भूमा तिलकावुभो वासुकिं दत्तिणेक
 सादकरी नृणां वक्र वत्का च राजा णि वामे ऊर्ध्व ल मादिप्रोत्तु वालि
 नेकदिहीना च या भवेत् पाणिपा कावापविष्णुकपाले दत्तिणे
 द विहीनाया ज्ञायते मरको महा । करे विष्णुले वापि कर्णयो देवदे
 न जज्ञानान विहीना वशाचुकल्पा वस्यस्थितः वामेता दर्पणं द
 एकारिणी पुत्रमित्र विनाशाय घातुत फलं वा विशेषतः वाम
 हीना वतः स्थलेस्तथा संशर्णाव वाहुश्चकर्षयः केयूर वल्लयावि
 यवा यातयायु लक्ष्मी प्रदा सदापव तः उपवीतेचकर्षयमणिमुक्ता
 लक्षण मासायकर्षयः परमेश्वरः मयतथा स्तनभारमथादेतवामे
 स्तुयमानः सूर्यः सर्वैः समेतादर्शये पीनेप्रकल्पयेत् हारादे मन्त्रल
 द्वये प्राकेण नेदिना चैव महाका ऊर्ध्वात् प्राणपदेत तथैव व लि
 लेनशंकर प्रणता लोक पाला गार्दमूर्धे कर्णयोद्याज्ञानिनकता
 अ पार्श्वे तु गणनायकाः नृनरे । वरे वामेलेव परीयानेकटिसत्रत्र
 तिरिदिष्टवभूत वेताल संवृतः ॥ यान्तिने नानारत्नसमापेतिददि
 सर्वे लक्ष्म्यकर्षयः स्तवतः पर णे भुजगान्तिने देवस्य दत्तिणे पा
 मेष्टरे गंधर्व विद्याधर किन्नराणा देपमोपरि समास्थितं किंचिद
 मणापरो गुप्तक नायकानां गणो हेतुतथा वामे भूषिते नृपुंरणा च
 रणकेः शतशो महेंद्र मुनि प्रवी रः विभूषितान ऊर्ध्वादेगुलीषं
 रै रभिनंदमानं हतात्त सूर्यः प्रा गुलीयकान सालककं तथापा
 तशः प्रवाल पुष्पोपहार प्रचय दे पावैसा दर्शयेत् सदा अर्धना
 ददत्रिः संस्तुयमानं भगवंत मी शीश्वरस्येदे उप मस्तिमुराहृत ॥
 उमेत्र त्रयणा मरमर्त्य प्रमो स्तु उमा महेश्वरस्यापि लक्षणं प्र
 उवाच अथुना संप्रवत्पामि अर्ध णतहिजाः संस्थानंत नयो वै
 नारीश्वर परं अर्धेन देव देवस्य दो लीला ललित विभूषं चतुर्भुजं
 नारी रूपे सुशोभनं ॥ ई ॥ दिवाहुंवा जराभारेड भूषिते लो

वनत्रय संपुक्त मुमैक संथपाणि
ने दक्षिणेनाल्लेखं मूलवासं क
चमरे करे। दीपिचर्म परीधानेना
नारत्नापप्रोभिने सुप्रतिष्ठसवे
शोच नयादेनु कृताशने वामे
न संस्थिता देवी तस्यारो वाहुय
दिता शिरो भूषण संयुक्तेरल
केलिलितानना सवालिका क
रीवली ललाट तिलकोज्जला
मणि ऊरुलसंयुक्ता कर्णिका
भरणा क्वचित् हार केयूरवकुला
हर वक्त्रावलोकिनी वासांशोद
व देवस्य स्पृशती लीलया क्वचि
न दक्षिणेन वहिः कृत्वा वाहुद
क्षिणतोः यवा। स्कंधे वा दक्षिणे
ऊरौ स्पृशत्यंगुलिनैः क्वचित्।
वामे च दक्षिणे दद्यात्संलवा सु
शोभने कटिसूत्र त्रयं चैव निर्वे
स्यात्संलवके जया च विजया
चैव कार्तिकेय विनायकौ ॥
पार्श्वयोर्दृष्टीयेनत्र सत्तारणम
गुणकं मालाविद्याधरां सत्रवी
णावानपरो गणः पतद्वय मुमे
पास्य कर्तव्यं भूति मिलिता शि
वनारायणो वक्षोः सर्वपाप प्रणाशने
वासोर्दं माधवं कृष्णदक्षिणामूलपा
णिने वाहुद्वयं च कृष्णस्य मणि।
केयूर भूषिते शोच वक्रधरशाने

मारक्तंगुलि विभ्रमं चक्रस्यानेन
होवापि पाणोदद्यात्थल्लेखं
विचैवेतरे दद्यात्संलवभूषणाज
ले पीतवस्त्र परीधाने चरणमणि
भूषिते दक्षिणादे जटाभार मर्दने
कृत ललाटे भुजग हारवलयं
रदे दक्षिणे करे द्वितीयवापि
वीत विमूलवरधारिण। व्याला
पवीतसंयुक्तकटाई कृत्वा ससं
मणिारत्ने संपुक्तपादे नाग विभू
षिते शिव नारायणस्यैव कल्पये
द्वय मुमै महावराह वक्षामि
यद्यहं स गदाधरे नीलदंष्ट्रायुधो
रास्य मेदिनी वाम ऊरु परे दंष्ट्राये
णेदुतो देतां धरणी मुमलान्वितो
वित्तयान् फलनयना सुपरिष्ठा
त्प्रकल्पयेत् दक्षिणे कटि संस्थ
नकरेनस्य प्रकल्पयेत् कूर्मोपरि
तथापाद मेकं नागेदं मूर्धनि सक्त
यमानं लोकेशः समं तात् परिक
ल्पयेत् नारसिंहे च कर्तव्यं भुजा
एक समन्वितं। गोद सिंहा सनं
तद्विदारितं मुखेक्षणं। स
च पीन प्राकाकीर्णं दारयन्तं।
दिते सन्ते ॥ विनिर्गतां ज
ले च दानवं परिकल्पयेत् ॥
वसेतं रुधिराज्ञारं भक्तटी क

रिलेखणं युध्यमानं च कर्तव्यं २: पुनः। वामपार्श्वे तु सावित्री
क्वचित् करणं बंधने परिष्ठाते दक्षिणे वसरस्वती याग च सुष
नदेत्येन तर्जमानं मुकु मुकुः यस्तद्वत् कार्याः पेशामदेपदे ॥
देम प्रदर्शयेत्तत्र त्वज्ज खेटक कार्तिकेय प्रवक्ष्यामि तरुणादिम
धारिणं स्तुयमानं तथा विल्ल दृष्टी सत्रिभं कमलोदरवर्णाभं मुकुमा
येदमराधिये ॥ तथा विविक्कमेव रेजुमारक गणके श्रीरके युक्तं म
ले वृक्षागणकमणाल्लेखं वाम मयूरवरवाहने स्थानीय खेटनग
पार्श्वे तथा राहु मुपरिष्ठात् प्रक रेभुजान् द्वादश कल्पयेत् चत
ल्पयेत् अथ स्नाहमने तावत् क भुजः कर्तव्ये स्यादेन यामे द्विवाह
ल्पयेत् सकमरेत् ॥ दक्षिणे च कः शक्तिः पाशा स्तथा त्वज्जः प्रा
त्रिको विद्यान्मुखं दीनं प्रदर्शयेत् २: मूलनयेव च वरदशेव दक्षः
भुजारधारिणं तद्वदालेन स्पेव पा स्यादशुवा भयदो भवत् एते दक्षि
क्षतः वंथने वापि ऊर्वत गरुडत् एतां देवाः केयूर कटकोज्जलाः
सु दृष्टीयेत् मत्स्य रूपं तथा मात्स्य धनुः पताका मुष्टिश्च तर्जनी च
कौमे कूर्मी कृति न्यसेत् एव च प्रसारिता खेटकेतामचूडश्च वाम
पल्लु भगवान् कार्या नारायण हस्तप्रशस्यते द्विभुजस्य करश
हरिः वृक्षा कमणाल् धरः कूर्म क्तिर्वीमे स्यात् ऊकुटापरं चतुर्ध
यः क्वचित् कमलासनः वर्णान जेशक्तिपाशो वामतो दक्षिणे च
पद्मगर्भाभं स्रतर्हीरुः शभेक्ष सिः वरदोः भयदो वापि दक्षिणः
णः कमरेत्तं वामकरे स्तवंद स्यात्तरीयकः विनायकं प्रवक्ष्या
स्त च दक्षिणे वामे दण्डधरे तद मि गजवक्त्रं त्रिलाचनं संवोदरे
तत्सुवंचापि प्रदर्शयेत् मुनिभि चतर्हीरुं व्याल यज्ञोपवीतिनं
दैव गंधर्वः स्तुयमानं समन्ततः स्वस्तिकार्णं वृहच्छण्ड मकर
ऊर्हीणमिव लोकां स्त्रीनमुक्ताव पूष्टयुदरे स्वदन्तदक्षिणा कर
रधरे विभुं ॥ मृगचर्मधरे च। उत्पले च तथा परे लङ्कं पर
पि हिय यज्ञोपवीतिनं। यात्र्य संवेव वामतः परिकल्पयेत्त
स्थाली न्यसेत् पार्श्वे वेदांश्च वत् हस्तं दक्षिण गमने पीनस्कंधांश्च पा

गिने युक्तं बुद्धिं कृत्वा मय । किंचिद्दुर्लभं तदा वाममंगुष्ठमर्दिषे
 स्नात्वा ध्यात्वा कान्ताय नमः । परिस्मृतं च तदपि ममरेः सन्निवे
 प्रवक्ष्यामि त्र्येदं शभुजं तथा ॥ प्रायेत इदानीं सुरराजस्य त्र्येदं
 याणां मयि देवानां मनुकाराचु । त्र्येदं विप्रशतः सहस्रनयने देव
 कारिणी जटा नृद समा युक्ता मर्द । मन्वारणं संस्थितं पृथु वल्लो
 दुक्तं शोचनं लोचनं त्र्येदं संयुक्तं । वदने सिंहसंस्थितं मद्राभुजं किरी
 पूर्णं नृद सद्गुणनां अतसीपुष्प । दत्तं लक्ष्मणं पीवरोरु भुजं
 वर्णाभां सुप्रतिष्ठां सुलोचनां ॥ एतं वज्रोपलं धरत इदानीं भरण
 नवयोवनं सयज्ञां सुवीभरणं भू । भूषितं पूजितं देवगंधर्वैरपराग
 धितां सुचारुदण्डां नदत पीनो । लसत्तनं छत्रवामरधारिणो ।
 त्रतपयोधरां त्रिभंगं स्थान संस्था । सिंघोपायैतं कारयेत् सिंहासन
 नोमहिषासुरमर्दिनीं त्रिभूतं द । गते वापि गंधर्वगणसंयुते इदानीं
 तिष्ठेदद्यात् त्र्येदं त्र्येदं च । वामतः स्तस्य कृष्णं त्र्येदं धारणीं
 तीक्ष्णवाणं तथा प्राक्तं दक्षिणे । सखे वाचं प्रभाकरस्य प्रतिमा मित
 सन्निवेशयेत् त्र्येदं पृथुवा पं । नीष्पुणं नदिनाः रथस्य कारमेदं
 च पाशमकुशं मेव च त्र्येदं वा । वं पद्मदं सलोचनं समाचंचेक
 परं च वापि वामतः सन्निवेशयेत् । चक्रं च रथं तस्य प्रकल्पयेत् मुक्त
 त्र्येदं स्नात्वा मर्दिषे तदक्षिरक्त । देन विचित्रेण पद्मगर्भसमप्रभं
 प्रदर्शयेत् शिरसे द्वा द्वे तददो । नानाभरणं भूषां भुजाभ्यां धृत
 नवं त्र्येदं पाणिभ्यां रुद्धिं शूलैर्नाल । पुष्करं स्कंधस्य पुष्करं मेतलील
 भिन्ने निर्येदं विभूषितं रक्तं । येव धृते सदा चोलकच्छत्रवपु
 क्रीकृतो गंधर्वक विष्णुरितेदा । धेकुविचित्रेषु दर्शयेत् वस्त्रयु
 ण वेष्टितं नागपाशेन भ्रुकुटो । गम समोपेतं चरणौ तेजसा वृत्तो
 भीषणानने सपाश वामदं स्तेन । प्रतीहारो च कर्मयोगार्थो देण
 धृतकेशं च उगीया वमदुधिरवकं । पिंगलो कर्मयोगो त्र्येदं सौ च पा
 च देवाः सिंहे प्रदर्शयेत् देवास्तु । मृगोः पुरुषादुभौ लोचनी कृत
 दक्षिणपादं समं सिंहे परिस्थितं । हस्तं च पार्श्वं धातार मय्ये नाना

देवगणैः युक्तं मेव कृष्णं हि वाकरं । द्यामिपाशहस्तं महावलं शोच
 अरुणः सारथिस्तस्य पद्मिनी पुत्र । स्फटिकवर्णाभहार केयूरसं
 सन्निभः अश्वौ च वलिसुग्रीवावत । हने मगाधिरुं वरं यत्ता
 स्त्रोतस्य पार्श्वयोः भुजैर्ग रथि । का धुन संयुते । भूषणावगते
 भिर्बद्धाः समास्था रथि संयुताः । शोते किरीट वरधारिणो । वा
 पद्मस्थं वा दयस्थं वा पद्मदं स्तम । पुत्रं प्रवक्ष्यामि धूमं च मगावा
 कल्पयेत् अश्वं स्त लक्षणं वदो । हने विजोवर धरं शोते युवान
 सर्वकाम फलप्रदं । दीप्तं सर्वार्थं । क्वचित्प्रव मगाधिरुं वरं
 वपुष मर्दं च दासनस्थितं । वाला । यत्ताकाधुन संयुते क्वचं प्रव
 कं सद्गुणं तस्य वसनं चापि दर्श । द्यामि कंजलाभा मलेकृतं हा
 युक्तं । यज्ञोपवीतं न देवं लसत् । रकेयूरं रचितं सितावरधरे सदा
 चंद्रधरं तथा कमंडलुं वामकरे । गदाधरे च कर्मयोगं वरं मुक्तद्वि
 दक्षिणे तदसत्रकं ज्वालाविता । ते नरयुक्त विमानस्य मेघस्थं वा
 न संयुक्तं मज वाहनं मुज्जलं । पिकारयेत् वर्णं पीत वर्णं न
 ऊरुस्थं वापि ऊर्वीता मर्दि सप्र । गुणकैः परिवारितं । महोदरं
 शिरानितं तथा यमं प्रवक्ष्यामि । महाकायं कृत्वा ह्येकं समवितं
 देवपाशधरं विभुं महामहिषमा । गुणकैर्वर्णं धृतं धनवद्य
 रक्तं कृष्णं जनचयोपमे । सिंहा । करे स्तथा त्र्येदं प्रवक्ष्यामि
 सनगते वापि दीप्ताग्निं समलोच । धवलं धवलं त्र्येदं त्रिभूलं या
 नं मर्दिषे विचित्रं प्रवक्ष्यामि । गिने देवं च त्र्येदं हृषगते विभुं ॥
 किं करोस्तथा समं तादृशं येन स्य । मातृणां लक्षणं वदो यथा वद
 सोम्या सोम्यास्तथा सुरान् राक्षसे । उग्रवेशः ब्रह्माणी ब्रह्म सद्गुण
 इ तथा वदो लोपालं च नैर्जनं । चतुर्वक्त्रा चतुर्भुजा । दंसाधि
 राक्षसं महाकायं रक्तं भिर्बद्धं । रूपा कर्मयोगा सातसत्र कमंडलुः
 त्र्येदं संहानीलं कजलाचलं । महेश्वरस्य योगतथा मोदयुगीम
 सन्निभं नरयुक्तं विमानस्य पीताव । ता जटामुक्तं संयुक्ता हृषगते
 र विभूषितं ॥ वरुणं च प्रव । इणो वरा कपालं शूलं त्र्येदं वर

राय चतुर्भुजा कुमार चणकोमा वा दिग्वासा कालिका तदज्ञासभ
री मयूरवर वाहना रक्तवस्त्रधरा स्या कपालिनी सरक्तपुष्पाभरणा
तदकुलप्रतिधरा तथा हभके वईनी धन संयुता विनायकचक्र
यूर संयुता ककवाजधरा तथा वीन मादणामनिकेसदा वीरसर
वैष्णवी विष्णु सदृशी गरुत्मनि अमगवान् वृषाचक्रा जराधरः।
समास्थिता चतुर्वीरुप्रवरदाया वीणादस स्त्रिभुलीच मादणाम
खचक्रगदाधरा सिंहासनगता प्रतो भवतु श्रियन्देवी प्रवक्ष्यामि न
वापि बालकेन समन्विता वाराही वेवयसि संस्थिता संयोजना पीन
चप्रवक्ष्यामि महिषोपरि संस्थिता गंडा रक्तोष्ठी ऊंचित कंच पीनोत्र
वराह सदृशी देवी वृंदाचामरथा त स्तन तदामणि ऊंचलधारिणी
रिणी गदाचक्रधरा तदहानवेद समंडलं मुवंतस्याः शिरः सीमेत
विनाशिनी इंद्राणी मिद्र सदृशी भूषितं पद्मस्वस्तिक शंखैर्वीभू
वज्रमूलगदाधरा गजस्रन गता धिता ऊंचलालकैः कंचुका वड
देवी लोचने वक्रभिर्भूता तम गात्रोचदार भूयो यथोथरी नाग
कांचन वर्णाभां सर्वाभरणभू हस्तोपमो वारु केयूर कटकोज
धिता तीक्ष्ण खड्गधरा तदहदये लो। पद्म हस्ते च दातव्यं श्रीफलं
योगी शरी मिमा दीर्घ जिह्वा दक्षिणे करे मेखलाभरणान्तर
मूर्द्धके शीमस्थितं देवमंडितं मकांचनसुप्रभां नानाभरण संप
दृष्टा करालवदनो ऊंचा चैव क्रा शोभनो वर धारिणी। पार्श्वे त
शोदरी कपालमालिनी देवी स्याः स्त्रियः कार्या आभरणयथा
मृणमाला विभूषिता। कपाले गयः पद्मासना पविष्ठा तपमसि
वाम हस्ते त मांस शोणित प हासन स्थिता करिभ्यां स्त्राय मा
रितं सकेशं त शिरोन्यस्य शस्त्रि ना सा भंगाराभा मनेकशः॥
का दक्षिणे तथा गृध्रस्था वायस पतिपालयेनो करिणे भंगाराभां
स्या वा निर्मासा विगतोदरी कराल तथापरो स्त्रयमाना च लोके शो
वदना तदहं कर्तव्यासा त्रिलोचना स्तथा गेयवै गुह्यकैः तथैव
चामुण्डावदवराच दीपचर्मधारिणि लिणी कार्या सिद्धासुर निषेविता

पार्श्वयोः कलसौ तस्यास्तोत्रोदे जाः। इति मत्स्यपुराणे देवार्चानुकी
वदानवाः॥ नागाश्च वनकर्त नेने प्रतिमा लक्षणं नाम २२२॥
द्याः खड्गखेटकधारिणः गृध्र २२१। २२४। २२५ अध्यायः॥
स्तातप्रकृतिस्तेषां नाभे र्देवपोह सादिविधा। स्यापनत्रया स्वयं
वीकणा अमृदिकर्तव्यादिनिष्ठा कृत्वा च यथा श्रीमदाशिव उवाच
वदवः समाः पिशाचा राक्षसाश्च मृणुदेवि प्रवक्ष्यामि तदंशावस
वभूतयेतास्मान् तयः निर्मासाश्च खदरेः स्यापनेव स्वयं यक्तं हिविधं
वतसर्वे रोदा विकृतं रूपिणः। तत्प्रकीर्तिते। शिलाम्हा हलो
देशपालक कर्मयो जटिलो वि दायैः कृता प्रतिकृतिदरः श्रोत
कृताननः दिग्वासा जटिल स्त स्मार्तगमैः प्रोक्ता क्रिया संस्था प
हृत मृगोमापु निषेवितः कपा नाहितं तस्यापनमिति प्रोक्तं
लेवामहस्ते त शिरः केश समा स्वयं यक्तं हि मेष्टा। यस्मिंस्ते
वृते दक्षिणे शस्त्रिका दद्यादसुर निहितो विष्णुः स्वयमेव नृणां भुवि
तय कारिणी अथातः संप्रवक्ष्या पाषाणदावी राक्षसाः स्वयं यक्तं
मिदिभुजं ऊंचमायुधं पार्श्वे वा स हिततस्मत्। स्वयं यक्तं स्यापनेवा
मुवंतस्य मकरधुज संयुतं दक्षि पूजयेत्सु सुदने देवतानां मह
णे पुष्पावाणं ववामे पुष्पमयं धनुः पीणामर्चनार्थं सनातनः स्वयमे
प्रीतिः स्यादक्षिणे तस्य भोजने प वनगत्रायः सात्रिथं यानिकेशवः
कुरान्विता रतिस्त वामपार्श्वे व यस्पदिग्रहे भाग्यतदेवा विरभू
शयनोपस्करान्विता पदस्य पदरु व्रवि तदेव पूजयेन्निते तस्मिन्नेव
श्रेयस्वरः कामांतरस्तथा पार्श्वे तो रमेसदा। श्रियो कशायी देवेषां
जलवापी ववननेदनमेव च सुशा विधेर्द्धः शुभानने सपवत्ता
भनश्च कर्मयो भगवान् ऊंचमायु कनाथानां तपसा विरभू भुवि ॥
धः संस्थानमीषदं स्याद्विस्मय मयापि काशपां संपूज्या मायवः
विस्मनेत्रकं। एतदंशे प्रातः प्रो कलषायहः दक्षिणे दधि तीरेत
क्तं प्रतिमालक्षणं मया विस्तरे नीलादौ पुरुषोत्तमे दारुपीज
एतदंशं कौतिहस्तिरपिदि। गत्राथो वल्लणा स्यापितः स्वयं।

सपवश्यः सर्वेषां लोकानां तत्त्वेषां
वति नरनारायणः साक्षात् पूज्यो
वदिकाश्रमे गदाधरो गणायोतप्र
योगसाधवस्तथा साधवाविधिव
न पूज्यो गंगासागर संगमे कपा
लमोचने तीर्थे कलिंगे चोदरिस्त
था विसृज्य वदिरंगे तु भीममूर्तिः
शिवेयतः द्वारकायां वासदेवः
ऋक्षेत्रे रणेश्वरः ॥ नारायणो
व्यंकटाक्षो पूज्यो नित्यं सनातनः
सयं श्रीभगवान् कृष्णो धाम्निहं
दावने शुभं गोविंदः केशवानंद
यशोदानंदो विभुः पूज्यो मद
नगोपाल गोवर्द्धन धरादिकः
चतुर्शीतिके कोशे वात्स्यायना
तीतकेशिवे कलिंदनेदिनी ती
रे महाप्रलय वर्जिते सदेवको
चैरभ्यर्च्यः श्रीगोपीजन वल्लभः
यत्र यत्र देवै रक्ष्यं यथाशुभा
मने स्थाने तीर्थे तथा क्षेत्रे यत्तदा
न महोत्सवं । संकीर्तनं सर्वभ
क्ति स्तथा कार्त्तिकं जने ॥
कायेन मनसा वाचा भक्तादेवि
पुनः पुनः तत्र तत्र समागम्य ।
रे मे देवं अवस्थितः नाष्टो गयो
गजेजान मर्द्ध्या विदनेदृणां च
तयोर्विषयं प्राप्य ददाति फलमी

स्थिते सर्वव्याससौभ्यमर्द्ध्या
लभते नरः शृंगानामपि सात्रि
थं सर्वदा हृषीवीनले जंबुद्वीपे
महापुण्ये वर्षे वैभारते शुभे शु
द्धीयां सुत्रिधि विस्मो नैतव्युक
दावन ॥ तस्माद्देभारते वर्षे मुनि
भि सिद्धेशे रपि सेविते सनातनस
भ्रतपोयन क्रियादिभिः भारते
स्मिन् महावर्षे नित्यं सन्निहितो ह
रिः इन्द्रमुत्त नथा कौर्म सिद्धाक्षो
वदरीवने काश्याप्रयागे सोमेव
शालग्रामाचले तथा । नारायणा
चले सोमे वराह वामनाश्रमे य
वमायाः सयं व्याकाः सर्वकामफ
लप्रदाः सयमेव हि सात्रिधं यस्मि
न याति जनार्दनः तस्मिन्नेव स्थयं ।
व्यक्तं वसेति मुनयः शुभाः महा
भागवतश्चेष्टाविधिना स्याप्यके
शवे मंत्रेण ऊर्प्यात् सात्रिधं स्या
पनेतद्विधिप्यते न तत्राज्ञादिभिः
कार्यं मुक्तदस्यापनादिकं श्रीह
रै रक्ष्यं कर्मयाज्ञात्सबमथाधुरं
यात्किंचिदेष्टव्यैः कार्यमपरं मेदि
रादिकं भवे विस्मर्न गृह्णाति ह
तमेतद्विर्मैः ॥ इति पात्रोत्तर
खण्डे ७३ अध्यायः ॥
भगवत्याः प्रतिमाराधनविधिष्य

ब्रह्मोवाच शृणु तस्याः साराधत्त मामेतेन ऋद्धो समन्विते देवी
आराधनविधिपरं यथा सा नो मन्त्रमयी पुण्या मयि यनति
धिता पूर्व शंकराद्यैः फलैः सुभिः भावितः अर्पिते प्राप्तो स्ते
कर्म यत्नेन देवेश तथ्यात् मयि न तेनोत्प समन्विते ताम्बादे
पूजय । शंभुः पूजयते देवीं मन्त्रे वी सदाकाले भक्तादेवो हि
शक्तिमयी शुभा अतमाला क वाकरः अर्चते तत्र सप्राप्त ते
रो नित्यं तेनासा विभुरीश्वरः अ नसृज्य तमुत्तमं मुक्ताशैलम
दे शैलमयी देवी यजामि सूरस यी देवी सोमः पूजयते सदा ते
जम तेन ब्रह्मत्वमेवेदं मया प्रा न सोमोपि संप्राप्तः सोमं त्वं म
मे सज्जलं इन्द्रनीलमयी देवी ततो ज्वलं प्रवालकुमयी देवी
विस्मरं यते सदा विस्मृतं प्राप्त यजेते पद्मगोत्रमाः तेन नागास्त
वो स्तेन अर्चते कं सनातनं देवी भोगाद्याः प्रयुते ते परं परं क
हेममयी कानां धनदोः यजेते स सायसमयी देवी पूजयते सुरा
दा तेनासा धनदो देवो धनेश त्रमाः राक्षसाश्च महात्मानस्तन
त्वमवाप्तवान् विष्टे देवामहा तेः मितविक्रमाः चतुसीसम ।
त्मानो रोप्यां देवी मनोहरा यजे ति विधिवद्भक्ता तेन विष्णुत्तमा यी देवी पिशाचाः पूजयति तां ।
ति विधिवद्भक्ता तेन विष्णुत्तमा तेन ऋद्धि वलोपताः प्रयति प
मुमुः वायुः पूजयते भक्ता देवी रमं पदे त्रेलोहिकां सदा देवी ॥
पितृन् संभवां वायुत्वं तेन तस्या यजेते गुह्यकादयः तेन भोगव
प्र मनोपमं गुणवद् वसवः लोपताः प्रयातीश्वर मेदिरे वने
कोसिकां देवी पूजयते विधानतः लोहमयी देवी यजेते मातरः स
प्राप्तुं वेतो महात्मानो वसुते स दामास्ते प्राप्यताः सर्वाः प्रया
महोदये अश्विनो पार्थिवी देवी ति परमं पदं । एवं देवाः संगा
पूजयतो विधानतः तेन तावांश्च थवी पिशाचोरगास्तसाः पूजय
नो देवा दिव्य देहगता बुभो स्फा ते सदाकाले चक्षिकां सुरनापि
दिकां शोभनां देवी वरुणाः च का तथा त्वमपि देवदेव्यदीक्षु सि
यते सदा वरुणात्ते हि सं ॥ परां गतिं शिवामतिमयी पूजय ।

लभसे मनसे पितान कामान रूपतगगादि वाटिका वनशे
सुरवराधत कामिकैः प्रतिमा भित्त वेष्टा नृप्यापसेयन धु.
सदा ददाति सर्वलोकानां चित्त जलत्र विभूषिते चटादृष्टा
मणिर्धयाशिवा अथिच हेम दीपादिदेये इत्येतिरूपिते वेदि
तासा च सदाती प्रोत्सावित्राय का तत्रपुष्टादि दिन सेखाथि सि
सापि वा शक्तिप्रल स्थिता दे इये कर्तव्या एकमेक वा यथा
वी सर्वकाम फलप्रदा यो य कालपरि अनन विधिना यस्त
स्य आयुधः प्रोक्त स्तस्मिं स्ता मातरः स्थापयेत्तरः इहात्र पूज
प्रतिपूजयेत् देवीशान्ताधि नीयस्तस्मत्तोयाति परां गतिं इ
ता प्रेमो कामायुः सतसोत्था ति देवोपराणो मातृप्रतिष्ठा महा
दा प्रले संपूजिता वस्तु सर्व भागे अल्पबुद्धीनां प्रतिमासु
भवति प्रतिष्ठे वादी वा शैल देवते यथा अग्रे क्रियावता देवो
जो वापि रत्न धातुमयी मपि रुदि देवो मनीषिणा प्रतिमास
विधिना शास्त्र उष्टेन दृष्टवाक्य ल्यबुद्धीनां ज्ञानिना सर्वतो हरिः
त्रिलोचना कारयेद्वक्तिमान् अथिच अग्रे क्रियावता मस्मिह
यस्त देवी शास्त्रविशारदः दिवा हेमनीषिणा प्रतिमास ल
स्थापन विधि यथा सर्वशैले बुद्धीनां ज्ञानिना मस्मि सर्वतः प्रति
ष्टकाष्टोत्थं गृहवास्तु विभाजि मो लक्षणवती यः ऊर्ध्वा चैव मा
ते व लभी मंडपं वस्तुतासां नवः के प्रावस्य परलोक महये
तस्यापन मुभं गंधनेवेद्य धूप प्रतिपद्यते षष्ठिवर्ष सदस्त्राणां
न वलि मात्य विभूषणोः ग्रंथि सहस्राणि महा मुने जीउते देव
वासन श्रुती स्तस्यापनीयास्तुत वनत्र अक्षरोभिः सकिन्नरैः यः
दिदेः वेदधुनि महावाघैः स्त्रीसं स्थापयेदरे रक्षी सुप्रशान्तिवे
गीतोपशोभिते कर्तव्यं स्थापन शाने पुरुषः कृतकृत्यता नैवेम
तासा वक्रवादित्र नादिने शो जाग रणे नयेत् सेस्याप्य प्रतिमा विलो
रणे तत्र देवाः प्रजापते इहये सर्वत हेम रूप सप्रलज्जो रत्ननारैतिकी
णसंपूर्णसर्वोपकरणान्विते वापी वापि वदिसीये गृहपिवा महास्तोत्रे

गेविंदसमकसे स्त्रायमानवः यं तत्पयातनाव ॥
यं कामयने कामे तेने प्राप्नोत्यसं प्रतियोगः पुं विरोधः प्रतियु
शयं इत्यधिपुराणं प्रतिमानं स्त्री जे न इति युत्त यस्या भाव वन
प्रतिविष्य वादित्यस्याधोभागः प्रत्यय निष्पन्नः ॥
इत्यमरः अस्यावादिम्यस्याधो भा प्रतियोगी न वि विरोधी यथा
गो देनयो मध्यं प्रतिमानं मुच्य साध्यवत् प्रतियोगिका न्यो न्या
ते प्रतिमीयते अनेन प्रतिमाने भावा सामानाधिकरण्ये इति
उमिन्नने दौषे अनटमियो रिति चिन्तामणिः सत्यनिपत्तः यथा
इं प्रतिमानं प्रतिच्छाया गजदे प्रतियोगिने दृष्टा प्रतियोगी नि
तांतरालयो रितिरुद्धः इति भरतः वर्तते इति प्राचीनकारिका ॥
प्रतिमार्गिकः पुं पुरविशेषः य प्रतिरंभः पुं प्रतिलभः ॥ इति
या योमचारिपुरे शोभ मुद्रकः दितृपकोषः ॥
प्रतिमार्गिकः इति जहाथरः ॥ प्रतिरूपं स्त्री प्रतिमा इति विका
हरिचंद्रपुरे शोभ मुद्रकः एरप्रोषः ॥
मार्गिकः इति त्रिकारणप्रोषम् प्रतियुक्तं स्त्री प्रतिविंबे ॥ इ
प्रतिमुक्तः वि परिहित वस्तुदि तिजहाथरः ॥
इत्यमरः ॥ प्रतियुक्तः पुं लि प्रतिरोधः पुं निरस्कारः इति यु
प्ता वाच्छा उपग्रहः वेदी इत्यम त्यानशादृटीकाया भरतः सत्य
रः निग्रहादिः सतो गुणान्तराया तिपत्तः यथा पक्षसाध्यसाध
ने इति भरतः संस्कारः इति स्वा नाप्रसिद्धिस्वरपासिद्धिवाधप्र
मी ग्रहणादिः इति रामाश्रमः प्र तिरोधानो निरासः इति सय
तिगृहः इति मुद्रकः प्रतियुक्त भिचार शिरोमणिः चोर्ध्व प्र
स्तुसंस्कारे लिप्सापग्रहणेषु च इ तिरोधिप्रवृद्धनान् प्रतिरो
तिमेदिनी प्रयत्नवति चि ॥ इति थकः पुं चारः इति हेमचंद्रः
त्रिकोणप्रोषः रचना इति जहाथरः प्रतिरोधी न पुं चौरः इत्यमरः
प्रतियातना स्त्री प्रतिमा इत्यमरः प्रतिलभः पुं लाभः तस्यैवः
लेभने २ इति हेमचंद्रः यथा।

नेव नः प्रियतमोभययासौ य प्रतिवादी वि प्रतियकः यथा
यमेन हणतेहणतेवा एकते यदावेविथः पक्षः कल्पितः
दिधिगममगुणामन्यतः क पूर्ववादिना दद्यान्त यत्त संवे
यमदः प्रतिलोमः इति श्रीद्विः धं प्रतिवादी नदीनर इति वा
प्रतिलोमः वि वामः इति हेम हरतवेहहस्पतिवचन ॥
वेदः विलोमः यथा तावुभाव प्रतिवासरः पुं प्रतिदिनं इति
यसंस्कार्या विनिधर्मोवविष्णु हारावली ॥
मः वेगुणान्नमनः पूर्व उन्नरः प्रतिवासी न वि आसन्नगृही नि
प्रतिलोमतः इति मानवे हं अ कटस्थायी यदसि इति भावा प्र
ध्याये ६८ श्लोकः ॥ तिवसतीति यदादित्यागिबन् प्र
प्रतिलोमजः वि प्रतिलोमजा तयनिष्पन्नः ॥
तः उन्नम वर्णीया अथमवर्णी प्रतिविवं ह्रीं प्रतिमा प्रतिच्छा
ज्ञानः यथा संकीर्णयोनयो ये या इत्यमरः ॥
त प्रतिलोमावलोमजाः अयो प्रतिविषा स्त्री अतिविषा आत
न्यवतिष्ठताश्च तान प्रवक्ष्यामः इस इति भाषा इत्यमरः ॥
शेषतः इति मानवे १० अध्यायः प्रतिविस्नु स्त्री विस्नुविस्नु प्रति
प्रतिवचः स स्त्री प्रत्युन्नरं इति मृगयोध्याकरणा ॥
हेमचंद्रः ॥ प्रतिविस्नुकः पुं मुचुर्जंदहतः
प्रतिवचनें ह्रीं प्रतिवाकां उ इति राजनिर्घण्टः ॥
न्नरं इति विकारशेषः ॥ प्रतिवेशः पुं प्रतिवातिगृहं आ
प्रतिवसथः पुं ग्रामः इति सन्नगृहिणोगृहं इति शहरता
हेमचंद्रः ॥ वली ॥
प्रतिवाकू वे स्त्री उन्नरं इति प्रतिवेशवासीन वि प्रतिवासी
शहरतावली ॥ यथानेजाने प्रतिवेशवासिनिगोः
प्रतिवाकां ह्रीं उन्नरं इत्यमरः किं भावि संभाविते इत्यलंकारकोश
प्रतिवाणिः स्त्री प्रमुक्तिः प्रत्य भं प्रतिवेशी न वि प्रतिवासी इति
न्नरं इति भूरिप्रयोगः ॥

शहरतावली ॥ यथा वधिवर्षसदस्याणंसदस्या
तिश्रासने ह्रीं आहूय भूयादीना णिवसेदिवि योजुमेतापि भवति
कार्यं प्ररणं इत्यमरः ॥ निरये प्रतिषेधकः इत्यग्निपुराणं
प्रतिशिष्टं वि प्रत्याख्यात प्रेषिते प्रतिसुः पुं हतः इति शहरताव
इति विकारशेषः ॥ ली प्रतिसुशः पुं सहायः कर्त्री
प्रतिष्ठास्त्री प्रतिष्ठापयः इति श हरः पुरोगः इति मोदिनी ॥
हरतावली ॥ प्रतिसुषः पुं चर्मरजः इति जटा
प्रतिष्ठापयः पुं पीनसरोगः इत्य थरः ॥
मरः ॥ प्रतिसुसः पुं चरः इति शहरता
प्रतिष्ठापयः पुं यज्ञशाला इतिज वली ॥
राथरः सभा आशयः इति मे प्रतिष्ठमः पुं प्रतिबंधः इत्यमरः
दिनी शोकः इति हेमचंद्रः ॥ प्रतिष्ठः पुं सूर्यार्चनामकवृत्तादि
प्रतिष्ठवः पुं योगीकारः इत्यमरः तपिता इति हेमचंद्रः ॥ प्रतिष्ठा
प्रतिष्कृत स्त्री प्रतिधुतिः इत्यमरः युक्ते वि ॥
प्रतिष्कृतः वि योगीकृतः इत्यमरः प्रतिष्ठा स्त्री गौरवः दितिः स्या
प्रतिषिद्धः यथा अप्रतिषिद्धमनु ने प्रागनिष्पत्तिः चतुरद्वयपय
मते भवतीति दत्तकचंद्रिका ॥ इति मोदिनी । संस्कारविशेषः ।
प्रतिषेदा वि प्रतिषेधकर्त्री तस्य तदिनादि यथा मत्स्यपुराणे ॥
र्यायः माशहिकः २ इति विका चैत्रे वा फाल्गुने वापि नैष्ठे वा
एतशेषः ॥ माथवे तथा समयः सर्व देवानां
प्रतिषेधः पुं निषेधः यथा प्रा प्रतिष्ठा शुभदा भवेत् प्राप्यपक्ष
थाम्यस्त विधेयं प्रतिषेधे प्र शुभं शुक्ल मतीते चोन्नरा यणे ।
थानता । पृथ्वादासः स विज्ञेयो पंचमी च द्वितीया च तृतीया सम
यजोन्नर पदेन नन् इति माले मी तथा दशमी पौर्णमासी च तथा
मासतत्त्वं ॥ श्रेष्ठा त्रयोदशी आसु प्रतिष्ठा ।
प्रतिषेधकः वि प्रतिषेधकर्त्री । विधिवत् कृता वज्रफला भवे
वि प्रतिषेधविषयः निषिद्धः ॥ त् । प्रतिष्ठा सर्व देवानां केश

वसुविशेषतः उत्तरायणमाय सगर्भापर शिलायासेष्टहारंभे
ने शुक्रपक्षे शुभदिने कल्पय सकालः पूजित इत्यर्थः प्रतिष्ठा
देव येवमामष्टमोचैवशास्त्रे समये मातृ वा कालाणे वापि
भुजवलभीमे युगादा वयने पुण्य चैत्रवेशाखयो रपि ज्येष्ठाषाढक
कर्त्तव्यविषय हये चंद्रसूर्यग्रहे योर्वपि प्रतिष्ठाशुभदा भवेत् ॥
वापिदिने पुण्यचर्चस्तु या भविष्ये सोमोद्दस्यतिश्रवम्
तिथि यस्य देवस्य तस्य वातस्य । कृष्णव बुधस्तथा एते सोमग्रहाः
कीर्तिता गृहभाम विशेषेण प्रोक्ताः प्रतिष्ठा यत्नकर्मणि ॥
तिष्ठा मुक्तिदायिनी यमपुराणे मत्स्यपुराणे आषाढे द्वे तथा
प्रतिपद्यनदस्योक्ता पवित्रा रो मूल मुनरात्रयमेव च ज्येष्ठा
यणोतिथिः श्रिया देवा द्वितीया वणरोदिण्यः पूर्वभाद्रपदे तथा
तृतीयोना मुनमासता तृतीया हस्ताश्विनीरेवतीचपुष्यामृगशि
त भवान्माश्वतथी तत्तत्तस्य रस्तथा अनुराधा तथा स्वामीप्रति
च येवमी सामराजस्य षष्ठीप्रोक्ता छादोप्रशस्तते दीपिकायां प्राज्ञे
गृहस्य च सममी भास्करस्याक्ता शवासव करादिभिः शिखीषुषो
इतीयाश्चाष्टमी तथा मातृणां म स्मामरेज्य शशिभेषु तथोत्तरेषु ।
वमी प्रोक्ता दशमी वासुके स्तथा कर्तः शुभप्राप्ति केन्द्रगते च
एकादशी ऋषीणां च द्वादशी च जीवे कार्याहरेः शुभोत्तथोविधि
क्रपाणिनः त्रयोदशी तनंगस्य वत्प्रतिष्ठा प्राज्ञप्रादयः रोदि
शिवस्योक्ता चतुर्दशी ममचैव णी ज्येष्ठा हस्ता पुनर्वसु अश्विनी
मुनिश्रेष्ठ योर्णमासी तिथिः सर रेवती पुष्या मृगशिर उत्तरफल्गु
ता कल्पतरौ देवीपुराणे महिषा सुमरावाकोत्तरभाद्रपद नक्षत्राणि
सरहंयाश्वप्रतिष्ठा दक्षिणयने सर्वमंगलाहृष्टाने देवीपुराणे य
यस्य देवस्य यः कालः प्रतिष्ठाधुन या द्वादशमे जीवे अष्टमे वाथभा
रोयणे गार्गीपुरशिलायासे शुभ कुरे प्रतिष्ठा कादिता विस्मोर्माहा
दस्तस्य पूजितः यस्य देवस्य प्रति भयकरी मत्ता कल्पतरौ देवीप
ष्टाधुन रोयणे यः कालः शुभरस्त राणे चतुर्वर्णे स्तथा विस्मः प्रति

ष्टायासत्वार्षिभिः प्रतिष्ठाबाल दि पीठांतं संस्पृशेदिति । तत्त ।
एतद्वैव कर्त्तव्य दृश्योर्षयेवर न्यासे लिपिन्यासे मंत्रन्यासे च वि
त्रभगदत्तं कर्त्तव्यमिति यः पु । न्यासेन पूजोच महती कुर्यात् स्व
एण मम मूर्ति प्रतिष्ठया पुनर्वर्णी मंत्रोक्ता यथा विधि । प्राणप्रतिष्ठा
य स्तोत्रार्थे स्तेन लक्षण संयुते वा मंत्रेण प्राणस्थापनमाचरेत् लि
क्षणः सर्ववर्णीनोपेवरात्रविष्ठा पिन्यासस्त मातृकान्यासः उक्त
रुदः ब्राह्मणानामलाभे न तत्रियो च । जपादौ सर्व मंत्राणां विन्यसे
वैष्णवप्रदयोः हविष्याणामलाभे म लिपिं विना कृतं तत्रिफल ।
त वैष्णवः प्रदस्य कल्पितः कदा विद्यातस्मात् पूर्व लिपिन्यासेन
विदपि प्रदस्तुनवकार्यार्थ मर्ह । कादिमतेपि । मातृकायाः षडंग
ति बृहज्जारदीये प्रनेमच्छेद संस्पृ चमातृकान्यासे भवच सर्वासां प्र
ष्टलिगे वा हरि मेधवा । स सर्वया यमेकता यश्चानेत्रादिनेन्यसेन
तनाभोगीयावदाहृतसंस्पृ तथा एतद्वचनाच्च मातृकान्यासः पूर्व
हीणा मनुष्यमीजानां प्रदणोचन यश्चान्तन्यासः क्रमदीपिकाया
नेमर स्पृशने नाधिकोरास्ति विस्मो मण्यवेक्रमः मंत्रन्यासे तन्म
वा शंकरेपि वा । प्रतिष्ठा प्रकारस्त च विशेषोक्त पदवर्णन्यासः त
मत्स्यपुराणादायुक्तः तदसंभवे वि दभावे मूलमंत्रेण शिरसि हस्त
याकर वाजयेपि प्रभृति संमतो भ न्यासः तत्तन्यासस्त विस्मविष
विष्ठायुक्तः यथा भविष्यपुराणे यक एव न्यास प्रमाणानि सार
स्त्रयनादि यथा शक्तिहस्ता तन्म दा क्रमदीपिकोक्तामनसंययानि
लमंत्रकं । विन्यसेद्दद्याभोजे प्र प्राणप्रतिष्ठा मंत्रस्त सारदात्रयो
तिमासकता भवेत् । आदि पदान् विन्यति पदलोक्तः । यथा । पाषाण
पूजोत्त सव होमादि महाकविल कुश पुटा शक्ति चोणी विड विश्व
येवरात्रोक्त कर्मचकर्त्तव्य । तथया चितः । यायाः समसकाराताया
संयुक्तसंज्ञयाणि न्यसेद्देवस्य । मसत्वेड संयुत । समने हंसमे
मस्तके पंचाचरेजयेनस्त मष्टो चः स्थापतोः मण्य पदं भवेत् प्रा
त्र शतोत्तर ॥ ततो मूलेन मूर्द्धा एत इति वेदत यश्चात्त इहमाणास्त

तः परं अमुष्य जीव च इह स्थितोः गुणमित्यनेन होमिति यमपादा
 मृष्य पदं भवेत् सर्वदियाणमृष्या चार्थं व्याख्यातं । अग्निवधूः स्वा
 ने वामनमन्तरतः श्रोत्रज्ञाण हा तेनायं मन्त्रः श्रोत्रोक्तो यदे
 पदे प्राणा इहागम्य सव विरे ॥ लवणेषु संदीप्तः अमुष्य पा ।
 तिष्ठन्तस्मिन् वधू रते प्राणमंत्रोः एता इह प्राणाः आमित्यादि अ
 यमीरितः प्रत्यमृष्य पदात् पूर्व मृष्यजीव इह स्थितः आमित्यादि
 पाशाया निप्रयोजयेत् प्रयोगे अमुष्य सर्वदियाणि आमित्यादि
 पु समाख्यातः प्राणमंत्रो मनीषि अमुष्य वायुन अक्षः श्रोत्र ज्ञाण
 मिः पाशाकुश पुरा शक्ति रित्य प्राणा इहागम्य सव विरे तिष्ठन् ।
 नेन प्रथमे पाशावीजे या ततः स्वाहा । अमुष्य इति पश्यन् देवता
 शक्तिवीजे की ततोः कुशावीजे नमो यत्नदाणे । अदः पदे हियदप
 को वाणी यकारः विद विभूषितो यत्र मंत्रेति दृश्यते । अमुष्य मिथा
 ये यायाः समसकाराताः उद्धत । ने तदपे नत्र स्थाने नियोजयेत् ॥
 यकारानुवादेने समतद्विज्ञे कीजे इति नारदीयान् वशिष्टसंहिता
 पूर्व पृथग्गुह्यस्तु समानामपि स यां । रुदि हस्त सन्निधाय प्राणस्या
 विदता व्यापनाय अंकुशवायुन यनमाचरेत् प्रागुक्तमविष्यपुग
 लावनिवरुणवीजानीमुक्तं अत्र एता वचनेन तन्मूल मंत्रकतत्रेह
 वायुवीजस्यैकत्ववीजत्वेन सर्वेषा वता मंत्रकं सव वेदिकस्तोत्रिक अ
 सविद्वत् अक्तं राचवभहोः यवे ओंकारादि समायुक्तं नमस्कारात्
 अत्यस्तवाणी विद विभूषिताः । कीर्त्तिते स्तनाम सर्वस्तानां मंत्रे
 तिपविता नाद विद विभूषिता इति तमिधीयते । ब्रह्मपुराणे ओंका
 व्याख्यातं याया इत्यस्य विशेषणं रादिनमोः जेन च तप्यन्त तत्रेव
 वदति योमहकारः सत्य ओंकारः ता नाम त्रयो वा । कालिकापुरा
 इह विदुः तेन हो । अत एव पा णे । प्रतिमायाः कपोलौ दोस्तेषु
 शोक्तृणां तस्मिन् शक्ति मनोः प दक्षिणयाणिना तथैव रुदयैः गु
 रस्तादृश्यादि वसुवर्ण गुणं छंदताशयव मंत्रवित् पभिर्मंत्रः
 सहस्र मिति प्रयवसार प्रतिपाद्य । प्रतिष्ठांतरुदयेपि समाचरेत् ॥

अस्य प्राणाः प्रतिष्ठन्त अस्य प्राणाः केर्जनैः । विशेष सन्निधि र्वातकि
 हरेतुच अस्य देवत्वसंख्यायै स्वादे यने व्यापकस्य त ॥ सन्मजी भा
 तियजरीयन् । अंग मंत्रे रेतिमं वनामंत्रेः प्रतिष्ठा साभिधीयते
 वैदिकैरित्यनेन च । प्राणप्रतिष्ठा स्मभस्मना गोमय भस्मना अष्टा
 सर्वत्र प्रतिमासु समाचरेत् अंग नरेपलप्राते स्नाने देयव सर्वदा
 मंत्रेः अंगन्यास मंत्रेः । अंगिमंत्रेः पलमाह मंत्रः । येच कृत्स्नलको
 मूलमंत्रेः वैदिकै र्मनोज्योतिरि माघस्ते सुवर्णास्त घोडप पले
 त्यादिभिः ॥ स्वपमान पूर्वव । सुवर्णा अतारः । तेनाष्टरक्तिका
 ल्मीक मन्त्रिकादिभिस्तिस्मिभिः धिकलौकिकमाघदयाधिक तो
 तालनमाह दवशीर्षयचरात्र । लका त्रयेणा पले भवति पवेवि
 वल्मीक मन्त्रिकाभिस्त गोमयेन धाष्टात्रपले प्रातेन लौकिक व
 स्मभस्मना तालयेच्छिप्ति संस्पर्षा स्थिकप्रातत्रय तोलका इति ।
 देषाणा मृपशानये । स्त्रापयेत्तथ पवे वल्मीक म्हादितालनेगाय
 तोयेन मुदवत्या त देशिकः । मम आ वल्मीक म्हास्त्रा पयेत् तत्रा
 सेः स्तु मुरेशाणि प्राणीने पि अष्टात्रप्रातपलेपलपाणि
 कर्मणा प्रभाविताः शेष जगदा लिखितन्यायात् गायत्रामूलमे
 तभ्यनमोनमः तपि संप्रजयामीषा त्रेणावो गंधोदक स्नाने मुदवत्या
 नारायण मनामय । रदिता शिलि यतोत्तिद्रु मित्यादि अकत्रयात्ति
 दोषे स्तु म्हादिपुक्ता सदा भव । ते कथा दोषको गुरु धनमानोवा
 न यथा शक्ति स्तपनादि पूर्वकप्र विज्ञः नमोस्तु इत्यादिमंत्रो देवता
 तिमा रुदये तन्मूल मंत्रविन्यासे । तरेच तत्रेवता नामोहः शिवलिं
 न देवताया विशेष सन्निधिः प्रति गस्याप्यर्वातातस्वीलिंगमविरुदे ।
 छेति राचवभहृथ तमहाकपिलये यमः । कृता देवकृते सर्व प्रतिष्ठाप्य
 चरात्रेपि प्रतिष्ठा शब्द संसिद्धिः । च देवता । विधाय विविधं विचरेत् स्त्रो
 प्रतिपूर्वाच्च तिष्ठते । वरुण्यतात्रि के विदने भवे । नारसिंहे प्रतिमां ल
 पातानां संस्कारादौ प्रतेः स्थितिः दणोपेता नरसिंहस्य कारयेत् सर्व
 अर्थलदय मत्तस्य सीयते प्राप्तिः । पाणानि संन्यस्य सन विस्मृपुर्वनेत ।
 प्रतिष्ठा नरसिंहस्य यः करोति

यथा विधि निष्कामो नरशार्ङ्गल दकैः कीचविप्रेरपिसनमा ॥ त
 देहवेधान् प्रमुच्यते ॥ सकामो लसी ऊँद मात्तर यजाणपाऊ सि
 नरसिंहस्य पुर प्राप्पप्रमोदने । पत्रकैः चमकाम प्रामी यम कर
 विधिबन्धन स्थापयेत्सुकारयि वीरच यंचम ॥ मृत्तिका करिदं
 ता जनादने । नयान् निर्गम । तस्य पर्वनाश्च खुरस्यच । ऊषाव
 लस्य विसृल्लोकात् कयंचन । ल्मीक संभूतं मृदां पचकमीरितं ।
 माधवमानसो ज्ञासे । देवस्य गोमूत्रं गोमयं दीरं दधि सर्पिः ऊ
 निमायां नयावेतः परमाणवः । शोदकं । ऊर्ण्यात् प्राणा प्रतिष्ठाव
 नावद्वर्षसहस्राणि स्वर्गलोके होमं ऊर्ण्या यथा विधिः । दक्षि
 र्हीयते । राजमार्गो पुद्गात् एणं विधिबद्धात् शरणार्थं तद
 यज्ञो मदा आदमन्त्रप्राप्तिकेतया नेतरे इति भविष्यपुराणे तनीय
 चराकार्ये ब्रूते चैव । नाम्नि पुं भागे २ अध्यायः ॥ चतुरंगुलवि
 सवनेपिच । पाणिग्रहे प्रति । स्तारा दीर्घा हस्त दयावधि । यत्ता
 छायां प्रवेशे नववेशमनः एत का लोकपालानां दशानां यति ।
 हृदिकरेनाम गृहस्यस्यविधी कीर्तिताः । पंचहस्ताश्चैव दण्डाः
 यते । सततवाच । कलो चैकाह पताकानां प्रकीर्तिताः । ज्ञानिषे
 साधनेन प्रतिष्ठो मंत्रविज्ञवान् म उगंधसर्गकरं चैव ब्रूते दधि तथा
 धमेनाधमेनापि प्रऊर्ण्यातोत्रि मधु । पंचामृत मिदं प्रोक्तं विधे
 कैर्मतेः । तथा । नित्यं निर्वर्तम यंसर्वकर्मसु ॥ प्रतिष्ठानंतरं मा
 निमान् ऊर्ण्यादभ्युदयेततः विष्ठा न्ये ततः सहस्रं विष्ठाणां मष्टात्र
 न संपूजयित्वाय ततो यभापुरं ब्र रशतस्तथा । भोजयेच्च यथा श
 नेत गणेशग्रहदिकया लान् प्रति त्ता पंचाशदाय विष्ठाति । यो
 ऊंमेपुपूजयेत् । स्थापिते विधिव उष्ट्रापचाराः । आसन मित्यादि
 दिसु परिवारगणं यजेत् ॥ दशोपचाराः याद्यादि ॥ पंचो
 स्थापयेत् प्रथमं देव तोयैः य पचारा गंधादि । सर्वोपचारव
 चाविधे रपि । पंचामृतैः पंचगव्यैः स्नाना मन्त्राभे भावनेव हि । नि
 पंचमृतपिंडैरपि नित्यं तैलेष्टुत्तरे मलेनोदकेनानुष्णानेत्यादनाहः
 सकषायैरपिसनमाः पंचपुष्पा ।

नारसिंहे । स्त्रानेवसेच नैवेद्यो दद्ये हतो ऊर्ण्यादिगुण मर्चनं विरात्रेच
 दद्यात्तुचमनीयकं ॥ कालिका महापूजा संप्रोक्षणा मन्त्रः परे । ना
 पुराण । यहीयतेच देवेभ्यो गंधपु साहदे मनेकाह पूजा यदि विद
 ष्यादिके तथा । अर्घ्यपात्र स्थिते यते । प्रतिष्ठेवेष्टने कैश्चित् कै
 स्तायैरभिषिच्य नमस्कृतेत देवी श्रित संप्रोक्षणा क्रमः । संप्रोक्षणा
 पुराण । होमो यदादि पूजाया । ओ देवस्य त्वेसादिना । गवोरसेष्ट
 शतमष्टोत्तरं भवेत् । अष्टाविंश संस्तव्य दर्भतोये विष्ठाया च ।
 निरमोवा यथा प्राप्ति विधीयते प्रोक्षयेत् प्रोक्षणी तोय मूलेना
 कात्यायनः । आग्ने इवमनादे प्रोक्षयेत् ॥ स पुष्पं सकृदपि पा
 शे जुहोतिषु विधीयते । यत्र णि न्यसेदेवस्य मस्तके । पंचवा
 नीराजन माह पूजार्त्ताकरे दे रंजयेन्मूलं मष्टोत्तरशतोत्तरं ॥
 वीपुराण । शावभर्ण्यादि निनेर ततो मूलं मृदादि पीठो तसं
 जयशैष्ट्य पुष्कलेः । यावत्तादि सृष्टेदिति । तत्त्वयासे लिपिन्या
 वसानवीर देव्या नीराजने कृतं । से मंत्रम्यासंच विन्यसेत् । प्राण
 नावत कल्प सहस्राणि स्वर्गलोके प्रतिष्ठा मंत्रेण प्राणा स्या यनमा
 महीयते । भक्त्या पिष्ट प्रदी पाये चरेत् । पूजाच महती ऊर्ण्यात् स्वतं
 श्रुतायायादि पञ्चवेः ओषधीभिश्चमे जोक्ता यथा विधि । याग होमादि
 ध्याभिः सर्ववीजैर्यवादिभिः नवम्या पु प्रायः संक्षेपोऽयं विधिः स्मृतः
 पर्वकालेषु यात्राकाले विशेषतः ससृष्ट्य स्पर्शने त वोधायनः ।
 यः ऊर्ण्याद्दद्या वीर देव्या नीराज तासां द्रव्यवत् कृतशोचानां देवादी
 नेतरः यस्त ऊर्ण्यात् प्रदीयेन स । नाभूयः प्रतिष्ठापयेत् तासां मस्य
 र्गलोके सगच्छति । पर्वकाल उ प्रस्यर्शना । प्रकृतिद्रव्यस्य तासा
 तावकालः । देव्या इति स्तौतमवि दे र्येषु प्रोचं कृता पुनः प्रतिष्ठा
 वदिते वरुणा निवेद्यकारे र्वा । कारयेदिति रत्नाकरः तदा पूज्य
 स्वातन्त्र्याचारश्च । अथ प्रतिष्ठि त मित्याह रत्नाकरादयः । आदिस
 तमूर्त्तौ कदाचित् पूजाभावेन म पुराण । त्वरिते स्फुटिते द्रव्ये ।
 हाकपिलपंचरात्रे । एकाह पूजावि आजमान विवर्जिते । योगदीने

पशुस्ये पतिने इष्ट भूमिषु ॥ अ यथाश्रद्ध मरिदम । तयसापूजयेति
 यमेश्वरितेवैव पतिनस्पृष्ट हवि । तेनस्मादल्पथनो नरः ॥ यदेकादे
 ते । दशस्वतेषुनोचक्रुः सन्निधाने देवप्रतिष्ठा वास्तुयोग गृहोत्तम
 दिवौकसः । इति सर्वगतो विसुः । गी स्तदा तेरेणहृदिप्रादुर्भूयान्
 परिभाषाचकारह । उपचार इत्या गणशः क्रियमाणे विनि वचना
 सारदानिलके । पाद्यप्रणामाक ह त तथा एकस्मिन्नपिप्राशो होम
 कीर्त्तन विसृजताभि विष्णते । तथुक्त हये विधेयं । एकाग्रचनेक होम
 जलमितिशेषः गंधपुष्पाक्षतयव करण यत्ने तेरेण परिसमूहना
 कृशाग्रतिलसर्षपैः । सदर्वैः सर्व दिक्माह गोभिलः । गणेशं कंय
 देवाना मर्त्यमेतद्वीरितं जातौल विममूहन मिथो वर्द्धिः पशुतण
 वेग कर्कोले नैल मावमनीयकं । मान्यभागाविति । पूजादिकेन प्रत्ये
 ग्राह्येयमधुनिष्ठ मधुपर्कं वि कमेव । ब्रह्मपुराणे । देवानेप्रति
 वेदयेत् मधुपर्कं दधि मधु वृत मायब्रह्मताभंगदत्ता भवेत् पलानि
 सर्षप सहित कोस्यकासेन । गंध तस्येदयानि अहया पंचविंशतिः ॥
 अदन कर्षकालागुरुभिरीरितः प्रष्टोत्तरशतयत्ने स्त्राने देयेच सर्व
 पुष्पाणिदेवदेयानि युगुल्लगुरु हा नारसिंह । यवोत्तममज्जुर्गुरु
 शीर शर्करा मधु चंदनैः पूष्येदाम हर्म्येमेन वारिणा । प्रक्षाल्य देवदे
 समिष्टेनी चै देवस्य देशिकः । तत्र वदेशं वारुणं लोकमाप्रयान् । पा
 तत्रनलदद्यादुपचारोत्तरातरे । द पीवंत यो दद्यात् विस्वपत्रे नि
 अत्रहृदि होमो त्वनावशको यथा सुषणो । उस्मावुना च प्रक्षाल्य स
 पाक्ति इत्यभिधाजात् । तथा चा र्वपायेः प्रमुच्यते ॥ इति प्रतिष्ठा
 त्यथनानोयत्तमाप्येन विनापि तत्त प्रकारोत्तरं गारुड पृथग् यथा
 पूजामाह विसृधर्मोत्तरं प्रथम । ये मत्स्यपुराणे चदष्टयं ॥
 काण्डे ॥ पूजा कार्या वहि वै प्रतिष्ठाने क्तो नगरविशेषः ।
 या अहया भृगुनेदन । नत्तल्य विहोर इतिख्यातः ॥
 दक्षिणे र्य जैर्यजेदिह कदाच तत्रपुत्रवाराजचक्रवर्ती ग्रासी
 न ॥ विलं देव निकायस्य ॥ न इति महाभारते ॥

प्रतिष्ठितः वि प्रतिष्ठापुक्तः । गौ धिपतिंवकार प्रजापतीना मधि
 रवानितः निष्पन्नयागः संस्कृतः पंच दत्तं चकार प्राक्तं मरुताम
 इति प्रतिष्ठाप्राहार्थं दर्शनात् प्र यौश । देवाधिपानामथ दानवा
 तिष्ठितानोवाकीर्त्ति मरणदतिनि ने प्रक्षाल्य मीशच यम पितृणां
 चाते इति ब्रह्मवेवने गणेशावरा पिशाच रतः पशु भूतयत्त वेना
 इध आध्यायः ॥ लराजंत्यथ मूलपाणि । प्राले
 प्रतिसरः पुं मंत्रभेदः ॥ माल्यं ॥ य शैलेच पतिगिरीणा मीशं स
 कंकण वणमृदिः चमूएष्ट इति मुदे स सविमदाना । गंधर्वविद्या
 मेदिनी प्रातःकालः इतिशब्द । धरकिन्नराणा मीशं पुनश्चित्ररथ
 माला ॥ चकार । नागाधिपवासुकिनयवी
 प्रतिसरः पुं क्ती मारुते आरुतं यं संपाधियं ततक मादेदेश दि
 करस्त्रे । नियोजे वि । इति मे ग्गारणाना मधिपंचकार गनेइ मे
 दिनी ॥ रावण नामधेय । सूर्यामीशं
 प्रतिसर्गः पुं ब्रह्मणः सृष्ट्यानेतरं पतता मयास्य राजान मुचेः प्र
 तादीनोसृष्टिः । सच पुराणपंचल वसंचकार ॥ सिंहे स्मृताणां दृषभं
 तणान्तर्गतलक्षणविशेषः यथा गवांचप्रद पुनः सर्व वनस्पतीनां
 कृष्यकृत्तुः आदिसर्गस्त्रयासूतकोष धितामरः पूर्वमथाभ्यधिवदेता
 तेविस्तरणच प्रतिसर्गप्रयेयेषा । न पुनः पूर्वदिगाधिनाथान् एवं
 मधिपा स्तान् वदस्व नः स्मृतुवाच एा दिक्पाल मर्त्याभ्यधिस्रजाम्ना
 एदाभिधिरुः सकलाधिराप्तेष्टु सुधमीण मरानिकेने । नतोपिप
 हविग्रामधियोवभूव । तदोपधीना रक्षितान् अकार सर्वस्वरशावप
 मधिपंचकार यत्त व्रतानां तपसांच दधिधाने । सकलमन्त दिगधी
 सोमं ॥ नक्षत्र तारा दिन वृत्त यु । प्रा मीशचकार यस्माद्भवनाण्यग
 त्म लता वितानस्य चरुक्मगर्भः र्भः हिरण्य रोमाणा मुदतिदृशी
 ग्रामधीशं वरुणं यनानाराजा । प्रप्रजापति मेरु सतंचकार अ
 प्रभुवेष्टवणेचतदत्त ॥ विस्वरवी यापि क्वंति दिशा मधीशः प्राव
 एा मधिपंचवस्त्रना मग्निं च लोका वहेतस्त भुवोभिरदा चतभिरे

भिः पृथु नामधेयो न्योभिधिरुः स्थान पञ्चमकीरां प्रजलजोस्य
प्रथमं पृथिव्या । मन्तरे वापिग लज्जोस्तथा एतादृशानि सर्वाणि
ते नपव वैवस्वतेचक्र रिमं पृथि मनःस्वायंभुवः सतेः सहितः स
या । गतेनतरे चाक्षय नामधेयेवे सजेसोः सप्रतिसर्गः प्रकीर्तितः य
वस्वतायेच पुनः प्रहने प्रजा न्येषामनवोयेवेनपिसे सेः नरेः
यतिः सोः सचराचरस्य वभूवस् प्रतिसर्गस्येकता प्रामवेतिचरा
र्यान्वय वंशचिह्नः । इति मात्से चर । यज्ञस्य सभजे यज्ञानस्ये ।
आधिपत्येसवेन मन्तरेवाधियंत् प्राग्वशमेवव । धर्मीधर्मी गुणान्
नाम ८ अध्यायः । अथिच । मा सर्वां वराहः सृष्टवान् पुरा । स
कण्ठेय उवाच । वाराहोऽयंश्रुतः तान् बहून् समुत्पाद्य दत्तो देव
सर्गो वराहाधिष्ठितो यतः । प्रति र्षि सत्तमान् । महवीन् सोमपादी
सर्गः सतः सोवे दत्तो धैर्यः कृतः श्रु बहून् पितृगणो स्तथा । सृष्टि
एथक रुद्रो विराड्मनुर्दत्तो मरी प्रवर्तयामास प्रतिसर्गोऽस्य सस
चाद्यास्त मानसाः । य य सर्गे तः । अज्ञायन्त मृतादिप्राः दक्षि
एथक वक्रः प्रतिसर्गः ससस् या वारुणमुमतः उर्वो वैष्णवाः परः
तः विराट्सतोः सजहंश्रुतान्नन मूढा सतर्वेदा अतमेवान् जलणः
येर्विततेजगत । मनुः सप्रमन्त्र प्रतिसर्गोऽयंजालः सर्गस्ततः स
सृष्टाचकारवक्रशः प्रजाः प्रजाः तः । मरीचेः कश्यपो जातः क
सिस्तः समनुर्योसो स्वायंभुवा श्रुपात् सकले जगत । देवादे ।
कयः असजत प्रथमे षडे मन्त्रे त्या दानवाश्च तस्य सर्गः प्रकीर्ति
षडपरान् सतान् स्वारोचिष आत्र तः । यत्रै नैत्रादभूचैदः अदेवश
मिश्चतामसोरेवतस्तथा चाक्षय स्ततो भवेत् । तेन सर्वे जग ह्याप्रे
श्च महातेजा विवस्वान परतस्तथा सोमसर्गः प्रकीर्तितः अथवीमिर
यत्तरतः पिशाचाश्च नाग गंधर्व सीकतापुत्राश्च वक्रशोऽयः । मे
किन्नरान् विद्याधरान् ऋषयः सि त्रयंजदयो ये वै ते सर्वेऽगिरसः स
हान्भूतगणान् बहून् मेवान्सति ताः ॥ आन्यपात्वाः पुलस्त्यस्य
पुतोहृदानलता गुल्महणदिकान् मत् पुत्राश्चान्येवरातसाः ॥ ।

प्रतिसर्गः पुलस्त्यस्य वलवीर्य स तरत भास्तरः कश्यपाजातोभा
मन्विताः काद्वेया गजा अश्वाः प्र र्थयास्यसमर्षितः रुद्राश्च बह
जा वक्रतरा स्तथा । ससजे पुलहे वो जाता भूत ग्रामाश्च नर्विधाः
नेवसर्गस्तस्य प्रकीर्तितः कृतोः श्रु वराहोष्टृपाश्च सवरोमा
पुत्रा वालिखिल्याः सर्वता भूरिते युगोमत्वाः अदमानीरवदनाः
जसः अष्टाणीति सहस्राणि जल सिद्ध्याजमत्वाः परे ॥ नाना
द्रास्तर सन्निभाः प्रचेतसः सताः शसधराः सर्वेनाना नृपा म
सर्वेयेवेषाचेतसाः सताः षडशी हावलाः । एषवः प्रतिसर्गोऽपि
ति सहस्राणि पावकोयम तेजसः कथितो दिन सतमाः शनिका
सकालिनो वशिष्ठस्य पुत्राश्चान्ये । लिकापुराणे २५ अध्यायः ॥
य योगिनः आरुंधतेयाः पंचाश प्रतिसर्गं वि प्रतिकुले इतिज
हाशिष्टः सर्ग उवाच भृगोश्चभार्ग राधरः ॥
वाजाताये वै दैत्य पुरा धमः । कव प्रतिसांथानिकः पुं मागधः स्त
य स्ने महाप्राता स्ने र्थीम सविले तिपावकः इति शश्वरत्नावली
जगत् । नाभदात्तारका जाता वि प्रतिसीरा सी जवनिका यवथा
मानानि तेष्वेव प्रश्नातरा स्तथे यकपटः इत्यमरः ॥
वान्ये न्यंगीनव कौतकं । एते द प्रतिसूर्यः पुं ककलासः इतिवि
त्त मरीच्याद्याः कृतदारान् बहून् काण्डशोषः ॥
सतान् उत्पाद्योत्पाद्यपृथिवीदिव प्रतिसूर्यकः पुं ककलासः उ
च समपरयन् तेषां सतेभ्यश्च सता पसूर्यकमण्डल इतिविश्वः ॥
स्ततः सतेभ्यः परेसताः समुत्प त्रि प्रेषितः प्रत्यास्था
त्राः प्रवर्तेते येऽद्यापि भुवनेषुवे ॥ तः इति मेदिनी दत्तः इति ॥
विस्मास्त चक्षुषः सूर्योमनसश्च थरीणाः ॥
इमाः सतः श्रोत्राहायुः समुद्भूतो प्रतिसोमा स्त्री महिषवल्ली इति
महावराहजयन् प्रतिसर्गोऽयं राजनिर्घटः ॥
विस्मा स्तथाचापि दिशोदृशः प्रतिसर्दी स्त्री प्रतिकदा स्पदी
स्यपश्चइमाः पश्चा दक्षिणेज्जदवा इति शश्वरत्नावली ॥ ।

प्रतिहतः वि द्विष्टः । प्रतिस्वलि कृष्णादासः इत्याहुः इति भरतः
तः रुद्रः । इति मेदिनी । निराशः प्रतीकः पुं एकदेशः । अंगे ॥
यथा । मनोहतः प्रतिहतः प्रति प्रतिकुले वि । इत्यमरः विलोमः
वहे हतप्रसः । इति मुद्राकिता इति मेदिनी ॥ स्वांगः वाय नि
मरकोषे पाठः ॥ वेधो यथा । न स्वांग नत्ववाये
प्रतिहारः पुं द्वारः द्वारपालः । वै ऋषीजो जलिना पिवेत् । इति
इति शहरत्नावली मायाकारः कौर्म १५ अध्यायः । अधिच । स्वा
इत्यमरटीकायां भरतः ॥ गो पीवेच वाये हरति धनपतेः ॥
प्रतिहारकः पुं मायाकारः इ । केशवस्यापि लक्ष्मी । इति ल
त्यमरटीकायां भरतः ॥ क्ष्मीचरित्रं ॥
प्रतिहासः पुं करवीरः इत्यमरः प्रतीकारः पुं कृतापकारस्य प्रत्यप
हासकस्य प्रतिहास्येव ॥ कारः तत्पर्यायः । वैरमुद्रिः २ वैर
प्रतिक्षणं व्यपौनः पुंमं इति निर्वातने इत्यमरः चिकित् सा
शहरत्नावली ॥ इति शहरत्नावली ॥
प्रतिवयः पुं रत्नकः इति शह रत्नावली ॥
प्रतिदिप्रः वि वारितः । प्रेषितः प्रतीची स्त्री यस्मिन्दिक् इत्यमरः ।
इति मेदिनी । अधिदिप्रः । इत्यम प्रतीचीने वि प्रत्यक् । प्रतीच्योभवः
रः । हेकृतापिदोपे । स्पष्टया । इति हेमचन्द्रः ॥
परगणं प्रति हर्वचन मथिते प्रतीच्यः वि प्रतीच्योभवः । यस्मिन्
पः अधिदिप्रतेस्म अधिदिमः दिगन्तः । प्रतीची शब्दाद्वार्थ ।
कः एवं प्रतिदिप्रः कस्यचित् स्म प्रत्ययनिष्पन्नः ॥
शौर्यादिकं प्रति स्पष्टमानेन ह प्रतीतः वि खानः । इत्यमरः ॥
हर्वचनमथितेपः स यस्याकृतः सा सारदः । ज्ञानः ॥ रुष्टः । इति
अधिदिमः । इति मुद्राटोः पि के मेदिनी ॥
चित्तं द्वेप्रेषिते । आरुय प्रेषितो प्रतीतिः स्त्री ज्ञानं । इति जराधरः
यस्तु प्रतिदिप्रः स उच्यते इति खानिः । आदरः हर्षः । इति प्र
तीतशब्दार्थदर्शनात् ॥

प्रतीपं वि प्रतिकुले । इति हेम । उच्यते इति चाणक्यसंग्रहः य
वेदः ॥ पिच प्रोमुः सङ्गो रत्नस्य पि
प्रतीपः पुं चंद्रवंशीयकृत्तरान यवादी नचादनः । चित्रशब्दस्य
पुत्रः सानुवराजपिताच इति । संवेद्यं प्रतीहारो विधीयते ॥
पुराणं शहरत्नावलीच ॥ इति मान्ये १८१ अध्यायः ॥ स
प्रतीपदर्शिनी स्त्री स्त्रीमात्रं इ धिविशेषः यथा मया स्योपकृ
त्यमरः ॥ तं पूर्व मयं चोपकृष्यति इति
प्रतीर स्त्री तदं इत्यमरः प्र यः क्रियते संधिः प्रतीहारः स
तीवायः पुं गलितस्य स्वर्णादे उच्यते इति शरत्नावली ॥
ईद्वान्तरेणावर्णने इति स्वा । प्रतीहारी वि द्वारी द्वारार्थक्य
मी न्यसनं निःक्षेपणमिति या नीहार शब्दादस्यार्थेन प्रत्ययेन
वत् इति सुभ्रतिः उपद्रवः इति निष्पन्नः ॥
मुद्रतः ॥ आवापस्त प्रतीवापोमा प्रतीहारी स्त्री हाः स्थिता इति ।
रीतीति रुद्रवः इति निर्वृत्तः ॥ मेदिनी ॥
इत्यानेचनशब्दटीकायां भरतः । प्रत्यहासः पुं करवीरः इत्यमरः
पानीयोषधविशेषः यथा उषका प्रतीहा स्त्री प्रतीक्षणा प्रपेक्षा
दि प्रतीवापे पिवेत् संशमना प्रतिपूर्व ईद्वयातो भावे अ प्र
य वे इति विद्विधिविकित् साया त्ययेन निष्पन्नः ॥
चक्रपाणिदत्तः ॥ प्रतीक्ष्यः वि सूत्रः इत्यमरः ।
प्रतीवेशः पुं प्रतिवेशः । इति प्रतीक्षणीयस्य ॥
शहरत्नावली ॥ प्रतदः पुं गृधादिः आदिनाशे
प्रतीवेशी स्त्री प्रतिवेशी । इति नः । कंकः । काकः । द्रोणकाकः
शहरत्नावली ॥ उत्कः । मयूरः । इति राजनिर्घ
प्रतीहारः पुं द्वारः द्वारपालः । रः अस्मांसगुणः । लाक्या
इत्यमरः तस्य लक्षणं इति । विक्षिरो वरीः प्रतदा जोगलाम
कार तत्त्वोबलवान् प्रियदर्शिनः गाः लक्ष्यः प्रीतमधुराः कषा
अप्रमादी सदा दत्तः प्रतीहारः स याश्चरितान्तरां इति राजवल्लभः ॥

प्रतोदः पुं अश्वादिताडनदणः शोधितः । इति जराधरः ॥
 वाचुक इति भाषा । तत्पर्यायः प्रत्ययः पुं अदिकत्रदेशः ।
 प्राजने २ प्रवयने १ तोषे ५ तोद ने ५ । इति जराधरः ॥
 प्रतोली स्त्री शय्या । इत्यमरः ।
 अभ्यन्तरमार्गः । नाज्ज इति स्था ने क्ली इति च त्याते । हरादिम धनिर्मिते यशीति संज्ञः इति नगरहारे इति केचित् । हृदप्राये जनाश्रये इति केचित् । इति ही कापोभरतः
 प्रने वि दत्त । प्रपूर्व दाधातोः कर्म क प्रत्यय निष्पत्ते इति मु ग्यबोधव्याकरणं ॥
 प्रत्नः वि पुरातनः इत्यमरः
 प्रत्यकु वि य पश्चिमदिक् प श्चिमदेशः पश्चिमकालः इति मेदिनी ॥
 प्रत्यकपर्णी स्त्री अणमार्गः इत्यमरः इवेती । इति राजनिर्घण्टः
 प्रत्यकुपुष्पी स्त्री अणमर्गः इत्यमरः ॥
 प्रत्यकुश्रेणी स्त्री दंतीहतः मूषिकपर्णी इत्यमरः ॥
 प्रत्यगाशापतिः पुं वरुणः इति हलायुधः ॥
 प्रत्ययः वि नृत्तनः इत्यमरः । इत्यमरः ॥
 प्रोपितः । इति जराधरः ॥
 प्रत्ययः पुं अदिकत्रदेशः । इति हेमचन्द्रः ॥
 प्रत्यङ् वि पश्चिमदिक् । पश्चिम देशः । पश्चिमकालः । प्रति पूर्व अत्र धातोः कर्तरि विच् प्रत्ययेन निष्पत्तेः इति व्याकरणं ।
 प्रत्यङ् क्ली अवयवविशेषः यथा प्रत्यङ्गकर्णनामादि लिङ्गाणा मिकरादिकं इति शास्त्रेदिका प्रत्यङ्गिरा स्त्री देवीविशेषः तस्या ध्याने । शोचोपरि समासीना रक्ता वर तनुच्छरा । सर्वाभरणसेयु क्ता गुणाहार विभूषिता मोदशा वाचयुवतौपीनोन्नत यथोत्तरा । कपालकृत्तिका हस्ता परमान दृष्टिणी । वामदक्षिणयोगेन ध्यायेत्संविदुन्मेषा । इति प्रत्यङ्गिरा स्तोत्रोत्तरा ॥
 प्रत्यनीकः पुं शत्रुः इति हेम चन्द्रः ॥
 प्रत्येतः पुं स्नेहदेशः इत्यमरः सन्निकृष्टे वि ॥
 प्रत्येतपर्वतः पुं महापर्वतसमी पर्वतित्तपर्वतः इत्यमरः ॥
 प्रत्यभियोगः पुं प्रत्ययराधः य था अभियोगमनिस्तीर्यनैवेप्रत्य

भियोजयेत् । अभियुक्तं च नाम्ने लशेषः ॥
 न नोक्तं विप्रकृतिनयेत् ॥ अभि मुत्तत इति अभियोगो यराध समभियोग मनिस्तीर्यपल्लव न मभियोगकारे न प्रत्यभि यो जयेदपराधन न संयोजयेत् ॥
 यद्यपि प्रत्यभिस्तदनप्रत्यभियो गरूप नथापि स्वापराधपरिहा रात्मकताज्ञाप्यप्रतिषेधस्यविष यः । अतः साभियोगानुपमहेन नृपस्यप्रत्यभियोगस्याय निषेधः इति मिताक्षरा ॥
 प्रत्यभिवादः पुं अभिवाद्यस्य प्रत्यभिवादनं क्ली गुरो राशीर्ष वने । इति गोपीचन्द्रः ॥
 प्रत्ययः पुं अधीनः । शययः ज्ञानं विष्णुसः । हेतुः । इति ॥
 शब्दः । इत्यमरः । प्रथिते ॥
 आचारः । इति मेदिनी । निप्रयः स्वाङ् । इति हेमचन्द्रः ॥ प्रकृ त्पन्नज्ञायमानः । बोधदेवेना । स्यात्पसंज्ञाकृता । प्रत्याययती । तिसृपतिङ्कृतेदिताः प्रत्ययाः इति संक्षिप्तसारव्याकरणं । सह कारी । इति त्रिकाणशेषः ॥
 प्रत्ययकारिणी स्त्री मुद्रा मोद र इति पारस्य भाषा । इति त्रिका
 प्रत्ययितः वि आसः । विष्णुस्तः इत्यमरः ॥
 प्रत्ययी न वि शत्रुः । इत्यमरः ।
 प्रतिवादी । इति शास्त्ररत्नावली ।
 अर्थिप्रतिपत्तः । यथा । प्रत्यर्थि नोऽग्रतो लेखयथा वेदित मर्थि ना । समामासतद्वीट् नामजा त्यादि चिह्निते । अर्थान् इत्यर्थः साधः । सोऽस्यास्तीत्यर्थी । तत् प्रतिपत्तः प्रत्यर्थी । इति मिता क्षरा ॥
 प्रत्यर्पितं वि प्रतिदत्तं । यथा । अर्थव्यवहारोपि एकस्मिन् वत्स रे यत्सत्याकं यद्व्ययतोयेनयु हीतेप्रत्यर्पितं चेति । पुनरस्यस्मिन् वत्स सरे तद्व्ययं तत्सत्याकं तत् स्तेन गृहीते याचमानोऽपि यदि युयात् सत्ये गृहीते प्रत्यर्पितवे ति वत् सगान्तरगृहीते प्रत्यर्पि तेच नास्मिन् वत्सरे इत्युपपत्त्या ते । इति मिताक्षरा ॥
 प्रत्यवसाने क्ली भोजनं । इति हे मचन्द्रः ॥
 प्रत्यवसिते वि भक्षिते । इत्यमरः
 प्रत्यवस्कन्दः पुं चतुर्विधोत्तरा प्रत्यवस्कन्दनः क्ली नगीतोत्तरविशेषः

यथा। प्रत्यक्षे दनेन ममस्य गृ ५ मानसं ६। निर्विकल्पक सविक
हीने प्रतिदने प्रतिग्रहलक्ष्यमिति
वा। यथाह नारदः। अर्थिनाल
विनो योयः प्रत्यक्षी यदि तेन
या। प्रपद्य कारणं बुधात् प्रत्य
वस्तेदने स्पष्टे। इति मिताक्षरा।
अपिच। अर्थिनाभिहितोयोः र्यः
प्रत्यक्षी यदि तन्नया। प्रपद्य का
रणं बुधात् प्रत्यवस्तेदने हितत
इति व्यवहारतत्वे वदस्यति व
चने ॥ ३॥
प्रत्यवस्थाता वि शत्रुः इति हे
मचंद्रः ॥
प्रत्यवायः पुं पापं। हृष्टं य
या। क्षयं केचिद्व्याप्तस्य इति।
स्य प्रवक्षते। अनुत्तयति तथा च
ने प्रत्यवायस्य मन्वते। इत्येकाद
शीतले जावालवचने ॥
प्रत्यक्षे न क्ली गैरिकं। इति त्रिका
खण्डशेषः ॥
प्रत्यक्षे व्य प्रतिदिने। यथा। गिरि
श मयवचार प्रत्यक्षे सा सुकेशी
इति कुमारसंभवः ॥
प्रत्यक्षे वि इदियथासं तत्पर्यायः
येदियकः २ इत्यमरः। अनुभववि
शेषः तत्पर्यायः। ज्ञातज्ञे। रास
ने २ श्रावणे २ वाक्ष्ये ५ स्पर्शने

५ मानसं ६। निर्विकल्पक सविक
ल्पक भेदेन प्रत्येकं द्विविधं। नि
र्विकल्पकं न्यूनं द्विविधं। सविक
ल्पकं मनोयात। यद्विधं प्रत्यक्षे
आश्रयस्य महत्त्वं कारणं। इदिये
करणं। विषयेण सह इदिय सति
कथं अस्माद्व्यापारः। यथा ज्ञाता।
जाति प्रभेदेन प्रत्यक्षे पद्विधं मनं ॥
ज्ञातास्य गोचरो गंधो गंधत्वादि
रपि स्मृतः। तथा रसो रसज्ञाया।
स्तथा शब्दोऽपि च स्मृतः। उक्त
इये नयनस्य गोचरो द्रव्याणि त
हेति प्रत्यक्षं संख्याः। विभागा
संयोग परापरत्वे स्वरूपवत्त्वे परि
माणा युक्ते। कियं जानि योग्यत्वं
निमित्तमवायं व तादृशं। शृङ्गातिच
क्षः संवधादात्माकोद्भूत रूपयोः
उद्भूतस्पर्शवद्वयं गोचरः सोपिच
त्वचः। त्रुपात्पचक्षयो योग्यं च
यमत्रापि कारणं। द्रव्याथ्यत्वेन
चो योगो मनसाज्ञानकारणं।
मनोयासंस्वरूपः ख मिच्छा हे
यो मतिः कृतिः ॥
ज्ञाने यत्रिर्विकल्पाख्यं तदतीदि
य मिष्यते। महत्त्वं पद्विधे हेतुवि
द्वियं कारणं मनं। विषये इदियसं
बंधो व्यापारः सोपि च द्विधः ॥

इति भाषापरिच्छेदः ॥ तत्पर्यायः। निरस्तः २ प्रत्याख्या
प्रत्यक्षदर्शने वि सादी। इति श नः ३ निराकृतः ४ निरुक्तः ५ वि
द्वमाला ॥ प्रकृतः ६। इत्यमरः ॥
प्रत्यक्षी न वि व्यक्तदृष्टार्थः इति प्रत्यादेशः पुं निराकरणं। प्रत्या
त्रिकाण्डशेषः ॥ खाने। इत्यमरः। भक्तं। प्रतिदेवा
प्रत्यक्षवादी न पुं वौदः। नाप्र नामादेशात् ॥
ते प्रमाणमिति तस्मिन्। प्रत्य प्रत्यालोके क्ली ध्वनिनापादसं
हंवदति यः। कर्त्तरि ईन् प्रत्य। स्थानविशेषः। तत्रोईस्य वामपाद
येन निष्पन्नः ॥ प्रसारे दक्षिणपाद संकोचः। इत्य
प्रत्याकारः पुं खड्गकोषः। ख मरसीकायाभरणः। अपिने वि।
य इति भाषा। इति हेमचंद्रः ॥ इति मेदिनी ॥
प्रत्याख्यातः वि दरीकृतः तस्य प्रत्याशा स्त्री आकांक्षा। यथा म
र्यायः। प्रत्यादिष्टः २ निरस्तः कोऽन्यत्र मरीविकासपम्बुवत् प्र
३ निराकृतः ४ निरुक्तः ५ विप्रकृत्याशयाभावति। इति श्रुतिशालके
ने ६ इत्यमरः। कुचिन् पुस्तके न प्रत्यासन्नः वि निकटवर्ती। इति
प्रत्यादिष्टेन्यादि श्लोकमेक मयि जस्यधरः ॥
कंठशृणुते तत्राद्य चतुष्कं प्रत्यादि प्रत्यासरः पुं सैन्यपट्टः। इति श
ष्टे परचतुष्कं निरस्तं। इति तटी हरत्तावली ॥
कासारसंदरी ॥ प्रत्यसारः पुं व्युहस्य पञ्चाङ्गागः
प्रत्याख्याने क्ली निराकरणं। त व्युहस्य पञ्चाङ्गान्तरे। तत्पर्या
तत्पर्यायः। निरस्तं २ प्रत्यादेशः यः व्युहपासिः २ इत्यमरभरणो
३ निराकृतिः ४ इत्यमरः ॥ प्रत्याहरणं क्ली प्रत्याहारः। इति
प्रत्यागमः पुं प्रत्यागमनं। फिरे शहरत्तावली ॥
आसा इति भाषा। यथा। तीर्थ प्रत्याहारः पुं स्वस्वविषयेभ्य इ
यात्रा समारंभे तीर्थ प्रत्यागमे। द्विधा कर्षणं। तत्पर्यायः उपा
पुच। इति प्रायश्चित्ततत्त्वं ॥ दानं २। इत्यमरः। प्रत्याहार
प्रत्यादिष्टः वि प्रत्यादेशविशिष्टः लं ३। इति शहरत्तावली ॥

सर्वयोगोपविशेषः ॥ यथा । मे प्रथममुक्तिः प्रयोगः । इत्यप
प्रत्याहारश्चतुर्कश्च प्राणायामस्त
नीयकः । समाधिधारणो ध्यानं च प्रत्युतक्रान्तिः स्त्री प्रत्युतक्रमः
उगो योग संग्रहः । इति तटीका इत्यमरटीकायां दीरस्वामी ॥
यो भरतः ॥ प्रत्युतरे स्त्री उतरे प्रतिउतरे य
प्रत्याहारमाह । शब्दादिष्वनुक्ता । या ममेय भूमिः क्रमाभाततात
नि निशुत्यात्ताणि योगवित्त ऊर्णा इति वायुक्ते ममेय भूमि देशव
चिज्ञानकारीणि प्रत्याहार पराय खीयभुजमानतात इति प्रत्यु
णः इति विसृष्टाणोऽंशोऽयं अ नरे । इति व्यवहारतत्त्वं ॥
ध्यायः । अथिच । इति ध्यानीदिया प्रत्युत्थाने स्त्री अभ्युत्थाने गात्रे
योभ्यः समारुत्स्थितो हि सः ॥ स्थानं । यथा । दीव्यन्त मदे स्त
मनसा सहबुद्धा च प्रत्याहारेषु सं ज्ञापि प्रियया चोद्वेन च इति
स्थितः ॥ इति गारुडे २४० अध्या । तः परया भक्त्या प्रत्युत्थानासना
यः । अल्पेन वरुनोद्युतः । यथा । दिभिः इति श्रीभागवते १ स्कन्धे
अच इति सुदीरण सर्व स्वराणो य १५ अध्यायः ॥
हणो । इति भरतः ॥ प्रत्युतपन्नः प्रि उत्पन्नविशिष्टः
प्रत्युक्तिः स्त्री प्रत्युतरे । इति श प्रत्युतप्रवृत्तपद धातोः कर्तरि क्तः
वरतावली ॥ प्रत्युत्थनमतिः प्रि सूक्ष्मबुद्धियु
प्रत्युतक्रमः ५ प्रधानप्रयोजनानु क्रमः तत्पर्यायः क्रुपायीयमतिः २
कूलप्रयोजनानुष्ठानं । तत्पर्यायः सूक्ष्मदर्शी २ तत्कालधीः ४ इति
यः प्रयोगार्थः २ इत्यमरः ॥ प्रकृष्टयोगः । इति केचित् । प्रकृष्टयु
हार्थमुपक्रमः प्रयोगः तदाद्यः हेमचन्द्रः । प्रतिभाविनः । इति ज
इतिकेचित् प्रयोगो युद्धं तदभि राधरः ॥
धेय इति केचित् । प्रत्युतक्रमो यु प्रत्युत्क्रमनीयं स्त्री धौतामुकदं
हार्थ इति भागुरिः । युद्धार्थं प्रय इति मेदिनी । समुपस्थानयोगे
माक्रान्तिः इत्यपरेः । कर्मादेः प्रजनीये च प्रि । इति शब्दर ।
तावली ॥

प्रत्युत्क्रमः ५ प्रत्युत्थानं यथा प्रथा स्त्री स्थानिः इत्यमरः ॥
प्रत्युत्क्रमने स्त्री एकत्रासनसंस्थि प्रथितः प्रि स्थानः । इत्यमरः
तिपरिकृता प्रत्युत्क्रमादुरतः । इत्या प्रथितिः स्त्री स्थानिः । प्रथ या
दि साहित्यदर्पणसंपरिच्छेदः । तो भावे कि प्रत्ययेन निष्पन्ना ।
प्रत्युषः ५ प्रत्युषः प्रातः इत्य इति व्याकरणं ॥
मरटीकायां मयुरेशः ॥ प्रथिमा प्रि अतिशयेन पृथुः
प्रत्युषः ५ स्त्री प्रत्युषः इत्यमरः पृथुशब्दादतिशयार्थे इमन् प्रम
यथा याति व्यक्ति पुरस्तादरु येन निष्पन्नः इति व्याकरणं यथा
ण किसलय प्रत्युषः पारिजातः प्रथिमानदधानेन चनेन जचने
इति भरतभूत सूर्यशतक ॥ नसा । इति भट्टिः ॥
प्रत्युषः ५ प्रभाते इत्यमरः ॥ पौर्णमा स्त्री पृथोर्भावः । पृथुते
सूर्यः इति शब्दरत्नावली । वस इति सिद्धान्तकोमुदी ॥
भेदः । इति जटाधरः ॥ प्रथिमी प्रि प्रथिमायुक्तः स
प्रत्युषः स्त्री प्रभाते इत्यमरटीका लः इति सिद्धान्तकोमुदी ॥
यो भरतः ॥ प्रथिष्टः प्रि अतिशयेन पृथुः प्रति
प्रत्युहः ५ विज्ञः । इत्यमरः ॥ हहत् । इति मुग्धबोधव्याकरणं ।
प्रत्येकं स्त्री एकैकं प्रति । यथा प्रथुकः ५ पृथुकः इत्यमरटीका
प्रत्येकं वा द्ये वा त्रय मपि च पर यागयमुद्धरः ॥
वीज ममेतत्पुं । इत्यादिकर्षण । प्रदः प्रि प्रकर्षण दानियः । प्र
खस्तात्र ॥ दाता । इति सिद्धान्तकोमुदी ॥
प्रथ वउ. म स्थाने । इति कविक प्रदने प्रि प्रकर्षणदने । इति मु
ल्पदुमः ॥ ग्यवाधव्याकरणं ॥
प्रथ क प्रदेये । स्थाने । इति क प्रदरः पुं भगः । वाणः । इत्यमरः
विकल्पदुमः ॥ विदारः । नारीरुग्भेदः । इति मेदि
प्रथमः प्रि प्रधानं याक तत्पर्या नी । प्रथनामातरेऽप्यमरः त
यः । आदिः २ पूर्वः १ पौरुषः तत्फलितेनान्तरादि धातु
४ आद्यः ५ । इत्यमरः ॥ तरेण अस्या निधानं यथा विरु

हमचाधनादनीर्णार्थप्रपाता अपिच । दधामोवर्चलाजानी मधुकं
 वतिमेषुनाम् । यानाधुनाकारति नीलमुत्तल । पिबेत्तौद्रयुतेनारी
 र्माणच भारभित्तान्छयनादि वातासुगदर प्रातये । पषाप्रत्य
 वाच असुगदरभवेत् सर्वमागमर्द केमाषदयं । सर्वमेकीकृत्यदधा
 सेवेदने । तस्यातिवृद्धो दोर्वल्यं कर्षवतष्टयेन पिष्टा तत्र मायाष्ट
 प्रमो मृच्छा मृदस्तथा दाहः पा के मधु निःक्षिपयेयं ॥ मधुकं
 लापः पातुते तेदा रोमाप्रवात कषमकं तवत कषासितानथा
 जाः । सचवतर्विधो यथा तेष्टा तेडलादक सपिष्टो लोहिते प्रद
 म पिनातिल सन्निपाते अतः प्र रे पिबेत् । वला केकनिलावा
 कारे प्रदरे वदेति । श्रमिकस्य या तस्या मूलत चूर्णिते । लोहि
 तसल्लता । ग्रामे सपिष्टा प्र ते प्रदरे खादेच्छकरो मधु समु
 तिम स पातु पुलाकतोय प्रति ते ॥ मुविस्थानेवाचनवा म
 मेकफात ॥ ऐनिकस्य तस्य लमुतर दिग्भवं । नीत मुतरफला
 लतण । सपीतनीलासितरक्त माकटिबडं दरेदस्तु ॥ रमाज
 मुसपिनाभिमुक्तं भृशवेति पि ने तेडलकस्यमूल दौद्रानितेनेड
 ज्ञात ॥ वातिकस्य तस्य लतण लतायपीते । असुगदरं सर्वभवेति
 न्तरुणफेनिलमल्पमल्पवा हेति यासव भारी सहनागरेण ॥
 नार्तिवातात पिशितोदकाभ ॥ अशोकवल्कलकायप्रतेडग्यं
 तस्यैदोधिकस्यल्लतण सदा सशीतले यथा वला पिबेत् प्रात
 इमपि हेरिनालवर्णमजप्रका स्तीव्रसुगदरनाशने अशोकवल्क
 प्रक्रमप विदोषात तेवापसा लपले द्वाविशमल समितेन जले
 अप्रवदितेज्ञान तत्र क्वीतीम न निष्काय्य शेषेण पलाष्टकका
 यकृद्विकत्ता । इतिमाधवकरः येन सद दीरपलाष्टकमिते विप
 अस्यावधयथा सुततल्या रुद्र देत तम इयावशेषकमेव तम
 लादापीतादीरेणवेसर प्रदर थपल चतष्टयमितेडग्यंयेवर्कि
 दरेते रोगनाप्रकार्या विचारणा वलापेतया वा । कृष्ण मूल सम
 इतिगारुडे १६६ अध्यायः ॥ हृत्य पेषयेन्नगुलावुना ॥ ।

एतत् पीता ग्रहं नारी प्रदरात् ॥ अपिच । दक्षिणाद्यायवी गता
 परिमुच्यते । इतिभावप्रकाशः ॥ दिशे तस्याश्च शाभवी । तनप्र ।
 प्रदर्शितः त्रि आलोकितः यथा दक्षिणागता नमस्कार त्रिको
 क्रिया वाचित माख्यात प्रसिद्धो णवत । अर्द्धचंद्र महेष्टास्य पृष्ट
 ष्यः प्रदर्शितः । प्रयोगतो न्येस तस्य समीरिते शिव प्रदक्षिण ।
 नव्यायेनकार्यादिधातवः इति मेवौ अर्द्धचंद्र क्रमेण त ॥ सव्या
 सुगंधवायुदीकायाडगीदासः ॥ सव्यक्रमेणैव सोमसूत्रं न लेचये
 प्रदलः पुं वाणः इतिजराधरः त । सोमसूत्रं जलनिःसरण ।
 प्रदक्षिणं स्त्री । दक्षिणावर्तेन स्थाने । प्रसार्य दक्षिणं हस्तं स्त
 प्रदक्षिणः पुं देवमुद्दिश्यभ्रम येनमशिराः पुनः । दर्शयेदक्षि
 णं यथा । एके देवौ रवौ समं त्री णायां मनसापिच दक्षिणः त्रि
 णि कुर्यादिनायके । चत्वारि के याच वेष्टयेत् सम्यक् देवतायाः प्र
 शवे कुर्यात् शिवे चाई प्रदक्षिण दक्षिण । एकहस्तं प्रणामस्तु य
 इतिकर्मलोचने ॥ कंचापि प्रदक्षिण । अकाले द
 सर्वदेव तष्टिद प्रदक्षिणं यथा शीनेविस्मार्दतिपुण्यपुण्यकते इ
 प्रसार्य दक्षिणं हस्तं स्वयं नम तितेवमारः ॥
 शिराः पुनः । दक्षिणो दर्शयेत् । प्रदानं स्त्री दानं । इति शब्दरत्ना
 पार्श्वमनसापिच दक्षिणः सक वली । प्रकृष्टदानेच ॥
 द्विर्विवेष्टयेत्त देव्याः प्रीतिः प्रजा प्रदिश्यं स्त्री मांसवज्जनभेदः य
 यते स च प्रदक्षिणेनेयः सर्वदे था । मांसवक्रवृत्ते भ्रष्टे सिक्ताचो
 योचतष्टिदः । अष्टोत्तरं शतेयस्त सोवुना मुक्तः । जीवकायैः स
 देव्याः कुर्यात् प्रदक्षिणं सर्वान् मायुक्तं परिमुक्तं तड्याते तदे
 कामानसमासायपश्चात्सोदम वहुत तकायां प्रदिश्यं सविज्ञान
 वासुयान् । मनसापिचयोदद्यादे कं इतिशब्दचदिका पलिमेवि
 वैभक्ता प्रदक्षिणं प्रदक्षिणा प्रदिक स्त्री विदिक इतिजराधरः
 यम गृहेनरकानि न यशपति ॥ प्रदीपः पुं दीपः इत्यमरः ॥
 इतिकालिकापुराणे ७ अध्यायः तस्यार्थायः स्नेहादीपकः ३क

ज्वलधुजः ५ शिलातरुः ५ गृह वच तस्माद्यथातथिवीतापना
मणिः ६ ज्योत्स्नावृत्तः ७ दशेय प्रोतिवैतथा दीपदद्यान्महादे
नः ८ दोषातिलकः ९ दोषास्य ये अयेभ्योपि चभैरव । कुर्वते
१ नयनोत्सवः ॥ इति शहरता एथिवीतापे योदीपमुत्सजेवः
वली दीपमाहात्म्यं यथा । दी सताम्यतापनरक माप्रोत्यवश
येन लोकान जयति दीपस्तेजा तेसमाः सुहृन्वर्तिः सत्वेदः पा
मयः स्तनः चतुर्वर्गप्रदो दीप । वेः भये सुदर्शने सुहृद्ये हत
स्तस्मादीपेयनेत्र श्रिये ॥ सम कोटो न दीपे दद्यात् प्रयत्नतः
प्रकारा दीपा यथा । वृत्तप्रदीपः लभ्यते यस्य तापस्तदीपस्यवत
प्रथमस्तिलनेलोद्भवस्ततः सा रेगुलात् न स दीप इति ख्यातो
र्षयः फलनिर्यास जातोवाशान् सोचवर्त्तिस्त स श्रुतः नेत्राला
कोद्भवः दधिजन्मजन्मैवप्रदी दकरः सर्वभूमितापविवर्जितः
षाः समकीर्तिताः । तस्यपवप्र सशिवः शहरहितो निर्भूमान
कारवर्तिका यथा । पद्मसूत्रभ तिद्रुस्वकः दक्षिणवर्त्त वर्त्ति
वा दर्श गार्भसूत्रमवा यथा । स्त प्रदीपः श्रीविहृदये दीपवृत्त ।
सालजा कारीवापि फलकोषो स्थिते मुहुरेदेनेव प्रदर्शिते ॥
द्रवा यथा । वर्तिका दीपकृत्यु दक्षिणवर्त्त वर्त्ती तवारुदीपः प्र
सदापंचविधाः स्तनाः । दीपपात्र दीपकः । उन्नमः प्रोचते पुत्र सर्व
णि यथा । नेत्रसंसारवैलोहेमा तष्टि प्रदायकः । वृत्तेण वर्त्तिने
र्तिको नारिकेलजं । त्रणधुनोद् दीपो मध्यमः परिकीर्तितः विदी
दंवापिदीपपात्रप्रणम्यते । दीप नः पात्र नेलाभा मध्यमः परिकी
वृत्तेदीपस्यायनेभूमौतत्रिवेधो र्तिनः इति कालिका पुराणा ६८
यथा दीपवृत्ताश्च कर्तव्या स्ते अध्यायः कार्तिकेनहान फले ।
जसाद्यैश्च भैरव । वृत्तचदीपो यथा कार्तिके मासियो दद्यात् प्र
दातव्यो नतभूमौकदाचन सर्वस दीपे सर्पिगादिना आकाशे मध्ये
हावसमती सद्देनेन निरुदय य वापि स चादय फलस्तमेत इति ।
कार्यपादद्यातव दीपतापस्तथे कर्मलोचने अपिच । समभ्यर्च्य हर्षि

भक्त्या दीपे दत्तादिवाशिनां तत्रपा दहनप्रभः । महाराहकरः पूर्वैः
य विमुह्यन्मानो याति दिवे न कथितः सप्रदीपनः । इति राज
प कस्मपदेविशेषेण तत्रपेव निर्णयः । प्रकाशके वि ।
दिनानि त पुण्यनिमेषु यस्म प्रदेशः पुं देशमात्रे । तस्यर्थायः
मत्तयेसर्व कार्तिके । एकादश्या आस्थाने २ आस्था ३ भूः ४ शुक्ल ।
हरि सुदिप दीपेप्रत्ताल्पमूषि कापाः ५ स्थितिः ६ पद ७ इति
का मावृषा दुर्लभेयाप पुराण राजनिर्णयः । तर्जयगुप्तममि
ति मवा यसा । द्वादश्या तस्को तः । भित्तिः । इति मेदिनी ॥
गत्रिदीपमुद्वाधोर्ध्वतः । का प्रदेशाने स्त्री नपादेरुपरोक्तं
शान्त परमं प्रामो लोकविलोः भेदी इति ख्याते । तस्यर्थायः । या
सनातने । मयवापि त्रयोदश्या भूते २ उपायने ३ उपशास ४ ॥
दीपान् दत्तापरैः कृतान् वेषणा उपहारः ५ उपादा ६ । इत्यमरः ।
लीलावतीभूताजगाम स्वर्ग म केचिन् देवताभ्यो भक्त्या मित्रा
दये लब्धकोपि चतुर्हृषणपूज दिभ्यश्च ग्रीष्मा यत्प्रशस्तं ले ३ ।
यित्ताजनाईने । निर्भक्तिः परमं कादि दीमते तत इत्याहः । के
गत्याविलुलोकं जगाम सः । गो चिच्च प्राभृतादि द्रुयं प्रहयादेवता
पः कश्चिदमावासां पूजाहृष्टा वास्तवराजादिभ्यो यहीयते तत्र
ः यशोर्गिणः । सुदर्भय स्तजापा उपायनादि चतुर्हृ तभ्यमिदं ।
लो राजराजेश्वरोः भवत तस्मा दीयते त्वयेतन्मकार्यसाध
दीपाः प्रदानव्या राजावस्तमिते न नीयमिति यहीयते धुती इति
वै । गृहेषु सर्व गोष्टेषु चैत्येष्टाय ख्याते इत्याहः किंत घटक मे
तनेषुच । देवानांचैव रथ्यासु प्रम कार्यमेवति वदवः उपायनमुप
शानेषुसरः सुच । इत्यग्निपुराणे शास्त्राभतेचोपदा स्त्रिया मित
प्रदीपनः पुं स्थावरविषभेदः ३ मरमाला इतिभरतः ॥
मरः । तस्य लक्षणं यथा वर्ण प्रदेशनी । स्त्री तर्जनी इत्यमर
तोलादितायः स्यात् दीपिमान् । प्रदेशिनी । भरती ॥
प्रदहः पुं प्रलेपः इति वैद्यकं

प्रदोषः पुं रजनीमुखः इत्यमरः प्रमाणाः बुद्धिः प्रशस्ते । तत्
तत्प्रदोषः प्रथमदेवचतुष्टयं । प्रथमः प्रथमः प्रथमः प्रथमः
यथा प्रदोषः स्तुमयादुर्द्ध्वं नृदि नृममे ५ उन्ममे ५ मुत्ति ६ वर्यो
कादयमिष्यते । इति तिप्थादिन वरेण ८ प्रवर्हे ९ अनवरार्द्धी १०
न । दोषः । इति हेमचन्द्रः ॥ प्रार्द्धी ११ अर्थ १२ प्राप्रद्वर १३
प्रपुं स्त्री प्रकृष्टा योः स्वर्गी य । प्रपुं १४ अर्थः १५ अर्थीय १६ ।
स्मात् तत् पुण्ये । इति मृग्यवोध अर्थिमे १७ इत्यमरः ॥
रीकायाङ्गीरासः ॥ प्रधानः पुं महामात्रः सेनापता
प्रपुं पुं कंदर्पः । इत्यमरः स दिः महामात्रः प्रधानः स्पष्टि
वासदेवस्य चतुर्थीशः यथा ॥ पुं स्कारेणोपलितः इत्यमरदी
एकदेवचतुष्टयचतुर्थी पुनर कायोभरतः ॥
च्युतः विभट् वासदेवोः सौ प्रपुं प्रथिः पुं नेमिः ॥ इत्यमरः ॥
म्राहविरययः कृष्णद्वैपायनो प्रथीः वि प्रकृष्टबुद्धियुक्तः प्र
यासाविसर्गनायणः स्वयं अ कृष्टबुद्धौ स्त्री इति मृग्यवोध ।
पोतरतमाः पूर्वस्वेच्छया भव आकरणं प्र पिता स्त्री केशिता
द्वरिः इति कौर्म ५८ अथायः स्वर्गगत्यदिक इति मेदिनी ॥
अपिच । अनिरुद्धः स्वयं वत्सा प्रपुं प्रकर्षणान्नेदीनेचवि ॥
मः कामपवव वल्देवः स्वयं प्र निघातने स्त्री प्रणिघातने व
यः कृष्णप्रकृतेः परः इति व थः इति हेमचन्द्रः ॥
स्वयं वने श्रीकृष्णजन्मवदे १६ प्रपंच पुं विपर्यासः विस्तारः इ
अथायः प्रयोतः पुं रश्मिः इ त्यमरः । विपर्यासो वैपरीत्ये अ
तिहलायुधः प्रयोतनः पुं स् मो वा मायेति स्वामी इति भरतः
र्यः इति हलायुधः पुनो स्त्री संवयः प्रतारणे इति मेदिनी संसा
प्रद्वः पुं पलायने इत्यमरः । रः यथा पादका पवक स्तुत्रपंचव
प्रथने स्त्री युद्ध इत्यमरः दार कादिनिर्गते परमायकलोपतप्रप
णे इति मेदिनी ॥ प्रधाने स्त्री प्रकृतिः । महामात्रः वेवातिर्लभ इति गुरुपादकास्तोत्रे ।

प्रपंचितं वि विस्तृतं । अमयुक्ते य इति मेदिनी । अभवस्तदः ॥
या । आत्मानमेवात्मतया विज्ञान कृत् । इति हेमचन्द्रः ॥
ता तेनैव ज्ञाने निविले प्रपंचिते प्रणायो वि पानकर्ता । रत्नाक
ज्ञानेन भूयोपिच तत् प्रलोयते नी इति मृग्यवोध आकरण ॥
रत्नामेहे भोग भवा भवा यथा । प्रपावने स्त्री वनभेदः कामार
इति श्रीभागवते ९ स्कन्धे अथा एण इति प्राश्नमाला ।
यः ॥ प्रपिनामदः पुं वृत्ता । इति त्रिका
प्रपयः वि शिथिलः । इति भ उशेषः पितामहपिता ॥ इत्य
विप्रयोगः ॥ मरः
प्रपय्या स्त्री दरीतकी इति रा प्रपितामही स्त्री प्रपितामहप
जनिर्घण्टः ॥ स्त्री यथा सेन भव सार प्रादमा
प्रपद स्त्री पदाय इत्यमरः ॥ ताभुक्ते स्वयामय पितामही च
प्रपन्नः वि शरणागतः यथा रो स्वेनेव स्वेनेव प्रपितामही इति
विदपुं रीकादमनेतमममय दायभागः ॥
ये केशवेच प्रपन्नोस्मि किञ्चो म प्रपुनाडः पुं प्रपुनाडः । इत्यमर
त्सुः करिष्यति इति मार्कण्डेयपु प्रपन्नः । रीकायाभरतः ॥
राणे मत्सुजयो नाम अथायः प्रपुनाडः पुं चक्रमर्हः । इति ।
प्रपन्नः पुं प्रपुनाडः चक्रमर्ह राजनिर्घण्टः ॥
कः इति रत्नमाला ॥ प्रपुनाडः पुं चक्रमर्हकः चाकंदि
प्रपा स्त्री पानीयशालिका इत्यम या इति भाषा । इत्यमरः ॥
रः प्रपाणिः पुं कस्याधोदेशः प्रपुनालः पुं प्रपुनाडः इति भ
पाणिनले । इति राजनिर्घटः । रतद्विरूपकोषः ॥
प्रपातः पुं निरवलेवनपवतारि प्रपिका स्त्री केटकारी इति श ।
पार्थ । आरदि इति ख्याते ॥ हचदिका ॥
यस्मात् पतने यवस्थान क्रिया प्रपोतररीकं स्त्री हस्तिना मनुष्या
विशेषा नास्ति तस्यार्थः अत एवाच चक्षुषः दद्विदपः प्रात
दः २३७ पुः ३ इत्यमरः निर्करः । पार्थिवत्र नृत्प यत्रः । पुण्ड्रिया

खातः । इत्यमरभरतौ ॥ तत्प्र
र्यायः । चत्वार्यं २ प्रीति २ श्री
पुष्प ५ पुंरी ५ इति रत्नमाला
पुंर्य ६ पुंरीयके ७ योत्तरीयं
८ सपुष्प ९ सावर्ज १० अन्तर्ज ११
अस्य गुणाः चत्वारिंशत् मधुरं
निर्गन्धं शीतलं । पित्तं रक्तं
व्रणं ज्वरं दाहं तथा नाशित्वं
इति राजनिर्घण्टः अपि च यो
एतयोर्मधुरं निरुक्तं कषायं मुक्तं
लहिरिं चत्वार्यं मधुरं पाके वर्णं
पित्तकफास्रवत् इति भावप्र।
काशः ॥
प्रयोत्रः पुं योत्रस्य पुत्रः तत्प्र
पुष्पायः प्रतिनमा २ इति हेम
चंद्रः ॥
प्रयोत्री स्त्री योत्रस्य कन्या इति
संहतिः ॥
प्रफुल्लि विकाराशुक्तः तत्प्र।
र्यायः । उतफुल्लः २ सफुल्लः ३
वाकोषः ४ विकवः ५ स्फुटः ६
कुलः ७ विकसितः ८ इत्यमरः
प्रबुद्धः ९ हंभः १० स्मितः ११ उन्मि
षितः १२ दलितः १३ स्फुटितः १४ उर्ध्व
क्षितः १५ विह्वलितः १६ स्फुरः १७ वि
विनिद्रः १८ उन्मिद्रः १९ विमुद्रः २०
हसितः २१ इति हेमचंद्रः ॥

प्रबंधः पुं संदर्भः इति त्रिकांश
शेषः काव्यादिप्रधानं । यथा
प्रबंधोऽयं प्रबंधो रचितः जगता
तस्य सरसामिति हेमचंद्रः ॥
प्रबंधकल्पना स्त्री प्रबंधस्य क
ल्पनारचनावक्रता लोकसरा
कथा प्रबंधकल्पना लोकसरा
प्रज्ञाः कथाविदः परस्परप्रया
या स्नातृसा मतायाधिका क
वित् । इति कोलाहलावायः ॥
इत्यमरटीकायाम् भरतः ॥
प्रवलः पुं पलवः इति शब्दमा
ला प्रकृष्टवलपुक्ते वि यथाश
कीर्तः स महाभाग स्तौ स्तदा प्र
वत्तारिभिः इति मार्कंडेयपुरा
णं प्रकृष्टवलेकीर्तव्यं ॥
प्रवला स्त्री प्रसारिणी इति राज
निर्घण्टः प्रकृष्टवलवती च ।
प्रवालः पुं स्त्री रक्तवर्णीवर्तला
काररत्नविशेषः पाला इति मुग्धा
इति च भाषा । तस्याधिष्ठात्री देव
ता मंगलाः इति मेधातिथे ॥ तत्प्र
पुष्पायः विदुमः २ इत्यमरः अन्ता
रुक्मणिः ३ अंशोपि वल्लभः ४ भो
मरत्वे ५ रक्तागः ६ रक्ताकारः ७
लतामणिः ८ अस्य गुणाः मधु
रं । अम्लं कफपित्तादि दोष

नाशित्वं स्त्रीणां नीर्यकांतिकरत्वं मस्य रत्नज्ञानाय शौनक इति ।
धृते मेगलदापित्वं । इति राजनिर्घण्टः ८ अध्यायः ॥ अथ विदु
र्घण्टः ॥ अपि च । सारकत्वं । श्री मयरीदा मृतसागर मध्ये तं
तत्वं । कषायत्वं । स्नातृत्वं वातिका जायते वल्लरी तया । विदुमाना
रित्वं । चत्वारिंशत् । धारणाया । मरत्वात्वा उल्लभा वज्ररूपिणी
लक्ष्मी नाशित्वं । इति राजनिर्घण्टः । पाषाणं यमजयथा ययत्वा तं क
तस्य शुभं लक्षणं यथा । मुद्रं दत्तं यितासौ । विदुमेनाम यद्वत्तमा
चने हृत्ते स्त्रियं गात्रसंरगकं । समं मनेति मनीषिणाः । अन्तादिनाति
गुरुसिराहीने प्रवालं धारयन्त्यं भेदेन तच्च तद्विधमुच्यते । अरुणा
भं ॥ तस्याशुभं लक्षणं यथा गो प्राशरक्तायिकामले स्त्रियं मवच
रे रंगं जलाक्रान्ते वज्रं सूक्ष्मं सको प्रवाले विप्रजानिः स्नातृ सखि वे
दरे । नृत्तं क्लृप्तं लघुमेतं प्रवा । यमनोरमे । जवावंधुकसिद्धरा
ल मशुभं त्यजेत् ॥ इति राजनिर्घण्टः ॥ तस्यान्तःपद्मादि यथा
सूतउवाच । आ । यद्येवमस्मात् प्राज्ञसुमाभास तथा पाटल स
यमस्याकंबलादिषु ॥ चित्तेप त त्रिभं वृष्णजाति भवेत् स्त्रियं व
त्र जायते विदुमाः समदागुणाः णां कामदकांतिभं । रक्तामलदला
तत्र प्रधानं प्राशं लोहितं भं युक्ता कारे कविनं न विरघुति । विदुमं
जवापुष्पानिभं प्रदिष्टं । मनोमकं मृदजातिः स्नातृयुवधेतयेव च
देवक रोमकं च स्नानानि तेषु प्र रक्तता स्त्रियतादायं विरघुति स
भवे सुरागं ॥ अन्तःपद्मादेव न त वर्णता । प्रवालानां गुणाः प्रो
त प्रधानं मत्स्यं भवेत् स्त्रियं विशेषेण क्ता धनधामकराः पराः हिमादो
षयोगात् । प्रमत्तं कामले स्त्रियं यत्तं संजातं तद्वत्तं मतिनिष्ठं ॥
गं सुरागं विदुमेति तत् । धनं धा तत्र स्त्रियं भवेत् स्त्रियं कल्को निमधु
यकरं लोके विघाति भयनाशनं २ः स्थितः । तस्य धारणा मवेण वि
परीता पुलकसाकारुधिराख्यं खवेगः पुष्पास्यति । विवर्णीता तत्वं
स्य वै मणः । स्फटिकस्य विदु । रताप्रवालद्वयं हयं रेखाकाकप

दोविडं यथा वचेषु दोषकृतं तत्प्रसङ्गवेत् । इत्यात्मबोधयोगः ।
 यथा प्रबोधात् सर्वत्र वर्जनीयं विवर्तनं प्रबोधने स्त्री मूलपूर्वगंधस्यवेत्
 तौः रेखाद्वयार्थो लक्ष्मीमाव नादेः प्रयत्न विप्रोक्षण पुनः प्र
 त्तः कृतं नाशानः । पदलोभो गहर्वसौगंधोत्पादने तत्प्राप्योयः
 तद्व्याप्तो विडं न विनाशकृतः । अनुबोधः २३ मरभरतो ॥
 ज्ञासः संजनये ज्ञास नीलिका म्बोधजनने च ॥
 तुकारिणी मूल्यं मुद्र प्रबालः प्रबोधनी स्त्री ह्यालभा इतिरा
 म्बुप्य हिगुण म्बुयते थारणो जनिहृदः उत्पानेकादशी तस्या
 स्यापि नियमा ज्ञाति भेदेन पूर्व माद्रात्प यथा । ब्रह्मावाच प्रबो
 वत् तस्याह विप्रज्जाति विष ध्याप्रमाद्रात्प पापघ्नपुण्यव
 मे विवर्तनं खर प्रबाले प्रवदति हनं । मुक्तिरमुद्रवुद्धीनां म्बुपु
 येये । तेस्तु मेवात्मनि वै वदं मुनिसत्तम । तावद्देर्जति तीर्था
 तिसत्यवदत्येकतो मनीहः इ नि पुण्यप्राप्ततानि च । यावत्
 नि मुक्तिकल्पतरो प्रबाल परी प्रबोधनी विलोक्तिविनीयातिका
 ता ॥ किशालयः ॥ वीणादंरः त्तिके चममेध सहस्राणि वाज
 इति मेदिनी ॥ पेयशतानि च एकैनेवोपवासन
 प्रबालिकः ५ जीवशाकः । इति प्रबोधन्या भवेति हि मेरुमेदर
 राजनिर्वाणः ॥ तल्यानिपापानि सवरुप्यपि भ
 प्रबालफलं स्त्री रक्तचंदनं । स्मृतात् कुरुते मत्नी हरिवोधमु
 इति भावप्रकाशः ॥ पासनात् सर्वजन्म सहस्रेषु यत्
 प्रबुद्धः वि पेरितः प्रफुल्लः । पापं समुपार्जितं जागरेण प्रबोध
 इति हेमचंद्रः । जाग्रतः यथा । नादहनेतलराशिवत् । उपवासं
 प्रातस्तरो यतत्रिभ्यः प्रबुद्धः । प्रबोधन्या यः करोतिसमाहितः ।
 प्रणामवति इति भट्टिः ॥ विधिवच्च मुनिषु च यथोक्तं त
 प्रबोधः ५ विनिर्दत्तं । इति हेम भतेफलं । यानि कानि च तीर्था
 चंद्रः मुकुष्टताने च । यथा ता नि प्रेलाकोसेवसति वै । तानि
 वत् सत्य जगद्भाति प्रबोधे स तस्य गृहे सम्यक्कृतायेन ॥

प्रबोधनी । किं तस्य वरुभिः पुण्यैः तस्या अनुष्ठानं यथा । ब्रह्मावाच
 सरलोक सत्प्रदेः । कुर्वे संतोषि म्बुप्यमेभक्तिः पुत्रबोधन्येकाद
 तायेन संपूर्णा हरिवोधनी बोध प्रीहरेः । उपोषा येन विधिना त
 त्रीसमुपोष्येव मुक्तिभागी भवेन्नरः विप्र प्रवदामि ते । कार्तिके प्राक्त
 प्रबोधनी नरमेष्टन पुनर्गर्भमादि यत्त त दशम्या नियतः मुचिः ।
 शोत स्नाने दाने जपो होमः समु स्नात्वा देवाद्येन कृता वक्रिकार्य
 दिप्रपजनाहने नैरेयत् क्रियते यथा विधि । प्राचातः सप्रसन्न
 कुर्वे प्रबोधन्या तददयं ॥ ये च म्बुदविष्णवः सुसंस्कृतं । मुक्ता
 र्यति नरा स्तस्यां भक्त्या विस्म चम्यस्तेपत सम्यक् कृता शोच
 जगत्पति । उषिता बोधनी तेन च पादयोः रात्रेष्वाश्रमे यामे
 प्रभवेषु दिवौकसः । महाव्रतमि समुत्थाय यथा विधि । कृता म्
 देपुत्र महापापघ्ननाशनं प्रबो व पुरीवेत शोचं कुर्यादतद्वितः
 म्या मुने विलोविधिवत् समुपो कृता षं गुल नात्रेन दीरहृद
 यणा । सहा नीच सायोगी वसत समुद्रवं भक्तयेहं भकाष्टं व सा
 पत्नी जितेदियः । स्वर्गमोहाच तावमेत प्रयत्नतः । म्बुप्राणि
 तस्यास्ता य उपाले प्रबोधनी । तस्याश्च विरं ध्यायेत्तमाहने ।
 यत्तज्जन्म कृतपापं स्वल्पवायदि यत्तसी पुष्पसंकाशं कमलाहं
 वावक्र । करोति भस्मसादिसुः चतुर्धने । शोचवक्र गदाशास्त्रे
 प्रबोधन्या प्रयत्नतः हरिप्रजा पीतवस्त्रं किरीटिने । प्रसन्न वद
 विधातव्या कार्तिके बोधवासरे ने देवं सर्व लक्षण लक्षिते । ततो
 गीतशास्त्रविनोदेन प्रबोधन्यात अनुदये वारि हस्तेन परिपृष्टं च
 जागरात् । चेद सूर्योपरागे व य कृशानि तं प्रगृहीयात् नियमं
 फले परिकीर्तितं । तस्मात्तस विस्म तष्टये । ध्यात्वा जलं गृही
 हसगुणितं प्रबोधन्यादि जागरा तात् भावुरपेन नार्हने हृष्टार्थ
 तस्नाने दाने जपो होमः स्वाध्या दाययत् पश्चात् करोयेन मानवः
 यश्चाद्येन हरेः यत्तस्मात्कारिण एवमुच्चारयेदाचे तस्मिन्काले महा
 णितं प्रबोधन्यादि जागरात् ॥ मुने एकादश्या निराहारः स्थित्वा च

वापरेः हनि । भोदयेते पुणरीका लदा हि सा । शयने बोधने चैव ह
 त शरणे मे भवाच्युत । पव मुक्ता रेस्त परिवर्तने । उपोषेव विधा
 नतः सम्पूजित्य कर्म सुकर्मधी नेन नरो निर्मलतो ब्रजेत् । त
 समर्पयेद्विधानेन विलुप्तं संप्रये स्मात् सर्वप्रयत्नेन हादशी सम
 मने ॥ सहस्र सख्यया सख्यः सा पोषयेत् यदीच्छेत् विनालाति
 वित्री संजयहिजः सर्वबाध हय शास्यंती गतिमात्मनः एकादशी
 करीवतस्य परिश्रमये इति पा सोमयुक्ता कार्तिके मासि भासि
 मोनरावरे १६ ग्राह्यायः विधा ति उत्तराभद्रसंयोगे अनेता सा
 नातरं हरिभक्तिविलास बोदश प्रकीर्तिता तस्या यत्किं ते भदे
 विलासेदृष्टं ॥ सर्वमानस्य मश्रुते अनेत पु
 प्रबोधिनी स्त्री प्रबोधनी उवा एय फलदा तेनानतास्स तापि ये
 नैकादशी यथा । वराह उवाच एकादशी भोमयुतायदासाङ्ग
 उपवासाममर्थानां सदेवयु तथा रिणि । स्नात्वा देवं समभ्य
 लोलाचने । एका सा हादशी पु ची प्राप्नोति परमं फलं प्राप्नोति
 एणा उपोषा या प्रबोधिनी तस्या सकलं तद्विहादशहादशीन
 माराधय विषेणं जगतामीश्वरं रः जलपूजितं दाऊं भस्माप ।
 रं प्राप्नोति सकलं तद्विहादश पिता विचक्षणः पंचरत्न स
 हादशी फलं । पूर्वभाद्रपदा मायेनेष्टन पात्रयुतं तथा ॥
 योगे सेव वा हादशी भवेत् । तस्यां स्तुतं पथरितं मत्स्यत्रयं
 शतीव मरती तस्या पूर्वकृत्यम जनाईने । माघकेन सुवर्णेन स
 याक्षय उत्तरांगार सहिता य तमेन वरानने । स्नापयिता विधा
 दि चैकादशी भवेत् तदा कोदि नेन ऊं ऊं मेन विलेपिते पीतव
 गुणं पुण्यं केशवा लभने फलं स्व युगलं मकुटोपाय युगान्ति
 सहदेवार्चिते तस्या सर्वकृतं पूजयेत्कमले देवि मद्रक्तः संत्रिते
 मिहादय । यथा प्रबोधिनी द्वियः मत्स्यकर्म वराह वनारसिरे
 पुण्यं तथा यस्यां स्वपेद्विः । चवामने राम राम च कस्तुबुद्धव
 उपोषादि महाभागे अनेत फ तकल्पिने एवेदशावतारा अश्रय
 रक्ति संयुतः ॥ पुष्पधूये स्त ॥

शादीये नैवेद्ये विविधेरपि सं नीतो भवेत्ततः ब्रह्मज्ञसुरापञ्च
 पूजयेत् मलकारे विविधैः पूज सेवी च गुरुतन्मगः पापान्मलानि
 नचरेत् ततस्तस्याग्रतो देयने सर्वाणि शुभानि नैवनाशयेत् प
 वेद्यं पाचितं चितं । एवं संपूज्य प्रपञ्चपीमानः पनापि भस्मासु
 गाविंदे दिवापि कमले दण शान्नुष्य इह यीयमानः प्
 रात्रौ चोत्थापने कार्यं देव दे णोति भक्तस्य सति ददाति विक
 वस्य सुघने विमले स्नात्वा भ ल्मषः सापि दिव प्रयाति उः स्वप्न
 म्ना संपूज्य केशवे । पुष्प पुष्प प्रपन्न मयेति पदमाने माहात्म्ये
 दिने वेद्यैः फले नानाविधैः सु भव भयहार केनरस्य यः कुर्या
 भैः ततस्त पूजयेद्विहा नाचा हुतवर मेतदवयाया व्याधियाः
 र्थं भक्ति संयुतः । अलंकारोप किमुत फलं तस्य वाच्यं ॥ ते
 होरेषु वस्त्राद्यैश्च सुशक्तितः धन्यास्ते कृतार्था अनेरेव सुकृत
 पूजयित्वा विधानेन ते देवं प्र कृते । तेरात्मजन्म सफलं कृते
 ति पादेयत् जगदादि जगत्प ये व्रतकारकाः इति वराहपुरा
 मनादि जगदादि कृत जलपू णो प्रबोधिनी माहात्म्य ॥
 यिन् जगद्योने प्रीयता मे जनाई प्रभंजना पुं वायुः इत्यमरः ॥
 न । अनेनेव विधानेन कुर्यादेका भंजनकर्त्तवि वि ॥
 दंशीनरः तस्य पुण्यं भवेद्यत त प्रभद्रः पुनिवः इति राजनिर्घ
 क्णपव संयरे यदि वक्रसह रः प्रभद्रा स्त्री प्रसारिणी इति
 साणां सहस्राणि भवन्ति हि । स राजनिर्घण्टः ॥
 त्यातनेव शक्यते प्रबोधिया स्त प्रभवः पुजन्महेतुः । पित्रादिः
 या गुणाः तथा पुद्गेशमात्रेण श आद्या पल्लविस्थान आद्योप ।
 स्ना वदयामितकृण चेद्वतारकं लब्धये प्रथम ज्ञानार्थं यत्तस्या
 सकाशमधिष्ठापानुजीविभिः स नदेशः सः यथा वाल्मीकिः शो
 हेवयानमागच्छन्मसोक्तं वसुध कप्रभवः । हिमवान् गंगा प्रभवः
 रं ततः कल्पसहस्राते सतदीपस इत्यमरभरतो । अयो मूलं । मु
 रो भवेत् आयुरारोग्य संपन्नो मन्ना निभेदः । इति हेमचंद्रः । परा

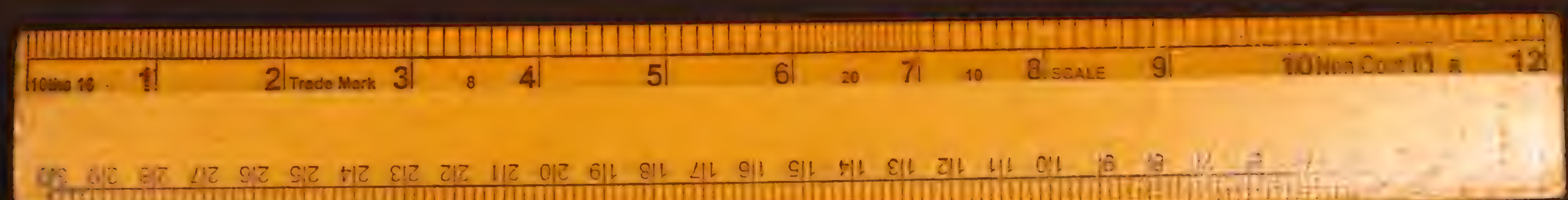
दुमः ॥ इति मेदिनी । जन्म । इति नच । कृताशनाय किंचिन्नयेभ्य
 शहरत्नावली ॥ अपि किंचन । किंचित् पुरुष
 प्रभविस्वः ॥ वदकभेरवस्याष्टो सिंहेभ्यो देवेभ्योऽपि किंचन
 नरशतनामान्तरितनामविशेषः य किंचिदस्य जनेभ्यश्च नागेभ्यः
 या प्रभविस्वः प्रभाववान् इत्यादि अपि किंचन ब्राह्मणेभ्योऽपि
 विष्णुसारतेऽप्यष्टद्वारकल्पः ॥ भस्मनपसिभ्यश्च किंचन सीमाः
 प्रभुः यथा नभो नैव च सतो न सोभाय युक्ताभ्या यशस्विभ्य
 पिता आनरो न च आराने वा विस्र किंचन । तच्च दत्तान सर्वभ्यः
 मे वा स्त्रीधने प्रभविस्वः ॥ ३ पूर्वोदितमुयतः इति वस्त्रवेव
 तिदायभागः ॥ प्रकर्षण भवन नैप्रकृतिवेदे १ अध्यायः । इति
 शीले वि ॥ यथा यमस्य भगिनी जाता यम
 प्रभविस्वता स्त्री प्रभुता प्रभविस्व नातेन सामता । प्रभाप्रसारणी
 शब्दान् भावायेन प्रत्ययेन पदं लतात् ज्योत्स्नावेदार्कमालिनी
 निष्पन्ने ॥ इति देवीपुराणे ४५ अध्यायः ।
 प्रभा स्त्री ऊर्वरपुरी इति हेमच सूर्यपत्नी यथा । सूनश्वाव विव
 दः । दीप्तिः । तत्पर्यायः रोचिः कश्चपान् पूर्वमदित्यामभवत्
 २ युतिः ३ शोविः ४ तिषा ५ जो पुरा । तत्पर्यायः तदेत सेना
 जः ६ भाः ७ रुचिः ८ विभा ९ आलोकः १० प्रकाशः ११ तेजः राज्ञी प्रभा तथा रेवतस्य सता
 १२ रुक् १३ इति राजनिर्घण्टः ॥ राज्ञी रेवतो ससवे सते । प्रभा
 गोपीविशेषः यथा दृष्टं प्र प्रभावे ससुरे ताष्टी सेना न
 भया गोपायुक्तो हंदावनेवने या मनु ॥ इति मातृस्ये ॥
 प्रभा देहं पतित्यजगाम सूर्यः प्रभाकरः ३ सूर्यः अग्निः व
 र्गमेतन् नतस्तस्याः शरीरे च दः समुद्रः इति शहरत्नावली
 तीव्रं तेजो बभूवह सविभक्त्य अर्कवृत्तः इत्यमरः ॥
 या दत्तमेनाप्ररुदता पुनः वि प्रभाकीदः पुं त्वघातः ॥ इति ।
 सप्तवस्त्रालीदत्तजयामय्य राजनिर्घण्टः ॥

प्रभाजनः पुं शोभाजनः इति प्रभावान् वि प्रभायुक्तः प्रभा
 हेमचन्द्रः शब्दादस्यार्थवत्प्रत्ययेन पदेनि
 प्रभातं स्त्री प्रातः कालः तत्पर्याय्यने प्रभावती स्त्री मालिनामको
 यः प्रत्युषः २ अहर्मुखः कल्प नविशतताहमाता गणानो वी
 व उषः ५ प्रत्युषः ६ इत्यमरः ॥ णा इति हेमचन्द्रः त्रयोदशाक्षर ।
 दिनादिः ७ तिशाते ८ अष्टमं क्लृप्तः यथा यस्यापि ये प्रथमक
 गो ९ प्राक्त १० इति राजनिर्घण्टः मत्तरहं तर्थातया गुरु नवमे
 गोसः ११ गोसगः १२ ऊषः १३ दशातिमे सोमं भवेद्यतिरपि वे
 ऊषकं १४ इति शहरत्नावली ॥ युगयुद्धेः सा लक्ष्यतामस्तक
 तत्र दर्शनीया यथा वेद्यः पुरो ने प्रभावती इति प्रकृतबोधः ॥
 हितो मंत्रीदेवतोऽयवतर्थाकः प्रभावः पुं वसुभेदः इति जटा
 प्रभातकाले दृष्टव्यो नित्यस्व धरः अपि च प्रत्युषश्च प्रभाव
 प्रियमिच्छता इति राजवल्लभः अवसवो नामभिः स्मृताः इति
 प्रभावः पुं कौषटेऽनेजः । तत् गारुडे १ अध्यायः प्रकृष्टकय
 पर्यायः । प्रतायः २ इत्यमरः । नेच प्रभासः ३ सामतीर्थ इति
 कौषो धने देशे दमः तदेतत्ता त्रिकाणशेषः जैनगणायिय
 त् सैन्यमपि दणः ताभ्या यत्ने विशेषः इति हेमचन्द्रः ॥
 जो जायते स प्रतायः प्रभावश्च प्रभित्रः पुं त्रैमदहस्ती तस्य
 कथ्यते । इति भरतः । शक्तिः तर्थायः गजितः २ मन्त्रः ३ इत्य
 जः । इति हेमचन्द्रः शान्तिः इति मरः श्रान्तः ४ मदकलः ५ इति
 मेदिनी ॥ राजनिर्घण्टः प्रकृष्टभेदविशिष्ट
 प्रभावजः पुं शक्तिविशेषः प्र वि प्रभुः पुं विस्वः इति शहरत्ता
 भावो वीर्याधिको तज्जातः इम वली पारदः इति राजनिर्घण्टः
 मरटीका सारसंदरी ॥ प्रभुत्व शब्दः इति पराणि ।
 साधकत्वात् दणकोषो प्रभु प्रभुः वि अधिपतिः तत्पर्यायः
 शक्तिः इति भरतः ॥ स्वामी २ ईश्वरः ३ यतिः ४ ईशि
 ता ५ अधिभूः ६ नायकः ७ नेता ८

परिवृष्टः १ अधिपः १ इत्यमरः प्रमत्तः त्रि प्रमादी अनवधान ।
 पालकः १ इति शब्दशतवली तापकः यथा मत्त प्रमत्त मुक्त
 नित्यः १ इति धर्माः शाक्तः १ मत्तम वालसि यजेत प्रमत्त वि
 इति नाना धर्माः शाक्तः १ रथे भीते न विपु दिति धर्मवित्त
 प्रमत्ता स्त्री प्रमत्त ऐश्वर्य इति इति श्री भागवत । स्कंधे ७ अध्या
 हलायुधः ॥ यः मत्तमयादिना प्रमत्तमन
 प्रमत्तः ७ उन्नमोदकः य वदिते उत्तममे ग्रहवातादिना
 यथा प्रमत्तः सक्तिलाश्रयः १ जडमयमे प्रमत्त शरणगतं
 नेषु कलात कटाः इति शब्दवेदि विरथ भगवत्तय । इति श्री धर ।
 का स्वात्मनुरक्ते त्रियया वक्ता । स्तामी अपर प्रमत्ता यथा स
 श्री सत्य संतः सतिदः श्री था पूजा विहीनः प्रमत्तः प्रति
 ज्ञेतेनः प्रमत्तः प्रमत्तः तः सत्तः इति ब्रह्मवेवर्ते प्र
 ज्ञातव्याः षट् मुनो गुणाः कृतिवर्ते १ अध्यायः स च रा
 इति चारणक संग्रहः १ प्रभू ज्ञा नादानयितव्यः यथा स
 ते त्रि प्रभुर इत्यमरः उन्नत नो नमत्त प्रमत्ता न भत्या नादानेय
 इति मेदिनी भूत उन्नत इति ह्यः इति मिताहरा ॥
 शब्दशतवली प्रभूः त्रि प्रमथः पुं चोदकः शिवपारिव
 त्तमः शाक्तः इति हेमचंद्रः दः इति शब्दशतवली स च षट्
 प्रमत्ति य तदादिः यथा । त्रिशत सदस्वाणि प्रमथा दिने
 ततः प्रमत्ति पितरः पिण्ड सनमाः तत्रैकत्र सदस्वाणि भा
 ज्ञातलेभिरे इति तित्वादिन गोशोऽश संस्थिताः नाना रूप
 त्वे प्रभेदः पुं भेदः तस्यार्थाय रा ये वै जरा चं दार्ढमं डिताः ते
 प्रकारः १ विशेषः १ भिदा य सर्वसकलेष्वर्थेषु ज्ञा ध्यानप
 अंतरे ५ इति जटाधरः ॥ गुणैः यानि नो मदमात्सर्य
 प्रमृष्टकं क्ली शिखालविमा । दभादेकार वर्जिताः क्षीणपाण
 त्प चरातो लेवमानमाला । मदाभागाः शोभोः प्रीतिक ।
 त्वमरभरतो ॥ राः यराः ॥

नते परिग्रहे रागं कोरुतेति स गीतास्त प्रमथाः सृताः प्रमथंति
 कदाचन संसार विमृताः सर्वे च वपुडे वपुधमाना न्मदावतान ।
 तयो योग तत्त पराः ध्यानावस्थ ते वैमदावताः पूराः संख्याया नव
 महादेव परिचार्य धृतवताः क कोटयः अपरे गायना स्ताल्लभदे
 तापरिवंदरुचा तिष्ठति विगत गयणादिभिः न संति वा ये क्वं
 क्रमाः यदेव परमेष्ठा तिष्ठित तो गायंति मधुरस्वरे नाना रूप
 यत्पविकापतिः तदेव ते पारिष सक्ते वे संख्याया कोटय स्वयः स
 दाः सर्वे संवेष्टयंति ते षोडशा तते नानुगच्छेति विवरंते मदेष्ट
 समाख्याताः कोटयो ये धृतवताः १ सर्वे मायाविनः पूराः सर्वे शा
 सिं हयाद्यादि साह्या श्रान्मादि स्तार्थपात्राः सर्वे सर्वे सर्वताः
 समायुताः १ अपरे कामिनः शोभोः सर्वे सर्ववताः सदा मरुता सर्व
 सुनर्मसविताः सृताः १ विवित्र भुवनं गता योति पुनः पुनः य
 र्णाभरण जरा चं दार्ढमं डिताः १ निमायष्टकेष्वर्थेषु ज्ञा लेवमदा
 हरस्य तत्पा र्णेणा विषादा हृषभ वताः अपरे रुद्रतामानो जरा च
 भुजाः उमा सदश र्णाभिः प्रमदा शं दमं डिताः देवैरुपनियोगेन
 भिः समागताः विवित्र मात्पाभर वर्जिते विदिवे सदा तेषां संख्या च
 णादि स्रग्गंथ भूषणाः उमा स ककोरि स्ते सर्वे वलवताः क्वं
 हाये की र्तेन मवगच्छंति भूषिताः तिदि सदा सेवा हरस्य सतते गणाः
 शृंगारवेशाभरणा अष्टौ ते कोट विस्मयं व पापिष्ठान धर्मिष्ठान पा
 यो गणाः अर्धनारीश्वराश्चान्य लयेति च अनुकृति सतते धृतपा
 सार्धनारीश्वरं हरं अनुयांति महा मुपतवतान विज्ञांश्च सतते ह
 भागास्तत्पत्रा हरस्ये उमा स नियो गिनां प्रयत्नात्मनां षट् त्रि
 हापो हियदा रमते सस संवे हरः शत कोटय अष्टौ हरस्य सकला
 अर्धनारीश्वरी रास्तु हारणा भवे गणाः वराह गण नापायं हि
 तिते आकाशमार्गं गच्छंति नित्य नायनगतो तथा शंकरस्य च स
 शाः ध्यानस्ये परिचर्यंति सलिला वाये सस्य सदा रमे गणाः वराह
 दिभिरीश्वरे नाना शास्त्रधराः शोभो स्वगणान् दृष्ट्वा नरसिंहं तथा हरि

संयमभयः सनधायन नाहं मात्मानं भूताः शंभुगणपुत्रा
यतोः कंठान् तस्याशकरोभो यदाहारा यदाकारयत्कृत्याने
जातास्तनेषावक्रुत्पता क्रूरह महीजसः यश्चेष्टुगुणानि
स्या क्रूरयुद्धः क्रूरकरो रिमान् मात्मानं योग मुनम सदीवी
गणान् वराहस्य हतेत्येव यतः पुः सदोत्साही योगयुक्तमजा
प्रोक्तकपदिना तनस्ते क्रूरकमी यते इतिकालिकापुराणे पा
णः प्रजाताश्रमयकराः नमरा रिषदोत्पत्तिनीम २५ अथाशः
क्रूरकमीणि ते कंठानि महीज प्रमथने स्त्री वयः इत्यमरः ॥
सः हृदिमात्रस्य ते क्रूरः क्रूरश्च स्त्रीशान विलोडन इति मथथा
कार्यतः फलेनलेतथापुण्य त्वर्षदर्शनात् ॥
जंतिवन पर्वत साचुष आहसा दिनी प्रमथाधियः पुं शिवः इम
पिचभुजंतिपत्रं पुण्यादिकंचयत् मरः प्रमथिते स्त्री निर्जलेतकं
भवेद्ग्रीस्य यद्वाप्ये तद्वागास्ते इति राजनिर्घण्टः ॥
महीजसः आसिधं नापि चापे प्रमदः पुं हर्षः इत्यमरः पुंस्त
तिदिताचेच चतर्दशी तजामि २ इति प्राज्ञवेदिका मंत्रवि
घंटेरा भुंक्तं चतर्दृष्टो मथोस इति मेदिनी ॥
दा ततः सर्वगणस्त्रभुनेनेय प्रमदकाननं स्त्री प्रमदावनं ३
ललायपि हते वराहस्य गणे भ तमरहीकायाभरतः ॥
गमासायेते गणाः चतुर्भागाः प्रमदवनं स्त्री राज्ञाः तं पुरोवि
स्यंभ्रता भूतं कर्मनिवेजगुः तवने इत्यमरः ॥
भूतत्वमभवत्तेषां चतुर्भागाव प्रमदा स्त्री उत्तमयोधित ३ इति
ता तदा वचनात् यद्यजातस्य मेदिनी ॥
भूतग्रामास्तनामताः योला प्रमदाकाननं स्त्री प्रमदवनं ३
कविदिनः पूर्वभूतग्रामस्त तमरहीकायाभरतः ॥
विद्यः यतस्तेभ्योऽधिका यत्ने प्रमदावनं स्त्री प्रमदवनं इति
स्तद्व्याम उच्यते इति वः सर्व शहरत्वावली ॥

प्रमनाः वि हर्षयुक्तः इत्यमरः २ इति महाभारते शांतिपर्वणि दानथ
मयः पु वयः इति हेमचंद्रः ॥ मः नित्यं मर्षादा शांसं सत्य
प्रमा स्त्री यथायत्नाने तमर्षा वादी इयत्रा हेतुः प्रमाता इति मे
यः प्रमितिः २ इत्यमरः प्रमाणं दिनी । प्रमा इति शहरत्वावली
२ इति शहरत्वावली न्यायमते नित्य स्त्रीचेकत्वानयंशहः य
तदिति तत प्रकारक ज्ञान भ्रम था वेदाः प्रमाणं स्मृतयः प्रमा
भिन्नज्ञाने अस्याः कारणगुणः लामित्यादि । न्यायेत प्रमत्तानुमा
सच प्रत्येते विशेषे विशेषणा नोपमानः प्राज्ञः प्रमाणानि ३
स्य संवयः अनुमितो साध्य वि त्ववक्रवनातोः पि प्रमाणावाधि
शिशु पते यरामर्षीः प्राज्ञवेधे तार्थकः पुं तर्कविशेषः तस्य
योग्यतायाः ताम्यस्य वा य लक्षणं आत्माश्रयादिवत्कान्य
थायत्नाने उपमितो शको सा प्रमंगत्वे सद्विधे आभिप्राहकः
दृष्ट्य बुद्धिः यथा दोषोः प्रमा विषयपरिणोपकम्प । तत्राद्याय
या जनकः प्रमाणास्त गुणाः था धूमो यदि वक्रि आभिचारीसा
वेत् प्रमत्तेत विशेषण विशेष तदा वक्रि जेमानस्यात् द्वितीयस्ते
षणावता सम सन्निकर्षागुन पवेतो यदि निर्वक्रिः स्यात् निर्धूमः
स्तस्यादय स्वमितो पुनः य स्यात् । इति तर्कजगदीश्वरी ॥
हे साध्य विशिष्टे च यरामर्षी प्रमातामहः पुं मातामहपिता ।
गुणो भवेत् प्राको सादृश्य यथा पितामहः पितृपिता तत
बुद्धिस्त भवेत्पमितो गुणः पिता प्रपितामहः मातृमाता
प्राज्ञवेधेयोभ्यताया स्तात् य महोद्येवं सपितृस्तसताभयः
र्यस्यायवा प्रमा । गुणः स्यात् इत्यमरः ॥
मभिन्नज्ञान मयोच्यते प्रमा । प्रमातामही स्त्री प्रमातामहप
अथवा तत्प्रकारयत्तज्ञानं तद त्री इति स्मृतिः ॥
द्विशेषकं इति भाषापरिच्छेदः प्रमाथः पुं प्रमथने वलातद
प्रमाणं स्त्री विस्रः यथा प्रमाणं रणं इति पुराणं ॥
प्राणानिलयः प्राणभूतप्राणजो प्रमाथी वि पीडनकर्ता सा
वनः ॥

रत्नकर्ता प्रदर्श मयधातोः क प्रमीदः वि चनः मचिनः ।
 त्रिणिग्न प्रमयनशीलः देहेति इति मेदिनी ॥
 यदोभक इत्यर्थः इति श्रीधरस्वामी प्रमीतः वि मृतः यत्तार्थद
 मी यथा चंचलमनः कृत्स्नं तपसुः इत्यमरः ॥
 मायि वलवदृक् अपिच इदिया प्रमीला स्त्री तदौ इत्यमरः ।
 रिप्रमाथीनि हरेति प्रसभं मनः प्रमुत्तं स्त्री तदात् तत्कालः
 इति श्रीभगवद्गीता ॥ इति त्रिकाण्डशेषः ॥
 प्रमादः पुं अनवधानता इत्यमरः प्रमावः पुं पुत्रागवतः इति
 लोभ प्रमाद विमोहः पुरुषो न शब्दवेदिका ॥
 प्रपते विभिः तस्माज्जोभोनकर्तव्यः प्रमावः वि प्रधानं श्रेष्ठः इत्य
 प्रमादो न न विमोहेन इति गार्हः मरः प्रथमः इति मेदिनी समू
 नीतिसारे ॥ अध्यायः ॥ प्रमाद हः मानः इति शब्दरत्नावली
 वान् वि प्रमादयुक्तः तत्पर्यायः प्रमुत्तं ॥ वि रुष्टः इत्यमरः
 जाल्मः २ असमीक्षकारी ३ तद्वत् प्रमुदितः ॥
 त्रुष्टः ४ इति नटाधरः ॥ प्रमेदः पुं रोगविशेषः तस्य
 प्रमादिका स्त्री हविताकया तत् पर्यायः मेदः २ मूत्रदोषः १ ।
 एष्यायः सेवेदा २ हविता १ धर्मा इति शब्दनिर्णयः वक्रमन्त्रता ४
 कारिणी ४ इति शब्दरत्नावली । इति हेमचन्द्रः ॥ अस्या निदानं आ
 प्रमादीने वि प्रमादविशिष्टः ३ स्यात्तत्त्वं स्वप्रसवे दधीनि आ
 नवधानतायुक्तः यथा क्रूरगमा स्यादकान्तरमाः पयोसि न
 तग प्रमग मंग मीना हताः य वानपाने गुर्वेकतेव प्रमेदरेतः
 चभिरेव पंच । एकः प्रमादी सक कफ कृच्च सर्वं अस्म संप्रतिर्ध
 येन हस्यते यः सेवते पंचभिरे या ॥ मेदश्च सांसं शरीर
 व पंच इत्युद्धः ॥ जेव केदं कफो वस्ति गतः
 प्रमायण स्त्री मारणं इत्यमरः प्रहृष्ट । करोति मेदान स
 प्रमितः वि ज्ञातः इति नटाधरः दीर्घा मुस्म स्थानेव पित्तं प
 प्रमितिः स्त्री प्रमा इत्यमरः ॥ विहृष्ट चापि ॥ वातिकस्य ।

तस्य लक्षणं दीर्घोष्ठोपेक्षवत् भृशकमिष्टं वा मुकुमेही प्रमे
 द्य धातुन सन्ध्य मेदानं कुरुतेः इति मृत्तान्तसिकतामेही सि
 निलम्ब तस्य कफजादिभेदेन सा कतात्रिणिगो मलान् प्रीतमेही
 धादि लक्षणं यथा साध्याः कफाः सवक्रा मधुरभृशप्रोतले
 स्यादण पित्रजाः सवक्रा मधुरभृशप्रोतले शानेः शानेः शाने मेही मंदमदं
 पवनाच्चतकः सम क्रियतादिषु प्रमेदति लाला तंतु युते मज्जे
 क्रियतामहायतां च यथा क्रमे लालामेदेन पिच्छिलं क्रमेण
 ते कफः सपित्तः पवनस्रोतामेस पित्रजा नो घणना लक्षणानि ।
 सप्तकोषु वसालसीकाः मज्जारसो गंधवर्णा रस स्पर्शाः क्षोणालार
 जः पिशितं च दृष्ट्याः प्रमेदिनां विषा तोयवत् । नीलमेहन नीलाभं ।
 तिरेवमेहाः तस्य श्वरूपं देतादी कालमेही ससीनिभं हाविदमही
 नामलाक्षांतं ग्राम्येणाणि पादयोः कटुकं हरिद्रा सत्रिभंदहतं वि
 दाह श्लिक्कणानां देहे तदस्वादी स्वमांजिष्टमेदेन मंजिष्टा सति
 स्पृचजायते सामा लक्षणं तेषां लोपमे विषं मुस्म सुलवणं र
 प्रभूता विलमूत्रता दोषदृष्ट्या वि कृभं रक्तमेहनः क्रमेण वातना
 शेषेऽपि तस्यैवाविशेषतः मूत्र नांचतर्णा लक्षणानि वसामे
 वर्णादिभेदेन मेदो मेदेषु कल्पते ही वसामिष्टं वसामं मूत्रयन्म
 क्रमेण कफजानां दृष्टानां लक्षण नि अर्द्धं वेरुमितं प्रीते निर्गंध मेही मुकुमं कः कषायं मधुरं च
 मूत्रकोपमं मेहसुदक मेहेन किं दौ दोदमेहं वदेदुपः हस्तीम
 चिरादिल पिच्छिलं । इतो रसमि ने रवाजसं मूत्रवेग विवर्जितं ।
 वात्पर्यं मधुरं घृतं मेहनः सा सलसीकं विवदच हस्तिमेही प्र
 दी भवेत् पयुषितं सादमेहेन मे मेहति । कफजादिभेदेन तेषा
 इति सुगमेही सरातल्यमुपयु सुपदवाः । अविषाकोः रुचिह
 ल्मथोचने । सेहृष्ट लोमायि हि निर्दानाशः सपीनसः उपद
 येन पिष्टवदृक्लमेति ॥ मुक्ता वाः प्रजायते मेहानां कफ ज
 नना ॥ वास्तिमेहनयोस्तोदो

मुक्तावदरणान्नरः राह स्त । विकितसा प्रणामाक कोदवोहाला
स्नातिकासूक्ष्माविज्ञेयः पित्र गोभूमचणकावटी कलस्याः क
जन्मनो वातजानामुदावर्तः कंय शिता भोजे पुराणा मेदिनोदिताः
रुदग्रहलोलाताः शूलमुनिदता यवान विह्वलि र्मुद्राः शालयः प
शेषः कसः स्यासञ्जनायने ग्रि धिका स्तथा तथा तिका निशा
हृल्लला यथोक्तोपदवारिष्टम कानि जोगलाः पतिरो मगाः
तिप्रस्तुतमेव च पित्रका पीडिते उहालोवनकोदवः प्रमेहीगुरु
गाकंप्रमेहो देनि मानवे ॥ ज्ञा ग्याज्यतेलातक्रसराः सदा प्रमे
तः प्रमेही मधुमेदिनो वानसा दारसपिष्टाजानपमासानिवर्जयेत्
ययोगः सहिवीजदोषान् येषां मुस्तादरीतकीलोथैः कटफलेन
केचित् कलना विकाराभवन्ति कृते स्तने पीतेमधुयुते हेति प्रमे
तांशुप्रवदन्त्याध्यान् सर्वेष्व हंकफहेतक यदोलनिस्तानलका
प्रमेहास्त कालेनाप्रतिकारि स्तानां पित्त कषाय मधुना
णः मधुमेहतनायानि तदासा समेतं उशीर लाधाजनचंदना
धा भवन्ति हि मधुमेहे मधुसमे नातयापिबेत् पित्र निमित्त मही
जायते सकिलदिधा क्रुदधात पादाशिरौघः स्पर्शजातिनिद्र
तयाहायोदोषाहत पथेः यवा । ककिंशुकैः कपित्थसभिषक् ।
आहोमोदोषिलिगानिसो निमित्त कायंहस्तिमेहे प्रयोजयेत् पा
प्रदर्शयन् ५ दीणः क्षणत क्ष णादिभिः सहितस्य कपित्थस्यका
एतत् शरी भजते कृत्स्नाध्याता यं शूर्याः सरसः पेयो मधुना
मधुरं यच्च मेहेषु प्रायोमधिवमेह सर्वमेहेनित् हरिद्राचूर्ण युक्तो वा
ति सर्वः पिमधुमेहाद्यामाधुर्या रसोधायाः समातिकः मधुना
द्यतनो रतः प्रमेदिनो यदा मत्र त्रैफलचूर्ण मशवाश्मजतद्वेले
मनाविल मपिच्छले विषदे तिरु हजराः भयोम्ये वा लिखामेह निह
कटके तदायोगे प्रववते इतिमाध ज्ञेये चंदप्रभा वचा मुस्ता भूति ।
वकरः अस्पदशविध पित्रकाः पि मसुरदारवः हरिद्रानिविषा रा
उकाणहे दृष्ट्याः अथप्रमेहस्य वि बी पिप्पलीमूल चित्रकं विविह ।

तीपत्रकंच त्रयोला वंशलोचना रक्तविमोचनं पादनंचविप
प्रमेकंकर्षमात्राणि कुर्यादेता कानातनो ब्रह्म विधिस्तनः
निबुद्धिमान् धाम्यकं शिफला इतिभावप्रकाशः ॥
चयविदंगेगानपिप्पली सर्वा प्रमोचनी स्त्री गवादीगोः
मात्तिकयोषेहोदारोलवणत्र वा इतिजराथरः प्रकृष्टनोव
ये पतानि टेकमात्राणि सगृही नकर्त्रे वि प्रमोदः पुदर्यः
यातप्रयक प्रयक हिकषहेत इत्यरः प्रमोदितः पुं क्रवेरः
लोहः स्याच्चतुष्को सिता भवेत् इतिशहमाला प्रमोदयुक्त वि ।
शिलाजतस्य कर्षे स्यादष्टो कषी प्रमोदिनी स्त्री निगिनीवृद्धाः
अगृगुलोः विधिना योजिते रे इतिभावप्रकाशः प्रकृष्टहर्ष
तैः कर्मका गृहिका मुभा चंद युक्ताच प्रमोवा स्त्री अमरा
प्रभानि विद्याता सर्वेराग प्रण विषाघः यथा तत्र तस्माद्री
शिनी निहन्ति विंशतिमेहानक मप्रात समुतस्योमनोरमा ।
क्रमेण विधेयं तथा चतस्र आस प्रमोवा नाम तन्वेगी तन स
रीस्तदम्बराजानोसुयोदश श मीपे वरासराः इतिगुरुदेह
एवुद्धिपोऽङ्गोका मलाचहली अथायः प्रयत्नः विपवित्रः
मकं कामस्यासंतथा कृष्ट मप्र इत्यमरः प्रयत्नः पुं प्रकृष्टय
मोचमरोचक वातपित्तकफवा तः नायमेतसचविधिः यथा
धीन चल्पा हृष्या रसायनी समा प्रहृतिमनिहतिम तथा जीव
राधुशिरतस्तान् प्रयत्नादिका नकारणं एवेप्रयत्न विविधो तो
मिमो प्राप्रवोअदमा यस्मान् विकैः परिदर्शिते चिकीर्षीक
स्माच्चदप्रभा स्तना चंदप्रभाक निसाधेष्टसाधनत्व मतिस्तथा
चर इतिलोके योषे त्रिकटु दो उपादानस्यवाध्यत्त प्रहृमोन
दारो मर्जिका यवदारो लवणा नकं भवेत् निहतिस्त भवेदथा
त्रयं संधवेरुचकंचाधि विरचल दिष्टसाधनताधिपः युक्तो जीवन
वरात्रयमिति चंदप्रभादिर्वदि यातिस्त सर्वदा नीदिया भवेत्
का प्रमेह पित्रकाना प्राककार्य शरीरे प्राणसंचारे कारणतस्य

कीर्तितं इति भाषापरिच्छेदः । प्रजापतेः तत्र वेदाश्च यज्ञाश्च
प्रयत्नवान् त्रिप्रहृत्य त्रिवि
शिष्टः तत्पर्यायः प्रतियत्नः २
इति विकारप्रमाणः ॥
प्रयत्ने त्रिप्रहृत्य त्रिवि
इत्येव प्रयत्नसंस्कृतं यज्ञं
दि इत्यमरः प्रयोगः यत्तीर्थमे
दः यत्तः इदः अथः इति मेदि
नी अथ प्रयोगा माहात्म्यं ततो
कृतं यमस्त प्रयोग मृषि संसते
यज्ञस्मादयो देवा दिशश्च सरि
गीश्वराः लोकपालाश्च सिद्धाः
अतिरताः पितरस्तथा सनत्कु
मार प्रमुखास्तथैव च महर्षयः
तथानागाः सुपर्णाश्च सिद्धाः
अकृतवस्तथा गंधर्वाश्च स
श्चैव सरितः सागरास्तथा ह
रिश्च भगवानास्ते प्रजापतिभि
राहुतः तत्र श्रीगणेशं ज्ञानित
यो मध्येन जातुवी प्रयोगात् स
मतिक्रान्ता सर्वतीर्थपुरस्कृता
तपनस्य सुता तत्र त्रिप्रहृत्य
विष्कृता यमुना गंगया साहं संग
ता लोकभाविनी गंगा यमुनयोर्मि
थे पृथिव्या जवनं स्मृतं प्रयोगे ज
घनस्यात्र मयस्य मयस्यो विदः प्र
योगं सप्रतिष्ठानं केवलासुतरावुभौ
तीर्थं भोगवती चैव वैदी प्राक्ता ॥

तारायोगो नैवेद्यो व वर्षाणामयु
तं पुरा यनाहारः प्रयोगोस्मिन् क
तवान् पुण्यसुतेम सिद्धिं साध
कायाति प्रयोगोस्मिन् हि ज्ञानम
इति पाद्यो नैवेद्ये २१ अथायः
अपि च युधिष्ठिर उवाच भगवन्
आत्मिच्छामि प्रयोगा रामनेक
लं स्नानं का गतिस्तत्र स्नानाना
मपि किं फलं येवमेति प्रयोगेत्
ब्रुहि ते यानि किं फलं भवता वि
दिते तेन तत्तन् ब्रुहि न मोक्षते
मार्कण्डेय उवाच कथयिष्या
मि ते वत्स या चेष्टा यच्च तत्फलं
पृष्ट्वा महर्षिभिः सम्यक् कथ्य
मानमया श्रुतं यत्र स्नानादिव
यांति ये स्नाने पुनर्भवाः य
त्र ब्रह्मादयो देवा रतो ज्वंति से
गताः ब्रह्मन् यानि तीर्थानि स
र्वपापहराणि च कथिते नैव ह श
क्रामि वरुणं वषाते रपि ॥ संह
यण प्रवक्ष्यामि प्रयोगास्य ह की
र्तनं षष्ठिधनिसहस्राणि यदा
रतेति जातुवी यस्तु तत्तत्तिस
दा सविता सप्रि वाहनः प्रयोग
तविशेषाणस्तु यं रति वासवः
मंडलं रति होरः सर्वदेवप्रस
स्मिन् प्रयोगे रतेनित्यं लया
णि महेश्वरः स्यान् रतेति वेदे ।

वाः सर्वपापहरं शुभं स्वर्गमाणा
वृता लोकान् तेषां कृति तस्य दे
सत्त्वमत्यन्तरं पापं यदा तस्य न
गथिय प्रयोगास्मरमाणस्य स
वेमायाति सदाय दशना तस्य
तौर्धस्य नाम संकीर्तनादपि स
निकालं भवतापि नरः पापात्
प्रमुच्यते पंचकं शनिराते दशधा
मध्यं त जातुवी । प्रयोगे विप्रतः
पुंसः पापे नृपति तत्तत्तत्तत् ।
योजनानां सहस्रं य गंगयः स्मरे
तेन नरः प्रपि उक्तं कमी सौ लभ
ने परमा गतिं कीर्तनं मुच्यते या
पात दृष्ट्वा भद्राणि य प्रपति आ
पितो यदि वा सौनः कुरुवापि
भवेन्नरः गंगा यमुन मासाय
सुजेन साणा न प्रयत्नतः दीप्त
काचन वर्णा भविमाने भीतुव
र्षिभिः ईप्सितं न लभते कामान्
वदेति मुनि पुरावाः सर्वरत्नं
मये दिव्यैर्नाना भुजसमाकुलेः
वरंगना समाकीर्णो मोदते मु
भ लक्षणः गीत वादिन नि
वीर्यः प्रसन्नः प्रतियुध्यते या
वत्तस्मरन् जन्म तावत्तु सुखं ।
महीयते तस्मात् स्मृतात् य
विश्वः दीणा कमी नरोत्तमः
दिरण्य रत्न सहरां समुद्रं जा
यते कुल ॥ तदेव स्मरते जी

यस्य सारणतत्राकृति देशस्यो र्मप्रयोगमाहात्म्ये स अध्यायः
यदिवारणविदेशो यदिवागृहे तत्रमुत्तरनविधि र्यथा गंगा।
प्रयोगो स्मरमाणस्तु यस्तथा या भास्करदेवमाना पित्रो गु
एतन्परित्यजेत् वल्लोकस्य गौमते आधाने सोमपोन च।
वाप्रीतिवदेति मुनिपुंगवाः स वपने समस्तु मरुत । इति स्मृति
विक्रमफलावृत्तामहीयत्रहिर समुद्रय लिखित ववने प्रया
हमयी ऋषयो मुनयः सिद्धास्त गावक्षिन्न गंगाया विधायकं।
त्रलोके समगृहीत स्त्रीसहस्रा भास्करदेव प्रयोगः अपि च।
कुल रमे मंदाकिनास्तदशुभे प्रयोग अधिकृत्याके प्रानो याव
मोदते मुनिभिः सांख्यिकतेनेह तीसंया छिन्नानां जातु बीजले
कर्मणा सिद्धवारण गंधर्वः पू तावदध सहस्राणि स्वर्गलोके
ज्योतिर्वि देवतेः अथ स्वर्गात् महीयते प्रयोगो स्त्रीणां मापि मु
पारभृष्टा ननुदीयपतिर्भवेत् अ एतन्ननके प्रानो ट्युल्लेखेन
तः शुभानि कर्माणि चित्तमानः मात्र यथा केशमूलमुपाश्रित
पुनः पुनः गुणवान् वित्तसंप सर्वपापानि देहिना तिष्ठन्ति ती
त्रो भवतीहेन संपादयः कर्मणा र्थज्ञानेन नस्मान्नायत्रवापयेत्
मन्त्रमावाचा सत्यधर्मप्रतिष्ठि प्रयोगो मुत्तरनाकरणे दावापि।
तः गंगा यमनयो मध्ये य गंगायां भास्करदेवे मुत्तरनयो
स्तुथामेव प्रज्जति सर्वान्म नकारयेत् सकाटिकलसंयु
णि मन्त्रोवा तथेवायत् पति क आकल्पगौरवे वसेत् इति
ग्रहे स्वकार्ये पितृकार्ये वा दे क आयश्चित्तनत् ॥
वताभ्यर्चयेत्पिवा निष्कलेतसा प्रयोगभयः पुं इंद्रः इति शब्
ततीर्थयावदहन ममृते अत माला ॥
स्तीर्थे नष्टुर्जायतपुण्येष्टाय प्रयाणं स्त्री गमने । इति ह
तनेषु च कपिलो पाटलाभात लायुथः ॥ यथा ॥
यस्तु धेनं प्रयच्छति यावदे उद्घाटित नव द्वारे पंजरे विह
माणा तस्या वै सति गात्रेषु गोः विलः यन्निष्ठति तदाश्रय
सत्तमा तावदध सहस्राणि प्रयाणो विस्मयः कुतः इत्युज्ज।
रुद्रलोके महीयते इति को

टः तत्पर्यायः प्रस्थाने २ गमने युक्तं प्रकृष्टसंयमविशिष्टं प्र
३ वृत्ता ४ अभिनिर्वाणं ५ प्रया वयुजपातर्ष दर्शनात् देता स्त्री
एके ६ इति हेमचंद्रः अत्रवर्ण यथा नच समवायिनिमित्ताभा
नीयानि यथा मेरीनिस्त्रनः १ भू वप्रयुक्ता नियमेन कार्याभावः
कम्पः २ वल्लुलिः ३ करभः ४ कित्त्व समवायिकारणाभावः
वृषः ५ धुनः ६ छत्रं ७ वणिक् ८ प्रयुक्ताः पि इति रदितः ॥
शकटे ९ रथः १० इति कविकल्प प्रयुक्तिः स्त्री प्रयोजने प्रश्व
लता । प्रयातः ९ सौमिकः भृगुः युजधातो भावेक्तिः यथा न
इति हेमचंद्रः गते चि ॥ रुणो वृषली भाव्या प्रवीरं पु
प्रयामः पुं नीराकः इत्यमरः वृकाम्पति ऋदस्य राजमातगा
महाछंदेता धीमादिषु जनाना इति नस्यः प्रयुक्तयः इति प्राचः
मादरातिशये तलापरणापि। प्रयुते स्त्री नियते इति हेमचंद्रः
को इति केचित् क्रयादरः इति प्रयुदायः ९ प्रत्युतक्रमः इति
केचित् मूलपाधिकदेता निश्च प्रोगाथं प्राहृदीकायो रमानायः
येन परिच्छेदने इति केचित्। प्रयोक्ता वि प्रयोगकर्ता यथा
इति भरतः ॥ उन्नमर्णधमर्णो हो प्रयोक्तृणा
प्रयासः ९ प्रयत्नः तत्पर्यायः रकोकमात् इत्यमरः ॥
असः २ क्रमः ३ क्रेशः ४ परि प्रयोगः पुं कर्माणा वशीकर
असः ५ आयासः ६ व्यायामः ७ ता प्रयुक्तिः निदर्शने इति म
इति हेमचंद्रः ॥ दिनी दौटकः इति प्राह माला ।
प्रयुक्तं वि प्रकर्षणयुक्तं यथा। प्रयोगार्थः ९ प्रधानप्रयोगा
गुणप्रयुक्ताः परममभेदिनः श उक्तले प्रयोजनानुष्ठाने तत्प
राश्वा वेषभवा भवेति हि । तथा र्थायः प्रत्युतक्रमः २ इत्यमरः
विधा ये त विष्णुदेषाज्ञा वने प्रयोगी न वि प्रयोगयुक्तः प्र
तिवापा इवनेति नम्रता इत्युज्ज सर्वयुजधातो लिङ् ॥
टः प्रकृष्टसमाधियुक्तं प्रकृ प्रयोजकः वि प्रयोगकर्ता नि
ष्टसंयोगविशिष्टं प्रकृष्टनिंदा योगकर्ता स्वतंत्र नत्ययोजको।

कर्त्री इति सुप्रसङ्गाकरणा । को गवातप्रतालेकेतव्योर्धवा
प्रयोजने स्त्री कार्य देतः इति न एते मनुष्यव्यासु दनोः पु
मेदिनी सर्वस्येव हि शास्त्रस्य क ज्ञान्याः स्मृताः इत्युपपुराण
मणोवाधि कस्यचित् यावत् उपसः पयोधरः लोकोत्तरः प्रा
प्रयोजननोक्त नावत् कनप्रयु त्वा हारभेदः प्रलेचने इति मेदिनी
स्ते सिद्धार्थसिद्धसंबंधे प्रात प्रलेवन्नः पु वल्लभः इत्यमरः
प्राता प्रवर्तते ग्रंथादौ तेन व प्रलेवन्नः पु वल्लभः इति हे
क्तव्यः संबंधः सप्रयोजनः इ मचंद्रः ॥
तिप्राचः ॥ प्रलेवाणः पु दीर्घाणकोपवि
प्रयोज्यः त्रि प्रयोजकपाकाः भू शिष्टः तत्पर्यायः पुकरः २ इति
नः इति मनुष्यव्याकरणा । हेमचंद्रः ॥
मूलधने स्त्री ॥ प्रलेवितः त्रि प्रकर्षणलंबितमा
प्रवृत्तः पु जवर इति मेदिनी । लादिः प्रवृत्तलंबिताः कर्मरिक्तः
प्रवृत्तः त्रि वृद्धमूलः इति मेदि ति प्रलयः पु प्रलीयते स्त्री येन गद
नी ज्ञातः प्रवृद्धः इति शास्त्रता स्मिन्नसः तत्पर्यायः सुवर्तः २
वली ॥ कल्पः १ इत्ययः ४ कल्पानः ५ इत्य
प्रवृद्धः पु अंकुरः इति हेमचंद्रः मरः लयः ६ संतयः ७ विलयः ८
प्रलयितः त्रि कथितः प्रवृत्त इति शास्त्रतावली प्रतिसर्गः १
लपपातोः कर्मणिक्तः यथा ज प्रतिसंचरः १ सच नित्यनेमिति
नस्याने प्राते कनक मृगादसौ क प्रकृतात्मनिक भेदेन चतुर्थी
धित धिया वचोवेदेहीति प्रति यथा कर्म उवाच नित्यनेमि
यद मृदकप्रलयित इति काव्य निकैवैव प्रकृतात्मनिको न
प्रकाशः प्रलेवः पु देवभेदः या चतुर्थीये पुराणोः स्मिन्न
सच दनु पुत्रः मनुष्यवधः पु प्रोद्योतप्रतिसंचरः १ नित्यो यथा
या एकादशमभोरिष्टः प्रले योः ये संदृश्यते नूनं नित्यं
वनरको तथा इदवाधनकेणी लोकेत्यतिह नित्यसंको
चपुरः शालेः यथेवकः गवेष्टि तनेनाम्नामुनिभिः प्रतिसंचरः

नेमिनिर्को यथा वालो नेमिति यः सप्त सूर्या भूता चतुर्दिशं चत
को नाम कल्पाने यो भविष्यति लोके निदेकत्वे दहेति शिथिलो य
त्रैलोक्यास्यास्य कथितः प्रति स था यामुवनश्च ते विद्या स्तु ईवा
गो मनीषिभिः प्राकृतो यथा । थस्मरश्मिभिः । दीप्यते भास्कराः
महदाद्यविशेषानेयदासंयाति सप्रदहेतोमिप्रतापिनः ते सूर्या
संदये प्राकृतः प्रतिसर्गोः य वारिणा दीप्ता वक्रसाहस रश्मयः
प्रोद्यते कालचित्तकैः ॥ आत्मे खंसमाहृत्य तिष्ठति निर्देहेतो वसं
निको यथा ज्ञानादात्मनिकः । थरो ततस्तथाप्रतापेन दसमाना
प्रोक्तो योगिनः परमात्मनि प्र वसंथरा सादिनघर्णावहीया निः
लयः प्रतिसर्गोः ये कालचिन्ता खेदा समपद्यत । दीप्ताभिः संतता
परे हि जैः । आत्मेनिकश्च कथि भिस्मन्नालाभिस्मसमाहृतः ग्रथ
तः प्रलयो लय साधनः नेमि श्रोद्धुवनिर्यकच समाहृत्य सह
निकप्रलय विस्तारो यथा ने स्वशः । सूर्याग्निना प्रसृष्टानोस
मिनिक मिदानीवः कीर्त्तयिष्ये रुष्टानो परस्परं । एकत्वमपजा
समासनः चतुर्गु सहस्रोत सं ताना मेकज्वालो भवेत् प्रभुः । स
प्राप्ते यतिसंचरे । आत्म संस्थाः प्र र्वलोक प्रणशश्च सोऽग्नि भूता
जाः कर्त्तप्रतिपेदे प्रजापतिः ततो तज्जगत्सी । चतुर्लीक मिदे क
भवत्यनावृष्टि स्त्रीवा सा शत वा त्रनिर्देहत्यात्म तेजसा ततः प्र
र्विकी भूततयकरी चोरासर्वभूत लीने सर्वस्मिन् जगामे स्थावरे
भयंकरी ततोपाप्यल्पसाराणिषा तथा निर्देहानिस्तरा भूमिः क
स्यानिष्टयित्री तले तानिवाये प्रली मिएप्रकाशते ग्रामरीश मिवा
येनेभूमित्त्वमुपयानिव । सप्रश्मि भाति सर्वमाप्रतिने जगत् सर्वमे
रथोभूता समुनिष्टद्वियाकरः च वतदाधिभिः पूर्णं जाज्वल्यते न
सप्रश्मि भवति पिवन्नमो गभ । भः पातालेयानि तीर्थानि महो
स्तिभिः ततस्ते रश्मयः समपि वं दधिगतानि त । तत्र तानि प्रली
वुमहाणीव तेनाहोरात्रे सूर्या येनेभूमित्त्वमुपयानिवे हीपास
दीप्ताः सप्तभवेति हि तस्योत्तरम पर्वतोऽव वहीण्य महेदधीन ।

तासर्वानभस्मात् कृतासमात्मा भवर्णास्य स्यात्ताः दारनिभा स्यात्ता
 पावकः प्रभः समुद्रभ्यो नदीभ्यश्च शोत जंर निभाश्चाये नात्येजनि
 पातालभ्यश्च सर्वशः शिवात्रपः भाः परे मनः शिला निभा स
 समदोषिः पृथिवीमाश्रितोः ज्व मेकपोत सदृशः परे केचिद्
 लनः । ततः सर्वत्रैकः शैलानति इत वर्णाभा स्यात्ताये दीरसति
 क्रम्य महो स्या लोकादिति । भाः तथाकर्ह र वर्णाभा भिन्नो
 दीमात्मा रुद्रनेजोविज्जमितः ॥ जन निभास्यथा इदंगोप निभाः
 सदृश पृथिवीदेवो रसानलम केचिद्वरितल निभास्यथा का
 शावयत् । अथ स्यात् पृथिवीर काणुक निभाः केचिद्वरितल
 म्पादिवमूर्द्ध दहिष्मति योजनना चनादिवि केचित् यवत संकाशा
 नोशतानीह सहस्राण्युतानिव केचिद्वज्जलोपमाः कृतागारति
 उतिष्ठतिशिलास्यवायुः सर्वत्रे भा अमेकेविस्तीन कृतादराः ॥
 कस्यच गंधर्वीश्च पिशाचोश्च स वक्ररुपाचोररुपा चोरस्वर निना
 यदोरागरातसान् । तदादहस्यमो दिनः तदाजलधराः सर्व पूरये
 दीमः कालरुद्र प्रचोदितः भूर्लो ति निभस्सल तत स्त जलरा चो
 केच भवलोके स्वर्लोके च तथा म रावारिणा भास्वरात्मजाः समथा
 हः देहेदशेषकालाग्निः कालो संहतात्मान स्तसृष्टिंशमयं स्युत त
 विष्मन्तः स्वये सृष्टेष्टुतेष्टुला तस्ते जलरा वर्षे वर्षतीह हिमोच
 केष्टुतिर्यगृहं मथाग्निना तमेन वत् सचोर मशिर्वं सर्व नाशयंति
 सममुप्राण्य कृतस्त्रजगदिदेश । चपावके प्रहनेन तदात्यर्थमेभमा
 नेः अयोर्गृह निभे सर्वे तदेवैकं पृथ्यतेक्षित अद्रि स्तेजोभिभूतता
 प्रकाशते ततो राज कृलोत्राराः तदाग्निः प्रविशत्यपः तष्टे वायो
 स्तनितेः समलैकताः उतिष्ठ वर्षशतेः पयोदा जलसंभवाः स्मा
 न्ति तदाद्योस्त्रिचाराः सर्वत्रैका वयेतोः यभुवनमहाजल परिसर्वैः
 चनाः केचित्रीलोत् पलप्रणमाः पाराभिः पूरयेतीदेवोद्यमानाः सये
 केचित्क्रमुद सनिभाः भूम्बव भुवा उद्यंतः सलिलोद्येष्ट वेलावम
 र्णास्यथा केचिन्नथापीताः पयोध होदधेः साद्रिहीपा तथा पृथ्वी ॥
 राः केचिद्वक्ता ।

जलैः संच्छाद्यते शनैः । आदिम पुराण पुरुषो भूर्भुवः प्रभवो विदुः
 रश्मिभिः पीतेजलमधेषु तिष्ठति सरस्व चरणः श्रीमान् सरस्वातः
 पुनः पतति तद्गमो पृथ्यते तेन सरस्वपात मंजोष्टि व्रीहणागा
 चार्णवाः ॥ ततः समुद्राः स्तोवे वः क्रशाश्च समिधो यद्दे प्रोक्त ।
 ला सनिकोतास्त कृत स्त्रणः प एणीच स्त्रवश्च सोमो हुत मयास्य
 र्वनाश्च विलीयते महीचाप्सनिम हे सेवत्रैको महानात्मा पवित्रे प
 जति तस्मात्त्रैकार्णवेचोरेनष्टस्या रमेयशः वेदवेद्यः प्रभूर्गीमा गो
 वरजगम योगनिद्रो समास्याय पति वृक्षणो सत्त्वं अनेन स्तारको
 शोतदेवः प्रजापति चतुर्गुणसह योगी गति मतिमतस्वरः । हेमः
 स्वानेकल्पवाक्रमहर्षयः वारा प्राणोऽय कपिलो विष्णुमूर्तिः स
 होवर्मेतेकलो यस्य विस्तार इतिः नातनः दोषतः प्रकृतिः कालो
 असेत्याता स्यात्ता कल्पा वृक्षवि जगदीज मया मते । माता पिता
 सृष्टिवात्मकाः । कथितादिपुरा महादेवो मन्त्रोद्यम्य विद्यते या
 णोष्टुमृतिभिः कालचित्तकैः सा दिव्यवर्णाभुवनस्यगोमा नाराय
 तिकेष्टयकल्पेष्टु माहात्म्य मतिव ताः पुरुषो योगमूर्तिः । मोपश्ये
 लं हरेः तामसेष्टु शिवस्योक्तं राज नियतयो योगनिद्रा ज्ञातात्मान
 सेष्टुपतापतेः सोऽयेप्रवर्मेतेकलो मस्तत्वेवजनि । प्राकृतप्रलय
 वाराहः सान्तिको मतः । अन्येच विस्तारो यथा । कर्म उवाच ॥
 सान्तिकाः कल्पा मम तेष्टुपरिय शतः परे प्रवत्पामि प्रतिसर्गमनु
 हः ध्यानन्तप स्यात्तानेलव्या तमे । प्राकृते प्रसमासेन सृष्टाधु
 तेष्टुवयोगिनः आराध्यगिरिष्टुं य गदतो मम गते परार्दे हितये का
 त्वात्त्यातितत परमेपंदे । सोहंस लेलोक प्रकालकः । कालाग्नि
 त्वसमायाय मायी माया मयं सृष्टं भस्मात् कर्त्तं करोति निविले
 एकार्णवे जगत्समिन्न योगनिद्रो मतिं आत्मन्यात्मानमावेश्य भू
 प्रजानित मोपश्यंति महात्मानः ता देवो महेश्वरः । देहदशेषवला
 समेकाले महर्षयः जनलाकेष्टु एष्टु सदेवास्तर मानुषे ॥ तमावि
 भिमाना स्यसा योग वलवा अह एष्टुमहादेवो भगवान्नीललोहितः

करोतिलोकसंहारे भीषणं लोक यंयातिवारिषु सवारितनंसगुणं
माश्रितः। प्रविष्टमण्डलं सारं गुप्तं हव्यवाहनः तैजसगुणं स
कृतासौ वरुण पुनः निर्दह्य युक्तं वायो संयावाति संक्षयं आ
विलं लोकं समसमि स्वयं कृता स गुणवायुः प्रलयं याति
क स दग्धा सकलं सत्त मेव सत्तमाः भूतादौ च तथाकाशली
ब्रह्मशिरो महत् देवतानां शरी यते गुण संयुते इन्द्रियाणि च सर्वा
रेषु क्षिप्यन्विल दाहकः दग्धे रि नैजसंयाति संक्षयं वैकारिके
सशय देहेषु देवी निविवरात्त देवगणाः प्रलयं याति सत्तमाः वै
जा एकासासाक्षिणः शोभोस्ति कारिक सत्तमस्य भूतादिभ्योतिम
सुते वैदिकी श्रुतिः शिरः कपा त्रमाः विविधोय महंकारो महति
लेदेवानां कृतस्ववर भूषणः। प्रलयं वेनेत महानमेभिः सहितं
आदिरवेदादिगणैः प्रययनयो ब्रह्माण ममितौजसे अयक्तं ज।
म मंडलं सहस्र नयनो देवः सह गतो योनिः संहरोदेक मययं ए
स्वाहृतिरीश्वरः। सहस्र हस्त च वेसंरुप भूतानि तत्तानि च महे
रणः सहस्राक्षिर्महाभुजः॥ दंष्ट्रा श्वरः॥ नियोजयत्यथान्येन्य
कगलवदनः प्रदीमानललोच धानं पुरुषं परं। प्रधानं पंसारज
नः। त्रिभूली कृत्रिवसना योग यो रेव संहार ईरितः महेश्वरेच्छा
मेष्वर माश्रितः पीतातन पर जनिनो न स्वयं विद्यते लयः गुण
मानंदे प्रभूत ममते स्वकं करो साम्य तदव्यक्तं प्रकृतिः परिगी
तितोऽवेदेवीमालोकापरमेश्वरः यते प्रधानं जगतो योनि मीया
पीतान्त्यामते देवी भर्तुः परम तत्त मचेतनं कृदस्य श्रिन्मयो
मेगला योगमास्थाय देवस्य देह त्यात्मा केवलः पंचविंशकः॥
मायाति शूलिनः॥ सत्यक्ताता गीयते मुनिभिः सात्वी महानेकः
एव रसे स्वेच्छयैव पिनाकधक पितामहः एवेसंहार करणीश
यातिस्वभावमगवान दग्धाब्रह्माण किमीहेश्वरी भूवा प्रधानां वि
मंडलं संस्थितेषु देवेषु ब्रह्मविम पोयान्ते दहेदुद इति प्रकृतिः योनि
पिनाकिषु गुणै रनेकैः पृथिवी विल नामय सर्वेषां ज्ञानविम्यस्तवेतसा

आत्यंतिकं चैव लयं विदधातीह गर्भं जन्म जरायेषु स्थानेषु प्रभ
शंकरः। इति कोर्म ५२। ५२ यथा विष्णुतः निरस्ता निशयाह्लाद स
यः॥ आत्यंतिकप्रलय विस्तारो ख भावेक लक्षणा। भेषजं भग
यथा। श्रीपराशर उवाच। आ वन प्राप्तिरेकान्तात्यंतिकी मता त
प्रात्मिकादि मेवेय तात्ता ताप स्मान्ताप्रये यत्तः कर्मयः पेटि
त्रयं युयः उतपन्न ज्ञान वैराग्यः ते नैरैः तत प्राप्तिहेतुज्ञानेच कर्म
प्राप्तात्यात्यंतिकं लयं। आध्या। चोक्तं महामुने आगनात्यं विवेका
त्मिको वै द्विविधः प्राणीरो मानस चिद्धिा ज्ञाने तथाच्यते शब्दब्रह्म
स्तथा प्राणीरो वरुभिर्भेदै र्भिय गममये परं ब्रह्म विवेकजं। युयं
ते अयतांचसः। शिरो रोगप्रति तम इवाज्ञाने दीय ववेदियोऽयं।
पुण्य जन्मभूत भगदरैः। गुल्मा यथा सूर्य स्तथा ज्ञाने यदि प्रव
शः अयद्युष्मासुद्धीदिभिरनेक विवेकजं। मनुष्याह वेदार्थं स्म
था तथाक्षिगोतातीसारकुष्टोगा ता यन्मुनि सत्तम तदेतच्छ्रुयता
मय संज्ञकैः भिद्यते देहज स्ता मयसंवेधे गदतो मम हे ब्रह्मणी
यो मानसे प्रातर्भेदसि। काम वेदितव्ये शब्द ब्रह्म परंच यत्त श
क्रोधभय द्वेषलोभ मोहवि ह्वब्रह्मणि निष्ठातः परं ब्रह्मापि ग
जः। शोकासूयावमानेषां मानस कृति हे विद्ये वेदितव्ये वै इति वा
र्यादि भवस्तथा मानसोपि हि चर्वणी प्रकृतिः। परयात्ततरया
ज श्रेष्ठ तापो भवति नेकपा। इत्य निरर्ग्येरादिमयाः परा। यज्ञद
वमादिभिर्भेदै स्तापो साध्यात्म व्यक्तमजरमचित्य मजमययं।
कः स्मृतः मग पति मनुष्याधेः मुनिर्दण्डमयैव पाणिपादाद्यस
पिशाचो रग राक्षसैः। सरीसृपा। युते विभुं सर्वगतं नित्यं भूतयो
धैर्यदण्डाजयते चाधिभोतिकः निमकारणं। व्याप्यः व्याप्ययतः
प्रीतोऽस्मात्त वर्याव वैद्युतादि सर्वतैवे पश्यति सूरयः॥ तद्ग।
सुमुद्रवः। तापो हि जवरश्चैष्ट। स तत्परं थाम तद्येय मोक्षकालि
कथ्यते चाधिदैविकः तदस्य वि। एण प्रकृति वाकोदितं सूक्ष्मे त
विधस्यापि दुःखजातस्य ये। द्विस्मोः परमं यदं॥ तदेव भ
तिरुतेः॥ गवदाद्ये स्वयं परमात्मनः॥

वाचको भगवच्छब्द स्तस्यायस्या निपरावरेषो सर्वेश्वरोवापि सम
 त्वात्मनः पवेनिगदितायस्य स चिन्मयो वाक्स्वरूपः प्रकटस्व
 तत्त्वं तस्य तत्त्वं ज्ञायते येन त रूपः सर्वेश्वरः सर्वदेवसर्ववैज्ञा
 ज्ञाने परमन्यत्रयीमये अशाह समस्तशक्तिः परमेश्वराख्यः स
 गोचरस्यापितस्यैववस्त्राणोदिन ज्ञायते येन तदस्मिन् शेषं शुद्धे पर
 पूजायां भगवच्छब्दः क्रियते सो निर्मलमेकरूपं सदृशते वापि
 पचारिकः शुद्धे महाविभूत्या। वगम्यते वा तज्ज्ञानमज्ञानमज्ञो
 स्वे परे वस्त्राणि वर्तते मेत्रय यदुक्तं इति विस्मयपुराणे ६ अंशे
 भगवच्छब्दः सर्व कारण का। ग्राम्येति कथं चित्तो नाम ५ अ
 रणे सर्वानि तत्र भूतानि वसेति ध्यायः। अथिच। नारद उवाच
 परमात्मनि भूतेषु च स सर्वात्मा कृतं त्रेता हापरं च कलिं चोति
 वासुदेवस्ततः स्ततः खंडिका चतुर्गुणं दिव्यमेकं गुणं ज्ञेयं त
 जनकायाह एष्टः केशिधुजः स्यात्वा वैकसमन्तिः मन्तेतरंत
 पुरा नाम व्याख्यामनस्तथा। तत्त्वे येन तु यत्र चतुर्दश सक
 सुदेवस्य तत्ततः भूतेषु वसते स्तो नाम वैकालस्तदेत प्रलय
 मोक्षवसंत्यचतानियतं धाता स्तुयः सावस्त्रात्री राजेन्द्र
 विधाता जगतां वासुदेवस्ततः शोतेः सुजासनः त्रयो लोका
 प्रभुः स सर्वभूतप्रकृतिर्विका स्तरा राजन स्तीयते तत्रिमित्ततः
 र गुणोष्म होषोष्म मुने अतीतः नैमिनि को लयो नाम दैनंदिन
 अतीत सर्वावस्था विवलात्मा इतीर्यते पवेदिन प्रमाणेन व
 तेनास्ते यदुवनान्तराणि स स्मरणः शतवार्षिकं आयुः पूर्व
 मस्तकल्याण गुणात्मको हि पराहंत पराहं देयकीर्तिने हि
 स्वशक्तिलेशाहतभूतसर्गः ३ रूप राहं अतीतेन वस्त्राणे जग
 द्वागृहीताभिमतोरुदेहः संसा दात्मनः। तदा प्रकृतयः सप्रप्र
 धिताशेष जगदितोः सो तेजो लयं याति भूमिप लयः प्राकृ
 वलैश्चर्यमहानितप्र स्ववीर्य तिको ह्येष लौने वस्त्राणि भूतये
 शक्तादि गुणैकराशिः परः परा अणकोषेपि सकलः प्रलये याति
 एणं सकलान यत्र क्लेशादयः स सर्वशः पूर्व रूपे तव द्वापि प्रलय
 स्यात्सभू ॥

यते। शतवर्षाणि भूमौ हि पर्जन्याकाशस्ततो वायोः संपर्शपरगु
 ये नैव वर्षति। इभिर्दे निर्जने णोः सह। समादने महाराज अस्व
 लोके प्रजाः सर्वाः क्षयार्हिताः रेव प्रलीयते। आकाशस्य गुण
 परस्परं भक्षमाणाः तयं यास्य शास्त्रं गुणैरन्यैः समन्विते अदेका
 तिभूमिप समुदेवथरणोच व रः समादनेन भूतस्मिन् प्रलीय
 तेषु चलतासुच। देहे च योरस ने तेन सेषिद्विद्यापंग देवा वैका
 स्तरि विहरति रश्मिभिः ततः रिके तथा। अदेकारे प्रलीयेते न
 सर्वर्तको नाम ज्ञालामालीह। गदेतच्चराचरे अदेकारे भक्षयंति
 ताशनः संकर्षणमुक्तात्पन्नोद ततः सत्तादयो गुणाः। प्रसते ता
 हयः निलसारथिः सर्ववस्त्राण न महाराज आद्या प्रकृतिरुच्यते
 भाण्डे तत्कालो भगर्जितः न तस्याः कालो दोषाण परिणामो
 एवेदं महाराज वस्त्राकां भास नर्षभ। आद्येन रहिता सा हि
 मेततः दग्धा गोमय पिण्डाभे निरं कारण मध्यं ॥ शक्तिभ
 वस्त्रां उसारवर्जिते। प्रचण पवेतो गवतः साहितदेक परमा चसा
 राजेस्ततो वर्ष याते पुनः संवर्त इत्युक्तः प्रलयो राजन विष्णुस्या
 को नाम महान वस्त्राणं चालयि समहामते। यथायत्रि क्रमेण
 छति ततो मेवा महोराजाना स्य मुक्तमेण लयस्तथा इति।
 वर्णाद्येन कशः शतेवर्षाणि वर्ष पाप्मे स्वर्गाखण्डे १९ अध्यायः।
 निर्गर्जनिव महास्वनाः। एकोद प्रलापः पुं प्रलयने। अतर्थाक
 कंततो विस्मयिनीं निर्विकारकं वाक्। निष्प्रयोजनमुन्मत्तादि
 भूमेर्गंधगुणराजनयसेवापः स वचने इत्यमर भरतो। रोगाणा
 मेततः गुणानां शात स्वयं सृष्टी मयसर्गोयं ॥
 प्रलये प्राप्स्यते तदा। तेजस्वयो प्रलापहा पुं कलव्योजनं इति
 रसगुणं संगेयं पिवते वलात् राजनिर्घण्टः ॥
 ततः प्रलय नायाति राजत्रयो प्रलीनता स्त्री प्रलयः तत्पर्या
 पि तत्क्षणम् ॥ तेज संस्त त यः ॥
 तोरूपे रसगंध समन्विते। वायु श्रेष्ठिय स्वायः २ चेष्टानाशः ३३
 र्हरति चरात्मा तेजः प्रलयमस्त्विति ॥ निराजनिर्घण्टः ॥

प्रवक्ता वि प्रकर्षणवक्तियः वेदा
दिवाचकः यथा ज्ञातिमात्रोपजीवी
वा कामस्याद्वालावुवः ॥ यस्मि
प्रवक्ता नृपते न भूयुदः कदा
चन इतिमानवे ॥ अथायः ॥
प्रवचने स्त्री वेदः प्रकृष्टवाक्यं
इति मेदिनी ॥
प्रवचनीयः वि प्रवक्ता प्रवाचः
इति मेदिनी ॥
प्रवणः पुं चतुष्पदः इत्यमरः ॥
प्रवणः वि क्रमति न भूमिः उद
रे प्रकृष्टः ॥ इति मेदिनी आद्यतः
प्रगुणाः क्षणः इति विष्णुः सु
तः स्त्रियः इति शास्त्रज्ञावली
आशक्तः इति हेमचंद्रः दीर्घः
इति धरणिः ॥
प्रवत्स्यात् पतिका स्त्री नायि
कामेदः अस्या लक्षणं अस्याः
पतिरपि स दागे देष्टांतरया
सत्येवसा ॥ अस्या अष्टाका
कृवचन कातरप्रेक्षण गम
नविज्ञोपदर्शन निर्वह संज्ञा
य सेमोह निष्ठास वास्यादयः
अथाप्रवेत्स्यात् पतिका ॥
यथा ॥ प्राणोश्चरे किमपि
जल्पति निर्गमाय तामोद
री वदन मानमयांचकार ॥
आलीपुन निर्भतमेव ॥

लतानिर्जन मुन्मत्तकोकिल क
लधुविमानतान ॥ मध्याप्रवत्स्यात्
पतिकायथा गंतमियेवदतिनिः
सुसितेन दीर्घमासीन्नवा नयन
यो जलमाविरासीत् आयुर्लिपि
पवितमेरादशः परतभालस्य
लीकिमुकरः समुपाजगामः ॥
प्रोक्ताप्रवत्स्यात् पतिका यथा
नायमुचतिस्तुक्रवामपि तनुया
गेवियोग जरसेनाहं विहितो
नलि धृष्टपते एवमि सत्ये वद
तासुले कसुमे पटीर मुदके
यद्वेधुभि दी यते तत्स्यादत्र
परत्रवाकिमुविषज्वालावलीः
सह १ परकीयाप्रवत्स्यात्पतिका
यथा न्यस्त यत्रग मूर्ध्नि पादव
गले भक्तिर्विमुक्ता युरो तक्ता
नीतिरकारि किं न भवतो हेतो
मयादृक्कृते अंगानां प्रान यात्र
नानयनेयोः कोपक्रमो रौरवः
कृभीपाक पराभवश्च मनसो यु
क्तेत्यपि प्रस्थिते ५ सामान्यप्रव
त्स्यात्पतिका यथा मुद्रां प्रवेत्
वरुणाय भवदियोग मासायथा
सतिवहिः सहसा येदेतन इमं
निगद्य विगलत्रयनां बुधारावरां
गता प्रियुनमेकरयो विभार ५
इतिरसमेजरी ॥

प्रवयणं स्त्री प्रयतोदः इति हेम
चंद्रः ॥
प्रवयाः पुं वृद्धः इत्यमरः ॥
प्रवर स्त्री अगुरु इति भावणका
शः गोत्रे श्रेष्ठेति इति मेदिनी ॥
प्रवरः पुं सैन्येति इति मेदिनी ॥
गोत्रप्रवर्तक मुनिआचनेको मु
निगणः तद्याच यमदग्निगोत्र
स्य प्रवराः यमदग्नि उर्ववशिष्टाः
भरद्वाजगोत्रस्य भरद्वाजगिरस
वार्हस्पत्याः ॥ विष्णुमित्रगोत्रस्य
विष्णुमित्रमरीचि कौषिकाः अ
त्रगोत्रस्य अत्रात्रेय शतातयाः
गोतमगोत्रस्य गोतम वशिष्ट
वार्हस्पत्याः वशिष्टगोत्रस्य व
शिष्टः केषांचित् वशिष्टात्रि ॥
सोक्ततयः काश्यपगोत्रस्य का
श्यपाप्सार नैधवाः अगस्त्यगो
त्रस्य अगस्ति दधीवि जैमिनयः
सौकालिनगोत्रस्य सौकालिना
गिरस वार्हस्पत्याप्सार नैधवाः ॥
सौहृत्पगोत्रस्य उर्वचवन भार्गव
जामदग्न्यामुवतः पराशरगोत्र
स्य पराशरशक्तिवशिष्टाः ॥ हह ॥
स्य सौकृतिः वृत्तकौशिकगोत्र
स्य सौकृतिः वृत्तकौशिकाः के
षांचित् ॥ कौचनगोत्रस्य अ
स्य देवलेदेवराजाः विसृगो
लाः शक्तिगोत्रस्य शक्ति पराश
र वशिष्टाः ॥

कात्रायनगोत्रस्य कात्रायनांगिरः प्रवर्तना स्त्री प्रवर्तिप्ररणं यथा
 सवर्हस्यभ्युदयान्तमीकाः अथवाभवतः प्रवर्तना न कथं
 वासुकिगोत्रस्य अतोभ्यानंतवा पितृभियेपिनष्टिन स्वतपव स
 सकयः गौतमगोत्रस्य गौतमा तोपरार्थना ग्रहणा नोहि यथा
 यावांगिरसवर्हस्य नैधवाः यथापीता इतिनेषथ ॥
 केषांचित गौतमांगिरसवासाः प्रवर्तिनः त्रि ज्ञातः यथा त्रयो
 मुनकगोत्रस्य मुनकशानकपु तदोजसितदेववीर्यतथैवनेस
 नसमराः सायायनगोत्रस्य प्र गिकमुत्रतत्वे नकारणानस्तान्
 वराः उर्वच्यवनभागीव जामद विभिदे कुमारः प्रवर्तिनो दीपः
 प्रामुवनः इति धनेजय कृतथ वप्रदीपात् इति रघुवेशो ५ स
 र्मप्रदीपेगोत्रप्रवरविवेकः ॥ रीः ॥ प्रवर्दनं स्त्री विवर्दने।
 प्रवर्गः पुं होमाग्निः इति हेम प्रपूर्व दृथयातो भीवे अनह।
 चेदः ॥ कर्त्तरि अन् प्रत्यये वि ॥
 प्रवर्तकः त्रि प्रवर्तनकारी प्रह प्रवलाकी पुं भुजंगः विजमेख
 निजनकः यथा प्रवर्तकं वाक लकः इतिविषयः ॥
 मुवाचवादनानि वर्तकं नैवमुवा प्रवर्तः त्रि प्रधानं श्रेष्ठः इत्यमरः
 चभाषकत ततश्च विद्यानदिवो प्रवहः पुं ग्रहनगरादेर्वहिराम
 दनास्ति सा प्रवर्तिकभ्यानभवेदि ने इत्यमरः ॥
 तिस्थितिः इति संहोपसारीकं वायुः इति हेमचंद्रः समवाय
 प्रवर्तने स्त्री प्रवृत्तिः यथा तेने नगीत द्वितीयवायुः । सतथा
 वान्त समप्रति परोत्त सर्गच भु वहवायोर्दृष्टिनः । इति सि
 जने इतरार्थ ग्रहे येषां कवीनां दान्तशिरोमणिः यस्माज्जाती
 स्यात् प्रवर्तने इति काव्यप्रका विवर्तनिप्रवह स्तेन स स्मृतः ॥
 शः आरंभः यथा स्तेन त स्वा यस्यटीका यस्माज्जातीवि प्रक
 मिति पुन स्तद्वेषेवापि मान र्थेण वहति तेन स वायुः प्रवहः
 वेराजानामां नतः ऊर्ध्वात् स्तनः प्रवहस्येवभेदाः सर्वे वायु
 सेतप्रवर्तने इति मिताक्षरा ॥ संधाः इति विष्णुपुराणे २३३

१२ अध्यायः ॥ प्रयोगः इत्यलंकारकोस्तुभः ।
 प्रवहणे स्त्री वर्णीशयः स्त्रीरत्न प्रवारः पुं प्रवरः वसं प्रपूर्व
 वहनार्थं नपरिवस्त्राच्छादितम ह्यथानो र्ज्ञा इति संहितानसार
 तुष्णवायु यानविशेषः इत्यमरः व्याकरणं ॥
 रतो प्रवर्तिः स्त्री प्रवर्तिका इत्यम प्रवारणं स्त्री काम्यदाने इत्यम
 रटीकायां भरतः ॥ काम्यस्य कमनीयस्य वस्तुनो व
 प्रवर्तिका स्त्री प्रहेलिका इत्यमरः रस्त्रीरत्नादिनोदाने काम्यन का
 प्रवर्तिका स्त्री प्रवर्तिका इति भरतः मनया वादाने प्रवारणं मुच्यते
 प्रवाकृ चे त्रि वाचोयुक्तिपटुः यथा काम्य प्रादोत्र तेजोभयायीः
 वाचो युक्तिपटु वीती वचोक्तः प्र प्रकर्षेण वाच्यते संयुज्यते प्रवा
 वचाः प्रवाकृ इति जराधरः ॥ रण तच्च महादाने प्रवारणं महा
 प्रकृष्टवाक्यच ॥ दानमिति त्रिकाण्डशेषः इति
 प्रवाचकः त्रि प्रकृष्टवक्ता प्रर्व तटीकायां भरतः निषेधः इति
 वचयातोः वर्तवित्वा प्रत्ययः । मद्विनी ॥
 प्रवाणिः स्त्री तेजशलाका मो प्रवासः पुं विदेशस्थितिः यथा
 पवाणी ग इति भाषा इति निष्ठा कर्णे जपैरादितराजस्वाभा सै
 रिणशब्द टीकायां भरतः ॥ गोन नीता विकृतिं लघिना राम
 प्रवादः पुं परस्परवाको यथा । प्रवासे व्यष्टयज्ञेदोषे जनापवा
 इत्ये प्रवादे युधिसं प्रहारं प्रचक्र देसनेरेदं मृत्यु इति भट्टिः ॥
 त रामनिष्ठाविहारो । त्वाणय द्वादशावर्षीकृतवार्त्तिकप्रोधि
 मत्वा रघुनेदनोः यवाणेन २ तस्य तत् प्रवास्याय दिने प्रादे
 दः प्रथमात्रिरास्यात् इति भट्टिः कर्त्तव्यं यथा प्रवास वासरेते
 जनरवः यथा प्रेयांसेते तम येनन्मासेदत्तयेः यथा इति ।
 पितृ मम प्रेयसीति प्रवादस्तेमे मिताक्षरा प्रवासागतेनगुर्वी
 प्राणा ग्रहमपितवासीति हे शभिवादने कर्त्तव्यं । यथा ॥
 तपलापः त्वमे तेस्या मह माप विप्रोष्ण पादग्रहणं मन्त्रेवा
 वयनच्च नो साधुराधेयादारेनो भिवादने गुरुदारेषु कवी
 नहि समुचितो युष्मदस्मत् ॥ त सता धर्म मनु स्मरन् ॥

मातृसमा मातृला नी मयः । अग्रपिष्टान मृजस्य ग्रहणादह ।
 आख पितः स्वसा प्रपन्नाग एमीमता अयकंधारयेनत्र पक्क
 रुपतीवसमास्तु गुरुभाय्या त्यनति वाय्यथः । सञ्जतोपि वही
 भ्रातृभाय्याय सेयासा सवर्णी पित्त परा नाम वा कला पविकी
 हन्यहमपि विप्रोष्य भूप सेया निता । ग्राम पक्काशयान्तःस्था
 त्या ज्ञानि संवेधियोषितः पित ग्रहणी साभिधीयते ग्रहणा व
 भगिन्यामातृपन्नायसावसस ल मग्रिहि सवापि ग्रहणीप्रितः
 र्थपि मातृवहनिमानिष्टेनाता तस्मादग्रे प्ररुष्टे न ग्रहणपि वि
 ताभयो गरीयसी इति कौर्मउप हयति तस्मात् कार्यः परीहणे
 रिभागे १३ अध्यायः ॥ ह्यतीसार विविक्तवत् अतीसार
 प्रवासने क्लीबधः इत्यमरः प्र इवधान प्रहतिः ग्रहणात् व
 वासना यथा सीता प्रवासनय दस्यापि मलस्य प्रहति रिति न
 दोः करुणा कृतसे इत्युत्तरवीर ये भेदः ग्रहणीरोगस्यभेदे सं
 चरित्रे प्रवासी त्रि प्रवासविशि ग्रहग्रहणी रोगमाह । इवे वने
 षः प्रोषितः विदेशस्थः यथा सिते - सकटी वेदने प्राकृत
 अधुनीनोऽधुगोऽधुनः पास्यः ग्रामेव रुसपेक्षित्संशङ्गे मेद
 पथिकदेशिको प्रवासी नङ्गणे वेदने पक्षात्मासाहृणाहाहा नि
 दारि पायेयं संवत्समे इति हेम तंवापि विमुचति शुचकजन मा
 चेदः प्रवाहः पुं प्रहतिः जल लस्येदोर्वल्प सदने भवेत् दिवा प्र
 स्वातः इति मेदिनी व्यवहारः ॥ कोपो भवति रात्रौ शोतिव गच्छ
 इति विष्णुः पक्काशयः इतिता ति उर्विजेया इति वाराविरका
 नार्थरत्नमाला ॥ लानुवेधिनी सा भवेदामवाते
 प्रवाहकः पुं राक्षसः इति शाह नसंग्रहग्रहणीमता ॥ अ
 माला प्रहृष्टवहनकर्त्रीरि वि य चटी येराख्यं ग्रहणी ।
 प्रवाहिका स्त्री ग्रहणीरुक् रोगभेद माह ॥
 इत्यमरः ॥ प्रसमिः पार्श्वयोः मूलं तथा
 अस्यानिदानं ग्रहणीशब्दे दृष्ट जलचटीधुनिः नवदंति व
 व्यं अस्याः स्वरूपमाह चरकः । टी येत्रमसाधे ॥

ग्रहणीगदं अथ ग्रहणी रोगस्या लघुनायिका चूर्णमित्यर्थः इति ल
 विष्ट माह ये लं तणोः सिध्यति ना मुलाईचूर्णं त्रिकटु त्रिफला चैव
 तिसारसेः स्यात्त्रसाधो ग्रहणी ग विउगो जीरकहृद्यं भक्ष्यातकं यवा
 दोपि हृदस्य जायते यदा गदोः य नीच हिंशु लवणपेचके गृहधूमा
 देहे तदा तस्य विनाशमच्छेत् ॥ वचा कृष्ट रसा गंधक मधुकं हार
 अथ सामान्य ग्रहणी रोगस्य च त्रयाजमादेव चित्रक राजपिप्ली
 कित्ता माह ग्रहणी माश्रिते मुस्ता मोचरसयालवङ्ग ज्ञानि
 रोग मजीर्ण वडपाचरेत् लेचने पत्रकं समभाग कृतचेष्टा चूर्ण
 दीपनीयेषु मेदानीसार भेष क्त्वा विनिर्मिते प्राकाशानस्य
 जेः दोषं सामे निरामेच विद्या चूर्णतचूर्णतत्प्रदापयेत् मेदा
 शानिसारवत् अतीसारोक्त वि प्रिकासुनीमसीह पाण्डुरुचि
 धिना तस्यामेव विपाचयेत् ॥ ज्वरान विष्टमंसेग्रहं मूलं हृमा
 येयादिपट्टलचुत्रेपेचकोलादि नातिसारजित ग्रामवातापहवले
 भिर्युते दीपनानि च तत्रेच ग्रह सुतिकादोष नाशने वनेयेन्माष
 एणायाजयेत्त्रिषक कपित्थविल मम्लंचक्षाने पिशितभोजने पण्य
 चोगरीतकटादिमसाधिता यवा कानिक मज्जापि दधि तत्र मया
 गु - च यत्नामंशकृत संवर्तयस पिवा हृहृह्माई चूर्णमिदं लाईभा
 पि संवर्तयति चनीकरोति अथार धितमृतम इति वृहत्साई चूर्ण व
 उरूषः मुद्गपूषेरसंतकंधामजी हत्राधिकचूर्णमिति प्रसिद्धे ज्ञाते
 रकसंपुते सैंधवेनावितेदयात् फल लवणोलापत्र तद्रूपगके ।
 खउरूषमिति कीर्तितं रसेलचुण शरैः कर्पूर चदन तिल तकुली
 हिकमोसभवे कर्षगंधकमहपा री तगरामेलः तालीप्रापिप्ली
 रदमुमेऊर्याल्लुभाकजली अ पणा स्पलजीरक चित्रकैः मृ
 द्वाग्रवणातप्रपलवणसाईव वी विउग मरिचैः समभाग वि
 कर्षपृथक् भृष्ट हिंशुव जीरकह चूर्णितैः यावेत्यतानि सर्वाणि द
 ययुतेसर्वीर्हभागावित खारदक घात्रंगाव तावती सर्वचूर्ण समानां
 मितेप्रहतिगदवांस्तकस्यविलेनव शा प्रदेयाश्चुशर्करा कर्षमात्रमि

मिदं वादेन मधुना सावित्रं जनः ना च समालीकं गृहणी सर्वज्ञं यवेन ।
 प्रायेद्गृहणीकां स तयं स्यास मरोच कोटजं इदं यवः मुस्तकादिर्गृणी
 के ज्ञाती फलादिर्गृणी वित्रकं पि शेतो वा यदि वारुः सपको गृह
 प्लीमूलं तारो लवणपत्रके । एणी गदः गृहे नाधिक सज्जनं भ
 योषं दिग्गजमोदां च चयं वेकत्र दितेनामृनप्रति सजः रालः
 लयेन वटिका मातलंगस रसे । सर्जरसचर्णी विल्लाह शक्रयव
 की दादिमस्य वा कृता विपाचय । बालकमोच सिद्ध माने पयः पिव
 त्यामं प्रदीपयति जानलं तारोस ति यो दिवसत्रयेण साति प्रहृद
 र्जिका यवहारश्च लवणपत्रक चिरज गृहणी विकारे सामे सशा
 मिति सेंधवं रुचकं चैव विडे सा शितमसाधमणिदिणोति मो
 मुदकं गड मिति योषं श्वेदीपिण वो मोचरसः तिलोतिहनि ॥
 ली मरिचानि अजमोदा च यवा प्रस्य त्रये तामलकी रसस्य मुद
 निका मातलंगे वीजप्ररके वि स्यदत्ताई तलो गृहस्य चूर्णीकृते
 कादि वटिका श्रीफलशलाहक ग्रंथिक जीव चय योषं भ कृत्वा ह
 ल्कानागरचर्णीन मिश्रितः सगुः वषाजमोदेः विडंग सिंधु विफला
 गृहणी गद मत्स्येनक भुजाशी बानी पावाणि धामेष् पल प्र
 लितो जयति श्रीफलशलाहः वि माणोः दत्तात्रिहृत्तुर्णी पलानि च
 लवणमफलं गृहस्यात्र भागद्वयं छावष्टोच तेलस्य पचेद्यथा वत्
 विलकल्कः चतुष्पलं सुधाका तं भतयेदत्तफल प्रमाणं यथे
 एतं त्रिपलं लवणत्रयं बार्जीकोः एवेष्ट सिसंगंधियुक्तं अनेन सर्वे
 ऊरुवं चार्क मूलादित्ये तथानला गृहणी विकाराः सस्यासकासस्य
 त दग्धा इवेण बार्जीको र्गदिका भेदशोभ्या शाम्पतिचाये विरमंतर
 भोजनोत्तरं भुक्ता भुक्तं पवताम्य ग्रहेतस्य पुंसस्य च हृदिहेतः स्त्री
 नाप्रायेद्गृहणी गद कासस्यासेत एतं वंध्यामयनाशनः स्यात्कल्पा
 यार्शीसि विसृवीच रुद्रामये वा एकोनामगुः प्रसिद्धः तैले मत्ता
 र्जीकृदिका मुस्तकातिभिषावि कुत्रिहृदृष्टा त्रिसंगंधि पले पल
 त्य कोटजं सूत चूर्णितं मधुना सिद्धे निधेय मत्रेव गृहे कल्पाण ॥

पूर्वके अल्पाणकगुः ॥ पिप्ली शते ताम्रपात्रे शनैः पचेत् ॥
 पिप्लीमूलं वित्रकं राजपिप्ली पिप्ली पिप्लीमूलं वित्रकं ग
 धाम्यकेच विडंगानि यवानीम नपिप्ली धाम्यकानि विडंगानि
 विचानिच विफला चानमोदाचन नागरे मरिचानिच विफला चान
 लिनी जीरक स्तथा सेंधवं रोम मोदा च कलिं गात्रानि सेंधवं प
 कचापिसानुद रुचकं विडे या कैकस्य पलेचकं विष्टोष्टोप
 रगंधश्च त्रकपत्रं सूतमला चोप लानि च तैलस्य च पलाम्यष्टो
 कृदिका श्वेदीशक यवाश्च प्रसे गुशत पंचाशदेवत ग्रामलका
 के कर्षसंमिताः मृहीकायाः प रसस्यात्र प्रस्यत्रय मुदीरिते ता
 लाम्यचचारिकथितानि हि वि वम पाके प्रकुटीत मृदुनावहि
 तायाः पलाम्यष्टो गृहस्याई तला नाभिषक्त यावद्द्वी प्रलेपः स्या
 तथा तिलतैल पलाम्यष्टो वाम तदेन मवतारयेत् गोदुसरे चाम
 लका रसस्य प्रस्यत्रय मिदं स लके वादे वा यथा फले तावत्सा
 र्धशने र्महृदिना पचेत् गोदुसरे त्रमिदे वादे इत्येहा यथा नले
 चामलके वादे वा यथा फले ता अनेनैव विधानेन प्रयुक्तं दि
 वस्माचमिदं वादे इत्ये हा यथा न नेदिने निहेति गृहणी रोगान्
 ले निविस्तान गृहणी रोगान् प्रमे कृष्णमर्षी भागद्वयान् जरमाना
 हांश्चैव विंशति । उरोवाते प्रति हरुदोग गुल्मादर विसृविकाः
 णायेदो विले वक्रिसदये जरा कामलोपाउरोगे च प्रमेहांश्चैव
 नपि हरेत् सर्वांश्च कृष्णां कांति विंशति वातशोणितवीसर्पद
 मतिं सरं पिचुपादानयादेतिर दु यत्तदलीमकान् वातपित्त
 कृपित्तं च विष्टुदं धानदीणो व कफान् सर्वांश्च कृष्णमृदुान्
 यदीणः स्त्रीषु दीणः तयोचयः समाचरेत् आधिदीणा वयः दी
 नेष्वा हितस्य वेध्याये महाकल्पा णः स्त्रीषु दीणाश्च येनराः तेभ्यो
 एकेभ्युः महाकल्पाणकगुः दितो गुग्गे यस्याहं धानामपि ।
 कृष्णाणानां सपक्राना मित्रानां पुत्रदः हृष्टो वल्पाहं हणश्च वय
 निष्कुलतवा । सर्पिः प्रस्य पल सः स्यापतः परः कृष्णाणकल्पा

एकगुणः अतीसाधारणिकार लि सनेप्रविष्टं नृमाततापिभिर्भ
वितेविल्ल नैलंवात्र हिते इतिभा दैरनेकैरवलोकाभाधवः इति ।
वप्रकाशे शरणीरोमाधिकारः । श्रीभागवतेवाणमुदे २२ अध्यायः
प्रवाही स्त्री वाफका इति राज । प्रवीणः वि प्रकृष्टेनियः तत्र
निर्वृणः ॥ र्णीयः निपुणः २ अभिज्ञः ३
प्रवाहः पुं ऊर्ध्वसाधोभागः य विज्ञः ४ निष्ठातः ५ शिदितः ६
या मुखवाह प्रवाहवमनः सर्व वैज्ञानिकः ७ कृतमखः ८ कृती
दियारिण च । रत तयाहनेष्युय ऊशलः ९ । इत्यमरः ॥
स्तवनायणः कयः इति विल प्रवीरः पुं समरः उन्नमे वि ३
पुराणे ५ अंशे ५ अध्यायः ॥ नि थरणिः ॥
प्रवाहकम च समानकाले क प्रवृत्तः वि प्रवृत्तिविशिष्टः यथा ।
द्विष्टे प्रवाहिकेति यावान्तरं इ प्रवृत्त एव स्वयमुज्जित अमः क
निकोमुदीटीका ततवाधिनी । मेगापेष्टं भवन दिषामपि तथापि
प्रविख्यातः स्त्री अतिप्रसिद्धिः वाचाल तथा पुनक्ति मो मिश्रस्त
तत्पर्यायः विष्णवः २ इत्यमरः दाभाषण लोलपमनः इति माव
प्रविदारणं क्री पुष्ट इत्यमरः । प्रथमसर्गः आरम्भः यथा प्रह
अवधारण इति मेदिनी आकी तमन्यथा ऊर्ध्वान् यदि मोहात् क
रं इति शाहरतावली ॥ यंचन यत स्तदन्वया भूते तत
प्रविरः पुं पीतकाष्ट इति शा एव समापयेत् इति केदोरापरि
हचंद्रिका ॥ शिष्टं प्रकृष्टवर्त्तनविशिष्टम् ॥
प्रविश्रयः पुं प्रकृष्टविशेषः प्रवृत्तिः स्त्री प्रवाहः उदेतः प्रव
तत्पर्यायः विपुलः २ इत्यमरः र्ज्ञे अवेत्यादिदेशः इति मेदिनी
विकले यथा वैज्रमेऽपि च । हस्तिमटः इति हेमचंद्रः ॥
विश्रय विपुलं विकले विधिति न्यायमते यत्नविशेषः अस्याः
भरतभूतत्रिकाणशेषः ॥ कारणं विकीर्षा कृतिसाधनात्ता
प्रविषा स्त्री अतिविषा इत्यमरः ने इष्टसाधनताज्ञाने उपादानप्र
प्रविष्टः वि प्रवेशविशिष्टः यथा त्यक्त यथा प्रवृत्तिश्च ॥ ।

निवृत्तिश्च तथा जीवन कारणं । नीचभागः इति शास्त्रचंद्रिका ॥
एवंप्रयत्नत्रैविध्यं त्रिकैः यदि हस्तिदंतमांस इति हारावली ।
दर्शितं विकीर्षा कृतिसाधयेष्ट गजघृष्टतल्पने इति त्रिकाण
साधनत्वमतिस्तथा उपादानस्य शेषः प्रयत्नं वि स्फुटं इत्यमरः
चाप्यदं प्रहृष्टो जनकं भवेत् । प्रवृत्तिः पुं बुद्धिभित्तिशिष्टः
इति भाषापरिकेदः ॥ तत्पर्यायः चेतकः २ प्रामाण
प्रवृत्तिः पुं चारभेदः तत्पर्यायः रेः १ महापाशकः ४ गोमी ५ इति
वार्तिकः २ वात्सीयनः ३ इति त्रिकाणशेषः प्रवृत्त्याप्रमाव
कारणशेषः ॥ शिष्टः प्रवृत्तिता स्त्री मांसी मुंरी
प्रवृद्धः वि वृद्धियुक्तः तत्पर्यायः रीतापसी इति मेदिनी ॥
प्रोक्तः २ यथितः १ प्रसारितः । प्रवृत्ता स्त्री संन्यासः प्रपूर्ववज
तत्पर्यायः प्रसृतः २ इत्यमरः थातोर्भावेकाप प्रत्ययः अस्म्य प्र
प्रवेकः वि उन्नमः प्रथाने इत्य योगः वक्ष्यमाणशब्दे दृष्टव्यः ।
मरः ॥ प्रवृत्तः पुं यवः इति त्रिकाणः । प्रवृत्तावर्त्तितः पुं संन्यासभ्रष्टः
शेषः ॥ यथा तवाह मित्युपगतः प्रवृत्ता
प्रवेणिः स्त्री ऊयः वेणी । इति वसितः कृतः इति दायभावावचन
मेदिनी ॥ व्याख्यायाक्रमसंग्रहः ॥
प्रवेणी स्त्री वेणी गजघृष्टस्य । प्रशंसा स्त्री प्रशंसने तत्पर्यायः
विचक्रमल्ले इत्यमरः ॥ वर्णिता २ ईश १ स्तवः ५ स्तोत्रे ५
प्रवेलः पुं पीतमुद्गः इति हेम स्तुतिः ६ वृत्तिः ७ ज्ञाता ८ अर्थ
चंद्रः ॥ वादः १ इति हेमचंद्रः आत्मप्रश
प्रवेशः पुं अन्तर्विगाहने इति सा निषेधो यथा न वात्माने प्रश
हेमचंद्रः ॥ सेहा परनिन्दोच वर्जयेत् वेद
प्रवेशने क्री सिंहद्वारं इति हेम निंदो देव निंदो प्रयत्नेन विव
चंद्रः प्रवेशश्च ॥ जयेत् इति कोर्म उपरिभागे ५
प्रवेशः पुं वाहः इत्यमरः वाहः अध्यायः ॥
प्रथमः पुं शमता उपशमः यथा

एतानि दशपापानि प्रश्नसंयोगे
जाह्नवि इति तिथ्यादितत्त्वे ॥
प्रशमनं क्ली मारणं वधः इति
हेमचंद्रः प्रशमना प्रशान्तिः ॥
यथा सर्वा बाधा प्रशमनं त्रैलो
कास्याविलेश्वरि एव मेव तया
कार्यं मम हेरि विनाशनं इति
माकण्डेयपुराणे ॥
प्रशस्तं वि हेमं इति शहरत्ना
वली प्रशंसनीयं अतिश्रेष्ठं इ
ति मतलिकादिशब्दीकायां ।
भरतः ॥
प्रशान्तिं प्रकर्षणं शास्त्राति
यः प्रोक्तः इति मुग्धबोधवाकर
णे प्रशान्तः प्रि प्रकृष्टप्रशमनावि
शिष्टः यथा प्रशान्तस्यापदाकी
र्णमुनिशिष्यापशोभित इति मा
कण्डेयपुराणे ॥
प्रशान्ता प्रि अतिकृ मित्रे इति
संक्षिप्तसारोणादिवृत्तिः शास ।
नकली च ॥
प्रश्नः पुं जिज्ञासा तत्पर्यायः ।
अनुयोगः २ घृष्टा ३ इत्यमरः
घृष्टहती स्त्री प्रहेलिका इति ।
त्रिकाणशेषः ॥
प्रश्नी स्त्री क्लृप्तिका इति त्रिका
णशेषः ॥

प्रश्नयः पुं प्रणयः इत्यमरः
प्रश्नितः प्रि विनीतः इत्यमरः
प्रश्नयः प्रि शिथिलः इति त्रि
काणशेषः ॥
प्रश्ना प्रि प्रश्नकर्त्री तत्पर्या
यः कथंकथिकः २ इति त्रिका
णशेषः प्रष्टः प्रि अग्रगामी इ
त्यमरः प्रष्टवादं पुं युगपार्थगः
इत्यमरः शिदार्थयुगवादिपार्थ
योजितः इति भरतः योजितं युग
पार्थदसनार्थं यं हालिका आस
येति सः इति मधुः युवागौ हेम
नाययोजितः इत्यमरः ॥
प्रष्टी स्त्री प्रष्टभार्या अग्रगामि
नी इति जराधरः ॥
प्रष्टोद्गी स्त्री वालगर्भिणी प्रष्ट
प्रष्टमगर्भवतीगौः प्रष्टं प्रष्टम
गर्भं वहति या सा वाला मती
गर्भिणी प्रष्टमगर्भवतीः इति
भरतः प्रष्टम इ. घ प्रष्टवे तौ
इति कविकल्पद्रुमः ॥
प्रष्टकं क्ली नित्यं इति जराधरः
तद्वति प्रि ॥
प्रष्टक्तिः स्त्री प्रसंगः अनुमितिः
आपत्तिः इति सव्यभिचार शि
रोमणिः ॥
प्रसंगः पुं संगतिविशेषः यथा

स प्रसंग उपोद्घातो हेतुतावसर ।
स्तथा निर्वहकैककार्यत्वे यो
दासंगतिरिष्यते । तस्य लक्षणा
सरतस्योपेक्षानर्हत्वे । तदर्थं स्त
स्मति विषयतापन्नते सति हेतुवि
षयतानापन्नत्वं इत्यनुमितिः
योगदाधर भट्टाचार्यः अन्वोद्दे
शेन प्रवृत्तावस्थापि सिद्धिः
यथा दृष्टा त हरते पापे स्पृष्टा
त विदिवे नयेत प्रसंगेनापि या
गंगा मोक्षदा स्वर्गादिता ॥
इति प्रायश्चित्ततत्त्वे ॥ प्रसक्तिः
यथा अनीता भवता यदा प
तिरता साधी धरित्री सता स्फुर्ने
द्रक्षस मायया न च कथं रामो
गमेगी कृतं कर्त्तव्येन सि ॥ क
नयने हवीदलश्यामले तच्छेव
स्तपदे भवेत परवधसंगप्रसंगः
ऊतः इति नाटकं ॥ प्रस्तारः ॥
यथा तत्रैव गंगा यमुना च तत्र
गोदावरी तत्र सरस्वती च सर्वा
णितीर्थानि वसेति तत्र यज्ञायुता
दारकथाप्रसंगः इति पौराण
काः मैथुने यथा प्रसंगतित्य
इतदृष्टयानादिति रुक्मिणिश्च
यवचनदीकायाविजयरत्नितः
प्रसक्तिः स्त्री प्रसन्नता नैमित्त्य

इति जराधरः ॥
प्रसन्नरी स्त्री प्रतियत्तिः इति से ।
क्षिप्तसारोणादिवृत्तिः ॥
प्रसन्ना पुं धर्मः प्रजापतिः इति
संक्षिप्तसारोणादिवृत्तिः ॥
प्रसन्नः प्रि निर्मलः तत्पर्यायः ।
अच्छः २ इत्यमरः संतप्तः इति
मेदिनी ॥
प्रसन्नता स्त्री प्रसन्नस्यभावः त
त्पर्यायः प्रसादः २ इत्यमरः प्रसन्नास्तीसरा इत्य
मद्यविशेषः तस्य गुणाः प्रसन्ना
गुल्मवाताशौ विवेधानाहनाशिनी
मूलप्रवाहिकारोप कफवाताशौ
हिता इति राजवल्लभः प्रसाद वि
शिष्टा यथा सैषा प्रसन्ना वरदान
रां भवति मुक्तये इति चण्डी ।
प्रसन्नरा स्त्री मदिरा इत्यमरः ।
दीकायां भरतः ॥
प्रसभः पुं वलातकारः इत्यमरः
प्रसरः पुं तंतवणाविटपादेर्विस
र्पणा प्रकर्षणानिकटे सरणा स
र्पणा तत्पर्यायः विसर्पः २ इत्यम
रभरतौ प्रणयः वेगः इति मे
दिनी समूहः इति शहरत्नावली
युद्धे इति विष्णुः नाराचः ॥ इति
भूरिप्रयोगः ॥

प्रसरणं क्ली सैम्यानोसर्वतोद्यमिः
तत्पर्यायः आसारः २ इत्यमरः ॥
प्रसरणी ३ प्रसरणीः ४ प्रसार
णी ५ इतिरामाष्टमः सैम्यानोत्
णाकाष्टादि हेतवे हेतस्ततो गम
ने इति हेमचंद्रः ॥
प्रसरणी स्त्री प्रसरणं इत्यमरः ।
टीकायां भरतः ॥
प्रसरणं क्ली गमने प्रसरणं प्र
सवे स्वपथातोर्भावेऽनदप्रत्ययः
प्रसवः पुं गर्भमोचनं तत्पर्यायः
प्रसूतिः २ इत्यमरः उत्पादः अ
पत्यं कलं कृत्स्नं इति मेदिनी
प्रसवस्यमासनियमो यथा ॥
नवमे दशमे मासि नारी गर्भं ।
प्रसूयते एकादशे द्वादशे वात
तोऽन्यत्र विकारतः इति भावप्र
काशः ॥ प्रसूति कारकौषधादि
यथा पीतं तृकानिकं रुद्रकुथि
तं शरपुंखया हिंयुं संधवसं युक्तं
शीघ्रं स्त्रीणां प्रसूति कृत् ॥ मा
तृलंगस्यैव मूलं कटिवदं प्रसूति
कृत् अणामार्गस्यैव मूलं योनिस्थं
च प्रसूति कृत् अणामार्गस्यैव मूलं ग
र्भवस्यासुनामतः उत्पादमाने सक
ले पुत्रः स्यादप्यथासता अणामार्ग
स्यैव मूलं ॥

नारीणां शिरसि स्थिते गर्भस्थले
विनश्येत् नात्र कार्या विचारणा
इति गारुड १९६ अध्यायः ॥
अपि च पादालांगलिमिहास्यम
यूरकजटैः पृथक् नाभिर्वास्त्रिभ
गाले पातु सखं नारी प्रसूयते ॥
पादायास्तु शिफा येनौ या नारी
संप्रधारयेत् उच्यते प्रसवकाले
तु सा सखेन प्रसूयते तेषां तु
परिधिष्टेन मूलेन परिलेपये
त् लांगल्याश्चरणौ सूतेति प्रमे
तेन गर्भिणी मातृलंगस्य म
लानि मधुकं मधुसंयुते हुते
न सह पातयेत् सखं नारी प्रसू
यते इति चक्रपाणिदत्तः ॥
सखप्रसवमंजो यथा अस्ति गो
दावरीती रेजम्भला नाम राक्ष
सी तस्याः स्मरणा मात्रेण विषा
ल्या गर्भिणी भवेत् सख प्रसव
चक्रं यथा पंचरेखाः समस्ति
त्यतिर्यग्दृष्टक्रमेण हि यदा
निघट्टं दृष्टायाद्य त्वेकमायं मुनौ च
यं नवमे सम दद्यात् तवाणं पंचद
शे तथा द्वितीयेष्टावष्टमे षट् दि
शि हो षोडशे श्रुतिः यकादिना समं त्रय
मिच्छाकाद्विंशकोणाके तथा द्वाविंशरदिः
स्याच्चतुस्कोष्ठेषु सर्वतः दर्शनाद्वारणा
ज्ञातोऽशुभस्यादप्यु कर्मसु ।

हाविंशति प्रसवे नार्या अतस्ति
 प्राग्मे त्वां भूताविषय पंचा
 प्राक्तताप्यास वै प्राते हासप्र
 तिस्तवेध्यायां चतः षष्टी रागा
 धुनि विषे विंशो धाम्यकीदेष
 हाविंशति रेवच चतुरष्टौ च
 वालानैरोदेने परिकीर्तिताः
 इति ज्योतिस्तत् तस्यैव कृतं ।
 यथा गरी उवाच अकालप्रस
 वानार्यः कालातीत प्रजास्त
 या विकृत प्रसवाश्चैव युगप्र
 सवनास्तथा अमानुषाश्च ।
 प्राश्नन ज्ञातव्यं जनास्तथा ॥
 ह्रीनांगा अधिकंगाश्च जायेते
 यदिवास्त्रियः पशवः पक्षिणश्चै
 व तथैव च सरीसृपाः विनाशत
 स्य देशस्य ऊलस्य च विनिर्दिशत
 निर्वासयेत्तोलपतिः स्वराष्ट्रावस्त्रि
 त्रियेव रम्यश्च ततो द्विजेंद्राः कि
 मिच्छकैर्ब्राह्मणतर्पणचलोक
 ततः शोति मुपैति पापं इति मात्स्य
 अद्भुतशान्तिस्त्रीप्रसवविकृतो ना
 म २०९ अध्यायः प्रसवाद्भुतं ।
 यथा एको हृषस्योरावः समास्य
 नव देति नः सिंहप्रसूतिकाश्चैव
 कथिताः सामिवातकाः तिस्र इ
 ति चतुर्थे क्वां देसतातत्रय इत्यु
 क्तं सिंहप्रसूताश्च स्त्रियां कथाः

भानो सिंहगते चैव यस्य गोः
संप्रसूयते । मरणं तस्य निर्दिष्टं
षड्विंशतौ न संशयः अत्र प्रां
तिं प्रवक्ष्यामि येन सम्प्रसूयते शुभं
प्रसूतं तत्प्राणादवतागाविप्राय
दापयेत् ततो होमे प्रकुर्वीत ह
ताकै राजसर्षपैः आकृतीनां ह
ताक्तानां मयुतं नृक्यान्ततः व्या
हृतिभिश्चाये होमः सोपवासः प्र
यत्नेन दद्याद्विप्रायददित्वा अपि च
सिंहगणो गते सूर्ये गोप्रसूतिर्य
दा भवेत् पौषे च महिषी सूते दिवे
वायव्यतरी तथा तदनिष्टं भवेत् किं
चित् तच्छांत्पे प्रांतिके चरेत् अ
स्पृशामेति सूक्तेन तद्विस्मृतिमं
त्रतः नृक्याच्च तिलाज्येन शतम
घान्तराधिकं स्तुत्यविधानेन
नृक्याच्च तथापुनं श्रीसूक्तेन त
तः स्त्रायान् प्रांतिसूक्तेन वा पुनः
इत्यज्ञतसागरे नारदः ॥
प्रसवकः पुं पियालवृद्धः इति
शहमात्मा ॥
प्रसवबंधनं स्त्री हृत्तं इत्यमरः
प्रसवस्थली स्त्री माता यथा ॥
इयमियं मयदानव नंदिनी त्रि
दशनाय जितः प्रसवस्थली
इति महाभारतकं ॥ ॥

प्रसविता पुं पिता इति शहर हन चुम्बनादिकाः सुवोसवे
त्रावली ॥ वक्रलविधाभिदा मताः इति
प्रसवित्री स्त्री जनयित्री माता प्र काव्यप्रकाशटीका धृत को
पूर्वक सधातोः कर्त्तरः तन् इव मदी सहने स्त्री नदति वि ।
प्रसवो वि प्रतिकूल इत्यमरः । प्रसहा स्त्री हसति का इतिर
प्रसरः पुं वलान्तकारेण भक्तक त्रमात्मा प्रसूय वा हरायके
यदी सचक्रव प्रपनादिः यथा । वलान्तकाराय इत्यमरः ॥
प्रसूय भक्तयेत्येते प्रसहा स्तेन प्रसूयचौरः पुं हरात चौर्य
कीर्तिताः । अस्मा मांस गुणाः । कारी इकाश्न इतिलदेरा इति
गुरुस मधुराः स्निग्धा वातघ्नाः चभावा तन्यर्णायः वेदीकारः २
शुक्रवर्धनाः इति राजवल्लभः । माचलः ३ विलाभः ४ इति त्रिका
अपि च काको गृध्र उल्कश्च वि एशेषः प्रसातिका स्त्री अण
ल्लश्च शशवातकः चाषा भासश्च व्रीहिः सूक्ष्मपात्र इति रत्नमाला
कर इत्याद्याः प्रसहाः स्त्रताः प्रा प्रसादः पुं प्रसन्नता नैर्मल्य इम
शवातकः वाज इतिलोके प्रस मरः अनुग्रहः काव्यपाराः ॥
हाः कीर्तिता एते प्रसहा छिद्य स्वास्थ्यं प्रसक्तिः इति मेदिनी ॥
भक्त्यात् प्रसहाः खल वीर्या वेदवैरीनि युक्त काव्यगुणः न
स्मा स्तत्ता संभक्तयेति ये ते शो मल्लक्षणं ग्राम्य शब्दभिन्न यत्ना
यमसको नायैः शुक्रदीणा । र्यपदवत् यथा ओजः प्रसाद
भवेति हि इति भावप्रकाशः । माधुर्यगुण विनय भेदनः नौ
प्रसहनः पुं हिंस्रपशुः यथा । उवैरर्भयोवाला रीतयः परिकी
शाहलसिंह शरभकतरत्नमु र्तिताः यत्कार्यपदमशाम्प्रसा
खा येनानुप्रसूयविनिहृत्यनिव दः परिकीर्तिताः इति काव्यवेदि
तेयेते ते कीर्तिताः प्रसहनाः प का देवनिवेदिन इव गुरुणा भु
ललितदीपमशः प्रमेह जवराम क्ता वशेषश्च यथा आसी
यत्ताग्रहार इति राजनिर्घण्टः । देशधुनाराजा प्रजापालन त
आलिङ्गने स्त्री यथा परस्पर प्रस त्वरः प्रसादस्य देवस्य तत्ता
उः खमवाप

सः इति स्कांदे रेवाखण्डे सत्यना प्रसारणे स्त्री पंचविधकर्मातीत
रायणावतकथा ॥ कर्मविशेषः सत विस्तारश्चः
प्रसादने स्त्री अन्नं इति प्रकाश यथा उत्तेपणं ततोऽवदेपणं
शेषः प्रसन्नताकारके यथा व माञ्जुचने तथा प्रसारणे च राम
लवणीप्रसादन मिति राजवल्लभः नेकमापेयानि पेचव इति भा
प्रसादना स्त्री सेवा परिचर्या इ वापरिच्छेदः ॥
त्यहेमचंद्रः ॥ प्रसारणी स्त्री लताविशेषः गंध
प्रसाधने स्त्री वेशः इत्यमरः । भादालिया इति भाषा आस्यगु
कंकनिका इति भरत धृतामरमा णाः वातपित्तनाशित्वं उस्तत्वं
ला प्रकृष्टनिष्पत्तिश्च ॥ वल्लं शुक्र कारित्वे च इति राजव
प्रसाधनी स्त्री कंकनिका इत्यमरः लभः सेव्यातो सर्वतो व्याप्तिः
सिद्धिः इति मेदिनी ॥ इति प्रसरणशब्दटीकायां भरतः
प्रसाधिका स्त्री नीवारः । यथा । प्रसारिणी स्त्री लज्जालुलता प्र
प्रसाधिकान नीवार स्तरांतमिति सारिणी गंधभादालिया इति भा
चमरने यस्या गुणाः नीवा ॥ प्री या तन्यर्णायः सुप्रसारा सारि
तलोयाही पित्तघ्नः कफवातक णी १ प्रसारा सारा ५ चारुपर्णी ५
त इति भावप्रकाशः वेशकारिणी राजवल्ल ६ भद्रपर्णी ८ प्रतानि
यथा प्रसाधिका लंबित मश्या का ९ प्रबला १० राजपर्णी ११ चे
दमादिष्य काचित् देवरागमेव । इपाणी १२ भद्रवला १३ चंद्रवल्ली १४
इति कुमारसम्भवे समसः सर्गः प्रभदा १५ अस्या गुणाः गुरुत्वं
प्रसाधितः विचलकृतः इत्यमरः उस्तत्वं तिक्तत्वं वाताग्नीः श्वयशु
प्रकृष्टनिष्पन्नः निष्पादितः यथा मलविष्टमनाशित्वे च इति रा
ततः प्रसूयमिते कल्कदत्ता तोयच । जनिर्घण्टः ॥
तृणो दीरे प्रसाधिते ते लेयह च व प्रसारी वि प्रसरणशीलः तस्य
लवणीकृत इति सारसंग्रहः ॥ र्णायः विस्तारः २ विस्तमरः ३
प्रसारः पुं प्रसरणे इति हे विसारी ४ इत्यमरः प्र ५ सि
मचंद्रः ॥ ने स्त्री प्रय इति शब्दच ६ दिका
आसक्तं वि इत्यमरः ॥

प्रसूतिः स्त्री वंथनसाधनरजनि
गजादिः इत्यमरः ॥
प्रसिद्धः विभूषितः ख्यातः इ
ति मेदिनी ॥
प्रसिद्धिः स्त्री वंकारः ख्यातिः
इति त्रिकाण्डशेषः भूषा इति
प्रसिद्धशब्दार्थदर्शनात् ॥
प्रसूः स्त्री माता छोटकी इत्य
मरः कदली वीरुत इति मे
दिनी ॥
प्रसूका स्त्री वाजिनी इति रा
जनिर्घण्टः ॥
प्रसूने स्त्री कृसमे इति मेदिनी
प्रसूतः वि संजातः सूतः इति
मेदिनी ॥
प्रसूता स्त्री जातसंताना तत्त्व
यायः जातायता प्रजाताः
प्रसूतिका ५ इत्यमरः ॥
प्रसूतिः स्त्री प्रसवः इत्यमरः
उद्भवः जनयः उद्दिता इति
मेदिनी ॥
प्रसूतिका स्त्री प्रसूता इत्य
मरः प्रसूतिर्ज्ञे स्त्री कृः खं इ
त्यमरः प्रसूने स्त्री पुष्पं
फलं इत्यमरः जाने त्रि
इति मेदिनी प्रसूनेषुः पु
कामदेवः इति त्रिकाण्डशे
षः ॥
प्रसूते स्त्री पलदयं इति शाब्दमा
ला प्रसूतः पुं निरुज्जपाणिः अ
होजलिः इत्यमरः ॥
प्रसूतः त्रि प्रसूदः प्रसारितः इ
त्यमरः विनीतः वेगितः इति
मेदिनी गतः इति त्रिकाण्डशेषः
नियुक्तः इति हलायुधः ॥ प्र
सूता स्त्री जेवा इति मेदिनी ॥
प्रसूतिः स्त्री प्रसूतः याजं चित्त
पाणिः इति रायमुक्तः राजनि
घण्टाप्र. प्रसेकः पुं सेचने च्यु
तिः इति मेदिनी ॥
प्रसेदिका स्त्री लक्ष्मरामः इति
हेमचंद्रः ॥
प्रसेदिवान् त्रि प्रसन्नः प्रसूव
सदे तोः कर्त्तरि कृत् प्रत्ययानि
ष्यञः प्रसेवः पुं वीणागो सूतः
इति मेदिनी ॥
प्रसेवकः पुं वीणाप्रान्तवक्रका
ष्टं दण्डाधः शब्दगाम्भीर्याद्यंदा
रुमयभाण्डयवृत्तिसाणाञ्छाया
दीयते सः इत्यमरः वीणास्थिताला
हफलं इत्यमरः इति भरतः तत्त्व
यायः कर्त्तुमः २ इत्यमरः ॥
सूत्ररचितभाण्डं धोकडा इति ख्या
तः तत्त्वयायः सूतः २ स्योनः
ध धौतकटः ५ स्योनः ५ ॥

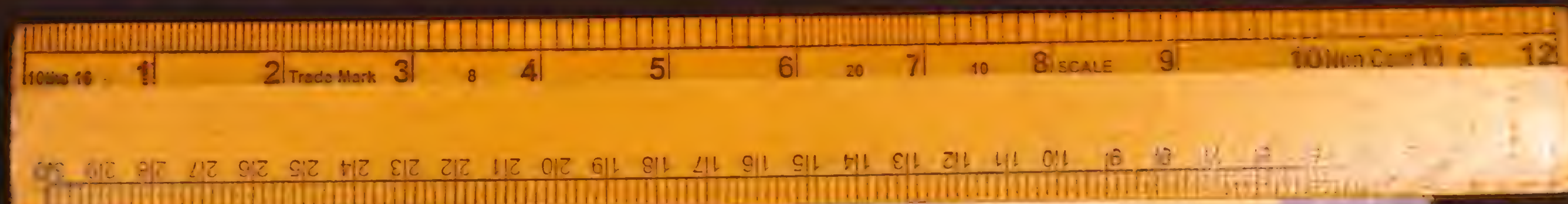
सूतः ६ इति भरतः प्रसूतेन यथा पादे सर्वगुणवाद्यात् लघु
संतानकर्त्री च ॥
प्रसूदने स्त्री विरेकः इति भरतः
माला ॥
प्रसूतः पुं ऋषिविशेषः सच
वैदिकसंस्थानार्गीतसूर्यापस्या
नमंत्रस्य ऋषिः पतितेति इति
हेमचंद्रः ॥
प्रसूतः पुं प्रसूणाति आच्छाद
यनियः पातर इति भाषा तत्त्व
यायः शब्दा २ पाषाणाः ३ उपलः
४ अपसा ५ दण्डा ६ दण्डतः ७ पा
शरुकः ८ पारदीटः ९ स्तम्भः
१० काचकः ११ शिला १२ पल्लवा
दि रचित शय्या यथा पल्लवाद्ये
तिरीचने शयनीयेत संस्तरः प्र
स्तरः प्रस्तिरश्नेति प्रस्तारोपि च
ऊत्रचित इति शाब्दरत्नावली म
णिः इति मेदिनी ॥
प्रसूतिणी स्त्री गोलेभिका इति
राजनिर्घण्टः ॥
प्रसूतः पुं तणवने तत्त्वयायः
तण्णाटवी २ ऋषः ३ इति हेमचंद्रः
पल्लवादि विरचित शयनीयः इ
ति शाब्दरत्नावली शय्या इति
हारावली छंदः प्रभृतीनां प्रभे
दज्ञापक संकेत विशेषः ॥
यथा पादे सर्वगुणवाद्यात् लघु
न्यस्य गुरो रथः यथोपरितथा
शेष भूयः ऊर्ध्वारंभविधिं कुने
दद्याद्गुरुनेव यावत् सर्वे लघु
भवेत् प्रस्तारोः य समाख्यातः
छंदोविचिन्ति वेदिभिः इति भरतः
रत्नावली ॥ अपि च अह पत्या
२ पक्ष्म गुरु देह वाण लघु
या परिवचत अण्य बुद्धीय ।
सरिसा सरिसा पत्नी उवविद्या ग
रुल्लू देह अण्यदीका पतदेह
ज्ञानं प्रस्तारं दर्शयति प्रथमे ग
शरथः स्थाने लघुक स्यापयया
लघुया सदृशी सदृशी पंक्तिः
रुद्धो गुरु लघु देहि सदृशी प
क्तिर्दक्षिण कार्या वामे गुरु ल
घुभिः पूरणं कार्य इदं तमात्रा
प्रस्तारविषयं तत्रापि गुरो लिख
न योपपत्ते गुरु लेख्यः अपरत्र
लघु देयः वर्णप्रस्तारे त गुरुणे
व पूरणं कार्य तत्रापि प्रकारः या
दो गुरु लेख्यः तत्र प्रथमे गुरो र
थः स्थाने लघु लेख्यः तद्वदि
णे चापरिस्थितपंक्तेः सदृशी
कार्या वामे च गुरु लघुभिः पू
रणं कार्य वामे चैक एक ।
लघुः पतति वर्णप्रस्तारे ॥

वामे लघुसर्पो नास्ति यथा वि दोषाणां प्रस्तार्यर्मन उच्यते इति
 कल प्रस्तारे ६६ प्रथम गुरो र रक्षितधन निमिः तस्योषध कन
 थो लघु वीमतप्र कला ६२ कस्यफल शोवमुष्णो मंथवा
 णो गुरुणो व कार्यदक्षिणे च ये निमनः शिला ऊकुटाङ्कपा।
 त्रभावाः ततो गुरो रथो लघुलोयः लानि वर्तिरेषा व्यपोहति ति
 दक्षिणे च लघो रथो लघुलोयः मिरेपटलेकाव मर्ममुक्ते नथेव
 वामे च कला ६२ रणो पकेन ल च कणैः कदाबुदेहेति मलमा
 चुना कार्य एवं चतुष्कला ६६ मुसखावती इति चक्रपाणि
 दावपिबोध्य यथा अक्षरं द दनः प्रस्तावः पुं अवसरः इत्यमरः
 सि ६६ एवमस्यपिबोध्य अथ प्रसंगस्ततिः इति भरतः ॥ प्रसं
 सकलप्रस्तारसंख्या दवीसास गः इति भावदोहितः प्रकरणे
 तस्यप्रतः सनावह सहजं वा यथा प्रस्ताव देश कालादे वै
 आलिसह लकंवे तैरहकोरीस शिष्टात प्रतिभाजवा इत्य
 मगाः अस्पटीका अत्रचैकाद यी काव्यप्रकाशः ॥
 रमारभ्य षड्विंशत्यवधि वर्णव प्रस्तावना स्त्री आरंभः इति जहा
 ताना प्रस्तारे कियती संख्येत्य धरः सूत्रधारणा सहनरी विद्व
 तआह १५२१७७२६ षड्विंशतिः कादीनोपरस्परविचित्रभाषण
 समश तानि तथा समदशसह तस्यालक्षणं नदी विद्वको वापि
 साणिदिवतारिंशत्तदा स्वयो पारिषार्थिकपववा सूत्रधारणास
 दशकोटः समशानि अंकस्य हिताः संलापयउर्वने विचैवी
 वामागति रिपकाः स्थाणाः इति काः स्वकार्येभ्यः प्रस्ततादोपि
 विंगलः श्रीबोधभूषणप्र ॥ मिर्मिशः आसवे तत्र विज्ञेयं ना
 प्रस्तार्यर्म स्त्री नेत्ररोगभेदः म्ना प्रस्तावनापि सा इति सा
 तस्यालक्षणं प्रस्तार्यर्म तन्स्त्री हित्पदपराः ॥
 र्णप्रणवं रक्तनिभं सितोऽतिमाधव प्रस्तारः पुं पलवाटिरचितशया
 करः अपिच समंतादिस्रतः श्वावा इति शहरत्नावली ॥
 रक्तावामास सचयः सन्निपातेन।

प्रस्तारः) वि संहतः धनितः प्र नेच न ऊर्ध्वान्नेदिरं वृथः ३
 प्रस्तारः) पूर्व स्थापितः कर्मणि तिष्ठन्नेवेवने जन्मावेदे १२ य
 कप्रत्ययः इतिमुग्धबोधव्याकरणे थायः प्रकृष्टस्थितिनिशिष्टे
 प्रस्तारः वि प्रकरणशामः यथा वि प्रस्तारुष्यः पुं नरुवकः ३
 अप्रस्तारप्रसंज्ञा सायाचैव प्रस्त त्पमरः स्वल्पपञ्चतली जीव
 ताश्चया इति काव्यप्रकाशः ॥ भेदः इतिकेचित् जंवीरसामा
 प्राकरणिकः प्रासंगिकः इत्य ने इतिकेचित् इति तदीकायां
 लेकारकोस्तभः निष्पन्नः यथा भरतः प्रस्थाने स्त्री विजिगीषा
 प्रस्तार हने मयट अत्र प्रस्तारं प्रयाण इत्यमरः गमनमात्रे य
 अत्रमयं यवायूः प्रस्तार यवायू या प्रस्थानेन कलिषाकलनानि
 मयी इति कलापनहितः प्रक श्चिन्तेपेदितायोः इत्यादिपदोक्त
 र्धस्तनियुक्तः प्रसर्व स्थापितः हतः प्रस्थानविज्ञः पुं गमनव्या
 कर्मणिक्तः उपस्थितः प्रतिपन्नः ज्ञातः यथा यः पुनर्विवादाव
 उच्युक्तः इति लोकव्यवहारद सरेमेगलवतिवासरप्रतिष्ट
 र्शनात् ॥ मानस्यततप्रस्थानोपधिकेक
 प्रस्तारः वि अन्तरितः इति वि मेशमोक्तुत्प तदानीनकरि
 काणशेषः ॥ ष्यामीति प्रस्थानविज्ञनाचर ।
 प्रस्थः पुं परिमाणविशेषः सत नि तदासो दिगुणां भूतिं दाणः
 चतः ऊडवचयः इत्यमर भरता इति मितादरा ॥ प्रस्थापितः
 आफकचतर्थाशः इति लीला वि प्रेषितः इतिहेमचन्द्रः ॥
 वती दिशरावपरिमाणं इति वै प्रकषणस्थापितप्र प्रस्थिका
 यकपरिभाषा ॥ स्त्री अमस्य इति भाव प्रकाशः
 प्रस्थः पुं स्त्री अदेः समभूभागः प्रस्फुटः वि प्रफुल्लः इतिश
 अदेरेकदेशः इति भरतः ॥ हरत्नावली ॥
 तत्पर्यायः स्तुः रसानुः ३ इत्य प्रमेफाटने स्त्री सर्व इत्यमरः त
 मरः उत्पन्नवस्तु इति मेदिनी उने विक्राणने इति मेदिनी ॥
 विस्तारः यथा दीर्घं प्रस्थ समा पवने इति हेमचन्द्रः ॥

प्रसवणं स्त्री यत्र स्थाने सता च अगुत्तरीर काशमर्षः ऊर्ध्वतार
जलंगलति नत इति भरतः अ नालिका गोरोचना प्रियंगुश्च चो
विच्छेदेन सवजले यत्र स्थाने प ले मदनकं नथे सरलः समपण
तति यत्र निपत्य च वरुली भव म् लाक्षा चामलकी तथा । क
ति नत इति स्त्राम्पादयः तिरेरु खरकः पमकं च एते कैले प्रसा
परि निर्कुरादि प्रभव जल सेना धितः प्रसेद मल दोगंध कं ।
नः इति सांज्ञः अजस्रं मेदवेगो दु ऊष्ट हरे परे । पुमान् युवा
न सवजले इति कोकटः त स्यात् मुक्ताकाः स्त्रीणां चासत
तर्प्यायः उत्सः २ इत्यमरः न वल्लभः स्त्रीशाने गच्छते रुद्रवंध्या
जप्रसावः १ अस्मगुणाः प्रस पिलभते सुतं इति गारुडे १६८ ॥
वणजले स्वच्छे लघुमधुरं रोच अयायः ॥
नेच दीपनकृत इति राजनिर्वटः प्रहते वि वितते क्षणं इति शाह
प्रसवणः पुं मात्पवत्तपर्वतः रत्नावली प्रकर्षण हिंसिते ग ।
इति हेमचंद्रः स्वेदः इति त्रिको तेच ॥
णशेषः प्रकर्षणक्षरणे स्त्री प्रहनेमिः पुं चंद्रः इति त्रिकाण
प्रसावः पुं मूत्र इत्यमरः गो शेषः ॥
प्रसावमाहात्म्यं यथा प्रसावे प्रहरः पुं वासरस्याष्टभागे कभागः
रातयः स्त्रायान् रोहिणी मा प्रहर इति हिंदीभाषा । तत् ।
नवोदितं सर्वपाप कृता दोषा ययीयः यामः २ इत्यमरः ॥
न दहत्यामु न संशयः इति व प्रहर ऊर्ध्वी स्त्री ऊर्ध्वविनालयः
राह पुराण ॥ इति राजनिर्वटः ॥
प्रस्थानः पुं उच्चैः शरः प्रपूर्वस प्रहरणं स्त्री अस्त्र इत्यमरः क
न पातोर्ध्वप्रत्ययेन निष्पन्नः णिरयः इति तटीका सारसंदरी ।
प्रसेदः पुं अतिशयवृद्धिः न युद्धे इति हलायुधः प्रहारश्च ॥
स्पाषथं यथा चरेन ऊर्ध्वमे मांसी प्रहरी त्रि यामिकः प्रहरो विघ
कश्चिरो जातिपत्रिका जातीक । ने ययेति प्रहरशब्दादस्यार्थे इत्
कौलपुगानोलंबास्यफलानि प्रत्ययेन निष्पन्नः ॥

प्रहर्षणः पुं बुधग्रहः इति त्रिका प्रहृष्टांगारथानीच ॥
उपशेषः हर्षविशिष्टहर्षकारकेच प्रहस्तः पुं विस्तृतगुलिपाणिः
त्रि प्रहर्षणी स्त्री हविदा इति हारा च पेटः इत्यमरः रावण सनापति
वली उपोदणोदरणोदक्षोभेदः विशेषः यथा ततो नीलासुदम
तस्या लक्षणं यथा आयाभिर्म खं प्रहस्तो नाम रातसः ॥ अ
नजरगाः प्रहर्षणीयं तस्या ल खवीनं प्रोजलिर्वीका सरः सेना
हं यथा गोपीना मथरसधार । यतिस्तदा इति रामायणोत्तका
सम्यगाने रुतंग स्तन कल सा कोरे ८ सर्गः ॥
पगृह्णन्त्ये । आश्रय्य रीपर । प्रहारः पुं आघातः यथा मल
ति विभ्रमे मृगारेः संसारे मति प्रहारेण शिर आमरस्य पथक
रभवत् प्रहर्षणीह इति छंदो कृतं । इति चंडी ॥
मेजरी ॥ प्रहारणं स्त्री काम्यदानं इति म
प्रहसने स्त्री ग्रहासः रूपकभे वाराणशब्दटीकायां सारसंदरी ।
दः परिहासः इति मेदिनी आ प्रहारवल्ली स्त्री मांसरोहिणी इ
क्षेयः इति हेमचंद्रः रूपकभे तिभावप्रकाशः ॥
दस्य लक्षणं यथा भानवेत्त सं प्रहासः पुं शिवः इति त्रिकाण
पि संध्याग लास्याङ्गकै विनि शेषः । नटः । इति धरणिः सो
र्मिते भवेत् प्रहसने वृत्ते निघा मतीर्थे इति जराधरः ग्रहहासः
नां कविकल्पितं तत्र नारभ । इति शहरत्नावली ॥
हीनापि विस्मयक प्रवेशको । प्रहासी न पुं प्रहृष्टहासयति
अंगी हास्य रस स्त्र वीर्यगानो हसति च यः भ्रातृ इति भाषा
स्थितिर्नवा नयस्ति भगवद्विष तत्पयीयः वासतिकः २ कैलि
प्रभतिघ्ननायकः एकोयत्रभ किलः ३ वेहासिकः ४ विहृष
वेष्टोहास्यं तच्छब्द मयते इति कः ५ प्रीतिदः ६ इति हेमचंद्रः
साहित्यदर्पणः ॥ प्रहिः पुं कृपः इत्यमरः ॥
प्रहसती स्त्री यष्टी इति त्रिका । प्रहितः स्त्री सपः इति हेमचंद्रः
णशेषः वासंती इति राजनिर्वटः हिमे त्रि इति निरस्त शाह ॥

टीकायां भरतः ॥ यथा तरुणा लिङ्गितः कवे निने
प्रहीणः वि परित्यक्तः प्रपूर्वहा । व स्थलमाश्रितः गुरुणा सन्निधाने
धातोः कर्मणि क्तः इति मुग्यवोधः पि कः कृजति मुकर्मकः पानीयं
याकरणं प्रहीण पूर्व धुनिना भ इति शाही यथा सदा विमथापि
धिरुक्तं सुला मधारेण शरद्वने नवेरियुक्ता नितातरकापसिनेव
न इति रचुकायेव ॥ नित्य यथोक्तवादिन्यपि नेवहती
प्रकृते ह्री भूतयत्तः इति नरा कानामकानेति निवेदयति । सा
धरः ॥ रिका इति विदग्धमवमरणे ॥
प्रहेलकं ह्री पिष्टकविशेषः प्रह्लादः पुं प्रह्लादः सच हिरण्य
तत्पर्यायः वाचने २ व्रतोपाय कशिपोः पुत्रः परमवैष्णवः ।
ने २ इति त्रिकाणशेषः प्रहेल के ५ वाचनकं ५ इति हारावली तस्य चरित्रं भागवतादौ वर्तते । प्र
प्रहेलकं ह्री प्रहेलकं इति रा रूतिः ह्री प्रीतिः इति मुग्यवोधः ।
रावली ॥ वाकरणं ॥
प्रहेलिका ह्री इर्विज्ञानार्थप्रश्नः प्रह्लादः पुं प्रह्लादः सच पूर्वजन्म
कुराथभाविभाकथा देयाति । निशिवशर्मणः पुत्रः सोमशर्म
इति भाषा तत् पर्यायः प्रवह्नि नामाभूत् ततो देवभावेनयाम
का २ इत्यमरः प्रवह्नि का ३ प्रव नः यनेतरं कमलायां हिरण्यक ।
ह्निः ४ प्रवह्नी ५ प्रहेलिः ६ इति शिपोः सकाशादेत्यभावेन जातः
भरतः प्रह्लाहती ७ प्रवह्नीकाः यथा सज्जुवाच सलोष्टेन समे
इति शाहरत्रावली तस्य लक्षणं मेने काचने भूषणं पुनः जिताहा
यात्रीकृत्यकमप्यर्थस्वत्पाथ रः सधर्मात्मा निद्रया परिवर्जि
स्योपनात् यत्र वासांतराव नः विषयान्परित्यज्यकोत म
थौकप्यते सा प्रहेलिका साहि पि सेवते योगासन समाश्रुको
धाधीचणाहीचविख्याता प्रश्न निराशो निष्परिश्रमः तस्येला
शासने आधीसादर्थविज्ञाना समेप्राप्यमृत्युकालः समागतः
तथाहीशस्यभंगतः आधी आगतान्दानवान् विप्रः ॥

सोमशर्मा अलोकयन् मृतका एतने सर्वमात्मानं सर्वसंदेह
लेत संप्राप्ते प्राणयात्रा प्रवर्त । नाशानं सज्जुवाच प्रह्लादेत र
के शालशामे महादेवे श्रुतीना तेसंखेदेव देवेन चक्रिणा सेका
मेव सन्निधौ केचिद्वदेति वैदेत्या दे च महाविप्रास्तस्मिंश्चकालेन
केचिद्वदेति दानवाः एवेविथो मिनि प्रह्लादस्यतुयामाता हिरण्य
महाशब्दः कर्णरेथ गतस्तदा ॥ कशिपोः प्रिया प्रह्लादस्य महा
तस्येव विप्रवर्णस्य सविप्राः सो शाकैर्दिवा रात्रौ प्रप्राचति प
मशर्माणः ज्ञान ध्यानात् प्रवृत्त तिष्ठता महाभाग कमला नाम
तः प्रविष्टदेवजन्मये तेन ध्याने उः रिता रिचमाना दिवा रात्रौ
न तस्यापि दैत्य भूतेन वै तदा नारद स्तामुवाच ह । माप्युचस्त
सत्वरं तस्य वै प्राणा गता स्तस्य महाभाग पुत्रार्थं पुण्यभारिणि ।
महात्मनः दैत्य भावेन संयुक्तः निहतो वासदेवेन तव पुत्रः समे
सहिसृग्बलगतः तस्मादेत्य ध्यति तदुप लक्षणोपेत स्तवा
यदेजातो हिरण्यकशिपोस्तदा देरे महामतिः । प्रह्लादेति च वै
देवासुरे महायुडे निहतं प्रकृपा नाम पुनरस्य भविष्यति विही
गिना युधामायेन तेनापि प्रह्ला न शासरे भीवै वैष्णवेन समन्वि
देन महात्मना सुभ्रशंवासुदेवे तः इदं तं भो ह्येत भदे सर्व दे
तद्विषयं विचिन्तितं योगा । वै नमस्कृतः सुखी भव महा
भ्यासेन पूर्वगा ज्ञान मासीन्म भागे पुत्रेण तेन वै सदा न प्र
हात्मनः संस्मार पार्विके सर्व कापण तया देवि स्वर्गार्थं यंचक
चरित्रे शिवशर्मणः सोप्यहं सो सवित् कर्तव्य मज्ञान भावेः सु
मशर्मा वै प्रविष्टो दानवी तनु ॥ गोप्यं ते सदा कुरु पवसुक्ता ग
कस्य कायं सदा पुण्यं केवलं ध्यान तोविप्र नारदो मुनि सत्तमः कम
मुजमे प्रयागिब महापुण्यं जीना स्ताया ओदेर वै आसीज्जन्म दो
होर्माददायिभिः समरे प्रीयु तमे पुनः प्रह्लादे वै नाम तस्या
मानेन प्रह्लादेन महात्मना एव जातो महात्मनः वात्सभावे ग
विताकृतापूर्वं श्रुयतादिजन्ममे तोविप्र कृत्स्न एव विचित्य च ।

रसिंह प्रसादेन देवराजोप भूत
स हि इति पाद्ये भूमिर्वेदे ५
ग्रन्थायः प्रमोदः इति विष्णुः
प्राहः इति धरणिः ॥
प्रहः वि नमः इत्युणादिको
षः आसक्तिः इति हेमचंद्रः ॥
प्रत्तः पुं अम्यसत्राहः इति ।
हेमचंद्रः ॥
प्रत्तालने स्त्री यावने सार्जनं ।
यथा धर्मीयं यस्य विनेहा वरेन
स्य निरीहता प्रत्तालनादियेक
स्य हरादस्यर्पनेवरे इति हिने
यदेश १ परिच्छेदः ॥
प्रत्तालितः वि यौतः मार्जितः
इति हलायुधः ॥
प्रलेपः पुं गोषधादिषु लेपणी
यद्वयं यथा प्रलेपः पादिकः
क्राण्यात् स्त्रेहे कल्कसमो मतः
षोडशाष्टवर्गभागावतपितक
फासिषु दौडकषोयदातयोवि
परीता न शर्करा मात्रा दौडह
तादीनां स्त्रेहेकायेव चूर्णवत् ॥
माषिकं हिंयु सिंधुन्यः जरणाय
स्तृणाणिकाः इति वैयकपरि
भाषा विदेयः यथा सतिप्रलेपा
नं कर्मकृतेति भवदेव भट्टः ॥
प्रलेपणं स्त्री प्रकषणदेयः नि

लेपणं प्रश्वतिपधातोर्भावे अन
ह प्रत्ययः ॥
प्रलेपनः पुं नाराचः इत्यमरः ।
प्रलेपना स्त्री नाराचः इत्यमरः
कायाभगीरयः ॥
प्रलेपनः पुं नाराचः इत्यमरः
प्रलेपना स्त्री हीकायाभगीरयः
प्राकृत्य पूर्वदिशे शकालाः इत्य
मरः प्राचीदिक् प्रदेशः कालोवा
प्राकृत्य पूर्वदिशे प्राची दे
शान् कालाद्वा आगतः प्रागाग
तः पर्वप्राच्यादिशि प्राचिदेशे वा
वसतिप्राग्वसति दिक् शब्दादि
देशे काले इति प्रथमा पंचमी
सप्तमीनां स्तात् अथो लुजिति
स्तातो लुक् इति तद्दीकायां भर
तः पूर्व प्रभाते ॥ अत्रान्तरे
अतीतं अयं इति हेमचंद्रः ।
मेदिनी च ॥ क्रमप्राप्तिः ३
नि शहरत्नावली ॥
प्राकषिकः पुं विद्वः मायानर्तकः
इत्युणादिकोषः ॥
प्राकृत्य स्त्री शिवस्याष्टपैश्वर्यात्
गीतैश्चर्याविशेषः तच्च इच्छानभि
ज्ञातः इत्यमरः दीकायां भरतः ॥
हेमचंद्रश्च स्ताच्छानुमतिः ।
तस्यायः अवसरीः स्ताच्छानु

नुमनं ३ इति विकारप्रशेषः ॥ इति स्थापनार्थं संकृतं समतसंस्क
प्राकारः पुं वप्रोपरि अम्यत्र वाई नल्लदणेनैवगतार्थं प्राकृते प्रह
एकादिश्चित्तवेष्टने तस्यार्थायः ति प्रत्ययलिङ्ग कारकसमाससं
वर्णाः २ सालः ३ इत्यमरः प्रा तादयः संस्कृतवदेति नद्याः लो
लः ५ इति भरतः वप्रः ५ यथा कादिनिचवर्तते तेन कृत्स्न
प्राकारेण सार्वप्रः पितृकेदार पे जो ३ नशेष विसर्जनीय स्तुतव
योरपि इति रत्नकोषः ॥ जो वर्णसमावायो लोकादवगतः
तस्य परिमाणाय यथा । ऊर्ध्वषोड यः ३ जो स्ववर्ण सयुक्तो भवत पव
प्रादस्तेभ्यो नैव कुर्याद्दृष्टुं ही । ऐदौ नौ च के चोचित केतवे के चवे
ऊर्ध्वविंशति हस्तेभ्यः प्राकारेन सौदर्यं सौचार्यं । कोरवाः को
शुभप्रदं । तस्य दारमाने प्रस्य यवा तथा स्वर योजने दिवचने
हस्त दयात् पूर्व दीर्घ हस्त च चतुर्थी वक्रवचने च नत भवति
ये तथा गृहिणां शुभदे द्वारे प्रा अवकृत्स्नवकृत्स्न मिमथि कृतं वे
कारस्य गृहस्य च न मध्यदेशे क दितव्यमाशास्वपरि समाप्तः त
र्तव्यं किंचिन्मुनाधिके शुभे । इ तश्च स्तवैवर्तेश्रीकृत्स्नजन्मत्वे
ति ब्रह्मवैवर्तेश्रीकृत्स्नजन्मत्वे ११ अध्यायः ॥
प्राकृतः वि नीचः इत्यमरः भाषा नुप्रासनद्वेनो अष्टमाध्यायस्य च
भेदः स च संस्कृतप्रकृतिकः । तर्थाः पादः । प्रकृतिसंबंधी यथा
यथा । अथ प्राकृतं । अथ शब्द इत्युक्तासीदरि स्तस्मी भगवाना
ग्रानंतर्थाः योः विकारार्थश्च । प्र त्ममायया पित्रोः संप्रपत्तोः स
कृतिः संस्कृतं तत्र भवेत्तत्प्रागतं यो बभूव प्राकृतः शिम्पुः इति श्री
वाप्राकृतं संस्कृतानंतरं प्राकृतं म भागवते दशमस्कंधे ३ अध्यायः ।
धिक्रियते । संस्कृतानंतरं प्राकृतं म प्राकृतं नरः पुं वर्षी शरदसनेषु
नुप्रासने सिद्ध साध्यमानभेद स विषु कृतपु क्रमेण वात पितृ क
स्तुतयानेरेव तस्य लक्षणं नदण फज्जुरः यथा वर्षी शरदसनेषु
वातोद्यः प्राकृतः क्रमात् इति

मायवकरः ॥
प्राकृतदोषः ३ वर्षाशरदसंतेषु
क्रमेण कृपितो वातः पित्तं कफश्च
यथा चय प्रकोप यशमाः पि
नस्यप्राहुरादिषु स्नेहानाः शि
शिरायेषु वायो र्धमादिषु त्रिषु ३
ति रतिनः ॥
प्राकृतप्रलयः ३ प्रकृतेर्लयः तस्य
विवरणं यथा निर्गुणस्य च निम
स्यवायेतरहितस्य च निमेषाणां
सहस्रेण प्रकृतेर्दृश्यते वापि
देशात्मकस्य वासरश्च प्रकीर्ति
तः माससिंहादिवा रात्रे वर्षेहा
दशमासकैः पर्वतेशाताह्वेव
श्रीकृष्ण प्रकृतेर्लयः प्रकृत्याव
प्रलीनायानदेवप्राकृतोत्पत्तिः
सर्वाः संलभसावेकामहाविस्मो
प्रसन्नया कृष्णवदसि लीना च
मूलप्रकृतिरीश्वरी प्राकृतावदे
नितोर्गो विस्मयायां सनातनी
सर्वशक्ति स्वरूपा च यशोनाशय
णी सती बुद्ध्याधिष्ठातृदेवी च
कृष्णस्य त्रिगुणात्मिका यन्मा
यया मोहिता म्रवस्तुविस्मया
दयः वैष्णवास्ता महालक्ष्मीपरा
रथावदेति ते यदहोरा मराल
क्ष्मीः प्रियानारायणस्य च प्राणा

धिष्ठातृदेवी च प्रेम्ना प्राणाधिको
वरा प्राप्नुत प्रेममयी शक्ति नि
र्गुणा निर्गुणस्य च नारायणस्य
शोभस्य संलभ्य स्वगणान् वरुन
शुद्धसत्त्वस्वर्गी च कृष्णलौकिक
निर्गुणो गोपागोप्यश्च गावश्च सुर
भ्यश्च नरापि सर्वलौकाः प्रकृतो
च प्रकृतिः प्रकृतीश्वरे महाविस्मो
विलीनाश्च सर्वे ते तद्विस्मयः
महाविस्मः प्रकृत्या च साचेवेया
मात्मनि प्रकृतिर्योगनिद्रा च श्री
कृष्णनेत्रपद्मयोः अपिष्ठाते च का
रेवमायया चेश्वरे ह्यया प्रकृते
वीसरे यावन्मिनेकालं प्रकीर्तिते
नावहंदावने निद्राकृष्णस्य परमा
त्मनः अमृतपरत्नत्वे च वरिष्णु
होम्युकाचिते गायत्रेन मात्पादा
वायुना सुरभीकृते पुनः प्रजागरे
नस्य सर्वस्वो भवेत्पुनः एवं सर्व
प्राकृतिकाः श्रीकृष्ण निर्गुणा वि
ना इति ब्रह्मवैवर्ते प्रकृतिखण्डे ॥
अथायः अपि च प्रकृतौ संस्थितो
यस्मात् सर्वस्वत्वाच्च संवयः अहे
कार मरत्नत्वात् यत्न प्राकृतो लयः
प्रकृतौ संस्थितो यत्न मूर्तौ न प्रलेय
स्तु यत्न तस्मात् प्राकृतसंज्ञाः यमद्य
ते यतिसेचरः अथ यः कथि ॥

तो विप्राः प्राकृतारव्यामहालयः मिति सद्विज्ञातः सहजः एक प्रा
इति कालिकापुराणे २४ अध्यायः श्रीरावयवात् तत्र सहजं मित्रं ।
प्राकृतमानुषः ३ सामान्यमनु मातृसमय पितृसमयादिः स
द्यः यथा एकादश चमनाद्यभी दृजशत्रुस्त पितृव्य तत्त पुत्रो
मयादेन मास्यश । यवानामपि तिः प्रकृत्या सिद्धः प्राकृतः ३
यो भर्ता नासौ प्राकृतमानुषः ३ वीकृतसहनकृत्रिम लक्षणरति
ति महाभारते गदापर्व ॥ त इत्यर्थः तत्र विषयोतरः प्राकृतः
प्राकृतमित्रं क्री स्तेदशव्यवृति शत्रुः तदनेतरः प्राकृते मित्रे अपि
त देशावस्थितराजादि यथा स स्तर्था नौ सहज प्राकृतौ शत्रु मि
खागरीयान शत्रुश्च कृत्रिमस्तौ त्रेचस्यातो नत्वात्मकार्यवशादनि
दिकार्यतः स्याताम मित्रे मित्रे च यमेनोभयद्वयतामापयेत न कृ
सहन प्राकृतावपि इति मावृदि त्रिमशत्रु मित्रं कृत्रिम शत्रुरेव
नीयसर्गः अस्परीका मनुजदो मित्रं च मित्रमेवेति कृत्रिमावव
येवेयः किं करिष्यतीत्याशकात् मित्रमित्रौ गरीयोसौ न त सह
सवल्लवनावके मित्रमित्रे वला नौ नापि प्राकृतावित्यर्थः अनन
वल्लविवेकतावत् करोति सौव कृत्रिमत्वे सर्वापवादीति सिद्धे
ति कियथा उपकारापकारान्य इति महिनायः ॥
तर इयथा निर्धनः कृत्रिमः स प्राकृतशत्रुः ३ एकविषयाभि
खा मुरुत गरीयान् वलावान् ए निवेष्टि राजादिः यथा विषयो
वंशशत्रुश्च कृत्रिमो गरीयान् कृतः तरः प्राकृतः शत्रुः इति मावृदी
दियस्मान्नो कृत्रिम मित्रं शत्रु च कायं मन्त्रिनायः ॥
कार्यतः उपकारापकाररूप का प्राकृतिकः वि प्रकृतिविकारः
यवृणान् निर्हन्ति विविशेषः उक्त प्रकृतिसंबंधी यथा एवं सर्व
कार्यपाथे यावत्तौ व मनपायादन प्राकृतिकाः श्रीकृष्ण निर्गुणा
यो मित्रमित्रं भावोपि अनपायीति विना इति ब्रह्मवैवर्ते प्रकृतिख
गरीयस्त्वमिति भावः सहज प्रा ३ ५५ अध्यायः ॥
कृतौ त नेव मित्याह । स्याता । प्राकृतनः त्रि प्राग्भवः यथा प्रये

द्विरे प्राक्तन जन्मविद्याः इति ॥ इति सिद्धान्तमुक्तावली ॥
 मारसंभवः अन्यच्च । प्राक्तनेन प्रागल्भ्ये जी प्रागल्भ्या यथा
 शुभं सर्वं सत्त्वं विभवश्चिरे ॥ प्रागल्भ्यहीनस्य नरस्य विद्याः
 त्वे शोकं प्राक्तनेन विद्यत् सं स्व यथा का पुरुषस्य हस्ते न त
 यच्च सांप्रत इति वृत्तिवैवर्त्ये श्री मि मत्तादयते शरीरे वृद्धस्य रा
 कृष्णजन्मवैरे १५ अध्यायः ॥ रा इव दर्शनीभ्याः इति ज्ञानिस्तत्र
 पितृ विधाया लिखितं कर्म प्राक्त स्त्रीणां मयत्तभावविशेषः यथा
 नेकेन वार्यते माधुक्त दीयते क प्रागल्भ्यो दार्यमाधुर्गोभा
 र्म कल्पकोटि शतैरपि इति तत्रे धीरत्वं कान्तयः दीमि आयत्तज
 व १२ अध्यायः ॥ भावरावहेला स्वयोः गजाः इ
 प्राक्तनकर्म स्त्री भाग्ये अदृष्टे इ ति हेमचंद्रः ॥
 तिजराधरः पुराक्तनकार्यच । प्राग्दीची स्त्री पूर्वोत्तरविदिक
 प्राक्फलैः पुं यनसः इति जरा ईशानकोणः यथा नञात् की
 धरः ॥ र्गामिकाः प्राग्दीच्यादिशक्ति येन इति भवदेवभट्टः ॥
 प्राक्फलानी स्त्री पूर्वफलानी प्राग्भातिषः पुं कामरूपदेशः
 यथा प्राक्फलान्युज्ज्वलकाले इति हेमचंद्रः ॥ सत नरक राज
 च यस्य इति कोष्ठीप्रदीपः ॥ पुं यथा श्रीभगवानुवाच क
 प्राक्फलानीभवः पुं हृदस्पतिः नाया सत्यगंगा पूर्वभागावधि
 इति हावली पूर्वफलान्याजा श्रिता यावत्तल्लितकांतास्ति ताव
 तत्रिप्राक्फलानः पुं हृदस्पतिः देशे पुरंतदा तत्र देवी महा माया
 इति शहरत्तावली ॥ योगनिद्रा मगत्सूः कामाख्या
 प्राक्फलानेयः पुं हृदस्पतिः रूपमादाय सदा तिष्ठति शोभता
 इति त्रिकाणशेषः ॥ अत्रास्ति नदराजोः यं लोहितो
 प्राख्यं स्त्री प्रथरत्वे तीक्ष्णता व्रत्तणाः सतः अत्रेव द्वादिक्
 आवरणान्ता भावार्थस्य प्रत्य । पालाः स्वे स्व पीठे अवस्थिताः
 यः प्रागभावः पुं संसर्गभाव अत्र स्वयं महादेवो ॥
 विशेषः तस्मै लक्षणविनाशभावे त् ।

ब्रह्मा वाहेव सर्वदा चंद्रः सूर्यश्च र्णीयः श्रोतः २ इत्यमरः ॥
 सततं वसतेः चैव पुत्रक सर्वे जी प्राचुणाः पुं अतिथिः इति त्रिका
 उर्ध्वमायाना रहस्य देशमुत्तमे । एतशेषः ॥
 अत्र श्रीः सर्वतोभद्रा भाग्य मत्र प्राचुणिकः पुं अतिथिः यथा
 सदा वरु अत्रेव हि स्थितो ब्रह्मा अमितं मयु तत् कथा मम अव
 प्रानक्षत्रं ससर्जह । ततः प्राग्भा ए प्राचुणिकी कृता जनेः मद
 तिषात्वेयं पुरी शक्र पुरी समा नानल बोधने भवेत् खग थाय्या
 अत्रेव स भद्रे सभिषिक्तो म धिगये र्णीधारिणः इति नैषधदि
 या स्वयं कृतदारः सहामासे राज तीयसर्गः प्राचुणिकः पुं अतिथिः
 भूता मदावत् । ततो विदर्भराज इति हेमचंद्रः ॥
 स पुत्रीमाया कयां हविः पुत्राये प्राग् वि पूर्वदिक् पूर्वदेशः ॥
 वर्यामास नरकस्य समो गुणः ॥ पूर्वकालः इति मेदिनी ॥
 ति कालिका पुराण १० अध्यायः प्रागः पुं पणववाय इति शह
 प्राग्भातः पुं पर्वताग्रभागः इति रत्नावली ॥
 विकाणशेषः ऊच चित् प्राग्भा प्रामाणे स्त्री पणववाय इति शह
 व इति च प्रावः ॥ रत्नावली गृहभूमिः आगिना इ
 प्राग्भातः वि श्रेष्ठः इत्यमरः ॥ ति उवाच इति च भाषा तत् प
 प्राग्भातं स्त्री अचनदधि इति वि र्णीयः अतिरे २ चत्तरे १ अंगण
 काणशेषः ॥ ४ इति हेमचंद्रः सूर्यविद्याया ।
 प्राग्भाति श्रेष्ठः इत्यमरः ॥ तस्य दोषो यथा अभद्रदेसूर्य
 प्राग्भातः पुं द्विषो होतव्यानां वेधं प्रागाणोच तथैव च । इति
 आचारो यद्दृष्टं ततः प्राक् सर्व अलवेवर्ते श्रीकृष्णजन्मवैरे १२
 देशे यजमान सदस्यादि स्थित अध्यायः ॥
 र्धं एह इत्यमरभरतो पूर्वकलं प्राग्भायः पुं चतुर्थोत्तरांगीतोत्त
 च प्राचातः पुं युद्धे इति हेमचंद्रः रविशेषः यत्राभिपुक्त एवे युया
 प्राचारः पुं हुतादिक्षरणं तस्य दस्तिनर्थे अनेनाह मभिपुक्तस्त
 तत्र चायेव वहार मार्गीण योजित

इति उक्तं च कात्यायनेन आचारे
णावमत्रोपि पुनर्लखयते यदि
सोभिये यो जितः पूर्व प्रोक्तो यश्च
स उच्यते इति मिता हरा ॥
प्राचिका स्त्री वनमलिका जंश
इति भाषा इत्यमरभरतो ॥
प्राची स्त्री पूर्वदिक् इत्यमरः
एजकप्रत्ययोर्यं यथा देवाये
स्वस्वाप्ये प्राची प्रोक्ता गुरु ।
क्रमेः इति यत्रैव भानुस्त विद्य
तुदेति प्राचीति तां वेदविदो व
देति तथा पुरः एजकप्रत्ययाश्च
सदागमताः प्रवदेति तत्रे ॥
इति तिप्पादितत्वं ॥
प्राचीनः वि पूर्वदिशेः कालभ
वः तत्पर्यायः प्राक् २ प्राचीरे ।
तत्पर्यायः प्रावेष्टकः २ इति ३
इति हेमचन्द्रः ॥
प्राचीनपनसः पुं विले इति वि
कारशेषः ॥
प्राचीनवर्हिः पुं इन्द्रः इति हेम
चन्द्रः राजविशेषः यथा हविर्ह
नात्त यशयेयी पुञानजनयद्वत्ते ।
प्राचीनवर्हिषं शुक्तं नये क
स्त प्रयाजिते प्राचीनवर्हि
भगवान् महात्मासीत् प्रजाप
तिः ॥ हविर्ह ॥

नात्त हिजमेष्ट येन संवर्दिताः प्र
जाः प्राचीनायाः कृष्ण स्तस्य पृथि
वं विष्णुता मुने प्राचीनवर्हिभं
वान् ख्यातो भूवि महाबलः ॥
समुद्र तनयायां त कृतदरो मही
पतिः महत् स्तयसः पारे सुवर्णा
यां महीपतिः महत् स्तयसः पा
रे सुवर्णायो महीपतिः सुषेव २
प्रा पुञाश्च मुष्मिणां वै प्रचेतसः
दशवर्षसहस्राणि समुद्रमलिले
प्रायाः इति वक्रिपुराणे वरसो
नामाध्यायः ॥
प्राचीना स्त्री वनमलिका आक
नादि इति भाषा इत्यमरः रास्ता ३
ति प्राज्ञचेद्रिका प्राग्भवाच्च ॥
प्राचीनामलकं स्त्री पानीयामलकं
प्राचीनामला इति भाषा तत्पर्या
यः कारिवदरे २ इति त्रिकाणशेषः
अस्य गुणः दोषत्रय गारनाशिते
इति भावप्रकाशः ॥
प्राचीनावीते स्त्री आदादौ वाम
करे वहिष्कृते सेति दक्षिणसंज्ञा
यित यत्तस्मै इत्यमरभरतो ॥
तथादि सद्यं वाङ्गं समुद्रस्य द
क्षिणोत्तं धृते दिनाः प्राचीनावीत
सुक्तं पित्र कर्मणि योजयेत् इति ।
कौर्म उपरिभागे १० अध्यायः ।

प्राचीनावीती पुं प्राचीनावात योः पंच पंच च पञ्चात् पंच च
विशिष्टः यथा सद्यं वाङ्गमुद्र विसेयोः प्राचीराः पृथिवी भुजः
राशिरोऽवधाय दक्षिणेश प्रति सर्व प्राप्ते तावरणो नाम प्राचीर
प्रापयति सद्यं कलमवलम्ब उच्यते । प्रति प्राकारं संस्थाने द्वा
वति एवं प्राचीनावीती भवतीति रे नाभिमुखस्थिते तत्र जयाख्या
इति गोभिलः प्रतिष्ठापयति य स्पदीर्घस्य वास्तुत्वात् स्य निर्णयः
ज्ञापयतीति मित्रि शेषः । इत्या । तद्यथा राजकुलोत्तरे पंच राज ।
क्रिकतत्वं ॥ द्वारे महीपतेः राजदंडत्रये सा
प्राचीपतिः पुं इन्द्रः इति त्रिकां द्वे जयद्वारे प्रतिष्ठिताः आदौ
उपोषः ॥ राजदंडादौ प्राचीराः पृथिवीय
प्राचीरे स्त्री प्रांततो हतिः पौवी तेः पंच व्यावस्थिते स्थाने मध्यमे
त् इति भाषा इत्यमरः इर्गायन तदि तिष्ठति राजकुलं द्रुहये साद
गारोः प्रांतभागे वेणु कंटक मायामेजय वास्तुनि परिणामे
वेदादिमयी हतिर्वैष्णिका इति च राजदण्डा स्तिष्ठन्ति मध्यतः रा
भरतः मन्मथ्यामपि हतो प्राची जयदाभियानेन स्थानमेतन्निगद्य
२ सुयचारदिति स्वाभ्यादयः तत्ते आस्मिन् गृहे नयः कृतास्तविरे
यर्थायः इति २ इति महः । सखिमश्रुते अज्ञानादभतो राजा
प्राचीने ३ इति मुकुटः प्राचीरे योऽन्यत्र गृहमारभेत् सोऽविराज
प्राचरोपि ४ स्यात् प्राहतिः ५ प्रा सुमाप्नोति रोगं प्राके भय स्तथा
नातो हतिः ६ इष्टकामृतिकाद्य यमदण्डादय दण्डाकोणा इति
अगृहवाद्यादि वेष्टने इति प्राह रुपस्तवः ये चाप्ये वास्तु दोषाः
रत्नावली अथ प्राचीर निर्णी स्युः स्थाने दोषाश्च ये पुनः । न
यः गजैरेभेया मनुजै रलेष्टाः स्पृशते राजपदस्तैः सपैर्गुरु
प्राचीर खंडा नपते भवेति राज ओ यथा दिगुणादि रनोपि स्यात्
देशज्ञताः सर्व प्राचीराः पृथिवी क्रमादंगादि वास्तुपु राजकुलं
भुजः विशन्ति स्त तपंचोपे पाषि निनेयेवं प्राचीरे गुण दोषको
इति युक्तिकल्पतरुः ॥

प्राचेतसः पुं बाल्मीकिमुनिः इति दिवसत्रये अर्पयित भोजनं २४
हेमचंद्रः ॥ प्राजाः दिवसत्रये उपवासः य
प्राचेतसः पुं प्राचीनवर्हीराजपुत्रः या अहे साये अहे प्रातः स्वाह
सोतनित्यवचनोत्तरे यथा। मघादयचितं । अहे परेतना
एवमुक्तास्तनेपुत्रास्तनः प्राचेत श्रीयात् प्राजापत्यचरन दिजः
सोदश यथोपि सलिले मग्रास्त प्रासमेखा पराशरेणाक्ता सा
पक्षेये सदाकृता पतत्रिराजमा येदाविंशतिश्रीसाः प्रातः षड्विं
त्रिंशतीलासलदलच्छविं दृष्ट्वा शति स्तथा । अर्पयचितेचतविं
प्राचेतसः सर्वे शिरोभिरवनीताः प्राः परवानशने स्सते ॥ इति
ताः इति वक्रिपुराणे ॥ प्रायश्चित्ततत्त्वे ॥ तत्र अगम्या
प्राचः पुं शरावत्याः प्रादक्षिण्य गमनादि प्रायश्चित्ते यथा ॥
देशः इत्यमरः पूर्वदेशीयेति । अगम्या गमने कृता मयतोसो
प्राजकः पुं सारथिः यथा यत्र स भक्षणं सुप्येच्छाद्यणदिप्रः
पवर्तनेपुंयैवगुणान् प्राजकं प्राजापत्येन भूमियः वैषयः सो
स्पृह तत्रस्वामीभवेदंशोहिंसायां तपनाकृदः येचाहोभिर्विषुध
दिशानंदमे ॥ इति मनुवचने । प्रायश्चित्तकृते दद्याद्वाक्वात्स ।
यत्र सारथेरकोशाल्पाद्यानम एभोजने इति गारुडे २६ अ
न्यथा गच्छति तत्र हिंसायां अ ध्यायः ॥ रोहिणीनक्षत्रे ॥
शिक्षित सारथि नियोगात्स्वामी यथा येदगुरुः प्राणीचैव प्राजा
दिशानंदं दंयः स्यादिति कृत्वा यत्परेविस्तथा पूर्णिमा गुरुवा
कभट्टः इति प्रायश्चित्ततत्त्वे ॥ रेण महाज्येष्ठी प्रकीर्तिता इति
प्राजने ह्रीं तोदने । पाचनीवासे प्रायश्चित्ततत्त्वे ॥
इति भाषा इत्यमरः ॥ प्राजापत्यः पुं प्रयागः इति त्रिका
प्राजापत्यं ह्रीं हादशादसाध एषोषः जैनराजभेदः तस्यर्थायः
व्रतविशेषः । तत्र दिवसत्रयं रा विष्टः २ इति हेमचंद्रः । काय
त्रिमात्र भोजनं २२ ग्रासाः दिव नामक विवाहः सह धर्मचरुता
सत्रयेदिवासात्र भोजनं २६ ग्रासाः इति नियमकृता कन्याधान ॥

यथा इत्युक्ताचरताधर्मसदजादी ति ॥ इति चरकः ॥
यत्तेऽर्थिने । स कायः पारयेनतः प्राजा स्त्री बुद्धिमती तस्यर्थायः ।
वद्वेषद्वेषणं सदात्मना इति । धीमती २ इत्यमरः ॥ बुद्धिः । य
मिताक्षरा कायः कः प्रजापति या । प्रजा प्राजा परा तमिः य
देवतामस्येति प्राजापत्य इत्यर्थः एतां सेवेदने विदा । इति रायसु
इत्युदाहरते प्राजापत्या स्त्री प्र कृतधृत शार्वाङ्गः ॥
ब्रह्माश्रम पूर्वकर्तव्य प्रजापति प्राज्ञी स्त्री स्वयेकात्री । तस्यर्थायः
देवताक सर्वस्वदक्षिणेष्टिः । प्रजा २ इत्यमरः । येदित्यपत्नी ॥
यथा प्राजापत्या निद्रयेष्टिं स इति प्राज्ञशब्दीकायां भावः ।
वैवेदसदक्षिणं । आत्मस्यैव दीक्षितः ॥
समारोप्य बालानः प्रवृज्जेद्वा प्राज्ञे वि प्रचुरे ॥ इत्यमरः ॥
त इति मानवे ६ अध्यायः ॥ प्राज्ञलः वि सारलः यथा अज्ञा
प्रजिता पुं सारथिः इत्यमरः प्राज्ञलः वि सारलः यथा अज्ञा
प्रहृष्टगान्तरिचि ॥ विच । इति जटाधरः ॥
प्राज्ञः पुं कल्किदेवस्यैवप्राज्ञा प्राज्ञे पुं एकुनियः प्रप्रकर्त्ता
यथा कल्कि दृष्टे हरेरेशमाविर्भू इति सुगोपध्याकरणे ॥
तत्रशमल काविप्राज्ञे समेतश्च प्रादिवाकः पुं वावहारदृष्टा ज
पुस्तकस्य महाप्रभे इति कल्किश्च न इति शंभोरीभाषा । तस्यर्था
राणे २ अध्यायः । परिश्रतः इत्य यः । अतदर्शकः २ इत्यमरः ।
मरः राजशुकः इति राजनिर्घो हेयवहाराणां अणानादि
एतः ॥ प्राज्ञः वि परिश्रतः विवादानादृष्टवि निर्णेतवि य
दत्तः इति प्राज्ञशब्दावली ॥ मीधते इत्यर्थः एकुनियदि प्र
प्राज्ञमानी वि येदित्ताभिगानी निवादिवाकं प्राद दत्तज्ञसक
यथा उः विताय शयानाय ॥ पाठिभिनिपातः विविच्यवक्तिवि
अदधानाय रोमीण । योभेय वाकः कभावेः मी इति चमप्राद
ज मविज्ञाय प्राज्ञमानी प्रयच्छ वासोविवाकश्चेति प्रादिवाकः वि

वादानुगतं एषा एववाकोप्रयत्नः प्रावतिर्नियतिश्चैवमेवोः कयेम
नः विचारयति येनासौ प्राडिवा हात्मनः भार्ययात् विधाशेते
कस्तनस्तनः इतिस्ततिः इतिभ नयोर्जीतो सुताबुभो प्राणश्चैव
रतः अपिच । अथि प्रत्यर्थिनो ए मकेऽपिपिता मम मदायशाः
कृतीति प्राट नयोर्बचने विरुद्धा इतिमार्कण्डेय रुद्रसर्गाध्यायः
विरुद्धेच सभेः सह विविनक्तिवि प्राणकः पुं सत्तजातीयः प्राणि
वेचयतिवेतिवेतिविवाकः प्राट मात्र जीवकडुमः चोलः इति ।
चासौ विवाकश्चेति प्राडिवाकः मेदिनी ॥
उक्तेच विवादानुगतं स्पष्टा सम प्राणयः पुं वायुः बलवान् इत्यु
भ्यस्तन प्रयत्नतः विचारयति णदिकोषः प्रजापतिः तीर्थः इ
येनासौ प्राडिवाकस्तनः स्तनः तिसंतिमसारोणादिवृत्तिः प्रा
इतिमितादरा ॥ णदेऽङ्गी जलं रक्तं इतिहेम वेदः
प्राणः पुं ब्रह्मा इतित्रिकाण प्राणरः पुं जीवकहंदाः इति
शेषः रुन्मारुतः चोलः का राजनिर्घण्टः ॥
यजीवः अनिलः बलं शरिते प्राणदा स्त्री अडिहदाः दरीतकी
चि इतिमेदिनी सूक्तशरीर स इति राजनिर्घण्टः ॥
मष्टापहितचैतन्यं प्रागतनवान् प्राणानं ज्ञी जीवने इति जराधरः ।
नासाप्रस्थानवर्गीवायुः इतिवे गलेपुं । इतिशास्त्रवेदिका ॥
दोनसारः तस्यकर्मवर्हिर्मने प्राणानाथः पुं यतिः इति शहर
इतिश्रीधरस्वामी तस्यत्रपेया त्वावली ॥
नानिचयथा इदानील प्रतीका प्राणस्तः पुं वायु इति सिद्धोत ।
प्राणान्त्रपेयकीर्तिनं आस्था कौमुद्यामुणादिवृत्तिः । रसोजने ।
नासिकयोर्मध्येरुन्मथेनाभिम इत्युणादिकोषः ॥
धरोप्राणालय इति प्राङ्गः यदो प्राणनी स्त्री तत्त दिक्का इत्युणा
गुष्टधिकेचन इतियोगार्णवः पंच दिकोषः ॥
प्राण विवरणं बहवचनानां प्रा प्राणमदा स्त्री अदिनामकौषथं
प्राणदे इष्टयं धातुः पुत्रः यथा

इति रत्नमाला ॥ प्राणभास्वान पुं समदः इति श
हरत्वावली ॥ प्राणमयकोषः पुं कर्मेन्द्रियसहित
प्राणादिपंचकं इति वेदान्तसारः । प्राणादिपंचकं इति वेदान्तसारः ।
प्राणसंयमः पुं प्राणायामः यथा तदशक्तौ तच्चतुर्थं मेवं प्राणस्य
संयमः इति तैत्तिरीयसंहिता ॥ प्राणसद्वै ज्ञी शरीरे इति केचित्
प्राणसमा स्त्री यत्नौ इतिहेमवेदः प्राणहारकं स्त्री वत्सनाभः इति
राजनिर्घण्टः असुनाशकेचि ॥ प्राणाः पुं असुवः इत्यमरः ॥
हे अग सन्निरितेषु पंचवायुषु अस्पृशे असयः नाम्नीति ३ प्रा
णिति पभिः प्राणाः वृज एवमि तिअसुवत् प्राणाप्रपि पुं वृजते
इत्यर्थः असु प्राणा शब्दाभ्यां वृज वचनोन्माभ्यां पंचप्राणादय उच्ये
तेन पुनरेकैकाभिधानेवकृत्वच नेअतएव प्राणोऽयान इत्युक्तं ।
रुदि प्राणो गुदेयान इत्यादिवट् प्राणते इति तटीकायो भरतः ॥
शरीरस्यपंचप्राणा यथा । प्रा णोऽयानः समानमोदानवानो ।
च वायवः शरीरस्था इमे इत्यम रः इमे प्राणादयः पंचवायवः

शरीरे तिष्ठन्ति तेव नियत स्थानस्थाः यदाहुः । रुदि प्राणो गुदे यानः समानो नाभि सं स्थितः । उदानः कंददेशे च यानः सर्वशरीरग इति । एवंतद्यापाराश्च यथा ॥ अत्रप्रवेशनेमृचापुनसर्गाः च विधाचने भाषणादि निमेषादि तद्यापाराः क्रमादमी । इतिचभ
रतः प्राणकराणि यथा संयो मासेनवाच्येच वालास्त्री दीरभो जने । हृत्तमुष्मोदकंचैव सद्यः प्राणकराणि षट् प्राणहराणि । यथा मुकुमोसे त्रियो हृद्वा वा लार्कस्तरुणादधि प्रभातेमयुनं निद्रासद्यः प्राणहराणि षट् इति चारणकाकर्मलोचने ॥ प्राणवियो गकाल कर्मयो यथा कंदस्थानं गतेजीवभीतिविधात मानसः सा ताच विहृत्तेतत्रशीघ्रेनिः सारये हृदात रुद्रास्तरुणायावीच दिशः सर्वानपपति त्वयस्सतिर्मृदुतीत यावज्जीवान नपपति वाचपत स्त्र हभावेनभूमे देवा दिजातयः सु वर्णाच हिरण्येष यथोत्पन्नमाधवि परलोकहितार्थीयमोप्रदानंविशि ष्यते सर्वदेवमया गाव ईश्वरेणाव तारिताः अस्मते तरयंत्यम प्रच

रेति महीतले एतासांचेवदानेन मुना वसविदरा कौशिकीच ययोली
 शीजे मयेत किल्लिषात पश्चात् च सर्वपाप प्राणाशिनी गणकीभ
 प्रतिकयंदियमुन कर्णेन च आ इनामाच सरपूर्वलेदा तथा वनानि
 वयेत यावत् प्राणान् प्रमुयेत नववाराहेतीर्थपिणारके तथा प
 कृताकर्मसुद्धरे दृष्टा सुविक् शिवांयानिनीपीनिचत्वारः साता
 लोने मम मार्गानुसारिण प्र रास्तथा सर्वाणिमनसाध्यात्तात्ता
 प्राणकाले तनरांमंत्राविधिप्र न मेवेत कारयेत् प्राणाज्जतेतते
 र्बकं मंत्रेणानेन कर्मका सर्वसमा हात्ताविताकृताविधानतः तस्या
 रमोत्तम मधुपर्कतरन पृथग्मे उपरितस्याप्यदक्षिणाये शिरस्त
 मंत्रमुदाहरेत् मंत्रः गृह्णा चेम था देवानप्रिसुखान् ध्यात्वा गृ
 मधुपर्क माघे संसारनाशनकर या हस्तेकृताशने प्रज्वाल्य विधि
 तस्तेन तस्य नारायणेनरविने वज्रमंत्रमेतदुदाहरेत् मंत्रः ॥
 भगवत् प्रियाणदादेवशानिक कृता त उद्धरे कर्मजाननावाप
 रणं सुरलाक पूज्य तत एमेन जानता मत्सुकाल वशे प्राप्य न
 मंत्रेणद्याहे मधुपर्ककं पुरुषो रः पंचत मागतः धर्माधर्म समा
 मत्सुकालेनपरलाकसुखावह प युक्तेलाभमाहसमावृतः दरेयं
 वेविनिः स्तान्प्राणान् संसारेच तस्य गात्राणि देवलोकाय गच्छत
 नगच्छति नष्टसंज्ञं समदिश्रप्ता पव मुक्ता ततः प्रीजे कृताचेवप्र
 तामत्सुवश गते महावनस्यात् दक्षिणं जलमानेनदावकिंशिरः
 गत्तागंधांशुविधिधानपि वृतेते स्थानेप्रदापयेत् चातर्वर्णेषुसका
 लसमापुक्तं कृताचेदेह प्रोपने रमेवभवतिपुत्रक गात्राणिवास
 तेजोव्ययकरवास्त तत्सर्वं परि सी चेव प्रदात्प विनिवर्तयेत् ॥
 कल्पच दक्षिणायां शिरः कृता मत्तनामनयोद्विष्टदयात् पितां
 सलिलेने निधायच तीर्थायावा महीतले तदा प्रभृतिवाशौचदे
 इने कृता स्नायने तस्य कारयेत् वकर्म न कारयेत् इति वराह
 गयादीनि च तीर्थानि येव पुण्याः पुराणेश्चादात्यन्तिनामाध्यायः।
 शिलोद्भवाः कुरुतेवेव गंगा चय प्राणा स्त्री यद्विणीविशेषः सातस्ता

गरुडयोः स्वक्रः यथा पुलहस्या प्राणायामः पुं योगांगविशेषः
 ततः सर्गः प्राणायास्तु निबोधते तत्रोक्तलिनियमा हानार्त्तावे क
 कन्याः घडिनि विद्याताः प्राणाया निष्ठानामिकागृह्यत्रासापुट
 वैविजित्तिरे ऐपनीभासी तथा कौं थारणं प्राणायामः स विज्ञेय
 ची धृतराष्ट्री मुनी मुकी गरुणस्य स्तर्जनीमध्यमेविना सद्विधिः
 भार्या ऐपनी वीर्यवंतो महावलौ सगावर्ी मंत्रजापेण निर्गर्भौ
 संपातिश्रुजरायुश्चप्रसूतो पश्चि मात्रया भवेदिति मात्राच वाम
 सतमौ संपातिर्जनयन् यथान् जानुनि तदहस्ते भ्रामणेयावता
 काकाः पुत्राजटापुषः भार्याग भवेत् कालेन सात्रासा मेया
 रुमतश्चापि भासी कौंवीमुनी ॥ मुनिभिर्वेदपारयैः ग्रथ प्रा
 मुकी। इत्यपिपुराणं ॥ णायामः मूल मंत्रस्य वीजस्य
 प्राणाधिनायः पुं पतिः इति ह प्राणवस्य वा योऽप्रावार जपेन
 लापुथः ॥ वासनासापूढे वायु पुरयेत् त
 प्राणापानौ पुं अग्निनीज्जमारौ। स चतः षष्टिवार जपेन वायुं कं
 यथा प्राणापानौ कथं देवा वसि भयेत् तस्य द्वात्रिंशद्वार जपेन
 नौ संवभूवतः। इति प्रजापाल वायुं रचयेत् पुन दक्षिणेनापू
 प्रश्ने महातया उवाच तस्यात्ताष्ट्या र्यऽभाभ्यां कं भयित्वा वामेन रेच
 मस्य त्र्यंभामात्रास्तीव्रतेसा वी येत् पुन वीमेनापूर्यऽभाभ्यां कं
 जे निर्वी पयामासतज्जले तद्विधा भयित्वादक्षिणेन रेचयेत् तथा
 ऽयत् तत्र प्राणस्तपानश्च योने। चकालीदृश्ये प्राणायामत्रये
 चात्मजितौ पुरा वरदानेन च पुन कृपामूलेन प्राणवन वा। अथवा
 मूर्ध्निमेतोवभूवतः तौ तास्या मस्य मंत्रवीजेन यथाकृतिविधिसुधी
 श्रुपिणं जातौ येन नरो जमो न रिनि सारसमुच्चयेपि विपरीतमतो
 त स्तावस्थितौ देवौ कीर्त्तनेरवि विदधीतवुथः पुनरेव ततद्विपरीत
 नेदंनो इति वाराहे अश्विनात्। कमिति। योतिके पुनर्मात्रानियमः
 पतिनामाध्यायः ॥ तथाच गौतमीये मंत्रः प्राणायामः प्रो

हो योगिकं कथयामि ते पुरये जपति तदा दृष्टादरेण चेत्तत्र काहा
हामया विद्वान् मात्रायाः शोभे विंशतिवारं रेचयेत् पुरयेहामया
ख्येति यदा चतुःषोडशाष्टवा तद्वहारेयत्त प्रमाणतः प्राणा
र जपेन प्रकादिकं कुर्यात् अ यामोभवेदेको रेच प्रकंभकेः
अवा एकचतुर्दिवारेण तथाच अष्टादशादरेण चेत् द्वादशारे
तेजोतरे पुरयेतषोडशभिर्वापु समाचरेत् अन्य मनुभिर्वर्णानु
धारयेत्तच्चतुर्गणेः रेचयेत्कंभ एमित्युक्तत्वात् तत्तन्मन्त्रवर्णं स
कादेन अष्टात्पा तन्मरीयकैः त स्वाके रेचकादि त्रये कुर्यात् क
दशको नचतुर्थमेवेप्राणायामं मदीयिकायां रेचयेन्मारुतं द
यमः अस्यानित्यत्वमाहतेव च तया दक्षिणः पुरयेहामया मध
प्राणायामे विनामन्त्रं पुननेन हि नाया पुन धीरयेदित्यादि पतन्
योग्यता गोपाले तविशेषो श्रीकृष्णमन्त्रविषये नात्यत्र इति
यथा कामवीजस्यैकवारजपेन तंत्रसारः अपि च आसनं पद्म
दक्षिणनासया वायुं रेचयेत् ॥ कायुक्तं प्राणायामो मरुजयः
पुनः सप्रवारजपेन वामनासया मंत्रध्यानं पुनो गवर्धो विपरीतो
वायुं पुरयेत् नासापुटो धृत्वा वि अगर्भात् सगर्भस्थः ।
श्रुतिवारजपेन वायुं कंभयेत् पुन प्राणायामस्तेनाधिकः पूर्वोद्धृता
वीमने रेचयेत् दक्षिणं पुरयेत् त्रिधा युक्तः पुराणात् प्रकः सव
उभाभ्यां कंभयेत् पुनर्दक्षिणं रे कंभको निश्चलत्वात् स रेचनादेव
चयेत् वामनास्य उभाभ्यां कंभ कस्त्रिधा लघुर्द्वादशमात्रः स्वाच्च
येत् तथाच एकेन रेचयेत् काम चतुर्विंशतिकः परः षट्त्रिंशत्मा
वीजेनेव पृथक् पृथक् पुरयेत् त्रिकः प्रोष्ठः प्रत्याहारश्च रोधने ।
सप्त जमेन विंशत्यानेन धारयेत् तिगारुड ४१ अध्यायः ॥ तस्य क
सर्वेषु कृष्णमन्त्रेषु वीजेनानेन रेचय ले यथा प्रथमे जनयेत् स्वप्नं म
त यदा मूलमेतरेणैव प्राणायामः त थमेन च वेपथुं विपाकं हित
याव पवनं सपमनेन तमनाचरेत् यमि तीयेन जयेद्दोषाननुकृमात् इति
हनमममोमनुमिच्छति यदि दृष्टादरे तत्रैव २१ अध्यायः ॥ ॥

अन्यच्च यथा पूर्वत पातनां ध्या प्रसादममदीपनेः स्वप्नेष्टाणवे
तानां दसनेमले तथेदिय कृता तेषां कथमान मनुकृमात् कर्म
दोषा दसने प्राणानियुक्ता प्रथ ण मिष्टदृष्टानो जायते फल सतयः
मे साधने कुर्यात् प्राणायामस्य चेत्तस्य विकषायते यत्र सा ध क्ति
योगवित् प्राणायाम निरोधस्तु प्रा रुच्यते इष्ट दृष्टानां पुण्यपापानां
णायाम उदाहृतः लघु मध्यामरी एदिकामुष्मिकानकामान लोभ
याव्यः प्राणायाम स्थिपोदितः त मोहात्मकाश्च यान् निरुध्यास्ते
स्य प्रमाणं वक्ष्यामि तदलर्कं पुरा सदा योगी प्राप्तिः सा सार्वकामि
ष्टमे लघुर्द्वादशमात्रस्तु द्विगुणः को ॥ अतीतानागतानर्थां विप्र
सतमध्यमः त्रिगुणभिश्च मात्राभि कष्ट तिरोहितान् विजानेतीदृश
रुजरीय उदाहृतः निमेषानेव ण र्थार्थग्रहाणां ज्ञान सम्यदा तल्प
मात्रा तालो लघुद्वारो मतः प्राणा प्रभावस्तु यदा योगी प्राप्नोति सैवि
यामस्य सख्यायै स्मृतो द्वादश मा दे तदा सैविदिनिष्ठाता प्राणाय
त्रकः प्रथमे जनयेत् सदै मध्यमे मस्य सास्थितिः योनिप्रसादेन
न त वेपथुं विषादेति तृतीयेन । स मनः पंच च वायवः इदिया
जयेद्दोषाननुकृमात् मरुजं सैव एतीदियार्थं सप्रसाद इति स्मृतः
मानास्तु सिंहाई लर्कं जराः यथा एणश्च महीपाल प्राणायाम
योनि तथा प्राणे वरणं भवति । स्पलक्षणे पुनतश्च यथा योगया
योगिनः । वषणं सतेयथेच्छातोना हरिवहितमानसे इति मार्कण्डेय
गानयति हस्त्रियः तथेव योगी लं पुणो योनिविकित्ता नामाध्यायः
देन प्राणानयति साधितं यथा हि अन्यच्च । प्राणायामं मनिलं व
साधितः सिंदो मरुगान् हंति न माउ प्रमम्यासात् कुरुते त यत् प्रा
षान् तद्विचिदः पवनः किंलिषे णायामः सैविज्ञेयः सदीनोः
न नृणां तनुं ॥ तस्माद्युक्तः सदा वीज एव च परमरेण अभिभवे पा
योगी प्राणायामपरो भवेत् अ णायानो यदा निलो कुरुतः सदि
यतो मुक्ति फलदे तस्यावस्था च धानेन तृतीयः सैवमात्रयोः त
तद्यथे धृतिः प्राप्तिस्तथा सैवित् सवालं वनवतः स्पलक्षणे दिज्ञात

मं आलेवन मनेनस्य योगिनो ॥
 सनः स्मरते पतेषां टीका । प्राणा
 याम माह प्राणाद्यमिति । सवी
 जः सालेवेना भगवन्मूर्तिभ्यान्
 मेवजप सहितः । द्विविधस्यापि
 तस्य पुनः खेविधमाह परस्परणे
 ति । उल्लासमनमुखनासिकाभ्यां
 वहिर्निर्गच्छति वायुः स प्राणः ।
 निष्पत्तेनोतः प्रविशति वः सोः
 पानः तत्र प्राण हृत्मा प्राणायामः
 एव मपानहृत्मा प्राणहृत्ते रभिभ
 पुरकात्वाः । एवमनेन परस्पर
 भिभव प्रकार द्वयेन स प्राणाय
 मोदिया तयोर्गुणयत् संयमात्
 कुंभका त्व स्तूतीयः प्राणायामः
 यदा सहिधानेनेत्येक मेव पदे ।
 तत्र चायमर्थः । सहिधानेन सह
 गुरुपदिष्ट मार्गेण रेचक पुरका
 भ्यायत् परस्परभिभूत द्वयेयम्
 कुंभकेनाभ्याः सहभिभवः प
 वमभिभवत्रयेणेव प्राणायामः
 निसवीजस्यालेवनमाह तस्येव
 स्थले वक्ष्यमाणं हिरण्यगं ।
 र्वा दिव्यं ॥ इति विष्णुपुरा
 ण ६ अंश ७ अध्यायः ॥
 गायत्रीप्राणायामो ॥ यथा ।
 सव्यासुतिमप्रगाथागायत्रीणि

रसासह । त्रिः पदेदायतप्राणः प्रा
 णायामः स उच्यते प्राणायामत्र
 यं कृताप्राणायामेतिभिस्त्रिभिः
 अहोरात्रकृतानपापान्मुच्यतेनात्र
 संप्रायः सर्वपापहरप्रोक्तं प्राणा
 यामेदित्तन्मनो तत्तत्तत्प्रधिके
 नास्ति तपः परमपावने ॥ प्राणसं
 धारणमासे ऊष्णायुतविडना ।
 यः कुर्यात् प्रयत्नोनिमप्राणायाम
 स्तु तत्तमः निरोधाज्जायते वायुः
 स्तुस्मादपि स्तुतो जलं । त्रिभिः ।
 शरीरे सकले प्राणायामेन मुह्य
 ति आकेशादानखायाच तपस्ते
 येन सदरुणं । आत्मानं प्रोथ
 येयस्तु प्राणायामः पुनः पुनः
 प्रावर्णपापोर्णमास्यावसापवासा
 जितेदियः प्राणायामशानेकृता
 मुच्यते सर्वकिल्बिषैः इत्यपि ।
 पुराणं । प्राणिशूत्रं क्ली पणपूर्व
 कमेवकुक्कुटादिषुदे तत्तर्थायः ॥
 समाह्वयः २३ तमः साह्वयः ३
 इति शहरत्रावली ॥
 प्राणिमाता स्त्री गर्भदात्री ह्युयः
 इति राजनिर्घण्टः ॥
 प्राणिहिता स्त्री पाडका इति
 त्रिकाणशेषः ॥
 लोकहितकारिणी च ॥ प्राणी

त्रि प्राणविशिष्टः । मनुष्यादिः चरेत् कर्माण्यकृता स्नान मारितः
 तत्तर्थायः । चेतनः २ जन्ती ३ अलक्ष्मीः कालकर्णी च इः समे
 जेतः ४ जन्तुः ५ शरीरी ६ इति इर्विचिन्तिते । प्रातः स्नानेन पापा
 मरः प्राणीत्ये क्ली अण यथा । निश्चेतेनात्र संशयः । नच स्नाने
 प्राणीत्यस्यामयीनाप्रयोगः विनापुंसो पावने प्रत्यदे स्मरेत् ।
 स्नान कलाविका इति त्रिकाण शोषः प्राणेशः पुं पतिः इति हे
 मवेदः प्रातः च प्रभाते तत्तर्था यः प्रागे २ इत्यमरः सूर्यादयश्च
 यि त्रिमुहूर्तकालः यथा प्रातः कालो मुहूर्तौ स्त्रीनसंगवस्तुवे
 वत् इति तिथ्यादितन्ते ॥ प्रातः कृतं क्ली प्रभातकर्मव्य
 कर्म तदनुष्ठाने यथा ब्राह्मण कूर्ते उच्यते यथ मर्थेव विन्तेयेन
 कायक्लेश नष्ट इत्येवमप्येतम नसेचर उच्यः कालेन्यसंपातेक
 तावावशकं नुयः । स्नायानदीषु हि रजसाशोके वायव्यस्नानमुत्त
 म्पुद्गामुशोके कृतायथाविधि प्रा मे यत्न स्नानपवर्षेण स्नाने तदि
 तः स्नातेन मृत्पुंति ये पिपापकृते व्यमुच्यते वारुणवावगायंत
 जनाः तस्मात् सर्व प्रयत्नेन प्रा मानसे तात्सवेदने योगिकस्ना
 तः स्नाने समाचरेत् प्रातः स्नाने नमाख्याते योगो विष्णु विचिन्तने
 प्रशंसन्ति इष्टादृष्टकरं शुभं क आत्मतीर्थ मिति त्वाते सेविते
 यीणां मुचिता निरं प्रातः स्ना ब्रह्मवादिभिः मनः शुचिकरे
 नात्र संशयः मुवेसमस्य । पुंसो नित्येन त स्नानमाचरेत् प्रा
 सतनेलालायाः प्रसवेतिदि कृष्णदरुणं विद्वान् प्राजापम
 तनो नैवा ॥ ॥ नथेव प्रतापदेतकाष्टेवभत

पिताविधानतः आचम्यप्रयतो त संध्यादीनोऽपि विनिर्गमनार्हः
 निमग्नानेप्रातःसमाचरेत् मध्या सर्वकर्मसु यदप्यात कुरुते किं वि
 गुल समस्योत्पदादृशगुलसे त नतस्य फलमाप्नुयात् अनन्ये
 मिते सत्वे देतकाष्टस्यात्रस्या तसुः प्राता ब्राह्मणा वेदपाराः
 प्रणचपावेयत् दीर्घत सम उपास्य विधिवत् संध्याप्रासास्य
 इतमालतीसंभवेभ्युभं अपामा रमोगतिं योन्यक्रुरुते यत्तादृम
 गैव चित्त्वे करवीरविशेषतः कार्यहिजोत्रमः विहाय संध्या
 वज्रपितानि दिनानि गृहीत्वेन य प्रणतिसयातिनरकायुते तस्या
 योदिने परिहृत्यदिने पापं भक्तपि त्प्रयत्नेन संध्यापासने माचरे
 त्पविधानतः नेत्र पावयेदंतका त उपासितो भवेन्न देवो योग
 छेनो गुल्पापावेयत् कृत्विन मदा तवः परः सदस्वपरमो नित्यं श
 लभूता तत्र स्त्रीकृचो देशे समा तमभ्यादशावरो सावित्री वैजये
 हितः स्नात्वा संतपयेद्देवादीन् हिहान प्रोमृत्तः प्रयतः स्थितः
 पितृगणं स्तथा सेमां मेत्रे रात्मा अग्रोपतिष्ठेदादिभ्यमुदयन्तं स
 नेकशः सौदकविंशतिः आपोहि मादितः संश्रैस्त विविधैः सौरेरु
 ष्ठाद्यारुतिभिः सावित्र्यादारुणैः यजुः साम संभवेः उपस्थाय स
 म्भुभैः ओंकाराद्यारुति युता गाय दयोगो देवदेवि वाकरं ऊवीत
 श्रीदेवमातरं जप्ता मलोजलिदं प्राणतिभूमो महीनिमं वमन्नतः
 याज्ञास्करं प्रति तन्मनाः प्राकृ ओत्वे त्वोत्काय प्रातायकार
 कृत्स्नेषु समासीमो दर्भेषु सम एत्रये देतवे निवेदयामि वा
 माहितः पाणायाम त्रयंकृत्वा त्मानं नमस्ते नूनं रूपिणे ॥
 ध्यायेत् संध्या मिति स्मृतिः या तमेव ब्रह्म परम माया ज्योती
 संध्यासा नगत सति मीयातीता रसाः सन्ते अर्धवः स्वस्वमोका
 च निष्कला ऐश्वरीय पराशक्ति रः सर्वरुद्राः सनातनाः पुरु
 स्ताने मेत्र समुद्रवा ध्याता कर्मः षः सत्सहोः तन्वा प्राणमा मि
 लगतो सावित्री वैजयन्तधः प्रोमृ कपर्दिने ॥ तमेव विष्णुव
 त्खः सतते विप्रः संध्यापासनमाचरे ज्ञथा सदसत् सृयसे च ॥

यत् नमो रुद्राय सूर्याय तामदे शतगुणं स्तोत्रं संप्राप्तो भवति दु
 शरणं गतः प्राचेतसे नमस्तभ्य ते भूत ग्रह पिशाचा निवीजयस
 मुमायाः पतेये नमः नमोः स्त न कर्षिभिः । स्तवन ध्याता हरि वि
 श्रीलक्ष्मीवाय नमस्तभ्य पिनाकि योमुच्यते महता भयान् अथा
 ने विलोहिताय भर्गीय सरस्वा । गत्य गृहे विप्रः समाचम्यः यथा वि
 लायते नमः नम उमापते यतभ्य धि प्रज्ञात्प वक्रि विधिवत् कृया
 मादित्याय नमोस्तुते नमस्ते वक्र हस्ताय यस्वकाय नमोस्तुते प्रप
 योतां विनृपात् महान्तं परमेश्च रं हिरण्मये गृहे गुप्त मात्मानं स
 र्वदेहिनां नमस्त्वामि परं ज्योति । ध्यात्वा एतां परास्ते । विष्णु पशु
 पतिं भीमं नरनारी शरीरिणं न यत्कर्म विना मेत्रेण वा पुनः रात्
 मः सूर्याय रुद्राय भास्वते परमे संततं वेत सर्वं नाम भद्रं फलं प्रद
 धिने उगाय सर्वभद्राय तो प्रये देवतानि नमस्तु र्ग्या देयमा रात्रिवे
 सदेव हि एतदे सूर्यः द्युं ज द्युत दद्यात् पुष्पादिकं ते वा ह
 स्ता स्तव मनुजं प्रातः कालः होमवाग्मि वा दयेत् गुरुवे वा भ्यु
 य मध्याह्ने नमस्तु र्ग्या दिवाकरं पासीत हितं वा स्य समाचरेत् ॥
 इदं पुत्राय शिष्याय धार्मिकाय वेदभ्यासे ततः कुर्यात् प्रयत्ना
 दिजातेये । प्रदेयं सूर्यरुद्रयं ब्रह्म इक्षिता हिजः । जयेदध्यापये
 णात्प्रदर्शितं सर्वपाप प्रशमने क्षिप्यात् प्रावयेच्च विधायेत
 वेदमारे समुद्रं ब्राह्मणा नो हि श्रवेतेत च शास्त्राणि धर्मादीनि
 ने प्रापं ऋषिसेवे निषेवितं य हिजोत्रमः वेदिकां अथ निघमा
 स्तनितं पवेदीमानं येतत्रादि नवेदंगानि विशेषतः । उपया
 त्यमाउलं । महापातक युक्तोपि दीप्तरवाय योग देम प्रसिदये
 पूयते नमः संध्यायः दद्यात्पसारक साधयेद्विधानार्थान् कृदेवा ।
 शोधयार्थिभिः पीडितोपि स न जसा र्ये ततो हिजः इति कौर्म उपविभा

[illegible]

पराक्रमेण प्रामात्यः उद्युक्तमध्या
क्रमेण प्राप्तायां दक्षिणां मुत्तः इति न
दिच्छा विकल्पार्थं सूर्याभिमुखानि
यस्यार्थं न तनियमार्थं देवत्वच
न विरोधान्न तथा चेदेवत्वः सदैवो
देसुत्वः प्रातः सायाह्न दक्षिणां मु
त्तः विन्मत्रमाचरेत्त्रिमं संध्यायां
परिवर्जयेदिति । अत्र प्रातः सायाह्न
शङ्खादिवाग्निं परोक्षदीक्षमनुव
चनेकवाक्यान्तः संध्यायां परि
वर्जयेदिति तत्पीडितेतरं परं यमः
कृत्वा यज्ञोपवीतेन स्पृष्टः कंचले
विते विन्मत्रेच गृहीज्यायहा क
र्णसमाहितः स्पृष्टः स्पृष्ट कंचले
विते निवीते तस्य स्तं विते निवी
तमा स्पृष्टे प्रावृत्तं च ग्रामार्थं
ष्ठिति नियमपरिशिष्टं च चनात् ।
नियमप्रयत्ना वाचं संवीतो गोः
वर्गुतिन इति मनुवचनाच्च अत्र
संवीते निवीते संवीते मानुष इ
ति तैत्तिरीयश्रुतेः मानुषस्य न
कादिकृत्य स्पृष्टं विते निवीती
वेति बोधायनीयाच्च नतश्च हार
वत् कृत्वा स्पृष्टं विते स्तं यश्च
र्थः एकवस्त्रतापक्षवस्त्रा मा
ह साय्यायनः यस्य कवचा य
ज्ञोपवीते कर्णे कृत्वा अवर्गुतिन इति

कर्णे दक्षिणे पवित्रं दक्षिणे कर्णे तमेत कार्पे निर्होम्य प्रीयो
विम्व माचरेदिति स्मृतौ तथा द तसर्गः विहारः स्त्री संभोगः यो
प्रीनात् अवपुवितः कृतशिवोवगु गः समाधिः वाग्मि रम्भाला
गवनः मनुः ह्यायायामेधकोरेवा पत्यागः बुद्धिगमिनिष्टविनामा
जावहनिवाहिनः यथा सुखि म गः हारीतः आहारेत ररः ऊर्ध्व
खः ऊर्ध्व प्राणवायु मयेषुच ॥ त्रिहारेव सर्वदा। गुमाभ्याल।
महाभारते प्रत्यादिने प्रतिजले लपेतः स्यात् प्रकाशदीयनेत
प्रतिगाव प्रतिदिने। मेहेतियेच या विस्मृपराणे सोमाप्रकावा
पथिषुते भवेति गताषुषः प्रतिः युक्तं पूज्यानाचनसंमुख ऊर्ध्व
सोमसु मनुः नम्रपथिऊर्ध्वी त शीवनविम्व ससुसर्गवपे
तनभस्मनिनगोवृजे नफालक इतः आपस्तवः नच सोपानतके
एनजलेनचित्ताचनचपर्वते। नजी मत्रप्रीये ऊर्ध्वदिति वृहत्सनुः
रादेवायतेननवल्मीके कदाचन करगृहीतपात्राणकृतामत्रप्री
नससत्तेषु गर्तेषु नगच्छन्नापि षके मत्रतल्पानीयेपीतावोह
संस्थितः ननदी तीर मासाद्य न योगचेरत्। भरद्वाजः अथावक्त
च पर्वत मस्तके गवाग्नि विद्या वाविम्वेलाष्टकाष्टहणादिना
नादित्य मयः पश्य सत्थेवच न उदस्तवासा इतिष्टहविधुतमर
कदाचनऊर्ध्वीत विम्वस्य विम्व नः उदस्तवासाः कदिदेशाहर्हति
ज्ञेते समत्तेषु प्राणिमतस स मयसुः। अथशौचे देवलः य
स्थितः उस्थितः पर्वत निषेधादे मिविहदिगाहस्त मयः शौच न
वमस्तक निषेधे सिद्धे पुनर्निये योजयेत तथैव वामरस्तिनभत्र
था यत्रपर्वतोः प्राक्य परीहारस्त हेनशोधयेत प्रकृतिस्थितिरक्ष
त्रापिमस्तकवर्जनार्थः अथवा पर्वत स्नात्कारणादुभयक्रियाकारणा
मस्तक निषेधोधिकदाषाय वशि शेगादेः। ब्रह्माणपुराणे इहोद
ष्टः आहारनिहारविहारयोगाः स कमाद्य मस्तकोवैव वायतः उ
सहता धर्मविहातकार्याः वाम्बु। दंमुवो दिवा ऊर्ध्वी शौचेदक्षिणा
दिगुप्रीवतपस्तथैव धनापुषीगुम मुखः सुनिर्निक्ते मदे दद्यान् ॥

देते तप एवच ऊर्ध्वी शौच मिति सुधर्मात्तरं दधैर्नमार्जयेत् पादौ न
शेषः सुनिर्निक्ते भरद्वाजोक्त लो च कोष्णे प्रधावयेत् दतः लिगेत
ष्टादि प्रमृष्टे गुदे उदकपात्राभा त्र समाख्याता त्रिपवी र्ध्वनेयया
वेकरेण जलाशयात् उदक प्र अर्धप्रस्तिमात्रात् प्रथमा मस्ति
हणा माह आदित्यपुराणे रत्निमा का स्मृता द्वितीयाचरतीयाच त
त्र जलेनपक्ता ऊर्ध्वी शौच मनुहते दहं परिकीर्तिते गृहानुक्तप्रमा
पश्चाच्च शोधयेतीर्थममथानमु ल्पणा म्हागोपलेपलोपा नभवति
विर्भवेत् तस्मिन्देशे शौचे कर्म तय अधिकयापि कर्मच गोथलेप
वा यस्माद्विमात्र यवहिते जले लायकरं शौचे ऊर्ध्वी दतेचितः इति
तत्स्थलमेव तीर्थं जलसमीपता यातवल्क्य वचनात् गृहदमत्र
त विस्मृपराणे वल्मीकमधिको परिमाणमाह यमः स्मृतिकातस
तत्वातो म्हादेतमेलोतथा शौचा सुदिष्टा त्रिपवी र्ध्वनेयया त्रिप
वशिष्टो गेहाच्च नादया ज्ञेयसंभ वी तर्जनीमध्यमानामिकानामप्र
वो अतः प्राणपवप्राच हलोत् पूर्वत्रये मत्रमात्रे त स्मृतिः एको
त्वातो सकर्दमा मनुहदो एका लिगे म्हादेद्यात् वामरस्तिन मत्रये
लिगे गुदे तिस्र स्तथा वामकर उभयो हेस्तयो हेत मत्र शौचे प्रकी
दृष्टा उभयोः समरातया म्हाः र्जिते ब्रह्मपुराणे। पादयो हे गृहीत
शुद्धि मभी पता उभयोः करयोः च सप्रक्षालित पाणिमान दिशच
वामरस्ति दशदानानेतरं तस्ये म ततः शुद्धः स्मृता विस्मृसनात्तं
षट्दानमाह हारीतः दशमथे पादयो हे एकका इदंमत्रे परीषो
च षट् पृष्टे इति शौचददो तिस्र त सर्गे तिस्रणां विधानात् दतः
स्त मस्तिकादयोः कृता तनव यथादितेदिवाशौच मर्हंरात्रौ वि
शोधने तिस्रस्तपादयोर्दयोः म्धु धीयेत आनेरच तर्हं स्यात् तद
दिकामेननित्यशः नवशोध हेतपथिस्मृते ॥ यथाक्त कर
हणादिना नत्वात् मत्तशोधने लाशक्ता वेवेदनतनिशादि पु
तिस्र इति दस्तयो रिति शेषः पाद रस्कारेणोववाकस्याहृष्टार्थता
प्रक्षालनेन कोष्णे कर्मवमाहवि येतः ॥ आपस्तवः पथिपा

दत्तविज्ञेय आर्तः कर्षाद्यथाव परं गंगातोषेन कृत्स्नदत्तज्ञेय
 ले पतयो विरोधस्त आर्तानां नोपमैः आस्त्याः स्नातकश्च
 भापरिहरणीयः दत्तः देशका भावद्वेषानमुपति ॥ स्मृतिः ।
 लेनयात्मानं दत्तं दत्तप्रयोजनं धावेनच प्रमत्तेच मृगोच्चारकृतेन
 उपपत्ति मवस्थाच ज्ञाता शौचं या भुजानमाचमानेच नास्तिकेन
 प्रकल्पयेत् ब्रह्मपुराणे नया भिवादयेत् जन्मप्रभितियत्किं ।
 वडपनीयेत हिजः मृदस्तथां विनचेतसाधर्ममाचरेत् सर्वं न
 ना गोपलेपदय करे शौचेनेषां त्रिष्वलेपानियकदत्ताभिवादना
 विधीयेत प्रमाणं शौचसंख्या । न कृष्णस्यः यस्मिन् स्थाने कृते
 वान शिष्टेरुपदिष्टपते यावच्च शौचंवारिणातदिशोधयेत् नमु
 मुद्दिमयेतनावत् शौचं समा दित्त भवेत्तस्मै त्रिको योनशौ
 चरेत् दत्तः मृनाधिकं न क थयेत् शौचानेतरं दारीतः गोम
 नेषे शौचं मुद्दिमभीषता प्राय येन मृदा वा कमंडले प्रमृज्य ।
 श्रिते प्रसजेत विदितानि क्रमेण पूर्व वडपस्पृश आदिमैसोमम
 ने शौचाचारविहीनस्य समस्ता पिवा वीक्षतेति अत्रमार्जनान
 निष्कलाः क्रियाः गोपलेपदये नरे दालने अमत्र तथा दर्शना
 सत्यधिकं न कर्तव्यं पूर्वोक्त यात्तव न आचमनानेतरं आदिमादि
 ल्कविरोधान गोपलेपादयेतधि दर्शनेयथा संभवे । शौचं कृत्वा
 क संख्यापि यात्तवल्गवचनेन मृगोच्चारंनपुपत्त दृष्टादित्यम
 नपनीतादिपरं वा पूर्वोक्त ब्रह्म । प्रिसोमवा पश्येदिति अथाच
 पुराणेववाक्यात् पतञ्जलवंगु मनविधिः । दत्तः । प्रदाल्पा पा
 हस्यानोद्दिगुणं ब्रह्मचारिणो वि णीपादोचत्रिः पिवेदेवुवीक्षिते
 गुणं नवनस्यानां यतीनां चवतरीं सहस्रं गुणं सलेन हिः प्रमृज्यात्
 णं इदं दैगुणादिकं संख्यामात्रे नो मुखे । सेंटस निरुभि पूर्वमा
 नदनेन राभिधानात् याज्रपादः शौ स मेव मयस्पृशत अंगुष्ठेन प्र
 चेत्तद्विधिं शौकं वासमाभ्यतरः तथा दक्षिणया आणं पश्चादनेतरं यं
 मृज्जलाभां स्मृतेवापि भावमुदितथा गृह्णानामिका भावचलः आभेष्टः

पुनः नाभिकनिष्ठां गुह्येन रुदयेत् आशुलाघनः दक्षिण मये ब्राह्मणा
 नलेनवे सर्वाभिसि शिरः पश्चादा यप्रयत्नेन सवेमुद्रयेति । स्वयं प्र
 नवायेण सस्पृशत ॥ पादप्रदा । दालने सवस्येव प्रायस्य इति पं
 लेनेविशेषयति देवतः । प्रथ वे दक्षिणमीपि याचमने पाणि पा
 मे प्रामावः स्थिता पादो प्रदाल्पा द मृदालने मृगोच्चारं सरी यथा
 येत शानेः उदं मुखो वा देवस्येव हृदपराशरः कृताः य शौचं प्र
 हके दक्षिणामुखः शानेतरः दाल्पादस्ते पादोचमृज्जलेः नि
 देव येत्कनरं शपस्तवः प्रमृ क पादावेसचन मिति । प्रमृक
 क पादावेसचन मिति । प्रमृक पश्चिमामिमुखः कम माद ।
 गोभिलः । सवेपाद मवेनेनिज मज्जिराजनुप्रदाल्पाचराणं सथक
 इति सवे पादे प्रदालयेत् । द हस्तोचामणि वंधाभ्यापश्चादासी
 णं पादे प्रदालयेदिति अदंणी नसेयतः आजानुग्रामणि वेधा
 ये तथा दर्शनात् सर्वत्र तथा क भा मित्यवधुपादाने ततपर्यं ता
 ल्पनेपास्करः । सवे पादे प्रदा मुचितशेकाया अथुप्रमापनोद
 ल्प दक्षिणं प्रदालयतीति सू नाय अतिप्राय शौचाय वा । यत
 ज्ञा प्राक सवपाद प्रदालने पयोक्तं यंग प्रकपीत् फलप्रकर्ष
 सिद्धे सवे प्रदाल्पा दक्षिणं प्रा इति । शिवावेधने विशेष माद
 दालयतीत्यत्र सव शरणं सा । ब्रह्मपुराणे गायत्रा न शिखोवहा
 मायाधी तेनायस्यापि पादप्र । नेरंमो ब्रह्मरंधतः । जटिकाव त
 दालने सवस्येव प्रायस्य अ तोवहा ततः कर्म समाचरेत् पिवे
 मायाधी पुनर्वचन मितिमायात् दित्यज्ञानजीवाहयात्तवल्गः सं
 यमाधी मधिकार्थं ब्राह्मणश्च तनीनु मुचो देशो उपविष्ट उदं मु
 दक्षिणं प्रथम मिति सूत्रे तस्य खः प्राग्वा ब्राह्मण नौखेन दिजो
 पादो यदि ब्राह्मणः प्रदाल य नित्यमुपस्पृशत ततनीनु जानुना
 ति नदादक्षिणं प्रथम मिति न मध्ये हस्तो कृत्वेति शेषः । वाश
 सवे यथा प्रदालयतीत्यनुवृत्ता हादीशानाभिमुखः ईशानाभिः

सुतो भूतोपस्थाने यथा विधि। हो वायु नित्योभः क्षालनाच्च करो
इति मरीचकैः। ब्राह्मण तीर्थेन दृष्टो विधि ब्रह्मपुराणान्। प्रातः
शुभं मूलेन कनिष्ठदेशिगुह्य मनाथं पाणि पाद प्रक्षालन मे
मूलागुह्यकरस्य च प्रजापति पि। वेत्येके इति श्रुतिधिकारे गोतमे
हस्त देवतीपीत्यनुक्रमदिति केचन प्राचमनाहं जलाभावे इ
याज्ञवल्क्येन देशिनी तर्जनी क मित्याचाराध्यायः मनुः ह्यज्ञाभिः
रस्यदक्षिणस्य यथा मार्कंडेयपु श्रयते विप्रः कंचगाभिसुभूमि
गां शुभं शोभते शोभायापाणेर् पः वैष्णवः त्रिः प्राशिताभिश्च
क्षिणस्य च यत्तु हस्तमिति व्यातं मृदः स्पृष्टाभिरंततः अत्र वैष्णवा
तीर्थमाचमनाय वै अत्र हि ज्ञान। वधि प्राधानमक्तं अनुपनीता
स्त्रीश्रुतिविति मित्याह यत्तु पव नांत स्त्री मृद वदाचमने न थाव
स्त्रियाश्च देशिके तीर्थमृदनात्स यनीयेत। इति प्रागुक्त शौचे तथा
येवच सक्तदाचमनाच्छिरेतया दर्शनात् मित्याह यद्योऽप्येवं
रेवचोभयोः ब्राह्मणीयावरोधेन शुभं विशेषयति बोधायनः।
मनुः कायश्च देशिकाभ्यां वा नये पाद प्रक्षालनाच्छेषेण नाचोमे
अणकदाचन उक्ततीर्थत्रयस्य च त्रय्याचमने भूमौ सावयिता
स्त्रणादिना वरोधे करमथ्यात्मका चोमदिति उशनाः कांस्यायसे
प्रेयेनापि यववसर्वाविरोधे सुव। न पात्रेण त्रपुसी सकपितलेः।
एादि पात्रेणाप्याचमने कार्यस आवातः प्रातःकृतोपि न करावि
यमसामर्थ्येनाचमने कारयित क्षुवि भवेत् कांस्यादि पात्र कर
यं याज्ञवल्क्यः अद्विस्त प्रकृति लोकाचमने कांस्याधेमेनत्यादि
स्याभिहीनाभिः फेराबुद्धेः हस्त ना निषिद्ध मिति केचित् हस्त
कंचनालगाभिसुयथा सत्यदिना नाचमनेपि कांस्यादि पात्राव
नयः शुभे रवस्त्रीचमृदश्च सक्तं जिते न निषिद्ध मित्यपरे प्रातः
स्पृष्टाभिरंततः शान्तः अष्टापात उ मन जलनिषेधं शोखलिवितो
नरात्र मपकषात् यत्तु पव स्पृष्टा न मृदा शुभक पाण्पावर्जनेने
रित्यक्तं नतमदित्याभिरिति स्त्रीश्रु ति अत्राशुचि पद याचमन क
र मित्रपरे मृदसाहचर्यात्॥

एकपाणि पदमपि याचमनकर्त इति प्रदये विदीर्ण भूभागः प्रमु
भिन्नपाणिपरं तेन स्वीयवामया भागमाः प्रमुविदेशादागताः।
एपावर्जित मनिषिद्धं तथाच कमे यस्मिन्नेषोवर्णादिदृष्टमेवतोष
उल्लिखिकोरवोधायनः सूत्रपुरीषे तत्र तदपि ग्राह्य तथाच मरीचिः
ऊर्वेन दक्षिण हस्तेन युक्ताति स येषु स्थानेषु यच्छावे धर्माचारस्य
अनाचमनीय मिति दृष्टान्ति जल याहशः तत्र तत्रावमन्यत धर्म
पात्रमिति शेषः। आवामेदिसुबुह स्तत्रैव ताहशः येषु स्थानेषु ये
त्रौदेवलः शितावहाव मित्याह देवा येषु देशेषु येदिनाः येषु
निर्निक्ते वाससी शुभं तस्मीं भूता स्थानेषु यमोयं याचयत्रैव
समादाय नोद्वेष्ट विनो कयन्। तिका याचमने उदकग्रहणम
एकवस्त्राः प्राचीनावीतिन इत्या कारे परिमाणं वाहभरद्वाजः।
दि पारेकर दर्शनात् यत्र प्रेतस्त्रा आयाते पर्वणाकृता गोकर्णाकृ
न तर्पणादौ एकवस्त्रं विहितं ति वक्त करे संहतो ग्लिनातोये
प्रतदेगतादेकवासा एवाचमनेक शुद्धिता पाणिना हि ज्ञः मुक्ताग
र्यात् प्रवेताः अनुसाभिरफेना एकनिष्ठाभ्यां शेषेण चमने च
भिः प्रताभिर्वीट्य वल्लया ह्यज्ञा रेत माघ मत्तन मावास्त संपृत
भिरशवाभिसुअनवीदिराचमे त्रिः पिवेदयः। पाणिना दक्षिणे
त चनेवेति भावः शुभे पदया वि न विः पिवेदक्षिणेनापि इत्या
कल्पः नतफलभूयस्त्वार्थं कल्प दिपुराणाक्तः मार्कंडेयः स
नागोरवापमेः वीट्यानुसयाभं विवेण हस्तेन ऊर्ध्वादाचमनं कि
हभाषा माधवाचार्यकृतपराशर यो नोच्छिष्टं तत् पवित्रं भुक्ता
भाष्येण पश्चादमाह यमः राजाव क्षिष्टं तवर्जयेत् सदनपरितेस
वीतिनेनापि शुद्धिरुक्ता मनोपि रीतः शुंथिर्यस्य पवित्रमनतेनाच
भिः उदके नातराणां च तथासुनास मनेचेरत यं यनादं शुंथिरिति स
पायिना आवामेदिसुबुहोवाप्राष्टः मृदकरेपि प्राचमनानुहमो दे
मृदरादपि यागो स्तवीणायसुनेव। वल्लः नगच्छत्र शयानश्च न च
कौरसज्जाभिर्याश्च सुभूभागमा लत्र पान स्पृशन् न हसन्नेव स

जल्पनात्मानेवैववीक्ष्यन् चत्तन् कृतोपि समाचोतो नमुपनीति वि
कम्पमान इति शत्राकरः आत्माने स्मृतेः दारीतः आर्द्रवासा जले कृपा
आत्मस्थाने रुदयं वीक्ष्यमिति ॥ अर्पणचमनेनये मुष्कवासाः स्थाने
स्वार्थेण च केषां ग्रीवीमथः काये कृपा अर्पणचमनेनये कासायनः ।
नस्पृशान्धरणीमपि यदि स्पृशति स्नानमाचमने होमे भोजने देवताईने
चैतानि भूयः प्रक्षालयेत्करं अथोपादेन कृवीनस्वाध्याये पितृ
यः कायेनाभेयः प्रदेशं अथः कायेनाभेयः प्रदेशं करं दत्तिगो
यं नाभेयः प्रदेशं करं दत्तिगो आचमना नुह्नौ गोभिलः नोतरी ।
चमना नुह्नौ गोभिलः नोतरी । येकादेशेन कल्पयितो नरीयक
मिति । अंतरीयमथः परीधाने तदेकदेशे मुत्तरीयं कृतमरीचिः
न वदितुं स्तरया नासनस्या न चोत्थितः न पादकास्थे न च
नैः स्पृशतिः प्रयत्नमानसः उपस्पृशति नोति न स्पृहः सतो भवेत्तरः
भुक्तासनस्या नावा मेवायका लेकटावन् जलस्य लोभयक ।
मीनुष्टानार्थं जलस्य लेकटावन् एतानाचमने कर्तव्यमिहाहयेवी
नसिः अंतर्दरेकं आचोतोः नरेव स्पृहः स्यात् वदिरुदरेकं आचोतो
वदिरुदरेकं स्यात् तस्मादेतरेकं वदिरुदरेकं कृत्वा पादमाचमेत्
सर्वत्र स्पृहो भवतीति जले न तिष्ठेत् त्राद्यमेतज्जानोर्हृजले तिष्ठेत्
चोतः मुचितामियात् अथ स्नात्वा यत्क दारीतवचने अष्टया मीजन ॥

मृतं तत्सलोमकयो रेवेति । एत दनेतरे वामदस्ते पादौ शिरश्च द
दितो न पाणिनाः भुत्तयेत् तथा च कामयेनावापस्तेवः विराचा
मेत दृष्टाभिस्तिरोष्ठौ परिस्नेत हिरित्येके दत्तिगो न पाणिनास
अं प्राद्व पादौ शिरश्चेति गोभिलः चम्य ततः स्पृहः सृत्वा विस्म स
विराचामेत दिः परिस्नेजीन पादा वभुत्त शिरोभुत्तये दिति रेदि
याण्डिः स्पृशेत् अतिनी ना सि के कर्णाविति रेदियाणि रेदि
यायनानि रेदियाणा ममृत्तनीन तिसृभि रिति तर्जनी मध्यमा ना
मिकाभिः सर्वत्रागुष्ट योनेन शव मनकारणमाहयेवीनसिः अग्रिरे
गुष्ट स्मृत्ता नेनापि सर्वाणि स्थाना नि स्पृशेत् निष्ठीवनादावाचमने
यथा वायुपुराणे । नष्ठीवने तथा भोगे तथा पादावसेवने उच्छिष्टस्य
च संभाषादमुच्यते हतस्य च सदे देषु च सर्वेषु शिखो मुक्ता तथैव व
विनायतो पवीतेन नित्यमेव उपस्पृशेत् उपवायसस्य पूर्ण दर्शने चोत्ता
वासिना दारीतः स्त्री मृदोच्छिष्ट संभाषणे मृत्तपुरीषा सर्गदर्शने
देव मदिगोतकम आचामेदिति । यातवत्काः स्वात्ता पीता तने स
मेभुक्ता रथोपसर्पणे आचानः पु न राचमेहोसो विपरिधाय च जल
पुराणे होमे भोजनकाले च संध्या योरुभयोरपि आचानः पुन रावा
मेदम्यत्रापि सकृत् सकृत् दिग्यं प्राद्व पादौ शिरश्चेति गोभिलः चम्य ततः स्पृहः सृत्वा विस्म स
नातने स्मृतिः दाने निष्ठी विते सप्त परिधानेऽप्यपातने कर्म ।
स्य पशु नाचामेत दत्तिगो अचानं स्पृशेत् अत्र देत माद पराशरः
प्रभासादीनि तीर्थानि गंगायाः सवितस्तथा विप्रस्य दत्तिगोक
र्णवसंति मनुश्चवीन सांख्या यनः आदिना वसवोरुदावापु
रग्रिष्ठ यमेराह विप्रस्य दत्तिगो कर्णनित्येतिष्टेति देवताः पुरा
णसारे वायुपुराणयोः यः कर्म करुते मोहादनाचम्येव ना
स्तिकः भवेति हि वृथा तस्य क्रियाः सर्वान संशयः ॥ अथ
देतथावने हृदशा तातपः ॥ मुवे पयुषिते नित्यं भवत्यप्र
यतो नरः तस्मात् सर्व प्रयत्ने न भवत्येदेतथावने आहदिना
दोतस्य वनेतपयाविस्मः आह जन्मदिने वैव विवाहे जीर्णसंभवे

ब्रह्मैवोपायमेव वर्जयेदन्तधावनं । संयशो वर्जः प्रजाः पशु वसुनिव
 देतदावनमयाइदं मुखः प्रामुख्येव ब्रह्मप्रज्ञां च मेधां च तन्मायेति व
 ति देतलप्रत्यदेतलत्पत्तं यथा गान नस्यते शुचिर्भूतादिराचमनेने
 मः देतलप्रत्यदेतलत्पत्तं निष्कामिव ति शेषः नरसिंहपुराणे देतका
 र्थेणान्न प्रकृच्छते विरिषेके च्युतेरा प्रसवदामि समासेन प्रशस्त
 स्वाववहियात्रिगरत्रेव तत् शुचि ता सर्वे कंदकिनः पुण्याः तीरि
 रिति निष्कामिचर्षणायामपदेन । राश्रयशस्विनः प्रमाणे सोऽप्य
 लयप्रशेषाव जनकं न भवतीत्यर्थः चाह विष्णुः । कनीयशु निभस्यो
 इदेवावपलभमानरसविषयं दे ल्य सकृच्च द्वादशगुलं प्रातर्भू
 तवदेतलप्रशु रसवर्जमिति शोच तावयतवाक भक्षयेदन्तधावनं ॥
 वचनात् निष्कामिचर्षणेपि प्रश प्रक्षाल्य भूता नृजस्योक्त्यै देशे
 कोदशेन दोषः भोजनेदेतल समाहितः सकृच्च दलिताय द्वाद
 प्रातिनिर्हत्यावमनेवरेतदेतल प्रागुलेतविप्राणां क्षत्रियाणां नव
 श्रमसेवायेलेपं मयेतदेतवतः गुलं अष्टगुलेत वैष्णवानां च द्वा
 नतत्र कुर्यादक्रुशो यत्तमुद्वर एतत्तद्वर्गुलं भक्षयेत् शास्त्रदृष्ट
 गोपुनः भवेदशोच मयर्थे तत्ता निपर्वस्वपि च वर्जयेत् तिथिवि
 वेधादोक्तं इति देवलवचनात् शेषे तस्य वर्जने यथा नृसिंहपुरा
 च्युतेरित्युपलभमानरसविषयं र्ण प्रतिपदं शीघ्रं नवम्यां चैव
 आस्तावालात्ता नृद्विगरत्रित्यः सन्नमाः देतानां काष्ठसंयोगोदद
 र्थः अतएव शोणिते यथानभ त्या समसं कुलं अलाभेदेतकाष्टा
 वतितथा तृणादिना देतलप्रतिः नोप्रतिषिद्धिदिने तथा यथा द्वा
 सारणावरणे कुंदागपेरिषिष्टः दशगोत्रेषु मूत्रं शुद्धिं विधीयते ।
 नारदाद्युक्तवाक्ष्यमष्टगुलमया गारास्य देतकाष्ट कार्यकारि
 दिते सत्तवेदेतकाष्टस्यानदये तेषु न तत्र मंत्रान्वयः शातानपः प्र
 मभावयेत् उत्यायनेत्र प्रक्षाल्य तिपदं शीघ्रं नवम्यां देतधावनं
 शुचिर्भूता समाहितः परिजप्य यत्र रम्यं काष्ठं निष्कालोवः स
 तमेवेण भक्षयेदन्तधावनं आपुर्व देवहि ॥ गुवा ॥ ॥

कादि पत्रे देतधावनं निषिद्धं य तथा कुर्यात्त निमनेमित्रिके त
 या क्रियाकोमुद्या वशिष्टः । गुवा या कात्यायनः । यथाह नि तथा
 कताल दिताला स्तथातीर्थके प्रातर्नित्यं स्नायादनातरः देतान
 तकी त्वर्जर नाविके लोच संप्रते । प्रक्षाल्य नद्यादे गोदे चैत्रदमंत्रव
 तृणराजकाः तृणराजशिरायत्रे त देतान् प्रक्षाल्य प्रातरनातरः
 र्थः कुर्यादेतधावनं तावद्वति स्नायात् प्रातरेविशेषयतिश्या ।
 बाणालो यावज्जनेवयपति परा सुवेदीये स्नानमर्हित नेत्रास्यक
 पारभाष्ये यावत्तल्लः नेष्टका एतोगानि सारिषु आभ्यानपीन
 लोष्टपायाणैरित्यगुलिभिस्त साजीर्णभुक्तवत्सचर्गादिने तत्
 या यत्का अनामिकां गुष्टावर्जये कालमाह विष्णुः । प्रातस्नाय्यरु
 देतधावनं ॥ प्रवेताः मध्याह्नत्वा एकिरणयस्तां प्राचीं मवलोका
 नकाले तयः कुर्यादेतधावनं नि स्नायात् इति समुद्रकरश्चते म
 राशास्तस्योक्तं निदेवाः पितृग त्रिका तिलकं कुर्यात् स्नात्वा
 णोः सह स्मृतिः वसन्तं जेभमा ताव भस्मना दृष्टदोषविघाता
 नेव कुर्यादेतधावनं अभ्यक्तशि र्यचोरात्तायादिदर्शने उपानाः
 रसेवैव स्नानेनैवाभिवादेयेत हारी आभावे तदकेनापि पितृदेवत म
 तः शुचिदेवाभिरुतिपितरः शु चयेत् ब्रह्माण्णपुराण कर्मादो
 चिमन्त्रिषुः शुचे विभक्तिरुत्तमि तिलकं कुर्यात् पुनर्देसव पर ।
 येचायेइष्टचारिणः तथा स्नाने गोप्रदाने जयोदामः स्वाध्यायः पि
 दाने तप स्थागो मंत्रकर्मविधि । तत्तर्पणे भस्मीभवति तत्सर्व म
 क्रियाः मंगलाचारनियमाः शौच हंपुत्रे विना कृते ब्रह्मे अंगुष्ठः पु
 अष्टमनिष्कलाः शौचेत दिविधं ष्टिदः प्रोक्तो मध्यामायुक्करी भवेत्
 शोक्तं वाप्य माभ्यन्तरे तथा मृज्ज अनामिकां शरानित्यमुक्तिदा च
 लाभ्यां भवेत् तासं भाव शुद्धिस्त प्रदेशिनी व्यासः नाह्नीतीरसं
 या परे अथ प्रातः स्नान संध्या व भूता मदेमृद्धा विभर्तियः विभ
 र्णपुराण प्रातः स्नाने ततः कृता त्रिचपे सौकस्य नमोनाशायकं व
 संक्षेपेण यथादिने संध्यां चापि । ले गोपीचंदनमाह शातानपः ॥

गोमती तीर संभूता गोपीदेहस न ते भवेत् वदने पूर्ण चेदां भनिः
 मद्रवां मद्रमद्रावहेयस्त सर्व श्रीकंवा कथं तव श्रीमार्कण्डेय
 पापैः प्रमुच्यते ब्रह्माण्डपुराणे उवाच तत् श्रुत्वा वचने तस्य व
 ऊर्ध्वपां मद्रा ऊर्ध्वपां विपुलं भ शिष्टस्य महात्मनः दृष्ट्वा च तस्म
 स्मना सदा तिलके वेदिजः ऊर्ध्वपां हात्मानं ज्वलंतं मिव पावके पा
 त चेदेन नयदृष्ट्वा ऊर्ध्वपां रीर धृग ब्रह्मचर्यं सदृशं ते ज
 दिजः ऊर्ध्वपां ह्रियश्च विपुलं राथर सादरे शणिपत्याय संध्या
 के ऊर्ध्वपां वेदेषु वर्तलेषु वाच तपोधने संध्यावाच यदर्थ
 द्रयोनिजः प्रातराणोत यशि मागतां लोसिद्धं तस्मै तपोधने
 रक्ते भवेत् स्थाने स्वानाशक्तौ च तव दर्शनं यात्रेण तस्मै सत्पति
 कर्मिणां आर्द्रा वाससा वापि वाविभो तपः कर्तुं महे ब्रह्म नि
 मार्जनं देहिकं विदुः इति ज्ञावा जनेषु लमागता ब्रह्मणा हेमने
 लवचनात् शिरो विहाय गात्रं ज्ञाता संध्यानाम्ना च विष्कृता नो
 द्वालेन । तदशक्ता वा उवाच सा पदेशमदं ज्ञाने तपसा मुनिस
 गात्रमार्जनं ऊर्ध्वपां तदनेतरं । त्रम यदि ते युज्यते युगं सो तं
 संध्या ऊर्ध्वपां एतत्परमेव वा । समुपदेशय एतच्चिकीर्षितं गुणं
 तः संध्या ततः ऊर्ध्वपां दंतथा नाम त किंचन विद्यते अज्ञाता त
 वनपूर्वक मिति याज्ञवल्क्य व यसाभावे तपोवनमुपस्थिता विं
 चने इत्यादि काव्यरतते ॥ तया परिमुखां वेपते च मनः
 प्रातः संध्या सौ संध्या देहपूर्वार्द्धं सदा श्रीमार्कंडेय उवाच याक
 तद्वत्पति र्थया तस्मिन् गिरो च र्णतस्या वचने वशिष्टो ब्राह्मणः
 द्वाभागे वृद्धो हितो रगां संध्या सतः स्वयं सर्वकृत्यो नायत
 दृष्ट्वा यपप्रच्छ वशिष्टः सादरं किंचन पृच्छवान् अथ तोनियता
 दा वशिष्ट उवाच किमर्थं मागता स्मानं तपसेति धृतो यसां वशिष्टो
 भदे निर्जनं ते मदीयं कस्यवा मेव योचके गुरुवत् शिष्यवत्तदा
 तनया गोरि किं वा तव चिकीर्षि वशिष्ट उवाच परमं यो महत्तजः पर
 ते एतदिच्छा माहं प्राते यदि गुणं मेयो महत्तपः परमः परमाराधो ।

विस्मर्तनसि धीयतां मंत्रेणानेन कनसि स्थिते यथा शरीरमागते
 देवेशो विस्मभनमुभनेन ज्ञानसा पूर्वमेव प्रतिष्कृतः । स च संध्या
 वासदेवाय इत्यनेन च सेतते मा तिष्ठे र्थे मुने हीदृश वार्धिके ।
 कर्णोय उवाच उपदिष्टं वशिष्टो वृत्तप्रवृत्तिते वक्रो न विरान कि
 ॥ यमथाये तपसः क्रिया तामा यतो तया तत्र गता स्वयं कृते
 भाष्य यथा ग्राये तत्रैवांतर्देषु मुनिभिर्नोपलक्षिता मत्पसादा
 निः यथोक्तं वशिष्टेन मंत्रेण दृष्टिजाता तस्य पुत्री भविष्यात्
 पसिसाधने व्रतेन तेन गोविंदं यस्मै वा वाक्यनीयोस्ति सा मी म
 पूजया मास भक्तिनः प्रसन्नस्ते नसि कश्चन तत्रिधा य निजसोते
 नश्येण यदपे नितिते तथा पूरः सजवक्रो वपुः स्वके नारायणः
 प्रत्यक्षतो यातस्तस्या विस्मर्तग संधे संध्या पस्यं या यपाणिना
 मतिः निमीलिता द्वास्तस्यास्त ततः पुरोडाशमयेत शरीरमभू
 प्रविष्टं रुद्रे हरिः दिव्ये गिते द न द्वाणात् समिद्रे यो मदायते
 दोनये वाचो द्योच चक्षुषी दिव्ये मुनिभिर्नोपलक्षिता तदा विस्मोः
 ज्ञाने दिव्य चक्षुर्दिव्यो वाचमवाप्य प्रसादेन सा विवेका विधेः सता
 सा प्रत्यक्षे वीर्य गोविंदे तया वक्रिस्तस्याः शरीरेत क्कास्य
 जगतां पति अथ तस्याः शरीरे स्पमेरले मुद्रे प्रवेशा मास वि
 तवत्कलाजिनसेवते परिदीपां स्मो रेवातया पुनः सूर्यादिधा
 जरावातेः पवित्रं मर्दिगतिने ॥ विभगाव ततः शरीरेतदारयः ।
 निरीत्य कृपया विष्टो हरिः प्रावा स्वक संध्या पया मास श्रीनयपिद
 चतामिद श्रीभगवानुवाच यः देवयोः यदुर्ध्वभागस्तस्यास्त श
 यपति सका मस्त्या पाणिना रीरस्य दिजातमाः । प्रातः संध्या
 मतेतव स सयः क्कावता माय भवत्सात अदारा शदिमपगा य
 उर्वलते गमिष्यति पति स्वम तपोवभागस्तस्यास्त अदारा श
 हाभागस्तपो यपसमन्वितः सम तमपगाः स साय मभवत् संध्या
 कल्यांत जीवी च भविष्यति सुर पितृ प्रीति प्रिया सदा सूर्यादया
 तया अन्यच्च ते वदिष्यामि सर्वं च प्रथमं यदा सादरुणादयः प्रा

नः संध्यातदोदतिदेवानां प्रीतिका दि यथा उषः काले तसंश्रमेक
रिणी अस्तगततनः सूर्ये प्रोणा ता वावर्षकं बुधः स्त्रायान्दीष
यमनिभा सदा उदेति सायं सं। शुद्धासु शौचं कृता यथा विधि
ध्यापि पितृणां मोदकविणी ३ प्रातः स्त्रानेन प्रयते येपि पाप
ति कालिकापुराणे २२ अध्यायः कृतो जनाः तस्मान्न सर्वं प्रय
प्रातः कालकर्मव्यवेदिकतोत्रि त्वेन प्रातः स्त्राने समाचरेत् प्रा
कोपासना विशेषः वैदिके तद तः स्त्राने प्रशंसति दृष्टादृष्टक
नृणानि यथा मार्जनं १ प्रार्थनं दिनत सुखसमस्य सततं लाल
२ प्राणायामः ३ आचमनं ४ आषा याः संसवेतिदि अतो नैवाचरेत्
मार्जनं ५ अचमनं ६ सूर्योप कर्माण्यकृत्वा स्त्रानमारितः अ
स्थानं ७ देवतर्पणं ८ सावित्रीवा लक्ष्मीः कालकर्णी चतुःसंश्रति
हनेः ९ सावित्रीध्यानं १० सावित्रीज वितितं प्रातः स्त्रानेन पापानि
पः ११ सावित्रीविमर्जनं १२ आदिम येने नात्र संश्रयः न च स्त्राने विना
शुक्रप्रीणने १३ आत्मरक्षणं १४ पुंसां प्राणसंयमं कर्मसंस्तनं हेम
रुद्रापस्थाने १५ ब्रह्मादिभोज जपे विशेषेण तस्मात्स्त्राने समा
लदाने १६ सूर्यार्चने १७ स चरेत् अष्टाङ्गावशिरस्कृत स्त्रान
र्चनतिः १८ तंत्रिके तदवस्थाना मस्य विधीयते इति गारुडे ५ अ
ति यथा मंत्रावमने जलमृदि ध्यायः अपि च प्रातः संक्षेपतः
१ करमासः २ योगमासः ३ अच स्त्राने संध्याकाले विधिविस्तरे प्रातः
मर्षणं ४ दलतालने ५ आचम मध्याह्नयोः स्त्राने वानप्रस्थ गृह
ने ६ सूर्यार्चने ७ गायत्र्या जल स्थयोः यने त्विसवने प्रोक्तं सकृ
दानं ८ तर्पणं ९ गायत्रीध्यानं १० गाय त्वत्सवारिणः अपि च उषसु
त्रीजपः ११ जपसमर्पणं १२ शुद्धे १३ सियत्स्त्राने संध्याया मृदितरेवा
ध्याने १४ प्राणायामः १५ मूलमंत्रं प्राजापयेन तत्संक्षेपं महापातकनाश
यः १६ जपसमर्पणं १७ प्राणायामः १८ ने यत्कले दृष्टादृष्टानि प्राजापयेत्त
नमस्कारः १९ इति स्तुतिरेव प्रातः भवेत् प्रातः स्त्रायान्दीषातिवर्षाषु
स्त्राने स्त्री प्रभातकर्मवावगाहना दृष्टानितः यश्छेदिपुलाभो गान्धर्वसूर्य

ग्रहोपमान प्रातः स्त्रायी भवेत्ति । यो ब्रह्मोवाच । देवाना मया य
त्तु होमासो माच कालो नो पदति तां गंधर्वाणां च सनस आ
ली माचमासत प्रातः स्त्रायी हवि दौ प्रतिपद्येन त्वमत पत्रोसि
अभुक् अतिपापं महाचारे मासा पावक । तत्र पदान प्रातिपदिकं
देवयपोदति मातरपितरेवापि संभविष्यति देवताः । अतस्ते
आतरे सरुदं गुरु यमहिष्पति प्रतिपन्नम तिष्ठि रेवा भविष्यति
मजेतद्वा दशाक्षलभेत्तमः इति इति वराहपुराणे नाम्नि स्त्री ।
गारुडे २५ अध्यायः ॥ यथा । अध्यात विभक्त्यर्थवत् प्रा
प्रातराशाः पुं प्रातः कालीनभो नियदिकं इति सप्तम्यकारणे
जने तत्पर्यायः कल्पवर्तः २ प्रातिभाष्यं स्त्री प्रतिभूवाभावः
इति हेमचंद्रः प्रातर्भोजनं ३ इति नामिनी इति भाषा यथा सादि
त्रिकाणशेषः कल्पजग्धिः ४ त्वेति भाष्यं च दाने ग्रहणमेव
इति जराधरः ॥ च विभक्त्यर्थवत् प्रातः कालीनभो
प्रातर्भोजः पुं प्रातः काले गेयः १ स्त्राः परस्परं । इति दायभाषः ।
अरादियं स्तुतिपाठकः तत्पर्या प्रातिपदिकं त्रि असाधारणं त
यः स्तुतिवनः २ इति त्रिकाणशेषो तत्पर्यायः । अस्यासाधारणं २ ॥
षः प्रभातगातया त्रि ॥ प्रातर्भोजः आवेष्टिकं ३ इति त्रिकाणशेषो
पुं काकः इति प्रातर्वेदिका प्रभा षः प्रातिहारः १ पुं प्रातिहारिकः
तेभोजनकर्तृवि त्रि प्रातर्भोजने । प्रातिहारकः १ इत्यमरटीकायां
स्त्री प्रातराशाः इति जराधरः ॥ भरेतः प्रातिहारिकः पुं मायाका
प्रातिका स्त्री नवा इति राजनि रः इत्यमरः ॥
राहः ॥ प्रातीपः पुं प्रातीपपुत्रः । प्रा
प्रातिपदिकः पुं अग्निः यथा नानराजः इति त्रिकाणशेषो ।
इत्यंभूतो महानग्निर्विश्वकोधो षः प्राथमकल्पिकः पुं प्रथ
ज्ज्वो महान उवाच देव ब्रह्माण मावयवेदा ध्यायनः ॥
तिष्ठि मे दीयतामभो यस्यामहे प्रथमं शिवाणीये कल्पं प्रा
समस्तस्य जगतः स्वातिमास । स्व मपीते यः इत्यर्थे लिङ्कः ।

तत्पर्यायः शेषः २ इत्यमरः । प्रादेशने क्ली दाने इत्यमरः । प्रा
रतो ॥
प्राथमिकः वि प्रथमभवः यथा प्राथमिकः सिद्धोक्तकोमुदी ॥
यथाविरल क्रमेण सिद्धि सिद्धयः प्राधान्ये क्ली प्रधानते । प्रधानस्य
पिधानमिन्नयस्तत्र द्वितीयतरेण भावः यथा वेदाधीननिवेधतात
पक्षता संप्रत्यर्थे द्वितीयः सिद्धा प्राधान्येदिमनोः स्रुते । इति धर्म
यथिवा विरहो विशेषणमस्त । दीपिका ॥
सिद्धः प्राथमिकस्त किमर्थ इति प्राधुः वि हरपथः । प्रकः । वेधः
पक्षताशिरोमणिः ॥ इति हेमचंद्रः २४८ इति वा ।
प्राथम्यं वि प्रथमस्यभावः यथा पदेवः ॥
अस्माभिरेव प्राथम्येन नाना मुनी प्राधुं य अनकृते इत्यमरः नम
नोवचनैरेवेविधो निवेधः क्रिय इति मेदिनी ॥
ते इति विज्ञयति ॥ प्रातः पुं प्रातभागः शेषसीमा ।
प्राडः स्य नाम प्राकाशं स्फु यथा प्रातेषु ससक्त नमेरु प्रा
दत्तं तत्पर्यायः । प्राविः २४९ रावेध्यानास्पदभूतपतेर्विवेश ३
प्राडरासीत । प्राविभूतः इत्यम तिऊमारदतीयसगीः ॥
रभरतो प्रकाशः संभाव्य ह प्राततः स य प्राक्षभायो यथा प्रावी
मिः इति प्राक्षरतावली ॥ प्रा २ प्रातेतावतिः इत्यमरः ॥
उभीवः पुं प्राविभीवः यथा प्रातरे क्ली हरप्रयोः धा । इत्यमरः
वपुः प्राडभीवादनुमितमिदं क्ताया तरु जलादि रदिते पथि प्रा
जन्मतिपुत्रा इतिऊवलयातेदः तरं हरं प्रयो हरप्रयोः हरप्रयो
प्रादेशः पुं तर्जनीसहितविर प्रयमप्रेति वा हर प्रयो जलादिव
नोपुष्टः इत्यमरः देशमात्रे । जिततात ईदक योः धा स प्राक्षर
यथा । प्रादेशो देशमात्रे च मित्यन्वयः प्रकृष्ट मन्तरे यव ।
तर्ज्येष्ट सस्मिते । इति मे धान मवकाशा वा अत्रेति प्रात
दिनी अंगुष्ठस्य प्रादेशायायासः ३ । इति भरतः विधिने ॥ को
प्रादेशउच्यते इतिदेवीपुराणेव दरे ॥ इति मेदिनी ॥

प्राप्तस्य क्ली हरप्रत्ययः क्ता प्राप्तिगमः लाभः इत्यमरभरतो
या विरहितयेयः इति प्राक्षरता प्रापणे ॥ संहतिः । इति प्राक्षर
वली प्रापणे क्ली नयने प्राप्तिः त्वावली प्राप्तिमाद्यष्टम्यपीन
प्राप्ति प्रेरणा प्रकर्षणयापने गीतेष्वर्थविशेषः सच य भी
प्राप्तादेम्येताहा प्रपूर्वापधाना पित प्रापणे इति हेमचंद्रः म
भावेः नह प्रत्ययः ॥ रतम् ॥
प्राप्तिगमः पुं पणविकयी इति प्राप्यं वि प्राप्तये तत्पर्यायः ग
सिद्धोक्तकोमुद्यामणदिहतिः । म्य २ समासाद्य ३ इत्यमरः ॥
प्रापनीये वि प्राप्यं प्रापतेयत । प्रावधिकः पुं उषः कालः इति
प्रपूर्वापधानोः कर्मणनीयप्र शब्दमाला । प्रावधिकोपिपावः
त्ययः प्रापेयः पुं गंधर्वगणवि प्राभवे क्ली प्रेषते इति प्राक्षर
प्रेषः यथा प्रवाद्य जनयत प्रा का प्राभाकरः पुं मीमांसकविशे
न दिवान वेगायनोत्तमान चत षः यथा प्राप्ति स्वरूपेतिउपप
ईशा देवगंधर्वीः प्रापेयाः परिकी रमत निराकरण पूर्वकं स्वमतेन
निताः इत्यादिपुराण ॥ तदुहाणयमभिधानप्रथमप्रा
प्राप्तः वि प्रस्थापितः तत्पर्यायः भाकरमतमुपदर्शयति सेयमि
प्राप्तिहितः २ लब्धः तत्पर्यायः तादिना इति प्राप्तिप्रदोपायवि
विज्ञः २ भावितः ३ प्राप्तादितः रोमणिः प्राभाकरमतेव्यामेः स
४ भूतः ५ इत्यमरः ॥ कृदृशीन गम्यते यथा तस्मात्
प्राप्तयेवते वि स्रते इत्यमरः प्रा परिपोषेण सकृदृशीन गम्यासा
प्रभावः पुं जातोदः इति प्राह । इति प्राप्तिप्रदोपायविज्ञामणिः ॥
चेदिका लब्धसमादौ वि ॥ प्राभते क्ली उपलोकने इत्यमरः
प्राप्तयः वि पंडितः मनोज्ञः प्राभतके क्ली प्राभते तत्पर्यायः
इत्यमरः ३४९ ॥ कौशलिका २ इति हारावली ॥
प्राप्तये वि प्राप्यं प्रापतेयत य प्राप्ताद्यः पुं वासकः इति प्राह
पूर्वापधानाः कर्मणितव्यप्रत्य चेदिका साधेस्पममादः तस्य
यः प्राप्तिः स्त्री उदयः यनादिहृदि भावे क्ली ॥

कर्म यथा हरीतः प्रयत्नत्वाद्दोषः ।
 चित्तनष्टमनाशयतीति प्रायश्चित्तं
 तस्य व्युत्पत्तिर्यथा अंगिराः
 प्रायो नाम तपः प्राक्तं चित्तेनि
 अय उच्यते तपो निश्चयसंयुक्तं
 प्रायश्चित्तमिति स्मृतं ॥
 निश्चयसंयुक्तं पापक्षयसाधनं
 तेन निश्चितमित्यर्थः पापं त
 वैदिकं प्रतिपाद्योः नर्थः अनर्थ
 आनिष्टसाधनं यथा विहितस्या
 ननुष्ठानानिदितस्य च सेवनात् ।
 अनिष्टाच्चैदियाणानरः पतन
 मृच्छति पापविशेषेणावस्था विश
 षमाह मनुः प्रारीरजेः कर्मदेष
 यातिस्थावरतां नरः वाचिकैः पति
 मृगतां मानसे रं त्यजातितां इह उ
 च्यते केचित् केचित् पूर्व कृते
 स्तथा प्राप्नुवंति इरात्माना नरा
 न्य विपर्ययं यमः । सगोब्रह्म
 हागोब्रह्मः सवर्णा स्तेय कृत्रः प
 तितैः संयुक्तश्च कृतघ्नो गुरुत
 ल्पगः पतेपतति सर्वेषु नरके
 सुन पूर्वशः ॥ प्रायश्चित्तं ॥
 माहात्म्यं यथा अंगिराः उच्य
 छन् यद्ददादित्यस्तमः सर्व
 ॥ अपादीन । तद्वत् कल्याणमाति
 थनं सुन सर्वं पापं व्योहति ॥ पा

पठेत् पुरुषः कृताकृत्याणाम् भयघाते मुच्यते पातकैः सर्वैश्च हाथैरिव चेदमाः कल्पाणो प्रायश्चित्तं तस्यावशपकर्तव्यत्वमाह यमः तपसाः नै विष्णुर्वाप्ति कर्मणां वापरित्यागः । न स्नात् कर्तव्यमेतैस्तु प्रायश्चित्तं विष्णुदये कर्मणां भोगेन परित्यागि तर्प्यः प्रायश्चित्तार्हत्वात् मारुतः नः अर्जुन विहितं कर्म निषिद्धं तस्माच्चरेत् प्रसन्नैश्चैदियायैषु प्रायश्चित्तीयतेनरः अज्ञानाद्य दिवा ज्ञानात् कृता कर्म विगर्हि तं तस्मादिमुक्ति मबिच्छन्दिती येन समाचरेत् प्रायश्चित्तस्य का म्यते नैमिन्निकत्वे नित्यत्वे च यथा ज्ञावाल्ः काम्यानां सफलार्थं च शास्त्रज्ञातार्थमेव च अतः काम्य नैमिन्निकं च प्रायश्चित्तमिति स्थितिः चरितव्यमतो नित्यं प्रायश्चित्तं विष्णुदये निधौ प्रलक्षणैर्युक्ता जायेत निष्कृतेन सः ॥ ज्ञानाज्ञान कृत पापयोः प्रायश्चित्तभेदो यथा अगिराः । अकामतः कृते पापे प्रायश्चित्तेन कामतः स्नात्कामकृते यत् हिशणंबुदि पूर्वकं अथ प्रायश्चित्तिन सर्वदुष्पणां

नथाच यमः एको हो वात्रयो गिराः कृता पूर्व मुदाहारे यथो
वापि यदुप्युर्मपाठकाः सध क्लृप्तमवकृभिः पश्चात् कार्या
मिति विज्ञेयो नेतरेषां सदस्व नुसारेण शास्त्राङ्गवैतन्युग्रहे ॥
शः प्रायश्चित्तकथने दोषा य हृत्वादिभेदात् प्रायश्चित्तं यथा
या आतीनां मार्गमाणां प्राय अशीति र्यस्य वर्षाणि वा लोका
श्चित्तानिये हिजाः जानतो न प्र पुनर्वापः प्रायश्चित्तार्हमेवेति
यच्छेति तेषां तदोष भारिणः अ स्त्रियोरो गिराण्यवच अथ पाप
नश्चित्ते रनाः ते २५८४ वसम निष्कमणादिः । तत्र मनुः त्वाप
दि प्रायश्चित्तनवकृत्वा जानति ने नाव तायेन तयसाध्ययनेन
रपि जल्पनः न्यायतो मार्गमाणा च पाप कृन्त्यते पापात्तथादाने
स्य द्वात्रिंशोदः प्रणामिनः अंतरा न वापदि आपदीत्यनेन श्रद्धायन
ब्राह्मणकृता अतमेतत् समादि तपसादीनमनुकल्प इत्युक्ते एत
शत द्वात्रिंशः यथा वयो यथा हिंसा व्यतिरिक्त विषये हिंसायां
कालं यथा प्राणं च ब्राह्मणो दानं मयि यथा भविष्य हिंसात्
प्रायश्चित्तं प्रदातव्यं ब्राह्मणो धं कानां सर्वेषां कीर्तिनां मनीषिभिः
मपाठकैः तस्मात्कृच्छ्रमया प्रायश्चित्तं करवाना दानं प्रथम
एव पादेवापि विधानतः ज्ञाता ने तथा मनुः दानेन वधनिर्णयं
वला वले काले पापश्चित्तं प्रक सर्पादीनामशक्र वन एकैकश
त्ययेन अशक्रावनुग्रहमाह प श्वरेत कृच्छ्रे हिजः पापापनुग्रहे
नश्वरः इवलेः नुग्रहः कार्यस्त सामान्य प्रायश्चित्तानि यथा सेव
यावेति मुमुक्षुः अतो यथा नैः हिरण्यदानं गोदानं भूमिदानं
भवेदोषस्तस्मात्तानुग्रही भवेत् तथैव च नाशयत्यामु पापानिम
स्त्रहादिना नुग्रहे दोषो यथा स्त्र हापातकृतामपि यमः ॥ शाश
हाहा यदिवा लोभात् सोहाद लेन शरीरस्य तपसाध्यायेन
ज्ञानतोपिवा । कर्त्तव्यनुग्रहे च पापकृन्त्यते पापात् दानेन
येन तत्पाप तेषु गच्छति ॥ च दमेनव ॥ मनुः ॥ कृत्वा पा
प्रासीय प्रायश्चित्तं मुदाहृत्य पे दि संपद्य तस्मात् पापात्तय।
पश्चादनुग्रहः कार्य इत्यादि।

मुच्यते । नेतत् कर्त्तव्यपुनरितिनि । शान्तपनः मुद्योतमकृत्वा पाव
हृत्वा प्रायते नरः विस्मयगतां । नः जलोपवासकृच्छ्रं ब्रह्मक
प्रायश्चित्तान्येषानि तपः क र्त्तव्यं शोधकः एते समस्ता य
मीक्षकानिवे । यानि तेषां मेषां स्ता वा प्रत्येक मेकशोपिवा पा
णां कृत्वा नुस्मरण परे । यमः ग तकादिषु सर्वेषु पापकेषु प्रय
वाक्रिके देवपूजा वेदाभ्यासः प्रि त्वतः । कार्या आदायणे र्युक्ताः
तस्मै नः प्रायस्यामु पापानिम केवला वा विमुक्षये शिष्यवेद
हापातकृतामपि शान्तमः हिर । यणोशोके यतिवादायणतथा ।
एतौ गोवासाः शोभमिस्तिला ह यवमयं तथा प्रोक्तं तथापिपी
तमममिति देयानि एतामेवा लिकाकृति । उपवास विरात्रेवा
नादेश विकल्पेन क्रियेरन एन मासः पक्षस्तदहंके षडह द्वाद
सिलुचुनि लुचुनि गृहीत गृह । पाहादि कार्यं मुदि फलायिना
णि विस्मयगतां एवंविषयभेदा उपपातकमुक्तानोमनादिषु
हेववस्थाप्यानि पुत्रक । प्रायश्चित्तं चेवहि प्रकाशोचरहस्यवग्रभि
नानि सर्वाणि गृहीतानि लुचुनिव संध्यायपेक्षया नाति प्राप्तिग
अथवा हिमहावाहो लुचुनामय णान दृष्टा सकृदुद्दिहते तथा
देशतः गृहणामुपदेशादि नि अनुबंधादिक दृष्टा सर्वकार्यं
प्रयोजनतां जेत महाभारते य यथाक्रमे प्रकाशकृतपापवेत्ता
यकार्य शाने कृत्वा कृते गोमाभि निमुखा नि रहस्यकृते जपादी
येवने सर्वेदहतिगोमाभस्तत्परा नि यथा प्राज्ञापत्यादीन्यभिधा
शिमिवानलः ब्रताणि मुदिकार यमनुः एते हिंजातयः प्राध्यात्र
एतान्मादविश्यामित्रः । कृच्छ्रं वादा ते राविष्कृतनसः अनाविष्कृत
याणादीनि मुद्योतयकारण । पापोस्त मेवदोमेस्त शोधयेत्
प्रकाशोवाहस्येवा संशयेन कृते देवतः । प्रकाश उक्तयत्किवि
स्मृत प्राज्ञापनः शान्तपनः शिष्य न विप्रभायो रहस्यके विप्रभागाः
कृच्छ्रः पशककः अति कृच्छ्रः पर्ण षष्ठिभागः कल्पे ज्ञात्यायपेक्षया ।
कृच्छ्रः सोमः कृच्छ्राति कृच्छ्रकः महा तस्य प्रायश्चित्तविदेकः अथ प्रा
यश्चित्तं श्रुतीदृक्मे शास्त्रातिवित

वाष्पकेशान्तरात्पूर्वमुत्तं प्रा
वत्साया एव दानं मासं तदभा
वेष्वहर्निशि प्रत्येकं नियतं का
वे यथोचितं मूलं तदसंभवेपु
लमासो वृत्तमादिशत प्राय।
रागात्रयं द्वात्रिंशत् परिणामा
श्रितमुपासीनो वाग्युत त्रिसव
को वत्सः पौर्णमासीको भवेदितिका
नेष्टशतं केशधारणं ह्युपा
त्यायनं वचनात् षट्त्रिंशत् मति
दिगुणं वृत्तादिकमाह हारीतः।
निकृता पठेति। येनः पंचमि राफा
राजावा राजपुत्रोवा ब्राह्मणोवा
नां मध्यानां त्रिपुराणिको कार्ष्ण
वक्रकृतः केशानां वपनं कृत्वा
पणो कर्मत्पादि द्वात्रिंशत् प्रकी
प्रायश्चित्तं समाचरेत् केशानां
निर्जिता प्रायश्चित्तोत्तरकर्तव्या
धारणार्थं तदिगुणं वृत्तमाचरे
न दिगुणं वत्तं कीर्णं दिगुणा
न दिगुणं वत्तं कीर्णं दिगुणा
दक्षिणा भवेत् विद्वद्विप्रदस्त्री
एतेष्वपि केशवापनं कृते महा
पातकिनो गोहृत् श्रावकीर्ण
नः सधवा स्त्रीणां विशेषमाह भ
वेदवभट्टधृतं वचनं वपनं नेवना
रीणां नावृत्त्या जपादिकं न गो
हृत् प्रायनेतामां न वदद्याद्वाजिनं
सर्वान् केशान् समुहृत्य हृदये
देगुलिं दये। सर्वत्रैव हि नारीणां
शिरसां मण्डनं कृते यथार्थेन
मल्पयवस्या। तत्र संवर्तः।
प्राज्ञायत्यवृत्ताशक्तो येन द
द्यात् पयस्विनीं। येनो रभावे
दातव्यं तस्य मूलं न संप्राप्यः
पयस्विनी मिति विशेषणं ॥
इगोपयोगाय। स च वत्तं से
विना न सम्भवति। अतः स

अथानिपात प्रायश्चित्तानि उदशक्तो तदशक्तो दक्षिणा
कानि धेनुदानं चर्णीदानं
ब्राह्मणस्य वा अज्ञानतोद्विगु १६ धेनुवः १०८ कार्ष्ण ३० गावः
तदमने इति ए द्वादशवार्षिक १०८ कार्ष्ण ३० गावः
गमनं स्तुषाग कचते तत्तमहा पणः तस्य अशक्तो ३०
मनेच। पानक द्रव्यं। भ्यस्वर्णादि कर्षीपणाः।
ज्ञानत एतदि १६ धेनु १०८ कार्ष्ण ३० गावः
तत्रियवैशम्प १६ धेनु १०८ कार्ष्ण ३० गावः
द्वाणामाह इति वः एतः तस्य। अशक्तो।
तस्तुषागमने। चतुर्विंशत् पणिका ३० कार्ष्ण
यिकचतेवा। प यणः।
तत्त अकायतः कामनस्तद्वैगु
एष माह इति तस्तुषाणाम।
पियतद्वादिकं करणीयं।
अथमहापात प्रायश्चित्तानि उदशक्तो तदशक्तो दक्षिणा
कानि धेनुदानं चर्णीदानं
अकामतोवा द्वादशवार्षिक १०८ धेनुवः ५५ कार्ष्ण १०० गावः।
सणकर्मकव तै। यथामनः ब पाणाः त तदशक्तो
स्वयथः। तद्वादशावा स्रभ्य दिर १०० कार्ष्ण
नि कृतीकृत्वा एपादिकं। यणाः।
वनेवसेत भेदा एपात्सविश्वयर्थ
कृत्वा शवशिमाधु जे। भित्ताशीविचरे

प्रायश्चित्त २५८८ प्रायश्चित्त

अथ महापात प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
कानि। येनदानं चूर्णीदानं

दशमवेमेयं
दिन जीवति।
कामतो ब्राह्मण याज्ञवल्क्यः १६-येनवः १८-कार्षी २०-गावः
कर्त्तव्यवयः प्रकारेणमरणं पणः। न अशक्तौ।
तथा लोमभा २०-काषी पणः।
स्नाहीतिश्च वा
लोमप्रभृतिवै
तने मज्जोतोरु
यादापि मेत्रेभि
र्यथाक्रमेणत
कलौ ब्राह्मणेन
२५२ तदशवापि
कवते।
ज्ञानतो ब्राह्मण ब्रह्मवयप्रायश्चित्ते १६-येनवः १८-कार्षी २०-गावः।
कर्त्तव्यवयः अज्ञानत पतद अशक्तौ २०-
गर्भवयः है अनपनीत कार्षीपणः।
वालकवधेयेव २०-गावः
अकामतः सवन दिगुणदशवा १६-येनवः १८-कार्षी अशक्तौ ॥
स्य ब्राह्मणवयः कवते। पणः न २०-कार्षी पणः।
लोमप्रभृति
दिवा। ४०-गावः
२६-का। अशक्तौ।
कामतः सव तद्दिगुणं ४० ४०-कार्षी
नस्य ब्राह्मण अष्टवतारिण १२-येनवः तस्यभ्य। पणः।
वयः। दार्ष्टिकव्रतं। स्वर्णादिवा

प्रायश्चित्त २५८९ प्रायश्चित्त

अथ महापात प्रायश्चित्तानि तदशक्तौये तदशक्तौच दक्षिणा
कानि नदानं चूर्णीदानं

ब्राह्मणकर्त्तव्यः ४८-अष्टवतारि २०-येनवः २६-कार्षी ४०-गावः
ततोदरधातुगुरु शार्ष्टिकव्रतं पणः तल्ल अशक्तौ
श्रोत्रियादिताप्री एतच्च कामतः भ्यस्वर्णादि ४०-कार्षी
नवयः। अकामतयत पणः।
ज्ञानतो ब्राह्मण दद्वै १२-वार्षिक १६-येनवः २६-कार्षी १०-गावः
कर्त्तव्यवयः पणः।
ततोयि ब्राह्मणव यः भ्यस्वर्णादि १०-कार्षी
अज्ञानत सस्य तदद्वै १२-वार्षिक १६-येनवः २६-कार्षी
वयः। कवते। पणः।
तथा १०-गावः
तथा १०-कार्षी
तथा १०-गावः।
ज्ञानतो ज्ञानतो तथा १०-गावः
वा ब्राह्मणकर्त्त कयतित ब्राह्मण १०-गावः
वयः अकामत। एकवार्षिकव्र १६-येनवः २६-कार्षी
अशक्तौ २०-
णवयः। त पणः।
कामतसस्यवयः तदिगुणं तदिगुणं तदिगुणं १०-गावः
अकामतः तत्रिय ब्राह्मणकर्त्त २०-येनवः १८-कार्षी
कर्त्तव्यवयः। कवयः प्रायश्चित्त पणः तल्ल अशक्तौ २०-
तदिगुणं तच्च भ्यस्वर्णादि कार्षीपणः
२६-वार्षिकव्रतं वा तदिगुणं तदिगुणं १६-कार्षी तदिगुणं।
कामतसस्यवयः तदिगुणं १६-कार्षी १०-गावः।
अकामतो वेषः ब्राह्मणकर्त्तक २६-येनवः २६-कार्षी अशक्तौ २०-
कर्त्तव्यवयः वयः प्रायश्चित्त तदिगुणं तच्च २६-कार्षी कार्षीपणः।
वार्षिकव्रतं

अथ महापात प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ येन तदशक्तौ दक्षिणा
 कानि। दानं चर्णीदानं
 कामतो वेशक ३२ वार्षिकव्रतं १८० येनवः १२५ कार्षी ६ गावः
 रिकव्रतवधः पणः। अशक्तौ
 ६० कार्षी
 पणः।
 अकामतः शूद्रक ब्राह्मणकर्तृकव ३२ येनवः १६ कार्षी ४ गावः
 रिकव्रतवधः। यथायश्चित्तवतं यथायश्चित्तवतं
 गुणं तच्च धर्मा
 र्षिकव्रतं। तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं
 ६० कार्षी ४ गावः
 पणः। अशक्तौ
 ४० कार्षी
 पणः।
 कामस्तद्वधः तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं
 अकामतो ब्राह्मणकर्तृकव्रतवधः। तच्च ६
 वार्षिकव्रतं। तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं
 ६० कार्षी ४ गावः
 पणः। अशक्तौ
 ४० कार्षी
 पणः।
 कामस्तद्वधः। तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं
 स ब्राह्मणवधे
 ब्राह्मणकर्तृकव
 यथायश्चित्तवधः। तच्च ६
 वार्षिकव्रतं। तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं तद्विगुणं
 ६० कार्षी ४ गावः
 पणः। अशक्तौ
 ४० कार्षी
 पणः।
 यदेव साक्षाद
 य कर्तुः प्राय
 श्चित्तं तदेव सत्य
 प्रहर्तुं नृणां क
 स प्रहर्तुं नृणां

अथ महापात प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ येन तदशक्तौ दक्षिणा
 कानि। दानं चर्णीदानं
 नैकरूप प्रयोज
 कस्य च पादरीने
 वधप्रतिशेधक
 स्य अशक्तकस्य
 प्रहर्तुं नृणां क
 प्रयोजकस्य च
 है। अशक्तो नैकि
 नित्यप्रपादः।
 अशक्तो स्वीदात
 हृदनां मवेष्टाई
 ज्ञानत ब्राह्मण अशक्तस्य संप्रतिना १८० येनवः १८० कार्षी १० गावः।
 स्पष्टेष्टीसुगपा सदा गोमूत्रं नल
 नं दिशभक्तो ३५ अत गोमय
 शीमाधीपाने रसानामयतम
 च। सामरणात्पानं
 चतुर्विंशतिवा
 र्षिकव्रतं वा।
 अज्ञानत ब्राह्मण एतदहं तत्तद्वा १८० येनवः ५५ कार्षी १० गावः।
 तस्य तेषां शवा र्षिकव्रतं। पणः तच्च अशक्तौ
 भस्मणादि १० कार्षी
 वा पणः।
 अज्ञानतः त नववार्षिक व्रतं १२५ येनवः ५५ कार्षी ५ गावः
 विद्यमानेषु ज्ञानत एतद्वि ५ गावः अशक्तौ ५
 सुगपाने। गुणं। भस्मणादि कार्षीपणः
 वा।

आयसि २५१२ आयसि
 २५१२
 अथमहापात आयसिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 कानि। धेनुदानं चूर्णीदानं
 अज्ञानतोवैश्वं सादृष्टिकव्रतं १००००० १००००० ५०००००
 सपैषी सदा ज्ञानतत्रतद्विणं पणः त अशक्तौ ५०
 पाने। सीवालहृदना लभ्यसर्गा कार्षी प
 मदीदिके। दिवा। णः।
 अज्ञानतोवैश्वं अथरुतद्वं त १००००० १००००० ५०००००
 एकदकवासा सावृषंमृत्पं। पणः त अशक्तौ ५०
 एसासिकाशी वासासिनदना लभ्यस्व १०००००
 निरक्षिकापरि हादशवार्षिकव्रतं लीदिवा पणः।
 मितसुवर्णसंयं न करणीये।
 ज्ञानतस्तत्कर्तृ एतद्विगुणं १००००० १००००० ५०००००
 कतनस्तेयं। वार्षिकव्रतं पणः। अशक्तौ ५०
 एतद्विगुणं कर्तृ एतद्विगुणं कर्तृ १००००० १००००० ५०००००
 केतसर्वजोदं। पणः। अशक्तौ ५०
 ज्ञानतःद्विगुणं रात्रकर्तृकमुषला १००००० १००००० ५०००००
 एतद्विगुणं कर्तृ ज्ञानेन मरणं च पणः त अशक्तौ ५०
 ब्राह्मणस्वामिका तद्विगुणं वार्षिकं लभ्यस्व १०००००
 शीतिरक्षिकापरि कव्रतं वा। लीदिवा पणः।
 मितसुवर्णसंयं
 अज्ञानतस्तत्कर्तृ हादशवार्षिकव्रतं १००००० १००००० ५०००००
 र्कतनस्वामि तेसी वालहृदना पणः त अशक्तौ ५०
 कतनस्वर्णसंयं नामदी। एकस्यां लभ्यर्णा १०००००
 यं ॥ भयधर्मवत्तं। दिवा। पणः।
 पादः ॥

आयसि २५१३ आयसि
 २५१३
 अथमहापात आयसिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 कानि। धेनुदानं चूर्णीदानं
 ज्ञानतोवैश्वं गुरुतल्पगः पा
 नागमने अर्थी पमभिभाष्य त
 तविमारागम मेलाहमये स
 ने मृदस्य वा पानं जलेती
 लणीगमने लोहप्रतिमां
 च। न्मयी प्रतिमां।
 वा आलिप्य मि
 येन स्वयंवाशि।
 अथवावुतक
 त अजला निधा
 य अमरणान्नं
 ईतीदिशमाति
 एत।
 चतुर्विंशतिवा। १००००० १००००० ५०००००
 धिकव्रतं वाज्यी पणः त अशक्तौ ५०
 तद्विगुणं यापित्र भ्यसर्गादि १०००००
 तन करणीये। वा। पणः।
 अज्ञानतोवैश्वं हादशवार्षिकव्रतं १००००० १००००० ५०००००
 गनागमः। वालहृदयोदं। पणः त अशक्तौ ५०
 एतद्विगुणं वार्षिकं लभ्यर्णादि १०००००
 ये। वा। पणः।
 चतुर्विंशतिवा ज्ञानतःसकृत् १००००० १००००० ५०००००
 तकिनासंमरीः यमसंमरीणः पणः त अशक्तौ ५०
 तत्रगुरुसंमरीः हादशवार्षिकव्रतं भ्यसर्गादि १०००००
 यथा प्रतिनावा वा। पणः।
 यान्।

अथमहापात कानि।	प्रायश्चित्तानि	तदशक्तौ धेनुदाने	तदशक्तौ सर्पिणीदाने	वर्तिता
वेदाध्यायने १।	अज्ञानतः सकृ	३५ धेनुवः	४०५ कार्षी	७५ गावः
पतितशिष्याय	तु प्रथम संसर्गि		पणाः	अशक्तौ ७५
वेदाध्यायने २।	गोनववार्षिक			कार्षीपणाः
पतितेन अन्ति	व्रते ॥			
जात्रोतिष्ठामा	ज्ञानतो द्वितीय।	१३५ धेनुवः	४०५ कार्षी	७५ गावः
दियजने ३ पति	संसर्गिणः नव		पणाः ।	अशक्तौ ७५
तस्योतिष्ठो ।	वार्षिकव्रते ।			कार्षीपणाः
मादिनिष्पादन	अज्ञानतो द्विती	६८ धेनुवः	२०२ कार्षी	३८ गावः
त्रययाजने ४।	यसंसर्गिणः सा		पणाः ।	अशक्तौ ।
पतितेन पति	ई चतुर्वार्षिक			३० कार्षी
तया वापरिण	व्रते ।			पणाः ।
यण ५ । ।	ज्ञानतस्तृतीयसं	६० धेनुवः	२०० कार्षी	५० गावः ।
स्नेयादिपतिता	सर्गिणः षाड्वार्षि		पणाः ।	अशक्तौ ५०
न्यवास्त्रणीमा	कव्रते ।			कार्षीपणाः
मने ॥				
६ पतितात्रस्य	अज्ञानतस्तृतीय	४५ धेनुवः	१९५ कार्षी	३५ गावः ।
पतितेनसहेक	संसर्गिणः सैवा		पणाः ।	अशक्तौ ५०
पात्रेभोजने ७।	धिकव्रते ।			कार्षीपणाः
	ज्ञानाज्ञानतश्च			
	नर्धसंसर्गिणः			
	प्रायश्चित्तभावः			
	वस्त्रवातिनोद			
	विद्यवैश्यशूद्रा			
	णाज्ञानाज्ञानतः			
	संसर्गो त क्रमेण			

अथमहापात कानि।	प्रायश्चित्तानि	तदशक्तौ धेनुदाने	तदशक्तौ सर्पिणीदाने	वर्तिता
	पतस्यदिशुतांवि			
	गुणचतुर्गुणैरेयं			
तत्र लवु संसर्गो	ज्ञानतः षण्मास	२० धेनुवः	८० कार्षी	१५ गावः
यथा उपनयने	संसर्गो प्रथमसं		पणाः ।	अशक्तौ
विना पतिताय	सर्गोऽष्टादश			१५ कार्षी
वेदाध्यायने १।	वार्षिकव्रते ।			पणाः ।
पतितामाहणा	अज्ञानतः षण्मास	१३५ धेनुवः	४०५ कार्षी	७५ गावः ।
ध्यायने २ पति	संसर्गो प्रथमसं		पणाः ।	अशक्तौ ७५
तयनमानस्य	सर्गोऽष्टादश			कार्षीपणाः
एकादियस्यज	धिकव्रते ।			
ने ३ पतितेनस				
विनाष्टकादिय	ज्ञानतः षण्मास	१३५ धेनुवः	४०५ कार्षी	७५ गावः ।
हयजनं ४ पति	संसर्गो तृतीयसं		पणाः ।	अशक्तौ ७५
तस्ववास्त्रणीमा	सर्गोऽष्टादश			कार्षीपणाः
मने ५ पतित	धिकव्रते ।			
शूद्रागमने ६।	अज्ञानतः षण्मा	६८ धेनुवः	२०२ कार्षी	३८ गावः ।
अपतितात्रस्य	संसर्गो द्वितीय		पणाः ।	अशक्तौ ।
नितेनसहेकपा	संसर्गिणः साहे			३० कार्षी
त्रे भोजने ७।	चतुर्वार्षिक ।			पणाः ।
पतितोच्छिष्टभो	व्रते ।			
जने ८ ।	ज्ञानतः षण्मा	६० धेनुवः	२०० कार्षी	५० गावः ।
	संसर्गो तृतीय		पणाः ।	अशक्तौ
	संसर्गिणः षा			५० कार्षी
	वार्षिकव्रते ।			पणाः ।

अथमहापातकानि ।

अथमहापातकानि ।	प्रायश्चित्तानि	तदशक्तौ	तदशक्तौ	दक्षिणा
	येनुराने ।	चूलीदाने ।	चूलीदाने ।	
	अज्ञानतः सन्ना	१५५ येनवः	१५५ कार्षी	२५ गावः
	संसेसर्गेरतीयसं		पणाः ।	अशक्तौ २५
	सर्गिणैर्वार्षि			कार्षीपणाः ।
	कवने ।			
	चतुर्थ संसर्गि ।	०	०	०
	एता ज्ञानाज्ञानतः			
	प्रायश्चित्तभावः ।			
महापातकिनां	एभिश्च विभिर्लु			
लघुतरसंसर्गोय	तरसंसर्गोरेको			
या एकशय्या ।	लघुसंसर्गः ।			
शूनयनादिः ।				
ततो लघुतरया	ज्ञानतस्त्रिभिर्ल	२०० येनवः	८५ कार्षी	१५ गावः
लापस्पर्शनिः	चुसंसर्गोर्वतसरे		पणाः तल	अशक्तौ
स्वासादिः ।	एतास्य तेनाष्टा		भस्पर्णादि	१५ कार्षी
	दशवार्षिकवने ।		वा ।	पणाः ।
	अज्ञानतो वत्	तथा	तथा	तथा ।
	सरहयेन ।			
	ज्ञानतत्रकैक	तथा	तथा	तथा
	शोवत्सरत्र			
	येण ।			
	अज्ञानादतस	तथा	तथा	तथा
	रषद्वेन ।			
	संलापादीनां	तथा	तथा	तथा
	त्रयाणापकैक			

अथमहापातकानि ।

अथमहापातकानि ।	प्रायश्चित्तानि	तदशक्तौ	तदशक्तौ	दक्षिणा
	येनुराने ।	चूलीदाने ।	चूलीदाने ।	
	अज्ञानादिसमानता			
	न ज्ञानतो वत्स			
	२३५५ पातः ।			
	संलापादीनां	२०० येनवः	८५ कार्षी	१५ गावः ।
	याणापकैकया		पणाः त	अशक्तौ ।
	नादि समानताद		भस्पर्णा	१५ कार्षी
	ज्ञानादस्य षट्		दिवा ।	पणाः ।
	पातः । तेनाष्टाद			
	शवार्षिकवने ।			
	ज्ञानादेकैकशो	तथा	तथा	तथा
	वत्सरनवकेन ।			
	अज्ञानादेकैकशो	तथा	तथा	तथा
	अष्टादशवत् ॥			
	सरे पातः ॥ ।			
	नवविध पापानि			
	ज्ञानो मध्यात् ये			
	न पापीयसा यः			
	संसृष्टः सतस्यव			
	तेपादहीनेऽर्था			
	न । एतच्च यथ			
	म संसर्गिणो ।			
	द्वितीय संसर्गि			
	णादिपादहीन ॥			

अथमहापात प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
कानि। धेनुदानं चूलीदानं

तृतीयसंस्मृति
एषाविधादहीनं
सर्वत्रहेयं ॥
संस्मृतिगामुक्त
कालमुनायि
वेरभागहारेण
प्रायश्चित्तमुना
धिकं हेयं रघु
नंदनमहावा
र्यमनेकलोत्त
चुसंसर्गेषु प्रति
ग्रहादिपुपाति
त्याभावात् तत्
प्रायश्चित्तभावः

पतितोत्पन्नत
मपिमहापात।
किंसंस्मृतिविशे
यः ॥
यस्यपतितस्य
तप्रायश्चित्ते त
स्यपातितदशा
याज्ञातस्यपुत्र
स तदतीयभा
गप्रायश्चित्ते।
तदानीं तजा
तायाः कन्यायाः
पतितोत्पन्नपु
त्रप्रायश्चित्तत।
तीयभागप्राय
श्चित्त।

अथानुपातकानि प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
धेनुदानं चूलीदानं

समुत्कर्षश्चरत् हादशवार्षिकव्रतं १० धेनुवः ५५ कार्षी १० गावः
तत् समुत्कर्षनि एतच्च ज्ञानात्मना भासतः। एतन्म
मित्रे वाचा कियथा ध्यायत्पपातके।
वा अन्यथा प्रतिपा दृश्यते तदज्ञाना।
दनं यथाश्रद्धया दिनालचुविषयं
ब्रह्मणोऽहमिति चेत्पादिसवस्थेयं
वचनं घटो पवीत यच्च वशिष्ठवचनं
धारणं च। अथवा वल्लोक्तः कृच्छ्रहा
परस्य सम्पत्तौ दशरात्रचरित्वा पु
तिविद्योत कर्षेस नरुपपुत्रीतवेद
तिनायं ब्रह्मणो न माचार्यात् विस्रुः
चकिंचिदयं ज्ञा समुत्कर्षान्तगु
जानीते इत्यन्त रोस्मालीकनिर्वधे
वचनं। राजगा। तदाक्षारणेव मासे
मिधेप्सुनं तत्तगा ययसा वेर्नत याता
जनिनिर्दोषस्यदे रणे परदारगमना।
सत्त्वापनं २ गुरो मिश्रायः। वशिष्ठः
रलीकनिर्वधः स गुरोस्मालीकनि
तगुरोर्जन्मदात। र्वधे संचलत्वातो
मृषादोषाभियोगः गुरुं प्रसादयेत्
इयत्तानित्रीणिता गुरुं प्रसादात् पूतो
नतोऽन्ताभा ॥ प्रसादात् पूतो
से यत्तानकृतव्र ॥ ॥ ॥

प्रायश्चि २५०० प्रायश्चि
 २५००
 अथानुपातका प्रायश्चिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि येनदानं चरणीदानं

कुरुत्या समानि । भवति एतानि
 यागस्थयोः क्षत्रिय प्रमादादि कृते
 वैश्ययोर्वधः । ४। वेध्यानि ।
 गर्भिणीवधः ५
 रजस्वलावधः ६
 अविगोत्रावधः ७
 ब्राह्मणवधिरिति ।
 क्रावित्तानगर्भ
 वधः ८ शरणा
 गतवधः ९ प
 तानिवप्रज्ञानक
 तवस्तुहत्यास ।
 मानानि ।

ब्रह्मोक्तता । सा द्वादशवार्षिक १८-थेनवः ५५-काषी १०-गावः
 च यमस्योत्तमि व्रत यणाः नक्षत्र यशक्तौ
 योगेन अथीतवेद भ्रष्टरणीदि १०-काषी
 विस्मरणं १ वेद वा । यणाः ।
 निन्दा अर्थतो ।
 ग्रन्थतश्च २ कौ
 दसाद्य ३ स
 रुदधः । स च
 ब्राह्मणवधिरिति
 मित्रवधः ५ गर्हि
 तान्ननरिधः साव

प्रायश्चि २५०१ प्रायश्चि
 २५०१
 अथानुपातका प्रायश्चिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि ॥ येनदानं चरणीदानं

ज्ञानतोऽमन्ता ।
 भ्यासेनयमजा
 त्रभोजनं । ५।
 गर्हिताद्यनरिधः
 ज्ञानतोऽमन्ताभ्या
 सेन क्लृप्ताकल ।
 मृनादिभोजनं ॥
 ६। एतानिषट् य
 ज्ञान कृत साराण
 न समानि ।

ब्राह्मणसेवेधिरितिः ज्ञानतो द्वाद १८-थेनवः ५५-काषी १०-गावः
 होपहरणं १ नरा शार्षिकव्रते यणाः नक्षत्र यशक्तौ
 २ म् ३ रजत ५। यज्ञानतस्तद १०-काषी
 भूमि ५ वज्र ६ म । ह । यणाः ।
 एतां नोवाभ्यासेन
 हरणं एतानि स
 म ब्राह्मणसामि
 काशीनिरक्तिका
 परिमितसवर्णस्ते
 यसमानि ।

सपिंडस्त्री गमनं ज्ञानतो मरण ३५-थेनवः १०८-काषी २०-गावः
 १ ब्राह्मणकमारी तकोक्तप्रकारे यणाः नक्षत्र यशक्तौ
 गमनं २ चोराणामरणं । तद्वै । २०-काषी
 लादि स्त्री गमनं कल्पिके चतुर्विंशति ॥ यणाः ।

	ग्रायस्त्रि २५०२	ग्रायस्त्रि			
ग्रथानुपातका नि।	ग्रायस्त्रिज्ञानि	तदशक्तौ धेनुदानं	तदशक्तौ चूलीदानं	दक्षिणा	
३। सवर्णमित्र स्त्रीगमने ४ पु त्रस्यासवर्णस्त्री गमने ५ गोरसे तरपुत्रभाष्या गमने ६ पितृ घृष्टगमने ७। मातृघृष्टगमने ८। गंतारमपेक्ष हीनवर्णपितृप त्नीगमने ९ पि तृघृष्टपत्नीगमने १० मातामहपत्नी गमने ११ मातुल पत्नीगमने १२ श्वश्रुगमने १३ सहस्रगमने १४ ज्येष्ठभ्रातृपत्नी गमने १५ राज पत्नीगमने १६ श्रोत्रियपत्नी। गमने १७ अ तिवृ पत्नीग मने १८ ॥	वार्षिकव्रतं । अज्ञानतोद्वा दशवार्षिकव्र तं । पंचपुरुषाधि कगामिनीना मासागमनेवा द्यगो॥ अभ्यासव्यभिचा रिणाः सकृत्त मनेप्रार्थितसम मपुरुषगामि। यागनेपराकः। अष्टमादिपुरुष गामिन्यागमने तमहं॥ अज्ञानादोगेह णमात्रे संबध विप्रकर्षे वा पराकस्तम। हृदो वा ॥	१८० धेनुवः ५४० कार्षी पणाः तल्ल भ्यस्वर्णादि वा। ८० धेनुवः २२ कार्षी। पणाः साई समधेनुसं। ५० धेनुवः ११ कार्षी पणाः। ४० धेनुवः ११ कार्षी पणाः। पा देनधेनुव तस्यस्य। शयनात्	१० गावः अशक्तौ १० कार्षी पणाः। यथाशक्ति यथाशक्ति यथाशक्ति यथाशक्ति		

ग्रथश्रितानि २५०३		ग्रथश्रितानि २५०४		
ग्रथानुपातका नि॥	ग्रथश्रितानि	तदशक्तौ धेनुदानं	तदशक्तौ चूलीदानं	दक्षिणा
उपाध्यायपत्नी गमने १६ शिष्य पत्नीगमने २० स्वस्वस्त्रीगम ने २१ असवर्णजा त इहित गमने। २२ आचार्य प त्नीगमने २३। प्राणगतागम ने २४ प्रव्रजिता गमने २५ यात्री गमने २६ सा धी गमने २७ निःक्षिप्तस्त्रीगम ने २८ वर्णान्तरमा गमने २९। एतानि गुरु तल्ल गमन समानि। इति चतः प्रका राण्यनुपातका निमित्तानि हि पंचाशत् ॥ स त्वेयानि ॥	ज्ञानतोमहापा तकोक्तप्रकारे णमरणं तदेक ल्लिपके चर्तवि शतिवार्षिकव्र तं ॥ अज्ञानतोद्वा दशवार्षिकव्रतं पंचपुरुषाधि कगामिनीना मासागमनेवा द्यगो॥ अभ्यासव्यभि चारिणाः सकृ त्तमनेप्रार्थी त सममपुरुष गामिन्यागम ने पराकः। अष्टमादिपुरु षगामिन्याग मने तमहं॥ ॥	१६० धेनुवः ५४० कार्षी पणाः तल्ल भ्यस्वर्णादि वा। ८० धेनुवः २२ कार्षी। पणाः सा ईसमधेनु सकलनात् ५० धेनुवः ११ कार्षी। पणाः। ४० धेनुवः ११ कार्षी पणाः। पा देनधेनु चतस्य स्य यास नात् ॥	१० गावः। अशक्तौ २० कार्षी पणाः। १० गावः। अशक्तौ १० कार्षी पणाः। यथाशक्ति यथाशक्ति यथाशक्ति यथाशक्ति	

प्रायश्चि ३५-४ प्रायश्चि

अथोपपात प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
कानि धेनुदानं चूलीदानं

ब्राह्मणद्वित्र्य त्रैमासिकव्रतं १२ धेनुवो १६ कार्षी १ धुषः १॥
वैश्वकर्तिक। तद्यथा कृतस यणाः तस्य गावः ॥ अ
ज्ञानकृतब्राह्मणस्वामिकग पादिताष्टागोश्र भस्मर्णादि शक्तौ १५
दीवधः। मीणाकृतपरिधा १० धेनुवो ५ कार्षी कार्षीयणाः
नोमरावगुणवो वरुसेम ताः। यणाः। तथा।
रायवागृह्णतान् यवानपिवन् गो
ष्टे वसेन्। अपर मासद्वये उपोष्या
परदिने सायं सु लंभुनीत। निते
द्वियो गोमूत्रेण। स्नानं चरेत् दि
वा गवानुगमने रुद्धं तिष्ठन् गोमू
त्रजः पानं च चरेत् गोमूत्राधानम
स्नानं च कर्ष्यात् रात्रौ वीरासनं व
सेत्। तिष्ठन्ती पुनो घृतनिष्ठेत्
व्रजेतीषुतास्वव व्रजेत् ॥

प्रायश्चि ३५-५ प्रायश्चि

अथोपपात प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
कानि धेनुदानं चूलीदानं

आसीनासना स्वासीनः वीत
मन्त्रसरः आत रा अभिशास्ता
पतिता पंकल ग्राभयनिमित्त
आस्थाद्यादिभि राकोतोचरांस
वैश्वकर्तिकेभिर्विमा चयेत् ग्रीष्मव
र्षाणीतेषु मारु तेभ्योवातिवा
गास्वाणामकृता आत्मजाणान् क
र्ष्यात् आत्मनः अ नेषावा एरुहेत्र
खलेषु भक्षयेत् पिबेत्तेवत् सेचनि
वारणाभिप्रायेण न कथयेत्। एत
दिधानेन योगा मन्त्र गच्छति स
गोहत्याकृतपापा तमनुचते। एकं

प्रायश्चित्त २५.६ प्रायश्चित्त
ग्रथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चलीदानं

हृषदशभाअद
क्षिणं दद्यात्
एतदशक्तौवेद
विद्यः सर्वस्वद
द्यात् । एतच्चतु
दीयाणादिविष
ये स्त्री मृदवा
लवहनामर्द्ध

ब्राह्मणद्विवि
वैश्यकर्त्तकवा
स्नात्वा स्नामिका
ज्ञानकृत गवी
वधः ।

साईमासिकव्र
ते तयथा गोष्ट
गोसमीयगोत्रः
स्थितिं कुर्यात् ।
तत्रैव तिनोश
यनेच । शक्त
यावकपयोद
धि सरगोमया
नाभक्षणकम
पाः कुर्यात् ॥
नव रोम विव
र्जित स्त्रिसवन
स्नानचरेत् निते
द्वियो वीतमत
सरश्च भवेत् य
याशक्तिगायत्री
वज्रपेत् साईमास

६ धेनवः १८ कार्षी
भवदेवम पणाः त्रय
हसमताः भस्मर्णादि
६ धेनवो २५ कार्षी
वज्रसमताः पणाः व
ता । रुसमताः
साईष्टये
नुसंकल
नात् ।

१ गोः अ
शक्तौ १
कार्षीपणाः
स्नातमने
३॥ कार्षी
पणाः ।

प्रायश्चित्त २५.७ प्रायश्चित्त
ग्रथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चलीदानं

पूर्वोसति विप्रान्
भोजयेत् । गोत
मूल्यवा दक्षिणा
दद्यात् । एतन्नवि
थानेनगोत्रः पा
यन्मुच्येत एतद्व
ते गोस्नामिनेतत्
प्रतिश्रयं गवोत्रं ।
यथोक्तमूल्यवाद
त्ताकर्त्तव्यं । स्त्रीमृ
दवालवहनाम
र्द्ध प्रायश्चित्तं ।

ज्ञान कृतमृद
कर्त्तक ब्राह्मण
स्नामिक गवीव
धः ।

ब्रह्मासिकव्रतार्द्धं ।
अज्ञानतस्तद्वर्द्धं

६ धेनवो १८ कार्षी १ गोः अ
भवदेवमह पणाः २५ शक्तौ १
समताः । कार्षीपणाः कार्षीप
६ धेनवो व वज्रसमताः पणाः
रुसमताः ताः त्रयभ
स्नादिवा

ज्ञानकृतब्राह्म
णद्विविद्वेष्य
कर्त्तक द्विवि
स्नामिक गवीवधः

ब्रह्मासिकव्रतं ६ धेनवः १८ कार्षी यथाशक्ति
तयथा वन्नासा
न तच्चर्मणापरि
हृतो गोयासाह ।
मी ॥

पणाः त्रय
भस्मर्णादि
वा ॥

प्रायश्चि २५०८ प्रायश्चि
 २५०८
 अशेषपात प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 कानि। येनुदानं सुणीदानं

गोब्रतो यवारी
गोभिरेव संव
रन् नत् पापात्
विमुच्येत ।

ज्ञानादत्रि मात्मासिकव्रता ध्येनवः १८ कार्या यथाशक्ति
यैवैश्वकर्तृका ई । पणाः तत्र
ज्ञानकृतदत्रि भस्वर्णादि
यत्मासिक गति वा ।
वयः । १८ कार्या यथाशक्ति

वयः ।
 मूदकार्तकता वात्सासिकव्रता दधेनवः १८ कार्षा यथाशक्ति
 नक्तनक्षत्रियसा पलाः तन्न
 मिकगरीवयः । भस्वर्गादि
 वा ।

तत्कर्तृकानान् पतद्गताई । श्येनवः स कार्षीप यथाशक्ति
 कृतं तत्स्वामिक स्त्री मृदुबाल एतः तत्र
 गवीवधः । सद्गुना सर्व भ्यस्वर्णादि
 वा ।

ब्राह्मणसन्निधौ
प्रकर्तकज्ञान
ज्ञानवैश्वस्यमि
कगवीवथः।

तत्कर्कशान
कृत तत्त्वमिक
गवीवथः।

शायस्त्रि २५.२ शायस्त्रि

अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि तदशक्तो तदशक्तो दक्षिणा
नि । धेनुदानं चर्णीदानं

ब्राह्मणद्वित्रियैः पञ्चानुपत्यानि यथेनवः १२ कार्षी यथाशक्ति
 प्रकर्तृकं ज्ञानं यणाः तत्र
 कृतं प्रहस्वामि भ्यस्वर्णादि
 कगवीवधः । वा ।

ब्राह्मणान्त्रिगैव २ शान्तये । २ येन ६ कार्षीप यथाशक्ति
 प्रकर्तुं कान्तान् स्त्रीशूद्रबालान् स्त्रीशूद्रबालान्
 कृतशूद्रस्वामिक शान्तो सर्वशार्दुप
 गवीवधः । कस्यस्त्रीत्वशूद्र
 त्वानुभयधमेव
 तेषामश्विनेपादः

ब्राह्मणस्वामिक	दिगुणत्रैमासिकं	३५ धेनवो	७२ कार्षी	२ हवो २'
गर्विणीकपिला	व्रतं ।	भवदेवभ	पणाः ।	गावः ५
दौघी होमधेनु स	अज्ञानतस्तदं ।	ह समताः	१२ कार्षी	शक्तो ३'
व्रतानो गवो वा		३५ धेनवो	पणा वरु	कार्षी पणाः
स्नानादग्निवैश्व		वरु समताः	समताः ।	
कर्त्तव्यज्ञानकृत				
वयः ।				

ब्राह्मणस्वामिक त्रैमासिकव्रतं । १२थेनवः । ३६ कार्षी १३वः १
गर्विणीकपिला अज्ञानतस्तदर्थं १०थेनवो पणाः । गावः ३
दोग्रीहोमथेन वरुसमेताः ११ कार्षी शक्तो १५
सुव्रतानां गवां पणा वरु कार्षीपणाः
श्रद्ध कर्तकज्ञा संमेताः
नक्त वधः ।

प्रायश्चित्त २५१ प्रायश्चित्त

अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदाने। चर्णीदाने

तत्रियस्वामिक दिगुलंघना २५ येनवः २२ कार्षी यथाशक्ति
गर्भिणीकपिला सिकवने। पणाः।
दोग्रीहोमयेनुस अज्ञानतस्तद
वतानो गवा वा है।
स्नानात्रियवै
शकृत्क ज्ञानक
तवथः।

तत्रियस्वामिक। मात्मासिक ११ येनवः १६ कार्षी यथाशक्ति।
विर्णीकपिलादे ते अज्ञानतस्त
ग्रीहोमयेनुस दई।
तानो गवा अदक
र्त्तक ज्ञानकृत।
वथः।

वैश्वस्वामिक ग। चतुर्गुणमा २० येनवः ६ कार्षी यथाशक्ति
विर्णीकपिलादे सिकवने। पणाः।
ग्रीहोमयेनुस अज्ञानतस्तद
तानो गवा वा है।
स्नानात्रियवैश्व
कर्त्तक ज्ञानकृत
वथः।

वैश्वस्वामिक। दिगुलंघनासिक १० येनवः १ कार्षी यथाशक्ति
गर्भिणीकपि वने अज्ञानतस्त
ला। दई। पणाः।

प्रायश्चित्त २५१ प्रायश्चित्त

अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि। तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदाने। चर्णीदाने

दोग्रीहोमयेनु
सवतानो गवा
अदकृत्कज्ञान
कृतवथः।

अदस्वामिकग। ८ प्राजापत्यानि ८ येनवः २५ कार्षी यथाशक्ति
विर्णीकपिला अज्ञानतस्तदई पणाः।

दोग्रीहोमयेनुस
वतानो गवा वा।
स्नानात्रियवै।
शकृत्क ज्ञानक
तवथः।

अदस्वामिकगर्भि ५ प्राजापत्यानि ५ येनवः १२ कार्षी यथाशक्ति
णीकपिला दोग्री अज्ञानतस्तदई
होमयेनु सवता
नो गवा अद कर्त्त
कज्ञानकृत व
थः।

ज्ञानकृतवास्त। २ प्राजापत्ये। २ येन ६ कार्षी यथाशक्ति
लात्रियवैश्व अज्ञानतस्तद पणाः।
कर्त्तकाथमअद है।
स्वामिक गवीथ
२॥

प्रायश्चित्त २५१२ प्रायश्चित्त
 २५१२
 अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
 नि । येनदाने चलीदाने
 ज्ञानकृतम्बुद १ प्राजापत्ये । १ येनः । १ कार्षी । यथाशक्ति
 कर्तृकाथमम्बुद २ ज्ञानतस्तद २
 इस्वामिक ग ३
 वीवथः ।
 यथमम्बुद स्वा ४ प्राजापत्यानि ४ येनवः १२ कार्षी यथाशक्ति
 मिकगर्भिणी ५ ज्ञानतस्तददं ५
 कपिलादोग्धी
 होमयेनसुवता
 नोगांवास्त्राण
 तत्रियवैश्य ।
 कर्तृक ज्ञान
 कृतवथः ।
 यथमम्बुद स्वा । १ प्राजापत्ये । २ येन ६ कार्षी यथाशक्ति ।
 मिकगर्भिणी २ ज्ञानतस्तददं २
 कापलादोग्धी
 होमयेनसुवता
 नोगांवास्त्राण
 कर्तृक ज्ञानकृत
 वथः ।
 वास्त्राणस्वामिका वैमासिकव्रत ४ येनवः १२५ कार्षी १५ कार्षी ।
 योगो रुतपत्रमा पादः । पाणः सपा ५
 ३ गर्भस्यवास्त्राण ३ ज्ञानतस्तद ३
 एतत्रियवैश्यक ३
 कर्तृक ज्ञानकृत व
 थः ।

प्रायश्चित्त २५१३ प्रायश्चित्त
 २५१३
 अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि । येनदाने चलीदाने
 वास्त्राणस्वामिका वैमासिकव्रत १ येनवः २५ कार्षी ३१ कार्षी
 योगो रुतपत्रमा ददये । पाणः सपा पाणः ।
 ३ गर्भस्यवास्त्राण ३ ज्ञानतस्तददं ३
 तत्रियवैश्यकर्तृ स्त्रीम्बुदवास्त्राण ३
 कर्तृक ज्ञानकृतवथः होनामर्ह । कलनात् ।
 वास्त्राणस्वामिका वैमासिकव्रत १ येनवः २५ कार्षी ३१ कार्षी
 योगो रुतपत्रमा ददये । पाणः पा पाणः ।
 ३ गर्भस्यवास्त्राण ३ ज्ञानतस्तददं ३
 तत्रियवैश्यकर्तृ स्त्रीम्बुदवास्त्राण ३
 कर्तृक ज्ञानकृतवथः चैतन्ययुक्तगर्भ ३
 वथे कृतज्ञानेव । दशथेनुस
 प्रायश्चित्त । कलनात् ।
 तत्रियस्वामिका वास्त्रासिकव्रत ३ येनवः १६ कार्षी यथाशक्ति
 योगो रुतपत्रमा पादः । पाणः ।
 ३ गर्भस्यवास्त्राण ३ ज्ञानतस्तददं ३
 तत्रियवैश्यकर्तृ
 कर्तृक ज्ञानकृतवथः
 तत्रियस्वामिका वास्त्रासिकव्रत ६ येनवः १६ कार्षी यथाशक्ति
 योगो रुतपत्रमा पाददये । पाणः ।
 ३ गर्भस्यवास्त्राण ३ ज्ञानतस्तददं ३
 त्रियवैश्यकर्तृक स्त्रीम्बुदवास्त्राण ३
 ज्ञानकृतवथः । होनामर्ह ।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

दक्षिणस्वामिका घान्नासिकव्रत १ येनवः २० कार्षीय यथाशक्ति
यागो निर्घृन्न स पादत्रये।
कलगात्रवेतनं यज्ञानतस्तदर्थं
रहितगर्भस्य वा स्त्रीशूद्रवालह
स्नानादत्रिय वै दानामर्हं।
शकृत्कज्ञान कृतवधः। चेतनयुक्तग।
वधवेकतस्त मेवप्रायश्चित्तं

वैष्णवस्वामिका द्विगुणमासव्रत १ येनवः ३॥ कार्षी यथाशक्ति।
यागो रुतपत्रमा तस्यपादः। यणाः।
आर्घ्यस्यवास्न। यज्ञानतस्तदर्थं साईदयथे
एतद्विषयवैष्णव वसेकलना
हकज्ञानकृतव यः। तः।

वैष्णवस्वामिकाया द्विगुणमासव्रत ५ येनवः १५ कार्षी यथाशक्ति
गोर्निघ्नसंमिता स पादत्रये। यणाः।
अर्घ्यस्यवास्नानात यज्ञानतस्तदर्थं
त्रियवैष्णवकर्त स्त्रीशूद्रवालह
कवधः ॥ दानामर्हं।

वैष्णवस्वामिकाया द्विगुणमासव्रत १ येनवः २० कार्षी यथाशक्ति।
गोर्निघ्नसकल सपादत्रये। यणाः।
गात्रवेतन्यरहित यज्ञानतस्तदर्थं साईसम
गर्भस्य वास्नाना स्त्रीशूद्रवालह येनसेक
त्रियवैष्णवकर्त दानामर्हं। लनाम्।
कज्ञानकृतवधः।

३०

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

शूद्रस्वामिकाया १ प्राजापत्ये। १ येनः १ कार्षी यथाशक्ति
गोरुतपत्रगर्भ यज्ञानतस्तदर्थं यणाः।
स्यार्घ्यातगर्भय
हणादिनातसाव
नमासहयानति।
ज्ञानगर्भस्य वा
स्नानादत्रियवैष्ण
कर्तकज्ञानकृत
वधः।

शूद्रस्वामिकाया २ प्राजापत्ये। २ येन ६ कार्षी यथाशक्ति
गोर्निघ्नसंमिता यज्ञानतस्तदर्थं यणाः।
गर्भस्यार्घ्यातमा स्त्रीशूद्रवालह
सहयोपरिसावन दानामर्हं।

नमासहयानतिका नगात्रायवयवोत्
पत्रगर्भस्यवास्न
एतद्विषयवैष्णव
हकज्ञानकृतवधः

शूद्रस्वामिकाया १ प्राजापत्यानि १ येनवः १ कार्षी यथाशक्ति
गोर्निघ्नसकल यज्ञानतस्तदर्थं यणाः।
गात्रवेतन्यरहित स्त्रीशूद्रवालह
गर्भस्यार्घ्यातव दानामर्हं वैत
तर्ध मासोपरिसा न्ययुक्तगर्भव
वनमासहयानति येकतस्तमेवप्रा
ज्ञानगर्भस्य ॥ यश्चित्तं ॥

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दत्तिरणा ।
नि । धेनुदानं चर्यादान

वात्सल्यत्रय वैश्वकर्तृकज्ञान रूपः ।	वैश्वकर्तृकज्ञान रूपः ।	२५ कार्ष्णी यणाः सा ह्यधेनवः कलनात्	३॥ कार्ष्णी यणाः ।
वात्सल्यस्वामि कानामतिवृद्धा तिश्रुतिवा । लातिश्रुतिवा । नागवां वात्सल्य त्रयवैश्वकर्तृक ज्ञानरूपः ।	वैश्वकर्तृकज्ञान रूपः ।	२६ कार्ष्णी यणाः ।	यथाशक्ति
वात्सल्यस्वामि कानामतिवृद्धा तिश्रुतिवा । लातिश्रुतिवा । नागवां वात्सल्य त्रयवैश्वकर्तृक ज्ञानरूपः ।	वैश्वकर्तृकज्ञान रूपः ।	२७ कार्ष्णी यणाः ।	यथाशक्ति

ग्रथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
ति । येनदानं क्षणीदानं

श्रुत स्वामिकानां श्रान्तापने । श्रेय ६ कार्यं यथाशक्ति
मतिरुद्धातिरुषा मज्जानतस्तदर्थं
निवालातिरोगि । स्त्रीश्रुद्वालह
लीनांगवाः बाल दानामर्थं ।
एतन्निवैषयक
रिक्तज्ञानकृतव
धः ।

ब्राह्मणस्वामिका	दिगुणत्रैमासि	१५ येनवः	१२ कार्षी	२ हवो
नावरुनांगवांवा	कव्रतं।		यणाः।	१० गावः।
स्नानादत्रियवेश	यज्ञानतस्तदई			ग्रशक्तौ
कर्तृकैकप्रयत्न	स्त्रीशूद्रवालह			१० कार्षी
निष्पन्न ज्ञानतह	ज्ञानामई।			यणाः।
तवधुः।				

तवधुः।
द्वित्रिय स्वात्मिका दिगुणास्मासि २५ येनवः २२ कार्य यथाशक्ति
नेवहनां गवोवा कवते। यणाः
स्त्रिणाद्वित्रिय वै युक्तानतस्तद।
शकते कैकय ई सीम्भुवाल
यत्त निष्पन्नतान। हृदनामर्द।
कृतवधुः।

वैष्णवसामिकानां चतुर्णामासव २५ नवः ६० कार्षी यथाशक्ति
वद्भनो गवो ब्रा प्रतानतस्तदर्थे पणः ।
स्तनक्षत्रिय वै स्त्रीशूद्रवाल्लह
शकार्तकैकप्रय दानामर्थे ।
ते ॥

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
ति । येनदाने । चर्णीदाने

निष्पन्नज्ञानक
तवधः ।

श्रद्धास्वामिका दृष्टान्तापराति ध्येनवः २५ कार्षी यथाशक्ति
नोवरुनोगवा यज्ञानतस्तदहं पणः ।
ब्राह्मणद्वित्र्य स्त्रीश्रद्धाबालह
वैष्णवकर्म के हानामहं ।
कप्रयत्ननिष्प स्त्रीलाघुभयध ।
ब्रह्मज्ञानकतव मवतेपादः ।
धः ॥ प्रयत्नभेदेप्राय
श्चित्तानिः ।

ज्ञानकृतवक्र प्रत्येकं प्रमासि ध्येनवः १५ कार्षी १५ कार्षी
कर्त्तव्यब्राह्मण कवतपादः । पणः । पणः ।
स्वामिकैकग यज्ञानतस्तदहं सपादयेन
वीवधः । चतष्टय ।
संकलनात्

ज्ञानकृतवक्र प्रत्येकं प्रमासि ध्येनवः १ कार्षी । यथाशक्ति ।
कर्त्तव्यब्राह्मण कवतपादः । पणः ।
स्वामिकैकग यज्ञानतस्तदहं

ज्ञानकृतवक्र प्रत्येकं दिगुणमा ध्येनवः २५ कार्षी यथाशक्ति ।
कर्त्तव्यवैष्णव सवतपादः । पणः ।
स्वामिकैकग यज्ञानतस्तदहं सार्द्धहयेय
वीवधः । नुसंकलना
त् ॥ ।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
ति । येनदाने । चर्णीदाने

ज्ञानकृतवक्र प्रत्येकं प्रमासि ध्येनः १ कार्षी यथाशक्ति
र्त्तक श्रद्धास्वामि तं यज्ञानतस्त पणः ।
कैक गवी वधः । दहं ।
होभामेक गवी यद्यत् स्वामिका
वधः । यद्यत् यद्यत् यद्यत्

होभामेक प्रयत्न यद्यत् स्वामिकाया
निष्पन्नवक्रगवी गोवैष्णवयत् प्रा
वधः । यद्यत् प्रत्येकं न
हैगुणं ।

एक प्रयत्ननिष्प प्रत्येकं तनह ।
वक्रकर्त्तकवक्र धोक्त वत पाद
गवीवधः । दहं ।

एक प्रयत्ननिष्प प्रत्येकं तनह
ब्राह्मणकृतवक्र धोक्त वत द्विपा
कर्त्तकवक्रगवीव दप्रयश्चित्तानि
धः । त्रिः ।

ज्ञानकृत ब्राह्मण प्रेमासिकवतपा ध्येनवः १५ कार्षी १५ कार्षी
द्वित्र्यवैष्णव क दः । यज्ञानत । पणः स पणः ।
र्त्तक ब्राह्मणस्त सार्द्धहं । पादयेन
मिकैक सायनग स्त्रीश्रद्धाबालह चतष्टय ।
नामहं । संकलना
त् । ।

ज्ञानकृतब्रह्म । यादमूनसाणमा । येनवः शंकासी यथाशक्तिः
 एतद्विषयवैषय सिकवते । पणाः ।
 कर्तृकद्विषयसा । अज्ञानतस्तदर्ह ।
 मि ।

ज्ञानकृतबालण १ प्रजापत्यं । १ येनः १ काशीः यथाशक्ति
हृदय वैश्व क अज्ञानतस्तद पणाः ।
हृदय शूद्रस्वामि
कैक हायनग
वीरधः ।

प्रायश्चित्त २५२५ प्रायश्चित्त
अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि नदशक्तौ नदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदाने। चलीदाने

यद्यत्स्वामिक।
यद्यत्कर्तकय
यद्यत्वेयययत्
प्रायश्चित्तमृक्तं
प्रहृतप्रवर्तक
पप्रयोजकस्य
नतप्रायश्चित्त।
स्वपादत्रये प्रह
नप्रवर्तकप्र
योजकस्यपाद
ये स्वयप्रहर्त
पानुशाहकस्य
दत्रये। वद्यप्रति
रोधकप्रपाव
हकस्यपादद्वये

ब्राह्मणद्विषये। सेतिकर्तव्यताक २५२५
अपकर्तकप्रदेतर प्राजापत्ये।
स्वामिक गवाया स्त्रीमृद्वालव
लननिमित्तवधः। दानामर्दे।
इतिकर्तव्यता।
यथा। सशितं
वपनेकार्यं
संभ्रमवगाहने।
श्रुते ॥

६ कार्षी १६५५
पणाः। यशक्तौ
कार्षीपणाः

प्रायश्चित्त २५२५ प्रायश्चित्त
अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि नदशक्तौ नदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदाने चलीदाने

वीपि त्वरे धृक्
लाघलप्रवणा
दिभिः शार्दमेव
हितचर्मपरिधा
यसंगवनेन।
तासांमध्वसदा
त्रौ दिवा नाभिः
समेवनेन वा
स्नानस्य विशेष
ण तथा राजस
वैश्वयोः प्रायश्चित्त
नेनतस्त्रीर्णे ऊर्ध्व
द्वास्नानभोजने
अनृत सहितो
गोवदद्यादिप्राय
दक्षिणा। इति
राशरोक्ता।

ब्राह्मणद्विषये प्राजापत्यद्वयं २५२५ ६ कार्षी यथाशक्ति
अपकर्तकप्रदेतर स्त्रीमृद्वालव पणाः।
मिक गवायाल दानामर्दे।
ननिमित्तवधः
ब्राह्मणद्विषये सेतिकर्तव्यताक येनोर्द १॥ कार्षी १॥ कार्षी
अपकर्तकप्र प्राजापत्यपादः। सासेभ पणाः। पणाः।
देतर स्वामिका। वातएक
येनः।

प्रायश्चित्त २५२६ प्रायश्चित्त
अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदाने चर्णीदाने

प्राप्त दम्पावस्था
गोवत्सापालन
निमित्तवधः अ
प्राप्तदम्पावस्था
तद्विहायण पर्य
ने। ब्राह्मणत्वेन
यवेषणम्भुदकर्त
कम्भुद स्नामिका
प्राप्तदम्पावस्था।
गोवत्सापालन
निमित्तवधः।

उत्तरपृष्ठवत्सत
र्यावधः। भूतपूर्वसा
मिकागवव
धयायश्चित्त
दिगुणं पूर्व।
स्नायत्तानेवा
स्नायत्तानेवा
गववधदिगु
णप्रायश्चित्तं।

गवाम्भुगभंगा। दशरात्रं वज्रवने येनः शर्का यथाशक्ति।
स्थिभंगं वर्मनि मासाद्वयवपाने यणाः।
मौचनलंगूल प्राजापत्यं वा ॥
छेदनं। वज्रवने यथा।
गोमूत्रेण समा
युक्तं यावत्कं वाप्ये

प्रायश्चित्त २५२७ प्रायश्चित्त
अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
कानि। येनदाने चर्णीदाने

नयेत्। एकादे
नैवकुच्छेद्यम्
क्तञ्चागिरसासु।
यं सर्वपापदरो।
दिव्योनामावजु
इति स्थितः। अ
गभंगादिना पाप्मा
साभ्यन्तरेण मरणे
अमृतं वधप्राय।
श्चित्तं करणीयं।
गुरुणा समेन वा
नेन प्रायश्चित्तेन
अगभङ्गादिप्रा
यश्चित्तसिद्धिः स
एव सोमं मरणे
अगभङ्गादिप्राय
श्चित्तमात्रं कर्तव्यं।

गवाम्भुगभंगाः यत्कर्तृकयत्
स्नामिकागववधे
यत्प्रायश्चित्त
मुक्तं तत्कर्तृक
तत्स्नामिकागवमु
क्तमेष तत्प्राय
श्चित्तं ससुलिग।

प्रायश्चि २५२८ प्रायश्चि
प्रयोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनुदानं। चण्णीदानं

हृदयोस्तत्पत्ता
भिषाणात् अत्र
प्रयोजक भेद
स्पादपादोनच
२ प्राजापत्यहयं।

वृषस्यस्यंवा
स्पाकहक ह
ल शकहादि
योजने।
योधिवावास्
लाकहक हल
शकहादियोज
ने उत्सृष्टवृष
स्यकपिलाया
अवास्तलाक
हक हलनदा
दियोजने।
गोमोसत्वाद
केगविक्रय।
विनिमयादिः।

५ प्राजापत्यानि
वास्तोतेरेषां
प्राजापत्यहयं।
२ यतिवादायणा
हयं वास्तोते
वेषायतिवादा।
यणके।
विक्रयादि मात्रे
अज्ञानकृततन्त्र
कर्तकतन्त्रत्वा
मिकगववधप्राय
श्चित्ताहं। गोमा
सत्वादककर्तक
तन्त्रववधतन्त्रा
नकृततन्त्रकर्त
कतन्त्रस्वामिकगव
वधोक्तसंपूर्णप्रायश्चित्ते।

शेनु ६ कार्षी
पणाः यथाशक्ति

यथेनवः ११ कार्षी
पणाः। यथाशक्ति

सादसप्त २१ कार्षी
यथेनमंभ पणाः। यथाशक्ति
वान्धेन
वः।

प्रायश्चि २५२९ प्रायश्चि
अथगोवधापवादः ॥

॥ तत्रपराशरः ॥

भूर्येषुवहमानेषु दण्डेनाभिहतेषुच। काष्ठेन लेष्टनावापि पा
षाणेनतनाडितः। मूर्च्छितः यतितश्चैव मृतो वा सद्यप्यवच। एवं
गतानां भूर्याणां प्रवक्ष्यामि यथाविधि। उष्णितस्तपदेगच्छेत्तपंचस
प्रदशपिशा। प्रासेवायदिशुक्रातिनोयवापिवतिस्त्वय। पूर्व्यापि वि
नष्टानां प्रायश्चित्तेन विद्यते। संवर्तः। यंत्रेण गोविकितसायाम्फ
गर्भविमोचने। यत्रैकतेविपत्तिः स्यात् प्रायश्चित्तेन विद्यते। प्रेष्य
स्त्रहमाहारददज्ञोवास्तोषुच। प्राणिनां प्राणहन्तार्यप्रायश्चित्तेन
विद्यते। दाहच्छेदसिराभेद प्रयत्ने तृपकर्वतो। द्विजानां गोहिनार्थवा
प्रायश्चित्तेन विद्यते ॥ याज्ञवल्क्यः। क्रियमाणोपकोरेत् मृतविधे
नपातके। विपाके गोहृषाणोच भेषजाग्निक्रियामुच। मितान्तरा
धृतपराशरवचने ॥ कूपे तानेवधर्मीये गृहदाहेचयमृताः ग्रामदा
हेतया गोरे प्रायश्चित्तेन विद्यते। भवदेवभहृधृतवचने। मृगभंगे
स्थिभंगेच कटिभंगेनयैवच। यदिजीवति घण्टासान प्रायश्चित्ते
न विद्यते। संवर्तः। देवदोषाविहारेच कूपेध्यायनेनपुच। एषु गो
षु प्रपञ्चास प्रायश्चित्तेन विद्यते ॥ देवदोषी स्वयंभ लिंगाद्यवस्था
नगाक्षरं। विहारो गवो मैथुनं। आयतने सीमानिवेधन स्थानं।
अत्रकृपायतन कर्त दीषाभावो नतगोस्वामिनः। इति प्रायश्चि
नविवेक प्रायश्चित्ततत्त्वस्सतिसारमौखह सम्मतं गोवध प्रायश्चि
नेसमाप्तम् ॥

प्रायश्चित्त २५३ प्रायश्चित्त

अथोपपानका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
नि । येनदानं चूणीदानं

ज्ञानकृतबाला अज्ञानकृतव ४५ येनवः १५५ कार्षी १५ गावः ।
तद्विषयकर्तृ स्मदसाप्राय यणाः । अशक्तौ
कद्विषयवधः । अज्ञानपादः स १५ कार्षी
तत्रैवार्थिकव यणाः ।
तत्रयः ।

अज्ञानकृतव साहैवार्थिकवतं साहैवार्थि ६०॥ कार्षी १५ गावः ।
स्मदसाप्राय श्रुतिधनं यणाः । अशक्तौ
कद्विषयवधः संभवान् १५ गावः ।
येनवः ।

ज्ञानकृतवेष्य साहैवार्थिकवतं १५० कार्षी ५ गावः ।
कद्विषयवधः यणाः । अशक्तौ
यः । ५० कार्षी
यणाः ।

अज्ञानकृतवेष्य वैवार्थिकवतं ४५ येनवः १५५ कार्षी १५ गावः ।
कद्विषयवधः यणाः । अशक्तौ
१५ कार्षी
यणाः ।

ज्ञानकृतमृदक नववार्थिकवतं १५५ येनवः ४५५ कार्षी ५५ गावः ।
कद्विषयवधः यणाः । अशक्तौ
५५ कार्षी
यणाः ।

अज्ञानकृतमृद साहैवार्थिकवतं साहैवार्थि १५५ कार्षी १५ गावः ।
कद्विषयवधः कवतं । यणाः । अशक्तौ
१५५ कार्षी
यणाः ।

प्रायश्चित्त २५३ प्रायश्चित्त

अथोपपानका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चूणीदानं

ज्ञानकृतबाला अज्ञानकृतव साहैवार्थि ६०॥ कार्षी १५ गावः ।
तद्विषयकर्तृ मभाभाः सच सा श्रुतिधनं स यणाः । अशक्तौ
कद्विषयवधः । हैवार्थिकवतं भवान् १५ गावः ।
यः । येनवः ।

अज्ञानकृतबाला अज्ञानकृतव साहैवार्थि १५५ कार्षी ५ गावः ।
तद्विषयवेष्य उशभाभाः सच दशधनं स यणाः । अशक्तौ
कद्विषयवधः नवमासिकवतं भवान् १५ गावः ।
यः । येनवः ।

ज्ञानकृतमृदक अज्ञानकृतव ४५ येनवः १५५ कार्षी १५ गावः ।
कद्विषयवधः । तथैवार्थिकवतं यणाः । अशक्तौ
यः ।

अज्ञानकृतमृद अज्ञानकृतव साहैवार्थि ६०॥ कार्षी १५ गावः ।
कद्विषयवधः मभाभाः सच सा संभवान् १५ गावः ।
हैवार्थिकवतं येनवः ।

ज्ञानकृतबाला अज्ञानकृतव साहैवार्थि १५५ कार्षी ५ गावः ।
तद्विषयवेष्य उशभाभाः स दशधनं स यणाः । अशक्तौ
कद्विषयवधः नवमासिकवतं भवान् १५ गावः ।
यः । येनवः ।

अज्ञानकृतमृद अज्ञानकृतव साहैवार्थि १५५ कार्षी ५ गावः ।
कद्विषयवधः मभाभाः सच सा संभवान् १५ गावः ।
हैवार्थिकवतं येनवः ।

अज्ञानकृतबाला अज्ञानकृतव साहैवार्थि १५५ कार्षी ५ गावः ।
तद्विषयवेष्य उशभाभाः स दशधनं स यणाः । अशक्तौ
कद्विषयवधः नवमासिकवतं भवान् १५ गावः ।
यः । येनवः ।

अज्ञानकृतमृद अज्ञानकृतव साहैवार्थि १५५ कार्षी ५ गावः ।
कद्विषयवधः मभाभाः सच सा संभवान् १५ गावः ।
हैवार्थिकवतं येनवः ।

प्रायश्चित्त २५३५ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि नदशक्तौ नदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदाने। चर्णीदाने।
ज्ञानकृतब्राह्मण वार्षिकव्रतं। १५ धेनवः ५५ कार्षी १ गावः
एतत्त्रियवैश्य अज्ञानतस्तेन पणः। ८८-१५ का
कर्त्तव्येष्वपवथः दंडे। १५ धेनवः १५ कार्षी १ गावः।
ज्ञानकृतशूद्रक द्विवार्षिकव्रतं। १५ धेनवः १५ कार्षी १ गावः।
नैकवैश्यावथः। अज्ञानतस्तेन पणः। १५॥ १५॥
दंडेस्त्रीवालु १५॥ १५॥
सुदानामर्द्धे। कार्षीपणः।
एकस्यस्त्रीता १५॥ १५॥
युभय धर्मव तेषादः।
ब्राह्मणतृत्रिय वार्षिकव्रतं। १५ धेनवः ५५ कार्षी १ गावः।
वैश्य शूद्रकर्त्त अज्ञानतस्तेन पणः। १५॥ १५॥
कम्पदावथेः। दंडेस्त्रीवालु १५॥ १५॥
दानामर्द्धे एक कार्षीपणः।
स्यस्त्रीतायुभय धर्मवतेषादः।
आत्रेयीवथः आ यत्कर्त्तव्यं द
त्रेयी त्रिविधा। एस्त्रीवथेवत्।
अत्रिगोत्राः अत्र प्रायश्चित्तं नैवेद्य
स्नातागर्भिणी। तेष।
च।
ज्ञानकृतब्राह्मण वार्षिकव्रतं। १५ धेनवः ५५ कार्षी १ गावः।
कर्त्तक सकृत्स अज्ञानतस्ते पणः। १५॥ १५॥
वर्णीयमिचरित नदंडे। ८८-१५ का
ब्राह्मणीवथः। कार्षीपणः।

प्रायश्चित्त २५३५ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि नदशक्तौ नदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदाने। चर्णीदाने।
ज्ञानकृततृत्रिय द्विवार्षिकव्रतं। १५ धेनवः १५ कार्षी १ गावः।
कर्त्तक सकृत्स अज्ञानतस्तेन पणः। १५॥ १५॥
वर्णीयमिचरित दंडे। कार्षीपणः।
ब्राह्मणीवथः।
ज्ञानकृत वैश्य त्रैवार्षिकव्रतं। ५५ धेनवः ५५ कार्षी १ गावः।
कर्त्तक सकृत्स अज्ञानतस्तेन पणः। १५॥ १५॥
वर्णीयमिचरित दंडे। कार्षीपणः।
ब्राह्मणीवथः।
ज्ञानकृतशूद्रक चतुर्वार्षिकव्रतं ६५ धेनवः १८ कार्षी १ गावः।
नैकसकृत्सव अज्ञानतस्तेन पणः। १५॥ १५॥
एतन्मिचरित ब्राह्मणीवथः॥ दंडे वालवुदत्री
एतमार्द्धे एकस्य १५॥ १५॥
युभय धर्मवत तेषादः॥ यथाशक्ति
अज्ञानकृत ब्राह्मण दक्षिणाने ज्ञान
एकर्त्तको भूयो कृतेन दैवगुणं
य मिचरिताया तृत्रियस्य एतदि
अधम वर्णीयमि गुणं वैश्यस्य वि
चरितायाश्च ब्राह्मण गुणं शूद्रस्य
एतावथः। चतुर्गुणं।
अज्ञानकृत ब्राह्मण धेनुदाने। कामतो
स्नान तृत्रियकर्त्त दैवगुणं वैश्यस्य
को भूयोयमि ॥ एतदिगुणं शूद्र
सत्रिगुणं। यथाशक्ति

प्रायश्चित्त २५६ प्रायश्चित्त
अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदाने। चरणीदाने

चरिताया अथम
वर्णयामिचरिता
याश्च दक्षिणाया
वयः।

अज्ञानकृत ब्राह्मणान्नदानेकाम
एतन्नियवेषणक तस्तेनहिगुणं
रुकोभूयायमि श्रद्धास्पृष्टहि
चरिताया अथम गुणं।
वर्णयामिचरिता
याश्च दक्षिणायावयः

अज्ञानकृत ब्राह्मणान्नदानेकाम
एतन्नियवेषणक तस्तेनहिगुणं
रुकोभूयायमि श्रद्धास्पृष्टहि
चरिताया अथम गुणं।
वर्णयामिचरिता
याश्च दक्षिणायावयः।
मेघदानेज्ञान
तो हेगुणं स
वर्णयामिचरिता
याश्च दक्षिणायावयः।
कस्यउभययमि
वयःपादः। प्र
योक्तृकादीनां
पादपाददानिः

ब्राह्मणकर्तृकज्ञानकृतब्राह्मणीग
र्भवयः। हादशवार्षिक १८-थेनवः १५काषी १०गावः
वृत्ते अज्ञानतोः पणः। अशक्तौ
है। १०काषी
पणः।

यथाशक्ति

यथाशक्ति

प्रायश्चित्त २५७ प्रायश्चित्त

अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
येनदाने चरणीदाने

ब्राह्मणकर्तृक त्रैवार्षिकवृत्ते ४५थेनवः १५काषी १०गावः
ज्ञानकृतदक्षिणा अज्ञानतोःहै। पणः। अशक्तौ।
यागर्भवयः १५काषी
पणः।

ब्राह्मणकर्तृक सार्द्धवार्षिकवृत्ते सार्द्धवार्षिक ६०॥काषी १५गावः।
ज्ञानकृतवेषण अज्ञानतोःहै। श्रुतिथेन पणः। अशक्तौ।
गर्भवयः। संभवात् १५
थेनवः १५काषी
पणः।

ब्राह्मणकर्तृक नवमासिकवृत्ते सप्तादिका १५काषी १०गावः।
ज्ञानकृतवेषण अज्ञानतोःहै। दशथेनमे पणः। अशक्तौ।
गर्भवयः। भवात् १५
नवः। १५काषी
पणः।

दक्षिणकर्तृक चतुर्विंशतिवार्षिकवृत्ते अज्ञानतोःहै। १५थेनवः १८काषी १०गावः।
ज्ञानकृतब्राह्मणीगर्भवयः। पणः। अशक्तौ।
नतोःहै। १०काषी
पणः।

दक्षिणकर्तृक त्रैवार्षिकवृत्ते ४५थेनवः १५काषी १०गावः।
ज्ञानकृतदक्षिणा अज्ञानतोःहै। पणः। अशक्तौ।
यागर्भवयः। १५काषी
पणः।

दक्षिणकर्तृक सार्द्धवार्षिकवृत्ते सार्द्धवार्षिक ६०॥काषी १५गावः।
ज्ञानकृतवेषण तदज्ञानतोःहै। श्रुतिथेन पणः। अशक्तौ।
गर्भवयः। संभवात् १५
थेनवः १५काषी
पणः।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

तत्रियकर्तृक नवमासिकव्रतं सप्तदशैका १५० कार्षी ७ गावः।
ज्ञानकृतं च तं अज्ञानतोऽहं दशधेनवः पणः। अशक्तौ
ज्ञानार्थवधः। भवान् १२ धेनवः। ६१ कार्षी
पणः।

वैश्वकर्तृकज्ञानं षट्त्रिंशद्वर्षं ५५ कार्षी १६२ कार्षी १० गावः।
नक्तनवास्त्रणी कृतं अज्ञानतोऽहं पणः। पणः। अशक्तौ।
गर्भवधः। ३६। १० कार्षी
पणः।

वैश्वकर्तृक। षाड्वर्षिकव्रतं। १० धेनवः ३० कार्षी ५ गावः।
ज्ञानकृतं च तं अज्ञानतोऽहं पणः। अशक्तौ।
यागार्थवधः। ५० कार्षी
पणः॥

वैश्वकर्तृकज्ञानं सार्धवार्षिकव्रतं सार्धद्वार्षं ६॥ कार्षी ११ गावः।
नक्तनवैश्वकर्तृकं तं अज्ञानतोऽहं प्रतिधेनवः पणः। अशक्तौ।
वधः। संभवत् ११ धेनवः। १५॥ कार्षी
पणः।

वैश्वकर्तृकज्ञानं नवमासिकव्रतं सप्तदशैका १५० कार्षी ७ गावः।
नक्तनवैश्वकर्तृकं अज्ञानतोऽहं दशधेनवः पणः। अशक्तौ।
वधः। भवान् १२ धेनवः। ६१ कार्षी
पणः।

शूद्रकर्तृकज्ञानं अष्टवर्षारिंशत् २२ धेनवः २६ कार्षी ४० गावः।
कृतवास्त्रणीग दार्धिकव्रतं च पणः। अशक्तौ।
वधः। ज्ञानतोऽहं। ४० कार्षी
पणः।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

शूद्रकर्तृकज्ञानं नववार्षिकव्रतं १५ धेनवः ५५ कार्षी ७ गावः।
कृतद्वित्रियागार्थं अज्ञानतोऽहं पणः। अशक्तौ।
वधः। ५५ कार्षी
पणः।

शूद्रकर्तृकज्ञानं त्रैवार्षिकव्रतं ५ धेनवः १५ कार्षी ११ गावः।
कृतवैश्वकर्तृकं अज्ञानतोऽहं पणः। अशक्तौ।
वधः। १५ कार्षी
पणः।

शूद्रकर्तृकज्ञानं नवमासिकव्रतं सप्तदशैका १५० कार्षी ७ गावः।
कृतशूद्रागार्थं अज्ञानतोऽहं दशधेनवः पणः। अशक्तौ।
वधः। वास्त्रणादिग। संभवत् ११ धेनवः। ६१ कार्षी
पणः।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

यद्यपि गजाणां
दिव्यः सकरीक
रणपापमिदं

प्रायश्चि २५४ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चर्णीदानं

नथापिदिंसासा
जायाउपपात ।
कमकरणे तत्
प्रायश्चित्तनिर्णय
ने ।

हृयासामान्य य प्राजापत्यं । १ धेनुः । १ कार्षी यथाशक्ति
प्राजापत्यः । हृयेति पणः ।

ग्रहणातयागाय
येप्रायश्चित्तानि
भावः ।

राजसेवधुत्तम । पंचनीलह्वः १ कार्षी यथाशक्ति
गजवधः । दाने । पणः ।

अत्यंतोत्तमवाति चोदायणे । १ धेनुवः । १॥ कार्षी यथाशक्ति
रासभवधः । सादेसमये पणः ।
नसेभात ।

यस्यवधः । वासोयुगादानं ० ० यथाशक्ति
एतच्चत्तानतः
अत्तानतस्तदं

सगमहिषवराह अतोरोपवा ० उपवासासा यथाशक्ति
ऊनरंगरतरत्त सोतेवृत्तवरा मध्ये ॥ अष्ट
ऊदवानरसिंह ने । एतच्चत्तान पणः ।
वाञ्छपुषतचमर नः सकृद्वय वि
रुक्कादीनोवधः षयं । ज्ञानतोदं
गुण्य ।

प्रायश्चि २५५ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि ॥ येनदानं चर्णीदानं

अज्ञाद्यादिवधः त्रिराशोपवासः ० १॥ कार्षी द्दिराणं
एतदत्तानतोः पणः । वस्तुवा ।
त्यंतार्थिकज्ञ
स्नान कर्तिक म
कृदये वेदितव्यं

शक्तस्यपुक्ता ० हृषमृत्पं ५ यथाशक्ति
यनवृषदानं कार्षीपणः ।

अशक्तस्यधेनुरा १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
ने । तदशक्तौ । पणः ।

प्राजापत्यव्रतं । १ धेनु १ कार्षी यथाशक्ति
अभासे मासे १ धेनु पणः ।
यावकपाने । १ कार्षी यथाशक्ति
अत्यंतोत्तमपेक्ष । ५ धेनुवः पणः ।
छातिकुच्छं ।

मोनीरगोथान अहंतीरपानं । ० १ कार्षी यथाशक्ति
ऊलमण्डकस्य पादिककुच्छंवा पणः ।

पतत्रि मुखिक अतत सकृदत्ता नविषयं ॥ १ कार्षी यथाशक्ति
सर्पवधः । ज्ञानतोःभासे यतकिंवि ५ कार्षी यथाशक्ति
पतत्रीगृहपदी तानतोःभासे दधिकसपा पणः ।
हादशरात्रं । दधेनसवा
छे स्त्रीपूजवा ।

लवहानामर्दं ।
कससर्पवधेती
दणश्लोहकीलिका

प्रायश्चित्त २५४२ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

दानमादौ कर्त
ये। सर्पजातीय
षण्णवधे पला।
लभारः सीसकमा
षण्णदातव्यः।
एतज्ज्ञानतः।
एतदशक्तौ व्रता
दिकं कर्तव्यं।
अथ सामान्य परिबन्धः।
नक्तव्रतं। द्दिशक्ति
परिमित रोषदा
नेवा।
कामतो हसंता। १२ धेनुवः १६ कार्षी
भ्यासे शूद्रहत्या
व्रतं। गुरुगोवध
व्रतं वा। सी शूद्र
बालहृदनाम
हं।
अथ विशेषप अदोरात्रोपवासः
तिवधः। एक सर्ववीजादानं च।
बलाका हेम एतदज्ञानविषय
सारसकारण
वचक्रवाककुर
इष्टं श्रेण

प्रायश्चित्त २५४३ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

खंजरीद दिदिभ ज्ञानकृतेग्रहो
उल्लुक्शुक शा पवासः शक्त
रिका निनिविम स्पृशोदानं नञा
युक्काककल यंविशेषः। अ
विंक कालेनक कवध दिहाय
मह कपोत पा न गवदानं कौ
गवतादानावधः चवध त्रिहाय
गगवदानं कौ
चमूकभासमपू
रपेनपुत्रवधेव
न सतरीदानं य
त्रयवदानेव न
रीदानयोर्वधस्या
शक्ताशक्तविष।
यिका। एतदाना
शक्तानां व्रतादि
कं।
कोकिलमुकक शूद्रहत्या १२ धेनुवः १६ कार्षी
पोतकपिंजलक व्रतं।
कुरदिदिभिवर्न
खंजरीदानां पुत्र
वभारपरिमिता
नावधः।
मत्स्यमण्डकम। सम्राजव्रतद
करिष्णुमारदि त्याव्रत। एतदज्ञा
जलचरवधः। नतः सहदध।
१ कार्षी
पलाः। २५५-
पणे

प्रायश्चित्त २५४५ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

अहोरात्रोपा
सः। यथाशक्ति
लवणदानं च।
एतत्कामतः स
कृतः। अभासा
त्यंताभासयोगे
मलावदप्रायश्चित्त
नेदृशीयिष्यते।

अथ साध्यन आहिकं श्रद्धा १५ येनवः ५५ कार्षी
स्थिप्राणिवयः त्याज्यं। यणाः। १ गावः।
सहस्रसंख्य। अज्ञाने घाता ८७६५ का
कानां अस्थिम ५५ कार्षी
ताककलासा ५५ कार्षी
दीनाज्ञानकृत ५५ कार्षी
वयः। ५५ कार्षी
अनस्यक्रमिकी आहिकं श्रद्धा १५ येनवः ५५ कार्षी
द एतेन भ्रमरं त्याज्यं। अशक्तौ
शमशकमहि। अज्ञाने घाता ८७६५ का
कादीनां शकट सिकं। ५५ कार्षी
श्रितमिनां। ५५ कार्षी
ज्ञानकृतवयः। ५५ कार्षी
अस्थिमतां प्रत्ये यणादानं। यतकिंचित्।
कं वयः। प्राणायामः। तथा।
अनस्यक्रमिकं यणादानं वा।

प्रायश्चित्त २५४५ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

अत्रशक्तादिगु दिनमेकं च नमा ० ॥ यणाः यथाशक्ति
शदिसर्वरसफल भोजने।
पुष्टिजात प्राणि एतदज्ञाने।
वयः। नेतद्गुणं।

अभासेतमक ५ येनवः १॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

असंताभासेक ६ येनवः १८ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

फलवहदल प्राणापत्यं। १ येनवः १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

तागुल्मच्छेदने अष्टादशाध्व ० १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

अफलवतानेने अष्टादशाध्व ० १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

वाच्छेदने। दहच्छेदने। २१॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

असंतातकष्ट। वाद्यायणं। ८ ११॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

फलवहदलच्छेदने। अभासादसंतो आहिकव्रतं। १५ येनवः ५५ कार्षी १ गावः
तदुष्टफलवह ५५ कार्षी
दच्छेदने। अशक्तौ
८७६५ का
५५ कार्षी

चैत्यवृक्षप्रमशा प्रवीकृतद्वे
नसीमपुण्यस्या दनप्रायश्चित्त
नस्यत्यजानह हेतुणादि स
तच्छेदने विंश वेत्रस्योपद्रवा
तिसंख्याकोपनी लवणदानम्।
अ। ह।

प्रायश्चित्त २५४८ प्रायश्चित्त

अथोपपातकानि प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
येनयानं चूर्णीदानं

कालाश्रयविहसि
ते १ संसर्गश्रय
ष्ट ५ सल्लेखं ५
सभावतोदृष्टं ६।
जातिदृष्टं लम्पन
गृजन पलाण्ड
त्राकसेतवार्त्तकी
लालिकावर्त्तला
कारालाहृष्टं १
क्रियादृष्टं पतितसं
स्पष्टं २ कालदृष्टं
सम्भनं चिरसंस्थि
तेच १ संसर्गदृष्टं स
रालम्पनपेयुषादि
युक्तं ५ सल्लेखं।
विविकितं सितानं
५ स्वभावदृष्टं पुरीषा
दि ६। अथर्वच। संवा
तानं। पतितोपनी
तानं। शूद्रवेपथुस्य
त्रैव ॥

प्रायश्चित्त २५४८ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनयानं चूर्णीदानं

शूद्रस्यपक्वान्नं वास्तवस्यश्रो १ येनः १० कार्षी यथाशक्ति
भक्षणे। पवासः। पतद अर्द्धयेनसं पलाः।
ज्ञानतः। भवान्। १ येनः १ कार्षी यथाशक्ति
ज्ञानतः शानप १ येनः १ कार्षी यथाशक्ति
मे। आपदि भत पलाः।
णे मनसापः दु
पदं शानतरोपावा
दत्रियादीनां पा
दहानिः।

अभ्यासात् शूद्र वास्तवस्यमास १ येन ६ कार्षी यथाशक्ति
स्यपक्वान्नभक्षणं यावकपाने। पलाः।
दत्रियादीनां।

दपादस्थानिः।

शूद्रस्यमात्रं भ उक्तपापश्रितं त

दणे। रीयभागः आ
पदि भक्षणे पा
यश्चित्तभावः।

अथरजकशैलं चांदायणं। पतत ८ येनवः १० कार्षी यथाशक्ति
षवेणचमीपनी ज्ञानाभासविष साईसमये पलाः।

विकेवनीयं त्यजा ये। यज्ञानेनदं नसेभवान् १ कार्षी १० गावः।
त्रभक्षणे। ज्ञानतोः पृथा १ येनवः १ कार्षी यथाशक्ति
भ्यासे कृत्वा दे पलाः। १६॥ १६५

वने। कार्षीपलाः

प्रायश्चि २५५ प्रायश्चि

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूलीदानं

अज्ञानतोऽप्या १५ धेनुवः ५५ कार्षी १ गावः
भास एतदहं। यणाः। अशक्तौ
एतन्मन्त्राण्यविष ८८८॥
ये क्षत्रियादीनां। कार्षीपणाः
पादपादहानिः।

सकृदज्ञानकृ ८ धेनुवः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
तान्नोत्तरहा यणाः।
शाने। क्षत्रियस्य तमक ५ धेनुवः १२ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

क्षेत्रस्य तमक १ धेनु ६ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।
शूद्रस्य तमक १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

कापालिकात्रभ ३ धेनुवः ६ कार्षी १ गावः
हाने। शानत एतद्देशेणं यणाः। अशक्तौ
शानतकृच्छ्राहं। १५॥ १५॥

अज्ञानात्तदा। १५ धेनुवः ५५ कार्षी यथाशक्ति
यणाहये। एतद यणाः।
एताभ्यस्तविष
ये एतत्सर्वत्र
हानास्य। क्षत्रि
यादौपादपादहा
निः॥

प्रायश्चि २५५ प्रायश्चि

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूलीदानं

आणालस्य ८ धेनुवः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
चतस्रस्तवेद मनःसकृत्भोजन यणाः।
हक मागथायो नेवाद्यायणाः।
गवानामेत्याव अज्ञानतस्तमक ५ धेनुवः ११॥ कार्षी यथाशक्ति
साधनामत्रभा ८८८॥ यणाः।

हाने। चलाहोजनेय ५ धेनुवः १५ कार्षी यथाशक्ति
यकः। यणाः।
अज्ञानतोऽप्य १८ धेनुवः ५५ कार्षी १ गावः।
क्षत्रियस्य तमक १० धेनुवः १२ कार्षी अशक्तौ।
क्षेत्रस्य तमक १ धेनु ६ कार्षी १० कार्षी
यणाः।

शानत एतद्देशेणं १८ धेनुवः १८ कार्षी १ गावः
शानतकृच्छ्राहं। १८ धेनुवः १८ कार्षी अशक्तौ
क्षत्रियस्य तमक १० धेनुवः १२ कार्षी १० कार्षी
यणाः।

अज्ञानात्तदा। १५ धेनुवः ५५ कार्षी यथाशक्ति
यणाहये। एतद यणाः।
एताभ्यस्तविष
ये एतत्सर्वत्र
हानास्य। क्षत्रि
यादौपादपादहा
निः॥

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। शेषदानं चूर्णीदानं

आयुष्यकात्र १५५२ ६ कार्षी यथाशक्ति
भोजनेद्विषयस्य यणाः।

सामान्येन १५५३ १ कार्षी यथाशक्ति
वैषयस्यकात्रं १५५४ यणाः।

श्रद्धात्रिरात्रं ० १५५५ १५ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

चाणालपति दिनस्यपराकः १५५६ १५ कार्षी यथाशक्ति
तादीनामन्तर यणाः।

प्राज्ञभक्षणं १५५७ १५ कार्षी यथाशक्ति
श्रद्धासकृदज्ञा यणाः।

पतनसकृदज्ञा नविषये ज्ञानेन
हेतुत्यादिकं।

यथासामान्या अहोपवासः १५५८ १५ कार्षी यथाशक्ति
भोजनभोजनं पतनसकृदज्ञा यणाः।

अभोजनानिय नविषयं १५५९ १५ कार्षी यथाशक्ति
या। अनपीते ज्ञानेप्राज्ञापयं यणाः।

राश्रयज्ञानं १५६० १५ कार्षी यथाशक्ति
तत्रियादीनां यणाः।

श्रमयानिहोत पादपादहानिः
कयज्ञानं १५६१ १५ कार्षी यथाशक्ति

क्रीवकृतयज्ञा १५६२ १५ कार्षी यथाशक्ति
३। मन्त्रकुदान यणाः।

गणामन्त्रं १५६३ १५ कार्षी यथाशक्ति
न कीदेन १५६४ १५ कार्षी यथाशक्ति

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। शेषदानं चूर्णीदानं

वासपक्षमन्त्र एतेषामभोजनं ० १५६५ १५ कार्षी यथाशक्ति
कामतःपादस्य नामयतमाना यणाः।

धूमने भक्षणं भक्षणपूर्वकं
दियतितावेदि स्थोपवासः

तात्रं १५६६ १५ कार्षी यथाशक्ति
सकृदज्ञा पतनसकृदज्ञा यणाः।

एतन्वि नविषयः १५६७ १५ कार्षी यथाशक्ति
एतन्वि नविषयः १५६८ १५ कार्षी यथाशक्ति

गवालीदमन्त्रं १५६९ १५ कार्षी यथाशक्ति
श्रद्धासकृदज्ञा यणाः।

गवालीदमन्त्रं १५७० १५ कार्षी यथाशक्ति
पादपादहानिः यणाः।

चुष्टान्नं १५७१ १५ कार्षी यथाशक्ति
यादमन्त्रमित्य यणाः।

यः १५७२ १५ कार्षी यथाशक्ति
यः १५७३ १५ कार्षी यथाशक्ति

मन्त्राह्वानसंवा १५७४ १५ कार्षी यथाशक्ति
त्रमित्यर्थः १५७५ १५ कार्षी यथाशक्ति

कान्ते १५७६ १५ कार्षी यथाशक्ति
कान्ते १५७७ १५ कार्षी यथाशक्ति

मितात्रं १५७८ १५ कार्षी यथाशक्ति
गयनात्रं १५७९ १५ कार्षी यथाशक्ति

वार्धुषिकान्ते १५८० १५ कार्षी यथाशक्ति
दीक्षितान्ते १५८१ १५ कार्षी यथाशक्ति

तानीययागानेन १५८२ १५ कार्षी यथाशक्ति
यत्तसमामिष १५८३ १५ कार्षी यथाशक्ति

यन्ते तद्यागक १५८४ १५ कार्षी यथाशक्ति
तेनमित्यर्थः १५८५ १५ कार्षी यथाशक्ति

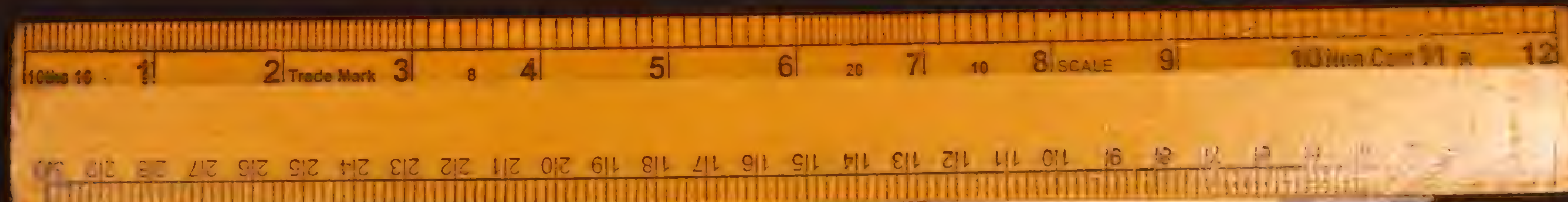
कदर्थस्यात्र १५८६ १५ कार्षी यथाशक्ति
रक्षादिनावह १५८७ १५ कार्षी यथाशक्ति

प्रायश्चित्त २५५५ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चर्णीदानं
स्वात्रं। अथोति एतेषामभोज्याना ० ॥ कार्षी यथाशक्ति
गदयुक्तस्वात्रं। मय्यतमानं तत् ॥ कार्षी यथाशक्ति
अभिप्रासस्वात्रं। एतेषां कृत्या हो ॥ कार्षी यथाशक्ति
त्रं। स्त्रीदानं। १ यवासः। त्रयस ॥ कार्षी यथाशक्ति
अल्पत्रं। दंभि कृतज्ञानविषयः ॥ कार्षी यथाशक्ति
कात्रं। लुमना ज्ञानेपानापत्तं। १ धेनुः १ कार्षी १ कार्षी
धर्मचारिणोऽत्र दक्षिणादीनां पाद ॥ कार्षी यथाशक्ति
मित्यर्थः। अत्रा पाद हानिः।
त्रं। पर्यवितात्रं
मृदोच्छिष्टात्रं।
चिकित्सकत्रं
आधात्रं। कुरात्रं
उच्छिष्टभोजिना
मत्रं। उग्रस्वात्रं।
दारुणकर्मणो
जानिविशेषस्य
वा अत्रमित्यर्थः
सुतिकोद्देशेनप
क्रमत्रं। पर्यावा
न्तं। आचमनवा
वक्षिणात्रमित्यर्थः
एकपंक्तिस्थानस्य
नवमययत्रात्रं।
भुज्यमा ॥

प्रायश्चित्त २५५५ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चर्णीदानं
ने केनचिदाव एतेषामभोज्या ० ॥ कार्षी यथाशक्ति
मनेक्रियते तत् नामयतमानं ॥ कार्षी यथाशक्ति
पर्यावातमिति भक्षणेपूर्वक
कुलकभट्टः। अ स्त्रोपवासः।
ईदंस्वावज्ञाया एषसंकृतज्ञान
दत्तमत्रमित्यर्थः विषयं ज्ञानेप्रा
हृष्टासांसे। अवी ज्ञापत्तं दक्षिणा
रात्रं। द्विषदत्रं। दीनां पादपाद
नगराधिपात्रं। हानिः।
पतिनात्रं। अत्र
ज्ञात्रं। तवयु
सहितान्त्र मित्यर्थः
पिप्पुनात्रं। अत्र
तिनामत्रं। अत्र
तिनामत्रं। कृत
साक्षाद्यत्र मित्य
र्थः। यत्रफलवि
ज्ञायकात्रं। शिल्
षात्रं। नृत्रवायात्रं।
कृतज्ञात्रं। कर्मा
रात्रं। निषादात्रं।
रंगावतारकात्रं।
स्वर्णकपात्रं।
वेणुजीविनामत्रं

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
नि । धेनुदानं चूर्णीदानं

लौहविक्रायका एतेषामभोजनं ० १॥ कार्षी यथाशक्ति
पणाः ।

त्रे । अथवाभोजनं नामन्यतमानं
आवेदकायार्थं भक्षणपूर्वकं
शुनःषोडशानां स्पृहोपवासः ।
मन्त्रमित्यर्थः । येषामभुक्षितानां
गिरिकृतिदिना विषयः ताने
त्रे चेलनिर्गोज प्राजापत्यं । १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
कस्यात्र । वस्त्रा दत्रियादीनां
वकस्यात्रमित्यर्थः पादपादहानिः

रंजकात्रे । ऊर्ध्वभा

दिनावसरागका

रकस्यात्रमित्यर्थः

दशेसात्रे । गृह ।

स्थितोपपत्तिकान्त्रे

उपपत्तिमर्षकात्रे ।

गोहेतान्त्रेभार्यानां

रंयेसहने तेषाम

त्रमित्यर्थः । स्त्रीनि

तात्रे । अनिर्गोजे

तात्रे । अनिर्गोजे

प्रेमचंचसूतकात्रे

मित्यर्थः । अत्रहि ।

करान्त्रे ॥७०॥

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । धेनुदानं चूर्णीदानं

चाणालादिपति प्राजापत्यं । १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
पणाः ।

तस्यैवाभोजनं तत्तत्सकृदशने

अत्रपतितपदे ब्राह्मणविषयं

सर्वधर्मवदिकु तानेदेशुण्यं अ

तवाविजवनादि भ्यासे त प्राय

स्त्रेकपरं उल्लि श्रितानिः ।

श्रावभोजनं प्रक दत्रियादीनां पा

शो तथालिख दपादहानिः । ०॥ ०॥ ०॥

नात् अतएववा पतितरुणादि

एतत्तस्यैवाभोजनं भ्यासे तये ।

तथाप्रतिज्ञायां रजकादिस्पृष्टा

पतितपदेपयक्त न भक्षणोत्तप

नलितिवत्तं पतित तदर्थं ।

सर्षी अकृतस्त प्राजापत्येन १॥ कार्षी यथाशक्ति

तस्यभोजनं चतुरहःसाध्यं संभवात् पणाः ।

तमरुद्धं । २ धेनु

अज्ञानतत्रतद

हे । अभासेप्रा

यश्चित्तानिः ।

अतन्नाभासेवा सार्द्धसम २१॥ कार्षी यथाशक्ति

द्वयणं । दत्रि धेनुसंभ पणाः ।

यादीनां पादपाद

हानिः चाणालादि

सर्षीपतहाधितया ०॥ ०॥

प्रायश्चित्त २५५८ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

मृदादिस्पृशन्न एकोपवासः ०। ॥ यणाः यथाशक्ति
स्य केशकीटो
यदन्नान्नस्पृशन्न
क्षणं ।

वृथापाकात्त भ प्राणायामत्रये ०। ॥ यणाः यथाशक्ति
क्षणं । तत्रदेव द्युतमात्र भोज
तापित्रिभिर्भ नच । एतदज्ञान
क्षणं वर्जितान्नं तः । ज्ञानतोद्देश्य
ण्ये ।

वृथामांसभक्षणं प्राजापयस्वन्नं । १येनः १ कार्षी यथाशक्ति ।
तमुपित्तेदेवार्चन एतद्वाह्येणस्य
रहितंमांसं । तत्रियादीनां पा
दपाद हानिः ।
अभ्यासे प्राजाप
साहतिः । एतत्
रोमि देवपित्तक
मनिमस्वितेतर ।
विषये ॥

सामान्याभक्ष्यमांसं समरात्र यवागु । ०। ॥ यणाः यथाशक्ति ।
स भक्षणं । पानं । एतत् स
कृतज्ञाने ज्ञानतो
हेगुण्ये । त्रिया
दीनां पादपाद ॥

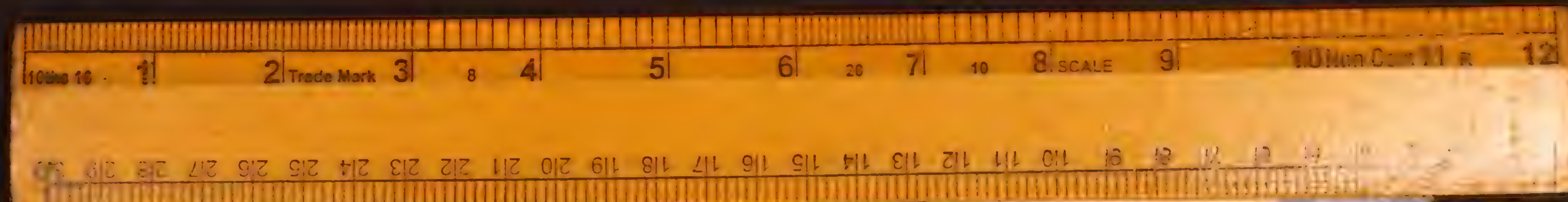
प्रायश्चित्त २५५९ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

हानिः । एतदभ्या
से प्रायश्चित्ताह
तिः ।

अथ गोर्जनं वृत्तलानां सकृद १ येनः १ कार्षी अनङ्गुलस
उष्ट्र शशकादि ज्ञानतः प्राजापय
येन खानि रित् पुनरुपनयेन च ।
येन खानि कृत्वा ज्ञानेन हेगुण्ये ।
ग्राम्यकुक्कुटानो अभ्यासे उपनय
मांस भक्षणं । न सहित प्रायश्चित्त
विद्वरादनरमां नाहतिः । उपन
स भक्षणं च । यथाशक्तौ चोद्वा
यणं तदशक्तौ
येन एकं प्रायश्चित्त
ज्ञासकं । त्रिया
दीनां पादपादहा
तिः ।

हेममङ्गुकाको विप्रस्याज्ञानतः ० ॥ १॥ कार्षी यथाशक्ति
लकाकवर्जरीट सकृज्ज्ञाने त्रि
मत्पादवलाक ज्ञेयवासः । ज्ञान
शुक्रशारिकाच तोद्देश्येण ।
कृत्वा कृत्वा कोक ज्ञानयासे प्रा
कलविकरजवा यश्चित्ताहतिः ।
वाल्मीकिसहास्य त्रियादीनां पा
हमासको किल दपादहानिः ।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
नि। येनदानं चर्णीदानं

मण्डकभुजगा
नामयतमस्यमो
भक्षणं ।

मनस्यभक्षणं । विप्रस्यकाम ०। १॥ कार्षी यथाशक्ति ।
तस्यहोपवासः
यकामतपतद
है। त्रियादीनां
पादपादहानिः।

एकमासगर्भं कामतः सकृत् ०। १॥ कार्षी यथाशक्ति ।
शर्पाभ्रमंतर्गं भक्षणं अहोपवा
तपकमासक सः।
एकमासस्य यकामतपतदहं ०। १॥ यणाः। यथाशक्ति ।
कृमासानामन्य अभ्यासे प्रायश्चित्त
तमस्यभक्षणं। नाहनिः।
सनाचातनस्य एतद्वास्तवस्य
ली तद्वंमोसं त्रियादीनां पाद
पादहानिः।

षष्ठापेवर्षं एकाहोपवासः। ०। १॥ यणाः यथाशक्ति ।
षुचसीनेतमो अभ्यासे प्रायश्चित्त
ससंभोगः क्ष नाहनिः।
रकर्मच। एतद्वास्तवस्य
त्रियादीनां पा
दपादहानिः।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

तखापा सप कामतस्यहोप ० १॥ कार्षी यथाशक्ति
शकुलीका वासः।
यवशि लोति अज्ञानतस्तदहं

तदहनिर्गीसा एतद्वास्तवस्य
मेधप्रभवाना त्रियादीनां
भक्षणं। पादपादहानिः
एकाकिमिष्टात्र एकाहोपवासः ० १॥ यणाः। यथाशक्ति
भक्षणं। अभ्यासे देगुणा
दि।

अस्त्रेहातु पर्षु यज्ञानत एका ० १॥ यणाः। यथाशक्ति
वितात्र दधिवर्ज वासः।
शुक्रहारलवण ज्ञानतस्यहोप ०। १॥ कार्षी यथाशक्ति
भक्षणं। वासः।
अभ्यासे देगु ।
एणादिकं।

वागजस्रभावत अभ्यासे त्रिरा ०। १॥ यणाः यथाशक्ति
एभावतस्रभाज त्रयावकपानं
नपकद्रव्यभक्ष
णं।

शूद्रभाजने भि अहोरात्रोपवा ० १॥ यणाः यथाशक्ति
त्रकोस्यचभोज सः पंचाव्यपा
ने। नेच।

जंभीक्षणां। हादशरात्रं पयः सपादयेनः १॥ कार्षी यथाशक्ति
पानं। यणाः।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दत्तिणा ।
नि । धेनुदानं चरणीदानं

लघुनपलाह ज्ञानतश्चांदाय दयेनवः ॥१॥ कार्षी यथाशक्ति
 येननभदणो नू एण। यणाः।
 य रसादिभिर्ली अज्ञानान्नमल पादोमये ॥१॥ कार्षी यथाशक्ति
 मुनादितल्पद्वय द्वैचिरतराभा नुवतसु यणाः।
 भदणोच। सेसंवत्सरया यं।
 ॥१॥ कार्षी यथाशक्ति

वकपानं ॥ ५५थेनवः ५५कार्षी यथाशक्ति।
यत्ताः।

एतद्भयत्रयं पुन
रुपनयनमपि प्र
ज्ञानमपनयन
नल्पचोदायरोन
सरस्वकृतव्रतस्य
पादः ।

सजातीयस्मृतयु ज्ञानतः प्राज्ञापत्यं ०॥ १॥ कार्यं यथाशक्ति ।
नकिंनो पक्का । पलाः ।
त्रिभक्षणं । अज्ञानात्प्रहे ।

अज्ञानात्प्रहो ।
पवासः । अभ्या
सैहैगुण्यादिकं ।

सतसूतकिनांवा विप्रसामात्रेया ०। ॥ काष्ठा यथाशक्ति ।
 त्ना तत्रिय वै णायामः तत्रिय पणाः ।
 प्रपूदाणमासा सामात्रेषानगाय
 त्रस्यवात्तण क त्रीजयः वैश्वस्या
 र्त्क भदरा । मात्रेयचशानगाय
 त्रीजयः पूहसामात्र
 यष्टसहस्रगायत्रीज
 यः सभासेदृशणादिकं ।

अथोपायतका प्रायश्चित्तानि । तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । धेनुदानं चालीदानं

मृतकिसुतकि वाल्मणस्यपेवग ०। ॥ पल्लः। यथाशक्ति
जल्पाने। अपीतोपवासः।

एतत्सकृदज्ञाने
ज्ञाने तद्वैगुण्यं ।
अभासेत्वाहनिः
तज्जलस्पर्शज्ञान
मात्रं । क्षत्रियादी
नोपादपादहानिः

नवग्राहत्रभो चोदायणं । सार्द्धमम ३५। कार्यं यथाशक्ति
नने । नवग्राहं येनसेभवा पणाः ।
तसाग्रीनोच न
तृथपंचमनव न
मेकादशाह ।
क्रियमाणानि न
ग्रीनोतग्रायथा
हमात्रे ।

सार्द्धसम श्ला. कार्य यथाशक्ति
येनसेभवा पणाः ।
न
ए येनवः ७। ७।

दुःसात्रं ।		५ येनः	१८ कार्षी यथाशक्ति
प्रथमसासिक	पराकः ।		पणाः ।
आहात्रभोजनं ।		३ येनः	१९ कार्षी यथाशक्ति
त्रिपदेप्रेतआहा	मतिहृच्छं		पणाः ।
त्रभोजनं ।		१ येनः	२० कार्षी यथाशक्ति
दिमासादिषण्णा	मात्रापत्यं ।		पणाः ।
सपर्य्यंतं येन			
आहात्रभोजनं ।			

॥ कार्या यथाशक्ति
पलाः ।
॥ कार्या यथाशक्ति
पलाः ।
॥ कार्या यथाशक्ति
पलाः ।

प्रायश्चि २५६४ प्रायश्चि

अथोपपातकानि प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
येनदानं चरणीदानं

यन्मासाद्धमव पादकच्छं । ०। १ कार्षी ०
पर्यन्तमेतन्प्राद
त्रभोजनं । यणाः ।
पुनराहिक प्राद एकाहोपवासः ०। ॥ यणाः । यथाशक्ति
त्रभोजनं अर्थात्
सपिण्डीकरणा ।
त्रभोजनं ।
एतत् सार्धमतं
मूलपाणिमतेन
द्वितीयसंवत् ।
सरिकात्रभोजनं ।
यत्राद्यनेतरितह
स्तदनां एकह
स्तदनां च वृत्ते
स्तदवणं वृत्तन
पानीय पायसमा
दिकफणितगोर
स शाकानां भक्ष
ण ।
अकृतापोशानस्य ।
अकृतमौनस्य च भो
जनं ।
हृत्साध्यमान् ०। १ कार्षी यथाशक्ति
यने। एतत्तद्धान
तः अक्षानादहं ।
लोहपात्रेणापरि
वेशनेऽप्येतदेव
प्रायश्चित्तं तेनैव ।
एतद्बालाणाम्
क्षत्रियादीनां ।
पादपादहानिः
अष्टोत्तरशतगा
यत्रीजपः । ०। ०॥ ०॥
एतद्दिनानामन
यद्विषयं ।

प्रायश्चि २५६५ प्रायश्चि

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चरणीदानं

अकृताचमनस अष्टोत्तरशत ०॥ ॥ यणाः यथाशक्ति
यानभाजनं । स्वामयत्रीजपः
उपवासोवा ।
अभ्यासेदिगु
णादिः एतत्तक
दुकषायताह
लेन यतिरिक्त
भोजन विषयं ।
यतोपवीत १ स्नानं शतगाय ०। ॥ यणाः । यथाशक्ति
हितकल्कात्र
भोजनं । यत्रीजपः उपवास
अ ।
रेतोमूत्र पुरी शान्तप्रांदायणं ० येनवः २॥ कार्षी यथाशक्ति
घाणामस्यतम
सम्भक्षणं । सार्धसप्त यणाः ।
येनसंभवा
न ।
अक्षानत समक
च्छं । पादोनये ॥ कार्षी यथाशक्ति
युवतस्य
संभवात् ५
येनवः ।
वलात्कारे प्रा । १ येनः १ कार्षी यथाशक्ति
जायते। सर्वत्र
हिजातीनां पुनः
संस्कारश्च ।
संस्कारमात्रे कच्छं ०। १ यणाः यथाशक्ति
विण्मूत्रादिह
षितकलादिभ
क्षणां पादः ।

प्रायश्चित्त २५६६ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धनदानं चर्णीदानं

सन्निहृष्टेऽर्था ०। १॥ कार्षी यथाशक्ति
तमदत्तसमर्पणं
कृद्वा। एतत्तत्सा
स्वादानुपलेभ
नपदे अज्ञानतः
सकृदिषये। ज्ञा
नतोद्देशेण। २
सायुपलेभनगो
तमोक्त तमकृद्वा
हादशाहमाये। ३
अज्ञानतः उपले
भे अर्ह।
दक्षिणादीनां पा
दपाददानिः।
अहोरात्रोपवा। ०। ॥ यणाः यथाशक्ति
सः।

सह्योऽभोजनं अभ्यासे यातव सपादयेतः १॥ कार्षी यथाशक्ति
लेपात्त चतुर्ह
सायनतमकृद्वा।

ब्रह्मचारिणो मधु ज्ञानतः प्राजाय १ धेनुः ३ कार्षी यथाशक्ति
मांसभोजनं । त्वा। अज्ञानान्
अर्ह। यणाः।

प्रायश्चित्त २५६७ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धनदानं चर्णीदानं

ब्रह्मचारिणो मा अहंजणमूल ०। १ कार्षी यथाशक्ति
मिषभोजनं विपक्षदीर्घा
नमात्रे। एतद
ज्ञानतः।
ज्ञानतोद्देशेण ०। २ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

देवताविधि २५६८ अभ्यासे प्राजा १ धेनुः ३ कार्षी यथाशक्ति
त्वादि वर्जनभो पत्ये। यणाः।

जने। अस्यादिदक्षिणा स्नातार्कमर्च। ०। ॥ यणाः यथाशक्ति
त्रभोजने अस्थि पित्राहुतमात्रा
शब्देनाभक्ष्या। शनं।
स्थिमात्रवचनः।

मत्स्यकंदकशं पंचाव्यमात्र ०। तथा यथाशक्ति
भूकशावशक्ति भक्षणं।
कपईक भक्षणं।

पुंसवनसीमंतोत्र ज्ञानाभ्यासे २ धेनुः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
यत्र कर्मणि भो दायणे। यणाः।
जने। अज्ञानाभ्यासे ४ धेनुः ११॥ कार्षी यथाशक्ति
तदई। यणाः।

सकृदज्ञानेवि ०। १॥ यणाः यथाशक्ति
सकृदज्ञानेवि ०। १॥ कार्षी यथाशक्ति
सकृदज्ञानेवि ०। यणाः।
एककृद्वा।

अधोपपातका नि।	प्रायश्चित्तानि २५६८	तदशक्तौ येनदानं	तदशक्तौ चर्णीदानं	दक्षिणा
ज्ञानकर्मादि सं स्कारभोजनं	अज्ञानतोसपिं ज्ञानाद्यहसाधं ज्ञानयनं। ज्ञान तोद्देश्यं।	०।	१ कार्षी पणः।	यथाशक्ति
भोजनकालेय दस्तावः।	अहोरात्रमुषिता पंचगव्यपानं। प नसकृत्त्रिगीर्णया से अत्यंतशसाश नेविरात्रोपवासः।	०।	११० पणः	यथाशक्ति
भोजनकालेय नसकृत्त्रिगीर्णया चेतदत्र भक्षणं	यासभोजने एको पवासः। सकलाभभोजनि विरात्रोपवासः। अभोजनेस्नानमात्रं	०।	११० पणः	यथाशक्ति
तेलाभंगादि। स्नानार्हस्याकृत स्नानस्यभोजनं	स्नात्वा अष्टोत्तरस हस्त्रगायत्रीजपः अभ्यासे प्रायश्चित्त नाहतिः।	०।	०।	०।
परिहितनीलीव स्य भोजनं।	अज्ञानत विरात्रो पवासः। ज्ञानात्तद्देश्यं।	०।	११० कार्षी पणः।	यथाशक्ति
		१ धेनुः	३ कार्षी पणः।	यथाशक्ति

अधोपपातका नि।	प्रायश्चित्तानि २५६९	तदशक्तौ येनदानं	तदशक्तौ चर्णीदानं	दक्षिणा
स्वकीयोच्छिष्ट भोजनं।	कृच्छपादः एत नसकृदज्ञानतः अभ्यासेद्देश्यणा दिकं यत्तुभाज नेभोजनेष्वेवं।	०।	१० पणः	यथाशक्ति
ब्राह्मणकर्त्तक ब्राह्मणोच्छिष्ट भोजनं।	महाव्याहृतिभि रामेयजलेपीता उपवसेत्। एतत्सकृदज्ञा नतः। ज्ञानात् द्देश्यं।	०।	११० पणः	यथाशक्ति
ब्राह्मणकर्त्तक द्वित्रियोच्छिष्टभो जनं।	सकृदज्ञाने ब्राह्मीरसविपक लीरणमात्रं। ज्ञानेद्देश्यं।	०।	११० कार्षी पणः।	यथाशक्ति
ब्राह्मणकर्त्तकै प्रेयोच्छिष्टभोजनं	सकृदज्ञाने अ रोपवासः ब्रह्म सर्वज्ञापानं च ज्ञानात्तद्देश्यं।	०।	११० कार्षी पणः।	यथाशक्ति
ब्राह्मणकर्त्तक शूद्रोच्छिष्टभक्ष ण।	सकृदज्ञाने षड् त्रोपवासः। ज्ञानात्तद्देश्यं।	१ धेनुः	३ कार्षी पणः।	यथाशक्ति

प्रायश्चि २५७० प्रायश्चि

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चर्णीदानं

ज्ञानाभासेचा ८ धेनुवः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
दायतां। यणाः।
तत्रियादीनां पा
दपादहानिः।
एतन्मातृपितृ
श्रेष्ठभातृणामु
च्छिद्यतिरिक्त
विषयंतेषामुच्छि
द्यमभोजनान्।

विशालकाक म अथोपवासः। ७॥ कार्षी यथाशक्ति
षिक नकुल प्रा एतत् सकृत्तज्ञा
गवामुच्छिद्य भो नतः
जनं। अज्ञानेवसुसर्व
ला पीतोपवासः। ७॥ यणाः। यथाशक्ति
ब्रह्मसर्वज्ञान।
पीतेकसमस्त।
यीवर्तः।
अज्ञानाभासे। १ धेनुवः १ कार्षी यथाशक्ति
अतिकृच्छं। यणाः।

ब्राह्मणस्य कुत अथोपवासः ७॥ यणाः। यथाशक्ति
सितं पंक्तौ भो। स्नानं पंचगव्यपा
जनं। पंक्तौ कुत नच। एतत्।
सितं त्वनिदिन। ज्ञानतः।

प्रायश्चि २५७१ प्रायश्चि

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चर्णीदानं

ब्राह्मणमुपवे तत्रियपंक्तौ भो ७॥ यणाः यथाशक्ति
नेन जलादिना जनेन कृत्तं।
पान्तिभेदमन्तरे वैषय्यं पंक्तौ एक ७॥ यणाः। यथाशक्ति
एव भवति। राजोपवासः।
श्रद्धयंक्तौ विरा ७॥ ११॥ कार्षी यथाशक्ति
जोपवासः। यणाः।
पंक्तिषु पक्षे हाहसाय सोन ७॥ १ कार्षी यथाशक्ति
स्थाने भोजनं। एतत्। एतद्ब्राह्मण
स्य तत्रियादोपाद
पादहानिः। एतत्
ज्ञानतः सकृत्।
अज्ञानतोः द्वे।

सुराभाजनस्य पक्षे गवकपानां १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
जलपानं। एतत्ज्ञानतः। यणाः।
अज्ञानतोः द्वे।

मद्यभातरस्य ज समग्रांशवक ७॥ ११॥ कार्षी यथाशक्ति
लपानं। पानं एतत्ज्ञानतः यणाः।
अज्ञानतोः द्वे।
सुरासंस्पृष्टेनो
मन्त्रादिदृष्टितज
लादिपानेन च
हाहसाय तमक सपादये १ कार्षी यथाशक्ति
ज्ञं एतदपि स्नादव ७॥ यणाः।
पक्षवावभासे।

प्रायश्चित्त २५७५ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
नि। येनदानं चूर्णीदानं

दध्नसदशकी
त्रिताः। गोमयव
हुतसोकासुदई
नक्षत्रोदकं ।
शुद्धोदकपात्रे उपोष्यविल्वपत्र ०। १ कार्षी यथाशक्ति ।
यत्नाशक्तशान्त
दकमात्रपात्रे ।
एतद्यदसाध्यं ।
ज्ञानतः सकृत्पा
त्रे। अज्ञानादई ।
नवभाणोदकपा
त्रे प्रायश्चित्तभावः

पीतशेषपात्री विराजोपवासः । ०। १० कार्षी यथाशक्ति ।
यपाने। केवल एतच्च ज्ञानतः ।
वामहस्तेन अज्ञानतोः ई ।
लपानेच । एतत् प्रायश्चित्तं
असशेषाशानादि
द्यपि तेयं ।
शुद्धपीतशेषजल २५० कार्षी यथाशक्ति ।
पात्रेन ब्राह्मणस्य
चोदयतां ।

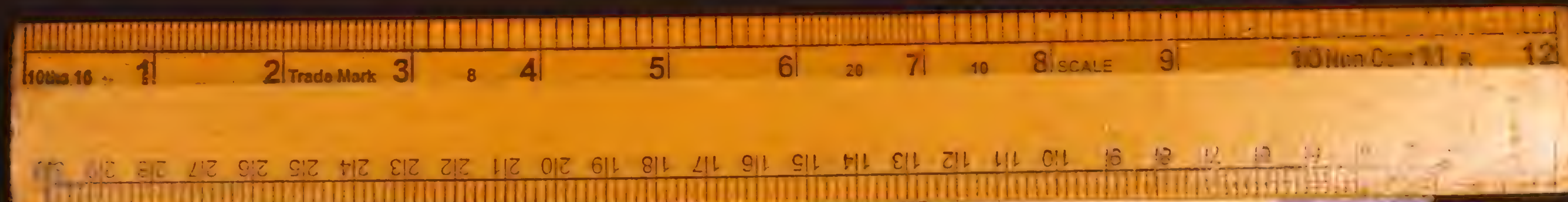
प्रायश्चित्त २५७५ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

प्रपादिजलापा सचेलस्नानं
नं। आदिनाह्ण उपवासश्च । ०। ॥ यत्नाः यथाशक्ति
यजलाहरणा। एतत् सकृत्पा
र्थस्तस्यजलं नतः। आपदि
दोषाभावः ।
दिकोषस्थजलं

च ।
विण्मन्त्रसंस्पृष्ट विराजोपवासः । ०। ॥ कार्षी यथाशक्ति
रूपजलपात्रे । एतदज्ञानतः ।
ज्ञानतः सान्तपने

विण्मन्त्रसंस्पृष्टं अज्ञानतः सान् २ येन ६ कार्षी यथाशक्ति
भक्ष्यजलपात्रे । एतत् ज्ञानतोः वै
गुण्यं ।

शवहविन जल ब्राह्मणस्य विरा ०। १० कार्षी यथाशक्ति
पात्रे। एतत् सान्त्रोपवासः ।
षेनशमद्वयपंचन क्षत्रियस्य द्वादो ०। १ कार्षी यथाशक्ति
ख शवहविनकूपवासः ।
यजलपात्रपरं । वैश्यस्यैकादो ०। ॥ यत्नाः यथाशक्ति
पवासः । ०। ॥ यत्नाः यथाशक्ति
शुद्धस्यनक्तं ।
सर्वेषां ज्ञाने
पंचगव्यपात्रे ।
एतदज्ञानतः। अ
ज्ञानतोः ई ।

अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
नि । धेनुदानं चूर्णीदानं

एतद्विज्ञाशवे
ज्ञानतः क्षिप्ते ष १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
ज्ञोपवासः । यणाः ।
एतत्सर्वमात्र
षशवेनरपरं ।
मानुषशवेदिगु
ण । कामाभासे ५ धेनुवः १५ कार्षी यथाशक्ति ।
यराकः । यणाः ।
अन्यताभासे । ८ धेनुवः २४ कार्षी यथाशक्ति ।
चोदायण । यणाः ।

अथेयदीरणा ज्ञानतोऽभासे १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति ।
ने । ननुदीरवि यदेयावकपात्रं
कारणानेच । अज्ञानतोऽर्ह ।
येयदीरयथा तत्रियादोपाद
अनिर्दृशाना । पादहानिः ।
गोमहिषी क्ता अत्र ३ प्रीतीरमा
गीनोदीरं । औ नुषीदीरणे ।
प्रेकशफेडा पुनरुपनयनं
विकेच । संधि ।
नी हृषा कोता ।
विवनसादीरं ।
शरणमगीदी
रं । स्त्रीदीरं ।

अथोपपन्नका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
नि । धेनुदानं चूर्णीदानं

सुबहुदादीरं । ० । ० । ० । ० ।
यमसुदीरं । वि
वत साया अत्र
वत सायाश्र ।
दीरं । मयितदी
रं । ब्रह्मावर्जदि
स्त्रीदीरं ।
अमेयभुजः दी
रं । ब्रह्मादिदृषि इति अमद्य ० । ० । ० ।
तस्त्रीदीरं । भक्षणा प्राय
श्चित्तं ।

अथ स्तेयं । मणि हादशाहं १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
मुक्ता प्रवाला । भक्षणा । ननु
श्ममय लौहका षड्सवासा
सोपलानाहरणं नकं ।
अपहृतद्वयं
स्वामिनेदत्ते
ननु करणीयं
अपचसकद
भासकालदे
पादव्यात्म्य
यहर्तृगुणादे
न्यायेनयात्र
कृष्टोपकृष्टद्वय
योर्वैषम्यदोषः स
मर्थनीयः । ० । ० । ० ।

प्रायश्चित्त २५७८ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

रजताम्बुगोभू चोदायणं। दधेनवः ३॥ कार्षी यथाशक्ति
मिकनानां सह
तद्वरणं। एतत्
ब्राह्मणसंविधि
विषये। अत्रक
न्यायदेश्यम
कन्यापरं।

उक्तेतरत्नद। प्राजापत्यं। १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
पशुहरणं। अभासेचोदाय
णं।

थान्नात्रयना अहकृच्छ्रं। १५ धेनुवः ५५ कार्षी यथाशक्ति।
नाहरणं। अत्र एतत्तत्त्वानां
कृतान्त्रं। धने कर्तक ब्राह्मण
गवादि। स्वामिक दशकुं
भाधिकयामसे
येनेये। ऊं भवति
माणं यथा। दश
द्रोणं भवेत्। त्वा
रीजं भोपिद्रोण
विंशतिः दिका
लभोजनोचित
भक्ष्य भोज्यान्नं।
हरणं त्रिशत्रं।

प्रायश्चित्त २५७९ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

पंचगव्य पानमा १॥ कार्षी यथाशक्ति
त्रं।

भक्ष्यभोदकादि।
भोज्यशक्तादि।
एककाल भोज
नोचितान हरणे
एकगव्यं पंचग १॥ १॥ यत्नः यथाशक्ति
वामात्रपानं।
धनमपिपतत्प
रिमाणधन्यमूल
मवसेयं।

मनुष्यादिस्तेयं। चोदायनं। दधेनवः ३॥ कार्षी यथाशक्ति
तमदास दासी दैवदानीनां तत्र
देव गृह कूप योमानि शयाय
वापी जलानां द भ्यासाय पेक्षया
रणं। स्नानं प्रायश्चित्तं
गुरुलाघवमिति।

गुरादि स्तेयं। कृच्छ्रपादः। एत
आदिना कार्षीस तसकृद्वरणविष
सर्पिलवणधन्य अभासेदेगुण्ये।
यकात्रोषधनेल अत्र किंविदधिक
शया वस्त्रोपान द्रोणत्रयसंधाय
नकोसलोदना स तावद्वाम्य मू
मसीसकादयः। त्पानां वागेषां च

प्रायश्चि २५८० प्रायश्चि

अथोपपानका प्रायश्चिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

हरोप पतदेदि
तय।

हणादिस्तेयं विगजोपवासः। १। १०० कार्षी यथाशक्ति
आदिनाकाष्टु हणादीनांहर
मचेतचमीमि रोमासैकव्रतं।
षेनतडमूल मासाद्विग्रतं।
पुष्पावेदल स शोवमुनिनायड
उगंधानांयह केततकालदेशा
ए। वेदलेवेण परहस्वामिगण
चरितभाए। दौर्गत्याभ्यासान
गंधःकस्तूर्या। भ्यासकामाका
दिः। अत्रोपवासः मायकयाउतह
अस्तेयमग्रये। एषाकृष्टद्वयाप
काष्टमस्तेयेचह सोरेवेवेदितयं।
एगवे।

जीविकाहरणं। यस्य यस्य वर्ण
स्पृष्टनिच्छेदः त
तडर्णवयोक्तं या
यश्चिन्नकर्तव्यं।
अस्पृष्टपहारे
वादायणं।
अत्रोपवासमाधुमते
प्रयोजकादिकं स
कृदभ्यासो।

८ येनवः ११०० कार्षी यथाशक्ति
कीपणाः

प्रायश्चि २५८१ प्रायश्चि

अथोपपानका प्रायश्चिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

ज्ञानाज्ञानेचसंबी
द्वयवोक्तपादार्हा
दिव्यवस्थोदनीया

देव हिज इव्या
पहरणं।

संवत्सरमष्टम
ज्ञानेचमर्षणा
वर्तनेच। यज्ञात्र
गुरुप्रायश्चिने च
संतरोक्तं तदस्यता
भ्यासउत्तमसंबंधा
दोषेयवासमूहः।
इतिस्तेयप्रायश्चिने

अथ अगम्याग
मने। तत्र सव।
एतस्य अस्मन्न
स्त्रीगमने। तत्र
ब्राह्मणस्य श्रावि
यभार्यागमने।

सकृद्गमने त्रैवा
षिकव्रतं।
द्वितीयेषां द्वार्षिकं
तृतीयेषां द्वार्षिकं।
केचनार्थेसमूहार्हा
दशवार्षिकं।
अश्रावियनिर्गण
भार्यागमने हे
वार्षिकव्रतं एतज्ञा
नतः। अज्ञानाद
हे।

४५ येनवः ११५ कार्षी ११ गावः।
यणाः। अशक्तौ
१५ कार्षी
यणाः।

१० येनवः १०० कार्षी १० गावः।
यणाः। अशक्तौ
१६॥ १३
कार्षीयणाः

प्रायश्चि २५८२ प्रायश्चि
 अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
 नि । येनदानं चूर्णीदानं
 तत्रियस्यतत्रिय द्वैवार्षिकव्रतं १० येनवः १० कार्षी १० गावः ।
 भार्यागमने । एतज्ज्ञानतः । यणाः । अशक्तौ ।
 अज्ञानादहं । १६॥१३
 अभ्यासे द्वेय कार्षीयणाः
 एपादिकं ।
 वैश्वस्यवैश्व वार्षिकव्रतं १० येनवः ४५ कार्षी १ गावः ।
 भार्यागमने । एतज्ज्ञानतः । यणाः । अशक्तौ ।
 अज्ञानादहं । ८१० कार्षी
 यणाः ।
 अदस्यपंचयज्ञा वार्षिकव्रतं १५ येनवः ४५ कार्षी १ गावः ।
 उष्ट्रापि त्याय एतज्ज्ञानतः । यणाः । अशक्तौ ।
 अदभार्यागमने अज्ञानादहं । ८१० कार्षी
 यणाः ।
 अदस्याम्यश्वदा वार्षिकव्रतं ८ येनवः ११० कार्षी ५ गावः ।
 गमने । एतज्ज्ञानतः । यणाः । अशक्तौ ।
 अज्ञानादहं । ४११३ ॥
 कार्षीयणाः
 ब्राह्मणस्यतत्रिय सार्धवार्षिकव्रतं २० येनवः ६५० कार्षी १० गावः ।
 यागमने । एतत्सकृद्ज्ञा अशक्तौ ।
 नतः । अज्ञा १२॥ कार्षी
 नादहं । यणाः ।

प्रायश्चि २५८३ प्रायश्चि
 अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
 नि । येनदानं चूर्णीदानं
 ब्राह्मणस्यवैश्वस्य वार्षिकव्रतं ८ येनवः ११० कार्षी ५ गावः ।
 गमने । विशिष्टं तं एतत्सकृद्ज्ञा अशक्तौ ।
 अज्ञानादहं । ४११३ ॥
 कार्षीयणाः
 ब्राह्मणस्याथम सार्धमासिकव्रतं २ येन ५०० कार्षी १ गोः ।
 अज्ञानादहं । तं एतत्सकृद्ज्ञा यणाः । अशक्तौ
 नतः । अज्ञानाद १ कार्षी
 हं । यणाः ।
 तत्रियस्यवैश्वस्य नवमासिकव्रतं १० येनवः ११० कार्षी ५ गावः ।
 भार्यागमने । एतत्सकृद्ज्ञा यणाः । अशक्तौ
 तः । अज्ञानाद ६० कार्षी
 हं । यणाः ।
 तत्रियस्याथम सार्धमासिकव्रतं ४ येनवः ११० कार्षी २ गावः ।
 अज्ञानादहं । एतत्सकृद्ज्ञा यणाः । अशक्तौ
 नतः । अज्ञाना २ कार्षी
 हं । यणाः ।
 वैश्वस्यसत्तत्रिय वार्षिकव्रतं १५ येनवः ४५ कार्षी १ गावः ।
 यागमने । एतज्ज्ञानतः । यणाः । अशक्तौ
 अज्ञानादहं । ८१० कार्षी
 यणाः ।
 वैश्वस्याथमस्य सार्धचतुर्मासि ६ येनवः १६१ कार्षी ३ गावः ।
 यागमने । कवने । एतज्ज्ञा अशक्तौ
 नतः । अज्ञाना ११ कार्षी
 दहं । यणाः ।

प्रयत्नि २५८४ प्रयत्नि

अथोपपत्तिका नि।	प्रयत्निज्ञानि	तदशक्तौ धेनुदानं	तदशक्तौ चूणीदानं	दक्षिणा ।
अथ प्रतिलोम स्त्रीगमनं। तत्र	हादशवार्षिकव	१८० धेनुवः	५५० कार्षी	१०० गावः
श्रद्धाज्ञानतो	ने ज्ञानात्तुर्वगना		यणाः ।	अशक्तौ
ब्राह्मणीगमनं	गमनोक्तप्रकारेण		१०० कार्षी	यणाः ।
	मरणे। वैकल्पिकं	१६० धेनुवः	१८० कार्षी	२०० गावः
	चतुर्विंशतिवार्षिकं		यणाः ।	अशक्तौ
	कवने। एतद्वास्तु		२०० कार्षी	यणाः ।
	एणापि एतत्कार्यं		७५ गावः	अशक्तौ
वैश्याज्ञान	नववार्षिकवत् ।	१३५ धेनुवः	४०५ कार्षी	७५ गावः
तो ब्राह्मणीग	ज्ञानाद्देगुणं ।		यणाः ।	अशक्तौ
मनं ।	ब्राह्मणापि एतत्		७५ कार्षी	यणाः ।
	कार्यं ।			
दक्षिणस्याज्ञा	षाड्वार्षिकवत् ।	१०० धेनुवः	२०० कार्षी	५० गावः
नतो ब्राह्मणी	ज्ञानाद्देगुणं ।		यणाः ।	अशक्तौ
गमनं ।	ब्राह्मणापि एतत्		५० कार्षी	यणाः ।
यद्यपि श्रद्धा	कार्यं ।			
ब्राह्मणीगमनं				
महापातकत्वे				
नोक्तं तथा द				
क्षिप्यवैश्यायो	०।	०।	०।	०।
ब्राह्मणीगमनं				
मनुपातकत्वेन				
तथाप्यनुलोम				
गमनं तावद्				
पपातकमेव	०।	०।	०।	०।

प्रयत्नि २५८५ प्रयत्नि

अथोपपत्तिका नि।	प्रयत्निज्ञानि	तदशक्तौ धेनुदानं	तदशक्तौ चूणीदानं	दक्षिणा ।
तत्र प्रसंगादस	०।	०।	०।	०।
वर्णितेन प्रतिलो				
म स्त्रीगमनं या				
यश्चिन्न मण्डुक्त				
मतोन वैश्या				
मिति ।				
श्रद्धाज्ञानतः	नववार्षिकवत्	१३५ धेनुवः	४०५ कार्षी	७५ गावः
दक्षिणागमनं	ज्ञानाद्देगुणं ।		यणाः ।	अशक्तौ
	दक्षिणायाश्च		७५ कार्षी	यणाः ।
	तत् ।			
वैश्याज्ञानतः	नवमासाधिकया	१०० धेनुवः	२०० कार्षी	५० गावः
दक्षिणागमनं	षाड्वार्षिकवत् ।		यणाः ।	अशक्तौ
श्रद्धाज्ञानतो	ज्ञानाद्देगुणं ।		५० कार्षी	यणाः ।
वैश्यागमनं च	दक्षिणायाश्च			
	याश्चाप्येतत् ।			
अथ समोत्तमवर्ण				
द्वित्रिपुरुषाभि				
चरितं सवर्णासु				
वर्णस्त्रीगमनं ।				
तत्र ब्राह्मणस्य	सहस्रमनेमासा	१ धेनुः	१ कार्षी	यथाशक्ति
मोत्तमवर्णद्वित्रि	हंसो मूत्रं सिद्ध		यणाः ।	
पुरुषाभिचरि	यावत्कपानं ।			
तश्च द्वागमनं ।				

ग्रंथोपपत्तिका ग्रंथश्रितानि २५८६ ग्रंथश्रितानि
 नि। तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 येनदानं चूर्णीदानं

०। अभ्यासे मासं २ येन ६ कार्षी यथाशक्ति
 गोमूत्रसिद्धया
 वक पाने । पणः ।

ब्राह्मणस्यसमो सकृद्गमने सान् २ येन ६ कार्षी यथाशक्ति
 त्रमवर्णद्विवि। यने। अभ्यासेमा
 पुरुषव्यभिच यश्रितानिः । पणः ।
 रितदत्रियाग
 मने। तथावि
 थवैष्णवगमने
 च ।
 अथचातवर्ण ब्राह्मणस्यसैरिणा
 सैरिणीगमने। ब्राह्मणगमने वि
 सैरिणी चतःपु रात्रोपवासः । ०। १०० कार्षी यथाशक्ति।
 रुषगामिनी। ब्राह्मणायसगा । पणः ।
 साहिविधा को जिन दानेच ।
 नचिदनवरुहा तथाविधतत्रिया
 अवरुहा च । या गमने त्रिरा ।
 ज्ञेयवासः । ०। १०० कार्षी यथाशक्ति
 थनुदीनं च । पणः ।
 तथाविधवैष्णवा
 या गमने त्रिरात्रो
 यवासः । अथः शि ०। १०० कार्षी यथाशक्ति
 शादानेच। तथावि
 थम्हाया ॥ पणः ।

ग्रंथोपपत्तिका ग्रंथश्रितानि २५८७ ग्रंथश्रितानि
 नि। तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 येनदानं चूर्णीदानं

गमने त्रिरात्रोप ०। १०० कार्षी यथाशक्ति
 वासः उदङ्गभदा
 नेतथासेमार्जनी
 दानेच । पणः ।

ब्राह्मणस्यश्रुतं द्वादशवार्षिकं १८० येनवः ५५० कार्षी १०० गावः।
 यज्ञादिगामिसे ते तत्रियादो पा अशक्तौ
 रिणी गमने । द्वादशानिः । १०० कार्षी
 विमाहसैरिणी पणः ।
 चोदालसैरिणी
 गमनेष्वे सर्वत्र
 भासेद्वैगुण्ये ।
 ब्राह्मणवंधकी कमलस्वदाने । ०। ०। यथाशक्ति
 गमने। वंधकीवा
 त्रसमर्त व्यतिरि
 क्रमेचपुरुषगा
 मिनी ।
 तत्रियवंधकी आयुधदानं । ०। ०। यथाशक्ति
 गमने ।
 वैष्णवंधकीगम यतोददानं । ०। ०। यथाशक्ति
 ने।
 श्रुदबंधकी ग स्नानपुरःसर ०। ०। ०।
 मने । शरणायामः ।

प्रायश्चित्त २५८८ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि धेनुदानं चर्णीदानं

यत्नानि वंथकीम
मनप्रयश्चित्तानि
सर्वार्णवलोमप्र
निलोमविषयानि

अथयुतक्रम दारयतिकमीव सार्धसमये २५०० कार्षी यथाशक्ति
विवाहः ॥ तत्र रात्रिनेवदिलोम नमभवात् पणाः ॥
स्नानस्य प्रथम परिधाय दारय ८ धेनुवः
तः तत्रिणादि निकमिलेभित्ता
विवाहः ॥ देहीति समागारो

णि चरेत् ॥ साह
निःषण्मासान्
दारयतिकमीव
स्नानतत्रियवैष्ण
कन्याविवाहमह
त्वाये वास्तवः प्र
शविवाहं करोति
स उच्यते ॥ यत्तदना
यदि सहृदयान
विषये ॥ आयादि
त्वाह प्रातःतपः
ब्राह्मणराज्याश्र
वीहादशरात्रं चरि
त्वा निर्विशेषं तांघे
वोपगच्छेत् ॥

प्रायश्चित्त २५८९ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि धेनुदानं चर्णीदानं

वैष्णवाश्रयीतत्र सपादयेत् १५०० कार्षी यथाशक्ति
कच्छेत् ॥ समवात् पणाः ॥
२ धेनु

प्रदाश्रयीकृत्वा ५ धेनुवः ५५०० कार्षी यथाशक्ति
निकच्छेत् ॥ पणाः ॥
अनायदि ज्ञाना ५५ धेनुवः १५५०० कार्षी यथाशक्ति
भ्यासेमनुक्तं पणाः ॥ यथाशक्ति
वार्षिकव्रतं ॥ २५०० कार्षी पणाः ॥

वैष्णवागमने प्राजापत्यं १ धेनुः १५०० कार्षी यथाशक्ति
पंचाधिकपुरुष पणाः ॥
गामिनीवैष्णवा अभासेचोद्वा ८ धेनुवः २५०० कार्षी यथाशक्ति
पणाः ॥

रत्नस्वलागमने त्रिरात्रोपवासः ०१ १५०० कार्षी यथाशक्ति
पणाः ॥
तृप्तप्रशानच
एतत्कामतः
सहृदयमेने
अभासेतद्वैष्ण
एणादिकं ॥

ऋतौभार्यान् त्रिरात्रोपवासः ०१ १५०० कार्षी यथाशक्ति
भगमने ॥ पणाः ॥
ज्ञानाभासेषा १ धेनुः १५०० कार्षी यथाशक्ति
ज्ञापत्यं ॥ पणाः ॥

प्रायश्चि २५६ प्रायश्चि
 अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि। धेनुदानं चर्णीदानं
 पर्वसस्त्रीगमनं एकोपवासः। ०। ॥ यणाः। यथाशक्ति
 आददिनेमेषुनं एकोपवासः। ०। ॥ यणाः। यथाशक्ति
 दिवामेषुनं। एकाहं यावक ०। ०। ०।
 णानं।
 नम्रस्यस्त्रानेनग्र
 परस्त्रीदर्शनेष्वेवं
 प्रायश्चित्तं।
 अभ्यासेप्रायश्चि
 त्तावतिः।
 अथस्त्रीयभि समोत्तमवर्णेषु १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति।
 चारः। सकृदप्यगमेप्राजा यणाः।
 यन्तं।
 दिग्भ्यासेपवाकः ५ धेनवः ॥॥ का यथाशक्ति।
 यीयणाः
 त्रिभ्यासेचांदाय ८ धेनवः ॥॥ का यथाशक्ति।
 यीयणाः
 अत्यजा गमनं। अज्ञानतश्चांदाय ८ धेनवः ॥॥ का यथाशक्ति।
 यीयणाः
 अर्थात्तरनक ए। ज्ञानाद्देगुणं
 चर्मकारनदव चतुर्विंशतिवारु
 रुडकैर्वर्नमेद गमने द्वादशावा
 भिक्षुवेषजी र्षिकव्रतं। १० धेनवः ५५ कार्षी १० गावः
 विशोत्तराणां एतदज्ञानतः। यणाः। अशक्तौ।
 स्त्रीपुंगमनं। ज्ञानतोद्देगुणं अ १० कार्षी
 यवहार्यताच। यणाः।

प्रायश्चि २५६ प्रायश्चि
 अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि। धेनुदानं चर्णीदानं
 कापालिकस्त्री ज्ञानादहकृच्छं १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
 गमनं। यणाः।
 अज्ञानाचांदाय ५ धेनवः ५५ कार्षी यथाशक्ति
 यणाः।
 अथतिर्यगो सचेलस्तान १
 निगमने। तत्र वकगोभ्यायव
 गोवर्जपुष्पगम सभासदानं। ३२
 नं। सकृदगमने।
 गोगमनं। गोवधोक्तमासि ४ धेनुः १२ कार्षी यथाशक्ति
 कव्रतं। एतत्स यणाः।
 कृद्गमनि अभ्या
 सेसेवत् सरं। १ धेनुः १ कार्षी १० गावः।
 यथाशक्ति। यणाः।
 अत्येताभ्यासेदाद १० धेनवः ५५ कार्षी १० गावः।
 शवार्षिकव्रतं। यणाः। अशक्तौ।
 इत्युपपातकेअ
 गम्यागमनं प्रा
 यश्चित्तं समाप्तं॥
 अथपरिवेदना जेष्टे निर्विष्टे ०। ०। ०।
 दि। कनीयानिर्विष्ट
 न परिवेत्तापरि

अथोपपातका शायसि २५६३ शायसि
नि। शायसिनानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिण
येनदाने चर्णीदाने

विज्ञे ज्ञेष्टः। य
त्रिवेदनीयाकया
परिदायीदाता।
परिकर्त्तायाजकः
ते सर्वपतिताः।
एतेषां शायसिने
सेवते सर्वे प्राजा

१. येनवः १. कार्षी १. गावः
यणाः। यणाः। यणाः।

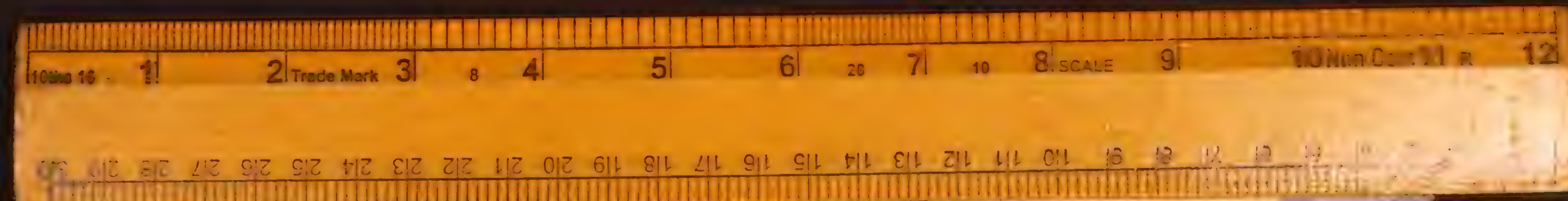
यत्तत्कामतः।
अकामतोऽर्द्धे।
अजापवादः। दे
शान्तरस्य स्त्रीवै
कक्षणात् सहे
दगन्। वेषाभिस
क्तपतितम्बदत्तस्या
तिरोमिणः॥
जदमकाधवधिर
जज्ञवामनज्जगत्।
कान्। अतिवृ।
हानभार्याश्रु
धिसक्ताज्यस्यव
धनवृद्धिप्रसक्तौ
अकामतः कारि
णस्तथा।

अथोपपातका शायसि २५६३ शायसि
नि। शायसिनानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिण
येनदाने चर्णीदाने

कलदोन्मत्तवै
रोम्भपरिविदत्र
दृष्यति॥

ब्राह्मन्। अर्था पितृमार्तरहित १. येनवः १. कार्षी यथाशक्ति
तस्माद्विधीयति निःसृजनस्य सा
तत्ते। येषु दद्या विधीयते प्राजा
हृष्यन्तमुपन यत्प्रये। यथा
यनाभावे बाल विध्युपनयनेच
णस्पृष्टात्तत्। प यालस्यानवधा
कविंशतिवर्षप नादिना सावित्री
र्यन्तमुपनयना पातेतवात्येस्ता
भावेक्षत्रियस्या मयागः तद्वैक।
ब्राह्मन्। त्रयोवि ल्पिकं दिनत्रया
शतिवर्षपर्यन्त धिकमासवत्त
मुपनयनाभावे यसमाप्यमुदा। १. सया २. कार्षी यथाशक्ति
वेषस्पृष्टात्तत्। लकबन्तं। दनवयेन यणाः।
वः।

तद्वैतयथा। द्वौ
मासौ यावत्केनच
नयेत् मासंपय
सा अर्द्धमासमा
मिदया यष्टरात्रं
वृतेन यष्टरात्रमयावि
तेत्रिरात्रमवश्यः य
द्वेरात्रमुपवेसत्।

प्रायश्चित्त २५६४ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चर्णीदानं

देशोपसर्गादि
नासावित्रीपतने
एकविंशतिरात्रे १० धेनुः १० कार्षी यथाशक्ति
प्रसूतिमित या
वकपानं। ततः
पुनर्यनं।

अथावकीर्णं सप्तमासं व्रतहत्या १० धेनुः १० कार्षी ५ गावः।
अर्थाद्वलवा व्रतं। खरवर्मपरिधा वः पणः। अशक्तौ।
रिणोपेयविह नच। १०५ कार्षी
मने। यणाः।

अभ्यासे संवत्सरं १५ धेनुः ४५ कार्षी १ गावः।
व्रतहत्याव्रतं। पणः। अशक्तौ।
८६६ कार्षी
वीयणाः।

पितृस्वसृता वंदायणं। १० धेनुः १० कार्षी यथाशक्ति
दिपरिणयनं। त्यागानन्तरं मा वीयणाः
आदिनामात् स्तवद्वयं। एत न जानतः।
स्वसृता मा न जानतः।
तलसृता मा
तामहमपि अज्ञानेन कृच्छ्राह ५ धेनुः १० कार्षी यथाशक्ति।
तस्यसंगोत्रस पादः। यणाः।
मानप्रवरादी
नायहणं।

प्रायश्चित्त २५६५ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं। चर्णीदानं

अन्यतसादनं कामतः सम्वत् १० धेनुः १० कार्षी यथाशक्ति
अर्थात् अग्निहो सरोतसनेवादा यणाः।
त्रिणामग्निनामः यणः।

दिवर्षीतसेने। १० धेनुः १० कार्षी यथाशक्ति
सोमायनचोदा यणाः।
यणः। यतद्वत्
सारेणोनाधिक
कालयोरुह्ये।

गृहस्थस्य विरत गोवधोक्तत्रैमा १५ धेनुः १६ कार्षी १ गावः
वकालानग्रिते सिकव्रतं। यणाः। १ द्रव्यः।
अल्पकाले अ अशक्तौ
नाधानेचवादा १५ कार्षी
यणः। यणाः।

व्रतहत्यास्यवेदा त्रैमासिकं गो १५ धेनुः १६ कार्षी १ द्रव्यः।
नप्यपनेयज्ञाक व्रतं। यणाः। १ गावः
राणं पुत्रानुत्पा अशक्तौ
दनेच। १५ कार्षी
यणाः।

अनाश्रमिते। संवत्सरेयज्ञा १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
यत्ने। यणाः।
वर्षद्वये अति १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
कृच्छ्रः। यणाः।
वर्षत्रये कृच्छ्राति ६ धेनुः १६ कार्षी यथाशक्ति
कृच्छ्रः। यणाः।

प्रायश्चि २५६ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि नदशक्तौ नदशक्तौ दक्षिणा ।
नि । येनदानं । चर्णीदानं

अनर्कहोदाय ॥ येनवः ॥ १॥ कार्षी यथाशक्ति
पणाः ।

सूर्योदयास्तका सकृदावरणोक्ता
लनोः प्रायश्चि । न अभ्यासे प्राजा १ येनः १ कार्षी यथाशक्ति
पणः ।

ब्रह्मचारिणः सं अशोभितो निरंत
भ्यादीनामतिक्रं संमशत्रुमकर
मादिनाश्रीय लोअवकीर्णित ॥ येनवः ॥ १॥ कार्षी ५ गावः ।
नाकरां भेदप तनखरचर्म परि यथाशक्ति ।
चर्णीकरांच धान पूर्वक वा ४० ५ का
एमासिकं ब्रह्मर र्षीपणाः ।
त्यावने ।

एतदने कुने अथि
के अधिके ।

अनावरणं दिनैकनित्यक्रिया ॥ १॥ ६२१११ यथाशक्ति
स्थस्य संभ्या । तिपाते एकाहोय रजते ।
स्तानाक्रिकनि वासः ।

नक्रियापातः । दिनत्रय क्रियाति ॥ १॥ १॥ कार्षी यथाशक्ति ।
पोतेकच्छाई । पणाः ।

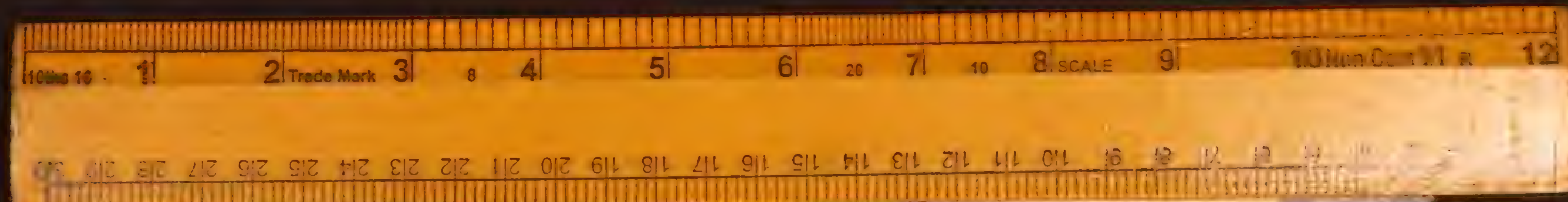
वर्षेकनित्यक्रिया ॥ १॥ २५६६१ यथाशक्ति ।
तिपाते एकदिन १००००
क्रियातिपातप्राय लक ४
श्चित्तानुसरण ॥ माघकुमि
प्रायश्चित्तं । तरजते ।

प्रायश्चि २५७ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि नदशक्तौ नदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं । चर्णीदानं

श्रद्धातिविक्रा शतगायत्रीजपः ॥ १॥ १॥ १॥
याज्य याजने । अभ्यासे सहस्र
अयाज्याश्च नि थिकेचोदायणे ॥ येनवः ॥ १॥ कार्षी यथाशक्ति
दिन प्रतिग्रहा वा । दक्षिणाया पणाः ।
दिना निंदितवा गाचप्रतो भवति
लणादयः ।

श्रद्धयाजने । लोभादिनायाज ॥ १॥ १॥ १॥
ने अर्जितभुक्ताव
शिष्ट यनस्यागाध
जलेप्रदेयपूर्वकं
ब्रह्मचारिनेदानप
र्वकं वा । चोदा ॥ येनवः ॥ १॥ कार्षी यथाशक्ति
पणाः ॥

पुनरुपनयनच
अदारलवणव
लसर्वलपाने
वा । एतदशक्तौ
नदनेपरित्यज्यवि
शतपुराणाः प्र
दानयाः ।
स्त्रहादनुप्रसंगा
दिनायाजने २
अन्याग पूर्वकं १ येनः १ कार्षी यथाशक्ति
जायते । पणाः ।

प्रायश्चित्त २५६ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदाने चूर्णीदाने

अज्ञानतः प्राणा
यामसहस्रं ।

मृदप्रतिग्रहः सकृत्प्रतिग्रहेषु
सहस्रगायत्रीजपः
ग्रन्थामेवाद्यायणं ॥ १॥ येनवः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः ।
एतच्च द्वयं त्याग
पूर्वकं कार्यं ।

उच्चासवर्गित घट्टेकालेदीरा ॥ १॥ येनवः ४५॥ कार्षी यथाशक्ति
विग्रहप्रतिग्रहं शान्तमासेकं न
इदप्रतिग्रहं लवासः प्रचुरं
हः । तरहिजतर्पणं
च ।
मासोपवासेने ।
वास्पसंकलने ।

अथान्यत्रप्रतिज्ञानादष्टचत्वारि
ग्रहः सचग्रया शहराभ्यासात् ।
चित्तपुष्पफलं । द्वादशवार्षिकं ॥ १॥ येनवः ५५॥ कार्षी १० गावः ।
शाकतलकाष्टं न । यणाः । अशक्तौ
धान्यपयोमांसद
१० कार्षीप
पिश्यागोहजरा अज्ञानादिर ।
गंधमणिमत्स्यादी भासेतप्रकृष्टं ५५॥ येनवः ११॥ कार्षी यथाशक्ति
तरविषयः । ज्ञानादिरभा
सेवाद्यायणं ॥ १॥ येन २१॥ कार्षी यथाशक्ति
वः ।

प्रायश्चित्त २५६ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदाने चूर्णीदाने

चाण्डालप्रतिग्रहं अज्ञानात्प्रह
हः । चत्वारिंशद्द्वारा
भ्यासात् द्वादश
वार्षिकवने । १०॥ येनवः ५५॥ कार्षी १० गावः ।
यणाः । अशक्तौ
१० कार्षी
यणाः । यथाशक्ति

अज्ञानात्सकृत् ५५॥ येनवः ११॥ कार्षी यथाशक्ति
तत्कृतेनमकृष्टं यणाः । यथाशक्ति

ज्ञानात्सकृत्कृ
तेवाद्यायणं ॥ १॥ येनवः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः । यथाशक्ति

प्रतिग्रहप्रतिग्रहः ज्ञानात्सकृत् ११॥ येनवः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
कृतेनवाद्यायणं यणाः । यथाशक्ति
अज्ञानात्प्रहं ।

प्रायश्चित्तद्वयं विसहस्रगायत्री ०१ ०१ ०१
ग्रहणं । जपः । मासेकं गो
ष्टेययः पानेवा ।
एतत्तल्लुत्तरपा
य प्रायश्चित्तद्वयं
ग्रहणं ।

स्वभावाग्राहक उन्नममण्णादिप्रति ०१ ०१ ०१
स्नाजिनोभयतो शरेदशसहस्रगा
मुदीमण्णादिप्र यत्रीजपः । मथामे
निग्रहः । पंचसहस्रगायत्री

प्रायश्चित्त २६०० प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । धेनुदाने चरणीदाने

जपः। अथमेष्टेष्टा
असहस्रसावित्री
जपः। द्वादशरात्रं
पयोधनेन ।
अमेतनिसिद्धि
स्नानिनाभयना
मूर्त्ति प्रतिग्रहेन
दद्यात्तृतीयः ।

अथ ब्राह्मणस्य सेवतसरे चोदा ॥ ३॥ कार्षी यथाशक्ति
दक्षिणार्जने । यत् ।
आधनार्जने । सेवतसराभ्यन्तरे

मासैक दिकादौ
चोदायिणभागादौ
३ः कल्पः ।
सेवतसराहर्द्वे ।
द्वेगुण्य त्रैगुण्य
दिकं कल्पः ॥
आयत्तकालेदौ
वाभावः ।

ब्राह्मणस्य सेवा प्राजापयत्रये १ धेनुवः १ कार्षी यथाशक्ति
दक्षिणार्जने । पुनरुपनयने
च । द्वाभ्याम्
पूर्वककरणीय

प्रायश्चित्त २६०१ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । धेनुदाने चरणीदाने

ब्राह्मणस्य गीता चोदायत्तं । ॥ ३॥ धेनुवः २२॥ कार्षी यथाशक्ति
दिनाधनार्जने । कृतप्रायश्चित्त
स्नान्यवधार्य
ते ।

ब्राह्मणस्य मृदसे चोदायत्तं । ॥ ३॥ धेनुवः २२॥ कार्षी यथाशक्ति
वने । विरतरकालाभ्या
सत्रैवार्षिकवत्ते । ४५ धेनुवः १५ कार्षी २५ गावः
यत्तः । यथाशक्ति ।
२५ कार्षी
यत्तः ।

अविक्रेयविक्रयः सहजकृते विरा ० ॥ ॥ ३॥ कार्षी यथाशक्ति
यत्तः ।
ब्राह्मणस्य विक्रेय उपवासं ।
द्व्याण्यथा । द्विरभ्यासे प्राजा १ धेनुः ३ कार्षी यथाशक्ति
लवण । पक्वान् । यत्तः । यत्तः ।
मधु । क्षीर । दधि अन्नेनाभ्यासे ॥ ३॥ धेनुवः २२॥ कार्षी यथाशक्ति
यत्तः । चोदायत्तं । यत्तः ।

सर्वगोथ । उपल निर्विलविक्रये
लादा । रक्तवासः वरुतरकालाभ्या
गुडः । तैल । सेवात्रिसवनस्त्रा
ग्राम्यपशु । य नाथः शयनचतु
कशफ । केशि र्थकालभोजनत्र
सर्वीरण्यपशु । पसेवतसरवत्ते । १५ धेनुवः ४५ कार्षी १५ गावः ।
विद्या । याग । मृदस्यात्तेनापदि यत्तः । यथाशक्ति
खान्नागो शांवा दोषभावः । यत्तः ।
२५ कार्षी
यत्तः ।

प्रायश्चि २६३ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

ऊर्णा। रस। वि ०। ०। ०। ०।
ष। तिला। शस्त्र
नीली। कोषेय
वासः। चर्म। न
क। आममांस।
सरा। सोम। के
श। गोधूमाक
न्या। हिंगु। गु
ग्गुलु। सर्जरस।
हरिताल। मनः
शिला। अंजन।
गेरिक। क्षार।
मणि। मोक्तिक।
प्रवाल। दंत। न
ख। आर्द्रोषधि।
शुक्ति। वेणु। वै
णव। मूलमयपात्र।
पुष्प। मूल। तप।
कार्पास। भस्म।
अस्थि। पिण्णक
अयु। सीसक। क
सलोह। उदुम्बर।
खट्वपात्रोणि। ३
तदिकेयाणि ॥ ०। ०। ०। ०।

प्रायश्चि २६३ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

निहितदेशगम पतानगतात् ०। ०। ०।
न। तत्तत्तीर्थया त्रैवचिरमुसिता
त्रा अतिरेकेण। गंगादिगमने।
निहित देशाय तदशक्तौ पुनरु
था। कारस्करक यनयने।
लिङ्गोद्गाथ शव अतिचिरवासे
र मुग्धथर भूमि पुनरुपनयने
लय सिंधुसौरा चोदायणव। ३॥ धेनुवः २॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।
तदशक्तौ गवामक
लिङ्गादयः।

यस्य अभिधानं सहस्रसप्तमाव ०। ०। ०।
लेकस्मात्सप्त
णं। अत्यन्ताभ्या
सेतमकृच्छ्रे। ४ धेनुवः १॥ कार्षी यथाशक्तिः
यणाः।

अतिवृत्ततरका
लाभ्यासे मास
साध्यवाशयण ३॥ धेनुवः २॥ कार्षी यथाशक्ति
साक्षिणोऽस्य यणाः।
भाषणोक्तानात्ता
नतो द्वादशवार्षिक
कवने मित्युक्त।

प्रायश्चित्त २६-४ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

मनुपातके विवा
हमयमैश्वर्यवा
लप्रतारणपरी
हासगोत्रात्मण
हितही राजस्व
प्राणात्ययसर्वथ
नापहार विषयेषु
मिथ्याकथने दो
षाभावः।

उच्छिष्टस्य वा
एतादिदर्श
ने। दर्शने एकरात्रोप
वासः।
संभाषणे द्विरा
त्रोपवासः।
संस्पर्शत्रिरात्रो
पवासः।

सहगमने सचेत
स्ताने। अनुच्छिष्ट
स्य दर्शने सूर्यादि
दर्शने। संभाषणे
वात्सल्यसंभाषणे।

उच्छिष्टस्य सूर्या
दिदर्शने। आदि
नानक्षत्रचंदो।
कामतरदे।

१०॥ पणः यथाशक्ति
१०॥ कार्षी यथाशक्ति
पणः।
१०॥ कार्षी यथाशक्ति
पणः।

१०॥ कार्षी यथाशक्ति
पणः।
१०॥ कार्षी यथाशक्ति
पणः।

प्रायश्चित्त २६-५ प्रायश्चित्त
अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

तैलाभ्यक्तादि एकोपवासः।
मृदोद्वारसमृत
सर्गः। आदिना
अनादान्त प्रम
श्रुर्कर्ममैश्वर्य
नः।

विप्राग्नादिमध्य
गमने। आदिना
दस्यतीगोवा श्री
हणः।

कामतोऽत्यंता
भ्यासेचोदयणं
सकृदभ्यासादि
धुत स्नानकथन
लोपशयश्चिन्ने
एकदिनाभोजनं
तरावृत्तिश्चोदनी
या।

अथोपादप्रता
यने। ऊषोनपा
दसमार्जनच।

एकोपवासः।
इदं सकृत्करणे
प्रभासे द्वेयुष्मा
दिके।

गुरोर्वात्सल्यस्य
चतिरस्कारः।

दृष्टेण कंकारेत्वेका
रेवादेन जयेवास
सावेधने त्थोन।
तादेन च विप्रं प्र
साद्य दिनमेकम
पवासः।

१०॥ येनवः २३॥ कार्षी यथाशक्ति
पणः।

१०॥ पणः यथाशक्ति

१०॥ पणः यथाशक्ति

१०॥ पणः यथाशक्ति

प्रायश्चित्त २६-६ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । धेनवाने चर्णीदाने

एतदीषत्संभ
नः सकृत्तये शा
स्त्रीय विवादेद
र्पात् पुनः पुन
र्जये स्नात्वा प्र
णियत्य त्रिरात्रो
पवासः ।
प्रसादनः पादेन
स्पर्श एक रात्रो
पवासः शुभिव
दाने प्रसादनंच ।
क्रोधादिना अनु
वेधायेतथा अह
प्रज्ञापय्यादिकं
कल्पे ।
महापातकेन वा
स्नानाविरुद्धाभि
धाने कृत्वा तिकृच्छ्रे
उपपातकेन वा स्ना
नाविरुद्धाभिधा
प्रज्ञापयत् ॥
जातिभ्रंसकरणा ।
तकोपपातकाद
न्यत्राकोशस्य ।

॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः ।
॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः

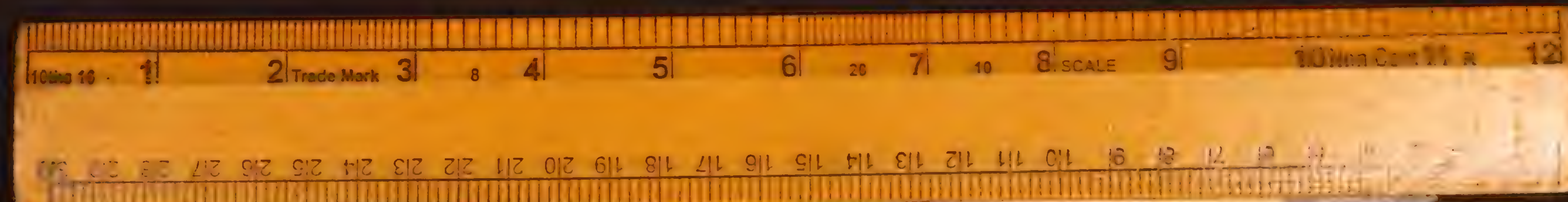
धेनवः १५ कार्षी यथाशक्ति
यणाः ।
धेनवः १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः ।

प्रायश्चित्त २६-७ प्रायश्चित्त

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । धेनवाने चर्णीदाने

लघुगुरुभावे
प्रतिसंथायत्रक
रात्रि रात्रि वृद्ध
त्रोपवासाः ।
प्रतिश्रुत्यश्रदा
नादौ अल्पत्वक
त्वाभा एक रात्रि ।
त्रिरात्र वृद्धात्रोप
वासाः । देवर्षिगो
ब्राह्मणवर्ष्यमाह
पितृनरेदानाप्रति
ष्टीवनात्रोपवासाः
केन निष्कारादोहि
रणदाने वा गुरुवा
स्नानाभिनेप्रत्याको
शाने प्रतिश्रुततेव ।
दोषाभावः ।

मिथ्यावाक्सा विप्रस्यवधसंयुक्त ॥ धेनवः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
शपथः । यावन्ती मिथ्याशपथे वा यणाः ।
वसुक्तशपथ इत्यनेन ।
अ । यावन्ती वसुक्त
शपथे प्रज्ञापय १ धेनवः १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः ।

प्रायश्चि २६०८ प्रायश्चि
 अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि धेनुदानं चूर्णीदानं
 अभिशप्यकरणं मासमवाहणं ५ धेनुवः ११ कार्षी यथाशक्ति
 गायत्र्या वशिष्टे
 ऋषुद्वतीनां ।
 वाशतनपञ्च ।
 एतत्सकृन्महा
 पातकायाभिशा
 पेऽपपातकेतभा
 सतो हेयं ।
 स्वामहापातका
 भिशपाभासेना
 वृत्ति तारतम्यात्
 प्रायश्चित्ततारत
 म्यकल्पं महापा
 तकादन्यत्र एक
 विंशतिरात्रं सर्व
 लापानं । हीनवर्ण
 न उन्नमवर्णाभि ।
 प्राये प्रतिलोमो
 ऋ दण्डवद्व्य
 यायायश्चित्तं क
 ल्पं ।
 अदत्ताभिशासना । मासं कृच्छं । ३॥ धेनुवः ३॥ कार्षी यथाशक्ति
 धीपणाः

प्रायश्चि २६०९ प्रायश्चि
 अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि धेनुदानं चूर्णीदानं
 महापातकाभि ५ धेनुवः ११ कार्षी यथाशक्ति
 शापे दिमासे क
 र्छे । एतदभिशा
 पकालानि क्रमेहे
 ये । अभिशप्य का
 ल निर्णयप्रवृत्त
 स्य उपपातकादि
 ना अभिशक्तस्य
 कृच्छं । धेनुवः १ कार्षी यथाशक्ति
 यणाः ।
 आरूपपतितत्वे घण्टासान्प्रान्ना ५ धेनुवः ४५ कार्षी यथाशक्ति
 व्याधिकोपादिना यत् । एतत् स
 संन्यासवाक्यम् नृसमूहणानेन
 श्रार्थयोगदृष्ट्या रनिहतानां चि
 त्तममाश्रयित । रतरकालसमा
 मिच्छति सञ्जात स निहतस्य वा
 रूपपतितः तस्य स्रुणस्य च पदा
 भावः । कन पूर्वकनिर्वा
 सने । दक्षियवि
 शोदीक्ष्यकरणं ।
 यावन्जीव व्रतान्
 स्नान प्रवृत्तयोर्दत्तवा
 दिवाणप्रसूयोः स्वयं
 मनिहतयोश्चाद्यथा ३॥ धेनुवः ११ कार्षी यथाशक्ति
 यणाः

प्रायश्चि २६१ प्रायश्चि
 २६१०
 अथोपपत्तिका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि। येनदानं चूर्णीदानं

जलाद्यादिभ्यः बांदायणात्तम ॥ येनवः ॥ काष्ठी यथाशक्ति
 ता आदिनाउदय ककुदये वा य
 न प्रवृत्त्यानशान भासे जीणि क
 विष प्रपतनया क्काणि जीणि वा
 योपवेशा शस्त दायणानि च जा
 हानेभ्यो भ्रंशाने तर्कमादिसंस्कारा
 राश्र ।

विनाभ्रशयाः प्रा १ येनः १ काष्ठी यथाशक्ति
 जायते । पणः ।

ब्रह्मसूत्रपतिः त्रिसंध्यं गोमयगो
 मूत्राभ्यास्त्राने । अ
 दंयंचगव्य ऊशोद
 कमात्रपानेच इदं ।
 चनाभ्यपोदेशादेश
 विषये । नामेच्छं
 कम्पत्पनौषडात्रम
 पवासः ।

१ येनः १ काष्ठी यथाशक्ति
 पणः ।

शिरसिकिमिदंश
 नेहपदक्षिणायु
 कमान्तपने ।

तमककुं वा । १२ येनवः ॥ काष्ठी यथाशक्ति
 योप
 णः ।

प्रायश्चि २६१ प्रायश्चि
 २६११
 अथोपपत्तिका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 नि। येनदानं चूर्णीदानं

आदिदंशः आ पादयोः रुधिर
 दिना मृगालाव दशीने जले प्रा
 रग्राम्यक्रव्यात्रा एणायामः चत
 रास्योष्ट्रवराहपु प्राशनं च पाद
 अलीवानर वा योः शक्तिगफदे
 यस्तानादेशने । शाने नद्या १६ ।

प्राणायामाः ना
 भेः योः गफदे
 ने वृत्तचारिण ।
 ह्यदेसायेयः पा
 ने । गृहस्थस्य वि

रात्रमपवासः ।
 एकाह मग्निहो
 त्रिणः ।

नाभ्युद्धं दंशने
 एतद्देगुणं वा
 हो अत्रगुणं मृ
 धिषोऽशगुणं ।

इदं सरुधिर दं
 शने । नामेच्छं
 मतिगफदेशने
 सागरानदीस्त्रान
 पूर्वकोपवासः प्रा
 ने प्राणायामावर्ते
 नेच ।

॥ काष्ठी यथाशक्ति
 पणः ।
 ॥ पणः । यथाशक्ति

प्रायश्चि २६१२ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चिनामि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

व्रतस्थस्यदिहं
शने त्रिशोपवासः
सहस्र यावकपान
च।
वालस्यात्ताते यथा
कृतेवा तदीयपाप
तयं संकल्पयिजा
दिः प्रायश्चित्तं कुर्या
न। दष्टस्थानस्य गा
ययष्टसहस्राभिमं
त्रण पूर्वक मुत्स।
केन दहने। चतुर्भिः
कलसै नमीसंगमे
वास्नानं। स्त्रियास्त
विशेषः। उदित सो
मनतत्र दर्शने समु
द्रदर्शने वा। कृत्वा
हो चंद्र गमन दिग्द
र्शनं।

विश्रादिहतेवात्म दहनवहनकरकि धयेनवः १२ कार्षी यथाशक्ति
यात मते वात्मक या तर्पण प्रादा यणाः
यात जलादि हा दौ तमकुच्छे।

प्रायश्चि २६१३ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चिनामि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चूर्णीदानं

तत्तशवस्यकेव
लस्यर्षी अश्रुपा
नेवा एकोहोपवा ११ ६ रक्तिकर यथाशक्ति
सः। जने।
अभ्यासे अनृत
सहित गोदत्ति।
णायक तमकुच्छे धयेनवः १२ कार्षीय १२ वः १०ः
आत्मचातितः स्ते एणः। यथाशक्ति।
हात राहादि कर ६ कार्षी
णो तमकुच्छे स यणाः।
दित चोदायणं। १३ येनवः १३ कार्षी यथाशक्ति
वलातकोरेन उदं यणाः।
हन मृतस्यपाश
क्षेदन दहन वह
नेषु मासं भैक्ष
भक्षणं त्रिसन
स्नानेव।
वेतनेन दहनवह
नादि करणे असे
वेधिनो कृच्छेपादः
दहन वहन व्यति
रेकण कामतः स १४ येनः १४ कार्षी यथाशक्ति
वागीनानभ्यास। यणाः।
स्पर्शप्राजापत्ये।

प्रायश्चि ३६५ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
नि । येनदानं चर्णीदानं

तथैवाभासे
तमकृष्ण । धेनवः १२ कार्षी यथाशक्ति
दिनस्यष्टदश
वानुगमने त्रि
रात्राशेषं तदेते
समुद्रां नदी
गता प्राणायाम
शतं कृता नृनया
शनं । अवेतो मा
साय १०८ गा
यजीजपो वा ।
दिनस्यदिनश
वानुगमने एता
यजीजपः ।
श्रुदस्य सर्वशवा
वगमने स्नानं ।

वालातकारित स्नेहैः प्राणालाये
स्नेहासायुभक्तं देसीभिरुच्छिष्टमा
र्जनोच्छिष्टं भक्षणं
खरोष्ट्रविड्वगह
मांसभक्षणं स्ने
हस्त्रीसंगतदीय
स्त्रीसह भोजनादि

प्रायश्चि ३६५ प्रायश्चि
अथोपपातका प्रायश्चिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चर्णीदानं

कृतसितकर्मव
लान्मासैकं कारि
तस्य निरिधि दिना
तेः प्राजापत्ये । १ धेनः १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः ।

सायैः प्राजापत्ये । ३॥ धेनवः ३॥ कार्षी यथाशक्ति
तत्रियवैश्वयोः
पारकः । ५ धेनवः ५ कार्षी यथाशक्ति
यणाः ।

श्रुदस्य मासाहं १ धेनः १ कार्षी यथाशक्ति
यावकपाने । यणाः ।

वत सराहं व
यचनस्येयवावत
भागद्वारेण प्राय
श्चित्तमूहनीये ।
तदहं तत्समत्वात्
यत्नितत्वेन प्रायश्चि
ज्ञानराभावात्करणे

यनुदकमृत्रपरी सचेत्स्नानं गोमू
षकरणं । शीघ्रं । अभासे
एकोपवासः सच
लस्नानव ।

१० यणाः यथाशक्तिः

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा ।
नि । धेनुदानं चूर्णीदानं

जलाग्नौ स्मृति मासं यावत्कपानं २ धेनु ६ कार्षी यथाशक्ति
द्वयप्रक्षेपः । एतदभ्यासे ।
ज्ञानतर्पणद्वयस्य
विशोपवासः ।
इदमायः प्रहरत
इति जपश्च ।
अनामस्य कौतू
हलादिना तम धेनवः ११ कार्षी यथाशक्ति ।
कच्छे । पणः ।

अथोपायानुक्तं अथोपायमनश्च ०। ५ रत्न धनु ईशश्च
योनपादनं । नभूता ययः पा माघकाः
अथानेयच्छे ने
दकरणं ।

शकधनुः प इदं शकधनुरिति
लाशादिदर्शक व्यपदिश्य काम
त्वं । तो दर्शयित्वा हो
राजोपवासः । ०। ३ रूपमाय यथाशक्ति ।
काः ।

आहुतिमंत्रित यतिचंद्रायणं । धेनवः ११ कार्षी यथाशक्ति
ब्राह्मणानां का पणः ।

देवागारकृतेषु । प्राजापत्यं । १ धेनुः ३ कार्षी यथाशक्ति ।
काकाशिलादि पणः ।
नाशुहकरणं ।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । धेनुदानं चूर्णीदानं

निष्ठावनादि । आचमनं । गोए
आदिना वातकर्म स्पर्शः अर्क
दंतस्त्रिष्टादतस्त दर्शने । दक्षिणा
तपस्त्रिभूषणं शुक्लस्पर्शो वा
वासः परिधाना अत्र पूर्वाभावे
नि । ततः परं । इदि
यप्रसूनामेध
समुत्तस्पर्शो वा
ने ।

यतीनां ब्रह्मोपव्र अथोपायोपवास
तभेगः व्रतानि पूर्वकचंद्रायणं ॥ धेनवः ११ कार्षी यथाशक्ति
यथा अदिंसा समोक्त्यास्तीस पणः ।

सत्यास्तेयमेधुन मीपगमने प्राणा
वर्जनानि । याम शत पूर्वक
उपव्रतानि यथा सान्तपने । २ धेनु ६ कार्षी यथाशक्ति
अक्रोध गुरुम् । पणः ।

अक्रोधः प्रमाद । ०। १० पणः यथाशक्ति
शौचाहारमुदीनि असहादे उपवा
सः प्राणायाम
शतेव ।

अकामतः पम्प किमिदिंसायां
कृच्छ्रानि कृच्छ्रे । ६ धेनवः १६ कार्षी यथाशक्ति
चंद्रायणं वा । ॥ धेनवः ११ कार्षी यथाशक्ति
पणः ।

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ यथाशक्ति
नि । येनदानं चूर्णीदानं

इदियदोर्वन्पात
स्त्रीदर्शनात् स्तु
दे घोडश प्राणा
यामाः ।
स्त्रियंविना काम
नोदिया स्तुदने
त्रिरात्रोपवासः
प्राणायाम शता
चरणव ।
रात्रौ स्तुदनेस्त्रा
नपूर्वक द्वादश
प्राणायामाः ।
एकात्र मधु मा
सामश्राद्ध प्रत्य
हस्त्वर्णनाम ।
भोजनानामेकैक
समभोजनेप्राजा ।
पत्ये ।

येनः श्काषी यथाशक्ति
पणाः

योगिनां प्रसादे
योगेन मुदिः ।
ज्ञानिनां ज्ञान
मेवमुदिकारणं

॥

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चूर्णीदानं

ब्रह्मचारिणोः
कामतः स्वमेत
सर्वलनेस्त्राने ।
अर्कीर्धने त्रिः पु
नमीमित्तवाः त्रय
म् ।

व्रतभंगाः । लोभान्मोहात्
प्रमा दाहा व्रतभं
उपवासत्रये ।

०।

१॥ कार्षी यथाशक्ति
पणाः ।

उपवासभयानं कामतः सकदा
रोदणोनप्रस्त्राने
चप्राणायामः ।
अभ्यासे त्रिरात्रो
पवासः ।
अथवधानेनारो
हणे नमस्य ईष
दभ्यस्तस्त्रानभोज
नेचप्राणायामश
ते । अत्र उपपात
कगणपवितेषु
यत्रप्रायश्चित्तेनो
क्ततत्रोपपातकसा
मान्य प्रायश्चित्त ।

०।

१॥ कार्षी यथाशक्ति
पणाः

अथोपपातका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । धेनुदानं चूर्णीदानं

मेवशास्त्रं । तत्र
मनुक्तैर्मासि
कंगोत्रनेचोदा
यणं वा । याज्ञव
ल्क्याक्तमासपयः
पानं परकोवा ।
एतामेवमाश्रि ।
ज्ञानि पापस्य य
रुलावमवग
म्य व्यवस्थेया
नि । ॥

अथजातिभ्रंशक प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
रपापाणि । धेनुदानं चूर्णीदानं

ब्राह्मणपीडाक रणं । लम्पनादि मययोर्जीणं । मित्रेकोटिलं । पुंसिमेयुनव ।	कामनः सान्तप नं अकामनः प्रा । ज्ञापयं । एतच्चाभासे । अत्रायविशेषः । ब्राह्मणवगारणे प्राज्ञापयं । ब्राह्मणे दण्डादि निपातने अति । कृच्छं ।	२ धेनुः १ धेनुः १ धेनुः ३ धेनुः ३ धेनुवः	६ कार्षी पणः । ३ कार्षी पणः । ३ कार्षी पणः । ६ कार्षी पणः ।	यथाशक्ति यथाशक्ति यथाशक्ति यथाशक्ति यथाशक्ति ।
--	--	--	--	--

अथजातिभ्रंश प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
करपापाणि । धेनुदानं चूर्णीदानं

ब्राह्मणस्यशोणि
तोतपादनेकृच्छं
भिक्षुच्छं ।
ब्राह्मणगच्छेदेने
कृच्छातिहृच्छं ।

५ धेनुवः	१५ कार्षी पणः	यथाशक्ति
५ धेनुवः	१५ कार्षी पणः	यथाशक्ति

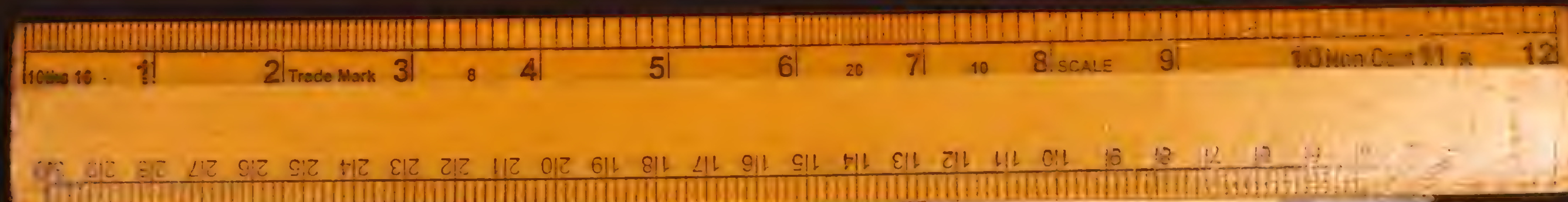
चोदायणं ।
दशगोदानं च । ३॥ धेनुवः ३३॥ कार्षी
पणः ।

अथसंकरिकर प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
लापापाणि । धेनुदानं चूर्णीदानं

तराष्टोष्ट्र मरा हस्तिच्छाग मे वमीनादिमदि षाणावथरूपा णि ।	सकृत्करणे मासयावकपाने अभ्यासेकृच्छं तिहृच्छं । असंताभासे चोदायणं ।	२ धेनुः ५ धेनुवः ३॥ धेनुवः	६ कार्षी पणः । १५ कार्षी पणः । ३३॥ कार्षी पणः ।	यथाशक्ति यथाशक्ति यथाशक्ति
---	---	----------------------------------	--	----------------------------------

अथपात्रीकरण प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
पापाणि । धेनुदानं चूर्णीदानं

निहितेभ्योयना दानं । वाणिज्यं अद्वैतसेवने अस वभाषणं च ।	सकृत्करणेच चतस्रहसाध्यं तत्र कृच्छं । शीतक ञ्जवा ।	सपादधेनुः १६ कार्षी पणः ।	यथाशक्ति
--	---	---------------------------------	----------

प्रायश्चित्त २६२१ प्रायश्चित्त

अथापरीकरण प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
पापानि । येनदानं चर्णीदानं

अभासेमहाशा ६ धेनवः १२ कार्षी यथाशक्ति
नयने । यणाः ।
अमन्ताभासे ३॥ धेनवः २१॥ कार्षी यथाशक्ति
चोदायणं । यणाः ।

अथमलावह प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
पापानि । येनदानं चर्णीदानं

कुमिकीटपति सकृद्वरणेन ४ ॥ १२ ॥ यथाशक्ति
एतद्दनं । म हयावकपानं ।
यानुगतद्वयोभा अभासे तमक ४ धेनवः १२ कार्षी यथाशक्ति
नने । फलकाष्टं । यणाः ।
पुष्पाणांस्तय । अमन्ताभासे ॥ धेनवः १॥ कार्षी यथाशक्ति
अथैर्यं । तच्च केल्लानिकुल्लं यणाः ।
गीतप्रवणादि । एषुचतस्र यत्रय
अन्तेःपचयेय त्रयायश्चित्तविशे
त्यन्तेवेकसंव । सोनाक्त स्तरेव
बोध्यं ।

अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि येनदानं चर्णीदानं

यदनुक्तं तस्य चोदायणं । परा
कीर्णकं इति कः तलापुरुषः
चमान् अतिपा गवानुगमनं ।
तकायष्टामत याजापत्यं ।
म ॥

प्रायश्चित्त २६२२ प्रायश्चित्त

अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चर्णीदानं

तेन विशेषतोः यतानि सर्वपा
नुक्तानि पापानि यप्रणाशकानि
पापस्य पुरु ला
चवेदीत्यप्रायश्चित्त
ज्ञानेनानि शिष्टे
मवस्थेयानि ।

अथास्पृशस्यर्षी अनुच्छिद्यस्यवा
ने । तच्चवाणाल एलादिस्यर्षी
रजस्वला पतित अकामनः सवे
स्तिकाशवशाव ले सशिरस्तेला
सृष्टि व्यंगोत्तम ने कामनः सचेत
सूयिकाशमास्य स्तानं । महाव्या ।
ऊकुट वराहादी हतिभिर्दोमः ।
नास्पर्शनं । दृतप्राशनं च ।

विनाधूमस्यर्षी
अतकालीनमे
धुनेः स्वमवमे
ने विरेके प्रमक्क
मिणिरूपभत्पपेव
नवशवसस्तेहत
दस्यास्यर्षी स्तानप्र
र्वकप्रदालितवस
परिधाने ।

प्रायश्चि २६२५ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चर्णीदानं

अन्तर्मेधुनेम्
त्रयरीषत्यागव
हृदिः।

सर्वागस्पर्शे वि
रात्रौ यवासः।

रात्रौ शववर्ज
स्पृशस्पर्शनेस

वर्णप्रक्षिप्य अ
ग्निमन्त्रिधाम्पदि

वाह्यतन्त्रैः स्ना
ने सर्वत्र प्रागत्र

प्राशनात्तृणशो
रभुक्षणे।

माकुक्ष्यकरणा
तवात्तस्याचमने

प्राणपनयनात्
कुमारस्य स्नाने।

अथोच्छिष्टस्य सद्यः स्नात्वा पर।
एतन्नादिस्पर्शः दिने प्रायश्चित्तक

आदिना पतितं चर्णीये।
रत्नस्वत्तान्त्रय

शुक्ररमद्यभासा
नोयुहणे।

नापने।

०। १॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

१५०० १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

५ धेनुवः ११ कार्षी यथाशक्ति।
यणाः।

प्रायश्चि २६२५ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चर्णीदानं

अन्तर्मेधुनेम्
त्रयरीषत्यागव

हृदिः।
सर्वागस्पर्शे वि

रात्रौ यवासः।
रात्रौ शववर्ज

स्पृशस्पर्शनेस
वर्णप्रक्षिप्य अ

ग्निमन्त्रिधाम्पदि
वाह्यतन्त्रैः स्ना

ने सर्वत्र प्रागत्र
प्राशनात्तृणशो

रभुक्षणे।
माकुक्ष्यकरणा

तवात्तस्याचमने
प्राणपनयनात्

कुमारस्य स्नाने।
अथोच्छिष्टस्य सद्यः स्नात्वा पर।

एतन्नादिस्पर्शः दिने प्रायश्चित्तक
आदिना पतितं चर्णीये।

रत्नस्वत्तान्त्रय
शुक्ररमद्यभासा

नोयुहणे।
नापने।

०। १॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

०। १॥ यणाः यथाशक्ति
यणाः।

०। १॥ यणाः यथाशक्ति
यणाः।

०। १ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

०। १॥ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

०। २ कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

अथनैलाभ्यक्त उपवासः। ७। ॥ यणाः यथाशक्ति
स्य चाणालादि पंचगव्यपानं च
स्पर्शः। चाणालोदकं स
सृष्टस्पर्शनं।
उच्छिष्टस्य चाणा
लोदकस्पर्शः।
त्रिरात्रोपवासः। ७। ॥ कार्षी यथाशक्ति
यणः।

अथ रजकादि अनुच्छिष्टस्य दि
स्पर्शः। आदि नस्य रजकादिभि
ना चर्मर वेणु रकामतः स्पर्श
धेवर नराना आचमनं।
ग्रहणं। कामतः शिरो
यनिरिक्तांग।
स्पर्शं तदेग प्र
हासनपूर्वक
माचमनं।
शिरःस्पर्शस्त्रा
ने उच्छिष्टस्य त
ब्राह्मणस्यानुच्छि
ष्टचर्मकारादिस
र्शं एकरात्रं पयः
पानं उच्छिष्टचर्म
कारादिकहेकस्य
र्शने।

अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

त्रिरात्रोपवासो ७। ॥ कार्षी यथाशक्ति
यणः।
नैवृत्तप्राशनं।
ज्ञानतद्गुह्यं
हृदयं च दं।
अज्ञानतस्तददं ७। २० यणाः यथाशक्ति

अथोच्छिष्टस्य वा एकोपवासानन्ते ७। ॥ यणाः यथाशक्ति
स्पर्शः। पंचगव्यपानं
कामतदं।
अकामेऽथोच्छि
ष्टेन तत् ७। २० रजत यथाशक्ति
रक्तिके।
मृतः स्पर्शोऽप्येवं

अथोच्छिष्टोच्छि हयोरेवोच्छिष्टयो
ष्टसर्वस्पर्शः। ब्राह्मणयोरेवो
न्यस्पर्शेन तदज्ञा
ग पूर्वकं स्नानं।
यत उच्छिष्टस्य
विप्रस्यानुच्छि।
हृदयं स्पर्शोऽप्ये
भावपव।
एतदकामतः।
कामतो नक्त ७। २० रजत २ यथाशक्ति
वैद्यताशनं। रक्तिके।

प्रायश्चि २६२८ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

उच्छिष्टब्राह्मण
सोच्छिष्टवस्त्रस्य
शेनं।
तदश्वेषस्यशे
उपवासः।
भुजानयोःसर्वा
योः परस्परस्यशे
तदश्वेषस्यशे
स्तानं प्राणया।
मम।

अज्ञानात्तदभो
जने परदिनेन।
क्तं पंचगव्यपाने।
तदभोजनेनदोषः
ज्ञानात् उपवासा
नन्तरं ब्रह्मर्चया
नंदविष्णुभोजनेच
मृदस्मापि विशेषा
प्रवण्डाच्छिष्टोच्छि
ष्टसंस्पर्शे यत्तदेव।
नक्ताशक्तौरजत
शक्तिकादयंदेयं।

०। २२जत २ यथाशक्ति
क्तिके।
०। ॥ यणाः यथाशक्ति

०। ॥ यणाः यथाशक्ति

प्रायश्चि २६२९ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

अथनीलीवस्त्र
परिधानं।

अथोशोपवा
सानंतरं पंचग
व्यपानं।

इदमज्ञाने।
ज्ञाने हेतुणं।

पालनादिक
यातहृत्तरुपजी
वनान् ॥

शीणिहृत्तराणि ३धेनवः १ कार्षी यथाशक्ति
पणाः।

नीलीवस्त्रधारि
णस्तानदानं त
पोहोम साध्याय
पितृतर्पणं मदा
यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

यज्ञानां हव्यात्वं
। स्त्रीणांजीशार्थ
संयोगेशयनीये
न दोषः।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

अथपलाण्ड
मृनादिस्पर्शः
यादिनासुराम
च मृदाच्छिष्टानां
ग्रहणं।

॥ यणाः। यथाशक्ति

॥ यणाः। यथाशक्ति

॥ यणाः। यथाशक्ति

॥ यणाः। यथाशक्ति

॥ यणाः। यथाशक्ति

॥ यणाः। यथाशक्ति

॥ यणाः। यथाशक्ति

॥ यणाः। यथाशक्ति

प्रायश्चि २६३ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

कृतपुरीषोत्स
गिर्यपलाणुत्स
नदिर्योपकोप
वासः ।

॥ पणः यथाशक्ति

ऊर्ध्वोच्छिष्टस्य
होपवासः ।

॥ १ कार्षी यथाशक्ति
पणः ।

एतन्नयमकामतः
अनुच्छिष्टस्यस्पर्श
केवलं स्नानं ।

अथोच्छिष्टस्यका
मतः सुवेतरमद्य
स्पर्श अकामतं
ऊर्ध्वोच्छिष्टस्य ता
नोच स्पर्श अहो
रात्रोपवासः ।

॥ पणः यथाशक्ति

पंचगव्यपानं च ।
कामतः सुराया
दर्शने स्नानं प्राणा
यामत्रये द्युतप्रा
शनं च ।

अकामतः सुरायाः
स्पर्शने ज्ञाणे वा
पेवं ।

प्रायश्चि २६३ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

कामतस्तस्याः स
र्षो ज्ञाणे च ज्ञानि
भ्रंशकरपापस्य
प्रायश्चित्तं तेज्यं ।
असोमपापिनां
सुरापसंबंधि
सुराज्ञाणे उदक
मत्तने विरहप्रव
णं द्युतप्राशनं च ।

अथोच्छिष्टस्य स
रादिपुरीषस्पर्शः चेत्स्नानं ।
आदिना च का
क कंक गृध्रादि
ग्रहणं ।

॥ पणः यथाशक्ति

अथानुच्छिष्टस्य पूर्वोच्छिष्टस्य स
मलस्पर्शः । भ्रंशः करहयेव
मला यथा वसा स्पर्शं मज्जलाभ्या
सुक्र मसं मज्जा खालन । उज्जरे
मत्रविहकलीवि घोषणो नामे
एतत्वाः । स्त्रोष्माश्च रथः करहयेव
हृषिकास्वेदोद्वाद स्पर्शं केवलं न
शेते दण्डा मलाः । लेन खालनं ।
नाभेर्हृद्विण्म
त्र ।

प्रायश्चि २६११ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णिका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दत्तिणा
नि । धेनुदानं चूर्णीदानं

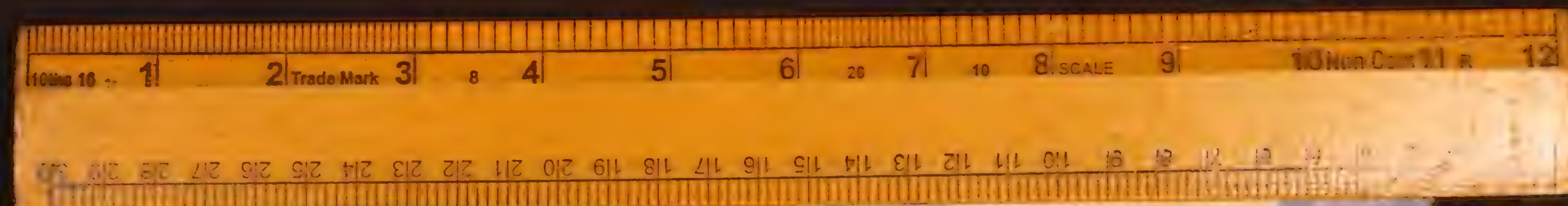
प्रायश्चित्तस्योक्ता
नेचक्षुषिगेष्टवा
रुकरयोश्च स्युषी
सुतोय गोमयसु
देग खालने स्ना
ने उपवासः ।
पंचगव्यपानेच
भासवानरमार्जरी
त्वरोष्ठमुकराणा
ममेधस्युषी स
चेलेस्नाने ।
एतदपिप्रवृत्ति
ष्टुमा नभुर्दिले
पोपहनविषयं ।
अथ उच्छिष्टविष
येच । काकवत्तार
काभ्याविष्टितस्य
श्रोत्रमुखाप्रविष्टा
मेधे लिप्तशरीर
स्यचनदेगखाल
नेस्नानेच । अमेध
नि यथा । मानवा
स्थिशवे विष्टारेतो
मृगार्तवे ॥

०१ ॥ पलाः । यथाशक्ति

प्रायश्चि २६११ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णिका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दत्तिणा
नि धेनुदानं चूर्णीदानं

वसा । स्वेदाक्रह
धिकाः श्लेष्मा म
येवामेध मुचने
पवादेहान् प्रच्य
तानामेवामेधने
मध्यविन्मत्र वि
ष्मयो मावमेड
ल स्युषी मृत्तिका
गोमयेलेपनेस्ना
ने उपवासः ।
तदेतेपंचगव्यप
नेच अश्वविशेषो
यथा । परस्यमा
नुषस्यास्थि वसा
विष्टार्तवे मृत्रे
तो मज्जशोणि ।
तानां स्युषी लेप
मार्जने स्नाने ।
अचिमनेच ।
आत्मसंयुधित
मेतेषां स्युषी प
विमार्जनमाचम
नेच ।

०१ ॥ पलाः । यथाशक्ति

अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दत्तिम् ।
नि । धेनुदानं चरणीदानं

अथ मानवादि
स्पर्शः ।
सहस्रमात्रा
स्पर्शस्तान् ।
कामतः स्पर्शस्तान्
न गायत्र्यष्टशत
जपः सुतमाशने
विराचमने च ।
कामतोः त्वता ।
भासे विराचा ।
शौचास्ते कृष्ण
पादः ।
निःसहस्रस्पर्श
आचमने गोस्पर्शः
अर्कदर्शने वा
कामतोः त्वताभा
से अहोरात्रशौचा
ते एतानि कार्याणि

अथरुद्रनिर्मात्या सवेत्तस्त्रानं ।
स्पर्शः ।

यथ रजस्वलायाः रजस्वलायाञ्चाल
सर्वार्णसर्वार्ण रज एपाः सर्वार्ण रजस्व
स्वला स्पर्शः । लास्पर्श एक रात्रो
यवासः ।

७। ह. यथाः। यथाशक्ति ।

॥ पणः यथाशक्ति ।

प्रायश्चि २६३५ प्रायश्चि
 २६३५
 मध्यप्रदीर्घका प्रायश्चिनानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
 येनदानं चरणीदानं

पंचगव्यापानं च
 एतत्तत्कामतः ।
 अकामतस्त्विह
 अर्थान्न भवति ।
 रत्नस्वलाया वा
 रत्नलयाः शेषवर्णा
 रत्नस्वलायाः अर्थ
 तत्तत्रियादि रत्नस्
 लायाः स्पर्शेषु
 ज्ञेयवासः । एत
 त्कामतः ।

यकामतस्तदं
 रजस्वलायाः प्र
 दायाः सवर्णरज
 स्वलास्यर्षे एक
 राज्ञोपवासः ।
 पंचगव्यपानंच
 सवर्णयो रजस्व
 लयोभ्योन्यस्यर्षे
 एकोपवासः ।
 पंचगव्यपानंच ।
 ग्रन्थाधम रज
 कादि रजस्वला
 स्यर्षे द्वादसाध

७। १० प्रणाः यथाशक्ति

१धेनः १ कार्षी यथाशक्ति
पलाः ।

७॥ पणः॥ यथाशक्ति

७१ ॥ यत्नाः । यथाशक्ति

प्रायश्चि २६३६ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
धेनुदानं चरणीदानं

ब्रह्मचर्यव्रतं । ७१ १ कार्षी यथाशक्ति
एतच्च कामतः ।
अकामतस्तदर्थं ।
एतत् सर्वशुद्धि
कालानंतरं प्रयात
पंचमेहनिर्कार्यं ।

अथरजस्वलायाः प्रथमेः क्रिस्पर्शे
पतितवाणाला त्रिरात्रोपवासः । ७१ ॥ कार्षी यथाशक्ति
दिस्पर्शः । आदि द्वितीयेः क्रि द्वादशे
नाम्रज वाय यवासः । ७१ ॥ कार्षी यथाशक्ति
सयोर्ग्रहणं । तृतीयेः क्रि ग्रहे
रात्रोपवासः । ७१ ॥ यणाः यथाशक्ति
चतुर्थेः क्रि वि
शुद्धिस्तानात्र
वैश्वशान्तं । ७१ १ शौचमात्रं यथाशक्ति
क ।
एतच्च कामतः
कामतः स्पर्शस
र्वत्र त्रिरात्रोपवा
सः । तदन्ते य ७१ ॥ कार्षी यथाशक्ति
ज्ञाना कार
यित्वाच ।

अथरजस्वलायाः प्रथमद्वितीयेदि
उच्छिष्टशुद्धाश्च नयोः शुद्धिश्च शुद्धा
शुद्धादिस्पर्शः स्पर्शोद्देशोपवासः ७१ १ कार्षीपणः यथाशक्ति ।

प्रायश्चि २६३७ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
ति । धेनुदानं चरणीदानं

आदिना जहक तृतीयदिनेस्य
अथशाम्यज्जुको शौचकोपवासः ७१ ॥ यणाः यथाशक्ति
दानाग्रहणं । चतुर्थदिने स्य
शौचकं । ७१ २ रजतमा यथाशक्ति
ज्जुकोदिस्पर्शे
सर्वत्र नक्तमेव । ७१ २ रजतमा यथाशक्ति
एतच्च प्रायश्चित्तं
विशुद्धिस्ताना
नंतरं कर्तव्यं ।
एकहृदादौ रज
स्वलायां आणा
लस्पर्शोद्देशा
त्रोपवासः । ७१ ॥ यणाः यथाशक्ति
पेवाद्यपानेच ।
रजस्वलायां उच्छि
ष्टवाणालादिस्य
शौचि ज्ञानीणां प्रा
ज्ञापनं । १ धेनुः १ कार्षी यथाशक्ति
पणः ।
शुद्धाया धेनुदानं
। यच्च प्रायश्चित्तं
सु रजस्वलानामे
वनिमित्तं मनोन
वात्सल्यादिभ्यो

प्रायश्चि २६३८ प्रायश्चि
ग्रन्थप्रकीर्णिका प्रायश्चिज्ञानि नदशक्तौ नदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

विशेषः। अत्र
यवादः। तीर्थ
विवाहे यात्रायां
संग्रामे देशवि
सवे। नगरग्राम
दाहे व सप्तसप्त
हिनदृष्टति ॥

अथवाणाला संवत् सूरैकवा
दिसंकरः आदि एतल संकरे सा
दासपाकपुंके संकेगामूत्रया
सयोधिरण। वकाहारः।

एतत् प्रायश्चि
त्रैयानादि वर्जि
नसेसर्गविषये।

बालवृद्धस्त्रीमृदा
णामर्हं।
आघातशाहा।
लाः। सप्तसह
स्पतिराः। चीर्ण
प्रायश्चित्तेवात्त
णभोजनं।

१०० कार्षी १०० गावः।
यणाः। अशक्तौ।

६० कार्षी ६० गावः।
यणाः। अशक्तौ।
५० कार्षी ५० गावः।
यणाः। अशक्तौ।
४० कार्षी ४० गावः।
यणाः। अशक्तौ।

प्रायश्चि २६३९ प्रायश्चि
ग्रन्थप्रकीर्णिका प्रायश्चिज्ञानि नदशक्तौ नदशक्तौ दक्षिणा
नि। येनदानं चर्णीदानं

एतत् प्रायश्चि
त्रैयानादि वर्जि
विशान्तत्यमेव।
पूर्वीककालाद
त्यकाल संकरेवा
दायण।

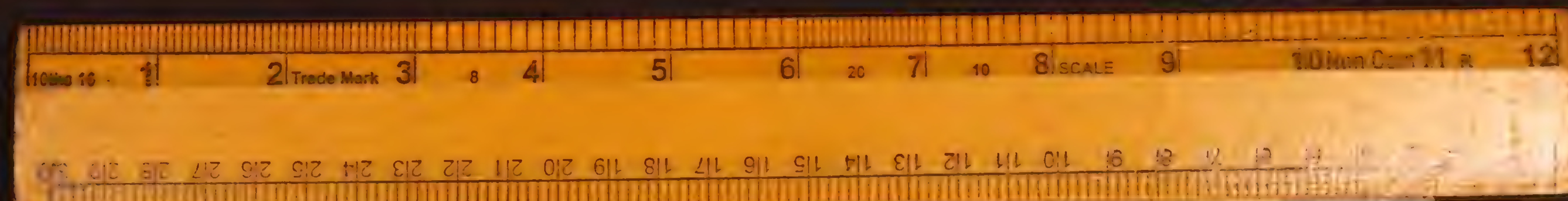
१०० कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

सत्यतरेपराकः ५० कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

अमेतसत्यकोले २० कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

श्रद्धेयात्राया
पत्न्य। १०० कार्षी यथाशक्ति
यणाः।

वाणालादिसक
रेगृहादि मुदि
रथा। भवनदर
नेश्यातक्रताश
नजालासंस्पृष्ट।
यवनंश्यात प्र
वमनिकाकर्षण
नमनिकानरदा
नेसर्वमन्त्रभाण
भेदने। दारवाणान
क्षणं। शस्त्रमुक्ति
रजत सुवर्ण।

प्रायश्चित्त २६४० प्रायश्चित्त
अथप्रकीर्णिका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

चेलानामाहुः य
तालनं। कोस्य
ताम्राणां माकरे
अर्थादग्रांशुविः
सौवीर्ययोदधि
तक्राणां परित्या
गः। लातादिरस
धाम्यादिद्वयाणां
रत्नं। वृतादी
नोत्तापनं च।
एकस्मिन्नेव रूपे
दिज्ञानं वाणा
लानां वसहज-
पानं कर्तव्यं तं स
गंडुषानां उद्य
नामः।
येवगव्यपानं च
वालापनारोगि
गर्भिणी वृद्धानां
नक्तं।
वालानां महारुदय
मभोजनं।
चर्मकादादीनाम
विज्ञानं संकरेत्।

०। ॥ पणः यथाशक्ति
०। १३३३३ यथाशक्ति
क्तिके।
०। १३३३३ यथाशक्ति
का।

प्रायश्चित्त २६४१ प्रायश्चित्त
अथप्रकीर्णिका प्रायश्चित्तानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि। धेनुदानं चूर्णीदानं

चाणालसंकर
प्रायश्चित्तं यथा
भागः कर्तव्यः।
संहतानां एकस्मि
नपहने तस्यैव।
शोधनं। नततत्
स्मृतिनां सर्वेषां शो
धनं। एकशाला
पाषाणादौ चोडा
लादिभिः सहरो
होवाहनास्य।
स्नानमात्रं।
तत्रफलभोजनं।
वाहनापनं
सर्वेषां स्नानं यथा
राशेयवासः।
येवगव्यपानं च।
एतद्व्यपानं।
सन्निधाने विरा
जोपवासः।
येवगव्यपानं च
एतद्व्यपानं स्नान
॥ ०॥
॥ ०॥

०। ॥ पणः यथाशक्ति
०। ॥ कर्षी यथाशक्ति
पणः।

प्रायश्चि २६४२ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चर्णीदानं

विषयं। अज्ञाने
एक हृदादौ वा
एतदिभिः सह
फल भोजने अ
चर्मर्षणे। एका
वयवि दारापरस्य
रासर्षेपि स्नाना
दिकं। अत्रापवा
दः। रथ्या कर्तुं न
तोयानिना यं
आस्तृणानि च।
स्पर्शनात्र प्रदृष्ट
निपक्षेष्टरविता
निव। तृणानि त
णसमूहः। यकेष्ट
रचितानि मवादीनि
द्वितीय संसर्गि।
तृतीय संसर्गिणोर्ह
स्त पाद प्रक्षालन
पूर्वकमाचमनं।
चतुर्थ संसर्गो दोषा
भावः।
इत्यस्य स्पृश
प्रायश्चित्तं । ।

प्रायश्चि २६४३ प्रायश्चि
अथप्रकीर्णका प्रायश्चिज्ञानि तदशक्तौ तदशक्तौ दक्षिणा
नि । येनदानं चर्णीदानं

अथ रहस्यपा रहस्यकृते पापे
यानि । रहस्यप्रायश्चित्ते
करणीयं। यत्र
नावेदिनमिषयः
तत्र यदि कर्त्तव्यं
प्रायश्चित्तानभि
स्तत्राकस्य चिद
हस्यपापस्य किं
हस्यप्रायश्चित्तमि
ति सामान्येन प्रा
यश्चित्तमभित्तं स्प
ष्टारहस्यप्रायश्चि
ने कर्त्तव्यं तत्र य
दि मरणान्तिके प्रा
यश्चित्ते तत्र रहस्य
कृते पि मरणमेव
कर्त्तव्यं। यत्र तत्र ता
दिकं तत्र जाति श
क्तिगुण सकुडुया
द्यपेक्षया प्रकाश
कृतपापोक्तपाप
श्चित्तस्य विंशति
भाग त्रिंशद्भाग
षष्टिभागाः ।

प्रायश्चि २६४४ प्रायश्चि

१५ येनवः ५५ क्वाषी रंगावः॥
पणाः । अशक्तौ

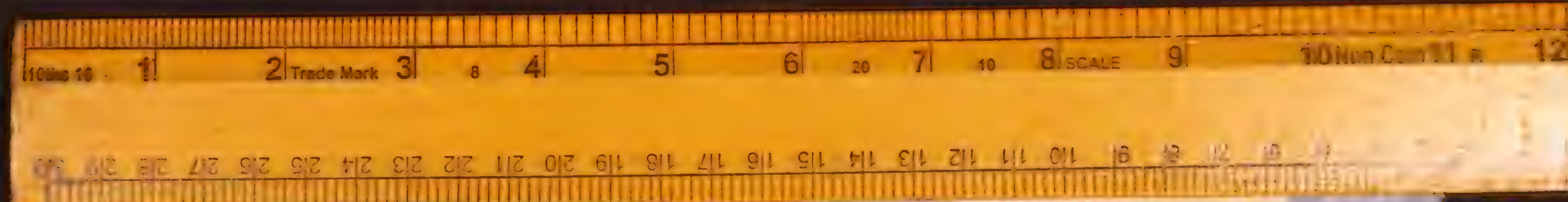
१. धेनवः १० कार्षी
पणः। १० गावः
ग्रशक्ते।
१६॥१०॥
कार्षीपणः।

प्रारंभ १६५५ प्रारंभ

प्रहृष्टाधरणां ॥
प्राहणः पुं उत्तरासंगः उत्तरीय व
स्व इत्यमरः ॥
प्राहणकीटः पुं कीटविशेषः तत
पर्यायः कृणः २ इति जराधरः
प्राहृत् स्त्री वर्षाकालः प्रावणभा
इमासो इत्यमरः ॥
प्राहृत्पयः पुं शरत्कालः इति
राजनिर्घण्टः ॥
प्राहृते वि प्रहृष्टावरणं गेहिनव
स्व इति भरतः तत्पर्यायः ।
निवीतं १ इत्यमरः निहृते १
इति तटीकायां सामी ॥
प्राहृतिः स्त्री प्राचीर इति प्राहृ
रत्नावली ॥
प्राहृषा स्त्री वृत्रागमः वर्षाकालः
इति विकारशेषः ।
प्राहृषायणी स्त्री कपिकच्छः प्रा
लङ्गणी इति भाषा इत्यमरः ॥
प्राहृषिकः पुं मयूरः इति धरणीः
प्राहृत्कालभवेति ॥
प्राहृषण्यः पुं कदम्बवृक्षः इति
मेदिनी ऊटजवृक्षः पाराकदंबः
इति राजनिर्घण्टः ॥
प्राहृषण्यः वि प्राहृष्यं इति प्राहृ
रत्नावली ॥ प्राहृत्कालभवे ३
ति मेदिनी ॥

प्राहृषण्य स्त्री कपिकच्छः रक्त
पुनर्नवा इति राजनिर्घण्टः ॥
प्राहृष्यं स्त्री वैदर्यं इति राज
निर्घण्टः प्राहृषि भवेति ॥
प्राहृष्यं पुं ऊटजः पाराकदंबः
विकटकः इति राजनिर्घण्टः ॥
प्राहृषितं स्त्री पितृयज्ञः इति ज
राधरः भक्तिने वि ॥
प्राहृषिकः पुं सभ्यः इति विकट
शेषः । प्राहृषकः कर्त्तृवि ॥
प्रासः पुं कृतासं कौच इति भा
षा इत्यमरः ॥
प्रासकः पुं पाशकः इति हेम
चन्द्रः प्रासास्त्रं च ॥
प्रासंगः पुं युगं योयाति इति
भाषा इत्यमरः अनसः शकदस्य
संवधि अनसि संवद्धं कायतयुगं
ततोऽन्यत् यत् वत्सतो दमन
काले संवद्धे प्रासजने तत् युगं
प्रासंगः इति भरतः ॥
प्रासंग्यः पुं युगवोद्धरणः इत्य
मरः ॥
प्रासादः पुं देव भूभुजोत्तरः । ३
त्यमरः ॥ तत्त्वदाणादि यथा
सूत्रवाच्यं प्रासादानां लक्षणं
वक्ष्ये शौनक तच्छास्त्रं चतुःष
ष्टिपदं कृतादि विविदिष्यते इति

चतुष्कोणं चतुर्भिश्च द्वागणि सूर्य नक्षत्रं तद्विधाचभवेद्विनिर्जना
साध्या । चतुर्भिश्च द्वागणि सूर्य नक्षत्रं तद्विधाचभवेद्विनिर्जना
तीनां कल्पना भवेत् ॥ ऊर्ध्वं देव तद्विधाचभवेद्विनिर्जना
समानं जंघादे हिगुणं भवेत् रं कर्मनस्मानेन मुकाच्चको निगमस्त
गर्भविस्तरविस्तीर्णमुकाच्चो विधीयते ॥ तद्विभागनकर्त्तव्यं समाख्यातः प्रोषं मूलं वदेवत । नि
चभागनवापुनः । निर्गमस्तमु गमानः सूर्यतोऽयं द्वागमान नयो
काद्याया उल्लयः शिखराईर्गः च योने करणवेदवत् कृता द्वाग्भा
तथा शिखराईर्गः च तद्विभागवेदिवे गाष्टकं भवेत् विस्तेरणसमाख्या
थने चतुर्थे पुनरस्यैव कठमामल ते दिगुणं वेदव्या भवेत् ॥
सारकं ॥ अथ वापि समं वास्त द्वागवत् शिखराईर्गः च द्वागभा
कृताद्योऽप्युभागतं । तस्य मध्ये द्वागवत् शिखराईर्गः च द्वागभा
चतुर्भागा मादौ गर्भस्त कारयेत् शिखराईर्गः च द्वागभा
भागद्वयोर्गः भित्तिं तत्तत्तत्परि नक्षत्रं परि कल्पयेत् । चतुर्भागेन भित्तीना
मुल्लयः स्यात् प्रमाणतः । दिगु णः शिखराईर्गः भित्तिमुकाच्च
मानतः शिखराईर्गः सचायेन विधे यास्तु प्रदक्षिणाः चतुर्दिक्षु तथा
तेयानिगमस्त तथा बुधः । पंच भागेन संभ्रमगर्भमाणं विवृत्त
णः भागमेकं गृहीत्वा तन्निर्गमक लयेत पुनः गर्भसूत्रसमाभागा
द्वयोर्गः मातृमंडपः एतत्सामान्य मुदिष्टं प्रासादस्य हित्वा लो लिं
गमानमयो वस्य पीठालिगसमा भवेत् दिगुनेन भवेत्तर्कः समताको
द्वितीयस्तदायतः ॥

हृत्तोहतायतप्रसादः प्रासप्रदवप
चमः एतेभ्य एव संभूताः प्रासादाः
समनोदराः सर्व प्रकृतिभूतेभ्यश्च
तारिणश्च एव च । मेरुश्च मेरुश्च
व विमानश्च तथापत्रः ॥
भद्रकः सर्वतोभद्रो रुचको नन्
न स्तथा । नेदिर्वर्देन संतप्रश्नी
वत्सश्च नवेतमी ॥ चतुरस्त्राः स
सुदृतावैराजदिति गम्यतां ॥
वउभी गृहगजश्च प्रासादश्च
मेदिरे विमानश्च तथावत्समेदिरे
भवेन तथा । उस्तनेशिविकावेषम
नवेने पुष्पकोद्वयः ॥
वलयो उंभ्रिः प महापयस
यापरः । भद्रकः सर्वतोभद्रो रु
चको नेदन स्तथा । गुवावृषस्तथा
न्यस्य हृत्ताः कैलास संभवाः ॥
गजोऽथ वृषभो हंसो गरुडः सि
ह नामकः भूमतो भूधरश्चैव
श्रीजयः पृथिवीधरः । हृत्तायतः
समदृता नवेने मालकाफयात् ॥
वज्रं चक्रं तथाप्यस्य मृष्टिकं वदुस
जिते । वक्रः स्वस्तिकचक्रश्च गदा
श्रीवृत्त एव च ॥ विजयो नाम्नः श्रे
त विमिष्टय समदृताः ॥
त्रिकोणयवमर्द्धं चतुष्कोणं हि
रष्टकं ॥ यजतत्रविधातयसंस्थानं

मेरुयस्य त । राजं च विजयश्चैव
मायुर्वर्देन मेव च पुत्रलाभः श्रि
यः पुष्टि स्त्रिकोणादिकमात्रवेत्
ऊर्णातभुजादिसंख्यावाहादिगो
गृहेतथा मेरुयः समसंख्याभिषणि
तः सज्जनस्तथा मेरुयस्यवतर्थाणा
द्रः कार्यविज्ञानता स्पृहागवात्
कोपेनोर्निवाहोऽथवा भवेत् सा
ईभिनि प्रमाणेन भित्तिमाने नवा
पुनः भित्तेर्देगणतो वापिकर्तव्या
मेरुपाः कवित् प्रासादेमेजरीका
र्याविज्ञविषम भूमिका ॥ पति
माणा निरोधेन रेखा वैषम्य भ
मिका आधारस्त चतुर्द्वार स्तमं
उपशोभितः शान्त्युद्द समायुक्तो
मेरु प्रासाद उन्नतः । मेरुयोस्तस्य
कर्तव्याभदे सिभिरलेकताः ॥
चरनाकास्मानानां भित्तिभिर्ना भ
वेति ये । कियेनो येषु साधारानि
राधाराश्च केचन प्रतिच्छेदकभे
देन प्रासादाः संभवन्ति ते ।
अथोय संकरा स्तेषां चरना नाम
भेदतः देवतानां विशेषाय प्रा
सादा वदवः स्मृताः प्रासादे नि
यमो नास्ति देवतानां स्वयंभवा
तामेव देवतानां च पूर्वमानेन का
रेण चतुरस्यायनास्तत्रवत्कोणा

सननिताः चेदणालानिताः कार्या
भरीशित्वरसंयुताः एतानां दना
नां च कर्तव्या लक्ष मेरुपाः ॥ ना
सपालाचकर्तव्या दारदेशसमाश्र
या प्रासादादेवतानां च कार्यादि
त विदित्वपि ॥ दारपालाश्च कर्त
व्यामाया गता एष्यक् एष्यक् ।
किंचिद्विद्वतः कार्यामठास्तत्राप
जीविनां प्रावृत्ताजगतीकार्या क
लपुष्पा जलाविता प्रासादेपुसरा
नृणां पृजाभिः पूजयेत्तः ॥ वास
देवः सर्वदेवाः सर्वभाकृतदृष्टादि
कृत इति गारुडप्रासादकीर्तनं ।
नाम ४० अध्यायः ॥
प्रासादकुकुटः पुं पारावतः इति
प्रिकाणशेषः ॥
प्रासिकः पुं प्रासादवहारी । प्रासप्र
हारी तत्पर्यायः कौंतिकः २।
इत्यमरः ॥
प्रास्थिकः त्रि प्रस्थसंभवति प्रास्थि
कः कटाहः प्रस्थस्वस्मिन्समावे
शयतोमर्थः प्रास्थिको ब्राह्मणी
प्रस्थमवहरति यवति वेत्यर्थः ।
इति सिद्धान्तकोमुदी ॥
प्राहः पुं स्तोमोपदेशः । इति शतमा
ला । निर्विसर्गश्चित् प्रपूर्वभिवत्
ब्रूयतो नृपमण्यव ॥

प्राहः पुं पूर्वाह्नः इत्यमरः ॥
प्राह्ने य पूर्वाह्ने इति सिद्धान्तको
मुदी ॥
प्राह्नेतनः त्रि पूर्वाह्ने संवधी इ
ति सिद्धान्तकोमुदी ॥
प्राह्नेतरो य अतिशयपूर्वाह्ने ।
इति मृगयाकरणं ॥
प्रियः पुं भर्ता इत्यमरः मृग
विशेषः इति जराधरः ऋदिना
मोषधं रुयेति इति मेदिनी ॥
जीवकौषधं इति राजनिर्वटः
प्रियोऽप्रियश्च कार्यवशाद्भव
ति यथा नटिकस्य प्रियः कोवा
विप्रियो वाजगजयो काले कार्य
वशां सर्वं भवेत्तदप्रियाः प्रियाः
इति श्रीकृष्णसंज्ञावर्ते ५ अ
ध्यायः ॥
प्रियकः पुं पीतशालकः नीपः
विजमराः अलिः प्रियगुः ॥
ऊकुमं इति मेदिनी धाराकदमः
अशानवृत्तः इति राजनिर्वटः ॥
प्रियेकरः त्रि प्रियकारकः यथा
महोगलीनपेक्षाके वंशदापार
थिर्ममा पितुः प्रियेकरो भर्ता ते
मकारस्तपस्विना इति भरुः ॥
प्रियेकरी स्त्री वृहतीवती अत
कारकारी अश्वगथा इति राज

इति भावप्रकाशः अपि च चारुस्य
चकलं एकं ह्यं गोल्याम्लकं गुरु
तदीजं मधुरं ह्यं पितृदाहार्तिनाश
ने इति राजनिर्वहः ॥
प्रियाला स्त्री दाहा इति राज नि
र्वहः ॥
प्रियादिने त्रि वाट्वाकं इति शा
हरतावली प्रियवाकाविषयश्च
प्री न तर्पणे इति कविकल्पद्रुमः
प्री ३. य प्रीतो कंतो इति कविक
ल्पद्रुमः ॥
प्री ग न कंतो । तर्पणे । इति क
विकल्पद्रुमः ॥
प्री क तर्पणे इति कविकल्पद्रुमः ।
प्रीणः त्रि पुरातनः इति त्रिकाण्डशे
षः प्रीतः इति व्याकरणं ॥
प्रीणने स्त्री तृप्तिकरणं तत्पर्यायः
तर्पणं २ अवनं ३ इत्यमरः ॥
प्रीणसः पुं गणकः इति राज नि
र्वहः ॥
प्रीतः त्रि प्रीतिपुक्तः तत्पर्यायः
रुष्टः १ मत्तः १ तृप्तः ५ प्रकृतः ५
यमदितः ६ इत्यमरः दुषितः ७
नर्म इति मेदिनी ॥
प्रीतिः स्त्री तृप्तिः तत्पर्यायः ।
मत्त १ यमदः १ दुष्टः ५ प्रमा
दः ५ आमोदः ६ सम्मदः ७ आ

नंदयुः ८ आनंदः ९ शर्म ॥
 सानं ॥ सुखं ११ इत्यमरः ॥
 केचित्तु मर्यादि समकंश्रीतौ
 आनंदद्यादि पंचकं सुखे ३
 त्पाङ्गः । इति भरतः । इष्टद
 शीत ज्ञयं सुखं इति मोक्षधर्म
 नीलकंठः कामपत्नी । सा पुन
 अनंगवतीवेषणा आसीत् विभू
 तिहादशीव्रतं समाप्य मां च मा
 सस्पृहादृश्यालवणाचलं नि
 वेदयती गुर्वेषायां चोपसृता
 त्वितां अलंकृत्य दृष्टीकेशं सौव
 र्णमरपादपं साक्षानंगवतीवेषणा
 कामदेवस्यासास्यते पत्नी सपत्नी
 संजाता रत्नाः प्रीतिरिति श्रुता
 इति मात्स्ये ८२ अध्यायः ॥
 विष्णुभोदिसप्तविंशति योगोत्त
 र्गतहितीययोगः तत्र ज्ञानफलं
 प्रसूति काले यदि प्रीतियोगोत्त
 रो ह्ययोगः सखवान् वितोही ।
 रत्नानुरक्तौ विजृम्भा प्रपन्नः सं
 प्रार्थितो यत्पुनरिति वित्तमेव इति
 कोष्ठीप्रदीपः प्रेम । इति मे
 दिनी ॥
 प्रीतिज्वाली स्त्री अनिरुद्ध ।
 यत्नी ॥ उवा ॥ इति श
 हरत्नावली ॥

प्रीतिदः पुं भएः भौत इति भाषा
 तत्पर्यायः । वासतिकः २ केलि
 कलः ३ वैहासिकः ४ विहृषि
 कः ५ प्रहासी ६ । इति हेमचन्द्रः
 दर्शितव्यमेव दानरिवि ॥
 प्रीतिदत्ते स्त्री प्रीत्यादन्नवस्तु य
 या प्रीत्या दत्तेन यत् किंचित् स
 आवाप्यरेण वा । पादवेदनिकं च
 व प्रीतिदत्तेन तदुच्यते इति मिता
 हरा ॥ भावे रूपस्य ये प्रीति दा
 नेच ॥
 प्रीतिभोजं त्रि प्रीत्या भक्षणीयं
 मन्नादि । यथा अन्नानि प्रीतिभो
 ज्ञानि आपद्भोजनानि वा पुनः न च
 संप्रीयसे राजन्नचैवापद्गतावये
 इति महाभारते उद्योगपर्व ॥
 पु ३. सर्पणे । इति कविकल्पद्रुमः
 पुष ३ भस्मीकरणे इति कविक
 ल्पद्रुमः ॥
 पुष ग सेके पूरौ स्नेह । इति
 कविकल्पद्रुमः ॥
 पुष्टः चि दपः । इत्यमरः ॥
 पुष्टः पुं ऋतः दिवाकरः इति
 सिद्धान्तकौमुद्यामणदिवहनिः ।
 पुष्टा स्त्री जलविदुः । इति सिद्धान्त
 कौमुद्यामणदिवहनिः ॥

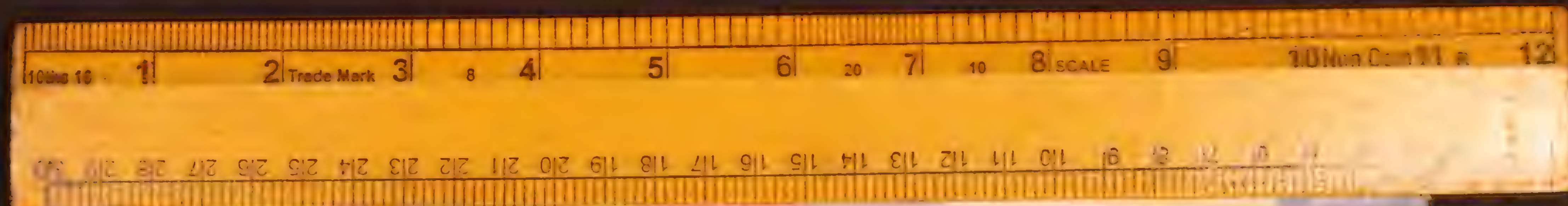
प्रंचन त्रि चलनविशिष्टः संसर्गि
 विशिष्टः यथा माकृष्टिवरत्त
 कामव पाणिपृष्ट प्रंचत्रावायुव
 यसेवलितोः विक्रयाः इत्याद्यम
 कृशतके ॥
 प्रेक्षा स्त्री दोला इत्यमरः पृथ्वाटन
 अस्मरतिः संवेषानान्तर । इति
 मेदिनी नृत्यं । इति धरणिः ॥
 प्रेक्षितं त्रि कं पितं इति मरः ।
 प्रेक्षाल त क चापले चचलीभा
 वे इति कविकल्पद्रुमः ॥
 प्रेक्षालने स्त्री दोली इति हेमचंद्रः
 प्रेक्षोलितं त्रि दोलितं तनपण्यायः
 नरलितं २ लुलितं १ प्रेक्षितं ५
 धुतं ५ चलितं कं पितं ७ भूतं ८
 वेङ्गितं ९ आदोलितं १० इति
 हेमचंद्रः ॥
 प्रेतः पुं नरकस्थप्राणी इति मरः
 भूतभेदः ॥ मृतं त्रि ॥ इति मेदि
 नी वैदिक विधानेन गृहदेहि
 काभावात् विस्महेषाच्च वज्रन
 रकभोगांते प्रेतशरीरं भवति ।
 यथा । लोमशा उवाच ततो वज्र
 निघे काले सराजा पंचतां गतः
 वैदिकन विधानेन नले भेसाह
 देहिकं विस्म प्रदेष्ट मात्रेण यु

गानोसमविशति भुक्तावयात दिधर्मवर्जिताः देवोपदेव दचन
नायामीं निस्तीर्णं नकरोन्वयः स रक्षा यदादि सेविनः सर्वदा मा
मयागिरिराजंतु पिशाचोभूजदा दकद्रवपानममा हरद्विषः देव
मदान तस्य नृपयथा देवयुति तोच्छिष्टयनितनपश्चादुन्नभोति
रथीयानः शुश्रावकरुणामयः नः असत्कर्मरतानिसे सर्वपातक
समागतनतस्तत्रतेपिशाचंद पापिनः पाषाणधर्मचरणाः सु
दर्शसः विकरालमुवेदीनेपि रोधोवृत्तिजीविनः पितृमातृसु
शंग नयने भूषो उद्धु मूर्द्धनक षापत्यस्वदारयागिनश्चयो ये
स्त्रांगयमहनमिवापरं चलन्ति कदर्याश्चलव्याश्रनास्तिकाथ
कुचलेवोष्टदीर्घजघनिराकुल म्रहृषकाः तज्जतिस्वामिनेषुहेम
दीर्घीच्छिमुक्षुधरणं गतीं सु जेतिशरणागते गतोभूमेष्टरती
कपञ्जरः । इति पाप्मोत्तरवारे १६ रोयेचायेरत्नहृषकाः महादेवे
ग्रन्थायः प्रेतादिजनकमीणि सुसर्वेषुप्रतिग्रहताश्रयो परदे
यथा ॥ हविर्जहतिनाप्रोयेमो हरतायेव तथाये प्राणिहिंसकाः
विदेनार्चयेति ये लभतेनाम परापवादिनपापा देवताः गुरु
विद्याव सतोय विमुक्ताश्च ये । निन्दकाः कृपनिग्राहिनस्सर्वे संभ
सुवर्णवस्त्रांस्त्रलेखनमंत्रफल वेति पुनः पुनः प्रेतगत्सपे
जले आर्त्तभोनप्रयच्छन्ति सर्वे शाब्दतिर्यग्गतज्जयोनिसु न
सकतदारकाः ब्रह्मसेच स्त्री तेष्वांस्त्रलेखोति इहलोके प
थनानिलाभादेवहरति ये वले रत्रच इतिपाप्मोत्तरवारे १८
नक्षत्रनावापि भूर्जीश्च परवेच ग्रन्थायः ॥ पंचप्रेतोपाख्यानं
काः नास्तिकाः क्रूरका श्लोरा यथा ब्राह्मण उवाच प्रेतानां
येचायेवकृत्तयः । बालहृदा नामजातो नोमुष्माकं संभवः कथं ।
नरसीषु निर्दयाः समवर्जिताः प्रि कितकारणमुद्दिष्टपूयमीदृशनाम
रागरसोवयेवायेकूटसाक्षिणः । काः प्रेताकुचुः अदेसाधुसदाभता
ग्राम्यागामिनः सर्वे येचायेनाम दयापुर्णधितसदा पतकारणमुद्दिष्ट
याजिनः आधावरणसयनावर्ण नाम ॥

यर्धधितंमम १ स्रवितावहवोने कलरावितशोकानित्यक्रशोभा
नविप्राद्यास्रकाक्षिणः पतत । निमंजनैः सर्वस्वानि भाषसनि
कारणमुद्दिष्टसूचीमुत्तमिमिति प्रेता भुंजति तत्रेव वलिमेव वि
दुः २ श्रीचंगल्लतिविप्रेणयाचितः हीनानि हिजादृष्टानि यानित ॥
दधिनेन वै । पश्चाद्भुंके हिजः शि नियमम्वतहीनानिप्रेताभुंजति
ष्टमेघशीलक उच्यते १ गृहोप तत्रेव गृहोनेवप्रयतेस्त्रीजिता
रिसदा भुंकेस्तदु हिजभयेन हि निमलानिच सकोपायपवित्रा
हिजाय कृत्स्नितदत्तापघरोदक निप्रेताभुंजति तत्रेव भुंजतिभि
उच्यते ४ मोनेनापि स्थिरानित्य ज्ञाभोरेषुमर्षादार्दितेषुच ग्राम्या
याचितो विलिखेमही । अस्मा त्याच्छिष्टयुक्तेषुतत्रप्रेतास्तभुंजते
कमपि पापिष्टो लेखको नाम पघ सकेशमातिकोच्छिष्टेषुतपुर्ण
वे ५ मेहेणलेखको यातिरोदकः धितेतथा सकोपंचसशोकच
पाप्मनः शिराः शीघ्रकंपंगुतां तत्र प्रेषेपुभाजनं सनये भोज
प्राप्तः सूचीसूचीमुत्तारवत् ॥ नेयच्च नोत्तरीय पदा सो
प्रेतानामाहारोयथा । हिजउवा चीयसात्तरीकत् तत्रप्रेतेषु भो
च येजीवा भुवि तिष्ठति सर्वे आ जनं ग्रह्यासं महायासंसातलि
हार मूलकाः युष्माकमपिआ मं पतिने तथा इभृक्तं गोष्टिकंवे
हार श्रोतमिच्छामि तत्तमः ॥ व तत्र प्रेतेषुभाजनं सौतिकंम
प्रेताकुचुः पण्युआहारः मस्माकं तकेचैवभजसंफलपीकते निर्ही
सर्वसत्त्वविगर्हितं शुष्ममृषरी पंकमिवचायेयदृक्तंप्रेतिकंतत
षेण योषितांतुमलेनच गृहाणि न एतनेकधितं सर्वयत प्रेतेषु
त्यक्तशोचानिप्रेताभुंजतित्रवे । वभाजनं निर्विलनाः प्रेतजात्यावे
हीभिर्नृगपानिजीर्णानि संकीर्णं दृष्ट्यामस्तादिजोत्रम ॥ येतन्ता
पहतानिच । मलेनानि जगुषानि भावकारणं यथा नमेतो जा
प्रेता भुंजति तत्रेव भय लज्जावि यते येन येन चेवेह जायते
हीनानि पतिनेसेवितानिच येना एतज्जसर्वसमासेन प्रवृद्धि
यदस्पुयुक्तानिप्रेताभुंजतित्रवे वदतावर ॥ ब्राह्मण उवाच

पकरात्रिग्रात्रेवाकुरु चोदाय विजयविजयजनेषु जदेशकः
 एादिकं । अनेषुपुषिता यस्तु मृदुसेवाकरोरातामप्रेतोजाय
 नप्रेतो जायते नरः ॥ मिष्टात्रण तेनरः सेवकायापदतोयः से
 नदाताय सतते मृदुयान्वितः वकस्तपरिग्रहः तावुभावापि
 देव पूजा करो नित्यं नप्रेतोजा जायेते प्रेतोकात्तात्रकिप्रदः ॥
 यतेनरः त्रिशिरेकपंचाग्नि नि दिजानोमवितोभुंकेप्राज्ञे वा
 रग्नि वीष्पासकः । सर्वभूतद हिजस्यन मृदेणोवहिजः प्रेतो
 यापत्रो नप्रेतोजायतेनरः ॥ त निरयानुपगच्छति गीतवाय
 ल्यमानापमानमृतल्यः कांच रतो नित्यमयपस्त्रीनिषेवणात्
 नलोष्टयोः तल्यः शत्रोवमित्रे मृतमांसप्रियोयस्तु सप्रेतोजाय
 चनप्रेतोजायतेनरः देवताति तेनरः वृषारेतोवृषामासोवृषा
 शिपूजास गुरुजातिषु नित्यशः वादी वृषामतिः निंदको हिज
 वेदशास्त्रतो नित्यनप्रेतोजायते देवानो सप्रेतो जायतेनरः वृ
 नरः नितकोधोमदैष्यर्थात्तपसं देवालेगुरु विप्रयोचममभुन
 गविबर्जितः क्षमाक्रोथसुशी क्तवै कस्याददातिमुक्तेन स
 लम्प नप्रेतो जायते नरः देव प्रेतो जायतेनरः न्यासापहती
 तातिशिपूजास्तपर्वतांश्चन प्र मित्रधुक परपाकरनस्तथा विप्र
 तेजायतेनरः प्रेतत्वकारणं । भवानी कूटस्य सप्रेतोजायतेनरः
 यथा मृदाज्ञे यो हिजोभुंकेयः निर्दोषान् सद्यो नारीस्तनेन का
 कामति हिजोत्तमं । वृत्तिहादि लात्र पातियः । धनमीहेतयस्ते
 जदेवेषु सप्रेतो जायतेनरः ॥ षो सप्रेतो जायतेनरः दस्युषर
 मातरं पितरं हृदंजाति साधुजनं यथानानि मृतशर्मासनादियः
 तथा । लोभात् त्यजति यः स्ते कृसाजिनेच गृह्णाति यनापत्त
 हे सप्रेतो जायतेनरः अया गतोहिजः तथाभयमुत्वीकाल
 मयाजकश्च याज्यच पवि । सशैला मेदिनीं हिजं ऊरुसेत्र
 वर्जयेत् मृदानुग्रहकर्ताच स्पयदानं चाणालात् यतिता ।
 सप्रेतो जायतेनरः ऊज्योति तथा ॥ मासिकेपि नवश्राद्धे ॥

भुंजन् प्रेतात्रमुच्यते ब्रह्महा गोव द्वाः ततः सपिण्डीकरणे बांधवैः
 धीक्षणीसरापो गुरुतल्पगः भू सकृतेनरः पूर्णं संवत् सरे देह
 भिकृत्पापदोयः सप्रेतो जायते मतोयं प्रतिपद्यते ततः सनरक
 नरः लालासकरकृत्रित्यवर्णसं याति स्वर्गं वा सेनकर्मणा । ३
 करकृत्ताया यो निसंकरकृत्तापि तिप्रदितत्वं ॥
 सप्रेतो जायतेनरः विक्रीणाति । प्रेतकार्यं क्री सनस्पदाहादिम
 विषंशं खेतिलानो लवणस्पत पिण्डीकरणे कर्मा यथा अकृ
 गवांके प्राणिना मोहात् विक्रयान् ताप्रेतकार्याणि प्रेतस्य धनहार
 प्रेततो व्रजेत् । कूटमाप्येवतो लो कः वर्णानां यदपे प्रोक्तं तदनेनि
 नकयं क्रीणाति विक्रयान् ॥ मय यतश्चरेत् इतिदायतत्वं ॥
 तक्र पयो दध्नां सप्रेतो जायतेनरः प्रेतगृहे क्री प्रमशान् इतिदेम ।
 स्त्रीरक्ते मद्यपानेन मृगया मव चेदः ॥
 धावति नित्यनैमित्तिके दानास प्रेततर्पणं क्री मरणवधिसिं
 प्रेतो जायतेनरः इतिः प्रिप्रशान् डीकरणं पर्यंतं प्रेत शोहाञ्चोवे
 मनुष्याणां श्रान्तिवाहिकदेहानेन नजलदानं यथा अत्र प्रेततर्पणे
 रं प्रेतदेहो भवति यथा विसुध तिला स्तिनि विशेषोपादानात्
 र्मो नरे । तत्तद्वर्णादेव श्रान्ति सूर्यादि वारेणापि नित्येव न
 शरीरं मानिवाहिकं श्रान्तिवा पर्यणं प्रतीयेते तदनुष्ठानं यथा
 हिकं सज्जोहो देहो भवति भार्गव शयः सर्वशवस्यर्षिनो गतापित
 केवलं तस्मिन्वाणां नान्येषां पदस्थाने प्रेतपदोहेन द्वितीया
 णिनां कचित् प्रेतपि त्रैस्तनोद नेतर्पयेयुः पितृशोहाचारोपि
 नैर्देहमाप्नोति भार्गव भोगदेह तदा भवति एतेन अमुक गोत्र
 मिति प्रोक्तं कृमादेवन संशयः प्रेतअमुक देवशर्मणो तर्पया
 प्रेतपिण्डी नदीयेते यस्य तस्य वि मि इति सामगानां प्रयोगः ॥
 मोहात् प्रमाणा निकेभ्यो देवेभ्य यजुर्वेदिनां अमुक गोत्र प्रेत
 आकल्पनेव विद्यते तत्रास्य । अमुक देवशर्मन तप्यस्व । ३
 यातनां चोराः शीत वातातपो । ति संबोधनान्तवाक्यं ॥

इतिप्रदितं ॥
प्रेतनदी स्त्री वैतरणी इतिप्रद
रत्नावली ॥
प्रेतपट्टः पुं मरणकालेवादी
यवायविशेषः तस्यार्थः भव
रुतः सत्यभंगुरकः १ इति त्रि
काणशेषः ॥
प्रेतपतिः पुं यमः इति हला
चुयः ॥
प्रेतपिणः पुं मरणवधिसपि
णिकरणवर्धनं प्रेतसंप्रदान
कपित्थकारणं यथा न सुधाच
प्रयत्नीन प्रेतपिणो दशादिके भा
वनेतच्चैपिणयत्तदनसप्रकं
तन्नत् पित्रस्यप्रेतोगकरणत् ।
यथा ब्रह्मपुराणे । शिरस्तोद्यन
पिणोऽन प्रेतस्य कियते सदा हि
तीयेनतकर्णदि मासिकास्त
समासतः गलासभुजवत् ।
हि तृतीयेन तथा क्रमात् च
तुर्थेन तपिणोऽन नाभिलिंग
गुदानि च ॥ जानुजंघे तथापा
दौ पंचमेन त सर्वदा सर्वम ।
मीणि षष्ठेन सप्तमेन त नादयः
दंतलोमाद्यष्टमेन वीर्यं च नव
मेन त दशमेन त पूर्णं तस्म
नाक्षिपयीयः तदकरणे दो ।

या यथा प्रेतपिणनदीयेतेयसा
तस्यविमोक्षणं प्रमाणातिके
भोदेवेभ्यश्चाकल्पेनैवविद्यते
प्रकपिणदानादे रितिकर्तव्यता
यथा पारस्करः प्रेताय पिणं
त्वा अवेनेजनदानं यत्तवेनेनेषु
नामग्राहं समयेतो राधि विहाय
सि लीरोदके निदधुः प्रेतात्रस्ता
दि पिवचेदं लीर मिषुचार्थेति
अत्रान शब्देन पिणदानं मुक्त
बहुवचनान् तेनावेनेनेषु पि
दानं प्रत्यवेनेनेषु नाम ग्राहं
नाम गृहीत्वा प्रेतपिणनद्याने स
माप्य । विहायसि राशो लीरोद
केप्रेतात्रस्तादिपिवचेदं लीरमि
षुचार्थं निदधुः प्रथमेदनि यो
दद्यात् प्रेतायानं समाहितः य
ज्ञात्रवस चाप्येषु सपय प्रददात्
पि प्रथम पिणं कर्तुं नियमवत्
प्रथम पिणं दद्यानियम माह मु
नः पुण्ड्रः प्रथमेदनि यद्व्येतेदे
वस्यादशादिकं सद्यः प्राचेपिहा
तव्याः सर्वेपि युगपन्नया अहा
प्राचे प्रदानव्याः प्रथमे तेक प
वदि द्वितीये दनि चत्वार स्तृतीये
पंचचैव हि एक स्तोत्राजसिने
व पात्रमेकच दीयते ॥ ।

द्वितीये हो तृतीये चैव चतुर्थे चत
रस्तथा पंचमे पंच षष्ठे च सप्त
मे सप्त पंच च । अष्टमे हो च नव
मे नवैव दशमे दश येनस्यः प
च पंचाशत् तौयस्यांजलयः क्र
मात् तौय पात्राणि तावेति संयु
क्तानि तिलारिभिः ॥ इतिप्र
दितं ॥
प्रेतपुरे स्त्री यमालयः यथा ।
यावच्च कस्या तुल्योः क्रमाभासे
दिवाकरः तावत् प्रादुस्य कालः
स्यात्प्रसंगेप्रेतपुरे तदा इतिप्रा
दुतत् ॥
प्रेतराक्षसी स्त्री तलसी इतिरत्न
माला ॥
प्रेतवने स्त्री प्रमृशानं इतिहेम ।
चेदः ॥
प्रेतवाहितः वि भूताविष्टः इति
त्रिकाणशेषः ॥
प्रेतशिला स्त्री पिणुदानार्थगया
स्थित प्रस्तर विशेषः । यथा ।
ब्रह्मवाच येयं प्रेतशिलात्वाता
गयायां सा त्रिधा स्थिता प्रभासेप्र
तज्जदेव गयासुरशिरस्यपि धर्मेण
धारिता भूमे सर्वदेवमयीशिला
प्रेतत्वेयगताह्णपिवाद्यावाधवा
दयः ॥

तेषां सुगंधरणाधीय यतः प्रेतशि
लाततः । अतोऽत्र मनयो भूया राज
यत्पादयः सदा तस्याशिलायां ।
आहादि कर्तारो ब्रह्मलोकगः
गयासुरस्य यन्मार्गं तस्य पृष्ठे शि
ला यतः सुगंधेष्टा गिरिल्लस्मान्
सर्वदेवमयो सयं सुगंधेष्टस्य पा
देषु यतो ब्रह्मसरो मुखाः अरवि
दवनेतेषु तेन चैवोपललितः अ
रविदो गिरिनीमज्जोचपदः पितृणां
ब्रह्मलोकदः । गदाधरादयो देवा
आद्या आदोऽयवस्थिताः । शिलात्र
येणचयत्तास्मादेवमयीशिला
गयाशिरस्कादधित्वागुरुतादास्थि
ताशिला स्नात्वा प्रेतशिलादौतच
रणो ब्रह्मनेनच । पिणंदयादिमे
मंत्रैरावाच्यं च पितृन् परान् अस्म
न् कुलं सता ये च गतिर्येषां न वि
द्यते तेषां मावाहयिष्यामिदर्वस
हेतिलोदकैः पितृवशं मृता ये
च माहवेषावयेमृताः तेषामुगु
रणार्थाय इमं पिणंददाम्यहं
मातामह कुले ये च गतिर्येषां
न जावने तेषामुगुणार्था
य इमं पिणंद ददाम्यहं ॥ अ
ज्ञातदत्तायेकेचित् ये च गर्व

सु पीरिताः तेषामुदरणायाय ३
मे पितरं ददामहे वंधुवर्गप्रये
केचिन्नामगोत्र विवर्जिताः स्वगो
त्र परगोत्रेवागतिर्विधानविद्यते
तेषामुदरणायाय ३ मे पितरं द
दामहे उद्वेधन मृतायेच विषश
स्व हताश्रये आलोपयानि नोये
च तेभ्यः पितरं ददामहे अग्रिदा
हे मृतायेच सिंह व्याज हताश्रये
देहिभिः स्थाभिर्वापि तेषापितरं
ददामहे अग्रिदग्नाश्रये केचिन्ना
ग्रिदग्ना स्तथा पर विद्युच्चोर हता
येच तेषापितरं ददामहे गोरवेचा
धत्तामिष्टकालसूत्रेच येगताः
तेषामुदरणायाय ३ मे पितरं ददा
महे ॥ असिपुत्रवने चोरे कुंभी
पाकेच येगताः तेषामुदरणा
याय ३ मे पितरं ददामहे ॥ अ
नेषा यातना स्थानां प्रेतलोक
निवासिनो तेषामुदरणायाय
३ मे पितरं ददामहे पशुयोनिग
तायेच पक्षिकीट सरीसृपाः
अथवा बृहद्योनिस्था स्तेभ्यः पि
तृददामहे ॥ असाव्य यातना
मस्या ये नीता यम शासने ।
तेषामुदरणायाय ३ मे पितरं
ददामहे ॥ जात्यनर सहस्राणि

भ्रमतः स्तेन कर्मणि मानुषोदरं
भयेषां तेभ्यः पितरं ददामहे येचा
धवाः बांधवा वायेः यजन्मनि बांध
वाः । ते सर्वे तस्मिन् योत पितरं ददा
न सर्वदा ये केचिन् प्रेतचूपाणां
ज्ञेते पितरो मम ते सर्वे तस्मिन्मा
योतु पितरं दानेन सर्वदा येमे पि
तृकृते ज्ञाताः कृते नातृ संधेवच ।
गुरु शम्भुर वंधुनायेचो नो बांधवा
मृताः येमे कृते लुप्तपिंशः पुत्र
दार विवर्जिताः क्रियालोपगता
येच जात्यंधापेगव स्तथा ॥ वि
नृपास्त्नामगवर्गयेताताज्ञाताः कु
लेमम तेषापितरं मया दत्तमस्तथा
मुपनिष्ठा साक्षिणः संतमे देवा
ब्रह्मणा नादय स्तथा मया गया
समासाय पितरं निष्कृतिः कृता
आगतोः दंगयोदेव पितरं कार्ये ग
दाथर तस्मे साक्षी भवस्वाय अत
एतद मरणत्रयान् इति गारुडे ग
यामाहान्ते ८५ । ८६ अध्यायः
प्रेतशोचं क्ली मृतसंस्कारा
दि । यथा । यातवक्य उवा
च प्रेतशोचं प्रवक्ष्यामि तच्छ्रु
त्वा यत्तवताः ॥ कुनदिव ।
यं निवनेत्र कृष्णदकततः ॥

प्राप्तशानादनुव्रज इतरो ज्ञाति क्षीरेचमणमये वेतालोपासनाः का
भिर्हतः यमसूक्तं तथा जपेज यथा क्रियाश्रुतिचोदिताः आ
यदिल्लैकिकाग्निना ॥ सद्गपय दंत जमनः सद्य आचूरात्रेणिकी
उपेत अदाहिताग्नाहृताय वत स्तथा । विरात्र मावतादशाहृता
सममाहृतामाहापितातयो मृप रात्र मतः परे ॥ विरात्रे दशात्रवा
येत्यपः अपनः शोभुचदचमनन शावमाशौच मुच्यते । कुनदिव
पितरं मिताः एवं मातामहाचार्यै र्ध उभयोः लूनकं मातरेव हि ।
प्रेतालोचोदकक्रियाः कामोदकाः शान्तरा जन्म मरणशोषाहोभि
सविपुत्र स्वसीय मृपुशर्जितः । विष्णुहति दशाहृतादशावर्षीनांत
नामगोत्रेण हृदकं सकृत् सिंचं । यापेचदशौच विंशदिनानि च
निवाग्यताः पाषाण पतित स्तेना तथा भवति प्रेतसूतके अहस्त्वद
नृकृष्णरुदक क्रिया न वस्तुचारि त्रकन्यासवालेषु च विशेषधने गुर्व
लोत्राणां येषितः कामगा स्तथा तेलस्य नृवान मानल आविषेषु च
सराणां स्वात्मचानिमोना शोचो अनौरेसेषु पुत्रेषु भार्या स्वमग
दकभाजनाः प्रेतानरोदितव्यदि तासच निवास राजनि तथा तद
नित्या जीव संसृतिः क्रियाका हः श्रुदिकारण हतानां नृप गो
र्यायथाश्रुतिनो गच्छेद्दहान् विप्रैरनृतं वात्मचानिना विषा
प्रति । विदपप निस्वपत्राणि नियि यैश्चरतामोच नाशोचं पृथिवी
ताहारि वेष्टमनः आचम्यायाग्रि यते । सविव्रतिवस्तुचारि दारवस्त
मुदकं गोमये गोरसर्षपान प्रवि विदोतथा । दाने विवाहे यत्तच
शेषः समालभ्य कृत्वा प्रसर्तयेद संग्रामे देश विस्मवे आपययि
शानेः प्रवेशनादिकं कर्म प्रेतसंस् कारिकाग्निः कर्मसहायुर्मनोजाने
र्षितामपि ईदतां तत दग्नाच्छुद्धिः तपोजले । यस्मात्तापो निराहारः
परवास्त्रानसंयमान कीतलवोश सर्वेषां श्रुदितवः इति गारुडे
ना भूमौ स्वयेयुस्संशुक् पृथक् ॥ १६ अध्यायः ॥
पितरं यत्ताहृता देयं प्रेताणां त्रिदिन प्रेतस्त्री प्रेतभावापना । यथा
त्रयं जलमकाहमाकाशे स्थाप्यं ।

विसर्गो नत सदिमादिअमुक गो येषां न सन्नेचोपरिस्थापयिता ॥
 प्रायाः प्रेताया अमुकी देव्या अ दालिगनेतत इतिकामशास्त्र ॥
 योचोताहितीयेकि अमुक गोत्रा प्रेमी वि प्रेमयुक्तः स्नेहविशिष्टः
 याः प्रेतायाः प्रेतत्व विमुक्ति पू प्रेमशास्त्रादस्यार्थ इत्यस्येति
 र्वक स्वर्गलोके गमनकामः सो षत्रः इति व्याकरणं ॥
 य करण चेदनांकित धेनुदान प्रेयसी स्त्री प्रियतमानारी ततः
 महं करिष्यामि इति मोर्खदा ॥ द्यायः दयिता २ कांता ३ प्राणेशा
 मृता यथा प्रेतायाः पुत्रिकाया ४ वल्लभा ५ प्रिया ६ रुदयेया
 न भर्ता धन महं यज्ञायाः ॥ प्राणसमा ७ प्रेष्टा ८ प्रणयिनी ९
 इति दायभागेशा खलिवित्तो ॥ इति हेमचंद्रः ॥
 प्रेत्य ख लोकान्तरं तत्पर्यायः ॥ प्रेयान पुं यतिः तत्पर्यायः ॥
 अमुत्र १ इत्यमरः ॥ दयितः २ कांतः ३ प्राणेशः ४ वल्लभः
 प्रेम १ स्त्री पुं सौरुयं तत्पर्यायः ५ प्रियः ६ रुदयेयाः ७ प्राणसमा
 प्रेमा २ प्रियता ३ हे ४ स्नेहः प्रेष्टः ८ प्रणयिनी ९ इति हेमचंद्रः ॥
 ५ इत्यमरः नर्म इति मेदिनी ॥ अतिप्रिये वि इति जराधरः ॥
 प्रेमपातनं स्त्री रोदनं नेत्रजलं प्रेरणं स्त्री प्रेरणं पातन इति भा
 इति शास्त्रे चंद्रिका ॥ या ॥ यथा धिक्वायले वत सिम
 प्रेमा न पुं स्नेहः इत्यमरः दासवः वत सलत्ते यत् प्रेरणा इत्यमरी
 वायुः इति मेदिनी आद्यस्य लक्ष भवेत्ता इति नेषथे ३ मरीः ॥
 एण यथा सर्वथा धंस इदितं सु प्रेरणा स्त्री चोदना कलभावना
 तपि धंस कारणे यज्ञाव वंथन विधि विनि यावत इति धर्मदी
 यूतोः सप्रेमा यदिकीर्तितः ॥ पिका ॥
 इत्युज्ज्वलीलमणीः ॥ प्रेरितः वि प्रेरितः यथा नपुंसक
 प्रेमालिगने स्त्री स्नेहेन परिखंगः मिनितात्ता प्रिया ये प्रेरितं मतु ।
 नायकनायिकाया दालिगने विशेष मनस्सुखेन मनोदत्ताः पाणिनिना
 यः तल्लक्षणं यथा नायककटि वयं । इति प्राचीनाः ॥
 नायिकयेक पादेन वेष्टयिताहिती प्रेता न पुं समुद्रः । इति सिद्धांत

कौमुद्यामणादिवृत्तिः ॥ इति प्रोत इति भरतः ॥ प्राखा ।
 प्रेती स्त्री नदी । इति सिद्धांत कौ इति शास्त्रावली ॥
 मयामणादिवृत्तिः ॥ प्रेषः पुं क्लेशः । महं उन्मादः
 प्रेष ३ गतो । इति कविकल्पद्रुमः प्रेषणं इति मेदिनी ॥
 प्रेषः पुं प्रेषणं ॥ पीडा । इति ज प्रेष्यः पुं प्रेष्यः इत्यमरीकाया
 राधरः ॥ भरतः ॥
 प्रेषणं स्त्री प्रेषणं यथा जानीयात प्रोक्तं वि कथितं । प्रकर्षणोक्तं
 प्रेषणं भयान्नाथवान् व्यसनाग यथा । अमरीश मुक्तप्रोक्तं निम
 मे मित्रेचापदिकाले च भाष्यं च वि भागवतं मरण । इति श्रीभागव
 भवत्तये इति चालाका संग्रहः ॥ ने मोक्षनं स्त्री प्रवर्जनं लोपनं
 प्रेषितं वि प्रेरितं । तत्पर्यायः ॥ मोक्षा इति भाषा । यथा । प्रोक्त
 प्रेषापितं २ प्रतिशिष्टं ३ प्रतिहतं नैवी सपादेन दविरो भवति फवे
 ४ । इति हेमचंद्रः ॥ वैरिनाशकरं योक्तं कवचं वषण
 प्रेष्टः वि अतिप्रियप्रियः इत्यमरः कारकं इति रुद्रयामले वैरिहर
 प्रेष्टा स्त्री प्रेयसी इति हेमचंद्रः ॥ कालो कवचं ॥
 ज्ञा । इति शास्त्रे चंद्रिका ॥ प्रे ३ सने स्त्री मारणं । इति हेम
 प्रेष्यः वि दासः इत्यमरः प्रेरणी चंद्रः ॥
 यम् ॥ प्रोक्तितं वि त्यक्तं यथा धर्म
 प्रेताणं स्त्री चदाः इति शास्त्रावली योक्तितं केतवोत्रपरमानिर्मत
 वली दर्शनं यथा संचारो रति सराणां सता । इत्यादि श्रीभागव
 मेदिनावधिपदस्यासावधि प्रेताणं तं ॥
 इत्यादि रसमजरी ॥ प्रोक्तः पुं पतद्गुहः । पीडन इति
 प्रेताणं कूटः पुं चदागोलकः य भाषा । यथा । सदाचमनकः प्रो
 या त्रकपोदनलीवनगात्रसादम एवः कटकोलेः पतद्गुहः । इति
 ज्ञा प्रेताणं कूटं शाखाः । इति हाशवली ॥
 या एतद्गुहः प्रवृत्तेमाधवकरः । प्रे प्रोते स्त्री वस्त्रं । इति जराधरः ॥
 दा स्त्री नृपेदाणं ॥ प्रेता इत्यमरः प्रोते वि खवितं । इति मेदिनी ॥

सूक्तं युष्मिन् इति हेमचन्द्रः ॥ भीषणं स्फिकं अश्वमुखं इति ।
 प्रोत्तात सादने स्त्री वस्त्रादिमं सन्दिग्धसाधोणादिवृत्तिः ॥
 कृते । इति विकारप्रोद्यः ॥ प्रोद्यः त्रिअधुगः इति मेदिनी ॥
 प्रोत्तफलेः पुं ह्रस्वविशेषः । नत् प्रोद्यितः इति विकारप्रोद्यः ।
 पष्पायः मिहलागूलः २ कृती १ स्थापितः । इति सिद्धांतकोमुया
 कृता ५ पित्रा ५॥ इति शब्दमाला मृणादिवृत्तिः ॥
 प्रोत्तफले वि विकसिते यथा । प्रोद्यः पुं संतापः इति राज नि
 येवर्द्धिताः करिकपोलमदेनभं र्जणः ॥
 गाः प्रोत्तफले पकनरजः सुरभी प्रोद्यितः वि प्रवासगतः यथा
 कृतागाः तेषांप्रतिविधिवशाद् आर्त्ताते मुदिता दृष्टे प्रोद्यिते म
 मयनिकाले निमेषुवाकं ऊसमे लिता कृपा । मते भियेत या
 पुकरीलकेषु इति भाषिनीविला यतो साधी श्रेया यतिव्रता ॥ ३
 प्रोत्तसाहः पुं प्रकृष्टोत्साहः निष्पुटितत्वं ॥
 कर्मसुखकरयय उत्साह इति प्रोद्यितभर्त्तकास्त्री विदेशस्यपति
 निमधुः । कर्मसुख यत्नकार इति जराथरः । स्त्रीयादिनाधिका
 कोभावः उत्साह इति रमानाथः भेदः । तस्यालक्षणं यथा । दे
 प्रत्ययउत्साह इति नयनानंदः शान्तरे गते भर्त्तवि संतापा कृला
 अशको वलोयम उत्साह इति प्रोद्यितभर्त्तका । अस्याश्वेष्टा र
 केचित् इत्यमरीकायां भरतः प्रावस्था । यथा । प्रत्यभि लायः ।
 प्रोद्य ऊन पष्पायणे सामर्थ्यं विना २ स्मृति १ गुणाद कीर्तने ४
 इति कविकल्पद्रुमः परिपूर्णा उद्देशः ५ विलापः ६ उन्मादः ७
 ताया । इति गोविंदभट्टः ॥ व्याधिः ८ जडता ९ निधने १० सु
 प्रोद्यः पुं स्त्री अश्वनाशिका ग्याप्रोद्यितभर्त्तका यथा । ३ः वि
 इत्यमरः ॥ दीर्घतरेव हेत्यपि सारी वर्गीयनौ
 प्रोद्यः पुं करी इति मेदिनी ॥ भाषते प्रोवालेः प्रायने सजंय ।
 शाटकः । इति विकारप्रोद्यः । पि पुनः प्रोत्तेन दालजया । क
 स्त्रीगर्भः । इति विश्वः ॥ गर्तः । एते गह्वरवाच मंचति ॥

दृष्टा यत्ने न वास्योदकं संतापं घृहादेष्टोपविष्टा इति रसमेजरी
 सहेते यदंबुजमुखी तदेद चेता प्रोद्यः पुं प्रोद्यीमत्स्यः इत्यमरीका
 भवः मृणाप्रोद्यितभर्त्तका यथा योरायमुकटः ॥ प्रोद्यपदः पुं भाद
 वास्योदेव वपुषा वलयतेदेव मासः इत्यमरः ॥
 दस्तस्य सैव जवनस्य च रत्नको प्रोद्यपदाः स्त्री पूर्वभादपदनत्तवं
 ही वाचालभंग सुभगो सुरतो २५ उत्तरभादपदनत्तवं २६ ।
 समस्त मयाधिकं भवति नत् तत्प्रायः । भादपदाः २ २७
 सविकिचिराने ॥ प्रगल्भाप्रोधि मरः हे पूर्वभादपदोत्तरभादप
 तभर्त्तका यथा । मालावालांबुज दासप्रोद्योतोः भट्टप्रोतोः न
 दलमयी मौक्तिकी हार यष्टिः । सेवपादयासोतास्तथा पूर्व
 काचीस्थानात् प्रसरति हरो सु प्रोद्यपदेहे उत्तरेतभादपदेहेस
 इवः प्रोद्यतेव अत्युद्गमः किमपि मुदायप्रामो चतः साव्य इति
 चमनीविद्यतेवानवेति तांतवा वज्रवचने । कदा पूर्वप्रोद्यपदे
 कोरह वलयं पाणिमूलं प्रयाति कदा उत्तरेप्रोद्यपदे इति भरतः ।
 परकीयाप्रोद्यितभर्त्तका यथा भट्टपदशब्देन तांका विशेषा
 अश्वः पद्मदले ददाति तदपि अ लोसमदाय उच्यते तिरोहिताव
 संज्ञया गृह्यते सद्यो मर्मर शंक यवभट्टपदेपकवने प्रोद्यपदा
 यानचनया संस्पृश्यते पाणिना शब्दस्त्रिंशद्वयव भट्टपदेव
 यातवीचि सुरुजनस्यवचसा कृवचननिमित्तमेवयः इति राय
 प्रसुनरेदीयने आसः कितन मु मुकट ॥
 चानेकतवर कूरः ऊरुगीदृशा प्रोद्यपदी स्त्री भाद्रीपूर्तिमा यथा
 यथा सामान्यवनिताप्रोद्यितभ प्रोद्यपद्यामनीतायातयाकृसा
 भर्त्तका यथा विरह विदितमेतः प्रे उद्योदशी यतोस्तप्रादकालात्
 मवितायकानः पुनरपि वसुभस्मा वैतिताताह यत्तापतिः इति ति
 देवमेदास्यतीति मरिचनियवमद्वो प्यादितत्त्वं अपिच लिखितान
 मस्यामोदविह्वलसज्जतिवपुरया च यो दद्यादमसिंह समानित ।

प्रोक्तयोपौरीमासां सयानि य
२मं गतिं । इति श्रीभारवतरीका
या श्रीधरस्वामी ॥
प्रोक्तपादः वि प्रोक्तपादसुजातः
इति सिद्धांतकोसदी ॥
प्रोक्षी स्त्री पुं मतस्य भेदः पुंटी
माच इति भाषा तत्पर्यायः ।
शफरी २ शफरः २ । इत्यमरः
तस्या गुणाः तिक्तत्वे कटुत्वे
स्वाङ्गत्वे मुक्तकारित्वे कफवा
तनाशित्वे च इति राजवल्लभः
स्निग्धत्वे आसकं वरोगनाशि
त्वे श्रेष्ठत्वे च इति राजनिर्घटः
प्रोदः पुं हस्तिचरणः पर्व इति
विष्णुमेदिनी गजचरणपर्व
इति विकारप्रोषः शहरताव
त्पौ । प्रोहः वि निपुणः तर्कः
इति मेदिनी ॥
प्रोक्षणं स्त्री यज्ञार्घ्यपुस्तनं
इत्यमरः वधः सेवनं इति मेदिनी
प्रोक्षितं प्रितिहृतं सिक्तं इति
मेदिनी यज्ञार्घ्यं मंत्रैः संस्कृतमासा
दि यथा भक्षयेत् प्रोक्षितं मांसं सकृ
द्वास्त्राण्युक्त्या देवे नियुक्तः प्रादु
र्वा नियमेन विवर्जयेत् आरण्यात्
मिदानीतन प्रोक्षणपेदा नास्ति

यथा महाभारते आरण्याः स
र्वदेवताः प्रोक्षिताः सर्वयोग
गा अगस्त्येन पुरा राजन् मया
देवपूज्ये ॥ इति निष्पादितत्वे
प्रोक्तं वि वर्हितं तत्पर्यायः ।
प्रोक्तः २ यधितं १ । इत्यमरः ॥
प्रगल्भः इति हेमचन्द्रः निपुणः
इति राजनिर्घटः प्रकर्षण उद्भूत
प्रोक्तपादः पुं आसनारोपितपा
दतलः आसनोपरिपादतलद्वय
संयोगपूर्वकोपवेष्टा वस्त्रादिना
कृत एष्ट जानु जंघा वंथः वस्त्रादि
द्वारा एष्ट जानु जंघा द्वयद्वय
न पूर्वकोपवेष्टा यथा आसनो
क्तपादसुजातनोर्जंघयो स्तथा ।
कृतावसथिको यस्तु प्रोक्तपादः
स उच्यते स्वाने माचमनं होमं भो
जने देवतार्घ्यं प्रोक्तपादो नक्त
धीनस्वाध्यायं पितृतर्पणं ॥
इति कात्यायनः अनेकोद्देशेन
रुषिले भूमिसमं शुककाश्र सं
कीर्णीभूता इति वैयायनवचना
तथाविधे आरुक्पादोपि कर्त्तव्यं
क्रिकतत्वे प्रोक्षा स्त्री नायिकाभेदः
तत्पर्यायः विविहरी २ सुवयाः २
प्रजामा ४ दृष्टरजाः ५ इति राज ।

निर्वहः यथा बाला न तरुणी धारसत्ते हितमर्थं न विदंति देवदूताः
प्रोक्ता वृद्धा भवति नायिका गुण प्रोक्ता उत क्वंतिता यथा आतनि
योगेन रेत्या नारीवश्या भवेत्तु कृतमवि यश्चरसाल वंथो मात
दा विंशद्विहं पंच पंचाशद्विहं स्तमसिनिपितस्तिमिर प्रसीद स
पर्यंतं प्रोक्तावस्था यथा आषा क्षामि किंच नव नौरथराभिरामो
उष्णी भवेद्वाला तरुणी विंशता दामोदरः कथय किंच समाजगा
मता पंचपंचाशती प्रोक्ता भवे म । प्रोक्तावासकसता यथा ॥
वृद्धा नतः परं ॥ अस्यावप्यत्व कृतेवपुषि भूषणं विह्वरयोर ।
कारणं यथा अलंकारादिभिः एणीयुपिता कृता शयन सन्निधौ
नीला तरुणी रतियोगतः प्रेम कमकरीटिका संभतिः अकारि
दानादिभिः प्रोक्ता वृद्धा च दृक्ता हारिणी दृशा भवनमेतदेरतिषा
उनात तस्या रमणे दोषो यथा । स्फुरत् कनककेतकीजसुमका
बालान् प्राणदा प्रोक्ता तरुणी । तिभिर्इति प्रोक्ताभिसारिका यथा
प्राणहारिणी प्रोक्ता करोति वृद्ध स्फुरत् रसिजभारं भृगुगोपी किसल
त्वे वृद्धा मरणदा भवेत् इति र य - मलकानिना पदेन अथकथ
तिमंजरी ॥ मुग्धादि विविधान यकथं सहन गतं यदि न निशास
गीतप्रगल्भा नायिका । तत्र प्रोक्ता मनोरथो रथः स्यात् ॥ प्रोक्ता
विदित्ता यथा मामदीक्ष विप प्रवत स्यात् पतिका यथा । ना
क्षपत्सलदृशः पादो बुजालक ये संवति सकथामपि तन्मन्त्रो
कै रालिमानन मानती कृतमृत्वी वियोगजरेस्तनादं विहितो जलि
विज्ञापिते वा भवत् त्वं नोक्तव योऽपनेष्टुमि सत्यं चत् । तोह
नीनवा कृतवती निशासको स्या लेकसुमे यदीर मृदकं यहदुभि
दृशः प्रातर्मेगल मंगला करत दीयते तस्या दत्र परत्र वा किमु
लादादृशी मादृश्यत् ॥ प्रोक्ता क विषया लावलीङः सह । इति
लहोतविता यथा अकरोः किमु समंजरी ॥ अयत् प्रगल्भा शव
नेत्राणि मानं किमकापीः कर दृष्टं ॥
यहांवे निरोधं कलहं किमथाः कु । प्रोक्तिः स्त्री सामर्थ्यं । इति मुग्धा

वोध्याकरणं । तत्पर्यायः ॥ बोहिमाः वातशेषप्रदाश्चापि
उत्साहः १ प्रगल्भता २ अभियो
गः ४ उद्यमः ५ उद्योगः ६ क्रिय
देतिका ७ अध्ववसायः ८ रुज्जः
१ इति हेमचंद्रः ॥
गोलाः क्रि निपुणाः इति केचित् ।
गोष्ठपदः पुं भाद्रमासः इत्यमरः
गोदः पुं प्रकुर्वणोदः इति मुग्ध
वोध्याकरणं ॥
संव ज्ञी केवतीमूलकं गंधदणं
इति मेदिनी । सप्तमो वि ॥
संवः पुं सवनं भेलः भेकः ॥ सूर्य
प्रतिः सपचः कपिः जलककः
जलकः प्रवणः पर्यट्टीदुमः ॥
कारणवविदगः प्रावः प्रति ग
तिः इति मेदिनी प्ररणं प्रावः
इति प्रावरावली ॥ जलान्त
३ इति हेमचंद्रः ॥ पलवः ॥
पालो इति भाषा इति त्रिकां
शेषः जलजकुटः इति मिता
दरा जलचरणं दी यथा हेम
सारस कावात वक कौच सरा
विकाः नंदीमुखी सकादस्वा
वलाकायाः सवाः सरताः स
वेने सलिले यस्मादेते तस्मान्
सवाः सरताः एतेषां मासगुणाः
सवाः पितृहराः स्त्रियामधुगार

वोलुप्ककराः सराः इति भाव
प्रकाशः ॥
संवकः पुं लज्जपादिनर्मकः
तत्पर्यायः केलकः १ इति वि
काणशेषः केकलः १ नर्तः ५
केलिकोषः ५ कलायनः १ इति
प्रावरावली । चेन्नलः इति द
लायुधः भेकः । सप्तः इति रा
जनिर्वाणः ॥
संवगः पुं वानरः भेकः ॥ सूर्य
सारथिः । इति मेदिनी सवपदी
इति प्रावरावली ॥ शिरीष वृ
क्षः इति राजनिर्वाणः ॥
संवगतिः पुं भेकः इति प्राव
दिका ॥
संवजः पुं वानरः इत्यमरः सराः
इति प्रावचदिका । सप्तवृत्तः ।
इति राजनिर्वाणः ॥
संवगमः पुं भेकः वानरः इत्य
मरः सप्तगतिमुक्ते वि ॥
सवनः वि प्रवणः कमनिम्भ
मिः यथा प्रागुदक सवनं भू
मिकारयेत् यत्तनोनरः इति ति
प्पादिनेन मत्यपुराण ॥
सप्त भ भूतरो इति कविकल्प
मः सप्तः पुं वृत्तविशेषः । पाऊ

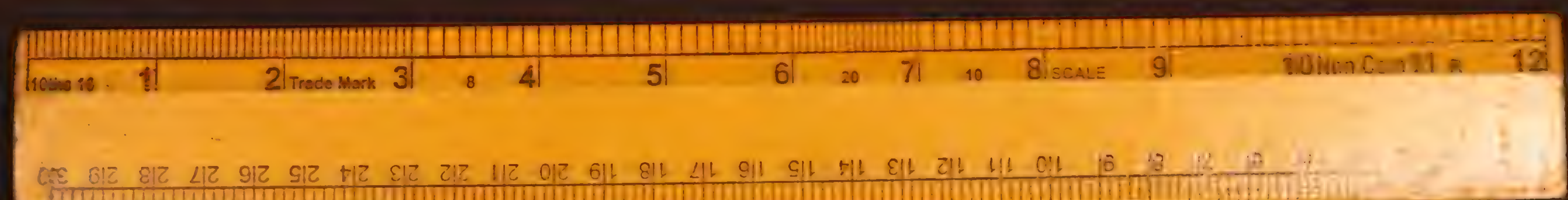
इति भाषा तत्पर्यायः । जटी २ प
कटी १ इत्यमरः । पर्यट्टिः ५ स
दा ५ सीता ६ जटिः ७ । इति प्रा
वरावली ॥ कपीतनः ८ सीरी
१ सपार्थः १ कमण्डलुः १ सगी
१ अवगोदशाखी १ गर्भाणः
१ कपीतकः १ वृक्षप्ररोहः १
संवकः १ सवंगः १ महावलः
१ सप्तसप्तपर्यायः सप्तः १
सप्ततः १ सीतवीर्यकः १ सप्त
१ महावरोहः १ सप्तपत्नीः १
पितृविः १ मिहः १ सप्तलज्जायः
१ अस्यगुणाः कदम्ब कषायने ।
शिपिरत्नं रक्तदोष मूर्च्छा भ्रम प्र
लापनाशित्वं । इति राजनिर्वाणः ॥
वृण योनिगद दाह पितृकफ शो
थ रक्तपित्तनाशित्वं पर्यट्टी च
तियामपि इति भावप्रकाशः ॥
कंदरात्तद्वृत्तः हीपभेदः अथ
स्यवृत्तः इति मेदिनी पदकः १
नि हेमचंद्रः ॥
सप्तहीयः पुं सप्तहीपात्रीतही
पविशेषः तस्य विवरणं यथा स
तउवाच जंबूद्वीपस्य विस्ताराद्विगु
णेन समंततः संवेष्टयिता दीरो
दसप्तहीयो अवस्थितः । सप्तही
पेच विप्रेदाः सप्तसप्त जलपर्वता

इत्यायताः सप्तवीणाः सिंहसंघ
निषेविताः गोमेरुः प्रथमस्तथा
द्वितीयं चंद्र उच्यते नारदा इड
भिषेव सोमस्य अथभस्तथा ॥
विधानः सप्तमः प्रोक्तो ब्रह्मणा
ऋत वज्रमः ॥ तत्र देवर्षि ग
यैर्वैः सिंहस्य भगवानननः ॥
उपास्यते स विश्वात्मा साक्षी स
वैद्यविष्णुस्क । तेषु पुण्या ज
नपदा नाथयो व्यापयोपि च ।
न तत्र पाप कर्त्रीरः पुरुषा वा
कदाचन तेषां नष्टः सप्तचैव व
धीणान्त समुद्रगाः । तासु ब्रह्म
धियो नित्यं पितामह मुपासते
अनुत्तमाशिषीचैव विद्याया वि
दिवा कृता अमृता सकृता चैव
नामतः परिकीर्तिताः तदनुष
स्तसंख्याताः सरोसि सुवहस्यपि
न वै तेषु युगावस्थाः पुरुषा वैवि
रायुषः आर्यकाः ऋरायैव वि
दशा भाविनेतया । ब्रह्म द्रविय
वितृष्ट्वा सस्मिन्दीपे प्रकीर्तिताः
इत्येत भगवानसोमे वरुणं सप्त नि
वासिभिः तेषां च सोम सायुज्यं
सायुज्यमुनि पुंगवाः सर्वे धर्मपरा
नित्यं नित्यं मुदितमानसाः पंचवर्ष
सहस्राणि जीवन्ति च निरामया ॥ ३

तिकोर्म भुवनकोषे ४६ अध्यायः
अपिच अघिरुवाच अतः परं
दादीनां प्रमाणं लक्षणं संस्थानं
नोच्य विभाग उपवर्णने जंबुद्वी
पो यावत् प्रमाणं विस्तारं स्थावरा
दायोदयिनापरिवेष्टितो यथा मेरु
जम्बवाद्येन। लवणोदयि रश्मिर्नो
ततोद्दिगुणं विप्रास्तेन सत्ताख्येन
परिदिशो यथा परिखा वासोपव
नेन सत्ता जंबुप्रमाणं दीपाख्या
तिकरोदिरामयउत्थितो यत्रागुरु
यास्ते सप्तनिष्कः। तस्याधिपतिः
प्रियव्रतात्मनः धनिस्तदीयस
मवर्षाणि विभज्य सप्तवर्षनामभ
यात्मजभयाकलय स्वयमात्म
योगेनोपरमाशिवं वयसं सुभ
द्रं शान्तं तेम सस्तमभयमिति व
र्षाणि तेषु गिरयो नवम् सप्तैवा
भित्ताः। मणिहरो वज्रकूट इ
दमेनो ज्योतिष्मान् सवर्षेण दिर
एषहीवो मेघमाल इति सप्तशैलाः
अरुणा नमरा योगिरसी सावि
त्री सप्तभाता अतंभरा सप्तभरेति
महानयः। यासो जलोपस्पृश
न विधूत रजस्वमसो दंस एतेनो
द्वीयन सत्ताग संता अन्तरो व
र्णाः सहस्रायुषो विबुधोपमस

दर्शनं प्रजननाः स्वर्गहारं यथा
विद्या भगवते त्रयीमये सूर्य
सात्मानं यजेते प्रत्यक्षं विस्तारं
यत् सत्यमेव ब्रह्मणः अमृतस्य
चमत्प्राप्त्य सूर्यमात्मानं सीमही
निसत्तादिषु पंचसु पुरुषाणां
मायुरिदियमोजः सदावलेबुद्धि
क्रम इति च सर्वेषां मोत यत्तिकी
सिद्धिरविशेषेण वर्जितो ज्ञातव्यः।
समानेन तत्सोदेनाहृतः। इति श्री
भागवते ५ स्कंधे २ अध्यायः ॥
स्वावनें श्री द्रवद्रव्यसोद्भाषणं
उद्यत्तम इति भाषा यथा तापने।
हृतं तैलानां स्वावने गोरसस्य च
तन्मात्रं मुहुते मुहेत कविनेन।
पयोदधि इति मुद्दिनत् ॥
मज्जने। वक्रतरं जल संयोगः य
था। एतत् अन्ता वचो राजा या
निष्ठत भगीरथः। यत्र तानि श
रीराणि सागराणां महात्मनां ॥
स्वावनायं नरेश्वर एतन् सलि
लेन ह। इति महाभारते वन प
र्वणि ११ अध्यायः ॥
सावित्रे वि जलादिमग्नस्याना
दि यथा सप्तमं सवदनाकर
णादनिजोतरो सथा सावित्रभूष
णमादं गंधानुलेपना ॥ इति गो

फलिचकं स्त्री विवाहादिकर्मसु तस्मात्तरी यथा वीहो विवाहेषु
भाष्यभक्तानां समविशति नत्त भक्तिना योनायावधतोभरी
ब्रह्मदिन सूर्यकार विनाडिकचक मथनायोभवेतथा एषुनाडीय
यथा अश्विनादि तिलिचकं सूर्य येकया धियोतनात्र संशयः ॥
कारे विनाडिके तत्रेव वषाते एकनाडी स्थितायत्र गुरुमंत्रप्रदे
यं विवाहादौ शुभाशुभ ॥ वता तत्रेव वरुजस्त्यक्रमेण फ
विनाडी वेध नत्त मश्विनादा लमादिशत समासत्रयधेयीत्र
युगोमराः हस्ते ह मूल वारुणः हारवेधे विरेणत् ॥ वेधान्तर भमा
पूर्वभाद्रपदास्तथा यानः सोमो नेन वर्षेद्रुषं प्रजायते। प्रभुः प
गुरु योनि श्रिज मित्र जलाक एषोगना मित्र देशा ग्रामः पुरं गृह
यं। धनिष्ठा चो नरा भाद्र मध्य एकनाडी गता भया अभया वेध
नाडी अवस्थिताः कृत्तिका रोहि र्नीसर्पमचा स्वाती विष्णावके वर्जिताः। एकराश्यादियोगे तः
उत्तराश्वराणामेव सप्तनाडीयव नाडी दोषान विद्यते ॥ इति श्री।
स्थिताः अश्विनाडी वेधेर्देवसं यमदेवतशेषः एषु सप्त इति संक
दितीयकं क्रमान् याम्यादि नर्ष दोगः क्रोडकोतायुत्र वियोगः ॥
नर्ष च कृत्तिकादिदृष्टकक प मधेरेवेति विविह ३ भयोर्म
वेनिरीक्षयेद्देयं कन्यामेव गुरोस रागं वदति वराहः। क्रोडेष्टेय
रे पण्पस्ती स्वाति नित्रु देशे प्रा शाउहान मध्ये क्रोडे वरुसमीने म
मेपुरे गृहे ॥ एकनाडी स्थि विष्णु ध्येष्टे भवति विवाहो वरुसतवि
नियदिस्पूर्वरकन्ययोः। तदावेधे न मिनि मुनिराह ॥ इति समयप्र
विजानीयाद्बुद्धिदिषु तथेवच ॥ दीयः ॥
प्रकटं यस्य जन्मर्तं तस्य जन्म तस्य विज्यासो यथा ॥
र्ततोद्यथः प्राणं जन्मभयस्य एषु १ ६ ७ १२ १३ १८ १९ २४ २५
तस्य नामर्ततो भवेत् द्वयोर्जन्म मध्ये २ ५ ८ ११ १४ १७ २० २३ २६
भयोर्द्वयेन कर्तव्यं कदाचन प क्रोडे ३ ४ ६ ९ १५ १६ २१ २२ २७
कनाडी स्थितो चेत् स्याद्वर्त। फलिनिष्ठा स्त्री महाशतावरीम
नीशाय चांगना ॥ ॥

हाममेगा । इति राजनिर्घटः ॥ शहचंद्रिका ॥
 फणिज्जुकः पुं लघुपञ्चतली ॥ फरे ह्रीं फलकं इत्यमरीकायां
 जेवीरभेदः । इति केचित् जेवी भरतः ॥
 रसामान्यः । इति केचित् तत्पर्या यः । समीरणः २ मरुवकः ३
 प्रस्यपुष्पः ४ जेवीरः ५ इत्यमर भरतो ॥
 फणिप्रियः पुं वायुः । इति शह रत्नावली ॥
 फणिफेणः पुं अदिफेणः अपि इति भाषा यथा जातीफलदेगा
 मधुकंच हिंशुल गंधे परिमर्द्यया मे । भाग दयं स्यात् फणिफेण कस्य गोपालिकापत्रसेनमर्ध ॥
 इति रत्ना वली ॥
 फणिवली स्त्री नागवल्ली इति राजनिर्घटः ॥
 फणिदेवी स्त्री गंधनाज्जली इति राजनिर्घटः ॥
 फणिहृत् स्त्री लघुहृत्तालभा इति राजनिर्घटः ॥
 फणी पुं सूर्यः । इत्यमरः ॥ सूर्यिणी नामकौषधिः । इति राजनिर्घटः ॥
 फणीश्वरः पुं अनंतः । इति शहर त्नावली ॥
 फण्डः पुं जवरं । इत्युणादिकोषः फल कारी पुं पदिमात्रं ॥
 १० ॥ इति ॥

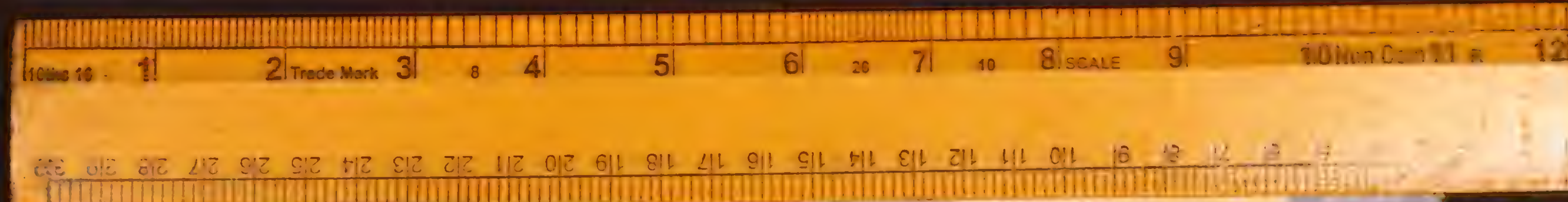
शहचंद्रिका ॥ फरे ह्रीं फलकं इत्यमरीकायां भरतः ॥
 फरुवकं ह्रीं शृगपात्रं इति हाम वली ॥
 फर्फरीकं पुं चोपटः सार्धवेल्ली इति मेदिनी ॥
 फर्फरीका स्त्री पाज्जका मदनः इति संक्षिप्तसारोणादिवृत्तिः ॥
 फल नि - भेदः इति कविक ल्पद्रुमः ॥
 फल निष्ठातो । इति कविकल्पद्रु मः फल जगतो इति कविकल् पद्रुमः ॥
 फले ह्रीं लाभः । शस्य ॥ फलकं हेतुकते । इत्यमरः जातीफलं बु धिः ॥ त्रिफला ॥ कक्कोले । इति मेदिनी ॥ वाणाग्रं ॥ आर्त वे इति शहरत्नावली ॥ फलः ३ ति हेमचंद्रः । दाने । इति थरणिः मुक्कः । यथा । अफलो भुज्यते मेघः सफलस्त न भुज्यते । इति रामायणं ॥ जीवस्य कर्मफल भुंक्ति र्यथा । जीवः कर्मफल भुंक्ते आत्मा निर्लिप्त एव च आत्मनः प्रतिविंबश्च देही जीवः स एव च इति बलवेवर्ते प्रकृतिखण्डे ॥ अध्यायः ॥ दानफले यथा ॥

वाकावली ॥ गलमः २ सिहा ३ इत्यमरभरतो
 झादं ह्रीं लघुहृत्तालभा ३ अस्यनिधाने । विदासभिषादि ३
 तमरः लघुहृत्तालभा ३ तस्य जेतोः प्रज्ञा ममर्थ मस्त
 समरः लघुहृत्तालभा ३ क कफश्च । श्रीहाभि हृदि कुरु
 सलस्य हितं इत्यादि व्याकरण ॥ तः प्रहृष्टो ह्रीं ह्रीं मत्तजवरवेद
 सिह ३ गतो इति कविकल्पद्रु ति ॥ तहामपार्थ यद्विद्विमेति
 मः सिहा न पुं श्रीहृत्तालभा ३ यथा विषेशतः सीदति चानुरोः ३ न
 यक्तुं सिहास्यणि मुलादिव ति दन्तशक्तिः कफ पित्रलिंगे रुय
 यन्निति वैयकं । इत्यमरीकायां द्रुतः सीतावलोति पाण्डुः इति
 भरतः ॥ माधवकरः ॥ रक्तजस्य तस्य
 श्रीहृत्तालभा ३ हृत्विशेषः रोहता लक्षणं । क्रमो भ्रमो विदादश्च
 इति व्यातः तत्पर्यायः । रोही ३ वैवर्ण्य गात्र गौरवे । - हो ३
 रोहितकः ३ श्रीहृत्तालभा ३ दाडि क्रोदरत्नं च रोयं रक्तजलक्षणं ॥
 मधुष्यकः ३ मांसदलनः ६ य पैत्रिकस्य तस्य लक्षणं । सज्व
 कृद्देर ३ चलच्छदः ३ इति शहचं ३ सपिपासश्च सदाह । मोह
 दिका रोहितेयः ३ रोहितः १० रो संयुतः । पीतगात्रो विशेषेण श्री
 हीनकः ॥ रोही १५ इति शहरत्ना हा पैत्रिक उच्यते ॥ श्लेष्मिक
 वली ॥ अस्य गुणः रोहितक श स्य तस्य लक्षणं ॥ श्रीहा मे
 हे दृष्ट्याः ॥ दध्यथः स्थूलः कविनो गौर
 श्रीहृत्तालभा ३ सिहहृत्तालभा ३ इम वावितः आरोचक युतः पीतः
 मरः ॥ श्रीहा कफज उच्यते ॥ वातिक
 श्रीहा स्त्री सिहृत्तालभा ३ यथा यक्तु स्य तस्य लक्षणं । नित्य मानद
 न श्रीहेच संवेधे इति बालकास्यः कोष्ठः स्यात्तियावर्तपीडितः ॥
 इत्यमरीकायां भरतः ॥ वेदनाभिः पीतश्च श्रीहा वाति
 श्रीहा न पुं कृत्तिवामपार्थस्यमां क उच्यते ॥ दोषवित्तच चपाणि
 सखण्डं पिता इति व्यात ॥ श्रीहासाधे भवति हि ॥ अथ
 नत यथायः ॥ ॥ तस्य चिकित्सा पातव्यायुजितः

द्वारः दीर्घोदधि मुक्तिजः तथा पीता सीहा विनाशयेत् १० ॥
 इमेन पातव्याः पिप्पलीः सीहा शो
 स्तये १ अकपत्रं स लवणं पुट
 दग्धं सवर्णिने निवेति मस्तनापी
 ने सीहान मपि दारुणं २ हिं गुत्रि
 कटुकं कटुं यवदारुणं सैधव ॥
 मातुलंग रसोपेतं सीहा मूल ह
 रं रजः ३ पाताश दारुतोयेन
 पिप्पली परिभाविता । सीहा गु
 ल्मार्ति शमनी वृद्धिमांसादरीम
 ता ४ रसेन जेवीर फलस्य प्रा
 खनाभीरजः पीत मवश्य मेव
 शाण प्रमाणं शमयेदशेष ।
 सहा मये कर्म समानमाशो ५
 शरुं खमूलकल्क सकेणालो
 दितः पीतः सीहानं यदि न हरेत्
 शैलोपितदा जले सवेत् ६ सप
 क सहकार सपरसः दोदसमन्वि
 तः पीतः प्रशमयत्येव सीहानं
 नेह संशयः ७ ससिंजं शाल्मली
 पुष्पं निशापयुधितं नरः शनि
 का चूर्णं संयुक्तं खोदेत् सीहाप
 शान्तये ८ इति भावप्रकाशः
 पिप्पली मधुपानाच्च तथा म
 धुरभोजनात् सीहा विनश्यते रु
 द इति ९ केतकीपत्रं दारुहतेन
 सह भक्षयेत् न केण शरुं खोभां

इति गारुड १८७ ॥ १८८ अथा
 यः ॥
 सीहारिः पुं अमृत्युवृत्तः ॥ इति
 शतचंद्रिका ॥
 सीहाशत्रुः पुं सीहाशत्रुः सीहश्च
 वृत्तः ॥ इति केचित् ॥
 सु ३ सर्पणे इति कविकल्पद्रुमः
 सुते स्त्री अमृत्युगतिविशेषः सच
 त्वरया कल्पेन गतिः ॥ इत्यमरः भ
 रतो निर्धमगतिः इति कलिंगः ॥
 सुतः पुं विमात्रवर्णः इति मेदिनी
 एकमात्रो भवेद्वस्तो हिमात्रो दीर्घ
 उच्यते विमात्रस्तु सुतो ज्ञेया व्यंज
 ने चाईमात्रकं ॥ इति उर्गादादि
 धुन प्राचीनकारिका च ॥ कल्पग
 नित्युक्ते चि ॥
 सुष ३ दहि । भस्मीकरणे इति
 कविकल्पद्रुमः ॥
 सुष य ल दहि । इति कविकल्पद्रु
 मः सुष मेके पूती ॥ स्नेहे इति क
 विकल्पद्रुमः ॥
 सुषः पुं दहनं इति स्वधधातोर्भा
 वेप्रल प्रत्ययः ॥
 सुष्टः त्रि दग्धः ॥ इत्यमरः ॥
 सु स ३२ य दाहे विभागे ॥ इति क
 विकल्पद्रुमः ॥

सु दिः पुं अग्निः इत्युणादिको तत्पर्यायः फकारश्चमदेशानि
 यः । स्नेहः ॥ गृहदाहः इति सेति शिखीचेव जनार्दनः इति रुद्रया
 प्रसारोणादिवृत्तिः ॥ मलोक्त पूर्णभिधाने ॥
 सेव ३३ सेवने इति कविकल्प फेज्जी रत्नोक्तिः ॥ फज्ज कतिः
 द्रुमः ॥ निष्फल भाषणे ॥ इति मेदिनी ॥
 फाषः पुं दाहः ॥ इत्यमरः ॥ फः पुं यदासाधने ॥ स्नाने ॥ फक्त
 फा ल भक्षण ॥ इति कविकल्प वातः ॥ इति मेदिनी ॥ चर्दकः ॥
 द्रुमः ॥ फा स्त्री भक्षण ॥ इति चिकित्सा जंभा निष्कारः ॥ स्फुटः फललाभः
 शेषः फाने त्रि भक्षिते ॥ इत्यमरः इति विषयः ॥ संज्ञाविशेषः ॥
 फाने स्त्री भोजने ॥ इति हेमचंद्रः यथा । दमाः फः अचानन
 रिताहसः फसेतः स्नान ॥ इति
 मुण्यवोधव्याकरणे ॥
 फ फकारः ॥ द्वाविंशतितमव्यंज फक्ते असह्यवहारः ॥ शनैर्गते ।
 नवर्णः अस्याचारण स्थाने ओष्ठः इति कविकल्पद्रुमः ॥
 इति चारणे ॥ तस्य तत्वे यथा ॥ फक्तिका स्त्री असह्यवहारः फा
 फकारश्चमदेशानि विद्युत् कि इति भाषा तत्पर्यायः चायं
 तोपने । चन्नवर्णं प्रदेवर्णं पंच देव रदेषं १ पूर्वपदः ४ इति शाह
 मये सदा पंच प्राणमयं वर्णं सदा रत्नावली न्याय संबधिभाष्या ।
 विद्युत् संयुते । आत्मादि तत्त्वं सं यथा श्रीमता मधुरानाथनर्क
 युक्ते त्रिविंशति संहिते सदा ॥ इति । वागीश श्रीमता विमदीकृत्य द
 कामधेनुनेत्रे पंचम पटलः ॥ शृणुने द्वितीयमणि फक्तिकाः ॥
 वक्रा वामगता रेखा ततो ५ः इत्यनुमानावलीकारे भेदमधुरा
 संगता भवेत् । तस्माद्दृष्टे गता नाथः ॥ फेजिका स्त्री ज्ञानाणय
 भूता दत्तमारभ्य ऊंडली ॥ बला पिका इत्यमरः । देवताः ३ उरा
 रुद्रश्च विष्णुश्च ऊंडली बल इति लभा इति शतचंद्रिका ॥
 णी मात्रावासाद्विज्ञानः क्रमशः फेजिपत्रिका स्त्री आख्यपर्णी ३
 परिकीर्तिता ॥ इति वर्णोद्धारनेत्रे । निरत्नमाला ॥

फरा २६/७५ कलिये

फंती स्त्री भार्गी इति राजनिर्घटः
फटः पुं स्त्री फणा । इत्यमरः । रजराध
रौ फट् व्य अनुकरणशब्दः । अस्त्र
वैजः । यथा फट्स्त्रं शस्त्रमायुधं ।
इति वीजवर्णभेदाने ॥ शांतिजं भ
त्तालने अर्घ्यपात्रतालने अर्घ्यज
लेन पूजोपकरणभूतारो अन्न
रीक्ष्यविज्ञोत्तसारणे विकिरदोष
णे गंधयुष्माभ्यां करशोधने अर्घ्य
मर्षणे वा ययुस्सुषुताङ्गेन करंगे ।
न्यासेन वेद्यप्रोक्षणे होमाग्नेः क
व्यादोऽश्रागो होमाग्न्यावाहने ॥
तदग्निप्रोक्षणादौ च फडिति मं
त्रस्य प्रयोगः ॥
फटा स्त्री फणा दंतः इति मेदिनी
कितवः इति हेमचंद्रः ॥ स्यात्
पवर्गहिनीयादिफटायात् स्फटा
यिच । इति भरतः । धृतशब्दभेदः ।
फडिगा स्त्री फिडिका फडिगा इ
ति भाषा इति शब्दचंद्रिका ॥
फणा व निःस्त्रे अनायासेना
त्पत्तौ इति कविकल्पद्रुमः ॥
फणा मिष्ठ गन्धौ इति कविकल्पद्रु
मः फणाः त्रि सर्पस्य विस्त्रतमस्त
कं यथा फटायात् फणा हयो री
त्यमरः । प्राणार्णकारणं फणा इति
स्त्रीवकोऽवेदगोमी न तस्य पीयः ॥

फलशे २६०५ फलहा

यथा भरतार्यराचनानि विदेहा राजनिर्घण्टः ॥
 हाश्रुजन्विताः वर्षाणि कर्मभू
 म्यः स्युः शेषाणि फलभूमयः
 इति हेमचन्द्रः ॥
 फलमृष्या स्त्री अजमोहा । इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलमुद्गरिका स्त्री पिताश्वत्थः ।
 इति श्रावमाला ॥
 फललक्षणा स्त्री प्रयोजनवती ल
 क्षणा यथा व्यंगम्य गृहगुरुकला
 द्विधासुः फललक्षणाः । इति सा
 हित्यदर्पणः ॥
 फलवर्जितं स्त्री कालिंगं इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलवान् त्रि फलयुक्तवृद्धः न
 तर्पणीयः । फलिनः २ फली २३
 त्पमरः फलिनः ४ इति राजनिर्घ
 ण्टः फलवृद्धकः पुं पनमः इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलशाकं यथा पत्रं पुष्पं फलं न
 लैके दे संस्वदजं तथा शाकं घ
 दियमृदिष्टं गुरुविद्याघघोन्नरं ॥
 इति राजवल्लभः ॥
 फलशाडवः पुं दाडिमः । इति
 त्रिकाणशेषः ॥
 फलशोणितः पुं वटवृद्धः । इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलश्रुतिः स्त्री कर्मफलप्रवणं
 यथा फलश्रुतिरियं नृणां नष्टे यो
 रोचने परं श्रेयो विवदया प्रोक्तं य
 णा भेषज्य रोचनं ॥ अथिच ।
 वेदोक्तं मेव कर्वाणो निःशोर्गि
 त मीश्वरः । नैष्कर्म्यं लभते सिद्धिं
 रोचनायां फलश्रुतिः ॥
 इति श्रीभागवते ॥ स्कंधः इति
 मलमासतत्त्वं ॥
 फलश्रुष्टः पुं ग्रामवृद्धः इति श
 वचदिका ॥
 फलसः पुं पनसवृद्धः इत्यम
 रटीकायां भरतः ॥
 फलस्त्रहः पुं आलोटवृद्धः इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलहारी स्त्री काली फलहर
 ति या फलान् घण्टिनति कर्मोपपद
 रुन्मथातोः घण्टि ईष प्रत्यय नि
 व्यञ्जोऽयं शब्दः । सा नैष्ठ पुं च द
 र्श्यावर्त फलाद्युपहारः पूजनी
 या यथा नैष्ठे मासि अमायावेम
 थरात्रे महेश्वरि पूजयेत् कालि
 कां देवीनां इत्योपहासकैः ।
 तत्रैव सिन पदेन पंचदश्यानि
 शाईके । पूजयेच्च फलं लक्षैः
 शक्तिना वापि कालिका ॥

इति मायातरे ७ पटलः ॥
 फला स्त्री किञ्चिद्विद्युत्तपः । इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलाद्या स्त्री काष्ठकदली । इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलाप्यतः स्त्री राजादनवृद्धः इत्य-
 मरः फलानामधिकते त्रि ॥
 फलादनः पुं मुकपदी । इति हे
 मचंद्रः । फलभक्तके त्रि ॥
 फलादनः पुं वेशः इति शास्त्रमा-
 ला फलाद्या स्त्री वृद्धाश्च इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलाद्याः पुं अश्ववेतसः इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलाशनः पुं मुकपदी । इति
 त्रिकाण्डशेषः फलभक्तके त्रि ।
 फलिः पुं मत्स्यविशेषः फलुः
 इति भाषा । अस्यागुणः स्वाङ्ग-
 गुरुत्वं । त्रिगुणं बलकारितं
 मुकवर्द्धनत्वं च इति राजवल्लभः
 फलिका स्त्री निष्पावी इति राज-
 निर्घण्टः ॥
 फलितं त्रि फलमस्यजानं । इति
 मृगयद्योयकारणं ॥ वृद्धे पुं
 इति धर्णिः ॥ शैलेये स्त्री इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलिनः त्रि फलवान् इत्यमरः

यनेसे फलवतिवृद्धे च पुं इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलिनी स्त्री प्रियंगुवृद्धः अग्नि-
 श्रितावृद्धः इत्यमरः ॥
 फली त्रि फलपुष्पवृद्धादिः इ-
 त्यमरः ॥
 फली स्त्री प्रियंगुवृद्धः इत्यमरः
 फलिमत्स्यः । इति शास्त्रमाला ॥
 फलूषः पुं लताभेदः । इत्युणा-
 दि कोषः ॥
 फलेशदिः पुं यथासमयफलप-
 रवृद्धः । अत्रशामौ फलानिगृह्णा-
 ति धारयतीति फलेशदिः शाक-
 त्वादिवादिना इः सूत्रे फले
 इति निर्देशात् एकारः । किंवा फ-
 ले गृह्णाति इति फलेशदिः कर्म-
 एवाधारविवक्षा निपातनात् सप्त-
 म्या अल्लकुलकिफलेशदिश्च फ-
 लेशदिः फलेशदि रिति वाचस्पतिः
 इत्यदि धीरणाथः स्त्रीकारार्थश्च
 अत्रधारणार्थे वृद्धपवत्तुः स्त्री
 कारार्थे न क्रियाशब्देनैव यथा
 फलेशदीनं हेसिवनस्यतीना मिति
 भट्टिः । इति रायमुक्तवादयः इत्य-
 मरटीकायां भरतः । फलेशद्वारा
 कर्तरि त्रि ॥
 फलेशदिः पुं फलेशदिः । इति

प्राहरत्नावली ॥
 फलोदः पुं वृद्धजंघुः । तत्पर्यायः
 नंदः २ राजजंघुः १ महाफला ४
 सरभिपञ्च ५ महाजंघुः ६ मृग-
 गुणाः । स्वाङ्गत्वं विष्टुभिर्न । गुरु-
 त्वं । रोचनत्वं च । इति भाव प्र ।
 काशः ॥
 फलेपुष्पा स्त्री लज्जलपविषो-
 षः गूमा इति हिंदीभाषा तत्पर्या-
 यः द्रोणा २ द्रोणपुष्पी १ अस्या-
 गुणाः गुरुत्वं स्वाङ्गत्वं वृद्धत्वं ३
 सत्त्वं । वातपित्त कारित्वं । क्षार-
 लवणत्वं । स्वाङ्गपाकत्वं । कटु-
 त्वं । भेदकत्वं । कफाम कामला-
 शोथ तमक म्मास जंत नाशित्वं
 इति भावप्रकाशः ॥
 फलेरुहा स्त्री पाटलिहृद्वा इत्य-
 मरः ॥
 फलान्नमा स्त्री काकलीद्राक्षा इ-
 ति राजनिर्घण्टः ॥
 फलान्नपतिः पुं ग्रामहृद्वा इति
 शास्त्रचंद्रिका ॥
 फलोदयः पुं लाभः सरालयः
 हर्षः इति प्राहरत्नावली ॥ फलो-
 न्नपतिः यथा सोह मानस्य अ-
 दानामाफलोदय कर्मणा । आ ।
 समुद्रदितीशानामानाकरथवर्त्मना

इतिरवुः ॥
 फल्कः पुं विमारितो गे । इत्युणा-
 दि कोषः ॥
 फल्गु त्रि असारः इत्यमरः त्रि-
 र्थकः । इति त्रिकाण्डशेषः ॥
 फल्गुः स्त्री गयास्यनदीभेदः त-
 स्यामाहा न्मादि यथा साह को-
 शा हयमाने गयायां परिकीर्ति-
 ते । यच्च कोशं गयादेवं कोशमे-
 कं गयाशिरः तत्र धिं प्रदानेन
 तस्मिन् भवति शाश्वती नमानना
 दैवाद्यैव ह्युपाद्योत्तरमानसान् ॥
 यत्तद्व्याशिक मोक्तं फल्गुतीर्थे त-
 उच्यते । तत्रापि एव प्रदानेन पितृ-
 णां परमागतिः । पृथिव्याद्यानि
 तीर्थानि ये समुद्राः सप्तसिन्ध-
 फल्गुतीर्थे गमिष्यन्ति वारमेकं
 दिने दिने ॥ इति गोरुदे २२ अ-
 ध्यायः अमृत गयाशब्द इष्टव्य-
 काकोटस्वरिका काकोटमर इ-
 ति भाषा । इत्यमरः । अस्या गु-
 णाः । गुरुत्वं । शार्दित्वं । शीत-
 लत्वं । स्वाङ्गत्वं । तस्मिन् कारित्वं
 इति राजवल्लभः ॥ रेणुभेदः ॥
 फागु इति प्रसिद्धः मिथ्यावाक्य-
 इति प्राहरत्नावली ॥ वसन्तर्षः
 इति जहाथरः ॥

फाल्गु स्त्री गयानदी । यथा त
वदेष्टो गयानदी नदीपदेशे ति
विष्कतः । नदी च फाल्गुनाम
पितृणां स्वर्गदायिनी इति हृद
हर्मपुराणे ५६ अध्यायः ॥
फाल्गुनः पुं अर्जुनः फाल्गुनमासः
इत्यमरटीकायां भरतः ॥
फाल्गुनालः पुं फाल्गुनमासः
इति भरिप्रयोगः ॥
फाल्गुनी स्त्री नक्षत्रविशेषः त
च्च पूर्वफाल्गुनी उत्तरफाल्गुनी च
इति भरभट्टन गोवर्धनानंदः का
कोदेवरिका । इति राजनिर्घण्टः
फाल्गुवाटिका स्त्री काकोडमदि
का इति राजनिर्घण्टः ॥
फाल्गुवृत्ताकः पुं शेषनाकप्रभेदः
इति राजनिर्घण्टः ॥
फाल्गुसवः पुं फाल्गुकरणभोगवि
दोहवः दोलयात्रा इति खानः
यथा । गोविंदचण्डीमते यात्रा
ज्ञः तत्र प्रकीर्तितः । फाल्गु
सवे प्रकीर्तितपंचासतिग्रहा
णिवा इति दोलयात्रापद्धतिः
फाल्गु स्त्री ऊसमे इति शाहवदि
का फाल्गु पुं मत्स्यविशेषः
फाल्गु इति भाषा इति शाहमाला
फलफलः पुं सर्पकानः ऊलारवा

तास इति भाषा । इति जटाधरः ॥
फाः पुं संतापः निष्फलभाषणं
यथा फिः कोप्रो फास्य संतापे
नथा निष्फलभाषणं इति शाह
रत्नावली वृद्धिः । वहेकः यथा
फाहृदो वहेके पुमान् इति विश्वः
फाटकी स्त्री स्फटी । इति राजनिर्घ
टः फाणिः स्त्री गुरः करमः इम
दिकोष्ठाः ॥
फाणिन स्त्री अर्द्धवर्तिने तुरसः
फेणीति खानः । इत्यमरभरतो ॥
अस्य गुणाः । गुरुते । अभिव्यंतिर्बलवान्
त्वे । मृत्रवस्तिविशोधनत्वे च ॥
हो रसस्तयः पक्वः किंविशको
वक्रद्वयः । सपेवद्विकारेणुवा
नाफाणिनसंज्ञया इति भाष्यका
शः ॥
फाल्गु वि अनायासकृतं । इत्यम
रः ॥ कषायभेदः । यथा । ति
सायतोये मृदितः फाल्गु इत्य
भिधीते । अपिच । क्षण द ।
व्यपले सम्य जल मसं विनिः
क्षिपेत् । फाचेतः पलमिति तत्र
स्तसावग्रहा । सोऽयं चर्णद
वः काण्डो भिषा रभिधीयते ॥
इति वैद्य क परि ॥ ११ ॥
भाषा ॥ ११ ॥

यथा फलंति शस्यानि सुनानि वा
धि कानि च । कषकाणां देवमे
दे पात्र भेदे फलतया ॥ सामान्य
दिवसे विप्रदाने समफलं भवेत्
अमाया रविसंक्रांत्य फलं शतगु
णं भवेत् ॥ चान्द्री स्या पौर्णमास्या
मनन्ते फलमेव च । ग्रहणशशि
नः कोटि गुणं च फलमेव च ॥ तैत्तिरीय
सूर्यस्य ग्रहणं चापि ततो दशगु
णं भवेत् । अक्षय्यायामस्तये चैवा
सायं फलं मुच्यते एवमन्यत्र पु
ण्यार्हे फलाधिकं भवेदिति यथा
दाने तथा स्नाने त्रयेऽप्येव पुण्यं
कर्मसु एवं सर्वत्र बोद्धव्यं नारायण
कर्मण फलं । सामान्य देवा दाने
च विप्रसमफलं भवेत् तीर्थ देव
गृहे चैव फलं शतगुणं स्रजे गंगा
यां च कोटिगुणं क्षेत्रे नारायणे ।
फलं एवं सर्वत्र बोद्धव्यं फला
धिकं क्रमेण च । यथा चैव कोटि
गुणं तथा च विष्णु मंदिरे केदा
रे च लक्षणं हरिद्वारे तथा फलं ।
पुष्करे भास्करक्षेत्रे दशलक्षगुणं
फलं एवं सर्वत्र बोद्धव्यं फलाधि
कं क्रमेण च । सामान्य बालगो
दाने सममेव फलं भवेत् लक्ष
त्रिसंध्य शूने च पंडिते च जिते ॥
द्विष्ये । विष्णुमंत्रोपासके च बुधे
कोटि गुणं भवेत् एवं सर्वत्र बो
द्धव्यं फलाधिकं गुणं भवेत् ।
यथा द्वापरे नक्षत्रे राश्या रावेराज
वेन च कुंभेति मतिचक्रेण कुंभका
रोमदा भुवि तथैव कर्मसंज्ञा
फलं पाता दद्यात्तु इति वस्तुवेव
तैत्तिरीयवर्णे १५ अध्यायः ॥
सुप्रिय फलस्य विष्णु देयत्वं य
था भत्याणि वा निषेयानि भोज्या
न्यभिमतानि च । फलं च वल्लभं
यच्च तत्र देयं जनाईते इत्यग्नि पु
राणे ॥ इष्टकफलद्वारा फलं पा
तन निषेधो यथा । न सातयेदि
ष्टकाभि फलानि च फलं तन ।
स्नेहभाषां शिदत नाकपंचमपदा
सने ॥ इति कौर्म उपरिभाग ६५
ध्यायः ॥
फलः पुं कुष्ठजह्वलः । इति शाह
रत्नावली ॥
फलकं स्त्री पुं चर्म फल इति भा
षा इत्यमरः ॥
फलकः पुं अस्थिखण्डः । इति ज
टाधरः ॥ नागकेशरः । इति शाह
चंद्रिका ॥ काष्ठादिपट्टकं । यथा
फाल्गुलेखेन फलके भूमौ वा प्र
थमं लिखेत् । ऊनाधिकतसंज्ञा

धूपप्राप्तये निवेद्ययेत ॥
 तिष्ठतवहारतत्वेवासः रजकप
 हं । धोपारपाह इति भाषा ॥
 यथा शास्त्रले फलके अहो
 निष्पादासोसिनेजकः नच वा
 सासिवासोभिर्निर्देष्टव्यमस्य
 त् ॥ इति मिताक्षरा ॥
 फलकपाणिः पुं चमी चाली ॥
 ति भाषा इत्यमरः ॥
 फलकर्कशा स्त्री वनकोलिः ॥
 ति केचित् ॥
 फलकी पुं मत्स्यभेदः । फल
 इति भाषा । फलकास्त्रिते वि
 इति मेदिनी ॥
 फलकुसुमः पुं पानीयामलकं ॥
 ति शब्दचन्द्रिका ॥
 फलकेशरः पुं नारिकेलवृक्षः
 इति जटाधरः ॥
 फलकोषकः पुं मृकः इति वि
 काण्डशेषः ॥
 फलप्रेदिः वि फलप्रेदिः यथा
 समयफलधरवृक्षः । इत्यमरटी
 कायाभरतः ॥
 फलशाली पुं वृक्षः इति धरणी
 फलपहराकनिरि वि ॥
 फलचमसः पुं दधिमिश्रितव
 दत्तकूर्ण इति श्रावतः ॥
 फलचोरकः पुं चोरकनामगो
 द्रव्यं इति राजनिर्घण्टः ॥
 फलत्रयं स्त्री दाता पशुकाश
 यः त्रिफला इति शब्दचन्द्रिका ॥
 फलत्रिके स्त्री त्रिफला शुक्ली वि
 षली मरिचानि । इत्यमरः ॥
 फलदः पुं वृक्षः इति धरणी ॥
 फलदातु वि ॥
 फलपचाम्ने स्त्री अम्लपंचफलं
 इति राजनिर्घण्टः ॥
 फलपाकः पुं करमर्दकः । इत्य
 मरटीकायां भरतः ॥ पानीयाम
 लकं । इति शब्दचन्द्रिका ॥
 नेपाकांता स्त्री शेषधिः । धान्य
 क दद्यादिः इत्यमरः ॥
 फलपाकी पुं गर्दभाण्डः । इति
 रत्नमाला ॥
 फलपुच्छः पुं वरणमालः इति वि
 काण्डशेषः ॥
 फलपुष्पा स्त्री पित्तवर्जनी इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 फलपूरः पुं वीजपूरः इत्यमरः ।
 फलपूरकः पुं वीजपूरः इति भाव
 प्रकाशः ॥
 फलप्रिया स्त्री प्रियंगुः इति राज
 निर्घण्टः ॥
 फलभूमिः स्त्री कर्मफलभोगस्थानं

कालं स्त्री दलोपकरणं । इति मे
 दिनी ॥
 फालः पुं लंगलस्यभूविदारक
 लोदः फलपते विशीर्यते भूमि
 र्ने नसः । तस्यार्थायः कृषिकः
 इत्यमरः ॥ कृषकः १ फल ५
 इति भरतः । कृषिकः ५ फालं
 इति मरुतः । कृषिकं ७ । इति
 हेमचन्द्रः ॥ मृदादेवः वलदेवः
 कार्यासवस्त्रं वि इति मेदिनी
 नवविधं दिव्यान्तर्गताष्टमं दि
 व्यं । तस्यविधिर्धिया । वृहस्प
 तिः । आयसं दादश पलं च
 दितं फालं मयते । अष्टांगुलं
 भवेदीर्घं चतुरंगुलं विसरं ॥
 अग्निवर्णितं ओरो जिह्वाया
 लेह्येत सकृत् । न दग्धं श्रेष्ठं
 हि मियादमथा न सहीयते ॥
 चोरोः त्रोगोचोरः । गोचोरस्य प्र
 दातव्यं तम फालावलेहनं मि
 ति स्मृतिरिति मेघिलाः अत्रापि
 त्वमये इत्यादि मंत्रानंतरं आय
 संल्लिखानस्य निष्कयापि समा
 दिष्टोदिति पितामहोक्तः प्राद्विवा
 कप्रोधाभ्यामग्न्यभिर्मंत्रणं कार्यं
 तत्र प्रयोगः लौकिक चत्वारिंशः ।
 नालकमितं लोदं वृष्टि ॥ । फालाः पुं जंवीरवीजानि इति

जुगरीकारिपनीकृतकृतचंद्रः वलभश्च परोपकारी विमला
 फाल्गुनः पुं गुणकेशः नदीज यश्च दाता नितान्तं प्रमदाभिला
 हतः अर्जनहृदः । तपस्यमासः कीर्त्यात् फाल्गुने यस्य जनस्य
 यथा फाल्गुनस्तु गुणकेशनदी न इति कोष्ठीप्रदीपः ॥ अथ फा
 ल्गुनकृतं तत्र मास्यनेतरे फाल्गु न कृष्णपक्षे कालशाक वा
 ततः पूर्णिमायां फाल्गुनी इति कृष्णकोपकरणेन आहं क
 दंतान्तवर्धमेदिनी अतएव फाल्गुने गगने केने एतत् मिच्छति व
 धराः इति कारिका समूलिका अ त्रयणात् मिच्छंतीति अकारः प्र
 शोषोधात्तात् वेणावादिहादश मासान्तीतेकादशमासः फाल्गु
 नीनक्षत्रयुक्तायौर्णमासीयसिन्हा सेसः । इति तत्राधिकारिभाष्यं ॥
 सच त्रिविधः मुख्यचंद्रो गौणचा न्दः सौरश्च यथा कुंभस्थ रवि प्रा
 यश्च प्रतिपदादि दर्शने । मासो मुखचंद्रः मुख्यचंद्रफा
 ल्गुनमासीय पौर्णमास्यन्तः कृ ल्प्रतिपदादिको मासो गौणचा
 दः कुंभराशिस्थ रवि भोगोपल दितकालात्मको मासः सौरः ३
 ति मलमासतत्तानुसारं तत् पथीयः तपस्यः २ फाल्गुनिकः
 ३ फाल्गुनः ४ इत्यमरभरतो वत् सरान्तकः ५ । इति राजनिर्घण्टः तत्र जातफलं प्रियंवदः सजन
 वलभश्च परोपकारी विमला यश्च दाता नितान्तं प्रमदाभिला
 कीर्त्यात् फाल्गुने यस्य जनस्य न इति कोष्ठीप्रदीपः ॥ अथ फा
 ल्गुनकृतं तत्र मास्यनेतरे फाल्गु न कृष्णपक्षे कालशाक वा
 कृष्णकोपकरणेन आहं क त्रयं गौणचंद्रफाल्गुनकृष्ण
 तद्वर्णोपशिवरात्रि व्रतं यद्दिने प्रदोष निशीथोभययापिनी च
 तद्वर्णी तदिने व्रतं उभययापि रोधात् । यदा पूर्वयुर्निशीथया
 पिनीयोर्युः प्रदोषमात्रयापिनी तदा पूर्वयुर्व्रतं प्रधानकालया
 म्यनधात् यदा तत्पूर्वयुर्न निशी थयाभिः परदिने प्रदोषयापि
 नीति वचनात् मुख्यचंद्रफा ल्गुनपक्षहादशी गोविंदहाद
 शी फाल्गुने शुक्लपक्षस्य पुष्य दैहादशी यदि गोविंदहादशी
 नाम महापातक नाशिनी महा पातक नाश कामो गंगाया स्नान
 मदं करिष्ये । अथ यमपुराणी यो मंत्रः । महा पातकं संज्ञानि
 यानि पापानि संति मे ॥ गो विंदहादशीं प्राप्य तानि मे दहन्
 ऋवि ॥ फाल्गुन पौर्णमास्यां

लयात् । तीर्थचिंतामणौ ब्रह्मपु कारशाह दर्शनात् । तत्तभाषणं ।
 राणं । नरो दोलागते दृष्ट्वा गोविं इति केचित् ॥
 दं पुरुषोत्तमं । फाल्गुना संयतो पुनः पुं पत्नी इति शतचंद्रिका
 भूता गोविंदस्य पुं व्रजेत् ॥ कृतः वि सर्पकणा इति हेमचंद्रः
 कृतपुराणीय पुरुषोत्तम माहा पुनः करः पुं अग्निः । इति शत
 त्रयं प्राध्याये । फाल्गुनां जीव नेर्ज्योत्त दोलागममभूयते ॥ चंद्रिका ॥
 इति कृत्यतत्त्वं ॥ फलकारः पुं फल करणं पुं ३
 फाल्गुना नुजः पुं वसंतकालः ३ ति फल इति च भाषा फल कारव
 ति हारावली ॥ अर्जनस्य कनिष्ठ तिपावके आकृति निषेधो यथा
 धाताव ॥ अल्पे रत्ने सस्यु लिंगे यामावर्ते भयानके । आर्द्रकोष्ठः समुत्पन्नः ।
 फाल्गुनिकः पुं फाल्गुनमासः ३ पुनः कारवति पावके । कृष्णार्द्रि
 यमरः ॥ विसृज्ये तथा लिहति मेदिनी
 फाल्गुनी स्त्री फाल्गुनमासस्य - इति जक्रयापस्त तस्य नाशा
 पूर्णिमा इति मेदिनी पूर्वफाल्गुनी भवेद्वेव इति निष्पादितत्वं ॥
 नक्षत्रं । इत्यरफाल्गुनी नक्षत्रं । इत्य पुनः कृतिः स्त्री कृत कार । यथा
 मरटीकाया भरतः ॥ स्फुर्जत फल कृति भीति संभ्रम
 फिः पुं पायः निष्फलवाक्यं । ३ चमत् कार स्फुरत संक्रम इति
 त्येकाक्षरकोषः ॥ कोपः इति श कावचंद्रिका ॥
 वृत्तावली ॥ स्फुप्फु सः पुं पुष्फुसः काष्ठवि
 फिगकः पुं पक्षिविशेषः । फिगा शेषः सच रुदय नारिका संलग्ना
 इति भाषा । तत्पर्यायः । कलिंगः शय विशेषः फापशफुलकाका
 १ कलिंगः २ पुष्पादः ४ इति शत यासे इति चलोके । इति सुक्रतः ॥
 माला । अंगः ५ । इत्यमरः ॥ यथा स्थानान्यामापि पक्वानाम्भ्र
 पुः पुं मेवकं । तत्तवाकं । इति स्वरुधिरस्य च । रुद्रणुकः पुष्फुस
 विष्णुः ॥ अकोष्ठ इत्यभिधीयते इति माधव
 फल अ अचकरणशब्दः इति फल । करः अस्याख्या । आनस्य स्थाने

ग्रामाशयः नोभे चर्द्धे अग्रेः स्या
नेपथ्यमानाशयः नोभिमध्यं । प
कस्यस्थाने पक्काशयः नोभेरथः ।
मूत्रस्थाने वस्तिः रुधिरस्थाने
यकृतस्रोतानो रुत रुदयं इति
रस पाक मलवयः शोणीत मल
स्तनः उण्डकः सचोत्र देशे व्यवस्थि
तः पुरीषाधानं पुष्पसः रुदय
स वामपार्श्वे पुष्पसः इति खानः
इति विज्ञय रतितः ॥
फुलिमः स्त्री फलनं इति मृगवोध
वाकरणं ॥
फुल्ले विकारो इति कविकल्पद्रुमः
फुल्लः त्रि विकसितः इत्यमरः ॥
पुष्प फुल इति भाषा । यथा ॥
श्रीपंचम्यां श्रियं देवी फुल्लेः स
प्रजयेत् सदा । इति कालि
कापुराणं ॥
फलकालः पुं शुर्धवानः इति
त्रिकाणशेषः ॥
फलदाम स्त्री छंदोभेदः यथा
मोगो नौ नौगो शर हय नरगैः
फलदाम प्रसिद्ध उदाहरणं य
था यमलोकां प्रकटित क ।
यने धुस्त मालोका केस रुष्प
चेतोभि स्तिदिवसतिभिर्वीम
संस्थे विमृक्त मृगामोदेन स्या

मितदशदिशाभोग मारुतभू
मौलि देवारे न्यपनद्वयनेस्त
रोः फलदाम ॥ इति छंदो मे
जरी ॥
फललोचनः पुं स्त्रविशेषः इति
शब्दचिह्निका प्रकृतनेत्रयुक्तेषु
फलरीकः पुं देशः सर्पः इति
संक्षिप्तसारोणादिवृत्तिः ॥
फुल्लः स्त्री विकाराः इति धातु
कथनेतिरः वतिरः वा इति सिद्धि
सारसंज्ञात् भावे इति प्रत्ययेन निष्पन्नः
फेनाः पुं फेनः तत्त्वद्रव्याप्य
स्थितबुद्धकारवस्तु फेना इति
भाषा । यथा ययः फेना निभा
शय्या दोजा रुक्मपरिच्छद इति
पुराणं हिण्गिरः । समुद्रकेला ।
इति भाषा । इत्यमरः अस्या मूर्द्ध
न्य एतान्तास्य प्रमाणं यथा हंसश्च
एषो नदीतीरे निनेदेः संप्रतीयते
यथा सारस्वता मेघा योतरे फेना ।
संगता । इत्यमरटीकायां रेवु ना
यचक्रवर्ती ॥
फेनी स्त्री सनामायातमिष्टात्रि
शेषः यथा वटो वेशवागलवंगो
नफेणी सम पर्यटः शिफ्र वीजत
याति इति जीर्णमंजरी ॥
फेन कारिणी स्त्री तत्र विशेषः यथा

उत्तम भैरवं नारसिंहं रामभैरवं
शिवाकारं मलिन्याय मसिनाया
दियामलं ॥ सिद्धयोगे अरं तत्र
योगिनी जाल मन्त्रं ॥ दृष्ट्वा
कृत्या विधिफेन कारिणी तत्र वि
रच्यते इति प्रथमश्लोकद्वयं ॥
फेन कारिणी तत्र त्रयमयोक्ता क
त्या समस्तागम सारभूता शयो ।
विनाशाय धनाय धर्म मोक्षाय ।
सम्पत् प्रयत्ना नियोत्ता ॥ इति
फेन कारिणी तत्र त्रयशेषश्लोकः
फेन कारीयः पुं तत्र विशेषः तत्र
सारादि संप्रदे फेन कारीये इति
शास्त्रे निर्वृति ॥
फेनः पुं फेनाः फेना इति भाषा ।
तत्त्वद्रव्याः हिण्गिरः २ अधिकफः
३ इत्यमरः । हिण्गिरः ४ इति शा
स्त्रावली समुद्रकफः ५ जल
हासः ६ फेनकः ७ इति त्रिकाण
शेषः स्यायने फेनः स्यायी ३ ह
द्वौ नम्रीतिरुतः निघातनात सल
कृदंत्पानांतः । इत्यमरटीकायां
रतः अस्या दंत्पानांतस्य प्रमाणान्त
१ यथा वानीरं गगने फेन मूत्रं च
दंत्पानान्ति ॥ याङ्ग गगन निघाति
केचिन्मूर्द्धन्यान्ति ॥ इति भरत
सेन विरचिते सखलेखनं ॥

फेनकः पुं फेनः । इति त्रिकाण
शेषः ॥ विश्वकविशेषः । अस्या
गुणाः । लघुत्वं । चतुर्त्वं । मृकका
रित्वं । पित्तवायुनाशित्वं च । इति
राजवल्लभः ॥
फेनका स्त्री जलपकृतपुल्लवर्णा
इति शब्दचिह्निका ॥
फेनद्रव्या स्त्री द्रव्यफेनीत्ययः ३
ति राजनिर्घण्टः ॥
फेनलः त्रि फेनवान् इति सिद्धान्त
कौमुदी फेनवान् त्रि फेनिलः इति सिद्धान्तकौमुदी
फेनवादी पुं वस् इति शब्दमाला
फेना स्त्री सानलाक्षपः इति राज
निर्घण्टः ॥
फेनाप्रे स्त्री बुद्धदं । इति हारावली
फेनाशानिः पुं इदः इति शब्द
माला ॥
फेनिका स्त्री पक्कात्रविशेषः
खाजा इति भाषा ॥
यथा समितायां तुलायाया व
त्री दीर्घाः समा चरेत् ॥ ता
स्त सत्रिहितादीर्घाः पीठस्यो ।
परि धारयेत् ॥
वेह्ये वेह्येनेनेताययेकाप
परीभवत् ।
तत्त्वद्रव्या तांत संलया मे
वर्कतेयेत् ॥ तत्त्व वेह्येद्रव्यः

सहकेन च लेपयेत् प्रालिख्यं
 हुते तोयं मिश्रितं सहकं भवेत्
 ततः सहस्रं तां लोप्यं विदधी
 त एषक एषक ॥ पुनस्तां
 वलयेत् लोप्यं यथास्थानं
 लाकृतिः ततस्तां सुपचदात्रे
 भवेयुश्च पुराः स्मृताः संग्रथया
 शर्करया तज्जुलन माचरेत् सि
 देषा पेनिका नाम्नी माचरेत् समा
 गुणाः ततः किंचिद्बुधिरियं विषा
 द्याय मुदाहृतः इति भाव प्र।
 काशः ॥
 फेलिले क्ली कोलिफलं मदन
 फलं सफेनत्रि इति मेदिनी ॥
 फेलिलः पुं अरिष्टवृत्तः हारिष्ट
 इति ख्यातः इत्यमरः ॥ वदश्च
 हः इति राजनिर्घटः ॥
 फेरः पुं मृगालः इति शहरता
 वली ॥
 फेरण्डः पुं मृगालः इति हेम
 चंद्रः ॥
 फेरवः पुं मृगालः इत्यमरः ॥
 राक्षसः इति मेदिनी भूर्नेहि
 स्वेचत्रि इति शहरतावली ॥
 फेरुः पुं मृगालः इत्यमरः ॥
 फेल ३ गतो इति कविकल्पद्रु
 मः फेल क्ली भुक्तसमुत्क्रिते उद्धिष्टे

इति शहरतावली ॥
 फेलकः पुं भुक्तसमुत्क्रिते इति
 जटाधरः ॥
 फेला क्ली भुक्तसमुत्क्रिते इत्य
 मरः फेलिः क्ली उद्धिष्टे इति ज
 टाधरः फेलिका क्ली उद्धिष्टे फे
 ला शहरात् स्वार्थे लिकप्रत्यये
 न निष्पन्नः ॥ फेली क्ली भुक्त
 समुत्क्रिते ॥ इति शहरतावली

व

व वकारः स च त्रयोविंशत्यं
 नवर्णः तस्योच्चारण स्थान मो
 छः इति व्याकरणं तस्य स्वयं य
 था वकारे मृगवाच्यं चतुर्वर्ण
 प्रदायकं शरच्चंद्र प्रतीकाशं य
 च देवमयं सदा यच्च प्राणात्मकं
 वर्णं त्रिविधं सदितं सदा इति
 कामधेनुतंत्रं त्रिकोणं त्रिपिणी
 रेखा विस्तीर्णा वृत्तचपिणी मा
 त्राशक्तिः पराजया ध्यानमस्य प्र
 दत्ते तस्य ध्यानादि यथा नील
 वर्णं त्रिनयनं नीलांबर धरो य
 री नागहारो ज्वलादेवी दिभुजां
 यमलोचना ॥ एवं ध्यात्वा व
 कारं तन्मंत्रं दृष्ट्वा जपेत् ॥
 त्रिशक्तिसहितं वर्णं विविधास्त

लेपितं स्वयं जगत्सिनी देवी स
 ततः प्रणामास्पदं इति वर्णोद्घा
 रतंत्रं ॥
 व वा इवार्थः यथा नारिकेल
 संवेद्योपाः प्राञ्चवयथाः पपुः ३
 निरमुकायचतुर्थसरीः ॥
 वः पुं वरुणाः कुंभः इति शहर
 रतावली ॥ वः पुमान् वरुणासि
 धो भोगे तोये गते तवा गंधने तत्र
 संज्ञाने पुंस्त्वव वपने स्तनः ॥
 इति मुद्रांकित मेदिनी ॥
 तस्य सांकेतिक नामानि यथा।
 पुगंधरः १ सरभिः २ सुवविस्
 ३ संहारः ४ वसुधाधिपः ५ इति
 वीजवर्णभिधाने भूधरः ६ दृष्ट
 गंदः ७ इति रुद्रयामलोक्त वी
 जभिधाने ॥ यपिच ॥ वचनीभू
 धरो मार्गोर्ध्वरीलोचनप्रियः
 प्रचेताः कलसः पत्नी स्यलरोडः
 कपेतिनी ॥ एष्वंशे भयामा
 त्रः शिविवाहो पुगंधरः सुववि
 दुर्वलोचनो द्योद्विलोचनप्रियः
 त्रिदिनीनापिनी भूमिसगनिद्रव
 लिप्रियः सरभिः सुवविस्वसरो
 वसुधाधिपः यथापुरं वपेदावमारको
 मगलप्रति पूर्वावाकासधालिगोशनिः
 कुंभ हतीयको ॥

इति तंत्रांतरे ॥
 वः वि युष्मदशहस्रदितीया चत
 र्णी षष्ठीनां वरुवचनात् पदे य
 था युष्मान् युष्मभ्यं युष्माक इति
 व्याकरणं ॥
 वेदिष्ठः त्रि अतिशयवर्णः इत्य
 मरः ॥
 वव पेनो सामर्थ्ये इति कविक
 ल्पद्रुमः ॥
 वरवा क्ली चोदकी इत्यमरः ॥
 अश्विनी नक्षत्रे इति ज्योतिषं ॥
 वारवाणिः अस्मोत्त पत्नि र्थया
 अथाकाशगता देवाः क्रुद्धं दृष्ट्वा
 महेश्वरः प्रसीद जगतां नाथ का
 मे क्रोधपरित्यज्य ॥ इति स व
 दतो तेषां समराणां तदा नलः
 ललाट चक्षुः संभूतो भस्माका
 शीलने भवे वृत्ताक्रोधात्मल
 शोभो धत्ते ते स कलान जनान्
 वडवाचपिणं चक्रे देवानां पुरत
 स्तदा वडवातो तदा देवाः सोमो
 ज्जालामुखी मुभो ॥ दृष्ट्वा निविष्ट
 मनसो वधुवः पूर्वपीडितः ॥ व
 उवातो समादाय तदा ज्जालामुखी
 विधिः सागरप्रययो लोकादिताय
 जगतां प्रभुः गताय सागरवत्सा प्रोवा
 च परिश्रुतः ॥

वैष्णवः इति राजनिर्घण्टः
 वणिक् स्त्री वणिजं इति मेदि
 नी वणिग्धुः पुं नीलीवृत्तः इति
 शब्दचन्द्रिका ॥
 वणिग्भावः पुं वणिजं तत्पर्यायः
 सत्यान्तं २ इत्यमरः ॥
 वणिग्गहः पुं उष्ट्रः । इति शब्द
 चन्द्रिका ॥
 वणिजः पुं वणिक् इत्यमरः व ।
 वायेकादश करणान्तर्गतषष्ठकर
 णं नञात्फल्यया प्रातः कृतज्ञो
 गुणवान् गुणज्ञो वणिग्जनं प्राप्त
 मनोरथः स्यात् वस्यप्रसूतो वणि
 जमिथाने भाव्य मथाने द्विविणं ।
 हितस्य इति कोष्ठीप्रदीपः ।
 वणिजं स्त्री वणिज इत्यमर
 वणिज्या स्त्री भरते ॥
 वद ० स्पेयं इति कविकल्पद्रुमः
 वदरं स्त्री सेविकलं इति राजनि
 र्घण्टः कापीसफलं कोलि फलं
 इति हेमचन्द्रः ॥ कोलिविशेषः
 शोयोकोलि इति व्यात ॥ व
 दनि स्थिरीभवति क्षिप्रस्यापि पुनः
 प्ररोहणात् वदरं वृद्धफलं यि ।
 स्त्रीव इति भरतः ॥ तत्पर्यायः
 चाणरा २ इत्यमरः ॥
 गोपयोगात् २ इति सभृतिः ॥

हस्तिकोलिः ४ गोपयोगात् ५
 वदरीच्छदा ६ मृगालकोलिः ७
 कर्कधुः ८ इति रत्नकोषः । यस्य
 विवरणं कोलशब्दे दृष्टव्यं ॥
 वृद्धकोलिः तत्पर्यायः सोवीर
 इति रत्नमाला ॥ कोलिमात्रं ।
 तत्पर्यायः । कर्कधुः २ वदरी
 कोल ४ फेनिल ५ कवल ६
 चोटा ७ सोवीर ८ अनाप्रिया ९
 ऊटा १० कोलिः ११ विषमः १२ भय
 कंदकः १३ इति भावप्रकाशः ॥
 सोवीरकः १४ गुडफलः १५ बाले
 पुः १६ फलप्रोक्षितः १७ दृक्वीजः
 वृद्धफलः १८ कंदकी १९ वकं
 वकं २० सरसः २१ सुफलः २२ स
 लः २३ अमृगुणाः मधुरं क
 पायत्तं अमृतं च परिपक्वस्य त
 स्य गुणाः मधुराश्च ॥ उल्लेख
 कफकारितं पवनानि सार रक्तप्र
 मदोषान्निविनाशितं । रुच्यं च
 इति राजनिर्घण्टः राजवदरं भूत
 दरं लघुवदराणां पर्यायगुणोत्त
 मं नृशब्ददृष्टव्यं ॥ अथ वदरविशेष
 बाणोल्लसणानि गुणाश्च यथा
 नं स मधुरं सोवीरं वदरं महत् ।
 सोवीरं वदरं शीतं भेदनं मृक
 लं हृरणं पित्रदाहस्य क्षयहृत्

निवारणं ॥ सोवीरालस्य संघः । इति विष्णुः ॥
 कं मधुरं कोलमुच्यते कोलं वदरमलकं स्त्री मावीनामलकं
 वदरं दाहिरुच्यमुच्यते वदरं ॥ इति हारावली ॥
 कफपित्तकरं चापि गुरुसारकमी वदरिः स्त्री कोलिवृत्तः इति शब्द
 रितं कर्कधुः क्षुद्रवदरं कथितं चंद्रिका ॥
 व सुविभिः । अमृतं स्यात् क्षुद्र वदरिकाश्चमः पुं स्त्री नीर्यविशेष
 वदरं कषायं मधुरं मनाक् ॥ यः सत् नारायणस्य व्यासस्य चाग्र
 स्त्रिंशं गुरु च निरुक्तं वात पित्रा मः यथा नारायणो विभुर्विष्णुः प्रा
 यदं स्मरते । शुक्लं मेघप्रिकृतं सर्वं मृतः पुरुषोत्तमः तस्यानियथा
 लघु तस्याक्षमास्त्रिंशत् इति भा सः पुण्यविशालां वदरीमनु ।
 वयकाशः । वदरः पुं कोलिवृत्तः याग्रमः ख्यायते पुण्यसिंघु लोके
 तमचादिगुणाः । वदरस्य यत्र ले यु विष्णुतः उल्लेखो यवहा गंगा
 योजर दाह विनाशनः । त्वचा । शीततोयवहा पुनः सवर्णसिंघ
 विस्फोट शमनी वीजे नेत्रामया य ता राजन विष्णालो वदरी मनु ।
 हे इति राजनिर्घण्टः ॥ ऋषयो यत्र देवश्च महाभागा म
 ग्रस्य पर्यायः फलगुणाश्च स्त्री व दोजसः प्राप्य नित्यं नमस्यति ना
 लिग वदरं शब्दे दृष्टव्याः ॥ देवस रायणमंत्रविभुं यत्र नारायण
 र्षयवृत्तः । इति राजनिर्घण्टः ॥ देवः परमात्मा सनातनः तत्र क
 कार्यसास्थि । कायासेरविचि इति स्त्रेन गतं पार्थ नीर्यायायतना
 भाषा । इति मेदिनी । तत्र अंत्यस्य निच तस्य तस्यं वल तनीर्य
 वकारादिषाह मध्ये गृहीतोऽयं ॥ तत्र पोचनं ॥ तत्र परं परमं देव
 वदरफली स्त्री भूवदरी । इति रा भूतानां परमीसुरे प्राप्य तं परमं
 वदरवल्ली । जनिर्घण्टः ॥ चैव धातारं परमं यदं यं विदिता
 वदरा स्त्री वराहक्रान्तावृत्तः का नशोचति विदोसः प्राप्सुहृष्टयः
 र्पीसीवृत्तः । इत्यमरः पलाय । तत्र देवर्षयः सिद्धाः सर्वे चैव तपो
 णी । इति मेदिनी विस्फोता ॥ यनाः आदिदेवामहायोगीयजाले
 मधुसूदनः ॥

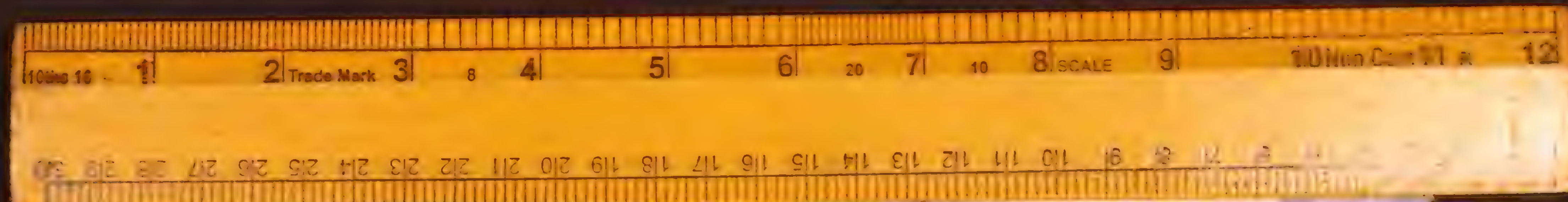

पुण्यनामपितृपुण्यपुण्यसंज्ञा । वदं त्रि वदनपुण्यं वंथा इति
 योक्तुमा ॥ एतानि राजन पुण्या भाषा तस्यर्थायः सदानि २
 निपुष्टिपुण्यं पुष्टिवीपते कीर्तिता मूर्ति ३ उदिते ४ सदिने ५ सिते
 नि नरप्रेष्ट तीर्थयात्रानानि च इत्यमरः ॥ निगदिते ७ नद ८ की
 एतानि वदमिः साधैरादिभ्यर्म सिते ९ यंत्रिते १० संयत ११ ३
 रुदस्थिभिः ऋषिभिर्ब्रह्मकल्पेण ति हेमचंद्रः ॥
 सेवितानि महात्मभिः चरित्रेना वदगदं स्त्री उदरोगविशेषः ॥
 नि कौतेय सदिने ब्रह्मवादिभिः तस्य निदाने यथा यस्यां न नैव
 धातुभिश्च महाभागे रुतकठां यत्नेपि भिर्वालास्मभिर्वापि हि
 विदरिष्यसि इत्यारण्यके पर्वणि नं यथा वत संवीयेत तस्य मलः
 धौम्यतीर्थयात्रायां १२ ग्रथायः सदोषात् शनैः शनैः संकरं वच
 वदरी स्त्री कोलिहृतः इत्यमरः नायां निरुध्यते तस्य गदं पुरीषं
 कार्पासी इति शब्दरत्नावली ॥ निरेति कृच्छ्रादिचाल्पमलं ।
 कपिकच्छः इति राजनिर्घण्टः ॥ रुजाभि मध्ये परिवृद्धमेति तस्याद
 वदरीकृदा स्त्री हस्तिकोलिहृतः रवदगदवदेति ॥ इति माधवकरः
 शोखनखी इति रत्नमाला ॥ तस्य चिकित्सा यथा स्त्रियस्त्रिभया
 वदरीपत्रः पुं नखीनामगंधद भ्यक्तस्याधो नाभेर्वा मत्तश्चतुरंगुल
 वं इति राजनिर्घण्टः ॥ मयहाय रोमराया उदरे पादयिता
 वदरीपत्रकं स्त्री नखीनामगं चतुरंगुलप्रमाणं मंत्राणि निष्कृष्य
 यद्वं इति राजतरुः ॥ निरीह्य वदगदस्यां प्रविशेत्थं कर
 वदरीफला स्त्री नीलशोफालि मशमानं वालं वापोह्य मल्लजानं वा
 इति शब्दमाला ॥ नतो मधुसर्पिभ्यामभ्यजांजीणि ॥
 वदरीशैलः पुं हिमालयपर्व यथा स्थाने स्थापयित्वा वासं वरा
 तैकदेशः वदरीवनं वदरिका मुदरस्य सीधेन द्विवर्णीयोज्ज्वल
 श्रम इति चत्वारः सप्तश्रीनगरा विधानेन च रोपयेत् ॥ ११ ॥
 खदेष्टोऽलकनेदानदी पश्चिमतो इति सुश्रुतः ॥
 रेवमने इति पुराणान्तरे ॥

वदपि स्त्री वदप्राणिः महिः इति तत्त्वतः वचनं ॥
 पुराणान्तरे । वदप्राणिचपातः ॥ वदप्राणा स्त्री उचुरा इति मेदिनी
 वदफलः पुं करं नृपतः इति रा सस्रदके शब्द ॥
 जनिर्घण्टः ॥ वध इति वंथे इति कविकल्प
 वदमूलं त्रि हृदमूलं उत्तपादना दुमः ॥
 नहमूलं यथा तया विप्रकृतं भेषा वध क वंथे । इति कविकल्पद्रुमः
 रुक्मिणीदरनाहरे । वदमूलस्य वयः पुं प्राणवियोगफलकव्याप
 मूलं हिमदहैरतरोः स्त्रियः ॥ २ः तस्यर्थायः प्रमापणे २ निव
 इति माचुहिनीयसर्गः ॥ हेणे २ निकारणे ४ निगारणे ५
 वदमुष्टिः त्रि हृदमुष्टिः कृपणः प्रवासने ६ यरासने ७ निषटने ८
 यथा स्वजीव मण्यर्थं मुदे ददञ्च हिंसने निर्वीसने ९ संज्ञयने १०
 सव यथा निरुषा वदमुष्टेः इति निर्घयने ११ यपासने १२ निरुह
 नैषधतृतीयसर्गः ॥ ने १३ निहनने १४ क्षणने १५ ॥
 वदरमालः पुं विविधराजामां पविर्वाजने १६ निर्वीपणे १७ विशा
 रीतात्पुत्रमासः तत्तस्यर्थायः च सने १८ मारणे १९ प्रतिघातने २०
 कृतलामः २ मधामः ३ सितजा उडासने २१ प्रमथने २२ कथने
 चकः ४ वनेज्यः ५ मन्मथानंदः २३ उजासने २४ आलस्यः २५ ॥
 ६ मदनैकाफलः ७ । तस्य कोम पित्रः २६ विशारः २७ क्षान्तः २८
 लफलगुणाः कदने यम्लते पित्र उन्मथः २९ इत्यमरः । दिसा ३०
 राहदने च तस्य सपकफलगुणाः क्षान्तने ३१ विदारणे ३२ मित्रकं ३३
 स्नातने मधुरते पुष्टिवीर्यवत्तमद पातः ३४ परिघः ३५ परिघातने
 त्वं इति राजनिर्घण्टः ॥ २६ कदने ३६ निवारणे ३७ समा
 वदप्राणः त्रि शिष्टः इति मेदिनी । क्षान्तः ४० निर्घयने ४१ मारिः ४२ मा
 शिखावेधनविशिष्टः यथा सदाप री ४३ उत्पातः ४४ मारकः ४५ म
 वीतिना भावो सरवदप्राणत्वेन वि रकः ४६ मारः ४७ संज्ञातः ४८
 शिखी वंथी तश्च यत्करोति न तत् इति शब्दरत्नावली । पुण्यपद
 कृते इति प्रायश्चित्त ॥ ॥ वंथी यथा एकस्य यत्र तिथने प्रवृत्ते

इष्टकारिणः वरुणो भवति तेन तस्य पुण्यप्रदो वधः रुक्मसेयी स रापञ्च ब्रह्मगुरुतल्पगः आत्मानं ध्यातयेयस्तस्य पुण्यप्रदो वधः इति कालिकापुराणे २६६ अध्यायः ॥ यः अपि च कथं न सीवयेत् कुर्यात् महापातकिनामपि सीवयेत्तम हापाये यथा ब्रह्मवधे मने इति रामवचः श्रुत्वा विस्मयितस्तस्मात् वे यस्यास्तव रुवो मासान् विद्यते पिवन्मनः न माये विद्यते तेन न दोषो न्य नेदन यस्यास्तुति यनाश्रमजनाः स्युः सविनो भृशे भवेत्तिसतनेतस्मात्तस्याः पुण्यप्रदो वधः इत्यगिपुराणे ॥ अपि च नैकस्पर्धवहनहत्यादिति शास्त्रेषु निश्चयः एकरत्याहह नो हिन पायीतेन जायेत इति । वामनपुराणे ५५ अध्यायः ॥ नाततापि वधे दोषो हेतु भवति कश्चन इति गीताटीकायां स्तामी पापजनकवधः प्रायश्चित्तप्राप्ते दृष्टव्यः ॥ वधवेधो पूर्वकर्म वधेण यथा न कश्चित्तातकेनापि वधयेत्तस्मिन्नेपि वा वध वेधो पूर्वकर्म वधेण न्यनिन्दन ॥ इति वामनपुराणे ६२ अध्यायः पारिभाषिक वधो यथा वपने व विणादाने दण्डनिर्दिष्टपनस्तथा एव हि ब्रह्मवधुना वधो नामोः स्तिदैहिकः इति महाभारते सौमिकपर्व ॥ वधकः पुं वधकर्ता इति सिद्धांत कौमद्यामुणादिहनिः । हि सः व्याधिः मृत्युः इति सेत्तिमसारोणा दिहनिः ॥ वधत्रं स्त्री अस्त्रं इत्यणादिकोषः वधस्थली स्त्री प्राणिवधस्थले म शान इति भाषा । तस्यार्थायः आ यातः २ इति त्रिकाणशेषः प्रया तः ३ वधस्थान ५ इति शब्दशब्दली आचानने ५ इति शब्दशब्दली वस्थाने स्त्री वधस्थली इति शब्द वली ॥ वधो गकं स्त्री कायवेषम इति त्रिकाणशेषः ॥ वधार्हः त्रि वध रतनयोग्यः यथा हृदस्पतिः वधार्हः सुवर्णप्राते र मेदायस्तपुरुषः अंगकेदहकस्त हेमदशादे स्तदहके सन्नेषाह दोगुलितनयोष्टेदः इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥ वधिरः त्रि श्रवणेदिवरहितः अ निशक्तिहीनः कालो इति भाषा ॥

तस्यार्थायः पदः २ इत्यमरः ॥ मुकुमलकमुंवीनादोहिगुलना कल्पः १ श्रवणपदः ५ इति शब्दशब्दली ॥ ३६७ अध्यायः ५१ इति सेत्तिमसारोणादिहनिः वा धिर्यनिदानं यथा यदाश्ववद वायुः श्रोतग्राह्यमिति । मुदः इति गारुडे १६० अध्यायः ॥ श्रुष्टान्तिनो वापि वाधिर्य मेन जायेत इति माधवकरः ॥ असा ध वाधिर्यमाह । वाधिर्यं काल वृद्धास्य चिरात्येव विवर्जयेत् ॥ इति भावप्रकाशः ॥ अस्म्यो वध कर्णामूले कर्णनादे वाधिर्यं हेतु एव च चतुर्विधं रोगेषु सामा न्मेव ज्ञेयं ॥ अंगवेरं च म धु च संधवे तैल मेव च । कुटु म कर्णयो धीर्य मेतत् स्याद्देद नापरे ॥ कर्णामूले कर्णनादा धिर्यं हेतु एव च पूरणं कटु तैल नदिनेवान्नमोषधे ॥ फित रिकारजवारितनक्तकलेनसा धितं तैले । अयदरति कर्णनादे वाधिर्यं चापि पूरणतः शिखरी । अणामारीः १ गोकुम्भेण विल्वानि पिष्ट्वा तैले विणाचयेत् । सजलच स उग्ये च तद्वाधिर्यहरं पर ॥ हीरम जाजे ग्राह्य । विल्वेतैले ५ इति । भावप्रकाशः ॥ मुकुमलकमुंवीनादोहिगुलना गरे मुकुं चतुर्गुणं दद्यात्तैले मेतर्वि पाचयेत् ॥ वाधिर्यं कर्णामूले च यस्मावश्च कर्णयोः किमयस्मदिन श्रुति तैलस्यास्य पूरणम् ५ ॥ इति गारुडे १६० अध्यायः ॥ वधी त्रि वधकर्त्री प्राणवियोगफल कम्पापारो वधः तत्रिष्पादकत्वे च । साक्षात् परस्परोदासीने स्मृतिकार यद्विगणिते वधितं । तत्र पंचविध स्मृति स्वरसान् कारी प्रयोजकः नु मेता नृपादको निमित्रीचेति ॥ नान्तरव्यापाराद्यवधानेन वध- ष्यादकः कर्त्री । १ । यः कर्त्रेका रयति प्रयोजकः २ सचदिविधः एकः स्वतोः प्रवृत्त मेव पदाति । वेतनादिना प्रेरयति । अपरः स्व तः प्रवृत्त मेव मंत्रोपायोपदेशादि नापोत्साहयति ॥ अनुमतिदा ताः नुमेता ३ अनुमतिश्चदिविधा एका यद्विरोधाह्ननं न भवति । तस्य विरोधिनामया निरोधः क र्त्रेव इति प्रयुक्तिरनुमतिः अपरा एनं हन्तीति वचने शक्तस्यापति संधपेव ॥ अनुग्राहकोपि हि विधः प्रकोवधमनिरोधकः अ परः स्वल्पप्रदर्शी ५ ॥ ॥

उद्देश्यते सति हेतुर्मनुज पादको । निदिनानि सोन युय वृहस्पति
निमिती ५ अत्रप्रयोजकस्य कर्तृप्र
युक्तिद्वारेण वधकारणत्वे । अ
वमेतस्य हेतुर्निर्भवतेन दृक्तर
प्रहारेण पतिद्वारेण ॥ अत्रप्रहक
स्य पलायनाय संभवेन हननीय
स्यैव्यं कर्तुः प्रहारे सत्रयोत्त य
नि द्वारेण वा कारणत्वे । निमिती
नो हेतुर्मनुज पादनद्वारेण ॥
प्रयोजकादोना चतुर्णां व्यवहृ
न हननकारणानामवतार भ
दाभेदः अतः पंचविधं वधित्वं
इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥
वधु स्त्री नारी युक्ता स्त्रसा ३
त्यमरः प्रारिबोदधिः प्रार्थी ॥
वाफा भार्या इति मेदिनी ॥
भरतेन यवगीयवकारादि वंथ
धाननानिष्पादितोऽयं मेदिनी
कारेणानुग्रहस्यवकारादिशब्द
मध्ये संगृहीतः ॥ अथ नववधा
हिरागमन यात्रा तत्राष्टमदश
महादश वध चतुर्थी वर्षाणि निधि
हानि मासाः मार्गशीर्षफाल्गुन
वैशाखविहिताः पक्षः शुक्लः ।
पुष्यस्तौहस्त धनिष्ठाश्रवण
ज्येष्ठपक्षः शुक्लः पञ्चमीश्रवण
शिवोपेहिणी पुनर्वसु पूर्वफाल्गु प
तानि नक्षत्राणि ॥

प्रकाराणां वधविहिताः निधयो
यात्राप्रकरणेऽङ्काः चेद ताना
मृदो काल मृदो अहस्पती वा
रेवला दिक् मृलादीन् पतिमया
कर्मया इति ज्ञेयानि ॥ हेतुपा
णिग्रहे गृहान् पितः पतिगृहं
प्रति पुत्रगमने वधास्तदि
रागमर्मे यदि तदा सर्व मि
चित् ॥ पुत्रमायये विचक्षणः
भूक्ता पितृगृहे नारीभुक्ते स्वाभि
गृहे यदि दोर्भागे जायते तस्या
प्रायति कुलनायिकाः ॥ इति ।
ज्ञेयानिस्तत्त्वं ॥
वधजनः पुं वधुः इति त्रिकाण
शेषः ॥
वधुः स्त्री पुत्रभार्या इति भ
वधुः रत धनरत्नकोषः अ
लावधुः यथा नूतन जलधरुच
ष गोप वधुः इह कूल चौराय । त
स्मै नमः कृष्णाय संसारमहीरु
हस्पतीजाय इति भाषापरिच्छेदः ॥
वधुः सवप्रसवः पुं रक्ताज्ञानः
इति राजनिर्घण्टः ॥
वधोद्यतः वि परवधायोद्युक्तः
न तस्यैव ॥
सत्रदः २ आततायि ॥

इत्यमरः आततायि वधायवा तथा आद्यवर्णेन हेतुर्न पिपुमेन
द माह वृहस्पतिः नाततायिवधे व राजसु भार्यातिनामिणे च ववि
हेता प्रामुख्यात् किलिषं क्वचित् यात समानतायिनः यशो हानि
विनाशार्थिन मायान्ता यातयत्रा हानमनाक्र धर्मीयं हारकान् ॥
प्राप्तयात् कात्यायनः आतता विषयमाह कात्यायनः । अनादा
यिनमाषान्तमपि वेदानपारंगं नि रित पूर्वी य स्तपराये प्रवर्तते ।
दोसंते निचामीयात् न तेन बल प्राणदयापराये प्रहमस्यातता
हा भवेत् ॥ जिवासी सन ईयात् यिता अनादावितोऽनपकृतः ।
गच्छेदित्यर्थः देवलः उद्यम्यशस तेन पूर्वकृतापराधस्य मारणाद्यन
मायान्तधनमप्याततायिनं । नि स्याततायिता । एतेन प्रत्ययका
ह्यभ्रणहानस्यादहत्वा क्रणहा विषये दोष एव । ननु आततायिनो
भवेत् क्रणोद्वाहणविशेषः दो रपि गो ब्राह्मणयो र्हनने दोषमा
ष दर्शने नियमार्थे मनुविस्मृ । ह सुमेतः । आततायिवधे न
रुं वा वालवृद्धौ वा ब्राह्मणे वाव - न च गोब्राह्मणात् यदाहस्यात्
रुक्ते । आततायिन मायान्तह । प्रायश्चित्तेऽङ्गीयते । तथा भविष्य
स्यादेवाविचारयन् ॥ एवकारो नि दानमपि गोविषमदयाहेकरा
यमार्थः तथा नाततायिवधे दोषो चन । अतः पूर्ववचन विरोधः ॥
हेतु भवति कश्चन प्रकाशवायका अत्र व्यवस्था माह कात्यायनः आ
शवामस्य स्तनस्य मल्लति । यस्मा ततायिनि चात कृष्टे तपः स्नाय्या
हेतुर्मनुर्हस्यमानमसुनाशयति यजन्तः । वधस्तत्र तेनैव स्यात्
न पुनः पुरुषो हेति हन्यते वेति यापेहीने वधोभ्युः जन्मपदेन
हनन विधेयपवादः । आततायि जाति कुलचोद्यते तेन हेतुपेतया
नमाह वशिष्ठः । अग्निदो गरदश्री तयो विद्या जाति कुले सत् कृष्टो
वशास्त्रपाणिधनापरः क्षत्रदाराय नाततायी वधः तदन्यो वध्य एव
हारीच घेडेन आततायिनः विस्मृ । भगवद्गीताया माहा पाये मवाश्र
कात्यायनो । उद्यतासि विद्याश्रिव येदस्मान् हन्ते तानाततायिन इति
शापोद्यत कर ॥ ॥

नित्यः एवंभूतानां यिनप्रादन
ने फलमणाह हहस्थतिः । आत
नायिन मुक्तं हनस्वाध्यायसंयु
ते योनहन्वाहयप्रामेसोः समेध ।
फले लभेत् यद्यपि गुरुं वक्रप्रानं
हन्वादिनिष्प्रयतेनपाधिगुरोः स
काशात् कलविद्या तपोभिः शि
ष्याप्युत्कर्षसंभवादेवं वक्र
प्रानादपि एवमथम वगीस्य उत
मवर्णेन वंधः पूर्वापरार्थकृतवि
षयं वा समंत वचनं गौरानताय
पिन वंधः । नविनां संनिगांचेव
दंष्ट्रिणां चातनायिनां हस्मस्थानां
तपोमेवां वयेहेता नदोषदागि
निकात्यायनवचनं गो व नि
रिक्तं संनिगिविषयं विशेष माह
कात्यायनः उद्यतानां तपायानां
हंतं दोषेन विद्यते निवृत्तास्त
यदारेभाहुहणनवधः स्मृतः ॥
इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥
वंधः वि वंधार्हः । तत्पर्यायः
शीर्षच्छेदः २ इत्यमरः । किं
त्वयान प्रानं लोके अवध्याः प्रा
त्रयोधितः हीनवर्णो यभक्ताया
तात्प्रावध्यापिवाभवेत् ॥ इति प्रा
यश्चित्ततत्वे अवध्या यथा गोत्रा
ल्लणहृदमथापिसुप्रं वास्त्व ॥

बंधुल्लनो सदृशं कृतापराध
नपि नैव वध्यादाचार्यमुखाय
रवस्तथैव इति वामनपुराणे ॥
अध्यायः ॥
वध्यापालः प्रकाशगृह्यतकः व
या साधी विप्रयक्रुद्धध्यालः
केशरिविक्रयी तमलोहेनयचं
ते यमभक्तं परिमजेत् ॥ इति
सुपुराणे २ अध्यायः ॥
बंधुं ह्रीं सीसकं इत्यमरः वप्रति
ति पवति सामी ॥
वधी सी चर्मरजः इत्यमरः वधी
हिरेफेति केचित् वधी चर्म वंधे
भवा वाही दीर्घादि रिति ह्रः
वन २ उ उ याचने इति कविक
ल्पद्रुमः ॥
बंधुं ग ग वंधे इति कविकल्पद्रुमः
बंधुं क वंधे इति कविकल्पद्रुमः ॥
बंधुः सुं याधिः । वंधने इति मेदि
नी शरीरे इति हेमचंद्रः ॥
गृहादिवधने इति शबरत्नावली
नदिवरणं यथा । त्र्याष्टके विनि
हो भवनस्य वंधः कर्तः स्वस
ह मिह युगम शरैकनिधं । एका
कृतेरस निशाकर युगम भुक्तं ।
शेषं ततो भवति पिण्डपदं ॥
गृहस्य ॥ गृहभूमि समाहृतं ॥

पिण्डपदं वसलोचन रंभगजैर्गु
तितं रवि भूधरविशयोगहनसा
यद्यपि स्थिति कृतपदं ॥ त्र्या
ष्टके रेकाशीत्याविनिहतः स
रितः भवनस्य वंधः दीर्घप्रस्तार
मिलितहस्ताः समुद्वेगतं सं
ख्यानमुमशरैकनिधं द्विपचाश
उमरशानपरितेयकीकृतपूर्वीके
नमिलिते रसनिशाकरमुमभुक्तं
शेषं षोडशाधिक दिशत रुताव
शिष्टं तत् संख्याने पिण्डपदं सं
तृप्तस्य भवति तद्गृह भूमिसमा
हृतपिण्डपदवसलोचनरंभगजैः
ग्रहदिनवाष्टमिथ्याक्रमेण
ने प्ररिते यथा क्रमं रवि भूधरवि
शयोगरुते द्वादशसमविशत
समविंशतिभि रूते गृहस्य यथा
क्रममाय यद्यस्थिति कृतपदं भवे
तीत्यर्थः रुद्रहस्तमिते वंधे भरण
योगानो यथा । आयादयो भवेत्यत्र
वसुधदिति धि सुमितः अत्र नत्वे
दीयते पञ्चाभेदे वायानि । प्रत्यक्
दक्षिणायोर्भेदविणायं विदिद्व द
हनादि पूर्वोत्तरयो र्गृहयो रस्थि
यादि भानि स्युः । यत्र त शेषा ।
नास्ति तत्र हारकांशः शेषः शेषा
केन फले बोधे शेषाभावे ॥

तत्राकारात् प्रकादेव फलं बोधमि
ति तेन विदोमतं मिमृक्तत्वात् वा
याधिकेन कर्मयोगे गृह मायाधिकं
सुभं इति ज्योतिस्तत्त्वं ॥
षोडश प्रकारा रतिवेधा यथा प
द्यासोनानागपदो लतावेद्योः हंस
पुरः कलिशं सुंदरं श्रेव तथाक
शरपवध । हिलोलो नरसिंहोपि
विपरीतस्तथापरः सद्यो वेधेन क
श्रेव समनकं व स्ततः परं । सिंहा
सनो रतिनागो विद्याधरस्तथाऽ
इति रतिमंजरी ॥ एतेषां लक्षण
नितनतशब्दे दृष्टव्यानि संज्ञाप्र
भेदेन युक्त्याः पिवदास्ति । यथा ।
कामप्रदो विपरीतनागरो रति
पाशकः केयूरः गिद्यतो यम
ततः समपदस्तथा ततश्चैकप
दो ज्ञेयः सस्फुटं श्रोत्रं संपुटः ॥
ततः स्तनभवश्चैव ततो नुरतिसे
दरः कुरुपीडसरचक्रो ततश्चो
रुक्रमः स्तनः । वेष्टकोटसकी
लस्तुततो लीलासनस्तथा अ
ष्टादशक्रमाहं धाः स्त्रीणां वक्र
सुखमराः पुंसां सुखकरश्चैव
कथितास्तु क्रमानतः इति स्मर
दीपिका अत्र भिन्नस्थित कर्मकत
वेधाभावो यथा पंचवर्णदाने रसुभं

सुयतेः नभिसंयितः फलैस्तयोप
भोगोऽप्युर्वकर्मभुभाभुभैः एवं
नवेधो भवति कुर्वतः कारणं विना
नच वेधाय तत्तु कर्म भवत्यनभि
संयितं इति मार्कण्डेयपुराणं ॥
बंधकं क्लीं कृणायस्यापितं वस्तु
बोधा इति भाषा इति आधिप्राज्ञना
नार्ये अमरः इदानीं माधि निवृत्तः ।
पने आधिर्नाम गृहीतस्य द्रव्यस्य
परिविष्टामार्थमथमर्णेनोक्तमर्णः
ः धिक्क्रियते आधीयत इत्यादिः ।
सच द्विधैव कृतकालः कृतकाल
लक्ष्म । पुनश्चैकैकणो द्विविधः
गोप्यो भोगश्च यथाह २६ः ।
अधिक्रियत इत्यादिः सविज्ञेयो
विलक्षणः कृतकालः पनेयश्च
यावदेयोद्यतस्तथा ॥ सपुनर्द्वि
विधः प्रोक्तो गोप्यो भोगस्तथैव
चेति कृतकाले आधानकाल
एवामुस्मिन्कालेहीनोत्त सवा
दो मया यमाधिर्मीकृतयोः न्य
या तवेवाधिर्भविष्यतीत्येवेति
रूपितेकालेपनेयः आत्मस
मीपेनेतयो मोचनीय इत्यर्थः
देयं दानं देय मनतिक्रम्य या
वदेयं उद्यतो नियतः स्थापित
इत्यर्थः यावदेयं उद्यतो यावदे ।

योद्यतः गृहीतधनप्रत्यपार्णवधि
रनिवृत्तिपित काल इत्यर्थः गोप्ये
रक्षणीयः पवेचतर्विधस्याथे हि
शेषमाह आधिः प्रणश्येत् दिगुणे
धने यदि न मोच्यते काले कालः ।
कृतो नश्येत् फलभोगाननश्यति
प्रयुक्ते धने स्वकृतया वृद्धा काल
क्रमेण दिगुणीभूते यथाधिरथम
र्णो न दद्यादनेन मोच्यते तदानश
न्यमर्णस्य धनं प्रयोक्तुः संभवति
कालकृतः कृतकालः आदिना
आदिप्राज्ञना काल प्राज्ञस्य पूर्वति
यातसतकाले निवृत्तिप्राप्तनश
हेतुप्राप्त प्रागुर्द्ध वा फलभोगः
फलभोग्यस्यासौ फलभोग्यः ते
जगामादिः सन कदाचिदपिन
प्रपति । कृतकालस्य गोप्यस्य
भोगस्य च तत्तु कालातिक्रमेना
श उक्तः काले काल कृतो नश्ये
दिति अकृतकालभोगस्यानाशा
भाव उक्तः फल भोगाननश्यतीति
पारिशोषादाधिः प्रणश्येदित्येत
दकृत काल गोप्याधिविषय मव
तिष्ठते हेतुप्राप्तिभिक्रमे निवृत्ति
कालातिक्रमेण च विन शो चतर्ह
श दिवसप्रतीकारो कर्तव्यवृहस
ति वचनान् हिशेषे दिगुणी ॥

आह । तत्तु कालकृतं मत्प्राप्तं माधुन्येन दिगुणे धनिनः प्रवि
रतिष्ठेद्वदिकः तस्मिन्काले से धनिनाधिर्मीकृतः यदि वादा
यमस्याधिसंज्ञेत परिकल्पते वेवाधोदने दिगुणीभूते दद्यात्
वधनिनितमाधिर्दिदिहिते स्यात् याधिर्मीकृत इति परिभाषया क
येन तत्तु कृतं धनेवर्द्धते यावदनी रणोत्तरा वा भोगभावेन नदा
धने गृहीता तमाधि सुचेति याव दिगुणीभूतं स्यात्तदाधो भोगा
द्वा तन्मत्प्राप्तं मत्प्राप्तं प्रवेशय धेधनिनि प्रविष्टे तदने पने द्रव्ये
ति यदात दिगुणीभूते तपि धने हिगुणे सत्याधिर्मीकृतः अथिक
दिगुणोपतमेव गृहीतं न तमाधि पभोगे नदपि देयं । सर्वथा सह
नाश इति विचारितं स्यात् ग्रहण । द्विक मत्प्राप्तापाकरणार्थं ध्युप
कालयवतदा दिगुणी भूते द्रव्ये भोगविषय सिद्धे वचने तमेनेत
असन्नित्ते वाधमर्णो धनिनाकिं यामाचक्षते लौकिकाः यत्र त
कर्तव्य मित्यत आह । विना धार द्रव्यार्थं यथाध्यायभागा इति परि
णाकादापि विक्रीणीत ससाक्षि भाषातत्र हेतुप्राप्तिक्रमेपि या
के । धारणाकादधमर्णादिनाय वन्मत्प्राप्तं न तावदप्यभुक्तं एवा
धमर्णो असन्नित्ते साक्षिभिस्तदा पि पतदेवलीहीकृतं दृष्टमिति
मेव सदने माधिविक्रीय तदनेन न क्ली वेधः स्यात् फल
क्रीयादनीवा प्राज्ञो वावस्थितविक्र मोर्णपूर्णकाले दत्तादयेच सा
ल्यार्थः यदानीं ग्रहण काले दिगु । मर्कं यदि प्रकथितं तस्यानदा
लीभूतेपि धने धनमेव गृहीतं चो न धनभाष्यनी । कृणीचनलभ
ताधि नाश इति न विचारितं तदा हेधं परस्परमने विनति अस्यार्थः
आधिः प्रणश्येदिगुण इत्यस्याधि फलभोग्यं यस्यासौ फलभोग्यः
नाशः विचारितं त्वपेक्ष इति । भो वेध आधिः सच द्विविधः सवृदि
ग्याधो विशेष माह यदात दिगुणी कमत्प्राप्तापाकरणार्थं हि मा
भूतस्यामाधोतदावत्त माध्याधि जापाकरणार्थं अतएव वृद्धिम्
स्तदनेपमेप्रविष्टे दिगुणेधने । यदा ल्यापाकरणार्थं वेधपूर्णकाले
प्रयुक्तं धने स्वकृतया वृद्धा दिगुणीभू शर्णः कालो यस्यासौ शर्णकाल
नेतदाधो कृतं तदने पने ॥ । त्तमाध्यादानीं यदा सवृदिक ।

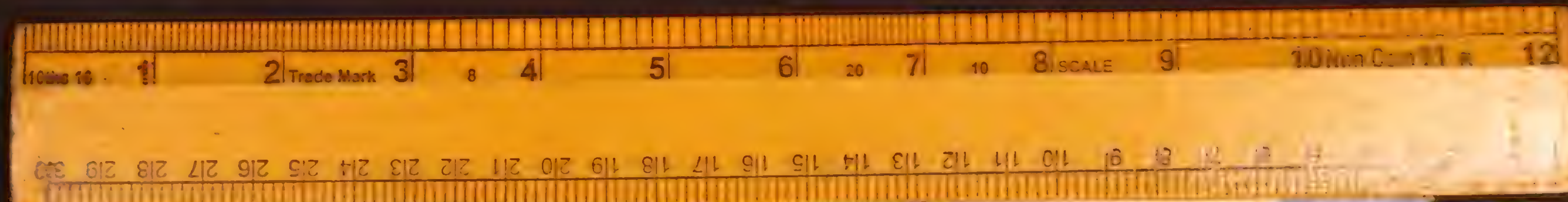
वेधकी २०६ वेध

मूलकलाहारेणयनितः प्रविष्ट
नरा वेध मवायुयादित्यर्थः वृद्धि
मात्रापाकरणार्थं वेध सामक
दत्तामुवाटणीसममूल्य सममेव
सामकं अस्यापवादमाह यदि प्र
कर्षितं तत्प्राज्ञद्वयकं प्रकर्षित
मतिशयितं वृद्धेरभ्यधिक फलं
यदिस्त्राज्ञदा न धनभाग्यनी सा
मकं न लभेद्वयं मूलमदत्तैवर्णी
वेधमवायु यादिति यावत् यथा प्र
कर्षितं तद्वयकं वृद्धयेपपर्याप्त
स्तदा सामकं दत्तापिवंधलमेता
यमर्णीः वृद्धिं शेष मदत्तैव लभेते
त्यर्थः पुनरुभयत्रापवादमाह
परस्परमतस्तिना उभयमर्णीयम
र्णीयोपरस्परवानुमतभावेयदि
प्रकर्षितं मित्राद्युक्तं परस्परं
वृमन्तौ तत् कष्टमपिवंधकं याव
न्मूलदानं तावद्वयभुंक्ते धनी नि
कृष्टमपि मूलमात्रदानेनैवाधम
र्णी लभते इति मिताक्षरा ॥
वेधकः पुं विनिमयः इति विश्व
मेदिनो आधिः इति शास्त्रता
वली ॥ रत्नहिरण्यकः ॥ इति ।
नानार्थरत्नमाला ॥
वेधकी स्त्री पुंश्रली इत्यमरः
इमी ॥ इति मेदिनी हेमच
ंद्र ॥

पंचचरुसगामिकी इति महा
भारतेयादिपर्व ॥
वेधने स्त्री वेधनक्रिया वांथा
निभाषा । तत्पर्यायः उद्दाने २
इत्यमरः कंकने १ चंधः ५ से
यमने ५ इति शास्त्रतावली
ययः इति मेदिनी हिंसा इति
प्राश्नरत्नावली २३ः इति हेम
चंद्रः वधनेः नैनेति करण
व्युत्पत्त्या त्रि ॥
वेधनवेश्म स्त्री कारागारं इति
हारावली ॥
वेधनालयः पुं कारागारं इत्यम
रः ॥
वेधनस्तंभः पुं हस्तिवेधनस्तंभः
तत्पर्यायः शालाने २ इत्यमरः ॥
शंकुः १ अक्षोडः ५ इति शास्त्र
तावली ॥
वेधित्रे स्त्री कामदेवः इत्यादि ।
कोषः चर्मव्यजने इति संक्षिप्तसा
रोणादिहृतिः ॥
वेधुः पुं स्वेहेन मनो वध्नाति यः
तत्पर्यायः सगोत्रः २ वांथवः १
ज्ञातिः ५ स्वः ५ स्वजनः ६ इत्यम
रः दायादः ५ गोत्रः ५ इति श
स्त्रतावली वेधवस्त्र विविधा ।
आत्मवेधवः पितृवेधवो मा
तृव ॥

वेधक २०१ वेधक

भूतेष्टोर्णकालेकतावधौ वेधक देवकताहिनाशाहिना तथा स्वाप
स्थानीस्वामी विसमाहं प्रतीत्य राधरिताज्ञाकृतात देव राज
च तदेतराथने दत्ता अर्णी वेध कृते तु विनाशेन वृद्धिकं मूल्यदा
प्रवायुयादिति किंच गोप्याधि । तस्य मधमर्णी नाधनारंवा यथा
भोगनोवृद्धिः सोपकारः यथापि ह सोतसापटनेसेराज्ञाचेवायु
ने नष्टो देयो विनष्टप्रदेवराजक हारिते । आधिरनोयकर्मयोदेय
ताहते गोप्याधेस्तास्वकदाहादेरु वाधनेन धनमिति तत्र सोतसाप
यभोगन वृद्धि भवति अल्पेषुप रुत इति देवकतापल्लरा । अपि
भोगमदत्यपि वृद्धिहीनव्यासम च आधेः स्वीकरणान सिद्धीरत्य
समयातिक्रमान तथा सोपका-माणः पसारतो गान्धेदम आ
शुपकार कारिणि वलीवर्हेताम येयोधनभावायनी भवेत् ॥ आ
कृताहादो भोग्याधोसवृद्धिकहा येर्गोप्यस्यभोग्यस्यचस्वीकरण
पितेहानि व्यवहारादमन्त्रगमि उपभोगादधिग्रहणसिद्धिर्नमा ।
तेना वृद्धि रितिसंबंधः नष्टोवि हिलिधनमोत्रणानाप्युद्गमात्रे
कृतिगतस्तस्मात्कदाहादिस्मिद ना यथाहनारदः । आधिरस्त
भे-दिना पूर्ववत् कृतादेयः तत्र द्विविधः प्राक्ताजंगमः स्यावस्थ
गोप्याधिर्नष्टप्रश्न पूर्ववत् कृता या सिद्धिरस्यभयस्यापि भोगोय
देयः उपभुक्तोपि चेत् वृद्धिरपिहा यस्तिनायेति अस्यच फलं यथो
तथाभोग्याधिर्यदिनष्टप्रश्नदा पूर्वव प्रतियुद्धेकीरेप्रवातवलवमेति
न कृतादेयः वृद्धिसंज्ञाव वृद्धिर्वा या स्वीकाराक्रियासापूर्वा वल
हानव्या । विनष्ट आत्यतिकं नाशं वतीस्वीकाररहितानश्वीपिनव
प्राप्तः सोपिदेयो मूल्यादिहारेण । लवतीति सवाधिः प्रयत्ननरत्न
तदानेसवृद्धिकं मूल्यलभनेयदि माणोपि कालवशान यद्यसारता
न ददाति तदा मूलनाशः विनष्ट मविकृतयव सवृद्धिकं मूल्यद ।
मूलनाशः स्यादेवराजकृताहत व्याप्यप्रतागतस्तराधिरन्यः
इति नारदवचनात् । देवराज क कर्मव्यः निनेवाधने देयं रत्नमा
ताहते । देव मग्मुदक देशापल रणः पसारतामिति वदता अपिः
वादि ॥ ३ प्रयत्नेन ॥

वंधक १०४ वंधक

रहाणीयो धनितेति ज्ञापितं आ गंगास्रानागिहोत्रादिजनित
धिः प्रणयपेदिगुण इत्यस्यापवा म पूर्वमुच्यते यत्र तदेवापीकृत
दमाह। चरित्र वंधककृतं सय यत्र इत्यमात्मसात कृतं तत्र तदे
ज्ञादापयेदने सत्यकार कृतं इत्य वद्विगुणीभूतेदातव्येनाधिनाश
दिगुणं प्रतिदापयेत् ॥ चरित्रेणो ति आधिप्रसंगादप्युच्यते सते
भनाचरिते चरित्रेण वंधकं चरि। कारकृतमिति कय विक्रयादि व
त्र वंधकं तेन यत्र इत्य मात्मसा वस्या निर्वीहनाय यद्यगुलीय
तकृतं यथापीनावाकृतं यत्र इत्य कादि परहस्तकृतं तद्यवस्या
भवति धनितः स्वच्छाशयतेन व क्रमे दिगुणं दातव्येनाधिपियेना
क्रमेण मपि इत्य माधीकृत्याधम गुलीयकाद्यपिने सपव चेद्यव।
एनात्स्य मेव इत्य मात्मसात कृत स्यातिवर्तीतेन तदेवदातव्ये। इति
यदिवाधमर्णीस्य स्वच्छाशयतेना रश्मिदावस्यातिवर्ती तदा तदेवागु
ल्पमल्पमाधिगृहीता वक्रइत्य मे लीयकादिदिगुणं प्रतिदापये
वचननाधमर्णीधीने कृतमिति न दिति किंच उपस्थितस्य मोक्ष
इनेनयावद्या सहदापयेत् अयम आधिः स्तनोमया भवेत् प्रयोज
शयः वंधकं वंधकं दिगुणीभूते। केः सतिधनं कलेमसाधिमाम
पि - ननपति किंतु इत्यमेव दि यात् धनदानेनाधिमाहाणयोप
गुणं दातव्यमिति तथा सत्यं कार स्थितस्याधिर्माहाध धनिनाहदि
कृतं करणं कारः भावेन सत्य लोभेन नस्यापयितव्यः अयथा
सकारः सत्यं कारः कोर सत्याग अमाहाणे स्तनमोरवहाणे भवेत्
दसेनिमम सत्यं कोरण कृतं स असन्निहिते पुनः प्रयोक्तृरि कले
त्यंकारकृतं अयमभिसेधिः य तदाप्र हस्तसहदिके धनं निधाया
दा वंधिकार्यण समय एव इत्य धमर्णीः स्तीयं वंधकं गृहीयात् ॥
परिभाषितं दिगुणीभूतेपि इत्य अथ प्रयोक्ताप्यसन्निहितस्तदा
मया दिगुणं इत्यमेवदातव्यं ना माश्र धनस्य गृहीता येन सति य
धिनाश इति तदा तत् दिगुणं दिवाअसन्निहिते प्रयोक्तृविआधिति
दापयेदिति अयोः र्यः चरित्र। क्रयणधनदित्ताः धमर्णीस्य तत्र
शवेन ॥ किंकर्तव्य मित्यपत्तिन ॥

बंधक १०५ वंधक

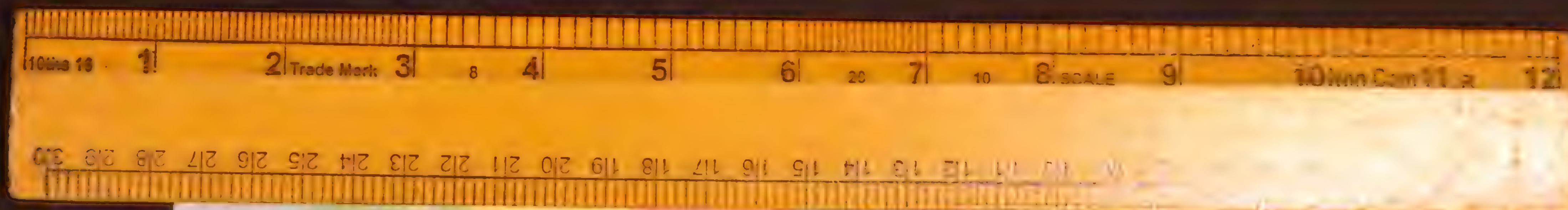
अवेति यथोक्तं। आत्म पित। वंधकः वधिरः दंसः इति मेदिनी
वसः पुत्रा आत्ममाहसुः सताः विदग्धाः इति हेमचंद्रः ॥
आत्मा मातुल पुत्राश्च विज्ञेयाः रूषभोयध इति राजनिर्घण्टः ॥
त्वंधवाः पितः पितृसुतः पु वकः विदग्धाः इति शाहरता ॥
त्राः पितृमातृसुतः सताः पित वली ॥
मातुल पुत्राश्च विज्ञेयाः पितृवा वंधुरः त्रि रसं नसं इति मेदिनी
धवाः मातृपितृसुतः पुत्रा मात उज्जानन इत्यमरः ॥
मातृसुतः सताः। मातृमातुल वंधुरा स्त्री पण्ययोषा इति मेदिनी
पुत्राश्च विज्ञेया मातृवाधवा इति वंधुराः पुं प्राक्तवः वक्रवचनातो
तत्र चोत्तरेण तात् प्रथम मातृव ॥ ये इति मेदिनी ॥
धवा धनभाज स्तदभावे पितृव वंधुलः पुं यस्तीसतः इत्यमरः
थव स्तदभावे मातृवंधव इति क वंधुकः इति शाहरतावली ॥
नो वदितव्यः। वंधूना मभावे। वंधुलः त्रि सदरः नसः इत्यम
आचार्यः इति मिताक्षरा ॥ पाले ॥
बंधुकः। मित्रे आता इति मे कः पुं पीतपालकः इति मे
दिनी ॥ दिनी पुष्यवृक्षविशेषः वीहली
बंधुकः पुं वंधुकवतः इति श इति वेगभाषा दोषहरिया इति
हरतावली ॥ हिन्दीभाषा तत्पर्यायः रक्तकः
बंधुजीवः पुं वंधुकवतः इति श १ बंधुजीवकः १ इत्यमरः वंधु
हरतावली ॥ कः ४ वंधु ५ वंधुलः ६ वंधुजीव
बंधुजीवकः पुं वंधुकवतः इति कः ७ वंधुजीवः ८ वंधुलिः ९
शहरतावली ॥ इत्यमरः ॥ वंधुरः १० इति शाहरतावली ॥
बंधुता स्त्री वंधूनां समूहः वंधो रक्तः ॥ मायाक्रिकः ११ इति मा
भीवः इत्यमरः ॥ वप्रकाशः १२ अर्कव
बंधुरः स्त्री मुकुट इति शहरता लभः १३ मध्यदिनः १४ रक्तपुष्पः १५
वली ॥ रागपुष्पः १६ हरिप्रियः १७ यस्याग
बंधुरः पुं स्त्री चिह्नं तिलकत्वे णाः अक्षितसितपीतलोहितपुष्प

विशेषाच्चतुर्विधा वंधुकः नरह
रो विविधारि ग्रहपिशाच शमनः
प्रसादनः सतिनः स्नात इति रा
जनिर्घारः वंधुकः कफकुट्टा
हीरकपित्तहरी लघुः इति भाव
प्रकाशः खड्गपेक्षी वंडुक इति
खड्गपेक्षया खड्गकावधुजीवे
स्नात खड्गपेक्षया खड्गपेक्षक मिति
हड्डुचंद्रः ॥
बंधुकपुष्पः पुं पीतशालः इत्य
मरः वीजकः इति राजनिर्घारः ॥
बंधुरः पुं विवर इत्युणादिकोषः
बंधुरः वि रम्यः नमः यथा वंधु
रः वंधुरो रम्यः नमः न वंधुरः
इति रमसः उन्नतानने स्व
न यड उपाधिवशादीवन्न
न न कविजनकविदान
न स्यादादिकं इतिकेचित् इत्य
मरटीकायां भरतः ॥
बंधुलिः पुं वंधुकवृक्षः इति
शाहरतावली ॥
बंधुः वि अतः प्राप्तावपि फलर
हितवृक्षादिः तत्पर्यायः शुफ
लः २ अथकेषी १ इत्यमरः वि
फलः ५ निष्फलः ५ इति राजनि
र्घारः वंधनीयः इति वंधुधातोः क
र्मणि प्रत्ययः ॥
बंधा स्त्री अप्रजस्ती वीजा इति
भाषा ॥ इति मेदिनी ॥ अथ तत्पर
न्यगोः तत्पर्यायः वंधा २ ॥
इत्यमरः बालाख्यगंधर्व इ
ति शाहचंद्रिका हयलीविशेषः
यथा वंधाच हयली जेया ह
यलीचमनप्रजा अपराहयली
जेया कुमारी या रजस्वला ॥ इ
ति प्रायश्चित्तविवेक उपनिषाव
चने योनिरोगविशेषः यथा
उदावना तथा वंधा विसृता च
परिमुता वातला योनिजो रो
गो वातदोषेण पंचधा तस्या
लक्षणा यथा साफेनिलमदाव
उरजः कुच्छेणमुसंति वंधा ति
रान्वाजेया विसृता निमवेदना
परिमुता या भवति शम्यधर्म
जाभृण वातला कर्कशास्तवा
लनिस्तोद पीडिता तस्याश्रि
त सा यथा बलासितासिताबला
मधुकं वटस्य मुंगे गजकेशवे
पतन्मधुदीरवृक्षे निवीय वंधा
सपुत्रं नियते प्रसूते अश्वगंधा
कषायेण सिद्धं उगं हुतविने
अतस्मात्तोगना प्रातः पीत्वा गंधं
दधाति हि पुष्पाहुते लक्षणाया
मूल उगं कन्याया पिष्टा पीता

अतस्मात्ता गंधं यत्ने वसंशयः देशभेदः इति शाहरतावली ॥
ऊरुएतमूलं धातुकाः ऊसुमाति सितावरणाकः इति राजनिर्घारः
वंधा ऊराः नीलोत्पले यथा ॥ वंधः वि पिंगलः इत्यमरः ॥
ऊमेव गर्भप्रदं धवे यावलापि खलतिः इति हेमचंद्रः ॥
वनिपार्श्वपिण्डे जीमकेण सह वंधातः पुं सवर्णं गेरिकं इति
नेहिताप्राना ॥ सुतया विशिख राजनिर्घारः ॥
पुं वयायुते सासुते नयतीह ॥ वस गतो इति कविकल्पद्रुमः
नानाया इति भावप्रकाशः ॥ वरः स्त्री ऊकुमे त्वं बालक ॥
बंधाककोटकी स्त्री तिलककोट की वीजखलसा इति वाकचं
ल इति वीजककोट इति च हि मेदिनी ॥
हीभाषा तत्पर्यायः वंधा रेदी वरः पुं जामाता वृतिः देवता ।
१ नागरातिः ५ नागहरी ५ सतो देरभीषितः शिङ्गः ॥ अष्ट ॥
हो १ यथा ५ दिवा ८ पुत्रा १ इति मेदिनी ॥
सकटा १ श्रीकंठा १ कंदवल्ली १ वरा स्त्री फलत्रिकं इति मेदिनी
ईश्वरी १ सुगंधा १ सपदमनी १ गुरुची मेदा बाला विड पा
विषकएकिनी १ परा १ कुमारी वा हेरिहा इति राजनिर्घारः
१ भूतहरी १ ॥ अस्या गुणाः ॥ ति वरी स्त्री प्रातावरी इति मेदिनी
ऊते कटुत्वं उष्णत्वं कफापहं वर्त गतोः इति कविकल्पद्रुमः
स्यावरादिविषयत्वं रसायनत्वं वर्तः पुं राजमाघः वर्त इति
इति राजनिर्घारः ॥ ख्यातः इति विकारप्रकाशः ॥
वंध गतो इति कविकल्पद्रुमः ॥ वर्त स्त्री पापयोषा वीहि
वंधवी स्त्री उगी इति भूरिप्रयोगः भेदः ॥ इति मेदिनी ॥
वंधिः पुं वन् इति केचित् वंधः ॥ वर्धणा स्त्री नीलमक्षिका १
पुं अग्निः शिवः विसृः विशालः ॥ समरः वरं उ. स्तो हिसाया
नकुलः इति मेदिनी ॥ दाने वाचि इति कविकल्पद्रु
मुनिविशेषः इति हेमचंद्रः ॥ मः वर्ह स्त्री मधुरपिण्डं यत्र ।

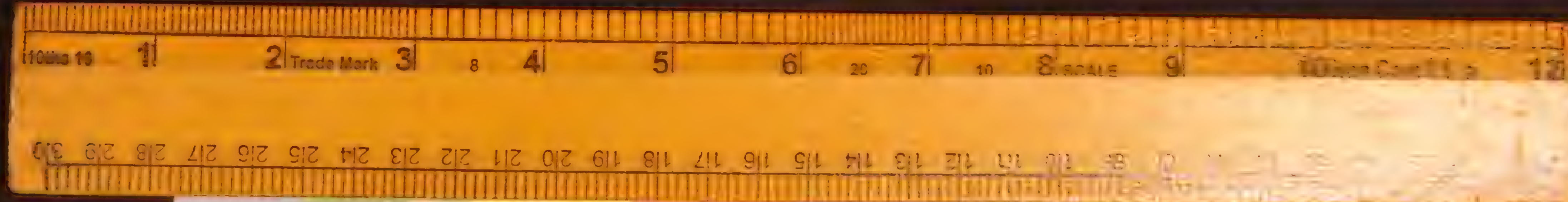
इत्यमरः परीवारः इति हेम ॥ वल २११ वल
 चंद्रः ॥ वल ज धायावरोधे ॥ जीवने । वलकरा स्त्रीणि वालाभंगं स
 इतिकविकल्पद्रुमः ॥ भजनं सधो वलहरा स्त्रीणि अ
 वल न राने । वधे निरूपणे ॥ धानं मेधुनं चरः । वलकारको
 निकविकल्पद्रुमः ॥ यथं यथा शिवामलकचूर्णवे
 वल कम जीवने इतिकविकल्प मधुना उदकेन वा । वलानि क
 द्रुमः वलक इति रूपेण इतिक र्णीनाशाय प्रत्यये भक्षणं शि
 विकल्पद्रुमः ॥ इति गारुड १५ । १५६ अध्यायो ॥
 वलक्ती सैम्यं स्यात् सामर्थ्यं । अपि च तत्रियाणां वलं युद्धं व्यापा
 अत्र शेषस्य पर्यायः इति १२ तः रश्च वलं विष्णो भिता वलभित
 २ सः ५ शोभ्य ५ स्थाम ६ मुष्म ३ काणां श्रद्धाणां विप्रसेवनं । इ
 ॥ क्रिः ८ पराक्रमः ९ पाणाः १० वा भक्ति ईरेदीस्य वैष्णवानां वल
 इत्यमरः तत गार्हस्थ्य वालस्य हरिः हिता वल खलानां च तय
 मासि भवति इति सुखबोध स्याचनपरिनां वलं वेश्मवेष्टा
 ॥ इयं इति मेदिनी ॥ नायोषितो यो वनं वलं । वलं प्रता
 मुक्तं । इति हेमचंद्रः । वपुः ॥ पो भूयानां बालानां रुदितं वलं स
 इति जटाधरः ॥ पहवं इति । तां सत्वं वलं मिथ्या वलमेवा सता
 शब्दरत्नावली रक्तः इति शब्द सदा अनुमाना मनुगमः स्वल्पसा
 चंद्रिका वलयुक्तेषु इति मेदि तां च संवयः । विद्यावलं पेरितानां
 नी पारिभाषिक वलानि यथा वाणिज्यवणिजां वलं प्राम्पत सकर्म
 विद्याभिजन मित्राणि वदिसत श्रीलानां गभीरं सारं संवलं । यनं
 यनानि च तपः सहायवीर्या । वलं च धनिनां सुवीनां च विशेषतः
 णि देवचंद्रमं वलं इति महा वलं विवेकः शोभानां गुणिनां वल
 भारते आयुधं अपि च अव मेकतां गुणो वलं च गुणिनां चै
 लस्य वलं राजा बालस्य रुदि राणां वीर्यमेव च ॥ विप्रवाको
 तं वलं वलं मर्त्यस्य सौमं न च काय ॥

अमर्त्यमणिनां वलं ॥ हिता च कारकः ॥ येन विसृ र्धमः सूर्यो
 हिंस्रजेतुं सतीनां पति सेवने भय आनो प्रणीहिताः । अतिला न
 वृषापो सराणां च शिष्याणां गु ल रत्नं वरुणाश्च वशीकृताः ।
 रुसेवने ॥ वलं धर्मो गृहस्थानां संयम्य येन नागैदा महाभोगा महा
 भूता मो राज सेवने । वलं स्त । विष्णोः । गरुडश्च कृता भूतः स
 वः स्तावकानां वलं च वलं च वि लाजा मभिवर्तिनः येन सेलित्य
 ण यतीनां च सदा चारुणा सः स शैलेंद्रः कंठकाकारकावितः । की
 यासिनां वलं पापं वलं पातकि नां सुभक्तानां हरि वलं पुण्यं व
 लं पुण्यवतां प्रजा ना नृपति र्च लं फलं वलं च वृक्षाणां जलधी
 नां जलं वलं जलं वलं च शस्या । नां मत्स्यानां च जलं वलं । शांति
 ईलं च भूयानां विशाणां च विशेष तः ॥ इति वलं वैवर्ते गणेशावे
 १५ अध्यायः ॥ नयवेजा च उपा
 वलः पुं काकः वलदेवः इत्यम तमेव शास्त्रवेत्ता च हिताः शक्र
 २ । अस्प पत्नी दीनो नामानि यथा सानि म्पः शंकोदधिनिमग्नाना
 रेवती नाम तनया रेवतस्य मही । मतिपोतो भव हिज एव एष्टः स
 पतेः । उपयो मे वलं स्तस्या जला देवैस्त गुरुर्वचन मववीत सद
 ते निशङ्को ल्मको ॥ इति विसृ ॥ सति रुवाच । यदयं राजवः श
 राणे ५ अंशो २५ अध्यायः ॥ कन युद्ध भवतो वपुः । १२ गोन च
 वरुणा वृद्धः । इति शब्दचंद्रिका ॥ यमायानि अजेयः संगरे यतः
 धेन्यविशेषः इति मेदिनी ॥ अतः कपटमास्याय प्रार्थनीयः
 तस्य विवरणं यथा आसीद्देवो व कृते प्रति दाता सत्वलोपेतः
 लानाम महावल पराक्रमः । स्वकायमर्थितेषु पि अतस्तस्य
 देव गंधर्व यक्षाणां च देव भय ॥ प्रार्थयिता विसृ मीयामहादधिः
 विजयमयरो भूता याचनाय ।

वधायच पुरुषावेदितादेवाः स देमहृदे महाप्रोत्तिष्ठते दान
 तास्तेनिपुनेप्रति गताः सर्वे ततः वाजमः सर्वतोऽपि महाभायी
 शांत्प यत्र देवाजनादनः माधवे वेचनाय तदागतः मोहनीजय
 न तदा देवा दृष्टा भय समाकुलाः मानस्त विद्यापरम सिद्धिं वि
 क्रमाक्षी सन संलापैः सर्वे ते सु चित्रं दनुराजस्य पुरं सर्वपुरोत्तम
 स्तता भृशं संसृजितास्तदा सर्व आविशो हृदे वेदात्मा यदमानोज
 किमायातावदन सराः देवाऽऽचुः नाईनः दानवैत पुरं रम्यं ज्ञाय
 वलेन वलिना देव सर्वे विजयिता वयं मायावीतं वधे नसा नायो
 ययो भवेत् क्वचित् विसृज्य वाच वदत्येवं श्रुत्वा वेदधुनिमुभा
 करोमि भवतामिष्टं किं ता सो व पुराणि श्रुत्वा निमुभं ददानीयात्
 लसंयुतः सात्विका नयवमा च तावर शृष्ट दानं हि जगत्सु दुलभ
 सर्वमंत्राद्य पाशः गुरुमंत्रवि च महामेत तेनोक्तं दशनेद्रास्य
 चारी स्यादमेककृतं निश्चयः दीयतां दनसन्तमे तदा स पूर्वमा
 तस्य मा कथं कर्तुं शक्यते स दिष्टः प्रयया मासतेत्ये । वलि
 रसन्तम तविद्याममह । ने वलसयने दानव सरमहेन ॥
 ज्ञात लिता मोहनी नामवि दानोद्यतकरो भद्रं दृष्टा प्रीत्या व
 स्वातामोहे साकुरुतेभृशं ततो भाषत । किमायातो भवाश्चात्र का
 हेतस्य नाशाय समरामि परमेश् यं विप्रतद्विज्ञा ॥ मोहनीजयमा
 री सारिता परमा विद्या हि जभा नस्तव दने हि जकेशवः ब्रह्मोवाच
 वाजनाईनः मध्य कायः सर्वे अहं संयेषयामास विहि मां कथा
 शम्भवेदपावी सविष्टी परिश्र ही कृताशस्य तपयमा ब्रजेय पात्मजे । यज्ञाः सैदेः समारवा
 जेन यज्ञार्थयाचनां कस्य करो षिभिश्चासुराधिप नस्य निष्पन्नये
 मि कथ्यतां मम । ते दृष्टा सूर्य नाययागतोऽहेतवोतिकं ॥
 तेनाभ मुक्तो विप्रैर्व्रजन स च दानं मे दीयतां राजन सिद्धान्ते
 वल स्ते यत्त निष्पत्तिं करो येन तत्सयः ॥ वल उवाच ।
 नि हिजसन्तम ॥ ॥ येन संसिद्धान्ते यज्ञो ॥

देवारयो हि ज्ञातम । तथावाहं वलजयेति ॥
 धनेदारान् पिर मय ददामि ते । वलजा स्त्री वरयोषा यधी ३
 ब्रह्मोवाच । येन संसिद्धान्ते यज्ञो ति मेदिनी ॥
 देवानामसुराधिप तदेयेतच्च । वलती स्त्री प्रामादोपरिमणलि
 आदिष्टं सग्य मत्रावयोरपि ॥ व का ॥ इति पुराण ॥
 ल उवाच । याच्यातो येन तकायं वलदः पुंजीवकः इति राजनि
 सत्यविप्रददामि ते संस्यमाह र्वाणः पौष्टिक कर्मीग हो माप्रिः
 नीविद्यां वदने हिज सन्तमः ॥ यथा पौष्टिक वलदः सन्तः ॥
 ब्राह्मण उवाच नने धनेः सुदारे ति तिष्ठादितत् वलदातमिभि
 वीन भूमा गज वाजिभिः रत्नैः वलदा स्त्री अश्वगंधा इति राज
 कार्यमहावाहो देवयज्ञोसुराधि निर्वृणतः ॥
 य । येन निष्पाद्यते यज्ञः सख । वलदीनता स्त्री प्रातिः इति हे
 दम्भदिवोकसा तमहं याचयि मचंद्रः ॥
 षामिदीयतां तद्वन्तव एतत् वलदेवः पुं वलरामः तस्यर्थायः
 कार्यं मम भद्रं श्रुत्वा च विप्रो वलभद्रः २ मल अच्युत
 यतः देवार्थं तव कार्येन सिद्धान्ते ज्ञः ५ रेवती रमणाः ५ रामः ३ का
 तत्सखोत्तमः तदा दत्ता तनुलेन मपालः ७ महायुधः ८ नीलाव
 दानवेन महात्मना विसृज्यापि स २ः ६ रोहिणेयः ९ तालकः ॥
 चक्रैराशिरस्यभिहतोऽसुरः मरु मृषली १२ हली १३ संकर्षणः १४
 तं देहमुत्सृज्य दिव्याकायस्तभृत् । सीरपाणिः १५ कालिंदी भेदनः १६
 दा तस्यावयव संजाता वज्राचारत्न वलः १७ इत्यमरः रुक्मिण्यः १८
 ज्ञातयः स्तोत्रेन सुरतेजोसि यमरा मधुमिधः १९ हलधरः २० हल
 गाणिवाभवन् विष्णुदपात्र ॥ भृत् २१ हलभृत् २२ मानदी २३
 दानेन कायो रत्नाकराभवत् इति गुमवरः २४ संवर्तकः २५ वली २६
 देवी पुराणो ४० श्रुत्वा यः ॥ इति शाहरतावली अस्याधान
 वलजैः स्त्री जेने पूरहारे इत्यमरः वलदेवो हि वाहुं च शंसते देव स
 शास्त्रं ॥ युद्धे इति मेदिनी ॥ त्रिभं वामहलायुधयंदत्तिलो ।
 मृषले ॥

करे हालालोले नीलवस्त्रं हेला मंडलं कार्यं वासुदेवस्य पुत्रे
 वंत्सरेत परं इतिकश्चिन्निबंधः पवमेवन्त्यप्येष्ट निष्कले चाना
 वायुः ॥ इति मेदिनी ॥ येनरत्न वलभद्रस्य कामस्य अ
 वलदेवो स्त्री त्रायमाणो वधिः निरुस्तद्वतः नारायणस्तथावत्ता
 इति मेदिनी ॥ विलस्यसुः प्रकीर्तिताः नरसिंहो व
 वलप्रसूः स्त्री रोहिणी वलराम राहस्य योगिनो ह्ये प्रकीर्तिताः
 माना इति शहरत्नावली ॥ पूर्वायष्टदलेष्टान् वर्णनो मे
 वलभद्रः पुं वलदेवः इत्यमरः ॥ वतः पृथक् पुनयेत् कारिका
 अनेतः वलशाली इति हेमचंद्रः धेवासुदेवतनायकं विमलाना
 लोभः इति शहरचंद्रिका ॥ गवयः धिकानस्य वासुदेवस्य कीर्तिता
 इति राजनिर्घण्टः ॥ वलदेवस्य वलभद्रं सखानां योगिनः
 नाम्नाकारणानि यथा कृतेनित्ता पार्थिव आरावुत कर्षिणीजे
 पितृनाम्नां कनिष्ठस्य यथाश्रुत याज्ञानायमानं क्रिया परा यो
 ज्येष्ठस्य हलिनो नाम्नः सद्योतस गप्रजा तथेशानी अनुप्राती न
 नमन्मुखात् ॥ गर्भसंघर्षनादेव स्तनी सर्वा मृतर्भजाः प्रोक्ताः
 नाम्नासंघर्षणः स्मृतः नाम्नो शाखचक्र गदाधराः योगिने ॥
 सैवैवेषु तेनानंत इति स्मृतः वलभद्रं कामं विधि युते तथा
 वलदेवो वलोदेकाहली च हल विधे चंपतु पूर्वाह्नं हलचमसं
 धारणात् सितिवा सो नीलवासा तथा शाख चक्रं च धनेस गराया
 तमुषली मुखला युधात् रेवती र्मस्थितान तथा इतिकालिका पु
 सहसंभोगादेवनीरमणः स्वयं राणे ८२ अध्यायः ॥
 रोहिणी गर्भवासात् रोहिणेयो वलभद्रा स्त्री ऊमाभी त्रायमाण
 महामतिः इत्येवं ज्येष्ठपुत्रस्य इति मेदिनी ॥
 अतनाम निवेदिताः इति वल वलभद्रिका स्त्री त्रायमाण इत
 वेवर्त्त श्रीकृष्णस्य नमस्वणः १५ मरः ॥
 ध्यायः विलस्य पुत्रोक्ताष्टदल वलरामः पुं वलदेवः यथा वलरा
 यमस्य योगिविशेषः यथा सर्वत्र मानुजः श्रीमान् राजेदंस्तथा ॥

दकः ॥ इति नारदपंचरात्रे चतुर्थ २ इत्यमरः ॥
 राज्ञीय ८ अध्यायः ॥ अस्य ध्यानं वलसूदनः पुं इन्द्रः इति हला ।
 येनरेदिय उद्योने हरिचंद्रमसंग युधः ॥
 के तत्रापस्तान् स्वर्णायो वे विवि वलस्थितिः स्त्री शिविरे इति वि
 त्रमणिमंडपे तन्मथेमणिमा काण्डशेषः ॥
 णिका दिव्य सिंहासने नाले त वलरा पुं श्रेष्ठा इति शहरत्ना
 त्रैयति च वेरया शंकर्षणहला वली ॥
 युधे ईश्वरस्याभयानंत मभिन्नग वलतः पुं यवलः इत्यमरः ॥
 णादृष्टिणं शुद्धस्फटिक संकाश वलनेः क्षिपू वलं अक्षयसिन्धु
 रत्नो वलदलेष्टा नीलचेलधरं चन वलत इति कय संयोगवा
 स्त्रियं दिव्य गंधानुलेपनं ॥ ऊं इति रायमंडः ॥ अवलतात
 लाक्ष्मिपुत्रमंडपं दिव्यभूषणं रस इति वलतः चन अकारलोपः
 जं मधुपाने महासक्तं महाचरितं इति स्वाभ्यादयः एतन्मत्रेयतस्य
 लेचने मुषल दक्षिणे पाणौ वल वेकावादिः ॥
 रामे सदासरेत इतिकश्चिन्निबंध वला स्त्री सपविशेषः वारिणां
 वललः पुं वलरामः इत्यमरटी ला इति भाषा तत्रार्थायः वाद्या
 कायोभरतः ॥ लकः २ इत्यमरः समगा ३ ओद
 वलवत् स्य अतिशयं इत्यमरः निका ४ भद्रा ५ भद्रादनी २ खर
 वलवान् त्रि वलविशिष्टः तत्र काष्ठिका ७ कल्याणिनी ८ भद्रव
 र्णयः मांसलः २ शंखलः ३ इत्य ला ९ मोटा १० पाटी ११ वलाया ॥
 मरः वीर्यवान् ४ वली ५ इति ॥ अस्या गुणाः अतिनिष्ठते मधु
 शहरत्नावली ॥ रत्ने पिता तिसारनापिते वलवी
 वलवर्दिनी स्त्री जीवकोषधिः ३ र्थप्रदत्ते पुष्टिकफरोधविशोध
 तिजराधरः ॥ नत्वेव इति राजनिर्घण्टः ॥
 वलविन्यासः पुं युद्धार्थं सैमस्य अथ वलाचतस्रयनामादि वला
 देश विशेषे विभज्य इलं द्यतनि वाद्यालिका वाद्या सेव वाद्याल
 निजस्थायने तत्रार्थायः युद्धः ॥ कोपिच महावलापीतपुष्पासहदे

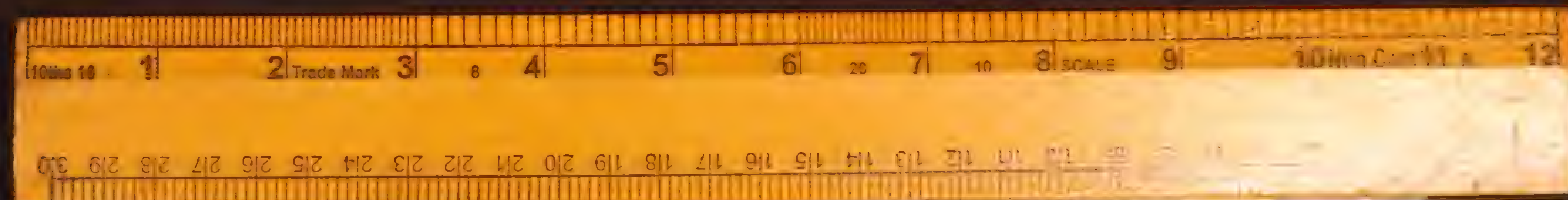
देवीचसासना ॥ ततोऽनतिवला । अयेवक वलाकाया गुरवःशानि
 ऋषयोक्ता कंकनिकासद । गोगे भद्राणां इति राजनिर्वटः ॥
 रुकी नागवला कषा रुखा गवेधु यच्च । हंस सारस कावाच वक
 का वलाचतुष्टय गुणः वलाच क्रौंच सरारिकाः नंदीमुखी सता
 तृष्टय शीत मधुर वल कांतिकृत देवा वलाकायाः सुवाः सताः
 स्त्रियं ग्राहि समीरास्त्र पितास्त्र ह सवने सलिले यसादेते तस्मात्
 तनाणने वलामूल तच श्रीपी न सवाः सताः । सुवाः पिताहराः ।
 त सवीरशर्करं मृज्जितसारं हर स्त्रिया मधुरा गुरुवा हिमाः वात
 ति इष्ट मेतमसंशयः ॥ इति भा श्लेषप्रदा श्रापि वल मुक्त कराः
 वप्रकाशः ॥ अपिच वाट्यालको सगाः इति भावप्रकाशः ॥
 वाट्यपुष्पी समोसा विलला वला वलाचिता स्त्री रामवीणा इति
 शतवाडियावा इति भाषा ऋषा शहरतावली ॥
 प्रोक्ता ततिव पीतपुष्पी महा वला पीतवाडियाला इतिरत्न ।
 वला पीतवाडियाला इतिरत्न । वलाटः पुं वृजः इति हेमचंद्रः ॥
 माला स्त्रिया ला वृष्णाश्र वलात म हगत वलादिनि दि
 हिणी वीतयित इति राज पातोहवाय इति स्वामी ॥ इत्यम
 निर्वटः ॥ रटीकायां भरतः यथा वलात
 कास्त्री वकजातिविशेषः त संहषयेयस्तु परभाष्यी नरः क
 तयर्षीयः विषकंविका २ इत्य चित्त वधदण्ड भवेत्तस्मात्पराधो
 मरः विषकं गता १ वलाकी ४ इति भवेत् स्त्रियाः इति मात्स्य २१ ।
 शहरतावली ॥ विषकं वी ५ मु ग्रन्थायः ॥
 कुगा ६ दीर्घकं थरा ७ धर्मीना ८ वलातकारः पुं हगत कारणं तत्
 कामकी ९ श्वेता १० मेजानेदा ११ यर्षीयः १२ प्रसभं १३ इत्यमरः
 जलाश्रया १४ यस्यामांशुगुणः सा हगतकारः १५ प्रसभः १६ इति
 रसहसवलाका चक्रकौवाद्योज शहरतावली महाभियुक्त सीवा
 लेसवतात् सवसंज्ञाः कथितास्तन ल वलात कार कृतं च यत् । तदप्र
 नासगुह्यं वलदापि अपिच । माणं लिखितं भयापयि कृतं तथा ।
 इति अणादने मिताहरा ॥

धृत नारद वचने ॥ देवानां मुपकर्त्री यो यत् दानं तपो
 वलात्मिका स्त्री इति प्रणीतः ॥ ब्रह्मा महोत्साहो महा बीर्यो
 ति शहरतावली ॥ सभ्रमो कल्कि समनो ॥ इति
 वलाया स्त्री वला इति राजनिर्वटः कल्किपुराणे ११ अध्यायः ॥
 वलावृजः पुं श्रीकृष्णः इति पुराणे वलाककंदः पुं गुलचकंदः इति
 वलामोटा स्त्री नागदमनी । इति राजनिर्वटः ॥
 भावप्रकाशः ॥ वलिः पुं करः राजशोभाभागाः
 वलायः पुं वरुणवृद्धाः इति शब् उपहारः पूजासामग्री इत्यमर
 चंदिका ॥ भरतो वामरदण्डः ॥ यच्च महा
 वलारातिः पुं इंदः इत्यमरः ॥ यज्ञान्तर्गत भूतयत्तः इति हेम
 वलालकः पुं पानीयामलकं इति चेदः ॥ दैत्यभेदः इति मेदिनी
 शब्चंदिका ॥ सच दैत्यो विरोचनपुत्रः । तस्य
 वलाशः पुं श्लेष्मा इति हेमचंद्रः ॥ अनायापत्त्या वाज्यं पुत्र शत
 लासमः पुं बुद्धः इति त्रिकाणश जाते । इति श्रीभागवतच तथा
 षः ॥ विरे पुत्रस्तवलि रेकः य
 वलाहकः पुं मेघः मुक्तकः इत्य तापवान् तुलेः पुत्रशतं नहरा
 मरः पर्वतः दैत्यविशेषः ॥ जानः सर्वपुत्रे ॥ तेषां प्रधाना
 नागविशेषः इति मेदिनी रमाग अतारो विक्रान्तः समहावलाः
 बीरवः कल्किदेव पुत्रः यथा सहस्रवाक्पुंश्वकन्येदेववलेः
 तथा रमासिते यदे वैष्णवे हा मुभे ॥ वलेः पुत्राश्च योश्चाश्च शत
 दृशी दिने जामदग्नादने चक्रे ९ शोयसहस्रशः वालियोनाम
 लोवर्ष चतुष्टयं पट्टसत्रं करेव । विख्यातागणो विक्रान्तपोरुषः ।
 हा भोजयित्वा द्विजान् चरुन् । इत्यपि पुराणं ॥
 भुक्ताहविष्ण्वीराकंसमिष्टं ता तस्य पूर्वजमहज्जोतोयथा ॥
 मिना सह ॥ बुभुजं पृथिवीं सर्वा मुक्तुवाच धर्मधुजानामवभृव
 मपूर्वी स्वजने हेता । सा पुत्रोस राजा विदेह देशे निजधर्मशीलः
 सुवेसाधी मेघमालवलाहको ॥ यज्ञासवाग्नी मुभकर्मकर्त्री सवि

विधानेन प्रतिपि भोजयेततः । तीर्थेन ओं विष्णोर्भ्यो देवेभ्यो नमः ।
सायं प्रातश्च दत्ते स्यादुत्तमं प्रतिपि ॥ इति वलिपुस्तकम् ॥
ततो ये स्तुत्यं कुर्यादद्याच्च व प्रदोषः तदन्तरे ओं सर्वभ्यो देवेभ्यो
लिमिष्य ॥ अस्तौ गृहमध्येत नमः उभयो दक्षिणे प्राचीनादी
विष्णुदेवेभ्य एव च धनत्रयसम तौ पातित वामजाने दक्षिणाम
हिष्णुप्रागुदीचावलित्तिपेत् । तौ दक्षिणाग्रजुषाग्रयो परिसति
प्राच्यांशक्राय याम्याय यमाय लमत्रभुगुलत्रयेण पितृतीर्थे
वलिमाहरेत् प्रतीचावरुणाय न ओपितृभ्यः स्वधा नतः सर्वेषां
व सोमायान्नरो वलिं दद्याद्वात्रे लीनामुपरिसर्वत्र प्रत्येकं जलनि
विधात्रे च वलिहारे गृहस्थे च अ षेकः तत उपवीती देवतीर्थेन च
यामव वलिहारे गृहस्थे च अष्टा लिषात्र प्रतालेनोदकेनात्रेन पेशा
यात् गृहस्थसममतत नक्तचरे । न्या ओयद्वौ नत्ते नमस्तः स्तुमा
भ्यो भूतभ्यो वलिमाकाशतो हरे हिंसीः ओयत्तुगोनमः इत्यनेन द
त्त पितृणां निर्वगं दक्षिणा घात जले च देये इत्यावृणक्तवलिः
भिमखस्थितः पु नत्तरोभ्र अथ काम्य वलिः वलीनापश्चिमे
त्वासमाहितमानसः ततस्तोय जलेनोत्तराग्रे वा कृता भूमी
मुपहाय निष्परावमनाय वै स्या जले दत्त्वा ओं देवा मनव्याः पशवो
नेपुनितिपेत् प्रातस्तस्मात्ता उद्दिष्ट वयोसि सिद्धाः सयद्वा रा देव
देवताः एवं गृह वलिकृता गृहे गृ सेवाः प्रेताः पिशाचा स्तरवः स
हयतिः सुचिः आयायनाय भूता मस्ता ये चात्र मिच्छति मया प्रदत्तं
ना कुर्यात्त सर्गमादरात् स्वभ्य पिपीलिकाः कीट पक्षेराकाया बु
भ्रुतिताः कर्मेनिवधेद्वाः प्रया भूतिताः कर्मेनिवधेद्वाः प्रया
वि वैष्णवे देवता मेतत्तसायुधान तनेह मिमित्तमयात्रे तेभ्यो विस
रुदाहते इति मार्कण्डेयपुराणे ॥ ह्युसखितो भवेत् येषां नमात्तान
अथ वलिः वैष्णवे पश्चाद्भूमौ पितृानवधुर्न वात्र सिद्धिर्न तथात्र
जले दत्तितान्छेयात्रे नसागुह्येन देव मस्ति तत्तमयेः त्रभुविदत्तमेतत् ।

प्रयात्र तस्मिं मरिता भवेत् ॥ ओं स्तेनियामहावामदेव्यमधिर्विवा
भूतानि सर्वाणि तद्यात्र मेतद्देव उगायती कंदः इहो देवता शान्ति
विष्णुर्न यतो न्यदस्ति तस्माद्दे भ्र कर्मणि नये विनियोगः ओं कया
तनिकाय भूत मन्त्रप्रयत्नामि भ नश्चिप्रया भूवहती सदा ह्यः स
वायनेषां चतुर्दशो भूतगणो य स्ताकया सविष्टया हता ओं कस्ता
यस्य तत्र स्थिता येः सिलभूत स सत्यामदानामहिषा मन्त्रदंयसः
द्याः तस्यै मन्त्रे हि मया विस्मृतं । इहा विदामनेवस ओं यभीपुणाः
तेषां मिदं ते मरिता भवेत् इत्युच्चा सलीनामविताजित्वाणा पातभ
र्यं वलिदद्यात् ओं पद्मवारुण वा वासुतये । इति वामदेवा गीतागा
सयाः सोम्या वै नैर्ऋता सया । वा नापातो विः पतिता ओं स्वस्ति न
यमाः पतिगुह्यत भूमी पितृम इहो ब्रह्मवास्वस्ति नः एषा वि
यापितं ओं वायुमेभ्यो नम इति प स्वदेवाः स्वस्ति न स्तादीः विष्णवे
नर्जले देये । भूमी जले दत्त्वा ओं स्या मिः स्वस्ति नो गृहस्थतेर्दधान ओं स्त
नो ह्यो प्रपाव प्रावलो वैवस्वत ऊ स्तीति विः पुनत् हादि
लोद्गयो ताभ्यापितं प्रयत्नामि । करण पादेणादिकं कृतैव वै
स्यात्ता मेता वदिसको ॥ ओं सभ्य सुदेवादिकं कार्यं वापि
नमः ततः पुनर्जले देये । भूमी ज पकसत्वे यत् किंचिद्दद्या वा
ले दत्त्वा ओं चणाल पतित पाय वैष्णवे वलिकर्मणी कुर्यात् ।
राणिभ्यो नमः पुनर्जले देये भूमी प्रदत्तस्त्राक्षणाभावे मन्त्रार्थभा
जले दत्त्वा ओं धर्मरात्रिचित्रगुणां वयन् नमो नम इति मन्त्रेण क
नमः ततः पुनर्जले दाने ततो जले र्यात् अविभक्ताना मेक करणादे
स्पृष्टा अग्नि विस्मृतमस्तु तस्य प्राय व सर्वेषां सिद्धिः इत्याह्निकाचार
जले क्रियमाणे वलीनग्रा जले वलि प्रयोगात्तत् नवग्रह वलि र्थया
येत् पितृवत् अत्राभावे केवल । गुरोर्दने रवे दद्या सोमाय सुनपा
जलेन पात्रांतरस्य जले कुर्यात् यसं । यावक मंगलायैव ही
ततः ऊषा ऊसम सहिते जले पूर्ण रात्रे सोम सुनवे दध्यादनं च नी
ताम्नादिपात्रे २ ॥ ३ ॥ वायुमुक्ताय तद्गतो रने शाने
रायकृष्णमात्रमोसश्च राहवे विधे

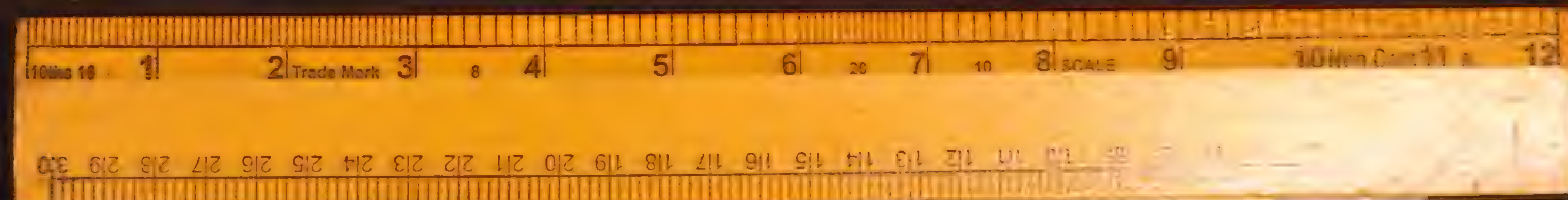

दनेच केतव्यः सर्वभक्षः समर्चये
त सर्वभक्षस्तनत्रयाभावेयथा
लाभोपपन्नैर्मन्त्रैः । इतिग्रहय
ज्ञाने ॥ पश्चादि वलिदानवि
धिर्यथा । वलिदानविधानेचक्र
यन्तामनि सप्तम मायातिमहि
षंछागेदयानेष्टादिकंतथा ॥ स
हस्रवर्षमाप्रीताइगीमायातिदा
नतः महिषेणवर्षशतदशवर्ष
चक्रागलान् वर्षमेकेनकृष्ण
हैः पतिभिर्हरिणस्तथा दशव
र्ष कृष्णसारेः सहस्राष्टं गणैः
कृष्णैः पितृनिर्माणैः वामासं प
शुभिसत्तया मासं सप्तशतादिक
लैरहर्नैरिति नारद ॥ सूक्तं वा
धिहीनेचमण्डलदण्डान्वितं ।
विष्णुदमविकारांगं सवर्णपुष्टमे
वच शिष्युनावलिनादातर्हतिपु
त्रचंद्रिका वृद्धनेव गुरुजनैः
एत वाधुवतया कुलैश्चवायिका
गुन हीनोगेन प्रजातया कामि
नींश्वरभगेन कारेण धातरेत
था सुहिकेन भवेत्सुविज्ञं च ।
वित्रमस्तके । मन्त्रं भिन्नतामपु
ष्टधृष्टीः पुष्टहीनके ॥ मा
यातीनांच निर्णीतं यन्तामनि
सप्तम वक्ष्याम्यथ वेदोक्तं फल
हानिर्वीतिकमे अथ नरवलिः

पितृमातृविहीनेचयुवकं वापि ।
वर्जितं विवाहितं दीक्षितं च पात
रविहीनके अज्ञातं विष्णुद्वेच ।
सप्तमदं मूलकं वरे तद्विष्णुद्वेच ।
नदत्ता क्रीड मृत्यातिरेकतः ।
स्नापयित्वा च तं यमी संप्रज्य व
सुवंदनैः माल्यै र्पुष्पैश्च सिंहे र
पि गोरोचनादिभिः तेच वर्षधा
मयित्वा चरदारेण यत्नतः वर्ष
तेच समुत्त सज्ज इगीयेन निवेदये
त् ॥ अष्टमी नवमी संधौ दद्यात्मा
याति मेवच । इत्येवकथितं सर्व
वलिदानप्रसंगतः अपि सप्त ।
म्यां एतनेकं तावलिदद्याद्विचि
तः । अष्टम्या एतने पास्त वलि
दानविवर्जितं अष्टम्या वलिदाने
न विपत्तिर्जायते भवे । दद्याद्विच
रणो भक्त्या नवम्या विधिवद्वालि
वलिदानेन विमोद इगी प्रीतिर्भवे
इति हिंसाजन्मचपापंचलभते
नात्र संशयः उत्तरीकर्त्तरातावले
जापोष्टाचरत्तकः अथ पश्चाद्विरो
दाच सप्तमे वधभागिनः योयं रति
सत्तं रति चेति वेदोक्तं मेवच । ऊ
र्जवतिवैस्मरी एजा वैस्मवा स्तेन
हेतुना ॥ इति व्रतवेवर्त्त ॥
प्रकृतिखण्डे ६१ । ६२ ॥

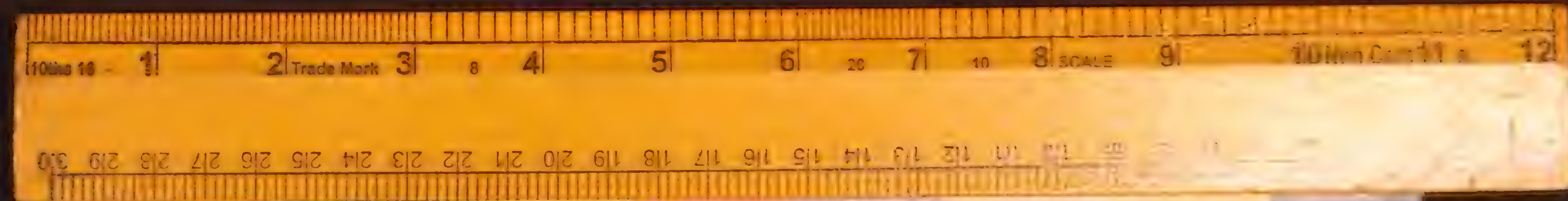
अथायः ॥ श्रीमतावाचकं कर्म
न वलिदानस्य सत्तं रपुष्पिदिभिः
यथा स्यात् प्रीतये सम्यक् तथाव
द्यामि पुत्रको वैस्मवी तेच कल्पो
क्तः क्रमः सर्वत्र सर्वदा । साधकै
र्वलिदाने पुण्याः सर्वसुरस्यत ।
पक्षिणः कच्छपा ग्राहा मत्स्यान
वविधाम्नाः । महिषोगोधिका
गावश्छागो वभ्रश्च मृकरः खड्ग
श्च कृष्णसारश्च गोधिका सरभोह
तिः प्राहैलश्च नरश्चैव स्वगात्र रु
धिरंतथा चेदिका भैरवादीनां वल
यः पक्षिकीर्तिताः वलिभिः साध्य
ते मुक्तिं वलिभिः साध्यते दिव ॥
वलिदानेन सत्तं जयेत पात्रुत्त ।
पात्रपः ॥ मत्स्यानां कच्छपानां
च रुधिरैः सत्तं शिवा मासैकं त
मिमायाति ग्राहै मीमांसुजीनव
मृगाणां शोणिते देवी मराणाम
पि शोणितैः अष्टौ मासानवाप्नो
ति तस्मिंकल्पाणदाचसा गो गो
धिकानां रुधिरैर्वर्षिकी तस्मिमा ।
मुयात् कृष्णसारस्य रुधिरैः मृकर
स्य च शोणितैः प्राप्नोति सत्तं दे
वी तस्मिहादशवर्षिकी अज्ञावि ।
कानां रुधिरैः पंचविंशति वार्षि
की ॥ महिषाणांच ख ॥

ज्ञानां रुधिरैः शतवर्षिकी तस्मिमा
प्राप्नोति मां प्राहैल रुधिरैस्तथा ।
सिंहस्य सरभस्याय स्वगात्रस्य च
शोणितैः ॥ देवी तस्मि मवाप्नोति
सहस्रं पवित्रं सरान् । मासे र
पि तथा प्रीती रुधिरै र्यस्यावती
कृष्णसारस्येन खड्गे तथा मत्स्ये च
रोहिते । वाही नम युगंचापि क
लेनेष्टाष्टकस्याण ॥ कृष्णसा
रस्य मासेन तथा खड्गेन चंद्रि ॥
का वर्षान् पंचशतामेव तस्मिमा
प्राप्नोति केवला रोहितस्य मन्
स्य मासे चीहीनस्य ॥ त
पिमाप्नोति वर्षाणां शतानि त्रीणि
मन्त्रिया ॥ त्रिप्रिये सिद्धिय ही
णः श्वेतो वृद्धस्तसापति वाहीन
सः प्रोचते सो ह्येक ॥
सत्तं कृतः नीलप्रीवो रक्तप्रीधः
कृष्णपादः शितस्तदः । वाहीन
सः स्यात् पदोष्टो मम विसो र
तिप्रियः । नरेण वलिना देवी स
हस्रं पवित्रं सरान् विधिदमेन
वाप्नोति तस्मिंस्तद्विभि नरेः ना
रेण वायमासेन त्रिसहस्राणि
वत्सगान् तस्मिमाप्नोति कामा
ख्या भैरवामम रूपधृक् मेव प्रत
प्राप्नोति तपीयुषं जायते सद्य सत्त
कंचापि ॥

नस्यानिमोसंचापिसदाशिवा ॥ शेषेन योजयेत् संज्ञानेनमे ।
 तस्मात् पूजने दद्यादसेः शीर्षव ॥ त्रेण खड्गमादाय पाणिना का
 लोदिते । भोक्ते होमे च मासानि । लराग्रास्तु मंत्रेण ते खड्ग मभिमं
 नियुंजीयाद्विचक्षणः ॥ पूजासु त्रयेत् । नेत्रवीजस्य मध्यतद्विराह
 नाम मासानि दद्यादसेः साधकः क मप्रयोजयेत् । ततो नु कालीति वि
 चित् अनेन लोदिते शीर्षमस्ते कर देष्टे नततमदे हातादीनाह
 तत जायते रुष्माण मिददं च तीयेन स्वरेण कादशेन च योनि
 मय मासव मेव च । एते वलिस । तानाद विदंभ्या हो तत पश्चात्त्रिये
 माः प्राक्तास्तु मन्त्रागमाः सदा जयेत् फेका विणिगपदेन स्मात्ता
 चंद्रासेन कर्मावा छेदने मध्य दय छेदयेति च सर्वदृष्टानि नित
 मिष्यते । दात्रा सिधु वक्रकच संज्ञा नो हि मारय सुलायक ॥ खड्गेन
 लाभिस्तमभ्यमं दारुतरप्रभले किं धि किं धीति ततः किल किले
 अथ मपरिकीर्तिते । एभ्याः य तिवे ततश्चि कि वि की न्ये वततः पि
 शक्तिवाणा घे वलि छेयः कदापि व पि वति च ॥ ततोः नुरुधिरं चैव
 न नानि देवी वलिते तदाता स्पे स्या कि रि किरीति । कालि
 म स्तन छेदयेत्तु प्रो काये नम इति कालराग्रास्तु मेव ।
 दिते साधकः पश्य ॥ पक्षिणं वा क इत्यनेन न मंत्रेण करवालेः
 वल्लदरां सोवा मोति सुडः सहा भिमं त्रिते । कालरात्रिः स्वयं न सि
 नामं च खड्गं वलि नियुंजीत वि न प्रसीद न रिहानये ॥ वलेः पू
 चक्षणः खड्गस्य मंत्रेण मंत्राया र्वेदिता मंत्रानि त्रयास्तु साध
 वनः कथिताः पुरा महामाया कैः अयं मंत्रस्तु वक्तव्यस्तु सदा
 वल्लोते वयोजाः स्तत्रोदिता बुधे विहानये । यत्तार्थे यथावः सुष्टाः
 तेः सार्द्धमेते मंत्रास्तु यो न्याः स्व स्वयमेव स्वयं भवा । अतस्तोत्रा
 ज्ञाभि मंत्रेण । पूजने पारदादी तपिष्ठा मित्रस्माद्ये तवयोः वधः
 ना कामाख्याया विशेषतः हि ततो देवत मुद्रिण काम मुद्रिण
 कालीति ततो देव्या वज्रपरिपट चात्मनः छेदायनेन खड्गेन वलि
 तथा ततो न लोहदेगये नमः पूर्वो न नंतत ॥ अथ वोजन खड्गं

सयं पूर्वमुत्तुलया पूर्वाक्तान् वप्रियः कृतिर ददनः कस्य सारं न
 संधवादी स्तरके वपं नियोजये वल्लदरा भवेयतः यत्र सिंहस्य वा
 त सौवर्णी राजते तास्त्रे तप पत्रपु वस्य नरस्य विहितो वधः ॥ बाल
 दं चवा । मोदये कास्य मयवा य एतेन वल्लोदो तत्राय विहितः
 तकाष्टमये चवा ॥ पात्रे रुधिरा क्रमः कृतास्तु तमये वाचन रसि
 नाय कर्तव्यं विभवावधि । नलो हं च मेरव अथवा एव विहृतं यव
 हे बालकले वापि रस्ये वंगोः यथो दाद मये चवा । स्नातये चंद्रहामे
 शके । दद्यादं वलीनां तभूमा ननेन मंत्रेण संस्तुते ॥ प्रभृत व
 स्तु विस्तरेः यवा । नयदे भृतले लिदाते न होवा श्रीन वायतः क
 नापि न दंडे पान भाजने रुधिराणि तान पूजयेत् प्रमुत्तान कृतास
 प्रदद्यात् भृतिकामो नरोत्तमः ॥ चीन तेत्रा साधकः सामान्य पू
 रणतु सदा रक्त मोदये ते नसेः र्वकायिता ॥ पूर्वतो मया वि
 यवा ॥ दद्यात्तरपतिस्तु न पुरा सोयत्र यथास्तित्तममः शला
 दौ कदाचन हयमेधस्ते दद्यात् मेरव ॥ महिषा
 कदा विदुयं वलि तथा दि कुपाल भैरव भैरवायवा अनेनैव तमं
 मये घुगं दद्यात्तराधियः न क त्रेण तथा ते पूजयेदलि ॥ यथा
 दावित्रया देवो प्रदद्यादय हस्ति वाहं भवान् देष्टि यथा वरसि च
 नो हया कर्षे चामरे वलि दद्या दि का तथा मम रिपूत हिंस्य
 त्रराधियः सिंहं वाचन रचापि न भवह ललायक ॥ यमस्य वाह
 गात्र रुधिरं तथा न दद्याद्वा लरा नेतु स्तु वरथ पथरायय । आयु
 मयं तथा देवै कदाचन सिंहं वा विने यशो दीह का पायन मास्त
 च नरादत्वा बालराण नरक वने ते खड्गस्य तयदा दानं कियते तत्र
 न इहापि स्यात् सहीनायुः सुख मेत्रेण जलेनाभ्युत्पन्नीत गुदा
 सो भाग्य वर्जितः स्वगात्र रुधिरं ज्ञातेति भाषयन् देवे पित्रे च सु
 ता चात्म हत्या मवा मुयात् मयं द भगः खड्गं खड्गं सत्रिमः कि ।
 तात्रास्तु ललायका देव हीयते धिविज्ञान महाभाग्य गुहा जात न
 न कस्य सारं वितरेदलि ॥ । मोस्तुते प्रदान कस्य सारस्य मंत्रो

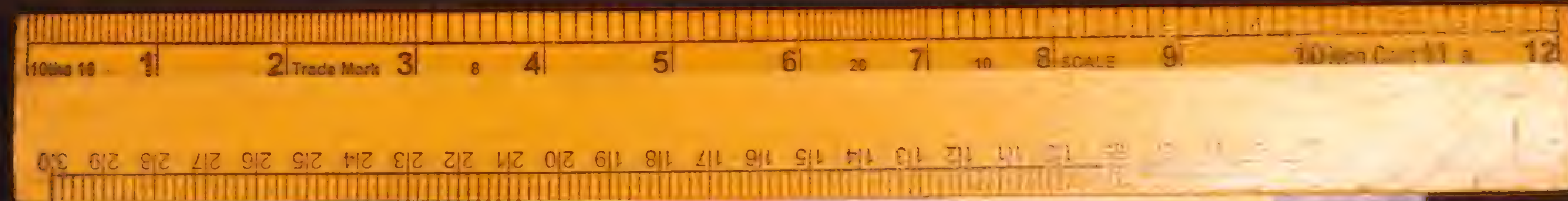

येपिकीर्तितः कुरुसार वलि
मने वल्लतेनो विवर्द्धन वतर्वदम
यः प्राज्ञः प्रज्ञो ददियणो मम ॥
तथासमप्रज्ञायामत्र मेतत् प्र
कीर्तिते त्वमष्टपादो विभूषणं
दभाग समुद्रवः अष्टमूर्तेमहा
भागभैरवात्मनोस्तुते यथा
भैरवचरणवराहो निहतस्तया।
तथासमप्रज्ञेन रिपुविघ्नानि
दय हरिस्तुहर चरण यथा वह
सि - - - तथा सुभानिमेनिसं
वक्रविघ्नोऽसुदय त विःसि
चरणेन जगत् प्रमृदययिणं ज
यान यन प्रत्येन हिरण्यकशिपु
हवन इत्येवं सिंह प्रजापोकम
उक्तो मयानव नरे स्वगात्ररुधि
रे पर्यायं स्यात् भैरव पीठे चेही
यते मयं वलिदयात् प्रमृगान
के प्रमृगानहेरुकाख्ये च तत्
पूर्वप्रतिपादितं कामाख्या नि
रुपेक्षितेनो विदिततकमं
ममद्वय प्रमृगानहेरुकाख्येन
कथ्यते तैजोगाने तयः सिद्धो
विमारांतमविष्पति पूर्वीप्रभे
रवायो न समुद्र सृष्टि नरस्यत
ददितोऽपि गिरौ दद्यात् भैरवा
मुरारिमाया रुधिरं यामिमा।

शेत हेरुकाख्ये नियोजयेत् २
त्वा संप्रज्यचनरे विस्तरागमन
क्रमे पीठप्रमृगानेयु वलिनेते
त वलिदापकं अन्यत्रापि यनेय
त्रदीयते यमहावलिः तत्राप
यत्रोत्तरस्त्यस्त्यस्त्यस्त्यस्त्य
सते । निवेदयेत् साधकस्तु वि
स्त्यनविलोकयेत् सुस्तान्तमनु
जदीमं पूर्वां क्रु नियताणानं । प्रो
समैद्युन भोगेन हीने सकृ चर
नोदिते कृतोत्तरासुत तक्रुत
दंगेषु च देवताः पूजयेत् ना
स्मात्तदेवतनचमानुषं वल्लरे
अष्ट वल्लरागतत्राणायाच मेदि
नी कर्णयोस्तथाकाशजिह्वा
यां सर्वतोमुखं ज्योतीषिनेत्रयो
र्विस्मृवदनेपरि प्रजयेत् ललाटे
पूजयेच्चंद्रं शकृदहिरागारत।
वामगणे तथा चक्रिणीवायां सम
वर्तितं केशाग्रनिर्झतिमधेऽधो
प्रापिप्रचेतसं नागां ललेचसुस
नेत्तं धेवापि धनेष्टरं । रुदये सर्प
राजत पूजयित्वा पंचदिदं नरवर्ज
महाभाग सर्वदेव मयातम रत्न
सांशुगणायनसमुद्रवसुबंधवै॥
मरायमां महायत्नचक्ररगसम।
चित्ते रत्नं परित्यज प्राणान्।

मरणे नियते सति महातपोर्भिदा
नेष्ट्यैर्येन साधनेन तमेदे
दिमहाभागत्वापि प्राप्नुवति ।
ये रातसां प्रमृगानां प्रवेताला
द्याः सरीसृपाः नपाश्चरिपवश्चा
येन मोते प्रेतत्तत्तत्तत् ॥ तत्रक
ठनालगलितैः शोणितैरंग संयु
तैः । आणायस्तान्मवन्मामर
णानियते सति ॥ एवं संपूज्य वि
धिवत् सर्वतः प्रपूजयेत् । शनि
तोमत स्वर्णोऽयं दिकपालाधि
ष्ठितो भवेत् अपि धितस्तथायै
श्च वल्लाद्यैः सकलैः सूरैः कृत
योपोपिमनुजो निष्ठाप्यासत
जायते तस्य निष्कलषस्याम्पुषी
युषं प्राणिनो भवेत् । श्रीणातिच
महादेवी जगन्माया जगन्मयी सो
पिकायं परित्यज्य मानुषं न चिरा
स्ततः भवेद्गणाना मधियो मया
पिवक्र सत्कृतः शतो मया पाय
युते मलमृजवसायुते तैर्वलिन
हिरुक्रान्तिका माख्यायापिनामतः
ग्रमेष्वां महिषादीनां वलीनामय
पूजनात् कायो मेधेतमायति ।
रक्तं पृक्रान्तिवेशिवा ग्रमेष्वापिच
देवेष्वा यदा यदा प्रदीयते तदा
विंते प्रदद्यात् २ ॥ १० ॥

जिज्ञासु सग्राय वै कालं व्यंगं चानि
वृद्धं रोणिणं च गलत्रणं । ज्जीवही
नागमयवाहदलिंगं गलत्रणं ॥
स्थितिरोचानि क्रुसेच महापातकि
नेतथा अहादशक वधीय शिम्पु
सूतक संयुते । ऊर्ध्वं संवत्सराञ्च
पिपयुतो पदित्वा चापिनराणां
च शोयतः स्थियेन दद्यात् सवलि
तानरकमाप्नुयात्
दानेषु योषिते पय्य पदित्वाः
वलिदद्यान्मानुषीं तत्कामं चा
तश्चित्ते न त्रिमासीयकामनेय
मुंदद्यात् शिवावलिं । न च त्रिय
हकामने प्रदद्याद्देवतत्रिणं का
मूने प्रदद्याद्देवतत्रिणं काणां
गादि उष्टं न यमुं पदित्वा तथा
देवै रद्यायथा मर्त्यं तथैव पया
पदित्वा च्छिन्नलागुल कर्णादि
भयदेतं तथैव च भयपृणादिकं
चापिनदद्यात् कदाचन नवास्त
णं वलिदद्यात् चोरा लमपि पार्थि
व मोतस्तुष्टं दिज देवेभ्यो भूपते
स्तनयेतथा शणेन विजिते रद्या
न्नयेरिषु मूरुतः स्वपुत्रं धात
रेवापि पितरं विराधितं विदप
यतिं च न दद्यात् भागितेयं चमा
तले ॥

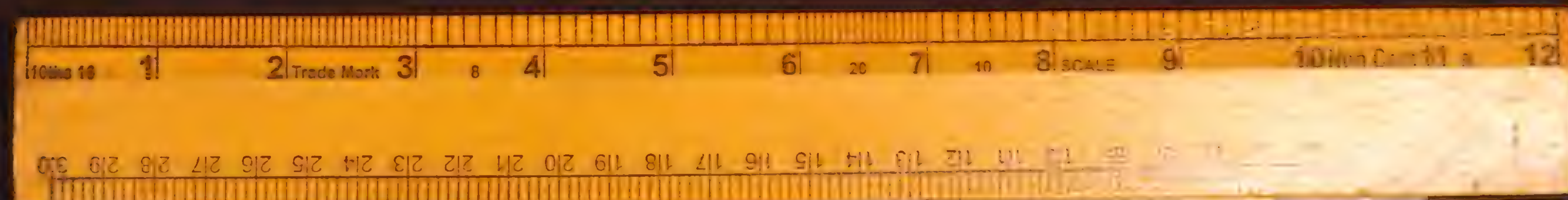
तलं अनुज्ञात्रापि दद्यात् तयाः पयेत् अवेः सिकेति मंत्रेण रोद्रेण
ज्ञानान्तरादिज्ञान उक्तालाभे म भैरवस्य च पवेत् संस्तुते मने
दद्यात् गर्दभं चाष्टमेव च स्तोमः देवी रक्षति ते वलिं । न तस्या
पयानविनरेद्या च मष्टमेव तथा थयश्चापि दत्तात्रेयज्ञानेन च न
संप्रत्यविधि वस्तुमयं पक्षिणः सूतकं दृष्येते तस्यात्पत्तिम्
भववा संक्षिप्य चापि मंत्रेण मंत्रे नादिकं ॥ छिन्ननरस्य शीर्षे त
णे वनिवेदयत् नारं सवेण शिरोर एतिनेयत्रयत्र च यत्तु मंत्रे चाम
क्त देवाः सम्पत्तिवेदयत् । छि मंत्रापि पस्यादीनां च न तस्या
गतवामतो दद्यात् नारिष वितरेत् छिन्नं शिरस्तथे शास्त्रानारं दिपा
पुरः पक्षिणं वामतो दद्यात् यतो यदाह स पत्तिनेराज्ञानि च वि
देह शोणितं क्रव्यादाणां पशूनां नारां च विनिर्दिशेत् पूर्वादिपि
पक्षिणं च शिरो मंत्रे ॥ वामे नि स्पर्शरूपवायुद्यादिगते कमात्
वेदयेत् पार्श्वजलजानाथी शिरे मुष्टिं भयं स्तोमं पुत्रलाभं
कृत्वा ॥ स कृमिस्तव द्रव्यं यनेतया कमादिनिर्दिशेत् नारं छि
शकस्य च शरानामयमत्स्याना ज्ञशीर्षे त भैरव उन्नरादि कमादे
मष्टमेव निवेदयेत् । सिंहस्य द वमहिषस्यापि मस्तकः पत्तिने
क्षिणे दद्यात् खड्गिणे च दक्षि वायु काष्ठाने सूचयेत् तस्याष्ट
णे पृष्ठदेशे न दद्यात् शिरो वारु तत् भोगं हानि स्तथे सूर्यं विनं
थिरवलेः । उपमवे रणे वापि रिपूजयो भयं राजलाभं शिरे वा
राष्ट्रं विनरेत् यः कश्चिद्राज पि कमादिदिदि भैरव । यशूनां च
पुरुषो नामस्तपि कदाचन व व सर्वेषां क्षागादीनां मष्टमेव ।
लिहानदिनात् पूर्वदि वसेत्तव एवं फल कमादिद्यात्ते जलभवा
दिनरे मष्टमे केति मंत्रेण देवी रक्षते । जलजाना पक्षिणां तवा
स्तुतये रात्रे मष्टमेव तनेन । स्य नैर्ज्ञानयो भयं यमत्र तश्चि
पि खड्गप्रीतिं तिथाय च तस्मिन् यदद्यात् पत्तिनेराज्ञानि शिरः यः
खड्गे दद्यात् विनरेत् नारास रान्तकटक शरदो देवानां क्षिप्त
येत नारादिकं तव द्रव्यं गते तस्य मष्टमे ॥ नराणां पशुपदादि ॥

ग्राहरीनां च रोदः स्तोतकंचल वतः । महिषः पंचवर्षीयः पंचविं
शो जीते यदि स्ववति मस्तके । छिन्ननरस्य राजस्य तदाहानि विनिर्दि
शेत् नारिषे मस्तके त्रैजायदि स ये तस्य रक्तं भूतले त्रैजायज
वतिलोतकं ॥ छिन्ननिवेदिने वीर्यं त्रये कामवीजं दत्तात्रेयं प्रजापतिः
भूयस्त्वेतदादिप्रात् अनेषाम वक्रिवीजं वदस्व गणां स एतस्य
थ यस्यादि वलीनां शिरसादिना तथा परः । सपदेना स्तथेताव
त् निर्गते स्तोतकं थमे परां भीति रादि वर्गीत संयुतः सष्टसुर शि
गदंतया । हसति छिन्नशेषे च खाविंद चेद युक्त स्तथा परः दि
ज्ञारे स्यात् विपुल्यः ॥ श्रीवृद्धि नीशिका वीजकांतः कौशिकीय
राघवो वृद्धिः सदा दान रंशयः भिमं गणं । पशवलिः स्वादेति च
यद्यदाको निर्गदति तथा भवति मंत्रोयं कौशिकः स्तथा नृपो वैरि
चाचिरात् रुंकारादयरातिः स वलिदद्यात् खड्गमामेय पूर्वतः
त स्मैष्मसावाच पंचता । देवा महिषवाचवाक्कागः वैरि
नो यदि नामानि भाषते छिन्नमस्त मेय च मंत्रकैः । छिन्ना तस्यां तमा
कः विभूतिमतला विद्यात् षण्मा गते देवो दद्यात्पुत्रतः ॥
साभ्यंतरे तदा । रुधिगदान काले यदा रिपो हृदि वलिदाने तदा प
त शक्तस्त्रे यदि स्ववेत् ॥ काये रे दद्यात्तथा शिरस्सिन्ना रिपो
तदाधश्चोर्दं वारातः स्यात्तरांत स्तस्य दयाय च प्राणपतिं च
था आहोपाहामया दस्य महारोगः रिपोः कुर्यात्तस्मिन् पशवयत् न
प्रजायते अमृताहो पवरणैः क स्मिन् दीणो रिपुप्राणाः दीयेते
रूपान्मयजायते महिषस्य त्र विपदायुताः आहो विमृत्रपिणी
क्तस्य मानुषस्याथ सायकः श्रेय विपदायुताः आहो विमृत्रपिणी
क्षानामिकाभ्यां त किंचिद्द्रव्यं भू च चंद्रिकेति ततः परं वेरिणां त
तले महाकौशिक मंत्रेण निति मुकं चेति स्वादे संवेति तं पुनः ।
पेहलि मंत्रमे ॥ देवेभ्यः पूतना वक्रिभायै ततः पश्चात् खड्गं मे
दिभ्यो नैर्ज्ञानो दिशि पू ॥ त्रैयकीर्षिते स्वयं स वैरी यो दे
हितमिमं पशुत्रपिणं विनाशय

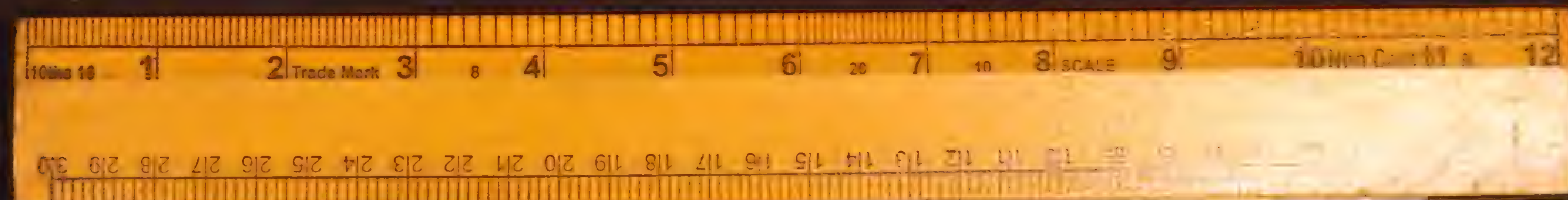
महामारिस्फेरादयत्वादय तद्वत् चंद्र मंत्रकैः दणनेकुरि
इत्यनेन तमंत्रेण वलेः शिरसिषु कावर्जं संकल्पयितुं यदस्वकं वा
व्यक्तं दद्यात्तत्तदुचिरेद्युत । तेन वृद्धदस्य महाफलमवा
साध्यानिवेदयेत् महानवम्या प्रयात् यमपुष्पस्य पत्रं तयावह
शरदिययेवेदीयतेवलिः तदा कृतिप्रोणिन तत्प्रमाणचतुर्भा
तदाष्टांगभेदमीसेहीमसमाच गाधिकरक्तसाधकः न कदावि
रेत इगीतंत्रेण मंत्रेण प्रणीतेदह प्रदद्यात्तन्नागहृदमथाचरेत् यः
नेष्टुवौ पवेदत्तावलिमयीरिपुह स्वरुदयसंजातमांसमासप्रमा
ज्ञमवाप्रयात् नाभेरथस्ताडयि णातः तिलमुद्गप्रमाणाद्वा दे
रेष्टुभागस्य च प्रिये स्वगात्ररु चैदत्ता न भक्तिनः षणमासाभ
थिरदद्यात्तत्तदावनसाधकः नोष्ट नेरतस्मात् काममिष्टमवाप्रयात्
स्याचिबुकस्यापिनेदियाणां च मान वाक्केस्तत्तत्पयोर्वापियोदयाही
वः कः भित्तोर्द्वैवाक्के । पवर्तिका रुदयेवास्त्रदयात्रेवि
पाणिमंत्रेण प्रयोदुधिरवात नाभस्तावसाधकः तन्नामात्रेण
नातिरुप्याचुसाधकः गणयेत् तदीयप्रदानस्य फलं स्यात् भुक्ता
मल्लारस्य दुवोमथेस्योनि चविपुलानभोगान् देवीगदेयथा
ने कर्णायस्वववाक्केस्तनयो ज्ञया कल्पयंत संस्थाप्य सर्वभो
रुद्रस्य च कंठायानाभित्तोर्द्वै मोदपोभवत् । महिस्यस्य शिरसि
रुद्रागस्य शनस्तनः पार्श्वयोश्च त्रैसप्रदीपशिवापुरः ॥ इस्ताभ्या
पिरुधिरं रगीये विनिवेदयेत् । यः समादाय च होरां च निष्ठति
न गुरुतोः सकप्रदद्यात् यत्रोती सविरायुः प्रतमूर्तिरिदं भुक्ताम
पिचसाधकः न चरोगा विलादगा नोमान भोगास्तेन महद्गोगण
जात्यजाताश्च भैरव तदर्थे च कृता नामयिषो भवेत् नरस्य श्रीर्ष मा
जातस्य स्रक्कादयमादसः स्तन दाय साधकोदसिण कर्ष ॥ वात्रे
रुद्रप्रदद्यात् यमपुष्पस्य पत्रं के सकुरियं पात्रे प्रदीप्ता निषिवाग्र
सोदगीराननेण त्रेकांस्फाले । तः यावद्वात्रे स्थितो मर्त्य राजा
वमानवः निधाय देवैदयात् । भवति चेहवै ॥ स्तनेन मपुर ॥

प्राप्य गणाना मधिपो भवेत् । दण समन्वितः शिरसि कृता वलिंदया
मात्रं वलीनायः शिरोगरक्तकरह । त कृता तस्य त मंत्रतः अनेनैव
ये प्रदीप्ता वितयेदेवीपुर क्लिष्टानि तु मंत्रेण विदनाच समन्वितः फ
मानवः सकामानिदस प्राण दे रतावलिषु प्रोक्तः स्वद्वः स्कंद वि
वीलोके महीयने महामायेन प्रावयोः रक्तद्वैः सचयित्वा क
गजाये सर्वकाम प्रदायिनि ददा विमंतेरिषु वलि ऊचदनस्य तिल
मिदेहरुधिरं प्रसीद वरदा भव । कंललादेः भित्तिवेषयेत् रक्तमा
इत्युक्ता मूलमंत्रेण नानि पूर्ववि ल्पथरक्तत्वारक्तवस्त्रथरतथा क
चोणः स्वगात्र रुधिरं दद्यात्मान एववद्वा रक्तसूत्रे नीभो प्राल्पचक्र
वः सिद्धसन्निभः येनात्ममांसम त्रिने दतोन्नरशिरस्कथः कृताव
तेन ददामीष्टरि भूतये निर्वाणेत ज्ञेन छेदयेत् शिरस्तस्य ततो द
तस्येन देहिं कृतमो नमः इत्य यात् स्कंदाय तेन मस्तनः चतर्द
नेन तमंत्रेण स्वमांसवितरेदुयः । शास्त्राग्निभा संसक्तः मपरः स
सोभापं सखसेपने प्रदीपे परमं मः परतः परतः पूर्व चेदीविंम
प्रुचि दीपयनमांसमिदं जं दीप मन्वितः स्कंदस्य मूल मंत्रोः ये
द्वौ द्वौ नमो नमः इत्यनेन त मं तेन तस्मै वलि मजेत् चतर्दण
त्रेण दीपं दद्याद्विचक्षणः । महा स्वराग्निभा पदतावेत् पूर्ववत्
नवम्या शरदिरात्रो स्कंदविशाख । प्रोक्तो विशाख मंत्रोः येनेन तस्मै
योः यवचूर्णं मयंकृता रिपुं म वलिसजेत् कृदिलादौ कृत्स्मपि
मय मेव वा शिरसि कृता वलिंदया गवोर्णो रक्तो म्पुधारिणो त्रिम्प
त कृता तस्य त मंत्रतः अनेनैव त ले करवालं च पाणिभ्यां दत्तिल
मंत्रेण खड्गमां मंत्र यतनः रक्तं कि तथा विभुतो नृकपालं च कर्त
लकिली चोरे चोरा धार विहिंसकः कंचापि वामतः त्रिनेत्रो नरमुरा
ब्रह्मशिखो विकशिखाममकं च नामाला मुरसि विभुतो विक
रि सत्रमं मां तो विसर्ग सहितः स दोदशने भीमं गीतोषो हारपा
च विंशयुतोः परः ब्रह्माग्नियोगाग्नेरेण को ध्यानेन वितयेदेवाः परतः
विदना च ॥ संस्थितो मदा । चैवमासि सिते

पदेवतर्पणविशेषतः वलि मुनिप्रितं शंकरीतद्वयः कृता
 भिमिदियेष्टागे मीच भैरवरपि शिववक्रविनिर्गतं भीतापतेति
 एं तोषयेन्मधुभिर्मत्स्येस्तेन ब्रह्मर्षे प्रत्युवाच सदाशिवे ॥ श्री
 तस्याम्यदत्तना । चतिका वलि पार्वत्युवाच ये ममाचनमित्युक्ता
 दानेन वलेः शीर्षजलेनत ॥ अ प्राणिहिसन तत्पराः । तत्
 भिविद्यतमंत्रेणमलेनैव निवेद जने ममामेधं यदेषान्नदधोग
 येत् इषत्प्राणान्न वक्रथाचालि तिः मदर्थे शिव ऊर्वति तामसा
 तैर्पूर्वमर्चितं वीक्षेत् कामस्य सि जीवद्यानने ग्राकल्पकोदितिर
 दितं सिद्ध भावच साधकः सित येनयावासानसेषयः ममनाम्ना
 प्रतो रयस्येयेयागपीठस्यसन्नि यवायने पम्पदत्तकरोति यः ॥
 भः । ध्यायेद्यस्मिन् महामायासि कापि तन्निष्कृतिनास्ति कुंभीपाक
 दिवोपयते नमः । युनेनमर्चितः मवाप्तुयान् देवैपैत्र तथात्माथ
 शीर्षं नलिराद्यदि वेयते ॥ तत् यः ऊर्ध्वान् प्राणिहिसने । कल्प
 कार्यस्य तदासिद्धिरसिद्धितुवि कोदिशान्तेभोभोरोरेवसेतुथ
 यर्ष्यायान् । एवंदददलितोरे व योमोहान्मानसेर्देहिदत्तोज
 क विधि र्यात् सदाशिव एकविंशतिकृत
 तर्वगीमाप्रोत्पसंशयं एवंवलि अतन्नयानिपुजायते येन येन
 प्रदानस्यक्रमोच्यतेयेव क पम्पन दत्ता ऊर्ध्वान् शोणितक
 यितोरुशिराधाय उपचारान् ए ईमं । स यवेन्नरकेतावद्यावलो
 एषमे इतिकालिकापुराण १६ मानितस्यैवे दंताकर्मातथोत्तर्ग
 यथाय । वलिवाननिधेयो यथा कर्माथनीतयेवव तत्पामवेति
 जीवावकंपावितानंततोउर्गी सर्वेनेप्रवन्नरकगामिनः ममो
 सदाशिवः यमस्तपुरमपीत्या दशोपम्पनदत्तासरक्तपात्रमुत्स
 गृहमेतदवाप्तुया सर्वेदिसुम । नेत योमरुः सत्पूयादेवसेयदि
 पातीवस्तुद्रकाश्चकषाशिव क नसेषयः देवतांतरमन्त्राम योजेन
 तमयातवैदोऊर्ध्वः कालनया लेखया तथा । हत्ताजीवांश्च यो
 वयं मरुतदेहइतिमवुदि भद्रे । भद्रेत् नित्यं नरकमाप्नुयात् ॥

यूपेवहायम्पनदत्तायः ऊर्ध्वं वे यत्तमारभ्यवेत्ताकः ऊर्ध्व
 दत्तकईमं । तेनचेत् प्राप्यते दे पम्पनातने सनदाधो गति
 स्वर्गी नरके केन गम्यते । उप गच्छेदितरेषांचका कथा भाव
 देष्टावयेदंताकर्माथनीचवि योः पूजनं मोहाये ऊर्ध्व मीस
 ऊर्ध्वी उत्तर्गकर्माथनीवानां स शोणितैः यनेति कुंभीपाके ते
 वेयान्नरकं भवेत् मध्यस्थस्य भवेति यशवः पुनः फलका
 यायापिप्राणिनां कय विक्रये । मास्तवेदोक्तेः पशो गालभने
 तथादृष्टमृत्नायां कुंभीपाको मत्वे पुन स्तनत फलं भुक्ता
 भवेद्भुवं स्वयं कामाशयोभूतयो ये ऊर्वतिपतंतयः स्वर्गकामो
 ज्ञानेन विमोहितः हेमन्यान् वि ष्यमेधं यः करोतिनिगमात्त
 विधान जीवान ऊर्ध्वान्नामशं या तज्जोतातेयतेद्रयः सजन्मा
 कर तद्रामवेष्टासस्यतिज्ञातिदा नि भवार्णवे । योहताः यशवो
 रादिसंपदं अविगद्भवेन्नापो लोके विहस्वार्थेषुकोविदेः ते
 सनः सनरकं वनेत् देव यजेपि पुरवतान्नदस्युत्तयाव न
 दृष्टादे तथा मागल्पकर्मणि । शकर ग्रात्पुत्र कलत्रादिस
 तस्येवनरके वासो यः ऊर्ध्वीजी सति जलेच्छया यो इरात्ताप
 वद्यातने ॥ तथा । मद्याजेनयम्प न्नदत्ता ताद तये
 न दत्ता योभवेत्त सह वैधुभिः तदा तसत् ज्ञानेतिनोवेदपुर तत्
 व लोमं संख्यावे रसिपत्रवने वसे येकर्मताः पंडितमानयुक्ताः
 त यावयो रम्यदेवानां नाम्नाचमरु लोकाथमा स्ते नरकेपतेति
 र्मणि यः संपोष्यपम्पन दत्तात्सो ऊर्वतिमर्त्यः पम्पनातनेचेत् ॥
 यतामिम्प माप्नुयात् पम्पन दत्ता येतानिनां संरधियोः कतापी
 तथात्तामा यो ष्येन्नां सशोणि भवेपम्पुञ्जति न यर्मशास्त्रं ज्ञा
 तैः तावन्नरके वासोयावद्देदि जानेतिनाके नरकेनमर्तिगच्छे
 वाकरो निर्वर्तिभस्म तल्पतनव निहोरेनरकेनरास्ते पृहा अका
 दृष्टेण यत्तने यस्मिन् यजेम स्मिन्विदंतिशास्त्रानयमार्गायमा
 भोशोभो जीवदत्ता भवेद्भुवं ॥ धितेन यापेनउल्लापपुञ्जानकाप
 एयोदवासाभवतीहतेया जीवान

कर्मोपविदंति मूलाभातामये भवेत् समेन साजन गृहे सवि
सत् पथिनो नयमं स्मार्त्ता भवे धिनेव शंकर प्रवृत्तिनोतिव।
प्राणिवधं नृकर्म्युत्तयोतिमर्त्याः निस्त यत्रापि सात्विकी क्रिया
खलरोरवारय तत्तस्तुखलुजत एवं नानाविधं कर्म यशो रत्न
नाद्याननेन करिष्यति शुद्धात्मा भनादिकं कामाशयः फला
धर्मवान् ज्ञानी प्राणांते नैवमान कादीकृताज्ञानेन मानवः पञ्चा
वः यदीहोदात्मनः हेमं यत्ताता ज्ञानाशिनाच्छिन्नाभ्यामाशाना
नेतदानरः जीवात्कानपिनोहया मसीसदा यमभीतिहरे भस्माय
नसंकटायमपुवचेत् संयतो च दिगाविद माश्रयेत् इति पाश्चा
विपत्तौ वा परलोके लुक्ः प्रमा नरखंडे १०५।१५ अध्यायः ॥
नृकदावित प्राणिनो हेमं नृकर्म्य वलिः स्त्री जरयाश्च चर्म तय
नत्तवित सधीः मानवा यः परवे र्णयः चर्मतरंगः २ त्वगूर्मिः ३
नत्तवित सधीः मानवा यः परवे त्वक तरंगः ४ इति राजनिर्घटः।
सुमयत्नेन नृकर्म्यात् प्रा व जरवावयवः। गृहदारुप्रभेदः
धादृक्षति यो मर्त्या जीवान् नत्त इति मेदिनी गृहकुरः यथा।
नयमवित कि प्रणेतस्य वधे पंचात्मा मारुतः पितृकफोगृहव
हेवत्ताण्डसवरदाति योरदत्त लित्रयं सर्वयत्प्रज्जप्यति गृह।
ज्ञाननात् प्रभोजीवमात्रं दया ज्ञाना समद्वे तस्मादशीसिद्धः
परः कसपियत मोनिमं सर्व खानिवक व्याधिकराणि च सर्व
रत्नाकुरातिसः एकस्मिन्वदि देहोपनापीनि प्रायः कृच्छ्रतमाति
नेजीवेत्रैलोक्येन रक्षिते व च वास्यायानवलौजातान्येकदे
यात्तशंकरवे येन तस्मादत्तेन चोत्पन्नानि च अर्थासिसुखसा
ज्ञानयेत् तथा यम्पुद्गिमाविधि ध्यानि नचिरोत् पतिनातिव ॥
यत्र पराणे निगमे तथा उक्तेर दृष्टजानि द्वितीयायावलौ या
जस्यभाषासकेवलं तससापि। त्याश्रितामपि। कृच्छ्रसाध्यानि
वा नृकस्वर्ग सेवार्थं संसाराय ताम्याः परिसंवत् सतणिव।
प्रवर्तितः यत्तस्तत् कर्मभोगेन सहजानि त्रिदोषाणि याति।
गमनायामन ॥

चाभ्यन्तर वलिं। जायतेः प्रांसि वैतापः। ओंसूर्यः पञ्चरासीनेना
संश्रित्य तामसाध्यानि निर्दिशे यजेत स एतलोके मजयत्तस्मिन्स
न इति माथवकरः ॥ र्यः सनेलोको भविष्यति ते जेयसि
वलिका स्त्री शनिवला इति राज पिवेतापः। ओवाचेनेषु धामि प्रा
निर्घटः ॥ णोनेषु धामि श्रोत्रेनेषु धामि मे
वलिराने स्त्री देवोद्देशेन यथा कृस्तेषु धामि पायुनेषु धामि मज
विधि पूजोपहार त्यागः। इर्गा। स्त आष्यायता वाकृत आष्याय
दि देवतोद्देशेन संकल्प पूर्वक तोप्राणान् आष्यायता चक्षस्तथा
ल्लागादि पञ्चज्ञानेन यथा वलि प्यायतां श्रोत्रेन आष्यायता यत्रे
दानेन सतते जयेच्छत्रुत्पादय करेयरा स्थिते तत्र आष्यायतां
इति कालिकापराण ग्रन्थ विधि तत्रे निष्ठायतां तत्रे षुधतस्मदो
निषेधो वलिशब्दे दृष्टव्यो ॥ भ्यः स्तारा इति मेघैः स्नापयित्वा
अथ वलिरानकमः स्वयम्भरा। ओमेवाकार स्तंभमध्ये पञ्चवंध
भिमूतः पूर्वाभिमूखं वलिग्रचय यवंधय संधं रायवयव पञ्च वं
वयवसंदरुष्टं पुष्टं मालं क थय वंधय वल्गाएखारुष्टं क
वष्टयित्वा स्नाते समानीय कृतोज भे पञ्च वंधय वंधय कः फट् स्ना
लिः पवेत् ओवाराही यमुना गंगा हा ओझो की कुचा चंदिका पश्म
करतोद्या सरस्वती कावेरी चंदभा पञ्च मोहामिस्वारा इति मोतण
गावसिंधुभैरवसागराः पञ्चस्ना ततः संधं रायवयव पञ्च मोवे
नविधानाय सात्रिध मिहकल्प कुरु कुरु स्वादेति मोतं कृता दम
य इति तीर्थायावत्स ओं अग्निः प स्तितिल्लादे सिंहरेदत्ता ओल्ला
पञ्चरासीनेना यजेत स एतलो क यशवेनम इति पाशादिकं दत्त्वा प
मजयत्तस्मिन्प्राः सनेलोको भ तदधिपतये ओं अग्रेय नमः एतत्
विष्यति ते जेयसि पिवेतापः। संप्रदानीयाये स्त्री इर्गाये नमः।
ओवायुः पञ्च रासीनेना यजेत स तिपुष्प दत्त्वा यशारग देवताः।
एतलो क मजयत्तस्मिन् वायुः स पूजयेत् यथाशिरसि ओं रुधिरवदं
नेलोको भविष्यति ते जेयसि पिवे ॥ येनमः ललाटे ओं प्रांति एषे नमः

क्रमेण ओम्भंगायै नमः चतुषोः कर्मसु तद्भाभवतसादेवी सरिता
 ओम्भनेत्रायै नमः कर्णयोः ओम्पार्व पिशितेस्तव चेदिका प्रीतिदानेन
 त्वेनमः ज्ञाणे ओम्गोप्ये नमः विवृ ज्ञातरा पदिनाशनः चामुण्डाव
 के ओम्चेदिकायै नमः दंतपंक्तौ ओ लिङ्गपाय वल नभ्येनमास्तने नतः
 उग्रचेदिकायै नमः जिह्वायां ओ पद्मपाशाय विमदे शिरस्त्रयाय।
 चंद्रचरायै नमः मुखे ओम्विष्णुपा पीमहि तत्रः पद्मः प्रचोदयात् १
 द्वायै नमः ग्रीवायां ओम्चण्डायै न तिकर्णे जपेत् नतः खड्गमातीय
 मः एष्टे ओम्महाभैरव्ये नमः उदरे क्री इति वीजाक्षरं लिखित्वा यथा
 ओम्वेस्त्र्ये नमः चतुष्पदे ओम्चण्डा येत् कृत्वा पिण्डा कपाणि च का
 प्रियायै नमः पाशयोः ओम्सर्वेश्व लरात्रिस्वरपिण्डं उग्ररक्तस्य नय
 र्ये नमः कटिदेशे ओम्विष्णुपादाय ने रक्तमास्यानुलेपने रक्तावरध
 नमः खुराग्र्ये ओम्कौशिक्ये नमः लां रचैव पाशं हस्तं कुरुदेविने पिवमाने
 गले ओम्प्रहर्षिते नमः सर्वांगे ओ चरुधियं भुजाने क्रव्यं संहति एवं
 पद्मधिष्ठार देवताभ्यो नमः इति खड्गं ध्यात्वा गृहीत्वा ओम्रसना
 संश्रुत्य उत्सृजेत् विसृज्योतसद चेदिकायाः सुरलेक प्रसाधकः
 यादिः सिम्भु देवमुकनि इति भिमं ययं क्री खड्गाय नम इति
 यो वार्षिक शरत् कालीन इर्गी म पायादिभिः संपश्य पुनर्मृष्टौ ओम्
 होत्सवेष्टमुकगोत्रस्य श्रीष्टमुक हादेवाय नमः धारे ओम्यमाय नमः
 स्रङ्गी प्रीतिकामनया उर्गी देव्ये अये ओम्बलणे नमः ओम्चमिर्विश
 र्मं पञ्चवक्रिदेवने तभ्यमहं वा सनः खड्ग स्तीक्ष्णाय ओम् उग्रसदः
 तयिष्मि इत्युत्सृज्य कृतोजलिः श्रीगर्भाविजयश्चैव धर्मपालनमो
 पठेत् ओम्भंगं स्ववलिङ्गपेण ममे स्तुते इत्यष्टौ तव नामानि स्वयमुक्ता
 भाग्या इयं स्थितः प्रणमामि ततः निवेधमा नतं कृत्वा त्रिकान् भृगुरु
 सर्वत्र पिण्डं वलिङ्गपिण्डं यत्तार्थं देवो महेश्वरः हिरण्यं च शरीरेने
 प्रावः स्रष्टाः स्वयमेव स्वयं भवा श्र ध्याता देवो जनार्दनः पिता पिता
 तं ज्ञाता तपिष्मि तस्माद्यज्ञे वधा महोदयत्वं मां पालय सर्वदा नी
 ३दधः पद्मपाशं प्रसूतो सि प्रजा होमादि लजी मृतमंकाशस्तीक्ष्णदेष्टुः।

हृषोदरः भाव शुद्धो मर्यादा नतः शिरसि स्तुत दशां दत्ता ओम्
 अतिनेजास्तयेव च ओम्तीक्ष्णदे तसदयामुके मास्यमुक पदे मुक
 प्राय नम इति पृष्ठं दत्वा ओम्क्री तिथो वार्षिक शरत् कालीन इर्गी
 फट् इति खड्गं मादाय ओम्कालि महोत् सवेष्टमुकगोत्रस्य श्रीष्ट
 कालिवस्त्रेश्वरि लोहदेवायै नमः मुकस्य श्रीमङ्गी दर्शनाभिवंदन
 इति जपित्वा ह्वागस्य श्रीवायां त्व स्पर्शनाभिपूजनं स्नपनं नयणाज
 ज्ञत्वं श्रीं चंद्रिदिक्षिदि फट् फट् नितपूर्व पूर्वार्थिक पुण्याधिक
 स्नाहा इति पूर्वार्थिभित्त्वं वलिङ्गये पुण्य प्राप्ति कामो इर्गी देव्ये सप्र
 मुनरा मुखः उन्नराभिमुखं वलिः दीपह्वागपद्म श्रीर्षदास्यमीनि
 स्वयं पूर्वार्थिभित्त्वं वा सकृत् प्रहा संकल्प एव संप्रदीपकाग पद्म
 रेण छिद्यान् नतो सन्मयादि या श्रीषवलिः क्री उर्गी येनम इत्यु
 त्र रुधिरमादाय चतुर्भागे कृत्वा तस्य ओम्जय तं सर्व भूतेशे सर्व
 पेष्णाम्यो ओम्विदारिकायै नमः आ भूत समाहूते रक्षमा निज भूते
 ग्रेष्म्यो ओम्पूतनायै नमः नैर्ऋत्यां भ्या वलि भुंक्षन्मास्तने नतः
 ओम्पापराक्षस्ये नमः वायव्या ओम्कौ खड्गरुधिरमादाय ओम्ययं स
 पिर्क्ये नमः ओम्तसदयामुके मा स्नामि पादेन संप्रणमि च
 सिम्भमकपदेः मुकनिथो वार्षि तेषा सस मे वृषपतः यातयदि
 क शरत् कालीन इर्गी महोत्सवेष्ट मुकगोत्रस्य श्रीष्टमुकस्य दशवर्षी
 वलिङ्ग श्री उर्गी प्रीतिकामः श्री उर्गी तिलकं कुर्यात् मेघवातेन
 देव्ये ह्वाग पद्म रुधिर दास्यामि इति मेघसुहृन् यो ज्य मेघरुधिरदा
 संकल्प ओम्कालि कालि महाकालि ने त एकवर्षी वलिङ्ग इर्गी प्रीति
 कालिके पापनाशिनि शोणितं चव कामः प्रभूत वलिङ्गानेन होवाची
 लिङ्गक वरदे वामलोचने पद्मरुधि नवा अयतः कृत्वा संप्रसा नत
 रवलिः ओम्देवयज्ञेति मंत्रेण दद्यात् पद्मभ्यां नम इति संप्रसा ह्वागत
 नतः पंक्ती श्रीकौशिकिरुधिरं एण्य मित्रक वचना नरेन प्रयोगः पद्म
 यता मिति वदेत् ॥ नरेण्येव वाको नयतान पद्म नत
 भ्यमहं वानयिष्ये रुधिरदानेन
 यता मिति वदेत् ॥ यज्ञान रुधिरं वलीन् दास्यामि

इति संकल्प प्रत्येकेन दद्यात् श्रीं खड्गनाथनमोस्तुते नमो
 र्धदानमयेवं नमो मूलमंत्रं यथा महावाक्यं अमुकदेवता प्रीति
 प्राप्तिं जमा समर्पणमिति नित्यं कामः अमुकदेवता इत्यमुं नमः
 दिकेष्टर पुण्येण कृतं पदतिः ॥ महं संप्रदत्तं नमो निवेदयेत्
 अथ त्रिक वलियान विधिः त्रयथाक्तेन विधानेन नमः मस्त
 त्रसंस्तुतां यमुं देवतां सस्याप समर्पितं नमो वलिं दद्यात् न
 वल्यमाण विधिना उत्तरेण ॥ तौ रुधिरं समांसे देवता दद्यात् न
 तउक्ते जामले देवता स्यापयिता तौ वशिष्ठं वदकाभ्यां वलिं द
 नयमुं लक्षणं संयुते स्वेतसर्प द्यात् ॥ यथा ऊं वावदकायन
 पवित्रे पात भूतान् न सारयेत्ततः मः इति गंधादिभिः ॥ संप्रज
 अर्घ्यादकेन संप्रोत्त अर्घ्यां स पूर्ववत्तं त्रेण वायवे वलिं दद्यात्
 रस्य कवचेना वयुं वायवे नमः दद्यात् न ऊं यो योगिनी भोजनमः इति सं
 मती कृतं गंधपुष्पाक्षतैः यमुं पूज्य पूर्ववत्तं त्रेण ईशाने वलिं दद्यात्
 संप्रजमूलेन समधा नमः ऊं तौ दोत्रपालाय नमः इति संप्र
 हया प्रोक्षणं कृतं कर्णोत्तमं त्रेण पूर्ववत्तं त्रेण नैर्त्तं वलिं द
 पवेत्त यमुं पाशा विमदे विष्ट यात् ऊं गोगणपतये नमः इति सं
 कर्मणे धीमहितो जीवः प्रवोद पूज्य पूर्ववत्तं त्रेण आयेयां गणे
 यात् नमो श्री कालिका लिवेत्र पाय वलिं दद्यात् इति त्रेण सारः
 स्मरि लोदं दद्याये नमः इति त्रेण वलिं धृत्वा पुं विस्रः इत्यमरः ॥
 तत्रै पुन्ये ततः खड्गस्याग्रम वलिनः त्रि वलिभः जरया क्षय
 यमूले कमेण पूजयेत्त यथा चर्मयुक्तः इत्यमरः ॥
 ऊं वागीश्वरी वलिभोजनमः ऊं वलिनंदनः पुं वातासुरः इति
 लक्ष्मीनाथया भोजनमः उमा प्रावरत्नावली ॥
 महेष्टरा भोजनमः ॥ नमो वलि वलीनी स्त्री वातालकः ॥
 विस्र शिव प्राप्ति युक्ताय वि वलिं दद्यात् इति रावचंद्रिका ॥
 ज्ञाय नमः इति सर्वत्र पूजयि शनि रावचंद्रिका ॥
 ताम्ररा मेत खड्गय खरणा न यणक्ति कार्याय नमः यमुं सुपुस्तया

वलिपुष्टः पुं काकः इत्यमरः दिकोषः ॥
 वलिपोदकी स्त्री उपोदकी इति वलिसदा स्त्री रसानले इत्यमरः
 राजनिर्घण्टः ॥ वलिहा पुं विस्रः इति हेमचंद्रः
 वलिप्रियः पुं लोभप्रवृत्तः इति वली पुं वलरामः इति प्रावरत्ना
 रावचंद्रिका ॥ वली उष्ट्रः महिषः वृषतः ॥
 वलिभः त्रि वलिनः इत्यमरः ॥ सुकरः कफः ऊदवृत्तः ॥ इति
 वलिभूक पुं काकः इत्यमरः ॥ जराधरः माघः वलयुक्ते त्रि ।
 वलिमहेश्वरी स्त्री अथोलोकः या तन्ययाय । अश्वलः २ निर्दिश्यः
 ताल इति शब्दमाला ॥ इमांसलः ४ उपचितः ५ इति
 वलिमान त्रि वलिनः रजयाक्ष्य हेमचंद्रः ॥
 यचर्मयुक्तः इत्यमरटीका ॥ वली स्त्री वलिः जरया क्षयव
 वलिमुखः पुं वानरः इत्यमरटीका म इत्यमरटीका भरतः ॥
 यो रमानाथः ॥ वलीक स्त्री पदलप्राने कौविश
 वलिष्टः पुं उष्ट्रः इति राजनिर्घटः तिभाषा । इत्यमरः ॥
 वलिष्टः त्रि अतिशय बलवान् वलीमुखः पुं वानरः इत्यमरः ॥
 यथा प्रायश्चित्तं विना एतात्तमेव वलायान् त्रि अतिशय बलयुक्तः
 इमानसा आकामाया वलिष्टेन यथा आगमादेशोर्मये वलीया
 स्त्री जारेण इत्यति इति ब्रह्मवेवर्ते प्र नागमे विधिः इति इगीदासटीका
 कृतिखण्डे ५५ अध्यायः वलि । वलीवर्दः पुं वृषः इत्यमरः ॥
 प्रायथा वायुः १ विस्रः २ गरुडः ३ कौर्ष्याया ज्ञानेन नृकस्य देया य
 हनुमान् ४ यमः ५ महावराहः ६ स्या वलीवर्दः समाहृतः स्यात्त
 रतः ७ सत्यतित्ता ८ गजः ९ वृषः १० स्मपियत कलं नरकं वसते
 जः ११ वलरामः १२ वली १३ वलि चोरगवा कौर्ष्ये हि दारुणे ॥
 १४ भीमः १५ सती १६ शेषः १७ पुं सलिले च न युक्तेति पितर स्त
 कृते १८ इति कविकल्पलता ॥ स्पंदे हिनः इति मात्से ८८ अध्यायः
 वलिसः त्रि अयमानितः इत्युणा वल्यं स्त्री प्रधानधानः मुक्तं वल

कोवि इति मेदिनी ॥
 वल्गः पुं बुद्धिमत्तकः इति वि
 काण्डशेषः ॥
 वल्गः स्त्री अति वल्गः असंगथा
 शिखीरीक्षपः प्रसारिणी इति
 राजनिर्वहः ॥
 वक्रः स्त्री हिंसायां राने वा
 वि इति कविकल्पद्रुमः ॥
 वक्रपणी } स्त्रीविप्रसूतयोः
 वक्रपिणी } इत्यमरमते ॥
 वक्रपिनी }
 वक्रविश्रादिसंख्या विपुलः ॥
 इति मेदिनी नवर्षायाः प्रभृतं २
 प्रचुरं ३ प्राज्ञं ४ अदभं ५ वक्र
 लं ६ पुरुषं ७ पुरुषं ८ भूयिष्ठं ९
 सिद्धं १० भूयः ११ भूरि १२ ॥
 इत्यमरः ॥
 वक्रकः पुं कर्कटः शर्कः वा
 मरुः जलवातकः इति मेदिनी
 वक्रकंदः पुं तद्वगाचरः य
 वासः हिंतालः इति राजनिर्व
 हः वक्रकंदका स्त्री अग्रिमनी
 इति राजनिर्वहः ॥
 वक्रकंदः स्त्री कंदकारी इति रा
 जनिर्वहः ॥
 वक्रकंदः पुं मूलाः इति राज
 निर्वहः ॥

वक्रकंदः स्त्री कर्कटी । इति रा
 जनिर्वहः ॥
 वक्रकरः पुं उष्ट्रः इति त्रिको
 शेषः ॥
 वक्रकरः वि मार्जनकारी तस्य
 र्षायाः खलपूः २ इत्यमरः ॥
 भूमिसंमार्जकः ३ इति शास्त्रज्ञा
 वली वक्रकार्यकर्त्री यथा निहं
 तावैरकाराणां सतां वक्रकरः ।
 सदा । पारस्यधिकरामस्यशक्ते
 रेतकशेरणे ॥ इति भट्टि ५ सर्गः
 वक्रकरी स्त्री संमार्जनी इति हेम
 चंद्रः ॥
 वक्रकर्णिका स्त्री आवकर्णी ।
 इति राजनिर्वहः ॥
 वक्रकर्चः पुं मधुनालिकेविकः
 इति राजनिर्वहः ॥
 वक्रगंधः स्त्री त्वं इति राजनिर्वहः
 वक्रगंधः पुं ऊंदरुकः इति रा
 जनिर्वहः ॥
 वक्रगंधरा स्त्री कस्तूरी इति राज
 निर्वहः ॥
 वक्रगंधा स्त्री चम्पकलिः पूषि
 काकामनीरकः इति राजनिर्वहः
 वक्रगंधी वाक् वि कस्तूरीवहारी
 इत्यमरः ॥
 वक्रगंधिः पुं कावकः इति शह

चंद्रिका ॥
 वक्रभिः स्त्री कंदयुक्ती । इति
 राजनिर्वहः
 वक्रतः वा वक्रभ्यः इति सिद्धान्त
 कोमुद्यांतसिलप्रत्ययेन निष्पन्न
 वक्रतविः वि वक्रतत्रविशिष्टः ।
 यथा वक्रतत्रिकायः वक्रतत्री
 श्रीवा वक्रतत्रिकाय यथा विभ
 ज्यनक्तदिवसस्तत्रेति किराते
 रुस्वकारात् तत्रेति शास्त्रस्य प्रयोगः
 इति सिलप्रसारः ॥
 वक्रतत्रीः वि वक्रतत्रविशिष्टः य
 था वक्रतत्री श्रीवा वक्रतत्री धमनी
 इति सिद्धान्तकोमुदी एवं वक्रतत्रीः
 कायः वक्रतत्रिकाय ॥ तत्रीकः
 वि वक्रतत्रविशिष्टः । यथा ॥
 वक्रतत्रीकावीणा इति सिद्धान्तको
 मुदी ॥ एवं वक्रतत्रीकः पठ ॥
 वक्रतत्रीके वस्त्रं ॥
 वक्रतरकाणशः पुं रगीधानां ।
 इति राजनिर्वहः ॥
 वक्रना स्त्री वक्रनाभावः वक्रशब्दा
 त्तत्त्वोभावेति तत्प्रत्ययेन निष्पन्ना
 वक्रनिष्ठा स्त्री काकमाची इति
 राजनिर्वहः ॥
 वक्रनियः वि वक्रनाशरणः इति
 व्याकरणं ॥

वक्रत्रय वक्रपु इति सिद्धान्तको
 मुद्यांतसिलप्रत्ययेन निष्पन्न ॥
 वक्रतत्री वक्रनाभावः वक्रश
 हात् तत्प्रत्ययेन निष्पन्न ॥
 वक्रतक पुं भूर्जवृक्षः इति शा
 ह्माला ॥
 वक्रतकः पुं भूर्जवृक्षः इति
 हेमचंद्रः ॥
 वक्रदण्डकः वि वक्रदंडविशि
 ष्टः यथा वक्रदंडिकानगरीवक्र
 दंडिकोग्रामः इति सिद्धान्तकोमु
 दी वक्रदण्डः पुं गोधूमः इति
 राजनिर्वहः ॥
 वक्रगया स्त्री वक्रनौरागोः त
 त्प्रत्ययः वज्रला २ इति हेम
 चंद्रः ॥
 वक्रउत्थिका स्त्री खदीवृक्षः
 इति शाहचंद्रिका ॥
 वक्रथा वा वक्रप्रकारं इति व्या
 करणं ॥
 वक्रथारं स्त्री वक्रं इति राजनि
 र्वहः वक्रनाडिकः वि कायः
 इति सिद्धान्तकोमुदी ॥
 वक्रनाडीकः वि दिवसः इति
 सिलप्रसारः सप्तमः इति सि
 द्धान्तकोमुदी ॥
 वक्रनादः पुं शंखः इति राजनिर्वहः

वक्रपुष्पः पुं पारिभट्टदत्तः इति
 राजनिर्घण्टः ॥
 वक्रपुष्पिका स्त्री धातकी इति रा
 जनिर्घण्टः ॥
 वक्रप्रज्ञः पुं मुंजतरा इति राजनि
 र्घण्टः शृकरः इति हेमचन्द्रः ॥ व
 क्रीप्रजायत्येति व्यत् पत्न्यात्रि व
 क्रप्रतिज्ञः त्रि अनेकपदसंकीर्ण
 पूर्वपदविशिष्टव्यवहारः यथा
 यत् अनेकपदसंकीर्णः पूर्वपदो
 नमिद्वीतीति तत्रयद्यनेकवस्तुसंकी
 ल्पयानेनदानदोषः मदीयमनेम
 दिरण्णवासो रूपकादि बाधहत
 मित्येवंविधस्यादृष्टत्वात् गणान
 न पद संकरे पदाभास इति
 नदपि न मरीया रूपका अनेन
 वा गृहीताः सुवर्णं चास्य हस्ते निहि
 तं मदीयं हेतुमयहरति चेन्नादीनां
 एतत्तमीष्यत एव तत्क्रियाभेदा
 त् क्रमेण व्यवहारो न युगपदित्ये
 तावत् यथाहकात्यायनः वक्रप्र
 तिज्ञे यत्कार्यं व्यवहारेषु निश्चितं
 कामनदपि गृहीयादानात् तत्तुमु
 क्येति ॥ तस्मादनेक पद संकीर्णः
 पूर्वपदो युगपन्नसिध्नीति तस्यार्थः
 इति मित्राक्षरा ॥ अनेक प्रतिः

हायुक्ते वि ॥
 वरुप्रदः वि प्रचरता नमय्या
 वदान्यः २ स्थूललक्षः ३ हानशी
 एतः ४ इत्यमरः स्थूललक्षः ५ हा
 नवीरः ६ दानपराः ७ इति शब्द
 रत्नावली ॥
 वरुप्रसः स्त्री वरुमंताप्रसवक
 रिणी नमय्यायः कमिला २ इति
 हेमचंद्रः ॥
 वरुफलः पुं कदम्बफलः इति मे
 दिनी विकंकनः तेजः फलः ३
 ति राजनिर्घण्टः ॥
 वरुफला स्त्री सुविका माषपर्णी
 काकमावी त्रिषुसी पाषाणदुली
 लक्ष्मिकारवेली इति राजनिर्घण्टः
 भूम्यामलकी इति भावप्रकाशः
 वरुफलिका स्त्री भूवदरी इति रा
 जनिर्घण्टः ॥
 वरुफली स्त्री मरोर्वारुः इति राज
 निर्घण्टः ग्रामलकी इति मेदिनी ॥
 वरुफेना स्त्री सानला इति राजनि
 र्घण्टः ॥
 वरुवलः पुं सिंहः इति राजनिर्घ
 ण्टः अतिशयवलयुक्ते वि ॥ वरु
 मंजरी स्त्री ललसी इति भावप्रकाशः
 वरुमलः पुं लीमकं इति राज ॥

माला अनेकमलयुक्ते वि ॥

वक्रमदः वि प्रवृत्ताना तस्यस्य
वदाम्यः २ स्थललक्षः ३ दानशो
एतः ४ इत्यमरः स्थललक्षः ५ द
नवीरः ६ दानपूराः ७ इति शब्
रत्नावली ॥

वरुप्रसः स्त्री वरुमंतानप्रसवका दुरत्नावली ॥

दिली नमर्यायः कमिला २३ति
हेमचन्द्रः ॥

वरुफलः प्रकटमवतः इति मे
दिनी विककनः तेजःफलः ३
ति राजनिर्घण्टः ॥

वक्रयत्ना स्त्री स्रविका माषपर्णी वक्रमूलक पुं शकटः इति जरा
काकमादी त्रिषु ली पाशाणुली धर भूरिप्रयोगो ॥

ददकारवेली इति राजनिर्घण्टः वक्रमल्ला स्त्री षातावरी इति
भूम्यामलकी उतिभावप्रकाशः राजनिर्घण्टः ॥

वक्रफल्का स्त्री भूवदरी इति रा वक्रमूली स्त्री माकंदी इति रा
जनिर्गदः ॥ जनिर्गदः ॥

वक्रफली स्त्री मशोर्वीरः इति राज्ञः वक्रमल्यः त्रि महाधिवस्तु तस्य
निर्घटः आमलकी इति मेदिनी ॥ ग्रीष्मः महाधुतः २ इत्यमरः ॥

वक्रयेनास्त्री सातला इति राजनि वक्रयेनास्त्री मेदा । इति रा
जनिर्वाणः ॥

वक्रवल्गुः पुंल्लिङ्गः इति राजनिर्घ
हः पुंल्लिङ्गः इति राजनिर्घ

मंजरी स्त्री तलसी इति भावप्रकाशः वक्रतलसी करपुष्पा इति राम
निर्णयः ॥
वक्रमलः पुं ली मक इति वत्त ॥ वक्रवः पुं मक उमः उच्यते ॥

वक्रवर्णः पुष्करः इत्यमरः ॥

शिवः विसुः कामदेवः । सरदः इति मेदिनी ॥
 इति मेदिनी ॥ वक्रा ॥ केशः वक्रलगांथा स्त्री एला इति राज
 इतिशब्दरत्नावली बुद्धविशेषे निर्वाणः ॥
 वः इतित्रिकाणशेषः नाना वक्रलकृदः पुंरक्तशिशुः इति
 ययुक्तेषु ॥ राजनिर्वाणः ॥
 वक्ररूपकः पुं जादकजंतः ॥ वक्रलवणं स्त्री ओषरकं इतिरा
 ति राजनिर्वाणः ॥ जनिर्वाणः ॥
 वक्ररूपा स्त्री दुर्गा । यथा अरुणा वक्रा स्त्री नीलिका एलाः गोः
 परभावताद्वक्ररूपाक्रियात्मिका इति मेदिनी । देवीविशेषः ॥
 जानाशैलेन्दुगोदेसाशैलराजस यथा हृष्टा सा तेन मुनिनातिः
 नातनः इति देवीपुराणे ४५ अ त्वरविमंडलान् वक्रलास्यागान्
 ध्यायः ॥ एतस्यमानसभूयतः प्रसहेन
 वक्ररूपा स्त्री प्रवुरदीर्घविज्रं व समाविधी गायत्री वक्रला तथा
 क्रुरेखायुक्तायाः स्त्रियादोषा य सरस्वतीचंद्रपदायचैतामानसा
 या रत्नाभिर्वक्रभिः केशस्वल्पा चाल इति कालिकापुराणे २०
 भिः ॥ २० ॥ रत्नाभिः ॥ त्रयो ॥ अथायः ॥
 कस्माभिः प्रेष्यतां रजेत ॥ ३ वक्रलाः स्त्री कृत्तिका नक्षत्रं निमं
 ति गारुडे १५ अध्यायः ॥ वक्रवचनोत्तमं शब्दः इति मेदिनी
 वक्ररेतः पुं वक्रा इतिशब्दरत्ना ॥ वक्रलीकृतं विप्रपौत्रवध्याया
 वली ॥ दिवागलान् इतिभाषा तस्यार्थः
 वक्रोमा पुं मेघः इति दाराव प्रतं २ । इत्यमरः ॥
 ली लोमशे वि ॥ वक्रवल्कः पुं प्रियालः इति राजनि
 वक्रलाः पुं अग्निः कृत्तपक्षः ३ र्वाणः ॥
 ति मेदिनी ॥ वक्रवली स्त्री ओडित्यः । इतिरा
 वक्रले स्त्री आकाश इति मेदिनी जनिर्वाणः ॥
 सितमरीचे इति राजनिर्वाणः ॥ वक्रवारः पुं वृद्धविशेषः वक्रा
 वक्रले वि प्रवुरे कृत्तवर्णः इति वक्रवारकः २ इति त्वातः ॥

तस्यार्थः शैलः १ शीतः ५ इति बोधदेवः ॥ सच तस्याधि
 श्रेष्ठातः ५ श्रेष्ठातकः १३३ करणानां यशानां अन्वार्थत्वे ।
 लः ७ उद्दालकः ८ इतिशब्दरत्नावली सेल १ इत्यमरटीका स्पादिति बोध्यं । यथा पीतावरा
 याभरतः अमृफलशृणाः दि दिभिर्जाधिकरणानां पुत्राय
 मन्त्रे श्रेष्ठाकृतं श्रुत्वाकारितं य धनमस्य शिष्याय विद्या अम्य इ
 रुते हर्षरत्ने मधुरत्वे च इतिरा त्वादा नस्यात् समात्क इत्युदा
 जवल्गुमः ॥ हरणेन कदाविदिजाधिकरण
 वक्रविधः वि नामाप्रकारः तस्य वृत्तिः एवंकामवृत्तिः उरति लोमा
 र्थायः विविधः २ नानाचयः ३ केवे काल इत्यादि । पंचपीतावरा
 पृथग्विधः ४ । इत्यमरः ॥ इत्युदाहरता विशेषण विशेष्ययोः
 वक्रविस्तीर्णा स्त्री कृत्तिकावृद्धः समासे विशेषणमेव पूर्वस्यादिति
 कृच इतिभाषा इतिशब्दचंद्रिका सचिते । तेन पीतावरा इत्यत्र अमर
 वक्रवीजं स्त्री गणमात्रे आता पीत इति न स्यात् एवं त्रिलोचनः
 इति भाषा इतिशब्दचंद्रिका ॥ चतुर्भुजः दीर्घकेशीत्यादि एवंपी
 अमृशृणा आत्तपशुद्वय्याः नावरा इत्युदाहरता कचित् कृत
 वक्रवीर्यः पुं विभीतकः इति विशेषणं एवं स्यात् कवित् पर
 जराधरः तालुलीयणाकः शा वास्यात् इति सूचितं तेन अवाह
 लालिहृत्तः मरुवः इति राज तत्त्वे रगेति वि अयेपितेभर्त
 निर्वाणः ॥ रुपस्थितेदयमिति सहजचंद्रम
 वक्रवीर्यी स्त्री भ्रूमासली इति ल काकपदके विद्यादि रचुः ।
 राजनिर्वाणः ॥ सुखजातः सुगपीनोत्तमयो मा
 वक्रवीरिः पुं वृद्धसमासान्तर्गत ल्यधारय इति एवंजातदतः दतज
 समासविशेषः अमृशुकेतिक । तः जानपमृकः एममृजातः पीत
 सत्तारः यथा अमृशुकेदानीं नैलः नैलपीतः पीतहृतः हृत
 सत्तः उदाहरणं यथा पीतमेव पीतकृष्णभाषाभाषादः गत ।
 रं यस्यासौ पीतावरो हरिः । भार्यः भार्यागतः गतार्थः अर्थगतः

अग्रहितः आदितापिः पुत्रजातः स्वमते त्वप्रथमांताम् यदाथो
जातपुत्रः जातपासः यामजातः पि यथा सहसा वावर्त्तने यो सोस
उः खजातः जातदः खः गडुकैवः मानकः एव सयत्नकः सनाम
कैव गडु इत्यादिवोधा एव मुचन कंवा सलमानिनीत्यादि इति र्गा
चक्रः चक्रोद्यतः उद्यतासिः अस्त दासः प्रचुरयान्मुक्तै वि यथा
द्यतः उद्यतगदः गदोद्यतः उद्यत स्वदोदिगुरापि चारं मरुहेनित्य
उद्योतत्वज्ञः खद्वोद्यतः इति आमु मन्थयीभावः नतपुरुष वर्त्म
येभ्यो नित्यं पूर्वमिति जौमराः यथा धारय येनाह वरुचीदिः स्या इ
उद्यतचक्र इत्यादि एवं सर्वनामस ति प्राचीनाः ॥
कल्याण एवं सवेमेतः संख्या स वरुप्राञ्चः पु चटकः इति प्राञ्च
र्वनामोः संख्या पूर्वस्यात् द्विपरः चंद्रिका ॥
त्रिपूर्वः सप्तम्यंत मवेदादेः सप्त वरुप्राः य वरुन् इति व्याकरां
म्यंत परे पूर्वस्यात् चंदादेः ॥ वरुशालं पुं वरुत्तवदिरः इति रा
धर्मि हृति र्यस्यासौ धर्महृतिः । जनिर्वहणः । अनेकशाल्यमुक्तै
लोमायनकाल इत्यादौ उरसि त्रिवरुप्रालः पुं स्त्री इति राज
नवत् केरलक चंदादेस्तु चंद्रप्रो । निर्वहणः ॥
खरः चंद्रवदः यमनाभः फलपा वरुशिखा स्त्री नलपिपली इ
णिः कृपारस्तः प्रियो वा गुरप्रियः ति राजनिर्वहणः अनेकशिखाव
प्रियगुडः किंच आत्रको दानरो वरुसंनतिः पुं ब्रह्मायधिः वेद
यंस आत्रकवानरो वृद्धः दृष्टः क वा इति भाषा इति प्राञ्चचंद्रिका
होमेन सहस्रकृत्सामकः दत्ताभु अनेकसंतानमुक्तै वि ॥
मिथ्यसे सदनभूमिर्विप्रः निर्गता वरुसंपुटः पुं विसृकंदः । इति
पदिलेण यस्यात् वृद्धात् सनिर्ग राजनिर्वहणः ॥
नयदी वृद्धः चतारभुजा यस्या वरुसारः पुं खदिरः इति रा
सौवर्तभनो विसः वरुनि नलरा जनिर्वहणः ॥
णिप्रवत्तकननत्रमाकाशं इति द्विती वरुसता स्त्री प्रातसली इत्यमरः
यातयमपराधी वरुचीद्वयः सर्वैर्ममो वरुसः स्त्री मृकरी इति शब्दभता

वली वक्रप्रसवा च ॥ रादिवर्गलिखितः ॥
वक्रसन्तिः स्त्री वक्रपत्न्या गोः ॥ कउ रु उ. शास्त्रावे स्त्राने इति
त्यमरः ॥ वक्रसंज्ञानप्रसवाच ॥ कविकल्पद्रुमः बोपदेवेन च
वक्रस्त्रवा स्त्री शालकीवृक्षः इति तस्य्यवकारादोगृहीतः ॥
शहचंद्रिका अनेकतरणशीला वाउवल्ली वउवासमूहः इत्यमरः
च वक्रस्वनः पुं पंचकः इतिकेचि वाउवः पुं बालाणाः वाउवानलः
न अनेकशब्दयुक्ते च ॥ इत्यमरः तत्पर्यायः डोर्वः २
वक्रपत्न्यः पुं स्त्री मूकरः मूषकः संवन्नकः १ अच्यग्निः ४ वउ
इति राजनिर्घण्टः ॥ वक्रसंज्ञानपु वामलः ५ इति हेमचंद्रः ॥
के चि ॥ वाउवाग्निः पुं वउवानलः ३
वक्राशी न चि वक्रभोजनशीलः ति जराधरः ॥
वक्राणां विषाणः यथा वक्राशी वाउवाग्नाः पुं बालाणाम्रेष्टः
सत्यसंततः सनिद्रः शीघ्रवेतनः यथा इत्यकारो वचस्त्वस्य वा
प्रभूभक्तश्चमूरश्चज्ञानयाः षट्पु उवाग्रस्यधीमतः पमच्छरुष्ट
नेगुणा इति चारुकां ॥ मानसस्त्रीर्ययात्राविधिं मुनिं
वह्नुस्त्री ऋग्वेदः सहजोऽस्त्री इति इतिपाशेपातालखंडे ॥ प्रभायः
मृगयोधयाकरण ॥ वाउवेयो पुं अग्निनीजमावे ३
वह्नुवी स्त्री ऋग्वेदवेतः पत्नी इति ति शहमाता ॥
जराधरः ॥ वाउवल्ली बालाणां समूहः ३
वा. य उपमा विकल्पः ॥ इत्यमरः त्वमरः ॥
उपमायो यथा आशी विषो वा संकु वाउगिनः पुं वार्जगः इति रत्न
हः सूर्यो वा भूवि निर्गतः भौमोः माला ॥
नको वा समरे गदायाणि ररुष्टा वाणः पुं अश्वविशेषः निरुति
तेति भारते विकल्प यथा यवेवर्षी भाषा तत्पर्यायः सवन्नकः २
हिमिर्वी यजेत । इत्यमरटीकायां विषाणः १ अग्निमग्नः ४ स्वगः ५
भरतः ॥ अथे शहः मेदिनीका आशुगः ६ कलंवः ७ मार्गलाः ८
रेण अन्यथा वका ॥ ॥ शरः ९ पर्वी १० गोगा ११ इति १२ ।

इत्यमरः चित्रपुत्रः १५ शायकः गदे सोमेश्वरादिलिंगमहिमाव
 १५ वीरतरः १५ भूगोदः १५ का मुक्तिद्वयमहिमा विवेकादिम
 एतः १५ विषयकः १५ शरुः १५ हिमा नामाध्यायः ॥
 वाजी १५ यत्रवाहः १५ अस्वकंद वाण्यपुत्रं क्री वाण्यराजनगरं न
 कः १५ लोहमयवाण्यस्य पर्या त्वर्यायः देवीकोटः १५ कोटीव
 यः प्रदेउतः १५ लोहनालः १५ ना र्यं १५ ऊषावने ५ शोणितपुरं ५ ३
 गवः १५ हिमवाण्यस्य पर्यायः प्र तिचिकाएशेषः आश्रयं १५ उमा
 हितः १५ निरस्तः १५ विषाक्तवाण वनं ५ कोटवीपुरं ८ इति शहर
 स्य पर्यायः तीक्ष्णः १५ लिमकः त्वावली ॥
 १५ दिग्यः १५ तीरोनिफलसाय वाण्यपुत्रं क्री वाण्यराजेन सहश्री
 के इति शहरत्तावली वलिरा कृत्स्नसंगमः तस्य विवरणं यथा
 जस्यपुत्रपुत्रः यथा वलिः पुत्र श्रीपुत्रकउवाच वाण्यः पुत्रशतमे
 शान्ततासीदाण्येष्टेनोदिताः एषा वलेरासीन्महात्मनः सहस्र
 वाण्यः सहस्रवाहुः स्यात्सर्वा वहुवीद्येन ताएवेतोषयन्तु ॥
 खगुणसंघतः तपसानोपितो भगवान्सर्वभूतेशः शरणेभक्तव
 यस्यपुत्रेवसन्तिमूल कमहा त्तलः वेरण छंदयामास सते वने
 कालत्वमगमत्सामं यस्पयि पुराधिपं सयकदाहगिरिणं पार्श्व
 एतकिनः इतिमस्यपुराणे ५ य स्योवीर्या उमेदः किरीदेनाकं वर्ण
 ध्यायः वाण्येगा स्त्री गवरावा न संस्पृशं सतपदीवृजे नमस्यता
 एतिभिर्न सोमेश्वरगिरिभवनदी महादेव लोकानां गुरुमीश्वरं पुसा
 विष्टेयः यथा सोमेश्वराहतिण मश्लीकामानां कामप्रामरात्रिप
 भागवाणेनादिविधियेवे रावः दोः सहस्रत्वयादमेपरंभावाय मे
 एतप्रकृतिनाजलथभातिपुण भवत त्रिलोकां यतिरोद्धारं ॥
 वा वाण्येतिविख्याता याम्नाता नलमे त्वदने समं ॥ काण्य
 दसहायिणी स्तात्वात वाण्येगा त्या निभूते दीभि र्युयुत् सुदिग
 योदहावाण्येष्टेविष्टं नेगास्त्रानफ जानहं ॥ आयाया चूर्णयनदीन
 लंशणमेदेतेदेवदिदि इति वा

भीतास्तेऽपि पश्यतुः तत्त्राता लावत मनुजेपुत्रसाहसी ज्युर
 भगवान्कदः केतस्तेभजतेय मानकइतिं वलिखदामहसा
 दा तदपिं भवेन्मह संयुगं म चमयुमे वीह्यलतिता अनिरुद
 त्समने ते इत्युक्तः कमति ईष्टः विलिखितेवीह्योषावामुखीदिया
 स्वगृहे प्राविशत्तप्य प्रतीक्षति सो सावसाविति प्राह समयमाना
 विष्णोदेणं स्ववीर्यं नशाने ऊषीः मदीयते चित्रलेखा तमात्तायपो
 तस्यासा नाम इहता स्वमे प्राधु रेकसस्ययोगिनी ॥ यथोविहय
 निनारति कृत्वा लभनकातेन सा राजन दारको कृत्स्नपालिता
 प्रागदृष्टकृतेन सा सातप्रतम तत्रसमं सपर्यंकेप्रायुत्रियोग
 पश्यंतीकासि कोनति वादिनी सास्थिता गृहीत्वा शोणितपुरं स
 सखीनामथ उन्नत्यो विहृता श्री व्येधिय मवशीयत साचने सुंद
 दिता भूषा वाण्यसमं श्री ऊभाए श्वरं विलोका मुदितामना इष्टो
 श्रित्रलेखाच तत्सना सख्य पृच्छ देवसगृहेपुभीरेमप्रायुत्रिनास
 त्सखी मयोकोनहलसमनिता मे परादेवासः स्वगंधधुषरी
 कंतेमगयसेसुधकीटशस्त्रे म पासनादिभिः प्रातभोजनदे
 नोरयः ॥ हस्तप्रादनेनयापिराज अवाकैः मुकुटाणाचि
 पुत्रपुत्रलक्षणे ऊषावाच दष्टः क शुकः कृत्वापरेणामृत प्रवृद्ध
 श्रित्ररः स्वप्रणामः कमललोच स्नेहया तथा ॥ नाहरीणास्तनु
 नः ॥ पीनवासादुहृद्वाक्यैषितो बुधे ऊषयापुत्रेन्द्रियः तोत
 रुदयगमः तमह मगयेकान्ते ॥ या यद्वीरेण भुजमानाहत
 पापयितापरमथ कापियातस्य त्रयां हेतुभिर्लक्षयचक्रायी
 हयंतीतिप्रामांजनिनाएवि चित्रले तादरवृद्धेः मयाप्रावेदया
 सेवावः ॥ अमनेतपेनयाभि त्रिलोकां वृत्तराजेन इहिवर्षय विवदि
 यदिभायते तमानेपेवरयतेमनाह नेल्लयामः कृत्वायाः कृत्वा
 जीतमादिश ॥ इत्युक्ता देवगंधर्व एतां यनयापिभिरस्त्राभिपुसा
 सिहचारण पन्नगान् देवविद्या याश्चगृहेमभी कृत्वाया हयरा
 यरान यतान मनुजोश्च यथा ॥ उभिर्हस्तेवायानविमदं मतः
 प्रदीपितावाणा इदितः प्रकृतः

दधणः तरितः कन्याकागारंमा । बहस्पकर्मच प्रययः शोणित
 प्रोः दादीयदृदह ॥ कामात्मजं तं पुरेवसयः कसदेवताः प्रयुक्ता
 भवनेकसंदर प्रणमपिशंगोवर मे सुप्रधानश्च गदः शोवाः य शार
 बुजेतणे । दृदहजं ऊणल कंतल एः नंदोपनंद भद्राद्यागमकसा
 तिषा स्मितावलोके नच मेरितान नवर्त्तिनः अतोहिलीभि दीदण
 ने । दीयंत मदैः प्रिययाभिन्म भिः समेताः सर्वतोदिशो । रुधु
 यातदेगसंगसनकुं कुम सज्ज वा वीनगरं समेतात सात्वतर्षभाः ।
 कोर्दधानं मधुनक्षिकाश्रितां त भज्यमान पुरोद्यान प्रकाराहा
 स्याययासीन मवेत्त विस्मिनः । लंगोपुरं प्रेक्षमाणोरुषाविष
 सनेप्रविष्टं तमातनाधिभिर्भटे स्तन्यसंयोभि निर्ययो ॥ वाण्य
 शोकेरवलोकमाधवः उद्यम्य भगवान् रुद्रः ससुतः प्रमथेवतः
 मोर्वपरिच्यवस्थितो यथांतको आरुह्य नंदि वृषभं पुपुथे रामक
 देउधरो जिह्वासया निवृत्तया सयोः आसीत् सतमलपुद्गम
 तामरितः प्रसर्पतः मुनो यथा तेलोमहर्षण । कसशंकरयोरा
 म्करप्रणयोः दनन तेः न्यमा नाप्रयुम्न गृह्योरपि ॥ ऊभाणरु
 नाभवेवनादिनिर्गतानीर्भिन्म यकर्णाभ्यां बलेन सह संयुगं सां
 दौरु भुजाः प्रदुवुः तनाराण वस्यदाणपुत्रेण वाणेन सहसा
 शोर्वलिनंदनो वलीघ्नं स्वसे मेकः ब्रह्मादयः सरापीशा मुन
 न्यरुषितो ववेपद । ऊषाभश यः सिद्धचारणाः । रोधवीप्रसा
 शोक विषादविकला बहे नि यदा विताने ईष्टमागमन शोक
 शम्पाप्रकलात्सरोतसीत् । रावुचराञ्जलिभूत प्रमथ गुणकान्
 इति श्रीभागवतमहापुराणे पा जकिनीयातधानोश्च वेतालान्ति
 रमदस्यासहितो वेयासिको नायकान् भूतमाह पिशाचोश्च
 दशमस्कंधे वाण्युदे दिवहि छाण्डन ब्रह्मराक्षसान् द्रवया
 तमोः ध्यायः श्रीमुकुटवाच । मासतीक्ष्णैः शरैः शार्ङ्गधनुश्चतैः
 प्रपशपतावानिरुद्धं तदंथनोच सुयतिरवानि प्रायुक्तं पिशाकसा
 भारत चतारोवाधिकासासाय । निशार्गिणे प्रत्यक्षः समयामासः
 तीयरवृणावता नारयानुपाकर्ण

शार्गपाणिर्विस्मितः ब्रह्मास्तु जं मात्रेष्टो वैस्ववस्ययुधाते
 स्पचवलासंवाययसा च पावते जराबुभो मादेष्वरः समाकंदन
 आप्रयस्य च पाज्जंयने जं पाप्मपत वेस्ववेन वलाहितः अलव्या
 स्पच मोदयिताथ गिरिशं जंभ भयमस्य भीतो मादेष्वरोत्तरः
 एणस्त्रेण जंभिते वाणस्य पुतना शरणापी रुषीकेश तदाव प्र
 शोरेर्ज्ञानासिगदेषुभिः स्तदः एतोजलिः अरुवाच नमानि
 प्रयुम्नवाणो घोरघमानः समेततः तानेन शक्ति परेशं सर्वत्मानं
 अस्तुविमुचन गात्रेभ्यः शिथिला केवलं तमिमात्रं विद्यातपनि
 प्रादवदणान् ऊभाणः कृपक स्थानसंरोध हेतु यतद्वल व
 र्णाश्रयेत तर्मषलाहितो दुदुवु स्तलिंगप्रणाते कालादेवकर्म
 स्तदनीकानि हतनाथानि सर्वशः जीवः स्वभावोदयोदत्र प्राणाया
 वीशीर्ष्यमाणं स्ववलं हृष्टावाणा त्माविकारः तत्संज्ञतो वीजरो
 त्पमर्षितः कसमभटवने संवेर ह प्रवाहस्तनायेषा तन्निषेध
 यी हितेवसात्मकिं धनुषाकृष प्रपद्या नानाभावे लीलेयोप
 युगपदाणः पंचशतानि वै पकैक पत्रे हंवान साधुत्रकमतन वि
 स्मिनः ॥ दौ दौ सन्धे रणजर्म भर्षि हंस्वन्मागीन हिंसायावर्त
 दः तानि विस्मद भगवान् यत्रेधि मानान् जनेन ते भावराय मृ
 युगपदरिः सारथिं रथमसौश्च मेः तमिहंते तेजसाङ्कः सहन
 दत्ताशख मशरयत तन्माताको प्रातोयेणानुत्तरोनजरेण ता
 हवीनामनग्रा मुक्त शिरोरुहा पु वत्रापो देहनाते जिमृत्पना से
 रोवनस्य कसस्य पुत्र प्राणविर वेरन यावराशानुवहाः श्रीभ
 दया ततस्तोर्ध्वमुखो नशानिरी भगवानुवाच । त्रिषिरे स्त प्रम
 दन् गराग्रजः वाणश्च तावदिर । जेदेयान्ते सत्तराङ्गव यानोसा
 यस्मिन् यन्वाविशत पुं विद्रावि रति संवादे तस्मात्तमो भवेदय
 ते भूतगणे जरस्तु त्रिषिरास्त्रिपात इत्युक्ताद्युतमानम्य गतासा
 याम्पथावतदाशा हेदहनिवदिशो । देष्टरोत्तरः वाणस्तु रथमात्र
 दण । अथ नारायणो देव स्तदृष्टा कः प्रागाद्योत्पन्न जनाहने ॥
 व्यस्तजन् ॥ ततो वारुसहस्रेण ॥ ।

नानासुधधरोदयः सुमोवपरम नञभूमन यन्मया मोहितवि
 कुहोवाणसुकायुपेनय तस्या यः पुत्रद्वार गृहादिषु उन्मज्जे
 सतोः स्वाणसुकायुपेनय तस्या तिनिमज्जेति प्रसक्ता वृजिनार्ण
 मिता विह्वेद भगवान् वाङ्मया वे देवदत्तमिमलच्युतलोकेम
 रत्नारवनसनेः वाङ्मया विह्वेद योनादियतत्तपदो
 नेषुवाणसुभगवान् भवः भक्ता सप्राप्तोवाङ्मयावेचकः यस्तो
 नुकपुपवज्जवक्रायुधमभाषत विह्वेदतेमर्त्ययात्माने प्रियमी
 श्रीरुद्रउवाच तद्विह्वेदपरंयाति मयरे विपर्ययेद्वियायीविष
 रूढं ब्रह्मणि वामये यंयपुपेनय मन्मन्तंमनेन ग्रहे ब्रह्मयावि
 मलात्मानमाकाशमिवकेवलं बुधा मुनयश्चानलाशयाः स
 नाभिर्नभोः प्रिर्मुत्तमवुरेतोयोः वात्मना यपना स्तामात्मानेप्रेष
 श्रीधमाणाः प्रतिरेविह्वेदी चेदो मीम्यरे तंताजगतस्थितुरयात हे
 मनोयसादुर्गर्क आत्माग्रहेसमु तंसमप्रणानेसरुदात्मदेवे अन
 दो जवरेभुजैः रोमाणिगुणो न्य मेकंजगदात्मकेतं भवापवर्गा
 वययेवुजैः सेसाणिदाः केणा न भजाम देव । अयमेष्टो दयि
 विरिचोपिषणावि प्रजाप तोः नुवृत्तीमया भयंदत्तममुषदेव
 ति रुदयेयस्य धर्मः वै भवान् संपादतातद्वतः प्रसादो यथा
 पुरुषो लोककल्पः नवावता दितेदैत्यपतौप्रसादः श्रीभगवा
 रोयमहेवधामन धर्मसुगुण्यज नवाच यदात्य भगवत्स्त्रः करवा
 गतो भवाय वयंच सर्वभवता लप्रियतव भवतो यद्यवसितं
 नुभाविता विभावयामो भवना नैसाधुमोदितं ॥ अथध्यायेम
 नि सप्त तमेक आयः पुरुषोः माप्येष वैरोचन सतोः सुरः ।
 द्वितीय सूर्यः सद्गुचतरेतु प्रक्रादाय वेरोदतो नवधोमेतवा
 रीशः प्रतीयसेऽपि यथा वि नयः दर्पयशमनायास प्रकृता
 कारस्वमायया सर्वगुण प्रसि वारवो मया सुदितं च वलं श्री
 यो यथेवसूर्यः पिरितः सच्छा यच्च भारायतं भवः ॥ चत्वारोसभ
 यया छायावे रूपाणि च संवका जाः शिष्टाभविष्यत्तजरामरः ॥
 लि पवेगुणोनापिरितो गुणोस्त्वमा तप्रदोयो गुणि ॥

पार्थद सुखो भवतो न कृतश्चिद योः सूरः इतिलव्या भये कृमि
 प्रणाम्य शिरसा सुरः प्रायुमिर यमारोप्यसवधा समुपानयत्
 अतोहिरणा परिहृतं सवाससम लंकृतं । सपत्नी केपुरस्तरययो
 रुद्रानुमोदितः सुराजधानी स मलंकृतो धुने मनोरमेभूषि
 तमार्गं चतुरा विवेश शोभानक उडुभि स्वने रभुयनेः पौर सरु
 द्विजातिभिः ययनत कृत्स्न विज यं शंकरेण च सपुगे संसरत ।
 यातरुम्यायनतस्य स्यात् पराज यः ॥ इति श्रीभागवते महापुरा
 णे पारमहंसे सांदितायं वेद्या णोपारमहंसे सांदितायं वेद्या
 सिकादशमस्कंधे वाणसु स ग्रामे श्रीकृष्णविजय सिंघस्थित
 मोध्यायः ॥ वाणलिगे क्ली नर्मदानपुद्रवणि
 वलिगे तस्य विवरणे यथा नर्म राजलमप्यस्य वाणलिगमितिस्
 ते वाणलिगे सयं भूते चेदंकातो कृयस्थिते चादायण शतकार्य
 शोभो नैवेद्य भद्राणां ग्रासाया विभागोयं वाणलिगेन विद्यते ।
 तदप्यिते जले वात्रे शास्यं प्रसा दसेजया । शिवनाभ ॥

मयं लिगे सदा प्रत्यं महर्षिभिः ॥ यतश्च सर्वलिगे भूतद्विप्रत्यतमे
 मने चतुरंगुलमुच्छ्रायं मवेदिक या युते उन्नमेलिग माख्याने पंच
 सत्रसमायिते तदहं मध्यमेयो के तदहं मवरं स्मते । तस्य नूनं
 एजनीयनकटापिनतनफल ॥ रुद्राक्षं शिवलिगे च सुलस्युलं
 प्रशस्यते शांलगामानामेव सत्सत्सत्त्वाविशेष्यते पार्थिवा
 दित्तिगापेक्षया वाणलिगस्य अष्टमे यथा कामलेषु तलिं
 गेषु पार्थिवेषु प्रमुच्यते कवि नेषु तपासाणां पायाणां स्फा
 दिके परे स्फाट न पयरा गतः काष्ठी
 रात्र पुष्परागोप्य मिदनीलो इवेततः इदनीलाच्चगामेदेगा
 मेदादिद्रुमोद्वं विदुमान्तो क्रिकं मुष्टं तस्मात् प्रमुच्यते राज
 ते हेरणं राजनात अष्ट हेरणो हीरकं वरं हीरकान पारदं अष्ट
 वाणलिगततः परे इति मेरुते त्रै प्रकाशः ॥ अथवाणलि
 लक्षणं वीरमित्रोदयधृतकालो मेरुवाणलिगेतयात्तयभुक्तिम
 क्रिप्रदायकं उत्पत्तिवाणलिगस्य

लक्षणं शेषतः स्मृतं नर्मदादेवि तस्ततः इति वायुलिङ्गलक्षणं ॥
 कायाश्रगगामनयोस्तथा स त्वापाश गदाकारं गुणकेय
 तिपुणनदीनाच वाणलिगानि स्ममध्यगे इति ऊवरेलिङ्ग लत
 पागमव इन्द्रादि इति नाम्नतवि र्ण दिने वाणयवा रात्रिं सस्या
 के विहितानिच सदा सन्निहित हृदिकरेवले अस्थि मूलोकि
 अशिवः सर्वाधीदायकः इन्द्रलिङ्ग ने रोद हिमज्जल वर्यस इति
 निताम्याः सास्त्रागार्थप्रदानिच रोदलिङ्ग लक्षणं ॥
 इतीन्द्रलिङ्गलक्षणं । आरुणदि चतुर्वर्णीमयवापि वैस्ववन्ताये
 त्प कीलालमस्मस्योप्रीकरोत्पल ग्रतः वैस्ववेषावाचक्राकगदा
 आश्रयतनशक्ति निभमणवा द्वादिविभूषिते श्रीवत्सकोस्त
 शक्ति लोहिते इन्द्रलिङ्गवरस्या भाकंच सर्वसिंहासनाकिने वेन
 पत्तेजसाधिपुतिभवेत् इत्याग्रे तेय समोक्त्वा तयाविस्मयदा
 यलिङ्ग लक्षणं दण्डाकारं भवे किने वैस्ववनामतनप्रोक्त सर्व
 — समथयसरसनाकृति यद्य म्पर्यकलप्रदं इति वैस्ववलिङ्ग
 उक्तं सदेतेन निर्निर्कृतायुतेन लक्षणं शालयामादिसंस्थेत्
 दानिविकेति नतेनक्रियतेस्या प्राणोक्तं वा श्रीविवर्दने यथाकं
 पितेनत इति याम्यलिङ्गलक्ष स्वस्तिकांके श्रीवितसांकेविभू
 र्ण शक्तसखजसदृशो ज्ञानयो नये इत्यपि वैस्ववलिङ्गलक्षणं ।
 गफलप्रदः । कर्करादि प्रलिप्त हेमाद्रिधृत लक्षण काणरे ना
 मजेवज्जति युतेतथा शक्तसेनि रदवाच अथवात्पामितेविप्र
 कृतेलिङ्गगार्हस्ये न सखप्रदं चिह्नमेकादशेपरं श्रवणायसा
 इति नैर्हीनलिङ्गलक्षणं वारुण पापानि नाशमायानि तत्त्वणात्
 वर्तलाकारेपाणोक्तं वालिवर्च मधुपिङ्गलवर्णीभं कृष्णज्जल
 स हृदिसखादेवैस्ववसंभागा कायुत स्वयंभूलिङ्गमात्मानं सर्वसि
 मेतमध्यगे इति वारुणलिङ्गलक्ष हेनिषेविते नानावर्णीसमाकीर्ण
 र्ण कृष्णभूमनवारुचंधुजाभंधुजस् तामूल समनिते मत्पुनयाकयंलि
 षले मसैकस्यापितेनस्पृशन्मृजमि गसरासरनमस्कृते ॥ दीर्घ ।

कारंश्रुभुवर्णीकलविह समनिते नात्तितंमने शशिवर्णीमहाकाले
 नीलकंठे समाख्यानेलिङ्गे प्रम नंदीप्रापमगावत शयगगानि
 सरासरेः श्रुक्ताभंश्रुक्तेषां भंसर्वमहाभं मिहि इतिने मो
 चनेत्रययसमाविते त्रिलोचनेम त्तिकाभं नीलतिभं रुद्रादियैः प्र
 दादेवं सर्वपाप प्रणेदने जल इतिने वसुदेः सेंद्र यत्तेश्चसके
 लिङ्गं जराज्जले कृष्णभं स्पूल वि र्यातधानकेः नानावर्णी मयं नीले
 ग्रहं कालागिरुद्रमात्मानं सर्व प्राणोक्तं मणलप्रभं ॥ इति
 सत्वेनिषेविते मधुपिङ्गलवर्णी वाणलिङ्ग लक्षणं । वीरमित्रो
 भंश्रुत यज्ञापवीतकं सेतपयस दयधते ॥ इत्यतस्तत्तण प्राक्त
 मासीनेचेदरेवा विभूषिते प्रल परीक्षातत्तकाविदेः । त्रिः समये
 यासु समापुक्त त्रिपुरारिसमा चवारेवा तत्तासांभ्यनजायेत ॥
 कयं श्रुभ्राभं पिङ्गलज्जवं मणरमा तदावाणं समाख्याने शेषपाषा
 लाधरं परं त्रिभूलधरमीशानंलि ण संभवे तत्ताकरणेन तणले
 गं सर्वार्थसाधने त्रिभूलजमरुथरेषु न अपर तत्तादिषु तणुत्ता य
 धरकाई भागतः । अर्द्धनारीश्वरका यधिकाः सुस्तदा तलिगं गृहि
 ने सर्वदेवैर्भीष्टं इष्टं इत्तमयं काने णं प्रमवधार्थं लिङ्गे चेदधिक
 स्पृलेदीर्घं समज्जले महाकालं समा ततोदासीनप्रयंतदिभि किंवदती
 खानेधर्मकामार्थमोदं । यतत्तक हेमाद्रिधृतलक्षण काणरे । सतसे
 पितेतभंलिङ्गविहंमरेशितः एके रितायान् । समकृत ललात्रक
 नेव कृतार्थसात वरुभिः किमु स हृदिमेतिनदीयते वाणलिङ्गमि
 व्रत । इति वाणलिङ्ग विहानि वीर तिख्यातेशेष नामेदमुद्यते विप
 मित्रोदये धृत कालानरे उक्तोक्ते चवारेयस्येवतलासांभ्यनजाय
 यसेयोज्ञं श्रीर्धमं च विवर्जयेत् ॥ ने तदावाणं समाख्याने शेषपा
 यमर्वीणतु यलिङ्गं यमोक्तं वाकमे वाणसंभवे वीरमित्रोदये नया
 एल्ल दण्डाकं सत्रचिह्नं वावलजा वाप्रतिपेदया यदा तदपलभ्यते
 ॥ इति वाणलिङ्ग परीक्षा ॥

वाणप्रदं युतं यन्नि रपि तत्रैवा
अथवाणसमाख्यातं यथावदेत
यादिनः वाणः सदाशिवोदेवो वा
णो वाणोतरोपि च तेनयस्मैकते
तस्माद्वाणलिंगमुदाहृतं सदाश
त्रिहितस्तत्रशिवः सर्वादायकः ॥
कृतप्रतिष्ठं तल्लिंगं वाणालेनशि
वेतच यंकजस्य फलाकारं ऊं
लस्य समाकृति यंकजफलं य
प्रवीजं यंकजवुफलाकारं ऊं
दाणः समाकृतीति हेमादि धृत
लक्षणकारे पाठः भुक्तिभुक्ति
प्रदं चैव वाणलिंगमुदाहृतं या
जवत्कासंहितायां देवीप्रति ।
शिववाक्यं प्रशस्तं नार्मदलिंगं
पुंजं यंकजफलकृति मयुक् न
या मुं लं रक्तमभं हंसं
वाकृतिपुनः स्थापनायां प्रशसा
ते स्वयं ससवते लिंगं गिरितो नर्म
दानेन पुनः वाणासुरेण हंशार्थि
नानर्मदानेन अविवासं गिरौ न
त्र लिंगरूपी महेश्वरः वाणलि
गमपि व्यात मनो ध्यानगतीन
ले अयेषां कोटि लिंगानां पूज
नेयत्फलं लभेत तत्फलं लभ
ते मरी वाणलिंगे क पूजनात् तथा
तत्र वाणादिकीं स्त्रीं पाषाणी

राजनी तथा वेदिकाच प्रकर्त
यातत्र संस्थाप्य पूजयेत् प्रत्यहं
योर्ध्वे हि गेनामर्दं भक्ति भावतः
पेरिकं किं फलं तस्य भुक्तिस्तस्य
कुरे स्थिता ॥ इत्यप्रत्यहं वाणलि
ग पूजाफलं सूतसंहितायां ॥
संस्थाप्य श्री वाणलिंगं रत्नकोटि
गुणं भवेत् रसलिंगे ततो वाणात्
फलं कोटिगुणं सते गुणं सत्
रसलिंगस्य वक्तृशक्तोति शंकर
सिद्धयोरसलिंगे सुप्रणिमायाः स
संस्थिताः केदारखंड रत्नधातुम
यायेव लिंगानि कथितामपि । य
विज्ञायेष्वप्यनिसर्वकामप्रदा
निच येनैवामपि सर्वेषां काश्मीरं
हिविशिष्यते काश्मीरदधिलिंगा ।
च वाणलिंगं विशिष्यते वाणलि ।
गात्र परं नान्यत् यद्विदुर्मिदृश्यते
पेरिकामुष्मिकं सर्वं पूजाकर्तः प्र
यच्छति इति वाणलिंगप्रशंसा
निघलिंग माह तत्रैव कर्कश वा
णलिंगे त पुनर्दार लयो भवेत् ।
विपिटे पूजिते तस्मिन् गृहभंगो
भवद्भवे । एकपार्श्वे स्थिते येन पु
त्र दार धन लयः शिरसि स्युदति
वाण व्याधिर्मरणमेव च ॥ छिद्र
लिंगः क्षिते वाणविदेशे गमने ।

भवेत् । लिंगे च कर्णिको दृष्ट्या वा
धिमान् जायते पुमान् यत्पुमान् ।
विलाये त गोथना नोद्यो भवेत्
हेमादि धृतं । तीक्ष्णं वक्रशीर्षं च
अस्त्रलिंगं विवर्जयेत् । यतिस्त
लं चानि कशं स्वल्पं वा भूषणानि
ते । गृही विवर्जयेत् नार्कत हिमो
दायि नोदितं इति दृष्टवाणलिंगल
क्षणं । अमलिंगमाह वीरमित्रादये
अर्धदेकपिले लिंगे च न भेदोत् ।
कोटिगो । लघुवाकपिले स्थले
हीने वा र्धयेत क्वचित् पूजितं गृ
हस्थेन वरुणं न भूयः पमे तत् सपी
वमपी वं वामे त्र संस्कार वर्जितं ॥
सिद्धिभुक्तिप्रदं लिंगं सर्वप्रसादपी
वगं इति शुभवाणलिंगं लक्षणं
सूतसंहितायां भैरव वाक्यं ॥
वाणासुरः पुरा भेदे शिवस्यातीव
वल्गुमः जितः क्रोधानरक्तमपि
वरजावियोरतः वक्रितो निपुण
श्रव शिष्योऽहो लक्षणान्वितः दिने
दिने स्वयं दत्ता लिंगं स्थाप्य प्रपूजये
एवं वर्षशतं देवि दिव्यमानेन पूज
येत् । तदा तत्र भुक्तिस्तलभः प्रत्य
प्रत्यहः शंकरो भवेत् शंकर उ
वाच ॥ तद्योः हेतवहे वाण वर

बुद्धि किमिच्छासि । शंकरस्य वचः
श्रुत्वा वाणावचनमवधीत् यदित
शोः सिद्धीनाय मयं ते मदभागिने
क्रिष्टोः हेतवहे देव शलिंगो कृत्वा
दिने दिने तत्र स्थाप्य ससिद्धल
क्षणं शास्त्र निर्मितं पाश्चाद्योऽ
लं भेदे व सिद्ध आर्यश्च इह भ
तस्मात्तु यदि मत्तया लिंगं देहि
सुलक्षणं सर्वकामकृतायैव
सर्वसत्त्वानुकपेन सर्वेषां चरिता
ध्याय प्रसादं करुणकर इत्येवं व
नेत स्य शिवः परमकारणं श्रुत्वा
केलाशमहीने शंकरेण विनिर्मि
ताः लिंगानां कोटिमात्रां प्रतया
चैव चतुर्दश । सिद्धलिंगं तदा त
त्र सर्वं यद्योऽयं व
संश्लेषां वाणस्य च समर्पितं वा
तया फलदेवाणामप्यमाने च
नित्यशः संपूज्य वाणः सदा वक्तु
प्रणयनेतदा । तदा वं संपुराता
नूने चित्तयते मुचिः सुखं यद्वि
संसिद्धे स्थाप्य माने दिने दिने ॥
सत्त्वानां सिद्धि हेतुर्धं वाणस्थाने
संश्लेषे लिंगानां कालिकागर्जे
संचितास्तु त्रिकोटयः ॥ श्रीशैले
कोटयस्तित्तः कोटिका कृत्यका
श्रमे माहेश्वरे च कोटिस्तकन्याती

यैवकोटिक महदेवैवेनपालेप महाप्रभं । कामवाणानिनेदेवंसे
कैकाकोटिरेव । वाणार्थक सार दहन दामे । सुंगादि रसो
नैलिगेवाणलिगमतः स्मृतं वा लासे वाणार्थ परमेश्वर । एवंथा
एवाधिवास्तुक्तस्तनकृतवाण तावाणलिगंयजेतं परमेश्वर ॥
मुच्यते । तस्मान्नेष प्रदेशेषु पुण्य मनसा गंध पुष्पाद्यैः संपूज्यास्पत
स्थानेषुतेषुवा स्थितेनक्षिबसद्वा नुस्मरेत् । तथा । प्राणायामे ततः
वैशिवास्तुक्तिविशुद्धे देस्मानदा कृता वाणलिगं ततोष्येत् । तदि
कृतिलक्षणसमुच्चयैः पि सपेभू सुदेवयोरैकविभास्यवागभवेजये
लिगवद्वाणलिगंभुजैस्समुक्तये त ॥ ततो जयेत्समाप्या यस्तेवेना
सहस्रफलमयसायथास्थापन नेत तोष्येत् ॥ यथा स्तवः । ओ
पूजने श्रीशैले कालिकागर्भेति वाणलिग महाभागसेसायतज्ञा
गाद्रोकन्यकाश्रमे कयातीर्थेवने हिमोप्रभो । नमस्ते चोत्तमपाय ।
यानेमहदेवासुरेश्वरे स्थितानिवा नमस्तेव्यक्तयोनये ॥ संसार का
एलिगानिनिवेनेचकृतानि । रिणो तभ्यं नमस्ते सुहृत्पुत्रक ।
सिद्धांतशेखरेवाणलिगपिह क प्रमत्ताय महद्दय कालरूपाय वै
त्वा नदनकप्रकारेस्पादयवर्ण नमः दहनय नमस्तभ्यं नमस्ते
मपीवकं लक्ष्मिनिविहीनेचवा योगकारिणो भोगिनोभोगकौ ।
एततश्चुलायकमिति ॥ वाण मोक्षदात्रेनमोनमः नमः कामोग
लिगोवाहनादिनकर्तव्यं नदक्त नाशाय नमः कल्मषहारिणो न
मविष्यप्रदात्रेच नमोविष्यस्वचि ए वाणस्पवरदात्रेचरावाणस्पत
मविष्ये । वाणलिगानिराजेंदस्य रणे वाणस्पवरदात्रेचरावाणस्पत
तानिभुवनत्रये न प्रलिखानसंका यायच रामस्यानुग्रहायीय राज्ञा
रस्तेषा मावाहन नचेति योगसार यभरतस्यच मुनीनांयोगदात्रेच
येचमपरिच्छेदे । ब्राह्मे मुहूर्तवा राक्षसानादायायच नमस्तभ्यं
त्याययः स्मरेद्वाणलिगक सर्वत्र नमस्तभ्यं नमस्तभ्यं नमोनमः येददि
जयमाप्नोतिसत्यं सतो महेश्वर ॥ काशक्तियुक्ताय महामायाप्रियाय
अथवाणलिग ध्यानं तत्रैव । च । भगप्रियाय सर्वाय वैरिणा ।
गोप्रमत्रेशक्तिसंयुक्तेवाणार्थच

निग्रहाय च परिचाणाय योगिनो सदाशब्दयोगिनोयोगसाधने ॥
कौलिकानोप्रियायच । कुलोग । कौलिकानोकुलाचारे यमुना या
नानाभक्ताय कुलाचाररताय च कुनिग्रह । वेदतानोवेदपाठेरो
कुलभक्ताय योगायनमोनाय च निगरोगनाशने ॥ योगो नाश
णायच मधुपान प्रमत्ताय योगे । धयेदेनं सर्वं तन्निष्कलं भवत ।
शायनमोनमः कुलनिद्रा प्रणा इति श्रीयोगसारे सर्वांगमात्रमे
शायकौलिकानोसत्वायच कुल पार्वतीशिवसंवादवाणलिग ।
योगाय निष्ठाय मुहाय परमात्म स्तोत्रं समाप्त ॥
ने परमात्म स्वरूपाय लिगमला वाणा स्त्री पु नौलकिगदी इत्यमरः
त्मकायच सर्वेश्वराय सर्वाय शि वाणा स्त्री वाणमले इति मेदिनी
वाय निर्गुणायच इत्येतत्परमं वाणिः स्त्री वस्त्रादीनां वपनक्रिया
गुह्यवाणलिगसंशंकरं यः पठेत् ततर्थायः व्युतिः २ इत्यमरः ॥
साधकश्रेष्ठो गणपतस्तुभतसः ॥ व्युतिः ३ इति तद्दीकायोभरतः ॥
स्तवस्यास्य प्रसादेन योगी योगिना वाणिजः पुं वणिक् इत्यमरः
माप्नुयात् राज्यायेनां भवेदाज्ञेभो वाडवाणिः इति विकाराशेषः ॥
गिनोभोगपवच । साधुनां साधनेदेव वाणिजिकः पुं वाडवाणिः वनिक
कौलिकानोकुलभवेत् येयकाम इति मेदिनी पुनः इति शब्द २
यनेमत्रीनेतमाप्नोतिलीलाया वा तावली ॥
एलिगप्रसादेन सर्वमाप्नोतिसत् वाणिजे स्त्री वैष्णवनिभेदः इत्य
रे किमन्यत् कथयामीह सर्ववेत् मरः वाणिजः कुमेभावो वा । व
सिङ्गलेस्वर महाभये समुत्पन्नेरा निजेत्पिष्टपणे इति भरतः ।
जहारे कुलेश्वर । देशांतर भये प्रा तर्थायः । सत्यान्तरे २ वाणि
मे दस्य चौरादि संकुले पवनात् ज्ञा ३ वणिक्पथः ४ इति जराय
स्तवराजस्य नभयं लभते कुवित १ः कथयिक्कयत्रपस्य तस्या वि
वाणलिगस्य माहात्म्यं संक्षेपात् वराणादि यथा मातेन तस्या
कथितं मया । तस्य प्रवण मात्रेण वापियोशमष्टमकं हरेत् देउ
नरो मोक्षमवाप्नुयात् वाणलिगं । सदाप्यदिशतं तद्दीक्षानो च

रजतमिति विल्लेखे चंदनामोद सं
 चारणेन चंदनमिति कंकोलेत्तरा
 खिलवेगमिति कार्पासिके वासुभि
 गुणोत्त कथाधानेन कोशेय मि
 ति विक्रेयस्यापादि तस्य दृश्य मन्त्र
 मीदेः पणपस्याष्ट गुणो दंतो वेदि
 तयाः समुद्र परिवर्त्तच सारभाण
 च कृत्रिमं । आधने विक्रेयवापिन
 यतो दण्डकल्पना । भिन्ने पणोत्त
 पेचाशान् पणोत्त शान् मुच्यते हि
 पणो हिशानो दंतो मूल्यं बृहो च
 बृद्धिमान् समुद्रपिधानं मुद्गेन सर
 वर्त्तत इति समुद्रकण्ठकं परिव
 र्त्तनं वात्स्यसः । योऽन्धदेवमुक्तानां
 पूर्णकरणकं दर्शयित्वा हस्तला
 चवेनाम्धदेव स्फटिकानां पूर्णक
 ण्ठकं समर्पयति यश्च सारभाण
 कस्तदिकारिकं कृत्रिमं कृताविक्र
 यमधिं बानयति तस्य दण्डकल्पना
 वत्समाणं वेदितव्यं । कृत्रिमकस्त
 दिकारिकं मूल्यं भूते पणोभिः भूते सु
 त्रपणमूल्यमिति यावत्तस्मिन् कृ
 त्रिमविक्रीयते पेचाशान् पणो दण्डः
 पणमूल्येषु नः शतं हि पणमूल्ये हि
 शतो दण्ड इत्येवे मूल्यं बृहो दण्ड
 द्विरुभेया ॥ वारिणजः प्रत्याह । सं
 भूय ऊर्वता मर्चं सञ्जायंताक ।

शिल्पिनो । अथ स्यात्संवृद्धिं वा ।
 ज्ञानतोदमउन्नमः राजनिरूपिता
 र्चस्य फ्रासेवृद्धिं वा ज्ञानतोपवर्णि
 जः संभूय मिलित्वा कारणो रज
 दीनो शिल्पिनो विन्नकरादीनां स
 वायं पीशकर मर्चीनारं लाभलोभा
 त ऊर्वतः पणसहस्रं दणनीयाः
 किंच संभूय वर्णिजोपाणमनर्वा
 णोपरुन्धता । विक्रीउतोवावि
 दितोदणो उन्नम साहसः ॥
 ये पुनर्वर्णिजो मिलित्वा देशांतरा
 दागतं पाणमनर्वाण दीनमूल्ये ।
 न प्रार्थयमाना उपरुन्धति महावे
 णा वा विक्रीणीते तेषा मुन्नमसाह
 सो विदितो दणोमन्वादिभिः केन
 पुनरर्वाणपणानव्यनित्याह राज
 नि स्थाप्यते योर्ध्वः प्रसहं तेन वि
 क्रयः क्रयोवा निस्त्रवस्तस्मादणि
 जालाभकृतस्सतः राजनि सन्नि
 दिते सति यस्तेनार्धः स्थाप्यते नि
 रूप्यते तेनार्धेण प्रतिदिनं क्रयो
 विक्रयोवा कार्यः निर्गतः स्ववोनि
 स्ववोः विशेषस्तस्मादज्ञ निरूपिता
 योनिस्त्रवः स एव वर्णिजालाभका
 दीन पुनः स्वच्छेद पतिकल्पितात् ॥
 मन्वनाचार्य करणे विशेषो दर्शि
 तः पंचगणे पंचरात्रयदेमासे तथा

प्रासंगिकं परि समाप्ता भूना वि यउदयो वृद्धिः पण्यस्य स्यात्वर जं
 जीयासं प्रदाने प्रक्रमते नत गमात्कस्य तेन सहितं पण्यं वि
 स्वयं नारदेनाभिहितं । विक्री केता केतरे पनीयः यदा मूल्यं
 ययण्य मूल्येन केत र्यत्र प्रदी सक्तः पण्यस्योदयो नास्तिकित
 यते निजीयासं प्रदाने नहि वाद क्रयकाले यावदेव यतो मूल्यं
 यदमुच्यते तत्र विक्रेय इत्यस्य च यतपण्यमिति प्रतिपन्नतावदेव
 राचरभदेन देविधमभिधाय पुनः तदा ततपण्यमादाय तस्मिन् देशे वि
 षड्विधं तत्रैव मत्पयादि ॥ लोक कीणानस्योलाभेनोदयेन सहि
 स्मिन् देविधमपण्यं नगमस्यावर तद्विक्रिकमित्यादि प्रतिपादित
 तथा षड्विधं तस्य तत्रुपेदानादा वृद्धि चूपादयेन वा सहितं केत वं
 न विधिः स्तः । गणिकं तल्लिमे छावणाहापनीयः ॥ यथाह नारदः
 मेयक्रियया उपतः श्रियेति ग अर्धमेव देहीयेत सोदये पण्यमा
 णिकं क्रमकफलादि तल्लिमे कु वदेत् स्थानिना मेय नियमा दि
 मादि मेयं शास्त्रादिक्रियया वा ग्लाभे दि विचारिणा मिति ॥ य
 दोहादि चूपादयो यलहित मस्यम दातव्यं महेतेन पण्यस्य पुन भा
 दिषादि चूपातः पण्यतनोदि स्तदा त
 श्रियादी म्यामरकतपयगगा उपभोगः तदा छादन सखनिवासा
 दि इत्येतत्प्रकारमपि पण्य दिचूपा विक्रेतस्तत् सहितं पण्यम
 विक्रीयासं प्रयच्छता दण्यमाह सोदायः यथाह नारदः विक्रीय
 गृहीत मूल्यं यः पण्यं केत र्वैव पण्यमूल्येन यः केत र्ने प्रयच्छति
 प्रयच्छति । सोदये तस्य दाप्या स्थावरस्य दयं दाप्या जंगमस्य कि
 सोदिग्लाभं वादिगागते गृहीत याफलमिति विक्रेतरुपभोगः ह
 मूल्यं यस्य पण्यस्य विक्रेता तद्देही यउच्यते । केतः संवधितेन दीय
 तमूल्येन यदि विक्रेता प्रार्थयमा माणात्वा पुनः ऊपपातशस्य
 नाय संदेशं वाणिजे हेतरेन सम चातादिचूपाः । तस्यत । उपदेये
 र्पयति । तच्च पण्यं यदि क्रयका तवा पण्यं दत्तेता पक्रियेत वा वि
 लेवक्रमस्य सत्र कालान्तरे ल्य केत रेव सोनयो विक्रीया सं ।
 मूल्येनैव लपते तदा र्वक्रमकता

प्रयच्छते इत्यनेनोक्तत्वात् यदा सहितं केतरे देयं ॥ किंच । यथा ह
 तस्यो केतो देशोतगत पण्यं गृह स्तु च विक्रीते इष्टं वा इष्टवयति वि
 ण्यमागतस्तदा तस्य पण्यमादा कीणीते तस्य मूल्यं दादिगुणे
 यदेशान्तरे विक्रीणानस्य योला भवेत् ॥ यः पुनर्विनेवानुशय मे
 भस्तेन सहितं पण्यं विक्रेता केत कस्य हस्तं विक्रीते पुनरस्य दस्तं
 दापयितव्यः । अथच कीरुपण्य विक्रीणीते सदा यदा पण्यं प्राप्ता
 समर्थानि यमोनुशयाभावेद दितदेषं विक्रीणीते तदा ततपण्य
 छयाः । सति तनुशयकीना वि मूल्यं दादिगुणे दमो वेदितव्यः ।
 कीय वा किंचिदित्यादि मनुक्तं वे नारदेनाप्यत्र विशेषो दर्शितः अ
 दितव्यः ॥ किंच विक्रीते मपि वि यदस्तेन विक्रीय यान्यस्मे तत
 केयं पूर्वकेत र्यं गृह्णति हानिमे प्रयच्छति । इयं न हि गुणं दाप्या
 त केत र्दोषाण केत रेव हि सा भवेत् विनयेतावदेवत् ॥ निर्दीष्टं दर्श
 यदा पुनर्जीतानुशयः केता पण्यं विज्ञात सदा यः प्रयच्छति ।
 यथा तविक्रेयं यदा पुनर्विक्रेता समुत्पादितो दाप्या विनयेताव
 यमानं केतान गृह्णति तच्च पण्य देवत इति सर्वत्राये विधिर्दत्त
 राज देविकेनोपहते तदा केत रे मूल्यं यददृष्टव्यः । अतस्म
 वासो हानिर्भवेत् पण्यग्रहाण पुनः पण्यं दाप्या क्रमे केत र्वि
 चूपाण केत र्दोषाणा शितत्वात् केतो नियम कारिणः समया
 अपिच राजदेवोपहतेन पण्ये हते गृह्णते निहता वा न कश्चि
 दोषमुपागते हानिर्विक्रेतरे वासो दोषः यथाह नारदः । दत्तमूल्य
 याचितस्याप्रयच्छतः । यदा पुनः सपण्यस्य विधिरय प्रकीर्तितः
 केता प्रार्थमान मपि पण्यं विक्रे यदस्तेन समयात्र विक्रेतर वि
 तान समर्थयति अज्ञातानुशय कय इति । विक्रयानुशयानि ।
 पि तच्च राज देविकेनोपहते भवति दितः कीतानुशयस्त्रयेतमा
 तदा सोदानि विक्रेत रेवातो न्यद क प्रपेक्षितमभुता तद्भयसा
 उष्टं पण्यं विनष्ट ॥ ॥ धारण धर्ममाह । तयं वृद्धिं च
 वाणिजा पण्यानां मविज्ञानता ।
 कीतानानुशयः कार्यः कर्तव्य

ज्ञागदणभाक् परीक्षित कीर्तण उपभोगोनाविनशेष स्थितये
नोक्तयान्तरकालेक्रियकालपरिमा धनशाय कालातिक्रमेणानुश
गानोर्ध्वकालोद्धिमपशपता क्रैत्रा ये कर्तव्यो मनकोदोदष्टयः य
वृष्टयान्कार्यः विक्रेत्रा च महा रेणतदशादस्यनदयात्रापिदाप
हनिवधनपण्यस्य मपशपतान येन आदरादोदद्वेवराज्ञादण्यः
नुशयितये हृदिदयपरिज्ञाने प्रानानि धरिति ॥ इति मित्यस्य
पुनः केतविक्रेत्रोरनुशयो भवती याविक्रीयासंप्रदाने नामप्रकरणं
तिव्यतिरेकाङ्क भवति अनुशय मय हृदस्यतिः ऊयीदहविवाणि
कालावधिष्वनारदेनाक्तः कीर्ता जंप्रकृवीतास्वयंकते आपनका
मूल्यनयः पाण्डे इः कीर्तेमयते लेखयेकर्वननेनसालिष्यतेदिनः
कपी विक्रेतः प्रतिदेयनत्रस्मिन् लब्ध लाभः पित्तनेदयान् बालि ।
वाक्त्रावितने हितोयेक्रि ददत्ता एतां श्रैव प्रजयेत तेनया सस्य ते
केता मूल्यप्रिणाशमावदत्त दोषंशमयेतिनसंशयः वाणिक्
हिरुतोतत्तनीयेक्रि परतः के ऊयीदीदयात वस्त्रो कांचनादिकं
तरेवतदिति ॥ अयवीक्षितक वणिक्ऊयीयदोषः स्यात् बालि
यविक्रये पाण्डे नि एतांच प्रजनात् ॥ इत्याक्रिकतते
वाणिज्या स्त्री वाणिज्य इतिजटा ॥
मादेयादिना दर्शित एव । तदन धरः ॥
या बावोयुता हृदिदयपरिज्ञा वाणिजी स्त्री विदग्धा नर्तकीम
नस्यानुशय कारणान्त्वमवग त्रयोषित् । इत्यजयपालः ॥
म्यते । यथा पाण्डे परीक्षाविधि वाणी स्त्री मुनिः सरस्वती इति
वलात् पाण्डे दोषाणा अतः य मेदिनी बावो । इत्यमरः ॥
एषोषेतत हृदिदयकारण वादरः पुं कार्यासहृदः इति ।
त्रितया भावेनुशयकालाभ्यत हेमचंद्रः कार्यास निर्मित वसे
रेपिययनफये करोति तदाय त्रि इत्यमरः ॥
एषज्जगदणनीयः अनुशय वादरा स्त्री कार्यासहृदः । तत्
कारणसज्जवेप्यनुशयकालाति यर्थायः ॥
क्रमेणानुशयं कर्तव्यमवदरः ॥

कार्यासी २ सत्रपुष्पा १ वदरी वापि कृत बोरो भवेद्यदि रक्तनाडी
४ समुद्रोता ५ तणिकेरी ६ का प्रदोषेण फलहीना तदा भवत् ॥
पीसिका ७ इति शहरत्नावली इति रक्तमायाः ॥ नेत्रे हस्ते भवेज्जा
ग्रस्याः पर्यायांतरगुणाश्रका ला योनौ चैव विशेषतः ॥ ला
पीसीशेव हृष्टयाः ॥ ला संयुत रक्तं च यही वाधक यो
वाध ३. विदग्धा । इति कविक गतः ॥ मासकेन भवेद्यस्या अ
ल्पद्रुमः अश्ववाधत उ. ऊने तस्मान् हयं तथा । मलिनारक्त
नसत्वेष्टयिकोववाधे इति दुर्गा योनिः स्यात् यही वाधक योगतः
दास धनरघुः ॥ इतिषष्ट्याः ॥ उदोगोयुक्तादेहे
वाधः पुं प्रतिवधकः व्याघ्रानः रक्तसोवा भवेद्दृक् । नाभेरयो
यायमेत साध्याभाववत् पक्षः भवेत् मूले चोकरः सतवाधकः
यथा क्रदोवक्रिमान् इति सासा अतहीनाचतर्मासत्रिमासंवा
निरुक्तिगदाधरी ॥ भवेद्यदि । कृणीगी कर पादच
वाधकः यं स्त्रीरोगविशेषः यथा ज्वाला चोकर योगतः ॥ इति वा
रक्तमाडी तथा यही चोकरो जल क्रस्य ॥ स मूलाच स गव्या
ऊमारकः चतर्विधावाधकः स्या अशुक्लदेहपर्यं का जलज
तस्त्रीणां मुनिविभाषितः तेषां स स्प दोषेण जायते फलहीनता
भावंवदामि यथा शास्त्रविधान या कृणीगी भवेत् मूला वक्रका
तः यतेषां प्रजनं कार्यं जनेः सं लक्षत स्तथा पुरुस्तनी सत्यर
तानकादिभिः निःसारणस्याप क्ता जलजमारस्य हवणात् इति
नेचवलिदाने जपस्तथा कर्तव्यो जलजमारस्य इति वेद्यकं वाधा
गुरुवाकोनयथाशास्त्रविचक्षणः जनके त्रि ॥
चतर्विधा वाधकस्तजायते अत वाधने स्त्री पीडा इति शहरत्ता
कालतः तस्य लक्षणं यथा य वली प्रतिवधकश्च ॥
थाकस्यानयानाभेरथः पार्श्वे स्त वाधा स्त्री पीडा इत्यमरः निषे
नेपिच । रक्तमाडी प्रदोषेण जा थः । इति हेमचंद्रः ॥
यते फलहीनता ॥ मासमेकंदय वाधितः त्रि वाधायुक्तः निवर्तः

यथा। सकृद्भूतविप्रतिषेधेन यदा दर्शनात् प्रकरणमिदं वाधं
धितं तदाधितं देव। इति सप्तमो
धरीकायां इति दामः ॥
वाधिर्यं क्री वाधिर्यभावः कर्ण
रोगविशेषः। तस्मिन्निदाने। यथा
यदा शब्दं वहे वायुः श्रोत आहत्य
तिष्ठति। श्रुदः श्रोतान्नितो वापि
वाधिर्यं तेन जायते ॥ इति माथ
वकरः ॥ अष्टोषधं यथा। श्रु
कमलक मृगवीनो हारो हिं
लनागरे। श्रुक्चतुर्गुणोदयाने
लमेने विपाचयेत् ॥ वाधिर्यक
र्णशूलं च पूयसावस्य कर्णयोः
क्रमयन् विनश्यति तैलस्यास्य
प्रप्रवणत्वात् अपि च प्रस्थे हेमो
मालाना क्वाथयेदो नममसां च
तर्भाणवेषायेन तैलस्य विपा
चयेत् कौजिकसादकं दत्वा पि
प्रायेतानि दापयेत्। पुनर्नवा।
गोक्षरकं सैधवं युषाणं ववा ॥
सरलसरदारुश्च हृत्ती केवका
रिका। नस्य पानादहन्ते वकर्ण
शूलं हनुग्रहं वाधिर्यं सर्वरोगं च
अभंगान् महेष्टर। इति गारुडे
१५८ अध्यायः ॥
वाधं वि वाधनीयं। वाधितं वा।
निवर्त्तं। यथा। संगचित्तालिग

इति ब्रह्मसूत्रस्य समेजसावतिः
वाधना स्त्री वाधते वाधस्य
भावः इत्यर्थे त प्रत्यय निष्पन्नो
ऽयं शब्दः ॥
वाधकितयः वि असती सतः इत्य
मरः ॥
वाधवः पुं जातिः इत्यमरः ॥
सहृत् इति मेदिनी अस्या विव
रणं वधुशब्दे दृष्टं ॥
वाधवी स्त्री इति। इति त्रिकाण
शेषः ॥
वारकीरः पुं द्वारशाली वारवः
युक्ता वेणिवेयिनी नीराजित
हयः। इति मेदिनी ॥
वाध्वीरः पुं त्रयु आन्वास्थि ॥
अंकुरः गणिका सतः इति हे
मचन्द्रः ॥
बालं स्त्री पुं गंधद्वयविशेषः ॥
बाला इति त्वात्ते इति मेदिनी ॥
तत्पर्यायः क्रीवेरं २ बहिष्ठं २
उदीचं ४ केशनामकं ५ अस्त्रनाम
कं ६ इत्यमरः द्विवेरं ७ बहिः पुं
८ इति भरतः बालकं ९ वारिदं १०
इति शहरत्नावली ॥ वरं ११ ॥
क्रीवेरकं १२ केशं १३ वज्रं १४
पिंगं १५ ललनाप्रियं १६ ऊन।

लोशीरं १७ कवामोदं १८ अय्यगुणाः १९ इतिः २० इति राजनिर्घण्टः
शीतलत्वं। तिक्तत्वं। पित्तं वाति। सतपोऽश्वत्थयर्थतः प्रथम
हृत्वा न्वरं कृष्णतिसारं स्यात् वणा
नाशितं। केशहितत्वं च। इति रा
जनिर्घण्टः अपि च बालावासा
लिका वासा सेव वायालिका पिव
महावला पीतपुष्पा सरदेवी च
सा स्रता ततोऽन्यानि वला कृष्ण
प्रोक्ता कंकनिका सह। गोगेरु
कीनागवला कसा कृष्णागवेधु।
का ॥ अय्यगुणाः। वला चतुष्टयं
शीतं मधुरं वलकं तिक्तं। स्त्रियां
शहिसमीरासपिना सततनाशने
बालाचतुष्टयं विशेष गुणाः व
लामूलं त्वच शर्णी पीतं - - -
शर्करं। मृदातिसारं हरति इष्टमे
तत्र संशयः ॥ हरेन्महावला कृष्ण
भवेदातानुलोमनी हस्यादतिवला
मोहं पयसा सितया सह ॥ इति
भावप्रकाशः ॥
बालः त्रि मूर्खः ॥ अर्भकः। इति
मेदिनी ॥ द्वितीयस्य पर्यायः मा
णवकः २ इत्यमरः बालकः १ मा
णवः ४ केशोरः ५ वदः ६ मुष्टिः।
धयः ७ वदकः ८ केशोरकः ९
इति शहरत्नावली ॥ पाकः १० ग
र्भः ११ हितकः १२ पृथुकः १३ शि
शुः १४ शावः १५ अर्भः १६ डिम्भकः
मृदु यन्नं च तथा मृदुवलेपनं ॥

जन्मप्रभृति पद्यानि बालस्येता
निसर्वथा ॥ बालस्य कवलादेः
समयमाह । कवलः पंचमाह
षीद्विंशते षेव मेयुन ॥ बाल्या
देवधिमाहस्यप्रतः । वयस्ती
विधेवात्पमपमेवार्द्धकेतथा ॥
ऊनषोडशवर्षस्तनरो बालो निग
द्यते ॥ त्रिविधः सोपिडग्याशी उ
ग्यात्राशीतथात्रभुक । उग्याशी
वर्षपर्यन्ते उग्यात्राशी प्रारह्य
तउत्रेस्यादत्राशी एवं बाल वि
धामतः मध्यषोडश समसो म
धमः कथितो बुधेः चतुर्थमध
मंप्राप्त्युवा हात्रिंशतोमतः चतो
रिंशत् समायावात्रेष आदिष्ट
रिभु ततः क्रमेण ॥ ताः स्याद्य
वद्वचनिसप्रतिः वीर्यादीनादि
प्राप्तेनरसादि सर्वधाविद्विय व
लोत्सादा उच्यते तीणाः सर्वधा
विद्विय वलोत्सादेहीनः तत
स्तसमेतरे ईदीणयात्रसादि
दीयमाणेद्विय वलः दीणरे
ता दिनेदिने ॥ वली यलित ।
खालित्य युक्तः कर्मसुवात्त
मः काससासादिभिः क्रिष्टो
हृदो भवनिमानवः बाले वि
वर्द्धते प्रेष्मापिते स्यान्मधमा
धिकं । वार्द्धको वर्द्धते वायु ।

विचार्येतदयकमेत ॥ उपक्रमे
चिकित्सते ॥ तंत्रान्तरैव । बालो
वदि स्तुवि मेधा तन्त्रैः श्रुक्त
विक्रमो । बुद्धिः कर्मदियं रेतोत्री
विते दशतो क्रमेत इति भा ।
वप्रकाशः ॥
बालः पुं शिरोभवाच्चादनविशेषः
चुल इति भाषा तन्मयीयः चिक्त
२ः २ कचः १ केशः ५ जंतलः ५
ऊजः ६ शिरोरुदः ७ शिरसि
रुदः ८ शिरोरुदः ९ शिरजः १० ॥
इति शहरत्तावली ॥ छोटकशि
प्पुः तन्मयीयः किशोरः २३ त
मरः ॥ अश्वबालयिः । करिबाल
यिः नारिकेलः । इति मेदिनी ये
चवर्षी यदस्ती यथा । पंचवर्षीग
जोबालः स्यात् योतो दशवर्षकः
इति हेमचंद्रः सुक्तः । इति शह
रत्तावली मत्स्यविशेषः ॥ इति
शहचंद्रिका ॥
बालकं क्री प्रीवेरं इति राज नि
चंद्रः अंगुलीयकं पारिहार्यं ॥
इति विष्णुः ॥
बालकः पुं शिष्पुः ॥ अज्ञः ।
हयबालयिः ॥ दस्तिबालयिः
अंगुरी यवकं ॥ प्रीवेरं ॥
वल्लयं ॥ इति मेदिनी ॥

इति मेदिनी केशः । इति विष्णुः ॥
बालाशेषं यथा । अज्ञानदेताये
बाला ये च गर्भादिनिः स्तनाः न
तेषामपिसंस्कारो न पितृ नोव
कक्रिया यदि गर्भो विपद्येतस्वव
नेवापि योषितः । यावन्मासान्
स्थितो गर्भस्तवहिनानि सतके
आनामकरणात्सद्यश्चाचरंता
दहर्निशं आवनस्यात्रिरात्रेण त
हहंदशमिर्दिनैः इति गारुड १६
अध्यायः ॥ बालकस्वरत्ता यथा
आदायकसं संरत्ता यशोदायित
तोदिन गोपुच्छधामेणानाम्पुवा
लदोषनपाकरोत् गोपुरीषमुपा
दाय नंदगोपोऽपिमस्तके । क्लृप्त
स्यप्रददोरत्तां ऊर्वत्रिदमुदिवयन
नंद उवाच रत्तन तामशाणांभु
तानां प्रउवाहरिः यस्म-दिसम ।
इतपत्तजादभवजगत येनदः स्त्रा
श्रविधुताधारयत्तवनीजगत ववा
हव्यपधकृदेवः सत्तारत्तकेश
वः नखा- रविनिर्मित्रवेविवसः
स्थलोविभुः दसिंदफपीसर्वत्र
सत्तारत्तसदाभवन्तं यत्तनाद
भूत त्रिविक्रमजमात्रं त्रेलो ।
काः स्फुरदायुधः शिरपातगो ।

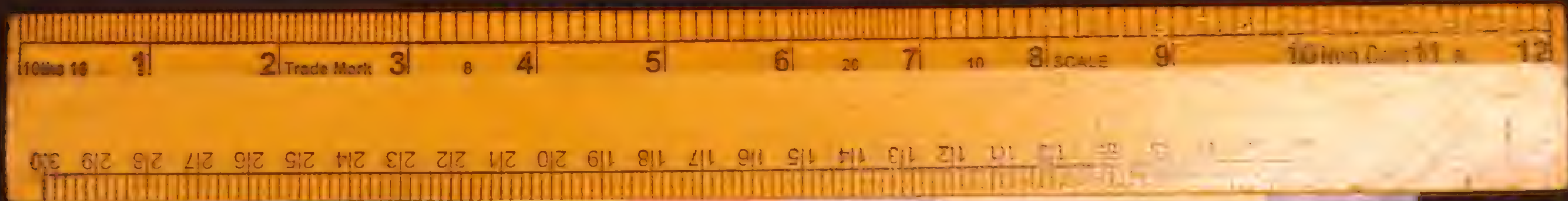
विदः केशरत्तकेशवः । गुह्यं सज
वं विलुजं वा पादं नार्दनः सुखं
वाहप्रवाहवमनः सर्वेन्द्रियाणि
च । रत्तव्याहते स्यस्यसवनाग
यणाः अयः ॥ प्राज्ञावद्गदाच
क शोख नाद हताः तथे । गच्छ
तप्रेतकृष्णारात्तमा येनवा
हिताः ॥ तां पातदितवेकंठो वि
दित मधुसूदनः । हृषीकेशो
स्वरे भूमी रत्तन त्वा महीधरः
एवं का स्वस्वयनो नंदगोपनवा
लका ॥ शुकदस्य ॥
इति विलुपरा
लो ५ अंशे ५ अध्यायः ॥
बालकप्रिया स्त्री इंदवाफनि क
दली इति राजनिर्घण्टः ॥
बालकमिः पुं केशकीटः इति
जटाधरः ॥
बालकीडनं क्री बालकविला
यथा बालकीडनमिंदशेखरय
नुभं वधिप्रकृता इत्यादिम
हानादकं बालकीडनकः पुं क
यर्हकः इति राजनिर्घण्टः ॥
बालविल्यः पुं बालिविल्यमुनिः
यथा विधिना निर्मिता पूर्व वेदी
परमपावनी अग्निवेपणादिमुनयो

बाल्यविल्यादयः स्थिताः इति वृद्ध
हामायणे चित्रकूटमाहात्म्ये। सर्गः
बाल्यगर्भात्मा स्त्री प्रथमगर्भवती
गोः तस्यर्थायः। प्रष्टोही २ इत्य
मरः ॥
बाल्यगोपालः पुं श्रीकृष्णमूर्ति
विशेषः यथा तीरयोनिति वृ
हनिवासंहास्यकराक्षज वेणिनि
नादं श्यामल संदरद्वय विला
पते प्रणाममिच बाल्यगोपाल
इति नारदपंचरात्रे गोपालाष्ट
के ॥
वलिगुहः पुं वारकहृद्विशेष
यः यथा। बाल्यगुहा अनाचारा
न पीडयति शिष्ययनः तस्मान्न
उपसर्गभयोरक्षेहालं प्रयत्नतः ॥
अथ बाल्यगुहानां नामाद्याह स्कं
दशरत्नप्रथमः स्कंदपस्मारप
वच शकुनीरेवतीचैव पूतना
गंधपूतना पूतनाशीतपूर्वाच
तथैवमुत्तमंडिका नवमोनेग
मेमप्रयोक्ता बाल्यगुहा श्रीमी ॥
अथगुहानामुत्तमं यन्निमाह नरस्कं
दादयः प्राज्ञा बालानां येगुहायमी
श्रीमस्त्रादि व्यवश्रुणो नारीपुरुषवि
शहाः एतेस्कंदस्वरदायंकृतिकोमाधि

श्रुतिभिः। सृष्टाः शारवनस्यस्य
रहितस्य स्व तेजसा स्कंदः सृष्टोभ
गवता देवेन विप्रगिरिणा विभक्ति
चापरांसेना कुमार इति सेगुहः।
अथैहिकार्तिकेयादनः ॥ स्कं
यस्मारसेतोयः सोप्रिना तत सम
द्युतिः स च स्कंदसत्त्वा नाम्ना वि
शाल इति चोच्यते ग्रहाः स्त्री वि
ग्रहायेते नानाश्याः प्रकीर्तिताः
देवानां कृतिकानां ते भागाराज
सत्तामसाः नैगमेयस्तपावत्या
सृष्टो येसां ततो ग्रहः। कुमारस्य
दिदेवस्य गुहस्यात्म समोस्तिवै ॥
ततो भजवति स्कंदे सरमेनापनो
कृते उपतस्तु ग्रहायेते दीमशक्ति
धरं ग्रहे ऊचुः प्रोजलपञ्चनेन
नीदीयतामिति तेषामर्थे ततः स्कंदः
शिवदेवमवोदयेत् ततः प्रह्लादानु
वाच भगवान् भगवन्नेत्रहृत् तिर्य
गेपानि मानुषे च देवचरितयं जग
त् परस्परपकारेन वर्जिते धार्य
ते तथा देवानरा नप्रीनयेति तेषां
नीस्तथैव च यथा कालं प्रवृत्तास्त
उत्पवर्षादिमानिनेः इत्येजलिन
मस्कारैर्नयरोमेस्तथै वच ॥
सम्पक्रमयुनैश्चनराः प्र ॥

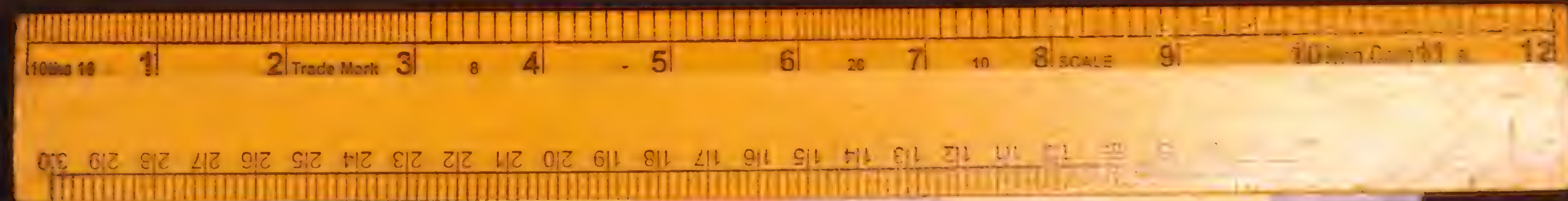
एतत्पि देवताः भाग्येयं विभक्तं
च शेषं किं विप्रविद्यते ॥ तदयु।
स्माकं शुभाशुनि वीलेषेव भवि
ष्यति ॥ अथ बाल्यगुहाणां बाल्य
गुहा कारणमाह। ऊलेषु येषु ते
जने देवाः पितर एव च। बाल्यगुहाः
साधवो वापि गुह्योतिथयस्तथा
नित्यं शोचाचारेषु तथा कृतसित
वर्तिषु निवृत्तमिहा वलियुभय
कांस्पृष्टेषु च ग्रहेषु ते पुवालास्त
न ग्रहा हि संस्पृष्टाः। तत्रैव।
विपुलावृत्तिः पूजाचैव भविष्यति
एवं ग्रहाः समुत्पन्ना बालान हिंसेति
चाप्यथ। ग्रहोपसृष्टा बालाः स्पृ
ष्टुश्चिकित्स्यन्तमास्तेनः ॥ अस्मा
मान्य ग्रहज्ज्वालां बालानां लक्षण
माह ह्यणादृष्टिजने बालः त्रणा
उत्पत्ति रोदिति। नखे दंते दीरय
ति धात्री मात्मान मेव च ॥ ऊर्ध्वं
निरीक्षते दंतान् खादेत् कृजति।
जंभते। दुर्बोदियति दृष्टेष्टः केन
वमति वा सक्तते। दामोति निशि
जागर्ति मृत्तंगो भिन्नविह स्वरः।
मस्य शोणितगंधश्च नवाश्रानि
यथा पुरा ॥ इर्वलो मलिनो गच्छ
नष्टसेतोः पिजायते। सामान्य।
ग्रहजस्य लक्षणं समुदा ॥

हते ॥ अथ विप्रिष्टु ग्रहज्ज्वालां
ह्यणात्पाह। स्वस्तांगः सतज संग
धिक स्तनः। वक्रासो दंतचरण
कपलनेत्रः उद्विगः। सलिलचक्ष
रस्य रोदी स्कंदाभिभवति च गाकम
पिवयः ॥ निःसेतो भवति पुन स्त
भतसेतो संस्तव्यः करचरणश्च
मतीव। विस्मयेस्तजति विनयं न भ
माणः केनेवास्तजति च तत सत्ताभि
जष्टः तत्सत्ताभिजष्टः स्कंदपस्मार
पुक्तः स्वस्तांगो भयवक्तो विहग
गंधिः सा सावव्रणपरिपीडितः समं
तात् स्फोटिष्य प्रविततवः सदाह
पाकैर्विज्ञेयो भवति शिष्यः दंतः शक
न्या रक्तासो दवितमलोतिमाह
देहः एषा वो वायुमकरपाक वेदना
र्तः मेष्ठाति यथित तनुश्च कर्ण।
नासं रेवताभरणमभिपोदितः अ
मारः ॥ स्वस्तांगः स्वपितिनवासेन
रात्रोरिद्विरेविस्तजतिका कतल्या
गंधिः लुघीर्गोरुषिततव रुहः
कुमारस्तस्मात्सुभवति च पूतना गृही
तः यो देष्टिस्तनमनिनका सदिकु
द्धिभिर्नैरसदितभिर्घमानः।
इर्वलीः सततमयापियोः स्वगंधिस्त
बुयाद्विषगण गंध पूतनार्त ॥ ॥
आकंदन परिच कितः सवेपमानः।

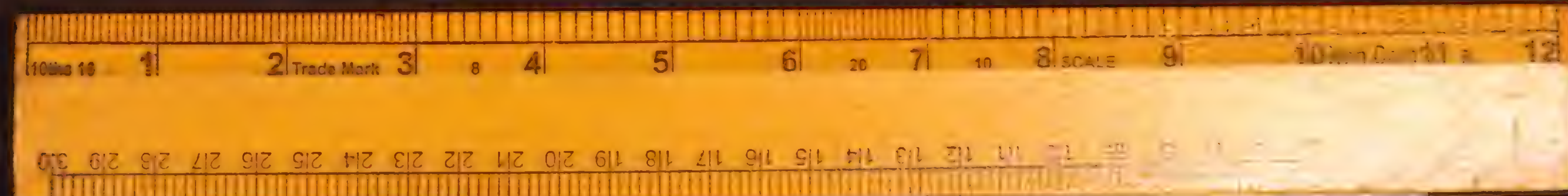
संलीनो भवति यथा स कृत्तुः मानरः न भवति कुमारानां पि
सुस्तो गो भूमा मति सार्धते च यो वता मष्टमंगले ॥ अष्टमंगले
वेने त्रुयादिषा यणीत प्रतनार्त ते अथ विशिष्ट ग्रह नृणां चिकि
ज्ञानो गः सरुधिर पाणि पाद व त्सा माह । सोमवह्नी मिंद हत्त
क्रो वक्राणी कलुष शिरा हतोद वराकं विधनशमी मगादना
रोयः । स ज्ञेयः शिम्भुरय रक्त मे मूलानि यथितानि विधारेय ॥
दिकार्तः सोदोगा भवति च मृत्त नत्र संद ग्रह नृण्य चिकित्सा मा
त्य गंधिः ॥ यः फेने वमति विनम प्रशस्यते वानज्ज दुमयजानोक्ता
नेच मध्ये सोदोगो विहसति बोई येन परिष्वने ॥ देवदारुणिग
मीक्षमाणः । कुजे च प्रतनमथो स्त्रायामपुरेषु गणेषु च सिद्धं सधि
वसासंगंधिनिः संज्ञो भवति सने अस्तीरे पातमासे प्रदाययेत् ॥
गमेय जष्टः ॥ अथ सामान्य ग्रह सध्याः सर्पनिर्मोको वचा काका
जज्ञानां चिकित्सा माह । सहामण दनीष्टने उष्ट्राजवि गवां चापि गो
तिका चक्राथस्त्रानं ग्रहाय हं स माणपुष्टपने भवेत् काकादनीष्टे
हमाधपणी ॥ स यदा मयनिशा युज्ते । सोमवह्नी मिंद हत्तं हेतावति
दनेश्चानुलेपयेत् । सर्पतकुल यज्ञशमी । मगादना मूलानि
सु मर्ती सर्वपाः रिष्टपलवाः वि यथितानि विधारेयत् सोमवह्नी सो
शलविशालो म मेघपंती वचा मलता इंदुवहाककुभ । मगादनी
मधु थुपः शिरोर्ज रजोः यमशेष इंदुवारुणी रक्तानि मालानि न
ग्रहनाशनः बाल्यगोतीष्टकमी या पाताकां रक्तोष्णं धान विवि
णिकार्याणि ग्रहणांतये वचा धांशुभदपान हुतं च देवाय बलि
कृष्टेन यात्राली सिद्धार्थक मया निवेद्य सकृदुक्ते स्केद ग्रहे निधाय
पिच सारिवा संधवचेव पिपली स्त्रानत्रिगजनिशितनरेषु ज्ञायत
हुतमष्टमं सिद्धं हुत मिदं मेधं पि परे शालि यवे निवेद्य ॥ गाय
वेत् प्रतर्दिने दिने दृढस्मृतिः त्रिमुक्ताभिरावाजिरथि प्रजालये
तिप्रमेधाज्जमारो बुद्धिमान् भवेत् दारुतिभिश्च धीमान् रक्षामतः प्र
नपिशाचानरतोसि नभृता नच ।

वह्नीमिवाला नोपायनाशिनी अ भागी । फणिज्जकः मरुवकः सो
हमहनि कर्तव्या यामिरजिरने गंधिकं ककारे । भूस्त्राकः सग
दितः तपसा तेजसा चैव यशसा धरणं । खरपुष्पावर्वरी कासम
वयसांतया । निधानं योययो दे ईः कसौदी विषमष्टिका चकारनि
वः सने स्केदः प्रसीदत ॥ ग्रहसे अष्टमत्र विषकुंचने लमभ्यजने
नापति देवो देव सेनापति विभुः हिते मृत्वाष्टक माह गोत्राविमदि
देवसेनारिपुहरः पाततां भगवा याष्मानो खराष्ट करिणा स्तथा ।
न गृहः ॥ देवदेवस्य महतः पाव मृत्वाष्टकमिति त्वाते सर्वशास्त्रेयु
कस्य च यः सतः गंगोमा कृति सेमने लीरी हत्त कषायेण काको
कानां च सुतेशर्मा प्रयच्छत ॥ त्यादिगणोनच विपक्तं यष्टं पश्चा
रक्तमाल्यावरधरो रक्तचेदनभू हतं य पयसा सह ॥ काकोल्या
धितः । रक्त दिव्य वपुर्देवः पा दिगणोन कल्की कृतेन तेन पक्त
तत्तां क्रौंचसूदनः अथ स्केदाप वं । काकोल्यादिगणा यथा । का
स्मारग्रह नृण्य चिकित्सा मा कोली चारकाकोली जीवक क
ह । विल्वः शिरीषो गोक्षोमी स्तथा । अदिर्हृदि स्तथा मेदा मदा
सुरसादिश्रयोगाः परिषेकः मेदा - - - - - रपर्णीमाघप
प्रयोक्तव्यः स्केदापस्मारणांतये ली पमकं संशरोचना पंगीप्र
गोक्षोमी येताहवी । सुरसादिग पोएरी - - - - - व जीवती मधुयष्टिका
णयथा । सुरसा येत सुरसाया दाता चेति गणोनाम्ना ककोल्या
वाफजी फणिज्जकः । सोमधि दिहृदीरितः समकृद्दहणे वृ
कं भूस्त्राको राजिका येतवर्धरी यः पितरक्तानिलाग्रहः तत्सादन
कटफलं खरपुष्पाच कासमईश्च वचादिगुयुक्त मत्र प्रकीर्तितं य
शाल्वकी विरंगमयानिर्गुही कर्णिका धोत्तक पुरीषाणि केशो दस्ति
रउद्वेशः वलाचकाकमाची च तथा नावाहते । हृषमस्य च गोमाणि
चविषमष्टिका कफः कुमिदरः खानः योमाच - - - - - येन सदा येन तां कुकु
सुरसादि रयणाः सुरसा कृष्णतल दीविंवीमर्कटी चापि धारयेत् ।
सो ॥ येत सुरसा येत तलसी फजी येन तां योमा रतिलाकं ककुदीया

प्रमली यक्तात्मानानि मोमानि प्र कथं स्नान मस्य यथा विधि। ये
समं रुधिरं पयः सज्जोदने निवेद्या तपिरीष गंधाष्टं कृष्टं गुग्गुलुं स
यक्तात्मानानि मोमानि प्र वदेवदत धीयेः सिद्धं मभ्यजनेनैलं धारणा
लेवलिनिवेद्येत्यन्वयः। तेन स्नाने पूर्वमेवत शक्रनीग्रहणं तर्पणं
पसारिणा स्नानं कारयेदित्यन्वयः देहं कारयेदिते। ऊर्ध्वं च विविधा
चतुष्टये कारयेच्च स्नानं तेन ततः पूजां शक्रन्याः कृत्वा सैः शमैः नि
येत। स्नानं पसारं संतोयः सं कृभोक्तेन विधिना स्वपयेत्ततः
दस्य दयितः सखा विप्रावः सपि पठेत्। अंतरीक्षचरा देवीं सर्वां लं
शारस्य शिवायास्तुभमाननः॥ कारभूषितां अयोमुखीं मूलानं
अथ शक्रनी ग्रहजं सुखं विकितं शक्रनीते प्रसीदत उद्देशनाम
सामाह शक्रनी ग्रहजं सुखं कार्यं हाकायापि गन्ती भैरवस्वरा। ले
वेद्येन जानता। वेत्तं सामं कपिप्या वोदरीशं कुकर्णी शक्रनी ते प्रसी
नां कायेन पविषेचने श्रीवेर मधु दत अथ रवती ग्रहजं सुखं विकि
कोणीर सारिवोत् पलपयकैः तसा माह। अमृगं धानं मृगी।
लोथ पियं डमं निष्ठां गेरिकैः प्रदि शारिवाय पुनर्नवा। सहा विहारी
हेच्छिष्यं प्रदिहेत् लिप्सेत्। च नासां कायेन पविषेचने॥ अज
पसिद्धिराया तान् स्नंदयद्वाक्ता मृगी मेघा मृगी सहा सेवती पु
धूयाश्च हिता अत्र भवेति हि स्नं यजतिः। तेन मभ्यजने कार्यं कृ
दायस्मात् प्रामने हृतं मत्रापि पू ष्टे सज्जं स तथा पलेकनाय नलद
जिते शतावरी मृगे वीरुना गदं तथा गौरकदेवके। सज्जं सः रालः
तीतिदिगिकाः लक्षणां सहदेवा यलेकवा गुग्गुलुः। नलदेला मज्जक
चतुर्हती चोपि धारयेत् सगोवीरुः मृशीर वत पीतच्छविः गौरकदेव
वशी इदं वारुणी। नागदेती नाग कः हाविदकः हरहया कदेव इति
कली इति लोके प्रसिद्धा॥ तिल लोका वधाश्च कर्णकं कृभं शक्रकी
तण्डुलकं माल्यं हरितालं मन। तिडकेषु च काकोत्पदो गणं चापि
पिला। बलिरेष निज्जेषु निवे सिद्धे सर्पिः पिबेच्छिष्यः अमृगकः
यो नियतात्मना निकटे च प्रयो शावु इति लोके प्रसिद्धः॥ कृत।

त्याः शंखचूर्णे च प्रदेहः सावरां सखदिराः संदनाः नैनं एव च य
धिकः गुग्गुलुं कपुरीं धारिण्या नसः कृभं मृगापि मज्जाना वदरस्य
नयवफलं च तं सध्या गुरुभयोः का च। ककुटाणि घृते चापि पूषने
अमेतद्दुपनशिषोः यवफलो सरसं येः संदनः संदन इत्ये
वृषांकुरः मृत्तः सुमनसोलाजा वनाम्ना प्रसिद्धः काकादनीवि
पयः प्राल्पोदने दधि बलिनिवेद्यो त्रफलो विवीं गुजोच धारयेत्
गोतीये गोरवै प्रयत्नात्मना गो काकादनी येन गुंता वित्रफला
तीर्थे गोष्टे॥ स्नानं धात्री कमारो हृदि द्वाहणी। मनेपादने व
भ्यां संगमे कारयेद्विषकं नाना लिंदयान् कृशं रयल्लेनया म
वस्त्रधरा देवीं चित्राला नुलेपना रावसे पुदेकता नस्य मृगे गृहेभि
चलत्तं ऊर्ध्वं लिनीं पणामा स्वती यकु उल्लेखान्त्राभिषिक्तं सपिप्याः
ते प्रसीदत उपासने यासते ते देवा स्नपननिष्ठाने कृष्टताली सखदिरं
विविधभूषणाः लंबा कराला वि चेदने स्यन्दने तथा देवदारु वचादि
नता तथैव वज्रं पुत्रिकारैवती गुजं गिरिकदेवकः। एला हरेण
मृकनासा च तथं देवी प्रसीदत वस्त्रापियोजा उद्दपने सदा॥ म
अथ पूतना ग्रहजं सुखं विकितं लिनां चरं सेवीता मलिना कृतं मृ
सामाह कपोतवेंका पणानको व ईजा मृन गारा मृगा देवी दारकं।
रुणाः पारिल्लदकः आसोता च पात पूतना अथ गंधपूतना ग्रहजं
वयो म्याः सुवीलानां पविषेचने स्य विकित्ता माह। तिक्तं दुमाणा
कपोतवेंका जाली इति लोके। पत्रेषु काये कार्ये भिषेचने तिक्तं
पारिभदो निमः आसोता अथ ग दुमानाह निमः पटोलः ददा च
जिता नवा पयस्या गोलोमी हरि शूची वासकस्तथा। विसर्पकृष्ट
नाले मनः शिला कृष्टे सज्जं स अ वृत्त्यातो गणाः ये पंचातिमकः
वने लार्थे कल्कं च तं नवा पयस्या पिप्पली पिप्पली मूलं वर्गो म
नूतना दीरविहारी। गोलोमी ये धुरको मधु। शालपर्णी हृदयो
तहवी हितं हृते नैगादी र्यासति चतुर्था सममाहरेत् सर्वगं येः
हं मधुकेपि च कृष्टताली॥ प्रदेहश्च गात्रे चाद्रो मृ शीतलेः

सर्वगंधैः कुंकुमागुरु कर्पूर क देवदेवश्रीपद्मसुखीरुधि
सूरी चंदनैः । अक्षतसुशीतलैः तथा । मञ्जीदवाशिनी देवीसु
चंदनकर्पूरैः नत कस्तूरीकुंकुमा रा शोणित पायिनी जलाशय
गुरुभिस्तेषां मुसुतात् पुरीष । नातिम पातलोशीतपूतना ॥
कौकुटे केशोचर्मसर्प भवतथा अथमुवमंडिका ग्रहजस्यवि ।
जीर्णवाभीक्ष्णवासाधूपनायो किन्नामाह । कपित्थविल्वतकी
पकल्पयेत् कुंकुटी मकटी वि री वासा गंधर्वहस्तकाः । कुवेरा
वी मनेतोवापि धारयेत् । मांस दी च योनाः सुवीतानां परिषेच
मामेतथा पकुं शोणिते च चतस्य ने ॥ तकीरी गणियावि इति लोके
ये निवेद्य मनेन पुद्रे शिशोः स्त गंधर्वहस्तकः श्वेतपरेतः । कुवेरा
पनमिष्यते कराला पिंगला मृता दी पारवि इति लोके । स्वर्सेभंग
कषायोवरसंज्ञता । देवी वालमि हृदाणां तथैव हयगंधया । तैले
मेयीता रत्न त्वे गंधपूतने । अथ । वचोचसंयोग्यपेचदभ्युत्तने शिशोः
शीतपूतना ग्रहजस्यचिकित् । भृंगहृत्तः भणरा इति लोके वचा
सामाह । गोमूत्रं वल्लभं च मुक्तां सर्जरसेज्जुसर्पिश्चोदुपनेरिते ।
वर्णिकं चूर्णिकं माल्यमेजने पारदे वरीकं चूर्णिकं माल्यमेजने पारदे
नादीन् रोहिणी निम्बखदिर प तथा मनःशिलाचोपदेरतोगोम
लाश कज्जभतचः । निःकायन ध्येमलिततः पापसे सपुरोडाशा त
स्मिन्निःकाये सदीरे विपचतुर्त्तने इत्यर्थमुपादेरेत् । मेत्रपूनाभिरदि
शुभोत्पत्तक पुरीषाणि वस्तिगंधा म अ तत्रैव स्वयनेरिते जलाभिमेत्र
हित्वेच निम्बपत्राणि च तथा पूष एमेत्रमाह अलंकृता कामवती
नार्थसमाहरेत् ॥ धारयेदपि गुंजाव सभगकामरूपिणी । गोमूत्रा
वलोकाकादनी तथा नद्या मुहो लपरतायाततो मुसुमेडिका ॥
दनेष्वापि नर्पयेच्छीतपूतना ॥ अथ नैममेय ग्रहजस्य वि
जलाशयोनेवानस्यस्त्रयनेचोपदि किन्ना माह । विल्वगिमंत्र ।
एतीकैः कार्यं स्यात् परिषे चने ॥ प्रतीकः ॥ ३३ ॥

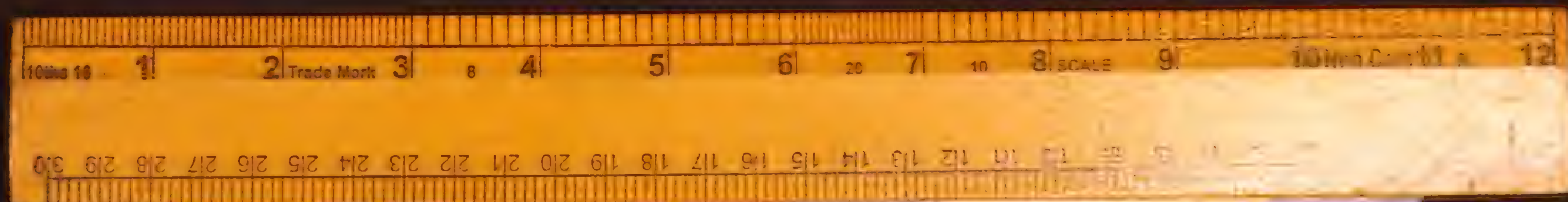
शोरा करंज इति लोके प्रसिद्धः पि गर्भिणीचूर्णम् । तत्पुष्पीयः क
येय शरत्तानेता शानपुष्पा ऊरुम मारभ्या २ गर्भिण्यवेक्षण ३ ।
देः । पचेत्तैलसगोमूत्रं दधिमस्त इति त्रिकाणशेषः ॥
स्त काजिका ॥ ऊरुमदे वितत्रक वालतण्णी जी नवहण । तस्यार्थ
नाम्नो वृद्धविशेषस्य तक् । युर यः शब्दे २ । इत्यमरः ॥
तजी इति लोके प्रसिद्धा । मुस्ता बालदणकः पु खदिरहृत्तः इत्य
कृतिः प्रोताकोवा वचोचस्यो मरहीकायोभरतः ॥
जटिलो गोलोमीवापि धारयेत् । बालधिः पुं केशयुक्तलो गुल इत्य
वयस्या अमलकी गुरुवीवा ॥ मरः ॥
उत्सादनं हितेवात्र स्कंदो परस्मा बालपत्रः पुं खदिरहृत्तः इत्य
रनाशानं मर्कटोलक गृधाणां मरहीकायोभरतः ॥ यवासः ।
पुरीषाणि पितृगृहे । धूमः सुप्र इति राजनिर्घटः नूतनपणीजी
जनेकार्थो बालस्य हिनमिच्छता बालपत्रकः पुं खदिरहृत्तः इति
पितृगृहे नैगमेय गृहे । तिलत त्रिकाणशेषः ॥
एलकं माल्यं भक्ष्यामिवि विधा बालपाशपा स्त्री सीमंतिकास्थि
नापि कौमारपितृमेषाय सत्तम तस्यगीदिवकोपादि - । सिंती ३
लेनिवेदयेत् मेघाय नैगमेय ग तिभाषा तस्यार्थीयः पारितण्या २
हाट । अथस्तात दीरहृत्तस्य सय इत्यमरः बालपाशस्थितमणिः
नचोपदिप्यते अज्ञाननम्रलावि इति तदीकायोतर्कवागीशः वा
धुः कामरूपी महायशः बालपा लपुष्पिका स्त्री पुष्पिका इति रा
लधिता देवानेगमेयोभिरत्त ॥ जनिर्घटः ॥
इति भावप्रकाशः ॥ बालपुष्पी स्त्री पुष्पिका इति ज
बालचूर्णः पुं कार्तिकेयः इति वि तापरः ॥
काणशेषः ॥ बालकस्य च विवे बालभद्रकः पुं विषभेदः तत्
जी बालतनयः पुं खदिरहृत्तः पर्यायः शामभवः २ इति शब्द
इत्यमरः ॥ चंद्रिका ॥
बालकपुत्रश्च ॥ बालतत्रे जी बालभैषज्ये जी संज्ञने इति ।

राजनिर्वणः ॥ बालकस्योषधं च
बालभोजः पुं चणकः ॥ इति राज
निर्वणः ॥ बालकभक्षणीये चि
बालमुषिका सौ ददमुषिका हि
इका इदुः इति भाषा नमयीयः ॥
तिरिका २३ ममः ॥ चिकुः ३
वेषमनकलः ४ चिकु ५ इति श
हस्तावली ॥
बालयज्ञोपवीतकं क्री उपवीति
विशेषः नमयीयः ३२ स्कटः २
पंचवटः ३ इति चिकुणशेषः ॥
बालराजं क्री देह्यं ॥ इति शह
रतावली बालकप्रेषे पुं ॥ वा
लरोगः पुं बालकस्य बाधिः
नमतिधानं लक्षणानि चार ।
याश्चास्त गुरुभिर्भोजे विषमे री
यज्ञे स्तथा देवा देहे प्रतयेति
ततः सत्ये प्रहयति ॥ मिथ्याहा
र विहारिणोऽपि हावातादयः
स्त्रियः हवयेति पयस्तेन जा
येते व्याधयः शिषोः वातइष्टं
शिष्यः सत्ये पिवनवातगदातरः
हामसरः कृशोगः स्यादह वि
एम्ब्रमारुतः स्त्रियो भिन्नमलोवा
लः कामलापित्तरोगवान् रसा
लरुससर्वोगः पित्तइष्टं पयः पि
वन स्त्रियो उष्टं पिवनदीरे लाला

लः स्त्रियो रोगवान् निदार्हितो ज्ञः
मूनवक्रातः छेदनः शिष्यः ज
राया व्याधयः सर्व वल्यस्ते मह
तातये बालानामपित्ते तद्वहो
द्वया भिषगुत्तमेः बालानामेव
योरोगा भवेति महता नच ताल
कंदकमुखांस्तानवधारययत्न
तः तत्रादौ तालकंदकमाह । ता
लमांसेकफः कृदः कुरुते तालकं
दकं तेन तालप्रदेशस्य निम्नता
मूर्द्धि जायते तालपातात् स्तनदे
षः कृच्छ्रात् पानं शकृद्वे तदति
कं वा स्य रुजायी वा इह रतावमि पा
नस्यस्य । शकृद्वे इव रूपः ॥
अथ महपयमाह । विसर्पस्तु शि
षोः प्राणनाशनः शीघ्रवस्तिजः ॥
यमवर्णी महापय रोगो दोषत्रयो
द्भवः शंखाभं रुदयेयाति रुदया
च्च गुदव्रजेत् यमवर्णीः लोहितव
र्णः तत्र शीघ्रजो विसर्पः शंखाभं
रुदयेयाति रुदयात् गुदव्रजेत्
यवे वस्तिजो गुदं याति गुदतो रुद
यं रुदयाच्छिरो याति इति बाह
व्यं ॥ अथ कृकणकमाह । क
कृणकः दीरदोषान् शिष्यजो
ववर्त्मणि जायते तेन तत्रेव क
ण्डूरे प्रसवेन्मृकः । शिष्यः क ॥

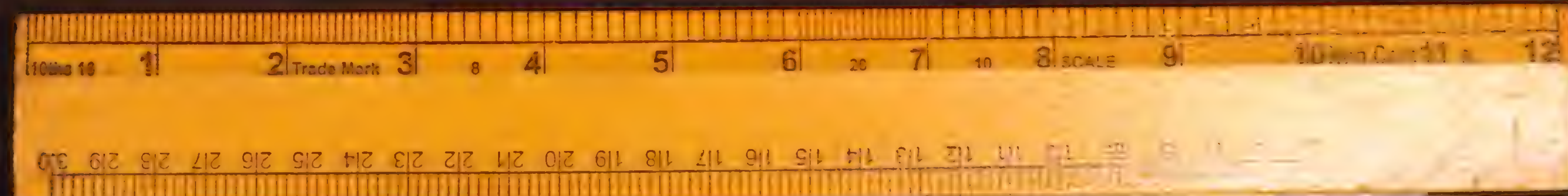
यीञ्जलादातिक्रान्ता प्रवर्षणं
प्राप्तौ नार्कप्रभादष्टं नवर्त्तनील
नक्षत्रमः कृकणकः कोयुया इति
लोकाख्यातः ॥ अथ तण्डुलपा
कमाह । वानेनाथापित्ता नाभिः
सरुजा तण्डुलरुच्यते बालस्य गुद
पाकाव्याधयः पित्तेन जायते
अथादिप्रतन माह । शकृन्मत्र
समायुक्तेः पोतेः पाने शिषो भवे
त् स्त्रिये वा स्तथा मानस्य कण्डू
कफोद्भवा ॥ कण्डूयनाशनः
क्षिप्रस्फोटाः स्यावश्चायते पकी
भूते वरणे चोरे ते विद्यादहिप्रतन ।
स्त्रिये सेदिते ॥ अवाजगन्त्रीमा
ह स्त्रिणा सवर्णीयश्चिनिर्गता ।
मुह सत्रिभा । कफ वातो स्थिता
ज्ञेया बालाना मज्जगलिका । यधि
ता गुप्तिरव मुह सत्रिभा मुह
तिः ॥ अथ पारिगर्भिकमाह मा
तः कृमोरो गर्भाणः स्तमे प्रायः
पिवन्नपि । कासाग्रिमाद वसु
तेश्चाकर्णरुविधमैः घृत्तनेकाष्ट
वृष्ट्या च तमाहुः पारिगर्भिकं रोगं
परिभवाद्यं तत्र युजोत दीपने
पिवन्नपीत्यपि शब्दादपिवन्नपि पा
रिगर्भिकः । अदोरो इति लोके
परिभवाद्यं परिभवति नामांतरं ।

अथ देतोऽदकान् रोगानाह ।
देतमदः शिषोः सर्व रोगाणां
कारणस्सते । विशेषान्तरं वि
देत कासच्छर्दि शिरोरुजे य
भिष्यन्तस्य पोथका विसर्पस्य
च जायते । कारणमित्यन्यः
पोथकाः वर्त्मरोग विशेषस्य
अथ बालरोगाणां विक्रिमा ॥
भेषजं पूर्वमदिष्टं महता यज्ञे
रादिषु तदेव कार्यं बालानां किं
तदाहादिकं विना दाहादिकं वि
ना अग्निदाहादितारवमन विरे
चन शिराव्यादिकं ना मदा
कष्टे चोतयेन्न वमनविरेकाद्यद
द्यात् यत आह सप्रकृतः विरेक
वेनियमनान्ते कुर्याच्च नत्यय
दिति अत्ययात् विनाशकरक
द्यात् अनेविना तत्रवदोषा ह
याश्चात्राद्याधयश्चाते अत
स्तदेव भेषजं माजान्तस्य कनी
यसी अस्थ बालस्य । कनीय
सी माजामाह विद्यामित्रः । वि
देग फलमाजस्त ज्ञान मावस्य
भेषजे अनेनेव प्रमाणानमासि
मासि प्रवर्द्धयेत् विदेग परिमि
ते भेषजे चर्त्तनी कृत्य किं वा कल्पी
कृताथवावलेही कृत्य दद्यादि ।

तर्थाः तंत्रांतरेत्यथाभिहितं जायते मंत्रमूलाः सप्रतिनं ॥
 प्रथमे मासि वालाद्यदेयाभेद्यः सप्रपमानेन रोदिति निमीलित
 जराजिका अवलेसा तकर्तव्या दौमर्दस्य रोगोनाथारयेक्षितः व
 मधुतीरसिताहनेः पक्केकावर्द स्थिते मंत्रसेगाती लया २३ पि
 येनावद्यावत्संवत्सभवेत् न गच्छति विगममंत्रसंगवेकल्लाल
 इहमाष हृदिः स्याद्यावत् षोड विधमानास्वकृजनेः कोष्टे व्याधीन
 पुनस्तथाः पक्केकार्तिको न विज्ञानीयात् सर्वत्रस्याश्रयेनेः
 दृढवर्षपरिमाष हृदिः प्रतिव अज्ञादौ ज्वरस्य चिकित्सा माह ।
 यं पंच गुणात्मकस्य माषस्य ह सर्वनिर्वीर्यते वाले स्तस्ये नैव नि
 दिभवेति । गुणाः पंचायमाषक वायते । मात्रया लब्धयेद्वांशे
 इत्यमरसिंहः । ततः स्थिरा भवे शो रेतद्विलेघने ॥ मात्रया लब्धये
 ज्ञावद्यावद्वर्षाणि समतिः ततो तल्लघु भाजयेत् । भद्रमुक्ता भ
 वालक वत्साज्जाह्नुनीया श या निवयटोलमधुकेः कृतः । क्वा
 नेः शनेः ॥ ततः शोः शवत् यः कोसः शिशोरेष निः शेषः ज
 रोपरिचूर्ण कल्कावलेहाना । रना ॥ भद्रमुक्तादि क्वाथः सर्व
 मिथेमाज्जा प्रकीर्तिता । कषाय ज्वरो । चनकस्मारुणांशुगो चूर्ण
 स्पुनः सेवविज्ञानयाचन गोदेण संयुतं शिशोर्ज्वरानि सार
 दीर्यस्य शिशोर्देये मोषधं दीर द्रवकां स्या संवनिहरेत् ॥ अरुणा
 सर्पिषा धात्रास्त केवलं देयं अतिविषा । चतुर्भद्रिका ज्वरानि
 नदीरेणापि सर्पिषा दीरज्जा सारेषु ॥ विल्वच पुष्पाणि च धात
 दस्य पूर्ववत् दीरसर्पिषा । प्र कीनो जलं सलाधं गजपिप्पली च
 कारांतरेणोषधयानमाह सप्र क्वाथावलेहो मधुना विमिश्रा वा
 तः येषां गदानोये योगाः प्रवत् लघु योग्यावतिसारितेषु ॥ जलं
 तेगदेकराः तेषु तनकल्कसलि वाला । विल्वादिक्वाथावलेहो य
 मोषाययेत शिशुस्तनो च वचना तीसारेषु ॥ समगा धातकी लोप
 नां वालानामभ्यंतरवाधितानोपाय सारिवाभिः स्तने जले उर्दरेपि शि
 माह प्रंगप्रंगदेशेन रुजायशस्य । शोदेयमतीसारे समादिक ॥

संमंगा लज्जाचमले । संमंगादि र्गप्रहाणादौ ॥ योक्तरातिविषा
 क्वाथो उर्दरे तीसारे ॥ विटंगा मंगी मागधी धन्यासकेः कृतं
 मज्जमादाच पिप्पली तण्डुलानि चूर्णित सदादं शिषुनापेचका
 च पषामाली च चूर्णीनिसुवित सन्निभ ॥ योक्तरादिचूर्ण कोसस्य
 मन्वारिणा ग्रामे प्रवृत्तेः तीसा योक्तरातिविषा वासा कणा स
 रज्जुमारे पाययेद्विषकृ विटंगा रीरसेलितम् । मधुना मुच्यते वा
 दिचूर्णमतीसारे ॥ मोचरसः स लः कोसः पंचभिरुद्धितैः मूल
 मंगाच धातकी पक्केकारं पि कादिरसः कोसस्य । वात्री कसम
 छेरेनेर्यवागूः स्यादकातीसार संजात केशर रवेलादिका । मधु
 नाशिनी मोचरस स्तजालमु नाचिरसजातान् शिषुः कामान्
 लयावैपुलकमलकेशर सम व्योदति कोसे ॥ धान्येणुर्कर
 दित तोला । तण्डुलकी वुदी या युक्तं तण्डुलादक संयुत ।
 तोला । जल तोला ॥ सर्वमे पानमेतत् प्रदातव्यं कासस्य सा
 कीकृत्य यवागूः साधनीया ॥ पहे शिशोः धात्रादिपाने कास
 मोचरसादि यवागू रज्जुनिता स्यासयोः द्राक्षावासाभ्यां कल्पा
 रे ॥ नागरातिविषा मुक्ता राज चूर्णी दौद सायया लादे स्य स
 केदयवेः स्पृते । ज्जुमारे पाययेत् निदेत्याशु वासध तनके तथा
 प्रातः सर्वातीसारे नाशने नाग तमकं स्या संभेदे । द्राक्षादिचूर्ण
 रादिकाथः सर्वातीसारे ॥ लाज्जा कासस्य सयोः चूर्णकटुकरा
 सयष्टिमधुका शर्करा दौदमेव हिण्णा मधुना सह योजयेत् हि
 च तण्डुलेदिक योगेन चिप्रे ह क्वाप्रश्नमयेततिप्रच्छेद्विज्ञापि
 तिप्रवादिकाया ॥ लाजादिचूर्ण चिरोत्थितो दिक्वायां लघुच
 प्रवादिकाया ॥ रज्जुनी सरला दा अमास्थिलाजसिंधुस्य सदा
 रु वृहती गजपिप्पली सुश्रिय । इच्छति वृत्रवेत् । लघु । पी
 र्णी शताह्ना स लीटमादिकस तेपीतवमघस्तस्तन्येत मधुस
 र्पिषा दीपने यं र्णी हंतिमारुता र्पिषां द्विवातीका फलरस
 तिसकामला ज्वरतीसारपाण्ड्रे पंचकोलच लेहयेत् ॥ हि
 वालानां सर्वरोगान्त रज्ज्वादित्वा वातीकी वृहती हय । पंचकोला

निषिद्धली पिप्पली मूल चववि लेपनं मुखपाके ॥ पिप्पली
त्रकनागराणि क्षीरकृष्णी क्षीरे त्रिफलाचूर्णं घृतं दौघपति
रशर्करा दौघक्षीरं तस्मादरेप स्मृतं बालो रोदिति यस्तस्मै
॥ घृतेन सिंधु विष्वेलादिगुभा कुंद्यात् सुखावहे रोदने ॥
गीरजालिहन् आनाहं वातिकं मू हरीतकी वचा ऊष्टु कल्क मा
लेह्यामोयेन वा शिम्बुः आनाहं दिकसंयुते पीलाङ्गसारः स
वातमूले च ॥ कणोष्णसितादौ येन मुच्यते तालुकंदकात् ताल
दसस्मैला संयवेः कृतः मूत्रशदे लुकंदक फलत्रिकं लोथुनं
प्रयोक्तव्यः शिम्बुनालेह उन्नमः वे च सप्पगवेरं वृद्धो हयव ।
मूत्रावाते ॥ यदा तद्वर्त्तमानः आलेपनं मूत्रहर सुखासंज्ञ
खादत्र पिच वक्रिमानं विदारी कृष्णकैकायं मदीहरेति ऊष्टु
कंदरोगधूमयवचूर्णं घृतं स्मृतं ॥ स्तूपिणो नाशितमेनक्षीर
खादयेन्नदव क्षीरं मूत्रं समधुश मिक्तं न साधना स्वदेयं विपितान
करं कार्पणं ॥ मूत्राङ्गुष्ठाणवी भिक्षोऽथ सेनोपशाम्यति नाभिषो
जानि भद्राहं कलिंगकान पि यो ॥ नाभिपाके निशा लोथु पि
घृतोयेन संलिप्य लेपोऽयं शो येगमधुकैः मूत्रं ॥ तैलमधुजने
यदुच्छिष्टोः शोथे ॥ यदो लवि श मेभिर्वाप्यवधुलने दयेन
फलारिष्ट हरिद्रा कथितं पिच कृष्णशक्तता नाभिपावेवचूर्णने
त ॥ दानवीसर्पविस्फोटनराणां त्वक्चूर्णं क्षीरिणां वापि कृष्णं
शान्तये शिम्बुः ॥ दानवीसर्पवि दन रणना ॥ नाभिपाके ॥ गुद
स्फोटनरेषु ॥ गृहधूमनिशाङ्ग पाके तवालातां पित्रं वीकारयेत्
सुराजिकेंदयवैः लेपस्तु कृष्ण क्रिया ॥ रसांजने विषोषणपानलेप
हेत्यामु सिध्मपाम विचर्चिका नेपादिते ॥ शीखयधुजने चूर्णं
सारिवा तिल लोधाणां कया शिम्बुना गुदपाकं नुत ॥ अंजनं
योमधुकस्य च ॥ संस्त्राविणि सौजनं ॥ गुदपाके ॥ शीखसो
मुखे शक्ता यावनाय शिषोः वीर यष्टाके नैपो देयोः दि
सदा ॥ मुखसा ॥ अम्बु पूनने ॥ अहि पूनने ॥
त्यतश्च लोदं मूत्रपाके म परिगर्भिक ॥ २०८३ ॥

रोगेन पूज्यते वक्रि दीपने । या मुक्ता तिकादरेणभिः संसिद्धं
विगर्भिके ॥ देव्यालितं मधुना रसोच्चं वल वर्णकरं पिपाः
चूर्णं प्रतिसारयेत् ॥ पातकी लाकारितैलं बालेषु इति भाव
पुष्प पिप्पली चूर्णं फलरसेन प्रकाशे बालरोगाधिकारः ॥
वा देतो म्यान भवा रोगाः पीरय बालवायने क्षी वेहर्ष्य इति वि
नवालके जाते देते हि शाम्यति काण्डशेषः
यत् स्तदेतका गदाः देतो जेदज बालवासः क्षी केशनिर्मितव
रोगेषु ॥ सौवर्णसुकते चूर्णं सं बालकस्य वसुच इति केचित्
ऊष्टु मधु घृते वचा । मत्स्यादकः बालवासः पुं वनच्छागः इति
शीखयुष्मी मधु घृते चूर्णितं कत हारावली ॥ बालकवहनीये वि
कंचचा । सहेमचूर्णं केदये शेता बालवायने क्षी चानरे तस्य र्णायः
हवी घृतं मधु ॥ चत्वारो अभिद्राः रोमगुच्छः १ प्रकीर्णके ५ इति
प्राशा चर्दं शोक समापनाः ऊमा हेमचंदः बालकस्य अजनन च ॥
राणां वधुर्मेधा वलपुष्टिकराः बालजनन मोक्षस्य मलिकादीन
स्तताः सौवर्णचूर्णं चतुर्षु पिपो व्यपोदति ॥ इति द्रव्यगुणः ॥
जेषु मारितं सुवर्णचूर्णं । मत्स्यात बालवतः पुं मध्ययोषनामक
कः बाली इति लोके व ॥ इत्येके पर्वनिनविषेयः इति त्रिकाण
प्रकंपुष्पी अर्कसत्तापुष्पलता शेषः बालसंघातः पुं अरुण
कैदर्थ्यक इफलं शेता हवीति वर्णः इति हेमचंदः ॥
शेषाणां वचेतिकेचित् संवत्सरं बालस्यै क्षी वेहर्ष्यमणिः ३
यावदेतयोगाः प्रयोज्याः द्वादश नित्रिकाणशेषः प्रातः काली
वर्षीणीतिकेचित् बालानां वच नस्येषु बालस्यै क क्षी वेह
धुर्मेधावलपुष्टिकराः स्तताः ल र्य ॥ इति शहरत्नावली ॥
हारसंसेतैलं मत्स्यवतर्गु बालहस्तः पुं बालधिः । लोमपु
णे रास्ताचदन कृष्णकावाजिगथा कलाशूल इत्यमरः बालास्त्री ना
निशायुतेः शताकाराहृष्टाक रिक्तेलः हरिद्रा मलिकाभेदः घृतं

बालादी २२८३ बालिवि

कारभेदः मेधं इति ॥ स्त्री इति
मदोक्तिमेदिनी ॥ वृत्तकमारी
क्रीवेर इति शब्दवैदिका श्रोवणा
नीलकिरी ॥ इति राजनिर्घटः ॥
एकवर्ष वयस्कागोः यथा वर्ष
मात्रातवालास्यादतिवालादिवा
यिकी इति प्रायश्चित्ततन्त्रे षोडश
वर्षीयास्त्री सात्रीक शरत् का
लेचप्रशंसनीया दृषदाच इति
राजवल्लभः कुनडिवार्षिकीक
न्यातस्यास्तदयस्त्वबालस्यवय
प्रिसेस्कारादिनिषेधो यथा अ
ज्ञातदेतायेवालायेव गर्भादि
निःसृताः न तेषामपि संस्का
रो न पिण्डोदकक्रिया इति
गारुडः ॥ अध्यायः ॥
बालार्कः पुं प्रातः कालीनसू
र्यः यथा रक्तवस्त्रपरीधानावा
लार्कसदृशीतनं इत्यादिविषय
सारेजगद्वागी ध्यानं कन्यारा ।
शिरस्यसूर्यः यथा मुष्कमांसंति
योदृष्ट्वालार्कस्वरूपेदधि प्रभा
नेमेषुने निद्रा सद्यः प्राणहरा ।
तिष्ठत इति चाणका ॥
बालादी स्त्री केशपुष्पावृतः तस्य
र्यायः मानसी २३११११ २ के
शधारिणी ५ इति शब्दवैदिका ॥

बालिः पुं कपिविशेषः तस्यार्क
यः । ऐतः २ बाली ३ इति विकी
एतद्विशेषः ॥
बालिका स्त्री बाला कन्या वा
लका पञ्चकाहला कर्णभूषण
इति मेदिनी यला इति शब्दवैदिका
वली कन्यासूत्रपल्लवोऽयथा
कन्यादेव्यास्यप्रोक्ताकन्यात्र
पान्थलिनी यावदहनयेति
स्यान्नावदेवीसराविहा इति दे
वीपुराणं ॥
बालविल्लाः पुं पुलस्तकन्याये
सन्नसोकतोः यद्विषदससंख्या
कपुत्रा अविशिष्टाः यथा पीतं
पल्लवोभगवान् दन्तात्रि मस्तज
प्रभुः पूर्वजन्तुनिसोगस्तः स्तनः
स्वायेभुवः नरे वेदवाकं नशाकन्या
सन्नतीनामनामतः पुत्राणां व
ष्टि सादत्तं सन्नतिः सन्नवे क्रतोः
तेचोदरेतसः सर्वे बालिविल्ला
इति स्तनाः इति कौर्म ॥ अध्या
यः यपिच क्रतोश्च सन्नतिर्भा
र्या बालिविल्लानस्यत यष्टि
र्यानि सहस्त्राणि अवीणा मर्द
रेतसो इति मार्कण्डेयपुराणोक्त
इसरीः ॥ तेषामेयस्य परिसा
णस्य प्रमाणं यथा ।

बाली २२८४ बाली

अथापश्यदधीनस्त्वानंगुहो
दरवर्ष्मणः । पलाशवैतिकामे
कोसहितान् वदतः यथि प्रली
नान्स्वेषिवोगेषु निराहारंस्तपो
धनान् क्षिप्यमानान्मन्दवला
नगोस्पदेसंसृतोदके इति महा
भारते आदिपर्वणि १ अध्यायः
बालिविल्लाः पिपावः । यथा अ
वेदान्तगीतवालाविल्लनेकाद
प्रासक्तं बालिविल्लाः प्रांसंति प्रा
णवैवालाविल्लाः इति वरणा
वृहभाष्ये । बालिनी स्त्री अ
श्वनीनक्षत्रे । इति हेमचन्द्रः ॥
बालिशो क्री उपधानं इति प्रा
ह्मन्माला ॥
बालिशः त्रि शिष्यः सूर्यः ३
तिमेदिनी ॥
बालिहता पुं श्रीरामचन्द्रः ३
तिशब्दरत्नावली ओड्डेष्टोतरी
तग्रामविशेषश्च ॥
बाली पुं इन्द्रपुत्रवानरराजविशे
षः सन् श्रीरामचन्द्रेण हतः त ।
स्योत्पत्ति र्थया । मेरुर्नगवरः श्री
मानजोबुनहमयः शुभः तस्य
यन्मप्यमंगोसर्वदेव पूजिते ॥
तस्मिन्दिवासभारम्या ब्रह्मणः
प्रातःप्राजना तस्यामासे सदा दे

वः पश्योति अतर्मलः योगाम
भ्यसतस्तस्य नेत्राभ्यां यदृक् स
वत् तदृशीते भगवता पाणि
नाचर्चितं चतन निःक्षिप्तमात्रे
तद्भूमौ ब्रह्मणालोककर्मणा
तस्मिन्मृकणोरामवाणरः संव
भूवद उन्नरेमेरुशिखरंगनस्तत्र
च दृष्टवान् नानाविहग संवृष्ट
प्रसन्नमलिलसरः प्रास्त्यचाप
तत्रस्मिन् रुदेवानरसन्नमः । ३
तस्तस्य तस्मान् स्रुदादस्थितः स
वगः पुनः तस्मिन्नेवतणोरामस्त्री
त्वेप्रापसवानरः तदुपमद्रुते द
ष्ट्वापानितोऽर्थमात्मनः ततस्त
स्यासरेदेणस्तत्रेशिसिपातिते अ
नासायेवता नारी साजहन्नमयाभ
वत् ततः सावाणरप जज्ञेवान
रमीश्वरे । अमोचरेतसस्तस्य वा
सवस्यमहात्मनः बालेषु पतिते
वीजेवालीनामवभूवद । भास्करे
णापि तस्यावे कंदर्प वशावर्तिना
वीजे निक्षिप्ते श्रीवायां विधानम
बुवर्जत । श्रीवायां पतिते वीजस
श्रीवेः समजायत इति रामायणे
उन्नरकाण्डे ३० सर्गः ॥ यपिच ।
वानरेदंमदेदभमिंदोवालिन ।
मात्मने । सश्रीवे जनयामास त

यनस्तपतावरः इति रामायणे वाल्मीकिः श्री शर्करा इति
 वाल्मीकिः १० सर्गः ततः प्रा शब्देदिका वाल्मीकिः ॥
 रेणभिहतामरणकक वाल्मीकिः श्री नरकविशेषः
 शाः यपात सहसावाली निह्न इति हेमवेदः ॥
 न इवपादपः इति किष्किपाका वाल्मीकिः श्री सिकतामयं ॥
 एतः १० सर्गः ॥ वाल्मीकिः श्री तिसैकतशब्दीकायोभरतः ॥
 वालीशः पुं मृत्रकृद्भारगः वाल्मीकिः श्री शोषयपाकाय
 इति शब्दरत्नावली ॥ यंत्रविशेषः यथा भागेवितस्ति
 वाल्मीकिः श्री एलवालकनामकं गेभीरे मध्येनिहितकृपिके
 यद्वयं इत्युणादिकोषः ॥ पिका कंठपर्यन्तं वाल्मीकिः
 वाल्मीकिः श्री एलवालकं इत्यम प्ररिते भेषजं कृपिका संस्पृष्टि
 रः वाल्मीकिः पुं पानीवालः इति नायत्रययने । वाल्मीकिः यत्रमेत
 राजनिर्वाणः ॥ डि येन तेन बुधैः स्मरते ॥ इति ।
 वाल्मीकिः श्री रेणविशेषः वानि भावप्रकाशः ॥
 इति भाषा तत्पर्यायः मक ता वाल्मीकिः पुं तमवालकाभि
 सिक्ता १ शीतला ५ सुत्तशर्करा स्नानं यथा वातशोषकतेसर
 रा ५ प्रवाहि ६ महासुत्ता ७ सु कारयेदुहनिर्मितान् सिग्धः से
 द्मा ८ पानीयवर्णिका ९ अस्या दोनिषिटोत्रि नाकेवलवान
 युणाः मधुरत्वं शीतत्वं सेताप जान त्वपरभृष्टपदस्थितकानि
 अम नाशित्वं च सेकप्रयोगतश्च कसासिक्तवालकासेरः शम
 वशावशेषानिलापहा इति रा यनिवाकफामय मस्तकशूला
 जनिर्वाणः शाखाहस्तपादादि गभंगादीन् स्रोतसामादवंकला
 ककटी । इति जराथरः कर्पूरः नीलापावकमाशये । हलावातक
 येनविशेषः इति शब्देदिका ॥ फलेभं सेदो ज्वरमपोरति इति ।
 वाल्मीकिः पुं मत्स्यविशेषः भावप्रकाशः ॥
 वाल्मीकिः इति भाषा तत्पर्यायः वाल्मीकिः श्री कर्कटीभेदः तत्पर्या
 सिक्तोक्तः १ इति हारावली ॥ यः । वक्रफला २ स्त्रियफला ३

देवककर्कटी ५ देवकहा ५ कोरि वसं । तत्पर्यायः पंचावतं २
 का ६ मृत्रला ७ अस्यागुणाः १ अस्कटं १ इति हारावली ॥ हि
 वाल्मीकिः श्री शमनीशीतलाया जवालकानायास्तसुत्रं ॥
 अमापहा पितास्व शमनीरुचा वाल्मीकिः पुं मुनिविशेषः य
 कुरुते कासपीनसो स्यादाल्मीकिः यथा नयः स्यादाय निरन्तरतपसी
 शरदि वर्षज दोषकभी हेमन वाग्विदावरं नारदपरिप्रच्छवा
 जाचत्वलु पित्रहराच रुचा । ल्मीकिः श्री मुनिपुंगवे इति रामाय
 तिप्रकरेति त्वलुपीनसमर्द एप्रथमश्लोकः ॥ वाल्मीकिः
 पक्षापक्षात्वात् मधुराफल वल्मीकस्यापयं वल्मीकप्रभव
 काविणी च इति राजनिर्वाणः यस्मात्तस्मादाल्मीकिः विस्मयावि
 वाल्मीकिः श्री कर्कटी इति त्रिका तिब्रह्मवैवर्तेतः वल्मीकप्रभ
 राशेषः ॥ वल्मीका श्री कर्कटी इति श वल्मीकापयत्तुहीत्वसाधुर
 वाल्मीकिः १ शब्दरत्नावली ॥ यत्प्राप्तिः । यद्वा वल्मीक इति ॥
 वाल्मीकिः पुं विषभेदः इति हेम विविशेषस्य संज्ञेत्याहुः अपिब
 चद्रः ॥ ततस्तद्वृष्टलत्वं वामचरितं
 वाल्मीकिः पुं रासभः । इत्यमरः ॥ सरहस्यं निरुपशेषं ततः प्रसार
 देवविशेषः इति धरणिः ॥ अ देवसम्पत्क विज्ञेय भूलोक वर्ति
 गारवज्ज्वी इति विष्णुः चाण माचतरीवर्णानां तापत्रयविमो
 कामूलका । इति राजनिर्वाणः चनाय ब्रह्माशमृतयवभगवान्
 वाल्मीकिः श्री मृदः ॥ वाल्मीकिः प्राचेतसा वाल्मीकिः सुकृतप्रात
 इति मेदिनी ॥ कोदिरामायणासारभूतं चतुर्विंश
 वाल्मीकिः पुं बालाण्यष्टि त्वत्तरगायत्र्याख्या परब्रह्मविद्या
 का इत्यमरः ॥ विलासभूतं रामायणाचतुर्विंशति
 वाल्मीकिः पुं वदरः इति राजनि सदस्वश्लोकः पुं कुरुशलाभा मया
 शृणुः वाल्मीकिः श्री कर्कटीभेदः इत्यत्र । इति तटीका ॥ अपिच ।
 वाल्मीकिः श्री कर्कटीभेदः तत्पर्या नारायणात्मकाः सर्वरामस्तस्या

५ अंशे ६ अध्यायः ॥

2789

भूषा स्त्री केयूरः। इति हेमचंद्रः
 बाहुभूषणमात्रे च ॥
 बाहुभेदी पुं विस्मः। इति भरिप्र
 योगः ॥ बाहुभेदके त्रि ॥
 बाहुमूलं स्त्री कतः। वगल इ
 ति भाषा। इत्यमरः ॥
 बाहुयुद्धं स्त्री भुजाभ्यां संग्रामः
 मध्ययुद्धं। तत्पर्यायः नियुद्धं
 इत्यमरः ॥ तस्य क्रमो यथा ॥
 कृतप्रतिकृतं त्रिचैर्बाहुभिश्च
 सकंकटैः। सन्निपातावयुनैश्च
 प्रमाणोक्त्यने स्तथा द्वेपणौ र्मु
 छिभिश्चैव वगदोद्धतनिस्त्रैः
 तैलेर्बन्धनिपातैश्च प्रसृष्टाः
 स्तथैव च शलाका नतपातैश्च
 पादोद्धतैश्च दारुणैः जानुभि
 र्आपमनिर्होषैः शिरोभिश्चावच
 हनैः तद्युद्धसमवेहोर मशस्त्रं
 बाहुनेजसा वलप्राणेन मशराणां
 समाजोक्तव सन्निधौ ॥ इति वि
 राटपर्वणि ॥ अध्यायः ॥
 सकंकटैः कंकटः करचूर्णजः
 किणः कश इति प्रसिद्धः। कृतप्र
 तिकृतैः परप्रयुक्तिप्रतिकृतैः।
 विचैर्विचित्रैर्वैधै रिति शेषः सन्नि
 पातस्यादि पतेमल्लानां शिखा वि
 शेषाः सन्निपातैः परस्परसंघः।
 चातैः। अवयुनैर्वहमुष्टिभुजा
 चातैः। प्रमाणैः पातयिता ये
 पणौः। उक्त्यनेः युक्तीरिते भु
 जाभ्यां मशानैः। द्वेपणौः स्या
 नात् प्रच्यावनैः। वहंगुलिक
 रोमुष्टिः। अवामविक्रं धरातं
 धामयिता तथैवयः क्षिप्रस्य श
 हः समवेहारादोद्धतनिस्त्रैः त
 जैर्युग्युगमयेन प्रसारितकरो
 हियः संप्रसारस्तलास्थास्तु सं
 ग्रहो वज्रमिष्यते। अर्द्धचंद्रत
 ल्यमत्रमुष्टिर्वज्रमित्यर्थः प्रस
 तागुलिहस्तेन प्रसृष्टिः प्रदतिः
 स्मृता। द्विगुणीकृतबाहुयैस्तदी
 यार्थं यथावत्। प्रदारः सुशला
 कास्पात पादोद्धतः पदाहतः। जा
 नुभिश्चापमनिर्होषैः पादाणां चोष
 सदृश धुतिभिः करणे र्यान्ववच
 हनानितैः। वलप्राणेन वला
 न्त कर्षण। इति तट्टीका ॥
 बाहुले स्त्री बाहुजाले। इति हेम
 चंद्रः वरुलभावश्च ॥
 बाहुलः पुं अग्निः इति शब्द
 तावली। कर्मिकमासः इत्यम
 रः वरुलेयः पुं कार्तिकेयः इ
 त्यमरः ॥
 बाहुसदसुभृतं पुं कार्तिकीर्णनः

इति त्रिकाणशेषः ॥ वाहवादि वावाभिर्वाभि
यत्तु पुद्गलनतः। हाताहाति
तिभावा। इतिमुग्यवाधवाकर
या विद ई अशे। यवयव इत्यर्थः
इतिकविकल्पदुमः इविद्यते वि
इतिनिशब्दयुत पमर्थमेवायं
यातमनयानत्वस्यायः प्रयोगः
इति यातपाययण। इतिर्ग
दासीयदीका ॥
विलकषाविभेदने। इतिकविक
ल्पदुमः पंचमस्वरी कोषथः। च
रादिपदे कथने कादिपदे क
कुरादिशब्दे यमिति रमानाथः
कवेत्यति प्राविलिनि इतिर्गदासः
विसरयते। इतिकविकल्पदुमः
यविसति इवयविसत अवेसीत य
स्मात्तुपुषाभितानिम्पः इत्यर्थः।
इतिर्गदासः वीभत्तः पं अर्ज
नः इतिमेदिनी ॥ वीभत्तः।
त्रि कुरः वृणात्मा विहृतिः इति
मेदिनी पाषा इत्यजयः स्थाप
यष्टरसान्तीनवष्टरसः तस्यार्थ
यः विकृतं इत्यमरः। तस्य।
लक्षणादि यथा नृपुषा स्या
यिभावस्तु वीभत्तः कथ्यतरसः
नीलवर्ण महाकालदेवतोयसु

दाहृतः वैकुण्ठे यथा अति
शीलितपारुष्यमभिहितं
वैकुण्ठमित्यभिनेदः दृष्टमिदं
रसेत्तीव्रं। तदात्मने तमांस
शोणितो विप्र इति तदीकाया
भरतः। वीभत्तः पं अर्जतः यथा
अर्जनफालानाजिसः किरीटी
श्वतवाहसः वीभत्तः विजयः
कुस्मासवसावीधनेजयः इति
विशदपर्वणपुत्ररगोश्वरः ॥
वृत्त किष्वादिशब्दो इतिकविक
ल्पदुमः पंचमस्वरी कोषथः। च
रादिपदे कथने कादिपदे क
कुरादिशब्दे यमिति रमानाथः।
कि वृत्तयति वाचावङ्गलोकः
वृत्त निष्प इतिर्गदासः ॥
वृत्तं त्रि वत्तं भूतमांसविशेषः
तस्यार्थः अग्रमांस २ रुदयः
हत्त ४ इत्यमरः ॥ केचित्तु वृत्ता
त पृथगेव रुदयान्तर्गत मोस
विशेषे यमाकारे रुदयादि द्वय
माहः धातो रनेकायात्वात् वृ
कानेखात्वात् सगते वृत्तवृत्त
किष्वादिशब्दे च न। जानः पुलि
गेः पयं स्त्रीलिङ्गोः पीत्वेकः इति
स्वामी। वृत्ता सी वृत्तः पुमान्
शोणिते बुधियो वृत्ता वृत्तसमर्थे

द्वयोरितिरभसात्। नदादिना
तस्त्रियोवृत्तीत्यने वृत्तानाने
स्त्रीवमयुत पत्रमिति रुदकलि
गादयः इत्यपि च वृत्ताया रुद
यमानसेपि चेति त्रिकाणशेषः
वृत्तपादस्य उकारस्य सूकारादे
शो तथैव वृत्तादि रूपं च अग्रं
च तन्मासेवेति अग्रमासवर्क
स्याग्रंसेमुखी भूतेमासे वृत्ताग्र
मांसमित्येकं नानेत्यने इति त
दीकायां भरतः ॥
वृत्तः पं क्तागः इति त्रिकाणशे
षः समये पं स्त्री इतिरभसः ॥
वृत्तने स्त्री क्कुराशब्दः तस्यार्थ
यः भयणं इति हेमचन्द्रः ॥
वृत्ती सी वृत्तं इत्यमरदीकायां भ
रतः ॥ शोणितं इतिरभसः ॥
वृत्ता पं वृत्तं इत्यमरदीकायां
भरतः ॥
वृत्ताग्रमांसं स्त्री रुदयं इत्यमर
दीकायां यमरुदः ॥
वृत्तारः पं सिंहधुनिः इति हारा
वली ॥
वृत्ता सी वृत्तं इत्यमरदीकायां
भरतः ॥
वृत्त किं हि मे इतिकविकल्पदुमः
किंवोदयति वोदति। इति ॥

उगीदासः ॥
वृत्तं इति उत्तर्गं संवृत्तौ। इति
कविकल्पदुमः शिवुतिप्रवृ
त्तौ वृत्तौ इतिर्गदासः ॥
वृत्त ३२ अ ३ निशामने। इतिक
विकल्पदुमः पंचमस्वरी। ३२
अवुदत्त अवेदीत। न वोदति
वोदने। उवोदित्वावृत्ता निशा
मनमालोचने प्रतिधान मि
ति यावत् इतिर्गदासः ॥
वृत्तः पं भगवदन्तारविशेषः स
तदभावनांतर्गत नवमावृत्ता
३ यथा ततः कलोसमष्टनस
माहायसरदिवो वृद्धो नाम्ना
जनसुतः कीकटेषुतवियमि।
इति श्रीभागवते स्कंधे श्रृंग्या
यः ॥ अंजनस्य सतः। अंजन
सत इति पाठे अतिनोपि सय
व। कीकटेषुमयोगयापदे
शो इति श्रीधरस्वामी ॥ तत
पय्यायः सर्वज्ञः सगताः ३
धर्मराजः धनयागतः पसमे
तमहः ३ भगवान् मारुति
तद लोकजित ६ जिनः १०
षडभितः १० दशवतः १० यद
यथाही १० विनायकः १० मनीदः १०
श्रीचनः १० शान्ता १० मनिः १० ३
तमरः धर्मः १० त्रिकलः १० धातः २१

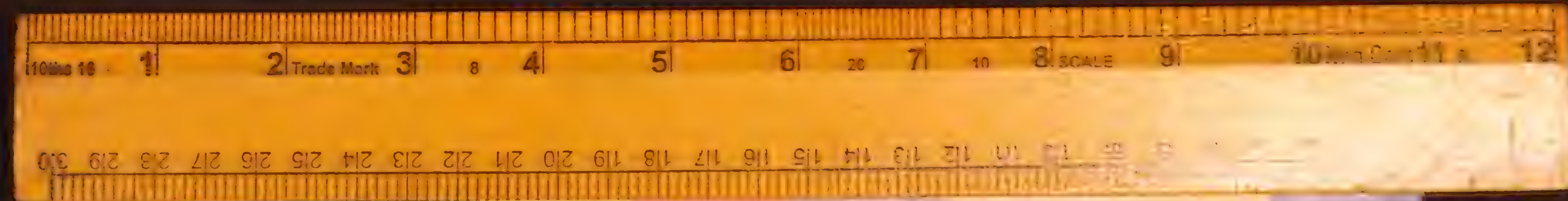
बोधिसत्त्वः २१ महाबोधिः २२ आर्याः २३ बोधिवृक्षस्य नाम्नेति २४ तेषां ॥
 २५ पंचज्ञानः २६ दृष्टार्थः २७ दृष्टा यत्किञ्चिदप्यनुसृतं सर्वज्ञं २८ सौम
 मिगः २९ चतुर्विंशजानकः ३० नाविदुः निरावरणः ३१ मार्ग्येति
 ३२ दृष्टापरमितायः ३३ दृष्टा वरमतायुगाः चावीकाश्चापिलो
 ३४ चिकारः ३५ संगमः ३६ द कानां व्यवहारप्रसिद्धकः ३७ इत्या
 याकृच्चः ३८ खजितः ३९ विज्ञान तमप्रकाशः ४० यदितः ४१ बुद्धिते वि
 मातकः ४२ महामैत्रः ४३ इतिहेम इतिमेदिनी ॥
 चेदः ईश्वरनिर्गुणबुद्धविशेषः ४४ बुद्धद्रव्यं स्त्री सौमिकं लोतरेति
 घाणं मतमाह सर्वज्ञरत्नसौ भाषा इतित्रिकाणशेषः ॥
 गताः निरावरण इतिदिगंबरः ४५ बुद्धिः स्त्री निष्प्रयात्मिकानः कर
 लोकव्यवहारसिद्धश्चिदावी ४६ लहृत्तिः इतिवेदोत्तरसारः सविक
 काः ४७ प्रादीराण्यवचेतनानिगो त्यकज्ञाने ४८ इतिचंद्रीदीकायां न
 राः हंजानामीत्यादिज्ञानेनगो गमहः ४९ तत्पर्यायः मनीषा २
 रवज्ञानवत्तयोः सामाना शिषणा ५० धीः ५१ प्रज्ञा ५२ प्रेमधी ५
 थिकरणायुभवादिति चावी मनिः ५३ प्रेता ५४ उपलब्धिः ५५ चि
 काणां प्रतेव ५६ तेषां मतेनगतः तः ५७ सेवितः ५८ प्रतिपत्तः ५९ तस्मिन्
 तणभंगुरत्वेनत्वस्तुतणभंगः ६० चेतना ६१ इत्यमरः ॥ ५२ आरणा ५३
 पूर्वज्ञाच्चोत्तरज्ञानेनानेस्त प्रतिपत्तिः ६४ मेधा ६५ मनने ६६
 याच पुंजनियुपवर्जवदुपता मनः ६७ ज्ञाने २० बोधः २१ हृत्ते
 रव्यजानिविशेषः स्मरणजनक खः २२ संख्या २३ प्रतिभा २४ ॥
 तावच्छेदक इतिनदोषः इतिज्ञ इति राजनिर्घण्टः ॥ आत्मजा २५
 समानलिपयमस्तवकटीका पाप्मा २६ विज्ञाने २७ ॥ इतिशब्द
 यांरामभट्टः बुद्धानां दृष्टविध रत्नावली ॥ अस्याः स्वरूपं यथा
 मतभेदमाह वदेति पुत्रग्रामे बुद्धिर्विवेचनारूपा सा ज्ञानजननी
 ति ॥ हृत्प्रकाशतुदयः देहया प्रेतो ॥ इतिब्रह्मवेवेर्न प्रकृतिव
 तेति ॥ चावीकाश्चिद्व्याण्यपर २८ एत २९ अथायः ॥ अस्या य
 चने ३० तेषां प्राणधस्ततोत्तमन ३१ आत्मेतिवादिनः ३२ बुद्धिरात्मनि ॥

यथा अथात्मरिणाः ३३ बुद्धिः ३४ तेषां वृक्षस्य नाम्नेति ३५ तेषां
 य विचारिणी ३६ अधिभूतचमेत पाहोर्ध्व विज्ञानेनत्वज्ञानेचपीय
 यत्रज्ञानाविदेवते इतिमहा णाः इतिहेमचेदः तस्यावृत्तिः
 भारतेआश्वमेधिकपर्व ॥ साच पंचथा यथा प्रमाणे ३७ विपर्य
 सात्तिकराजस्य तामसभेदेनवि यः ३८ विकल्पः ३९ निद्रा ४० स्मृतिः ४
 विधा ४१ सात्तिकी यथा ४२ प्रवृत्तिच इतिपातेनत्ते ॥ बुद्धिस्तयकरा
 निवृत्तिचकार्यकार्यभयाभये यथा प्राकः कोपश्चलोभश्चका
 वंथमात्तवयावेतिबुद्धिः सापार्थ मोमोहः परासुता ४३ यामानोवि
 सात्तिकी राजसीयथा यथाधर्म चिकित्साकृपासुयानुगुप्ता
 मधर्मचकार्यचकार्यमेवच अ हृदशेतेबुद्धिनाशहेतवामान
 यथावत्तजानाति बुद्धिः सापार्थ सामलाः इतिवालिकापुराणे
 राजसी ॥ तामसीयथा ४४ अथमेय ४५ मिति यामयते तमसावृता स
 र्वाथानविपरीतांशुबुद्धिः साया ४६ यतामसी ॥ इतिश्रीभगवद्गीता
 तस्यागुणा यथा इष्टानिष्टविप निष्प्रयावसायः समाधिना सेश
 यः प्रतिपत्तिश्चबुद्धेः पंचगुणाव यः प्रतिपत्तिश्चबुद्धेः पंचगुणाव
 विदुः इतिमहाभारतेमोक्षधर्मः इष्टानिष्टविपत्तिः इष्टानिष्टानां ह
 निविशेषाणां विपरितीनां निद्रा रूपा हृत्तिविर्यः व्यवसायः अस्मा
 हः समाधिना चित्तस्थैर्यं विनवृत्ति निरोध इत्यर्थः ४७ संशयः कोटिह
 यस्तुकृत्ताने ४८ प्रतिपत्तिः प्रत्यक्षादि प्रमाणहृत्तिः इतिनदीका ॥ त
 स्याः समगुणा यथा सुकृपाश्च तेषां वृक्षस्य नाम्नेति ३५ तेषां
 पाहोर्ध्व विज्ञानेनत्वज्ञानेचपीय णाः इतिहेमचेदः तस्यावृत्तिः
 पंचथा यथा प्रमाणे ३७ विपर्य यः ३८ विकल्पः ३९ निद्रा ४० स्मृतिः ४
 इतिपातेनत्ते ॥ बुद्धिस्तयकरा यथा प्राकः कोपश्चलोभश्चका
 मोमोहः परासुता ४३ यामानोवि चिकित्साकृपासुयानुगुप्ता
 हृदशेतेबुद्धिनाशहेतवामान सामलाः इतिवालिकापुराणे
 ४५ अथायः ४६ अथिव ४७ बुद्धिस्तय कशपते माषकासवसन्निकाः
 बुद्धिहृदिकरा यथा ४८ निद्रा ४९ यत्तत्राश्च बुद्धिहृदिकरामताः
 बुद्धिस्तयकराजितेन ज्ञानाव भोजने भोजयेदन् ४९ बुद्धिहृदि
 हेतुद्वयान्नम ५० इतिवालिकाप राणे ५१ अथायः ५२ यामयते
 साविभगुणाः पुनर्दिविधाग्रभू निस्सन्निभ ५३ यथा विभुर्बुद्धादि
 गुणवानबुद्धिस्तदिविधामता ५४ अनुभूतिः स्मृति स्मरणानुभूति
 अन्तर्विधा प्रत्यक्षमप्यनुमिति स्तथापमितिशास्त्रे इतिभाषाय
 विद्वदः बुद्धिमान् विबुद्धिपुनः सा नवान् यथा तज्ज्ञानेयदिनभक्तये

सबुद्धिमान् योनिकरोति पापं
इति गारुडः ॥ अथायः ॥
बुद्धिसहायः पुं मत्री । इति ह
लायुधः ॥ मयाः साहाय्यकर्ता
च बुद्धीदियं स्त्री ज्ञानेदियं य
था मनः कर्णोत्पानेनैरसा
ना तत्कचनान्तिके बुद्धीदियमि
ति गारुडः प्राज्ञकोषविचक्षणः
इति शत्रुवत्तावली ॥
बुद्धुदः पुं वर्जलाकारजलवि
कारः जलविबुकी इति भुभु
डि इति चत्वारः । बुद्धुदोः सुखा
दइत्यरुणः इत्यमरभरतो अम
त्र । अमुच्छाया हणदग्निनीच
सेवा येन जले । वेष्ण रागः ख
ले प्रीतिः । उते बुद्धुदोपमाः इ
ति गारुडः ॥ अथायः गर्भस्था
वयवविशेषः । यथा पंचरात्रे ।
एकलने बुद्धुदोकारतो वनेन
इति सत्वबोधः ॥
बुधो विज्ञापने इति कविक
ल्पदुमः । ओवोहा बोधनिशिपं
गुरुः । इति उगीरासः ॥
बुध इरज न वेदने इति कवि
कल्पदुमः इर अयुधन यवोपी
न जवोधः बुधः । जवोधनि बोध
ने । इति उगीरासः ॥

बुध य ३. ओ वेदने इति कविक
ल्पदुमः । य ३. बुधनेशासं स
पीः ओवोहा । इति उगीरासः ॥
बुधः पुं योडितः । तस्य पीयः वि
ज्ञान विषयिज्ञान २ दोषज्ञः सन
४ सपीः ५ कोविदः ६ धीरः ७
मनीषी ८ ज्ञः ९ प्राज्ञः १० साक्षा
निप्राज्ञः प्राज्ञकोषविचक्षणः
इति शत्रुवत्तावली ॥
बुद्धुदः पुं वर्जलाकारजलवि
कारः जलविबुकी इति भुभु
डि इति चत्वारः । बुद्धुदोः सुखा
दइत्यरुणः इत्यमरभरतो अम
त्र । अमुच्छाया हणदग्निनीच
सेवा येन जले । वेष्ण रागः ख
ले प्रीतिः । उते बुद्धुदोपमाः इ
ति गारुडः ॥ अथायः गर्भस्था
वयवविशेषः । यथा पंचरात्रे ।
एकलने बुद्धुदोकारतो वनेन
इति सत्वबोधः ॥
बुधो विज्ञापने इति कविक
ल्पदुमः । ओवोहा बोधनिशिपं
गुरुः । इति उगीरासः ॥
बुध इरज न वेदने इति कवि
कल्पदुमः इर अयुधन यवोपी
न जवोधः बुधः । जवोधनि बोध
ने । इति उगीरासः ॥

श्रोताना ततो हि जस्य जंभायाः न किंचिदुवाच । वक्रशोण्यभिरि
समस्ता एव देस दानव निकाया ता यदा सो देवेभ्यो नाचवत् त
मदात मय मेचक्रः । वृहस्पते तः सकृत् सारस्ता प्राममुद्यतः प्रा
रपि सकलदेवसैन्यसहायः श हव । वृष्णास्त कस्तान्ममताते
क्रोः भवत् एवं तयो रतीवोयः नास्मासि अयेवने अलीकलता
संशामस्तार निमित्त स्तारका वत्सालाणां शास्ति मयमदेकरो
मयो नामाभवत् । ततश्च सम मि यथानेवमयापति मयारव
स्तशस्त्राण्यसुरेषु रुद्रपुरोगमा चना भविष्यतीति । यथ भगवान्
देवाः । देवेषु चोषेष्टानवा मु पितामहस्तंजुमारे सनिवार्यस्त
मुचुः । एवं च देवाः सुरादवतो यमपृच्छन्तः । कथय वत्सक
भक्ष्य रुद्रय मशेषमेव जग सायमात्मजः सोमस्यायवद
वृक्षाण्यशरणं जगाम । ततश्च स्पतेरित्येवमुक्ता लज्जानरमार
भगवान्पुनसंशंकर मसुरा सामस्येति । ततः स्युः रुद्रसि
न देवाश्च निवार्य वृहस्पतये । तामलकपालकंति भगवान्
तारा मदान तां चोतः प्रसवा म उपति रास्तिगङ्गा रेसायु साध
वलोका वृहस्पतिराह नैवमम वत्स प्राप्नोसीति बुध इति नाम
हरे भवत्पान्यसुतो धार्यत उरु चके । इति विसृष्टराणे ५ अंशो ६
जनेन अलमलमति धार्यतेति । अथायः मत्स्यपुराणे वतविश
साच तेनेव मुक्ता पतिवता भर्त ध्याये विशेषस्मायः सत उवाच
वचनाममिषीकास्तमे गर्भ मु ततः संवत्सरमाने दादयादि
त ससर्ज । सवोत्सृष्ट मात्र एवा तस्यभिः । दिवापीतां वर धरः
नितेजसा देवानां तेजो स्याचित्ते पीताभरण भूषितः ॥ सर्वास्त
य । वृहस्पति मिंश्च तस्य कुमार शास्विदिहानदस्ति शास्त्रप्रव
स्यातिवोरुतया साभिलाषो ह नैकः यत्तः सोमस्य पुत्रतादाज
ह्यादेवाः समुत्पन्न सदेहास्तारो प पुत्रो बुधः सतः ॥ जातमात्रः
प्रक्षुः सत्यं कथयास्माकमनिस सनेजोति सर्वाण्यवातिपहली
भगो कस्यायमात्मजः सोमस्याय ब्रह्माया स्तत्र ते जस देवा देव
वृहस्पतेरित्युक्तापि सानाराफिया विभिः सह ॥ वृहस्पति गृहे स
वैजातकमीत्सवतदा । यमक्षुम

सुरास्त्रांकेनजातः कुमारकः ग्रहयत्नतः ॥ सच ग्रामचारी
ततः सालजितोतेषांनकिंचित् शुभग्रहः ॥ नीलवर्णः सुवर्ण
वदन्तः पुनः पुनस्तदाष्टला द्रव्यस्वामी वर्तलाकृतिः शिष्यः
लज्जयेतीवयोगना ॥ सोमस्यति ३६काग्रहसंचारी। वातपित्रक
चिरादाहततोष्ट्रादियुःसंतः। पात्मकः ॥ स्त्रीग्रहः प्रातःकाले
बुधस्तकरोजाममादादाजमेव प्रवलः ॥ यद्विस्तारी। सकलरस
तले अभिषेकततः कृताप्रधा प्रियञ्च ॥ इतिजोनिष ॥ अस्या
नमकरोहिधुः ग्रहसामंमदा वोरजातफले यथा ॥ गुणीयु
याद्य ब्रह्मावर्तवि संयतः ॥ एतः कुशलः क्रियादो विलास
यष्टतासर्वभूतानां तत्रेवोतर श्रीलो मतिमान् विनीतः मर
धीयत इलोदरेवधर्मिष्ठबुधः स्वभावः कर्मनीयमूर्तिर्बुधस्य
पुत्रमजीजनत अयतसर्वमा रेप्रभवो मनुष्यः इतिकोष्टीप्रदी
ख्यानमेकमेव ॥ अस्यावर्णः ह यः सूर्यवंशीयराजविशेषः य
वीक्षणमः ॥ सचउत्तरदिनपुंस या तस्मात्कृतिरयस्यदेवा
कम्पुदजात्यपववेद रजोगुण कस्तोबुधः ॥ बुधाच्च विबुध।
मिश्रितरसमिष्टुनराशिमरक अवतस्मान्महाधुनिस्ततः इत्या
तम- मगधदेशानामधिनिः पिपुगणं ॥
असमिष्टादित्यः सुकृशा अ बुधचक्रं स्त्री बुधग्रहस्यसंचारा
स्यशत्रुः शशी अस्याशिशोभः दष्टादणदिनोत्तर राशेभर संचार
अष्टादशदिनानि इतिजोति स्तत् ॥ सतमगधदेशोद्वः नक्षत्रावधिसमविज्ञातिनक्षत्र
अत्रिवेशजातः ॥ होगुलदीर्घः दिननरमुभाशुभज्ञानार्थ नरा
पीतवर्णः ॥ वेष्टपजातिः ॥ च कारवक्रं यथा भोगो मवेक म
तर्भुजः ॥ वामोदकमतश्चर्म यमर्द्धिचतुष्टयोरः घटपाणिभे
वरखड्गदाधारो ॥ सूर्यास्यः सखरतंसखदंष्ट्रतेत्र ॥ इत्ये
सिंहवाहनः ॥ सोम्यः पीतव राधिसुयशो हृदि समराज्य ना
सुः ॥ अस्याधिदेवता नाराय भीदुमे द्विभगलेनि धनं बुध
णः प्रताधिदेवता विस्रः धनि स्प ॥ इति समग्रामने ॥
छानतत्रयुक्त द्वादशपञ्चाजातः इति बुधजातः ॥ ३ चेदः ॥ ॥

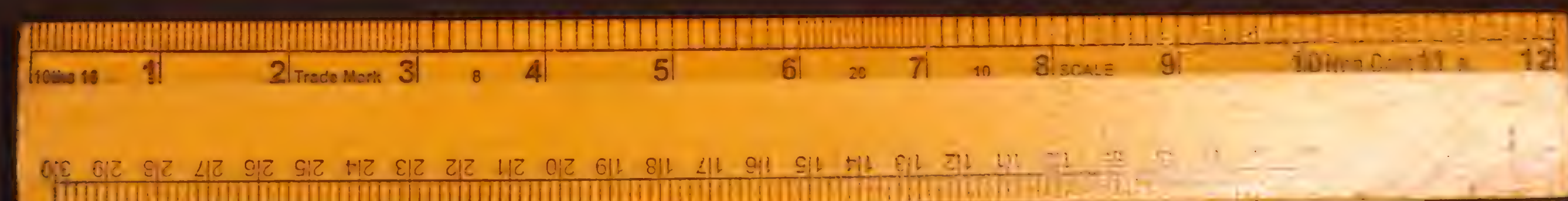
इतिशब्द चंद्रिका ॥ सरतिः ॥ मीने यववि देवेयो समे
बुधरत्ने स्त्री मरकतमणिः इति सुदिदिने तथा बुधाष्टमीन क
राजनिर्घदः ॥ धीन पूर्वविहा मपि कुचित इति
बुधवारः ३ बुधग्रहस्यवासरः व्रतकालविवेकः ॥ अपिच अ
यथा येः कृताश्चावणेमासिअष्ट एमीबुधवारणापत्तयारुभयार्थ
मीरोदिणी युता ॥ किं यन बुधवा हा भावयति तदा तस्याव्रतमेत
रेणसोममापि विशेषतः ॥ इति त कथा पुरा ॥ तस्या नियमक
निष्पादितं ॥ मीरो नस्यईरितिभाजनाः तएउ
बुधसानः ३ यर्षी यज्ञपुरुषः लस्याष्टमहीनोवर्जयितोगुलीह
इतिसेतिमसारोणादिहृतिः ॥ य भक्तसंरक्ति अदाभ्याकामना
बुधसनः ३ पुत्ररवाः इतिपुरा युक्तमानवः आनयत्र पुदेकता
ण बुधास्त्री जहामाही इतिश योभुक्तेऊशवेष्टिते कलेविकाप्रि
हृचंद्रिका ॥ कोपे कास्यंतस्यफलेभवेत बु
बुधानः ३ गुरुः ॥ विज्ञः इति थंशोचोपचारेण पूजयित्वा जला
मेदिनी वलवादी ॥ प्रियवादी शयेशक्ति तो लिणंदद्यात् कर्क
इमुणादिकोषः ॥ कविः ॥ इति नाजएलावितां बुयेतिवीजार्णः
जटाधरः ॥ स्वार्णवाकमलादिके वाणचाय
बुधाष्टमी स्त्री व्रतविशेषः ॥ यथा धरंणामे दले चोगानिमध्यतः
बुधाष्टमीव्रतचैत्र पौषहरिणयना बुधाष्टमीकथा पुण्या श्रोतव्यात्र
हीनरवासे कर्मव्य ॥ यदाह राजमा तिभिर्धवं ॥ पुण्यालिपुत्रालोवी
नएउः ॥ यंतरोमकरेयानेदेवेजाय रोनामहिजात्रमः ॥ रेभाभार्थच
ति माधवे ॥ बुधाष्टमीप्रज्वीनवर्ज तस्यासीत कोशिकं पुत्रउत्तमः ॥
यित्वा न चैत्रक ॥ प्रसमे च जग उदिता विजया नाम धनपालो
जाये संध्याकोलमथौतथा बुधा ह्योभवत् ॥ गृहीत्वा कौशिक
ष्टमीन ऊवीतकृताहेति पुराह स्तच श्रीषे गंगा गतोः रमत ॥
नमिति ॥ एतद्वत मारवा मपि गोपालकेईषाारेः क्रीडत्यम
चैत्रादोन कर्तव्यमिति ॥ यथा ॥ कृतो वलान् गंगानः सचउत्थाय

वनवधाम उः विनः ॥ जलार्थवि
जयाचामात आत्रा साहस सायगा
न पिपामितो मणालाधी आग
तोः य सरोवरं ॥ दिव्य स्त्रीणां च
जादि दृष्टा चाप्यय विस्मिनः स च
गता यथावात्रे सानुजोः दे बुधति
नः स्त्रियोः अदन वने कते दा ।
सामश्रुकरु वने यस्य मन्त्रा
नार्थप्रजया मासतुं ॥ पुटक
हृद्यं गृहीतां बुधजाते प्रदत्तं ।
स्त्रियो गता गतो नो न धनपालम
पश्यतां चौरं हते गृहीताय प्रदो
षे ग्रामवान् गृहं । वीरच
धितं नत्वा रात्रौ समा यथा सुखं
चरिते दृष्टा कस्य देया सता
मया । यमायेत्येव वी दुवात सचा
याद्वनसत फलात् स्वर्गगतो च वि
नरा वने रात्र्या यको शिकः चक्रे
यो धाम द्वागन्तव्यता च भगिनी
यमे ॥ यमेपि विजया माह गृह
स्याते पुरातनं । नो द्वाट्या न्यत्र
गते यमे सान तथा करोत अप
श्यमातरं सा मा यामिकाया ।
प्रायातना ॥ अथो द्विग्रा को
शिका यथा च द्वागण विमुक्ति
दे । वने चक्रे ततो मुक्ता माता
तस्माच्चरेदते ॥ इति गारुडबु

धाष्ट्यादि १३३ अध्यायः ॥ वि
स्तरस्त ब्रह्मपुराणोक्त बुधाष्ट
मीवत पदतो दृष्ट्याः ॥
बुधिते वि बुद्धे । ज्ञाने । इत्यमरः ॥
बुधिलः वि विद्वान् । इत्यणादिको
यः बुधः पुं हृत्तमल इत्यमरः ॥
शिवः । यथा । निवेश्य बुधे चरणं
स्मितानना गुरुं समाराधुमयोपव
क्रमः । इति हरिविलास राजसे
खरः इति भरतः ॥
बुद्ध ॥ इत्युत्तर निशामने । द्वौप
बुद्ध / चमस्वरिणे । ३२ अथ बुद्ध
अवोदीत अथ बुद्ध अथ बुद्धीत ज्ञो
दति बोद्धते बुद्धति बुद्धते उ बोदि
त्वा बुत्वा । निशामन मालोचनं प्र
णिधानमिति यावत् दिवेनेति बु
बुद्धसः । शेष स्तालयादिरित्ये
के इति उगीदासः ॥
बुध्य ३२ न उ निशामने । इति क
विकल्पद्रुमः ॥ पंचमस्वरी । हर्ष
अवुधत् अवुधीत् । न बुध्यति बुध्य
ते उ बुध्यता बुद्धा । निशामन मा ।
लोचने प्रणिधान मिति यावत् ।
इति उगीदासः ॥
बुध्य क वंधे । इति कविकल्पद्रुमः
पंचमस्वरी । क बुध्ययति । इति
उगीदासः ॥

बुधमानः पुं आचार्यः ॥ देवः उगीदासः ॥
पठितः । इति संक्षिप्तसारोणा
दिव्रतिः ॥
बुधदा स्त्री तथाः । इत्यमरः ॥
बुधदितः वि दधितः इत्यमरः
बुल क मज्जने । इति कविकल्प
द्रुमः ॥ कवेलयति प्रस्तरः य
यसि । तालवर्गवाद्यादिरय मि
ति केचित । इति उगीदासः ॥
बुलिः स्त्री भर्ता । इति हेमचंद्रः
बुधं स्त्री वसे तच्छ्रुतं आगता
इति भाषा । यथा । उन्मेष मेव त
सतोष कवाभिलाष जल्लाष ।
माषवृषवेधनपारोषाः इति मू
र्हणमप्ये पुरुषोत्तमः इति भर
तः नय ३२ हानो इति कविकल्प
द्रुमः । यवुस्मतिजलमेवः यज
नीत्यर्थः । ३२ अथ बुद्ध अवोसी
त अस्मात् एवादिवा निपे ३. इत्य
मे । इति उगीदासः ॥
बुधं स्त्री तच्छ्रुतं आगता इति
भाषा । तस्योपयः । कउगरः २ ।
इत्यमरः । बुधं १ इति भरतः ॥
बुधं ५ इति शहरत्नावली ॥
बुल क यनादेर । अदरे । इति
कविकल्पद्रुमः कल्लयतिव
ल्लोकः बुल्ययति धीरसाधुः इति

उगीदासः ॥
बुलं स्त्री मासपिण्डकविशेषः
स्थालीभृष्टमांसं पनसादिफल
सासारभागः भोज्य इति खानः
इत्यमरभरतौ ॥
हृक् वि बुक् । रुदयं । इत्यमरः
टीकायां रमानाथः ॥
हृक् वि बुक् इत्यमरटीकायां
सारसेदरी ॥
हृति हृत्मा भृत्मा । इति कविक
ल्पद्रुमः ॥ मित्रलोतिहृत्माः स
र्गाः इति उगीदासः ॥
वेकटः पुं मत्स्यभेदः तरुणाः
विशेषकः । इति शहरत्नावली
वेकरी स्त्री वस्तुप्री इति राज
निर्घण्टः ॥
वाहा वि बोधकर्ता यथा बो
द्धानो मत्सरयस्ताः प्रभवः सम्य
हृषिताः । अज्ञानो यदता म्मा
नोज्ञाणीमंगे सुभाषिते ॥ इति
भर्तृहरिः ॥
बोधः पुं ज्ञानं । इति त्रिकाण
शेषः ॥
बोधकः पुं सूचकः इति शह
माला पुस्तकानोरे वाधकोपि
पाठः बोधजनके वि ।
बोधकरः पुं निशाने बोधकारकः

तत्पर्यायः। वैतालिकः २३२० यो प्रवेशयेत्। तथा तिष्ठन्नेरे
मरः ॥ व महेषुव फलोच्चयः वेवलः
बोधनः ३० अभिप्रायवेत्ता श्री तिष्ठि नद्वयो रीगो हयोरेवान
कृष्णः। यथा। सर्वभावविशेष पालनं। योगाभावे तिष्ठि श्रीला
बोधनः कामप्राप्तवित् का देव्याः पूजनकर्मणि। कृष्णव
मिनीबोधयामास वासयामास म्या मादी योगो विधो मंत्रे च य
वदसि इति श्रीकृष्णजन्मवर्षे ५१ यने। तथा लिंगपुराण। कया
अध्यायः। बोधनं क्री गंधदीपनं यो कृष्णपतेत पूजयित्वा ईभेदि
इति मेदिनी। वेदनं विज्ञापनं इति वा। नवम्या बोधयेद्देवी महावि
बुधधातुर्थ दर्शनात्। इगीयावा भवविस्तरः ॥ चतुर्थपादेगीतवा
धने यथा। देवीपुराण। इधे मा। दिवनिः स्वने विनिकालिकापुरा
सेहितेपदे कन्याराशिगेतरवो गोपावः इधे मास्यसिनेपदे नव
नवम्या बोधयेद्देवी क्रीडाकोत्त म्या मादी योगतः। श्रीवृद्धे बोधया
क मगलैः ॥ अत्र कृष्णदित्वा मित्तोयावत् पूजां करोमहे ॥ ये
दिष्टे इत्यपि गोरागमिने परे ॥ स्प वधाधीय रामस्यानुग्रहा
एवकालकोमुघविधुतं क यच अकाले ब्रह्मणा बोधो देव्या
एकैहरोसमेश भुजक्रिया स्तपिकृतः पुरा। इति मेत्रलियो।
मिन। तलाया बोधयेद्देवीव अकाल इति तरात्रितेन दक्षिणा
मिने। तजनाईनमिति बोध युगास्य। तथा कृतिः। तयस्तप।
येदिनिशेषः। तथापि नवमी स्योशोशिरावृत्तः मधुमशुचिमाध
बोधनक मायामेव तथैव संभ वश वासिनिकावृत्तः मुक्तमशुचि
वात् तेन सिद्धार्के तलाकेः पाणि येष्मावृत्तः अथोतउत्तरायण देवा
नत्वेन वाच्यवचना। एवं प्रतिबंध ना दिननभाजनमभयशुवाधिका
कनेयत्वा रादी दिनद्वालाभेपि वृत्तः इधे म्मूर्त्त अणारदावृत्तः स
बोधनाधिकार्य नद्वयो गस्त हाप्रसहस्य अ हेमनिकावृत्तः अ
फलानि प्रापय। तथाच लिंग १ येतदक्षिणायमे देवानो रात्रिति
राणो मूलाभावेपि समस्या केवला एवं च रात्रेवमहा माया ब्रह्मणा बो
धितो ॥

पुरा। तथैव च नराः कुर्यात्प्रतिमं यते। तत आर्द्रादिन बोधने मं
वत्सरं नयेत्तेन दिषयं। अतए ज्ञातशानुपदेशात् तन्मंत्रः प्रण
वलिङ्गपुराण कालिकापुराण वयुक्तेन प्रयुज्यते। ये म्मनेवा
यो दिवेत्युक्तं। एवं च कालिका १ निरिक्ते च यच्छिद्रं यदयनियं य
राणो बोधने रात्रा विनियमं देवता दमेधमशुद्धं यानयामेव यत्र
रात्रिपरं ॥ ततश्च पूर्वाह्ने नवम्या वेत्त तदोकार प्रयुक्तेन सर्वदा
मादी युक्तयो बोधने पूर्वाह्नेतर विफलमेवेत्त इति योगि यात्रव
काल एव आर्द्रात्ताभे दिवेत्यत्र ल्पान् स्रष्टा बोधनेप्येव ॥ नवम
दिवापरातत्रापि बोधने अन्यथा बोधना सामर्थ्यं तस्य सायं बोध
दिवापदं व्यर्थं स्यात् ज्योतिषार्ण ने। तथा भविष्य। स्रष्टा विल्वतरो
वे वाक्कुम्भं वराहेण। कन्यादि बोधं सायं संध्यासकारयेत् स
मीन पय्येन यत्र संप्राप्यते शिवः ध्यात्ता वराहेण। आर्द्रास्तमयात्
तत्र बोधः प्रकर्त्तव्यो देव्या राज्ञो संध्या यत्कीभूतान तारका याव
मभ्युदयः शिव आर्द्रा न स्रष्टा बोधने तत्रागुक्त एतास्य
चाभ्युदये पूर्वाह्ने नवमीलाभे वधाधीयेति अहमप्यामिनेय।
पर आर्द्रात्ताभे परबोधने नत् स्रष्टा सायाहे बोधयान्यत इति प
पुरातन पूर्वव। युगमवाधक पूर्वं वेत्त यदात पूर्वदिने सायं स्रष्टा
कृष्णवाधक मत्तत्रा नरोधात् दि लाभः तदा पूर्वेषु बोधने परदि
वानद्वालाभेन पूर्वाह्ने एव नव ने सायमा मंत्राण ॥ यदा नभय
म्या उभयत्र पूर्वाह्ने लाभे पूर्वदिन दिने सायं स्रष्टा लाभस्तदा परेह
एव पुरातन अहमे मलनवम्या बो नि पूर्वाह्ने स्रष्टा बोधने बोधये
धनविधेर्नद्वयो गपि शुभाफलत्वा हिल्लशाखाया स्रष्टा देवी फल
च मावेः यफलाने बोधमेवेद्देमा शुव स्रष्टा बोधने तनद्वानुप
चमममी। माकरीतिच यत् प्राक्ते देशात्रदादरः ॥ इति तिष्ठादि
तत्प्रायो हनिर्दृष्टादिनि सौराग तत्त्वं ॥ बोधनी स्त्री बोधः ॥
मान माकुर्यादिवत् आर्द्रा योग पिप्पली। इति मेदिनी ॥
इत्यस्य प्राधिकृतं नाभिधानं प्रती कार्त्तिकमुक्तेकादशी। सात

उत्पानैकादशी । यथा । प्राय
नी बोधनी मध्ये या कृष्णैकाद
शी भवति । सेवोपोषा गृहस्थेन
नाम्याकृष्णकदाचन ॥ इति नि
ष्णादिनत्वं ॥ अपि च तावद्भर्ज
तितीर्था निवाति मेधादयो मत्वा
मधुराया प्रिया विसो र्यावत्ता ।
याति बोधनी । इति हरिभक्ति वि
लासे पद्मपुराणवचनं ॥
बोधनीयः वि बोधः । बोधितव्यः
बोधयोग्यः । इति बुधधातोः क ।
मिणपनीय प्रत्ययेन निष्पन्नः ॥
बोधवासः पुं भगवतः प्रबोध
दिने । उत्पानैकादशी । यथा ।
जन्मप्रसूति यस्मिन्पुनरेतोपाजि
तं भुवि । अथा भवति तत्सर्वं न कृ
त्वा बोधवासं । इति हरिभक्ति वि
लासे पद्मपुराणवचनं ॥
बोधानः पुं गीष्मतिः वित्तः ॥
बुधभेदः । इति शहरत्तावली
बोधः पुं समाधिभेदः पिप्पल
वृक्षः इति मेदिनी । बोधः । इति
त्रिकाणशेषः ॥ ज्ञानरि वि ।
इस्मणादिकोषः ॥
बोधितं विज्ञापितं । यथा ग
त्रवेव महाभावा ब्रह्मण बोधि
नापुरा । इति निष्णादिनत्वं ॥

बोधितरुः पुं अमृत्यवृक्षः । इति
हेमचंद्रः ॥
बोधितव्यं विज्ञापितव्यं । यथा
बोधितव्योऽयं सर्वपक्षः । इति
शंकरभाष्यं ॥
बोधिद्रुमः पुं अमृत्यवृक्षः इत्य
मरः ॥
बोधिवृक्षः पुं अमृत्यवृक्षः इति
राजनिर्घण्टः ॥
बोधिसत्त्व स्त्री बुद्धिविशेषः इति
हेमचंद्रः ॥
वौह स्त्री बुद्धकृतनिरीक्षरशासं
तत्सर्वैः शास्त्रकारैः स्वीकृतं य
था । इति श्रीभगवत् । वौहणा
स्व संस्थापनकर्त्री वृक्षस्यति य
था । प्राहवाचस्यति देवः पंडितो
स्मिरजेः सन्तैः नयत्तु । गोराजं
मेनिर्जितप्रवृक्षस्य तोराज्यलाभा
यमे । यत्तं विधत्स्वधिषणाधि
य । नतो वृक्षस्यतिः शक्रमकरोह
लदपितं ॥ ग्रहणातिविधानेन पो
ष्टिकेन च कर्मणा । गत्वा यमोह
यामास रजि पुत्रान वृक्षस्यतिः ॥
जिनधर्म समास्याय वेदवाहं स
वेदवित् । देवत्रयीपरिभ्रष्टा अका
रधिषणाधियः । वेदवाहः परि
ज्ञाय देववाद समन्वितान् ॥

जज्ञानशको वज्रेण सर्वधर्मवर्हि
कृतान् । इति मातृ ॥ अथायः
वौहः पुं बुद्धणावावली तत्
पर्यायः ॥ भिन्नकः २ त्रयणः १
अक्षीकः ४ वैनायिकः ५ इति वि
काणशेषः ॥
बोधः पुं बुधस्य पुत्रः स च पुत्र ।
वराः । इति हेमचंद्रः ॥
बोधो यो नात्र । इति कविकल्प
द्रुमः । य विधाति प्राप्ते प्रूरः ३
अज्ञान सीत । कश्चि मदिभूतस्या
निकारी भूतयकारस्य धेर्वका
रो वरपः अग्रवदेवः इति मन्वानः
समिधिविभूत सतीत्याह इति र्ग
दासः ॥
युके उत्तरुजि । उत्तरुर्गो कयोय
यतिवनं दाता । बोधे त्रिकटु इति
र्गदासकृतध्यातदीपिकायां गो
विंदभट्टः ॥
ब्रह्म शब्दे इति कविकल्पद्रुमः
ब्रह्मणि इति र्गदासः ॥
ब्रतनिः स्त्री लता विस्तारः इत्य
मरः ॥
प्रथः पुं सूर्यः हतमल अर्कवृक्षः
इत्यमरः शिवः । इति हेमचंद्रः ॥
मेदिनीकारेण न स्पष्टकारादौ ।
लित्वितोऽयं शब्दः ॥ रोगवि । दमदयं । अनन्त नित्यमेकं यत्

शेषः । तस्य लक्षणं । यथा अभ
भिष्मदिगुर्वीमसेवनानिचयगतः
करोति यथिवच्छेद्यो यो वेद ।
ण संधिषु ॥ अत्र मूलो गसाद
अने ब्रह्म मिति निर्दिष्टान् । इ
ति माधवकरः ॥ तस्य चिकि
तसा । अष्ट अरण्येतेन सस्य
ककल्लोऽभयाभवः । कृष्ण स
धवसे युक्तो वप्ररोगहरः परः ॥
अज्ञानी द्रव्या कृष्ट गोमदवदरा
वितं । कानिकेन तसेपिष्टे तल्ल
पो वप्रनिनयरः ॥ गोमेदे पत्रे
तथा च निचण्डो धन्वतविः ।
यत्र दला कवेरा मेगा मेदं रसना
कृत्य मिति । इति भावप्रकाशः
ब्रह्म स्त्री वेदः ॥ तत्त । तयः ।
इत्यमरः ॥ ब्रह्मचरविधं यथा
विशदः १ दिरण्यगर्भः २ ईश्वरः ३
तरीयः ४ । इति वेदांतसारः ॥
अस्य लक्षणं । यथा । यज्ञाभा
त्रापरोलाभो यत्सत्तात्रापरे स
त्वं यज्ञानात्रापरे तानं तद्वत्स्य
वधारयेत् ॥ यदृष्ट्वा नापरे दृश्य
यज्ञान पुनर्भवः । यज्ञात्ता
नापरे तेयं तद्वत्स्य वधारयेत्
तिष्ठिपृष्टं मयः पूर्णं सचिदानं
दमदयं । अनन्त नित्यमेकं यत्

इति पौर्णिकाः १० यत्तु पुरुष
इति याज्ञिकाः ८ सर्वज्ञ इति सौ
गताः ६ निरावरण इति दिगम्बराः
१० उपास्यतेन देशित इति मी
मांसकाः ११ लोकव्यवहारसि
द्ध इति चावीकाः १२ यावत्
ज्ञापयन् इति नैयायिकाः १३
विश्वकर्मा इति शिल्पिनः १४
इति कुसुमाञ्जलिः ॥ योगशा
स्त्रे मते । ब्रह्मतेजोमयमुक्तं यस्य
सर्वमिदं रसः । एकस्मिन् भूतं भूतम्
द्वयस्यावरजं रसं इति महाभार
ते मोक्षधर्मः ॥ तस्य टीका ब्रह्म
णः स्वमेतद्विस्मरणाद्यं मो
क्षं ब्रह्मतेजोमयमिति तेजोमयं ता
नात्मकं । मुक्तं बीजभूतं । यम
मिदं रसः । रसनीयेत्येवं सर्वं यस्यैक
स्मिन् भूतं सत्यं न तद्विवर्तनादिना मि
दा सत्यं भूतस्य सिद्धात्प्राकल्पित
स्य तच्च सर्वस्यावरजं रसमप्यवि
श्रुतं दृश्यं ॥ उच्च सगुणं नि
र्गुणं भेदेन द्विविधं यथा । ब्रह्म
कर्मणि भेदेन गुणभेदेन सत्तत्त्वं
तद्वत्तद्विविधं ब्रह्म सगुणं निर्गुणं
शिवं मायाश्रितं यः सगुणो मा
याश्रितश्च निर्गुणः स्वच्छामयश्च
भगवान्निष्कृयाविकरोति च इच्छाश

क्तिश्च प्रकृतिः सर्वशक्तिप्रसूः सदा सगुणीति निःशरीरोऽस्त्वया सर्व
केचिदेकवदेत्येवं ब्रह्मतेजोमयः सना नृपिणो ॥ प्राधान्यं च यथापुंसः
तन् । केचिद्वदेति द्विविधं ब्रह्म प्रकृतेः तथा सदा ॥ इति ब्रह्मवे
कृतिपूर्वकं स्मरणं येषु वदेत्येकं वर्गे श्रीकृष्णजन्मावरो ४३ अध्या
प्रकृतिपुरुषयोः परं तस्मात्प्रव यः ॥ तदयं शोदां प्रतिश्रीकृष्ण ॥
तितो होचत ब्रह्म सर्वकारणं अ वाकं यथा मोमेव परं ब्रह्म भ
यावैकपरं ब्रह्म द्विविधं भवतीत्युक्ता गवेत्ते सनातने । ध्याय ध्याय पु
इच्छाशक्तिश्च प्रकृतिः सर्वशक्ति च वदित्युक्ता लभ परं यदं ॥ इति
प्रसूः सदा तत्रासक्तसगुणः तत्रैव १२० अध्यायः ॥
सगुणीति च प्राकृतः निर्गुणस्तत्र सगुणस्य तस्य नवधा रूपं यथा
निर्लिप्तोऽप्रशरीरी निरुक्तः स योतिनोऽयं वदेत्येवं ज्योती नृप सना
चात्मा भगवात्प्रित्यः सर्वधारः स तन् १ ज्योतिरभ्यन्तरे नित्यं नृप भ
जातनः सर्वेश्वरः सर्वसाक्षी सर्व क्ता वदेति यं २ वेदा वदति सत्यं
ज्ञानिफलप्रदः शरीरे द्विविधं यं ३ नित्यमायं विचक्षणः ४ ॥
भानित्ये प्राकृतमेव नित्यं विना येव वदेति सदाः सर्वपरं स्वेच्छामयं
शरीरितं नश्यं प्राकृतं सदा अहं प्रभुः ५ अहं दामुनयः सर्वसर्वत्र
त्वे चापि भगवात्प्रित्यो नित्यविश्र पं वदति यं ६ । यमनिर्वचनीयं च
हः आवयं भूतभूतयोऽप्राकृता यो गीता शंकरो वदेत् ७ स्वयं धा
नष्टविग्रहः रुद्रादयस्तदं प्रा ताच प्रवदेत् कारणा ताच कारणा
अमदं शास्त्रं नृपिणः प्रमाप्यं ८ शेषो वदेत् सत्तत्त्वं नवधा नृपमीश
द्विधा नृपदिभुजं च तर्भुजं च तर्भु रं १ ॥ तर्काणां मेव धर्मा यद्यपि
जोहं वैकुण्ठे पयसा पाषाणैः सह धं नृपमीश्वर । वैस्त्वानामेकं रूपं
गालो केहि भजो हं च गोपीभिः स वेदानामेकमेव च पुराणानामेक
हरा यथा द्विविधं ये वदेत्येवं हो नृपं तस्मात्प्रव विधं स्मरन् । माया नि
प्रधानो भूतनाते पुरुषश्च सदा नि र्वचनीयं च यमनिर्वचनीयं च वि
त्या नित्या प्रकृतिः शरी सदातो हो नित्यं वैशेषिकाः तन् वदेति च वि
चसं शिष्टो सर्वेषां पितरो शिव ॥ चक्षणाः सांख्या वदति तदेव ज्यो

तीर्थसनातनं मीमांसासर्वत्र ब्रह्मध्यानं यथा ब्रह्मध्यानं प्रवक्ष्यामि
 पंचवेदांतः सर्वकारणं यातेजः । मिमांसायांतरे विमर्शकं यद्धेहामन
 लोपनेतं च वेदाः सत्यस्वरूपकं सिद्धांतस्य यद्धेहानमात्मनि ज्ञानं
 स्वस्वामयं पुराणं च भक्ताश्च नित्यं मदति सद्धेयश्चेतः श्रेयश्चात्म
 विग्रहं इति तत्रैव १२८ अध्यायः नि देहेन्द्रिय मनोबुद्धि प्राणादे
 सद्यः निर्गुण भेदेन तत्त्वचतुर्धनं कार वर्जितं ॥ वर्जितं भूततत्त्वात्रै
 धीत्रयं यथा । चतुर्विभागः संसृग्गणजन्माणां नादिभिः स्वप्रका
 शोचतुर्धनं स्थितः स्थितौ प्रलयांतिराकारं सदानंद मनोदि सत्
 येव कथं तं ते च तर्भेदो जनादेनः नित्यं स्पृहं हृदं हं सत्यमानंदम
 एकेनांशेन ब्रह्मः सौ भवत्यव्यक्तं मूर्तिना ॥ मरीचि सिद्धिः
 पतयः प्रज्ञाना मन्य भागजः ॥ मायि रिति गीयते । आत्मानं र
 कालं स्तुतीयं स्तुत्यांशः सर्वभूतानि चार्थी सस्त्वेषां सर्वभूतानि चापरः
 निचापरः इत्येव तर्था सस्त्वेषां सर्वभूतानि चार्थी सस्त्वेषां सर्वभूतानि चार्थी
 ने सौ भवत्यव्यक्तं ॥ एकांशेन स्थितो विष्णुः करोति परिपालनं स
 तादिदृशी चान्येन कालत्रयीपरे एव सर्वभूतेषु चान्येन संस्थितिं क
 रुते स्थितः सतेयुगमुपाश्रित्य जगतः पुरुषोत्तमः आश्रित्य तं
 ससोदृतिमंतकाले तथा प्रभुः रुद्रस्वरूपो भगवानेकांशेन भवत्य
 जः अग्रं तकादिहोपेण भागेना नेन वर्तते कालस्वरूपो भागेन
 सर्वभूतानि चापरः विनाशं कुर्वत स्तुत्यचतुर्धनं सहात्मनः इति वि
 स्तुपुराणोऽष्टोऽध्यायः ॥ यः प्रोक्तो ध्यानमीश्वरचितने ॥

मनोऽतिथीरं गत्या तस्मात्पिबन् ब्रह्मकर्म समाधिः पुं ब्रह्मण्येक
 नः स्मृतः ॥ साकारं सत्सु ध्याने ॥ कर्मात्मके समाधिश्चिन्ता प्रय
 यथा अस्मिन्नेवेतस्मिन्नेत्यानतो म् स्यायथा । ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्र
 ह्म विधितयेत । इतः परमकर्णिका काग्रो ब्रह्मणा कृतं । ब्रह्मैव तेन
 मध्येषा त्वचक्र गदा ब्रह्मन् श्रीव गतं यो ब्रह्मकर्म समाधिना इति
 त्कोऽस्मिन् भुवो वनमालीश्रिया श्रीभगवद्गीतायां ४ अध्यायः ॥
 युतः नित्यः स्पृहं बुद्धि युक्तः सत्पा ब्रह्मकर्म ज्ञी ब्रह्मणानिमित्तस
 नदीकृत्यः परः ॥ आत्मा हं परमं ब्रह्मैव विशेषः ॥ यथा पुरुषाथ
 स्त परमं नोतिरेवत । चतुर्विंशत्यां ब्रह्मण्येव सत्सु सत्सु
 निमूर्तिः सत्सु लयां शिलास्थितः स्तानिर्मितं पूर्वस्त्वाना यस्वर्गा
 तः द्वारकादिशिलासंस्थापयः सितां आशामन शान्त्यामविस्ती
 र्ण्योऽपि कश्चिः मनसोऽभीष्टि र्णेतदर्थं सर्वपापहरं पुराणं
 तेषां देवो वैमानिको भवति नि देवलोकात् समागतं तत्र स्तानि
 क्तामो मुक्तिमाप्नोति मूर्तीयाय प्रेवः कमण्डलु समुद्रतः ब्रह्म
 नः वनजपनः इति गार्ग्ये मूर्तीम् कृणुत स्ववा हरे स सर्वपापा
 न्ध्याना ४४ अध्यायः ॥ ब्रह्मण्येव सत्सु लयां शिलास्थितः
 द्वाप्रकारं यथा । ब्रह्मण्येव सत्सु लयां शिलास्थितः सत्सु लयां
 यकमीरिति संगः कामवर्जितः पाण्डनाथं च संपूज्य विस्वसायुज्य
 प्रसन्नं देवमनसा कृत्वा योगातिन माभुयात् । ब्रह्मकर्म जले स्ताना
 तपदं इति कर्मपुराणे १ अध्यायः । पूजयित्वा उमापतिं ब्रह्मकर्म समा
 यः ॥ सर्वं ब्रह्म यथा । ब्रह्मैव देव लिकापुराणे ८ अध्यायः ॥
 जगतः सर्वं ब्रह्मणोऽन्यत्र विद्यते ब्रह्मकर्म पुं पर्वतविशेषः यथा
 ब्रह्मयाज्ञानि चान्द्रायणायामरु ब्रह्मकर्म पुं पर्वतविशेषः यथा
 मरीचिका इत्यात्मबोधः ब्रह्म । ब्रह्मकर्म पुं पर्वतविशेषः यथा
 कल्पका स्त्री सरस्वती इति ॥ उमापतिं ब्रह्मकर्म समाहृत्य मु
 त्रिकाण्डशेषः ब्रह्मैव इति राज ॥ किमेवामु यात्ररः इति कालि
 निर्वाणः ॥ कापुराणे ८१ अध्यायः ॥

ब्रह्मचारी स्त्री भार्गी इतिरत
माला ॥
ब्रह्मचारी न पुं प्रथमाश्रमी इ
तिभरतः उपनयनानंतरं निय
मं कृत्वा गुरोः सन्निधौ स्थित्वा सां
गवेदाध्ययनं करोति यः सहि
तिः उपकुर्वीत नैश्चिक्छ तस्य नि
यमा यथा यद्यस्य विहितं चर्म य
त्सूत्रं याचमेव त्वा योदणो य
च्च वसनं तत्र दस्य वनेषु पि सेवते
मांस्तु नियमानं ब्रह्मचारी गुरो
सन् संनियम्येदियथा मंतयो वि
दुष्ये मात्मनः नित्यं स्वात्मा मुदं च
कुर्यादेव विधिपितृनर्पणं देवताभ्यर्च
नं चैव सनिदाधानमेव च । वर्जयेत्स
पुमांसं च गंधमाल्यपरसान् स्त्रियः
शक्तानि मानि सर्वाणि प्राणिनां च
वर्दि सन् आभ्यंगमजने चाहो नारुण
यक्षत्रधारणं कामं क्रोधं च लेभं
च नर्त्तनं गीतवादनं ॥ युतं च जन
वादे च परिवादं तथा नृत्तं । स्त्रीणां
च प्रेक्षणं लेभं मुपचातं परस्पृश
यकः प्रायीत सर्वत्र न रेतः स्मृ
येत् क्वचित् कामादि स्मृदयते
तो हि नस्ति व्रतमात्मनः ॥
स्वप्ने सिक्ता ॥ १० ॥

ब्रह्मचारी दिनः शुक्रमकामतः चार्थस्थितिसुख शरीरंचैव वाचं च
स्वात्कार्कनचयितानिः पुनर्मामि नियमप्रानलि
तुचंजयेत् उदकमंसमनसो गो नित्येहीदमाणे गुरोर्मखं नित्य
प्राकृतश्रिका कृष्णान आहरेया मुहृत्तपणिः स्यात् साधवारः स
वदधीनिभेत्तवाहरहश्चरेत् वे संयतः आस्यतामिति चोक्तः सत्रा
दयज्ञैरहीनानां प्रशस्तानां सुक सीताभिमुखं गुरोः हीनात्रवस्तु
मसु ब्रह्मचार्याहरेद्देहं गृहेभ्यः वेशः स्यात् सर्वदा गुरुसन्निधौ ॥
प्रयताः न्हं गुरोः कुलेन भित्त उन्निधेत् प्रथमं चास्य चरमं चैव सं
नज्जानि कुलं वेधुषु अलाभे त्वय विप्रोत् ॥ प्रतिश्रवणा संभाषण
गेहानां पूर्वपूर्वविवर्जयेत् सर्व वागो न समाचरेत् नासीनो न च
वापिचरेदशमं पूर्वीकानामसंभ मुजानो न तिष्ठन्न परां मुखः आ
वे । नियमं प्रयत्नेष्वचमभिषा सीनस्थितः कुर्यादीभगच्छ
स्तारु वर्जयेत् इरादारुत्य स्ततिष्ठतः प्रतुष्टम्यत्वाव्रजतः
समिधः सन्निदध्दिहायसि पश्चाद्वा वस्तुधावतः परां मुख
प्रातश्चक्रकुर्यान्नाभिरग्निमंतं प्राम्भिमुखाद्गुरोः सप्तचार्तिकं
तं अकृता भेदाचरणमसमि प्रणम्यतपायानस्थनिदेशे चैव ति
धचपावकं अमांतरः समरात्रि षतः नीचं शय्यासनं चास्य सर्वं
मवकीर्णिव्रतंचरेत् भेदेण व दागुरुसन्निधौ गुरोस्तु चत्वारि
र्नयेन्नित्यं नेकाजदीभवेद्वती ॥ ख्ये न यथेषासना भवेत् नोद
भेदेण व्रतिनो वृत्तिरुपवाससमा हरेदस्यानामपरादमधिके बलं
स्तता व्रतवहेवदेवैभ्यि त्रेकर्म न चैवास्यानुक्रीयत गनि भाषित
एष्यधिव्रतं काममभ्युपगता श्री चेष्टितं गुरोर्गुरु परीवादो निंदा
याद्वत्समस्तं लुपते ब्रह्मणस्य वापिप्रवर्तते । कर्णो तत्र पिपा
वसमैतदुपदिष्टमतीषिभिः ॥ तद्योगांतं वातनाः सतः परी
राजस्यैष्येक्षेवं नैतत्कर्मविधी वादात् खरो भवति श्वावे भवति
यत्ने वादितो गुरुणा नित्यमप्रवा निंदकः परिमोक्षकमिर्भवति
दितयत्वा कुर्यादध्ययनेयत्वा कोदो भवति मत्सरी हरस्यानाद्य

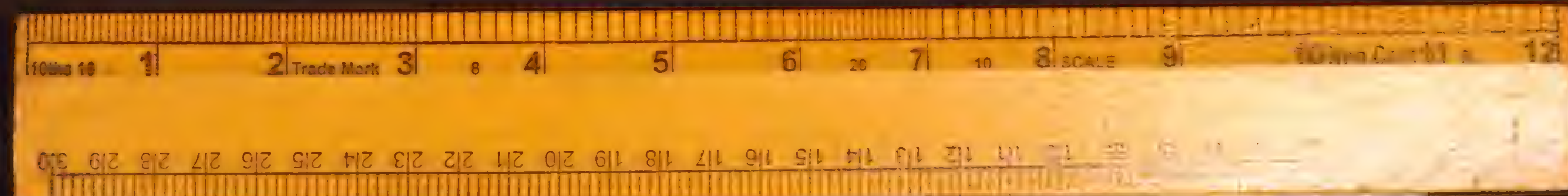
येदेयं न कृद्धानां तिके स्रियाः या वायेह पादयोः पूर्णविंशतिवर्षाणां
नामनस्यश्चैव न मवरुहाभिव गुरुण दोषो विज्ञानता स्वभावपवना
दयेत प्रतिवातेन वृत्तेन नासीत रीणां नराणां मिह दयणा अतोर्थान्
गुरुणा सह । असंख्ये चैव गुरो प्रमायति प्रमदासु विपश्चितः अवि
नक्तिं विदयि कीर्तयेत् गाः सो हंसमल्लोके विहंगमसमिवापुनः
पुण्यान प्रासाद प्रस्तरेषु कटेषु प्रमदासु यथेते कामे कोथ वणा
च आसीत गुरुणा साङ्गि शिला नुगे मात्रासस्त्राङ्गि जवानविविक्ता
फलकनौषु च गुरो गुरो सन्नि सतो भवेत् तलवानिदिय ग्रामो वि
हिते गुरुवद्वि माचरेत् न चानि हंसमयिकर्षति कामेन गुंचपत्नी
सष्टौ गुरुणा स्नानं गुरुनभिवा तायुवतीनां युवाभुवि । विविहं दने
दयेत् विद्यागुरुश्चेतदेव नित्या कृष्णदमावहमिति ववन् विप्रोष
द्विः स्रियोनिषु । प्रतिषेधतः स पादयेहण मन्त्रहं चाभिवादनं ॥
चाथमीन हिते चापदिशतः सपि गुरुदारेषु कर्षीत सतः धमनुस्स
अयः स गुरुवद्वि नित्यमेव स नाः यथा खनन् खनिजैरान-
माचरेत् गुरुपुत्रेषु चाप्येष ग वार्यधिगच्छति । तथा गुरुगतां
रोम्भेव स्ववंधुषु बालः समान विद्यां प्रपूरयिष्यति सुखे
जन्मावाशिष्यावायज्जकर्मणि जटिलो वा स्यादथवा - क्षिवाज्ज
अथापयन् गुरुसूतो गुरुवत्ता - नेन ग्रामे भिनिज्ञे चेतः सूर्ये
नमर्हति उत्सादने च गात्राणां नाभ्युदियात् कुचित् तैचदभ्यु-
स्नापनोक्तिप्रभाजने न कुर्या यात् सूर्यः शयानं कामचारतः
हस्तपुत्रस्य पादयो आवनेन निष्ठाचे ह्या विज्ञानात्तयमुपवसे
ने गुरुवत् प्रतिपत्त्याः स्युः स दिने सूर्योणस्य भिनिर्मुक्तः शया
वर्णा गुरुयोचितः असवर्गास्त नोऽभ्युदितस्ययः प्रायश्चित्तमज्ज
संप्रत्याः प्रत्यस्यानाभिवादनैः दीणो मुक्तः स्यात्तदतै न सा आ
अभ्यंजनं स्नापनं च गात्रोत्सादनमे चम्य प्रयतो नित्यमुभयसंयुक्तमाहि
दव गुरुपत्न्या न कार्या रिक्ते शाने च नः सुखो देणे जपुन जप्य मुपा
प्रसाधने गुरुपत्नी तयुवतिनाभि सीत यथा विधि इति मानो-

२ अध्यायः । अपिच । श्रीगोर्विंशतच पितृदेवान् गुरुणा श्रममात्रेण
बालः कृतोपनयनावेदाहरण तत्र उपज्ज्वाणकोत्तेयानेष्टिको मर
परः गुरु गोदेवसे ह्यवलचारी स णातिकः इतिको मर २ अध्यायः
माहितः शोचाचारवता तत्र का ब्रह्मचारिणी स्त्री इति यथा वे
यं प्रपूरयि गुरोः । व्रतानि चर देशचरं यत्नात्तन सा ब्रह्मचारि
ता ग्राणा चेदाश्च कृतवुद्धिना । उ रणी इति देवीपुराणे ४५ अध्यायः
मे संध्ये रविभूष तथेताग्नि समा करुणीवृत्तः इति राजेनिर्घण्टः
हितः उपनिषत्तथा कुर्याद्गुरो ब्रह्मणाकः इति रत्नमाला ब्रह्म
प्यभिवादनं स्थिते तिष्ठेज्जेयाति चर्यवनधारिणी यथा आसीता
नीचैरासीतवसति शिष्या गुरो मरणात्तदोता नियतब्रह्मचारि
पश्चादप्यतिरुल्लेखनं भजेत् तेनो एी योधर्म एकपत्नीनां कांक्षती
क्तः पवेदेह नाम्निचः परः स्थितः तमनुजम इति मिताक्षरा ॥
अनुज्ञातव भिक्षाजमशीयादण ब्रह्मजरा स्त्री दमनकहृत्तः इति
कान्ततः अवगाहेदपः पूर्वमात्रा राजनिर्घण्टः ॥
र्यणवगाहिताः समित्तत्वादिक् ब्रह्मजीवी पुं द्विजकार्येषु मल्लेन
चास्यकाल्यकल्पमुपायेत् गृही पवित्रावकः यथा अदत्तवाक्
तथास्वदेदश्नततोः वृत्तामवाप्ये तेसु दो राजभृत्या वृत्तारोपक
गाहं स्पृमावसेत प्राप्ते निष्ठात्रु हर्त्रिर्गवदाः पिदोः सययगजारा
रुतिष्कृतिः ॥ इति विसुपुराणे हणहतीरंगोपजीवी श्रामाणि
३ अध्यायः ॥ कः प्रदोषाध्यायो ह्यस्तीपतिर्भा
अपिच भिक्षाचार्याण्यप्रपूरयि गुरोः स्नाध्यायपवव संध्याकमी
रोः स्नाध्यायपवव संध्याकमी णिकोनक्षत्रोपजीवी सवृत्तिर्वल
पिका र्यचधमीत्यब्रह्मचारिणः जीवीचिक्किनस्को देवलकः पुरा
इति गारुडे ४५ अध्यायः । सतदि हितः कितवो मयमः कटकारका
विधः यथा ब्रह्मचार्यपुत्राणां पत्यविक्रयीमनुष्यपशुविक्रेता
नैष्टिको ब्रह्मतत्परः योऽधीत्य वि चेतितान्दरेत् समेत्यत्याग्रतोवा
स्नानाद्यवस्थया सर्वद्वयसागन चतर्थकात्वाहमाः सवतसं विस

वाममुपशेषोयुक्तस्योतेदेवपित
नर्पणं गवाक्षिकचेत्येववदा
य्याः इतिमिताहाराया प्रायश्चि
ज्ञायायेप्रचेतसोवचनं ब्रह्मतः
से श्रीगोपालः यथा वाग्दाता
वाकप्रदोवाणीनाथो ब्रह्मण
रक्तकः । ब्रह्मलो ब्रह्मकृतब्रह्म
ब्रह्मकर्मप्रकाशकः इतिनारद
पंचरात्रेगोपालसहस्रनामस्तो
त्रे ८ अध्यायः ॥
ब्रह्मतः त्रि ब्रह्मवेत्ता । यथा । स
ब्रह्मतः सवेदतः सोऽग्निहोत्री ।
सदीक्षितः । चीनाचारक्रमोचारे
यो मनेज्जातिनीनरः इतिचीना
चारप्रयोगविधिः ॥
ब्रह्मज्ञानं स्त्री ब्रह्मविदयकज्ञानं
इति समंजसावतिः तत्त्वमस्यादि
वाक्यजम्ब प्रतिकलितव्यान्त्र
कृत्तानं इतिवेदांतल्लुचंदि
मिण्यावासना विरहविशिष्टमा
त्मभिन्नभिन्नज्ञानं इतिमुक्तिवादः
केशकर्मविषाकाशयनिर्वर्तक
हिरण्यगर्भविषकंज्ञानं इतिवे
जयेतीहजपानंजलमते प्रकृ
तिपुरुषयोर्विवेकविषयज्ञानं
तितत्रैवसोऽयमते सत्तत्वाच्च ।
वेदांत साख्यसिद्धांत ब्रह्मज्ञानंव

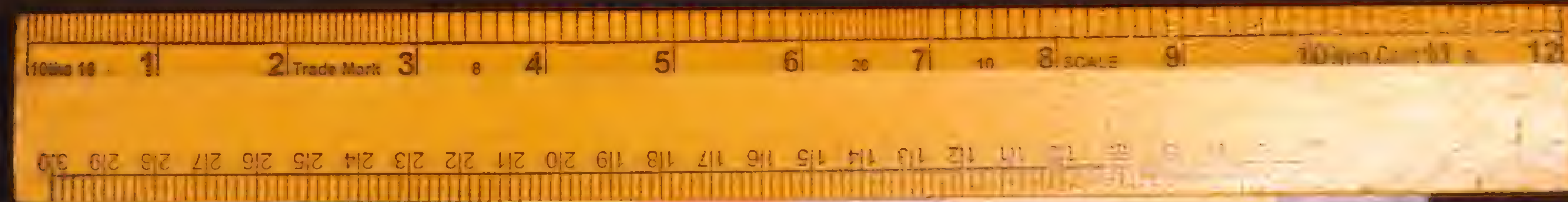
दाम्प्यं । अहंब्रह्मपरंज्योतिर्विस्म
रितेव चिंतयन् सूर्येणहोषिव
क्रोच्योतिरेकत्रिधास्थितं यथा
सर्पिषारीरस्यगवोनजरुतेवले
निर्गतकर्मसंयुक्तं दत्तं तामां म
हावले तथाविस्मः प्रारीरस्या
न करोति हितं नृणां विताराधन
यादेवः सर्वगः परमेश्वरः आरु
रुद्रमतीनातकर्मज्ञान मुदा
रुते आनृकयोगहृताणांज्ञानं
त्यागः परमते ज्ञानमिच्छतिप्राहा
दीनरागः यथायते लोभो
मेहाक्रोधयत्नेयुक्तः पापनरश्चरे
न हस्तादुपम्यमुदरंवाक्यवर्ण
चतुष्टयं पततः संसृतयस्यस
विप्रः कण्ठतेवुधैः परविज्ञेनगृ
क्रान्तिर्दिसांनजरुतेतथा नाक्षत्री
शरतोयस्मृतस्यदासोसंयतो
परस्त्री वर्जनपर लस्योपस्यस
संयते अलोत्तमोमितभुक्तेजव
रं तस्यसंयते । सत्यहितंमिनेवृते
यः सदा तस्यवाग्यता ॥ यस्यसं
यतामेतानितस्किंतयसाधुरैः
एकंयदुद्धिमनसोविदियाणांच
सर्वदा विषेष्टेपरदेवध्यानमेत
न प्रकीर्तितं कवेर्मध्यस्थितोवुद्धि
षयेषुयुनक्तियः ॥ ९ ॥

नचब्रह्माण्डेतेपुण्येनिष्पद्यं लोको ब्रह्मनागयणात्मकः भा
गताः इतिमार्कण्डेयपुराणे । मिश्रायागतः प्रोते त्रैलोक्या या
कल्पभेदेतस्यजन्मानियथा संहितः जलौख्योतिभिर्देव
त्वतोमेमानेसंजन्मप्रथमं हि श्रित्यमानेन संभवः यतीता
जपजिते वाक्यवेदितीयमेज योतुशर्वव्यासंबुद्धासंजतेषुनः
नमोसीतपुरातनं तत्त्वमसादा पवत ब्रह्मणवद्यं तथा वषपा
तमेजन्मततयवाविकंमहत ॥ तंभवेत् गतेष्वेषोते ब्रह्मा पर
ततः प्रवणजचापित्तर्प्यजन्म माननि स्वीयते इत्यग्निपुरा
मेविभो नासत्यचापिमेजन्मत त्रः षष्टिविनिर्मितं इदंचक्षमं
जन्मममजन्मेति मे प्रभो सर्वो इतिहारावली ॥
सर्गेदहंपुत्रस्तव विगुणवर्ति ब्रह्मजलिः पुं सामवेदपाठेस्वर
त ॥ भारते शांतिपर्वणिप्रोक्त विभागाप्येयोऽजलिः क्रियतेसः
धर्म ॥ निरुद्धत्रपविस्म प्रतिपा अथयनस्यादावेतेच गुरुवेप्र
अकल्पीयब्रह्मवचनं ॥ तस्य गावोच्चारणपर्वकोऽजलिः क्रि
पतनकालो यथा हात्रिणदह यतेसः ततपाठार्थतात ब्रह्म
कोऽयस्तुतथाहंदाष्टकं भवेत् लोऽजलिः इत्यमरटीकायोभ ।
खर्वहयं निखर्वत शंकुत्रयय ब्रह्मणी स्त्री ब्रह्मणः पत्नी इति
ततथा ॥ यद्यमेकं समद्वाम् पाञ्चमाला ब्रह्मणः ईशारीता
त्रयो ब्रह्म समागते ब्रह्माविस्म न तस्या उत्पत्तिर्नीमातरंच ।
दिनेचैकः पतत्येववेदतिने ॥ यथा ततः संजपतस्तस्यभिता
मनीषिणस्तथाविस्मरहस्यस्य देहमकलंघ्य स्त्रीचमहं म
शंकरः ईश्वरस्तथाचासोस करोदहंपुरुषत्रपवत्त शानत्र
सांख्यप्रकृते लया अतः परंपरे पाचसाख्यातासावित्रीचनिगाय
थायिकालसाख्यानविघ्ने ब्रह्म ते संस्तव्यस्य गायत्री ब्रह्मणी
णतः परंसाख्यानसिचैतन्मते च परंतप ॥ इति मत्स्यपुरा
हिनः अथिव । यकारावेत त्रै लो ३ अध्यायः ॥

अपिच हंसयुक्तविमानोपेसाद अयथा नित्यस्तथा वैजयंत्यव
सूत्र कमण्डलुः । आयातावलि च एकदानयिगोलोके रासे
णः शक्तिर्विलाणी साभिधीयते नित्यं प्रकृति आविर्भूता च वा
इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहा मांगाहालायोडश वार्षिकी ॥
त्म ॥ इति । यथा । ब्रह्माण्डे स्तुतचस्पकवर्णीभाषारचंद्रम
स्तुतननादृशान्तर परा मता । मप्रभा अतीव संदरीरम्पारम
इति देवीपुराणे ४५ अध्यायः लीनापरात परा ईषहास्याप्र
रेणका नाम गंधद्वय इति रत्न सत्रासाकोमलाभीमनादरा ।
माला राजरीतिः इति राज वक्रिषुहोमकोथाना रत्नाभर
निचण्डः ॥ पृथुषिता यथाजलद पंक्ति
ब्रह्माण्डे ली भवनकोषः विष्णु अवलाकाभिर्विभूषिता सिं
गोलकः यथा ब्रह्माण्ड रचना हूर सिंङना चारु चंद्र चंदन
खाने अयता सावधानतः ब्र विडुभिः कस्तूरी विडुभिः सा
ह्मा एव च नार्थं च भक्ताजानेति हं मीमंतास्यलोज्जला अमू
येततः मुनयश्च सराः सैनः किं ल्यात्तनिमीसुसिगंधकिवणो
चिजानेति इः खनः जानामिवि ज्वला रत्नकुण्डलामेनगण
सुसवीर्यं ब्रह्माण्डे मदेम्परः । स्थल समुज्जला कुंकुमालक्त
धर्माः सनत्कुमारश्च नरनाराय कस्तूरी चारुचंदन यत्रकैः ।
राहृषीः कपिलश्च गणेशश्च विचित्रैश्च सचित्रैश्च सुकपोल
इगालक्ष्मीः सरस्वती वेदाश्च स्थलोज्जला खगोदचचुविनि
वेदमाता च सर्वताराधिकास्त तनासाचावीसुषोभिता गुजे
यं यतेजानेति विष्णोर्ध्वं नामो दगाणनिर्मक्तमुक्ताभदेतपंक्ति
जानातिकश्चन वैषम्यार्थं च मनोहरा । वलिता ललितातीव
सुधियः सर्वविज्ञान मदसाः पक्वविवाधरावरा शम्भुतर्णा
नित्याकाशाययात्ताचनथा । उनिदास्याप्रदानिदितलोचना ॥
निष्पादिशोदश यथा नित्याचप्र कुरुसारनिभोद्विजसचक्रकजलो
कृतिस्तथैव विगोलकः गोलक ज्वला अमूल्यरत्ननिर्माण केपुरकं

कलोज्जला मार्गिराजराजीभिः शा लजा तेन पार्वती सर्वधारस्वरूपा
खयुग्मकरोज्जला रत्नोपग्रीयकेरे सा कलयासावसंथरा कलयात
भिमस्तो गलिभूषिता रत्नदयज लसीगंगा कलया सर्वयोषितः ।
राजेन कालांजीर रंजिता । रत्न स्तुतिकरोमिच यथा तयाशक्त्या
पाषकराजीभिः पादो गलि विराजि पुनः पुनः दृष्टांतो रासमध्यस्था
ता सुंदरालक्त रोगाण चरणार्थः ममकीडातया सह । कश्च वसु
स्थलो ज्वला गजेदगामिनीगमा विरतात यावहे ब्रह्माणः शान्त
कामिनी वामलोचना मांददशी अत्युत्तकोतकंचमहापुंगार
कटाक्षेण रमणी रमनोत्सका मीप्सितं तयोर्द्वयो र्धर्मराशिः स
रासे संभूय रासा सा दधावपुर स्त्राव रासमण्डले तस्मान्मनो
तो मम तनराधा समाख्याता प हरजतेनाजा कामसरोवरं पपात
राविदिः प्रपूजिता प्रकृष्ट प्रकृ धर्मधावाथोवेगेन विष्णुगोलके
ति आस्यासेन प्रकृति गीष्परी वडुवजलपूर्णं च ब्रह्माण्डोच
शक्ता स्यात्सर्वकार्येषु तेन श गोलकं जलपूर्णं पुरा सर्वस्वधि
क्तिः प्रकीर्तिता ॥ सर्वधारस मूल्यं ब्रजेष्वव पृगाशने च तस्या
र्वरूपा मंगलाञ्जी च सर्वतः सर्व वीर्यधाने मया कृतं । दधार राक्ष
मंगला ॥ वैजयंती सा महालक्ष्मी साराधा यावहे ब्रह्माण्डे ससा
मूर्तिभेदे सरस्वती । प्रसूयवदा वसा तदेते च दिव्यतन परमादृतं
न विदिता वेदमाता च सा सदा चुकोप देवीते हृष्टा सुरोद विष
सावित्री सा च गायत्री यात्री विज सादसा पादेन प्रेरया मास तस्यो
मतामपि पुरा संस्तुतार्थं च साड विष्णुगोलके सपपातजलनात
गीच प्रकीर्तिता तेजः सुसर्वदे सर्वाधारो महान् विराट् दृष्टायत्य
वाना माविर्भूता पुरासती तेना जलस्थं च मया शमाचसापरा । अ
प्यप्रकृतिर्हं या सर्वोत्तरविमर्हिनी नयत्याच ॥ राधा मन्त्र प्रायेन पुरा
सर्वीनेराच सानेराडः खरादिभाना विभो तेन प्रसूता क्रमतो ज्वाल
शिनी प्राकृतं भयदात्री च भक्ताना लक्ष्मीः सरस्वती । चतस्रः परिपूर्ण
भयहारिणी दत्तकदासतो सा च श सा प्रसूतास्तु निश्चितं देवोऽन्या

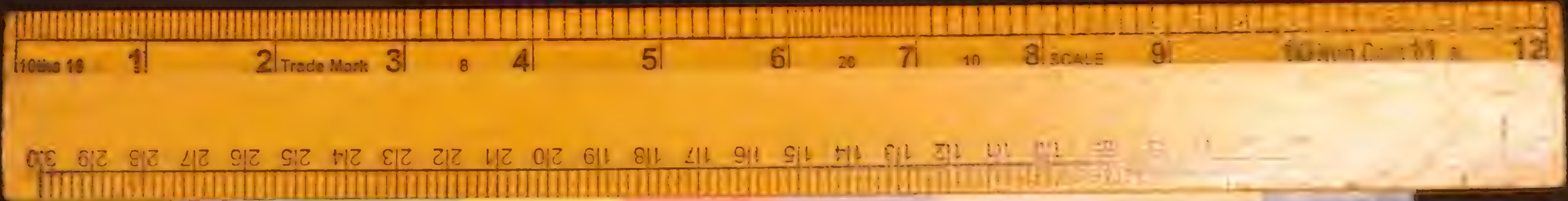
आधिकामिनो न प्रसज्यते ज्ञेय
र कल्याणप्रभवोयसंकलांशो
न बाव्रज जज्ञेमहाविद्यतेन
डिंवेन कल्याणप्रयः अमृतगु
ष्टीप्रयमयादत्तपौचसः ॥
जले स्थावररूपस्य सप्रोते निज
कर्मणः उपाधानजलमलं त
स्योगवलेन च तस्य लोमां च
रूपानिजलपूर्णनिसतं प्रत्ये
कैकमत स्तेषु प्रोते सुदविशद
पुनः सदसपत्रकमलं जज्ञेदो
दस्मिन्नाभितः तत्रयज्ञेस्वयं ब्रह्मा
तेनायं कमलोद्भवः तत्राविभू
यसविधिश्चितायं सोवभवच
कर्महेतुः कर्माता मेपिता वा
कुच बोधवः दिव्यत्रिलोक वर्धव
वक्ष्यमकमलांतरे ततोदरोमं च
लदं सस्तरतपसा च मो तदाम
यादत्र मेव ज्ञाय कमलांतरे दिव्यं
समवर्धलदं नियतं संयतः शुचिः
तदा मन्त्रो वरं लब्ध्वा स्वस्वा सुष्टिच
कारसः सायया प्रति ब्रह्माण्डब्रह्म
विष्णुशिवात्मकाः दिक्पाला द्वाद
शादित्या रुद्राश्चैकादशापिवा
मवग्रहाहो वसवो देवाः कोटिचय
स्तथा ब्रह्मणा तत्र विदुः प्रदायत
तथैव किन्नराः भूतादयो राक्षसा

आप्येवं सर्वं चराचरं ॥ विष्टेविष्टे ।
विनिर्माणं स्वर्गाः समक्रमेणैव ।
समसागरसंयुक्ता समहीपावसंथ
रा कांचनी भूमिसंयुक्ता तमोयुक्त
स्थलततः पातालास्तथा सम
ब्रह्माण्डमेभि रेव च विष्टेविष्टे चैव
सूर्यो पुण्य क्षेत्रं च भारत । तीर्थो
मेतानि सर्वत्र गंगादीनि व्रजेष्वा
यावन्तिलोमरूपानि महाविष्णोः
क्रमेण च विष्टान्येव हितावेति
संस्तव्यानि पितृभवं इति ब्रह्म
वैवर्ते श्रीकृष्णजन्मवर्णः ८४ अ
ध्यायः ॥ अपि च देवास्तत्रा
विष्टः मरुच कोटि वित्तरे ब्रह्मा
दिस्तवयर्थतमस्त यत्र सचराच
रं अणुदिरण्य गर्भस्य यजुर्हं
गर्भसंश्रितं तत्रोत्पन्नमिदं वा
मरुपाणि यो मही भवेत् अथ
हं कांचनमय अतुरस्तोक्तो
मदान् उन्नयन्नः स चतुःश्रेणो मे
रुदेवतसंश्रयः पृथिवी यत्र दि
क् क्षेत्रं मेरु स्तस्य त कर्णिका ॥
युगात्कोटिविस्तीर्णं तत्र कृतार
यारविः देवी वराहो देवै र्याति
तस्य प्रदक्षिणाः इति देवीपुराणे
अथ ब्रह्माण्डगोलमाह । भू
भृथरविदशदानवमानवाद्या ये

यामपि स्यात्तद्वर्णवर्णकलाः लो पलाहर्षमासस्य सार्चशक्तिः
कथं वस्थितिरुपस्थिति- दिष्टा व सकलं हय संयुक्तं ब्रह्माण्डं का
लाण्य भाण्य जवरे तदिदं समस्तं चने बुधः दिग्गजाष्टक संयुक्तं
अथातो दितं ब्रह्माण्डमानुष्योक्तं षड्दशगसमन्वितं लोकपाला
मपि प्रसंगादनुवदति स्म कोटिद्वेष्टोष्टोष्टेन मध्यस्थितं चतुर्मुखं
नखने दण्डकनखभूभृजुर्जगदु
भिर्जोतिःशास्त्रविदो वदन्ति नभ
सः कदा भिमां योजनैः तद्ब्रह्मा
एकद्वारं समुत्तं तदे केचिन्नग
वेष्टन केचित् प्राचुरदृष्टदृष्टक
गिरिपौराणिकाः सरयः ॥ कर
तल कलितामलक वदमलं स
कले विदंति योगालं दिनकरक
रनिकरनिहत तमसे
दितस्तेः ब्रह्माण्डमेता पश्चिमे चतुरावेदानतिरुद्धमतः
मतमस्तो वाक्ये ग्रहः काम परं अग्निमूर्तरतो हेमं वासुदेवम
तियोजः प्रावन्ति पूर्वैरिदं तम तः परं अग्निमूर्तरतो हेमं वासु
णं प्रोक्तं त्वक्कात्ममिदं मतं नः । देवमतः परं समंताद्ब्रह्मपीठ
इति सिद्धान्तशिरोमणौ गोलार्था स्या मर्चयेत् कांचनी बुधः स्या
यभुवनकोषः मदादानविशेषः पृथेहस्य संयुक्तान् पूर्णं क्रमान्
यथा । मत्स्य उवाच अथातः संप्रव दशैव त दशैव येन वो देयोः स
द्वामि ब्रह्माण्डविधिमुत्तमं यत्तु हेमांवर दोहनाः पादकोपानह
ष्टसर्वदानानां मदायातकनाशनं कृत्रवामरासनदण्डोः भद्रभो
पुण्ये दिनमष्टासायतलापुरुषदा जनदीपेक्ष फलसमात्मानुलेप
नवत् ऋत्विमं एव संभार भूषणा नेः सोमापि वासनातेन स्यापिता दे
छादनादिकं ॥ लोकेषां वाहनं त दण्डगवैः इमं सुचारयेन्मन्त्रे विह
वदधिवासनकं तथा ऊर्ध्वदिश ताप्यप्रदक्षिणा नमोस्तु विष्टेभ्यः सुवि
स्थायमनगतं सवित्रं भगवन्मस्त

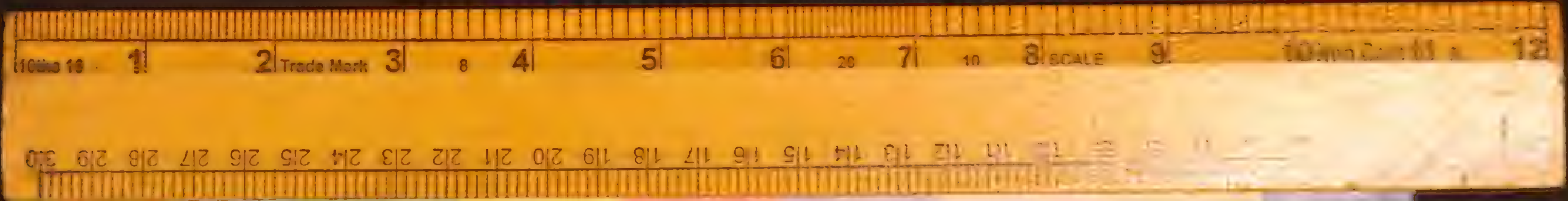
समाधि लोका मर भूत लेश ग इदानीं कार्तिकी चैवं वर्तते नाना राशि
 र्धन साई विनमिरता येनः वि प ब्रह्माण्ड सर्वसंयम भूत रत्नो यथा
 तास्ते सार्वभौमवत् प्रयोजपा युने देवदानव यक्षेण युक्तमेतत्
 पानिचराचराणां तदानशसा सदाविभो पतद्वनमय कलासर्व
 हतपातकानां ब्रह्माण्डोष्ठाः प्र वीजरसाविने सरत्तं पुरुष कला
 लयं वज्रेण एवं प्रणाम्य मरवि कार्तिका द्वादशी दिने अथवा पंच
 मगार्ध दद्याद्दिनोभ्यो दशथा दशपंचैकार्तिका चैव नान्यतः सु
 विभज्य ॥ भागहयं तत्र गुरोः प्र रोहिताय गुरवे दामयेद्विमात्रः
 कल्पसंभने क्लेशमतः क्रमे ब्रह्माण्डोदरवर्ती नियतिभूतानि
 ण सत्ये तद्दोमे गुरुरेक पवज पार्थिव तानि दत्तानि तेन सः समा
 र्थादथेकाग्रि विधानमुक्ता ॥ सात् कथितं तव यो यज्ञै र्यजते रा
 सयव संप्रज्यत मोक्षविजै र्यथा जन सहस्र वरदक्षिणैः सैको दे
 जेवस्त्रा भवणादिकेन इत्ययं यो यजेत स ब्रह्माण्ड सविशेषतः
 तदखिलं पुरुषो प्रकृत्या ब्रह्मा यः पुनः सकला चैवं ब्रह्माण्डा
 एतान् मयि गम्य संविमानं नि तमिच्छति तेन यश्च कृतं तद्वै पठि
 हत कल्प विष्णु ह तन मंवा रे तं कीर्तितं भवेत् वराह उवाच पत
 रानं दत्तं पदमपेति सहास नै ब्रह्माण्ड स्रष्टे प्रादात् सविधानं
 रोहिः सैतार्या न पितृ पिता च तत्तत्त एत सर्वकामैः समं वी
 मह पुत्र पौत्रान् वंश प्रियाति। तो ययोस्सर्गे नराधिपः ॥ इति वरा
 पि कलत्र शताधिकः सः ॥ हपुराण ॥
 ब्रह्माण्डान सकली कृत पापकौ ब्रह्मात्मभूः पुं अम्यः इति शह
 समानं दयेच्च जतनी कलत्रं यथा माला ॥
 ये इति पठति यमोति वायव तत् ब्रह्मादनी स्त्री हंसपदी इति
 सर भवेत्तु यद्देवार्मिकानां राजनिर्घण्टः ॥
 मतिमपि वदन्ति मोदते सावमर ब्रह्मादिज्ञाता स्त्री गोदावरी ॥
 पते भवने सहासरोभिः इति मत्स्य इति राजनिर्घण्टः ॥
 पुराण महाद्वानुकीर्तने ब्रह्मा इति राजनिर्घण्टः ॥
 एतान् कृत्वा म२५ अध्यायः अथैव

ब्रह्माण्डे तः पुं मायसा मे सूर्य निकट प्रचक्षते इति मन्त्रः ॥
 स्थित राक्षसः यथा तस्माच्च यमद ब्रह्मासने स्त्री ध्यानासने यो
 शिष्टकस्तलाः यतिलो ममा ब्रह्मा गासने इत्यमरः ध्याने परमार्थ
 येनोत्थ जतनि हत राक्षस ममः चित्तने योगश्चिन्तितो यमात्रे ध्या
 माचमास्ते संयते सप्रमेये यमास्ते न निराकार भावने योगः साका
 र इति विष्णु पुराणे २० प्रो १० र भावन मिति वा तयोः यमस्त
 ध्यायः ॥ स्तिकासासने यत् तत्र ब्रह्मासने
 ब्रह्मारण्यं स्त्री वेदपाठभूमिः ३ स्थात् इति भरतः ॥
 निविकारण शेषः ॥ ब्रह्मास्त्री स्त्री ब्रह्मस्वरूपा सं यथा
 ब्रह्मापि स्त्री ब्रह्मणि समर्पणं तस्य गमना कृतेन ब्रह्मास्त्री प्रति
 तन प्रकाशयथा ब्रह्मणि दीयते वारणेन रायण विधातार्थं चिति
 देयं ब्रह्मणो संपदीयते ब्रह्मवदी ते च त्रानने मंजु मेखल दण्डा
 येन चेति ब्रह्मापि मिदं परं नाहं होस्वर दभक्तताजिनें कृत्स्नारा
 कर्त्तुं सर्वमेतद्दत्तं जकृते तथा वनने मागत्य पुरतः स्थिते इ
 एतत् ब्रह्मापि प्रोक्तं अविभिन्न ति देवि पुराणे ॥
 तदर्थिभिः प्रीणात् तज्जानीशः ब्रह्मास्त्री इति यथा ब्रह्मस्त्रावे
 कर्मणा नेन प्राप्नुतः करोति स दमात्र तत्तान मायत्री चरणाय
 तने उवाच ब्रह्मापि मिदं परं ॥ जा वदेषु च ते यत्ता तेन सावल
 यहा कलानां संन्यासे प्रकृत्या च चरिता इति देवी पुराणे ४ अ
 परमेष्ठिने कर्मणा मेतदप्याह ध्यायः ब्रह्मा स्त्री पंक्तगुक्तम
 ब्रह्मापि मनुजं इति कर्म पुरा तस्य यो काले इति भाषा ॥
 ण ५ अध्यायः ॥ इति ब्रह्माण्ड शेषः ॥ पंजकाह
 ब्रह्मावर्तः पुं देशविशेषः ॥ तत् दः शाकभेदः ब्रह्मा शाकस्य
 पर्यायः ॥ तपोवतः २ इति ब्रिक् पर्व्यायः मत्स्यादी २ सर
 ए शेषः तत्परिमाणं यथा ॥ सा ३ वयस्या ४ ब्रह्मचारिणी
 सरस्वती दृष्टा ह्यो देवनद्यो र्यद ५ इति रत्नमाला ॥ अस्या ॥
 नवे तदेव निर्मितं देशं ब्रह्मावर्तं ॥ गुणाः ॥ भेदकत्वं स्वकारितं

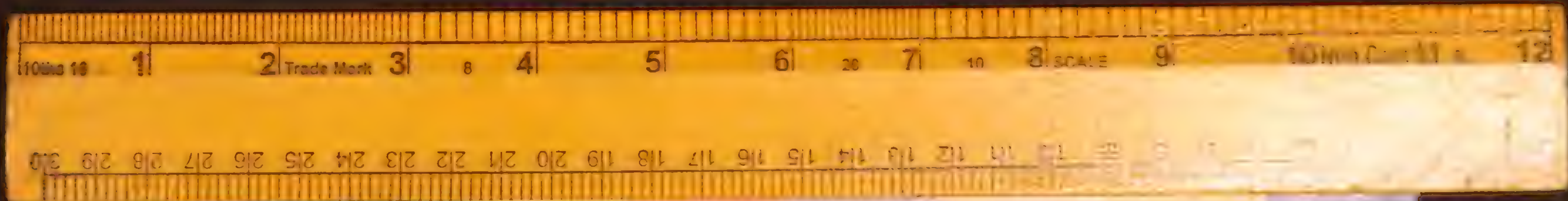
पितृकफनाशित्व इति राजव
लभः अस्याः पर्यायोतरं गुण
प्रब्रह्मलीलादेषाः ॥
ब्रह्मलीलते जीः ओषधिविशेषः सा
रस्वतवृत्तमिति ख्याते ॥ यथा समू
लपत्राभूत् पादा ब्रह्मलीलात्
वारिणा उडुविलोवादिपितारस
वस्त्रागालयेत् रसेचतुर्गुण
तस्मिन् वृत्तप्रस्थविषाचयेत् २
सेचतुर्गुणतस्मिन् वृत्तप्रस्थवि
षाचयेत् हरिद्रामालतीकुण्ड
हतीसहस्रीतकी पतेषापलि
कैर्भीमैः प्रोषास्तकार्षिकाः स
ताः पिप्पल्यायविडंगानि संध
वृण्कंराववा सर्वमेतत् स
मालोम्य शने र्हद्रिनायचेत्
यत्तत् पाणित मात्रेन नागिभ्यु
हिः प्रजायते समसत्रप्रयोगे
नकिचरैः सहगीयते अर्हं रा
त्रप्रयोगेण स्वरो भवति कैकि
लः मासमेकं प्रयोगेण भवेत् ॥
अतिथिरात्रः पंचगुलमानममे
होमकासं पंचविधजयेत् वंध्या
नोचैव नारीणां नराणामत्यरेत
सा वृत्तसारस्वतं नाम वलवर्णवपुः
प्रदं इति जयनारायणकृतविकि
त्सारसंहिता ब्रह्मसंहिता ब्रह्म

विवाहविशेषः यथा वः मरुगयथा याजने प्रतिग्रहस्य अयमाश्र
प्राप्त्यल्लेखिता कन्या यत्र दायतेसः स चतुष्टयमानभवति यथा
यथा आच्छाद्य सार्धं यिताचक्रत ब्रह्मचरीग्रहस्यावानमुषः सेवा
शीलवने स्वयं आरुयतानेकन्याः सीच इति श्रीभागवत ॥ ब्राह्म
या ब्राह्मो धर्मः प्रकीर्तितः इत्यु गीतत्रियावेषास ब्राह्मणजा
होतृत्वे ॥
ब्राह्मणं जी ब्रह्मसंघातः ब्राह्म णसमूहः वेदभागः इति मेदि
नी ब्राह्मणः पुं ब्रह्मणो विप्रस्य प्रापतेर्वासः इति भरतः तत्पर्या
यः हिजातिः २ अग्रजन्मा भूदेवः हि इति महाभारते दानधर्म
५ वाडवः पविप्रः ६ इत्यमरः ॥ तस्य लक्षणं यथा ॥ जात्याजले
हिजः ७ सूत्रकंठः ८ ज्येष्ठवनः न ह्यनेन स्वाध्यायेन फलं न च
९ मेघजातकः १० हिजन्मा ११ वक्र नः १२ नेत्र १३ वेदवासः १४ नय १५
गुरुः १६ इति पाश्चात्तावली ब्रह्मा १७ चट्कसी १८ हिजोत्तमः १९ इति रा
जनिर्वणः अयं सर्ववर्णो अष्टः ब्रह्मणो मुखाज्ञानः सुदहीपे तस्य
संज्ञा हंसः शास्त्रलहीपे क्रतिथरः ऊषाहीपे ऊशलः क्रौंचहीपे गुरुः
शाकहीपे क्रतवतः पुष्करहीपे सर्व एकवर्णः अस्या शास्त्र निरूपि
न धर्मा स्वयः अध्यायनं यजनं दानं च जीविका लिसः ॥ अध्यापनं
विवाहविशेषः यथा वः मरुगयथा याजने प्रतिग्रहस्य अयमाश्र
प्राप्त्यल्लेखिता कन्या यत्र दायतेसः स चतुष्टयमानभवति यथा
यथा आच्छाद्य सार्धं यिताचक्रत ब्रह्मचरीग्रहस्यावानमुषः सेवा
शीलवने स्वयं आरुयतानेकन्याः सीच इति श्रीभागवत ॥ ब्राह्म
या ब्राह्मो धर्मः प्रकीर्तितः इत्यु गीतत्रियावेषास ब्राह्मणजा
होतृत्वे ॥
ब्राह्मणं जी ब्रह्मसंघातः ब्राह्म णसमूहः वेदभागः इति मेदि
नी ब्राह्मणः पुं ब्रह्मणो विप्रस्य प्रापतेर्वासः इति भरतः तत्पर्या
यः हिजातिः २ अग्रजन्मा भूदेवः हि इति महाभारते दानधर्म
५ वाडवः पविप्रः ६ इत्यमरः ॥ तस्य लक्षणं यथा ॥ जात्याजले
हिजः ७ सूत्रकंठः ८ ज्येष्ठवनः न ह्यनेन स्वाध्यायेन फलं न च
९ मेघजातकः १० हिजन्मा ११ वक्र नः १२ नेत्र १३ वेदवासः १४ नय १५
गुरुः १६ इति पाश्चात्तावली ब्रह्मा १७ चट्कसी १८ हिजोत्तमः १९ इति रा
जनिर्वणः अयं सर्ववर्णो अष्टः ब्रह्मणो मुखाज्ञानः सुदहीपे तस्य
संज्ञा हंसः शास्त्रलहीपे क्रतिथरः ऊषाहीपे ऊशलः क्रौंचहीपे गुरुः
शाकहीपे क्रतवतः पुष्करहीपे सर्व एकवर्णः अस्या शास्त्र निरूपि
न धर्मा स्वयः अध्यायनं यजनं दानं च जीविका लिसः ॥ अध्यापनं
विवाहविशेषः यथा वः मरुगयथा याजने प्रतिग्रहस्य अयमाश्र
प्राप्त्यल्लेखिता कन्या यत्र दायतेसः स चतुष्टयमानभवति यथा
यथा आच्छाद्य सार्धं यिताचक्रत ब्रह्मचरीग्रहस्यावानमुषः सेवा
शीलवने स्वयं आरुयतानेकन्याः सीच इति श्रीभागवत ॥ ब्राह्म
या ब्राह्मो धर्मः प्रकीर्तितः इत्यु गीतत्रियावेषास ब्राह्मणजा
होतृत्वे ॥
ब्राह्मणं जी ब्रह्मसंघातः ब्राह्म णसमूहः वेदभागः इति मेदि
नी ब्राह्मणः पुं ब्रह्मणो विप्रस्य प्रापतेर्वासः इति भरतः तत्पर्या
यः हिजातिः २ अग्रजन्मा भूदेवः हि इति महाभारते दानधर्म
५ वाडवः पविप्रः ६ इत्यमरः ॥ तस्य लक्षणं यथा ॥ जात्याजले
हिजः ७ सूत्रकंठः ८ ज्येष्ठवनः न ह्यनेन स्वाध्यायेन फलं न च
९ मेघजातकः १० हिजन्मा ११ वक्र नः १२ नेत्र १३ वेदवासः १४ नय १५
गुरुः १६ इति पाश्चात्तावली ब्रह्मा १७ चट्कसी १८ हिजोत्तमः १९ इति रा
जनिर्वणः अयं सर्ववर्णो अष्टः ब्रह्मणो मुखाज्ञानः सुदहीपे तस्य
संज्ञा हंसः शास्त्रलहीपे क्रतिथरः ऊषाहीपे ऊशलः क्रौंचहीपे गुरुः
शाकहीपे क्रतवतः पुष्करहीपे सर्व एकवर्णः अस्या शास्त्र निरूपि
न धर्मा स्वयः अध्यायनं यजनं दानं च जीविका लिसः ॥ अध्यापनं

देव ब्राह्मणविदः निराश्रयमना गात्रे तीर्थनिष्ठागात्रनारीषु प्रकृति
रंभं निनामस्तारमस्तुतिं अद्वी सिद्धत् सावित्रीकं व हराहृदयं
एतौ कर्मणां तदेवा ब्राह्मणवि दये ब्रह्मसंगते तेषां स्तनांतरधर्मो
उः इति महाभारते मोक्षधर्मः अ एषे धर्मः प्रकीर्तितः श्रुदेवा ब्राह्मण
पिच विशाखमुपयुक्ताच विप्रस्य राजन प्रत्यावेयाः स किमिः वा
लक्षणं इति तद्वक्तिः कावततर्ह तुराश्रम्य कृशालाम धर्म प्रवर्त
ता यतस्तानुग्रहेण वाग्वाणाः काः बालाश्चापि ज्ञानवद्वा स्तोत्र
ब्राह्मणः कृताः कलिरुवाच दुभसमप्रियाः तेषां वाचः शालयि
वेदा मासी श्वरप्राप्तरव्यक्तयः नमवताराः कृता मया महाभा
क्तिमत्परं तदेवा ब्राह्मण मवे गं ब्राह्मणानां सर्वपापप्रणाशनं
नाना धर्माः प्रकाशिताः यो ध कलिदोषहरं प्राप्ता मुच्यते सर्वतोभ
र्मा ब्राह्मणानां हि सा भक्तिर्म यान् इति कल्किपुराणे ४ अध्यायः
न पुक्कला नयादेतो वितः श्री अपिच कर्मणा ब्रह्मणो जातः करो
शः स भवामि युगे युगे उद्धृतं ति ब्रह्म भावतो स्वधर्म निवतः
विद्वत्सर्वस्य धानिर्मितं शनैः पुढस्तस्माद्वा स्तए उच्यते इति ब्रह्म
तेन त्रयमथो हने यत्तु त्रविड वेवर्गे गणेशखण्डे १५ अध्यायः अ
धुपाः त्रिगुणतदयं हि मुकुन्दे पिच जातकर्मदिभिर्धर्मैस्ते स्कारैः सं
प्रवरसंमिते शिरोधराभाभिर्मयं कृतः सुविः वेदाध्ययनसंयत्तः षट्
तपसाहपरिमाणकं यजवेदानां सुकर्मस्त्ववस्थितः शौचाचारपरो
भामते सामानाजमपविधिः वा वितविचसाशी गुरुप्रियः नित्यव्रती
मस्तुपाविधुतं यत्तु त्रवल् प्रदं स् सत्परतः सवे ब्राह्मण उच्यते सत्परा
द्रसवेदमायै सुधारये निलके दि नमये द्रोह आन्तरां सक्तं पा हृणा
जः भोले त्रिगुणकर्मिह केशय तपश्चट्पते यत्र ब्राह्मण इति स्मृतः
यत्तु मज्जले ७९ मंगलिमानेन तस्य धर्म यथा ब्राह्मण स्य तयो ध
त्रिगुणतत्रिधा कृते ब्रह्म विसृष्टि मस्तं वदामि केवलं इममेवम
कावासेदं नाना पापनाशनं ब्राह्म हाराज धर्ममाहुः पुरा तने ॥ साधा
णानां करस्वर्गादावावेदाः कुरादरिः

यः ३ सने चैव तत्र कर्म समाप्यते त का गावः कोलाः समतयोनव ॥
वित्रमपागो हर्तमानं स्वकर्म माहात्म्यमभिदेवानां विशेषादय
णि अकृदोपाधिकर्माणि श्रानं प्र ते मया तव स्त्रहा हि जप्ते सुनिष्ठा
ज्ञानतर्पितं ऊचीतो येन संज्ञान मय समाहितः चात्रियाणां च वे
मय दयायजेन च संविभजगणि णानां श्रुदाणां गुरवो हि जाः अ
भोक्तव्यं धनं सन्निदिनीष्यते परि यो न्यं गुरवो ज्ञेयाः पूजनीयाश्च
निष्ठितं कार्यास्त साध्यायेनैव वा भूसुर ब्राह्मणं प्रणमयस्तवि
स्तणः कृपादम्यत्र वा कृपा मे स्तु वद्या नरोत्तमः श्रायुः पुत्रा
त्रो ब्राह्मण उच्यते ॥ इति पाण्डेस् गीतवारे १६ अध्यायः तस्य माहा
त्म्यादि यथा सर्वसा मेव वर्णा नच नोति हि जं यस्तु मूढधीर्मा
नो ब्रह्मणः परमेश्वरः तस्मै वा नवो भुवि सुदर्शनेन तर्क्यं दंत
नानि देवानि भक्तिश्रद्धा समन्ति मिच्छति केशव पुर्थदिहस्त ब्राह्म
तेः सर्वदेवाग्रजो विप्रः प्रत्यक्षवि हस्तं पयो हस्तं देवदस्तं च भूस
दशो भुवि सत्तावयति दातारं र १ ननमे ब्राह्मणं प्रातस्तेलाभ्य
स्तरविषसागरे हविशर्मो वाच नविप्रं जलस्य देववे प्रमथ्य
सर्ववर्गं गुरुविप्रस्तथा प्राक्तः स ध्यान मजितचेतसं देव प्रजाव
शेज्जम तेषां मध्ये चकः श्रेष्ठः क ऊर्वते ननमे ब्राह्मणवधः वरि
स्मैदानं प्रदीयते ब्रह्मो वाच स ि कं प्रकूर्वते भू - नवद्विजोत्त
वैपिवाह्यः श्रेष्ठाः पूजनीयाः म तथा सामानिगायंतं ननमे ब्र
सदेव हि अविदग्धा सविद्या वा स्तं ब्रुथः ब्राह्मणाय नति एति
नात्र कार्या विचारणा स्तेषादि वरवो हि जसत्तम प्रत्येकं तनमस्का
दोषलिप्राये ब्राह्मण वस्तुणा त रस्तुत्रकार्या नपीमता कृताभिवा
म आत्ममेगदेषिण स्तेषि परेभ्यो दनं विप्रभक्त्या यो नाभि वादयेत्
न कदाचन अनाचारा विज्ञाः पूजा सचागाल समा ज्ञेयो नाभिवायः
नच म्मदा मिते द्विधाः अभेदा भत कदापिच कृतप्रणामा नयनन
तापितरो नच कृतप्रणामाः स

वैश्वदेवमन्त्राणां हि जैर्हिजाः कृतं तैस्तमाः पितरः स्वर्गेतिष्ठन्त्याहं
 दोषान् हि जानास्य न हि यतिवि
 चक्षणाः द्विवेति वापि मोहेन ते
 ब्राह्मणः सदा हरिः यावत्कान् ब्रा
 ह्मणान् यस्तु कोप दृष्ट्वा प्रप
 श्यति । मुची प्रदोषात् तस्य नेत्र
 योः क्रुते यमः । विप्र निर्भतस
 नेमूफा येन वक्रेण क्रुते त
 स्मिन् वक्रे यमस्तु लोहपिं
 ददाति वै ब्राह्मणे गृह्णे भुंक्ते
 तद्देवकेशवः स्वयं देवताः सक
 लापव पितरश्च सूर्ययः तस्य
 पादोदकादि माहात्म्यं यथा वि
 प्रपादोदकां च साक्षात्मात्रं वदे
 दुयः देवस्थानं यत्तत्सर्वं
 मेवामृतमपि कोटिब्रह्माण्डं
 मध्येषु संतितीर्थानि यानि वै ती
 र्थानि तार्थानि सर्वाणि वसन्ति हि ज
 पादयोः विप्रपादोदकेर्निर्वासितं
 स्यात्समस्तं सत्त्वातः सर्वती
 र्थेषु सर्वयन्तेषु दीक्षितः सर्वपा
 पानि चोराणि ब्रह्मदत्तादि कानि च
 सद्यप्येति नृपतिविप्रपादोदकार
 णात् तया वाचा धयः सर्वं परम
 कृपादायकः गच्छति विलयमेषां
 विप्रपादोदकं भक्षणं विप्रययानि
 तोयानि दीयते विप्रपादयोः ॥

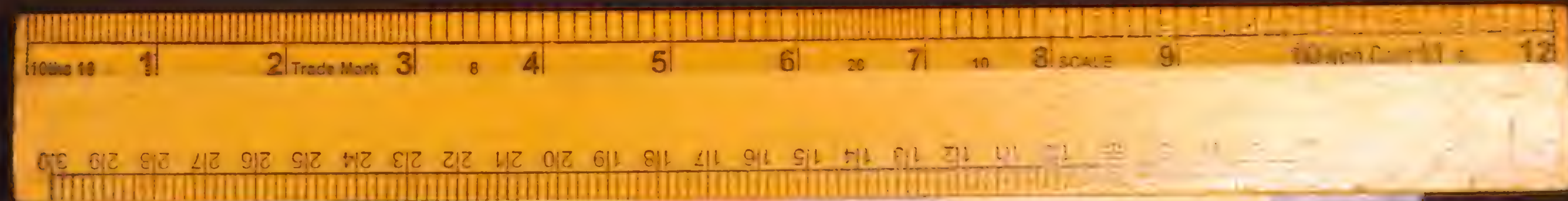
तैस्तमाः पितरः स्वर्गेतिष्ठन्त्याहं
 नारक ॥ प्रदत्तं विप्रचरणे ह
 कीभिर्योर्वैद्ये दुयः तेनार्चितो जग
 त्स्वामी विसुः सर्व सुरोत्तमः ॥
 विप्रपादोदके निर्माल्य यो मर्त्यः
 शिरसा वदेत् सत्सत्त्वमहं वक्ति
 तस्य मुक्तिर्दिश्यामती ॥ तस्य प्र
 दत्तं फलं विप्रप्रदत्तं फलं कृ
 ता तेन समद्वीपा वसंधरा ॥
 तस्य पाद सेचनं फलं यो दद्यात्
 फलं तां हलं विप्रपाद पाद से
 चने इह लोके सत्त्वं तस्य परलो
 के ततोऽधिकं पुत्राणीलभते पु
 त्रं धर्माणीलभते धनं मादार्थी
 लभते मोक्षं विप्रपादस्य - सेच
 नात् रोगी रोगात् प्रमुच्यते पा
 पी मुच्येत पातकात् मुच्येत व
 धता ह्येव विप्रपाद पाद सेचनात्
 अनपत्याश्च या नार्थी मृतापत्या
 श्रयास्तियः वरुणपत्या जीवताः
 स्य विप्रपाद सेचनात् इति पात्रे
 क्रियायोगसारे २ अध्यायः ॥
 तस्य संध्याया अकरणे दोषो य
 था नोपतिष्ठति यः पूर्वा नोपास्ते
 यस्तु पश्चिमा । स मूदवहति
 कार्यः सर्वसादिज कर्मणः ॥

तस्यां संध्याकरणे फले यथा यावत्
 वन पर्यन्तं यस्मिंश्चकरोति च ।
 स च सूर्यसमो विप्रसेजसा तपसा
 सदा तस्यादयमरजसा मयः पूता
 वसंधरा जीवन्मृतः स तेन वी स
 ध्यापुतो हि यो हिजः तीर्थानि च य
 विजगति तस्य संध्याया अत्रतः त
 तः पापानि यानि चैव न ते यादिवो
 संध्याया अकरणे दोषो य
 था नोपतिष्ठति स रा स्तेषां पितरः
 पिण्डं तर्पणं वक्ष्याच हि जते अ
 तिसंधारितस्य च तस्य निर्दिज
 कर्माणि यथा विसुमेत्र विदी
 नश्च तिसंध्यावरितो हिजः एका
 दशी विहीनश्च विषहीनो यथोर
 गः हरेर्न वेद्यतो गीन वावको वृ
 षवाहकः मूद्रात्रभोजी विप्रश्च
 विषहीनो यथोरगः शवदाही
 च मूद्राणां यो विप्रश्च वलीपतिः
 मूद्राणां सूर्यकारी च मूद्रयाजी
 च यो हिजः असिजीवी मसीजी
 वी विषहीनो वथोरगः यो विप्रो
 वीरात्रभोजी अन्नस्नातत्रभोजकः
 भगजीवी वाहुषिको विषहीनो य
 थोरगः यः कन्याविक्रयी विप्रो यो
 हरेर्नीमविक्रयी वो विप्रविक्रयी

विप्रो विषहीनो यथोरगः सूर्योद
 येव हिर्भोजी मत्स्यभोजी च यो हिजः
 शिलापूजादिरहितो विषहीनो य
 थोरगः इति ब्रह्मवेवर्ते प्रकृति
 खण्डे १ अध्यायः ॥ अपि च यदि
 मूद्रात्रने हि प्रो वृषलीपतिरेव सः
 संध्याया विप्रजाते अचारात्तात्
 सोथमः सतः विप्रसमस्तत
 पिण्डो मूत्रतस्य च तर्पणं नतपि
 हणं सुराणां च पूजने तत्समं
 सति कोटिजन्मान् जिते पुण्यं संध्या
 जीतयमान् जिते हिजस्य वलीभो
 गात्रपण्ये वनसंशयः ब्राह्मण
 अस्मरापीती विज्ञेजी वसलीपतिः
 हरिवासरतो जीवन्भीपाके पूजे
 इव अपि च करोत्यमुहं संध्या च
 संध्यावानकरोति यः तिसंध्यं व्रज
 येद्यो वा संध्याहीनश्च स हिजः ना
 रायणदेवादितीर्थे तस्य प्रतिग्रह
 दोषो यथा तल्लभायणदेवेज
 रुदेवे हरेः यदे वाराणस्यां वद
 र्थी गंगासागरसंगमे पुष्करेभा
 स्करदेवप्रभासे रासमंडले हरि
 हारे च केदारो मेव दरपाचने स
 रस्ती नदीतीरे पुण्ये देवाचने न
 मोदास्यं च कोशिकात्रिवेण्यं च हि

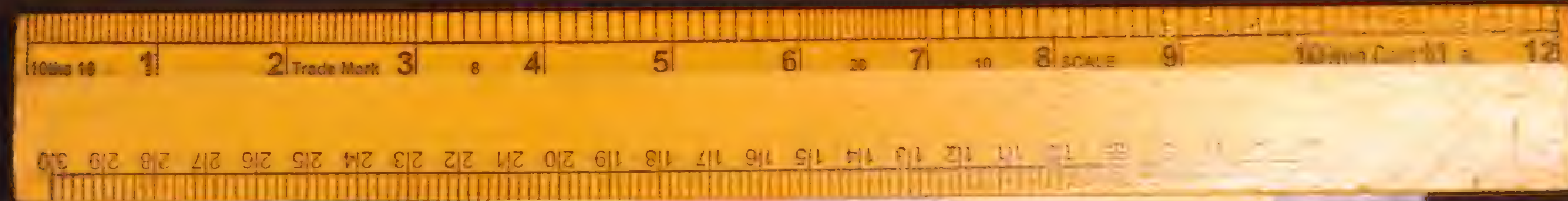
मालये पतेष्वेष्टदानं प्रतिश्रु । स्वधर्मप्रकथितो ब्रह्मणोऽपि इति
 कृतिकामतः सच तीर्थप्रतिश्रु । लवेवर्जं श्रीकृष्णजन्मखण्डे ५१
 होजंभीपाकं प्रयाति च पारिभा । ध्यायः गृहस्य ब्राह्मणनियमा यथा
 धिकमहापातकि ब्राह्मणयथा । वेदेवेदो तथा वेदानधीत्य त समाहि
 मृदसमोदिकयाजी ग्रामयाजी । तः तदर्थं मभिगम्यायतत्रस्तयादि
 निकीर्तितः देवोपजीवजीवीच । जोत्तमः गुरवेतथनेदत्तास्वायीत
 देवलमृ प्रकीर्तितः मृदयाको । तदनुज्ञया वीर्णवतोऽयमुक्तात्मा
 यजीवीयः स्रष्टकारः प्रकीर्ति । ह्यशक्तः स्त्रातमर्हति वैष्णवीधार
 तः संध्या पूजा विहीनश्च प्रम । यद्यहि संतकी समयोच्चरं यत्नेन
 तः पतितः स्मृतः पतेमहापा । दीतहितयं सोदकं चकमर्हन्
 तकिनः जंभीपाकं प्रयाति ते । कुत्रं चोस्तीषममलेपाडु चापु
 ति ब्रह्मवेवर्जं प्रकृतिखण्डे २० । पानहो रौक्तेच जगत्सुपायैक
 अध्यायः प्राणमाशीर्द्वनं प्र । त्रकेशनखः सुविः स्वाध्यायति
 र्णस्वस्ययनं यथा आशिषं क । तयुक्तः स्याद्विमील्यनधारये
 तं मर्हति प्रसन्न मनसा शिष्यु । त्रम्यत्रकोचनादिप्रोनरं विभ
 र्णस्वस्ययनं सदेगविप्राणीवच । यातस्त्रजं मृक्तास्त्रयमेनित्यं स्व
 नं प्रव ३३ ब्रह्मवेवर्जं श्रीकृष्ण । गंधः प्रियदर्शनः नजीर्णमस्तव
 जन्मखण्डे १९ अध्यायः ॥ हासाभवेच्च विभवसति नरकमुत्त
 ब्राह्मणस्य स्वधर्मा यथा ब्राह्म । एचासधुतं वा सो न कुण्ठिका नोपा
 णस्य स्वधर्मप्रसिद्धमर्हन्तं द । नहोस्त्रजं वा पाडुके च प्रयोजयेत्
 रेः तत्पादोदकं नैवेद्य भक्षणं च सुधा । उपवीतमलेकारं जंभा नकुलानि
 धिकं अत्र विष्णुजले मंत्रमनिवेद्य । नानिच नापसवंपरीदधाहा सो
 हरेर्ह्य भवेति मुकराः सर्वे ब्राह्म । नविकृतं वसेत् आदरेदिधि वही
 णयदि भुजते आजीवं भुजते विप्रा । नान् सुहृणानात्मनः शुभान् नृपल
 एकादशान् भुजते कृष्णजन्मदिने । ह्यणसंयुक्ता नयोनिदोषविवाजितान्
 चैव शिवरात्रौ सन्निश्चितं तथारामनव । अमातमोत्र प्रभवामसमाना धर्मात्र
 माचयन्तः पुण्यवासं ब्राह्मणात्

जो आदरेहास्त्रोभायी श्रीन । यो तेन गच्छेत्स्वयं नित्यं स्वाध्याय
 शोचसमन्वितो कृतकालाभिजा । श्रीलः स्यान्नित्यं यथापवीतिमान् स
 निष्पायावतं पुत्राभिजायते च । त्पवादी जितकोपा ब्रह्मभूयायकल्प
 जयेत् प्रविष्टिद्वानि प्रयत्नेन दि । ते संध्यास्नानेनो नित्यं ब्रह्मयज्ञेय
 ज्ञानितं वषट्पमीपेचदणी ह्यद । रायणः अत्र समुद्रं दंती गृहस्यः
 श्रीचचनहंशी वेषदंती सुव । प्रत्यवर्तत वीजगमयकोपा लोभ
 ब्रह्मचारी भवेन्नित्यं तद्वज्रमत्र । मोहविवर्जितः सावित्रीजायनिर्गतः
 याद्वि आदधीतावसयाग्निं । शुद्धवान् भुज्यते गृही माता पित्रो
 रुयाज्ञातेवदसं व्रतानि स्नात । हितेयुक्तो गोब्राह्मण हितेयतः हा
 को नित्यं पावनानि च पालयेत् । ता यजी देवभक्तो ब्रह्मलोके मही
 वेदोदितं स्वकं कर्म नित्यं कुर्या । यते विवर्गं सेवी सततं देवताभिच
 दतेदितः प्रकृतीणः यतस्यापु । पूजने कुर्यादहरद्वित्रित्यं समसो
 नरकानिभीषणान् अभ्यसेत् । तप्रयतः सगान् विभागशीलः स
 प्रयतेनित्यं वेदयज्ञा नरापयेत् । ततस्समापुक्तो दयात्मकः गृहस्य
 कुर्यादगृहाणिकमीणासंध्या । लुसमापुक्तो नृश्रे नृश्री भवेत्
 पासर्तनवच सत्यं समाधिके । हमादयाचवित्तानं सत्यं चैव दमः
 कुर्यादपेयादीश्वरः सदा देवमा । शमः अध्यात्मनित्यता ज्ञानमत
 ययिगच्छेत्तज्ज्या ज्ञायातियोष । द्वास्त्रण लक्ष्मणं यतस्मात्र प्रमा
 णं नयमस्वाययेद्विद्वान् नमो । येन विशेषणदिजोत्तमः यथा
 गृहयेदपि ज्वीतात्महितं सर्व । शक्तिचरन् कर्म निर्दिता निवि
 भूत्सनुकंपकः वयसकर्मणाथ । जयेत् विधुय मोदकलिनं ला
 मृष्टतस्याभिजनस्पव । देशवा । व्यायोगमवृत्तम । गृहस्यो मु
 गुहिसाच्यमाचरन् विवरेत्सदा । यतेवयात्रात्रकाया विचारणा
 अतिस्मृदितं सम्यक्साधुभिर्यस्य । विगर्हातिक्रमं होय हिंसा वं
 सेवितः तमात्मवर्तिषेवेतनेदेताम । धवथात्मना ॥ अयममनुसमु
 त्कर्हिवित्तेनासापितरायातोयेन । त्यानादोषाणां वर्जनं समा ॥
 याताः पितामहाः येन यातिसतोमा । सुतः तेष्विवाकास्त्रं परडः खे

सुसोयदात् । दद्यात्सुनयः प्राहुः । तेन न संवदेत् यत्किमनिय
साक्षाद्दर्मस्य साधने । चतुर्दशानां । तेविप्रो धर्माध्यायं पठेत्सुवि
विद्यान्तार्थारण्येदियथायतः वि । अध्यापयेत्पुत्रं वेदा ब्रह्मनाके
ज्ञानमित्रं विद्या येन धर्मो वि । मदीयते इति कोर्म अविभागे
वर्द्धते अधीत्यविधिवद्विद्या मयं । अध्यायः अपि च सूनश्चाव
चेवोपलभ्यत । धर्मकार्यान्निह । आन्तर्गत्तमा सत्य मुदिसा
जम्बेन तद्विज्ञान मिष्यते सत्येन । दम माह्वं ध्यानप्रसादो मधु
लोके जयति सत्यं तत्र परम परं । यमार्जवं शौच मेव च इत्याह
यथा भूत प्रसादस्तस्य समाकर्म । न तपः सत्यं स्वाध्यायो सात्मनि
नीचिणः । दमः पुरीरावनतिः श । ग्रहः व्रतोपवासो मोनेचस्ताने
मः प्रज्ञाप्रसादजः । अध्यात्म मव । येसुय वर्जनं पमि युक्तोसुनि
रविद्यायत्रगता नशावति यथा । प्रेक्षायः सदावर्तते हिजः कृता
स देवो भगवानविद्यते यत्र वि । भूपावकं सर्वपरब्रह्माधिमह
यते साक्षादेव महादेव तज्ज्ञाना । ति अविद्योता सविद्योता मि
मिति कीर्तितं तनिष्ठस्तत् परो । पिः साग्निकोः पिवा येषिप्रस्तप
विहानित्यमक्रोधनः सुविः म । सायुक्तः सपरस्त्रीमायुयात् स
दायत्तपरो विद्यात्मने तदनुत्त । र्वेषामुत्तमं श्रेष्ठं विमुक्तिफलदा
मः पमसायतनं वृत्ताच्छरीरं प । यकं ब्राह्मणस्य न पोवतो नमेनि
रिपालयेत् न हि देहं विना रुद । गदतः शृणु सायं शान्तमयः स
पुरुषे विद्यते परः नित्यं धर्माधि । धोमुपास्ते कृत्स्नमानसः जपन्दि
कामेषु युजीत नित्यं तदिजः न । पावती देवी गोपत्री वेदमातरुतप
धर्मवर्जितं कामं मर्षं वा मनसा । साभावितो देवा ब्राह्मणः पूत
स्मरेत् सीदन्पि सप्रसादान्नत । किल्विषः न सादेत् प्रतिगृह्णन्
धर्मसमाचरेत् धर्मादिभिरा । सत्तायिष्टी समागारं हे सप्रस
वादेवो गतिः सर्वेषु जन्तुषु ॥ पतिष्ठेत्ता गोपत्री प्रयतः सुवि
भूतानां प्रियं कोरी स्यात्प्रयत्नद । यत्तास्य उक्तं साक्षि एव नः पुरतो
कर्मधीः न वेद देवतानि दीकृणी । पिवा यत्तदात्त रतो विद्वान् सत्त

सो गवेदस्य पावकः गायत्री ध्यात् । केदित्त सर्ववर्णप्रसादीनां तनोः
पूतस्य वक्षोनां ईति शौचशीः प । संध्यादिकर्मसु इति प्राद्योत्तराव
वैकिलिय युक्तसु विनिर्देहति । ए । एत एतः अध्यायः अध्याप्यादीम
तके उभे संधेस्तुपासीनतस्मान्नि । ब्राह्मण निर्णयः साध्यानावाव
तं द्विजोत्तमः तस्य देहापवित्रत्वं । कीदृशेभ्यः प्रदातव्यं भवेच्छादे
यथा । यथा देहापवित्रत्वं विद्या । महामुने हिनेभ्यः किमुपि भ्याव
दीनो यतो भवेत् देवर्षेभ्यः न । तन्मेभ्याख्यातमहं सि नारद उवाच
सर्वे नराणां मानसं विष्कं जात । ब्राह्मणान् पुरीक्षेत् नान्यवर्णसु
के सतकेः स्त्रोते जलोकभिः त । योऽप्य देवेकमीति पिबेन्नया य
ते तथा अपवित्रो हि जादीनां दे । माहुः पुरीक्षणे । देवताः एतयती
ह संध्यादिकर्मसु अष्टत ननु क । ह देवे नैव हि तेन सा उपेयेन स्मा
त्सो नरो न पुरीषयोः अस्तु । ज्ञावेभ्यः सर्वेभ्यो दापयेत्तरः सा
एष संधीने चैव ब्रह्मयज्ञजपादिषु । हतव्यं नरा राज पुरीक्षेत् ब्राह्मणं च
रक्तपातेन तस्मिन् देहावजादिभिः । धः कृत्स्नशीलव्याप्येर्विद्यया
युते विद्यादेव सुविः कार्यशः क । तिजनेन च तेषामन्यपि हि ह्यास्त
देकादिभिः भुक्तदस्ताननोच्छिष्टे । ध्यायेपेति यावत्तः अपांते यास्त
पावित्रः कृतमेषु ने २०७ इति । हेराजन्कीर्तिपिष्मिता नम्राप
तां पुरीक्षेत्तरं कमीणा जरादिभिः । अपांते यायथा किजवोक्ता ह्या
श्रुतः पविरो मे युक्ते हि जन्मना व । यक्ष्मीयमुपातो निराकृतिः प्रा
पुरप्रयत्नं राजा न होमजपादिषु भ । मयेष्वावाहुं धिको गायनः सर्व
मोक्षरिषमो प्राह पन्तितादिभो । विजयी अगारदादी गरदः कृता
जनेः तथा चरेत्तत्तत्तन्ने मर्षदे । पीसोमविकयी सामुदिको राज
दापवित्रता अपवित्रं हि जातीनां । हतस्तैलिकः कुदकारकः पित्रा
वपुः साक्षाद्दर्शने गदित दान । विवरमानमयस्य वापपति सुद
यद्गणे पतिते पातकादिभिः अ । अभिप्रास्तुता स्तेनः पास्तुयश्च
एवो वातेन मुदिस्था जातके सत । पजीवति पर्वकारश्च सवोचमित्रम्

कपरसविकः मवताना मुपाधायः यो तावद्वयतेनप यदेष्टितशि
 काणः एष्ट सत्येव च मभिप्रयः राभुजेयङ्गकेरदिणामावः सोप
 परि कामेयः मुना दष्ट यवव य नत्समयङ्गकेसर्वविद्यानदास
 रिवितस्तुयम्यादुममीपुनत असूवनेच यदत्त यच आहदिव
 ल्पमः ऊशीलवो देवलको नवने जिने सर्वतरसरेदायवस्त्राभागा
 यमजीवति ईदृशा ब्राह्मण येच सकल्पयन् म्यानम्य पंक्तिहृषा
 अयोकेयास्तनेमताः रक्षासिगा नावेत्तेकयंवन तस्मात्पीडतेदया
 छते दयं यदेष्टं प्रदीयते आ किलं आमे विकोरेते तिदेवि
 दे भुक्तामहारज दुममी गुरु हितं आहं कृते कोधवशेनच ।
 तत्पराः आहं नाशयतेनस्पि यातुधानाः पिशाचाश्च विमल-
 तरोपिनभुजते सोम विकपिणे नि उदविः अपोदेयो यतः-
 वनेविद्यानल्यंभवेत्तप भिषजे शक्तां भुजानो ननुपपेति न-
 शाणितसमंनष्टदेवलकेनपा फलादुंशयति दातारं तसवाल
 अपतिष्टिवाहुषिकेनिष्फलपरि शं पंक्तिपावनायपादेमेहिम
 कीर्तितं वरुवाणिजकेदनेनेदना नुज अष्ट विसेपाः पंक्तिपावनाः
 मूत्रतद्वेत्त भस्मनीवज्जतेद्वान्त विद्यावेद व्रतस्त्राताः ब्राह्मणाः स
 यापोनभवेद्विने येतधर्मव्यपेते वंपवहि सदाचारपराश्चैवविसेया
 पुवरिजापगतेषुव दयंकदा पंक्तिपावना मातापित्रोश्चद्वपः
 प्रयच्छन्तिनेष्टातत्रायनपति श्रोत्रियो दया शूरयः ॥
 ज्ञानपूर्वत ये तेभ्यः प्रयच्छन्त्य अतकालाभगामीअधर्मयतीषुः
 ल्यबुद्धयः पुरीषं भुजते तस्या यः सदा वेद विद्याव्रतस्त्रातो विपः
 पितरः प्रेत्यनिश्चित एतानवि पंक्तिपुनासुत अथर्वशिरसोः ये
 हिमहावाहो अयोकेयानदिना ता ब्रह्मवारीयतव्रतः स-वादीय
 धमान् मूद्राणामुपदेष्टात येरुर्वत मशीलः सकसेनिव्रतस्ययः येच उ
 ल्यबुद्धयः षष्टिकाणशतविजः सि तेषु तीर्थेषुभिक्षुक कृत अनाः
 श्री यावत्प्रवपति पंक्षासमुपविष्टा मेयेषु चसमंतेषु भवेत्सवभृतस्तः
 अक्रा

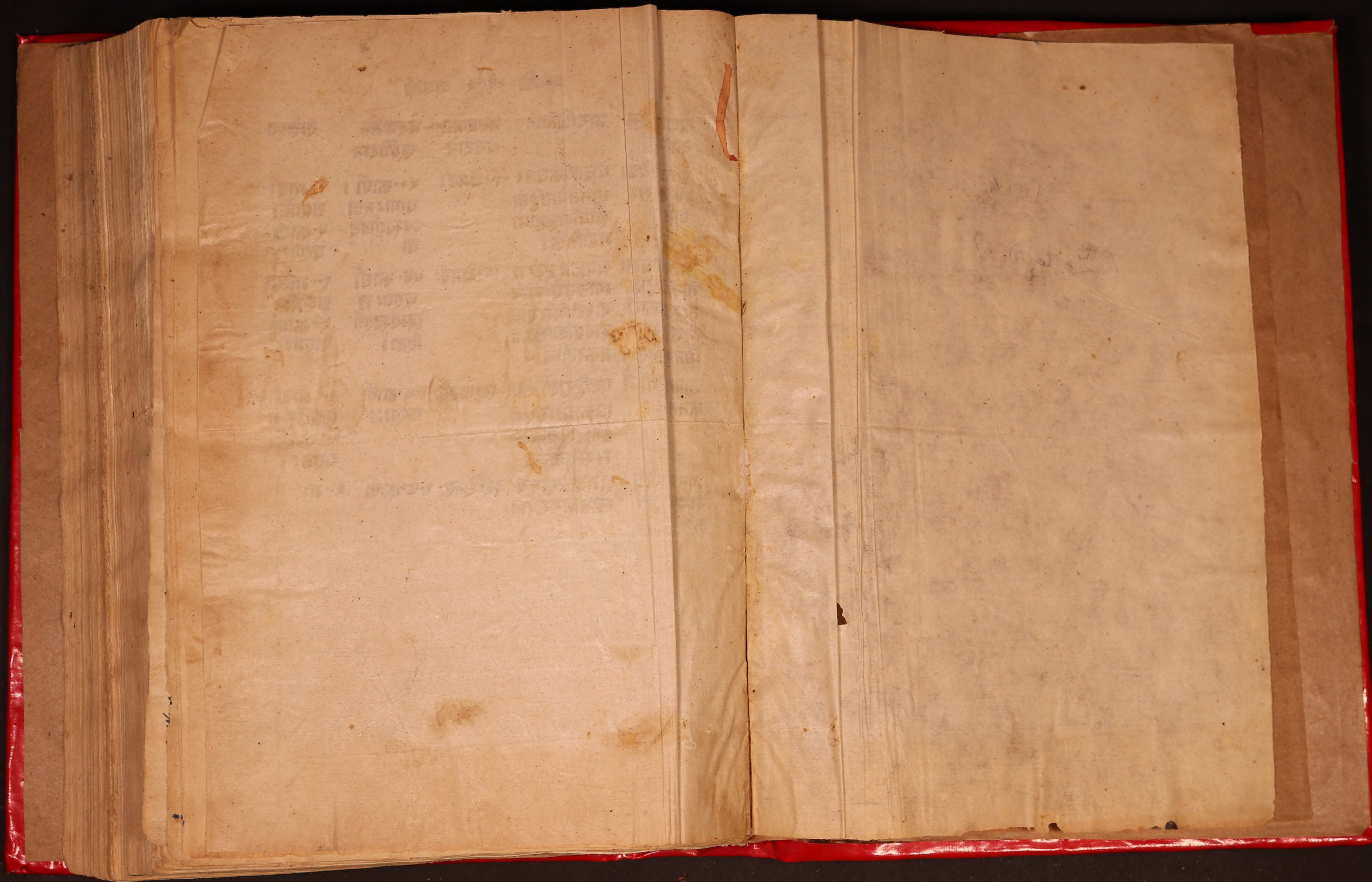
यनासवपताः शांताशांतामिते मदातयं नहि भस्मानि कृयते ऋ
 दियाः सर्वभूतहितमेव आदे षीणां समये नित्यं ये चरेतिमही
 येतात्रिमेनयेत पदेष्ट सतमत् पते निश्चिताः सर्वधर्मज्ञाज्ञान
 य मेतेवे पंक्तिपावना यतयो देवा ब्राह्मणान् विदः स्थाप्यायनि
 मोत्तधर्मता योगाः सवरिज्ज ताः वेवेतिहासे अयताः आचप
 निदिनोत्तमान् येव भाष्यविदः हा निरता ज्ञाननिशा कथय च ।
 केविशेष आकरणे स्ताः अभी तपोनिष्ठाश्चोदयाः कर्मनिष्ठा
 यनेपुगाणो ये धर्म शास्त्राणिवा म्प्रार्थिव कथानि ज्ञाननिष्ठाः
 पुन मभीस च यथा मायं विधि प्रणिष्ठाप्यानिभूमिप । नत्रये ब्राह्म
 वर्तस्कारिताः उपपन्नो गुरुजते णान् केविमनिदेति हिते वराः ॥
 सत्यवादीसहस्रदः अगाः सवेष्ट वे येन निदेतिजल्पे न तावत्प्रादे
 देष्टु सर्वप्रवचनेषुच पावेदनेप्रप पुयोजयेत ब्राह्मणा निदिता रा
 प्रपतिपंक्तिपावनाकल्पनेतिच ततोहि जनद्वयुक्तेपुरुषसदा वेस्त्रान
 पावनात्पंक्षातचतेपंक्तिपावनाः सानो वचन मशीणाश्चयतेदय
 अन्तरिगनुपाधायः सवेदग्रामनेत्र हरादेवनिरीक्षेतब्राह्मणान् वेदपार
 नैत्र ऋत्विग्भिरागु-तः पंक्षा ३ गान् प्रियोवायदिवाह्येस्त्रेसां
 द्युतिद्विहृते अथवेदेदवित्सर्वेः पंक्ति नप्राहमावपेत् इतिपाद्येस्त्रीस्त्रे
 लुधेर्विवर्जितः नृवसमत्यतितोराजन् आतनापि ब्राह्मणवधे सेयाभावे
 पंक्तिपावननेचाते तस्मात्सर्वमयुक्तेन यथा आत्मानंहेतुमायांतमपि
 परीक्षाभेदयेदिताहुन स्वकमेनिरता वेदांतपारगं नदोषोहमनेतस्य
 न्याताकुलेज्ञातानवज्ज्ञातान् ॥ नतेनवल्लहाभवेत् प्रायश्चित्त
 यस्पमित्रमथानानि आहानिवेदरीषि हिंसकानोनवेदेषुनिश्चितव
 च मपीनातिपितृन् देवास्सर्वचनस धेसमुचितेतेषामित्याहकम
 गच्छति ब्राह्मणोशनपिपान ल्पणा लोद्वः इतिब्रह्मवेवमेगणय
 प्रियिशास्यति । तस्मिन् आहं निवोस २५ अध्यायः ब्राह्मण
 पुवः ३ ब्राह्मणजानिमात्रोपरी यथा

विप्रः संस्कारपुत्रो न निर्यं संधादिक गुणः भारी न ता कटसिताह
मयः नैमित्तिकं नो कुर्यात् ब्राह्मण पाचनी लघु दीपनीत
एवमुच्यते युक्तः स्यात् सर्वसं । वरा गुल्मरक्तनवाशयेन वं शो
स्तोत्रं हि जस्त नियम व्रतेः कर्मकिं यकासकफस्यास पीनसंज्वरसा
चित्र कुरुते वेदोक्ते ब्राह्मणमुवः ग रुतान् इति भावप्रकाशः ॥
वर्षाधानादिभिः युक्तं लघु पन येन ब्राह्मणयष्टी स्त्री भारी इति राज
नच । न कर्मकृत्रवाधीने सतेयो निर्वण्टः ॥
ब्राह्मणमुवः अध्याययतिना शि ब्राह्मणहितः वि ब्राह्मणस्पहित
ष्णात्राधीने वेद मुत्तमं गभीधाना कारी तत्पर्यायः ब्राह्मणः २
दि संस्कारे युतः स्याद्ब्राह्मणमुवः इति जटाधरः ॥
इति पात्रोत्तरखण्डे १०५ अध्यायः ब्राह्मणायनः पुं मुदसंतानजोवि
तस्मै दानेफलविशेषो यथा ॥ प्रः इति त्रिकाण्डशेषः ॥
सममब्राह्मणे दानं हि गुणं वा ब्राह्मणी स्त्री फलिका एकता ब्राह्म
स्मणमुवे अधीने शतसहस्रं म एपत्नी इति विश्वः वरदी इति
नंतवेदपारो इति मानवे १ अ त्रिकाण्डशेषः पिपीलिका भद्रः
ध्यायः ब्राह्मणयष्टिका स्त्री ह तत्पर्यायः स्यूलशीर्षिका २ इति
हविशेषः वामनहाकी इति भाषा हेमचंद्रः ब्राह्मणी गमने होषोयष्टी
तत्पर्यायः - त्रिका २ ब्राह्मणी कृतविप्रयत्नीनां गमने सुरविप्रयोः
१ यमा ४ भारी ५ अंगारवली ६ ब्रह्महत्याघोडशांशः पातकं त्रभवेद्
वालेयणाकः ७ वर्वरः ८ वर्द वे तस्मात्पुष्पितां च गमने तच्चतुर्थकं
कणाइयमरः ब्रह्मयष्टिः ९ ब त्पागेधर्मेनास्ति पापमित्याह कर्म
स्मयष्टी १० जीका ११ यष्टी १२ ब लोडवः विप्रयत्नी सतीनां च गमने
स्मयष्टिका १४ हवरा १५ अंगारव नवलनचेत् ब्रह्महत्या प्राते पापं भ
लरी १६ बालेयः १७ ब्रह्मिका १८ वेदेवफ्रतोफ्रत इति ब्रह्मवेवर्त्तप्र
तिशहरत्नावली भृगुभवा १९ य कृतिखण्डे ५५ अध्यायः ॥
प्या २० खरणाकः २१ हजिका २२ अस्या ॥ ॥ ॥ ॥

ब्राह्मणं ब्राह्मणसमरः ३२ इत्यमरटीकायां भरतः देविकानां यु
मरः ब्राह्मणे इति मेदिनी गानात्सदस्येपरितेख्यया ब्रह्ममेक
ब्राह्मणं शनिग्रहः इति श मरुतेयं तावती रात्रि रेवच तदे युग
हमाला सरसाते ब्राह्मणपुण्यमदर्विडः रात्रिं
ब्राह्मणः पुं प्रहणेदयकाल चतावतीमेव ते होरात्रिविदो जनाः ३
स्य प्रशारः हयं ब्राह्मणमुहमे निमानवाध्यायः ॥
मह पिप्रः रात्रिश्च पश्चिमे ब्राह्मिका स्त्री ब्राह्मणयष्टिका ३
यामे मृग ब्राह्मणमुहमे पश्चिमे ति शहरत्नावली ॥
वामे शोईप्रहरे शोषाईप्रह ब्राह्मणी स्त्री इती । यथा वृहदस्य शरी
रे ब्रह्मो र्ज्ञे इति मदनपारि रंयप्रमेय प्रमाणतः वृहद्विस्तीर्णा
जानात् रात्रि सूर्यादयात् या मित्युक्तं ब्राह्मणी देवी ततः स्रताः
गर्हप्रहः मुहूर्तोत्तत्राद्या ब्राह्म इति देवीपुराणे ४५ अध्यायः ॥
हितीयोः इत्यादि कतने ॥ शिवस्याष्टमात्कोत्तर्गतमात्का
ब्राह्ममुत्रोच्यते सुस्था २ विशेषः साच ब्रह्मशक्तिः सरस्वती
तार्थमाहः शरीरचित्तो निर्द्वयमे शाकभेदः तत्पर्यायः मत्स्याक्षी २
त्रैकर्मसंघरे इति राजवल्लभः वयस्या ३ सोमवल्ली ४ इत्यमरः
तत्कृत्यातः कृत्यशब्दे दृष्ट्यं चत्वारिसोमलतायां ब्राह्मणाके
ब्रह्मणे कर्मः सन्नत्रकमनुष्णि इतिकेचित् इति तटीकायां भरतः
निकालदेविकानां युगानां तसर ब्राह्मणाकस्य युगीयान्तरं यथा
सब्रह्मदिने मन्वन्तरे तथैव सरस्वती ५ सोम्या ६ सुरश्रेष्ठा ७
कः तस्मात्प्रतर्दशः इति लिंग सवर्बला ८ कपोतवगा ९ वैष्ण
पुराणवनात् ॥ वी १० दिव्यतेजाः ११ ॥
वस्ताहोवः पुं ब्रह्मणे दिनयात्रि महोषधी १२ स्वायंभुवी ११ सोम्यल
यो सन्नवयुगसहस्रद्वयेन भव । ना १४ सुरेला १५ ब्रह्मकयका १६ मु
नि सचराकल्पद्वयकालः तत्र एकमाता १७ मातृकी १८ सरसा
दिनमुदल्पः रात्रिश्चतयकल्पः १९ मध्या २० वीरा २१ भारती २२

वरा २१ परमेष्टिनी २५ दिवा २५ प्रा
 रा २६ अस्या गुणः दिसते कषाय
 त्वे तिकते वातासपित्तनाशित्वे बुदि
 प्रता मेधाकारित्वे आयुर्वर्द्धकत्वे च ३
 तिराजनिर्वंदः अपिच बाली क त
 वली स्यात् सोमवली सरस्वती अ
 यत्र ह्यमाएकी मणुकपर्णी माए
 की ताष्टी दिवा महेषथी अस्या गु
 णः बाली हिमा सरा तिकता लघु मे
 ष्या च श्रीतला कषायामधुरा स्वा
 द्वाकाशुसारमायनी खर्यास्ति
 प्रकृष्टपोऽमेलासकासजित विष
 प्रोप्यचरसीतद्वमाएकपर्णीनी
 इतिभावप्रकाशः - तिका वाम
 नलाही इतिभाषा प - गउम
 त्पः पौकाल इतिभाषा सोमवल
 री सोमलता इतिख्याता इति मे
 दिनी महाजोतिष्मती वरीमा
 लक - नी इतिहिंदीभाषा ॥
 मन्त्रादी मञ्जानी इतिज
 ज मजरिया इति च हिंदीभा
 षा ॥ वाराहीकन्दः ॥
 हिसमाविका हिवा इति ।
 भाषा इतिराजनिर्वंदः ॥
 रोहिणीनक्षत्रं इतिहेमचंद्रः
 बालाकंदः पु वाराहीकंदः

इतिराजनिर्वंदः ।
 बाल्ये जी विस्मय दृश्यं
 इतिथरणिः बालावपिति
 त्रि निर्धकार बालावापे
 पत्र ॥ ब्रुवन त्रि ययेन
 वक्ता यथा कृते १ः से षा
 ये पापेनभुंजीतान्यस्थितः
 भुंजानोवर्द्धयेत् यामसत्वे
 संसदि ब्रुवन इति यस्मि
 नतत्वं ॥
 ब्रुवाणः त्रिवक्ता यथा इति
 ब्रुवाणामधुरं हितं समोजित
 नेविलयत्तभूमि वनेमुनिः
 यौनिमनामवाते यणमिराता
 निजिमृत्तपिष्यन शिभिः ॥
 फल ज उक्तो इति काकल्पड
 मः लज ब्रवीति ब्रुतेविब्रुतिः
 कटकेकृतेत्यत्र अविनिकार्य
 स्थानित्वात्र वचादेशः इति
 दुर्गादासः ॥

21516. 4. 5. 4. 3. 1
(206 77)

